

IOBUS

LATINE VERTIT

ET

ANNOTATIONE PERPETUA

ILLUSTRAVIT

ERN. FRID. CAR. ROSENMÜLLER,

THEOL. DOCT. ET LITT. OO. IN ACAD. LIPS. P. P. O.

EDITIO SECUNDA AUCTIOR ET EMENDATIOR.

LIPSIAE

SUMTIBUS IOH. AMBROS. BARTHII

MDCCCXXIV.

ERN. FRID. CAR. ROSENMÜLLERI,

THEOL. DOCT. ET LITT. OO. IN ACADEM. LIPS. P. P. O.

SCHOLIA

IN

VETUS TESTAMENTUM.

PARS QUINTA

IOBUM CONTINENS.

EDITIO SECUNDA AUCTIOR ET EMENDATIOR.

LIPSIAE

SUMTIBUS IOH. AMBROS. BARTHII

MDCCCXXIV.

LECTURIS
S.

Distractis libri hujus, quem anno hujus ſeculi ſexto primum in lucem emiſimus, exemplis omnibus, quum librarius, Vir honeſtiſſimus, denuo illum typis exſcribi vellet, operam dedimus, ut correctior prodiret et emendatior. Quem in finem quae olim ſcripſeram diligenter retractavi et caſtigavi, conſultis et in uſum meum converſis hominum doctorum, qui inde ab eo tempore, quo primum hic liber prodiit, Iobo illuſtrando curas impenderunt ſuas, obſervationibus et disquiſitionibus. Quae in hac ſecunda editione paſſim laudatas reperient lectores, J. P. Bergii, Theologi quondam Duisburgenſis longe meritiſſimi, notas manuſcriptas, eas ſciant acceptas eſſe referendas humanitati Viri Summe Venerandi Dav. a Coelln, Theologi Vratislavienſis celeberrimi, qui pro ſua cum in me, tum vero in has ipſas literas voluntate, amiciſſime nobiscum communi-

 cavit,

cavit, quae in usum acroasium academicarum in chartas conjecerat beatus avunculus, et quae post ejus mortem jure haereditatis ad ipsum devenerant. Ex illis suis annotatis Bergius quidem ipse, dum adhuc in vivis esset, nonnulla publici juris fecit ad calcem versionis teutonicae Iobi ab H. A. Schultens in belgicum sermonem conversi notisque illustrati, atque post Schultensii mortem cum doctis observationibus a Muntinghio editi. Attamen pertractantibus chartas Bergianas obtulerunt se quaedam a Viro beato non prolata, minime tamen, ut nobis quidem videbatur, indigna, quae cum orbe erudito communicarentur; ea igitur suis locis in commentarios nostros retulimus. Quod reliquum est, vehementer opto, ut liber hic novis curis retractatus sacrarum literarum studiosis porro prosit ad praestantissimum antiquae poëseos Hebraicae monumentum recte intelligendum et explicandum.

Dabam Lipsiae d. XX. Febr. A. R. S. MDCCCXXIV.

ELEN-

ELENCHUS

INTERPRETUM IOBI.

§. I.

IUDAEI.

Abraham Ben Juda (vixit Sec. XVI.) edidit sub epigraphe חבורי לקט, *Chibbure Leket*, i. e. *Compositiones Collectaneae*, Commentarium in Prophetas, Megilloth et Hagiographa, collectum ex variis interpretibus, nominatim *Jarchi*, *Aben-Esra*, *Levi Ben Gersom*. Prodiit Lublini, 1593. et 1612. Fol.

Abrahami Ben Meir, Aben-Esrae, (Toletano-Hispani, mort. circa ann. 1168. vid. de Rossi *Dizionario Storico degli Autori Ebrei*, Vol. I. p. 9.) *Commentarius in Iobum* exstat in Bibliis Rabbinicis Bombergianis (Venet. 1525. 1526. IV. Voll. Fol.), Buxtorfianis (Basil. 1618. 1619. IV. Voll. Fol.), et Amstelodamensibus (1724. VI. Voll. Fol.).

Eruditione multifaria, accurata linguae Hebraeae cognitione, et felici quadam in sensu sui scriptoris eruendo sagacitate, Aben-Esra facile suos

ſuos omnes antecellat. Sed ob conciſum et breve dicendi genus ſaepe obſcurior eſt, unde et ipſe plures nactus eſt interpretes, qui ejus Commentarios brevibus Scholiis illuſtrarunt. Nec ignarus fuit linguae Arabicae, cujus ope haud raro in vocibus Hebraeis obſcurioribus explicandis feliciter eſt uſus.

Abrahamam Ben Mardochai Perizol, ſeu potius Farissol (quo quidem modo hujus viri cognomen [פריצול] pronunciandum docuit de Rossi in *Mſſ. Codd. Hebraicc. ſuae Biblioth.* Vol. I. p. 96. et in *Dizionario Storico* Vol. I. p. 117.), Avenonienſis, ſed, ſerioribus vitae annis, Ferrarienſis incola, flor. circa ann. 1470. Ejus Commentarius in Iobum legitur in Bibliis Venetis a. 1517., et in Amſtelodamenſibus, a. 1724. Plura ex illo excerpta ſuo Commentario latine inſeruit *Sebaſt. Schmidius.*

David Ben Zebi Ottenzoser Iobum una cum verſione germanica et commentariis edidit Fürthae a. 565. ſupputationis minoris, i. e. a. p. C. N. 1805., in octon. Textui hebraico appoſita eſt verſio teutonica jam antehac ab auctore anonymo confecta et Pragae edita, ſed quam Ottenzoſer limavit et refinxit. Acceſſit, praeter R. Salomonis Jarchi Commentarium integrum, et brevem vocum difficiliorum textus hebraici explicationem, amplior Commentarius, in quo Iobi amicorumque ſermones accuratius exponuntur. Singulis Capitibus ſubjecta eſt תוכחת חיים *Correptio* ſ. *Inſtitutio vitae*, qua a vate divino tradita

tradita ad moralem disciplinam applicantur. Haufta funt e R. Jofephi Albo libro quo religionis Judaicae fundamenta tradit (עִקָּרִים) et Abraham Peritsolii Commentario, cujus Praefatio et praemiffa eft.

Isaaci Cohen, Ben Schelomoh, *Commentarius in Iobum* prodiit una cum textu hebraeo Conftantinopoli a. 1545. 4., de quo vid. S. I. Baumgarten *Nachrichten von merkwürdigen Büchern*, P. X. p. 283.

Isaac Ben Schelomoh Jabez (floruit Conftantinopoli fec. XVI.), edidit Commentarium in Iobum, infcriptum יראת שדי, *Timor Omnipotentis*, qui exftat in Bibliis Rabbinicis Amftelodamenfibus 1724.

Levi Ben Gerschom, per compendium elementorum רלב"ג (i. e. רַבִּי לֵוִי בֶּן גֵּרְשׁוֹם) vulgo *Ralbag* dictus, Provincialis, nat. a. 1288. mort. a. 1370. Ejus Commentarius in Iobum, quem a. 1326. confcripfit, prodiit primum a. 1477. in quatern. fine indicio loci, quo fit typis exfcriptus, et quem vulgo Pifaurum exiftimant, de Rossi vero in *Anall. Hebraeo - Typographicis Sec. XV.* p. 12. feqq. potius Ferrariam ftatuendum autumat; tum Neapoli 1487. (vid. de Roffi l. c. p. 52.), porro in Bibliis Rabbinicis Venetis fecundae et feqq. editionum, Buxtorfianis et Amftelodamenfibus. Illum in V. priora Capita hebraice et latine edidit *Ludovic Henr. Aquinas*, Paris 1623. 4. Et Commentarium in Capita

pita IV — VIII. latine vertit et notis illustravit *Christian. Ludovici*, Lipſ. 1700 — 1705. 4.

Commentarius reliquis hebraeis copioſior et dilucidior, cujus etiam ratio et diſpoſitio laude eſt digna. In ſermonibus, quibus Iobi liber conſtat, explicandis ita verſatur, ut in ſingulis primo ſemper vocum et dictionum, quae aliqua luce indigeant, interpretationem accuratam et doctam praemittat, tum univerſi ſermonis periphraſin ſubjungat, qua ſententiarum nexus ſenſusque clariores redduntur, poſtremo ſcopum uniuscujusque disceptantium exponat, et ſtatum quaeſtionis definiat. In quo poſteriore negotio tamen non ubique ſatis feliciter eſt verſatus.

Meir Ben Isaac Arama, Caeſar-Auguſtanus, nat. 1492., mort. Theſſalonicae 1556. Ejus Commentarius in Iobum, inſcriptus מאיר איוב, i. e. *illuſtrans Iobum* (quem auctor a. 1506 ſcripſit), prodiit primo 1516. in Fol. ſine loci mentione, ſed Theſſalonicae (vid. de Rossi *Annall. Hebraeo-Typographici* ab A. MDI — MDXL. p. 12.); tum Venet. 1567. 4., nec non Rivae Tridenti, 1567. 4., et Venet. 1603. 4.

Moseh Alschech, Galilaeus, mort. circa a. 1601., ſcripſit Commentarium in Iobum, cui epigraphe חלקת מחוקק, *Portio Legislatoris.* Prodiit Venet. 1603. 4., et cum aliis ejusdem Commentariis in Pſalmos et Proverbia, Ieſnizii, 1722. Fol., de qua edit. vid. *Acta Eruditor.* Anni 1725. p. 430.

Mo-

Mosis Nachmanidis, Geronensis, (flor. Sec. XIII. med.), Commentarius in Iobum, exstat in Bibliis Rabbinicis, a Bombergio Venet. 1517. editt., et in Bibliis Rabbinicis Amstelodamensibus 1724.

Obadiah Ben Iacob Sphorno, Cesenates, mort. Bononiae 1550., scripsit Commentarium in Iobum, cui titulum משפט צדק, *Judicium justum*, fecit. Editus est una cum Simeonis Ben Zemach Duran Comment. in Iob. Venet. 1590. 4., et in Bibliis Rabbinicis Amsteloda-mensibus 1724.

Schelomoh Jarchi Ben Jizchak, Judaeis vulgo per compendium literarum רשי (i. e. רַבִּי שְׁלֹמֹה יַרְחִי) *Rasche* dictus, natus Augustae Tricassinorum *(Troyes)*, in Campania, Galliae provincia; flor. Sec. XI. exeunte. Ejus Commentarius in Iobum una cum Commentariis in reliquos omnes V. T. libros in Bibliis Rabbinicis Venetis, Basileenibus et Amstelodamensibus legitur. Latine, interprete *Jo. Fried. Breithaupto* Goth. 1713. 1714. 3 Voll. 4.

Maximae apud suos auctoritatis, nec nobis parvi faciendus, quum plures tradat interpretationes a majoribus inde ab antiquissimis temporibus propagatas. Multa sunt in Hieronymi Commentariis in V. T., quae asserit se didicisse a Judaeis, quae etiamnum apud Jarchium reperiuntur. Cf. not. nostr. ad Iob. XXVIII, 4. p. 668. seq.

Schelomoh Ben Melech, Fessanus, vixit Constantinopoli, med. sec. XVI., edidit sub epigraphe

graphe מכלל יופי, *Perfectio pulchritudinis*, Commentarium in universum V. T. Cpoli 1554. Fol., qui cum *Abendanae* additamentis recusus est Amstelod. 1661. et 1685. Fol.

Condidit Melechides hunc Commentarium ex praestantissimis suae gentis interpretibus; pleraque tamen ex *Dav. Kimchii* scriptis depromsit. Quae in sua Grammatica, Lexico, et Commentariis ille sparsim proposuerat pro ratione doctrinae et radicis, in qua explicanda occupatus fuerat, ea Melechides recenset secundum ordinem locorum V. T., ne in illis ex pluribus libris conquirendis Scripturam S. lecturis multum temporis sit impendendum. Sicubi Kimchi plures attulit sententias, eam tantummodo affert, quae ipsi videbatur verisimilior, remittendo ubique ad loca, in quibus prostant aliae, quas deinceps Jacob Abendana in suis additamentis supplevit. Melechidem Kimchii verba haud raro minus recte intellexisse, nonullaque ex eo in locum prorsus alienum retulisse, imo ex libris Kimchianis typis exaratis, hallucinationes typographorum fideliter transscripsisse, observarunt exemplisque confirmarunt Tympius atque Danzius in Wolfii *Biblioth. Hebr.* T. IV. p. 989. 991.

Schimeon Ben Zemach Duran, Hispanus, clar. Sec. XV. ineunte, composuit *Commentarium in Iobum*, quem אוהב משפט *Diligens judicium*, inscripsit, editum una cum Commentar. Obad. Sphorno. Venet. 1590. 4.

§. II.

§. II.

Patres Ecclesiastici.

Catena in beatissimum Iob absolutissima e XXIV Graeciae doctorum explanationibus contexta a Paulo Comitolo *Perusino, S. I. (ex codice et auspiciis Antonii Caraffae, Card.), e Graeco in Latinum conversa et nunc primum opera et studio* Laurentii Cum-Deo *in lucem edita. Lugduni apud Joannem Stratium* 1586. 4. Iterum edita cum variis accessionibus, item cum Dissertatione Comitoli, quod Olympiodorus sit Catenae auctor, Venet., 1587. 4.

Haec Catena, quae a *Niceta*, Heracleensi Episcopo (clar. Sec. XI. exeunte), concinnata est, quum a Comitolo innumeris in locis pessime esset reddita, et manca insuper (quippe quae tantum Capp. XXXIII. comprehendat), multo locupletior et emendatior una cum graeco textu prodiit hac epigraphe:

Catena Graecorum Patrum in beatum Iob, collectore Niceta, *Heracleae Metropolita, ex duobus Mss. Bibliothecae Bodlejanae Codicibus, Graece nunc primum in lucem edita, et Latine versa opera et studio* Patricii Junii, *Bibliothecarii Regii. Accessit ad calcem textus Iobi* στιχηρῶς, *juxta veram et germanam Septuaginta Seniorum interpretationem, ex venerando Bibliothecae Regiae Ms. Codice et totius orbis antiquissimo et praestantissimo.*

Βασι-

Βασιλεῖ τ' ἀγαθῷ, ἀγαθῶν τε δοτῆρι. *Londini ex Typographio Regio.* MDCXXXVII. Fol.

Pleraque hauſit Nicetas ex Chryſoſtomo, Polychronio, praeſertim vero Olympiodoro, praeſtantiſſimis eccleſiae Graecae interpretibus. Plura de hac collectione ad Alexandrinam ceterasque Graecas Iobi verſiones recte intelligendas et dijudicandas utiliſſima, vid. in Fabricii *Biblioth. Gr.* Vol. VII. p. 737. ſeqq. edit. vet., Vol. VIII, p. 647. ſeqq. nov. Codex mſ., ex quo textum Iobi ad calcem hujus Catenae edidit Junius, eſt celeberrimus ille Alexandrinus, totum V. et N. T. continens, qui ſcriptus fertur manu Theclae, nobilis feminae Aegyptiae, ante mille et quadringentos annos circiter; paulo poſt Concilium Nicaenum. Alexandrinam Iobi verſionem ſecundum hanc editionem Londinenſem recudi fecit una cum paraphraſi Chaldaica Terentius hoc titulo: *Liber Ijobi Chaldaice et Latine, cum Notis. Item Graece* στιχηρῶς *cum Variantibus Lectionibus. Opera et ſtudio* Johannis Terentii, *L. A. M. et Linguae Sanctae Profeſſoris Ord. Franekerae, ex officina Io. Wellens,* 1663. 4. Textus Graecus peculiari inſtructus eſt titulo et Praefatione. Ad calcem illius adjecit editor variantes lectiones Bibliorum Antverpenſium, nec non editionis Hervagianae, Baſil. 1545., quae ex Aldina eſt expreſſa, et Londinenſis, 1653., quae textum codicis Vaticani ſiſtit.

Ephre–

Ephremi Syri, Niſibenſis, Eccleſiae Edeſſenae Presbyteri (flor. Sec. IV.), Commentarius ſeu potius Scholia in Iobum, Syriace, cum verſione latina *Petri Benedicti*, leguntur in Ejus *Operr. Syriacis* T. II. Romae 1740. p. 1—20.

Vid. Baumgarten *Nachr. von merkwürdigen Büchern*, P. VII. p. 410. ſeqq., et ex Commentar. in Iob. quaedam excerpta p. 430. De ratione interpretandi, quam ſequutus eſt Ephrem, docte diſſeruit I. F. Gaab in Sylloge ſcriptionum miſcellarum, *Memorabilien* inſcripta, P. I. p. 65. ſeqq. (*Beytrag zur Geſchichte der Schrifterklärung aus Ephraem dem Syrer*), et P. II. p. 126. ſeqq. (*Züge zu einer pragmatiſchen Biographie von Ephraem dem Syrer*).

Hieronymus Stridonenſis, clar. circa ann. 386. Sub ejus nomine exſtat *Commentarius in Iobum* (T. VII. Opp. edit. Baſil., VIII Romanae, V. Martianaei). Et ſane ſcripſit in hunc librum, ut ipſe teſtatur ad Amoſ. V, 19., ſed quae hodie exſtant a Beda excerpta ſunt ex Commentario Philippi Presbyteri, Hieronymi diſcipuli. Neque Commentarius manuſcriptus alius, quem pro genuino Hieronymi Meibomius Martianaeo carius vendere volebat, et cujus ſpecimen in *Actis Eruditor.* 1711. p. 720. ſeqq. et p. 513. ſeqq. dedit Relandus, talis agnitus eſt. Vid. quae Heumannus monuit in *Actt. Er.* 1712. p. 21. ſeq. Hieronymi vero eſt, quae hodie in Latinae Vulgatae editionibus recepta legitur translatio,

quae

quae ceteras veteres longe antecellit, discernenda a vetere Latina, vulgo *Itala*, jam ante Hieronymum e Graeca Alexandrina confecta, quae ab ipso quoque Hieronymo est restituta. Vid. plura in J. D. Michaelis *Einleitung in die göttlichen Schriften des alten Bundes*, §. 24. 25. p. 130. seqq. Utraque translatio legitur in opere praestantissimo, cui haec est epigraphe: *Bibliorum Sacrorum Latinae versiones antiquae, seu vetus Italica, et ceterae quaecumque in Codicibus Mss. et antiquorum libris reperiri potuerant: quae cum Vulgata Latina, et cum Textu Graeco comparantur. Accedunt Praefationes, Observationes ac Notae, Indexque novus ad Vulgatam e regione editam, idemque locupletissimus. Opera et studio D.* Petri Sabatier, *Ordinis S. Benedicti, e Congregatione S. Mauri* T. I. (Paris. 1751. Fol.) p. 826. seqq.

Aurelius Augustinus, Episcopus Hipponensis, claruit circa a. 396. *Annotationum in Iobum, Liber unus.* T. IV. Opp. edit. Basil. 1529., vel T. III. P. I. ex recensione Benedictinorum, Paris. 1683. Fol. Augustinus ipse has annotationes suo jam tempore a librariis misere corruptas esse queritur, *Retractatt.* L. II. Cap. 13.

Philippi Presbyteri (clar. circa ann. 440.) *in historiam Iob Commentariorum Libri* III. *ad Nectarium Episcopum.* Basil. 1527. 4. et Fol. Commentarius totus ferme allegoricus vel mystico-propheticus.

Gre-

Gregorii Magni (clar. an. 590.) *Expositiones in Iob*, sive *Moralium Libri XXXV*, seorsim prodierunt Romae 1475., Paris. 1495. Fol., et inter Opera ejus Gallice conversa, interprete *de Laval* (Ludovico Carolo d'Albert Duce de Luyne) Paris. 1666 — 1699. III. Voll. in 4. Libri XIX. priores *Italice* ex versione *Coenobii de Arata*, Proto-Notarii Apostolici, Romae, 1714. 4. Vid. *Acta Eruditor.* Supplemm. T. VI. p. 451. Omnes *Hispanice*, interprete *Alonso Alvaro*, II. Voll. Fol. Hispali, 1513. 1534.

Literae sensum, tanquam erudiendo populo inutilem, plane neglexit Gregorius, qui ipse neque Hebraicam neque Graecam linguam se callere fatetur. Non ubique veterem Latinam Vulgatam translationem sequitur, sed saepe novam Hieronymi versionem consulit, ac, cum Vulgata praecellere videbatur, sequitur. Ait se gemina illa editione uti, quae in usu Romae erat; id quod postea effecit, ut nova haec versio recepta tandem sit, et veteris locum occuparit.

§. III.

Commentarii Virorum Doctorum Ecclesiae Romanae inde a Sec. XVI.

Thomae de Vio Caietani (Cardinalis et Episcopi) *Commentarii in librum Iobi*, Romae, 1535. Fol.

 A pa-

A patrum explicationibus discedere adeo non religioni ſibi duxit Cajetanus, ut potius libere ſit profeſſus, ſi quando occurrerit novus ſenſus, textui conſonus, illum minime propterea repudiandum eſſe, quod a priſcis doctoribus diſſonet. Ille ſi tantum linguae Hebraeae cognitione polluiſſet, quantum ingenio ac judicandi facultate, profecto in Iobo exponendo plus praeſtitiſſet, quam plerique qui ipſum praeceſſerunt interpretes. Sed quum linguae Hebraeae plane imperitus eſſet, et totus penderet ab auctoritate aliorum quos conſuluit, haud raro labitur, ſive non ſatis illi periti fuerint, ſive quod ab illis ipſi ſuggerebatur, non omnino recte caperet.

Franc. Titelmanni, Ord. Minor., Theologi Lovanienſis, *Elucidatio paraphraſtica in Iobum.* Antverp. 1547. 8. 1550. 1553. 12. 1566. Lugduni 1554.

Augustini Steuchi, Eugubini, *Enarrationes in librum Iobi.* Venet. 1567. 4., nec non in Ejus Operibus, quae exſtant tribus tomis collecta Paris. 1578., ſed pleniora et correctiora Venet. 1591. 1601. Fol.

Hebraicae atque Chaldaicae linguae omnibus, ante eum, interpretibus Steuchus peritior extitit. Multus eſt in verſione Hieronymiana defendenda, quo in negotio nec ſine acumine, nec ſine eruditione verſatur.

Cypriani de Huerga, Ciſtercienſis Monachi, Theologi Complutenſis, *Commentaria in XVIII*

priora

priora Capita Iobi, ejusdem *Commentario in Canticum Canticorum* ſunt adjecta, Compluti, 1582. Fol.

Didaci de Stunica ſ. Zuniga, Salmanticenſis, Ord. Eremitar., Theol. Doct. et Prof. in Urſaonenſi ſchola, *Commentaria in librum Iob, quibus triplex ejus editio, Vulgata Latina, Ebraea, et Graeca Septuaginta Interpretum, nec non et Chaldaea explicantur et inter ſe conciliantur, et praecepta vitae, cum virtute colendae, moraliter deducuntur.* Toleti, 1584. 4. Romae, 1591. 4.

„Multiplicem," ait de hoc viro Antonius in *Biblioth. Hiſp. Nov.* T. I. p. 250., „humani atque divini juris ſacraeque Theologiae doctrinam varia linguarum cognitione totiusque fere encyclopaedia notitia clariorem et locupletiorem reddidit. Sermone uſus eſt latino puriore in Commentariis, et qualem uſurpatum ſciebat felicibus Romae temporibus." Res eſt memoratu haud indigna, Salmanticenſem monachum Seculi XVI. locum Iob. IX, 6. *Qui commovet terram de loco ſuo,* etc., ad gyrationem terrae, qua circa ſolem volvitur, impune retuliſſe. En verba ipſa: „Locus quidem difficilis videtur, valdeque illuſtraretur ex Pythagoricorum ſententia, exiſtimantium terram moveri natura ſua, nec aliter poſſe ſtellarum motus tam longe tarditate et celeritate diſſimiles explicari, quam ſententiam tenuit Philolaus et Heraclides Ponticus, ut refert Plutarchus libro

de placitis Philoſophorum. Quos ſecutus eſt Numa Pompilius, et quod magis miror, Plato divinus, ſenex factus. — Noſtro vero tempore Copernicus juxta hanc ſententiam planetarum curſus declarat. Nec dubium eſt, quin longe melius et certius planetarum loca ex ejus doctrina, quam ex Ptolemaei magna compoſitione, et aliorum placitis reperiantur.“

Joa. de Pineda, Hiſpalenſis, Soc. Jeſu, *Commentariorum in librum Iob Libri XIII. adjuncta ſingulis Capitibus ſua paraphraſi, quae et longioris ſummam continet*, duobus tomis, quorum prior Matriti 1597., poſterior 1601. Fol. prodiit. Deinceps ſaepius hi Commentarii variis in locis typis ſunt repetiti, ut Coloniae, 1600. 1605. 1613. Antverp. 1609. Venet. 1619. Urſellis, 1627. Pariſiis, 1631. Colon. 1685. Lugduni, 1701. Venetiis, 1710. Folio.

De hoc opere liceat apponere quae judicavit A. Schultens in *Praefat. Commentar. in Iobum:* „Completiſſimum, inquit, Pineda dedit Commentarium, in quo omnes fere Veterum et Recentiorum, e communitate praeſertim Romana, explicationes ſummo judicio et ordine percenſuit, atque exactiſſima trutina penſavit. Hujus opera ut pars non exigua laboris mihi deceſſit, ita per ſane magna acceſſit lux, uno ſub conſpectu habenti quicquid Eccleſiae Pontificiae doctores in monumentum hocce ad finem ſeculi XVI. elaboraſſent. Minor ſuis, nobis major, fuiſ-

fuiſſet Vir ille, ſi libertatem, quam in priore tomo uſurpare coeperat, ad veritatis Hebraicae normam caſtigando Vulgatum, conſtanter tenuiſſet; nimis enim vereor ne virgula tactus cenſoria poſtmodum ſuis fidus, ſibi infidus, pedem nonnihil verterit, Hieronymum non erraſſe contendens etiam ibi, ubi ipſe errorem, et manifeſtam ab Hebraeo textu diſſonantiam enudat."

Liber Iob paraphraſtice explicatus a JOANNE A JESU MARIA. Romae, 1611. 4. Exſtat etiam in Ejus *Operibus*, quae Coloniae 1622. et 1650. prodierunt.

JACOBI JANSONII, Amſtelodamenſis, Theologi Lovanienſis, *Enarrationes in propheticum librum Iob.* Lovanii, 1623. 1643. Fol.

GASPARIS SANCTII, Centumputeolani, e Societate Jeſu Theologi, in Collegio Complutenſi Sacrarum Literarum Interpretis, *in librum Iob Commentarii cum Paraphraſi.* Lugduni, 1625. Fol., et, *cum nova Praefatione vitam auctoris complexa*, Lipſiae, ſed ſub ficto *Antverpiae* nomine, 1712. 4.

JACOBI BOLDUCII, Pariſini, ex S. Franciſci Minoritarum Capucinorum ordine Theologi, *Commentaria in Librum Iob, quibus, praemiſſa hebraei idiomatis accurata verſione, ejusque perbrevi paraphraſi, variae cum editiones, tum lectiones cum Vulgata collatae expenduntur, nec non Idiotiſmi, Phraſes et ſingula Textus vocabula potiſſimum Hebraea dili-*

diligentiſſime explanantur, ex iisque omnibus genuinus ac primarius literae ſenſus tandem eruitur. Tomi duo Lutet. Pariſ. 1638. Fol.

„Hic quicquid habet eruditi et ſolidi, Pinedae debet, paradoxas explicationes, quibus totus ſcaturit, ſibi ſoli deberi jure merito gloriatus, quum nec ante, nec poſt eum, talia cuique in mentem fuiſſe facile crediderim. Nempe *eccleſiae Pontificiae hodiernam faciem,* praeſertim in Sacris Sodalitatibus et Cerimoniis, ex monumento hocce antiquiſſimo exſculptum ire voluit." A. Schultens *Praefat. in Iob.*

Balthas. Corderii *Iobus elucidatus.* Antverp. 1646. et 1656. Fol.

Ejus diligentia maxime in variis Patrum ſententiis colligendis verſatur. Ceterum magis pias meditationes captat, quam ſenſum ſcriptoris exponere ſtudet.

Philippi Codurci (ex Calviniſta Catholici, Regi Gall. a ſecretis conſiliis) *Scholia ſeu Adnotationes in Iobum, ad ſermonem ſacrum Ebraeum adornata.* Pariſiis, 1651. 4. Annotationes inſunt quoque *Criticor. Sacror. Tomo II.* Antea prodierant Ejus *Obſervationes in loca difficiliora Iobi, Proverbiorum, Eccleſiaſtae et Cantici Canticorum,* Paris. 1647. 8.

Iobus brevi Commentario et Metaphraſi poetica illuſtratus. Scripſit Franciscus Vavassor, Societ. Jeſu. Paris. 1638. 12., tum Francof. 1654. 4., et Paris. 1679. 8. quae editio reliquis locu-

locupletior eſt, et in Ejus *Operibus*, quae Amſtelod. 1709. in Fol. prodierunt, p. 413. ſeqq.

Licet Vavaſſor ipſe hebraeae linguae rudis eſſet, optimorum tamen interpretum laboribus ita eſt uſus, ut ſenſum plerumque feliciter aſſequutus ſit. Metaphraſis ob ſtyli nitorem et elegantiam magnam laudem adepta eſt. Plura vid. in *Lettres Choiſies de M. Rich. Simon*, T. I. p. 235. ſeqq. edit. Amſtel. Niceron *Mémoires*, T. XXVII. p. 137. (T. XXII, p. 56. verſ. teuton.), et in S. I. Baumgartens *Nachrichten von merkwürdigen Büchern*, P. X. p. 290.

Analyſe du Livre de Iob (*par* Laur. Daniel, ſed non indicato auctoris nomine), Lyon, 1710. 12.

Le Livre de Iob, ſelon la Vulgate, Paraphraſe, avec des remarques, par Jean Hardouin, *de la Compagnie de Jeſus*, 2 Voll., Paris, 1729. 12.

Vid. *Mémoires de Trevoux*, 1729. *Octobr.* p. 1852., *Journal des Sçavans*, 1729. *Mai*, p. 138. Nicerons *Nachrichten von berühmten Gelehrten*, P. VI. p. 379. vers. teuton.

Explication du Livre de Iob, où ſelon la methode des Saints Päres on ſ'attache à decouvrir les myſteres de Jeſus Chriſt et les regles des moeurs, 4 Voll. Paris. 1732. 12.

„Eſt docti Presbyteri, jam fato, ut audio, functi, non nova quidem, ſed novo plane modo dedu-

deducta hypothesis, qua Iobus statuitur typus innocentissimi et immaculati agni, tum in plagis immerenti inflictis, tum in dictis, verbis, sensibus omnibus, ex ore ejus per spiritum prophetiae emissis. . . . Habeat interim Anonymus ille promeritam eruditionis Hebraeae laudem, ob notulas criticas solido saepe judicio interspersas ad literae explanationem." A. Schultens *Praef. in Iob.*

Il Libro di Giobbe dal testo ebreo in versi italiani dall' Giacinto Ceruti. Seconda edizione corretta, aumentata, et arrichita col testo originale e con note. Per Arcangelo Casaletti. Romae, 1773. 8.

Nostra aetate suis omnibus in Iobo interpretando palmam praeripuit Thaddaeus Anton. Dereser, Theol. Profess. tunc Heidelbergensis, nunc Vratislaviensis, qui V. T. translationem teutonicam, jussu Ruperti II., Abbatis Campidonensis, a *Dominico Brentano* inchoatam, post hujus mortem continuans, anno hujus seculi quinto in lucem emisit (Frcof. ad Moen. apud Varrentrap et Wenner) *Iobum*, a se germanice versum, notisque larga manu adspersis illustratum. In versione sensum plerumque tam apte et rotunde expressit, suique archetypi granditatem ita feliciter est aemulatus, ut illam haud dubitemus optimis translationibus accensere, quae in vernaculam nostram factae exstant.

§. IV.

§. IV.

Versiones et Commentarii a Protestantibus editi.

Io. Bugenhagii (Pomerani, Prof. Theol. et Superintend. Vitebergensis) *Adnotationes in Iobum.* Argentorati, 1526., et Basileae, eod. anno, 8.

Praeter notitiam ac voluntatem auctoris has annotationes editas esse, ipse queritur in Praefat. ad *Commentar. in Epistolam ad Romanos.* „Meus Hiob, „inquit, „his nundinis Francofurtianis A. Dom. 1526. venit in manus meas haud gratus hospes. Vidi enim non esse eum, quem in Ecclesia nostra interpretatus fueram ante annum, sed quam seclusa auditorum turba ante quatuor annos cum quibusdam Monachis contuleram.“

Mart. Buceri (Alsati, Theologi Heidelbergensis, Argentoratensis, Cantabrigiensis) *Commentaria in librum Iob.* Argentorati, 1528. Fol.

Io. Oecolampadii (ex Monacho S. Brigittae Zwingliani, Prof. Theol. et Ecclesiast. Basileens.) *Exegemata in Iob et in Danielem.* Basil. 1532. 4. ibid. 1533. 1536.; item Genevae 1532. 1553. 1567. 1578. Fol. Gallice, Genevae 1562. 4.

Mart. Borrhai, alias Cellarii (Stutgardiani, Theol. Basileensis) *Commentarius in Iobum* Argentor. 1532. Fol., Basil. 1539. 1564. Genevae, 1610. Fol.

Rein-

Reinhardi Lutzi *Annotationes in librum Iobi*, Basil. 1559. 1563. 8.

Jo. Calvini (Picardi, Theologi Genevensis) *Conciones in Iobum*, Genevae, 1569. Fol. it. 1593. Gallice ex ejus ore exceptae, ibid. 1563. 1611. Germanice, Herbornae, 1587. 2 Voll. in 4. Anglice, per *Arthur Golding*, Lond. 1584. Fol.

„Paullo tardius accessi ad *Conciones Calvini centum undesexaginta in Iobum*, non tam pressam, enucleatamque, Literae curam, cum perpetua commentationis serie ex iis mihi promittens. Deprendi tamen deinde multos, etiam nomini ejus infestissimos, multa inde hausisse, quin *Mercerum* quam plurima hinc in rem suam derivasse.“ A. Schultens *Praefat. ad Commentar. in Iob.*

Victorini Strigelii (Suevi, Theol. Heidelbergens.) *Liber Iobi, ad Ebraicam veritatem recognitus, et Argumentis atque Scholiis illustratus.* Lips. 1566. Neostad. 1571. 8.

Joan. Merceri, Regii quondam in Academia Parisiensi Literarum Hebraicarum Professoris, *Commentarii in librum Iob. Adjecta est Theodorii Bezae Epistola, in qua de hujus Viri doctrina, et istorum Commentariorum utilitate disseritur.* Genevae 1573. Fol., repetiti una cum Commentariis in libros Salomoneos Lugd. Batavor. 1651. Fol.

Ex Merceri schedis, quas in usum acroasium conscripserat, post ejus fata hos Commentarios

tarios edidit *Cornel. Bertram*, Theologus Genevensis, Merceri discipulus. „Huic," inquit Beza in praemissa Epistola, „non parva ex parte debetur istius libri editio, quum vix alius reperiri potuisse videatur, qui haec a Mercero minutissimis ac fugientibus paene literis in adversariis descripta, legendo consequeretur. Idem quoque Scripturae locos, quicunque vel levissime in Commentariis attinguntur, annotavit; Latinam eorum, quae Hebraice citantur, interpretationem adjecit; ut Hebraicae linguae imperitis consuleret, quae ad explendam contextus sententiam interdum addi in Latina interpretatione necesse fuit, addito signo distinxit; denique quoties Mercerus Hebraici contextus voces pluribus Latinis exponit, eam, quae proprie respondet Hebraeis, a synonymis et aliis extra contextum adhibitis, minusculo charactere discrevit. Latina interpretatio ex magnis illis a Rob. Stephano editis Bibliis petita est." Merceri Commentarium reliquis, qui ante ipsum fuerant, antecellere, iisque qui post venturi erant, Phari instar praeluxisse, merito asserit A. Schultens, in Praefat. ad Commentar. in Iob., hoc tantum in Mercero reprehendens, „quod absolute et praecise negaverit, *seculi futuri rationem* in has disputationes (Iobum inter ejusque socios) immisceri, et quod hanc ob causam scrupulose resiluerit a magnis veritatibus, illuc aperte tendentibus." Suam ἐπίκρισιν tamen Schultens hisce terminat: „Quanti tamen, cum naevulis hisce, faciam Mer-

Mercerum, quantumque ex eo profecerim, et professus sum satis, et omni pagina legi poterit, quum ad omnem versiculum eum ante oculos habuerim, ejusque seriem, prae reliquis teretem et rotundam, non reliquerim, nisi ubi ipsum semet reliquisse, atque a scopo declinasse, cernebam."

Iobus Commentario et Paraphrasi illustratus a THEODORO BEZA, Theologo et Pastore Genevensi. Genev. 1583. 1589. 1599. 4., et belgice 1600. 4.

ROBERTI ROLLOCI (Scoti, Ministri et Rector. Acad. Edinburgensis) *Commentarius in Iobum*, Genevae, 1610. 8.

JO. PISCATORIS, Argentoratensis, Prof. Herbornensis, *Commentarius in librum Iob* separatim prodiit Herbornae, 1612. 8.

Cl. V. JOH. DRUSII (Aldenardensis, Ling. Hebr. Prof. Franequerani) *Nova versio et Scholia in Iobum, conscripta auspiciis et sumptibus Ill. praepotentumque Ordd. generalium Provinciarum foederatarum. Opus posthumum, numquam ante editum, cui adjectus est authorum librorumque Catalogus, cum indice triplici. Amstelodami*, sumptibus *Joh. Janssonii*, Bibliopolae, 1636. 4.

Vid. BAUMGARTENII *Nachrichten von merkwürdigen Büchern*, P. X. p. 286., et LILIENTHALII *Exegetische Bibliothek*, p. 660. Annotationes, copiosae sane et eruditae, leguntur quoque in *Criticorum Sacror.* T. II.

Ex-

Explications ſur le livre de Iob, Pſeaumes, Proverbes, Eccleſiaſte, et Cantique, par JEAN DIODATI (Prov. Ling. Hebr. Genevenſis), Geneve, 1638. 4.

Expoſition upon the book of Iob by GEORGE ABBOT. Lond. 1640. 4.

CHRISTOPHORI SCHULTETI (Stargarda-Pomeranis, Stetini ad D. Jacobi Paſtoris) *Analyſis typica concionum* (246) *habitarum in Iobum, in qua apta diſpoſitio, commoda verſio, litteralis interpretatio, et ſalutaris ad uſum adplicatio exhibetur.* Stetini, 1647. Fol.

JOH. COCCEII (Bremenſis, Theologi et Philologi Franekerani, tum Leidenſis) *Commentarius in librum Iobi,* Franeq. 1644. Fol., et in Ejus *Operr.* (Amſtelod. 1675. Fol.) T. I.

Opus diffuſum, ac multis longisque diſputationibus mere theologicis refertum. *Anhelationem Patrum ad libertatem Novi Teſtamenti* in libro Iobi explicari putavit Coccejus; Iobum neque ipſum de Dei in ſe amore et gratia addubitaſſe, nec amicos viri pietatem in dubium vocaſſe, quin veram illos Iobo conſolationem impertiiſſe, atque evincere voluiſſe, ipſum non eſſe improbum, nec pro hoſte a Deo tractari. Quam hypotheſin parum feliciter profecto excogitatam, refutandam ſibi ſumſit A. Schultens ſuo in Commentario, qui tamen laudat in Coccejo „ſubtilem, profundam, et per ſane quam doctiſſimam veſtigationem vocabulorum Hebraicorum quoad origines et proprietates, qua omnes, qui

ante

ante ipſum fuere Commentatores acumine et judicio longe ſuperavit.“

Jo. MEIERN *Commentaria in Iobum, Proverbia, Eccleſiaſten, et in Canticorum.* Leidae, 1651. Fol.

JOSEPH CARYLL (Miniſtri Puritani) *Expoſition with practical Obſervations upon the Book of Iob.* London, 1651. 1664. 1695. VI. Voll. in 4., et ibid. 1666. et 1676. Voll. II. Fol. Belgicam verſionem curavit *Herm. van der Horſt,* Ultraject. 1738. Vid. *Maandel. Vittrekſels,* 1738. Nov. p. 595.

Cum fructu ſe hoc Commentario uſum eſſe teſtatur *Polus,* Praef. ad T. II. *Synopſ. Crit.* Laudibus illum ornat quoque LILIENTHAL in *der Exeget. Biblioth.* p. 538. Sed inclementius de eo judicium eſt *Tolandi* in Vita Miltoni p. 60.

ED. LEIGH (Leiceſtrenſis, Equit. et Armigeri) *Annotations on the five poetical Books of the Old Teſtament,* London, 1657. Fol.

JOH. CONR. ZELLERI (Abbat. Virtembergici) *Auslegung des Büchleins Hiob,* Hamb. 1667. 4.

Expoſition of the Book of Iob being the Sum of 316. *Lectures, by* GEORGE HUTCHESON (Scoto, Miniſtro Edimburgenſi). Lond. 1669. Fol.

SEBAST. SCHMIDII (Alſati, Theologi Argentoratenſis) *in librum Iobi Commentarius, in quo cum optimis quibusque Commentatoribus, tam Hebraeis, quam Chriſtianis, cohaerentia et vocabula diligenter expenduntur, et ſenſus*

ſtudio-

studiose eruitur. Argentor. 1670. 4., quae editio ab Auctore ipso curata pro optima habetur; secutae sunt aliae, 1680. 1690. 1705.

Laudat in hoc Commentario A. Schultens collationem sedulam multarum versionum et sententiarum cum epicrisi, diligens examen omnium prope vocabulorum, sensusque constituendi methodum perquam facilem et commodam. Sed idem jure reprehendit, primum, quod Schmidius nec Iobo, nec amicis, eandem ubique sententiam atribuat; quod proinde, secundo, summum fervorem disputandi saepe destituat, atque velut restincto omni adfectu ea ori certantium indat, quae sedato animo dicere debuissent, non quae commoto dixere; tertio, quod in Systematicam Theologiam nimis intentus, saepicule, materia parvum favente, deflectat ad quaestiones inter Lutheranos et Reformatos agitatas; non sine studio partium, quo inclementius nonnunquam *Calvinos, Merceros, Coccejos,* etc. perstringit. Accedit, quod a *dialectorum* notitia plane non instructus, ultra Rabbinos in Hebraicis vix progreditur, nisi quod nonnumquam, ad invalescentem jam tum methodum, *formales* ex ingenio et conjectura fabricet notiones.

Petr. van Hoecke, *Pred. tot Edam, Ontleedende Vytlegging van het Boek Iobs, waerin d'Aenleiding en t'Oogwit der Spreekers vertoond, de Redeneeringen verdeeld, de woorden en sprekwysen geopened, de saken uytgelegt en t'gewigt der Bewysen aengedrongen wer–*

werden, tot heylige verdraagſamheid; tot Leyden, 1697. 4. Vid. Lilienthalii *Exegetiſche Bibliothek*, p. 665.

Theodori Antonidis (Eccleſiae Friſicae Miniſtri) *Bedenkingen voorgeſtelt ter ander Verklaring van't Boek Iobs* etc. Leeuwarden, 1700. 4. Cujus libri indoles ſatis cognoſcetur ex verſionis germanicae epigraphe: Theod. Antonides *Geiſtreiche Betracht- und Erklärung des Buchs Hiob, worinne vorgeſtellet wird, daſs Hiob in ſeinem erſten Wohlſtand, ſchweren Elend und letzter Geneſung ein Vorbild der Kirchen des N. T. in ihrem erſten Seegen, ſchweren Drangſalen (ſonderlich unter dem Antichriſt), Geneſung bey der Reformation, und zukünftigen Herrlichkeit geweſen, wie auch, daſs die Geſpräche zwiſchen Hiob und den Freunden, als Sinnbilder mit den Zankreden übereinkommen, welche eine lange Zeit her zwiſchen den Bekennern der Wahrheit, und denen Anhängern des Antichriſtes geführt ſind; aus dem Holländiſchen ins Hochdeutſche überſetzt von* Franc. Laur. von Hammel (V. D. Miniſt. Homburg.). *Frankf. a. M.* 1702. 4.

Antonidis ſomnia myſtico-typica exploſit Jo. Schmidius, Theologus Lipſienſis, in Diſſertat. *de myſtico Hiſtoriae Iobaeae ſenſu*, Lipſ. 1703. 4. it. in *Novo Theſauro Theol. Philolog.* T. I. p. 767.

A Paraphraſe on the Book of Iob by Richard Blackmore (Archiatro Regio Guilielmi III.) Lond

Lond. 1700. Fol. Adjunctae ſunt metaphraſes cantionum Moſis, Deborae, Davidis, quatuor item ſelectorum Pſalmorum, aliquot Capitum Jeſaiae, et Cap. III. Habac. Praemiſſa ſunt Prolegomena, in quibus de Iobo et libri ſtylo disputatur.

Das Buch Hiob aus dem Hebräiſchen Grund-Text aufs neue getreulich ins Teutſche überſetzt, nebſt einer Paraphraſi, *worinne nicht nur der eigentliche Wortverſtand angewieſen, und die allegoriſchen Reden ausgewickelt werden; ſondern auch der Nachdruck jeder Rede, wie nicht weniger der* nervus argumenti *gezeiget wird; ſamt kurzen Anmerkungen, wobey zugleich der Inhalt und Ordnung des ganzen Buchs, wie auch einige zu deſſen Erläuterung dienende Umſtände kurzbündig erörtert werden von* Renato Andrea Kortüm, *Predigern zu Aſchersleben.* Leipz. 1708. 4.

Praemittitur Disquiſitio de dicto Iob. XIX, 25. (jam ante inſerta *Obſervatt. Hallenſſ.* germanicc. T. IV. init.), quod negat de mortuorum reſurrectione agere, id quod plures ipſi inter ſuos aequales creavit adverſarios, qui praeterea in eo reprehenderunt novarum et ſingularium expoſitionum ſtudium, „quod an a natura ipſi contigerit, an a *Godofr. Arnoldi* diſciplina, cujus uxoris ſororem habebat in matrimonio, haud plane ſe ſcire," ait Reimmannus in *Catal. Biblioth. ſuae* p. 229., qui tamen ceterum in ipſo laudat judicium acre, et multifariam eruditionem. Quod auſus eſt Kortümius a Lutheri

versione discedere, castigatus est ab Anonymo quodam (qui *Thom Hofer*, V. D. Min. Unnae in Comitatu Marcae perhibetur in den *Unschuldig. Nachricht*. A. 1717. p. 301.) in peculiari libello, qui inscriptus est: *Der Kortumische Hiob gegen D. Luthern vorgenommen*, Dortmund, 1716. 4. Plura de Kortumiano libro vid. in FABRICII *Histor. Biblioth.* P. IV. p. 75. LILIENTHAL's *Exeget. Biblioth.* p. 655. S. I. BAUMGARTENS *Nachrichten von merkwürdigen Büchern* P. X. p. 294.

PAULI EGARDI, *Pastor. zu Nordorff in Holstein, Erläuterung des Buches Hiob, oder die Schule der leiblichen und geistlichen Anfechtungen, welche denen Gläubigen, nach dem Willen Gottes in dem Lauf des Christenthums begegnen, im Bilde Hiobs gezeiget. Aus dem eigenhändigen* Manuscripto *des* Autoris *zuerst ans Licht gegeben sammt einer vorangesetzten kurzen Einleitung des Buchs Hiob von* IOH. HEINR. MICHAELIS. Halle, 1716. 4. Editoris Isagoge antea seorsim prodierat sine auctoris nomine hac epigraphe: *Anleitung zum rechten Verstand des Buchs Hiob und der Reden Elihu*, Halle, 1704. 8., inserta quoque erat scriptorum miscellorum sylloge: *Licht* und *Recht*, T. III. p. 17. seqq.

Animadversiones philologicae in Iobum, in quibus plurima, hactenus ab interpretibus male accepta, ope linguae Arabicae et adfinium illustrantur. Accedit Specimen Observationum Ara-

Arabicarum in totum Vetus Instrumentum. Auctore ALB. SCHULTENS. Trajecti ad Rhen. 1708. 8. Leguntur et in Ejusdem *Operibus Minorr.* Lugd. Batavor. 1769. junctim editt.

Haud pauca deinceps Schultens retractavit in Commentario in totum Iobi librum, infra recensendo.

JOH. HENR. MICHAELIS (Theologi et Philologi Halensis) *Notae uberiores in Librum Iobi* exstant in Vol. II. *Uberiorum Annotationum Philologico-Exegeticarum in Hagiographa,* Hal. 1720.

Commendantur hae Notae inprimis accurata singularum dictionum explicatione, ad quam nec dialecti cognatae sunt neglectae, ac diligenti locorum parallelorum adnotatione.

HERM. VON DER HARDT (Mella-Osnabrugensis, Theologi et Philologi Helmstadiensis) *Tomus I. in Iobum, Historiam populi Israelis in Assyriaco exsilio, Samaria eversa et regno exstincto* etc. Helmstad. 1728. Fol. Tomus secundus lucem haud adspexit, imo ab Hardtio ipso igni traditus dicitur, editione illius interdicta a principe, quod Tomus primus farraginem contineret conjecturarum vanarum et ridicularum, quae ista aetate perversae et in Sacrum Codicem injuriosae habebantur. Vid. *Samml. von Alten und Neuen Theolog. Sachen,* 1728. p. 1064. 1729. p. 695.

Iobi Physica Sacra, oder Hiobs Naturwissenschaft verglichen mit der heutigen, von

Joh. Jac. Scheuchzern, Prof. Tigur. Zürch, 1721. 4.

In eo quidem auctor ſingularem operam poſuit, ut Iobi libro ex doctrina phyſica lucem adferret; ſed quum linguae hebraeae non ſatis peritus eſſet, tribuit haud raro Iobo virisque, qui cum eo ſermones fecerunt, ſententias a mente ſcriptoris alienas, rerumque phyſicarum et aſtronomicarum cognitionem talem, qualem poetae hebraei aetate homines ſibi acquirere potuiſſe vix ſibi quisquam perſuadeat.

Le Livre de Iob, traduit en François, ſur l'original Hebreu. Avec des Notes litterales pour eclaircir le texte. Par Theodor Crinsoz (Eccleſiaſt. Lauſan.), *à* Rotterdam, 1729. 4. Vid. *Biblioth. Germanique*, T. XX. p. 155. Baumgartens *Nachrichten von merkwürdigen Büchern*, P. X. p. 293.

Veteris Teſtamenti Libri Hagiographi, Iobus, Davidis Pſalmi, Salomonis Proverbia, Concionatrix, et Canticum Canticorum, ex tranſlatione Joannis Clerci (in Gymnaſio Remonſtrant. Amſtelod. Prof.), *cum ejusdem Commentario Philologico in omnes memoratos libros, et Paraphraſi in Iobum et Pſalmos.* Amſtelod. 1731. Fol.

Multa in hoc Commentario reperit reprehendenda A. Schultens, quae pluribus expoſuit in *Praefat.* ad ſuum in Iobum Commentar. Et ſane Clerici Commentarii priores in V. T. libros hiſtoricos, multum praeſtant poſterioribus hisce, qui

qui non eadem diligentia et ſolertia ſunt elaborati. Ejus ſententiam de libro Iobi, quam et Guil. Warburton ſuam fecit, expoſuimus in Prolegomenis p. 13. 14. not. 1).

Annotations on the Book of Iob and the Pſalms, by THOMAS FENTON (Rector of Neatly Scures in Hampſhire). London, 1732. 8.

JOH. ADOLF HOFFMANNS *Neue Erklärung des Buchs Hiob, darin das Buch ſelbſt aus der Grundſprache mit dem darin liegenden Nachdruck ins Teutſche überſetzet, hiernächſt aus denen Alterthümern und der morgenländiſchen Philoſophie erläutert; überhaupt aber die darin verborgene tieffe Weisheit gezeiget wird. Jetzo nach des Verfaſſers ſeel. Abſchiede mit Fleiſs überſehen, und mit einer Paraphraſi, wie auch Vorbericht von Hiobs Perſon, Buche und deſſen Auslegern vermehrt.* Hamb. 1734. 4.

Hoffmannus (qui Hamburgi vitam privatam egit) libro Iobi profundam philoſophiae et phyſices ſcientiam ineſſe opinatus, ubique emphaſes captat, et pleraque allegorice, imo haud raro hieroglyphice accipienda cenſet; verbis hebraicis notiones philoſophicas plane pro lubitu ſubjicit. Quare illius labor hodie nullius fere uſus eſſet, niſi acceſſiſſent editoris, H. S. REIMARI (Prof. Hamburg.), erudita et copioſa Prolegomena, ejusdemque Paraphraſis cum notis philologicis; brevibus quidem, ſed praeſtantiſſimis, quibus ſcriptoris ſenſus plerumque feliciter illuſtratur.

SAMUEL WESLEY *Diſſertationes et Coniectu-*

rae

rae in librum Iobi, tabulis geographicis et figuris aeneis illuſtratae. Londini, 1736. Fol. Vid. *Acta Eruditor.* A. 1745. p. 529.

Liber Iobi, cum nova verſione ad Hebraeum fontem, et Commentario perpetuo, in quo Veterum et Recentiorum Interpretum cogitata praecipua expenduntur; genuinus ſenſus ad priſcum linguae genium indagatur, atque ex filo et nexu univerſo argumenti nodus intricatiſſimus evolvitur. Curavit et edidit Albert. Schultens (LL. OO. Prof. Leidenſis). Voll. II. Lugd. Batav. 1737. 4.

Omnes, qui ipſum anteceſſere, interpretes, Schultenſius ſuperavit accurata et ſubtili linguae hebraeae et arabicae cognitione, eruditione multifaria, judiciique acumine. Quae promittit commentarii epigraphe, ea religioſe auctor praeſtitit. In afferendis tamen et dijudicandis aliorum ſententiis ſaepe iuſto longior eſt, et, quod in opere ceterum praeſtantiſſimo maxime eſt reprehendendum, in conſtituendis vocum hebraearum ſignificationibus ingenio ſuo, ad etymologicas conjecturas prono, nimium indulget. In compendium redactus hicce Commentarius bis editus exſtat. Prima quidem epitome in Anglia prodiit ſic inſcripta:

Liber Iobi in verſiculos metrice diviſus, cum verſione Alberti Schultens Notisque ex Ejus Commentario excerptis. Edidit atque Annotationes ſuas ad metrum praecipue ſpectantes adjecit Ricard Grey. London, 1741. 8.

Altera

Altera, plenior, in Germania:

Alberti Schultensii *Commentarius in Iobum. In Compendium redegit, Obſervationes criticas atque exegeticas adſperſit* Georg. Jo. Ludov. Vogel (Prof. Halenſis.). Tom. I. II. Halae, 1773. 1774. 8.

Sigmund Jacob Baumgartens (Theologi Halenſis) *Auslegung des Buchs Hiob. Erſter Theil,* Halle, 1740. 4.

Prima tantum pars prodiit, quae iſagogen ad librum Iobi exhibet, atque explicationem uſui aſcetico accommodatam.

Recht beleuchtetes Buch Hiobs, mit vielen dabey gemachten neuen Entdeckungen, nöthigen Anmerkungen und erbaulichen Nutzanwendungen. Herausgegeben von Jacob Koch. Lemgo, tribus codicibus, 1743. 1744. 1747. 4. Ad quod opus pertinet Commentationum Sylloge, ſeorſim edita, hoc titulo inſcripta:

Kleine Geographiſch-hiſtoriſche Abhandlungen zur Erläuterung einiger Stellen Moſis und vornehmlich des ganzen Buchs Hiob, von Jac. Koch. Lemgo, 1747. 4.

Placet ſibi auctor in ſententiis novis et ſingularibus proferendis, quae tamen paucis ſeſe probarunt. Nonnullae Kochii explicationes impugnatae ſunt in hac ſcriptione: *Patientiam Iobi et finem Domini ad illuſtrandam et vindicandam hiſtoriam Iobaeam ſiſtit* Christ. Gottl. Eichler. Lipſ. 1744. 4.

Das

Das rechte Gericht in dem kurz und verſtändlich erklärten, überſetzten und zergliederten Buch Hiob, mit Anmerkungen aus der Philologie und Phyſik der Alten und Neuen, und locis communibus *von Gott, Menſchen, Sünde, Gnade, Welt, unſichtbaren und letzten Dingen. Nebſt einem aus Erfahrung in Form des Buchs Hiobs abgefaſsten Geſpräch eines Myſtici, Weltweiſen und Geſetzeiferers, mit einem um die Wahrheit bekümmerten, über die Lehren und Anſtalten der Neumähriſchen Brüder, zur Ablehnung der unanſtändigen Beſchuldigungen Fröreiſens, durch* Christoph Friedrich Oetinger. Frkfurt a. M. 1743. 8.

Vid. Kraftii *Theolog. Bibliothek* P. III. p. 921.

A Diſſertation on the Book of Iob, its Nature, Argument, Age, and Author. Wherein the celebrated Text Ch. XIX, 25. I know that my Redeemer liveth, etc. is occaſionally conſidered and diſcuſſed. To which is prefixed an introductory Discorſe, with a ſhort Analyſis of the whole Book. Quis neſcit poetis hiſtoriam eſſe pro argumento, quam illi aut adumbratam, certe alia facie quum oſtendunt, ex hiſtoria conficiunt poema? Quid enim aliud Homerus? Quid ipſis Tragicis faciemus? Scaliger. Ainſi lorsqu'on dira, que l'auteur de ce livre peut avoir vécu au commencement de la captivité; on ne dira rien, qui ne ſoit aſſez vraiſemblable, et qui ne ſoit conforme de ſtyle de cette ouvrage. *Sentimens*

timens de quelques Theolog. Holland. The ſecond edition. By JOHN GARNETT, B. D. *Lady Margareths Preacher in the Univerſity of Cambridge.* London, 1751. 4.

Garnetti ſententia de libri Iobi (quem ab Ezechiele propheta ſcriptum opinatur) aetate et conſilio non multum discedit a Warburtoniana, cujus in ſuperioribus mentionem fecimus. Pluribus illam expoſitam vide in BAUMGARTENS *Nachrichten von merkwürdigen Büchern,* P. III. p. 480. ſeqq.

The Book of Iob, with a Paraphraſe from the third verſe of the third Chapter, where it is ſuppoſed the Metre begins, to the ſeventh Verſe of the forthy-ſecond Chapter, where it ends. By LEONHARD CHAPPELOW, *B. D. Arabic Profeſſor, and formerly Fellow of S. John College in the Univerſity of Cambridge. Cambridge and London,* 1752. 4.

Mera paraphraſis, ſatis quidem verboſa, ſed annotationibus plane deſtituta. Specimina illius germanice verſa dedit Baumgarten in *den Nachrichten von merkwürdigen Büchern,* P. III. p. 485. ſeq.

An Eſſay towards a new Engliſh Verſion of the Book of Iob, from the Original Hebrew, with a Commentary by THOMAS HEATH. *With ſome account of the life of the author.* London 1755. 4.

Obſervationes Miſcellaneae in librum Iob, quibus Verſionum et Interpretum paſſim epicriſis

crisis instituitur, et obscurioribus hujus libri locis lux nonnulla adfunditur. Praemissa est critica Disquisitio, ubi operis totius indoles et scriptoris consilium expenditur. Cum examine oraculi celebratissimi de Goële. Ἰὼβ ὁ μέγας ὄντως ἐκεῖνος καὶ γενναῖος τῆς ἀληθείας ἀγωνιστής. *ap. Suidam.* Amstelaed. 1758. 8.

Auctor est *Dav. Renat. Boullier,* Ecclesiastes primo Amstelodamensis; postea Londinensis. Bonae frugis sunt plenissimae hae observationes, quarum plurima pars Schultensianas explicationes eas castigat, quae invita Minerva sunt excogitatae.

Paraphrastische Erklärung des Buchs Hiob, von Joh. Friedr. Bahrdt (Theol. Lips.). *Erster und zweyter Theil,* Leipz. 1764. 4.

Das Buch Hiob, in einer poetischen Uebersetzung nach Schultens Erklärung mit Anmerkungen von Simon Grynaeus. Basel, 1767. 4.

Joh. Dav. Cube *poetische und prosaische Uebersetzung des Buchs Hiob. I. II. III. Theil.* Berlin, 1769—1771. 8.

Kurze doch gründliche Erklärung des Buchs Hiob, worinnen die dunkel und schwer scheinenden Stellen aller Capitel nach der Uebersetzung des berühmten Herrn Hofrath Michaelis beleuchtet und erwogen, und der Grundtext mit seinen Puncten gerettet wird; nebst etlichen Polyglotten-Conferenzen über gewisse Stellen des Buchs, von Jo. Georg Meintel. Nürnberg. 1771. 4.

Meta–

Metaphrasis libri Iobi, sive Iobus metricus, vario carminis genere, primo ejulans, post jubilans, interprete Jo. Georg Meintel. Norimb. 1775. 4.

Versuch einer neuen poetischen Uebersetzung des Buches Hiob, nebst einigen Vorerinnerungen, und einer nachstehenden erläuternden Umschreibung von J. C. R. Eckermann. Lübeck, 1778. 4.

Animadversiones in librum Iob. Scripsit Jac. Christ. Rud. Eckermann, Lubec. 1779. 8.

Jo. Christoph. Doederlein *Scholia in libros Vet. Testam. poeticos, Iobum, Psalmos et tres Salomonis.* Halae, 1779. 4.

Joa. Jac. Reiske *Conjecturae in Iobum et Proverbia Salomonis cum ejusdem Oratione de studio Arabicae Linguae.* Lipſ. 1779. 8.

Jam anno 1749. Reiskius prelo paraverat hoc opuſculum, quod demum aliquot annos poſt mariti mortem vidua ejus in lucem emiſit. Nullum tamen fructum ex hisce Conjecturis capere poteſt Iobi interpres. Tali enim licentia in textum hebraeum graſſatus eſt Reiskius, quali ne in depravatiſſimis quidem ſcriptorum Graecorum Romanorumve codicibus uti liceat. Pluribus vocabulis dictionibusque ope linguae Arabicae novas plane et inauditas ſignificationes affingit, linguae hebraeae uſu plane non conſulto. Integros verſus luxat, transponit, rejicit, prouti ipſi in mentem venit. Novum Iobum ille nobis obtrudere vult, non codicum aliorumque ſubſidiorum criticorum

ticorum ope reſtitutum, ſed ex ingenio reſictum. Viri de Graecis Arabicisque literis ceterum praeclare meriti exiſtimationi profecto melius conſultum fuiſſet, ſi hicce ingenii ſui foetus lucem numquam adſpexiſſet.

Hiob, überſetzt von DAN. GOTTHILF MOLDENHAWER (Theologo tunc Kilonienſi, jam Hafnienſi). *I. II. Th.* Leipxig, 1780. 81. 4.

Das Buch Hiob zum allgemeinen Gebrauch, von HEINR. SANDER. Leipz. 8.

Hiob, neu überſetzt mit Anmerkungen, von W. F. HUFNAGEL, Erlangen, 1781. 8.

Hiob, aus dem hebräiſchen Original neu überſetzt und mit erklärenden Anmerkungen verſehen zum allgemeinen Gebrauch von CHRIST. DAV. KESSLER. Tübing, 1784. 8.

Iobi, antiquiſſimi carminis hebraici, natura atque virtutes. Scripſit CAR. DAV. ILGEN. Lipſ. 1789. 8.

Iobus, Proverbia Salomonis, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, ex recenſione textus hebraei, verſionum antiquarum, latine verſi notisque philologicis et criticis illuſtrati a JOH. AUG. DATHIO. Halae, 1789. 8.

Iob overſat, og med korte kritiske og philologiske Erindringer, Inledning og Anmerkinger forſyhet ved ANDR. HEINS. Kiöbenhavn, 1790. 8.

Het Boek Iob, uit het hebreeuwſch vertaald, met Anmerkinger, door HENR. ALBERT SCHULTENS, *na deszelfs Dood uitgegeven en voltooid door* HERRMANN MUNTINGHE. *Te Amſterdam,* 1794. 8.

Schul-

Schultensius, Prof. LL. OO. primo Amstelaedamensis, tum Leidensis, Alberti Schultensii nepos, Iobi versionem belgicam inde a Cap. III usque ad XXIX prelo paratam reliquerat. Quae restabant, transtulit Muntinghe, qui et mantissam Annotationum philologicarum et criticarum addidit. Dignus utique liber, qui et inter nostrates vulgaretur. Translatio teutonica hanc gerit epigraphen:

Das Buch Hiob, aus dem Hebräischen mit Anmerkungen von H. A. SCHULTENS, *nach dessen Tode herausgegeben und vollendet von H.* MUNTINGHE. *Aus dem Holländischen mit Zusätzen und Anmerkungen des Herrn D. und Prof. I. P.* BERG, von K. F. Weidenbach. Leipz. 1797. 8.

Accessit I. P. Bergii, Theologi atque Philologi Duisburgensis, *Specimen Animadversionum criticarum in loca quaedam Jobi ab H. A. Schultens et Herm. Muntinghe belgica versione et notis illustrati*, latino sermone conscriptum, quo difficiliores quidam hujus libri loci erudite et feliciter explicantur.

Hiob, übersetzt; ein Versuch von SAMUEL CHRISTIAN PAPE. Göttingen, 1797. 8.

Das Buch Hiob metrisch übersetzt. Ein Versuch von A. S. BLOCK. Ratzeburg, 1799. 8.

Hiob, übersetzt von J. G. EICHHORN. Leipz. 1800. 8. (Inserta quoque est haec translatior *der Allgem. Biblioth. der bibl. Litteratur*, P. X. Fasc. IV.).

Hiob.

Hiob. Ein religiöſes Gedicht. Aus dem Hebräiſchen neu überſetzt, geprüft und erläutert von Matthias Heinr. Stuhlmann, *Katecheten am Spinnhauſe in Hamburg.* Hamb. 1804. 8.

Das Buch Hiob aus dem Grundtext metriſch überſetzt und erläutert von Joh. Rud. Schärer, Profeſſor des Bibelſtudiums an der Academie zu Bern. *Erſter Theil, enthaltend die Einleitung und die Ueberſetzung mit gemeinnützlichen Anmerkungen. Zweiter Theil, enthaltend den philologiſch-kritiſchen Anhang.* Bern, 1818. 8.

Le Livre de Iob nouvellement traduit d'après le texte originale non punctué et les anciennes verſions, notamment l'Arabe et la Syriaque; avec un Commentaire imprimé a part; par J. Louis Bridel, Profeſſeur de Langues Orientales, et de l'interpretation des Livres Saintes dans l'Académie de Lauſanne; a Paris, de l'imprimerie de Firmin Didot, 1818. 8. Commentarius, cujus inſcriptio mentionem facit, in lucem non prodiit.

Das Buch Hiob, aus dem Hebräiſchen metriſch überſetzt und durch kurze philologiſche Anmerkungen erläutert von D. Ludw. Friedr. Melsheimer, proteſtantiſchem Pfarrer in Böchingen bey Landau in Rheinbayern. Mannheim, 1823. 8.

Scripta alia, quibus ſinguli loci illuſtrantur, in Commentario ſuis quaeque locis indicavimus.

PRO-

PROLEGOMENA

IN

IOBUM.

PROLEGOMENA.

I.

Iobi liber historiam contineat an fabulam?

Iobus [1]) extiteritne unquam, sintque vere gesta, quae de viri pietate, calamitatibus, certaminibus,

1) De nominis אִיּוֹב significatu inter plures alias sententias, quas recensuit Simonis in *Onomast. V. T.* p. 270. et 437., duae sunt potissimum, quae reliquis sunt probabiliores. Una, quae quam plurimis placuit, esse a radice אוב, Arabice أوب, quod *redire* i. e. *converti ad Deum, resipiscere* denotat, et in Conjugatione secunda peculiariter, *laudare Deum dicendo* سبحان الله, nomen formae יִסּוֹר *castigator*, גִּבּוֹר *praevalens*, *fortis*, et significare *resipiscentem*, ut Arabicum أوّاب, quod in Corano Sur. XXXVIII, 16. de Davide, et Vs. 44. de Jobo ipso ponitur. Verba sunt نعم العبد انّه أوّاب, *Euge servum! utique erat ille resipiscens*, q. d. nomen et omen habet. Quod Iobo eatenus convenit, quatenus ille informatur *resipiscens*, postquam contra Deum duriuscula dixisset, *illumque laudans*. Adde quod Issacharis filius, qui Genes. XLVI, 13. יוֹב, quod detruncatum אִיּוֹב est, Num. XXVI, 24. יָשׁוּב

bus, conſtantia, et fatis ultimis hoc in libro commemorata legimus, an ficta tantum ſub imagine ſpectatae virtutis exemplar hic intueamur, varie multumque eſt disceptatum. Etenim fuere tum Judaei, tum Chriſtiani [2]), qui Iobum mortalibus unquam interfuiſſe plane negarent, atque ita meram poetae fictionem hoc libro contineri dicerent. Contra alii omnia et ſingula, quae volumine hoc enarrata ſunt, vere geſta, atque ſermones Iobi ejusque amicorum, prout hic conſignati leguntur, ita ab illis vere prolatos eſſe ajunt. Quarum ſententiarum neutra talis nobis videtur, cui omnes in partes ſubſcribere queamus. Atque eos quidem quod attinet, qui nihil quicquam poetae fictioni tribuendum

revertitur, i. e. reſipiſcens vocatur. Altera ſententia eſt a G. H. Bernstein propoſita in Commentat. vernacule ſcripta de libri Iobei aetate, argumento et conſilio, quae legitur in *den Analekten für das Studium der exeget. und dogmat. Theologie* Vol. I. P. 3. p. 6. not., אִיּוֹב a verbo אָיַב, *inſenſus fuit, perſequutus eſt*, ſignificatu paſſivo, ut יִלּוֹד *natus*, שִׁכּוֹר *inebriatus*, denotare eum, *qui hoſtiliter tractatur*, quem fatum inimicum perſequitur. Nobis quidem magis placet prior illa vulgo recepta ſententia.

2) Vid. F. Spanhemii *Hiſtor. Iobi*, Cap. I. §. II. p. 3. (edit. Ratisbon. 1710. octon.) et J. G. Carpzovii *Introd. ad Libros V. T.* P. II. p. 33. §. III. Recentiore aetate J. D. Michaelis potiſſimum hiſtoriae veritatem impugnavit tam in *Epimetro* ad Lowthi *Praelect.* XXXII. *de Poëſi Hebraeor.* p. 662. ſeqq. 643. edit. Lipſ., quam in *Iſagoge in V. T.* (*Einleitung in die göttlichen Schriften des A. B.*) P. I. Partic. I. p. 1. ſeqq.

dum esse volunt, multa et gravia sunt, quae his adversantur. Tacita relinquo, quae in libri exordio leguntur de Satana in Dei conspectum sese una cum Dei filiis sistente, instar ministri aut apparitoris coram rege adstantis et ad ejus imperia exsequenda accincti, item de familiaribus ultro citroque Deum inter et Satanam habitis colloquiis; haec, inquam, tacita mihi sunt relinquenda, quum ipsi illi, qui cetera omnia hoc libro consignata vere gesta esse autumant, haec tamen tropice dicta esse non dubitent [3]). Verum sunt alia plura, quae eo modo, quo sunt narrata, vere accidisse vix est credibile. Primo enim tot numeri rotundi, atque etiam duplicati in vitae Iobi enarratione concurrunt, quod casu consistere non est opinabile. Decem ei liberi perierunt, filii *septem* (in quibus sacrum Orientalium numerum est agnoscere), *tres* filiae: ad horum modum *septem* ovium millia, tres camelorum; mille praeterea boves, et perfecte dimidiato numero asinae quingentae. Pro his redduntur deinde XIV. ovium, VI. camelorum, II. boum millia, ac mille asinae, exacte duplicatis numeris: liberi totidem quot habuerat, VII. filii, III. filiae, hosque ei parit una ex malis residua uxor, non certe juvencula, sed decem jam antea liberorum, et vero adultorum,

3) Vid. Spanhemii *Hist. Iobi*, Cap. I. §. XII. no. 2. p. 22.

torum, mater. Annorum, quos poſt cladem felices egit Iobus, eadem ratio: duplicati ſunt ex numero ſeptuagenario. Haec omnia artificem arguunt, hiſtoriae conditorem, qui rotundos arripere numeros ſolet. Tum Iobi illa amicorumque colloquia, quae longe maximam totius operis partem implent, vere habita et ſcripto fideliter mandata quis ſibi perſuadeat? Num tibi credibile fiat, miſerum hominem, moerore confectum, ac morbo ſuperincumbente jam abſumptum et ſeminecem, eum inquam, velut pro concione dieeret, ſermones adeo longos tanto apparatu, tanta copia, tot figurarum luminibus diſtinctos, quin et metri legibus adſtrictos, cum familiaribus habuiſſe? eos ſimiliter amico reſpondentes pari tenore peroraſſe? Haeccine ſunt colloquia decumbentis amici lectulo aſſidentium? Laudat quidem A. SCHULTENSIUS [4]) ut perſuaderet, rem non adeo eſſe incredibilem, Arabum facultatem, carmina non meditata fundendi. Cui tamen recte MICHAELIS reſpondit: „ut non negem, valde gentem poeſi ſtuduiſſe, ejusque etiam extemporalitati; numquam tamen mihi perſuadebo, id quod omnes ingenii humani vires ſuperare praeſtantiſſimorum poetarum exempla docent, perſecta adeo carmina, quibus nihil ſublimius nihilque lugubrius uterque orbis audivit, colloquendo effuſa eſſe. Deos mihi ſingit, non

4) In *Commentar. ad Cap. III.* 1. p. 45. a.

non homines, qui talia ab illis ſperat. Ac vero ridiculae artis fuiſſet, in tanta rerum acerbitate facta adeo uti oratione; diriſſimos dolores pulcherrimo carmine deplorare, et deſperantem elaboratiſſimis ſolari verſibus.“ Quod quum prudentiores ſuperioris aetatis interpretes bene ſenſiſſent, non pauci fuere, qui Iobi et amicorum ſermones poetice exornatos hoc libro nobis proponi arbitrarentur; ſimpliciora, familiariora, quin et alicubi parciora alicubi fuſiora fuiſſe adhibita verba, talia tamen nobis tradita, quae materiam ſermonum, modumque et ordinem diſſerendi exprimant, ſecundum diverſos affectus, quibus collocutores animati fuerunt [5]). Neque id tamen dubiis omnibus diluendis ſufficiat. Reſtat alia difficultas, eaque haud levis, de qua monuit Boullier [6]). Si quaecunque infanda perpeſſus eſt Iobus, ipſum Cap. XXX. commemorantem audias, ea ejusmodi ſunt, quae longius multo temporis ſpatium poſtulant, quam a rerum Cap. I. narratarum initio ad Triumvirorum adventum usque effluere potuit. Omni igitur veri ſpecie caret, tales ſermones fuiſſe prolatos a Iobo, tanquam revera jam expertus eſſet, quicquid flebilis hujus capitis querimonia com-

5) Ita jam Mercerus, *Non credendum,* inquit, *in tanta morbi gravitate tantum fuiſſe otii Iobo, ut haec ita carmine dicere potuerit. Aut pauciora, aut plura dixit. Sed hic eſt eorum, quae dixit, ſenſus, redactus poſtea in hanc verborum formulam a ſcriptore hujus libri.*

6) In *Disquiſit. Crit. in librum Iob.* §. XV.

complectitur. Repugnat manifeſto hiſtoriae tenor, rerumque geſtarum ſeries. Quippe ea non exiguum temporis intervallum requirunt, quod ſcriptoris narratio interceſſiſſe non patitur. Statim enim atque infandae calamitatis fama amicorum aures perculiſſet, propere accucurriſſe credibile eſt, ut aegrotantem inviſerent, et afflicto condolerent. Quod fecerunt quoque, per ſeptem integros dies luctuoſo ſilentio transmiſſos. Reliquum tempus continentibus ſermonibus inſumptum. Quis interea locus perditiſſimorum nebulonum, miſera viri ſanctiſſimi clade exſultantium, ſannis, triumphis, contumeliis, quibus ſe undique, nec ſemel impetitum queritur? Haec igitur omnia, etſi talia ſunt, quae omnem veri ſimilitudinem excedant, iis tamen ego non eo adducor, ut in eorum ſententiam trauseundum putem, qui ullum unquam Iobum extitiſſe prorſus negant. Etenim nihil omnino vetat, imo antiquiſſimus id mos tulit, a vera perſona vel hiſtoria poematis et moratae fabulae argumentum peti [7]). Quod Homerus, Epopoeae parens, et

7) Bene J. C. Doederlein in *Scholiis in Libros poeticos V. T.* p. 1. *Equidem ſi quid verum video, Iobi memoriam diu conſervavit traditio, populare hiſtoriarum inter Orientales promtuarium, quam ſcriptor ſacer arreptam expolivit, ita ut ſummam quidem libri ex antiquis hiſtoriis et carminibus repeteret, velut de Ulyſſe Homerus, de Aenea Virgilius; multa autem adderet de ingenio ſuo, quae ad vitam ornatumque narrationis, ejusque in doctrina morum utilitatem facere credebat.* Cf. Span-

et tragici apud Graecos olim poetae factitarunt. Nulla igitur idonea caufa eft dubitandi, vixiffe olim Iobum aliquem, fingulari pietate, virtute atque animi conftantia inter varia et maxima fortunarum discrimina confpicuum, cujus hiftoria pro fundamento fubfternitur, unde libri fcriptor materiam cepit poematis. Quae vero poetae ingenio, quae verae hiftoriae fint deputanda, nemo hodie noftrum unquam conficiat. Multa quidem et varia in hanc rem conjectari poffunt, et vere funt conjecta, quin plures fuere, qui feparatis iis, quae ad fictiones et ornamenta carminis, ex ipforum opinione, fint referenda, quae in facto pofita effent, conarentur definire. Quorum tamen et invicem discrepantiae, et res ipfa abunde docet, vanam effe operam, rerum geftarum veritatem conjectando affequi velle. Quare his miffis nos potius divini poematis argumentum, indolem, ftructuram intueamur.

II.

Libri Argumentum.

Quum Iobus fanctiffime honeftiffimeque vitam plurium annorum fpatio *) exegiffet, permiffus

SPANHEMII *Hift. Iob.* Cap. I. §. XII. no. 5. p. 28., ILGEN *Iobi natura et virtutes,* p. 110., J. J. BELLERMANN Progr., *de libro Iobi, num fit hiftoria, an fictio?* Erford. 1792. 4. PAREAU *de immortalitatis notitiis* cet. p. 196. feqq.

*) Septuagenarium fuiffe Iobum, quum calamitates ei ingruerent, inde colligitur, quod poft reftitutionem CXL. annos vixiffe dicitur Cap. XLII, 16. Nam quum

ſus a Deo Satanas, ut virum tentaturus bonis omnibus exſpoliaret, filiis orbaret, domum everteret, neceſſarios tandem omnes arceret. Datum illi pariter, ut ſaevo morbo et adverſus omnes medicinas contumaci corpus illius depaſceret, eo rigore, ut citra mortem nihil relinqueret intentatum. Pius ille vir ſuorum omnium auxilio deſtitutus, ad extremas rei familiaris anguſtias redactus, perpetuo ulcere contabeſcens, ſubſtrato cinere decumbens, et fluentem toto corpore ſaniem teſta radens, nunquam tamen tot ingruentibus malis tentatus animo dejectus eſt. His accedebant viliſſimorum hominum inſultus, uxoris nunquam non recte pieque facta viri exprobrantis moleſtiae; ecquid non? Nec his tamen movetur, ut indigni quicquam aut inſulſi Deo attribueret; ſed iſthaec omnia aequo animo ac forti Deique reverentiſſimo ſuſtinet.

Sparſa jam longe lateque calamitatis illius fama tres ex ejus amicis ad luctuoſum ſpectaculum accivit. Cum primum veniſſent, ulceribus ſcatentem nacti, vix notum vultum agnoſcere valent. Septem integros dies in ſilentio utrinque perſeveratur, haerentibus viris illis ad triſte miſerandumque ſpectaculum. Tandem primus

quum ceteris omnibus, quorum jacturam fecerat, duplo auctus fuerit, vitae ejus quoque annos duplo plures, quam antea vixiſſet, additos fuiſſe credibile eſt. Sunt autem CXL anni duplicati ex numero ſeptuagenario.

mus Iobus longum ſilentium abrumpens, acerbas eas viciſſitudines alte indoluit. Tunc amici, quibus illud conſtitutum erat, neminem malo aliquo immeritum premi, viri pii graviſſimas querelas veluti animi humanum aliquid in tot malorum anguſtiis patientis habent, ſerioque hortantur, ut criminum poenitudine atque devoti animi ſubjectione inflicta a Deo mala portaret; ſciret enim, neminem niſi pro meritis puniri. Iobus vitae a ſe actae probe conſcius, et eo conſcientiae ſuae teſtimonio ſecurus, contendit, omnia, quibus premitur, mala, graviora eſſe, quam pati pro meritis debuiſſet, falli proinde amicos, ſi eas omnes, quas homines patiuntur, poenas pro meritis repenſas crederent. Quae cum plenus fiduciae disſereret, nihil ſe timere dixit, ſi coram divino tribunali vocatus cauſam ſuam dicere cogeretur. Dicto illo exacerbati amicorum animi, Iobum velut impium et in Deum injurioſum durius reprehendunt. Paullatim per altercationem ad continuas infeſtasque orationes provecti, ſumma utrinque contentione disceptatum de magna illa, atque inter homines illius aetatis varie multumque agitata quaeſtione, *quam Deus rationem teneat in hujusce vitae miſeriis atque proſperitatibus dispenſandis?* Homines tantum impios, quos inter Iobus jure meritoque cenſeatur, inflictis malis plecti, affirmant amici. Contra vero Iobus pluribus contendit, ſaepe viros etiam bonos malorum experimento

rimento a Deo probari, ſe autem nulla graviſſimorum adeo criminum conſcientia reprehendi, ut tam acerbe ſecum a Deo agi mereretur. Hanc controverſiam tandem finire aggreditur primus Elihu, utrosque, et Iobum et adverſarios, redarguendo, prorſus autem dirimit denique ipſe Deus, e nube tonante ſpectandum ſe praebens. Is Jobi imprudentiores illas provocationes et gloriationes caſtigat quidem, ita tamen, ut viri innocentiam ſimul, ſimul probatam pietatem promulget, praemiisque ampliſſimis coronet. Statim enim a morbo reconvaleſcens Iobus, tum et priſtinam ſanitatem, cum et duplo locupletiorem, quam olim potiebatur, gazam, tum et filios recepit, et, quod caput eſt, felici exitu vitam ille ſuam meritis plenam clauſit. Haec poëmatis ſumma.

III.

Scriptoris conſilium, operisque conſtitutio, oeconomia et indoles.

Ad conſilium et finem, quo auctor talem ſcriptionem inſtituerit, quod attinet, nemini univerſam orationis ſeriem diligenter attendenti facile obſcurum fore puto, hoc noſtro propoſitum fuiſſe, ut doceret, falſo hominibus fere perſuaſum eſſe, neminem niſi criminum ſuorum merito puniri, nihilque nobis mali contingere, niſi quod in nos antea criminibus provocaverimus; acci-

accidere enim interdum, ut homines etiam ſincere probi malis plurimis iisque graviſſimis, Dei permiſſu, opprimantur; quod quibus ex cauſis fiat quamquam nos lateat, nequaquam tamen, quantacunque demum mala infligantur homini, eum decere, de injuria cum conditore ſuo expoſtulare, aut poſcere, ut factorum rationem nobis reddat; Deum enim infinitis partibus eſſe majorem, ſapientiorem, juſtiorem etiam homine, quin conſiliorum ſuorum rationem captum ingenii humani longe exſuperare; ergo quaecunque ille agit, homini ſuſcipienda et ſuſpicienda eſſe ſine obmurmuratione, et, ſi quae ſpecie tenus in adminiſtratione rerum aut ſapientiae aut aequitatis legibus adverſari videantur, ea tamen habenda nobis eſſe illis maxime conſona. Summae autem temeritatis eſſe, propter inflicta nobis mala Deum iniquitatis inſimulare, aut queri, nobis quae contigerint aerumnas immerentibus accidere, quum coram ſanctiſſimi pariter atque juſtiſſimi numinis tribunali mortalium nemo, ne integerrimus quidem, a labe prorſus immunis appareat [1]).

Jam

1) Librum Iobeum eo conſilio ſcriptum eſſe poſt exilium Babylonicum, ut in Iobo exſtaret luculenta imago piorum inter Hebraeos, in captivitatem Babylonicam una cum impiis avectorum, conjecit Jo. Clericus in Commentario in hunc librum, qui inter Ejus in Hagiographos V. T. Commentarios, Amſtelaedami 1731. fol. editos, exſtat. In ſimilem ſententiam incidit Guil. Warburton, Epiſcopus Gloce-

Jam perſpice, quam exquiſito judicio poeta hiſtoriam elegerit in argumentum poematis, ex qua

Gloceſtrienſis, quam expoſuit in Opere, quo divinam Moſis legationem demonſtravit (*The divine Legation of Moſes demonſtrated,* tribus Voll. in octon. Lond. 1738. et 1741., nec non 1765. quinque Voll. in octon., in qua quidem editione Diſſertatio de libro Iobi legitur in Volumine ultimo, Libr. VI. Sect. 2.), librum hunc nihil aliud quam parabolam eſſe cenſet, verae vetuſtiſſimaeque de Iobo hiſtoriae ſuperſtructam, et in gratiam Judaeorum e Babylonico exſilio reducum concinnatam fuiſſe a propheta quodam eo conſilio, ut cives ſuos in tenuibus reviviſcentis reipublicae primordiis ad ſummas anguſtias redactos ſolaretur. Sub Iobi perſona adumbrari putat populum Judaicum, a vicinis ſub amicitiae ſpecie multa acerba paſſum, atque agre inter multas aerumnas ſpiritum trahentem, quamvis jam ad obſequium divinarum legum ſe dudum compoſuiſſet, et inſtaurato divino cultu idolis aeternum valedixiſſet, et ſic ut immerito nulliusque culpae reus, tot mala perpeli videatur. Scopum vero ſcriptoris praecipuum docet in eo ſitum eſſe, ut cives ſuos, ſpecialis providentiae ſupernaturali regimini hucusque adſuetos, ubi proſpera et adverſa ipſis tribui ſolebant, prout officii, aut bene aut malo geſti ratio poſtulabat, moneat in poſterum generaliori providentiae diſpenſationi, cui deinceps ex aequo cum reliquis populis eos ſubjectos vult Deus, lubenter acquieſcere, ubi bonis ſaepe adverſa, malis contra paſſim ſecunda omnia, ex abſconditis ſapientiae rationibus, obtingere cernimus. Quam Warburtonii ſententiam ſub examen revocavit et pluribus argumentis refellit Bouillier in *Disquiſitione Critica in librum Iob,* praemiſſa ſuis *Obſervatt. Miſcellann.* in hunc librum, tacito ſuo nomine editis Amſtelaed. 1758. in octon., §. V. ſeqq. Noſtra aetate G. H. Bernstein in Commentat. ſupra p. 4. in not. laudata oſtendere ſtuduit (p. 109. ſeqq.), libri Iobi ſcriptorem hunc ſibi ſcopum propoſitum habuiſſe, ut in Iobi perſona

qua scilicet tam utilis doctrina facile hauriri possit, totiusque operis optime tela pertexi. Pro-

sona populum Hebraeum exilii miseriis oppressum sisteret, suorumque animos argumentis consolaretur quam maxime efficacibus, quippe quae ducta essent e summi Numinis sapientia, supra humani ingenii captum mirum quantum posita, ut nos longe satius sit, abditis divinae providentiae viis et rationibus acquiescere, quam easdem irrito conatu scrutari velle. Quam quidem suam de libri Iobei consilio sententiam, prima fronte adblandientem, Virum doctissimum pro eo quo pollet ingenio, rationibus satis speciosis, quae apud ipsum legendae sunt, adornasse fatendum est. Sed quo minus illam nostram faciamus, illud potissimum nos prohibet, quod Iobus nationis Hebraeorum typus minus aptus nobis videtur. Nimirum in Iobo nobis exhibetur Vir integerrimus, inculpati moris, ab omni scelere aut insigni labe immunis, ad haec divini Numinis cultor acerrimus et constantissimus, qui tamen, sic volente Deo, infanda patitur, iisque tunditur plagis, quas vix in flagitiosissimos nebulones coelestis vindicta incutere solet. At plane contrarium apparet in Judaeis, qui meritas se poenas ob multifaria peccata ab omni retro tempore commissa luisse ipsi fatentur, haud longe postquam e terris peregrinis in patriam reversi essent, in publica illa eorum confessione, quam apud Nehemiam IX, 16—36. legimus. Addimus quae vere nobis in Bernsteinii sententiam monuisse videtur H. G. L. Kosegarten in *Commentat. exeget. crit. in Iob.* XIX, 25—27. (Gryph. 1815. 4.) p. 9.: „Sed ponamus jam rem ita se habere, ut Clar. Bernstein contendit, valde mirandum est, auctorem in opere, quod praesentem statum abjectionis, futuramque felicem et gloriosam populi Hebraici restitutionem spectaret, nihil de sacra populi religione commemorasse, cujus solius vi et virtute, templo scilicet recondito, cultuque Mosaico instaurato, quondam in pristinum statum gloriae et potentiae se reversurum sperabat. Religionem Mosaicam contemtam et derelictam, solum malo-

Proponitur exemplum viri boni, pietatis conspicuae, probataeque integritatis, e summo rerum prosperarum fastigio in profundissimas miserias subita ruina deturbati. Causae quid fuerit, cur hominum integerrimus iis tundatur plagis, quas vix in flagitiosissimos nebulones coelestis vindicta incutere solet, nec ipse Iobus, nec ejus amici, divinando assequi valent, quicquid laborent et aestuent. Illud tamen lectoribus statim in operis limine aperit Satanae cum Deo colloquium. Videlicet periculo faciundo explorandum fuit, num, quod Deus, Satana negante contenderat, Iobi, fidissimi sui cultoris, probitatem nullis, ne dirissimis quidem vexationibus labefactari posse, eventus sit comprobaturus. Immotus invictusque Iobus in sua erga Deum pietate perstat, ergo Satanas causa cadit, Deus ex hac lite victor abit [2]). Ne

malorum suorum causam exstimabant Hebraei liberationem ex ignominiosa captivitate reditumque in patriam nonnisi cum redintegratione religionis patriae conjunctam sperare audebant; unde et recuperatâ Palaestinâ, primum eorum negotium fuit, exstruere templum, et ad morem majorum disponere cultum. Rei autem tanti apud eos momenti, ex quo omnis eorum spes et metus, salus ipsa, pendebat, cur nullo verbo mentionem fecerit auctor, qui de fatis populi praeteritis et futuris scriberet, mirum et difficillimum nobis perspectu."

2) Quod Iobus tragoediae sibi factae eum nodum, quem poeta vel ante quam in medias res nos egerit, solvit, Ipse Iobus ignoraret, optimo sane judicio factum est. Causam enim et rationem tot tantorumque malorum in caput suum immissorum si rescivisset,

Ne vero iniquitatis ac injuriae ſuſpicio in Deum cadat, qui ſui honoris vindicandi cauſa [3]) in hominem innocentem tot ac tanta mala immiſerit, ſtatim ut rupto diutino ſilentio in acerbiſſimos queſtus et ardentiſſimam natalium exſecrationem ſeſe effudiſſet Iobi dolor, Eliphaſus coeleſte oraculum prodit, quod ſummam numinis perfectiſſimi ſanctitatem vindicat. Oraculum autem hujusmodi formulae erat [4]):

Numquid mortalis a Deo juſtus habeatur?
Num a conditore ſuo homo purus judicetur?
En! ille ne ſuis quidem famulis credit,
Et angelos ſuos temeritatis inſimulat;
Nedum argillacearum domorum incolas,
Pulvere fundatarum, quae conterentur tanquam a tineis eroſae.
Intra unius diei ſpatium exſcinduntur,
Nemine advertente in aeternum pereunt;
Abripitur quicquid in iis eximii eſſet,
Moriuntur denique, necdum ſapientiam edocti.

Cujus effati haec haud dubie eſt mens: neminem mortalem, quantumvis juſtum ac purum, juſtam habere cauſam de Deo conquerendi, ac ſi

ſet, exiguum jam ejus conſtantia locum, et paene nullum, ſuiſſet habitura.

3) Optime Herderus in Poeſeos Hebraicae Commentariis (*vom Geiſt der hebraeiſchen Poeſie*) P. I. p. 143. *Hiob leidet als der Ruhm und Stolz Gottes; ſeine Plagen ſind verhängt, das Ehrenwort des Schöpfers über ihn zu bewähren. — — — — Hiob bewährt ſeine Tugend, rechtfertigt das Wort des Schöpfers; Gott hält den Kranz bereit, ihn zu krönen.*

4) Cap. IV, 17—21.

ſi innocens adfligeretur, quum omnes coram ſanctiſſimi numinis tribunali ſimus nocentes, et materiam foveamus caſtigationis. Hoc vero oraculo, quo nihil cogitari poteſt efficacius ad retundendas Iobi querelas, quin et expoſtulationes, majeſtati divinae injurioſas, abutitur Eliphaſus ad ſiniſtras, quas de amico conceperat, cogitationes colorandas et fortius urgendas. Videlicet haec ei opinio erat, vulgo illa aetate recepta, ſincere et vere probum neutiquam fieri poſſe, ut funditas pereat; adeoque Iobum, cujus res conclamatas ſibi perſuadebat, quemque ex tam alta calamitatum voragine numquam emerſurum augurabatur, ſuſpicabatur minime fuiſſe Dei ex animo cultorem, ſed pietatis ſimulatorem tantummodo. Hanc fucatam et callidam pietatem nunc tandem, Eliphaſi judicio, nudaverat Deus, tales Iobo plagas infligendo, quibus nonniſi ſceleratiſſimi hominum a juſtiſſimo numine plecti ſoleant. Hoc ut Iobo quoque perſuadeat, indeque anſam nanciſcatur eum cohortandi, ut ad bonam frugem ſeſe recipiat, oraculum illud divinitus ſibi oblatum adhibet in hunc modum, ut ei proponat immenſam Dei ſanctitatem, oculosque illos ſole lucidiores, qui intimos animi receſſus pertentent, ibique ſaepe labes detegant, ubi hominum adſpectui puriſſima omnia appareant. Sociorum ambo reliqui, Bildadus et Sopharus, Eliphaſi veſtigia prementes,

acer-

acerbius in Iobum invehuntur, multoque fidentius ſimulatae pietatis eum accuſant. Ad haec Iobus, nullius ſibi flagitii conſcius, poſt acerbiſſimos queſtus de ſuis miſeriis, deque amicorum inhumanitate, Deum hominesque teſtatur, innocentem ſe opprimi, Deo imparem eſſe, et juſtiſſimam cauſam obtinere non poſſe, animoſius paulo et contentioſius cum Deo agit, quem probos ac improbos aeque plagis conficere affirmat. His reſponſionibus multo etiam magis irritati ſunt ſociorum animi, acrius et vehementius ad accuſandum denuo ſe accingunt. Iobum impietatis, ſuperbiae, impotentiae, furoris inſimulant, juſtitiam Dei urgent, impios ſemper certa ſupplicia, certiſſimumque poſt brevem felicitatem exſcidium manere, quam ſententiam ſua patrumque ſuorum experientia comprobatam fidenter pronuntiant, multisque imaginum luminibus exornatam graviſſime amplificant. Contra Iobus ingeminat provocationes ad Deum, graviſſimas expoſtulationes, integritatis ſuae conteſtationes; de amicorum crudelitate, de vitae humanae vanitate, de ſuis miſeriis queritur; ſpem tamen ultimam in Deo ſeſe reponere fidenter teſtatur: quanto autem fortius impiorum poenas objeciſſent adverſarii, tanto pertinacius Iobus eorundem impunitatem, perpetuamque usque ad mortem ſecuritatem felicitatemque regerit et confirmat. His commotus prior cenſorum, Eliphaſus, ad aper-

tas criminationes et contumelias descendit; hominem integerrimum gravissimorum criminum acriter accusat, injustitiae, rapinae, oppressionis reum agit, utque impium virtutis et religionis simulatorem insectatus, postremo ad poenitentiam hortatur. Eo animosius Iobus ad Dei tribunal provocat, utque coram ipso causam suam agere sibi liceat, exoptat: de Dei in se severitate impatientius queritur, de sua justitia fidentius gloriatur; deinde suam de impiorum impunitate sententiam acrius tuetur. Ad haec alter triumvirorum, Bildadus, ornate sed breviter de Dei majestate et sanctitate solummodo disserit, audaciam Iobi clam exagitans, qui ad eum provocare ausus esset. Bildadum irridet Iobus, et infinitam Dei potentiam et sapientiam fusius et ornatius exponit. Quum autem nihil reponeret tertius, ceterique penitus tacerent; veram tandem animi sui sententiam de impiorum sorte aperit: non esse stabilem eorum felicitatem, ipsos eorumque posteros Deum scelerum vindicem subito quandoque experturos. Sed in his omnibus divinam sapientiam ab hominibus nullo modo pervestigari posse; summam autem hominis sapientiam in Dei timore positam esse. Priorem gloriam et felicitatem, cum praesenti sua miseria et dedecore comparatam, amplificat. Postremo contra Eliphasi criminationes ceterorumque iniquas suspiciones, vitae anteactae rationem singulatim reddit, suam in omnibus

nibus officiis ſpectatam integritatem coram Deo hominibusque teſtatur, iterumque ad Deum judicem provocat.

Perorata cauſa viciſſe ſibi videbatur Iobus, atque cenſorum criminatorumque ora obturaſſe. Sed quemadmodum adverſarii iniquis criminationibus, ita ipſe modum in ſe defenſando exceſſerat, atque aeſtu disputationis talia ore emiſerat, quae non procul a contumacia et arrogantia adverſus Deum abeſſe viderentur. Hinc jam arbiter quaſi inter utramque partem, internuntii divini perſonam ſuſtinens [5]), Elihu in medium prodit, hinc triumviros caſtigans, quod ſtatum controverſiae imprudenter confudiſſent, eamque deinde totam parum fortiter abjeciſſent, illinc Iobum, quod ſuae juſtitiae nimium tribueret, quod ſe omnis pravitatis immunem affirmaret, quod cum Deo contentioſius ageret. Deum non neceſſe habere, omnes conſilii ſui rationes hominibus exponere, plus uno tamen modo monere mortales, nocturnis ſcilicet viſionibus, aut immiſſis gravioribus morbis, quo ſuperbiam eis adimat. Iobum denuo increpat, eo quod ſe juſtum eſſe praedicaret, Deum autem injuſte atque inimice egiſſe affirmaret, quod quam indecorum, quamque indignum eſſet, oſtendit. Tertio Iobo objicit, quod ex bonorum miſeriis et malorum felicitate male ac perverſe concluderet, nemini prodeſſe reli-

5) Vid. Cap. XXXIII, 23. et ad eum loc. not.

religionis cultum; probos enim propterea calamitatibus diutius interdum conflictari, quod auxilium divinum vel non quaerant, vel non patier exſpectent. Poſtremo Dei conſilium in hominibus caſtigandis aperit, nimirum, ut probet eos, ut emendet, ut eorum ſuperbiam frangat, ut contumaces male perdat, ſubmiſſis autem gratiam praeſtet; ita jam cum Iobo Deum agere; propterea ipſi cavendum, ne Deo minus obſequentem ſeſe praebeat, neve ultra in ſe delictum admittat. Porro ex contemplatione divinae potentiae et majeſtatis ad debitam numini reverentiam praeſtandam hortatur. Ad Elihui toties intermiſſas, ac deinde repetitas caſtigationes nihil reſpondet Iobus.

Quae autem numinis ille internuntius protulerat, poſtremo confirmantur Dei ipſius oratione, qua, in abditas conſiliorum rationes deſcendere haud dignatus, ſed ſuae immenſitatis ſtupenda quaedam exempla proponens, in eodem, quod Elihuus ingreſſus erat, argumento inſiſtit, primo, caſtigata Iobi temeritate eum ignorantiae arguit, qui ſuorum operum, quae vulgo omnibus obverſantur, rationem percipere non poſſit, formationem et naturam terrae, maris, lucis, animalium; deinde ei ſuam debilitatem demonſtrat, ad edenda in aemulationem numinis potentiae ſuae exempla provocans, tum ad unum atque alterum ex brutis animantibus remittens, quibuscum non auſit contendere, quanto minus

minus cum creatore, omnipotente, rerum omnium domino, nullique obnoxio? Ad haec Iobus humillime ſe Deo ſubmitti, ſuam imbecillitatem atque ignorantiam agnoſcit, et cinere adſperſus poenitentiam agit.

Omnis Iobum inter et triumviros concertatio trino certaminum orbe [6]) abſolvitur, Eliphaſo in ſingulis primas ſibi partes vindicante, cui reliqui duo ſuccinunt. Satis commode *tribus* committuntur pugnandi partes; nimis enim anguſtum fuiſſet et exile, perſona ſingularis, confuſum plane et importunum pugnantium turba. Ceterum triumviri eandem cauſam eodem fere modo omnes agunt. Miſeri amici exhibentur cenſores acerbi, ſeveri, irritabiles, a pio ſolandi propoſito in objurgationes et contumelias facile abrepti. Eliphaſus quidem, qui leniſſime omnium inceperat, in acerbiſſima deſcendit convicia,

6) *Primus* certaminum orbis Cap. IV — XIV., *ſecundus* XV — XXI., *tertius* XXII — XXXI. continetur. Omnino autem in tota libri diſpoſitione numerum *ternarium* redire, recte obſervatum Bellermanno in Progr. *de libri Iobi indole et artificioſa deſignatione* (Erford. 1793. 4.), p. 4.: „Silentio praetereo *tres* filias, *tria* millia camelorum et alios numeros rotundos, hebraeis ſacros, ad libri diſpoſitionem proprie non pertinentes; ſubſiſto magis in deſignatione ipſa. In prologo ſunt *tres* dialogi; in opere ipſo *tres* congreſſus ſapientum; quilibet congreſſus ſapientum; quilibet congreſſus *tribus* conſtat dialogis; cataſtrophe ſeu litis ſolutio a Deo prolata iisdem tribus partibus abſolvitur; tandem in epilogo tria praecipue eventa memorat auctor."

cia, et graviſſimas accuſationes directe et ſpeciatim Iobo intentat, a quibus ceteri ſibi temperant: nam Bildadus locum de Dei majeſtate et ſanctitate bis antea ab altero ornatum, ne nihil diceret, breviter tantum retractans, et Zopharus ad ſilentium confugiens, ſocium pariter deſtituere, et Iobo cauſam cedere videntur. Parum mores eorum inter ſe discriminantur; *affectuum* ſane *gradationi*, quam morum diverſitati impenſius ſtudetur [7]). Quodſi aliquam hac in parte varietatem deſideret delicata et faſtidioſa recentiorum critica, excuſanda eſt naſcentis poeticae artis ſimplicitate, quae tamen rerum gravitate et ſententiarum pondere abunde compenſatur. Maxime quidem poema verſatur in vehementioribus affectibus, dolore, iracundia, indignatione, acerrimisque concertationibus, ad terrorem concitandum potiſſimum comparatum, et ſublimitatem inprimis ſpirans. Nec tamen deſunt leniores animi motus; luctus et querimoniae ad miſerationem

7) *So eintönig für uns alle Reden klingen; ſo ſind ſie mit Licht und Schatten angelegt, und der Faden oder vielmehr die Verwirrung der Materie nimmt zu von Rede zu Rede; bis Hiob ſich ſelbſt faſſet, und ſeine Behauptungen lindert. Wer dieſen Faden nicht verfolgt, und inſonderheit nicht bemerkt, wie Hiob ſeinem Gegner immer den eigenen Pfeil aus der Hand windet, entweder das beſſer ſagt, was jener ſagte, oder die Gründe jenes eben für ſich braucht, der hat das Lebendige, Wachſende, kurz die Seele des Buchs verfehlt.* Herder l. c. p. 145.

tionem commovendam [8]). Quantum denique in rerum descriptionibus valeat hoc carmen, vel sola Dei oratio, rerum naturalium, animalium praesertim imagines, vividissimis coloribus designatas exhibens, ostendit.

IV.

Ad quodnam carminum genus hoc poema sit referendum?

Dramatibus nostrum poema accenseri etsi hactenus possit, quod plures in eo personae inter se colloquentes inducuntur [1]); tamen propterea non esse justum drama, et ipsi intelligunt harum rerum periti, et multis insuper docuit Lowthus [2]). Neque rectius ad *epicum* genus referri, quod Ilgenius voluit, ab Eichornio ostensum [3]). Quod autem huic poemati et legitimi dramatis et epici carminis titulum abjudicamus, nihil de ejus pretio derogatum imus, quod ii potius facere censendi sunt, qui ad alienam normam id inique exigere volunt, unde necesse est vitiosum et mancum videri, quod sane in suo genere est pul-

8) Veluti Cap. XIV, 1. 2. 3. 6. XIX, 2. 3. 21. 22.
1) Fuere, qui librum in Actus et Scenas dispertirent, ut Mercerus, Beza, alii, quorum partitiones exhibuit J. G. Carpzovius in *Introduct. in V. T.* P. II. p. 76. seq.
2) In *Praelect.* XXXIII. *de S. Poesi Hebraeor.* Conferenda etiam, quae monuit Ilgen, *Iobi nat. atque virtutt.* p. 40.
3) *Einleit. in das A. T.* P. III. p. 555. edit. tert.

pulcherrimum et perfectiſſimum. Quae enim poteſt concipi in ejusmodi argumento, difficili et recondito et ab omni actione abstracto, elegantior oeconomia? quae distributio ordinatior? quae denique accuratior et ad finem conſequendum aptior deductio? [4])

V.

Fabulae Scena.

Scena hiſtoriae ponitur in terra *Uz* [1]). Quae ubi quaerenda ſit, multae et variae ſunt hominum doctorum conjecturae [2]), ex quibus tamen duae tantummodo, aut tres ſunt, quae ſint commemoratu dignae. Prima eſt eorum, qui Uſitidem credunt Idumaeae eſſe partem. Tribus illi

4) Veriſſime Lowthus l. c. p. 716. judicavit: *Profecto qui reputabit modo quam parva habuerit initia, quam tarda incrementa ceperit Graecorum tragoedia; is numquam poterit ſine ſumma admiratione intueri tot ante ſeculis natum poëma, tam pulchre inventum, tam ſolerter diſpoſitum, tam perfecte expletum, tam ſingularis exempli; quod ſimilitudinem atque imaginem quandam dramatis ſtatim arripuit, unde poſteris non difficile fuiſſet ad ipſum abſoluti operis exemplar aſcendere, quem certe gradum in hoc genere Graeca poëſis multorum annorum ſtudio atque uſu ante Aeſchylum nondum erat adſecuta.*

1) Cap. I. 1.

2) Eas accurata diligentia recenſuit dijudicavitque Spanhemius *Hiſt. Iobi*, Cap. III. p. 48. ſeqq., nec non H. S. Reimarus in Prolegomm. ad Hoffmannianam Iobi verſionem teutonic. Cap. III.

illi potiſſimum argumentis ſententiam ſuam defendunt. Primum eſt, quod Jeremias Thren. IV, 21. *filiam Edom habitare* ait *in terra Uz,* et Vaticiniorum Cap. XXV, 20. reges terrae Uz jungit regibus Aegypti, Arabiae et Philiſthaeae. Sed ibidem paulo poſt diſtinguitur terra Uz ab *Edom,* quae Vs. 21. recenſetur cum Ammon, Moab, Tyro, adeoque eadem non fuit. Unde intelligitur, Threnorum locum hoc ſibi velle, Idumaeos finibus vehementer dilatatis ſedes ſuas protendiſſe usque in terram Uz [3]). Quae enim, quaeſo, cogitari poteſt cauſa, cur vates notiſſimi populi ſedes commemoraret, niſi illa, qua uſus eſt, loquendi formula, voluiſſet ſuperbiam notare Idumaeorum, qui gentes finitimas ſuis armis ſubegerunt, atque in ſuam ditionem redegerunt [4])? Plane ſic iidem qui *Edom* appellantur Jerem. XLIX, 7., mox Vs. 8. veniunt nomine *Dedan,* qui Dedanitae Arabiae Deſertae incolae fuerunt, ab Edomitis, ut veroſimile eſt, poſtmodum ſubjugati, quo et ſpectat locus Ezech. XXV, 13. Neque magis probat argumentum

3) Ratione paullo diverſa hunc locum explicavit J. D. Michaelis in *Spicil. Geograph. Hebraeor. exterae,* P. II. p. 133. ſeqq.

4) Loquutione haud abſimili uſus Miltiades erga Lemnios, expugnata Cherſoneſo, referente Cornel. Nepote in *Militiade,* Cap. II.: *Illi enim dixerant, cum vento borea domo profectus eo perveniſſet, ſeſe dedituros; ſe autem d o m u m Cherſoneſi habere.*

tum ſecundum, quod pro Uſitide in Idumaea quaerenda afferunt, ab *Uzo*, Seiri nepote ex Diſchanne, in terra Horaeorum vel Idumaeorum (Geneſ. XXXVI, 28.), petitum. Eſt enim praeter veri ſpeciem omnem, terrae tractui minime anguſto [5]) nomen inditum fuiſſe ab uno Uzo, minimo omnium in Horaeis ducibus, qui poſtea expulſi ab Edomo et poſteris. Et ſi vel maxime ante Eſavi tempora haeſiſſet illi tractui nomen Uz, non retentum deinceps id nominis fuit ſub Edomitis, a quo tempore perpetuo audivit illa regio *terra Edom*. Nec veriſimile, Jeremiae aetate Idumaeam ſtricte dictam denominatam fuiſſe ab Uzo illo Horaeo *terra Uz*, nullis vel in Moſe veſtigiis. Multo infirmius tertium argumentum, amicos Iobi omnes in Idumaeis fuiſſe, quum tamen de uno Eliphaſo Themanita conſtet ex Edomo prognatum, de reliquis non item. Et cujuscunque hi regionis incolae fuerunt, non neceſſario iidem Iobo conterranei, uti nec iisdem omnes orti conditoribus, quamvis amicitiae vinculo conjuncti. Nihilo ſolidiore fundamento altera nititur ſententia [6]), terram Uz eſſe vallem Damaſcenam, Arabibus

5) Talem enim fuiſſe neceſſe eſt Uſitidem, ſi ea in Idumaea ſita fuerit, ut quidam ex loco Thren. IV, 21. colligunt, ſed falſo, ut vidimus.

6) Cujus auctor. Bochartus in *Phaleg.* L. II. Cap. VIII., et propugnator J. D. Michaelis in *Spicileg. Geograph. Hebraeor. exterae*, P. II. p. 126. ſeqq., et in der *Einleitung in die göttlichen Schriften*

bibus hodie *al-Gutha* (الغوطة) dictam. Neque enim ſola levi aliqua literarum aut ſoni ſimilitudine quicquam conficitur. Eſt autem nomen غوطة Arabibus appellativum, vallibus locisque quibuscunque humilioribus atque irriguis commune[7]), ſed Damaſcenae κατ᾽ ἐξοχὴν inditum. Eam porro Uſitidem, cujus in V. T. mentio facta, terrae tractum ſatis late patentem fuiſſe, qui plura regna, aut, ſi mavis, regulorum ditiones comprehenderet, docet locus Jerem. XXV, 20. Supereſt tertia ſententia, terram Uz in Arabia deſerta, ſeu Scenitide ſitam fuiſſe. Quae Arabia a *Septentrione* Meſopotamiae parte, et Euphrate fluvio, ab *Occidente* partibus Syriae, Palaeſtinae et Idumaeae, vel Arabiae Petraeae, a *Meridie* Arabiae Felicis montanis, ab *Oriente* Chaldaeae pariter et Babyloniae montanis terminatur[8]). Sed quum haec ipſa in immenſam longitudinem et latitudinem, per vaſtiſſimas eremos porrigatur, alii in parte ejus meridonali, Arabiam felicem verſus, alii in ſeptentrionali parte, Euphrati ac Meſopotaniae contigua, Uſitidem cenſent collocan-

des alten Bundes, P. I. §. 7. p. 33. ſeqq., cui addendus ILGEN *Iobi natura et virtute.* p. 97.

7) A rad. غاط, *demerſa fuit res,* unde غايط, cujus Pluralis غُوط, *terra cava depreſſiorque.*

8) Hodie totus ille terrarum tractus بادية الشام, i. e. *deſertum Syriae* audit, vid. CHRISTOPH. ROMMEL *Abulfedea Arabiae deſcriptio illuſtrata,* p. 96., BÜSCHINGII *Erdbeſchreib. von Aſien,* p. 539. 548.

locandum. Quarum ſententiarum poſterior, a SPANHEMIO [9]) potiſſimum commendata, reliquis omnibus eſt veriſimilior. Nam primo, ultra Arabiam ſtricte ſic dictam, ſeptentrionem verſus ſitam fuiſſe Uſitidem, ſuadet ordo, quem ſervat Jeremias in recenſendis populis Cap. XXV, 20. [10]). Eam regionem ab *Uzo*, Nahoris filio natu maximo (Geneſ. XXII, 21.), nomen accepiſſe, inde credibile fit, quod illa *Carris*, Meſopotamiae auſtralis urbi, priſtinae Nahoris ſedi [11]), vicina. Plane ut ex *Buzo*, ejusdem Nahoris filio altero, fuit *Buzitis*, Arabiae regio Jerem. XXV, 23. Quae circiter loca Ptolemaeus commemorat *Auſitas* [12]), i. e. Auſitidis incolas, quo nomine Alexandrinus hebraeum עוץ conſtanter reddit,

9) *Hiſt. Iobi* Cap. IV. p. 10. ſeqq. Cf. Büſchingii l. c. p. 564.

10) Nec obſtat, quod ibi poſt reges terrae Uz ſtatim ſequuntur Philiſthaei. Nam ab Uſitide vates reverſus ad auſtrum, orasque Palaeſtinae maritimas, ordine recenſet populos illum terrarum tractum tenentes, a Philiſthaeis exorſus.

11) Geneſ. XI, 31. XXIV, 10.

12) *Geograph.* Libr. V. Τὰ δὲ παρὰ τὴν Βαβυλωνίαν ὑπὸ μὲν τοῖς Καυχαβηνοῖς, Αὐσῖται (ita enim legendum eſſe, non Αἰσῖται, jam monuit BOCHARTUS, *Phaleg.* Lib. II. Cap. VIII. p. 91. Lib. IV. Cap. IX. p. 252., et poſt eum SPANHEMIUS, l. c. p. 72.). Ptolemaeum autem in deſcriptione Arabiae teſtem fide digniſſimum eſſe, cognoſcitur ex hisce Stephani *de Urbibus* (ſub v. Χαρακμῶβα): Πτολεμαῖος ἀξιοπιστὸς ἀνὴρ περὶ τὰ Ἀραβικὰ, σπουδὴν γὰρ ἔθετο ἱστορῆσαι ἀκριβῶς τὰ τῆς Ἀραβίας.

reddit, Accedit, quod ea pars Arabiae defertae ſit omnium maxime contermina Chaldaeis, de quorum incurſione hiſtoria in ipſo exordio. Vicini itidem Sabaei [13]), de quorum irruptione in armenta et famulos Iobi expreſſa mentio Cap. I, 15.

VI.

Ad quodnam tempus ſint referenda, quae hoc libro enarrantur?

Qua vixerit aetate Iobus, res eſt in ambiguo. Sunt, qui coaevum ſtatuant Patriarchis, et Moſe vetuſtiorem; ſunt, qui Moſi, et ſervituti Aegyptiacae Hebraeorum ſupparem, malunt; alii cum tempore itineris Iſraelitici per deſertum, ſive cum Judicum aetate componunt. Revocant alii ad Davidis et Salomonis tempora; alii ad usque exſilium Babylonicum, vel eo durante circiter

13) *Seba* (שְׁבָא), Abrahami ex Kethura nepote, orti (Geneſ. XXV, 3.), qui *Orientem* verſus, ſeu in Arabia Deſerta ſedem ſuam habuiſſe intelligitur ex Geneſ. XXV, 6. Sabaei in Iobo ipſo (VI, 19.) ſunt cum *Themaitis* juncti, Arabiae Deſertae inclytis populis, ex Thema, filio Iſmaëlis, Arabum patris, Geneſ. XXV, 15. De quibus etiam, ut poſitis in regione inſeraci, Jeſ. XXI, 14. Diverſi autem hi Sabaei ab Arabiae Felicis Sabaeis, Geneſ. X, 28. Hi enim poſiti in extremis ejus Arabiae oris, tum verſus mare Indicum, tum verſus oſtium Sinus Arabici, nimis a ſedibus Iobi, quascunque ei tribueris, remoti, quam ut improviſum in greges ejus impetum facere potuerint. Cf. J. D. Michaelis *Supplemm.* p. 2275.

citer[1]). Vulgo tamen recepta opinio eſt, Iobum antea vixiſſe, quam Moſes Iſraeliticam civitatem inſtituiſſet, legesque condidiſſet, ut hiſtoria Geneſin inter Exodumque media ſit collocanda [2]). Verum quae ad eam ſententiam vindicandam qui eam defendunt, potiſſimum urgent, nullam in univerſo libro legum Moſaicarum mentionem fieri, rituum, morum, rerum Iſraeliticarum ſpeciem aut umbram reperiri plane nullam, haec, inquam, nequaquam quod illi volunt, probant. Ne enim hiſtoriae Hebraicae aut rerum Iſraeliticarum quicquam immiſceretur, vetabat fabulae ſcena; quae non intra Iſraeliticae terrae fines eſſet. Eodem pertinet, quod nullum cultus Levitici veſtigium in hoc libro deprehenditur. Nam quum Iobus veri quidem Dei cultor ſiſteretur, ſed non Iſraelita [3]), nihil eorum, quae ad

1) Varias illas ſententias pluribus expoſuerunt et dijudicarunt F. Spanhemius in *Hiſt. Iobi*, Cap. VIII. p. 161. ſeqq., et H. S. Reimarus in *Prolegomm.* Hoffmannianae verſioni praemiſſis Cap. IV.

2) Cf. Spanhem. l. c. Cap. IX. p. 184. ſeq.

3) „Quod nulla apud Iobum mentio ſit Patriarcharum, quorum tamen fata ac res geſtas Scriptorem latere non potuiſſe, ex Hebraico totius Libri colore efficiendum exiſtimem: hoc igitur ſilentium cum non fortuitum, ſed de induſtria quaeſitum ſit, oportet ut cauſam habeat graviſſimam, quaeque ſapientiſſimo auctore digna ſit. Ac talem mihi reperiſſe videor in generali Libri conſilio, quod non modo ad Iſraelitas, ſed ad alias etiam gentes quascunque ſpectaverit. Eſt ſcilicet Carminis argumentum manifeſto hujusmodi, ut quam latiſſime pateat, quando quidem ab omni

ad cultum Leviticum ſpectarent, commemorari licuit; neque igitur id arguit, Iobum iis vixiſſe temporibus, quibus ſacrificiorum uſus nec ad certum locum, nec ad ſacrorum miniſtros, ſacerdotes, hosque e tribu Levi, nec ad certos ritus in Levitico deſcriptos, reſtrictus fuit. Alia vero, quae nonniſi remotiſſimo aevo congruere volunt, ut quod ſenum effata pro legibus [4]), inſomnia pro oraculis [5]), voces ad aures perlatae pro monitis divinis habentur, et ſeriorum Hebraeorum cogitandi judicandique modo convenire, recte animadvertit Bernstein [6]). Contra inſunt

omni aevo et apud omnes gentes maxima ſemper fuit hominum ad carpendam Providentiae iniquitatem proclivitas, atque praeſtantiſſimum divinumque Poema ad harum reprehenſionum perverſitatem demonſtrandam a Scriptore procul dubio deſtinatum erat. Itaque prudenter noluit Poeta eximius talia immiſcere, quae ad ſuam gentem unice pertinerent. Quanquam enim et ad peculiarem Iſraelitarum et ad conſuetudines ac notiones apud eos vel receptas, vel cognitas, ipſe Iſraelita quum eſſet, non alludere non potuit, nec cavere omnino, ut ad aevi rationem ſe componeret; Iſraelitas nihilominus eorumve proavos nominatim commemorare, aut exempla ex horum vel illorum hiſtoria illuſtrandi cauſſa adjicere; hoc igitur vetabat, ut puto, Carminis indoles, cujus ſcena non apud Iſraelitas, ſed in Idumaea collocaretur, quodque, etſi Iſraelitarum uſibus inprimis inſerviens, non horum tamen in gratiam, ſed longe generaliori conſilio ad compeſcendas hominum quorumcunque de divino regimine querelas componeretur.“ Pareau in *Commentat.* p. 119. ſequ.

4) Id. VIII, 8. XV, 10. 18.

5) IV, 12. ſeqq. XXXIII, 15.

6) Loco laud. p. 81. ſeqq.

ſunt huic libro, ut idem Vir Doctiſſimus vere obſervat, plura, quae lectori perſuadeant, vixiſſe Iobum iis temporibus, quibus homines aevi patriarchalis ſimplicitatem jamdudum egreſſi eſſent. Et Iobum quidem ipſum vitam urbanam degiſſe, et, niſi princeps ſuae urbis fuerit, certe tamen inter ejus primores fuiſſe, teſtatur ipſe in jucunda illa priſtinae ſuae felicitatis pictura Cap. XXIX. hisce verbis Vs. 7. 8. 9.

Quando ad portam per urbem proficiscebar,
Aut in foro ſedem meam parabam,
Videntes me juvenes abdebant ſeſe,
Senesque adſurgebant et ſtabant.
Principes continebant verba,
Admota ad os manu.

Urbani ſtrepitus mentio ſit XXXIX, 7. (al. 10.). Ad ſententiam judicis ſcripto conſignatam alludit XIII, 26., ad tabulas ſignatas, quibus rei cauſa in judicio defenditur, XXXI, 25., ad ſermones in libro literis mandatos XIX, 23., et ibidem Vs. 24. ad morem publica monumenta plumbeis voluminibus inſcribere, aut ſaxo inſculpere. Quae aevo patriarchali haud magis congruunt quam XX, 24. commemoratio armaturae ferreae, aut equi bellici deſcriptio XXXIX, 31. ſeqq. Neque vitae paſtoritiae, qualem patriarchas egiſſe conſtat, convenit illa Iobi conteſtatio XXXI, 38. ſe non alienos fundos injuſto modo occupaſſe, et poſſeſſoribus eripuiſſe. Neque antiquiſſimorum illorum temporum fuit, quod III, 13. 14. mentio ſit regum, qui urbes

arces-

arcesque collapſas reſtaurabant, ut inde ſibi gloriam immortalem pararent, quique palatia incredibili auri copia refertiſſima poſſidebant. Homines Iobi aequales accumulandis auri, argenti, gemmarum, veſtiumque pretioſarum theſauris metallisque e terrae viſceribus eruendis intentos fuiſſe probant loca XX, 15., XXIII, 10. XXVII, 16. 17., XXVIII, 1—21. Sceleratos denique proceres et optimates eo quo vixit Iobus tempore in pauperes et imbelles ſuperbia et violentia ſaeviiſſe, produnt quae XXIV, 2—16. leguntur.

VII.

A quonam et quando ſcriptus ſit Iobi liber?

Ab Hebraeo ſcriptum eſſe librum, etſi a quibusdam negari video, qui Edomiticae potius, aut priſcae Arabicae ſapientiae et doctrinae monimentum judicare mallent [1]), mihi tamen eo minus

1) Idumaei et Arabes, et omnium maxime Themanitae, ſapientes audiebant, vid. Jerem. XLIX, 7. Baruch III, 22. Qui ab Arabe profectum librum ſtatuunt, hoc potiſſimum argumento utuntur, quod plures in illo reperiuntur dictiones, loquendi modi, ſignificationes et vocabulorum formae, ad Arabicam dialectum vergentes, quam in ullo alio V. T. libro. Quod Spanhemium movit, ut carmen noſtrum maxima ex parte ex Arabico in Hebraeum ſermonem translatum crederet. Vid. *Hiſt. Iobi,* Cap. XVI, §. IX. p. 384. ſeqq., ubi pluribus argumentis ſuam de auctore libri ſententiam adſtruit. Ea fert, ſermones, prout ultro citroque habiti, fuiſſe Arabicos, et Arabice primum deſcriptos, in domeſticasque tabulas relatos, jam ante Moſen, ab ipſo Iobo et Amicis,

 poſt

nus est dubium, quo plura in illo deprehendere mihi videor, quae Hebraeum scriptorem haud obscure arguant. Multae enim in Iobo occurrunt notiones, sententiae, opiniones, loquendi denique formulae, quae Hebraeis propriae sunt ac peculiares. Homo ex luto efforformatus ad pulverem rediturus dicitur Iob. X, 9. iisdem fere verbis, quae Genes. III. 19. legimus. *Spiritus vitae* homini a Deo inditus dicitur Iob. XXVII, 3., ut Genes. II, 7. VII, 22. Imbecillitas fragilitasque humani generis

post laetum diri casus exitum, amica inter colloquia, sua haecce certamina recolentibus, et in posteritatis memoriam mittere gestientibus. Hinc scriptorem Hebraeum, non quidem Mosen, ut multi tetenderunt, inter quos Huetius (et nostra aetate J. D. Michaelis), non Salomonem, ut Grotius aliique, sed alium aliquem, vel ante, vel circa tempora Salomonis, Hebraea veste et civitate donasse hocce Iobaei casus monumentum, sub forma tragici carminis, ad archetypum Arabicum fidelissime expressi. Ac longe jam ante Spanhemium Aben-Esra ad Cap. II, 11. *librum Iobi ex alio idiomate in Hebraeum translatum, ideoque difficultatibus obsitum* esse censuit. Verum non tam ad Arabici, quam potius ad Aramaici seu Chaldaici sermonis naturam et indolem propius accedere libri Iobei linguam, ita probavit Bernstein in Commentat. laud. p. 49. seqq., ubi ostendit, nullum esse hujus libri Caput, in quo non plures Chaldaicae verborum formae et significationes Chaldaico loquendi usui propriae occurrunt, ut Chaldaicus libri color unicuique ultro in oculos incurrat. Quae pro Edomitica origine libri proferuntur argumenta, sane perquam infirma, bene refutavit C. F. Richter in Progr. *de aetate libri Iobi definienda* (Lips. 1799. 4). §. XI. p. 23., quam scriptionem repeti curavimus ad calcem libri Lowthiani *de S. Hebraeorum Poesi*, a nobis edit. Lips. 1815.

neris defcribitur Iob. XIV, 5. iisdem verbis, quibus Jef. XL, 6. 7. Pf. XXXVII, 2. XC, 6. 7. CII, 12. CIII, 15. Eluvio Noachica haud obfcure defignatur Iob. XXII, 15. 16. Ab iisdem criminibus Iobus fe liberum ait, quae ut maxime deteftanda iisdem paene verbis in Lege Mofaica notantur, ab injuria potiffimum, duritie, inhumanitate in egenos, peregrinos, viduas, parentibusque orbatos [2]), nec non ab aftrorum adoratione [3]). *Ante colles natum effe* occurrit Iob. XV, 7. et Proverb. VIII, 25. Summi numinis fedes in nubium *caligine* (עֲרָפֶל) ponitur Iob. XXII, 13. 14., plane ut 1 Reg. VIII, 12. Salomon ait: *Dominus dixit: fe velle in caligine habitare*, et Pf. XVIII, 12. legitur: *pofuit tenebras latibulum fuum, undique circa fe tabernaculum fuum*, fcil. caliginem, et Pf. XCVII, 2. *nubes et caligo circa eum* [4]). Porro *comparere coram Dei facie cum jubilo* Iob. XXXIII, 26., folennis eft formula, qua Hebraei fignificant *publicas gratias*

2) Vid. Iob. XXIV, 2—4. 6. 7. 9—11. XXXI, 32., 33., et conferas Exod. XXII, 25. 26. Deut. XXIV, 6. 10. feqq., XXVII, 17. 19. Levit. XIX, 9. 10. XXV, 2—6.

3) Iob. XXXI, 26. 27. coll. Deut. IV, 19. XVII, 3. Plura alia Iobo cum Pentateucho communia collegit J. D. Michaelis *in der Einleitung in die göttlichen Schriften des alten Bundes* P. I. §. 13. p. 81. feqq.

4) Petita haec phrafis a nube illa fuper arca foederis confpicua, divinae praefentiae fymbolo, Levit. XVI, 2. Vid. J. G. Carpzovii Differtat. *Deus caliginis incola*, Lipf. 1728., repetita ad calcem *Apparatus Antiquitat. S. Codic.* p. 748. feqq.

tias agere hoſtiis oblatis, vid. Exod. XXIII, 15. Pſ. XXVII, 4. XCV, 2. Confeſſionis peccatorum formula eadem Iob. XXXIII, 27., quae Exod. IX, 27. X, 16. Joſ. VII, 20. Iſraelitam ſcriptorem etiam hoc arguit, quod Cap. XL, 23. Jordanes in majoris fluvii exemplum adducitur, majorem enim in Palaeſtina aut proxima vicinia Iſraelitae non habeant. Denique innumeri paene Iobi ſunt loci, loquendi formulis in *Pſalmis*[5]), et *ſcriptis Salomoneis* obviis, conſoni. Magna praeſertim noſtri libri cum *Proverbiis* deprehenditur ſententiarum, vocum, et locutionum conſenſio. Utrinque enim inſigne Sapientiae elogium texitur[6]); vera Sapientia in eo conſtituitur, ſi timor in Deum teneatur, ejusdemque Sapientiae ſolus auctor Deus ab auctore utriusque operis aſſeritur[7]). Ad haec, phraſium et vocum conſenſus utrinque ſummus[8]). Patere ocu-

5) Vid. Pſ. CVII, 40. coll. cum Iob. XII, 21. 24. Pſ. CVII, 42. coll. cum Iob. V, 16. XXII, 19. Pſ. CXLVII, 8. coll. c. Iob. V, 10. XXXVII, 6., et Pſ. CXLVII, 9. coll. Iob. XXXVIII, 41. (al. XXXIX, 3.).

6) Iob. XXVIII, 12. ſeqq. Proverb. VIII, 11.

7) Prov. I, 7. Iob. XXVIII, 28.

8) Veluti תּוּשִׁיָּה, *ſapientia*, Iob. V, 12. VI, 13. XI, 6. XII, 16. XXVI, 3. XXX, 22. nonniſi in Proverb. recurrit, II, 7. III, 21, VIII, 14. XVIII, 1. Item הַוָּה, *calamitas*, Iob. VI, 2. 30. XXX, 13. et Prov. X, 3. XI, 6. XVII, 4. XIX, 13. Item תַּחְבֻּלוֹת, *prudentia gubernandi conſilia*, Iob. XXXVII, 12. et Proverb. I, 5. XI, 14. XII, 5. XX, 18. XXIV, 6. Item פֶּתֶה, *ſimplex*, Iob. V, 2. et Prov. XX, 19. Item אֲבַדּוֹן, *orcus*, Iob. XXVI, 6. XXVIII, 22. XXXI, 12. et Prov. XV,

oculis Dei ſepulchrum et Infernum habet Iobus, habet et Salomon [9]). *Bibere iniquitatem ſicut aquam*, phraſis eſt utriusque [10]). Spiritus ſeu ventos appendere Deum, utrinque legimus [11]). Iobus ad amicos dicebat, ex eorum ſilentio, ſi nullam unquam vocem emiſiſſent, judicium de ipſorum ſapientia capiendum fuiſſe; ſtultum ſilentem tanquam ſapientem haberi, Salomon docuit [12]). Manes in Inferno collocat Iobus; coetum ſive locum manium Infernum denominat Salomon [13]). Divitiis inique collectis numquam juvari virum impium, ſed illas in manus piorum dilabi, ait Iobus; ait et Salomon [14]). Tumidae mentis audaciam humilitatem conſequi plerumque, ſaepius inculcat Salomon, quod ipſum et Iobus aſſeruit [15]). De creatione terrae marisque paria utrinque ſpectes [16]). Periturum impium ejusque memoriam, futurum tandem ut male

XV, 11. XXVII, 20. nec non Pſ. LXXXVIII, 12. Porro עִמְקֵי שְׁאוֹל, *profunda orci*, Iob. XI, 8. et Prov. IX, 18. Alia plura hujusmodi in Iobo tantummodo et Proverbiis occurrentia collegit J. D. Michaelis in *der Einleit.* §. 16. p. 93.

9) Iob. XXVI, 6. et Prov. XV, 11.

10) Iob. XV, 16. XXXIV, 7. Prov. XXVI, 6.

11) Iob. XXVIII, 25. Prov. VIII, 28. 29.

12) Iob. XIII, 5. Prov. XVIII, 28.

13) Iob. XXVI, 5. Prov. II, 18. XXI, 16.

14) Iob. XXVII, 16. 17. Prov. XXVIII, 8.

15) Iob. XXII, 29. Prov. XVI, 18. XVIII, 12. XXIX, 23.

16) Iob. XXXVIII, 4 — 8. Prov. VIII, 26 — 29. XXX, 4.

male oleat, veluti dapes corruptae, uterque profitetur [17]). Cujus consensus tam manifesti quaenam sit causa? hauseritne Iobi scriptor ex Psalmis et Proverbiis? an vero carminum illorum et adagiorum auctores imitati sint Iobum? an originem debeant communi fonti, qui tum in Iobum, tum in Psalmos et Proverbia manarit, nemo quidem sibi sumat, ut a se praecise definiri posse censeat. Iobeidos tamen auctorem ab alio quicquam mutuatum esse, quo suum opus exornaret, quis exspectabit a tali poeta, cujus omne reliquum carmen tot tantisque propriis virtutibus elucet, ut sunt argumenti dignitas, apta digerendi ratio, sententiarum sublimitas, eruditionis pompa, ingenii foecunditas? Magis vero credibile est, derivata esse quaedam e Iobo in Psalmos et Proverbia. Atque hujus quidem adagiorum sententiarumque collectionis partem priorem jam Hiskiae tempore extitisse, quo ea retractata et adaucta fuit, constat ex Proverb. XXV, 1. Quodsi igitur haud vana sit suspicio, lectum fuisse Iobi poëma Psalmorum antiquiorum auctoribus, et libri Proverbiorum compositoribus, nostrum librum saltem jam ante Hiskiae tempora extitisse necesse est [18]). Sunt tamen,

17) Iob. XX, 7. Prov. X, 7. add. Ps. XXXVII, 10. 36.

18) Salomonis aevo Iobi librum assignarunt Spanhemius, *Hist. Iobi*, Cap. XVI. §. XL. p. 390., Reimarus Prolegomm. Cap. VIII. §. 3., C. F. Staeudlin in *Comment. super Iobi libro* in *Symbolis ad historiam*

tamen, ut dicamus, quod res eſt, omnia illa loca, in quibus concordia quaedam Iobi cum Pſalmis et Proverbiis deprehenditur, ejusmodi, ut non tam imitatione ex illo expreſſa eſſe videantur, quam communem potius unius ejusdemque aevi ſermonem, ſcientiam, diſciplinam, philoſophandi rationem, communes denique opiniones atque notiones arguant. Quae quum ita ſint, noſtrum poëma ſi Hiskiae inter et Zedekiae tempora ſcriptum ſtatuamus, non verendum nobis fuerit, ne longius a veritate aberremus. Certe ſerioribus reipublicae temporibus aſſignandum eſſe librum, ſuadere videtur ad Chaldaismum vergens illius ſermo [19]). Ulterius autem pro-

riam et philoſoph. religionis et ethices (Beyträge zur Philoſophie und Geſchichte der Religion und Sittenlehre) Vol. II. p. 260. ſeqq., et C. F. Richter in Progr. *de aetate libri Iobi definienda,* ſupra ad fin. not. 1. ad §. VII. laud. Ex argumentis aliis pluribus, quibus hic Vir Doctiſſimus ad probandam hanc ſententiam uſus eſt, non in ultimis ponendum videri poſſit, quod attulit §. VII., illam peregrinarum regionum notitiam, in hoc poëmate conſpicuam, Salomonis temporibus Hebraeo tanto facilius comparari potuiſſe, quanto arctiori vinculo Hebraei tunc temporis cum externis regionibus conjuncti tenebantur. Verum nonniſi vicinas Palaeſtinae terras, Aegyptum et Arabiam, quibuscum Hebraeis nullo non tempore neceſſitudo intercedebat, Iobeidos ſcriptorem cognitas habuiſſe deprehendimus. Quare hoc ad ſcriptoris aetatem definiendam nihil valebit.

19) Neque tamen ſunt praetermittenda, quae argumento ad probandam ſeriorem libri aetatem a Bernſteinio petito e ſermone illius Chaldaizante, oppoſuit Kosegarten in Diſſertat. ſupra p. 15. not. laud.: „Pri-

progredi, et ſcriptoris nomen expiſcari velle, vanam et nullius fructus operam judicamus.

„Primo ipſe, ut etiam doctiſſimus Geſenius, fatetur, omnium V. T. librorum poeticorum dictionem ad dialectos Aramaeas propius accedere; dictio Aramaea Iobi itaque non neceſſario probat, librum recentioris originis eſſe, ſed tantum, librum ſtylo poetico compoſitum eſſe. Secundo autem nobis, ſolo ſono quodam linguae et dictionis peculiari, inductis, antequam hiſtoria linguae Hebraicae variarumque ejus dialectorum accuratiſſime excuſſa et dilucidata ſit, de antiquitate et origine librorum non nimis temere dijudicandum eſſe cenſemus. Nam quamdiu linguae nondum mortuae in ore hominum verſentur, leves et imperceptibiles fere variationes in iis exſtant, quae poſt ſecula oblivione obruuntur, vel minus recte inter ſe permutantur; inde multae argumentationes falſae, ex linguarum peculiaritate petitae, originem trahunt. Dialectus Coreiſchitica e. g. ante Coranum ſcriptum apud ſolos Coreiſchitas invaluit, poſt Islamismum ſtabilitum vero generalis Arabum ſermo factus eſt. Si igitur, cum liber Arabicus inveniretur dialecto Coreiſchitica conſcriptus, aliquis aſſerere vellet, hunc librum poſt Mohammedem ſcriptum eſſe, quia auctor dialecto Coreiſchitica uſus ſit; nonne falſa eſſet argumentatio, quum etiam ante Mohammedem ab aliquo Coreiſchita conſcribi potuiſſet? Nonne ſimili modo dialectus illa Aramaea (ſi Aramaeam eam nuncupare jam juvet), qua liber Iobi exaratus eſt, etiam ante exilium Babylonicum in aliquo tractu Judaeae, vel confinium Judaeae regionum, invalere, liberque iſte, cujus tota natura et indoles originem quandam peculiarem prodit, componi potuiſſet?“

IOBEIDOS
ΣΥΝΟΨΙΣ.

I. *Exordium hiſtoricum*, proſa oratione, C. I. II.

II. *Sermocinatio triplex*, vorſa oratione, C. III — XLI.

I. Disceptationum Iobum inter et triumviros, eum inviſentes, orbis ternarius, C. III — XXXI.

Iobi orationem, qua diem natalem exſecratur, C. III., ſequitur

A. Congreſſus primus, C. IV — XIV.

1. cum Eliphaſo, C. IV. — VII.
   א. Eliphaſi oratio, C. IV. V.
   ב. Iobi reſponſio, C. VI. VII.
2. cum Bildado, C. VIII — X.
   א. Bildadi oratio, C. VIII.
   ב. Iobi reſponſio, C. IX. X.
3. cum Zopharo, C. XI — XII.
   א. Zophari oratio, C. XI.
   ב. Iobi reſponſio, C. XII. XIII. XIV.

B. Congreſſus ſecundus, C. XV — XXI.

1. cum Eliphaſo, C. XV — XVII.
   א. Eliphaſi oratio, C. XV.
   ב. Iobi reſponſio, C. XVI. XVII.
2. cum Bildado, C. XVIII. XIX.
   א. Bildadi oratio, C. XVIII.
   ב. Iobi reſponſio, C. XIX.

3. cum

3. cum Zopharo, C. XX. XXI.
   א. Zophari oratio, C. XX.
   ב. Iobi refponfio, C. XXI.

C. Congreffus tertius, C. XXII — XXXI.

1. cum Eliphafo, C. XXII — XXIV.
   א. Eliphafi oratio, C. XXII.
   ב. Iobi oratio, C. XXIII. XXIV.
2. cum Bildado, XXV — XXXI.
   א. Bildadi oratio, C. XXV.
   ב. Iobi refponfio, C. XXVI — XXXI.

II. Elihui judicium de illis disceptationibus, fermone tribus interjectis intervallis continuato, C. XXXII — XXXVII.

III. Dei oratio, qua omnem hanc litem dirimit, C. XXXVIII — XLI.

III. *Claufula hiftorica*, profa oratione, C. XLII.

IOBUS.

I O B U S.

Quicquid Tragoedia vetus unquam Sophocleo vel Aeschyleo molita est cothurno, infra magnitudinem, gravitatem, ardorem, animositatem horum affectuum infinitum quantum subsidet.

Alb. Schultens. *Praefat. in Iob.*

E X O R D I U M.

Cap. I. II.

ARGUMENTUM.

Iobi pietas, opes, rei familiaris ſtatus optimus, I, 1—5. In ſolenni judicio, a Deo habito, fides Iobi et ſincera ejus pietas a Satana in dubium vocatur, 6—10. Decernitur ejus tentatio, 11. Permittit Deus, ut Satanas Ioba bona ſua omnia eripiat; verum hic, uno die omnibus divitiis et liberis ſuis privatus, tamen conſtans manet in pietate ſua, atque in voluntate divina, a qua iſta omnia ſibi eveniſſe novit, acquieſcit, 12—22. In alio conventu judiciali a Deo habito Iobus a Satana denuo accuſatur pietatis tantum ſimulatae; amorem vitae praeſtare homini rebus aliis omnibus; hanc quovis pretio hominem redimere non dubitare; igitur Iobum quoque vitae ſuae periculum aequo animo non eſſe laturum. Verum hanc quoque criminationem refellit conſtantia Iobi in pietate ſua, quanquam tetro morbo infectus in ſummum vitae periculum

culum veniſſet. II, 1—10. Amici Iobi, certiores facti de neceſſarii ſui calamitatibus, adveniunt, ut eum viſant et conſolentur, quominus tamen ſeptemdiali ſpatio loquerentur, fecit ſtupor, et dolor, ex cruciatu Iobi vehementi conceptus, 11—13.

Fuere poſt A. Schultensium in Praefatione ad ſuum in hunc librum Commentarium fol. ***** col. b., plures docti et ſagacis ingenii viri, ut J. G. Hasse (*Vermuthungen über das Buch Hiob, in dem Magazin für bibl. u. Oriental. Literat.* P. I. p. 162.), M. H. Stuhlmann (in Prolegomenis ad vernaculam hujus libri verſionem p. 25. ſeqq.), Bernstein in Commentat. ſuper hoc libro in den *Analekten* Vol. I. P. 3. p. 122. ſeqq., qui et Prologum et Epilogum Iobeidos recentiori cuidam auctori adſcriberent, vel ob ſtyli proſaici a poetico diverſitatem vel ob Satanae in Prooemio factam mentionem, vel ob alias rationes, quas tamen docte et ſolidis argumentis refellerunt Eichhorn *Einleit. in das A. T.* P. III. §. 644. a. p. 593. ſeqq., Pareau *Commentat. de immortalitatis notitiis* p. 186. ſeqq., Bertholdt *Einleit. in die Schriften des a. u. n. Teſtam.* P. V. p. 2151. ſeqq., Schärer in Prolegomenis ad verſionem Iobi vernaculam p. LVII. ſeqq., et, qui potiſſimum Stuhlmanni et Bernſteinii rationibus reſpondit, Theoph. Frid. Jaeger, in Commentat. *de integritate libri Job*, Tubing. 1819. in quart. p. 2. ſeqq. Nos quidem nobis nequaquam perſuadere poſſumus, prologum et epilogum non profectum eſſe a reliqui libri auctore. Opus omni ex parte imperfectum habes, meros ſermones, quorum cauſam, rationem et finem ignoras, exordium et clauſulam ſi demas. Cf. not. infra ad Vs. 6.

I. 1. Vir erat in terra Uz, nomine Iobus, homo
integer et rectus, reverensque Numinis, et
2. abhorrens a maleficiis. Nati ei erant ſeptem

filii

filii filiaequn tres. Eratque peculium ejus 3.
septem millia ovium, camelorum tria millia, boum juga quingenta, et asinae quingentae; familia quoque ampla admodum, ita ut Orientalium omnium facile esset locupletissimus. Consueverant autem filii ejus 4.
quisque domi suae diem suum natalem convivio celebrare, arcessitis suis tribus sororibus, quae secum epularentur. Peractis 5.
convivii diebus, Iobus suos arcessebat, ut eos lustraret, et primo mane totidem hostias, quod erant ipsi, immolabat, nam forsitan, inquiebat Iobus, peccaverunt filii mei, et valere jusserunt Numen in corde suo. Atque ita semper facere solebat. Accidit 6.
autem quodam die, ut divi convenirent, et apud Jovam astarent, eorumque in medium Satanas quoque venit. Tum Jova 7.
Satanae: unde venis? inquit. Et Satanas Iovae respondens, ex peragranda, inquit, obeundaque terra. Tum Iova Satanae, at- 8.
tendistine, inqnit, ad cultorem meum Iobum? neque enim par ei in terra, vir integer, reverens Numinis, et a malo alienus. Hic Satanas Iovae respondens, an 9.
gratis, inquit, reveretur Deum Iobus? Nonne 10.
Tu obsepisti eum, domum ejus, et quicquid illius est, circumquaque? negotia ejus omnia fortunas, greges ejus per totam terram se diffundunt. At enim vero extende ma- 11.
num

num tuam, et tange quicquid ejus eſt, ni te
12. palam abdicarit. Tum Jova Satanae: en,
quicquid habet, tibi in manum permitti-
13. tur, verum ipſi manum ne inferas. Ita
abiit e Dei conſpectu Satanas. Igitur quo-
dam die, quum Iobi filii filiaeque cibum
caperent vinumque biberent in domo fra-
14. tris natu maximi; venit ad Iobum nuntius,
qui ſic ei retulit: quum ararent boves, et
15. aſinae ſecundum eos paſcerent; irruerunt
Sabaei, ceperuntque illa, pueris ferro caeſis.
16. Solus ego evaſi, qui id tibi nuntiarem. Ad-
huc illo loquente, ſupervenit alius, qui ita
dixit: lapſus de coelo divinus ignis, oves-
que et famulos incenſos confecit. Ego ſo-
17. lus evaſi, qui id tibi nunciarem. Adhuc
illo loquente ſupervenit alius dixitque:
Chaldaei triplici agmine impreſſione facta
graſſati ſunt in camelos, eosque abegerunt,
pueros autem ceciderunt acie gladii. Et
elapſus ſum tantummodo ſolus ego, ut tibi
18. renunciarem. Adhuc illo loquente, ſuper-
venit alius, qui dixit: filii filiaeque tuae
edebant et vinum bibebant in aedibus fra-
19. tris ſui natu maximi; et ecce ventus ingens
venit ex ulteriore deſerto, corripuitque
quatuor angulos domus, quae collapſa eſt
ſuper liberos, mortuique ſunt. Elapſus ſum
20. ſolus ego, ad renunciandum tibi. Tum
ſurrexit Iobus, laceravitque pallium, pro-
ſtra-

ſtratusque humi adoravit, Dixitque: nudus 21.
ex utero meae matris egreſſus, nudus eo-
dem revertar. Iova dederat, Iova idem
abstulit, Iovae nomini grates agantur! At- 22.
que in his omnibus nihil peccavit Iobus,
neque quidquam in Deum inepte commiſit.

II. Quodam autem die, quum conve- 1.
niſſent divi, et apud Iovam adſtarent, venit
etiam inter eos Satanas, ut ſe Iovae ſiſteret.
Dixitque Iova Satanae: undenam advenis? 2.
Reſpondens Satanas Iovae, ex peragranda,
inquit, et perambulanda terra. Tum Iova 3.
Satanae: ecquid animum, inquit, advertiſti
ad cultorem meum Iobum? nemo enim in
terris, qui ei par ſit, homo integer et rectus,
reverensque Numinis, et alienus a malo.
Etiamnum obtinet ſuam integritatem; quan-
quam tu me inſtigaſti, ut eum immerito
perderem. At Satanas, pellem pro pelle, 4.
inquit; quicquid habet homo, pro vita ſua
dabit. Verum extende manum, et tange 5.
oſſa carnemque ejus, ni coram te abdicabit.
Tum Iova Satanae, en illum, inquit, in 6.
poteſtate tua, parce tamen ejus vitae! Igi- 7.
tur digreſſus a Iovae conſpectu Satanas, Io-
bum a planta pedum ad verticem usque
ulcere peſſimo affecit; ita ut ſumta teſta 8.
ſeſe ſcaberet, idque ſedens medio in cinere.
Tum uxor ejus: an adhuc tu retines integrita- 9.
tem tuam? Valere jubeas Numen, et morere.

10. At ille: inſanarum more loqueris, inquit,
itane vero bona accipiamus a Deo, mala non
ſuſcipiamus? Atque in his omnibus nihil pec-
11. cavit oratione ſua Iobus. Quum autem tres
Iobi amici audiiſſent mala iſta omnia, quae
ei eveniſſent, convenerunt ſinguli ſuis ex lo-
cis; Eliphas Themanita, Bildadus Suchita,
Zopharus Naamathita; nam condixerunt
pariter, ſe venturos ad condolendum ipſi,
12. eumque conſolandum. Atque e longinquo
eum ſuſpicati, non agnoverunt ipſum. Tunc
ſublata voce plorarunt, veſtes lacerarunt,
ac pulvere in aerem jacto capita conſper-
13. ſerunt; ſederuntque apud eum humi per
ſeptem dies totidemque noctes, nullo ei
quicquam dicente, videbant quippe dolorem
intenſius invaluiſſe.

NOTAE
in
Cap. I.

3. Opulentia priſci aevi, hominisque tum inter ſuos primarii, qualis Abrahamus fuit, hodieque ſunt Arabum Scenitarum principes regulive, *Emirorum* nomine noti (Singular. أَمِيرٌ, *qui aliis praeeſt imperatque, dux, princeps*). Vid. not. ad Geneſ. XII, 16. Nomen עֲבֻדָּה, quod praeter hunc locum ſemel tantummodo, Geneſ. XXVI, 14. occurrit, alii *agricolationem, opus ruſticum,* ex uſu verbi עָבַד, *terram coluit,* Geneſ. IV, 2. (ut Gallicum *labourage*), alii *ſervitium, famulitium, familiam* inter-

pre-

pretantur; ex significatu *serviendi*, quem itidem illud עָבַד obtinet, unde עֶבֶד, *servus*. Utrumque exhibet versionis Alexandrinae textus hodiernus: *καὶ ὑπηρεσία πολλὴ σφόδρα, καὶ ἔργα μεγάλα ἦν αὐτῷ ἐπὶ τῆς γῆς.* Videntur duorum interpretum versiones conjunctae esse. Genes. XXVI, 13. עֲבֻדָּה *γεωργία* in Alexandrina versione expressum legitur. Syrus et h. l. et Genes. XXVI, 14. ܦܠܚܢܐ vertit, quod Arabicus interpres h. l. ثقلة reddidit, quod non tantum *supellectilem*, *sarcinas*, *impedimenta itineris*, verum et *asseclas famulosque* (Gall. *le train*) significat. Ceteri Vett. h. l. in significatione *famulitii* conveniunt. Aquila *δουλεία*, Symmachus *οἰκετία*, Vulgata vetus: *ministerium copiosum*; Hieronymus: *familia multa nimis*, Chaldaeus פּוּלְחָנָא *servitium*, *ministerium* (falso Dathius vocem Chaldaicam *agricolationem* reddidit in not. ad h. l.), quo eodem nomine et Onkelos Geneseos loco citato ad exprimendum עֲבֻדָּה usus est. Kimchius nomen hebraeum in *Lexico* (סֵפֶר שָׁרָשִׁים) *proventum terrae* (תוֹצָאוֹת הָאֲדָמָה) interpretatur, quem a *colenda* terra ita dictum putat. Similiter Latini *culta* pro arvis, segetibus usurpant. Tutissimum tamen videtur, in *familiae* notione acquiescere, veterum tantum non omnium auctoritate confirmata. — בְּנֵי־קֶדֶם *Filiis Orientis*, i. e. Orientalibus (شرقيون, *Saraceni*) intelligendi populi illi miscellanei, Aegyptum inter et Euphratem habitantes, qui Jerem. XXV, 20. recensentur, potissimum tamen Arabes. Recte Spanhemius *Hist. Iobi*, Cap. IV. §. VI. p. 84. „Iobus Utzites *maximus* habitus in *filiis Orientis*, non certe qua late plagae Orientales patere poterant, sed in illis ipsis habitatoribus Orientis, qui ex Nachore, fratre Abrahami, ex quo etiam *Utz* fuit, Genes. XXII, 21., tum qui ex *Israele* filio, quorum mentio Genes. XXV, 13—15., denique qui ex *Ketura* prognati, Genes. XXV, 6., qui-

 que

que omnes incoluere *Arabiam desertam*, et loca circumjacentia, hinc ad Euphratem, illinc ad felicem Arabiam, unoque hi nomine *Arabes* Hebraeis et Veteribus dicti. Quanquam et *filii Orientis* dicantur nonnumquam latius et promiscue, quotquot plagas orientales latissime exporrectas insederant.“ Sic *Mesopotamiae* incolas *Orientalium* nomine comprehendi, colligitur ex Num. XXIII, 7. Genes. XXIX, 1.

4. „Non videntur scopum ferire, qui hunc Versum et sequentem autumant aliquid criminationis adferre adversus filios et filias Iobi, quasi dulci fortuna ebrii, nimis genio indulsissent, et tempestiva agitassent convivia. Subscripserim potius iis, qui ad concordiam amicissimam familiae florentis ac beatae omnia haec applicant.“ A. Schultens. Verbum הָלַךְ h. l. *consuetudinem* multis annis *continuatam* significat, ut Jerem. V, 23. Jud. I, 16. III, 13. — בֵּית pro בְּבֵית, ut Genes. XXIV, 23. XXXVIII, 11. coll. infra Vs. 13. Verba בֵּית אִישׁ יוֹמוֹ quidam interpretantur hoc modo: *in aedibus* ejus, *cujus esset dies illius* scil. מִשְׁתֶּה, *convivii*, i. e. quem dies convivii attingeret, quasi convivia in certos dies essent destinata, et dies in singulos fratres distributi. Nobis tamen magis placet eorum ratio, qui suffixum nominis יוֹמוֹ ad proxime praecedens אִישׁ referunt, ut concise haec sint dicta pro eo quod plene esset: בְּבֵית אִישׁ אֲשֶׁר הָיָה יוֹמוֹ, *in aedibus ejus, cujus esset dies* scil. natalis, nam יוֹם *dies alicujus* est dies ejus natalis, ut infra III, 1., aut alius dies, festus alicui ob causam aliquam, ut Hos. VII, 5. De *natalitiis* nostrum יוֹם etiam Ephraem Syrus accipit, Hufnagelio monente: *hoc fecerunt in natalitiorum cujuscunque eorum festo et celebratione.* Certe diem natalem jam inde ab antiquissimis temporibus festum fuisse, vel ex Genes. XL, 20. colligitur. Sunt, qui circulis hebdomadalibus per septem dies continuos, pro numero filiorum, epulas illas celebratas volunt. Ita Chaldaeus, prout in Venetis, Basileensibus et Londinensibus legitur: וְאָזְלִין

בְּנוֹי

בְּנוֹי וְעָבְרִין שֵׁירוּתָא עַד מִשְׁלַם יוֹמֵי שִׁבְעָא *et ibant filii ejus, et faciebant convivium per domos, unusquisque die suo, donec complerentur dies septem.* In Regiis tamen quatuor postrema verba omissa sunt.

5. כִּי הִקִּיפוּ *Quando circumiverunt*, quasi in orbem seu circulum, sive, ut Vulgatus, *quumque in orbem transiisset dies convivii;* cf. תְקוּפַת הַשָּׁנָה, *circumactio anni*, Exod. XXXIV, 22. 1 Sam. I, 20. 2 Chron. XXIV, 23. In ambiguo est, sensusne sit: quotiescunque convivium apud hunc vel illum fratrem celebratum esset; an vero: quoties convivia fratrum per circulum agitata essent. Prius placuit A. Schultens, qui *conversiones annuas natalitiorum*, orbe majore (תְקוּפָה) recursantium significari, atque הִקִּיפוּ in עָשׂוּ תְקוּפָה, *orbem suum conficerent*, resolvendum putat, ut indicetur, Iobum *septies quotannis* solemnem sacrificationem, praesente universa familia, instituisse, et quidem sub tempus natale cujusque filiorum, ut quicquid forte volvente anno peccatum esset a suis vel in occulto, rite expiaretur. Post וַיִּשְׁלַח subaudiendum וַיִּקְרָא אוֹתָם (cf. Vs. 4.), *misit et evocavit eos.* „Dictio וַיְקַדְּשֵׁם duplicem admittit interpretationem. Prima est, patrem evocatos ad se filios *lustravisse*, hoc est, lustrationibus, lotionibus, aliisque caerimoniis praeparavisse, ad rem divinam secum rite obeundam. Altera directe ipsam *expiationem* per sacrificia procuratam indicaret. Priori sensui favet usus simillimus verbi קִדֵּשׁ in Piel, Exod. XIX, 10. et 1 Sam. XVI, 5., ubi *sanctificare*, sive *lustrare eos*, ponitur pro *curare, ut loti castique sacris queant operari:* posteriorem magis requirere videri possent sequentia, in quibus ratio redditur *holocaustorum* pro liberis immolatorum, quod scilicet aliquid forte labiis corde saltem atque occulta cogitatione, conceepissent, eaque propter *expiatione* opus haberent. Uberius tamen existimem, commodiusque, prius, quippe quod alterum illud simul includat, et quidem molliore quadam via ac ratione;

ratione; ideo enim *lustrabantur*, ut si *forte* aliquid peccassent, sacrificiis rite casteque factis *expiarentur;* quo pacto et Patris religiosissima pro suis sollicitudo magis adhuc elucescet, quam si posteriorem sensum amplectamur. Accedit, quod princeps notio τοῦ קָדַשׁ collocanda videatur in *munditie lotionibus lustrationibusque parata*, quam et Arabes sub قُدْس agnoscunt." A. Schultens. הֶעֱלָה עֹלוֹת *Obtulit holocausta*, ipse, tanquam Paterfamilias, more Patriarcharum, v. c. Noachi, Genes. VIII, 20., et Abrahami, Genes. XII, 7. 8. XIII, 18. XXII, 13. *Mane* vero ad ea offerenda *surrexisse* (הִשְׁכִּים בַּבֹּקֶר) dicitur, quod eo tempore illa fieri solebant, vid. Genes. XXII, 3. Exod. XXXII, 6. — מִסְפַּר *Pro numero*, s. *secundum numerum*, subaudiendum praefixum ב vel ל, ut 1 Sam. VI, 4. 18. Jerem. II, 28. — כֻּלָּם *Omnium illorum*, filiorum et filiarum, etsi mox filii, tanquam praecipui illorum, soli nominantur. Verbum בֵּרֵךְ, *bene precatus est*, non solum de convenientium, verum etiam de *digredientium*, salutationibus usurpari constat, vid. Genes. XXVIII, 3. XLVII, 10. Quia autem *eos valere jubemus*, a quibus *digredimur*, discessus vero etiam *renuntiatae societatis* indicium est; propterea בֵּרֵךְ, *valedixit*, usurpatur quoque quum quis aliquid *rejicit*, *seponit*, *parum curat*. Quo sensu et Virgilius *Eclog.* VIII, 58. *Vivite Sylvae.* Ubi Servius: *valete, non bene optantis, sed renuntiantis.* Junctim Catullus: *Cum suis vivat valeatque.* Quibus addendus Ciceronis locus, *de Nat. Deor.* L. I. sub fin.: *Deinde si maxime talis est Deus, ut nulla gratia, nulla hominum caritate teneatur, valeat!* Similem rationem esse formulae *χαίρειν φράσαι*, et *πολλὰ χαίρειν ἐᾷν*, pro simplici *mittere*, *missum facere*, observavit A. Schultens ad h. l.. exemplisque confirmavit. Hinc nostra phrasis: *valedicere Numini*, significabit *deflectere a reverentia ejus*, Deo ejusque cultui aut obsequio nuntium remittere, quo sensu

et

et infra Vs. 11. et Cap. II., 5. 9. nec non 1 Reg. XXI, 10. 13. occurrit. Joa. Seldenus tamen (*de Jure Nat. et Gentium juxta disciplinam Ebraeorum,* Lib. II. Cap. XI. p. 255.) verbum בֵּרֵךְ ex ipſo linguae hebraeae idiotismo in utramque partem, pro varietate loci, quo uſurpatur, vel *bene precari* vel *execrari* ſignificare exiſtimat, ut apud Latinos, *ſacrare* et *imprecari.* „Nam ut tam diris et exitio quempiam devovere, quam velut numen ſeu numini quidpiam conſecrare ſignificat interdum prius, et tam in bonam, quam in malam partem imprecamur, ita τὸ בֵּרֵךְ, in quo nihil eſt expreſſim notionis vocum, e quibus *benedicere* et *maledicere* componuntur, denotat ardentiori quodam animi affectu *homini optare* ac imprecari, ſed ſive ſalutem, ſive exitium; ac *Numini attribuere,* ſed ſive laudes gratiasque (qui uſus frequentiore eſt), ſive contumelias et probra.“ Eum ſenſum et hic et infra Syrus expreſſit, dum ܠܐܠܗܐ ܣܪܝܘ vertit quod Arabicus interpres وَشَتَمُوا اللّٰهَ, *et convitiis affecerunt Deum,* reddidit. Quod tamen huic loco, utpote durius, minus aptum videtur. Rectius Chaldaeus: וְאַרְגִיזוּ קֳדָם יְיָ בְּרַעְיָנֵיהוֹן *et irritaverint Dominum in animis ſuis.* Alexandrinus, duo hebraica verba, חָטָא et בֵּרֵךְ, una voce complexus: μήποτε οἱ υἱοί μου ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν κακὰ ἐνενόησαν πρὸς τὸν Θεόν. Sed vetus Vulgata: *Ne forte peccaverint filii mei et maledixerint Domino in cordibus ſuis.* Poſtrema hujus commatis verba, כָּל־הַיָּמִים, multi referunt ad *dies natalitios et convivales,* quibus in orbem euntibus haecce ſacra fuerint annexa. Malim tamen, *ſemper, conſtanter, perpetim* interpretari, quomodo ſaepiſſime alias haec phraſis ſumitur, v. c. Gen. XLIII, 9. Deut. IV, 40. V, 26. 1 Reg. V, 1. ubi ſimiliter ad tempus praeteritum accommodatur.

6. הַיּוֹם *Die quodam,* ut pluribus aliis locis He emphaticum *aliquem* deſignat, vid. Storrii *Obſervatt.* *ad*

ad Analog. et Syntax. Hebr. p. 125. Sic cum vocabulo' noſtro 1 Sam. I, 4. הַיּוֹם וַיִּזְבַּח, *factum eſt die aliquo, ut ſacrificaret.* Cf. 2 Reg. IV, 19. et infra Vs. 13. huj. Cap. Chaldaeus: וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְּדִינָא *contigit die judicii.* בְּנֵי הָאֱלֹהִים *Coelitum concilium*, de quo cf. not. ad Pſ. XXIX, 1. Deus cum ſpiritibus ſupernalibus, tanquam rex aut judex, cum miniſtris et apparitoribus ſuis, deſcribitur. לְהִתְיַצֵּב *Ut ſiſterent ſeſe*, pro officio ſuo, tanquam miniſtri aut apparitores principis ad juſſa ejus capeſſenda, quomodo id ipſum verbum Prov. XXII, 29. et Zach. VI, 5. uſurpatur, ut עָמַד 1 Reg. X, 8. Ita Luc. I, 19. Γαβριὴλ, ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Nam verbum παραστῆναι, quod et h. l. Alexandrinus poſuit, eodem ſenſu *comparendi coram rege* a Graecis uſurpari, obſervant Interpp. ad laudat. Lucae loc. Ad nomen יְהוָה obſervandum, in hiſtorica libri parte, id eſt, in prologo atque epilogo, promiſcue illud uſurpari, in poetica vero parte non occurrere (nam quod XII, 9. in libris editis יְהוָה legitur ſcribarum haud dubie oſcitantiae tribuendum). Unde quidam collegerunt, exordium et clauſulam libri non proficiſci ab eodem, cui reliqua pars debetur, qui vel Idumaeus, vel Hebraeus quidam Moſe antiquior cenſendus eſſet. Quod tamen minime ſequitur. Nam quum hiſtoriae tempus antiquiſſimae aetati aſſignatum, ſcena autem extra terram Iſraeliticam collocata eſſet, poſcebat τὸ πρέπον, ut in ſermonibus perſonarum, quae loquentes inducuntur, nominis יְהוָה uſus ſollicite evitaretur. Cf. Prolegomm. §. VI. not. 3. Verum ubi poeta ipſe loquitur, narratoris perſonam ſuſtinens, nihil vetabat, quo minus nomen illud, Iſraelitis inde a Moſe peculiare, uſurparet. — Nomen שָׂטָן a verbo שָׂטַן *adverſatus eſt* (ut Arabum شَطَنَ), *acerbo odio aliquem perſequutus eſt* (vid. Pſ. XXXVIII, 21. LXXI, 13. CIX, 20. 29.), in univerſum ſignificat *adverſarium*, diciturque de *homine*, qui vel callide et ſubdole in bello

contra

contra datam fidem alteri adverfatur 1 Sam. XXIX, 4., vel adverfatur confilio et benevolentia alterius, 2 Sam. XIX, 23., vel qui aperto Marte aut bello adverfatur alicui, 1 Reg. V, 4. (al. 18.), vel denique, qui odio perfequitur aliquem, ejusque conatibus quolibet modo adverfatur, 1 Reg. XI, 14. 23. 25. Hoc vero loco, ubi fcena eft in coelis, inque fpirituum fuperorum conventu, *fpiritum malevolum* defignari, hominem adverfarium et criminatorem, ut Zach. III, 1. 2. (ubi pariter cum ה demonftrativo dicitur, ut in hoc et fequ. Cap. conftanter), 1 Chron. XXI, 1., apparet ex iis, quae de eo proxime Vs. 7. 8. 9. et II, 7—10. narrantur; ut igitur fruftra fint, qui Satanam meri *circuitoris* munere fungi h. l. credunt, a שׁוּט, *circuitare*, dictum illum opinati. Supervacanea eft conjectura, quam Pareau in *Commentat.* p. 190. propofuit, pro שָׂטָן quotiescunque in Prologo confpicitur, reponendum effe שָׁטָן, ut vertatur *caftigator*, proprie *flagrifer*, a שׁוּט, Arabice ساط (pro سَوَطَ) *fcutica* vel *flagello percuffit*, quam conjecturam eo firmari exiftimat, quod infra Vs. 7. et II, 9. שָׂטָן Deo, ipfum unde veniret roganti, refpondiffe narrat haec ei verba mox tribuit: מִשּׁוּט בָּאָרֶץ וּמֵהִתְהַלֵּךְ בָּהּ, quae verba fic vertit: *a caftigando per terram in eaque graffando.* Sed cf. not. infra ad Vs. 7. *Caftigatoris* five lictoris coeleftis fignificatum nomini שָׂטָן tribuit quidem et Gaabius in Animadv. ad vernaculam hujus libri verfionem a fe editam, fed repetit illum a *ligandi* notione, quam Arabicum شطن praeter alias obtinet. Ceterum et in hac *Satanae* mentione, ferioris aetatis, qua libri hujus Prologus fit confignatus, argumentum detexiffe quidam fibi vifi funt. Videlicet *Satanae*, mali daemonis, notionem Hebraeos demum ex Chaldaeorum philofophia adfciviffe, inde colligunt, quod Satanae nomen eo fenfu in libris folum poft reditum ex exfilio confcriptis ufurpatum reperitur, quum in antiquioribus fcriptis illud numquam ita ponatur, fed appellative *adverfarium* denotet.

denotet. Quibus tamen recte jam repoſuit J. D. Michaelis in *Epimetro ad Lowthii Praelect. XXXII.* p. 681. „Audax profecto, et periculoſum eſt, in tanta librorum Hebraicorum paucitate definire de ſingulis vocabulis, quo quaeque eorum ſignificatio tempore orta ſit: atque, ut de hoc ipſo nomine loquar, facile accidere potuit, ut ab omni jam retro aetate ſpiritus rebellis Hebraeis Satanas diceretur, et tamen nuspiam in libris ſacris hoc ejus nomen occurreret, quia rara ac paene nulla in illis daemonum rebellium mentio." Sane exiſtere ſpiritus malevolos, humano generi infenſos, vetuſtiſſima opinio eſt, populis longe plurimis, praeſertim Orientis, fere communis, ut minime ſit mirandum, in libro, ad finem vergentis regni Judaici, uti verſimile, aevo ſcripto hujusmodi daemonis mentionem fieri. Legenda ſunt, quae de hac re monnit Jahn *Einleitung in die göttlichen Schriften des alten Bundes*, T. II. Part. III. p. 784. edit. ſec. Incongruum quidem alicui videri poſſit, in media coelitum concione malum daemonem comparere, Deumque cum illo ſermones miſcere. Sed obſervandum, Satanam non minus, ac ceteri coeleſtes ſpiritus, Dei imperio obnoxium eſſe, atque ex ejus juſſis pendere (cf. Cap. II, 1. ubi Satanas pariter ac בְּנֵי אֱלֹהִים coram Deo לְהִתְיַצֵּב λειτουργεῖν, dicitur). Utitur Jova hujus daemonis miniſterio vel ad ſupplicia exſequenda, vel quum quacunque alia ex cauſa ei viſum ſit, hominibus mala immittere. Ille vero, quantumvis mortalium generi infenſus, nocendique cupidus, tamen catena quaſi revinctus deſcribitur, ac ne attingere quidem pios auſurus unquam, niſi frena laxante Deo. Conſiderare certe, et attentius Iobum circumſpectare potuit Satanas orbem perambulans, laedere autem, venia hujus rei necdum conceſſa, non potuit.

7. Verba מִשּׁוּט בָּאָרֶץ וּמֵהִתְהַלֵּךְ בָּהּ Schultenſius vertit *a flagellando per terram, et a graſſando in ea*, verbo שׁוּט collato cum Arabum ساط (media *Vau*) *ſcutica percuſſit*,

cussit, flagellavit, atque verbo הִתְהַלֵּךְ, *itare*, in sensum malum accepto, ut Latinum *grassari*, a *gradiendo*, ad *violentiam* et *latrocinia* nonnumquam applicatur, quomodo hoc ipsum verbum הָלַךְ et Ps. LXXIII, 9. usurpari monet. Verum prius horum verborum, שׁוּט, quod attinet, ceteris omnibus, quibus occurrit V. T. locis, constanter illud *discurrendi vagandique* notionem tenet (coll. Arab. شوط, *circumire, obire*). A quo usu loquendi nec h. l. discedere necesse est. Non alio enim, nisi malo animo, nocendique cupido orbem pervagari Satanam, et unusquisque intelligit ipse, et satis apparet ex his, quae proxime narrantur. Chaldaeus haud male: מִן שׁוּט בְּאַרְעָא לְמִבְדַּק בְּעוֹבָדֵי בְּנֵי אֱנָשָׁא, *a circumeundo in terra ad pervestigandum opera hominum*. Similiter in Zoroastris Vita (vid. *Zendavesta, von* J. G. Kleukner, Vol. III. p. 11.) malorum daemonum mortiferus princeps, *Engremeniosch* nomine, orbem terrarum longe lateque pervagari dicitur, eo consilio, ut, quocunque possit modo, bonis omnibus adversaretur atque noceret.

8. שׂוּם לֵב *Ponere cor ad aliquid* valet *diligentius attendere, observare*, vid. Exod. IX, 21. (ubi cum אֶל construitur), Hag. I, 5. 7. Alexandrinus: προσέσχες τῇ διανοίᾳ σου; et Vulgata vetus: *animadvertisti*? Hieronymus: *numquid considerasti?*

9. הַחִנָּם *Num gratis?* ex sincero corde et amore? et non potius propter suum commodum? q. d. Non tam tuae voluntati, quam suis commodis servit, mercenarius est, non ingenuus tui cultor.

10. Jam subjicit Satanas, quaenam sint, propter quae Iobus serviat Deo, beneficia nimirum divina, quae hic invidiosissime commemorat. שַׂכְתָּ בַעֲדוֹ *Sepsisti* (cf. verbum Hos. II, 8. et simile infra III, 23., nec non nomen מְשׂוּכָה cum גָּדֵר, *maceria*, junctum Jes. V, 5.) *circa eum* (ut Thren. III, 7. גָּדַר בַּעֲדִי, *sepsit circum me*), inaccesso quasi munimento obseptum eum protegis. Chaldaeus: מֵימְרָךְ טַלֵּלְתָּא אַמְטוּלְתֵיהּ *Verbo tuo protexisti circa eum*.

Syrus:

Syrus: ܐܢܬ ܣܡܟܬ ܐܝܕܟ ܥܠܘܗܝ, *tu obtexisti manum tuam super eum.* Quod Arabicus interpres bene sic reddidit: أَنْتَ حَفِظْتَ بِيَدِكَ عَلَيْهِ *tu custodisti eum manu tua.* מִסָּבִיב *A circuitu*, circumquaque. Syrus: ܡܢ ܟܠ ܕܘܟ, et Arabs فِي كُلِّ مَكَانٍ, *in omni loco.* Pendet adhuc a verbo שַׂכְתָּ. — מַעֲשֵׂה יָדָיו *Opus manuum ejus*, i. e. omnia ejus negotia, ut Deut, II, 7. Hag. II, 14. — פָּרַץ *Prorupit*, i. e. immensum excrevit et auctum ita est, ut quasi intra septa contineri non possit. Metaphora ducta ab aquis et fluviis, obicem perfringentibus et late effusis, vid. 2 Sam. V, 20. פֶּרֶץ מָיִם, *ruptura aquarum.* De multitudine longe lateque sese diffundente nostrum verbum usurpatur quoque Genes. XXVIII, 14. XXX, 30. 43. Exod. I, 12. Alexandrinus: *καὶ τὰ κτήνη αὐτοῦ πολλὰ ἐποίησας ἐπὶ τῆς γῆς.* Vulgata vetus: *et pecora ejus multa fecisti super terram.* Hieronymus: *et possessio illius crevit in terra.* Chaldaeus: וְגֵיתוֹי תְּקִיפוּ בְּאַרְעָא, *et possessiones ejus creverunt in terra.*

11. Phrasis שָׁלַח יָד, *manum emisit* in aliquid, h. l. in malum usurpatur pro: manum extendit, ad laedendum aut percutiendum, ut saepius, veluti Exod. III, 20. IX, 15. 1 Sam. XXIV, 6. 10. XXII, 17. Ps. LV, 21. Pariter נָגַע h. l. designat *tetigit damnum inferendo*, ut infra II, 3. Genes. XXVI, 11. Ps. CV, 15. Amos. IX, 5. — כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ alii *omnia quae habet* (ut Vs. 10.), alii *quidvis eorum, quae habet*, interpretantur. „Priorem sensum suggerit Versus sequens, ut et eventus ipse; prior tamen argutior foret et calumniatoris astutiae accommodatior forte, partim ne nimium postulare censeretur, partim, ut insinuaret, etiam exiguis afflictionibus mercenariam Iobi virtutem esse succubituram.“ A. Schultens.

אם

אִם *Si*, h. l. eſt *jurantis* ſeque *devotantis* formula ſolenni, כֹּה יַעֲשׂוּן לִי אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיפוּ, *ſic faciat mihi Numen et ſic addat*, vid. 1 Reg. XX, 10. 23. Cf. Num. XIV, 23. Joſ. XIV, 9. Jerem. XXII, 6. Alexandrinus et Vulgatus: ἦ μὴν, *certe*, ut Hebr. VI, 14. — עַל־פָּנֶיךָ *Contra faciem tuam*, quaſi in os tuum, non amplius corde tantum, ſed abjecta omni Numinis reverentia, *palam* profitebitur, vanum eſſe, Deo ſervire, ut illi Mal. III, 14. Recte obſervat A. Schultens, hanc phraſin *contemtionem* ſimul adferre, et quaſi inſultationem in os, coll. infra XXI, 31. De יְבָרְכֶךָּ, *valedicturus*, ſ. renunciaturus eſt, *tibi*, vid. not. ſupra ad Vs. 5.

14. Nomen הַבָּקָר, collectivum et epicoenum, jungitur adjectivo feminino חֹרְשׁוֹת, cf. Storrii *Obſervatt.* p. 89. ſeqq. et 374., et Gesenii *Lehrgeb.* p. 711. no. 2. עַל־יְדֵיהֶם A. Schultens reddit *ſuper manibus ſuis*, quod explicat: *more ſolito*, prout aſſueverant, quomodo Eſr. III, 10. 2 Chron. XXIX, 27. עַל־יְדֵי דָוִיד *ex inſtituto a Davide more* ſignificare ait. Alii, Jarchium et Aben-Eſram ſequuti: *in locis ſuis*, ſ. paſcuis ſibi deſignatis, quum יָד haud raro *ſpatium, tractum, locum* denotet, ut Num. II, 17. *Tentoria fixerunt quisque* עַל־יָדוֹ *loco ſuo*; cf. Deut. II, 37. XXIII, 13. Melius ſaltem hoc, quam quod Coccejus vertit: *per manus*, i. e. ſub cuſtodia *illorum*, nempe *puerorum*, ex ſequenti Verſu, coll. 1 Sam. XVII, 22. Nos tamen non dubitamus, עַל־יְדֵיהֶם h. l. vertendum eſſe *juxta eos*, ſcil. boves (quod generale ſ. epicoenum eſt, mares et feminas notans, ut diximus), quo ſenſu ſaepiſſime haec phraſis occurrit, vid. Exod. II, 5. Jud. XI, 26. 2 Sam. XV, 2. XVIII, 4. Neh. III, 2. Ita veteres omnes. Alexandrinus: ἐχόμεναι αὐτῶν, Vulgata vetus et Hieronymus: *juxta eos*. Chaldaeus: עַל סְטְרֵיהוֹן, Syrus: ܥܠ ܓܢܒܝܗܘܢ, Arabs إلى جانبها *ad latus eorum*.

15. De *Sabaeis* vid. Prolegomm. §. IV. not. Veterum plerique nomen שְׁבָא pro appellativo habuerunt, *praedonum turbam* significante, a שָׁבָה, *captivum abduxit.* Alexandrinus: *καὶ ἐλθόντες οἱ αἰχμαλωτεύοντες*, Vulgata vetus: *et venerunt hostes*; Syrus: ܘܢܦܠܘ ܓܝܣܐ. Arabs: فوقع الجيش *irruerunt turmae.* Hieronymus tamen: S*abaei*, quocum consentit Alexandrinus in Complutensi et Antverpiana editione: *ἐπέπεσεν Σαβά.* Cf. J. D. Michaelis *Biblioth. Oriental.* (priorem), P. VII. p. 217—220. Ad constructionem, qua verba feminina תִּפֹּל et תִּקַּח nomini שְׁבָא junguntur, notandum, quod nomina regionum, quae feminina esse solent, per metonymiam pro ipsis populis usurpantur, cf. Ps. CXIV, 2. Jes. XXI, 2. Proxime tamen usurpat verbum plurale הִכּוּ, respiciendo ad viros turmae, non ad nomen gentis. נְעָרִים *pueri*, i. e. servi, pecorum custodes, *pastores*, ut Vs. sequ. Alexandrinus, Vulgata vetus, Syrus et Arabs verterunt.

16. עוֹד זֶה מְדַבֵּר *Adhuc isto loquente*, ut 1 Reg. I, 14. 22. — אֵשׁ אֱלֹהִים *Ignis Dei*, i. e. fulgur, cf. Num. XVI, 35. 1 Reg. I, 10. 12. Jes. XXIX, 6., quod Graecis quoque *διϊπετὲς* et *διοπετὲς* dicitur. Cf. Glassii *Philolog. S.* p. 47. ed. Dath.

17. Pro nomine כַּשְׂדִּים Alexandrinus et vetus Vulgata posuerunt appellativum *ἱππεῖς*, *equites*, forte quod equites venerunt, ut solent, qui excursiones faciunt. Syrus vero recte: ܟܠܕܝܐ, et Arabs الكلدانيون, *Chaldaei.* Erant Arabiae desertae confines, testibus *Ptolemaeo*, L. V. c. 20. *Strabone*, L. XVI. p. 767., *Plinio*, L. VI. c. 28. שָׂמוּ שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים *Disposuerunt*, constituerunt (ut Jos. VIII, 13.) *tria capita*, i. e. agmina, tres turmas aut cohortes, quae, Mercero recte monente, *capita* dicuntur, quando singulae se hosti obiici-

jiciunt, eumque adgrediuntur, ſicut *capita* in quibuscunque animalibus, cf. Jud. VII, 16. 20. IX, 34. 1 Sam. XI, 11. XIII, 17. Alexandrinus recte *ἀρχὰς τρεῖς*, vetus Vulgata: *tres ordines*, Aquila *τάγματα τρία*. Chaldaeus: מַנִּיאוּ תְּלָתָא אוּכְלוּסִין, *conſtituerunt tres turmas*. Syrus: ܐܬܦܠܓܘ ܠܬܠܬܐ ܦܢܝܢ, et Arabs: اِفْتَرَقُوا ثَلَاثَةَ فِرَقٍ *diviſerunt ſe in tres partes*. Hieronymus: *Chaldaei fecerunt tres turmas*. Verbum פָּשַׁט *excoriavit* (Levit. I, 6. Mich. III, 3.), *ſpoliavit*, *exuit* veſtibus, opibus (Hoſ. II, 2. Mich. II, 8. Iob. XIX, 9. al.), ubi cum עַל conſtruitur, notat *irruere* vel *diffundere ſeſe in aliquem* vel *in aliquid ſpoliandi cauſa*, *ad ſpolia agenda graſſari*; ita 1 Sam. XXIII, 27. פָּשְׁטוּ פְלִשְׁתִּים עַל־הָאָרֶץ *Philiſthaei ad ſpolia agenda graſſantur per terram*. Cf. 1 Sam. XXX, 1. 14. Nah. III, 16. Bene h. l. Syrus et Arabs: ܘܢܦܠܘ ܥܠ ܓܡܠܐ, وَوَقَعُوا عَلَي اَلْجِمَالِ, *irruerunt in camelos*. Hieronymus: *et invaſerunt camelos*.

18. עַד eandem h. l. ſignificationem, quam עוֹד Vs. 16. 17., i. e. *dum* habet, ut 1 Sam. XIV, 19. Jon. IV, 2.

19. מֵעֵבֶר הַמִּדְבָּר *Ab ultra deſertum*, ſ. *ab ulteriore parte deſerti* (*über die Wüſte her*), ut 1 Paral. XII, 36. 2 Paral. XX, 2. Alexandrinus: *ἐκ τῆς ἐρήμου*, Vulgata vetus: *a deſerto*. Chaldaeus: מִסִּטְרֵי מַדְבְּרָא, *a latere deſerti*; Hieronymus: *a regione deſerti*; Syrus: ܡܢ ܥܒܪܗ ܕܡܕܒܪܐ, *in finibus deſerti*. Arabs: مِن أَقْطَارِ اَلْقَفْرِ *e tractibus* ſ. *extremis deſerti*, nam Arabicum أَقْطَار dicitur quoque de *terrae extremis*. Deſertum intelli-

telligendum eſt Arabicum, auſtrum verſus, Iobo verſus ſeptentrionem et Euphratem habitante. E quibus deſertis auſtralibus etiam alias in V. T. vehementiores procellae oriri dicuntur, vid. Jeſ. XXI, 1. Jerem. IV, 11. XIII, 24. Hoſ. XIII, 15. Cf. Harmeri *Obſervatt. ſuper Oriente*, T. III. p. 10. verſion. teuton.

20. קוּם, *Surgere*, h. l. ſignificatione *aggrediendi agendum aliquid*, ut 2 Sam. XIII, 31. Jon. III, 6. Quomodo et Arabes ſuum قام uſurpare ſolent, in formula illa vulgari, ab A. Schultens e Firuzabadii Lexico adducta: قامت تنوح, *ſurrexit planget*, pro *occepit plangere*. — וַיִּקְרַע אֶת־מְעִלוֹ *Conſcidit pallium ſuum*, pro more non Orientalium ſolum, vid. Geneſ. XXXVII, 34. Joſ. VII, 6. Eſth. IV, 1. verum Graecorum etiam et Romanorum, vid. Livium I, 13. Suetonium in *Jul. Caeſ.* 33. Cf. Jahn *Bibl. Archäologie*, T. I. P. II. p. 557. et Geier de *Luctu Ebraeor.* Cap. XXII, §. IX. et XIV. Bene Olympiodorus in *Nicetae Catena* ad h. l. Οἷς μὲν γὰρ τὸ κομᾷν πρὸς κόσμον νενόμιστο, οὗτοι ἐπὶ τοῖς πένθεσιν ἐκείροντο· οἷς δὲ τὸ κείρεσθαι εὐπρεπὲς ἐδόκει, οὗτοι ἐπὶ τοῖς πένθεσιν ἐκόμων, τοῦ τῶν τριχῶν ἀνεχόμενοι βάρους. *Nam* (illi populi) *quibus comam nutrire ornamentum erat, illi luctus tempore ſeſe radebant; contra, quibus tonderi decorum ducebatur, ii, quum in ſqualore luctuque jacerent, comam nutriebant et capillorum moleſtiam ferebant.* מְעִיל *Veſtis exterior*, pallium, Geneſ. XXXVII, 34. vid. Jahn l. c. p. 92. — וַיָּגָז אֶת־רֹאשׁוֹ *Totondit caput ſuum*, aliud luctus ſignum, vid. Jerem. VII, 29. Mich. I, 16. Sunt, qui verbo גָּזַז *evellendi* notionem tribuant, ut verba noſtra contracte ſint poſita pro וַיָּגָז אֶת־שְׂעַר רֹאשׁוֹ, *evulſit capillum capitis ſui*. Verum גָּזַז non *evellere*, ſed *tondere* ſignificare, ex uſu linguae dialectisque cognatis ita probavit Bochartus in *Hieroz.* P. I. L. II. C. XLV. T. I. p. 537. ſeqq. edit. Lipſ., ut dubitationi nullus plane locus

ſit

ſit relictus. Et comarum tonſionem in luctu non minus receptam fuiſſe, quam evulſionem, plurimis veterum teſtimoniis oſtendit idem Bochartus l. c. p. 539. Cf. Geier *de Luctu Hebraeor.* Cap. VIII. §. VI. וַיִּפֹּל אַרְצָה, *Procidit humi,* ut Joſua feciſſe legitur animi moerorem declarandi cauſa VII, 6.

20. יָצָתִי pro יָצָאתִי, tertia radicalis exſpiravit, ut in וַיְרַפּוּ pro וַיְרַפְּאוּ Jerem. VIII, 11., ad formam quieſcentium tertia *He*, ut מָלוּ, pro מָלְאוּ Ezech. XVIII, 16. Similem ſententiam expreſſit Plinius Prooemio L. VII. *Hiſt. Nat. Hominem natura tantum nudum, et in nuda hunc, natali die abjicit ad vagitus ſtatim et ploratum.* Vocula שָׁמָּה referenda ad verba מִבֶּטֶן אִמִּי, quae autem primum *proprie* de *utero materno*, tum *metaphorice* de *gremio terrae*, dici apparet, communi mortalium matre, quae, dicente Varrone, omnes gentes *peperit,* et denuo *reſumit,* coll. Geneſ. III, 19. Coh. V, 14. XII, 7. Recte igitur Chaldaeus addidit: לְבֵית קְבוּרְתָּא *ad domum ſepulchri.* Et ſicut Davides Pſ. CXXXIX, 15. *uterum matris* vocat תַּחְתִּיּוֹת אָרֶץ, *infima terrae,* ſic viciſſim Iobus infra XVII, 14. *patrem* ſ. genitorem ſuum ſepulcrum dixit, quod nos mortuos inſtar matris ſuſcipit. Ad verba יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ Schmidius recte obſervavit: „eſt hic oppoſitio inter *ſcopum diaboli,* qui erat, ut Iobus Deo malediceret, et *eventum rei,* quo Iobus Deo gloriam et laudes tribuit.“

22. בְּכָל־זֹאת *In omnibus his* dictis et factis ſuis. Sed Alexandrinus: ἐν τούτοις πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ, et Vulgat. vet. *in omnibus his, quae contigerunt ei.* — תִּפְלָה proprie *cibum inſipidum* ſignificat, *cui vel ſal, vel alia aromata deſunt ad condituram* (coll. Arab. تفل, *minime fragranti odore fuit,* ſpeciatim *propter defectum aromatum*), ut תָּפֵל infra VI, 6., hinc omne omnino *abſurdum, ineptum, inſulſum,* quo ſignificatu hoc ipſum nomen Jerem. XXIII, 13. et infra XXIV, 12.,

cognatum autem תָּפֵל Thren. II, 14. (cum שָׁוְא, *vanum,* junctum) usurpatur. Nostram autem phrasin, לֹא נָתַן תִּפְלָה לֵאלֹהִים, alii sic explicant; *non attribuit inepti quidquam Deo*, i. e. non adscripsit Deo quicquam vitiosi inconditive, nihil in Dei viis et rationibus tanquam insulsum ac minus sapiens taxavit. Alii, verbo נָתַן *edendi, emittendi ex ore* significatu accepto (ut נָתַן קוֹלוֹ *edidit vocem suam*, Proverb. II, 3. VIII, 1.), negari autumant, Iobum aliquid insulsi, absurdi et Deo indigni, aut corde concepisse, aut ore emisisse adversus Deum. Ita haec phrasis sensu parum differet ab ea, quae infra II, 10. occurrit: לֹא־חָטָא אִיּוֹב בִּשְׂפָתָיו; quare hunc sensum et in versione expressimus. Et sic Veteres tantum non omnes verba haec acceperunt. Hieronymus, *neque stultum quid contra Deum loquutus est.* Chaldaeus: וְלָא מְסַדַּר מִלִּין מְחַטֵּי קֳדָם יְיָ, *neque ordinavit verba, ut peccaret coram Domino.* Syrus: ܐܦܠܐ ܐܡܪ ܣܟܠܐ ܠܐܠܗܐ, et Arabs: وَلَا أَفْتَرَي عَلَي ٱللّٰهُ, *nec impia verba contra Deum profudit.* Minus clare Alexandrinus: *καὶ οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ Θεῷ*, quod in Vulgat. vet. expressum: *et non dedit insipientiam Deo.*

Cap. II.

3. Verbum בִּלַּע, *absorpsit, deglutiit*, h. l. traductum ad *omnium fortunarum ruinam*, ut et alias *perdendi, destruendi, abolendi* significatu usurpatur, quia quae absorbentur et deglutiuntur, ea tolluntur, perduntur, vid. 2 Sam. XX, 19. 20. Thren. II, 2. 5. ubi cum verbo שִׁחֵת jungitur. Bene Hieronymus: *tu autem commovisti me adversus eum, ut affligerem illum frustra.* Syrus: ܘܦܛܪܐ ܐܢܬ ܠܝ ܒܗ ܕܐܘܒܕܝܘܗܝ ܡܓܢܐܝܬ, et Arabs أَنْتَ

أَنْتَ تُغَيِّرُنِي بِهِ لِأُهْلِكَهُ بَاطِلًا, *tu incitasti me in eum, ut eum perderem frustra.* Alexandrinus: σὺ δὲ εἶπας, τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ διακενῆς ἀπολέσαι, Vulgata vetus: *tu vero dixisti, ut substantiam ejus frustra perderem.* Aquila: ἀνέκεισάς με ἐπ᾽ αὐτῷ τοῦ καταποντίσαι αὐτὸν δωρεάν. חִנָּם *Frustra*, i. e. immerito, sine causa, nihil tale commeritum, ut infra Cap. IX, 17. Ps. XXXV, 7. 19.

4. עוֹר בְּעַד־עוֹר *Cutem pro cute*, scil. יִתֵּן, *dabit*, quod ex altero membro subaudiendum, quo proverbialis hujus formulae sensus satis declaratur. עוֹר, *Cutis* h. l. pro toto corpore, ut infra XVI, 15. XVIII, 13. XIX, 26. *Cutis pro cute* erit igitur: alienum corpus pro proprio, quemadmodum Exod. XXI, 23. in illo נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ *vita pro vita*, pariter vita propria et aliena sibi invicem opponuntur. Et nostro loco in altero membro prius declarante sequitur: *cuncta, quae habet homo, dabit pro vita sua.* בְּעַד נַפְשׁוֹ Quare בְּעַד־עוֹר dictum pro בְּעַד־עוֹרוֹ, et prius עוֹר *alienam cutem* significabit; sensu non diversum ab כֹּל אֲשֶׁר לָאִישׁ. Formulae hujus adagialis igitur haec erit mens: quivis facile aliena pelle, i. e. corpore sustinet redimere propriam salutem, nec pellem tantum boum, camelorum, mancipiorum, sed et filiorum, si casus ita ferat, facile pro pelle propria amittit. Cf. Drusii *Proverbb.* Class. I. Lib. II. 1. Bene Ephraemus: ܡܫܟܐ ܚܠܦ ܡܫܟܐ ܗܢܘ ܡܫܟܐ ܕܒܥܝܪ̈ܐ ܘܕܒܢ̈ܘܗܝ *pellem pro pelle, pellem scilicet pecorum, quin et filiorum*, dabit pro pelle propria. Innuit igitur Satanas, Iobum pro suo ipsius amore, nondum sensisse de suo quicquam periisse, et bene cum illo actum, quod ipsemet sospes et incolumis manserit; sed si ipse impetatur, non aequo animo laturum, verum illico maledicturum Deo, et vitam fore illi longe pietate cariorem: itaque si plane convinci debeat, se Iobum injuste accusasse,

 alio

alio documento nunc opus eſſe, ut Iobus in ſuo corpore adſligatur. Chaldaeus nomen עור *συνεκδοχικῶς* pro *membro* accepit, vertit enim: אֵבְרָא אַמְטוֹל אֵבְרָא, *membrum pro membro.* Unde hauſta illa noſtrae formulae explicatio, Hebraeis fere recepta: homo ne omnia membra quidem aeque cara habet, quin minus ignobilioris jactura alterum redimeret, quanto magis igitur omnia, quae extra corpus ſuum habet, pro vita ſua dabit. In fine Verſus poſt verba: *omnia, quae habet, dabit pro vita ſua,* Syrus addidit ܘܡܬܦܠܛ, et Arabs وينفلت *et ſalvus evadet.*

5. עַצְמוֹ *Os* ſ. oſſa *ejus,* et בְּשָׂרוֹ, *carnem ejus,* pro toto corpore. Aliis עַצְמוֹ eſt quaſi pronomen, *ipſummet,* ut infra XXI, 23. Geneſ. VII, 13. XVII, 23. 26.

6. אֶת־נַפְשׁוֹ שְׁמֹר *Animam,* vitam *ejus cuſtodi,* i. e. ſerva, ut recte Hieronymus, Jarchi: „*cuſtodi animam ejus,* ut ne exeat," i. e. nolo vitam ei eripias. *Servare* igitur hic dicitur *animam,* qui non perdit, ut *vivificare* (חִיָּה), qui vitam non adimit, Exod. I, 17. Num. XXXI, 15. 18.

7. שְׁחִין רָע, *Ulcus malignum,* Deut. XXVIII, 27. 35. de ulceribus leprae et elephantiaſis ponitur (vid. not. ad ea loca), quo quidem morbo laboraſſe Iobum, ex locis paſſim in noſtro poëmate occurrentibus (praeſertim VII, 4—6. XIII, 14. 29. XVI. 14—16. 22. XVII, 1. XVIII, 13. XIX, 17. 19. 20. 26. XXIII, 17. XXX, 10. 17—19. 27—30.), collatis cum veterum et recentiorum medicorum commentariis fuſe oſtendit J. D. Michaelis in *Iſagog. in Vet. Teſtam.* §. 10. p. 56. ſeqq. Fuit autem elephantiaſis turpiſſimus, dolorificus, moleſtiſſimus ac deteſtabilis morbus, immedicabilis ex veterum ſententia, ut vitae pertaeſi nil praeter mortem ſperare aut optare elephantiaci dicantur. מִכַּף רַגְלוֹ וְעַד קָדְקֳדוֹ de eodem morbo Deut. XXVIII, 35. dicitur. Aretaeus Cappadox in libro

περὶ

περὶ αἰτίων καὶ σημείων ὀξέων καὶ χρονίων πάθων L. II. p. 70. edit. Boërhav. elephantiasin describens: ὄχθοι ἐπανιστάμενοι, ἄλλοι παρ' ἄλλους, *tumores alii juxta alios exsurgunt.*

8. In elephantiasis initio intolerabilis persentiscitur prurigo, ut a fricando manus et ungues abstinere nemo possit. Aretaeus l. c.: Γούνασι κνησμοὶ καὶ τῶν κνησμῶν ἅπτονται μεθ' ἡδονῆς. *Genua pruriunt, pruritus cum voluptate scalpitur.* Hinc narratur Iobus sumsisse sibi חֶרֶשׂ, *testam*, לְהִתְגָּרֵד בּוֹ, *ut se ea scaberet.* Habent hodie in Oriente manum eburneam, aut alia materia constantem, qua se scabunt, ut docet Chardinius *Itinerar. Pers.* T. II. p. 342. edit. in quat. Et Clericus in not. ad h. l. non ita pridem Amstelodami et Ultrajecti hujusmodi manus eburneas, ex India adlatas, se vidisse asserit. Attamen et olim, apud Romanos, tale instrumentum usitatum novimus ex Apophoretis Martialis, qui Lib. XIV. Epigr. 84. de scalptorio, sive manu sic:

Defendet manus haec scapulas, mordente molesto.
Pulice, vel si quid pulice sordidius.

Ideo forte Iobus, eo instrumento destitutus, testa sese radebat. Quod autem dicitur בְתוֹךְ־הָאֵפֶר; *in cinere*, sedisse, id more graviter lugentium et afflictorum fecit, vid. Jes. XLVII, 3. LVIII, 5. Jerem. VI, 26. Ezech. XXVII, 30. Jon. III, 6. Quem lugendi modum etiam inter Graecos usitatum fuisse constat ex *Odyss.* II. Vs. 153. 160, ubi poeta Ulyssen ex naufragio in Ithacam dejectum dicit sedisse ἐπ' ἐσχάρῃ ἐν κονίῃσι, *ad focum in cineribus.* Alexandrinus בְתוֹךְ־הָאֵפֶר ἐπὶ τῆς κοπρίας reddidit, quod sequuta Vulgata vetus: *in stercore*, et Hieronymus: *in sterquilinio.* Quo tamen illi nomini non tam simetum videntur voluisse indicare, quam potius locum ignobilem et immundum, quod, ubi jacuit Iobus, ibi ex sanie ac tabe madebat solum, putridae carnis frustis foede constratum. Similiter *fimeti* nomine infima fortunae conditio

ditio ſignificatur Pſ. CXIII, 6. 7. LXXXIII, 11. 1 Sam. II, 8. Et apud Homerum (Iliad. X. 414.) Priamus Hectorem lugens κυλινδόμενος κατὰ κόπρον dicitur. Ceterum quod poſt ἐπὶ τῆς κοπρίας in Alexandrina et Vulgata vetere additum legitur ἔξω τῆς πόλεως, *extra civitatem*, inde ortum, quod ex lege Moſaica leproſi extra caſtra atque civitatem ejiciendi eſſent, vid. Levit. XIII, 46. 2 Reg. XV, 5. 2 Paral. XXVI, 21.

9. עוֹדְךָ pro הַעוֹדְךָ, *num tu adhuc?* ſubintellecto He interrogativo, ut 1 Sam. XXII, 1. (al. XXI, 16.) Jeſ. XLVII, 13. Verba בָּרֵךְ אֱלֹהִים וָמֻת aliqui, poſt Clericum (*Biblioth. Anc. et Mod.* T. XVII. P. I. p. 209. ſeqq. et in *Commentar.* ad h. l.), hoc ſenſu volunt ſumenda eſſe: *lauda Deum, et morieris,* quae verba acrem et acerbam continerent ironiam, qua uxor violenter et callide maritum ſuum exulceret et pungat, reſpiciens ad Iobi verba Cap. I. 21. יְהִי שֵׁם יְהוָֹה מְבֹרָךְ, q. d. i nunc, et in laudando Deo perſevera ſtulte, quando nihil jam tibi reliquum eſt, niſi ut miſerum hunc ſpiritum, quem aegre ducis, tandem exhales! Simili ironia uſus Ovidius *Amor.* L. III. Eleg. IX. Vs. 35. ſeq.

Vive pius, moriere pius, cole ſacra, colentem
Mors gravis a templo in cava buſta trahet.

Praeſtat tamen, cum veteribus omnibus verbum בָּרֵךְ eodem h. l. *valedicendi* ſignificatu capere, quo ter quaterve ſuperius Vs. 5., et Cap. I, 5. 11. aderat, *ut valere jubeas Numen* nihil ſit aliud, quam, exſolvas te cura religioſa, qua hactenus Deum tanquam virtutis remuneratorem, et ſcelerum vindicem ſuſpexiſti, quandoquidem nihil aliud, niſi mors exſpectandum tibi reſtat. Ceterum haec uxoris verba in Alexandrina et Vulgata vetere mirum in modum amplificata ſunt. Unde vero Alexandrinus interpres hanc laciniam hauſerit, ut et ceteras, quas Hebraeo textui paſſim adſuere auſus eſt, difficile dictu.

10. כְּדַבֵּר אַחַת הַנְּבָלוֹת *Secundum loqui* (Infinitivus nominafcens, ut Jef. LIX, 13.) *unius ftultarum*, i. e. ut loqui folet ftulta et impia quaedam femina. Eadem loquendi formula 2 Sam. XIII, 13. תִּהְיֶה כְּאַחַד הַנְּבָלִים, et 2 Sam. VI, 20. אַחַד הָרֵקִים, *unus nebulonum*. נָבָל, *Stultus*, faepe dicitur de homine profano et impio, ut Pf. XIV, 1., ubi not. vid. Chaldaeus: הֵיכְמָה דִּי מְמַלְּלָן חֲדָא מִן נְשַׁיָּא דְעָבְדִין קְלָנָא בְּבֵית אֲבָהָתְהוֹן *Sicut loquitur una de mulieribus, quae committunt flagitium in domo patris fui.* Innuit *Dinam*, Iacobi filiam (cf. Genef. XXXIV, 1. 2.), ex opinione vetere, Iobum vixiffe tempore Iacobi patriarchae, ejusque hanc filiam in matrimonium duxiffe. Nam Vs. 9. Chaldaeus interpres verba Hebraea וַתֹּאמֶר לוֹ אִשְׁתּוֹ fic reddidit: וַאֲמַרַת לֵיהּ דִּינָה אִתְּתֵיהּ *dixit ei Dina, uxor ejus.* — גַּם pro הֲגַם *etiamne?* fubintellecto He interrogativo, ut Vs. 9. et 1 Sam. XXII, 7. Recte obfervavit Mercerus, fignare hanc particulam utriusque membri, quod fequitur, aequalitatem, et ex aequo bonorum et adverforum auctorem colendum effe Deum, q. d. itane vero Deum coluerimus, quum nos fortunaret, nunc vero, quum malis nos adficit, ab eo deficiemus? A. Schultens fimpliciter pro *itane vero?* capiendum putat, ut 1 Sam. XXII, 7. גַּם-לְכֻלְּכֶם יִתֵּן *Itane vero omnibus vobis dabit Ifaïdes agros et vineas?*

11. הַבָּאָה *Quod venit,* eft Praeteritum *Cal*, cum praefixo He relativo, ut Genef. XVIII, 21. XXI, 3. XLVI, 27. — אֱלִיפַז הַתֵּימָנִי *Eliphas Themanites*, i. e. ex familia vel regione Themanitarum. Utroque hoc nomine Eliphas gente *Idumaeus* fuiffe fignificatur. *Eliphas* enim nomen fuit Efavi filii natu maximi, Genef. XXXVI, 4. 10. 11. 15. *Theman* vero illius Eliphafi filius, vid. l. c. Vs. 11. 15. Quum igitur Theman Efavi f. Edomi fuerit nepos, factum, ut *Theman* et *Edom* regiones interdum aequipolleant, vid. Jerem. XLIX, 7. Ezech. XXV, 13. Obad. Vs. 8. 9.; et Hufcham, rex Idumaeorum, fuit Themanites מֵאֶרֶץ הַתֵּימָנִי, ut notatur Genef. XXXVI, 34.

Videtur

Videtur autem poeta Eliphaſum aſſignare illi Idumaeae parti, quae proxima fuit Arabiae deſertae (cujus pars terra Uz fuit), ſi non pars illius, orientem verſus. Fuit enim *Theman* vicina *Bozrae* civitati, in confinio terrae Moabitidis, Jerem. XLVIII, 14. Hinc eae civitates ob vicinitatem conjunguntur Jerem. XLIX, 7. 13. Amos. I, 12. ſeqq. Quod autem Eliphaſum, qui in iis, quae ſequuntur, concertationibus cum Iobo primas ſemper partes agit (unde et omnium nomine Dei cenſuram excipit Iob. XLII, 7.), Idumaeum fecit poeta, id non puto caſu aut mero arbitrio ab illo factum. Nam Idumaeos, ac ſpeciatim Themanitas, ſapientiae fama claruiſſe, Jeremiae (XLIV, 7.), atque Abdiae (Vs. 8.), prophetarum, teſtimonio conſtat; Baruchus etiam hos *τοῖς μυθολόγοις καὶ τοῖς ἐκζητήταις τῆς συνέσεως* adnumerat, III, 22. 23. — בִּלְדַּד הַשּׁוּחִי *Bildad Suchites*, dictus a *Suacho* (שׁוּחַ), uno ex filiis Arahami et Keturae, Geneſ. XXV, 2. Suchitas aliqui eosdem putant, qui apud Graecorum geographos *Sauchitae*, *Saccaei*, quorum regio *Saccaea*, incolae Arabiae deſertae, vicini Agubenis, Agraeis, Auſitis. Ptolemaeus Lib. V. c. 15. *Βαταναίας χώρας, ἧς ἀπ' ἀνατολῶν ἡ Σακκαία, καὶ ταύτης τὸ* Ἀλσάδαμον *ὄρος οἱ* Τραχωνῖται Ἄραβες. — צוֹפַר הַנַּעֲמָתִי *Zophar Naamathides.* Hunc quidam ortum exiſtimant *Naama* (נַעֲמָה), urbe tribus Iudae, Joſ. XV, 21. 41. Vix tamen credibile eſt, ad illam urbem recte referri Zopharem. Longius enim ea diſtabat a deſerta Arabia et confinibus auſtralis Meſopotamiae, ubi ſediſſe Iobum demonſtravimus Prolegomm. §. IV. Intelligenda igitur alia Naama, vel urbs, vel regio; qualis vero, nemo facile definiverit. Multae et variae interpretum ea de re exſtant conjecturae, ſed pleraeque incertae atque inanes, nec dignae, quibus recenſendis hic immoremur. Diligenter illas recenſuit dijudicavitque Frid. Spanhemius *Hiſt. Iobi*, Cap. XIV. §. XI—XVI. וַיִּוָּעֲדוּ יַחְדָּו *Convenerant* enim *ipſis*, ſ. inter ipſos *ſimul*, communicatis inter ſe conſiliis ac tempore indicto. Chaldaeus:

daeus: אִתְחַבָּרוּ כַּחֲדָא *conjuncti ſunt ſimul.* Hieronymus: *condixerant enim.* Symmachus: συσετάξαντο γὰρ ὁμοῦ. — לָבוֹא לָנוּד לוֹ *Ut venirent ad condolendum ei.* Verbum נוד Hebraeis, Chaldaeis et Arabibus *movere, huc illuc agitare* ſignificat; ſed conſtructum cum Dativo eſt *condolere, complorari*, ut infra Cap. XLII, 11. Ierem. XXII, 10., forſan ab agitatione et commotione capitis, quae condolentium eſt geſtus naturalis.

12. Formula וַיִּשְׂאוּ אֶת־עֵינֵיהֶם *ſuſtulerunt oculos ſuos,* adhibetur in rebus gravioribus quae cum fortiore quadam animi commotione advertuntur, vid. e. c. Geneſ. XIII, 10. XLIII, 29. Num. XXIV, 2. al. — מֵרָחוֹק *E longinquo,* eminus, ſub primum ſcil. adſpectum, ea tamen diſtantia, qua prius Iobum facile agnoviſſent. A Schultens illud מֵרָחוֹק exiſtimat ad exaggerandam Iobi calamitatem poſitum, qui tam foedis ulceribus diffluerei, tam tetrum quoque exhalaret odorem, ut *procul* horrorem incuteret, neque quisquam propius ad eum accedere auderet, metu contagionis. Talis ſcena inſtruitur Pſ. XXXVIII, 12., ad quem loc. cf. not. Huc faciunt Aretaei verba, quibus ſuam deſcriptionem hominis elephantiaſi adſecti concludit: τοιούς δε οὖν ἐοντας τίς οὐκ ἂν Φυγοί, ἢ τίς οὐκ ἂν ἐκτραπείη, κἢν υἱὸς, ἢ πατὴρ ἔῃ, κἢν κασίγνητος τύχῃ· δέος καὶ ἀμΦὶ μεταδόσεως τοῦ κακοῦ. *Tales quum ſint, quis non aufugiat? aut quis non averſetur, licet filius, aut pater, aut etiam germanus frater ſit, quum metus ſit, ne morbus communicetur.* וַיִּזְרְקוּ עָפָר עַל־רָאשֵׁיהֶם הַשָּׁמָיְמָה *Pulverem ſuper capita ſua jaculati ſunt coelum verſus,* more lugentium, vid. Ioſ. VII, 6. 2 Sam. XIII, 19. Ezech. XXVII, 30. Thren. II, 10. Actor. XXII, 23. Hic vero geſtu dolentium, pulverem coelum verſus ſuper capita jaculandi, eo ſpectaſſe videtur, ut inde tanquam triſti nebula ac nube capita ſua cooperta jacere teſtarentur. Eodem ritu et Achilles Patrocli ſui mortem ploraſſe deſcribitur Iliad. Σ, 22.

Ὣς

Ὡς φάτο· τὸν δ᾽ ἄχεος νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα,
Ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἑλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν
Χεύατο κακκεφαλῆς. — — — — — —

13. וַיֵּשְׁבוּ אִתּוֹ לָאָרֶץ *Sederunt apud eum humi*, more lugentium, vid. 2 Sam. XII, 16. Ief. III, 26. Thren. II, 10. — שִׁבְעַת יָמִים וְשִׁבְעַת לֵילוֹת *Septem diebus et ſeptem noctibus*, quot dies ſolennis luctus etiam apud Hebraeos erant, coll. Geneſ. L, 10. 1 Sam. XXXI, 13. 1 Paral. X, 12. Ezech. III, 15. Sic. XXII, 12. — וְאֵין־דֹּבֵר אֵלָיו דָּבָר *Nec quisquam loquebatur ad eum verbum;* quod de ejusmodi videtur intelligendum eſſe ſermonibus, quales exactis illis ſeptem diebus habuerunt, in quibus plurimum fuit acerbitatis et fellis, quum illi exprobrarint inſolentes ſpiritus, impietatem in Deum, et illa omnia, quae multis longisque diſputationibus continentur. Nam quum Iobum talia viderent pati, qualia ante eum nemo, perſuadebant ſibi, peccatorum illum poenas luere. Cur autem nullum verbum eousque objurgatorium emiſerint, ratio redditur ſatis idonea, כִּי רָאוּ כִּי־גָדַל הַכְּאֵב מְאֹד *videbant enim, dolorem eſſe vehementem.* Quare inhumanum putabant, illum aſpero exulcerare ſermone, quem tam videbant excruciari vehementer.

I O B U S.

Cap. III.

ARGUMENTUM.

Cum diu Iobus ſilentium tenuiſſet, tamen ſeptimo ab amicorum adventu die illud tandem rumpit, dira exſecratione diem ſuum natalem deteſtando. Optat ſe non natum eſſe, et beatos praedicat, qui aut in maternis viſceribus extincti ſunt, aut qui cum primum emerſerunt in lucem, periere. Deinde quot ſint in morte commoda, quamque illa deſiderari ſoleat et debeat, eleganti oratione deſcribit.

Capitis hujus Verſus decem priores ſingulari Diſſertatione illuſtravit Carol. Aurivillius, in Ejus *Diſſertatt.* junctim editt. a J. D. Michaelis p. 320. ſeqq. Totam vero hanc Iobi declamationem germanice verſam notisque illuſtratum a C. Guil. Justi reperies in *Memorabill.* a H. E. G. Paulo editt. Part. V. p. 147. ſeqq.

Tandem Iobus aperto ore diem ſuam hu- 1. 2.
jusmodi verbis loquens exſecratus eſt.
Pereat dies, quo natus ſum, 3.
Et nox, quae marem conceptum eſſe dixit!
Dies ille ſit caligo, 4.
Non curet eum Deus deſuper,
Nec adfulgeat ei lumen diurnum!
5.

5. Eum ſoedent tenebrae et mortis umbra,
Ei nubes incubet,
Horrificent eum diriſſima quaeque!
6. Noctem iſtam occupet caligo,
Ne gaudeat inter dies anni,
Nec in menſium numero veniat!
7. O ſit nox illa ſolitaria,
Nec audiatur in ea ovatus!
8. Eam exſecrentur, qui dies deteſtantur exercitatiſſimi,
Tanquam Leviathanis excitatricem illam!
9. Obtenebrentur ſtellae caligine ejus,
Praeſtolata lucem non adſequatur,
Nec cernat aurorae lumina!
10. Quae uteri oſtia non obſeraverit,
Nec ſubtraxerit aerumnas oculis meis.
11. Cur non ab utero mortuus ſum,
Cur non ventre egreſſus exſpiravi?
12. Quare genua me exceperunt,
Ad quid ubera ſuxi?
13. Sic enim cubarem tranquillus,
Dormirem quietus.
14. Cum regibus orbisque arbitris,
Qui vaſtitates ſibi inſtaurabant,
15. Cum principibus, qui aurum poſſederunt,
Qui ſuas argento referſere domus.
16. Aut tamquam latens abortus nullus eſſem,
Sicut infantes, qui lucem non viderunt.
17. Illic feroces ſaevire deſierunt,
Illic viribus fatigati quieſcunt,

Simulque vincti requiescunt, 18.
Nullam audientes vocem exactoris.
Parvus et magnus illic pares, 19.
Et servi a suis liberi dominis. —
Cur lux aerumnosis, 20.
Cur animo tristibus vita datur?
Qui mortem exspectantes non assequuntur, 21.
Quum eam cupidius indagent, quam thesauros.
Qui laetitia gestientes exsultarent, 22.
Vehementer gauderent, si sepulchrum invenirent.
Cur lux concessa viro, cujus via occultata est, 23.
Cujus fata latent operta divinitus?
Nam meum cibum meus antevenit gemitus, 24.
Meaque effunduntur undatim suspiria.
Etenim quem timui timorem, idem mox in me ingruit, 25.
Et id, quod expavesco, incursat mihi.
Infelix, inquietus, irrequietus 26.
Vehementer exagitor.

NOTAE.

in

CAP. III.

1. אַחֲרֵי־כֵן *Postea,* i. e. post exactum septidui spatium, Cap. II, 13. — יוֹמוֹ *Dies suus* pro die natali, ut supra I, 4. ubi not. vid. Syrus: ܘܠܛ ܝܘܡܐ ܕܐܬܝܠܕ ܒܗ *et maledixit die, in qua natus erat.*

2.

2. Verbum עָנָה notum est saepe dici de eo, qui orditur sermonem, etiamsi nulla interrogatio praecesserit, vid. Deut. XXVI, 5. XXVII, 14. Recte Hieronymus: *et locutus est.*

3. יאבד יום אִוָּלֶד בו *Pereat dies, quo sum natus!* Utinam numquam extitisset! Nunc, quia extitit, habeatur eo loco, ac si numquam fuisset, deleatur memoria ejus! Nam *perire* dicitur, cujus memoria non amplius superest. Simile illud Statii, a Iusti allatum: *excidat illa dies aevo!* Neque an tale quid fieri posset, laborandum est: nam qui in dolore sunt, aut graviori aliquo concitati affectu, multa dicunt aut cogitant, quae rerum natura non patitur. Id quod in tota hac Iobi declamatione tenendum est, sed a multis interpretibus neglectum. Vel possit futurum יאבד verti in plusquamperfecto conjunctivi, sensuque optandi, *utinam periisset!* Sic infra X, 18. אֶגְוַע וְעַיִן לֹא־תִרְאֵנִי *Utinam exspirassem, nec adspexisset me oculus!* Ante אִוָּלֶד subaudiendum pronomen relativum אֲשֶׁר, ut proxime ante אָמַר, et infra Vs. 16. Ps. LI, 10. LXXXIV, 6. — וְהַלַּיְלָה *Et nox illa* scil. יאבד, cf. Vs. 6. Ante אָמַר non pauci subaudiunt בַּאֲשֶׁר, *in qua* nocte *dixit* subint. *dicens*, i. e. qua dictum est; impersonali loquendi formula, ut Gen. XLVIII, 1. וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף *et dixit Josepho*, scil. aliquis, i. e. dictum ei fuit. Vid. 1 Sam. XIX, 21. 2 Sam. XVI, 23., et N. G. Schroederi *Syntax.* Reg. LX. Ita Alexandrinus: ἣ εἶπαν, Vulgata vetus et Hieronymus haud aliter: *in qua dictum est,* quod et habet Syrus Arabsque. Simplicius tamen non solum, verum et magis poeticum: *nox,* quae *dixit,* i. e. quae nuntia fuit nativitatis meae, prosopopoeia et infra Vs. 10., XXX, 17. Ps. XIX, 3. usurpata. Similia ex Arabibus larga manu dedit A. Schultens in Commentar. ad h. l. Veluti يَوْمٌ مُرْصِدٌ *dies insidiator,* i. e. dies, quo malum ipsis insidiatur. Item

Item يَوْمٌ سَفُوكٌ, *dies sanguinem fundens*, ad quam formulam Tebrizi, Commentator in Hamasam: *quod ipsi diei tribuitur effusio sanguinis, est minus proprie dictum, quia in eo id acciderat.* Ex antiquis interpretibus huc referri possit Chaldaeus, qui וְלֵילְיָא דַאֲמַר, *et nox quae dixit* vertit, nisi is הַלַּיְלָה pro nomine proprio habuisset angeli, conceptui hominum, ex Judaeorum daemonologia a Deo praepositi, cui illud nominis, quod conceptus plerumque noctu fit. Vid. Buxtorfii *Lexic. Chald. Talmud.* p. 1140. Unde factum, quod in Veneto, Buxtorfiano et Londinensi Chaldaei interpretis textu ante וְלֵילְיָא haec verba legantur: וּמַלְאֲכָא דִי מְמַנֵּי עַל עִבּוּר, *et angelus, qui praefectus est conceptui*, quae tamen ab Antverpiensi textu absunt. הֹרָה *Conceptus*, i. e. progenitus, natus. Nam הָרָה quandoque est, per metonymiam antecedentis pro consequente, *procreare*, ut 1 Paral. IV, 17. וַתַּהַר אֶת־מִרְיָם, *perit Mariam*, unde הוֹרִים *progenitores*, proavi, Genes. XLIX, 26., Aben-Esra observante. Hinc Chaldaeus h. l. אִתְבְּרָא, *creatus est*, vertit. *Creare* autem in lingua Chaldaica est *gignere*, ut Virgilius (*Aeneid.* X, 705.): *regina creat Parin.* Nequaquam tamen absonum foret, verbi הָרָה significatum usitatum *concipiendi* retinere, ita ut non solum natali diei male imprecetur Iobus, sed etiam nocti, qua primum mater se concepisse didicit; ut significaret inauspicatam fuisse noctem illam, in qua conceptus est. גָּבֶר *Vir*, i. e. mascula proles. Hieronymus: *homo*, quo sensu generaliori hoc nomen infra Vs. 23. IV, 17. X, 5. XIV, 14. occurrit. Ceterum omnem hanc natalia exsecrationem imitatus est Jeremias XX, 14 — 18. Mire etiam cum Iobi sensu colludunt duo Ovidii loca, in quorum altero vir dolens et miser male accepit diem suum natalem, quod toties advenerit, et vitam, quam dedit, faciat esse diuturnam (Lib. III. *Tristium, Eleg.* XIII.):

Ecce

Ecce ſupervacuus (quid enim fuit utile naſci?)
Ad ſua natalis tempora noſter adeſt.
Dure, quid ad miſeros veniebas exſulis annos?
Debueras illis impoſuiſſe modum.
Si tibi cura mei, vel ſi pudor ullus ineſſet,
Non ultra patriam me ſequere meam.
Quoque loco primum male ſum tibi cognitus infans,
Illo tentaſſes ultimus eſſe mihi.

In altero (*Epiſt. ad Ibin*) talem dicit fuiſſe natalem diem, qualem Iobus optat fuiſſe ſuum:

Natus es infelix (ita Dii voluere), nec ulla
Commoda naſcenti ſtella, levisve fuit.
Lux quoque natalis, ne quid niſi triſte videres,
Turpis, et inductis nubibus atra fuit.
Sedit in adverſo nocturnus culmine bubo,
Funereoque graves edidit ore ſonos.

Similes ſunt Verſus, quibus diem natalem exſecratur Naſer Davud, princeps Mohammedanus, qui medio Seculo XIII. noſtrae aerae Palaeſtinae partem tenuit, quum Franci ſuas excurſiones usque ad Neapolin (نَابُلُس) protendebant. Leguntur in Abilfedae *Annall.* T. IV. p. 560.:

يا ليتني امّي ايم طول عمرها فلم يفضّها ربّي
لمولي ولا لبعل
ويا ليتها لما قضاها لسيّد لبيت اريب طيّب
الفرع والاصل
قضاها من اللاتي خلقهنّ عواقرا فما بشّرت
يوما بانثي ولا فحل
ويا ليتها لما غدت بي حاملا اصيبت بما
احتوت عليه من الحمل

Quae

Quae Reiskius Latine ſic reddidit:

O utinam manſiſſet mea mater innupta, totam per aetatem ſuam, nunquam a domino meo (Deo) *hero viroque deſtinata!*

O utinam, quandoquidem Deus eam deſtinaverat principi cordato, prudenti, puro et ſuavi, tam quoad ramos (affines), *quam quoad radicem* (majores et patres);

Deſtinaſſet eam ſaltim unam earum eſſe, quas ſteriles, ut nunquam audiviſſet laetum nuncium de foetu a ſe prodito, ſeu masculo, ſeu ſequiore!

Aut, quandoquidem utero me gerebat, utinam infelice partu et onus et animam excuſſiſſet!

4. הַיּוֹם הַהוּא יְהִי־חֹשֶׁךְ *Dies ille* meus natalis (Vs. 3.) *ſit caligo!* f. o ſi fuiſſet caligo (vid. not. ad יֹאמַר Vs. 3.)! o ſi nunquam extitiſſet! Dies certe omnis expers lucis, totus merſus tenebris, idem erit ac nullus. Videtur explicatio eſſe illius, quod dixerat *pereat.* Quem ſenſum et bene expreſſit Hieronymus: *vertatur in tenebras;* nam ubi verſus erit in tenebras, non amplius dies erit, ſed potius nox. Verba אַל־יִדְרְשֵׁהוּ אֱלוֹהַּ מִמָּעַל A. Schultens, et poſt eum Aurivillius, hoc modo interpretatus eſt: *non inveniat eum Deus deſuper,* i. e. ut numquam talis dies extitiſſet! „Dies, qui numquam extitit," ait Schultens, „ne ab ipſo quidem Deo, ſi eum quaerat, poſſet *inveniri,* ac *inveſtigari.*" Verum praeterea quod nimis ſubtile eſt hoc interpretamentum, maxime illud ei obſtat, quod verbum דָּרַשׁ *inveniendi* ſignificatu nusquam occurrit, nec Jeſ. LXV, 1., quem locum ſolum Schultens ad ſtabiliendam illam ſignificationem adducere potuit, multo minus Pſ. CXI, 2., quem locum Aurivillius addidit. Cf. nott. ad loca laudd. Hebraei dupliciter haec verba interpretantur, vel: *non requirat eum,* i. e. non curet, favore ſuo et hilari vultu non proſequatur eum, ut quicquam laeti eo accidat, ſed infauſtus ſit omnibus, qui in

eo die fuerint, ut de terra Ifrael Deut. XI, 12. dicitur, quod Deus *eam requirat*, i. e. favore fuo profequatur. Vel, *non requirat*, ut fcilicet luce eum colluftret more aliorum dierum, ut inter dies non habeatur; qui fenfus robur accipit tum ex verbis, quae proxime fequuntur, tum ex addito מִמָּעַל, ad quod recte Aurivillius: „adjungitur מִמָּעַל, *defuper, ex alto*, quia lucis copia, qua fit dies, in tellurem, humiliorem circumfufo aere folisque radiis, e fuperiori tractu advenit. Cf. Jef. XLV, 8.“ — וְאַל־תּוֹפַע עָלָיו נְהָרָה Hieronymus non male: *non illuftretur lumine.* Nomen נְהָרָה etfi hoc unico V. T. loco de *diurna luce* occurrat (ut Chaldaicum נְהוֹרָא Dan. II, 22.), non tamen eft, cur dubitemus, nomen fuiffe Hebraeis, vivente lingua, ufitatum, quum verbum נָהַר *fplendendi, lucendi* notione Jef. LX, 5. Pf. XXXIV, 6. reperiatur, vid. not. ad loc. pofteriorem. Chaldaeus h. l. שְׁפַרְפְּרָא, *auroram, diluculum* vertit, nam tunc incipit dies fplendefcere.

5. Verbum גָּאַל quum fit notione duplici praeditum, *vindicandi* altera, altera *polluendi*; duplex inde nata eft locum noftrum interpretandi ratio. Prima haec: *Vindicent*, occupent, afferant fibi *eum* (quafi jure propinquitatis; vid. Levit. XXV, 25. Pf. CXIX, 154.), vel: utinam fibi vindicaffent, f. occupaffent illum tenebrae! Ita Symmachus: ἀντιποιήσαιτο αὐτῆς, *vindicent eam fibi.* Et Theodotion: ἀγχιστευσάτω αὐτὴν *jure propinquitatis redimat.* Eandem notionem haud dubie fpectavit Alexandrinus: ἐκλάβοι αὐτὴν, *excipiant eam*, ut Vulgata vetus reddidit. Verum praeftat altera interpretandi ratio: *contaminent*, f. *utinam* contaminaffent *illum!* Verbum גָּאַל i. q. Chaldaicum גְּעַל *inquinari, pollui* (ex cognatione Gutturalium אהחע horum primam, *Aleph*, nonnunquam et in *Ain* transformari, exemplis quibusdam demonftravit A. Schultens in *Clavi Dialector.* p. 192.), unde Malach. I, 7. לֶחֶם מְגֹאָל, *panis pollutus*, et Thren. IV, 14. נְגֹאֲלוּ בַּדָּם, *polluti funt fanguine.* Hinc h. l. Chaldaeus:

daeus: וְטַנְּפוּן יָתֵיהּ, *coinquinent eum*, Aquila: *μολύναι*, *contaminet*. Hieronymus sensum generaliori verbo expressit: *obscurent eum*, itidemque Syrus et Arabs; ܢܚܫܟܘܢܗ, يُغَطِّيهِ, *operiat eum*. De צַלְמָוֶת, vid. not. ad Ps. XXIII, 4. תִּשְׁכָּן־עָלָיו *Habitet*, i. e. maneat, *super eo*, incumbat ei, sive: utinam mansisset super eo! עֲנָנָה forma feminina nominis עָנָן, *nubes*, hoc unico loco occurrens. Densae atraeque nubis caliginem denotari, docet res ipsa. Alexandrinus: *ἐπέλθοι ἐπ' αὐτὴν γνόφος*, Vulgata vetus: *veniat super illum caligo*. Hieronymus: *occupet eum caligo*. Chaldaeus: תִּשְׁרֵי עֲלוֹי עֲנָנָא *habitet super eo nubes*. Syrus: ܢܫܪܐ ܥܠܘܗܝ ܥܢܢܐ, et Arabs: تُمِيلُ عَلَيْهِ ٱلسَّحَابُ, *inclinet super eum nubes*. עֲנָנָה ab Aquila *νέφωσις*, *nubilum*, a Symmacho *ἀχλὺς*, *caligo*, a Theodotione *συνεφία*, *nubium collectio* redditum. In eorum, quae sequuntur, verborum יְבַעֲתֻהוּ כִּמְרִירֵי יוֹם explicatione difficultatem creat nomen כִּמְרִירֵי. In ambiguo enim est, *Caph* sitne *radicale*, an vero *servile*. Si radicale est, vox erit referenda ad כָּמַר, quod convenit cum Syriaco ܟܡܪ, *tristatus*, *contristatus*, *moestus est*, unde ܟܡܝܪܐ, *moestus*, *tetricus*, *atratus*, et Thren. V, 10. עוֹרֵנוּ כְּתַנּוּר נִכְמָרוּ, *pelles nostrae instar furni atratae sunt*. Hinc Bochartus in *Geograph. S.* p. 654. כִּמְרִיר significare putat *atrorem*, ut *atrores diei* sint tenebrae densissimae. A quo non multum diversus est Aurivillius, cui כִּמְרִירֵי יוֹם sunt *nigredines, quae diem quem demum cunque obruere queant maxime terribiles*. „Foeda, quum ingerit vox כִּמְרִירִים, *nigredine*, intellexit haud dubie Iobus infortunia et calamitates non minores illis, quibus jam nunc excruciabatur. Has optat igitur, ut venturus dies praevidisset et sensisset ante, iisque absterritus neutiquam accessisset.“ Ita verborum nostro-

rum hic foret ſenſus: o utinam abſterruiſſent iſtum diem (natalem meum), ne veniret, infortunia, quae ulli umquam diei poſſint incidere teterrima! Ab *incalescendi, efſervescendi* ſignificatu, quem verbum כָּמַר Hos. XI, 8. 1 Reg. III, 26. Gen. XLIII, 30. obtinet, Bellermann in *dem Verſuch über die Metrik der Hebräer* p. 180., כִּמְרִירֵי יוֹם interpretatur *aeſtus*, fervores *diei*, quibus ventum illum urentem et haud raro hominibus letiferum, qui Arabibus سموم *Samum* i. e. *venenatus* dicitur, innui exiſtimat. Quod tamen neſcio annon inter diras hasce exſecrationes languidius ſit. Deylingio in *Obſervatt. SS.* T. III. p. 129. כִּמְרִירֵי יוֹם ſunt *atratores diei*, quibus intelligendos putat aſtrologos, dierum obſervatores, auſpices, qui dies quosdam, ad negotia auſpicanda inidoneos, et ad res gerendas cavendos, notabant, et tanquam atros ac infauſtos damnabant. Hoc hominum genus Iobum hic alloqui, et petere, ut atrum et terribilem reddant natalem diem, id eſt, ut in faſtis atro notent carbone, tanquam diem ἄπρακτον et infauſtum, quales Romanis fuerunt *dies poſtriduani* (poſtridie omnes *Kalendas, Nonas, Idus*) quos, teſte Macrobio, *Saturnal.* L. I. Cap. XVI., *majores cavendos putarunt, quos etiam atros, velut infauſta appellatione, damnarunt.* Quibus tamen explicationibus omnibus hoc obſtat, quod in nomine כִּמְרִירֵי *Caph* pro littera radicali minus recte habetur, adeoque nomen ad כָּמַר referri nullo modo poteſt. Nam ad analogiam nominum tertiam radicalem geminantium a כָּמַר debuit eſſe כַּמְרִיר, cum Patach ſub prima, ut חַכְלִיל, Geneſ. XLIX, 12., סַגְרִיר, Proverb. XVII, 15. שַׁפְרִיר, Jerem. XLIII, 10. Non dubium igitur, referendum eſſe ad מָרַר, *amarus fuit,* unde קֶטֶב מְרִירִי, Deut. XXXII, 24., ut Caph ſit ſervile. Et ſic tamen diverſimode explicatur. Aliqui: *terreant eum ſicut amari die,* i. e. quibus dies eſt acerbus, quibus eſt vita acerba et luctuoſa, qui aſſidue mortem optant, et prae malorum mole natalem diris devovent. Alii in Accuſativo exponunt: terreant

reant eum, ut eos, quibus tempus eſt acerbum, et vita injucunda, terreant ſcilicet tenebrae, de quibus jam dixerat. Hi enim aſſidue terriculamentis exterreri ſolent, et velut ob oculos poſitis furiis conſternari. Nos adſtipulamur illis, quibus מְרִירִים, *amaritudines*, ſunt *mala, infortunia*, quemadmodum Amos. VIII, 10. יוֹם מָר eſt *dies infauſtus*, et Arabibus لَيْلَةٌ الْمَرِيرِ, *nox amara*, nox ſummi infortunii, et أَبُو مُرَّةَ, *pater infortunii*, i. e. diabolus. Hinc מְרִירֵי יוֹם *amara diei* erunt caſus amari et acerbi diei, quae demum cunque diem reddunt triſtem et infauſtum. Optat igitur diriſſima et atrociſſima quaeque diei ſuo natali accidere, ut velut ita terreatur, ne compareat, aut unquam poſthac redeat. Praefixum כ h. l. abundat, et veritatis magis expreſſivum eſt, quam ſimilitudini ſignificandae inſervit, ut et alias, veluti Num. XI, 1. *Fuit populus*, כְּמִתְאוֹנְנִים *ſicut moerentes*, i. e. moerens. Obad. I, 11. *Tu quoque eras* כְּאַחַד *tanquam unus ex eis*, i. e. vere eras illorum in crudelitate ſocius. Ita Joh. I, 14. *Gloria* ὡς μονογενοῦς, i. e. ὄντως, *vere unigeniti*. Vid. plura in Glassii *Philol. S.* p. 434. ſeq. edit. Dath., et in Gesenii *Lehrgeb.* p. 846. No. 6. Ceterum ad eum, quem nos adoptavimus, ſenſum commendandum non parum facit, quod eundem veteres tantum non omnes expreſſerunt. Vulgata vetus: *conturbent eum quaſi amaritudineo diei*, quod magis cum Aquilae interpretatione congruit, quae ita ſonat: καὶ ἐκθαμβήσαισαν αὐτὴν ὡς πικραμμοί, quam cum Alexandrina, καὶ ταραχθείη ἡ ἡμέρα, *maledicta ſit dies*, pro quo tamen in Complutenſi editione ſic legitur: καὶ ταραχθείη ἡ ἡμέρα, *et turbata ſit dies.* Chaldaeus: יְבַעֲתוּן יָתֵיהּ הֵיךְ מְרִירֵי יוֹמָא [צַעֲרָא דְּאִצְטַעַר יִרְמְיָה עַל חוּרְבַּן בֵּית מַקְדְּשָׁא וְיוֹנָא בְּאִטַּלְקוּתֵיהּ בְּיַמָּא דְּטוּרְסִים] *Exterreant eum quaſi amaritudines diei* [*anxietatis, qua affectus fuit Jeremias ob deſtructam domum Sanctuarii, et Jonas quum projiceretur in mare*

mare Tarſenſe.] Verba tamen hamis incluſa in Bibliis Antverpianis non leguntur. Hieronymus: *involvatur amaritudine;* non quod בְּמְרִירִים legit, ut Cappellus conjecit, bene refutatus a Buxtorfio in *Anti-Crit.* p. 780., ſed quod ſenſum docte expreſſit. Obſervatu tamen non indignum, pro כִּמְרִירֵי in codd. quibusdam Roſſianis בְּמְרִירֵי legi, quod magis cum Hieronymiana verſione congruit. Vid. de Rossi *Scholia Critt.* p. 118. Syrus: ܢܬܕܚܠܘܢܗ ܡܪ̈ܝܪܬܐ ܕܝܘܡܐ, *exhorreſcant eum amaritudines diei.* Singularis eſt Arabs, qui quum alias Syrum accurate exprimat, hic tamen ita habet: يَبْتَغُونَهُ مُرُّو ٱلنَّفْسِ, *expetant eum amari animo.* Videtur ſuo in Syriaco codice male ܢܬܕܚܠܘܢܗ (omiſſo ܠ) pro ܢܬܕܚܠܘܢܗ legiſſe, atque, ne verba ſenſu idoneo carerent, pro *amaris diei* de ſuo *amaros animo* ſubſtituiſſe, ut Judic. XVIII, 25. מָרֵי נֶפֶשׁ ſunt *exacerbati animo,* quaſi h. l. ſignificentur, qui vitae pertaeſi diem mortis ſibi exoptant.

6. הַלַּיְלָה הַהוּא *Noctem illam,* quod attinet, ſcil. qua natus ſum. Adhuc diei natali imprecatus eſt, nunc vero nocti, ſi ea natus eſt. Utrumque enim initio (Vs. 2.) propoſuerat. יִקָּחֵהוּ אֹפֶל *Capiat* i. e. invadat et occupet *eam caligo,* ſcil. denſa et horrida, nullo colluſtrata ſidere. Unde Aquila; *σκοτομηνία, nox illunis.* Chaldaeus: יִדְבְּרִנֵּיהּ קַבְלָא, *abducet,* auferat *eam Caligo.* Syrus: ܢܟܣܝܗ ܥܡܛܢܐ, *obtegat eam caligo,* et Arabs: يُغَطِّيهِ ٱلْغَمَامُ, *obſcuret eam tenebroſa nubes.* Hieronymus, *noctem illam tenebroſus turbo poſſideat.* Qualem nobis deſcripſit in Agamemnone (Vs. 661. 67. ſeqq.) Seneca:

Nox

Nox prima coelum ſparſerat ſtellis,
Cum ſubito luna conditur, ſtellae cadunt:
In aſtra pontus tollitur, et coelum petit.
Nec una nox eſt, denſa tenebras obruit
Caligo, et omni luce ſubducta fretum
Coelumque miſcet. — — — — —
Premunt tenebrae lumina, et dirae ſtygis
Inferna nox eſt.

אַל־יִחַדְּ בִּימֵי שָׁנָה *Ne gaudeat inter dies anni,* i. e. quod ſit et habeatur inter dies anni. Senſum ei poëtice tribuit. Alii יִחַדְּ vertunt *ne uniatur,* Chaldaeum ſequuti, qui ſic reddidit: לָא יִתְחַיַּד עִם יוֹמִין טָבִין דְּשַׁתָּא, *non aduniatur cum diebus bonis anni.* Sic etiam Symmachus: μηδὲ συναφθείη. Sed hoc ratio punctorum non patitur. Tunc enim ſcribendum fuerit יֵחַד, vel certe יִחַד (ſine Dageſch in ד). Sic enim interdum, etiam non expreſſo Jod radicali, Futurum Kal quieſcentium prima radicalis Jod habet Chirek ſub literis praeformativis, maxime ubi Jod geminum ſcribi debuerat. Nunc autem ſcribitur יִחַדְּ, pro יִחְדֶּ, forma apocopata, ex יִחְדֶּה ut וַיִּשְׁבְּ *et captivum ducebat,* pro וַיִּשְׁבֶּה. Litera Cheth vero cum Patach effertur, utpote Gutturalis, quemadmodum pro שְׁמְעַת, formae פְּקֻדַּת, dicitur שְׁמַעַת, duriuſcule enim מ per Scheva traheretur. Cf. N. G. Schroederi *Inſtitutt. Ling. Hebr.* Reg. LXXXIII. a. δ. Referendum igitur noſtrum יִחַדְּ ad verbum חָדָה, *gaviſus eſt,* unde ſimiliter Exod. XVIII, 9. וַיִּחַדְּ יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה *gaviſus eſt Jethro ſuper omni bono,* et Piel תְּחַדֵּהוּ, *exhilarabis eum,* Pſ. XXI, 7. Apud Chaldaeos et Syros verbum frequenter hoc ſignificatu reperitur. Demto poetico colore, quo gaudentis inſtar pingitur nox cupiviſſe, ut praeſto eſſet in diebus anni, vertit Alexandrinus: μὴ εἴη εἰς ἡμέρας ἐνιαυτοῦ, *non ſit in diebus anni,* ut Vulgata vetus habet. Syrus: ܠܐ ܢܬܚܫܒ ܒܡܢܝܢܐ ܕܝܘܡܬܐ ܕܫܢܬܐ et Arabs: لَا يُحْسَبُ فِي عَدَدِ أَيَّامِ ٱلسَّنَةِ,

non

non computetur in numero dierum anni. Hieronymus: *ne computetur in diebus anni.* Dodwellus in Differtat. VII. *de Veterum Cyclis* alludi fuſpicatur ad fuperſtitiofum Veterum morem, qui dies funeſtos aut atros, quibus calamitofum quid vel reipublicae, vel privatis hominibus acciderat, ex faſtis expungebant, exemptiles illos dies, facta alio anni tempore intercalatione, fupplentes. יְמֵי h. l. explicandum eſſe latiori fenſu, quem vox יָמִים faepius admittit, per νυχθήμερα, aut partes quascunque alias, quibus annus conficitur, Aurivillius recte animadvertit. בְּמִסְפַּר יְרָחִים אַל־יָבֹא *In numerum lunarum*, i. e. menfium (ut infra VII, 3. XXIX, 2. XXXIX, 2. Exod. II, 2.), qui apud Hebraeos lunares funt, *non veniat*, q. d. e calendario, ut nos folemus dicere, deleatur. Sic quoque Alexandrinus: μηδὲ ἀριθμηθείη εἰς ἡμέρας μηνῶν, *neque numeretur in diebus menfium*, ut Vulgata vetus reddidit. Chaldaeus: בְּמִנְיָן רֵישֵׁי יַרְחַיָּא לָא יֵעוֹל *in numerum neomeniarum*, f. calendarum *non veniat*.

7. גַּלְמוּד proprie parentibus liberisve *orbum* videtur fignificare, vid. Jef. XLIX, 21. ubi גַּלְמוּדָה nomini שְׁכוּלָה jungitur. Hinc *defertum*, *folitarium*, vid. infra XV, 34. XXX, 5. Quarum fignificationum veſtigium leve deprehenditur in Arabum جَلْمُود, *faxum durum et glabrum*, in quo viroris, nedum fructus, omnino nihil poſſit exerefcere, ſterile. Unde factum, quod A. Schultens noſtrum locum fic reddidit: *ecce nox illa fit dura filice vaſtior*, quod nemini facile probetur. Nulla idonea eſt caufa, cur rejiciamus Hieronymi interpretationem: *fit nox illa folitaria*, ut in ea fcilicet homines non conveniant iter facturi aut ſimul laetaturi, ut interdum folent; cui fenfui bene congruit alterum hemiſtichium. Eodem fenfu *nox* dicitur *fola* Virgilio *Aeneid*. L. VI. Vs. 268.

Ibant obfcuri fola fub nocte per umbras,
Perque domos Ditis vacuas et inania regna.

Talis

Talis enim ſolitudo moerorem inducit et horrorem. Illum ſenſum ſpectavit haud dubie Chaldaeus: הָא לֵילְיָא הַהוּא יְהֵי צַעֲרָא *en! nox illa ſit anguſtia.* Et idem paene Alexandrinus, qui reddidit ὀδύνη, *dolor*, ut etiam Vulgata vetus habet. Vocis גַּלְמוּד ſignificationem propriam bene expreſſit Syrus: ܠܠܝܐ ܗܘ ܢܗܘܐ ܡܬܝܒܒ, et ex eo Arabs: ذلك الليل يكون معدوما, *nox haec ſit orba*, i. e. deſolata et ſolitaria, vacuaque hominibus, omnique animanti. Niſi fortaſſe intellexerit ſterilem, prolis omnis expertem, ita ut nulla in ea audiatur vox laeta ob infantem recens natum. Symmachus: ἔκβλητος, *rejecta.* Scilicet obſervant ſcriptores Gemarici, in civitatibus maritimis, i. e. Palaeſtinenſibus, mulierem quae profluvio menſium laborat, indeque immunda habetur, dici גַּלְמוּדָה. Vid. Buxtorfii *Lexic. Chald. et Talmud.* p. 442. Nam ab ea omnes ſe ſegregabant, ita ut ſolitaria eſſet. Hinc Severianus illud Symmachi, ἔκβλητος, recte ait ſignificare μεμονωμένην, *ſolam.* Et Kimchi in Lexico גַּלְמוּד explicat שׁוֹמֵם וְיָחִיד *deſolatum et ſolum.* Solitudo vero triſtitiam parit, unde ſubdit poeta: אַל־תָּבוֹא רְנָנָה בוֹ, *non veniat in ea jubilus*, nulla laeta proclamatio, ſit ita infauſta nox, ut nulla in ea agitetur laetitia. רְנָנָה ut רִנָּה, quod frequentius occurrit, *jubilum* ſignificat a רָנַן, de quo vid. not. ad Pſ. XXXIII, 1. Alexandrinus רְנָנָה duplici voce, εὐφροσύνη et χαρμονὴ, expreſſit, niſi ſint duae interpretationes conjunctae. Legitur tamen jam in vetere Vulgata: *nec veniat jucunditas neque gaudium in ea.* Hieronymus: *nec laude digna;* ut Pſ. LXI, 1. רִנָּתִי idem *laudationem meam. Laude* is ſignificat cantum laetum, ut quo Dei beneficia celebrantur. Syrus quoque et Arabs ܬܫܒܘܚܬܐ, تسبحة, *laudem*, poſuerunt. Chaldaeus: לָא תֵעוֹל רְנָנָא

רְנָנָא דְתַרְנְגוֹל בָּרָא לְמַקְלָסָא בֵּיהּ *non veniat cantus galli ſylveſtris ad laudandum in ea.* Reſpexit mythum illum Hebraeorum ſeriorum de gallo quodam coeleſti, qui Deum laudare fingitur ſtatis horis. Vid. Buxtorfii *Lexic. Chald. Talmud.* p. 2654., et Bocharti *Hieroz.* P. II. L. II. Cap. XVI. Tom. II. p. 839. et Tom. III. p. 859. edit. Lipſ. Et forſan ex eodem fonte manavit Hieronymi interpretatio modo a nobis commemorata, qua interpretationis a magiſtro ſuo Hebraeo ipſi ſuppeditatae ſenſum ſobrie exprimere voluit. Quo pertinet, quod quidam ex Hebraeis interpretes noſtrum רְנָנָה de jubilo angelorum Deum laudantium intelligunt. In alium ſenſum Chaldaei interpretationem deflexit Sanctius in *Commentar.* ad h. l. „In Chaldaica, inquit, paraphraſi, quae manu ſcripta ſervatur in Complutenſi bibliotheca, habemus: *non veniat in eam canticum galli ſylveſtris.* Qui dicendi modus miram indicat inauſpicatae noctis ſolitudinem et ſilentium; ita ut neque galli cantus audiatur, quo nocturna diſtinguuntur ſpatia. Hiſpanis antiquiſſima eſt cantilena, quae infortunati hominis natalitium deſcribit tempus, quae ab illa nocte gallorum removet cantum, et canum latratum.“ Quodſi fide reddidit Sanctius Chaldaici ſui codicis verba, in illo deerat לְמַקְלָסָא, *ad laudandum.* Sed ſuſpicor, eum illud vocabulum vertendo ideo non expreſſiſſe, quod fabula illa Hebraica, quam reſpicit illud, ei ignota eſſet.

8. יִקְּבֻהוּ non referendum ad verbum קָבַב, ut factum a quibusdam, inductis loco Num. XXIII, 8. 25., ubi קַבֹּה et קֹב *mala imprecari* ſignificat, ſed ad נָקַב, proprie *perforavit* (ut Arabum نَقَبَ), unde metaphorice ad loquelam translatum *aliquid nominatim exprimere et deſignare* notat. Qua in ſignificatione accipitur tam in *bonum*, et praeciſam deſignationem rei, e. g. mercedis, Geneſ. XXX, 28., nominis, Num. I, 17. Jeſ. LXII, 2. al. indicat, quam in *malum*, et connotat *alicujus rei exſecra-*

crationem, ubi nomen, vel fama alicujus malis dictis quafi perfoditur. Ita ufurpatur de exfecratione avari, frumentum cohibentis et afſervantis, Proverb. XI, 26., iniqui judicis, ibid. XXIV, 24.; impii fortunati, infra V, 3. אֹרְרֵי־יוֹם *Qui diem exfecrantur* aliqui putant effe tales, qui prae malorum gravitate vitam fuam exfecrantur, et fe diris devovent. Hi יוֹם pro יוֹמוֹ, *natali fuo*, pofitum volunt. Sed quum altero Verfus hemiftichio certum hominum genus defignetur, tale fine dubio et in hoc priore intelligendum. Quale vero diſſentiunt. Sunt, qui certos populos fignificari putent, quos tradunt veteres folem orientem exfecratos effe. Veluti Atlantes f. Atarantes, de quibus Herodotus Lib. IV. c. 184. Ἄτλαντες (al. Ἀτάραντες)· οἳ ἀνώνυμοί εἰσι μοῦνοι ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· — — — οὗτοι τῷ ἡλίῳ ὑπερβάλλοντι καταρῶνται, καὶ πρὸς τούτοισι πάντα τὰ αἰσχρὰ λοιδορέονται, ὅτι σφέας καίων ἐπιτρίβει, αὐτούς τε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὴν χώρην αὐτέων. Quae fic latine expreffit Plinius *Hift. Nat.* L. V. c. VIII. *Atlantes degeneres funt humani ritus, fi credimus. Nam neque nominum ullorum inter eos appellatio eft, et folem orientem occidentemque dira imprecatione contuentur, ut exitialem ipfis agrisque.* Similiter Nicolaus Damafcenus apud Stobaeum Serm. XLII. Ἀφάραντες (al. Ἀτάραντες) Λίβυες ὀνόματα οὐκ ἔχουσιν, ἡλίῳ δ' ἀνίσχοντι λοιδοροῦνται, ὡς πολλὰ κακὰ φήναντι. Confentiunt Strabo, Lib. XVII. p. 780. Mela I, 8. Solinus C. XXXI. Prout igitur Atlantes exfecrabantur folem, tanquam multa mala in lucem proferentem, fic noctem illam, qua natus diris devovendam pronunciare Iobum exiftimant, eo quod fe in lucem protruferit, maximae calamitatis et fummae miferiae exemplum. Quam interpretationem poft Pinedam potiffimum commendavit Franc. Woerger in *Primitiis Differtatt. Sacrar.* Diff. II. p. 12. feqq., et Jo. Henr. Maius in *Obfervatt. SS.* L. II. p. 1. feqq., impugnavit vero J. H. Ursinus, in *Analect. SS.* T. II.

T. II. p. 19. et T. I. p. 404. ſeq. Quum in altero hemiſtichio aquatilis beſtiae, Leviathanis, mentio ſiat, fuere, qui iis, qui *diem exſecrantur*, piſcatores putarent intelligendos, qui, cum turbatur mare, neque ſpes eſt ulla piſcatorii compendii, ſed potius vitae periculum, ſuum conſilium atque inſtitutum damnant, et illum exſecrantur diem, in quo ingreſſi ſunt mare. Alii cogitant de *praeficis*, ſive viris et feminis, ad lamentationes conductis (Jerem. IX, 17. 2 Paral. XXXV, 25.), qui luctui ſuo diras exſecrationes miſcere, et infauſtum illum diem, quo quis obierat, deteſtari ſoliti ſint, coll. Ezech. XXX, 2. Magis tamen congruum eſt, divinos, et hariolos, aliosque ejusmodi veteratores intelligere, qui ſuis imprecationibus efficere poſſe praedicarent, ut ſors felicior infeliciorve, fauſti infauſtive dies, nunc advocarentur, nunc abigerentur, et qui mercede ad hoc conducebantur, ut maledicerent iis diebus, in quibus inimici aliquid moliebantur, ne quid eo die ex votis ſuccederet. Quale exemplum habemus Num. XXII, ubi Balacus, rex Moabitarum, Bileamum hariolum mercede conduxit, ut populo Iſraelitico malediceret, a qua imprecatione putabat illius populi vires infirmatum iri. Cf. Jo. Frid. Wichmannshausen *Diſſertatt.* II. *de maledictoribus diei*, Viteberg. 1712., repetitas in *Novo Theſauro Theolog. Philol.* T. I. p. 783. ſeqq. Hariolos ſignificavit et Chaldaeus hac ſua interpretatione: יְלַטְטוּנֵיהּ נְבִיַּיָא דִי לַטְטִין יוֹמָא דְפוּרְעָנוּתָא *maledicant ei prophetae, qui maledicunt diei ultionis*, i. e. infauſto diei, quo Deus vindictam ſumit de hominibus, mala iis immittendo. הָעֲתִידִים *Parati*, i. e. promti, exercitati. „Arabibus تعتّد في صنعته, *paratus fuit in arte ſua*, eſt, *excelluit et quam intentiſſimus fuit in ea exercenda.* In Corani Sura L, 16. رقيب عتيد, *cuſtos paratus*, eſt promtiſſimus, intentiſſimusque.“ A. Schultens. Ita et Jerem. IX, 16. poſt מְקוֹנְנוֹת, *praeficae*, ponderis cauſa additur חֲכָמוֹת, *peritiſſimae*,

tiſſimae, videlicet formularum, ad leſſum miſerabiliter decantandum. In verbis quae ſequuntur, עֹרֵר לִוְיָתָן, explicandis, valde inter ſe interpretes diſcrepant. Hebraeorum non pauci nomen לִוְיָתָן exponunt אֶבְלָם, *luctum ſuum*, ut ſit nomen לִוְיָה, quod apud ſcriptores Hebraicos ſerioris aetatis *luctus* ſignificatu occurrit, vicinum Aramaeo אִלְיָא, *lamentum*, ן vero affixum femininum appoſitum volunt pro maſculino ם, per enallagen generis. Unde hic verborum noſtrorum ſenſus enaſcitur: *qui parati ſunt excitare luctum ſuum*, q. d. qui ſubinde luctum ſuum renovant per horas et ſingula momenta, ita ſuperveniente calamitatum mole opprimuntur. Ita jam Chaldaeus: דְאַטִימוּסִין לְאַדְכַּר בְּאִתְעָרוּתְהוֹן מְלִיוְתְהוֹן *qui parati ſunt, cum ſuſcitantur, commemorare luctum ſuum*. (Pro דְאַטִימוּסָא, quod eſt in Baſileenſſ., ex Regiis reponendum דְאַטִימוּסִין. Vox facta videtur ex Graeco ἕτοιμος.) Illa vero interpretatio, etſi ſenſum minime ineptum fundat, vix tamen poterit admitti, quum nec לִוְיָה *luctus* ſignificatu alio ullo V. T. loco occurrat, nec ejusmodi enallages, qua pronomen relativum ſuffixum ad nomen diverſi generis referatur, geminum exemplum reperiatur. לִוְיָתָן ceteris omnibus, quibus legitur, V. T. locis, beluae, et quidem *Crocodili*, ſeu ingentis draconis cujusvis eſt nomen. Vid. Bocharti *Hieroz.* T. III. p. 737. ſeqq. edit. Lipſ. Et ſic h. l. לִוְיָתָן, praeter Chaldaeum, acceperunt ceteri veteres tantum non omnes. Alexandrinus: ὁ μέλλων τὸ μέγα κῆτος χειρώσασθαι, *qui magnum cetum capturus eſt*, ut in Vulgata vetere redditum. Aquila: οἱ παρεσκευασμένοι ἐξεγεῖραι Λευϊαθὰν, eodemque modo Hieronymus: *qui parati ſunt, ſuſcitare Leviathan*, nec non Symmachus: οἱ μέλλοντες διεγείρειν τὸν λεβιαθάν, et Theodotion: οἱ ἕτοιμοι ἐξυπνίσαι δράκοντα. Syrus: ܐܝܠܝܢ ܕܥܬܝܕܝܢ ܠܡܥܝܪܘܬܗ ܠܠܘܝܬܢ *qui parati ſunt ad excitandum Leviathan.* Quae verba Arabs ſic reddidit: الذين هم معتنابين

أن

أَنْ يَأْتُوا لِعِبَادَتِنَا, *qui parati ſunt ut veniant ad ſervitium noſtrum.* Quae falſa interpretatio inde haud dubie eſt nata, quod vocum Syriacarum poſtremam ܠܟܘܢܫܢ legit, quod eſt nomen ܟܘܢܫܐ *comitatus*, quo h. l. *familiam*, *ſervos* intellexit, cum praefixo ܠ, *ad*, et ſuffixo primae perſonae pluralis. Hariolos exiſtimavit ſignificari, qui magico ſuo carmine daemones evocant, ut ad noſtrum ſervitium praeſto adſint. Sed redeamus ad verba hebraica, eorumque interpretationem eam, iu qua reliqui veteres conſentiunt: *qui parati ſunt, ſuſcitare Leviathanem.* Quod alii aliter explicant. Quidam, Aben-Eſra memorati, ad nautas referunt, qui in naufragio diris exſecrantur diem, quo navem ſunt ingreſſi, quum mox videantur devorandi a beluis marinis. J. H. Ursinus in *Analectt. SS.* T. I. p. 406. et T. II. p. 19. exiſtimat opinionem vulgi fuiſſe, Leviathanem ſuſcitatum turbines tempeſtatesque ciere; tum quaſſari terram, et maria tolli in fluctus; quomodo Graeci Neptuno adſcribebant cauſſas terrae motuum, unde et *Siſichthon* dictus eſt, et Siculi putabant, *Encelado* in latus ſe movente concuti Aetnam ignesque evomere. J. H. Maius in *Obſervatt. SS.* P. III. p. 2. ſeqq. Leviathanem, cujus h. l. ſit mentio, in coelo exiſtimat quaerendum, eundemque deſignari ἀστερισμὸν, quem ſcriptor noſter C. XXVI, 13. de coelo verba faciens נָחָשׁ בָּרִחַ appellat. Hunc ἀστερισμὸν quosdam ſuis incantationibus *ſuſcitare* auſos eſſe, hoc eſt, magicis artibus coeli ordinem turbare, diris imprecationibus ad ſuam voluntatem flectere ſidera, coeloque deducere. Fuiſſe enim, qui propriae poteſtati ſubjectas conſtellationes crederent, qui lunam in terram devocarent, locoque ſuo integrum coeli exercitum moverent. Uti de Ariminenſe Folia Horatius *Epod.* V, 45.

Quae

Quae sidera excantata voce Thessala
Lunamque coelo deripit.

Cujusmodi loca plura alia congessit Maius, quibus suam interpretationem commendaret, quam tamen auctori suo relinquendam putamus, quum plane arbitrarie sumatur, לִוְיָתָן esse sideris nomen. Magis probari possint, qui de illo hominum genere cogitant, qui suis artibus serpentes excantant, et e suis latibulis evocant, eo consilio, ut in unum locum coactos tollant. Ita haec verba pertinerent ad describendam magnitudinem operum, quae ab istis incantatoribus perpetrari possunt, ut sensus hic prodeat: utinam istum diem meum natalem diris devoverent peritissimi quique in hac exsecrandi arte. Ita et Doederlein: „*Excitator Leviathanis*, exercitatissimus incantator. Summus artifex habetur, cui paret immanissima bellua. Sensus: magorum peritissimus notet diem, qua natus sum, noctem nec fallat imprecatio." Sed communi huic veterum interpretationi, qua verba הָעֲתִידִים עֹרֵר לִוְיָתָן verti solent: *parati ad suscitandum Leviathanem*, recte opposuerunt, post Ludovic. de Dieu, A. Schultens atque Aurivillius, non ferre illam purum Hebraismum, ut nec Chaldaismum, nec Syriasmum, quae linguae omnes postulant, ut tali constructione Infinitivus ante se ל habeat, et dicatur הָעֲתִידִים לְעוֹרֵר לִוְיָתָן. Ac speciatim עָתִיד constanter cum ל construi, docent loca infra Cap. XV, 24. 28. Deut. XXXII, 35. Proverb. XXIV, 27. Esth. III, 14. VIII, 13. Sejungendum igitur עֲתִדִים in constructione a sequente עוֹרֵר, quod non pro Infinitivo habendum, sed pro forma participiali (pro מְעוֹרֵר), *suscitans*, s. *suscitator*, ut שׁוֹבֵב a שׁוּב, et שׁוֹרֵר a שׁוּר. Hoc vero עוֹרֵר refert Schultens ad nomen masculinum לַיְלָה, ut לַיְלָה עוֹרֵר לִוְיָתָן, *nox excitatrix Leviathanis* fit dira dirissimorum malorum mater, quae exsecratione publica obrui mereatur. Integrum Versum ita vertit: *nominatim defigant eam imprecatores diei, promtissimi quique, excitatricem Leviathanis.* A qua interpretatione haud

longe

longe discedit Aurivillius, hoc tamen discrimine, quod עֹרְרִי ad *diem* Iobi natalem refert, et hebraea sic reddit: *exsecrentur istum, qui dies devovent, qui hanc in rem adsunt parati, exsecrentur eum, tanquam excitatorem Leviathanis.* „Fert," inquit, „Crocodili saeva et nocentissima indoles, ناهب الارواح, *raptorem animae,* vocant ea propter Orientales, ut excitator hujus appellari omnino potuerit dies quilibet maxime noxius, et veluti terribilium monstrorum productor. Ita certe si natalem suum appellasse credatur noster, in affectum, quo rapiebatur animi, insigniter congruet, multoque erit fortius, quam τοῖς אֹרְרֵי יוֹם quidquid tribui queat in excitando premendove Leviathane, artis atque facultatis. Quia nefastum diem eum et perniciosum, ultra modum omnem, sentiebat, unum etiam illud nunc habuit optabile, ut ratione qua demum cunque potuisset excludi, nec umquam ingruisset. Non inficior, si sensus teneatur, quem dixi, visum iri nexum vocum in hoc Versu solutiorem, et prope interruptum, immo subintelligenda esse nonnulla, quae totidem verbis intexta non leguntur. Atqui in ore hominis, cujus linguae imperant acutissima tormina, quis miraretur, audiri minus cohaerentia, nec apta satis sermoni tranquille atque ordine loquentium?" Malumus tamen cum Schultensio haec verba ad *noctem* referre, poscente id orationis serie.

9. Nomen נֶשֶׁף h. l. plurimi propria et usitatiore *crepusculi* significatione capiunt, et alii quidem, uti Coccejus, *crepusculum vespertinum* intelligunt, quasi optet Iobus, ut stellae crepusculi, noctem illam inchoantis, delinquant, lucemque suam amittant, quasi horrentes noctem diram et infaustam; alii vero utrumque crepusculum, tam vespertinum, quam matutinum indicari putant, ut nox ista adeo sit obscura, ut statim ab occasu solis ingruant densissimae tenebrae, eamque a crepusculo vespertino usque ad ortum plenum solis occupent. Verum quum נֶשֶׁף et ipsam noctis obscuritatem significet (vid. Jes. V, 11. LIX,

LIX, 10., et infra XXIV, 15. coll. Proverb. VII, 9. ubi אִישׁוֹן לַיְלָה, *nigredo noctis*, respondet τῷ בְּנֶשֶׁף in priori hemistichio), malo haec ad totam noctem referre, ut nulla omnino in ea sit stellarum lux aut splendor. Omnem astrorum lucem et speciem obscurari vult ab illius inauspicatae noctis densa caligine. Sic et Alexandrinus: *σκοτωθείη τὰ ἄστρα τῆς νυκτὸς ἐκείνης*, *tenebrescant sidera noctis illius*, ut Vulgata vetus reddidit. Hieronymus: *obtenebrentur stellae caligine ejus*. Subaudiit ante נִשְׁפּוֹ praefixum בְּ, nec id quidem male. יְקַו־לְאוֹר וָאַיִן *Exspectet lucem et non* sit, aeternis offundatur tenebris, ut numquam adveniat dies. Aeternam optat esse noctem illam, cui nulla succedat dies, cujus splendore depulsis tenebris aliquid aeger animus habeat moeroris levamentum. וְאַל־יִרְאֶה בְּעַפְעַפֵּי־שָׁחַר *Nec videat palpebras aurorae*, id est, radios, qui sub auroram emicare solent; nunquam eam excipiat aurora. Hieronymus: *neque* (videat) *ortum surgentis aurorae*. Radii aurorae *palpebris* comparantur, quod earum more moveantur jugiter, donec ad extrema orbis diffusi fuerint. Ita et Sophocles, ab A. Schultensio ad h. l. citatus, in *Antigone*, Vs. 103. 4. Ἐφάνθης πότ' ὦ χρυσέης Ἀμέρας βλέφαρον. *Apparuisti tandem, o aurorae diei palpebra!* Syrus: ܘܠܐ ܢܚܙܐ ܙܠܝܩܘܗܝ ܕܨܦܪܐ *nec videat radios aurorae*. Aurivillius hunc Versum non ad noctem, verum ad diem vult referendum, hoc sensu: o utinam dies iste numquam illuxisset, lucem utinam exspectasset frustra, nec aurora illi aditum ulla patefecisset! Sed interpretationem vulgo receptam fortius quid ingerere, sensumque fundere elegantiorem, praesertim quum, quae inde a Vs. 6. habentur, ad noctem pertineant, nemo facile inficias iverit.

10. Causam subjicit, cur tempori suo natali tam dira imprecetur. כִּי לֹא סָגַר *Quia non conclusit*, dies scilicet et nox, qua nasciturus eram, huic enim causam

ſuorum omnium malorum, in quibus nunc verſetur, tribuit. Alii, ut Aben-Eſra, Deum intelligendum putant, cujus etſi nondum facta eſt mentio, invidioſe tamen ejus mentionem omittat, ut ſolent, qui moerore praepediuntur. Sed de toto illo *νυχϑήμερῳ* praeſtat accipi, quod miſero vitae primordia dedit, ideoque in iis, quae praeceſſerunt, diris devovit. Ita et Proverb. XXVII, 1. *dies* aliquid *parere* dicitur. דַּלְתֵי בִטְנִי, *Oſtia ventris mei,* quod Aben-Eſra de umbilico intelligit, per quem in utero matris foetus alimentum recipit. Ita jam Chaldaeus: אֲרוּם לָא אֲחַד פִּרְתֵי דַלְתֵי דִּהִנּוּן דָּשֵׁי כְּרֵסִי, *quoniam non clauſit valvas forium mearum, quae ſunt oſtia ventris mei.* Sed praeferenda haud dubie vulgo recepta ſententia, בִּטְנִי eſſe *uterum maternum,* quem ſuum appellat, quod in eo jacuiſſet, et conceptus fuiſſet. „Nil tritius," inquit A. Schultens h. l., omnibus in linguis, quam ut Pronomina non *active* tantum, ſed et *paſſive* adhibeantur. חֲמָסִי, *Injuria mea,* eſt aliquando *quam patior,* Geneſ. XVI, 5. Jerem. LI, 34. Iterum דָּמִי, *ſanguis meus,* partim, *fuſus a me caedente,* partim, *in me occiſo;* prius habes Iob. XVI, 18., poſterius Jud. IX, 24. Item צַעֲקָתִי, *clamor meus,* ibidem apud Iobum, eſt, non *quem ego edidi,* ſed *quem mea oppreſſio aliis expreſſit;* ut Geneſ. XIX, 13. גָּדְלָה צַעֲקָתָם, *magnus factus eſt clamor eorum.*" Rectiſſime igitur Hieronymus verba noſtra vertit: *oſtia ventris mei, qui portavit me.* Eodemque ſenſu Alexandrinus: ὅτι οὐ συνέκλεισε πύλας γαστρὸς μητρός μου, *quia nonc oncluſit portas ventris matris meae,* ut Vulgata vetus reddidit. Itemque Syrus: ܕܠܐ ܐܚܕ ܬܪ̈ܥܐ ܕܟܪܣܐ ܕܐܡܝ, et Arabs:

حِينَ لَمْ يَأْخُذْ أَبْوَابَ أَرْحَامِ أُمِّي

quod utrumque cum Alexandrino verbo tenus congruit. In וַיַּסְתֵּר plerique repetendam volunt ex priori hemiſtichio

chio particulam negandi, quafi effet וְלֹא הִסְתִּיר, *neque abfcondit*, עָמָל, *laborem*, i. e. aerumnam (ut XI, 16. Jerem. XX, 18. cf. infra Vs. 20., V, 6. 7.), מֵעֵינָי, *ab oculis meis*, ne eam nunc viderem, ne in his nunc anguftiis verfarer. Ita Hieronymus: *nec abstulit mala ab oculis meis.* Neque tamen neceffe eft, negandi particulam fubaudire, licet enim vertere: *abfcondiffet* a meo confpectu aerumnas has tam graves, videlicet fi ventrem maternum claufiffet ille dies meus natalis, fi non effem natus. Ita Alexandrinus: ἀπήλλαξεν γὰρ ἂν κόπον (al. πόνον) ἀπὸ ὀφθαλμῶν μου, *abfcondiffet enim laborem ab oculis meis*, ut vetus Vulgata reddidit. Neque Chaldaeus vel Syrus particulam לא expreſſerunt. Quod ad phrafin ipfam, *velari* dicitur *aliquid ab oculis*, quod plane e confpectu tollitur, et aboletur. Eadem plane formula Jef. LXV, 16. *Oblivioni datae funt anguftiae priores*, וְנִסְתְּרוּ מֵעֵינָי *et abfconditae ab oculis meis*. Cf. et Hof. XIII, 14.

11. מֵרֶחֶם, *Ex utero*, alii: ftatim ab exitu ex utero (coll. infra X, 18.), alii: ab eo tempore, quo eram adhuc in utero matris, interpretantur. Pofteriori fenfu accepit Jeremias, qui, noftrum locum aperte imitatus, Cap. XX, 14. feqq., Vs. 17. exclamat: *quod non necavit me ab utero* (מֵרֶחֶם), *ut mater mea fuerit fepulchrum meum, ejusque uter* fuerit *gravidae in aeternum.* Hinc Hieronymus: *quare non in vulva mortuus fum?* Et Alexandrinus: διατί γὰρ ἐν κοιλίᾳ οὐκ ἐτελεύτησα; quod Vulgata vetus fic expreffit: *quare enim in ventre non obii?* Futurum אָמוּת, et poft אֶגְוָע, pofitum pro Praeterito, in formula optativa, cf. not. fupra ad Vs. 3. Ante alterum hemiftichium repetendum eft ex priore interrogatio לָמָּה לֹא, *cur non*, fimulac מִבֶּטֶן יָצָאתִי וְאֶגְוָע *ex utero egreffus fum*, ftatim *etiam exfpiravi?* Bene Hieronymus: *egreffus ex utero non ftatim perii?* Alterutrum optat, aut in utero matris exftinctum fe fuiffe, aut fimulac inde egreffus eft. Junius: „Hoc et fequenti Verfu

eſt vitae ineuntis deteſtatio, quatuor gradibus diſtincta: a tempore, quo geſtatus eſt in utero; quo emerſit ex utero; quo ab obſtetrice exceptus eſt; et quo admota ſunt ei ubera.“

12. Verbum קִדֵּם A. Schultens in *Animadverſſ. ad Iob.* Ao. 1708. editt. h. l. eodem voluit ſignificatu capiendum, quem Arabum قَدَّمَ obtinet, i. e. *coram ſtitit, obtulit*, et verba haec ſic reddidit: *quare me coram ſtiterunt*, ſ. *obtulerunt genua*, patri videlicet, ut alludatur ad morem, quo recens nati infantes nutricis genibus impoſiti patri offerebantur. Nec tamen id moris fuiſſe, nec verbum hebraicum ullo alio V. T. loco eodem illo ſignificatu reperiri, comprobare potuit. Et in Commentario Schultens ipſe illam ſuam interpretationem ſepoſuit. Quum verbum illud generatim *anteivit, praevenit*, denotet, ſpeciatim etiam *antevertere aliquem officio et beneficiis*, officioſe alicui occurrere, ſignificat, ut Deut. XXIII, 5. Neh. XIII, 2. Pſ. XXI, 4. Ita hic Iobo genua dicuntur *officioſe obveniſſe*, quando ſe ei, ex utero materno prodeunti, ſubjecerunt, eumque, ne in terram caderet, exceperunt. Hieronymus: *quare exceptus genibus?* Alexandrinus: καὶ ἱνατὶ συνήντησέν μοι γόνατα; Vulgata vetus: *et ut quid conſtiterunt mihi genua?* Syrus: ܠܡܢܐ ܪ̈ܒܝܢܝ ܒܘܪܟܐ, *quare educavit me genu?* Arabs: لِمَاذَا رَبَّتْنِي ٱلْحُجُور, *quare educarunt me gremia?* בִּרְכַּיִם, *Genua*, alii intelligunt *obſtetricis*, quae foetum ex utero recens exeuntem excipit, alii *patris*, coll. Geneſ. L, 23., et Jahn *Bibliſche Archaeologie*, T. I. Vol. II. p. 272. Sunt, qui his verbis reſpici putent ad morem pluribus antiquitatis populis uſitatum, filios, aut quos alere non poſſent, aut quorum forma ac ſpecies minus placerent, in agris exponendi, aut alio quovis modo ſtatim opprimendi. Quare pro his, quos patres ſervatos eſſe vellent, Deam conſtituerunt, quae

quae a levandis infantibus, ubi primum e materno produissent utero, *Levanam* appellarunt. Unde ortum apud Latinos familiare illud: *natos tollere,* seu *levare,* quod idem valet, atque elevare e terra, et in sinum excipere, quos aut dignos putarent esse vita, aut incolumes vellent. Terentius *Andria* Act. I. Sc. 3. Vs. 14. *Quicquid peperisset, decreverunt tollere,* parentes videlicet. Et in *Heautontim.* Act. I. Sc. 1. Vs. 14. *Si filiam pareres, nolle tolli.* — מַה pro לָמָּה, *quare,* ut infra VII, 21. XV, 12. Thren. 39. — שָׁדַיִם *Ubera,* matris, aut nutricis scil. הָיוּ, *fuerunt,* praesto affuerunt, כִּי אִינָק, *quod sugerem,* s. *ut sugerem,* כִּי pro לְמַעַן, ut infra VI, 11. VII, 17. XV, 14. Quare ubera suxi, quum exstingui statim, mihi satius fuisset? Hieronymus: *cur lactatus uberibus?* Syrus: ܘܡܢ ܬܕܝܐ ܠܡܢܐ ܝܢܩܬ *et ex uberibus quare suxi?*

13. כִּי *Nam* eo pacto, si factum esset, quod modo optavi, si numquam lucem vidissem, aut cum luce prima extinctus essem. שָׁכַבְתִּי *Decumberem* scil. in sepulchro mortuus. Verbum שָׁכַב, usitatum de *decubitu quieturi,* somnumve capturi (Jes. LVI, 10. Prov. III, 24.), saepe ad eos transfertur, qui in sepulchro mortui jacent, ut Ps. LXXXVIII, 6. שֹׁכְבֵי קֶבֶר, *decumbentes in sepulchro.* Cf. infra VII, 21. XXI, 26. עַתָּה, *Nunc,* dicit, praesentis temporis quo affligebatur habita ratione, אָז, *tunc,* in altero hemistichio, respiciens ad tempus, quo hoc primum ei accidisset. Hieronymus integrum Versum haud ineleganter sic transtulit: *nunc enim dormiens silerem, et somno meo requiescerem.* Mortem somnum appellare, qui illius est imago, omnium fere gentium poetis familiare. Notandum autem, modum potentialem hoc Versu nunc per Praeteritum, nunc per Futurum exprimi, שָׁכַבְתִּי, *jacui,* id est, jacerem, et mox אֶשְׁקוֹט, *quiescam,* i. e. quiescerem, inde ad Praeteritum redit, יָשַׁנְתִּי, denique ad Futurum, יָנוּחַ לִי, quod alii *quiesceret mihi,* scil.

fcil. עָמָל, *moleftia*, ex Vs. 10. repetitum, vertunt, alii rectius, tum quies effet mihi, q. d. tunc expers horum omnium malorum effem, et fuaviffima quiete fruerer.

14. עִם מְלָכִים וְיֹעֲצֵי אָרֶץ *Cum regibus et confiliariis terrae* fcil. mortuus quiete dormirem in fepulchro. יֹעֲצֵי אָרֶץ *Confiliarii*, f. ut Hieronymus vertit, *confules terrae* funt confiliarii regum et principum, penes quos funt gubernacula, moderatores et gubernatores rerum. Quo fenfu יוֹעֵץ et inter fplendida illa nomina comparet, quibus magnus rex Jef. IX, 5. celebratus, infignitur. Bene Syrus ܡܠܟ̈ܐ ܕܐܪܥܐ, et Arabs سَلَاطِين الأَرْض *principes terrae.* In verbis, quae fequuntur, הַבֹּנִים חֳרָבוֹת לָמוֹ, *qui aedificant fibi folitudines*, explicandis mirus interpretum diffenfus. Sunt, qui cogitent de fepulchralibus monumentis, in folitudinibus exftrui folitis. Ita, poft Pinedam, Doederlein, qui alludi putat ad magnifica Aegyptiorum principum conditoria, altas pyramides, quas defertis locis incredibili apparatu ftruebant. Cui fententiae calculum adjecit Pareau in *Commentatt. de immortalitatis notitiis* etc. p. 135. not. Cappellus de praetoriis, aut vaftioribus aedibus, unius Principis incolatui deftinatis. Alii notari putant potentiorum ftudia, qui honori fibi ducunt, domos ita laxas aedificare, ut non fatis habeant, quidquid fpatii eft intra civitatum moenia infanis occupare molibus, fed etiam in deferta explicant loca, ad quae aedificiorum fuperbiam extendunt. A. Schultens *aedificare defolationes* pofitum vult pro, deftructionem mortis deftruere quafi, et pro fepulchris mortuorum exaedificare monumenta vivorum veluti, in quibus magnifice decumbentes quodammodo immortales facti effe videantur. J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 905. inter conjecturas plures alias, quibus tamen nec ipfe multum tribuit, et hanc propofuit, quae ipfi verifimillima, חֳרָבוֹת idem effe quod חֲרָמוֹת (folita literarum B et

et M permutatione), *adyta. templa.* „Magnifica, inquit, ſepulchra, mauſolea, templorum nomine dici poſſint, et vero pyramides, Pharaonum ſepulcra, veriſſime adyta ſunt, intus in medio aliquod adyton habentes, in quo regum corpora depoſita. Verterim ergo: *qui aedificant templa, mauſolea, ſibi.*" H. A. Schultens nomine חֳרָבוֹת ex notione Arabici مِحْرَاب, *conclave regium*, exiſtimavit *palatia regia* ſignificari. Recte vero I. P. Berg in *Specim. Animadverſſ. criticc. in loca quaedam Iobi* (ad calcem interpretat. teuton. *Iobi ab H. A. Schultens et H. Muntinghe belgica verſione et notis illuſtrati*) p. 228. monuit, utraque illa vocabula, Arabicum et Hebraeum, prope idem valere, ſine ratione idonea ſumi. Multo minus autem probandum eſt, quod ipſe propoſuit, verba hebraea reſingenda eſſe ad Alexandrinam verſionem, οἱ ἐγαυριῶντο ἐπὶ ξίφεσιν, hoc modo: הַבֹּנִים חֲרָבוֹת לָמוֹ, quod vertit: *his, qui gladiis gloriabantur ſuis.* Qui quidem ſenſus quo pacto ex talibus verbis exſculpi poſſit, me non poſſe perſpicere, ingenue fateor, neque hujus ſuae interpretationis rationem adjecit ullam. Non difficile quidem eſt intellectu, qui factum ſit, ut in talem cogitationem inciderit. Scilicet videtur ejus menti obverſatum eſſe illud בֹּגְדִים, Habac. I, 5., quod poſt interpretem Syriacum et Ed. Pocockium in *Nott. Miſcellann.* p. 32. ſeqq., haud pauci *inſolentes* interpretantur, ex arab. بَغَا (non بَجَا, ut in quibusdam Lexx. Hebrr. exaratum exſtat, vox nihili), *inſolentem ſe geſſit contra alios.* Verum hoc etiam admiſſo, minime tamen verba illa a Bergio repoſita, eo, quo ipſe voluit, modo verti poſſe, unusquisque hebraice vel mediocriter doctus, ipſe intelliget. Ea, quam latine expreſſit, ſententia, hebraice ſic exprimenda fuit: הַמִּתְהַלְלִים בְּחַרְבוֹתָם, cf. Jerem. IX, 22. 23. Pſ. XLIX, 7. LII, 3. Proverb. XXV, 14. Omnino

nino autem Alexandrino interpreti non velim tantum tribui, qui quum ſemel ſibi perſuaſiſſet, vocem חרבות hic *gladios* ſignificare, totius locis ſenſum utcunque reddidit. Similis in eodem nomine חֳרָבוֹת varietas Pſ. IX, 7., ad quem loc. not. noſtr. cf. Noſtro vero loco, praeter Alexandrinum, veteres omnes conſentiunt in lectione ea, quae nunc in codd. quotquot inſpecti ſunt omnibus reperitur, exprimenda. Hieronymus: *qui aedificant ſibi ſolitudines.* Chaldaeus: דִמְשַׁכְלְלִין צַדְיָן לְהוֹן, *qui fundant ſibi ſolitudines.* Syrus: ܕܒܢܝܢ ܠܗܘܢ ܚܘܪܒܐ, et Arabs: اَلَّذِينَ يَبْتَنُونَ لَهُمُ ٱلْخَرَائِبَ, *qui deſtructa*, ſ. *vaſtata ſibi aedificant.* Quid vero Hebraeis ſignificaret *vaſtata exſtruere,* non erat divinandum, ſed ex linguae uſu definiendum. In quo quidem eo minus eſt difficultatis, quo frequentius phraſis בָּנוֹת חֳרָבוֹת, *aedificare vaſtata*, occurrit, veluti Malach. I, 4. Ezech. XXXVI, 10. 33. Eſr. IX, 9. Jeſ. XLIV, 26. LVIII, 12. LXI, 4., quibus locis omnibus nulla eſt dubitatio ſignificari ea locutione *res collapſas* et *ruina dejectas reſuſcitare* ac *reſurgere facere.* Quo vero pertineat noſtro loco mentio *regum et principum, qui ruinas reſtaurant, ſibi,* i. e. in uſum, vel, ut famam ſuam ampliarent, et ad poſteros propagarent (cf. Gen. XI, 4.), rationes alii comminiſcuntur alias. Plerique autumant *mortis conditionem aequalem* inſinuari, regum turres pauperumque tabernas aequo pede pulſantis. Alii ſtatuunt, tacitam his verbis removeri objectionem, quod ſi ab utero mortuus fuiſſet, caruiſſet vitae bonis, quibus uſus fuerat. Negare ergo Iobum, haec eſſe bona ſolida, ſive honor ſpectetur ſummus, in titulis principalibus, ſive voluptas maxima, in palatiis exſtruendis, ſive divitiae opesque (Vs. ſequ.). Hiſce enim bonis omnes in morte ſpoliari, et qui eis numquam uſus ſit, non minus tranquillum eſſe, quam qui omnia iſta poſſederunt. Alii ſic nectunt, perinde futurum

turum fuiſſe Iobo, ſi modo quieſceret, ubi et cum quibus jaceret, cum regibusne ſplendidis, an cum obſcuris abortibus (Vs. 16.) A. Schultens denique ſenſum hoc modo concipit: ſi recens a matre ſepulcro illatus fuiſſet, ne regalibus quidem fortunis fortunas ſibi ſuas videri poſtponendas, ſive viros illos principes defunctos jam conſideremus, ſive etiam vivos cum maxime ac florentes, quippe qui ſepulcbra ſibi ſuperba ſtruentes in vita, eo ipſo teſtatum faciant ſe morti eſſe oppigneratos, atque brevi ad plures eſſe deſcenſuros. Nihil tamen horum ſcopo ac ſeriei ſatis videtur accommodatum eſſe. Videntur potius certi quidam vetuſtioris aevi reges principesque potentiſſimi deſignari, qui, dum viverent, arces urbesque collapſas reſtaurabant, ut inde ſibi gloriam immortalem pararent, quique palatia incredibili auri copia refertiſſima poſſidebant (Vs. ſequ.), vel qui in locis deſertis et ruinoſis, quae nulla ſpes erat unquam cultum iri, ſumtuoſas aedes excitabant et magnifica palatia. Qui quidem reges quinam et quales fuerint, hodie fruſtra aliquis anquirat, nec illud ſcire multum attinet. Satis eſt noſſe, pro *hominibus jam longe olim mortuis* univerſe ac generatim, quibuscum quietus dormire optabat, noſtrum, ut poetam decet, per ſynecdochen ſpeciatim ſingularem aliquem hominum ordinem nuncupare, et quidem certos quosdam reges, multis ante tempeſtatibus fato functos, quorum memoria in hominum ſermonibus ac mentibus tunc adhuc haerebat. Horum igitur ſorti eo nomine invidet, quod illi dulci jamdudum quiete fruantur, dum ipſi cum acerbiſſimis miſeriis ſit conflictandum.

15. Qui nomine חֳרָבוֹת Vs. praeced. magnificas ſepulchrorum moles, mauſolea, ſignificari exiſtimant, et hoc Verſu nomine בָּתִּים, *domuum,* talia ſepulchralia monumenta volunt intelligenda, atque alludi ad ritum illum veteribus frequentem, quo aurum, argentum, monilia, omnis ſupellex pretioſa Magnatum ſepulcris inferri ſolebat, quod hic enuntietur *implere domos ſuas argento.* Multa

Multa de hoc ritu e variis fcriptoribus ad h. l. congeffit Pineda, additque A. Schultens de Arabibus prifcis idem annotatum fe reperiffe. Cf. Ed. Pocockii Nott. ad *Specim. Hift. Arab.* p. 154. fequ.

16. אוֹ כְנֵפֶל טָמוּן *Vel ficut abortivum abditum,* in utero fcilicet matris, ubi extinguitur. Chaldaeus: אוֹ הֵיךְ נִפְלָא דְטָמִיעַ בִמְעִיָנָא *aut ficut abortivum, quod absconditum eft in ventre.* Alexandrinus: ἢ ὥσπερ ἔκτρωμα ἐκπορευόμενον ἐκ μήτρας μητρὸς, *aut tanquam abortivum prolapfum de vulva matris,* ut Vulgata vetus reddidit. Accurate expreffit nominis נֵפֶל fignificationem, vid. not. ad Pf. LVIII, 9. — לֹא אֶהְיֶה *Non effem* in rerum natura, non viverem. *Effe* dicitur qui vivit, et contra *non effe* qui mortuus eft, ut Jerem. XXXI, 15. *Rachel plorans filios fuos* כִּי אֵינֶנּוּ, *quia non funt*, non funt in vivis. Genef. XLII, 13. וְהָאֶחָד אֵינֶנּוּ, *et unus non ipfe*, i. e. מֵת, *mortuus eft,* ut ipfi fratres loquuntur XLIV, 20. Cf. Pf. CIII, 16. Lactantius *Inftitt.* L. III. Cap. 17. *Quando nos fumus, mors non eft; quando non fumus, mors eft.* Hieronymus h. l.: *non fubfifterem.* Chaldaeus: לֵיתְ אֶפְשַׁר דְאֶהֱוֵי, *fieri non poffit ut effem.* — עוֹלְלִים h. l. non tam *infantes*, *pueros* notare, ut alias, fed foetus, qui nondum ad maturitatem pervenerunt, oftendit additum לֹא־רָאוּ אוֹר qui *non viderunt lucem,* non fuerunt nati. Bene Hieronymus: *vel qui concepti non viderunt lucem.* Sunt, qui hujus Verfus initio interrogationem repetant, hoc modo: *aut cur tanquam abortivum non eram?* etc., ut trium unum optet, aut e matris utero numquam prodiiffe, fed ibi fuffocatum fe fuiffe; aut, fimulac prodiit, extinctum effe, aut ne unquam quidem in utero matris vixiffe fe, ut *tanquam abortivum* fuerit, quod in utero animam f. vitam non habuit. Sed malim priorem fenfum, ut נֵפֶל *abortivum* fit, quod animam in utero materno habuit, fed ibi poftea mortuum eft. Et quia dua initio propofuerat, vel in utero matris mori, vel quum primum ex utero prodiit; praece-

praecedentia *Nunc jacerem et quieſcerem cum regibus* etc. pertinebunt ad poſterius: ſi ſtatim editus diem ſuum obiiſſet (Vs. 11.). Hoc autem, quod hic dicitur, prioris erit explicatio: vel certe abortivis ſimilis eſſem, non fuiſſem ſcilicet inter homines, hanc lucem non adſpexiſſem.

17. Tribus ſequentibus verſiculis cauſam praecedentium affert, cur ſibi melius eſſet, aut jam inde a matris utero mori, aut ſimulac in hanc lucem prodiit. Quia qui deceſſerunt, omnibus hujus vitae moleſtiis ſoluti et liberi ſunt; qua immunitate jam ſuaviſſime frueretur, ab his tantis, quae nunc patitur, malis liberatus. שָׁם, *Ibi*, inter mortuos, Vs. 11., vel in ſepulchro, cujus mentio implicita eſt Vs. 13., q. d. ibi, inquam, ubi dixi, quod quieturus fuiſſem. רְשָׁעִים Aben-Eſra et Ramban (i. e. Rabbi Moſes Nachmanides) hic accipiendum obſervant pro מִתְנוֹעֲעִים, *jactatis, irrequietis*, continuo motu metuque agitatis, a primaria verbi רָשַׁע ſignificatione, *turbari*, oppoſitum τῷ שָׁקַט, *ſidit*, vid. infra Cap. XXXIV, 29. 1 Sam. XIV, 47., et cf. not. noſtr. ad Pſ. I, 1. Quod ipſum et A. Schultenſio placuit, qui רֹגֶז, *commotionem*, ſenſu paſſivo voluit accipiendum, et intelligendam *anxietatem tremebundam in querelas cum fragore et fremitu erumpentem;* unde verba שָׁם רְשָׁעִים חָדְלוּ רֹגֶז ſic vertit: *ibi irrequieto motu jactati ceſſant concuti.* Verum quemadmodum in duobus, qui proxime ſequuntur, Verſibus exactores et vincti, domini et ſervi, ſibi invicem ſunt oppoſiti, ita hoc quoque Verſu poetam credibile eſt voluiſſe opponere oppreſſoribus oppreſſos, quod ſit retenta vulgari interpretatione: *illic improbi ceſſant a commotione*, ſubaudito מ ante רֹגֶז, coll. conſtructione verbi חָדַל infra VII, 16. Proverb. XXIII, 4., vel conſtrue: *omittunt commotionem*, coll. Jud. IX, 9. 11. 13. Jeſ. I, 16., i. e. deſinunt alios commovere et vexare, orbem concutere et tremefacere. Poſſit vero et hoc ſenſu in nomine רְשָׁעִים primaria *turbandi* ſignificatio ſpectari, ut

ut tales proprie notentur, qui irrequieti ſunt in turbandis aliis, et noctes ac dies in eo toti ſunt, ut aliis moleſtiam creent, alios vexent et opprimant. Nomen רֹגֶז aliqui *timorem* explicant (ex notione verbi רָגַז, prae metu *tremere*, *expaveſcere*, Exod. XV, 14. Deut. II, 25. al.), vertuntque *deſinunt a timore*, quem aliis ſcilicet incutiebant. Sed praeſtat, hoc nomen *commotionis*, *inquietudinis*, *vexationis* notione h. l. accipere, qua ipſa infra Vs. 26., Cap. XIV, 1. et Jeſ. XIV, 3. occurrit, quo poſtremo loco ei junguntur tanquam ſynonyma עֹצֶב, *dolor*, et הָעֲבוֹדָה הַקָּשָׁה *ſervitus dura*. Hinc Hieronymus: *ibi impii ceſſaverunt a tumultu*. Sed Alexandrinus: ἐκεῖ ἀσεβεῖς ἔπαυσαν θυμὸν ὀργῆς, quod vetus Vulgata reddidit: *ibi impii depoſuerunt furorem ſuum*. Cepit רֹגֶז ſignificatione *irae*, *furoris* (cf. verbum Proverb. XXIX, 9.), qua ipſa infra XXXVII, 2. commode capi poteſt. Eandem notionem, ſed tranſitivo ſenſu expreſſit Syrus: ܬܡܢ ܫܠܝܘ ܥܘܠܐ ܡܢ ܕܡܪܓܙܝܢ ܗܘܘ, et Arabs: فَإِنَّ هُنَالِكَ الْأَشْرَارَ سَكَنُوا مِنْ أَنْ يُغْضِبُوا, *nam ibi impii ceſſant ab eo, ut ad iram irritent*. In altero hemiſtichio verba יְגִיעֵי כֹחַ aliqui vertunt *labores roboris*, i. e. qui robur et vires hominum frangunt, et ſupra vires nonnumquam a miſeris exiguntur. Alii: *labores violentiae* (כֹּחַ eadem ſignificatione, qua Cohel. IV, 1.), i. e. qui ab hominibus duris per imperium et vim imponuntur. Ac ſane יְגִיעַ reliquis omnibus, quibus occurrit, locis eſt nomen ſubſtantivum. Verum interpretes antiqui unanimi conſenſu pro adjectivo ceperunt, ut יְגִיעִים ſit pluralis Participii *Paſſivi*, ſ. Peil, יָגִיעַ, idem cum יָגֵעַ, quae eſt forma Participii alterius, 2 Sam. XVII, 2. Coh. I, 8. Utrumque notat *fatigatum*, *defeſſum*. Vertendum igitur: *et illic quieſcunt feſſi robore*, i. e. defecti

viribus,

viribus, quorum robur quasi defatigatum erat molestiis et vexationibus creatis ab improbis (רְשָׁעִים), qui hic immodice fatigati erant, illic suavissimam nanciscuntur quietem. Alexandrinus: *ἐκεῖ ἀνεπαύσαντο κατάκοποι σώματι.* Vulgata vetus: *ibi requieverunt fatigati corpore.* Hieronymus: *et ibi requieverunt fessi robore.* Syrus: ܘܬܡܢ ܢܬܬܢܝܚܘܢ ܐܝܠܝܢ ܕܠܐܝܘ ܒܚܝܝܗܘܢ, et Arabs: وهناك يستريحون الذين نصبوا في حياتهم, *et ibi requie fruuntur, qui fatigati sunt in vita sua.*

18. יַחַד *Simul*, pariter, sine discrimine omnes, ut Ps. XIV, 3. LXXIV, 6. 8. Alexandrinus: *ὁμοθυμαδὸν*, quod Hesychius *ὁμοῦ*, *simul*, explicat. Lexicon vetus, Drusio citatum: *ὁμοθυμαδὸν*, *universi, una, pariter, gregatim, simul.* אֲסִירִים *Vincti*, qui e vinculis opus durum faciebant, ut qui ad metalla, aut aliam id genus duram servitutem et opus grave damnabantur, quibus assidue adstabat, qui opus ab illis severius exigeret, נוֹגֵשׂ, *exactor*, ergodiocta, ut Exod. III, 7. V, 6. 10. Zach. IX, 8. Alexandrinus: *φορολόγου*, quod Vulgata vetus *exactoris* reddidit, nec aliter Hieronymus. Illo vero non tantum qui *tributa et vectigalia exigit*, sed omnis omnino, qui opera exigit, et moras castigat cessantium significatur. Aquila *εἰςπράσσοντος*, Symmachus: *ἐπαναγκαστοῦ*, *coactoris.* Syrus: ܡܫܥܒܕܢܐ, Arabs: المستعبد لهم, *qui eos ad servitutem* s. obsequium *adigit.* Exactoribus autem קוֹל *vox*, s. clamor tribuitur, quia multis clamoribus instabant, verbisque duris et imperiosis miseros vinctos terrebant. שַׁאֲנָנוּ *Tranquilli sunt*, securi, non ultra metuentes vincula duriora, in quibus hic tenebantur.

19.* קָטֹן וְגָדוֹל שָׁם הוּא *Parvus et magnus illic est*, q. d. tam magni, quam parvi ex aequo illic sunt, tam qui celebres, nobiles, et magni, aut opulenti et potentes hic

hic fuerant, quam qui obſcuri, ignobiles, aut pauperes. וְעֶבֶד חָפְשִׁי מֵאֲדֹנָיו *Et ſervus liber* eſt *a domino ſuo,* jam ultra ſervire ei non cogitur. Notat omnium poſt mortem aequalitatem, quod ſcilicet attinet ad ſolutionem et immunitatem a malis praeſentibus, neque honores aut opes, quibus in hac vita alii ſupra alios claruerunt, eos propterea ampliores aut majores illic reddere. Quum enim mors advenerit, ut ceſſat Regum et potentiorum dominatus, et inſolens ambitio, ſic infirmorum et pauperum ſervilis et miſera conditio. Idem dixit Seneca in *Conſolutione ad Marciam,* Cap. 20. *Mors ſervitutem, invito Domino, remittit; haec captivorum catenas laxat, haec e carcere educit, quos exire imperium impotens vetuerat. Haec eſt, in quo nemo humilitatem ſuam ſenſit. Haec quae nulli pepercit, haec, quae nihil quicquam alieno fecit arbitrio. Haec, ubi res fortuna male diviſit, et aequo genitos alium alii donavit, exaequat omnia.* Pro verbis וְעֶבֶד חָפְשִׁי מֵאֲדֹנָיו Arabs haec habet: وَٱلْعَبْدُ ٱلَّذِي يُعْتَقُ وَسَيِّدُهُ, *et ſervus, qui manumiſſus eſt, et dominus ejus.* Quaſi pro מֵאֲדֹנָיו ſcriptum eſſet וַאֲדֹנָיו. Sed videtur in ſuo Syriaco exemplari, ex quo verſionem concinnavit, pro ܘܥܒܕܐ ܕܡܬܚܪܪ ܡܢ ܡܪܗ, *et ſervus qui manumiſſus eſt a domino ſuo,* quod cum hebraeo convenit, et in Syriaco textu edito exſtat, ܘܡܪܗ legiſſe.

20. לָמָּה יִתֵּן לְעָמֵל אוֹר *Cur dat* ſcilicet Deus *aerumnoſo lucem,* i. e. vitam, ut Vs. 16., i. q. חַיִּים in altero hemiſtichio. Sunt, qui יִתֵּן ad *diem natalem* referant, ut illud Vs. 10. *Quia non clauſit ventris materni,* etc.; nec alienus eſt ſenſus. Sed malim jam Deum ipſum invidioſe peti, etſi nomini ejus parcat, quaſi cohibens

hibens sese, et in medio cursu ac indignationis aestu reprimens. Hieronymus: *quare misero data est lux?* Accepit יִתֵּן impersonaliter, subaudito נֹתֵן, *dans.* עָמֵל *Laboriosus, laborans,* h. l. pro aerumnoso, ut infra XX, 22. Chaldaeus: לְלָעֵי *fatigato molestiis.* — וְחַיִּים לְמָרֵי נָפֶשׁ et cur *vitam* dat *amaris animo?* i. e. iis, qui prae miseria animo sunt acerbo, ac in perpetua animi moestitia? quibus omnia in hac vita omnium miseriarum sunt plenissima, ut et vitae eos prorsus taedeat, de quibus haec ipsa locutio et infra XXI, 25. Jes. XXXVIII, 15. Proverb. XXXI, 6., et de indignabundis Jud. XVIII, 25. Alexandrinus h. l. in cod. Alexandrino: τοῖς ἐν πικρίᾳ ψυχῆς. Sed Vulgata vetus: *animabus, quae sunt in doloribus,* quod congruit cum Vaticano cod.: ταῖς ἐν ὀδύναις ψυχαῖς. Cum Alexandrini cod. lectione conspirat Hieronymus: *his, qui in amaritudine animae sunt.* Syrus: ܘܚܝܐ ܠܡܪܝܪܝ ܢܦܫܐ, *et vitam amaris animi* scil. cur dedit? Pro quibus verbis Arabs haec dedit: وَٱلْحَيَاةَ لِمَ يَرَى نَفْسٌ, *et vitam quare vidit anima?* Videtur suo in Syriaco codice ita scriptum reperisse: ܘܚܝܐ ܠܡܢܐ ܚܙܬ ܢܦܫܐ.
J. D. Michaelis quidem in *Isagog.* in V. T. T. I. p. 145. vitium ortum putat ex Arabici alicujus librarii incuria, qui pro لِمَرِيرِي, scripserit لِمَ يَرَى, quod ei vocabuli مريري notio ignota fuisset. Verum مريري est vox nihili. Quodsi Arabicus interpres verba Syriaca recte legit et transtulit, scripsit haud dubie: لِأَمْرَارِ ٱلنَّفْسِ, nam Pluralis fractus τοῦ مُرٌّ, *amarus,* est مِرَارٌ. Sed magis est verisimile, mendum fuisse in illo, quo

quo Arabicus interpres usus est, Syriaco codice, quem exemplis pluribus aliis constat, melioris notae minime fuisse.

21. הַמְחַכִּים לַמָּוֶת *Qui exspectant mortem*, bene Alexandrinus: *οἳ ἱμείρονται τοῦ θανάτου*, et Vulgata vetus: *quae* (animae) *desiderant mortem*, וְאֵינֶנּוּ, *nec est*, i. e. quae tamen sese non offert. Qui libenter morerentur, nec mori possunt. Alexandrinus: *οὐ τυγχάνουσιν*, Vulg. vet. *non contingit illis*. Verba וַיַּחְפְּרֻהוּ מִמַּטְמוֹנִים aliqui sic reddunt: *et qui effoderent eam ex latebris*, i. e. qui vel ex imis terrae latebris mortem scrutarentur et effoderent, si illic se putarent invenire posse. Eleganti sane et tragica figura hoc dictum foret, modo מַטְמוֹנִים *latebras* notaret. Sed locis ceteris omnibus quibus illud nomen occurrit, Genes. XLIII, 23. Jes. XLV, 3. Jerem. XLI, 8. Proverb. II, 4., aperte *thesauros in terra abditos* (coll. Jos. VII, 21. 22.) significat, ut proinde sensus hic sit: qui studiosius effoderent mortem, quam thesauros in terra reconditos; quibus longe suavius fuerit mortem nancisci, quam amplos thesauros. Eundem in modum veteres: Alexandrinus: *ἀνορύσσοντες αὐτὸν ὥσπερ θησαυρὸν*, Vulg. vet. *quaerentes eam tanquam thesaurum*. Hieronymus: *quasi effodientes thesaurum*. Chaldaeus: וְחָפְסִין לֵיהּ מִן טוּמְעַיָא, *et scrutantur eam magis, quam thesauros absconditos*. Syrus: ܘܚܦܪ̈ܝܢ ܠܗ ܐܝܟ ܣܝ̈ܡܬܐ, Arabs: يَطْلُبُونَهُ مِثْلَ ٱلْوَدِيعَةِ *quaerant eam sicut thesaurum*.

22. הַשְּׂמֵחִים אֱלֵי־גִיל יָשִׂישׂוּ כִּי יִמְצְאוּ־קָבֶר *Qui laetantur ad exsultationem*, qui summopere laetantur, usque eo, ut prae laetitia exsultent, *gestiunt*, *quum invenerint sepulchrum*, si mori contingat; q. d. qui summopere gaudeant, ut etiam gestiant, si detur mori. Hieronymus: *gaudentque vehementer, si invenerint sepulchrum*.

chrum. Verba הַשְּׂמֵחִים אֱלֵי-גִיל A. Schultens ita reddidit: *qui laetantur ad choream usque,* i. e. ut choream agitare geſtiant. Nominis גִּיל ſignificationem propriam (de qua vid. not. noſtr. ad Pſ. XXII, 9. p. 598. edit. ſec.) preſſius referre ſtuduit, quod itidem Syrus fecit, dum ܚܕܝܢ ܘܡܬܟܢܫܝܢ poſuit (Arabs يَفْرَحُونَ وَيَجْتَمِعُونَ), i. e. *laetantur et congregant ſeſe,* videlicet *choreis* ducendis, ut Hoſ. IX, 1. אַל-תִּשְׂמַח יִשְׂרָאֵל אֶל-גִּיל כָּעַמִּים, *ne laeteris, Iſrael, ad choream usque, ut gentes* aliae, alluditur ibi ad choreas feſtivas, in deaſtrorum honorem celebratas. Pro גִּיל Hufnagel in *Animadverſſ. ad quaedam Iobi loca* Faſc. I. (Erlang. 1778.) p. 9. poſt Hubigantium, גַּל, *tumulus,* conjecit reponendum, ut prius hemiſtichium ita ſit vertendum: *qui viſo tumulo laetantur.* Quae quidem conjectura unius codicis, ex illis, quos Kennicottus inſpexit, teſtimonio eatenus firmatur, quatenus in eo defective גל ſcriptum reperitur. Verum quum lectio recepta ſenſum ſatis opportunum reddat, neque phraſis שָׂמַח אֶל גִּיל inuſitata ſit Hebraeis, ut ex adducto Hoſeae loco apparet, contra autem גַּל de *tumulo ſepulchrali* nusquam occurrat; praeſtat in vulgari interpretatione acquieſcere.

23. Sub initium hujus Verſus repetendum eſt ex Vs. 20. לָמָּה יִתֵּן אוֹר, *cur dedit lucem,* לְגֶבֶר אֲשֶׁר-דַּרְכּוֹ נִסְתָּרָה *viro cujus via* eſt *abſcondita,* ut neſciat, quo ſe vertat prae copia malorum ingruentium, quamve viam aut agendi rationem ineat, qua ex malis evadat. A. Schultens collato Jeſ. XL, 27. (*Quare dicis, o Iſrael,* נִסְתְּרָה דַרְכִּי מֵיהוָה, *abſcondita eſt via mea a Jova, et a Deo jus meum abiit*), et h. l. figuram deſumtam exiſtimat a *judiciis* ac *judice,* eodemque et vindice, qui aditum neget oppreſſo ad jura ejus tuenda, ut conqueratur Iobus, ſe innocenter oppreſſum vexatumque nullas vindicias reperire apud ſupremum judicem. Priorem tamen illum

ſenſum, quo talis ſignificatur homo, quem undique circumſtant et urgent mala, commendat alterum hemiſtichium, וַיָּסֶךְ אֱלוֹהַּ בַּעֲדוֹ, *et circa quem Deus obſepſit,* ſ. *texit* (coll. Exod. XL, 21.), i. e. praecluſit viam, aut ita eam texit undiquaque malis, ut nullus pateat exitus. Hunc enim eſſe horum verborum ſenſum apparet ex locis parallelis Thren. III, 7. גָּדַר בַּעֲדִי וְלֹא אֵצֵא *Circumſepſit me, ut egredi nequeam,* me ſepe malorum obduxit et obſtruxit; et Vs. 9. גָּדַר דְּרָכַי בְּגָזִית, *circumſepſit vias meas lapidibus quadris,* ita ut effugium ex his malis nullum ſit. Cf. Hoſ. II, 8., et apud noſtrum infra XII, 14. XIX, 8., qui poſterior locus prae ceteris conferendus, et haud dubie obverſatus Chaldaeo, qui ſic reddidit: וַטַלַּל אֱלָהָא אַמְטוּלָתֵיה *obumbravit circa eum Deus;* nec non Hieronymo: *et circumdedit eum Deus tenebris.*

24. Ratio omnium praecedentium, cur tanto ſtudio mortem optet, et vitam oderit, ac exſecretur diem quoque aut noctem ortus ſui. כִּי־לִפְנֵי לַחְמִי אַנְחָתִי תָבֹא, *Nam ante panem,* cibum, *meum venit gemitus meus,* ingemiſco quoties mihi cibus eſt ſumendus, dum mihi in mentem mea venit miſeria. Quidam non incommode haec verba eo pertinere putant, quod diro atque foetenti ulcere percuſſae eſſent Iobi manus, et os, ac lingua, ita ut ſi vellet cibum ſumere, ut naturam ſuſtentaret deficientem, majorem ex illo dolorem caperet, quam ex fame et morte. Quare quum illum cruciaret fames, tamen ipſos horrebat cibos. Origenes, in *Lib. II. in Iob.* Iobi morbum multis deſcribens inter alia plura haec ait: *Et quod erat omnium maximum ſuper haec univerſa, fame et ſiti necabatur. Nam manibus cibum ſibi, vel potum, ad os ſibi porrigere non poterat: tametſi manibus ad os porrigere valeret, ore ac labiis, putredine ac vermibus plenus recipere non valebat.* Cf. infra VI, 7., et quae ex medicorum antiquiorum et recentiorum ſcri-

ſcriptis ad illuſtrandum Iobi morbum collegit J. D. Michaelis in *Iſag. ad V. T.* P. I. p. 64. no. 13. A. Schultens verba לִפְנֵי לַחְמִי vertit *ad faciem*, i. e. ad modum, ad inſtár (ut infra IV, 19. 1 Sam. I, 16. cf. Storrii *Obſervatt.* p. 287. ſeq.) *panis mei.* „Sic *ſuſpirium ad modum panis veniens*, pulchra et ſublimi figura, poſitum fuerit pro: nutrimentum quaſi quotidianum habere ſuſpiria, cordisque ſemet edentis dolores. Cf. Pſ. XLII, 4. 1 Reg. XXII, 27. Jeſ. XXX, 20.“ Malo tamen ſenſum illum priorem retinere, unanimi veterum conſenſu confirmatum. Alexandrinus: *πρὸ γὰρ τῶν σίτων μου στεναγμός μοι ἥκει*, Vulg. vet. *ante eſcas quippe meas gemitus adeſt.* Hieronymus: *antequam comedam, ſuſpiro.* Chaldaeus: אֲרוּם קֳדָם סְעוּדְתִי תְּנָחְתִי תֵעוֹל, *quoniam ante prandium meum gemitus meus aſcendit.* Syrus: ܡܛܠܗܕܐ ܕܩܕܡ ܡܐܟܠ ܠܚܡܝ ܬܢܚܬܝ ܥܠܬ et Arabs: لأَنَّ مِنْ قُدَّامِ خُبْزِي صَعِدَ تَنَهُّدِي, *quoniam ante panem meum aſcendit planctus meus.* In Arabico ex conjectura repoſui خُبْزِي, *panis meus*, pro mendoſo حُزْنِي, *luctus meus*, quod extat in textu edito in Polyglott. — וַיִּתְּכוּ כַמַּיִם שַׁאֲגֹתָי *Et effunduntur inſtar aquarum rugitus mei*, i. e. ingentia mea ſuſpiria. *Rugitus* vocat, tralatione a leonibus ducta, inconditos ſuos clamores, quales eſſe ſolent ejulantium et lamentantium, cf. not. ad Pſ. XXII, 2. Comparat autem ſingultum ſuum cum rauco illo murmure, quod edunt aquae, dum vel per occultos meatus cum ſtrepitu labuntur, vel, dum exundantes excedunt alveum, et per circumfuſos campos late diffluunt. Alii ſuſpiria Iobi cum ingenti aquarum inundatione conferri arbitran-

trantur, quod illa non ſine ubere lacrymarum fluxu ederentur.

25. Hunc Verſum, cum eo, qui proxime ſequitur, interpretum haud pauci pertinere putant ad totum vitae anteactae tempus, quod numquam timore vacaſſet, quod ſemper haec ipſa mala praeſagiiſſet, et mente quaſi praecepiſſet Iobus, in medio curſu ſuae proſperitatis, q. d. numquam vere et omni ex parte fui felix, quia ſemper verebar, ne ex mea proſperitate deciderem; id quod nunc mihi tandem accidit. Haec cauſa eſt, cur merito totam vitam exhorreſcam. Sed monuit recte A. Schultens, a veri ſimilitudine omni abhorrere, Iobum tam dira, tam inviſitata, atque inaudita mala, qualia ipſum oppreſſerunt, unquam praeſago futuri metu concipere potuiſſe. Praeſtat igitur, omnia haec de praeſenti Iobi miſeria intelligere, ut ita ſit vertendum: *quum timorem timeo, tum ſupervenit mihi,* nempe novus timor terrorque. Eo ipſo tempore, quo terrore aliquo concutior, alius inſtat terror, gravius adhuc me adfligens, ita ut mole immenſa moleſtiarum et anxietatum undique ſim coopertus. פַּחַד פָּחַדְתִּי, ut Proverb. I, 27. פַּחְדְּכֶם וְאֵידְכֶם יֶאֱתֶה *veniet metus et pavor veſter,* i. e. malum, quod metuitis. Verbum autem cum accuſativo ſuae actionis conſtruitur, ut Pſ. XIV, 5., cf. ſimilem conſtructionem Geneſ. I, 11. Jeſ. XXIV, 26. Ezech. XXI, 15., ſicut etiam Graece et Latine dicitur *gaudere gaudium, pugnare pugnam,* et alia hujusmodi.

26. Sententiam ſuperiori Verſu expreſſam hoc auget et exaggerat. Ademta, inquit, mihi in perpetuum omnis tranquillitas, et ne minima quidem interſpiratione aut remiſſione dolorum uti licet, ſed continua jactatio (רֹגֶז vid. Vs. 17.) et commotio corpus animumque divexat, quae me cogit erumpere in fremitum et tempeſtatem querelarum. Senſu plane alio Hieronymus hunc Verſum accepit, quem ſic vertit: *Nonne diſſimulavi? non ſilui? nonne*

nonne quievi? et venit ſuper me indignatio; quaſi hoc dicat Iobus, ſe non intumuiſſe, neque inſolentiorem fuiſſe rebus affluentibus, et tamen in haec mala incidiſſe. Illud enim videtur Hieronymus *diſſimulandi* verbo voluiſſe, Iobum ſuam potentiam ita temperaſſe, et ea humanitate atque modeſtia complexum eſſe alios, etiam infimos (cf. infra XXXI, 13.), ut aliis major et potentior nullo modo videretur. Recte vero Alexandrinus verbi לֹא שָׁלַוְתִּי ſignificationem expreſſit: *οὔτε εἰρήνευσα*, et Vulgata vetus *neque in pace fui.* Chaldaeus: לָא שְׁלֵיית *non fui tranquillus,* ſed addit explicationis gratia: מִבְּסוֹרְתָא דְחוֹרֵי וַאֲתָנָן *inde a nuntio,* i. e. inde a quo tempore mihi nunciatum eſt *de bobus et aſinis;* et ſic reliqua quoque noſtri commatis verba ſingula infortuniorum nuncia.

ELIPHASUS.

Cap. IV. V.

ARGUMENTUM.

Incitatus acerbiſſimis Iobi querelis Eliphaſus, ſilentium rumpit, quod eo usque tenuerat. Initio quidem lenius Iobum reprehendit, quod, qui praeſtantiſſimo fuiſſet omnibus et pietatis et fiduciae in Deo collocandae exemplo, qui alios ſaepe correxiſſet, et conſolatus in doloribus fuiſſet, is, quum ipſe in calamitatem incidiſſet, videretur deſperare (IV, 2—6). Mox tamen cenſuram ſuam fortius admoturus, indirectae orationis tela in ſubſidium vocat, atque ſummi numinis juſtitiam defenſurus adverſus Iobi queſtus illos intemperantius effuſos, dari ſibi cupit vel unum exemplum eorum, qui integri vitae ſceleriſque puri in tam gravia inciderint mala; juſtorum contendit periiſſe neminem, et impiorum in hac vita nullum ſuorum ſcelerum poenas effugiſſe (7—11); unde effici innuit haud obſcure, Iobi, tam diu tamque crudeliter a Deo vexati pietas minime fieri poſſe, ut omni ex parte pura et perfecta fuerit, qualis ea hominum oculis apparuit. Illi vero ſuae orationi ut plus ponderis atque auctoritatis conciliet Eliphaſus, coeleſte Oraculum prodit, quod infinitam Dei ſanctitatem vindicat, omni finito captu immenſum quantum ſublimiorem, quae non mortalium tantum cogitationes transſcendat, ſed et immortalium ac beatorum ſpirituum perfectionem obnubilet quaſi atque obſcuret (12—21). Quod oraculum eo fine haud

dubie

dubie Eliphaſo ſuggeſtum, ut haberet, quo blande revocaret Iobum ad patientiam illam ſuam prius demonſtratam, pio erga Deum animo innixam (I, 21.), a qua nonnihil deflexiſſe videri poſſet, quod adverſus Deum tam vehementi oratione quodammodo inſurrexiſſet; plane enim illius mens conſpirat cum Elihui atque Iovae ſermonibus. Illam tamen non aſſecutus Eliphaſus, abutitur oraculo ſibi ſuggeſto ad ſuſpiciones de Iobi fucata pietate conceptas, fortius urgendas, anſamque ſibi ſuppeditatam ſumit (Cap. V.), multo acriori, quam antea, objurgatione Iobum perſtringendi (etſi nondum aperte in eum invectus), (1—5.), eumque ſerio ad reſipiſcentiam hortandi. Poſtquam dixiſſet, homini mala non ſine cauſa immitti a Deo, (6. 7.) a quo, ſicut juſto bona, ſic etiam malis infortunia contingant, hortatur Iobum, ſi cupiat liberari a malis, quae divina juſtitia ipſi inflixit, id a Deo ſupplici oratione precetur, qui ut percuſſit ſolus, ſic etiam ſolus idem ſanare poteſt. (6—14.). Quod ſi fecerit Iobus, a placato Deo bonorum omnium abundantiam ei promittit (15—27.).

IV. Ad haec Eliphas Themanita hunc in modum reſpondit: 1.
Si verbum ad te proferamus, forſitan aegre feres; 2.
At cohibere ſermones quis valeat?
En! tu quidem multos arguiſti, 3.
Languentesque manus confirmaſti.
Vacillantem tui ſermones erexerunt, 4.
Et labentia corroboraſti genua.
At nunc, ut ad te ventum eſt, fatiſcis, 5.
Tactusque perturbaris.

6. Annon

6. Annon in pietate tua vitaeque integritate
Fiducia ſpesque tua?
7. Memora, quaeſo, ecquis innocens perierit,
Aut quando boni fuerint deleti?
8. Ut *contra* vidi aratores vanitatis
Et ſeminatores moleſtiae eam ipſam meſſuiſſe.
9. A flatu Numinis perierunt,
A ſpiritu naſi ejus conſumti ſunt.
10. Leonis rugitus, pardique vox,
Et dentes leunculorum auferuntur.
11. Perit inopia praedae leo,
Leaenarumque catuli diſperguntur.
12. Ad me porro furtivum quoque verbum venit,
Percepitque auris mea ſuſurrum ejus,
13. Inter nocturnorum viſorum imaginationes,
Quum ſopor altus mortales opprimit.
14. Pavor mihi accidit tremorque,
Qui quantum eſt artuum meorum perterrefecit.
15. Spiritus ante faciem meam pertransibat,
Horripilante corporis mei pilo.
16. Stetit ob oculos meos ignota mihi ſpecies,
Et vocem quaſi aurae lenis percepi:
17. „Numquid mortalis a De juſtus habeatur?
„Num a conditore ſuo homo puro judicetur?
18. „En! ille ne ſuis quidem famulis credit,
„Et angelos ſuos erroris inſimulat.

„Nedum argillacearum domorum incolas, 19.
„Pulvere fundatarum, quae conteruntur tanquam a tineis erofae.
„Intra unius diei fpatium exfcinduntur, 20.
„Nemine advertente in aeternum pereunt.
„Abripitur quicquid in eis eximii effet, 21.
„Moriuntur, necdum fapientiam edocti."

V. Voca, age! num fit, qui refpondeat tibi? 1.
Atque ad quem Sanctorum convertes te?
Enimvero ftultum enecat ira, 2.
Et fatuum perimit indignatio.
Equidem vidi radicatum ftultum, 3.
Cujus manfionem repente deteftatus fum.
Procul aberant ejus nati a falute, conterebantur in porta, 4.
Nec erat, qui eriperet.
Quippe cujus meffem depafcebant famelici, et vel ex fpinis rapiebant, 5.
Cujusque facultates exhauriebant fitibundi.
Non enim ex humo prodit moleftia, 6.
Non germinat ex terra aerumna.
Tam enim nafcitur homo ad aerumnam, 7.
Quam alites nafcuntur, ut volatu in fublime fefe attollant. —
Verum ego Deum quaererem, 8.
Eique meum proponerem negotium,
Qui magna praeftat et imperveftigabilia, 9.
Mira, eaque innumerabilia,
10.

10. Qui pluviam effundit in terram,
Et aquam immittit locis deſertis,
11. Qui collocat humiles in ſublimi,
Et pullatos ad ſalutem exaltat,
12. Qui irrita reddit callidorum conſilia,
Ut non efficere poſſint ſapienter excogitata,
13. Qui ſapientes capit in ſua ipſorum aſtutia,
Verſutorum conſilium reddendo temerarium,
14. Ita ut interdiu tenebris occurrant,
Et tanquam noctu palpent in meridie;
15. Ut ſalvum praeſtet egenum ab enſe,
A faucibus et manibus validis eorum.
16. Sic ſpes eſt tenui,
Nequitia contra os ſuum habebit occluſum.
17. En beatum hominem, quem Deus arguat!
Neque tu Omnipotentis caſtigationem repudiaveris.
18. Nam idem et cruciat, et medicatur;
Idem ſuis manibus vulnerat, iisdemque ſanat,
19. Is te ex ſex anguſtiis eripiet,
Et in ſeptima te malum non attinget.
20. In fame te adſeret a morte,
Et in bello ab enſis injuria.
21. Linguae verbera evades,
Nec venientem timebis perniciem.
22. Perniciem et famem ridebis,
Neque terreſtres feras timebis.
23. Quin tibi foedus cum terreſtribus intercedet lapidibus,
Agreſtesque feras pacatas habebis.

24. Sen-

Sentiesque pacatum tuum tabernaculum, 24.
Luſtrabisque habitationem tuam, nec votis
frustrabere.
Senties prolem tuam copioſam, 25.
Sobolemque tuam herbis virentibus agri
ſimilem.
Intrabis completo annorum vitae numero in 26.
tumulum,
Prout conſurgit frugum acervus ſuo tempore.
Haec ſunt, quae inveſtigavimus; 27.
Sic ſeſe res habet; Tu id audi atque co-
gnoſce.

NOTAE
in
CAP. IV.

2. In verbo הֲנִסָּה explicando variant interpretes. Quibusdam eſt tertia perſona Praeteriti Niphal; qui integrum hemiſtichium ſic vertunt: *an tentata eſt tibi res*, in qua *labores?* Quem ſenſum Chaldaeus expreſſit: הֲעַל בְּנִסְיוֹן פִּתְגָמָא דִמְטָא לְוָתָךְ תִּשְׁתַּלְהֵי, *numquid propter tentationem rei, quae ad te pervenit, deficis?* q. d. An propterea, quod tentatus es una tentatione, jam ſuccumbis? Itane te debacchari oportet, et incandeſcere, ob unicam tentationem, qua ſis tentatus? Alii: *num ſi tentabitur verbum ad te, aegre feres?* Alii in Piel: *An tentet* ſcilicet tentans? i. e. ſi quis tentet ſermonem ad te, conetur te alloqui, graviter feres ſcio. Malim tamen ſubſcribere iis, qui הֲנִסָּה pro הֲנִשָּׂא ſcriptum ſumunt, ut ſaepe alias literae ס et שׂ, nec non ה et א invicem permutantur, vid. Pſ. IV, 7. LX, 4. (quo poſteriori loco רְפָה pro

pro רָפָא). Ita fic erit vertendum: *num fi fuftollamus, proferamus ad te verbum;* nam verbum מַשָּׂא de verbis, vel fermonibus ufurpatum, faepe notare *fententiam, verbum proferre, enunciare,* docent plura loca, veluti Exod. XX, 7. Num. XXIII, 7. XXIV, 3. Habac. II, 6. Pf. L, 16. Iob. XXIX, 1. Quo fenfu ut et h. l. נִסָּה pro נָשָׂא fcriptum capiamus, fuadet non modo hoc, quod ille ad rem praefentem perquam aptus et concinnus eft, verum etiam veterum auctoritas. Primo enim Maforethae ad Deut. IV, 34., ubi vocabulum הֲנִסָּה itidem extat, notarunt, ב' בתרי ליש', id eft, *bis occurrere, fignificatione diverfa,* fcilicet indicato Deuteronomii, et hoc loco. Jam quum apud Mofen extra omnem controverfiam *tentandi* fignificatione fit capiendum; fequitur, h. l. altero fignificatu effe fumendum. Aben-Efra quoque obfervat, נ in הֲנִסָּה effe primae pluralis perfonae formativam, et ס pro שׂ effe pofitum. Quibus accedit interpretum veterum plerorumque confenfus. Aquila: *μήτι ἐπαροῦμεν λαλῆσαι πρὸς σέ.* Theodotion: *εἰ λῃψόμεθα λαλῆσαι πρὸς σὲ, κοπιάσεις.* Symmachus: *ἐὰν ἀναλάβωμεν λόγον, μοχθήσεις.* Hieronymus: *fi coeperimus loqui tibi, forfitan molefte accipies.* Syrus: ܐܢ ܐܦܩ ܠܡܡܠܠܘ ܥܡܟ ܬܬܟܪܐ, *fi producam,* f. fufcipiam, *tecum loqui, aegre feres.* Alexandrino fenfum utcunque reddere fatis fuit: *μὴ πολλάκις σοι λελάληται ἐν κόπῳ;* quod in Vulgata vet. fic verfum: *ne forte loquamur tibi in moleftia?* Ceterum in Hebraeo particulam conditionalem, אִם, effe fubaudiendam, ut fit: *nonne fi fufcipiemus* etc., docet res ipfa. וַעְצֹר בְּמִלִּין מִי יוּכָל *Attamen cohibere fe in verbis* (ut infra XXIX, 9.) *quis poterit?* quis fe temperare queat, quin ad tam atroces voces refpondeat? Non male Hieronymus: *fed conceptum fermonem tenere quis poterit?* Alexandrinus: *ἰσχὺν δὲ ῥημάτων σου ὑποίσει; pondus autem verborum tuorum quis fuftinebit?* ut Vulgata vetus reddidit. Graecum interpretem pro וַעְצֹר

per

per metathesin literarum legisse וַיַּעֲרֹץ, ab עָרַץ *uti violentia, violenter agere*, conjectura est L. CAPPELLI in *Nott. Critt.* ad h. l.

3. „Directe Iobum convicturus Eliphasus, tum *impatientiae* haud decorae viro sancto, tum *hypocriseos*, quod virtutem, quam aliis inculcaret, ipse haud praestaret, absque ulla circuitione rem aggreditur; eumque hic depingere incipit ut strenuum aliorum monitorem et hortatorem ad constantiam fidemque inconcussam in adversis: verbis fortissimum et plane invictum; re ipsa ignavum et infidum pugnatorem." A. SCHULTENS. יִסַּרְתָּ רַבִּים potest leniore sensu dari: *erudivisti multos*, nempe officii sui, ad invicti pectoris robur omnibus fortunae telis opponendum. Ita Hieronymus: *ecce docuisti multos*. Potest etiam reddi: *castigasti multos*, increpans eos videlicet, si succumbere, aut animum despondere viderentur. Sic Chaldaeus: הָא כְּסַנְתָּ סַגִּיעִין, *ecce castigabas multos*. Syrus: ܗܐ ܪܕܝܬ ܣܓܝܐܐ, *ecce admonuisti multos*. Pro quibus verbis in Arabica versione haec leguntur: فَأَنِّي قَدْ أَرْضَيْتُ كَثِيرًا, *ego utique placavi*, s. *contentos reddidi multos*. Legit suo in Syriaco codice ܪܕܝܬ pro ܪܕܝܬ. — יָדַיִם רָפוֹת, *Manus flaccidae*, remissae, languentes, proprie sunt operarum segnium, ut 2 Chron. XV, 7. Es. IV, 4., vel militum, qui terrore, consternatione atque desperatione successus perculsi, non audent arma capere, hostique resistere, Jerem. XLIX, 24. Unde ea locutione repraesentantur quicunque moerore confecti et prope desperabundi animo concidunt ipsumque quasi despondent, ut h. l. et 2 Sam. IV, 1. Jes. XXXV, 3. cf. Hebr. XII, 12. Igitur *manus remissas* חִזֵּק *firmare*, corroborare, quemadmodum proprie est cohortari vel ad pugnam, vel ad opus alacriter persequendum, instigare et juvare, ut Jud. IX, 24.

24. Jerem. XXIII, 14.; ita ſenſu translato erit animum moeſtis et deſperabundis addere, ut Jeſ. XXXV, 3. Alexandrinus: *καὶ χεῖρας ἀσθενούντων παρεκάλεσας*, Vulg. vet. *et manus infirmium conſolatus es.* Probe hucusque aliis conſuluiſti, jam vero in te ipſo praeſta, quae effeciſti in aliis. Bene Ephremus haec explicat: ܐܝܟ ܕܠܟܪ̈ܝܗܐ ܩܘܝܬ ܒܐܘܠܨܢܝ̈ܗܘܢ ܚܝܠ ܐܦ ܢܦܫܟ ܒܐܘܠܨܢ̈ܐ ܕܠܘܩܒܠܟ ܩܘܡ *quandoquidem infirmis animum addidiſti ſuis in calamitatibus, et nunc tu ipſe fortem te praeſta in iis, quae tibi ingruunt, malis.* Hunc verſiculum cum ſequenti pluribus illuſtravit Jac. Rhenferd in Diſſertat. *de ratione obſervandi genuinam vocabulorum Hebraicorum ſignificationem* §. XII. (in Ejusd. *Opp. philologg.* p. 620. ſeqq.). Phraſes omnes ac ſingulas hisce verſibus uſurpatas, ab *arte gymnaſtica* ſ. *agoniſtica* veterum deſumtas putat Rhenferd, conſentientem ſecum habens P. Zornium, qui in *Biblioth. Antiquario-Exegetica* T. I. P. 865. ſeqq. Rhenferdiana excerpſit, additis multis obſervationibus ex ſcriptoribus Graecis Romanisque petitis. Hi igitur Iobum exiſtimant ab Eliphaſo palaeſtrae praefecto comparari, qui alios fortiter pugnare docuerit, et feſſis, deficientibus, ac jam deſperantibus, monendo, hortando, animum ſemper addiderit. Athlothetae enim et paedotribae athletas vel inter ipſum certandum, vel ante illud, atque adeo inter inungendum adhortari ſolebant, ut fortes et ſtrenuos ſe praeberent. Videtur tamen ars gymnaſtica ſ. agoniſtica, qualis Graecis uſitata fuit, inter Hebraeos non exercitata fuiſſe ante Maccabaica tempora, unde in N. quidem T. haud raro (ut 1 Cor. IX, 24. Coloſſ. III, 15. Philipp. III, 11—14.) ad illam alluditur, in V. T. vero certa illius veſtigia reperiuntur nulla.

4. כּוֹשֵׁל *Impingens,* translate dicitur vel is, qui peccat, ut Hoſ. XIV, 2. 10., vel qui in calamitates et infortunia incidit, et hiſce impingens ruit et perit, ut Pſ. XXVII,

XXVII, 2. ubi cf. not. Hoc vero loco videtur ſignificari talis, cui infortunia ſiunt irritamenta a pietate deficiendi, qui ex illis impatiens factus, talia facit, quae non deberet, ſimilis illi, qui ex imprudentia in via impingit, et ruinae ſuae cauſa eſt. Eodem ſpectant hemiſtichio altero כֹּרְעוֹת בִּרְכַּיִם *genua ſeſe incurvantia*, ad lapſum prona. Senſus eſt: Iobum, dum felix eſſet, et ſibi omnia ex votis ſuccederent, ſolitum eſſe oratione ſua alios hortari, ut ingenti dolori non ſuccumberent, nec impii quicquam in Deum effunderent. Hieronymus: *vacillantes confirmaverunt ſermones tui, et genua trementia confortaſti.* Chaldaeus: דְתָקַל בְּחוֹבָא יְקִימוּן מִלָּיךְ וְאַרְכּוּבַיָא דְחַמְטָן בַּעֲבֵירָא תְחַיֵל *Impingentem in peccato ſuſcitabant verba tua, et genua labentia in delictum confortabas.* Neſcio, qui factum ſit, ut in Syriaca verſione prius hemiſtichium ſenſu negativo, et omnino plane falſo, ſit expreſſum: ܕܒܝܫܬܐ ܠܐ ܢܩܝܡܘܢ ܡܠܝܟ, nec aliter Arabs: أَلضُّعَفَآءُ لَا يُقَوُّونَ كَلَامَكَ, *infirmi non confirmabunt verba tua.*

5. Ad verba תָּבוֹא et תִּגַּע quidam ex Ezech. VII, 7. 10. ſubaudiunt צְפִירָה, quod *circulum*, ordinem, ſeriem, interpretantur, ex conjectura tamen parum tuta. Alii רָעָה *malum*, vel בְּעָתָה *terror*, ſubaudiunt. Ita Hieronymus: *nunc autem venit ſuper te plaga.* Rectius N. G. Schroeder in *Inſtitt. ad fundamm. Ling. Hebr.* Syntax. Reg. LXI. b. ſic explicat: תָּבוֹא אֵלֶיךָ, *venit ad te*, et תִּגַּע עָדֶיךָ, *pertingit usque ad te*, ſcil. hoc ipſum, quod alia ante te perpeſſi erant, quemadmodum alias ſaepe tertia perſona ſingularis, praeſertim feminina, verborum intranſitivorum, quae ſe referunt non ad certum et definitum nomen, ſed ad rem, in ſermonis contextu expreſſam, uſum neutralem recipere ſolet, veluti Ezech. XII, 25. לֹא תִמָּשֵׁךְ עוֹד, *non protrahetur amplius*, ſcil. hoc ipſum ut eveniat quod praedixi. Verbum לָאָה h. l.

non

non tam *aegre ferre*, quam *aegritudini succumbere*, et *impatientia fatiscere* valere, docet res ipsa. Et verbo תִּבָּהֵל h. l. *conturbationem* cum desperatione, vel potius despondione animi conjunctam significari, plures recte observarunt. Alexandrinus: ἥψατοσου, σὺ δε ἐσπούδασας. Vulgata vetus: *et penetravit te, tu autem conturbatus es.* „בָּהַל passim significat *festinare*, σπεύδειν, jam quia σπουδὴ *festinationem* significat, hinc LXX. verbum בָּהַל reddunt etiam per σπουδάζειν, quod hic et alibi, ut Eccles. VIII, 3. videntur accipere pro σπεύδειν. Ut sensus eorum hic videatur esse: tetigit te plaga a Deo inflicta; hinc subito prorupisti in verba adversus Deum contumeliosa." L. Cappellus *Nott. Critt.* ad loc.

6. Hujus Versus vocabulis singulis, seorsim spectatis, etsi nihil insit difficultatis, illorum tamen positio, et summa breviloquentia, sententiam reddit ambiguam ac dubiam. Maxime vero asyndeta in prioribus vocabulis, atque copula postremae dictioni praemissa, negotium facessunt interpretibus, quorum plerique pro lubitu vel novas copulas inserunt, vel unicam illam, quae hoc Versu reperitur, abundare existimant. Alexandrinus: πότερον οὐχὶ ὁ φοβός σου ἐστὶν ἐν ἀφροσύνῃ, καὶ ἡ ἐλπίς σου, καὶ ἡ κακία τῆς ὁδοῦ σου; Quae in Vulgata vetere sic reddita: *Nonne timor tuus stultus est, et spes tua, et simplicitas vitae tuae?* Pro κακία, quod in libris editt. versionis Alexandrinae legitur, reponendum esse ἀκακία, monuit jam Drusius; eo enim nomine hebraeum תֹּם Alexandrini transferunt quoque infra XXVII, 5. XXXI, 6. Ps. VII, 8. et alias. Nomen כִּסְלָה Graecus interpres *stultitiae* significatione accepit, qua id ipsum nomen Ps. LXXXV, 9. usurpatur. Cum Alexandrino conspirat Jarchius, qui hunc Versum sic interpretatur: *jam finis tuus docet, tuam adversus Deum reverentiam fuisse stultitiam, ex stultitia profectam illam esse, non ex vera sapientia, item spem tuam et vitae integritatem nihil aliud fuisse nisi stultitiam*, q. d. annon mera stultitia

titia fuit, quod te jactitabas Deum timere, in eum ſperare, et quod integrum tete praeſtare in omni vita tua videbaris? Hieronymus: *ubi eſt timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, et perfectio viarum tuarum?* quaſi documentum aliquod et teſtimonium a Iobo exigeret Eliphaſus earum virtutum, quas de illo fama celebrabat, quum nullum in eo ſtatu earum veſtigium videret, occupatus ea opinione, qua virtutis larvam et inanem umbram ad decipiendos homines putaret Iobum, non verum ad excolendum animum ſincere ſibi, quaeſiiſſe. Syrus: ܗܐ ܕܚܠܬܟ ܗܝ ܣܟܠܘܬܟ ܘܣܒܪܟ ܘܬܡܝܡܘܬܐ ܕܐܘܪܚܟ, et Arabs: فَالآنَ هِيَ مَخَافَتُكَ مَلَامَتُكَ وَرَجَاكَ وَصَلَاحُ طَرِيقَتِكَ *En* (Ar. *nunc vero*) *timor tuus eſt culpa* ſ. reprehenſio *tua, et ſpes tua, et vitae tuae integritas.* Apparet, accepiſſe et Syrum nomen כִּסְלָה eodem ſignificatu, quo Pſ. LXXXV, 9. occurrit, quo quidem loco *ſtultitia* peccati, criminis notionem habet. Verum poſcunt parallelismi leges, ut quemadmodum hoc Verſu יִרְאָתְךָ atque תֹם דְּרָכֶיךָ ſibi invicem reſpondent, ſic quoque reliqua duo nomina, כִּסְלָתֶךָ et תִקְוָתְךָ, ſibi reſpondeant. Jam quum nomini תִקְוָה indubie *ſpei* notio ſit, efficitur, huic reſpondens nomen כִּסְלָה h. l. eodem ſignificatu eſſe capiendum, quo כֶּסֶל, quod tam *ſtultitiam*, quam *fiduciam, ſpem* denotat, qua poſteriore notione infra apud noſtrum XXXI, 24. et Pſ. XLIX, 14. occurrit, ad quem loc. vid. not. Recte igitur Chaldaeus noſtrum תִקְוָתְךָ reddidit סְבוּרָךְ, *ſpes tua.* Idemque ſpectaſſe videtur Hieronymus, quod כִּסְלָה *fortitudinem* reddidit. Ex recentioribus, qui nomina hujus Verſus ἀσύνδετα ſtatuunt, copulativis ſubauditis conjungenda, digni ſunt, qui commemorentur, Sebast. Schmid, atque Alb. Schultens. Atque prior ille quidem noſtrum Verſum hoc

modo enarrat: *Quae, quaeſo, mi Iobe, cauſa eſt, quare adeo impatiens redderis ſub tuis malis? Quo ſpectat prolixa illa tua expoſtulatio? Ego quidem cauſam facile intelligo, eamque tibi indicabo. Nonne timor tuus, quo Deum colis? Nonne confidentia tua, qua in ſanctitate tua niteris? nonne exſpectatio tua et ſpes tua in te ipſum, et innocentiam tuam repoſita? nonne integritas viarum tuarum, quam tibi perſuades inculpabilem?* Exprobrare igitur Iobo Eliphaſum, quod ſuae innocentiae juſto plus tribuat, eique temere confidat, ut ſic Deum, tecte ſaltem, iniquitatis inſimulet. In qua quidem opinione turpiter erraſſe Eliphaſum ſubjungit, qui Iobo imputarit, quod ei numquam in mentem venerit; nam ſi vere id ſenſiſſet Iobus, omnino Eliphaſum viciſſe cenſendum fore. At recte monet A. Schultens, revera id ſenſiſſe Iobum, et diſertiſſimis verbis plus vice ſimplici conteſtatum eſſe. Quod vero ipſam attinet Schmidianam expoſitionem, eam coactiſſimam eſſe, et inducere hiatum, qui nonniſi multo tormento poſſit expleri. Ipſe autem Schultens integrum verſiculum hoc modo reddit: *adeone nihil pietas tua, fiducia tua, exſpectatio tua, et integritas viarum tuarum?* Adeone ad nihilum reciderunt magnifica et fortia verba tua, quibus ſolebas timorem Numinis, fiduciam, ſpem, vitaeque integritatem, tum ipſe praeferre, tum afflictis ſuggerere, tanquam clypeum, quo graviſſima quaeque malorum excipi ac depelli quirent? „Non mitior, inquit, in Iobum ferri poterat ſententia ab eo, qui jam ante ſiniſtras de viri pietate ſuſpiciones conceperat, atque deinceps ob exſecrationem illam vehementiſſimam diei ſuae, cum impietatis reum agendum eſſe cenſebat, ſaltem impatientiae, quae cum vera virtute ac religione vix, ac ne vix quidem, poſſet conciliari. Huc univerſa Eliphaſi cenſura eſt directa.“ Nititur haec Schultenſii explicatio interpretatione voculae לא, *ſubſtantive* h. l., ut Graecorum οὐδὲν, τὸ μηδὲν, ſumendae, ut apud

noſtrum

noſtrum infra VI, 21. Ezech. XXI, 18. (al. 13.). Sententia, per ſe ſpectata, minime quidem inepta; nexus tamen cum iis, quae ſequuntur, ea adſcita, minus facilis. Is quidem facilior redditur explicatione a Mercero propoſita, quae talis eſt: „*An non timor tuus* erat *fiducia tua?* quaſi dicat, an non hoc argumento eſt, quum nunc ita ingruente calamitate turbaris ita et debaccharis in Deum, quod antehac non aliam ob cauſam Deum timueris et colueris, quam quia confidebas hac ratione fore, ut ille te tuaque omnia defenderet et ſecundaret? *exſpectatio* ſ. ſpes *tua* erat *integritas viarum tuarum*, q. d. integer eras ideo, quod ſperares te et tua omnia ſarta tecta fore. Nunc, quum ſecus accidiſſe vides, a tuo timore et integritate deficis. Nihil ergo ante in te niſi fictum et ſimulatum erat, quum ad levem et unam (ut ipſe extenuabat) afflictionem ita ſuccubueris. Ante וְתֹם *et integritas*, abundat Vaſ, ſicut ف in lingua Arabica, ut et ſupra III, 11. in מִבֶּטֶן יָצָאתִי וְאֶגְוָע, *ab utero egreſſus expirabam.* Eſt autem ordo dictionum inverſus תֹּם דְּרָכֶיךָ תִּקְוָתְךָ *integritas viarum tuarum* erat *exſpectatio tua*, ut in priori hemiſtichio dixerat יִרְאָתְךָ כִּסְלָתֶךָ *timor tuus* erat *fiducia tua.* Intellige autem יִרְאָתְךָ ſcilicet אֱלֹהִים timor ille tuus, quo Deum colebas. Nonnulli Hebraeorum ſimpliciter intelligunt: *an non timor tuus* erit *fiducia tua, et integritas viarum tuarum ſpes tua?* q. d. quid ita laboras et conſternaris? an non ſi Deum timueris, id tibi fiduciae erit, poteris plane confidere? ac ſi integer fueris, ſperare poteris? quem enim unquam juſtum periiſſe vidiſti? (Vs. ſequ.). Sic R. Moſe Nachmanides. Sed primus ſenſus maxime placet, ubi tantum non accedit Eliphaſus ad inſtigationem illam primam Satanae ſupra I, 9. *Num grates Iobus Deum timet?* in hoc Satanae factus miniſter.“ Cum Nachmanidae explicatione, Mercero commemorata, conſpirant Doederlein et Dathius, qui hunc Verſum ſic reddit: *an non religio ſpem tuam alit, et vitae tuae integritas fiduciam?* Dav. Renat.

 Boul-

Boullier in *Obſervatt. Miſcellann. in libr. Iob.* p. 94. cum Genevenſibus noſtrum locum ſic putat vertendum: *tua pietas nonne* erat *ſpes tua? et vitae tuae integritas nonne* erat *exſpectatio tua?* „Vis enim," ſubjungit, „ſententiae, ipſaque res clamat, tranſpoſitionem in textu agnoſcendam, difficile dictu, ſcribarumne errore, an ex occultiori metri lege, quae nos hodie fugit; pro וְתֹם דְּרָכֶיךָ תִּקְוָתְךָ quae genuina verborum ſeries, ut principio verſiculi finis reſpondeat. Senſus eſt: quo tu jure cum conditore tuo expoſtulas? quid nos querelis tuis exanimas? Nempe in tua innocentia cauſae praeſidium collocaſti: ſed eam te falſo obtendere, improviſa, qua proſterneris, ruina comprobat. Sequens verſiculus Eliphaſi ſententiam magis aperit." Nobis quidem omnium optime Ludov. de Dieu locum explicaſſe videtur, qui, „cauſa," inquit, „cur aut vocum tranſpoſitionem, aut redundantiam copulae ו ſtatuerint, eſt, quia Verſum duabus diſtinctis enuntiationibus conſtare voluerunt. Nos hic unam tantum, ſed compoſitam, *duobus ſubjectis per trajectionem a ſe disjunctis*, e duobus praedicatis per aſyndeton conjunctis, conſtantem ſtatuimus, ac ſic ad verbum vertimus: *an non timor tuus* (vel pietas tua) *fiducia tua, ſpes tua* erat, *et integritas viarum tuarum?* Si ſubjecta conjungere velis, ſic dispones: *an non pietas tua, et integritas viarum tuarum fiducia tua, ſpes tua* erat? i. e. viſus tibi quidem fuiſti timens Dei, ac vita integer, ac magnam inde de Deo ſpem conceperas: ſed jam te falſum vides, quia ſincera non fuit pietas tua, vere enim pii ſic non pereunt; quod deinceps probare annititur."

7. Jam rem aggreditur, neminem affligi non commeritum, quod ſimul ex ſenſu probat, Iobum ipſum hujus rei teſtem vocans, num piorum quenquam periiſſe viderit? Haec enim ſemper opinio hominum animos occupavit, neminem innoxium malis opprimi. Ex quo communi hominum ſenſu dixit Valerius Maximus Lib. I. Cap. I. *Lento gradu ad vindictam ſui divina procedit ira,*

ira, tarditatemque ſupplicii gravitate compenſat. Cf. Actor. XXVIII, 4. — זְכָר־נָא *Recordare,* in memoriam tibi revoca. „Melius ellipſin aſſumſit Schmidius, ut ſit: *recordare quaeſo, et dic;* addens, ſine dubio Eliphaſum non tantum voluiſſe, ut Iobus apud ſe *recordaretur,* ſed quoniam ad diſputationem ventum erat, coram aliis quoque diceret, atque ita Eliphaſum convinceret. Preſſius adhuc eſt, quod uſus Arabum miniſtrat, *memora, commemora;* nam ذكر exponitur a Lexicographis gentis, *memorare* vel *corde,* vel *lingua.* Item derivatum ذِكْرٌ, זֵכֶר et *memoriam* ſignat intus *ſervatam* aut *revocatam,* et *commemorationem.* Uſus biblicus hinc non abhorret, praeſertim in Niphal, ubi נִזְכַּר, *commemorari,* nec non ſub זֵכֶר, quod *famam, nobilitatem, celebritatemque* etiam deſignat, a *commemoratione* oriundam." A. Schultens. Ad מִי הוּא idem Schultens obſervat, eſſe *provocantis,* ad nominatim deſignandum talem de quo agitur, ut et infra IX, 24. XXIV, 25. — נִכְחָד, *Exſcinditur,* h. l. intelligendum de ſubita et gravi clade fortunas alicujus evertente, ut infra XXII, 20.

8. A contrario ſumit argumentum, et ſuam ipſius affert experientiam. כַּאֲשֶׁר רָאִיתִי *Quemadmodum vidi,* quantum mihi multis experimentis videre licuit, חֹרְשֵׁי אָוֶן וְזֹרְעֵי עָמָל יִקְצְרֻהוּ *qui arant iniquitatem, et ſeminant laborem,* id eſt, moleſtiam ac injuriam, *eam metunt,* ejus fructum tandem percipiunt, puniti a Deo, ut ſequenti verſiculo declarat. Similitudo ex natura et medio hominum uſu petita. Percepturi ex terra fructus primum eam arant, et praeparant ad excipiendam ſementem, quam deinceps ſpargunt, ut tandem metant. Sic ſcelus patraturi initio cogitant, et omnia parant, quae ad illud patrandum pertinent, haec eſt aratio; inde ſeminant, id eſt, aggrediuntur illud patrare. Sed dicit, eos tandem metere, id eſt, injuriae, quam aliis facere volebant, aut fecerant, fructum percipere, dum illis id rependitur,

ditur, quod aliis fecerant, et ipfi tandem a Deo puniuntur ac perduntur. חֹרְשֵׁי אָוֶן quidam interpretantur *fabros, machinatores iniquitatis* f. fceleris, quo fenfu חָרַשׁ Ief. XLV, 16. Prov. III, 29. Ita Vulgatus: *eos, qui operantur iniquitatem.* Et Chaldaeus: הֵיכְמָה דִי חֲמֵיתִי דָרָא דְטוּבְעָנָא עָבְדֵי שִׁקְרָא *quemadmodum vidi generationem diluvii, operantes iniquitatem.* Verum ab *aratione* petitam effe fimilitudinem, cognofcitur ex *feminandi* et *metiendi* verbis, quae fubjunguntur. Sunt, qui *metere* referant ad exfecutionem fceleris impiorum, quod non folum *arent et feminent*, id eft, cogitent et parent fcelus patrare, fed et *metant*, id eft, revera exfequantur, conatibus fuis non fruftrati, confiliorum et rationum, quas pararant ad alios opprimendos, aut aliis facelfendum negotium, fructum percipientes. Sed tandem tamen, ubi aliquandiu ita faevierunt, poenas dant jufto Dei judicio. Hoc fenfu Vulgatus: *et feminant dolores, et metunt eos.* Sed priorem fenfum effe genuinum, intelligitur ex fimilibus locis Hof. VIII, 7. X, 12. 13. Pf. VII, 15—17. Gal. VI, 8.

9. Sub נִשְׁמַת אֱלוֹהַּ, *flatu Numinis*, et רוּחַ אַפּוֹ, *vento irae ejus*, intelligendus h. l., ubi de fegetibus fimilitudo eft depromta, flatus noxius et ignitus, qualis eft venti orientalis, fegetes, urentis, de quo vid. not. ad Jef. XXVII, 8. Cf. Ezech. XVII, 10. XIX, 12. Hof. XIII, 15. Amos. IV, 9. Quemadmodum immiffo a Deo vento urente fegetes pereunt, fic et improbi divino fupplicio immiffo, fubito confumti, pereunt. Alexandrinus pro מִנִּשְׁמַת pofuit ἀπὸ προστάγματος. „Dicendum eft, eum legiffe מִמִּצְוַת pro מִנִּשְׁמַת, vel rem expresserunt, non vocis proprietatem, nam flatus ifte Dei eft ejus imperium.“ L. Cappellus.

10. Sunt ex Hebraeis, qui exiftiment hifce duobus verficulis afferri poenam, qua Deus improbos puniat ac perdat, nimirum *rugitu* בְּשַׁאֲגַת (fubaudito בְּ) *leonis, et voce leaenae*, immittens fcilicet in eos leones et alias

feras,

ſeras, aut beſtias noxias (ut minatur Levit XXVI, 22.), per quam poenam et ceterae intelligendae ſint, quibus improbos punit ac perdit Deus. Alii, ut Aben-Eſra, iram Dei deſcribi putant, quae rugitui leonis comparetur, ut Amos III, 8. Neutrum h. l. appoſite. Significat potius Eliphaſus, divinorum ſuppliciorum violentiae, quae malos certo et ſemper perſequatur, neminem poſſe repugnare, quantumcunque habeat virium et audaciae. *Leonum* imagine ſiſtuntur inſolentes violentique homines, qui minis terrent alios, ut leo rugitu cetera animantia, et injuriis ac vexationibus in eos ſaeviunt, ut leonum more diſcerpere videantur. Sed eorum ſaevitiam, ubi diu homines infeſtarunt, tandem reprimit Deus, veluti dentes illis evellens, et artes nocendi hominibus auferens. Victu etiam eos privat Deus (Vs. 11.), ut eripiatur illis, quicquid praedati fuerunt, et ipſos perdens, et eorum totas familias delens, id quod per כְּפִירִים et בְּנֵי לָבִיא ſignificatur. De variis leonum nominibus, quae hoc et ſequ. Vs. occurrunt, vid. Bocharti *Hieroz.* P. I. L. III. Cap. I. T. II. p. 1. ſeqq. edit. Lipſ., et de noſtro ſpeciatim loco p. 13. שַׁאֲגַת אַרְיֵה *Rugitum leonis* quidam collective pro leonibus rugientibus, nec non קוֹל שָׁחַל, *vocem leonis,* pro leonibus vociferantibus, atque שִׁנֵּי כְפִירִים, *dentes leunculorum*, pro leunculis dentatis, dictum putant, quemadmodum 2 Reg. XIX, 23. קוֹמַת אֲרָזָיו *altitudo cedrorum*, pro cedris altiſſimis ponitur. Magis tamen poeticam dictionem exiſtimavimus, ſi verba, ut ſonant, vertendo exprimeremus. נִתָּעוּ plerique, eliſo ל, pro נִלְתָּעוּ poſitum putant, a verbo לָתַע, quod ad nomen מַלְתָּעוֹת, *dentes molares,* referunt, ita tamen, ut verbum contrariam habeat ſignificationem nomini, et, ſicuti a שֹׁרֶשׁ, *radix,* verbum שֵׁרֵשׁ *eradicavit* denotat, ita לָתַע *dentes evellere* denotet. Sed a לָתַע noſtrum נִתָּעוּ recte derivari, veri perquam diſſimile viſum J. D. Michaeli in *Supplemm.* P. V. p. 1466., quum ל primae radicalis in nullo verbo Hebraico, praeter לָקַח, inque reliquis

reliquis linguis cum hebraea cognatis, plane non excidat. Quare p. 1703. l. c. alias quasdam de hac voce explicanda conjecturas propofuit, ex quibus eam tantummodo h. l. indicaffe fufficiat, quam ego omnium verifimillimam judico, נָתַע fignificatione convenire cum נָתַץ, *elifit*, itidem de elifione dentium leonis pofitum Pf. LVIII, 7., frequente apud Hebraeos, Aramaeos et Arabes literarum ץ et ע permutatione (cf. A. Schultens *Clav. Dialector.* p. 290.). Concinit Syrus: ܐܬܬܒܪܘ, *fracti funt*, et Hieronymus: *contriti funt.* Ceterum verbum נִתָּעוּ, etfi de *dentibus* tantummodo proprie dicatur, tamen h. l. etiam ad cetera, quae in hoc Verfu pofita funt, nomina, eft referendum, ut et alias haud raro pluribus nominibus *unum* aliquod *verbum* jungitur, cujus *integra* quidem notio ad nominum *partem* duntaxat apta eft, fed complexu fuo *generalem* quoque ideam continet, ad *reliqua* nomina facile accommodandam, ut Exod. XX, 15. וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת *Totus populus videbat tonitrua, et flammas, et clangorem tubae, et montem fumantem,* i. e. *videbat* flammas et montem fumantem, tonitrua vero, et clangorem tubae apto *his rebus* fenfu percipiebat, *audiebat* (add. Deut. IV, 12.). Efth. IV, 1. וַיִּלְבַּשׁ שַׂק וָאֵפֶר *Induebat cilicium et cinerem* fcilic. fubfternebat fibi. Similem dictionem vid. apud noftrum infra X, 12. Cf. Storrii *Obfervatt.* p. 427. A. Schultens tamen ftylum tragicum admittere quoque putat *rugitum fremitumve revulfum,* atque inter capitis contufionem ex ore veluti excuffum. Ut in illo Ciceronis in *Sullana; excutient tibi iftam verborum jactationem.* Et: *noli aculeos orationis meae, qui reconditi funt, excuffos arbitrari.*

11. Interitis leonibus grandioribus et leaenis, praedae defectu, *catuli,* quibus a matribus adhuc fuppeditatus victus erat, *difperguntur,* יִתְפָּרָדוּ, ut ipfi fibi victum quaerant, fed quum tantum virium eis nondum fit, ut feras

feras venari atque difcerpere queant, aeque ac parentes fame pereant necesse eſt.

12. Sequitur ſecunda ratio, quam affert ad probandum inſtitutum, mala non niſi commeritis immitti, ſumta ex viſione, quam ſibi obtigiſſe dicit, de communi hominum labe, quae vetat ſperare impunitatem. Controverſum eſt, narretne Eliphaſus, quae vere ſibi contigerint, an ficta ſit ab ipſo viſio, quo ſuis verbis fidem majorem ac pondus conciliet. Mihi tamen non eſt dubium, ex poetae mente hanc viſionem pro vera eſſe habendam, etſi abutatur ea Eliphaſus (vid. Argum. ad Capp. IV. V. et *Prolegomm.* p. 17.). Nam ſi diligenter expendas, et propius inſpicias quae ſequuntur, nihil falſum continebit oraculum Eliphaſo oblatum; neque enim dicit, ſibi illo indicatum fuiſſe, peccatorum poenas luere Iobum, aut ſemper ob peccata affligi homines, ſed hoc duntaxat, mortalium neminem vitiis eſſe immunem; ſed hoc poſtea perperam detorquet in Iobum, quaſi ex eo, quod malis opprimatur, ſit colligendum, eum occultis criminibus Deum ad puniendum provocaſſe, adeoque fucatam fuiſſe illam ſuam pietatem, qua apud homines tantum nominis adeptus erat. Certe poeta voluit *θεῖον ὄνειρον* et *χρησμὸν* e coelo delapſum, utpote Deo digniſſimum, exhibere, ut rem totam ex vero proditam narrari cenſerent lectores. Talibus nempe inſomniis vetuſtioris aetatis pios, verosque ſui cultores haud infrequenter Numen dignari, communis erat priſcorum hominum opinio. Id ſuadet porro modus viſionis, ſacrum quendam horrorem incutere aptus, et divinae majeſtatis ſenſu percellere, qui cum revelationibus, quales Patriarchis in ſomnis identidem obtigerunt, miram adfinitatem prae ſe fert. Praemittitur Vs. 16. prooemium reliquae orationi congruum; unde aliquid magna exſpectare par eſt. Audis omnia auguſta et ſolenlennia. וְאֵלַי דָּבָר יְגֻנָּב *Ad me verbum ſurreptum eſt,* i. e. verba, quae ſequuntur, ad me veluti furtim et clanculum delata, clanculum mihi expoſita ſunt; ut res furtive

furtive ad quempiam perlata, dicetur illi furrepta. Similes Lucianeae illae dictiones, ab A. Schultens allatae, *κλεπτομένη λαλία καὶ ψιθυρισμός*, atque: *ὑπεσταλμένῳ τῷ τῆς φωνῆς τόνῳ τὸ ῥηθὲν ἔκλεπτεν.* Chaldaeus: לְוָתִי פִּתְגָם אִתְאֲמַר בְּגְנִיבִיר, *ad me dictum eſt verbum ſecreto.* Hieronymus: *porro ad me dictum eſt verbum abſconditum.* Symmachus: *ἐλαλήθη λαθραίως ἐν κλοπῇ.* In Syriaca verſione ſic legitur: ܘܠܘܬܝ ܡܠܬܐ ܐܬܦܢܝܬ, *et ad me verbum reſponſum eſt.* Scripſit interpres ſine dubio ܐܬܓܢܒܬ, *furtim allatum mihi eſt.* Attamen ܐܬܦܢܝܬ ſuo in codice et Arabs legit, ut ex hac ſua verſione patet: وعلي جواب القول أرجع, *ad me reſponſum verbi reductum eſt.* In altero hemiſtichio de vocabuli שֶׁמֶץ vera ſignificatione ambigitur. Semel tantummodo, infra XXVI, 14. recurrit, itidemque de ſono ſ. voce loquentis uſurpatum. Quare veriſimillime conjecit Edm. Castellus in *Lexico Heptagl.* ſ. v., nomen hebraeum explicandum eſſe ex Arabico شمص, quod de *ſermone* dicitur *raptim prolato.* Hinc שֶׁמֶץ proprie fuerit *ſonus confuſus et exilis,* qualis percipitur ex ſermone raptim loquentis. Nec multum diſcedit vulgaris hujus vocis explicatio: *particula, pauxillum,* quae ſignificatio et altero loco (XXVI, 14.) perquam eſt apta, ubi nomini קְצוֹת, *partes,* reſpondet. Chaldaeus utroque loco קְצַת, *aliquid,* vertit. Syrus et Arabs: ܙܥܘܪ, أصغر, *exiguum, paululum.* Senſum autem omnium optime Hieronymus expreſſit: *et quaſi furtive ſuſcepit auris mea venas ſuſurri ejus* (ſcil. *verbi abſconditi,* quod in priori hemiſtichio poſuit). מֶנְהוּ *De eo* (ſcil. דָּבָר) i. q. מִמֶּנּוּ, Pſ. LXVIII, 24. Putant quidam, Eliphaſum modeſte loqui, dum dicit, ſe nonnihil tantum de oraculi ſermone percepiſſe,

cepiſſe, quaſi non plene revelatione acceperit, quod ſciendum eſſet de hac re, ſed pro captu duntaxat ſuo. Nos tamen haec ſimpliciter ad ſcenae inſtructionem pertinere exiſtimamus.

13. בִּשְׂעִפִּים מֵחֶזְיֹנוֹת לָיְלָה *In cogitationibus* ſ. imaginationibus *ex viſionibus nocturnis* ortis, ſ. viſionum nocturnarum, ut מ genitivo exprimendo inſerviat, ut infra XX, 3. XXXIII, 17. Pſ. LXXX, 14. CXIX, 18. Alii: *a viſionibus*, i. e. poſt viſiones, ut מִיָּמִים *poſt dies*, Joſ. XXIII, 1. Hoſ. VI, 2., ut Latinorum *a coena, a prandio.* Simpliciſſimum tamen videtur, in Genitivo vertere. שְׂעִפִּים, proprie *ramos*, ut Jeſ. XVII, 6. XXVII, 10. Ezech. XXXI, 6. 8., hinc h. l. et infra XX, 2. *cogitationes* ſignat implexas ac veluti ramoſas, ſibique invicem innexas et multifidas. A. Schultens collato Arabico شعاف, *inſania*, et مشعوف, *amore, aut inſania, aut terrore adfectus*, hebraeo שְׂעִפִּים, *cogitationes graviores, curas totum cor occupantes*, et conturbatas cogitationes, extraordinario aliquo motu totum cor ad ſe rapientes, ſignificari putat. Unde noſtra verba ſic vertit: *in ecſtaticis cogitationibus et viſionibus nocturnis.* Sunt autem noſtra verba ſenſu non diverſa ab eis, quae infra XXXIII, 15. leguntur, בַּחֲלוֹם חֶזְיוֹן לַיְלָה, et בִּתְנוּמוֹת מִשְׁכָּב, quibus *inſomnia* ſignificari, non dubium eſſe poteſt. Chaldaeus: בְּמַחְשְׁבָתָא דְמִן חֶזְוְתָא בְּלֵילְיָא, *in cogitationibus viſionis nocturnae.* Integrum verſiculum eleganter ſic expreſſit Hieronymus: *in horrore viſionis nocturnae, quando ſolet ſopor occupare homines.* Connectendus eſt hic Verſus cum iis, qui proxime ſequuntur, hoc modo: quum aliquando *in cogitationibus ex viſione nocturna*, per ſomnium mihi oblata, defixus eſſem, *pavor* ſubito *me corripuit* (Vs. 14.), et *ſpiritus ante me praeteriit* (Vs. 15.), etc.

14. קְרָאַנִי pro קָרָנִי, *occurrit*, accidit *mihi*, ut ſaepius קָרָא pro קָרָה poſitum reperitur, veluti Geneſ. XLII,

XLII, 38. XLIV, 29. XLIX, 1. Jerem. XXXII, 23. רֹב עֲצָמוֹתַי *Multitudo ossium meorum*, i. e. quantuncunque est artuum meorum, synecdoche partis pro toto, ut Esth. X, 3. רָצוּי לְרֹב אֶחָיו, *gratus multitudini fratrum*, i. e. popularibus, quotquot erant.

15. *Spiritu*, רוּחַ, videtur *ventus* esse intelligendus, qualis visionibus effatisque divinitus oblatis praecedere solebat, vid. 1 Reg. XIX, 11. Act. II, 2. De *vento* verbum חָלַף, *transivit*, dictum quoque Jesaj. XXI, 1. — תְּסַמֵּר quidam transitive explicant *horrere fecit* scil. רוּחַ (nomen utriusque generis, cf. 1 Reg. XIX, 11.); sed rectius intransitive sumitur, conjugatione Piel hic significationem intendente, ut horror vehementior significetur. Sensu non diversum nostrum ab illo Ps. CXIX, 120. סָמַר מִפַּחְדְּךָ בְשָׂרִי, *horruit prae timore tui corpus meum.* Sic et Hieronymus: *inhorruerunt pili carnis mei.* Iisdem verbis ad Deianirae timorem describendum usus Seneca in *Hercule Oetaeo:*

Vagos per artus errat excussos tremor,
Erectus horret crinis, impulsis ad hoc
Stat terror animis, et cor attonitum salit,
Pavidumque trepidis palpitat venis jecur.

16. יַעֲמֹד *Stetit*, non dicit quid, quia mox dicit se non agnovisse, q. d. adstitit mihi species s. visio, nescio quae. Bene Hieronymus: *stetit quidam, cujus non agnoscebam vultum.* תְּמוּנָה לְנֶגֶד עֵינָי Tantum *imago* quaedam seu effigies *ante oculos meos* erat, meis obversabatur oculis. דְּמָמָה non denotat *silentium*, ut quidam vertunt, sed *auram lenem*, cf. not. ad Ps. CVII, 29. Sic in visione Eliae 1 Reg. 11 — 13. lenis ventus subsequitur procellam, qua rupes diffinduntur, ut ex illo leni vento Deus prophetam compellans auditur. Recte Alexandrinus et vetus Vulgata *αὖραν*, *auram*, verterunt. Syrus ܢܟܡܬܐ, quod cum Arabico نَغْمَةٌ, ab Arabe h. l. usurpatum, convenit. Notat autem nomen illud (a verbo

نَغَمَ,

نَغَّمَ, *leni et ſubmiſſa voce uſus fuit) vocem lenem et ſuavem* praeſertim quae in lectione placet. Hieronymus: *et vocem quaſi aurae lenis audivi,* quaſi in Hebraeo hypallage eſſet pro וְקוֹל דְּמָמָה, ut 1 Reg. XIX, 12. קוֹל דְּמָמָה דַקָּה.

17. Sequuntur jam ipſa oraculi verba, usque ad Capitis finem. Hunc verſiculum plerique ſic reddunt: *numquid homo ſit Deo juſtior? an creatore ſuo purior vir?* Ita jam Hieronymus: *numquid homo Dei comparatione juſtificabitur, aut factore ſuo purior erit vir?* At quamvis verbum צָדַק cum מ conſtructum alias comparationem in juſtitia denotet, ut Geneſ. XXXVIII, 26. Ezech. XVI, 52.; hoc tamen loco comparationem ſenſum minus aptum inferre, recte, noſtro judicio, obſervavit A. Schultens. Illa enim adſcita prius colon *abſurdum,* poſterius *impoſſibile* quid proponet. „*Abſurdum,* ut אֱנוֹשׁ, *homo humilis* et *infirmus,* ſit juſtior quam אֱלוֹהַּ; ſecundo *impoſſibile,* ut is, qui a Deo factus ſit, גֶּבֶר, *vir,* majorem habeat puritatem, quam factor ejus, cui omnia ſua, quin vires ipſas et facultates, per quas purus eſt, debeat; qui proinde ſemper majorem habeat juſtitiam ac puritatem. Haec etiam citra *oraculum* conſtabant, credo.“ Sane nullum unquam mortalem, mentis ſanae compotem, tanta potuit inceſſiſſe vanitas atque arrogantia, ut palmam Deo dubiam reddere, ſeque numine ipſo juſtiorem ferre ſuſtinuerit. Paullo obſcurior tamen Schultenſiana hujus Verſus interpretatio: *num mortalis a Numine juſtus erit? an a conditore ſuo purus erit vir?* Ad quam verſionem illuſtrandam in Commentario haec adfert: „*A Deo* capi poteſt dupliciter; nempe vel tanquam ab *Actore,* vel tanquam a *Judice.* Si prius, צָדַק מֵאֱלוֹהַּ, *juſtus fuit a Deo,* valeret, *juſtitiam ſuam adverſus Deum, injuſtitiae accuſantem quaſi, aſſeruit, evicitque.* Si poſterius; molliore ſenſu exiſtet, *ut juſtus et purus conſiſtere potuit pro tribunali ſupremo, atque inde, ex ſen-*

ſententia judicis, diſceſſit, criminis expers. Utrumque cum natura praepoſitionis מ intime conjunctum eſt.“ Quod meruiſſet diligentius exponi. Mirandum autem, a nemine adhuc, quod ſcio, interpretum, ad noſtram conſtructionem illuſtrandam adhibitum fuiſſe locum Num. XXXII, 22. וִהְיִיתֶם נְקִיִּם מֵיְהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל, *et eritis inſontes coram Jova et coram Iſraele,* proprie, *inſontes a Jova et Iſraele*, ſcil. declarabimini, reputati eritis. Ibi Onkelos: וּתְהוֹן זַכָּאִין קֳדָם־יְיָ *eritis inſontes coram Domino.* Similiter Jerem. LI, 5. כִּי אַרְצָם מָלְאָה אָשָׁם מִקְּדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל. *Nam terra eorum repletà eſt reatu coram Sancto Iſraelis,* propr. *a Sancto Iſraelis* ſcil. talis reputata. Ita et Num. XVI, 9. Ezech. XXXIV, 18. הַמְעַט מִכֶּם *num parum a vobis* ſcil. judicatur? Cf. infra apud noſtrum XV, 11. In quibus locis omnibus *inſontem, ſontem eſſe* per metonymiam antecedentis et conſequentis ſumitur pro talem *reputari*, atque verba ita ad ſenſum reſpectu habito cum מ conſtruuntur, cf. Storrii *Obſervatt.* p. 14. n. 2. et p. 254. not. Sic igitur et noſtro loco *juſtum et purum eſſe a Deo* eſt, talem ab eo *reputari, haberi.* Senſu hic locus plane convenit cum Cap. IX, 2. וּמַה־יִּצְדַּק אֱנוֹשׁ עִם־אֵל *numquid juſtus erit,* juſtus reputabitur, *homo cum Deo* ſcil. contendens? Nomine אֱנוֹשׁ aliqui putant humanae naturae fragilitatem innui, q. d. homuncionem, nomine גֶּבֶר autem homines ceteris praeſtantiores fortitudine et virtute, aut qui certe tales eſſe ſibi imaginantur (cf. not. ad Pſ. VIII, 5.), ut hic prodeat ſenſus: neque quatenus miſer eſt, neque quatenus virtute praeditus, homo coram Deo juſtus eſt. Sententia nec ſatis idonea, nec ſolido nixa fundamento. Nam אֱנוֹשׁ, ut etiam *βροτὸς*, dici ſimpliciter hominem, non reſpiciendo ad humanae, ſeu miſeram et aerumnoſam vitae conditionem, notum. Varietatis tantummodo atque elegantiae cauſa poeta duobus diverſis vocabulis ad genus humanum ſignificandum eſt uſus.

18.

18. Sunt, qui hoc Verſu, et iis, qui ſequuntur, non oraculi verba continuari, ſed Eliphaſum ipſum loqui cenſeant, qui ex oraculo validum ratiocinium nectere inſtituat, et ad Iobum accommodet. Contra quos tamen recte A. Schultens contendit, comprehendi hic alterum oraculi membrum: „nam haec veritas magis adhuc coeleſtis auctoritatis ſigillo conſignari merebatur, quam ſuperior illa. Addo, vix ſine nota temeritatis hanc ſententiam de *Angelis* ab homine mortali poſſe pronunciari, quum in ore ipſius Dei habeat ſummam decentiam.“ הֵן בַּעֲבָדָיו לֹא יַאֲמִין *En, ſervis ſuis non credit*, diffidit angelis, non exiſtimans eos idoneos et ſatis perfectos, pro quibus ſpondere audeat, et aſſerere, eos ab omni labe alienos, ac usquequaque abſolutos eſſe; intellige, ſi eos examinare velit, et ſecum comparare. Hieronymus: *ecce qui ſerviunt ei, non ſunt ſtabiles.* Nec aliter Symmachus: ἐν δούλοις αὐτοῦ ἀβεβαιότης. Sed haec hebraice ita ſonarent: הִנֵּה עֲבָדָיו אֵינָם נֶאֱמָנִים. Verum הֶאֱמִין *fidem habuit* ב *in aliquo*, ex uſu linguae ſignificat *aliqui fidere, credere*, vid. Geneſ. XX, 6. Num. XV, 12. 2 Chron. XX, 20. Unde *non credere* ſ. *fidere alicui* erit *ei diffidere*, quod h. l. eo ſenſu ſumendum, quem ante indicavimus, Mercerum ſequuti. *Servis Dei* intelligendos eſſe ſpiritus ſuperos, qui et Pſ. CIV, 4. מְשָׁרְתִים *miniſtri Dei* audiunt, docet parallelum מַלְאָכָיו in altero hemiſtichio. Non audiendi igitur, qui *ſervis Dei* h. l. *prophetas* putant intelligendos, poſt Chaldaeum, qui ſic vertit: הָא בְּעַבְדוֹי נְבִיָּא לָא יְהֵימִין *ecce ſervis ſuis prophetis non credit.* In altero hemiſtichio negotium interpretibus faceſſit nomen תָּהֳלָה, quod plerique *ſtultitiam, ſtoliditatem* interpretantur, referentes ad radicem הָלַל, *inſanivit*, unde nomen הֹהֵל, et formâ femininâ, הֹהֵלָה foret, vid. Gesenii *Lehrgeb.* p. 503. not. Alii *ſtultitiam* vero pro *pravitate* poſitam volunt, ut ſenſus ſit, ſi angelos ſecum conferret Deus, reperiat eos ſummopere mancos et imperfectos. Qui a *ſplendendi* notione, quam verbum הָלַל obti-

net, nomen nostrum *splendorem* volunt significare, atque, repetita ex priore hemistichio negandi particula, integrum comma sic vertunt: *nec in angelis suis ponit splendorem*, quod sic explicant: non reperit in iis puritatem, seu aliquod laude dignum. Durior interpretatio. CHRIST. KOERBERUS in *Lexico Particular. Hebrr.* (*Concordantiis Noldianis* e Tympio editt. subjuncto) sub v. הָלְאָה nostrum nomen refert ad rad. הָלָה, ejusdem, sua ex conjectura, significationis cum אָלָא, *abfuit, remotus fuit*, (cf. הַנַּהֲלָאָה, *dissita*, Mich. IV, 7.), unde deductum תָּהֳלָה, formae תִּפְאָרָה, notare putat *defectum*. Verum ab הָלָה nomen potius esset תְּהָלָה, ut ab עָלָה est תְּעָלָה. Rectius A. SCHULTENS a verbo תָּהַל nomen תָּהֳלָה derivatum censet, ad formam פָּעֳלָה, quae est foeminea a Segolata פֹּעַל, qualia sunt מָהֳרַת, עָרְלָה, חָרְבָה. Verbum תָּהַל autem, quod in V. T. non occurrit, illustrat post HOTTINGERUM in *Analysi Iobi* ad h. l. ex Arabico تهل, cujus derivatum تهلل *hominem vanum* significat, unde תָּהֳלָה *vanitatem, lapsationem* notare existimat, oppositam אֱמוּנָה, *firmitati pedis*, et *gressus non fallentis*, quam prius hemistichium offerebat. Est tamen significatio illa verbi arabici, rari praeterea et infrequentis, a Schultensio adscita, parum certa ac explorata. SCHNURRERUS in *Animadverss. ad quaedam loca Iobi*, in *Dissertatt. junctim editt.* p. 241. nomen nostrum refert ad יָהַל, arab. وهل, quod praeter alia *errorem commisit, lapsus est*, significat, unde verba nostra sic vertit: *et angelos suos obnoxios putat errori*. Sententia sane perquam idonea. Scrupulus tamen mihi restat circa derivationem nominis תָּהֳלָה, quod a יָהַל secundum analogiam potius תּוֹהֳלָה esse debuit; nisi cum Gesenio statuas (in Lex. et in Grammat. maj. l. l. p. 504. not.) תָּהֳלָה esse pro תּוֹהֳלָה, ut versa vice הֹעֲלָה pro הָעֲלָה Jud. VI, 28., et זֹעֲמָה pro זָעֲמָה Num. XXIII, 7. Proclivius tamen est, nomen, ut scriptum est, ad verbum תָּהַל referre. Possit arabicum طهل conferri (exemplum litera-

literarum ט et ת inter se permutatarum cernitur in notissimo illo קָטַל, arabice قتل), a quo, quum proprie *corrupta fuit* res, aqua etc., significet, derivatum طَبِيلَةٌ *stultum* denotat; unde תָּהֳלָה esset *labes, vitium, pravitas.* Certe id nomen *errorem, lapsionem, vitium,* vel tale quicquam designare, vix dubitare nos sinit contextus, qui ejusmodi significationis nomen fere poscit. Similis notionis voces posuerunt etiam veteres. Alexandrinus σκολιόν τι, Vulgata vetus *pravum quid,* Hieronymus *pravitatem,* Syrus ܥܘܠܐ, et Arabs تَخْبِيل *stuporem,* Chaldaeus עִילָא, *iniquitatem.* Conjecturas plures, sed parum probabiles, de hoc nomine reperies in J. D. Michaelis *Supplemm. ad Lexx. Hebrr.* p. 537. הָשִׂים בּוֹ *Ponere in aliquo aliquid* Hebraeis notat, *alicui quicquam imputare,* eoque nomine quasi *notare* ac *mulctare,* ut patet ex 1 Sam. XXII, 15. — De sensu et scopo hujus Versus singularis est Schnurreri sententia, l. c. proposita, existimantis, occurri hoc Versu dubitationi, quae de aequitate ac justitia divina in animis hominum facile nasci possit exinde, quod videant reges et dominos non omnia civium suorum negotia ipsos cognoscere et curare, sed plurima praesidum atque administrorum auctoritati ac fidei committere. Itaque doceri, divini regiminis plane aliam esse rationem, a Deo enim ipso eoque solo prorsus omnia ordinari, nec quicquam tribui ministrorum atque angelorum curae potestatique, utpote quos tam gravi negotio non putet posse satisfacere. Porro Vs. 19. 20. 21. Schnurrerus censet contineri descriptionem illius conditionis, quae eventura esset hominibus tum, si administrorum atque angelorum curae ac prudentiae res eorum Deus commiserit. Schnurreri interpretationem sequutus est Eichhornius in versione ver-

nacula. Communi tamen interpretum ſententiae, comparationem hic inſtitutam eſſe angelos inter atque mortales, qua hos illis longe inferiores eſſe oſtendatur, favent loci duo alii hujus libri, noſtro loco plane ſimiles, XV, 14. ſeqq. et XXV, 4—6., quibus nulla eſt dubitatio, Eliphaſum et Bildadum, ut evincant, quam ſit imperfecta atque vitioſa humanae naturae conditio, uti argumento, ſicuti ajunt, a majori ad minus, hunc in modum adſtructo: ſi ne coelites quidem, naturas humana longe puriores atque perfectiores, Deus reperiat omni labe expertes, quanto minus fragiles miſerosque homines, terreſtres adeoque minus puras naturas? Utrumque autem illum locum ex noſtro oraculo, tanquam ex communi fonte derivatum eſſe, adeo eſt manifeſtum, ut a nullo interprete in dubium vocari videam.

19. אַף poſitum pro אַף כִּי, *quanto minus* (1 Reg. VIII, 27. Ezech. XV, 5.), coll. infra IX, 14. XXV, 6., et ſubaudiendum ex Vs. 17. verbum צָדַק, ut ſit: *quanto minus juſti erunt*, ſ. habentur *habitantes* etc. Alii interrogative: *etiamne* ſcil. juſti et puri habentur *habitantes?* ſubaudita, ante אַף, interrogandi particula ה, ut alias ſaepe. *Incolis domorum argillacearum*, שֹׁכְנֵי בָתֵּי־חֹמֶר, ſignificari homines e terra formatos, propterealque fragiles et infirmos, tot caſibus expoſitos, et interitui etiam obnoxios, non eſt dubium. *Domibus argillaceis*, בָתֵּי־חֹמֶר, deſignantur corpora humana, e terra formata, Geneſ. II, 7. III, 19., coll. infra XIII, 12. X, 9. Sic Apoſtolo quoque 2 Cor. V, 1. corpus humanum dicitur ἡ ἐπίγειος οἰκία τοῦ σκήνους. Platoni quoque corpus γήϊνον σκῆνος eſſe obſervavit Alberti ad 2 Cor. V, 1. Alii *domibus luteis* intelligunt *ſepulchrum*. Ita Chaldaeus: כָּל דְּכֵן רַשִׁיעַיָא דִשְׁרַיִן בְּקִבּוּרַת טִינָא, *quanto magis impii, qui habitant in ſepulchris luti.* Niſi is potius corpora flagitiis inquinata intellexerit. — אֲשֶׁר־בֶּעָפָר יְסוֹדָם *Quarum* ſcil. domuum *fundamentum eſt in pulvere*, caduca deſignantur corpora, veluti arenae inſtabili ſuperſtructa, coll. Matth.

Matth. VII, 26. „Domus luto ſtructa per ſe ſatis inſtabilis; eſſet tamen aliqua durationis ſpes, ſi firmo niteretur fundamento; at caduca domus ſuperſtructa eſt pulveri, arenae; itaque ruinoſo haeret ruinoſum aedificium fundamento.“ Doederlein. Alii relativum אֲשֶׁר referendum putant ad שֹׁכְנֵי, *habitantes.* Ita A. Schultens, qui *fundamenti* emblemate id quod in homine maxime firmum ac ſolidum cenſetur, deſignari exiſtimat, ut infra XXII, 16. Prius tamen ſimplicius et magis idoneum, quum fundamentum ſit *domuum,* non *incolarum.* יְדַכְּאוּם *Conterunt eas* (domos) ſcil. דֹּכְאִים *conterentes,* i. e. conteruntur, diſſolvuntur, deſtruuntur; impersonalis loquendi formula, quae plene exſtat Jerem. XXXI, 4. נָטְעוּ נֹטְעִים *plantabunt plantantes,* i. e. plantabitur; item Jeſ. XXIV, 16. Nah. II, 3., plerumque tamen nominativus Participii omittitur, cf. infra VII, 3. Pſ. LXXIII, 11. LXXV, 2. Ezech. XIX, 8. Hoſ. XII, 9. Quare et Chaldaeus verbum in Paſſivo vertit: יִדַּכְּכוּן קֳדָם זַחֲלָא, *conterentur coram verme.* Nec aliter Syrus et Hieronymus, ut mox videbimus. לִפְנֵי־עָשׁ quidam, cum Chaldaeo, vertunt *coram tinea,* quod ſic explicant: tineis ac vermibus devorandi, ſ. ad conſumendum projecti. In eundem ſenſum Mercerus *ante tineam* expoſuit: velut in poteſtate et dominio tineae et vermis ab eo atteruntur et comminuuntur; quaſi ante illam poſiti et ejus arbitrio permiſſi, ut eorum cadaver in ſepulchro exedat. Paulo alio flexu Ludov. de Dieu: „*in praeſentia tineae,* i. e. in vita manente et quaſi conſpiciente tinea, ut quum in bellis ac proeliis, interfecto hero, tinea, quae in veſtibus haeret, ſuperſtes manet.“ Quod quam ſit e longinquo petitum et parum idoneum, quisque ipſe ſentiet. Multo aptiorem ſane ſenſum interpretatio fundit a Mercero propoſita. Ei tamen hoc obstat, quod עָשׁ, *tinea,* lanam quidem et veſtes conſumit, non vero cadavera, quippe quae a *vermibus* conſumuntur, qui hebraice nominibus רִמָּה et תּוֹלַעַת ſ. תּוֹלֵעָה appellantur. Quare adſtipulamur Noldio, qui in

 Con-

Concordantt. Particular. p. 450. et Tymp. no. 18. atque in *Annotatt. et Vindicc.* no. 1497. noſtrum לִפְנֵי, proprie *ad faciem*, ſignificare *ad inſtar*, *tanquam* obſervat, quo eodem ſenſu et capiendum 1 Sam. I, 16. *Ne ponas*, habeas, reputes *ancillam tuam* לִפְנֵי בַּת־בְּלִיָּעַל *ad faciem filiae Belial*, ne me inſtar talis eſſe cenſeas. Cf. Storrii *Obſervatt.* p. 287. Et apud Latinos *ad faciem* valuiſſe *ad inſtar*, appoſite notat A. Schultens ad h. l., excitans locum Plauti *Ciſtell.* I, 1. 73. *Ad iſtam faciem eſt morbus, qui me macerat*, i. e. ad iſtum modum, ad iſtud inſtar. Recte ergo Aben-Eſra noſtrum לִפְנֵי־עָשׁ explicavit כְּעָשׁ, *ſicut tinea.* Alexandrinus et Vulgata vetus: σητὸς τρόπον, *tanquam tinea.* Senſus itaque hic eſt: *conteruntur tanquam tinea* ſcil. conſumere ſolet veſtes aut pannos, ut infra XIII, 28. ipſe Iobus queritur, ſe putredine conſumi, כְּבֶגֶד אֲכָלוֹ עָשׁ *inſtar veſtis, quam conſumit tinea.* Cf. Jeſ. LI, 8. Rectiſſime igitur Hieronymus noſtra verba ſic vertit: *conſumentur velut a tinea.* Sunt, qui ſenſum hunc faciant: *conterantur tanquam tinea*, ſcil. conteritur, i. e. quam facile ſolet conteri tinea. Sed recte Noldius l. c. animadvertit: „*tinea*, quoties allegatur, ſemper eſt *agens.*" Quod vere ita ſeſe habere, docent loca ſex reliqua, quibus, praeter noſtrum, *tineae* mentio fit, infra XIII, 28. XXVII, 18. Jeſ. L, 9. LI, 8. Hoſ. V, 12. Pſ. XXXIX, 12. Singularis eſt Syrus, verba noſtra ſic interpretatus: ܢܬܡܟܟܘܢ ܩܕܡ ܚܫܘܟܐ, quae ita reddidit Arabs: يَتَوَاضَعُونَ قُدَّامَ الظَّلَامِ *deprimentur coram tenebris.* Tribuit nomini עָשׁ *caliginis* notionem a verbo עָשֵׁשׁ, Pſ. VI, 8., quod aliqui, veluti Chaldaeus, *caligare* ſignificare putant. *Tenebras* autem h. l. accepiſſe videtur de *tenebris mortis* aut *inferi*, quibus tandem mortales omnes premuntur.

20. מִבֹּקֶר לָעֶרֶב יֻכַּתּוּ *A mane ad veſperam contunduntur*, i. e. breviſſimo tempore, ut ſint homines velut animantia

mantia ἐφήμερα. Significat, singulis momentis hominem morti propinquum esse. Quomodo ergo quicquam esset perfectionis in eo, qui in momenta nil nisi interitum exspectet? *A mane ad vesperam* diurnum spatium indicat, ut Exod. XVIII, 14. Jes. XXXVIII, 12., quo loco eadem fere, quae nostro, sententia: מִיּוֹם עַד־לַיְלָה תַּשְׁלִימֵנִי, *a die ad noctem absolvis me,* brevissimo spatio telam vitae meae pertexis; instar floris, qui mane exortus, vespere exarescit, quemque una dies nascentem et cadentem videt. Cf. Ps. XC, 5. 6. In יֻכַּתּוּ Dagesch primae radicali impositum non esse compensativum mediae elisae, Chaldaico more, ut plures Grammatici statuunt, sed mere euphonicum, recte observavit N. G. Schroederus *Institt. ad Fundamm. Ling. Hebr.* Reg. LXXIII, a. β. — מִבְּלִי מֵשִׂים *Prae defectu ponentis* scil. לֵב, *cor,* animum, curam (coll. plena phrasi Exod. IX, 21. 1 Sam. IX, 20. XXV, 25. 2 Sam. XVIII, 3., supra apud nostr. I, 8. II, 3., et simili ellipsi Jud. XIX, 30. Jes. XLI, 20. 22.), i. e. nemine advertente, s. rationem eorum habente, inopinato, abripiuntur. Cf. Ps. XXXVII, 35. 36. Alii ad מֵשִׂים subaudiendum volunt יָד, ut ita sit vertendum: *absque ut quisquam apponat manum,* i. e. nemine ruinam accelerante, et ad interitum propellente, *pereunt in aeternum.* Prior sensus tamen, ut magis idoneus, praeferendus. Veteres in posteriore hoc hemistichio vertendo mirum in modum inter se discedunt. Alexandrinus: καὶ παρὰ τὸ μὴ δύνασθαι αὐτοὺς ἑαυτοῖς βοηθῆσαι, ἀπώλοντο, quod in Latina vetere sic expressum: *et quod non possent sibi ipsi subvenire, perierunt.* A quo sensu prope abest Kimchi, qui sic exponit: *ita ut non sit, qui ponat* s. *ordinet,* i. e. qui offerat remedium, qui mederi queat, aut ingruenti morti occurrere. *Ordinandi, praescribendi* notione verbum שׂוּם occurrere quoque Kimchi monet Exod. XXI, 1. *Haec sunt,* תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם *quae ordinabis coram illis,* quo loco et Onkelos verbo סַדַּר, *ordinavit,* usus est. Rectius tamen ea verba sic vertuntur:

haec

haec sunt, quae eis proponas. Chaldaeus: מִן דְּלֵית מְשַׁוֵּי לְהוֹן אַרְכָא לְעָלְמָא יְהוֹבְדוּן *eo quod non ponat eis prolongationem, in aeternum pereunt.* Sed vocem אַרְכָא, quae, a verbi אֲרַךְ *prolongandi* ſignificatione, *protractionem, prorogationem, terminum prorogatum* denotat, Mercerus et Druſius *medicinam, remedium,* ſignare ajunt. Quae nominis אַרְכָא notio etſi a Buxtorfio in Lex. Chald. non ſit commemorata, tamen propterea illi non eſt abjudicanda, quod a verbi אֲרַךְ *parandi, praeparandi* ſignificatione nomen אַרְכָא eodem jure de *medicamine* poſſit uſurpari, quo תַּקְנָא, *aptatio, ordinatio* de *medicina, remedio* dicitur. Hac vero nominis אַרְכָא ſignificatione admiſſa, Chaldaeus eundem ſenſum expreſſit, quem antea ex Kimchio attulimus. At rationem plane diverſam in noſtris verbis vertendis ſequutus eſt Syrus: ܕܠܐ ܢܬܬܣܝܡܘܢ ܥܡܘܪ̈ܐ ܠܥܠܡ ܘܢܐܒܕܘܢ, quae ſic reddidit Arabs: لِئَلَّا يُجْعَلُوا سُكَّانًا لِلدَّهْرِ وَيَبَادُونَ *ne ponantur habitatores in perpetuum, ſed pereant.* Apparet, Syrum poſt מֵשִׂים ex Vs. 19. repetiiſſe שֹׁכְנֵי, idque cum לָנֶצַח conjunxiſſe. Solus ceteris rectius Hieronymus: *et quia nullus intelligit, in aeternum peribunt.* Subaudit quidem, ut nos faciendum monuimus, poſt מֵשִׂים nomen לֵב, ſed verba alio, quam indicavimus, ſenſu accipit, ſcilicet hoc: cogitatio ſubitae mortis atque humanae fragilitatis homines continere deberet a peccando; ſed hujus rei vel ignoratio vel oblivio in ſempiternum homines interitum adducit.

21. הֲלֹא נִסַּע יִתְרָם בָּם *Nonne aufertur praeſtantia eorum in iis,* id eſt, quae in ipſis erat (אֲשֶׁר הָיָה בָּם)? quicquid in eis praeſtat et excellit? Nomen יֶתֶר pro varia, quam obtinet, ſignificatione, varie h. l. accipitur.

Quum

Quum in pluribus V. T. locis *residuum*, *reliquias*, denotet, veluti Jud. VII, 6. 2 Sam. X, 10. XII, 28. al., sunt, qui et h. l. ita capiendum existiment. Inter hos Hieronymus, qui nostrum hemistichium sic reddidit: *qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis.* Sensum his verbis et integro commati videtur tribuisse hunc: qui se exemerint ab insipientium illorum, de quibus Vs. praeced., numero, non communem quidem cum illis sortem habebunt, ut videlicet aeterna morte, s. aeternis suppliciis damnati, pereant; morientur tamen et ipsi, necdum sapientiam edocti. *Residui* significatione nostrum nomen accepit quoque Graecus aliquis interpres, cujus nomen ignotum: *συνεξῆρεν τὸ ὑπόλειμμα αὐτῶν ἐν αὐτοῖς, ἐξέλιπον.* Alii *nervi* notione, qua יֶתֶר et infra XXX, 11. occurrit, id nomen hoc quoque loco capiunt, compagemque membrorum, ac omne id quo corporis humani robur consistit, intelligunt. Quibus Chaldaeus accensendus, qui verba nostra ita explicavit: הֲלָא מִדְּלֵית זְכוּתָא לְהוֹן אִנְּטֵל סְעִיד מִנְהוֹן, *Nonne quia non est eis justitia, ablatum est robur* (s. fulcimentum) *eorum?* Plerique tamen *praestantiam*, *excellentiam*, qua quid eminet, et reliquis superius est, qua significatione יֶתֶר Genes. XLIX, 3. Jes. XXXVIII, 10. infra XXII, 20. occurrit (i. q. יִתְרוֹן Cohel. II, 13. VII, 12.), h. l. notare censent. Ex his Aben-Esra *praestantiae* nomine opes et divitias intelligendas putat, et *sapientia*, חָכְמָה, in altero hemistichio, prudentiam, qua opes pararent, quae nihil illis prosit ad liberandum ipsos a morte. Alii honoris dignitatisque ornamenta *praestantiae* nomine significari volunt. Alterutri parti accensendus Syrus: ܗܐ ܫܩܠ ܝܘܬܪܢܗܘܢ ܡܢܗܘܢ ܘܫܡܗܘܢ ܥܡܗܘܢ, et Arabs: فَقَدْ أَخَذَ نَفْعَهُمْ مِنْهُمْ وَبُغْيَتَهُمْ فِيهِمْ *Ecce abstulit utilitatem* s. lucrum *eorum ab eis, et nomen*

nomen eorum, quod *in eis*. Pro Syriaco ܡܫܠܡܗܘܢ autem Arabs بُقْيَتُهُمْ, *reliquias eorum*, posuit. Nos iis accedimus, qui nomine יֶתֶר h. l. intelligunt omne, quod tandem cunque sit illud, quo se mortales putant excellere, quicquid habent, quodque ilico evanescit in morte. יָמוּתוּ וְלֹא בְחָכְמָה, *Moriuntur nec in sapientia*. Quibus verbis plerique eundem sensum inesse putant, qui Ps. XLIX, 13. 14., quasi vellet, homines esse insanabiles, atque in vitiis suis et stultitia ad mortem usque perseverare. Sed recte monuit Bouillier, opponi mortalium breve aevum angelorum (Vs. 18.) immortalitati, ut dicat, arctum nimis ipsis vivendi spatium concedi, ut possint scientiae et sapientiae tolerabilem mensuram sibi comparare. Quae omnia pertinent ad ostendendam hominum conditionem ita abjectam et miseram, ut de Deo non habeat quod queratur homo, aut in eum debacchetur, sicut Iobus, etsi ab eo affligatur. — Hujus loci interpretationes alias, sed minus probandas, utpote a scopo et consilio poetae alienas recensuit refellitque G. F. Hufnagel in *Animadverss. ad loca quaedam Iobi* (Erlang. 1778. 4.) p. 12. seqq.

Cap. V.

1. Hujus Versus singula verba etsi nihil habeant difficultatis, sensus tamen nexusque, ob summam breviloquentiam, paullo obscurior est. Mira igitur in illo explicando sententiarum varietas. Nos ex iis unam tantummodo, alteramve, quae propius ad veritatem accedere videatur, commemorabimus. Ante omnia vero observandum, *sanctis*, קְדֹשִׁים, h. l. non esse *homines*, ut Ps. XVI, 3. XXXIV, 10., intelligendos, ut a quibusdam factum, qui sensum hunc esse voluere: repete superiorum tempo-

temporum memoriam, et vide, an aliquis fuerit e *fanctorum*, five pietate infignium, numero, quorum unum te effe profiteris, qui probet ea, quae tu in Deum effutifti, qui in dolore et afflictione tam fuerit loquutus impatienter, tam parum in Deum reverenter et pie. Alii, quoniam fub finem fuperioris Capitis, juxta quorundam expofitionem, dixerat: *nulla fapientia eft, quae te a morte eruere poffit*, frigidius fic exponunt: voca fanctorum virorum aliquem, fi quis forte fuccurrere tibi poffit, ut a morte eripiaris: neminem plane invenies. Quarum interpretationum neutra ad feriem contextumque orationis fatis videtur accommodata effe. Neque enim a generali hominum conditione, de qua proxime dixerat, tam fubito ad fanctos transiiffet homines, quorum cum ceteris mortalibus eft eadem conditio. Vix autem dubitandum, קְדשִׁים fignificari h. l. fpiritus coeleftes, angelos, qui ipfi infra XV, 15. nec non Zach. XIV, 5. Dan. VIII, 13. eodem nomine appellantur, et fupra IV, 18. *miniftrorum Dei* nomine ab Eliphafo commemorati fuerunt. Ita expreffe Alexandrinus: ἤ εἴτινα ἁγίων ἀγγέλων ὄψῃ, *aut fi quem fanctorum angelorum videas*, ut vetus Latinus reddidit. Aliqui autem haec ab Eliphafo ambitiofo fpiritu profecta putant, quafi non alio, quam fuperiori f. coelefti fpiritu confutari poffit. Quoniam enim oraculi auctoritate fefe munierat, ut Iobum oppugnaret, non putaffe, tantum ingenii atque fapientiae fore in Iobo, ut poffet ad interrogata refpondere, et ab ipfo quaefitis fatisfacere. Quare jubere ut patronum advocet, qui pro ipfo refpondeat, aliquem nimirum fupernorum fpirituum, cui fuae caufae tutelam commendet. Quafi dicat: ego a divino oraculo accepi, quae tibi trado, tu vide, an aliquid habeas e coelo, aut a coeleftium aliquo, quod non tam meis, quam divinis rationibus obtendas. Alii fic exponunt: hactenus, quid ego fentiam, tibi expofui, quod nemo innocens a Deo plectatur. Id fi tu negas, coelitum aliquem advoca, qui tuae

tuae ſententiae ſuffragetur, quo quidem ſignificatu verbum עָנָה et 1 Sam. XIV, 39. occurrit. Multo magis placet Merceri expoſitio: „Cohaeret cum eo, quod ſupra (IV, 18.) de Angelis dixerat. Nam per *ſanctos* angelos Dei hic intelligit; poſt nonnulla de hominum infima conditione interjecta, eodem rediens. *Voca angelorum aliquem, et eum inclama, an vero eorum* vel minimus *tibi reſpondebit,* te ſuo ſermone et alloquio dignabitur? Nullum ſane reperies. Vides, quantum a Deo diſtes, quum ne angeli quidem, longe Deo inferiores, te ſint allocuturi, ſi ad eos clames, ob diſtantiam, quae inter te eſt, et illos." Filo tamen diſputationis maxime accommodatam A. Schultensii judico interpretationem: „Triumphat quaſi Eliphaſus, recitato oraculo, quo ne angelos quidem intaminatos, nedum contaminatos mortales, ad praefulgens jubar ſanctitatis infinitae, ſatis ſanctos et puros eſſe pronunciatur, atque Iobum, cum Deo contendere auſum, provocat, ut nunc, ſi lubeat, denuo inſtet, et factori ſuo litem intendat, ac ſi injuſte adflictus fuerit; quum quicquid eſt hominum ſanctorum, quin et angelorum, profiteri debeat: juſtus es, quum cauſam agis, et purus es, ac victor, quum judicas; omnibus ante tribunal tuum victis, et cauſa cadentibus. Eſt autem haec provocatio conjuncta cum *ironia,* et illuſione, qualis apud Latinos in formula ſolenni: *i nunc. Ite nunc, mortales, et magnis cogitationibus pectora implete.*" הֲיֵשׁ Schultens non vertit cum interrogatione, *num ſit?* (ut Thren. I, 12. אִם יֵשׁ), ſed cum aſſeveratione enunciandum putat: *profecto eſt; ecce eſt.* Ut verba noſtra ita ſint reddenda: *I nunc, voca, clama; ecce eſt, qui reſpondeat tibi!* Eſt, qui ſpiritus iſtos tibi frangat, ac retundat. Exiſtimat autem, Eliphaſum vel ſemet ipſum innuere, qui divinam auctoritatem, et coeleſtis oraculi deciſionem produxerat; vel *Deum,* haec ex ſolio ſuo ac tribunali promulgantem. Senſus tamen non minus idoneus prodibit, retenta vi interrogationis in הֲיֵשׁ, ut ſit:

Voca,

Voca, age! Num ſit, qui reſpondeat tibi? atque ad quem Sanctorum vertes te? Periculum fac, ſi lubet, novae cum Deo contentionis, atque advoca ſimul cauſae tuae defenſores: non erit ſane, qui tibi reſpondeat, vel homo, vel angelus. Renuent omnes cauſae tuae defenſionem; omnes uno ore, una mente, omnem ſuam ſanctitatem deleri fulgore virtutum divinarum confitebuntur, atque Deum etiam in judiciis graviſſimis, quae exercet, infinite juſtum, infinite purum eſſe, conteſtabuntur. תִּפְנֶה, *Reſpicies, convertes temet*, ſignanter poſitum, ut Jeſ. XLV, 22., ad *opem* nempe, et *defenſionem* ſibi comparandam. Ceterum patet, hunc Verſum revera ad Caput IV. pertinere; nam diſputationi ibi deductae coronidem veluti imponit, atque cum ſarcaſtica increpatione primam illam convictionem claudit.

2. Tripliciter hic Verſus exponitur, pro vario ſenſu, quo nomina כַּעַשׂ et קִנְאָה capiuntur. Primo enim ſunt, qui illa de *ira* et *indignatione Dei*, ejusque effectu, poenis, intelligant, quomodo כַּעַשׂ infra X, 17. occurrit (ſic etiam h. l. Chaldaeus, רוּגְזֵיה דְקֵירִים, *ira Domini*), קִנְאָה vero Deut. XXIX, 19. Jeſ. XLII, 13. Zephan. I, 18. Ita ſententia haec foret: in ſtultum et fatuum, i. e. improbum, ira Dei deſaevit; ergo tu, Iobe, iisdem accenſendus, in quem vindicta Dei incumbit. Alii nominibus iſtis hebraeis ſignificari volunt *indignationem* et *invidiam* contra improbos florentes conceptam, quem affectum totus Pſalmus XXXVII. caſtigat. Ita A. Schultens, qui ab hoc Verſu novum ſermonem inchoari exiſtimat, quo cenſura in illos ſtricta ſit, qui fortunis improborum invident, eosque beatos praedicant, non ſine affectu vehementi zelotypiae, quum nil miſerabilius ſit improbo, quantumvis florente, atque altas radices agente (Vs. 3.), quippe quem fulmen judicii divini nec opinato ſit tacturum. Hoc tamen Eliphaſi conſilio, ſiloque hujus orationis univerſo profecto parum accommodatum, imo alienum prorſus. Simpliciſſimum atque ad ſeriem aptiſſimum, כַּעַשׂ

et

et קִנְאָה de vehementiore capere *indignatione*, quam quis concipit ex caſtigatione, qua afficitur, ut haec ſit ſententia: *nam ſtultum interficit* ſua ipſius *ira*, dum ob caſtigationem gravius incandeſcit, et ſeſe torquet immodice in Deum murmurans, ab eo perditur; *et ſtolidum perimit indignatio*, ſtolidus (quo Iobum perſtringit), quod ſeſe ingruente afflictione continere ſe non poteſt, ſed prae impatientia Deum injuſtitiae accuſat, et in eum debacchatur, ab eo perditur. Hinc mox (Vs. 8.) hortatur Iobum, ut ſubmittat ſeſe potius Deo, et ejus miſericordiam requirat, quam immodicis querelis, ex indignatione profectis, iram divinam in ſe concitet. פֹּתֶה a verbo פָּתָה *perſuaſit ſibi*, *ſeduxit ſe*, proprie videtur notare eum, qui facile adducitur re quavis, et cuivis ſententiae et verbo facile credit, ſimplicem, credulum, hinc eum, qui levi de cauſa turbatur et ab officio abducitur, ſuisque affectibus frena laxat; qualis Eliphaſo Iobus videbatur, quo impia verba in Deum effutiret, et adverſus eum juſtam habere cauſam crederet. Hieronymus: *Vere ſtultum interficit iracundia, et parvulum occidit invidia. Parvulo* videtur non alium ac imperitum, ſtolidum (nam arabicum فَتِيٌّ, *juvenis*, ejus menti obverſatum vix credo), et *invidia*, quae indignationis ſpecies eſt, ſtomachum, iracundiam ſignificare.

3. Quum ſupra (IV, 7. ſeqq.) oſtendiſſet, juſtos non perire, ſed impios et noxios; nunc ei, quod obverti poterat, occurrit, quod ſint improbi, qui hic floreant. Affirmat igitur, quantumvis ſaepe viderit florentem impium, ut nullo modo videretur a ſua felicitate poſſe convelli, nihil tamen ſibi ab illius firmitate pollicitum eſſe, quia illum ruinae et exitio devotum ſciret. Quo haud dubie innuere vult, illud exitium, quo tanquam ſubita tempeſtate extirpatae fuerant florentiſſimae hominum improborum domus, nunc in Iobum quoque incubuiſſe;

buiſſe; ac proinde ex malis, ipſi, familiaeque univerſae divinitus immiſſis, nihil aliud colligendum relinqui, quam meritas et ipſum poenas tandem luere. Ex verbis אֲנִי רָאִיתִי ſunt, qui colligant, alteram viſionem inde ab hoc Verſu narrare Eliphaſum. Sed non aliter ſunt intelligenda, quam ſupra IV, 8. כַּאֲשֶׁר רָאִיתִי, *quemadmodum vidi*, ut experientiam ſuam afferat, q. d., hoc dico multis exemplis et diutina experientia edoctus. אֱוִיל, *Stultus*, hic eſt improbus, ut נָבָל Pſ. XIV, 1. Talem vidi מַשְׁרִישׁ *radices* firmas altasque *figentem* (ut Jeſ. XXVII, 6. Pſ. LXXX, 10.), *firma radice* Hieronymus reddidit, i. e. radices agentem infra, et ramos diffundentem ſurſum verſus, q. d. florentem, et rerum ſucceſſu elatum. Senſum bene expreſſit Syrus: ܐܢܐ ܚܙܝܬ ܥܘܠܐ ܕܡܨܠܚ *ego vidi improbum proſperatum.* Arabs: إن رأيت منافقا استقام *ſane vidi improbum quod firmus ſtaret.* Verba וָאֶקּוֹב נָוֵהוּ פִתְאֹם, *exſecratus ſum ejus habitaculum repente*, aliqui ſic intelligunt, quod ſtatim eum judicarit infelicem, et ei male ſit ominatus, certo ſibi pollicens illius exitium, etſi nunc videretur rebus maxime ſecundis uti. Sed videtur potius locus noſter explicandus ex Pſ. XXXVII, 35. 36., ubi inquit Pſaltes, ſe impium vidiſſe virentis lauri more efflorescentem et ramos huc illuc propagantem, ſed ita poſtea exciſum, ut cum illac praeteriret, ubi ante fuerat, ne locum quidem ipſius agnoverit. Sic Eliphaſus dicit, ſe florentem quidem impium aliquandiu vidiſſe, verum repente tandem, eo non cogitante, imo praeter omnium opinionem et exſpectationem, ita exciſum, ut eum et ejus habitaculum, ubi antea tantopere floruerant, quod ita ſtabile videbatur, exſecratus fuerit. Quaſi diceret: cum vidiſſem eum florentem, nec opinato ejus domum everſam videns, eam ſum

ſum exſecratus. Eſt igitur פִּתְאֹם ad finem et exitium improbi, non ad exſecrationem referendum. Eum ſenſum Syrus expreſſit: ܘܐܒܕ ܒܝܬܗ ܡܚܕܐ *at perit domus ejus ſubito.* Sed longius a verbis recedit Arabs: وهلكت ذريته من بعده *periitque progenies ejus poſt ipſum.* Alexandrinus: ἀλλ' εὐθέως ἡ δίαιτα αὐτῶν ἐβρώθη. Vetus Latinus: *ſed protinus comeſta eſt eorum converſatio.* Hieronymus: *et maledixi pulchritudini ejus ſtatim.* Retulit nomen נָוֶה ad נָאָה, *pulcher, decorus eſt,* unde נָוֶה *amoenus, pulcher,* Hoſ. IX, 13. Jerem. VI, 2. Nec aliter Aquila: καὶ κατηρασάμην τὴν εὐπρέπειαν αὐτῶν παραχρῆμα. Senſus, per ſe ſpectatus, ſatis idoneus; ſed loco parallelo Pſ. XXXVII, 36. noſter ſimilior ſit, ſi נָוֶה cum Syro et Chaldaeo (qui מְדוֹרֵיהּ poſuit) *habitaculi* notione accipitur, qua ipſa infra Vs. 24. XVIII, 15. recurrit.

4. Quidam, Jarchio auctore, hunc Verſum forma imprecandi vertunt: *Procul ſint filii ejus a ſalute* etc. Alii ut comminationem: *procul aberunt.* Sed pergit potius Eliphaſus narrare, quid viderit, quid non uno exemplo didicerit, et patris ruinae jungit hoc Verſu cladem filiorum. Igitur vertendum in Praeterito: *longe aberant a ſalute,* i. e. a proſperitate, et felicitate, qua notione idem nomen יֶשַׁע et infra Vs. 11. et Pſ. XII, 6. occurrit. Alii ſpeciatim illud auxilium, quod praeſtant, qui aliquem defendunt in judicio, et a poena liberant, ſignificari exiſtimant, quod in altero hemiſtichio ſubjicitur: וְיִדַּכְּאוּ בַשַּׁעַר, *conterebantur in porta,* i. e. coram tribunalibus damnati ſunt, ut ſontes et injuſti tractati. *In porta,* in curia, in judicio, nam ad portas urbium ſedebant ſeniores, ut jus dicerent, vid. Geneſ. XIX, 1. XXIII, 10. ſeqq. XXXIV, 20 — 24. Deut. XXI, 19. XXIII, 15 — 24. al. Cf. Jahn *Bibliſche Archaeologie,* Partis II. Vol. II. p. 310. Alii *in porta* ſic exponunt: *in publico,* tota

tota civitate inſpectante et applaudente. A qua ſententia haud longe abeſt A. Schultens, qui coll. Cap. XXXIV, 25. 26. (ubi improbi *conteri* dicuntur *in loco ſpectantium*) noſtra verba interpretatur *conterebantur in judicio publico.* Intelligit autem portam et tribunal ipſius Dei, quod erigit, quum extraordinarium aliquod judicium exercet, improbam domum quaſi ſupplicio publico mactans, et ignominioſſime cum omni poſteritate extirpans. Alexandrinus: κολαβρισθείησαν ἐπὶ θύραις ἡσσόνων, et ſecundum eum vetus Latinus: *et conterantur ante januas impiorum*, tanquam mendicabula videlicet, oſtiatim victum quaeritantes, et repulſi. Sententia huic loco minime inepta, modo hebraice eſſet בְּדְלָתוֹת, ſive עַל דְלָתוֹת; nam שַׁעַר nonniſi de *porta* vel *urbis*, vel *templi*, vel *palatii regii* dicitur, uti Lexica docent. Et שַׁעַר h. l. de *porta urbis*, tanquam curia, aut judicii loco, intelligendum eſſe, ſuadet formula gemina Prov. XXII, 22. אַל־תְּדַכֵּא עָנִי בַשָּׁעַר *ne conteras pauperem in porta*, i. e. in judicio. Dicit ergo Eliphaſus, ſaepe ſe vidiſſe ita accidere poſteritati improborum, ut ſicut parens nullius miſertus fuerat, ſed omnes oppreſſerat, ſic nec quisquam eorum prolis miſereatur, ſed ab omnibus opprimatur, atque adeo, ut ſaepe, quia male educati et inſtituti a patre fuerant, cum ſcelera commiſerint, ad judices rapiantur et ſupplicium, ubi nullus eos miſereatur aut eripiat.

5. Exaggerat infelicitatem et miſeriam ſummam illius improbi. אֲשֶׁר קְצִירוֹ רָעֵב יֹאכֵל *Cujus* (ſcil. *ſtulti* Vs. 2. ſeqq. Relativum cum ſequentis nominis ſuffixo format Latinorum *Genitivum*, ut ſupra IV, 19. infra VI, 4.) *meſſem famelicus comedit. Meſſem* dicit, non alia bona, quia jamjam ſperabat ſeſe eam collecturum; ſed ſecus accidit, ut a famelicis rapiatur et comedatur, erepto ei quod in manibus tenere putabat, ad majorem cruciatum et miſeriam. Hebraei notant, *famelici* mentionem fieri, qui etſi imbecillis ſit, eo tamen ſit ſuperior

et

et ei praevaleat. Syrus: ܕܚܨܕ ܟܦܢܐ ܢܐܟܘܠ et Arabs: ألذي يحصد جوعا يأكل, *qui messuit, famem comedet.* Sed rectius Chaldaeus: חַצְדִיהּ כְּפִינֵי יֵיכְלוּן *cujus messem famelici comedent.* Hieronymus: *cujus messem famelicus comedet.* Alexandrinus: ἃ γὰρ ἐκεῖνοι συνήγαγον, δίκαιοι ἔδονται. Vetus Latinus: *quae enim isti congregaverunt, justi comedent.* Verba אֲשֶׁר קְצִירוֹ *quod messis ejus* (erat), significare opinatus est; et *famelicis* pauperes pios intellexit. Pro quo tamen recte Aquila πεινῶν φάγεται, et Symmachus πεινῶντες φάγονται posuerunt. In verbis, quae proxime sequuntur, difficultatem creat dictio מִצִּנִּים. Eam veterum plures *armatos* interpretati sunt, quasi ad צִנָּה, *clypeus*, referenda esset. Illi vero sine dubio מְצַנִּים (Participium formae Hiphil) legerunt, quod ipsum de Rossi in *septem* codicibus, et in Hagiographis Neapoli 1487. 4. editis, reperit. „Inter hos codices, inquit de Rossi in *Scholiis Critt.* ad h. l., non modo bini Hispanici [qui pro correctissimis habentur], sed quod mirum, Hillelianus ipse [ad cujus normam Hispanici codd. solent corrigi]. Ita etiam per Schva sub מ, seu in Participio legunt alii sex ex meis codicibus, sed tres plene מצינים, ac si esset a צין, alii tres omisso, vel ad צ transposito Dagesch." Ita Chaldaeus: וּפוּלְמוֹסִין בְּמָנֵי זֵינָא יְדַבְּרוּנֵיהּ, *et bellatores cum armis bellicis abducent eum.* Hieronymus: *et ipsum rapiet armatus.* Aquila: αὐτὸς δὲ πρὸς ἐνόπλων ἀρθήσεται, et eodem plane modo Symmachus, nisi quod is in Plurali vertit: αὐτοὶ δὲ πρὸς ἐνόπλων ἀρθήσονται. Quae sententia parum ad seriem apta. Syrus: ܘܠܨܗܝܐ ܢܬܢܣܒܘܢ *et ad sitim abducentur.* Retulit nostrum מִצִּנִּים ad צָנַם *aridus fuit*, unde Samaritanum צנמה, *aridum*, quod Samaritanus interpres Deut. VIII, 15. pro hebraeo צִמָּאוֹן, *terra siticulosa*, posuit. Et

Syrus

Syrus h. l. *tractum ſiticuloſum*, i. e. deſertum intellexit. Ceterum pro ܢܬܢܫܒܘܢ Arabs ſuo in codice legit male ܢܬܢܫܦܘܢ, *effundentur;* vertit enim: وَلِلْعَطْشِ يُسْتَفْرَغُونَ *ſiti*, ſ. ad ſitim *evacuabuntur*. Attamen ܢܬܢܫܦܘܢ legitur quoque in Ephraemo, edito Romae 1740. curae P. Benedicti, qui verba Syriaca latine ſic reddidit: *et tabeſcent ſiti*. Dubito, an recte. Quod vero hodie in libris longe plerisque legitur, מִצִּנִּים, teſtis ſat vetuſti, Alexandrini interpretis, auctoritate firmatur, qui ſic vertit: *αὐτοὶ δὲ ἐκ κακῶν οὐκ ἐξαιρεθήσονται* (Lat. vet. *ipſi vero de malis non liberabuntur*). Videlicet צִנִּים, quod proprie *aculeos*, *ſpinas* denotat, intellexit de periculis ſumme noxiis, de quibus Proverb. XXII, 5. uſurpatur. Pro אֶל vero ante מִצִּנִּים Graecus legit אַל. Sed neque a lectione recepta, neque ab ea nominis צִנִּים ſignificatione, quam in Proverbiis habet, diſcedere opus eſt. Vertendum: *et vel ex ſpinis cepit*, rapiet *eam* (meſſem) pauper prae fame, i. e. nulla cuſtodia, nullum ſeptum e ſpinis contextum (מְשׂוּכָה Jeſ. V, 5.) impedimento fuit pauperi, quo minus in divitis improbi meſſem irrumpat, conculcato ſepto. Particula אֶל, h. l. non, ut alios haud raro ante מ redundat, ut Levit IV, 12. *Et educet totum illum juvencum* אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה *extra caſtra*, adde Deut. XXIII, 11.; ſed intendit ſignificatum, quaſi diceretur: eo usque, ut vel e ſpinis rapiatur. Recte igitur Buxtorfius in *Theſ. Grammat.* p. 579. haec verba ſic explicavit: „*e ſpinis capiet eam;* eſt ut alias dicitur לְמִן [ut Deut. IV, 32. Jerem. VII, 7. al.], *inde e ſpinis usque*, vel: *e medio ſpinarum*, hoc eſt, etiamſi magno taedio, et moleſtiis plurimis eam capere deberet." Rationem et naturam pleonaſticae hujus dictionis expoſitam vide in Storrii *Obſervatt.* p. 289. not. Cf. Noldii *Concordant. Particul.* p. 62. et Not. 377. ed. Tymp.

Cromaierus in libro *de uſu Ling. Arab. in libro Iobi* p. 101. noſtrum צַמִּים exponit ope Arabici صن, *fiſcella plicatilis*, in qua panis reponitur, ſeu *panarium*. „Vertimus igitur: *et e panariis* (ſeu locis et vaſis, ubi panis reponitur) *ſurripiet eum*. Dicis: ſermo eſt de *meſſe*, quae non reponitur in panariis, ſed horreo. Reſp. Neque meſſis *comeditur*, quod tamen in antecedentibus verbis dicitur. *Meſſis* enim metonymice ponitur pro pane e meſſe confecto. Innuit igitur Eliphas, adeo impium meſſe ſua, ſeu frugibus ſuis non fruiturum, ut, ſi vel maxime horreis intulerit, panem tamen inde paratum vel e panariis alii ſint ſurrepturi.“ Eadem, qua Cromaierus, ſignificatione noſtrum nomen h. l. capit I. D. Michaelis in *Supplemm.* No. 2171., hoc tamen diſcrimine, quod מִצִּנִּים legendum, et ſic vertendum putat: *et in caniſtra colligit illam*, meſſem improbi. Sed quum praeceſſerit, famelicum *comedere* meſſem divitis, ſane parum apte ſubjiceretur, in caniſtra illam colligere famelicum. Nullius momenti eſt, quod Michaelis interpretationi nobis probatae: *meſſem ejus e ſpinis auferet*, obvertit, hebraice illud מִצִּנִּים יִקָּחֵהוּ, neutiquam אֶל־מִצִּנִּים, ſonare; nam vidimus antea, nec poſterius uſui linguae repugnare. Non minor interpretationis varietas in ultimis hujus Verſus verbis: וְשָׁאַף צַמִּים חֵילָם. In quibus potiſſimum צַמִּים negotium faceſſet. Plures *ſitibundum* vertunt, qui *famelico*, רָעֵב, hemiſtichio priori, ſit oppoſitus, a verbo צָמַם, quod ſignificationem cum צָמָא, *ſitiit*, communem habere opinantur. Ita Hieronymus: *et bibent ſitientes divitias ejus*. *Sitientibus* intellexiſſe videtur egenos et avidos. Concinit Aquila: ἀφειλκύσαντο διψῶντες εὐπορίαν αὐτοῦ. Et Symmachus: ἀναῤῥοφῆσαι διψῶν τὴν δύναμιν αὐτῶν. Eadem notione adſcita, ſed ſenſu diverſo Syrus: ܘܢܓܡܪ ܨܗܝܐ ܩܢܝܢܗܘܢ *et perdet ſitis*, ſiccitas, *poſſeſſiones*

ſiones eorum. Quae Arabs ita expreſſit: وَيَتَجَلَّلُ ٱلْعَطَشُ فِي إِنَايِهِمْ *et penetrabit ſitis in vaſa eorum.* Pro ܨܡܝܐܘܗܝ male ܨܡܐܢܘܗܝ legit. Sane perquam apta, etiam ob verbum שָׁאַף, *ſitientis* mentio eſt, nec tamen illa ex ſignificationum convenientia in verbis צָמֵם et צָמֵא, quae mera eſt conjectura, ſed ex Arabico petenda eſt أَصَمّ, *ſilex, lapis durus,* unde صَمَّان, *terra lapidoſa et arenoſa.* Eodem tendit Aben-Eſrae gloſſa: יש אומר כי צמים האבן החקיפה בלשון ישמעאל *Sunt, qui dicant,* צַמִּים *in lingua Arabica* lapidem durum *ſignificare.* A *ſilice* vero, omnis humoris experte, *ſitiens* videtur appellatus eſſe צַמִּים (nomen formae פַּטִּישׁ, *malleus,* צַדִּיק, *juſtus*), quemadmodum verſa vice a צָמָא, *ſitis,* צִמָּאוֹן eſt *terra arida.* Alii צַמִּים *praedonem* interpretantur. Ita jam Chaldaeus: וְיִבְזוּן לִסְטִיסִין נִכְסֵיהוֹן *diripient praedones facultates ipſorum.* Exiſtimant vero Hebraei praedonem צַמִּים appellari a צַמָּה, *coma,* quaſi *comatum* dicas, quod in ſylvis latens comam alere et horridus incedere ſolet, more hominum ſylveſtrium et ferocium. Sic Barhebraeus (*Chron. Syr.* p. 95. l. 7. text. Syr. ed. Bruns. et Kirſch.) barbaram Avarum gentem deſcribens, eam dicit *populum deformem* ܥܡܐ ܣܢܝܐ ܘܡܟܪܟܝ *plexis ſ. intortis capillis.* Cf. A. J. Arnoldi *Chronici Syriaci Abulpharagiani e ſcriptoribus Graecis emendati Specimen* (Marb. 1805. 4.) p. 42. Recentiores plerique *praedonis* ſignificationem repetunt a verbo arabico صَمَّ, *percuſſit fuſte, lapide, gladio.* Poſſit et arabicum صُمَيْم, *durus et ſolidus, vir magnus, fortibus membris praeditus* (vid. Castelli *Lexic. Heptagl.* p. 3188. no. 8.),

no. 8.), in ſubſidium vocari. Praeſtat tamen, noſtro quidem judicio, צָמִּים cum interpretibus veteribus, ſi Chaldaeum excipias, omnibus, *ſitientem* interpretari, quod is optime τῷ רָעֵב in priore hemiſtichio reſpondet. Utroque ſignificantur homines avidiſſimi ex ſumma inopia facti. *Comedit famelicus meſſem, et ſitiens abſorbet divitias*, quaſi uterque diuturnam famem et ſitim explere cupiat, unde ſit, ut omnia vorent et hauriant usque ad faeces. שָׁאַף, proprie *anhelavit ad capiendum aliquod* (coll. arab. ساف, *auram trahere ad inveſtigandum, captandumque quicquam*, praeſertim in *venatione*), hinc ad vehementiſſimum deſiderium et conatum ad obtinendum aliquid (cf. infra VII, 2.) transfertur, unde denique et *hauriendo abſorbere, deglutire*, notat, ut Ezech. XXXVI, 3. Amos. VII, 4. Ita quemadmodum nomina רָעֵב et צַמִּים, ſic verba quoque יאכל et שָׁאַף ſibi invicem reſpondebunt. Praetermitto interpretationes hujus loci plures alias, quarum multae valde ſunt contortae, quaedam etiam abſonae plane. Eas tamen qui noſſe cupit, adeat Schultenſii Commentarium. Conjecturas alias, quae vix ſeſe alicui probent, reperies in SIMONIS *Arcano Formar.* p. 418., et in J. D. MICHAELIS *Supplemm. ad Lexicc. Hebrr.* p. 2102.

6. 7. Poſtrema ratio, qua Eliphaſus probare ſtudet, Iobum temere et injurioſe cum Deo expoſtulare de malis et aerumnis, quibus affligitur, ac ſi immerenti acciderent. Oſtendit, quas homines perferrent, cauſas in ipſis illis quaerendas; id per hominis naturam evitari non poſſe. Non caſu aut fortuito veniunt homini calamitates ac mala, nec de nihilo, ſed ob peccata, ad quae natura pronus eſt. Itaque non ſecus ad aerumnas et miſerias hic perferendas natus eſt homo, quam innatum eſt et naturale volatilibus omnibus, ut volent, et in ſublime attollantur. Non eſt, quod aut terram, aut coelum, aut aliquam aliam externam cauſam homo incuſet, quaſi inde ſibi veniant mala; ſed ipſe in ſeſe ſuorum malorum et aerumnarum

narum caufam gerit, peccatum. Non fponte et fine caufa ei veniunt, ut fponte e terra fpinae et cardui proveniunt, cum non aratur; fed ex hominibus peccato. Hanc effe utriusque hujus Verfus mentem, bene etiam perfpexit Ilgen, qui in *Iobi Natura et Virtutt.* p. 143. not. locum noftrum fic enarrat: „*Non ex terra proveniunt dolores, neque humo efflorefcunt labores*, h. e. non fine caufa moleftiae perferendae funt hominibus, non forte, vel coeco fato in miferias incidunt, *fed per naturam fuam moleftias fibi parant*, natura ad peccandum inftigante, *ut aves rapacis natura in altum fe efferre geftiunt.* Verba אָדָם לְעָמָל יוּלָּד non fignificant: homo ad miferias natus eft *fubeundas*, quafi hic finis fit: fed homo ita natura comparatus eft, ut moleftias conatibus fuis fibi contrahat; propter naturam minus perfectam non poteft, quin interdum erret, et erroribus in mala incidat. *Dafs ein Menfch fehlt, und dadurch fich Strafe* (ex mente Eliphafi) *zuzieht, darüber hat man fich eben fo wenig zu wundern, als wenn ein Raubvogel fich in die Luft erhebt, weil beyde von Natur den Hang dazu haben.* Sic apud Graecos πεφυκέναι ufurpatur, v. c. Xenoph. Cyrop. V, 1. 10. πεφύκασι γὰρ ὑπὸ τούτων (edendi, bibendi etc. cupiditate et appetitu) κρατεῖσθαι. Et Lib. I. 1, 3. ἄνθρωποι πεφυκότες funt homines quales funt natura, non doctrina imbuti et difciplinis. Epictet. 38. πέφυκε γὰρ πρὸς τοῦτο πᾶν ζῶον, τὰ μὲν βλαβερὰ φαινόμενα, καὶ τὰ αἴτια αἰτῶν, φεύγειν καὶ ἐκτρέπεσθαι" יוּלָּד vel Praeteritum *Pyhal* eft, cum *Schurek* pro *Kübbuz* more Chaldaico, ut Jud. XIII, 8. XVIII, 29., vel Futurum *Hophal* (ut fequitur יַגְבִּיהוּ) cum Dagefch forti fupervacuo. In Biblis tamen Athianis (Amftelod. 1661. 8.) melius יוּלַד fine Dagefch expreffum eft. Cf. יוּדַשׁ Jef. XXVIII, 27. בְּנֵי רֶשֶׁף *Filii ardoris* f. *prunae* funt fcintillae. De nomine רֶשֶׁף, quod alii *alitem* fignificare putant, vid. not. ad Pf. LXXVI, 4. Ceterum ו, quod nomini בְּנֵי praefixum eft, h. l. adaequationi infervit,

vit, ut Proverb. XXV, 25. *Aquae frigidae animae fessae,* וּשְׁמוּעָה טוֹבָה *et fama bona e terra longinqua,* scil. aequantur. Cf. 1 Sam. XII. 15. Ps. LXVIII, 35. CIV, 33.

8. Postquam ostendit, non immerito affligi homines, nunc hortatur Iobum, ut resipiscat, et ad Deum convertatur, ipsum ejus misertururum, ut potens est et misericors, ac restituturum eum pristinae felicitati. Cujus rei occasione late excurrit (inde a Vs. 9.) ad describendam Dei potentiam, justitiam, sapientiam et misericordiam, tum in toto naturae opere, tum maxime in hominum genus. אוּלָם אֲנִי אֶדְרֹשׁ אֶל-אֵל *Verum ego Deum requiram.* Verbum דָּרַשׁ cum אֶל constructum alias quidem plerumque significatum *consulendi, rogandi sententiam alterius* obtinet, ut Deut. XVIII, 11. Jes. VIII, 19. XI, 10. XIX, 3.; hoc tamen loco denotare *precibus requirere et adire Deum,* ut nostrum verbum cum Accusativo constructum Ps. XXXIV, 5. 1 Chron. XVI, 11. usurpatur, orationis series docet. Recte Jarchi: „Si mihi istae calamitates obvenirent, quaererem Deum precibus et supplicationibus." וְאֶל-אֱלֹהִים אָשִׂים דִּבְרָתִי *Et ad Deum ponerem negotium meum,* res meas ei committerem, omnem caussam meam ei supplex commendarem. דִּבְרָה idem quod דָּבָר, *res, negotium,* ut Cohel. III, 18. Alii: *ad Deum dirigerem eloquium meum.* Ita Chaldaeus, qui hunc Versum sic reddidit: בְּרַם אֲנָא אֶתְבַּע אוּלְפָן מִן תַּקִּיפָא וְלֶאֱלָהָא אֲשַׁוִּי מִלְּתִי *Verum ego quaeram doctrinam a fortissimo, et ad Deum ponam eloquium meum.* Moses Nachmanides hunc versiculum cum praecedenti connectit hoc sensu: homo sane ad aerumnam natus est; verum hoc ego non casui aut fortunae tribuerim, ut tu, aut ulli alii causae, praeterquam Deo soli; ad eum omnia referrem, ei tribuerem et acceptam ferrem gubernationem mei et providentiam. Sic enim exponit דִּבְרָתִי per הַנְהָגָתִי, q. d. rerum mearum curam et moderamen, et in universum rerum moderationem, tam in genere,

quam

quam speciatim. Hieronymus hunc Versum ita vertit.: *Quamobrem ego deprecabor Dominum, et ad Deum ponam eloquium meum.*

9. Hic versiculus infra IX, 10. repetitur. וְאֵין חֵקֶר *Ita ut non sit investigatio* eorum, ut pervestigari non possint, quia captum humanum longe superant. Cf. Ps. CXLV, 3.

10. Quod Versu praeced. in genere proposuerat, jam per partes enumerat, et sigillatim explicat in aliquot Dei operibus, unde cetera metiri licebit. Incipit a pluvia, quae argumentum praebet admirabilis cum sapientiae, tum potentiae divinae. Nam quum cetera, ut sol, et sidera, et alia assidua sint et continua, pluvia statis tantum temporibus a Deo mittitur, qua si diu careat hic orbis inferior, cito marcescant et pereant necesse est omnia animata, quae ejus beneficio vegetantur et aluntur; sustentari homo, subsistere cetera animantia non possint. חוצות h. l. non sunt *plateae,* sed *exteriora* (a חוּצָה, *foras*), quae sunt extra urbes et pagos (מחוּץ לָעִיר, Gen. XIX, 16.), i. e. campi et pascua, qua ipsa significatione haec vox et Ps. CXLIV, 13. capi potest. Cf. J. D. Michaelis *Supplemm. ad Lexx. Hebrr.* p. 690. Hieronymus: *et irrigat aquis universa.*

11. Aben-Esra hujus Versus sententiam connectit cum eo, quod Vs. 10. de imbre dixerat, quasi ejus beneficio amplissimas fruges et annonam consequuti, qui ante in obscuro jacebant, conspicui reddantur et opulenti ob frugum abundantiam. Sic Chaldaeus: מְטוּל לְשַׁוָּאָה מַכִּיכֵי אוּלְצָנָא לְרוּמָא *ut ponat oppressos fame in sublime.* Sed generale procul dubio est. Ab opere naturae (Vs. 10.) ad homines transit, et quae in his edere solet summae potestatis documenta late persequitur. Connectendus hic versiculus cum Vs. 9. hoc modo: facit Deus magna et admiranda, לָשׂוּם *ponendo* (vid. N. G. Schroederi *Syntax.* Reg. LXXXVII. c. ζ.) שְׁפָלִים *humiles,* depressos, humili statu et conditione (ut Ezech. XVII, 14. XXIX, 14. 15.), לְמָרוֹם

לַמָּרוֹם *in sublime*, ut Hieronymus vertit, in alto et tuto loco, ubi ab oppressione salvi sunt, ad summam quandoque dignitatem et divitias evecti. Cf. 1 Sam. II, 7. Ps. CXIII, 7. Posterius hemistichium, וְקֹדְרִים שָׂגְבוּ יֶשַׁע bene reddidit Hieronymus: *et moerentes erigit sospitate.* Nam קֹדְרִים, proprie *atrati*, pullati, h. l. sunt moerore deformati, vid. not. ad Ps. XXXV, 14. — שָׂגְבוּ יֶשַׁע *Alti fiunt*, eriguntur, attolluntur divina potestate, in *salutem*, velut in tutam arcem, ubi a calamitatibus tuti sint. Cf. Ps. XII, 6. et not. ad Ps. IV, 1. Ante יֶשַׁע subaudienda est particula ל, praefixa nomini מָרוֹם in priori hemistichio. Loca plura alia, ubi ista particula omissa est, vid. in Noldii *Concordantt.* p. 415. ed. Tymp.

12. מֵפֵר מַחְשְׁבוֹת עֲרוּמִים *Solvit*, irritas facit, *cogitationes*, conatus *callidorum*, qui opprimere student humiles, Vs. 11. Est contrarium superiori. וְלֹא-תַעֲשֶׂינָה יְדֵיהֶם תּוּשִׁיָּה *Ita ut non faciant manus eorum rem*, vel *quicquam rei*, uti plures nomen תּוּשִׁיָּה vertunt, quod a verbo inusitato יָשָׁה, unde est יֵשׁ, *ens*, *id quod exsistit*, significatione putant convenire cum Graeco οὐσία (quocum, sublato ת, et sono convenit). Quod et Alexandrinus spectasse videtur, dum h. l. ἀληθὲς reddidit, i. e. quod *re vera exsistit*, simulacro aut umbrae rei oppositum. Ita Kimchius quoque, qui in Lexico locum nostrum sic explicat: כל יש וכל דבר שחשבו לעשות *quicquid facere cogitarant.* Sed merito explosit abstrusum istud etymon J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 1167. Cf. not. nostr. ad Jes. XXVIII, 29., quo quidem loco, uti etiam Proverb. VIII, 14., cum עֵצָה, *consilium*, *prudentia*, tanquam synonymo, conjungitur. Et infra apud nostrum XII, 16. תּוּשִׁיָּם idem plane est, quod Vs. 13. חָכְמָה, עֵצָה et תְּבוּנָה. Cf. et Proverb. II, 6. 7. Atque veteres longe plerisque, quibus illud nomen occurrit, locis, ipsum *sapientiam*, *doctrinam*, *legem* vertere, docet Michaelis l. c., ubi veterum interpretationes in Nott. sigillatim recensuit. Videtur autem תּוּשִׁיָּה proprie *auxilium* notare, quod

quod alicui allertur, aut medicina (coll. Arab. أَسَا *curavit medicamento impoſito, medicatus fuit,* unde أُسْوَة *ſolamen, id quo levatur dolor*), aut ſapiente conſilio, (cf. infra VI, 3. ubi תּוּשִׁיָּה cum עֶזְרָה, *auxilio,* jungitur), hinc in univerſum *conſilium, rationem, prudentiam,* et inſtitutum omne, quod cum intellectu et ratione fit. Quare verba noſtra ſic potius vertenda: *non faciunt manus eorum conſilium* l. *rationem,* i. e. quod cum ratione et ſapientia ſibi videbantur propoſuiſſe; nihil eorum perficiunt, quae prudenter et callide ſuſcepiſſe videbantur, ut optato fine potirentur. Similiter R. Levi Gerſonides noſtram dictionem exponit de eo, quod quis ſibi ſtatuit, ut faciat, quo finem optatum aſſequatur, etiam in malum. Chaldaeus, qui hunc Verſum cum ſequentibus refert ad Aegyptios et Pharaones, qui varias artes excogitarunt, quibus Iſraelitis mala inferrent, תּוּשִׁיָּה vertit מַלְכַּת חָכְמַתְהוֹן *conſilium ſapientiae ſuae.* Syrus: ܚܟܡܬܐ, *ſapientiam,* Arabs: ٱلْحِيلَة, *aſtutiam,* Hieronymus, *quod coeperunt.*

13. לֹכֵד חֲכָמִים בְּעָרְמָם *Capit ſapientes,* callidos, *in aſtutia ſua,* ut eo ipſo, quod aſtute excogitarant, capiantur, et irretiantur; ſuis eos retibus capit, ſuis jugulat gladiis. Videtur hinc ſumſiſſe Paulus quod citat 1 Cor. III, 19. ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. Alexandrinus noſtra verba ſic reddidit: ὁ καταλαμβάνων σοφοὺς ἐν τῇ φρονήσει αὐτῶν. חֲכָמִים, *Sapientes,* videntur h. l. in malo ſenſu dici pro עֲרוּמִים, *aſtutis,* quod Graecis quoque in σοφὸς et πυκινὸς uſitatum eſſe, monuit A. Schultens. בְּעָרְמָם Kimchius obſervat dictum eſſe pro בְּעָרְמָתָם, litera ת per ſyncopen conciſa, ut Hoſ. XIII, 2. כִּתְבוּנָם pro כִּתְבוּנָתָם. Aliis eſt Infinitivus Cal, qui 1 Sam. XXIII, 22. reperitur, ſed h. l. mutatis punctis, propter ſuffixum. Simplicius eſt formam ſego-

ſegolatam, עֹרֶם, aſſumere, ejusdem ſignificationis cum עָרְמָה. — Verſuti in altero hemiſtichio נִפְתָּלִים appellantur, quos Alexandrinus non male *πολυπλόκους* dixit, multis quaſi fraudum filis et nexibus implicitos. נִמְהָרָה *Fit praecipitatum* conſilium eorum, i. e. confuſum et fatuum, ut errent et impingant ubique ac in praeceps ruant, ſicut feſtinantes ſolent, quemadmodum Proverb. XIX, 2. dicitur אָץ בְּרַגְלַיִם חוֹטֵא, *feſtinus pedibus errat*, ſ. lapſat, offendit. Hinc נִמְהָרִים Jeſ. XXXII, 4. ſunt *temerarii*, ſtolidi, qui inconſulto aliquid faciunt ac temere, et Jeſ. XXXV, 4. נִמְהֲרֵי לֵב *conſternati*, mentis inopes, metu ac terrore. Senſus itaque eſt, conſilium verſutorum, etſi prudentiſſime initum, divina potentia fatuum ac irritum reddi, ut aeque nihil valeant homines iſti prudentiſſimis conſiliis ſuis, ac ſi imprudentiſſime inita eſſent. Syrus: ܘܡܶܠܟܳܐ ܕܢܟܝ̈ܠܐ ܡܒܰܛܶܠ, *et conſilium callidorum irritum facit.* Chaldaeus: וּמִלְּכַת אִסְטַגְנִינוֹהִי עוּקְמָנָא אוֹחִית עֲלֵיהוֹן *et conſilium aſtrologogorum ſuorum* (Pharaonis, vid. not. ad Vs. 12.) *perverſorum recidere feci ſuper eos.* Hieronymus: *conſilium pravorum diſſipat.*

14. יוֹמָם יְפַגְּשׁוּ־חֹשֶׁךְ וְכַלַּיְלָה יְמַשְׁשׁוּ בַצָּהֳרָיִם *Interdiu impingunt in tenebras, et velut noctem palpant in meridie*, i. e. etiam in rebus maxime perſpicuis hallucinantur, ac quum ſibi viderentur perſpicaciſſimi in ſuis conſiliis et negotiis exſequendis, ut non poſſent ea ad exitum perducere, involvuntur ſubito denſiſſimis tenebris et ignorantia. Hoc ipſum eſt inter diras, quas Moſes imprecatur neglecturis ſuas leges, Deuter. XXVIII, 29. Cf. Jeſ. LIX, 10. et infra XII, 25.

15. Dum ita aſtutias et inſidias verſutorum hominum irritas facit, e contrario יֹשַׁע, *ſalvat*, ſcil. אֶבְיוֹן, *pauperem*, inopem, quod nomen ex fine verſiculi eſt repetendum. Verba מֵחֶרֶב מִפִּיהֶם quidam habent pro aſyndeto, *a gladio*, item *ab ore eorum*, qui devoraturi eos erant,

erant, ne fiant praeda eorum, coll. Pf. CXXIV, 3. 6. Aliis eft appofitio: *a gladio, ore eorum,* ab eorum ore, quod illis eft tanquam gladius. Optime tamen Hieronymus: *a gladio oris eorum,* nam particula מִן faepe Genitivum format, ut infra VI, 25. Proverb. XXVI, 7. שֹׁקַיִם מִפִּסֵּחַ, *crura claudi.* Hof. V, 13. Nah. II, 10. Cf. Storrii *Obfervatt.* p. 254. not. In codd. quibusdam et Kennicotti et de Roffii fcriptum eft מֵחֶרֶב פִּיהֶם, quod miror a de Roffio praeferri vulgari lectioni, paullo quidem difficiliori, fed hoc ipfo nomine praeferendae. *Gladio oris* fignificantur calumniae et verba quaecunque in honorum aut capitis periculum inducunt. Sic Proverb. XXVIII, 15. malevolorum lingua חֶרֶב, et Pf. LVII, 5. חֶרֶב חַדָּה *gladius acutus,* vocatur. Supervacanea igitur L. Cappelli conjectura (*Crit. S.* p. 950. ed. Vogel-Schaafenberg.) pro מֵחֶרֶב legendum effe מָחֳרָב *defolatum* (ut fit fynonymum vocis אֶבְיוֹן), participium Hophal ab הֶחֱרִיב *defolare, deftruere.* Cf. Buxtorfii *Anti-Crit.* p. 881.

16. וַתְּהִי לַדַּל תִּקְוָה *Et eft* hoc fcilicet modo *tenui fpes* reliqua, ei, qui ope omni et fpe humana deftitutus eft. וְעֹלָתָה קָפְצָה פִּיהָ *Et perverfitas contrahit* i. e. *occludit os fuum,* verfutorum iftorum infidiofa eloquentia obmutefcit, confufi et fruftrati fpe fua tacent, quum praeter opinionem fuam vident ereptos eos, quos putabant a fe oppreffum iri. Haec ipfa verba extant Pf. CVII, 42., nifi quod pro עֹלָתָה illic, fine He paragogico, עַוְלָה fcriptum eft, femininum, ut A. Schultens monet, „fegolati עֶוֶל, quod et עול fcribi potuit ex eadem lege, qua omnia nomina formae פור in origine fuerunt פֶּרֶד, unde in plurali פְּרָדִים exiftit. Eodem ergo jure עֹלָתָה pofitum, quo עַוְלָתָה." Cf. Storrii *Obfervatt.* p. 62.

17. Adhuc Dei potentiam, fapientiam, juftitiam et mifericordiam expofuit Eliphafus, tum in rebus naturae univerfe, tum fpeciatim in homines, oppreffos maxime, quos pro fua potentia et clementia e manu opprimentium,

licet

licet robustiorum, eripiat. Ad eum vult Iobum reverti (Vs. 8.), qui pro sua potentia et misericordia, etiam in singulos quosque, ipsum ex hac calamitate sit liberaturus. Itaque hortatur jam amicum, ut mala castigationis causa ei divinitus immissa (utpote mortali, natura vitioso, Vs. 7.), aequo ferat animo, ut ipsius causam jam placatus magis suscipiat Deus, et ad illum reducat ordinem et gradum, ex quo nunc depulsus jacet. Eadem sententia, iisdem plane verbis concepta, Proverb. III, 11. 12. מוּסַר יְהוָה אַל־תִּמְאָס *castigationem Jovae ne aversferis,* כִּי אֶת אֲשֶׁר־יֶאֱהַב יְהוָה יוֹכִיחַ *nam quem amat Jova, hunc castigat.*

18. Sed qui vulnera infligit, idem et obligare illa ac sanare potest, quemadmodum ipse de se testatur Deuter. XXXII, 38. מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא Hos. VI. 1. Significat igitur, nihil esse timendum illi, qui Deum omnipotentem et justum agnoverit, qui se illi totum et omnino subjecerit.

19. *Sex* angustiis, *septima*que insuper addita, indicat multas et varias calamitates, et tandem plane cumulatas, ut nihil videatur posse accedere ad miseriam. Ex quibus omnibus dicit Deum eripere eos, qui aequo animo eas ferant, et ab omnipotente pariter ac justissimo rerum omnium moderatore auxilium exspectent. Expressit autem hanc sententlam eo loquendi modo, Hebraeis non infrequenti, in quo numerus aliquis ita proponitur, ut extremus seorsim addatur, qui complet numerum. Sic Amos. I, 3. 6. 9. 11. cet. עַל־שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי דַמֶּשֶׂק וְעַל־אַרְבָּעָה *propter tria crimina Damasci et propter quartum.* Ecclesiast. XXVI, 5. Ἀπὸ τριῶν εὐλαβήθη ἡ καρδία μου, καὶ ἐπὶ τῷ τετάρτῳ ἐδεήθην. Vid. et Exod. XX, 5. Mich. V, 4. Proverb. XXX, 15. Sic apud Homerum ἐννῆμαρ — τῇ δεκάτῃ, Iliad. I, 53. 54. VI, 174. IX, 466., et ἑξῆμαρ — ἑβδόμῃ, Odyss. XVI, 249. 53. Et magis accommodate ad locum, in quo versamur, Prov. VI, 16. *Sex sunt, quae odit Dominus, et septimum dete-*

detestatur anima ejus; quae deinceps sigillatim enumerantur. Sic et nostro loco recensionem, quae sequitur, malorum ad septenarium numerum aliqui exigunt, cf. not. ad Vs. 23. Sed Gesenius *Lehrgeb.* p. 702. numerum secundum et h. l. et in aliis, quos attulimus, similibus, non pro numero ordinali positum existimat, sed proprium suum usum numeri cardinalis obtinere censet, ut hic Versus ita sit vertendus: *e sex angustiis te liberabit, et* s. *imo in septem* adflictionibus *non laedet te malum.* Ita numeri definiti *sex* et *septem* pro indefinitis positi erunt, ad multitudinem indicandam, ut *septenarius* numerus usurpatur Levit. XXVI, 18. 21. Prov. XXIV, 16. Ceterum apparet, verbum יַצִּילֶךָ, *extrahet te,* significare liberationem e malis; quae acciderint, לֹא־יִגַּע autem, *non attinget te* malum, pertinere ad reliquae vitae tranquillam stationem, nullis amplius fluctibus turbandam.

20. פָּדְךָ *Redimet te,* i. e. liberabit te, cf. not. ad Ps. XXV, 22. — מִידֵי חָרֶב, *A manibus gladii,* a potestate et violentia hostis armati, ne occidaris. Sicuti gladio *os* tribuitur Exod. XVII, 13. Num. XXI, 24., et *facies,* infra XIX, 29. Levit. XXVI, 37. Jes. XXXI, 8., ita hic *manus,* ut Ps. LXIII, 11. Jerem. XVIII, 21. Ezech. XXXV, 5.

21. בְּשׁוֹט לָשׁוֹן תֵּחָבֵא *In flagello linguae absconderis,* quum improbi calumniis alios et maledictis incessunt ac velut flagellant, non venies illis in mentem, ut te cum aliis accusent, et linguae suae virulentia petant, aut traducant, perinde ac si lateres. Sunt, qui בְּשׁוֹט faciant infinitum: *in grassando,* i. e. quum grassatur lingua maledica (coll. Ps. LXXIII, 10.). Sed quamvis Infinitivus verborum media quiescentium et quandoque Cholem habeat, ut קוֹם Jerem. XLIV, 29., שׁוֹב Jerem. XLII, 10. al.; tamen si *grassando* dicere voluisset, eum potius existimarim dicturum fuisse בְּשׁוּט, cum Schurek, ut supra I, 8. מִשּׁוּט בָּאָרֶץ, quod cum Arabico شَوَطَ *obire, circum*

cum curſitare convenit, quum noſtrum שׁוֹט idem ſit, quod Arabicum سَوْط, *ſcutica, flagellum,* ut infra IX, 23. Jeſ. XXVIII, 18. Nec veterum ullus h. l. de *graſſandi* notione cogitavit. Alexandrinus: ἀπὸ μάστιγος γλώσσης, Vulgata vetus et Hieronymus: *a flagello linguae.* Chaldaeus: בְּנִזְקָא דְלִישָׁן *in nocumento linguae.* Syrus: ܡܢ ܡܚܘܬܐ ܕܠܫܢܐ, *a virga linguae.* Arabs: مِنْ سَوْطِ ٱللِّسَانِ, *a ſcutica linguae.* Non eſt opus, שׁוֹט לָשׁוֹן per ellipſin dictum ſtatuere, pro שׁוֹט אִישׁ לָשׁוֹן, *flagellum viri linguae,* i. e. calumniatoris, ut Pſ. CXL, 12., coll. ſimili ellipſi Pſ. CIX, 4. CXX, 7. ubi not. cf. Sed *flagello* lingua maledica h. l. ſicut alias *gladio* aut *ſagittae* comparatur, quod ſicut flagellum corpori, ita illud famae vulnera infligit, cf. Pſ. LVII, 5. LIX, 8. LXIV, 4. „*Flagellum linguae* vocari contumelioſas voces, quibus homines impetuntur, et veluti flagellantur, eorumque fama laceratur, tralatitia eſt metaphora, omnibus credo linguis uſitata. Idem nempe, quod Horatio (*Od.* III, 12. 3.) *patruae verbera linguae,* quae miſeras puellas exhorreſcere ait. Sic Galli dicunt *un coup de langue,* et Angli ad Eliphae locutionem propius, *lashes* de aculeatis dictis uſurpant. Ceterum hoc noſtro loco, *a flagello linguae abſcondis,* plane germanum huic Pſalmi XXXI, 21. *Abſcondis in tentorio a contentione linguarum,* ſic ut alter alterum locus mire illuſtret, et Pſaltes ab Eliphaſo mutuaſſe videatur.“ Bouillier. וְלֹא־תִירָא מִשּׁוֹד כִּי יָבוֹא *Nec timebis a vaſtatione quum venerit,* ingruerit, q. d. non erit, quod timeas, quia te Deus ab ea ſervabit. שׁוֹד (in quo elegans Hebraeis auribus paronomaſia cum שׁוֹט) non eſſe reſtringendum h. l. ad *tempeſtates* et *grandines,* ut quidem voluerunt, verum latiſſime patere atque *mala omnia vaſtitatem inducentia* amplecti, ut ſunt populatio-

nes,

nes, praedationes, ruinae, incendia, recte A. Schultens animadvertit.

22. שׁד A. Schultens in *Animadverss. philologg.* (*Operr. minorr.* p. 13.) et in *Commentar. ad h. l.* confert cum Arabico شَدَّة, *durities*, qua exprimunt etiam *inopiam et egestatem ultimam*, solenni formula jungentes وجوع شدّة, *inopiam et famem*, sicuti h. l. שׁד. וְכָפָן *Famis* notionem שׁד et Jes. LI, 19. obtinere existimat, quum ibi cum רָעָב jungatur. Verum quum שׁד ceteris omnibus V. T. locis *vastitatem* designet, nec nostro loco, nec Jesajano aliter videtur capiendum, praesertim quum utroque loco usitata significatio perquam apta sit; *vastitatem* enim, sive a natura proveniat, quum aut locusta, aut uredo corrumpunt et populantur messes, aut praeceps a culmine torrens, aut grando sternit laeta sata, sive ab hoste omnia depopulante, unde terra vasta et squallida reddatur, semper penuriam ac famem subsequi necesse est. Syrus et Arabs שׁד h. l. ܒܙܬܐ النهب *praedationem* reddiderunt. Non est, cur quaeramus cum Hebraeis, quomodo differant *vastitas et fames* hoc Versu commemoratae ab iisdem calamitatibus Versu, qui praecessit, jam nominatis (רָעָב volunt signare *famem ex defectu annonae* et sterilitate oriundam, כָּפָן vero *caritatem annonae*, a frumentariis flagellatae, in *horrea* sua eam *colligentibus* et supprimentibus); nam et *ferae* hoc et sequ. Versu repetuntur. תִּשְׂחָק *Ridebis,* non curabis, securus ea mala contemnes, Dei praesidio tutus. Cf. infra XXXIX, 7. XLI, 20. Similiter Martialis, cum agit de endromide, quae hominem egregie a coeli et temporum injuriis tuetur, *ridere* illum dicit, quicquid alii ab eo munimento nudi timere solent (IV, 19. 4.):

Ridebis ventos hoc munere tectus, et imbres.

Quod

Quod poeta ante תִּירָא particulam אַל (non לֹא) posuit, in eo A. Schultens emphasin detexisse sibi visus est, *ne timeas* existimans venuste positum pro *cave timeas,* multo plus sonans, quam לֹא־תִירָא, „est enim *prohibentis,* inquit, et *increpantis* quasi, ne suam dignitatem ac majestatem minuat veluti, eos timendo, quos ut Dominus pede suo calcare possit illaesus." Sed particula אַל saepius quidem est prohibentis aut deprecantis, saepe tamen etiam simpliciter negat, ut Ps. XXXIV, 6. XLI, 3. L, 3.

23. Variae sunt variorum sententiae de sensu promissi: עִם־אַבְנֵי הַשָּׂדֶה בְרִיתֶךָ, *cum lapidibus agri* erit *pactum tibi.* Quidam *lapides terminales* significari putant, qui cum immobiles manent, pactum cum domino agrorum videntur iniisse; ut promittatur, terminum numquam fore refigendum. Alii opinantur respici ad *scopelismum,* quem in Arabia obtinuisse memorat Ulpianus. Videlicet solebant inimici alicujus praedium ejus σκοπελίζειν, id est lapides ponere, indicio futuros, quod si quis eum agrum coluisset, malo leto esset periturus insidiis eorum, qui istos scopulos posuissent: quo fiebat, ut nemo ad eum agrum accedere auderet, crudelitatem timens eorum, qui scopelismum fecerant. Similis ritus deprehenditur 2 Reg. III, 19. 25. Cf. Jo. Godofr. Baronis *Dissert. de Scopelismo (sub praesidio Mich. Rhodii) in Alma Viadr.* 1705. 4., et Jo. Christ. Clodii *Dissertat. de Scopelismi, criminis Arabiae, ruderibus.* Lips. 1730. 4. Recte tamen Schultens: „Haec adblandiri posse non negem; sed accuratius expensa minus placent, quod hi casus sint rari et singulares, vix quadrantes ad benedictionem hanc generalem, pios omnes prosecuturam." Alii sensum putant esse hunc: lapides, qui per agros sparsi nocere solent, tecum quasi foedere initio, muro et macerie sepient fundos tuos, ne furibus ferisve pateant sata. Quod vereor ne sit subtilius, quam verius. Alii *fundum lapidosum,* unde ad Iobum uber proventus sit redundaturus, significari opinantur, ut haec sit sententia: adeo tibi

tibi a fame nihil erit metuendum, ut non culta modo agrorum tuorum, ſed et ipſi ſteriles lapides fructus copioſos allaturi ſint: cum aliorum fertiles agri ſpem ſallant colonorum, ſaxa tua quaſi tecum foederata, melle, lacte, oleo fluent. Cf. infra VIII, 17. XXIX, 6. Deut. XXXII, 13. Alia tentamina vid. in J. H. Ursini *Analect. SS.* T. II. p. 295. ſeqq. Simpliciſſima tamen Merceri explicatio, Schultenſio quoque probata: *nam* etiam *cum lapidibus campi foedus tibi* intercedet, ne ad eos impingas aut offendas pedem tuum, ut habetur hoc et alia ſimilia Pſ. XCI, 12. Videberis foedus cum lapidibus camporum percuſſiſſe, ne tibi noceant, et pacem cum feris. Ita omnia, quantumvis noxia, tibi nihil nocebunt aut incommodabunt. בְּרִיתֶךָ *Foedus tuum* erit, ut tibi non obſint aut noceant, cf. ſimilem locutionem Jeſ. XXVIII, 15. הָשְׁלְמָה־לָךְ *Pacifica* erit *tibi,* ferae te non laedent, nec agros tuos vaſtabunt. Hebraei curioſiores ſunt in quaerendis inde a Vs. 20. ſex et ſeptem afflictionibus. Verum etſi hic forſan ſeptem reperiri poſſint, quanquam octo potius reperias, aut certe nonnulla geminata, non videtur hoc poetae fuiſſe ſtudium, ut ſeptem enumeraret accuratius. Sed quum in genere (Vs. 19.) *ſeptem* pro indeſinito numero dixiſſet, aliquot deinceps exempli cauſa enumeravit, quae inſtar omnium ſint. Chaldaeus haec omnia, quum ſint generalia, ad populum tamen Hebraeum ſpecialiter refert, qui a ſex et ſeptem plagis, fame, et hoſtibus, quos enumerat, Aegyptiis, Madianitis, Amalekitis, Sihone et Ogo, rege Baſan, ereptus fuerit.

24. Verum non ſolum a malis et calamitatibus eripiet te aut tuebitur Deus, quin etiam favore ſuo et beneficiis te proſequetur. וְיָדַעְתָּ *Et ſcies,* ipſo experimento cognoſces, ut Vs. 25. Zachar. IV, 9. — כִּי־שָׁלוֹם *Quod pax,* i. e. quietum et incolume, ſartum tectumque ſit. Hieronymus; *quod pacem habeat.* Abſtractum pro concreto; niſi malis adjectivum eſſe formae גָּדוֹל, קָטֹון.

Cf. infra XXI, 9. 1 Sam. XXV, 6. 2 Sam. XX, 9. Alii subaudito ב ante nomen quod sequitur, vertunt: *quod pax sit in tabernaculo tuo.* אָהֳלֶךָ *Tabernaculum*, habitaculum *tuum*, cum omnibus hominibus et bonis, quotquot in eo reperiuntur. *Tabernaculum* pro domo, habitaculo, quod antiquitus in tabernaculis habitaretur, ut Num. XXIV, 5. Deut. XVI, 7. al. Sensus: omnia tibi domi prospera et felicia agnosces. Hemistichium alterum, וּפָקַדְתָּ נָוְךָ וְלֹא תֶחֱטָא, *et visitabis habitaculum tuum* (de נָוֶה, quod proprie *mansionem pecudum et pastorum* designat, vid. not. ad Ps. XXIII, 2., h. l. i. q. אֹהֶל, ut infra XVIII, 15.), *nec peccabis*, Hebraeorum quidam sic exponunt: domum tuam ac familiam instituet et diriges ad cultum et timorem Dei, nec in poenam incides, reus non perageris; quasi notet Eliphasus filiorum peccatum Iobo imputatum. Sed recte monuit Jarchius, verbum חָטָא h. l. eodem significatu esse capiendum, quo Jud. XX, 16. occurrit, scilicet *aberrandi a scopo*, ad quem locum Ludov. de Dieu contulit Aethiopicum ኀጠአ, *destitui, carere, non invenire* aut *assequi*, unde nostrum locum sic explicavit: quum visitabis habitaculum tuum, ejusque statum perlustrabis, non invenies te destitutum, et rebus necessariis carentem, sed abunde potius instructum. Mallem: curabis domum tuam et res tuas, et eas procurans non frustraberis spe tua, cedentibus tibi rebus omnibus pro voto et ex animi sententia. Nomen נָוֶה Aquila et Hieronymus ad verbum נָאָה retulerunt, et *pulchritudinem* notare opinati sunt, ut Hieronymus et supra Vs. 3., ubi not. cf. Ille enim sic vertit: *καὶ ἐπισκέψῃ ὡραιότητά σου, καὶ οὐ μὴ ἁμαρτήσῃ*, hic: *et visitabis speciem tuam, nec peccabis.* Reliqui veteres נָוֶה recte quidem *habitaculi* significatu ceperunt, sensum tamen non uno modo reddiderunt. Alexandrinus enim, neglecto verbo וּפָקַדְתָּ: *ἡ δὲ δίαιτα τῆς σκηνῆς σου οὐ μὴ ἁμάρτῃ.* Vetus Vulgata: *et tabernaculi tui conversatio non peccabit.* Syrus:

ܘܬܣܥܘܪ

ܘܬܗܦܘܟ ܠܡܫܪܝܟ ܘܠܐ ܬܣܟܠ et Arabs:

فَتَرْجِعُ إِلَي مُسْتَقَرِّكَ وَلَا تُخْطِي

et redibis ad habitaculum tuum, nec peccabis, ſ. *aberrabis.* Chaldaeus: וְתַזְמֵן מְדוֹר מַשְׁכְּנָךְ וְלָא תַנְזֵיק *et praeparabis habitaculum tentorii tui, nec nocebis.*

25. Haec felicitas, non interturbanda vitae ſpatio, augebitur numeroſa filiorum nepotumque ſobole. צֶאֱצָאִים proprie ſunt *germina* arborum et plantarum, grato cum virore et nitore emicantia (arab. صَأْصَأَ, *micuit oculis, emicuit*), hinc ſoboles hominum, cum novis arborum plantarumque germinibus comparatae (coll. arab. صِئْصِئ et ضِئْضِئ *ſtirps arboris, familiae,* vid. N. G. Schroederi *Obſervatt. ad Origg. Hebrr.* Cap. VII. §. XLIV, p. 167.), ut infra XXXI, 8. Jeſ. XXII, 24. XXXIV, 1. — כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ *Sicut herba terrae* ſcil. multiplicabuntur, magnum incrementum Hebraei herbae augmento comparant, cf. Pſ. LXXII, 16. Jeſ. XLIV, 3. 4.

26. Negotium facit interpretibus nomen כֶּלַח, huic tantummodo libro proprium, nam ſemel tantummodo, infra XXX, 2., recurrit. Hoc loco plerique *ſenectutem* volunt notare, quam ſignificationem exſculpunt ex Arabico كلح, *ſtrinxit dentes cum auſteritate vultus,* quaſi a vultus auſteritate dicta eſſet ſenectus. Arabum poetis كالح eſt epitheton *hyemis,* quaſi *reſtricto dente et rugoſo vultu infeſtum tempus.* Hinc A. Schultens ad h. l. hebraeum כֶּלַח *hyemem ringentem vitae humanae,* i. e. decrepitam ſenectutem notare cenſet. J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 1279. 80. ab alia verbi

arabici notione, Giggeio commemorata, *labiis ingestis et contractis fuit,* dictam senectam putat, quod summo in senio, dentibus excidentibus, labia intus contrahuntur. Quae omnia videntur argutiora esse, quam vera. Ludov. de Dieu ex Aethiopico כלח, *clamare,* כֶּלַח *clamorem* interpretatur, hujusque loci sensum facit hunc: *ingredieris cum clamore in sepulchrum,* id est cum acclamatione et applausu aliorum, *sicut ascendit acervus frugum tempore suo,* quum enim acervi frugum tempore suo in horreum colliguntur, magna solet esse gaudiorum acclamatio. Quod longius petitum esse, notavit jam A. Schultens. Alii כֶּלַח *hilaritatem* notare volunt, ex Arabico كَلَحَ, *risit nudatis dentibus.* Sed neque *senectutis,* neque *clamoris,* neque *hilaritatis* notio quadrat alteri loco, XXX, 2., ubi כֶּלַח respondet nomini כֹּחַ in priore hemistichio, ut hic *acervo frugum ad plenam maturitatem perductarum* in hemistichio altero. Utroque loco aptissima *integritatis, consummationis* significatio, etsi ea dialectorum cognatarum usu firmari non possit. Nam quod illam Syriaco ܟܠܚ tribuit Edm. Castellus in *Heptagl.* summi viri errore factum esse, monuit Gesenius in Praefat. ad Lexicon hebr. minus edit. sec. Sed forsan radix כָּלַח eandem quam כָּלָה significationem *absolvendi, consummendi* obtinuit, uti حنى et גָּחַן *se inclinare.* Intelligendus autem h. l. *annorum* vitae humanae *numerus integer,* i. e. *justus, atque completus,* ut sensus sit: non aetate praematura, sed completis annis tuis, matura jam senecta morieris; non praevenieris violenta et immatura morte. Sic et Chaldaeus: תֵּיעוֹל בִּשְׁלִימוּת שְׁנָיָךְ בְּכוֹכָא לְקִבוּרְתָּא, *ingredieris in completione annorum tuorum, in senectute, in sepulchrum.* Aben-Esra: טַעַם שֶׁיָּמוּת בִּמְלֹאת מִסְפַּר יָמָיו *sensus, eum moriturum in plenitudine numeri dierum suorum.* Hieronymus בְּכֶלַח *in abundantia* reddidit; intellexit fortasse abundantiam annorum. Syrus et Arabs: ܒܢܝܚܐ, بِالرَّاحَةِ, *quiete.* Alexandrinus:

nus: ὥσπερ σῖτος ὥριμος κατὰ καιρὸν θεριζόμενος, *tanquam frumentum maturum, quod in tempore ſuo metetur*, ut vetus Latinus reddidit. Putavit Graecus interpres כֶּלַח conflatum ex ſimilitudinis particula כ, et לַח, *vegetus*. — כַּעֲלוֹת גָּדִישׁ בְּעִתּוֹ, *Sicut aſcendit acervus frugum ſuo tempore*, i. e. grandis et ad ipſos exactae aetatis terminos provectus ingredieris ſepulchrum, ut fruges non niſi ad plenam maturitatem perductae in aream comportantur, ut ex illis acervus fiat. גָּדִישׁ eſt *acervus frugum*, qui in area erigitur, ut in regionibus calidoribus fieri ſolet (vid. Paulsen vom *Ackerbau der Morgenländer*, p. 110. 123.), ut Syriacum ܓܕܝܫܐ et Arabicum كَدِيس (quae ipſae voces h. l. a Syro et Arabe uſurpatae) et كُدْس, *acervus non excuſſae meſſis*, a كدس, *accumulavit*, ג et כ invicem permutatis, cujus mutationis plura exempla dedit A. Schultens in *Clavi Dialector.* p. 201., ubi obſervat et noſtrum كَدِيس poſſe et جديس ſcribi, quum forma collectivi أَكْدَاس, *acervi*, in Pentateucho arab. ab Erpenio edito, Geneſ. XXXI, 46. et Exod. VIII, 10. أجداس ſcribatur. כַּעֲלוֹת *Inſtar aſcendere*, ſicut in altum ſurgit, et coacervatur, ut in aream inſeratur. Similis figura, verbis tamen diverſis expreſſa 2 Reg. XXII, 20. *Colligam te ad patres tuos*, וְנֶאֱסַפְתָּ אֶל־קִבְרֹתֶיךָ, *et colligeris ad ſepulchra tua.* Aben-Eſra עֲלוֹת h. l. ſimpliciter *auferendi* notione capiendum vult, ut in illo Pſ. CII, 25. אַל־תַּעֲלֵנִי בַּחֲצִי יָמָי *ne tollas me in dimidio dierum meorum*, et infra XXXVI, 20. — בְּעִתּוֹ *In tempore ſuo*, non prius ſcilicet, quam quum fruges plene maturuerunt; ita tu etiam non prius ſepulchro infereris, quam quum ad ſummam maturitatem aetatis humanae perve-

perveneris. Alexandrinus: *ὥσπερ θημωνία ἅλωνος καθ' ὥραν συγκομισθεῖσα, tanquam acervus areae in tempore ſuo congregatus*, ut Vulgatus vetus reddidit. Hieronymus: *ſicut infertur acervus tritici in tempore ſuo.*

27. הִנֵּה־זֹאת חֲקַרְנוּהָ כֶּן־הִיא *Ecce hoc eſt quod ſcrutati ſumus, ita eſt*, diligenti perquiſitione ſcrutati ſumus haec, quae dixi; haec ſunt nobis perſpecta et explorata, utpote accurate a nobis inquiſita, numquam pios et probos perire, ſed ſolos improbos a Deo perdi, qui ſi aliquandiu florere videantur, repente tandem a Deo opprimi cum tota poſteritate, et felicem eum eſſe, qui aequo animo fert Dei flagella, eum ab afflictionibus variis liberandum Omnipotentis ope, inſuperque favore divino afficiendum et augendum, donec diem ſuum ſuaviter et tranquille obeat. Haec omnia diligenter perquiſita ita eſſe, ut dixi, re ipſa comperimus. שְׁמָעֶנָּה וְאַתָּה דַע־לָךְ *Haec ergo audi, et ſcito tibi*, i. e. attende diligenter, et in mente reconde. Bene Hieronymus: *quod auditum mente pertracta.* Videlicet eo directa ſunt, quae Eliphaſus protulit, ut ſua peccata Iobus agnoſcat, quorum ſtipendium innuit eſſe mala haec graviora, quibus affligitur.

IOBUS.

IOBUS.

Cap. VI. VII.

ARGUMENTUM.

Respondet Iobus ad ea, quae ab Eliphaſo dicta fuerant. Primum quod ille ſe impatientiae arguerat, hanc imputandam eſſe oſtendit doloris, quem patiatur, magnitudini et atrocitati, quem varie exaggerat, tantum eſſe oſtendens, ut ei ferendo par non ſit (VI, 2 — 12.). Eliphaſi ac ſociorum in ſe immiſericordiam et aſperitatem taxat, quod ex miſeriis ſibi immiſſis ſe judicaſſent injuſtum et ſceleratum, et quod cum ſe ab illis ſperaſſet ſolatium adepturum, longe ſecus acciderit, ut ſua exſpectatione fruſtratus, nihil ab illis niſi verba inclementia et aſpera retulerit (18 — 23.). Hortatur tamen, ut ſi quid in ipſo minus aequum et prudens deprehenderint, illud coërceant et corrigant, dummodo et illi viciſſim audiant, et omnis abſit ab ea diſputatione pertinax et tumultuoſa contentio (24 — 30.). Quod Eliphaſus de ferenda aequo animo Dei caſtigatione dixerat, eludit, tum ob ejus gravitatem (VII, 1 — 5), tum quod tam breve tempus homini conceſſum hic eſſe dicat, ut tantae calamitati ferendae omnino impar ſit (6.). Hinc vi doloris coactus, in Deum ipſum ſermonem dirigit, petitque ut, quum ſciat, tam breve tempus hic homini conceſſum eſſe, idque multis undiquaque aliis curis, aerumnis et anxietatibus, quae hanc vitam comitantur, aſſidue plenum, ſaltem ſe exiguo illo tempore ſinat tranquille vivere, nec ſe ita graviter affligat.

affligat. Itaque velut cum Deo expoſtulat, quod quum hominis haec ſit conditio, ſe non miſſum faciat, tantisper dum brevi hac vita fruatur (7—21).

VI. 1. Ad haec Iobus ſic reſpondit:
2. Utinam ponderaretur impatientia mea,
Meaque calamitas in trutina una attollatur!
3. Profecto eſſet haec marina gravior arena!
Propterea verba mea modum exceſſere.
4. Tela quippe Omnipotentis in me ſtant defixa,
Quorum venenum meus haurit ſpiritus,
Terrores Numinis aciem contra me inſtruunt.
5. Numquid rudit onager ad herbam?
Aut mugit appoſita farragine bos?
6. Num comeduntur inſipida ſine ſale?
Num eſt in albo ovi ſapor?
7. Quae tangere abhorrebat animus,
Ea ſunt inſtar panis mei.
8. Utinam eveniat, quod poſtulo,
Concedatque Deus, quod aveo!
9. Et me velit obterere,
Ac laxata manu conficere!
10. Hoc vero mihi ſolatio eſt,
Quod, licet aeſtuem in dolore, nec parcat *Deus*,
Ego tamen non abnui dicta Numinis. —
11. Quae autem fortitudo mea, ut ſuſtineam?
Quantum virium mihi reſtat, ut diutius me contineam?

12. Num

Num mihi ſaxeum robur, 12.
Num caro mea aenea?
Nihil mihi reſtat auxilii, 13.
Expulſum a me ſolatium.
Afflicto ab amico praeſtanda eſt humanitas, 14.
Alioquin hic reverentiam Dei exuit.
Mei fratres fallunt uti torrens, 15.
Velut labens per valles rivus dilabuntur,
Ut qui turbidi amnes ruunt glacie ſoluta, 16.
In quos abdidere ſeſe nives:
Tempore quo coarctati decreſcunt, abolentur, 17.
Aeſtu faceſſunt ſuo e loco.
Deflectunt ad illos viatorum catervae iter ſuum, 18.
Aſcendunt in vaſtum deſertum et diſpereunt.
Reſpectant illos catervae Themaeae, 19.
Turmae Sabaeae ad eos ſpem intendunt.
Pudet eas confidiſſe. 20.
Deveniunt illuc, et pudore ſuffunduntur.
Ita profecto et vos in nihilum abitis, 21.
Qui viſa calamitate reformidatis. —
Num dixi: date mihi? 22.
Aut: de facultatibus veſtris pro me donate?
Aut: liberate me e manu hoſtis, 23.
Et e potentia terribilium me redimite?
Edocete me, et tacebo, 24.
Ac mihi quid erraverim demonſtrate.
O quam dulcia ſunt recte dicta! 26.
Sed quid arguit increpatio veſtra?
Vosne verba reprehendere cogitatis? 25.
Sed in auram dicta deſperati.

27. At

27. At ſuper pupillo rete jacitis,
Atque amico foveam foditis.
28. Placeat vobis ad me reſpicere,
Et apparebit vobis, num falſus ſim.
29. Denuo inſtate, modo abſit iniquitas!
Denuo inſtate, adhuc juſta eſt mea cauſa.
30. Quaenam fuit in lingua mea iniquitas?
Sed palatum meum acerba non ſentiat?

VII. 1. Nonne militia eſt homini ſuper terra,
Et ſicut dies mercenarii dies ejus?
2. Ut ſervus, anhelat umbram;
Utque mercenarius exſpectat mercedem ſuam:
3. Sic hereditario obtinui menſes calamitoſos,
Noctesque aerumnoſae mihi ſunt aſſignatae.
4. Si decumbo, dico, quando ſurgam?
Quando receſſerit nox?
Et ſatior jactationibus usque ad crepuſculum.
5. Caro mea induta eſt putre et ramento pulveris,
Cutis mea conſaneſcit rurſusque recrudeſcens ſane diffluit.
6. Dies mei citius abſolvuntur quam trama,
Conſumuntur ſine ſpe.
7. Memento halitum eſſe meam vitam,
Neque oculos meos rurſus bona eſſe viſuros.
8. Non me jam ſpectabunt oculi cernentium,
Vix oculos in me conjeceris, quum ego periero.
9. Conſumitur nubes et dispellitur,
Sic qui ad inferos deſcendit, non redit.

10. Non

Non deinceps domum ſuam repetit, 10.
Nec eum ſuus amplius agnoſcit locus.
Igitur ego meum os non continebo, 11.
Loquar in illa animi mei anguſtia,
Effundam illum mentis meae moerorem.
Num mare ego ſum, aut monſtrum marinum, 12.
Ut tu mihi cuſtodiam adhibeas?
Si dico: „conſolabitur me lectus meus, 13.
Levabit querelam meam cubile meum;"
Tum perterres tu me ſomniis, 14.
Perturbas me viſionibus,
Ut praeoptet ſuffocationem anima mea, 15.
Et mortem, quam oſſa mea.
Tabeſco, nec perpetuo vivam; 16.
Deſiſte a me, nam halitus eſt vita mea.
Quid eſt homo, ut eum tanti facias, 17.
Ejus ut rationem habeas?
Eumque ſingulis matutinis cures, 18.
Et momentis ſingulis explores?
Quamdiu non avertes oculum a me, 19.
Nec ſines me, dum meam glutiam ſalivam?
Peccaverim, quid tibi faciam? o hominum 20.
obſervator!
Quare me poſuiſti offenſaculum tibi?
Et mihimet factus ſum oneri?
Aut cur non peccatum meum tollis, 21.
Et crimen aboles?
Mox enim in pulvere decumbam,
Mane ſi me quaeſiveris, non ero.

NOTAE

NOTAE
in
Cap. VI.

2. כַּעַשׂ h. l. esse *indignationem* in querelas intemperantiores erumpentem, doloris et miseriae gravitate excitatam, ut supra V, 2., non dubium. Verum de הַיָּתִי, quod Masorethae ad marginem jubent legi הַוָּתִי, in altero hemistichio, ambigitur. Hebraeorum pleriqüe explicant שִׁבְרִי, *confractionem meam*, nam verbum הָיָה in Niphal interdum significat confici, ut Dan. VIII, 27. אֲנִי נִהְיֵיתִי וְנֶחֱלֵיתִי, *ego confectus sum et infirmatus*. Alii, significatione cognati nominis הֹוָה Jes. XLVII, 13. Ezech. VII, 26., id est, *gravis infortunii* capiunt. Ita Alexandrinus, qui ὀδύνας vertit. Hieronymus: *calamitas mea*. Syrus et Arabs: ܕܡܛܝܼ ܗܘܳܐ, ألَّذِي أَصَابَنِي, *quod mihi accidit*. Utrique consentiunt in commatis universi sensu constituendo hoc: optare Iobum simul haec appendi, et inter se conferri, indignationem seu querelam, cum sua miseria, quasi significare velit, non excedere querelas magnitudinem malorum: quicquid exclamet, et conqueratur, longe inferius esse gravitate mali, quod ferat. Sed qui proxime sequitur versiculus, ostendit, comparationem fieri non indignationis et calamitatis, sed utriusque, כַּעְשִׂי et הַוָּתִי, simul cum re quantumvis gravi. הַוָּה autem, quod *grave infortunium*, *aerumnas* significare, non est dubium, cf. Ps. LII, 4. XCI, 3.; infra XXX, 13.; hoc tamen loco malim pro *aegrimonia* ex gravi et intolerabili miseria concepta accipere, ut magis congruat cum כַּעְשִׂי. Sic certe in Proverbiis pro eo, quod Cap. XVII, 25. habetur, כַּעַס לְאָבִיו בֵּן כְּסִיל, Cap. XIX, 13. dicitur הַוֹּת לְאָבִיו בֵּן כְּסִיל. Hinc factum, quod

quod h. l. et Chaldaeus הַוָּתִי reddidit אִתְרְגוּשְׁתִּי *perturbatio.* Simile genus loquendi extat Pſ. LXII, 10., ubi de vanitate hominis agens poeta, ait, ſi homo et vanitas ſimul in easdem bilances aſcenderint, fore, ut ipſa etiam vanitate levior ſit homo, בְּמֹאזְנַיִם לַעֲלוֹת הֵמָּה מֵהֶבֶל יָחַד, *in ſtateras ſi aſcenderint, ſunt prae vanitate ſimul,* i. e. omnes homines vanitate leviores ſunt. Tertia pluralis perſona, יִשְׂאוּ impersonaliter ſumenda, ut ſupra IV, 19. יְדַכְּאוּם ubi not. cf. O ſi *levaretur!* Syrus hoc verbum non expreſſit. יַחַד poſt Jarchium multi explicant *una,* ſcil. cum oppoſito pondere, etiam ponderoſiſſimo, coll. Vs. 3. Melius alii: *tota, quanta quanta* eſt calamitas, in unam lancem collata atque congeſta appendantur, omnia, quibus angor, mala.

3. חוֹל יַמִּים, *Arena maris,* proverbiali uſu rem graviſſimam indicat, ut Proverb. XXVII, 3. כֹּבֶד אֶבֶן וְנֵטֶל הַחוֹל *gravitas lapidis, et onus arenae, at moleſtia ſtulti gravior ambobus.* Verbum maſculinum יִכְבָּד referendum non ad הַוָּתִי, quod proxime praecedebat, ſed ad remotius maſculinum כַּעְשִׂי. Similem conſtructionem vid. Proverb. XXVII, 9. In verbo לָעוּ explicando inter ſe diſſident interpretes. Hebraei conſentiunt in *abſorbendi, deglutiendi* notione, ducti loco Obad. Vs. 16. שָׁתוּ וְלָעוּ, quem vertunt: *bibunt et deglutiunt.* Concinit arabicum لاغ, *verſavit ore, tum deglutivit.* Hoc tamen loco verbum *intranſitive* ſ. *paſſive* capiendum volunt, unde Kimchi in Lexico h. l. explicat נִבְלְעוּ וְנִשְׁחֲתוּ, *abſorbentur et perduntur.* Sic jam Aquila: ἐπὶ τοῦτο ῥήματά μου κατεπόθησαν (ſic enim legendum eſſe pro κατεπατήθησαν, recte Druſius conjecit.) *Verba* dici exiſtimant *abſorpta,* quae diſtincte et articulate non proferuntur, ſed quaſi intra os abſorbentur, quod ſit in magno dolore. Ut noſtri loci hic ſit ſenſus: gravior eſt arena maris aerumna mea, hinc fit, ut prae dolore et vi mali loqui non poſſim, vox me deficiat, et faucibus haereat.

Hoc

Hoc ſenſu Syrus et Arabs: ܡܛܠܗܢܐ ܦܬܓܡܝ ܟܠܝܢ, من اجل ذلك فان اقوالي متتبعة *propterea verba mea cohibita*, ſ. *praecluſa ſunt*. Jarchius verbum לָעוּ de *balbutie* intelligit, qua utitur qui vi doloris praepeditus diſtincte loqui non poteſt, quo ſenſu verbum לָעוּ et commemorato Obadiae loco capiendum opinatur, et vertendum: *bibent et balbutient*, quod ebriorum mos ſit. Eodem modo Buxtorfius in *Lex. Chald.* p. 2409. noſtrum locum explicat: „*idcirco verba deglutiuntur*, id eſt, dimidiata proferuntur, more titubantium, ebriorum, aut gravi morbo languentium.“ Nempe idem voluiſſe putat Chaldaeum, qui ſic verba hebraea vertit: בְּגִין כֵּן מִלַּי מִשְׁתַּלְהֲיָן *idcirco verba mea laſſa ſunt*, nam Chaldaicum שַׁלְהֵי valet *fatigare, feſſum, laſſum reddere.* Unde apparet, hunc interpretem verbum hebraeum explicaſſe ex Chaldaico לְעָה, *fatigari*, idem quod Hebraicum לָאָה. Theodotion quoque ἔγκοποι poſuit. Videtur autem Chaldaeus hoc voluiſſe: verba me deficiunt, quibus magnitudinem mei doloris exprimam, nulla poſſum oratione aut verbis ullis conſequi, quanto infeſter dolore. Alexandrinus: ἀλλ' ὡς ἔοικεν τὰ ῥήματά μου ἐστὶν φαῦλα, *ſed, ut videtur, verba mea mala,* ſicuti reddidit vetus Latinus. Eam interpretationem ſuggerebat forſan arabicum لَغَا, *temere locutus fuit, vana effutivit*, unde لَغْوٌ, *quod temere excidit ore, quodque dici curarive indignum.* Symmachus: οἱ λόγοι μου κατάπικροι, neque multo aliter Hieronymus: *unde et verba mea dolore ſunt plena.* Videntur verbum noſtrum putaſſe ſignificatione convenire cum לָאָה, quod non ſolum *fatigare*, verum etiam *impatienter* vel *aegre aliquid ferre, moleſtia affici* ſignificat, vid. ſupra IV, 2. 5. infra XVI, 7. Niſi forſan ſpectarint araicum

bicum لاع, (pro لوع) *ex pavore vel morbo doluit.* Quod verbum Phiruzabadius, Arabum Lexicographus, ait notare حرقة في القلب والم من حب او هم او مرض *ardorem in pectore et moerorem ex amore, aut gravi aerumna, aut morbo.* Ex quibus Phiruzabadii verbis A. Schultens arripiens nomen حرقة, quo Arabicus Philologus usus ad exprimendum vehementiorem doloris sensum, imo indignationem, verbo لاع tribuit *ardendi, aestuandi* significatum, nostramque dictionem, דְּבָרַי לָעוּ, vertit: *verba mea aestuantia sunt.* Patet tamen, *accendendi aestuandive* significationem niti mera argumentatione etymologica, non linguae usu. Quod vero Schultens illam ipsam notionem h. l. adsciscendam voluit, causa procul dubio haec fuit, quod recte sentiret, minus dici, quam res exigebat, si Iobus hoc tantummodo diceret, propter doloris immensitatem verba sua moerore plena esse. Sensum autem perquam commodum suppeditat arabicum لغي, *erravit in loquendo,* unde Participium لاغي, si de sermone usurpatur, significat *dicta temeraria atque enormia.* Philologorum Arabicorum loca, quibus hoc verbum explicatur, in medium protulit C. F. Schnurrer in *Dissertat. in Obadiam* (in *Dissertatt. Philologico-Critt.* p. 413.) Vs. 15., ubi et ad nostrum locum illustrandum monuit, Phiruzabadium اللاغية explicare per فاحشة, id vero, eodem teste, notare *factum eximie pravum, et quicquid interdixit Deus:* et juxta Gjeuharium, *omne malum, quod modum excedit.* Hinc verba nostra vertit: *dicta mea modum excessere.* Quae interpretatio et nobis prae ceteris placuit.

4. חִצֵּי

3. חִצֵּי שַׁדַּי, *Sagittas Omnipotentis*, quidam ſimpliciter *validiſſimas* verti volunt, ut additum *Dei* nomen eodem ſenſu ſit accipiendum, quo in phraſi הַרְרֵי־אֵל, *montes Dei*, i. e. maximi, Pſ. XXXVI, 7., ubi not. cf. Alii: *ſagittae potentis*, ut שַׁדַּי non Dei tantum, ſed cujusvis potentis epitheton ſit, q. d. ſagittae a potente et forti impactae. Sed multo gravior exiſtit ſenſus, ſi שַׁדַּי, ut ceteris, quibus occurrit, locis, ita et hic, de *Omnipotente* intelligimus, ut dicat: ictus ſagittarum Omnipotentis ſentio. A magnitudine ac potentia inferentis oſtendit graviſſimum eſſe ſuum dolorem. An non graviſſimum eſſe vulnus oportet, quod a tam potente jaculatore, Deo omnipotente ſit inlatum? Hoc conſiderare jubet ſocios, tum enim eos facilius ignoſcere ſibi ſperat, quod in tam acerbas querelas erupiſſet. Similiter Davides queritur Pſ. XXXVIII, 3. חִצֶּיךָ נִחֲתוּ־בִי *ſagittae tuae in me adactae ſunt.* עִמָּדִי, *Penes me*, ſ. mecum, q. d. mihi adhaerentes, Alexandrinus et Latinus vetus recte ἐν τῷ σώματί μου, *in corpore meo*, Syrus et Arabs ܒܦܓܪܝ, فِي بَشَرِي, *in carne mea*, Chaldaeus et Hieronymus בְּהֲדִי, *in me*, reddiderunt. Magis exaggerat, dum addit: אֲשֶׁר חֲמָתָם שֹׁתָה רוּחִי, quae verba tamen ambigua ſunt, quum nomen רוּחַ vel pro Nominativo, vel pro Accuſativo accipi poſſit. Si prius velis, vertendum erit: *quorum venenum meus bibit ſpiritus.* Ita *venenum imbibi* dicetur *a vulnerato*, id eſt, viſceribus immiſceri, penitisque implicari medullis, metaphora deſumta a veneno tinctili, ſive coloribus, quos *lana* dicitur *bibere, imbibere.* Ita Seneca in *Hercule Oetaeo*, Vs. 566.

Nunc congeratur virus, ut veſtis bibat
Herculea peſtem. — — — — —

Senſus tamen erit non minus elegans, imo ἐμφατικώτερος, ſi רוּחַ capias in Accuſativo, uti et fecit Alexandrinus:

drinus: ὧν ὁ θυμὸς ἐκπίνει μου τὸ αἷμα, *quarum furor bibit ſanguinem meum*, ut in vetere Vulgata redditum. Hieronymus: *quarum indignatio ebibit ſpiritum meum.* Syrus et Arabs: ܘܚܡܬܗܘܢ ܫܬܝܐ ܠܪܘܚܝ, وَحُمَتُهَا تَشْرَبُ رُوحِي, *et venenum earum bibit*, exhaurit, *ſpiritum meum* vitalem. Venenum dicitur exſorbere medullas alicujus, quum eas ingenti cum cruciatu conſumit, figura depromta ab aeſtu humorem ebibente et conſumente. Similiter Sophocles, allatus a Schultenſio ad h. l., in *Trachinn.* Vs. 1061, peſtem, qua Hercules vivus deſumtus, deſcribit:

— — πνεύμονος τ' ἀρτηρίας
Ῥοφεῖ ξυνοικῶν, ἐκ δὲ χλωρὸν αἷμά μου
Πέπωκεν ἤδη — — — — — — —

Quae Cicero in *Tuſculann.* II, 8. imitatione ſic expreſſit:

Haec me irretivit veſte furiali inſcium,
Quae lateri inhaerens morſu lacerat viſcera,
Urgensque graviter, pulmonum haurit ſpiritus.
Jam decolorem ſanguinem omnem exſorbuit.

Vividioribus coloribus id pinxit Lucanus, *Pharſall.* IX, Vs. 741. ſeqq.

Ecce ſubit virus tacitum carpitque medullas
Ignis edax, calidaque incendit viſcera tabe.
Ebibit humorem circa vitalia fuſum
Peſtis, et in ſicco linguam torrere palato
Coepit. — — — — — — — — —

רוּחַ h. l. *ſpiritum vitalem* deſignat, ut infra XVII, 1. Ceterum recte Jarchi monuit, alludi hac dictione ad morem Perſarum veterum, aliorumque antiquorum populorum, ſagittas veneno illinendi, quo praeſentiorem mortem afferrent. Ita Virgilius *Aeneid.* IX, Vs. 773.

Ungere tela manu, ferrumque armare veneno.

Et *Aen.* X, 140.

Vulnera dirigere, et calamos armare veneno.

Similiter Ovidius *Lib. I. de Ponto, Eleg.* II. de Scythis,

Qui mortis saevo geminent ut vulnere causas,
Omnia vipero spicula felle linunt.

Cf. Lydii *Syntagma de re militari* p. 118. seqq. Scheuchzeri *Physica Iobi*, p. 26. et *das a. u. n. Morgenl.* P. III. No. 735. p. 329. Perstat noster in figuris a re bellica desumtis, dum addit: בִּעוּתֵי אֱלוֹהַּ יַעַרְכוּנִי, *terrores Dei aciem contra me instruunt. Terrores*, i. e. ictus terribiles a Deo inflicti, tanquam acie instructa incumbentes sistuntur. יַעַרְכוּנִי concise dictum pro יַעַרְכוּנִי לִקְרָאתִי מִלְחָמָה coll. 2 Sam. X, 9. Jud. XX, 20. 22. Bene Hieronymus: *militant contra me.* Alexandrinus: ὅταν ἄρξωμαι λαλεῖν, κεντοῦσίν με, *cum enim incipio loqui, stimulant me*, ut habet vetus Latina. Pro בִּעוּתֵי legit בְּעוּתִי, quod vel simili sensu, ut לָעוּת Jes. L, 4. accipit, vel ad verbum עָוָה, عوي, *protendit inarticulate vocem, clamorem, ululavit*, retulit. Syrus: ܘܕܚܠܬܗ ܕܐܠܗܐ ܫܓܫܬܢܝ *et terror Dei me perterruit*, quasi pro יַעַרְכוּנִי legisset יַעֲרִיצוּנִי. Sed suspicor Syrum scripsisse ܣܕܪܬܢܝ, nam verbum ܣܕܪ est *disposuit, ordinavit*, ut Chaldaicum סַדַּר, quod in Chaldaicis V. T. versionibus fere semper pro hebraico עָרַךְ ponitur. Attamen jam Arabicus interpres in suo Syriaco codice ܫܓܫܬܢܝ legisse, inde patet, quod أفزعتني, *terret me*, reddidit.

5. Se non sine justa causa ita vehementer conqueri, sed vi doloris ad querelas tam acerbas compelli, planum facit similitudine a mutis animantibus ducta, quod clamare non soleant, ubi habent sibi necessaria, quo innuit,

nuit, tunc illa sonos edere lugubres et crebros, quum urgente fame nihil inveniant ad illam explendam, aut etiam levandam opportunum. Ita et Didymus in *Catena Nicetae:* Ταῦτα δὲ φησιν ὁ δίκαιος, ὅτι, ὡς οὐ μάτην ἀνακράζει ὄνος, ἢ βοῦς, ἀλλ' ὅταν ἐπιλείπῃ τὰ βρώματα· οὕτως οὐδ' ἐγὼ ἠθύμουν, εἰ μὴ πρὸς ἔσχατον ἐληλακεῖν κακοῦ. Verbum ἅπαξ λεγόμενον נָהַק explicandum esse ex Arabico نهق, *rudere,* recte jam observavit Aben-Esra, עֲלֵי h. l. *secus, ad,* ut Jes. XXXII, 20. Cant. V, 12. Quum propter herbam pascitur. בְּלִיל a בָּלַל, *miscuit diversas fruges,* aut *foenum et paleam cum frugibus, in pecorum, aut jumentorum pabulum,* ut Jud. XIX, 21., *farraginem,* μίγμα, notat, ut infra XXIV, 6. Jes. XXX, 24. A. Schultensii sententiae, significari hoc nomine *pabulum viride,* ab *humore* ita dictum (nimirum arabice بلّ, *madefecit, rigavit,* unde بليل, *humidum*), J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 181. recte opposuit locum Jes. XXX, 24. ubi בְּלִיל *ventilatur,* quod in pabulum viride non cadit. Syrus ܢܣܝܦܬܐ posuit, quod Arabs المجزور, *sectum,* scil. gramen, explicavit; sed proprie notat vox Syriaca *frumentum eventilatum,* a ܢܣܦ, *scopis mundavit, verrit.* Chaldaeus אַסְפַּסְתָּא, quod esse Persicum اسفست, *isaphsat, herba Medica* (Gallis *sainfoin* dicta), recte observavit Bochartus *Hieroz.* P. I. L. II. C. XXXI. Tom. I. p. 303. seqq. edit. Lips.

6. Nomen תָּפֵל A. Schultens ex Arabico تفل, *sputavit,* unde تُفْل, *sputum,* explicavit *salivans,* sive jejunum quid instar salivae, aut sputi. Hinc verba nostra sic vertit: *num comedetur sputans jejunumve, nullo sale praeditum?* „Id nemo," inquit in Commentario, „comederit; sed merito fastidiat. Cum eo comparat

parat ſermonem non rite meditatum, ſed temerario et *ſalivante* quaſi *impetu* fuſum. Cf. Thren. II, 14. Ezech. XIII, 10. 11. 14. 15.“ *Sputi* notione nomen תָּפֵל capit quoque Ilgen (*Iobi Natura atque Virtutes,* p. 144. not.), מֶלַח vero h. l. non putat eſſe *ſal*, ſed a ملخ, quod inter alia valet *traxit prehendens ac mordens*, unde مملوخ, *qui impotens eſt lumbis*, *mentis impos*, ut מֶלַח ſit *agitatio*, *qua quis eo adigitur*, *ut mentis fere non compos amplius ſit.** Unde enata eſt loci noſtri interpretatio talis: *num ſputum deglutitur ſine animi angore?* „Iobus,“ ait, „qui tantopere laeſus erat pectore, et agitatus doloribus, ſputum emittebat, et rurſus abſorbebat, ut cernere licet in iis, qui vel nimis irati ſunt, vel qui eo morbo abducti ſunt, ut animam agant, quod tamen ne licere quidem ſibi ſignificat Cap. VII, 19. Hinc dicit ſe non ſine cauſa quaſi edere ſputum, ut viderent: ſe non facturum, ſi mentis adhuc compos eſſet, nec dolorum vi usque ad inſaniam traductus.“ *Haec vix credo refutatione indigere, quum nemini facile ſeſe commendarint. Noſtram de nomine תָּפֵל ſententiam expoſuimus ſupra ad I, 22. Significatur procul dubio *eſculenti* genus quoddam, *quod ſine ſalis condimento* guſtui eſt ingratum, aut ſaltem inſipidum. Eandem fuiſſe N. G. Schroederi ſententiam, cui et Muntinghius adſtipulatur, didicimus ex Viri hujus Doctiſſimi Notis, H. A. Schultenſii verſioni Iobeidos, a ſe editae, ſubjunctis, p. 183. translat. germ. Obſervat et Jarchi, in lingua Miſchnica תָּפֵל dici de *eſculento inſulſo*, quod ſine ſale guſtari nequit. Loca ex Talmude reperies in Buxtorfii *Lexico Chaldaico-Talmud.* p. 2620. Nec aliter veteres. Syrus: ܦܟܝܗܐ, *inſipidum*, *fatuum.* Arabs: البشيع, *quod mali ſaporis eſt.* Chaldaica duplex ſervata nobis eſt hujus verſiculi interpretatio, in quarum altera prius hemiſtichium ſic ſonat: הַאֶפְשַׁר דְּמִתְאֲכַל תַּבְשִׁילָא

מַבְשִׁילָא מִדְלִית מַלְחָא *numquid comedi poteſt pulmentum absque ſale?* In altera ita: כְּמָה דְלָא מִתְאֲכַל מֵידֵי בְּשֵׁשׁ בְּלָא מַלְחָא *Sicuti non comeditur quidquam polentae absque ſale.* Videlicet Chaldaicum בְּשֵׁשׁ convenit cum arabico بسيس et بسيسة, *polenta vel farina tritici toſti, butyro vel oleo inuncta.* Alexandrinus: εἰ βρωθήσεται ἄρτος ἄνευ ἁλός; et Latina vetus: *numquid poteſt ſine ſale edi panis?* Cogitandum de Orientalium placentis tenuibus, non fermentatis, quae panis vicem ipſis praeſtant, et ſine ſalis condimento prorſus ſunt inſipidae. Cf. Jahn *Bibl. Archaeol.* T. II. P. II. p. 179. ſequ. Symmachus: μήτι βρωθήσεται ἀνάρτυτον τῷ μὴ ἔχειν ἅλας; Hieronymus: *aut poterit comedi inſulſum, quod non eſt ſale conditum?* Major veterum recentiorumque diſſenſus in explicatione dictionis בְּרִיר חַלָּמוּת, maxime poſterioris nominis, nam prius, ריר *ſalivam* notare, non eſt dubium, cf. 1 Sam. XXI, 13. et arabic. رِيرٌ, *ſaliva ex ore infantis manans.* Sed חַלָּמוּת aliqui *ſanitatem, incolumitatem* exponunt, quia verbum חָלַם et *bene ſe habere, incolumem eſſe, bene valere*, ſignificat, vid. infra XXXIX, 7. Jeſ. XXXVIII, 16. Unde רִיר חַלָּמוּת, *ſalivam ſanitatis,* id eſt hominis ſani et bene habentis exponunt, quae eſt ἄποιος et inſipida, quum aegroti ſalſa ſit et amara. Jarchi explicat *ſalivam roboris,* quae ſcilicet multa gignitur in ore ejus, qui fortem aliquem et acrem cibum comedit, ut alium, in qua ſaliva guſtus non eſt. Idem Jarchi ait, quosdam nomen חַלָּמוּת revocaſſe ad ſignificationem τοῦ חֲלוֹם, *ſomnii,* quod repudiandum cenſet ob inſertum Dageſch forte. Quae tamen A. Schultenſio nullius momenti difficultas videtur, nam ἀναλογῶς a חֹלֵם, *ſomniator,* naſci חַלָּמוּת, *ſomnolentia,* unde רִיר חַלָּמוּת, *ſalivam ſomnolentiae,* figurare exiſtimat jejunam futilitatem verborum ſomniantis quaſi. Gallice, addit, non abſimiliter *bavarder, ſalivare,*

vare, eſt *futilia et abſurda proferre*, a *bave*, quae eſt *ſaliva infantis ſponte fluens*. Ad חַלּוּם nomen noſtrum retuliſſe videtur Alexandrinus, qui ſic vertit: εἰ γεῦμα ἐστὶ ἐν ῥήμασι κενοῖς; *aut eſt ſapor in ſermonibus vanis?* ut Latina vetus reddidit. Scilicet nomine חַלָּמוּת, quod forſan חֲלוֹמוֹת legerunt, *ſomnia* videntur intellexiſſe. Quid autem vanius et futilius verbis, quae in ſomniis proferuntur? Mirandum, J. D. Michaelem, qui in *Supplemm. ad Lexx. Hebrr.* p. 777. pro חַלָּמוּת vult reponi חֲלוֹמוֹת, vertitque: *eſtne ſana ratio in ſpuma ſomniorum?* i. e. in hisne, quae tu effundis, ſomniorum deliriis, ſanae rationis vel ullum veſtigium? ſuam conjecturam non firmaſſe auctoritate Alexandrini interpretis. Hieronymus: *aut poteſt aliquis guſtare, quod guſtatum affert mortem?* Eum vocem hebraeam חֲלִימָוֶת, enunciaſſe, et חֲלִי vel ad حَلْو, *dulce*, vel ad خَلًا *pabulum*, retuliſſe, ſuſpicatur Michaelis l. c. Equidem crediderim potius, Hieronymum, aut magiſtrum ſuum Hebraeum חַלָּמוּת exiſtimaſſe contracte dictum pro חַלַּת מָוֶת, *placenta*, cibus, *mortis;* ſicuti dicitur חַלַּת מַצָּה, *placenta azymi*, i. e. infermentata. L. Cappellus in *Nott. Critt.* ad h. l. nomen hebraeum idem conjicit ſignificare, quod arabicum حَلَمَةٌ, *papilla, extremitas mamillae*, ut ſenſus ſit, id quod ultro inſtar ſalivae de extremitate mamillae defluit, rem eſſe non modo inſipidam, ſed et guſtui ingratam. Magis placeret, quod A. Schultens ſe olim ſuſpicatum eſſe ait, חַלָּמוּת nomen eſſe *herbae inſulſae* et *inſipidae*, cujus רִיר, *ſaliva*, in proverbium iverit, ut τεῦτλον et *beta*, quae *fatua* dicitur, unde Ariſtophanes in *Ranis*, Vs. 973. τευτλία μικρά, *betulas parvas*, adhibuit pro *inſipidis inſulſisve dictis*. Munire potuiſſet Schultens hanc ſuam conjecturam eo, quod حَلَمَةٌ inter plura alia, Golio teſte,

notat

notat *herbam minorem arnoglossa, albicantem foliis et lanuginosam.* In FORSKALII *Flora Aegypt. Arab.* p. 39. no. 27. reperio حالة, nomen *lithospermi angustifolii,* in desertis frequens. De planta cogitavit quoque Syrus, qui ܪܝܪܐ ܕܚܠܡܘܬܐ vertit, quod Arabs رِيقُ ٱلْحَمْقَاءِ, *saliva portulacae* reddidit, portulaca enim Arabibus dicitur ٱلْبَقْلَةُ ٱلْحَمْقَاءُ *olus fatuum,* i. e. insipidum. (Vana prorsus J. D. Michaelis est conjectura in *Supplemm. ad Lexx. Hebrr.* p. 779., repetita ad Castelli *Lexic. Syriac.* p. 299., pro الحمقاء in versione arabica nostri loci reponendum esse الخمقاء, quod *insaniam* significare asserit. Sed الخمقاء est vox nihili, nec omnino extat radix خمق in lingua arabica. Non cogitavit Michaelis, حمقاء esse foemininum adjectivi أَحْمَقُ, quod ipsum proprie *mente laborantem, dementem,* hinc *fatuum* designat). Sed quo minus חַלָּמוּת pro plantae nomine habeam, impedit nomen ריר *saliva,* quod de succo plantae usurpatum vix credo. Equidem acquiescendum existimo in *vitelli* significatione, quae nomini חַלָּמוּת Talmudicorum Kimchiique auctoritate vulgo in Lexicis tribuitur. Videlicet ajunt Hebraei, in ovo duo esse, intrinsecus חֶלְמוֹן, *vitellum* (אֹדֶם הַבֵּיצָה, *rubicandum ovi*), et extrinsecus intra ovum חֶלְבּוֹן, *albumen,* quod ipsum satis apte *saliva vitelli* dici potuit. Ita et Chaldaeorum interpretum prior חלבון בֵּעְתָּא *albumen ovi* vertit; alter רִירָא דְחֶלְמוֹנָא, *saliva vitelli* (Fallitur itaque Michaelis, cum l. c. p. 778. veterum nullum de hac significatione cogitasse dicit). Esse autem albuginem ovi omnis gustus expertem, et rem plane insipidam, nemini non est notum. Cui tamen hoc non placet,

is

is potest vel cum Hottingero in *Smegmate Orient.* p. 152., et Hinkelmanno in Praefat. ad Coranum, arabicum خالومة (non خالومة, uti J. D. Michaelis scribit in *Supplemm.* p. 779.) *lac coactum, presso simile*, vel cum Arnoldio (apud Muntinghium in Nott. versioni Schultensianae subjunct. p. 184. vers. germ.) خالوم, *genus lactis acidi* (in Castelli *Lex. Heptagl.* p. 1251., nam in Goliano Lexico haec forma non comparet), conferre. Dictione autem ריר חַלָּמוּת Arnoldius *serum lactis coagulati* (vernacule *Molken*) signari existimat. Nec minus interpretes dissentiunt, quid velit sibi Iobus hoc et sequenti versiculo, et quisnam eorum sit nexus, cum iis, quae praecesserunt. Sunt, qui haec proprie intelligant, quasi Iobus se eo inopiae redactum esse conqueratur, ut etiam insipida, ingrata, nauseam moventia edere cogatur, ad vitam tuendam. Jejunius, ex meo quidem sensu; nec in omni reliquo libro Iobus de inopia cibi queritur. Figurate haec esse capienda, et tanquam proverbialem formulam, vix dubio caret; sed quidnam intendatur, dictu est difficilius. Hebraei magna ex parte hasce similitudines ad Eliphasi, quae praecessit, orationem referunt, ut velit Iobus, illam insulsam esse, neque admitti posse sine fastidio, quia sale, id est, prudentia condita non sit, utpote proposita tempore non suo, non secus ac cibus quidam insipidus nauseam creat; quasi diceret: hoc accedit ad magnitudinem doloris mei, et justam ejus caussam, quod me verbis vestris, quae apud me gustus omnis sunt expertia, magis affligitis, quum erigere me et consolari debueritis. Equidem malim haec referre ad summas miserias Iobo tolerandas, a quibus natura abhorret, haud secus atque ab escis insipidis et gustui injucundis, quas tamen devorare continuo debeat. Ita haec optime cohaerent cum iis, quae praecessere. A mutis animantibus similitudinem duxerat, quod clamare non soleant, ubi habent justa pabula. Jam vero quum sibi obtru-

obtrudantur insipida prorsus et injucunda, imo talia, a quibus in totum animus abhorreat (Vs. 7.), qui vitio sibi dari possit, quod tam miserabiles querelas effundat? quum a natura sic comparatum sit, ut in malis et doloribus acerbius queramur?

7. Difficultas est in ultima hujus versiculi dictione, כִּדְוֵי לַחְמִי. Plerisque דְּוֵי est pluralis status constructi nominis דְּוַי, *languor, dolor,* Ps. XLI, 4., ejusdem significationis cum דּוֹת Levit. XII, 2., דָּוֶה Thren. V, 17., et מַדְוֶה, Deut. VII, 15. *Dolores panis* vero per hypallagen dictum volunt pro *pane* s. cibo *dolorum* (ut Ps. CXXVII, 2. לֶחֶם הָעֲצָבִים), i. e. cibis molestis, et dolores creantibus, altero horum nominum substantivorum adjectivi vicem gerente, ut Jes. II, 20. אֱלִילֵי כַסְפּוֹ, *idola argenti sui,* i. e. idola sua argentea; cf. Ps. CXIX, 160. Dan. IX, 24. Hinc Mercerus versiculum nostrum ita exponit: „Quae (subaudiendum enim Versus initio אֲשֶׁר, quo הֵמָּה respicit) *renuebat attingere anima mea,* i. e. a quibus mihi animus abhorrebat, et quae ne contactu quidem dignatus fuissem antehac, quum sanus essem, et mihi omnia pro voto cederent, *ea* sunt nunc *tanquam dolores panis mei,* i. e. iis veluti cibis uti cogor, sed cibis molestis et injucundis. Intelligit autem foetores ulcerum suorum, et mala, quae patitur. *Me sont comme viandes douloureuses,* ad verbum: *comme doleurs de ma viande.*" Quis vero non sentit, *ταυτολογίαν* esse vix ferendam: quae fastidiebam, ea sunt mihi cibus maxime injucundus? ut taceam, similitudinis notam, hoc sensu adoptato, plane superfluam esse, imo sensum non parum turbare. Hinc alii alias excogitarunt interpretationes. Jarchius nostrum דְּוֵי similem cum מַדְוִים, *vestes* (2 Sam. X, 4.), significatum habere conjicit, unde verba כִּדְוֵי לַחְמִי explicat: *sicut mantilia panis mei,* hoc sensu: a quibus abhorruerat animus meus, nunc vero devoranda mihi sunt, illis uti nunc cogor tanquam mappis, in quibus apponitur cibus meus. Nec hic sensus satis facilis commodusque,

que, qui vel ideo non poteſt admitti, quod דְוַיִם minime eſt communis cum מְרָוִים originis, quippe quod ad radicem מָרָה pertinet. Alii capiunt לֶחֶם h. l. ſignificatu arabici لَحْم, *caro*, et דְוֵי לַחְמִי interpretantur *dolores carnis meae*, ſ. corporis mei: quae antehac abhorrueram, ea jam mihi ſunt ut morbi mei corporis, non magis a me ſeparantur et aeque meo corpori adhaereſcunt, ac morbi. Quod ſubtilius eſt; nec לֶחֶם ceteris omnibus, quibus occurrit V. T. locis, alium quam *panis* ſignificatum habet. Coccejus vertit *ut faſtidita cibi;* plane arbitrario, nusquam enim דָוָה *faſtidium*, aut *faſtiditum* deſignat. A. Schultens: *ſunt illa ut putredinoſa cibi mei.* Hanc ſcilicet primariam vim radicis דָוָה, دوي, eſſe aſſerit, *intus corrumpi, tabeſcere, putreſcere.* Qui tamen ſignificatus plane eſt commenticius, artibusque etymologicis exſculptus. Ex linguae uſu دَوِيَ valet *aegrotavit, morbo affectus fuit, male habuit.* Gesenius in *Lexico* דְוַי *impurum, quod faſtidioſum eſt,* ſ. *nauseam creat* ſignificare exiſtimat, ut הֵמָּה כִּדְוֵי לַחְמִי vertendum ſit: *illa* ſunt *ut nauſeoſa* cibi *mei*, i. e. ut cibus nauseam mihi creans. Sed illa *impuri* nomini דְוַי tributa ſignificatio neque hebraeae, neque cognatae alicujus linguae uſu probari poteſt. C. F. Schnurrerus in *Theſib. philolog. critt.* Tubing. 1791. 4. conjicit pro כִּדְוֵי eſſe כְּדֵי ſcribendum, et hoc modo vertendum: *talia ſecundum ſufficientiam meam panis meus ſunt*, i. e. abundanter appoſita mihi ſunt devoranda. Simili modo alter Chaldaicorum interpretum verba cepit; vid. infra. Berg in Verſione Ms. hunc Verſum ſic reddit: *Quae ego renuo tangere, his paſcor congeſtis.* כִּדְוֵי confert cum Arabico كُدَاءٌ, *congeſtus cibus potusque*, et كُدْيَة, *cumulus terrae*, atque كُدْيَة من الطعام *pulmentum craſſius.* Ego non dubito

bito iis accedere, qui בִּדְוֵי idem valere exiſtimant, quod כְּדֵי Jud. VI, 5., *ſicut, tanquam.* Nam quod eo loco legitur, כְדֵי־אַרְבֶּה, exponitur Cap. VII, 12. per כָּאַרְבֶּה. Ita et h. l. כִּדְוֵי־לַחְמִי pro כְּלַחְמִי poſitum erit. Certe niſi hoc ſtatuas, aptum ſenſum ex verbis hebraicis non facile elicias. Videtur autem vocis דְּוִים (in ſtatu conſtructo דְּוֵי, contracte דֵי, quod citato Judicum loco habetur), cujus ſingularis ignoratur, ſimilis uſus fuiſſe, ac Arabum ذَاتُ (femininum vocis ذو) quod quum proprie *ſubſtantiam, eſſentiam*, hinc *rem ipſam*, denotet, cum aliis nominibus junctum frequenter redundat, ut ذَاتُ مَالٍ, *ſubſtantia opum*, pro *opulentia;* بِذَاتِهِ, *per ſubſtantiam ſui*, i. e. *per ſe ipſum*, مِنْ نَفْسِ ذَاتِهِ, *ex ſe ipſo, ſuapte ſponte.* Integri Verſus ſententia ergo haec erit: quae ſummum mihi faſtidium creant, a quibus in totum abhorret ſtomachus meus, iis pro cibis uti cogor. Perſtat in comparatione, Verſu ſuperiori inſtituta, malorum quae ſibi immittuntur cum cibis injucundis ſibi obtruſis. Veteres in hoc Verſu interpretando mirum in modum inter ſe diſcedunt. Alexandrinus: Οὐ δύναται δὲ μου παύσασθαι ἡ ψυχή· βρόμον γὰρ ὁρῶ τὰ σῖτά μου, ὥσπερ ὀσμὴν λέοντος. Quae a vetere Latino ſic reddita ſunt: *Sic nec anima mea poteſt ceſſare; foeditas enim video eſcas, ſicut eſt odor leonis.* Veterum teſtimonia de foetido leonis halitu, ad hanc interpretationem illuſtrandam, congeſſit Bochartus *Hieroz.* P. I. L. III. Cap. II. Tom. II. p. 48. ed. Lipſ. Pro his, quae nos in hebraeo legimus, הֵמָּה כִּדְוֵי־לַחְמִי, Graecum interpretem Bochartus conjicit legiſſe: חֹמֶה סְרוּי לַחְמִי *video foetorem cibum meum*, unde natam eſſe illam verſionem: βρόμον ὁρῶ τὰ σῖτά μου, et quod ſequitur, ὥσπερ ὀσμὴν λέοντος, eſſe gloſſema, quo aliquis

βρόμον explicaſſet. „Βρόμος nempe duo ſignificat diverſiſſima, *fremitum* et *foetorem*: et priori ſignificatu leoni ſaepe tribuitur, quem *ἐρίβρομον*, et *ἐριβρεμέτην* a poetis vocari obſervavimus. Inde collegit Gloſſator, *βρόμον* de leone dici etiam, cum *foetorem* ſonat. Et Gloſſa, quam in margine ſcripſerat, tandem in ipſum textum irrepſit.“ Syrus: ܡܐܢܐ ܢܦܫܝ ܒܡܬܕܠܚܘܬܗ ܐܘ ܢܩܥܐ ܐܝܟ ܪܘܝܐ ܩܪܒܝ, quae apud Arabem ita ſonant: مَلَّتْ نَفْسِي بِفِكَاكِهَا أَوْ يَصْرُخُ مِثْلَ ٱلسَّكْرَانِ قِتَالِي, *Taedet anima mea perturbatione ſua; aut vociferatur, ſicut ebrius, pugna mea.* Patet, Syrum לְבְנוֹעַ interpretatum eſſe *propter tangere,* i. e. propter affligi, quo ſenſu verbum נָגַע ſupra I, 11. occurrit: porro pro הֵמָּה כִּדְוֵי legit הָמָה כִּדְוֶה, atque לַחְמִי habuit pro Infinitivo verbi לָחַם, *pugnavit*, cum ſuffixo primae perſonae. Chaldaica extat et hujus Verſus verſio duplex, prior haec: סְרִיבַת לְמִקְרַב נַפְשִׁי הִנּוּן מִתְחַשְׁבִין הֵיךְ דְּוָוֹתָא לִסְעוּדְתִּי Quae *renuit tangere anima mea, ea reputata ſunt quaſi dolor in prandio meo.* Altera haec: סְרִיבַת לְמִקְרַב נַפְשִׁי הִנּוּן עָבְדִין יָתִי אִסְתְּנִים וַהֲוָת מִסְתְּיָא לִסְעוּדְתִּי Quae *renuit tangere anima mea, faciunt me infirmum, et fuit ſufficientia prandio meo.* In qua verſione vocis כִּדְוֵי duae interpretationes junctae ſunt, una qua *languoris, doloris* notione accipitur (אִסְתְּנִים, *ἀσθενής*), altera, qua pro כְּדֵי poſitum ſumitur, quod *ſatis* (propr. *ſecundum ſufficientiam*) notat Levit. XXV, 26. Eſth. I, 18., quo utroque loco a Chaldaeo ponitur illud ipſum מִסְתְּיָא, quod hic legitur. Hieronymus denique: *quae prius nolebat tangere anima mea, nunc prae anguſtia cibi mei ſunt.* Videtur בִּדְוֵי pro כִּדְוֵי legiſſe. In poſtremis hujus Verſus verbis codices hebraeos olim

olim minime concordes fuisse, haec veterum versionum recensio satis ostendit.

8. De מִי־יִתֵּן, optandi formula, cf. not. ad Deut. V, 26. Ante תָּבוֹא subaudiendum וְ, *ut*, quod expressum legitur infra XIX, 23. *Utinam eveniat* שְׁאֵלָתִי *petitio mea!* i. e. id quod exopto, ut Jud. VIII, 24. 1 Sam. I, 17. 27. Ps. CVI, 15. Mortem intelligit, quam sibi superiori suo sermone Cap. III. optaverat. וְתִקְוָתִי יִתֵּן אֱלוֹהַּ *Et spem* s. *exspectationem meam*, quod exspecto et unice in votis habeo, reditum ad eum statum, quo fueram, antequam natus essem, τὸ non esse, *det*, concedat, *Deus*.

9. וְיֹאֵל אֱלוֹהַּ וִידַכְּאֵנִי *Et velit Deus, et conterat me*, utinam placeat Deo, me conterere, utinam me velit perimere! Eadem constructio Jos. VII, 7. וְלוּ הוֹאַלְנוּ וַנֵּשֶׁב *Utinam voluissemus manere!* *Conteri* h. l. est destrui, ut testa destruitur, si conteritur, et de eo, qui morte conficitur, usurpatur adjectivum דַּכָּא Ps. XC, 3. יַתֵּר יָדוֹ וִיבַצְּעֵנִי *Solvat*, laxet *manum suam, et me abscindat*, morte me absumat. Alii: *me absolvat* (quomodo verbum בָּצַע et בִּצַּע dicitur de eo, qui aliquid perfecit Jes. X, 12. Zachar. IV, 9. Thren. II, 17.), i. e. me conficiat, consumat. A. Schultens verbum נָתַר h. l. *graviore plaga percussit* explicat, ex arabico نَتْرَةٌ *confossio penetrans*, et verba nostra ita vertit: *altiusque penetrante plaga me conficeret*. Quod merito rejecit J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 1703., quum illa significatio nova solo ex Lexico arabico sumta, atque interpretibus antiquis ignota sit. Adde, illam ceterorum, quibus hoc verbum in V. T. occurrit locorum nulli aptam esse. Verbum נָתַר in Hiphil alias notat *solvere;* ita dicitur de solutione captivi Ps. CV, 20. CXLVI, 7., et ipsorum vinculorum, quibus homo vinctus et constrictus tenebatur, Jes. LVIII, 6. Hinc h. l. de manu Dei, quam Iobus optat vinculis quasi solutam exseri ad

se

ſe conficiendum, ligata enim videbatur, dum hoc non faciebat Deus. Nec igitur neceſſe eſt, cum J. D. Michaele l. c. ſic vertere: *decidere faciat ſuper me manum ſuam*, ex ſignificatione aramaei נְתַר, *decidere, defluere*, quam ceterum recte obſervat cum *ſolvendi* notione cognatam eſſe, ſoluta enim et laxata decidunt. Veteres hunc Verſum non una modo transtulerunt. Omnes tamen, ſi excipias Syrum cum Arabe, primum commatis verbum, וְיֹאֵל, *incipiendi* ſignificatu acceperunt, quem illud obtinet Deut. I, 5. Joſ. XVII, 12. Jud. I, 27. 35. Ita enim Alexandrinus: Ἀρξάμενος ὁ Κύριος τρωσάτω, εἰς τέλος δὲ μή με ἀνελέτω. Quae in Latina antiqua ſic reddita: *Incipiens Dominus vulneret me; ſed non in perpetuum me interficiat.* Druſius conjiciebat, delendam eſſe negationem μή, quae addita videretur a manu imperita, ut ſit: *in perpetuum me tollat.* Chaldaeus: וּשְׁרֵי אֱלָהָא לְמִמְסְכַן יָתִי יַתִּיר יְדֵיהּ וִיעַתִּיר יָתִי *Et Deus, qui coepit pauperem me facere, ſolvat manum ſuam, et divitem me faciat.* Verbum בְּצַע *lucrifaciendi* ſignificatu accepit, cf. Proverb. I, 19. XV, 27. Ezech. XXII, 12. 27. Melius Hieronymus, quamvis et ipſe וְיֹאֵל *incipiendi* ſignificatione ſumſit: *et qui coepit, ipſe me conterat; ſolvat manum ſuam, et ſuccidat me.* Omnium vero optime Syrus, niſi quod is hebraeo דָּכָא tribuit notionem Syriaci ܕܟܐ, quocum potius hebraeum זָכָה convenit. Verba ejus ita ſonant: ܘܢܫܦܪ ܠܐܠܗܐ ܘܢܕܟܝܢܝ ܘܢܦܫܘܛ ܐܝܕܗ ܘܢܫܡܠܝܢܝ, quae accurate Arabs reddidit: فيرضا الله ويطهرني ويبسط يده فيكملني *Placeat Deo, et mundet me, et extendat manum ſuam, et conſumat me.*

10. Pro

10. Pro עוד duo codd. Kennicotti unusque de Rossii exhibent זאת, *haec*, s. *hoc*, quod ipsum legisse etiam Hieronymum et Chaldaeum, intelligetur ex eorum interpretationibus, mox afferendis. Utrumque עוד זאת, legitur in uno cod. Kennicott. In diversissima traxit interpretes in hoc Versu explicando ἅπαξ λεγόμενον סָלַד. Recentiorum plerique, A. Schultensio auctore, tribuunt ei notionem *exsultandi*, collato arabico صَلَدَ, quod inter alia significat *saltu terram pedibus percussit equus* (exempla verborum, quae promiscue cum س et ص scribi solent, larga manu suppeditavit A. Schultens in *Clavi Dialector.* p. 262. seqq.). Quod ipsum, ut ex pluribus unum nominem, sequutus Dathius, hunc Versum sic reddit: *Id vero* (scil. si Deus voti me compotem faceret, et morte conficeret) *solatium mihi esset, exsultarem in dolore, si non parceret, nam jussa numinis non neglexi.* Postrema verba alii: *non abnuerem numinis dicta* s. sententiam (qua morti me addiceret), imo probarem et reciperem. *Exsultandi* significatu Alexandrinum quoque et Chaldaeum verbum סָלַד cepisse, mox videbimus, etsi ceterum in alia omnia abierint. J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 1758., quamvis Schultensianam sententiam ceteris verisimiliorem judicat, mallet tamen ex alia significatione arabici صَلُدَ, *dura fuit terra*, et صَلْدٌ, *durus lapis*, verba nostra sic vertere: *obdurabo me, saxeus tanquam ero, contra dolorem.* Et jam olim quidam ex Hebraeis אֲסַלְּדָה explicarunt per אתחזק, *corroborarem me*, refocillarem *in dolore*, esset mihi aliquid refrigerii, etsi alioquin nunc acerbo hoc dolore crucier, dum cogitarem me morte ab eo liberandum. Mitto alias conjecturas, multo leviores, et meam potius sententiam exponam. Verbum סָלַד ego non dubito capiendum esse significatu Chaldaici סלד *aduri*, et totum Versum

Verſum ſic verto: *hoc tamen ſolatium eſt mihi, licet aeſtuem in dolore, nec parcat* Deus, *quod non abnui eloquia Sancti*, ſ. iis refragatus ſum. חִילָה i. q. חִיל *dolor*, Pſ. XLVIII, 7. Jerem. VI, 24. al. Verbis אֲסַלְּדָה בְחִילָה ardentiſſimus dolor exprimitur, ut infra XXX, 27. queritur מֵעַי רֻתְּחוּ, *interiora mea fervent*, et ibid. Vs. 30. עַצְמִי־חָרָה, *os meum ardet*. Particula ו ante אֲסַלְּדָה h. l. eſt *quamvis* vertenda, ut Mal. II, 14. Pſ. XLIV, 18. Eſ. III, 6. et locis innumeris aliis, quae ſuppeditabit Noldius ſub hac particula, no. 46. Ante לֹא יַחְמֹל ſubaudienda eſt copulativa ו, quae ipſa in pluribus codibus, Roſſio teſte, reperitur expreſſa. Reticet autem nomen Dei, ut ſupra III, 20. et infra XVI, 7. 13. (quo loco eadem haec verba). Verbum כָּחַד h. l. latiore ſignificatu *abnuendi, renuendi, juſſis alicujus obedientiam detrectandi* capiendum eſt, quem uſum apud Aethiopas obtinet, quemadmodum apud Arabes جحد (exempla literarum ج et ك promiſcue poſitarum vide in A. Schultensii *Clavi Dialector.* p. 201. et 250.) non tantum *abnegavit, denegavit*, verum et *reſtitit, refragatus eſt* deſignat. Ergo ſenſus verborum לֹא כִחַדְתִּי אִמְרֵי קָדוֹשׁ hic erit: *non abnui eloquia*, juſſa, *Sanctiſſimi* (numinis, cf. Jeſ. XL, 25. LVII, 15. Habac. III, 3.), hoc unicum reſtat mihi in acerbiſſimis doloribus ſolatium, quod Sanctiſſimi numinis praeceptis ego ſemper me obedientiſſimum praeſtiti; recte factorum conſcientia me ſuſtentat. Eadem plane ſententia, verbis ſenſu a noſtris parum diverſis expreſſa, recurrit infra XXIII, 12. Scripſeram haec, quum Doederleinii *Scholia in Libros poeticc. V. T.* evolvens, illum in ſenſu hujus loci concipiendo per omnia fere mecum conſentientem reperio, hoc uno excepto, quod is verbo סָלַד notionem arabici صلد, *terram pedibus percuſſit*, tribuit. Verba Doederleinii haec ſunt: „Unicum adflicto et vulnerato reſtat ſolatium, quod, *quamvis crudeli atque irremiſſo dolore*

indignabundus fere terram quaterem, numquam tamen religionem Numinis abdicarim, ſed ſanctus cuſtos mandatorum divinum fuerim." — Jam audiamus veteres. Alexandrinus: Εἴη δέ μοι ἡ πόλις μου τάφος, ἐφ' ἧς ἐπὶ τειχέων ἡλλόμην ἐπ' αὐτῆς. Οὐ μὴ φείσομαι· οὐ γὰρ ἐψευσάμην ἐν ῥήματι ἁγίου Θεοῦ μου. Quae ſic reddidit Latinus vetus: *Sit mihi civitas ſepulchrum, ſuper cujus muros ſaliebam; non parcam, non enim mentitus ſum verba ſancti Dei mei.* Pro עוֹד Graecum interpretem עִיר in ſuo codice legiſſe, conjecit jam Druſius. Ceterum ſenſum hujus Verſus, prouti Alexandrinus illum vertit, Olympiodorus ſic expoſuit: Ἀρκεῖ μοι, φησὶν, εἰς παράκλησιν καὶ παραμυθίαν, τὸ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ἀποθανεῖν καὶ ταφῆναι. Τὸ δὲ, ἐπὶ τειχέων ἡλλόμην, ἀντὶ τοῦ, ἐφ' ἧς γαῦρος ἤμην, καὶ πεποιθὼς, καὶ μεθ' ἡδονῆς διῆγον. Οὐ φείσομαι, φησὶ, τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀντιλογίας, οὐδὲ ὑπεσταλμένως φθέγξομαι, ἀλλὰ πεπαῤῥησιασμένως, ἐπειδὴ μὴ σύνοιδα ἐμαυτῷ παραβεβηκότι ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ δικαίαν ἡγεῖσθαι τὴν κάκωσιν. Syrus: ܘܬܗܘܐ ܬܘܒ ܒܘܝܐܝ ܘܐܬܡܠܐ ܬܘܒ ܚܝܠܐ ܕܠܐ ܚܘܣܢ ܡܛܠ ܕܠܐ ܟܕܒܬ ܠ ܒܡܐܡܪܗ ܕܩܕܝܫܐ *Eritque iterum conſolatio mea, et implebor iterum robore ſine parſimonia, propterea quod non mentitus ſum* (ſ. *perſide egi*) *in eloquium Sancti.* Quae verbo tenus reddidit Arabs. Chaldaeus: וּתְהֵי דָא תַנְחוּמְתִי וְאֶבוּעַ בִּרְתִיחָא וְלָא יְחוּס עַל רַשִׁיעַיָא אֲרוּם לָא כַסֵּיתִי מִלֵּי קַדִּישָׁא *Et erit haec conſolatio mea, et exſultabo in fervore* (ſcil. irae divinae adverſus impios), *nec parcet impiis: quia non celavi verba Sancti.* Hieronymus denique: *Et haec mihi ſit conſolatio, ut affligens me dolore non parcat, ne contradicam ſermonibus Sancti.* Quaſi Iobus ideo mortem optet, ne contingat ſic dolorum vi impotenter abripi, ut impie aliquid contra Deum loquatur.

11. Adhuc ne acerbiſſimorum quidem dolorum vi a pietate erga Deum abduci ſe paſſus fuerat, cujus conſtantiae conſcientia unicum ſibi reſtabat in tanta malorum conſpiratione ſolatium: jam vero timet, ne fractus aut defatigatus luctando, dolori tandem ſuccumbat, et in Deum aliquid alienum a religione proferat. *Quae eſt enim*, inquit, *fortitudo mea, ut ſuſtineam?* Ita prius hemiſtichium, et nominatim verbum אֲיַחֵל, bene reddidit Hieronymus. Nam יִחֵל h. l. non *exſpectare* ſignificat, uti viſum quibusdam, qui ſic interpretantur: *quae eſt fortitudo mea, ut exſpectem,* Deum me reſtituturum, ut tu, Eliphaſe, pollicitus es, ſupra V, 16. 18. Sive, ut aliis placet: *ut ſperare* debeam exitum aliquem? Quod utrumque parum concinne. Sed indicatur potius *exſpectatio patiens*, qua ſe quis patientem gerit in malis, reſpiciens Deum, et obſervans, quis ipſi finis placeat. Nec aliter Alexandrinus: *τίς γάρ μου ἡ ἰσχὺς ὅτι ὑπομένω;* In altero hemiſtichio nomen קֵץ interpretes, quos vidi, omnes vel de *vitae termino*, ut Pſ. XXXIX, 5. 6., intelligunt, hoc ſenſu: brevior eſt vita mea, quam ut diu tam gravia ferre queam; vel de *fine malorum,* quibus oppreſſus jacebat, ut hic ſit ſenſus: quis tandem terminus, quae meta miſeriarum ineluctabilium, ut patientem me praebeam? Neutrum ſatis commode. Malo קִצִּי pro קֵץ כֹּחִי dictum, ut neget, tantum virium ſibi ineſſe, ut diutius tantam malorum molem ſine intemperantioribus querelis ferre poſſit; brevi fore timet, ne viribus exhauſtus, de gradu dejiciatur. Ceterum הַאֲרִיךְ נֶפֶשׁ, *animam prolongare,* ſ. *producere*, h. l. ſignificat ab affectu impatientiae ſe continere ac reprimere, ſicuti אֶרֶךְ־רוּחַ Coh. VII, 8. *longus ſpiritu*, ſ. qui diu ſpiritum continere poteſt, dicitur ille, qui moleſtias conſtanter et ſedate ſuſtinet, patienter progreſſum et finem rei exſpectat. Oppoſitum eſt. קְצוֹר נֶפֶשׁ, *abbreviare ſpiritum*, i. e. patientiam abrumpere, doloris aut laboris impatientem eſſe, vid. Jud. X, 16. XVI, 16.

12. Quid

12. Quid enim non timeam, ne dolori tandem ſuccumbens per impatientiam de Deo aliquid aut dicam aut cogitem religioſe parum, quum tantum doloribus pondus humanae naturae fragilitas ſuſtinere vix poſſit? Neque enim ſaxorum mihi robur ineſt, quod magnam inconcuſſum ſuſtineat molem; neque caro natura mollis et infirma, aeream nata eſt habere duritiem, quae non ſe ad vaſtum et intolerabile pondus inflectat. „Nil tritius omnibus in linguis, quam *lapideos, ſaxeos, ferreos* dici homines immania quaeque tolerare aptos natos. *Σιδήρειον ἦτορ*, paſſim Homerus aliique; quin et *σὰρξ σιδηρείη, caro ferrea*, apud Theocritum, *Idyl.* 22, 47. — — — Quadrat huc illud Ciceronis, *Acad. Qu.* 4, 31. *Non enim eſt e ſaxo ſculptus, aut e robore dolatus homo; habet corpus, habet animum: movetur mente, movetur ſenſibus.* E Graeco fonte haec hauſta, *οὐκ ἀπὸ δρυός, οὐκ ἀπὸ πέτρης*, quae in proverbium abierunt." A. Schultens.

13. Magna in hoc Verſu interpretationum varietas. Nos ex multis paucas quasdam tantummodo recenſebimus, quae aliqua veriſimilitudinis ſpecie prae ceteris ſeſe commendare poſſint. Aliqui, Kimchio auctore, *auxilio ſuo* (עֶזְרָתִי) intelligunt ſuam innocentiam et integritatem, תּוּשִׁיָּה vero interpretantur *rectam rationem*, ut totius verſiculi ſententia ſit haec: non eſt, quod ita me impatientiae accuſetis, et ex tam gravi calamitate ſuſpectum me habetis, ut plenum peccatis et impietate hominem: annon defenſionem apud me meam habeo? non, quaeſo, habeo, quo me tuear, meam innocentiam, cujus ipſe mihi ſum probe conſcius? et an a me ratio et lex recte vivendi propulſa eſt? an non me in officio ſemper continui, et recte ac integre vivendi regulam obſervavi ſemper? Alii עֶזְרָה, *auxilium*, intelligunt judicium, quod in ſe reliquum ſit, תּוּשִׁיָּה *rationem, intelligentiam*, hoc ſenſu: an judicio et ratione deſtituor, ut dignoſcere nequeam recta ab inſulſis, qualia ſunt verba, quae ad me facitis? Haud ita ſane adhuc mentis inops

ſum, ut mihi dijudicandi talia facultas adempta ſit. Senſus jejunus. Nec magis placet Cocceji interpretatio, A. Schultenſio quoque probata: *an, ſi non eſt auxilium meum in me, etiam veritas a me propulſa eſt?* i. e. an quia ipſe memet juvare nequeo, nec per me ex malis hisce eluctari, inde conſequitur, me veritatem non retinere? In qua expoſitione תּוּשִׁיָּה *veritatem* ſignificare plane arbitrario ſumitur. Schnurrer in *Diſſertatt.* p. 242. Verſum hunc ad Verſus 12. poſterius hemiſtichium reſpicere, atque hoc modo intelligendum exiſtimat: הַאַאֲרִיךְ נַפְשִׁי אִם אֵין עֶזְרָתִי בִי *protrahamne vitam, quum nihil auxilii ſuperſit?* Mihi ſimpliciſſimum videtur, integrum Verſum ita capere: *en! nihil in me auxilii; propulſum eſt a me ſolatium.* Particulae הַאִם, praeter hunc locum nonniſi unico loco Num. XVII, 28. occurrentis, prima et propria vis etſi non facile definiri poſſit, hoc tamen dubio caret, illam utroque loco aptiſſime *en! ecce!* reddi. Onkelos in Numeris l. c. הָא, Syrus et iſto, et hoc loco ܗܳܐ, Hieronymus quoque *ecce*, vertit. Cf. Noldii *Concordantt. Particular.* Not. 185. p. 755. edit. Tymp. Jod litera nomini עֶזְרָה adfixa h. l. mere *paragogica* videtur, ut in דִּבְרָתִי Pſ. CX, 4., in זוּלָתִי, מִנִּי et vocibus aliis pluribus. De תּוּשִׁיָּה, *ſolamen*, cf. not. ad V, 12. Petit Eliphaſum et ſocios, quos quum ſperaret ſe conſolaturos, et ſolando dolorem ſuum mitigaturos, eum potius exaſperant iniquis ſuſpicionibus. Hieronymus: *Ecce non eſt auxilium mihi in me; et neceſſarii quoque mei receſſerunt a me.* Syrus intellexit auxilium divinum:

ܗܳܐ ܠܰܝܬ ܥܽܘܕܪܳܢܶܗ ܥܰܡܝ ܘܦܽܘܪܩܳܢܶܗ ܐܶܬܪܚܶܩ ܡܶܢܝ

Ecce non eſt auxilium ejus mecum (معي bene reddidit Arabs Syriacum ܥܰܡܝ), *et liberatio*, ſ. ſalus *ejus remota eſt a me.* Alexandrinus: Η οὐκ ἐπ' αὐτῷ ἐπεποίθειν; βοήθεια δὲ ἀπ' ἐμοῦ ἄπεστιν. Vet. Latin. *Aut non in ipſo* con-

confidebam? sed adjutorium a me recessit. Chaldaeus: הֲמִדְלֵית סִיוּעִי בִּי וְחוּכְמְתָא אִתְבְּרַחַת מִנִּי *Num eo quod non sit auxilium meum in me, et sapientia fugata est a me?*

14. Sensim se Iobus ad amicorum reprehensionem insinuat. Haud minor vero in hoc Versu, quam in superiori, interpretationum diversitas. Nomen חֶסֶד sunt qui accipiant h. l. sensu malo, *probri* significatu, ut Levit. XX, 17. Proverb. XIV, 34. XXV, 10., coll. Syriaco ܚܣܕܐ, *probrum, convitium.* Cum admiratione autem prius hemistichium legunt: Ei, qui calamitatibus velut colliquefactus est, a socio suo probrum inferri! An hoc est amicitiae jus, ut pro solatio et lenioribus verbis audiat magnopere afflictus ab amico convitia, ut nunc ego a vobis audio? et num par est, ut de tali afflicto dicat ipsius socius: יִרְאַת שַׁדַּי יַעֲזוֹב *timorem Domini deserit,* ita ut ex calamitatibus ei immissis colligat, eum alienum a timore Numinis et impium esse. Durior tamen est haec ratio, quae nec satis facilem concinnumve sensum fundit. Plerique חֶסֶד h. l. capiunt sensu bono, *gratiae, beneficii, misericordiae* significatu, quo longe frequentius in V. T. usurpatur. Kimchius in Lexico חֶסֶד posteriori hemistichio jungit, hoc modo: *de eo, qui magis est calamitate liquefactus, quam socius suus,* dicunt isti mei socii, *eum pietatem erga Deum reliquisse,* et propterea ei mala immitti. In qua expositione non arridet, quod מֵרֵעֵהוּ comparative exponitur. Alii vocem מָס transitive exponunt, *qui liquefacit* s. dissolvit, a socio suo misericordiam, i. e. quod illi negat misericordiam, is timorem Dei deserit. His ל ante מָס *quod attinet ad* signare necesse est, nomini absolute posito praemissum, ut Ps. XVI, 3. לִקְדוֹשִׁים, ad quem loc. cf. not., et Jes. XXXII, 1. וּלְשָׂרִים, *et principes quod attinet.* Illum sensum ex veteribus Chaldaeus expressit. לְגַבְרָא דִּמְנַע מִן חַבְרֵיהּ חִסְדָּא וְדַחֲלַת שַׁדַּי יִשְׁבּוֹק *Viro, qui prohibet*

hibet a socio suo misericordiam, et timorem Dei deserit. Item Syrus: ܕܟܠܐ ܫܠܡܐ ܡܢ ܚܒܪܗ ܕܚܠܬܗ ܕܡܪܝܡܐ ܫܒܩ *Qui cohibet salutem a socio suo, timorem Altissimi relinquit.* Nec aliter Hieronymns: *Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit.* In quibus explicationibus hoc videtur alienum, quod מָס transitive sumitur, quum talia nomina adjectiva a verbis defectivis secunda radicali alias sint intransitiva, ut זַךְ, *purus,* חַם *calidus,* תָּם *integer,* דַּךְ *attritus,* שַׁח *depressus,* et quae sunt hujus generis alia plura. Nihil vero difficultatis erit in hoc loco, si, Mercero et Schnurrero (l. c. p. 243.) auctoribus, ante חֶסֶד verbum substantivum יִהְיֶה subaudiamus: *Liquefacto,* i. e. tabefacto, consumto et confecto malis et afflictionibus, *a socio suo* sit, praestanda est *misericordia;* hoc amicitiae jus postulat ab amico, ut afflicti amici misereatur, eum quacunque ratione potest, soletur, levet, adjuvet, et ei praesertim quum malis paene confectus est, omnia humanitatis quae potest officia exhibeat; *alioqui Dei reverentiam deserit.* „Etenim (Schnurreri verbis utor) hoc loco ille usus particulae *Vav* obtinet, qui et alibi cernitur, ut respiciat conditionem omissam, et solo ex contextu supplendam, veluti Ps. LI, 18. ubi subintelligendum, quodsi victima delectareris, *tunc* darem." Cf. N. G. Schroederi *Institt.* Syntax. Reg. CIX. *b. β.* Certe multo simplicior et facilior haec erit explicandi ratio, quam Cocceji Schultensiique interpretatio: *Qui misericordia erga amicum contabescit,* qui misericordia et humanitate erga amicum destitutus est, *is et timorem Omnipotentis deserit.* Quod ipsum tamen et Storrio placuit, qui in *Observatt. ad Analog. et Syntax. Hebr.* p. 295. not. nostrum locum sic interpretatur: *quod attinet ad contabescentem adversus amicum suum misericordia; metum Omnipotentis deserit,* i. e. immisericors erga amicum suum a Dei metu recedit. Aliud quid pro-

proposuit J. P. Berg in *Animadverss.* (ad calcem Vers. german. interpretationis H. A. Schultensii), ubi sic interpretatus est locum nostrum:. *Misero ab amico praestanda misericordia, vel ipsi impio* (redacto ad miseriam). „Scripsit poeta: וְיִרְאַת שַׁדַּי יַעֲזוֹב pro וְאִם יִרְאַת שַׁדַּי יַעֲזוֹב quo eodem modo infra X, 15. וְצָדַקְתִּי posuit pro וְאִם צָדַקְתִּי. Et alia ejus generis exempla passim alibi obvia sunt, v. c. Exod. IV, 23. Levit. X, 19. cet. Est vero *missam facere reverentiam Omnipotentis* i. q. *peccare* et *impie facere;* unde h. l. agnoscenda periphrasis *impii,* et vero impii hujusmodi, qui idem, ut contextus exigit, intelligatur esse מָס, *miser, afflictus, redactus ad miseriam,* immo, sua ipsius culpa miser, contractamque impietate poenam patiens; sin minus vere, at certe tamen judicio et opinione aliorum.“ Facilis sane ac elegans sensus, quem si quis ceteris interpretum tentaminibus praeferat, ego non admodum refragabor. — In Codd. haud paucis, Kennicottio et de Rossio commemoratis, pro למס exaratum est למאס, quod de Rossi minus recte *aversanti* reddidit, id enim esset לְמֹאֵס (Proverb. XV, 32. Jes. XXXIII, 15); sed in illis codd. scriptum esse לָמָאס, colligere licet ex Not. crit. in Bibliis Halensibus, a J. H. Michaelis editt., ubi ex codd. Erfurtenss. eadem illa scriptionis varietas punctis vocalibus subjectis affertur, addita tamen hac observatione, א mere *epentheticum* esse. Recte. Geminum plane יִמָּאֲסוּ Ps. LVIII, 8.

15. Nunc aperte sociorum immisericordiam in se, imo vero et perfidiam taxat, atque adeo ostendit eleganti et apposita similitudine torrentium, qui magno impetu aliquando exundare solent, sed aestu mox deficiunt et arescunt. אַחַי *Fratres mei,* ita Eliphasum et socios appellat, ut finis sententiae arguit, quum dicit infra Vs. 21. כִּי־עַתָּה הֱיִיתֶם, secunda eos persona alloquens. *Fratrum* autem nomine utitur, ut illorum perfidiam exaggeret. בָּגְדוּ *Perfide agunt,* fallunt et frustrantur spem meam.

meam. Qui videbantur ſummo affectu veniſſe, ut me ſolarentur, jam vaniſſimi ſunt, ac pro ſolatio, quod ab illis exſpectabam, nihil praeſtant, quin potius meum dolorem magis exaſperant. Simile מִבְטָח בּוֹגֵד, *confugium perfidum*, quod in neceſſitate deſtituit et deludit, Prov. XXV, 19. כְּמוֹ־נַחַל Alexandrinus bene vertit ὥσπερ χειμάῤῥους ἐκλείπων, et hinc Latinus vetus: *tanquam torrens deficiens*. Eſt enim נַחַל torrens non jugis et viva aqua, quae ſcatebras et fontes habet, unde perpetuo fluat, ſed quae ex imbre colligitur copioſo, et ex nivibus verno tempore liquefactis, qui tunc fluere deſinit, quando ceſſavit imber, aut defecerunt in montibus nives. Hujusmodi torrentes frequentiſſimi iſtis in regionibus, in quibus Iobi ſedes figitur, arabice أَوْدِيَة dicti (a nomine unitatis وَادِي f. وَادٍ *alveus fluvii*), quo ipſo nomine arabicus interpres h. l. uſus eſt. Cf. Niebuhrii *Beſchreib. v. Arab.* p. 2., et Oedmanni *Vermiſchte Sammlungen* Part. V. p. 116. 117. verſ. germ. Ne alienum putes verbum בָּגַד, quaſi id non conveniat torrentibus. *Perfidum torrentem*, ut recte monuit A. Schultens, quidni dicamus? cujus *aquae* ſunt *mendaces*, אֲשֶׁר יְכַזְּבוּ מֵימָיו, phraſi Jeſaiae, LVIII, 11. Idem ex adverſo *aquas fidas* pro *perennibus* poſuit XXXIII, 16. — אֲפִיק נְחָלִים aliqui *rivum torrentium* vertunt, quo deſignari exiſtimant rivum ex pluribus torrentibus tumefactum, qui cum impetu, aut rapido ac pleno amni labitur. Malo tamen נַחַל h. l. *convallis* notione capere, ut Geneſ. XXVI, 17. 19. 2 Reg. III, 17. 2 Chron. XX, 16.; ejusmodi nempe convalles intelligendi ſunt, per quas aliquando torrentes, ex imbre copioſo aut nive liquefacto naſcentes magno impetu ruunt, iisque pro alveis inſerviunt. Optime Hieronymus: *ſicut torrens, qui raptim tranſit in convallibus*. Verbum יַעֲבֹרוּ is retulit ad אָפִיק collective ſumtum, quod ſi velis, ſub-

au-

audiendum erit אֲשֶׁר, *qui* torrentes *transeunt*, i. e. rapidissime feruntur. Alii ad אַחַי referunt, ut sit: sic *transeunt* amici mei, i. e. praeterlabuntur et deficiunt, evanescunt, torrentibus similes, qui rapido amni praetereunt, et mox exsiccati deficiunt. Cf. not. ad Ps. CXXV, 4.

16. Perfidorum torrentium descriptio jam poetice amplificatur, quatuorque, qui proxime sequuntur, Versibus continuatur. הַקֹּדְרִים מִנִּי־קָרַח *Qui* torrentes *atrati*, turbidi sunt *a glacie*, in illis resoluta; qui turbidi sunt more aquae altae et profundae propter glaciem, quae in aqua liquefacta est. מִנִּי *a propter*, ut infra XVI, 16. XXXVIII, 30. Ps. LXXXVIII, 10. — עָלֵימוֹ יִתְעַלֶּם־שָׁלֶג *Intra quos occultat sese nix*, in quos aqua nivis liquefactae immittitur et condit sese. עַל h. l. est *intra*, ut Hos. XI, 8. נֶהְפַּךְ עָלַי לִבִּי, pro quo Thren. I, 20. נֶהְפַּךְ לִבִּי בְּקִרְבִּי *conversum est intra me cor meum*. Elegans descriptio aquarum, verno tempore turbido impetu e montibus ruentium, et resolutas ac liquefactas nives secum trahentium. Bene Grotius: „Dicit amicos similes torrentibus, qui diu turbidi incedunt prae glacie et nive in ipsos resoluta, sed (quod Versus sequens vult), ubi aestas venerit, plane deficiunt. Egregia similitudo ad eos pertinens, qui in rebus adversis amicos se non ostendunt." Verba עָלֵימוֹ יִתְעַלֶּם־שָׁלֶג aliqui sic interpretantur: *super eos tegitur*, s. tegit sese *nix*, i. e. multa nive teguntur, ut nix nivi cumulata altera alteram tegat. Quomodo et Chaldaeus Syrusque intellexisse videntur, quorum ille יִתְחַיַּל *praevalebit* reddidit, hic ܣܓܐ, ܟܬܰܪ, *copiosus fuit*. Nisi hi ex Chaldaico עֲלַם, *roborare se*, *fortem esse*, suam interpretationem hauserint. A. Schultens, cui adstipulatur J. D. Michaelis, in *Supplemm.* p. 1917., in subsidium vocavit arabicum غَلِمَ, cujus Conjugat. VIII. اِغْتَلَمَ notat *furere*, cum *impetu*

petu irruere, (هاج), inprimis vero ufurpatur de aqua vel mari furente et exundante. Unde Schultens vertit: *fuper eos aeftuans defaevit nix.* Michaelis: *in illos* (rivos) *furibunda ruit nix.* Utrumque minus rei convenienter, ex meo quidem fenfu. Nihil autem vetat, quo minus verbum hebraicum ufitato capiamus fignificatu *occultandi fefe*, ut exprimatur nivis liquefactae aqua, quae torrentibus illis, magno impetu ruentibus, fefe mifcet. Veteres in alia omnia abeunt. Alexandrinus: Οἵτινές με εὐλαβοῦντο, νῦν ἐπιπεπτώκασίν μοι. Et vetus Latinus: *qui me metuebant, nunc irruerunt fuper me.* Senfum Didymus bene expofuit: Ἴσως μὲν οὖν ἠρέμα τοὺς φίλους ἐλέγχει, ὅτι ἀγνοοῦντες τὴν αἰτίαν τῶν ἐπαγωγῶν, ἐπεμβαίνετέ μοι, τολμοῦντες τοιαῦτα λέγειν, ἃ μὴ πρότερον εἰρήκατε, διὰ τὴν πρός με εὐλάβειαν. Voces קָרַח et שֶׁלֶג Alexandrinus in fequentis Verfus interpretatione demum exprimit, quafi fcriptum reperiffet: הַקֹּדְרִים מִנִּי עָלַי יִתְעַלְּמוּ. Ultimum verbum videtur ex Chaldaico עֲלַם explicaffe, porro Jod in מִנִּי pro fuffixo primae perfonae habuit, quod autem הַקֹּדְרִים *timentes* explicavit, in eo fecum confentientem habet Hieronymum, qui hunc Verfum fenfu prorfus diverfo fic vertit: *Qui timent pruinam, irruet fuper eos nix.* Elegans alioquin adagium in eos, qui exigua horrent, fore ut maximis percellantur: quod tamen quid h. l. fibi velit, difficile eft dictu.

Haud multum difcrepat Syrus: ܕܕܚܠܝܢ ܗܘܘ ܡܢ ܓܠܝܕܐ ܥܠܝܗܘܢ ܢܣܓܐ ܬܠܓܐ *qui timent a glacie, fuper eos copiofius fit nix.* Chaldaeus: דִשְׁחִימִין מִן צִנְּתָא עֲלֵיהוֹן יִתְחַיֵּל תַּלְגָא *Qui denigrati funt a frigore, contra eos praevalebit nix.*

17. Verbum זָרַב, hoc folo loco obvium, varii varie explicant. Quidam, Kimchio auctore, *defluunt*, deducuntque a مِزْرَاب, *canalis*, hoc fenfu: quo tempore canalis

canalis more ſummo impetu fluunt, tum ſucciduntur et deſinunt. Quam interpretationem vix admittat forma Pyhal, ut taceam etymologiam duriorem. Alii convenire putant cum צָרַב (unde נִצְרְבוּ Ezech. XXI, 3.), cujus Niphal vertitur *aduri, accendi;* quum et alias ז et צ, literae unius organi, inter ſe permutentur, ut זָעַק et צָעַק, *clamavit,* עָלַז et עָלַץ, *exultavit,* מָזָה et מָצָה *ſuxit.* Hinc vertunt: *quo tempore incaleſcunt,* aeſtum ſolis ſentire incipiunt, *exſcinduntur,* pereunt. A qua interpretatione haud longe diſcedit A Schultens, qui collato Arabico ضرب, *icit, percuſſit,* locum ſic interpretatur: *At ſole icti ſtatim abolentur, atque cum calore extinguuntur e loco ſuo.* Recte vero J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 643. monuit, hanc verſionem a rerum natura abludere; nec enim ictu ſolis torrentes, ſed diuturna ſiccitate aeſtatis deficere: explicandum potius eſſe verbum hebraicum ex Syriaco ܙܪܒ, *coarctari,* unde ܙܘܪܒܐ, *anguſtia,* quo et referendum Arabicum زرب, *ſepem fecit gregi,* quaſi diceres: *coarctavit gregem.* Hinc vertendum: *quo tempore coarctantur,* i. e. decreſcunt, ripisque tandem notis, ſuper quas exundabant antea, capiuntur. Supervacaneam exiſtimo J. P. Bergii conjecturam, pro יְזֹרְבוּ diviſe ſcribendum et legendum eſſe יָזֹר בּוֹ, verbum זָרַר autem conferendum eſſe cum Arabico زرّ, quo utuntur in deſcribendis *oculis igneis, ardentibus, inflammatis;* illud aeque commode poetam h. l. adhibuiſſe de *tempore, quo ardens et fervidus aeſtus eſt.* Quod aliis minus veriſimile videbitur. Affixum in בְּחֻמּוֹ quidam referunt ad *torrentem,* quem ſupra Vs. 15. in ſingulari numero nominarat, de quo nunc ſingulariter, nunc pluraliter loquitur. Sed *calor torrentis* minime aptum. Alii ad עֵת, *tempus,* trahunt. Malim ad שֶׁמֶשׁ referre, facile ex orationis ſerie ſubaudiendum, cf. ſupra ad III, 2. Veteres a ſe invicem diſcedunt. Alexan-

Alexandrinus: ὥσπερ χιὼν, ἢ κρύσταλλος πεπηγὼς· καθὼς τακεῖσα θάρμης γενομένης, οὐκ ἐπεγνώσθη ὅπερ ἦν. Quae a vetere Latino ſic expreſſa: *Sicut nix aut glacies conſtricta, cum tabuerit in calore, non apparet, quid fuerit.* Priora latini interpretis verba attulit J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 644., ſed ſalſo ea Hieronymo tribuit, neque illa accurate transſcripſit: *ſicut glacies aut nix conſtricta.* Ceterum apparet Alexandrinum nomina שֶׁלֶג et קֶרַח (Vs. 16.) ad hunc verſiculum traxiſſe; imo videtur ſuo in hebraeo codice ſic legiſſe: כְּמוֹ שֶׁלֶג וְקֶרַח בְּעֵת יְזֹרְבוּ וגו׳. Hieronymus: *Tempore, quo fuerint diſſipati, peribunt: et ut incaluerit, ſolventur de loco ſuo.* Chaldaeus: בְּעִדָּן דְּחָבוּ דָּר טוֹבְעָנָא אִשְׁתַּרְבַּבוּ אִתְמַגַּרוּ בְּרִתְחֵיהּ אִתְמְחִיאוּ מִן אַתְרֵיהוֹן *Quo tempore peccarunt homines aetatis diluvii creverunt* (ſcil. נַחְלַיָּא vel מַיָּא *aquae* aut *flumina*, quorum Vs. 15. mentio facta: falſo in Bibliis Polyglottis *diſſipati ſunt* redditum); *conſumti ſunt furore ſuo, et deleti ſunt de loco ſuo.* Genuinam Chaldaei interpratationem non dubito hanc fuiſſe: בְּעִדָּן דְּאִשְׁתְּרַבּוּ אִתְמַגַּרוּ *tempore, quo exſiccati ſunt* (rivi, ſ. torrentes, ut Geneſ. VIII, 1. אִשְׁתְּרַבוּ מַיָּא *exſiccatae ſunt aquae*), *exciſi ſunt*, ſ. evanuere. Syrus: ܘܒܙܒܢܐ ܕܢܕܢܚ ܒܗܘܢ ܦܫܪܝܢ ܘܒܚܘܡܗܘܢ ܦܫܪܝܢ ܡܢ ܐܬܪܗܘܢ *Tempore, quo oritur in illis* (ſol), *liqueſcunt, et aeſtu ſuo liqueſcunt e loco ſuo,* i. e. ut non amplius appareant.

18. Hunc etiam Verſum multi ad *torrentes* referunt, qui quum deficere inceperunt, hac illac *diſtorquetur eorum curſus* (יִלָּפְתוּ אָרְחוֹת דַּרְכָּם *diſtorquentur ſemitae viae eorum*), nec certo ac conſueto fertur alveo, aliis aquis huc, aliis illuc dilabentibus, donec paulatim omnes conſumantur et evaneſcant. Poſterius hemiſtichium autem, יַעֲלוּ בַתֹּהוּ וְיֹאבֵדוּ, ſic interpretantur: *aſcendunt in inanitatem*, in auras abeunt, rediguntur ad nihilum, *et pereunt.* Recte vero monuit A. Schultens,

tens, quum jam Vs. praeced. aquae deletae et extinctae dictae fuerint, non eſſe veriſimile, eam extinctionem hic reſumi, et de novo illuſtrari: pertinere potius hunc Verſum ad *catervas* viantium, de quibus aperte Verſus, qui proxime ſequitur, intelligendus. Quod ipſum jamdudum vidit L. Cappellus, qui in *Nott. Critt.* ad h. l. obſervavit, eundem fere eſſe ſenſum hujus commatis cum ſequenti, nempe turmas commeantium, atque per loca deſerta iter facientium declinaſſe a via ſua ad torrentes illos fallaces, ſpe inveniendae aquae, ſed ſpe ſua fruſtratos coactos eſſe per vaſtam ſolitudinem iter ſuum peragere, in quo prae ſiti et aeſtu perierunt. אָרְחוֹת h. l. non alio ſignificatu, quam Verſu proximo capiendum, de *catervis viantium*, ut אֹרְחוֹת Geneſ. XXXVII, 25. Jeſai. XXI, 13. Conſtruitur cum verbis maſculini generis, reſpectu habito ad *ſignificationem*, quum intelligendi ſint homines, iter facientes, ut Proverb. XXI, 26. תַאֲוָה, quia *cupidum* denotat, cum verbo maſculino conſtruitur, ut קֹהֶלֶת, quia *auctorem* libri ſignificat, ut maſculinum tractatur, Coh. I, 2. XII, 8—10. Plura exempla vid. in Storrii *Obſervatt.* p. 368. coll. p. 91. Ad homines, quibus אָרְחוֹת conſtant, referendum quoque affixum in דַּרְכָּם, ut ſic verbo ſit reddendum: *inflectuntur catervae quod ad viam ſuam*, torrentes quaeſituri, ex quibus olim biberant; deflectunt a via, ad rivos illos iter avertentes. לָפַת enim, plane ut arabicum لفت, eſt *avertit, deflexit.* Neutiquam neceſſe, cum J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 1456. pro יִלָּפְתוּ legere יִלְפְּתוּ. Unus de Roſſii codex exhibet יִלַּפְתוּ. Verba יַעֲלוּ בַתֹּהוּ Reiſkius in *Conjecturr.* ad h. l. arabice expreſſit يوغلون بتيه, *immergunt ſe in vaſtum deſertum;* ſcilicet יַעֲלוּ habet pro tertia Praeteriti verbi יָעַל, quod confert cum arabico وغل, *ingreſſus fuit, penetravit, longe abiit.* Quod ipſum placuit Muntinghio, qui ex *Vita*

Sa-

Saladini p. 232. ed. Schult. attulit اوغلوا في البرية *penetrarunt ſeſe in deſertum.* Neque tamen arabici verbi indigemus, quum עָלָה, *adſcendit*, Hebraeis pro *abire* ſit uſitatum, vid. Exod. I, 1. Num. XVI, 27. 1 Sam. XVI, 46.

19. הִבִּיטוּ *Reſpiciunt* ad iſtos videlicet torrentes, putantes ſe in illis inventuros aquam et refrigerium. Quidam nimium ſubtiles אָרְחוֹת de *catervis viantium* recte intelligi negant, et nonniſi *ſemitas, vias* interpretandum autumant, quum *catervae* ſint אֹרְחוֹת, Geneſ. XXXVII, 25. Jeſai. XXI, 13. forma Participii Praeſentis ab אָרַח, *viavit;* אֳרָחָה vero ubicunque occurrit, *viam* notet. Hi autem interpretes hunc etiam Verſum intelligunt de torrentibus, qui reſpiciant, i. e. ſeſe vertant ad vias ſ. tractus Themae. Quod vix admittat Verſus proximus, quo aperte continuatur ſermo de eodem, ut ajunt, ſubjecto, de quo hic Verſus loquitur. Poſcit vero totius hujus loci ratio, ut אָרְחוֹת, proprie *viationes, commeatus,* non minus quam in altero hemiſtichio הֲלִיכוֹת, *itiones, inceſſus*, h. l. per metonymiam ſatis frequentem, de *coetibus commeantium* intelligamus. Non alia ſigura in notiſſimo illo גּוֹלָה, שְׁבִי, *captivitas*, pro *captis*, ſ. in exilium abductis. תֵּמָא *Thema*, Arabiae regio, Jeſai. XXI, 14. Jerem. XXV, 23., a *Thema*, Iſmaelis filio, Geneſ. XXV, 15., eadem fortaſſis cum تَيْمَا, in conſiniis deſerti Syriae, cujus Abulfeda mentionem fecit in ſua Arabiae deſcriptione. Vid. Christ. Rommel *Abulfedea Arabiae Deſcriptio*, p. 96. De שְׁבָא vid. Prolegomm. p. 27. not. 13. קִוּוּ *Exſpectarunt*, ſperarunt, ſe hauſturos ex illis torrentibus aquam. לָמוֹ Quidam *ſibi* exponunt; rectius alii: *in eos* ſcil. torrentes, nam קִוָּה amat poſt ſe ל. Sunt ex Hebraeis, qui hunc Verſum ita vertant: *reſpexerunt ſemita Themae, et itinera Sabae*, ſperantes ſe ibi reperturos aquam. Ita vetus quidam Graecus: ἀποβλέπουσιν εἰς ὁδοὺς Θαιμάν· ὁδοιπορίας Σαβὰ προσ-

προσδοκῶσιν ἑαυτοῖς. Hieronymus verba in Imperativo vertit: *Confiderate vias Thema, itinera Saba, et exspectate paulifper.* Retinuit fere veterem latinam: *videte vias Themanorum, femitas Sabaeorum intuemini.* Expreffit haec Alexandrini: ἴδετε ὁδοὺς Θαιμανῶν, ἀτραποὺς Σαβῶν οἱ διορῶντες. Quae Olympiodorus fic expofuit: τοὺς ἐπὶ πλούτῳ καὶ δυναστείᾳ μεγαλοφρονοῦντας, ἐκ τῆς καθ' ἑαυτὸν μεταβολῆς νουθετεῖ, μὴ ἐλπίζειν ἐπὶ τῇ τούτων ἀδηλίᾳ· οἱ γὰρ προσέχοντες, φησὶν, εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Θαιμὰν, καὶ τὰς ἀτραποὺς τῶν Αἰθιόπων (Σαβὰ γὰρ οἱ Αἰθίοπες), τουτέστιν, οἱ ἐκ τῆς ἐμπορίας τῆς πρὸς τούτους κέρδη προσδοκῶντες, μὴ πεποίθητε ἐπὶ χρήμασιν. — — — Ταῦτα δὲ ἔλεγεν ὑπηχῶν καὶ τοῖς φίλοις, ὅτι οὐ χρὴ ἐπὶ τοῖς προσοῦσι μέγα φρονοῦντας ὑπερορᾷν αὐτοῦ εἰς ἐσχάτην πενίαν ἐλάσαντος.

20. בֹּשׁוּ כִּי־בָטָח *Erubuerunt quod confidiffet*, fcil. quisque eorum, ex frequenti numeri enallage, i. e. quod ipfi confidiffent his aquis. בָּאוּ עָדֶיהָ *Venerunt usque ad illud*, nam ה femineum faepe pro neutro, i. e. usque ad eum locum, ubi fe aquam fperarunt inventuros. Aben-Efra affixum in עָדֶיהָ refert ad מָקוֹם fubaudiendum, quod interdum feminine reperitur. A. Schultens ad נְחָלִים trahit, „nam plurali, inquit, mafculino fubnectere amant Arabes verbum in fingulari foeminino. Eadem ratio cum affixis. Quum *Arabes* dico, cave Hebraeos excludas; quibus hunc idiotismum fuiffe fatis familiarem, infra ad Cap. XIV, 19. XXXIX, 14. reperies."

21. Jam fimilitudinem ad focios accommodat. Haec, inquit, dico, כִּי־עַתָּה הֱיִיתֶם לֹא, *quia* f. profecto *nunc vos eftis nihil*, valetis ad meum mitigandum dolorem omnino nihil, folatii vel tantillum a vobis exfpectantem fefelliftis haud aliter ac fpem eludit, longo fub itinere, fitientium, repertus torrens aquae inops. לֹא h. l. *Nihil*, τὸ μηδὲν, ut Dan. IV, 32. Ezech. XXI, 31. Pro לֹא ad marginem notatum eft legendum effe לוֹ, quod ipfum in textu exhibent plures codices, et manu et typis exarati,

quos

quos recenſuit de Roſſi ad h. l. Qui hoc praeferunt, tantum non omnes pro pronomine *ei* habent, reſpicique arbitrantur נָחַל Vs. 15., et ſubaudiunt דוֹמִים *ſimiles*, vel נִמְשָׁלִים, *comparati*, vertendo: *vos eſtis illi* fallaci torrenti *ſimiles*. Quod tamen duriuſculum videtur. Exiſtimo potius, meram eſſe ſcribendi diverſitatem, ſicuti alias ſaepiſſime Aleph et Vau quieſcens invicem permutantur, veluti יָפֹא et יָפוֹ, urbis *Joppe* nomen, Jon. I, 3. Eſr. III, 7. עִדּא et עִדּוֹ Zach. I, 1. V, 7. VI, 14. Plura exempla vid. in Hilleri *Arcano Kethib*, p. 58. Pro לוֹ unus de Roſſii cod. a prima manu, et Caſſellanus a ſecunda manu habent לִי, quod ipſum expreſſit Alexandrinus: *ἀτὰρ δὲ καὶ ὑμεῖς ἐβέβητε μοι ἀνελεημόνως*, nec non Syrus: ܘܐܦ ܐܢܬܘܢ ܗܘܝܬܘܢ ܥܠܝ *et etiam vos eſtis contra me*. Illam legendi rationem praetulerunt Hubigantius, J. D. Michaelis, Hufnagel. Nec displicuit de Roſſio, qui „optima, inquit, ſententia: *nunc quod adeſtis mihi*, vel *mecum, et infortunium meum conſpicitis, conſternamini*.“ Quod vero addit, Syrum videri utramque lectionem, לא et לִי conjunxiſſe, hoc neſcio unde colligi poſſit. Equidem omnino retinendum לא cenſeo ſenſu, quem ſuperius expoſui. Nec aliter Chaldaeus: אֲרוּם כְּדוּן הֲוֵיתוּן כְּלָא הֲוֵיתוּן *nunc eſtis, perinde ac ſi non eſſetis*. Plura de hac ſcribendi diverſitate vid. in Aurivillii *Diſſertatt.* p. 496. ſeqq. editt. Goetting. תִּרְאוּ חֲתַת וַתִּירָאוּ *Videtis* ſ. vidiſtis (ut Futurum per Praeteritum exponatur, quia praeceſſit Praeteritum) *terrorem*, i. e. miſeriam ac horrenda mala, a Deo mihi immiſſa, *et timuiſtis*, ut torrentes ſimul ac calorem ſentiunt, reſolvuntur et evaneſcunt: ſic vos horruiſtis ad plagam meam, unde iram Dei in me, et me impium collegiſtis. Paullo aliter A. Schultens: „Ultimum, inquit, membrum habet aliquid *proverbiale*, ut videtur, cum venuſta alliteratione. Suſpicor extitiſſe dictum ſolemne רָאָה וַיִּרָא, *vidit et extimuit*, in homine parum forti, atque ad conſpectum peri-

periculi trepidante, postquam praeclara omnia esset minatus. Sic ferme *factis ignavi, verbis sunt praestrenui.* Id commodissime transfertur ad amicos largiter pollicentes, et nihil omnino praestantes."

22. 23. Exaggerat sociorum inhumanitatem, rogando, num vel munera, vel alias largitiones ab ipsis postularit, aut alia ab iis exegerit ardua officia, cum periculo vitae conjuncta. Quo gravissime taxat illorum perfidiam, qui ne levissimum quidem commiserationis ac consolationis officium afflictissimo socio praestabant, sed contra dolores ejus sinistris suis judiciis immensum quantum aggravabant. כֹּחַ h. l. notat *opes, facultates,* ut Levit. XXVI, 20. Proverb. V, 10., non minus ac חַיִל, Genes. XXIV, 31. Num. XXIV, 18. Deut. VII, 17. — בַּעֲדִי *Pro me,* nempe ad liberandum me de manu hostium, respondet enim פְּדוּנִי, dato pretio redimite me, i. e. liberate me, ut supra V, 20.

24. Ne putetis, me reprehensiones plane nullas ferre posse, imo libens vos audiam, si recte doceatis, et juste reprehendatis. Cedam, si me convincatis, et culpam meam libenter agnoscam.

25. מַה־נִּמְרְצוּ אִמְרֵי־יֹשֶׁר *Quam valida verba rectitudinis,* i. e. recta et vera, q. d. quantum roboris habent! nec equidem illis possem contradicere. Sic multi haec verba interpretantur, auctoritatem sequuti Kimchii, qui in Lexico verbum מָלַץ exposuit חָזַק וְתָקַף *validus, robustus, vehemens fuit.* Quae tamen mera est conjectura, nec minus Cocceji interpretatio: *quam acria sunt dicta recta!* i. e. ἐνεργῆ, penetrantia, fortia; nempe conjicit ex 1 Reg. II, 8. et Mich. II, 10., נִמְרָץ habere notionem *acrimoniae,* et הַמְרִיץ infra apud nostrum XVI, 3. esse παροξύνειν (saepius enim haud legitur). Arabibus tamen مَرِضَ est *aegrotavit,* et مَرَضٌ *morbus,* ex quo Cromaierus nostrum locum sic vertit: *ecquid morbida vobis videntur verba recta?*

Eadem verbi נִמְרָץ notio placuit quoque J. D. Michaeli in *Supplemm.* p. 1554., ſed paullo aliter vertit: *quam morbida ſunt verba rectitudinis,* i. e. verba veſtra, quae vera et certa et explorata eſſe gloriamini (C. V, 27.), quam illa ſunt morbida et inſana! Similem notionem expreſſit Alexandrinus: ἀλλ', ὡς ἔοικε, Φαυλὰ ἀληθινοῦ ῥήματα. Alius Graecus interpres anonymus נִמְרְצוּ λυπηρὰ reddidit. Sed Aquila: τί ἐμοχθηρώθησαν λόγοι εὐθοῦς; Syrus: ܠܡܢܐ ܐܣܠܝܬܘܢ ܐܢܘܢ ܡ̈ܠܝ ܩܘܫܬܐ *quare repudiatis ſermonem rectitudinis?* Hieronymus: *quare detraxiſtis ſermonibus veritatis?* Veram ſententiam haud dubito dixiſſe Jarchium, נִמְרְצוּ ſcriptum eſſe pro נִמְלְצוּ, *dulcia ſunt*, (*Lamed* ac *Reſch* permutatis, ut אַלְמְנָה pro אַרְמְנָה, Jeſ. XIII, 22., cf. A. Schultens *Clav. Dialector.* p. 253., cui addendus Arnoldi *zur Exegetik u. Kritik des A. T.* p. 40. not.), et conſerendum locum Pſ. CXIX, 103. מַה־נִּמְלְצוּ לְחִכִּי אִמְרָתֶךָ Et in uno Kennicotti Codice נִמְלְצוּ h. l. ſcriptum reperitur. Concinna ſic hujus Verſus ſententia erit: *quam dulcia ſunt verba recta!* quantum levaminis et ſolatii afflicto afferunt ſermones, quibus prudentia et ſana ratio ineſt! וּמַה־יּוֹכִיחַ הוֹכֵחַ מִכֶּם *Sed quid arguit τὸ redarguere a vobis* profectum? quid arguit redargutio veſtra? quam vim habet ad redarguendum quid aſſertis? nihil ſane. *Mem* in מִכֶּם genitivi indicandi poteſtatem habet h. l., ut Prov. XXVI, 7. שֹׁקַיִם מִפִּסֵּחַ *crura claudi.* Cf. Storrii *Obſervatt.* p. 254. not. „Primum, יוֹכִיחַ, ſumas pro *evincit, demonſtrat*, poſtremum, הוֹכֵחַ, pro *increpare, conviciari.* In deliciis habet ſtylus Orientalis, ut diverſae ſignificationes alicujus verbi unam in ſententiam conveniant. Vim *conviciandi* reperies ſub הוֹכִיחַ 2 Reg. XIX, 3.“ A. Schultens. Ceterum נִמְרְצוּ pro נִמְלְצוּ cepit etiam Chaldaeus, ſed poſteriori hemiſtichio alium ſenſum tribuit. Sic enim Verſum integrum reddidit: מַה בַּסִּימִין הִכְּוֹן מִלִּין תְּרִיצִין וּמַן דְּכָשַׁר לְכַסָּנָא יְכַסֵּן מִנְּכוֹן *Quam ſuaves ſunt ſermones rectorum! et qui aptus eſt ex*

vobis

vobis ad corripiendum, corripiat. Posterius membrum sic videtur cepisse: *quid arguet arguendo*, i. e. quid reprehendere poterit quisquam *ex vobis*, coll. simili constructione particulae מ Levit. IV, 17. (מִן־הַדָּם *aliquid ex sanguine*), 1 Reg. XII, 9. Cant. I, 2. Similiter Hieronymus: *cum e vobis nullus sit, qui possit arguere me.*

26. Varios et huic Versui sensus accommodant, quum sit maxime ambiguus. Aliqui sic: *Num verba* nuda scilicet, num verba tantum *putatis arguere?* putatisne verba satis esse ad arguendum et disceptandum, sine ratione? Ut ante מִלִּים sit ב subaudiendum, *an cogitatis arguere* meris *verbis?* Ante alterum hemistichium autem, וּלְרוּחַ אִמְרֵי נוֹאָשׁ, repetunt וַהֲתַחְשְׁבוּ, *et an putatis*, s. habetis *verba* hominis desperati, ut sum ego, *in ventum?* i. e. vana, irrita, et futilia; q. d. haud sane ita convenit, ut pro futilibus verba mea habeatis, eo quod miseriis attritus sum et tabefactus. Alii אִמְרֵי נוֹאָשׁ ad socios referunt, ut Jarchi, qui praeterea verbum הוֹכִיחַ exponit *afferre verba, quae ad rei alicujus veritatem inquirendam faciant*, hoc sensu: num putatis afferre verba ad rem explanandam et decidendam? longe fallimini, siquidem verba vestra vento comparantur, et sunt verba desperati, qui nec cogitat, nec curat, quid dicat. Optime placet Ludov. de Dieu interpretatio: *An reprehendere verba cogitatis? in ventum* sunt *sermones desperati*, i. e. an vos, praeteritis et non ponderatis rebus, verba tantum mea carpere et arguere vultis? cogitandum erat, desperatos homines inconsiderate multa loqui, quae vi doloris extorquentur potius invitis, quam ut a ratione proficiscantur: itaque non sunt eorum sermones multum pensitandi, sed ut in ventum proferuntur, sic pro vento habendi sunt. A. Schultens רוּחַ h. l. *respiramentum* existimat significare, ut רַוְחָתִי Thren. III, 56., et רֶוַח Esth. IV, 14., unde Versum sic interpretatur: *an ad arguendum* s. cavillanda *verba rationes inibitis? quum dicta desperati ad respirium sint.* Sed רוּחַ nusquam *respira-*

 men-

mentum denotat, verum ubique, *auram, ſpiritum, ventum.* Noſtrae locutioni ſimile illud Romani poetae: *In vento et rapida ſcribere oportet aqua.* Alexandrinus: Οὐδὲ ἔλεγχος ὑμῶν ῥήμασί με παύσει· οὐδὲ γὰρ ὑμῶν φθέγμα ῥήματος ἀνέξομαι. Quae Vulgat. Vet. ſic reddidit: *Neque increpatio veſtra ſilentium imponit mihi; neque enim elocutionem ſermonis veſtri ſuſtinebo.* Hieronymus: *Ad increpandum tantum eloquia concinnatis, et in ventum verba profertis.* Syrus: ܗܫܐ ܠܡܟܣܘܬܐ ܡܠܝܢ ܐܬܚܫܒܬܘܢ ܘܠܘܩܒܠ ܪܘܚ ܡܠܝ ܐܬܪܢܝܬܘܢ *Et nunc ad redarguendum verba cogitatis, et contra ſpiritum ſermonum meorum meditamini.* Chaldaeus: אֶפְשַׁר הִלְכַסָּנָא בְמִלַּיָּא אַתּוּן חָשְׁבִין וּלְקִבְלָא אַמְתִילוּ מִלֵּי יָאוּשָׁא *Numquid ad corripiendum verbis vos cogitatis, et tenebris comparatis verba deſperata?*

27. Hunc Verſum quidam, Mercerum ſequuti, ſic interpretantur: *Quin etiam ſuper pupillum projicitis vos,* in orbum irruitis (ut הִתְנַפֵּל Geneſ. XLIII, 18.), *epulamini ſuper ſocium veſtrum,* quod figurate dictum putant, pro laetamini de ejus calamitate, veluti devorantes eum, et convivia de illo agitantes. Videlicet verbi כָּרָה ſignificatum petunt ex nomine כֵּרָה *convivium,* 2 Reg. VI, 23., nec alio ſenſu volunt ſumendum eſſe infra XL, 30. Alii poſt תַּפִּילוּ ſubaudiunt הַגּוֹרָל, ut 1 Sam. XIV, 42., quod 1 Chron. XXVI, 14. 15. plene exprimitur וַיַּפֵּל הַגּוֹרָל et הִפִּילוּ גוֹרָלוֹת. *Sortem* vero *ſuper aliquo conjicere* eſt: alicujus facultates inter ſe dividere, ut praedam, facultatibus aliquem ſpoliare, cf. Pſ. XXII, 19. Obad. 11. Nah. III, 10. Quaſi Iobus pravum ingenium et malum ſociorum animum ſignificaret, qui ne pupillo quidem parcerent. Malo tamen ſubaudire רֶשֶׁת, *rete,* aut פַּח, *laqueus,* aut מוֹקֵשׁ, *tendicula, laqueus,* ut verſatur: *cadere facitis rete contra orphanum* (ut Proverb. XXIX, 5. רֶשֶׁת פּוֹרֵשׂ עַל־פְּעָמָיו *rete expandit contra greſſus ejus,* cf. Hoſ. V, 1. Pſ. CXL, 6. Thren. I, 13.), cui ſententiae apprime convenit hemi-

hemistichium alterum: וְתִכְרוּ עַל־רֵיעֲכֶם, *et foditis* scil. foveas (ut Jerem. XVIII, 20. 22. Ps. VII, 16. XXXV, 7. LVII, 7. Prov. XXVI, 27.) *contra amicum vestrum*, i. e. captatis et detorquetis verba mea invidiose, captionibus et cavillis me laeditis, et moerorem meum exasperatis. Nomine יָתוֹם se ipsum innuit, utpote omni ope humana destitutum, ut satis docet parallelum רֵיעֲכֶם. Alexandrinus: *πλὴν ὅτι ἐπ' ὀρφανῷ ἐπιπίπτετε, ἐνάλλεσθε δὲ ἐπὶ φίλῳ ὑμῶν.* Verbum תִכְרוּ retulisse videtur ad rad. כָּרַר, arab. كَرَّ, quod cum sequ. عَلَى significat *impetum in aliquem fecit, irruitque.* Hieronymus: *Super pupillum irruitis, et subvertere nitimini amicum vestrum.* Bene expressit verbi כָּרָה valorem. Chaldaeus: רֻגְזִין עַל יַתֵּם תְּשַׁדְרוּן וְתַחְשְׁלִין עַל חַבְרֵיכוֹן *Iram super pupillum misistis, et sinistre cogitatis contra amicos vestros.* אַף non habuit pro particula, sed pro nomine, *iram* denotante, sicut Jarchius. Syrus: ܗܳܐ ܥܰܠ ܝܰܬܡܳܐ ܡܶܬܪܰܡܶܝܢ ܐܢ̱ܬܽܘܢ ܘܡܰܟܪܶܝܢ ܐܢ̱ܬܽܘܢ ܠܪܳܚܡܰܟܽܘܢ *Jam contra pupillum effertis vos, et moerore afficitis amicum vestrum.* In hemistichii prioris interpretatione cum Syro paene convenit A. Schultens, cui אַף h. l. est *nasus*, quo *superbiam* et *nasum fastidiorem* indicari putat, et hebraea sic vertit: *nasum incidere facitis in pupillum*, i. e. superbo et fastidioso contemtu eum tractatis. Ceterum verbo כָּרָה Syrus tribuit notionem Syriaci ܟܪܳܐ, *tristis, contristatus fuit*, in Aphel, *tristitia, moerore affecit.*

28. Nunc ergo, quamvis mihi ita infesti fueritis hactenus, vos tamen hortor, ut aequiores in me sitis, הוֹאִילוּ פְנוּ בִי, *velitis respicite in me*, placeat vos ad me convertere, scil. audiendum, ut infra XXI, 5.; addit, וְעַל־פְּנֵיכֶם אִם־אֲכַזֵּב, *et in conspectu vestro* scil. *erit*, aut *constabit, num mentiar*, falsi quid dicam, aut errem? Alii subaudita formula contestationis: *sio mihi Deus*

Deus faciat, et ſic addat (cf. ſupra ad I, 11.), *coram vobis ſi mentiar*, i. e. neutiquam falſus reperiar. Minus recte quidam loca XXVII, 5. et Pſ. LXXXIX, 36. ut ſimilis conſtructionis exempla proferunt, horum enim locorum plane diverſa eſt ratio. Paullo diverſo ſenſu A. Schultens: „*Agite nunc, ut coepiſtis, vultus in me veſtros convertite, meque impugnate; confido tamen me* ita *vultibus* illis veſtris eſſe *reſtiturum*, ut *neutiquam mendax* fuiſſe, aut *cauſa cecidiſſe* reperiar; ſed contra magnifice vincam, atque de *mendacio* ac *calumnia* triumphem. Iſtam vim judicialem exerit verbum כָּזַב infra XXXIV, 6. Eandem ſequens צִדְקִי adſirmabit." Alexandrinus: Νυνὶ δὲ ἐμβλέψας εἰς πρόσωπα ὑμῶν οὐ ψεύσομαι. Quaſi hebraea ſic legiſſet: וְעַתָּה בִּרְאוֹתִי אֶת־פְּנֵיכֶם אִם אֲכַזֵּב Sed propius ad noſtrum textum hebraeum accedit Vetus Latinus: *Nunc autem aſpicientes vacate mihi; in facie veſtra non mentiar.* Hieronymus: *Veruntamen quod coepiſtis explete: praebete aurem, et videte an mentiar.* Verbum הוֹאִילוּ cepit *ſuſcipiendi* ſignificatione (ut Deut. I, 5. Joſ. XVII, 12. Jud. I, 27. 35.), cetera de ſuo ad ſenſum explendum videtur addidiſſe. Chaldaeus: וּכְדוּן שָׁרוּ אִסְתַּכְּלוּ בִי וּקְדָמֵיכוֹן אִם אֲכַזֵּב *Nunc autem incipite et contemplamini me, num mentiar coram vobis.* Syrus: ܘܗܫܐ ܐܬܪܥܘܢ ܘܚܘܪܘ ܒܝ ܘܩܕܡܝܟܘܢ ܐܡܠܠ ܘܠܐ ܐܕܓܠ *Et nunc placeat vobis, et aſpicite et coram vobis loquar, nec mentiar.*

29. שׁוּבוּ נָא *Revertimini,* ſ. *iterate quaeſo* ſcil. diſputationem veſtram; rurſum aſſumto ſermone diſceptate mecum. Alii: redite in viam, et ſanius judicate de mea calamitate; vel: avertimini ab hoc iniquo veſtro judicio. אַל־תְּהִי עַוְלָה *Ne ſit iniquitas* ſcil. in diſputatione veſtra; ne inique mecum agatis, ut antehac. Alii אַל ſimpliciter negative capiunt, hoc ſenſu: *nulla erit iniquitas,* in me, aut in reſponſione mea, nihil in me iniqui deprehen-

hendetis. Pro וְשָׁבִי Maforethae jubent וְשׁוּבוּ legi, q. d. *revertimini*, inquam, *adhuc*, et veftra omnia bene perpendite. A. Schultens tamen commodam quoque interpretationem admittere obfervat vetuftam lectionem וְשֻׁבִי, quam pro Infinitivo habet addito pronomine primae perfonae: *et reverti meum*. „Nempe שׁוּב, *redire*, faepe eleganter *rei exitum* defignat. Sic luderetur haud invenufte in difcrimine inter שׁוּב, *redire*, five denuo aggredi impugnantium amicorum, et inter שׁוּב, *redire* Iobi, caufam fuam defenfuri, fuamque juftitiam demonftraturi." Hinc pofterius hemiftichium fic vertit: *et ego illuc redibo, ut veris vincam ea in re.* Sed Infinitivus verborum quiefcentt. fecunda nusquam reperitur cum Kibbutz fcriptus. Videtur potius Imperat. femin. שֻׁבִי ad עַוְלָה pertinere, et verbum שׁוּב, hac altera vice *recedendi* fignificatu capiendum, ut Num. VIII, 25. Jof. XXII, 16. 23. al., q. d. *recedat*, longe abfit omnis iniquitas f. perverfitas! Tum vero עוֹד commodius jungatur fequenti צִדְקִי־בָהּ *juftitia mea* erit *in ea*, fcil. בִּתְשׁוּבָתִי, *in refponfione mea*, f. בְּמִלָּתִי, *in fermone meo*, ut faepius nomen e contextu eft fubaudiendum. Vel affixum feminin. neutraliter poteft accipi: *in eo*, quod fcil. loquor, quod ago, q. d. in toto hoc negotio, de quo inter vos agitur, ubi iterum iterumque diligenter omnia difcufferitis, meam cognofcetis juftitiam et innocentiam. צִדְקִי h. l. pro אֶצְדַּק, *juftus deprehendar* (ut Pf. LI, 6), caufam meam juftiffimam effe evincam. Sic infra IX, 27. אָמְרִי τὸ *dicere meum*, pro אָמַר. Alexandrinus: Καθίσατε δὴ (legit שְׁבוּ), καὶ μὴ εἴη ἄδικον, καὶ πάλιν τῷ δικαίῳ συνέρχεσθε. Quod Olympiodorus fic expofuit: Αὐτούς, φησὶν, ὑμᾶς αἰτῶ καθίσαι μοι κριτὰς, καὶ δικαίας ἐξενέγκειν τὰς ψήφους. Hieronymus: *Refpondete* (hoc effet הָשִׁיבוּ) *obfecro, absque contentione; et loquentes id quod juftum eft, judicate.* Chaldaeus: תּוּבוּ כְדוּן לָא תֶהֱוֵי רַשִׁיעָא וְתוּבוּ תוּב לְזַכָּאוּתִי בַהּ *Convertimini nunc, ne fis iniquus; convertimini iterum*

rum, ut juſtificer eo. Syrus: ܬܘܒܘ ܒܥܐ ܗܫܐ ܘܠܐ ܬܗܘܘܢ ܐܝܟ ܥܘ̈ܠܐ ܬܘܒܘ ܗܟܝܠ ܘܗܘܘ *Redite*, f. reſipiſcite, *quaeſo, nunc, nec ſitis ſicut injuſti, redite igitur, et juſti eſtote.*

30. Ante הֲיֵשׁ ſubaudiendum וּרְאוּ, *et videte, num ſit in lingua mea,* in iis quae dixi, aut dicturus ſum, *iniquitas,* f. improbitas. Alexandrinus: *οὐ γάρ ἐστιν ἐν γλώσσῃ μου ἄδικον.* Hieronymus: *Non invenietis in linguà mea iniquitatem.* In altero hemiſtichio הַוּוֹת multi intelligunt de *pravitate morali,* ut Pſ. V, 10. LV, 12. Mich. VII, 3., hoc ſenſu; *an palatum meum non intelliget,* ſentiat et dijudicet *perverſitates,* f. quae perverſa ſunt, q. d. videbitis an quicquam falſi dicam, et me agnoſcetis recto et ſano judicio praeditum, me judicio pollere ad dignoſcendum quae recta ſunt, et vera, non autem me judicio eſſe corrupto et depravato, ut falſa pro veris habeam, ac iniqua pro rectis proferam. Ita *palatum,* metaphora a ſenſibus externis ad interiores translata, appellaret illam animae facultatem, qua juſta ab injuſtis, vera a falſis, et aequa ac recta ab iniquis et perverſis dignoſcuntur et dijudicantur, non ſecus ac palato cibi dulces ab amaris, ſapidi ab inſipidis. Ab illo ſenſu prope abeſt Alexandrinus: *ἢ ὁ λάρυγξ μου οὐχὶ σύνεσιν μελετᾷ;* Et Hieronymus: *nec in faucibus meis ſtultitia perſonabit.* Sed malo nomen הַוּוֹת de *calamitatibus, malis, infortuniis* capere ut ſaepe alias, cf. not. ſupra ad Vs. 2. Tum haec ita erunt conjungenda cum prioribus, ſubauditis pauculis, ac ſi dicat: an falſa dico, dum tueor innocentiam meam? Dicat aliquis: quare ergo ita turbaris? Reſpondeo: *an palatum meum non ſentiet calamitates?* בִּין, *Intelligere,* h. l. pro *ſentire* (ut Pſ. LVIII, 10. ubi cf. not.), q. d. quemadmodum fieri non poteſt, ut palatum non refugiat ſaporem amarum, ita nec pars ſenſitiva dolorem. Quae ſententia bene congruit Capit. ſequ. initio, ubi de vitae humanae fragili ac miſera conditione queritur. Singularis eſt Syrus,

rus, qui vertit: ܐܘ ܦܘܡܝ ܠܐ ܡܡܠܠ ܩܘܫܬܐ *aut os meum non loquitur veritatem?* Videtur הַוּוֹת ab הָיָה ſ. Chald. הֲוָה interpretatus eſſe *quae vera ſunt,* et re ipſa ita ſe habent; ut הוֹיָה, *exiſtens,* Exod. IX, 3.

Cap. VII.

1. De צָבָא, *conditionem* ſ. *ſtationem moleſtam ac laborioſam* ſignificante, vid. not. ad Jeſ. XL, 2., quo loco eodem ſignificatu dicitur. Syrus ܥܶܕܳܢܳܐ, *tempus,* vertit. Videlicet צָבָא, quod proprie *exercitum* et *militiam* ſignificat, tum et ipſum militiae tempus, quanto tempore quis meret et ſtipendia militaria percepit, h. l. et recentiorum interpretum haud pauci pro ſtato et praeſixo temporis ſpatio et praeſcripto termino ſumi putant. Ita Mercerus, qui Iobum exiſtimat dolorem ſuum amplificare ex vitae humanae tanta brevitate, q. d. Quidni de mali mei gravitate querar, quum homini certum temporis ſpatium hic ſit praeſixum, breve ſcilicet, et quod quam celerrime elabitur, quo ſaltem deberet Deus eum ſinere frui, non ita eum exagitare. Sed ſpectari ſtationis militaris moleſtam et laborioſam conditionem, ſatis arguunt, quae quae ſequuntur. Hinc recte Chaldaeus חֵילָא, *militia,* quod ipſum Hieronymus poſuit. Nec aliud voluit Alexandrinus, dum *πειρατήριον* vertit, quaſi tentationis officinam, ubi homo varia experiatur et variis eventis ac periculis, ut miles in bello, ſit expoſitus. „Arrianus in Epicteteis 3. 24. *Στρατεία τίς ἐστιν ὁ βίος ἑκάστου.* Maximus Tyrus Serm. 3. *Στρατηγὸν μὲν τὸν Θεὸν, στρατιὰν δὲ τὴν ζωήν.* Marcus Antoninus 2. de Vita. *Ὁ δὲ βίος πόλεμος καὶ ξένου ἀποδημία.* Seneca dixit: *ſine miſſione naſcimur.* Ex miſeriis vitae humanae vult oſtendere Iobus, non fruſtra abs ſe mortem optari.“ Grotius. וְכִימֵי *Et ſicut dies* laboris ſcil. et moleſtiarum

rum pleni, ut infra X, 5. שָׂכִיר *Mercenarii*, qui duro labore pro mercede victum quaeritat, cf. infra XIV, 16.

2. כְּעֶבֶד יִשְׁאַף־צֵל *Sicut servus anhelat*, i. e. avidissime exspectat, ardenter desiderat *umbram*, qua nihil optabilius et gratius esse potest in aestu diei labore fesso, praesertim in calidis illis regionibus, ubi sol maxime fervet. Aliqui *umbra* intelligunt *vesperam* aut *noctem*, qua diurno labore et servitute continua fessus saltem respiret. Similiter Virgilius *Aeneid.* IV, 7. ab A. Schultens allatus:

Humentemque aurora polo dimoverat umbram.

Ubi Servius; *Nihil interest, utrum umbram an noctem dicat: nox enim umbra terrae est.* In Hamasa dicitur:

فلما صار نصف الظل, *quumque dimidiata jam esset umbra, pro media extitisset nox.* In altero hemistichio פָּעֳלוֹ, *opus ejus* (mercenarii) aliqui intelligunt de novo opere, priore labore vix absoluto, hoc sensu: *exspectat opus suum*, i. e. laborare cogitur per totam vitam, atque uno opere absoluto, aliud tamen mox exspectat, quo victum sibi comparet. Coll. Ps. CIV, 23., infra XXIV, 5. Rectius alii, per metonymiam efficientis, *mercedem* interpretantur, nam merces finis est operis, atque opere comparatur et acquiritur; quo ipso significatu Jerem. XX, 13. redit. Ita et פְּעֻלָּה et *opus*, et *operis mercedem* designat Levit. XIX, 13. Jes. XLIX, 4. LXII, 11. Sicut enim in praecedente hemistichio se habet יִשְׁאַף et צֵל, pari modo hic etiam sumi debet יְקַוֶּה non de metu, sed de spe, פָּעֳלוֹ non de novo labore, eoque molesto, sed de exoptato laboris praemio. Idem quoque expresserunt veteres omnes. Alexandrinus: τὸν μισθὸν αὐτοῦ. Chaldaeus: סַכְרֵיהּ *mercedem suam.* Hieronymus: *finem operis sui.* Syrus: ܠܡܫܠܡܘ ܥܒܕܗ *perficere opus suum.* „Mens Iobi huc redit, servitutem gravissimam serviri ab omnibus hominibus, qualis est vel capti,

capti, emtive mancipii (עֶבֶד), vel mercenarii aere conducti (שָׂכִיר), quorum uterque omnibus votis optet diem quantocius finiri, atque cum vespera et nocte aliquid remissionis a sudore et labore molesto venire. Ista tunc *vespera* et *nox* simul suggereret in *ἀποδόσει mortem*, ejusque *requietem*, ad quam anhelent mortales, hanc vitam sibi parum vitalem experientes." A. Schultens.

3. Particula כֵּן h. l. non efficitur *ἀπόδοσις* similitudinis Verss. 1. 2. propositae. Per se stat Vs. 2.: *uti servus*, sic mortalis, *anhelat umbram;* et *ut mercenarius*, ita exspectat usque et usque exoptatum laboris finem. Subnectitur jam כֵּן, *sic*, quo generalem hominis conditionem ad se applicat. Nam ut supra V, 7. dixit, quemadmodum *mortalis omnis ad laborem et anxietatem natus est*, et, ut ait Ecclesiastes II, 23., *omnes ejus dies sunt labor et molestia;* ita de communi hac hominum hereditate et suam sibi portionem accepisse queritur. הָנְחַלְתִּי *Haereditare factus*, quasi coactus, *sum*. Formula est, monente Schultensio, Arabibus persamiliaris, qua signanter exprimunt non *bona* tantum, sed et *mala*, in propriam quandam ac perpetuam possessionem alicui venientia. Cf. infra XX, 29. XXVII, 13. Ceterum הָנְחַלְתִּי quum sit Passivum, יַרְחֵי, *menses*, quod sequitur, non est Accusativus, quum passiva non sint transitiva; sed ante יַרְחֵי subaudiendum est מ, *haereditatus sum de mensibus*. *Menses* vero pro temporibus calamitosis. שָׁוְא et עָמָל ut supra V, 6. 7. אָוֶן et עָמָל *molestiam* et *aerumnam* significant. לֵילוֹת, *Noctium* meminit, quod eo maxime tempore homines, quum mens libera est, sua negotia et aerumnas animo volvere soleant, et aegris ac miseris sit illud tempus maxime infestum, quum nulla occupatione districti, toti sunt in cogitandis malis suis. מִנּוּ non est *numerarunt* reddendum, quod in Cal significat, sed *constituerunt, assignarunt*, qui est formae Piel significatus; cf. Jon. II, 1. Dan. I, 10. II, 1. Tertia activi pluralis persona h. l. impersonaliter pro passivo acci-

accipienda est, ut supra IV, 19. ubi not. cf. Recte Alexandrinus: *δεομέναι μοι εἰσίν.* Singularis est Syrus, qui verbo מִנּוּ negandi particulam praemittit: ܠܐ ܐܬܡܢܝܘ ܠܝ *non sint annumeratae mihi,* quod et Arabs expressit: لَمْ تُحْتَسَبْ لِي.

4. Varie מִדַּד accipitur. Multi pro forma Piel verbi מָדַד, *mensus est,* habent, vertuntque: *metitur* scil. cor meum *vesperam,* i. e. tempus noctis, quantum temporis ad diem supersit, horas supputans. Alii, auctore Ludov. de Dieu, adsciscunt significatum arabici مدّ, *extendit, in longum produxit,* quasi *mensuram auxit.* Qui Versum totum sic vertunt: *Quum decubui, dico: quando surgam? sed extendit* scil. Deus *vesperam, et saturat agitationibus usque ad crepusculum.* Sed Piel verbi מָדַד foret מִדֵּד. Assentior itaque iis, qui מִדַּד pro nomine habent, *recessum* significante, a נָדַד *fugit, recessit,* et ante id מָתַי, *quando,* repetunt: *quando* erit *recessus vesperae?* i. e. noctis, quando tandem nox recesserit? עֶרֶב *Vespera* h. l. pro tota nocte, ut Genes. I, 5. Cui respondet in altero hemistichio נֶשֶׁף *crepusculum* scil. matutinum, ut 1 Sam. XXX, 17. 2 Reg. VII, 5. 7. Ps. CXIX, 147. — נְדֻדִים *Vagi motus* (a נָדַד *movit se, vagatus est*) h. l. sunt jactationes nocturnae et agitationes, quibus noctu in lecto huc illuc volvitur homo insomnis. Insomnia Aretaeus et Celsus comitem faciunt elephantiasis; somnum quoque ob somnia molestum (cf. infra Vs. 13. 14.). Ille quidem p. 71. B. *ὕπνος λεπτὸς, ἀγρυπνίης κακίων ἐν φαντασίαις.* Schilling *de Lepra* p. 114. *Magnis, turbulentis insomniis, et incubo vexantur.* Cf. J. D. Michaelis *Isagog. in V. T.* P. I. p. 60. Veteres non plane consentiunt in vertendo hoc versiculo. Alexandrinus: *Ἐὰν κοιμηθῶ, λέγω, πότε ἡμέρα; ὡς δ' ἂν ἀναστῶ, πάλιν, πότε ἑσπέρα; πλήρης δὲ γίνομαι ὀδυνῶν, ἀφ' ἑσπέρας ἕως πρωΐ.*

πρωΐ. Hieronymus: *Si dormiero, dicam: quando consurgam? et rursum exspectabo vesperam, et replebor doloribus usque ad tenebras.* Chaldaeus: אִין שְׁכִיבִית וַאֲמָרִית אֵימְתַי אֲקוּם וּנְדֵדִית בְּרַמְשָׁא וּשְׂבַעִית נְדוּדַת שִׁנְתָא עַד עִדָּן שַׁפְרְפָרָא *Si cubui, dixi, quando consurgam? et instabilis fui vespere, et saturatus sum somnii jactationibus usque ad tempus matutinum.* Syrus posteriorem versiculi partem (nam in priore nulla est difficultas) inde a מִדַּד sic expressit: ܘܡܫܚܬ ܥܕܡܐ ܠܪܡܫܐ ܘܫܟܒ ܐܢܐ ܘܕܘܝܪ ܥܕܡܐ ܠܨܦܪܐ *Metior usque ad vesperam* (Arabs: فَسَكَتُّ إِلَى ٱلْعَشِي *tacui ad vesperam*), *et decumbo et exagitor usque ad auroram.*

5. לָבַשׁ בְּשָׂרִי רִמָּה *Induta est caro mea vermibus,* vermibus undequaque scateo ob foetorem et putredinem ulcerum meorum, unde gignuntur vermes. Quod ipsum in elephantiasi haud raro accidit, vid. Michaelis l. c. p. 62. Et aliis etiam in morbis in vivis hominibus vermes ebullire notum. Exempla larga manu suppeditata vide a Bocharto *Hieroz.* P. II. L. IV. Cap. XXVI. Tom. III. p. 520. edit. Lips. רִמָּה plane ut arabicum رِمَّة, et *vermem* notat, et *putredinem verminantem*, vid. infra XXI, 26. XXIV, 20. Jes. XIV, 11. Alexandrinus: *Φύρεται μου τὸ σῶμα ἐν σαπρίᾳ σκωλήκων.* Hieronymus: *induta est caro mea putredine.* וְגוּשׁ עָפָר *Et glebam* s. glebas *pulveris* (induit caro mea), intelligit ramenta scabiei, quae ex ea abradebantur scalpendo, quia glebis similia essent, quae facile putrescunt et rubiginem obducunt. Vel hoc dicit, quod humi, ut supra II, 8, dictum est, veluti glebis corpus obsitum haberet. גוּשׁ *ἅπαξ λεγόμενον glebam,* s. *massam instar glebae*, ut Chaldaicum גּוּשְׁשָׁא. Vid. J. D. Michaelis *Supplemm.* p. 288. et *Isagog. in V. T.* p. 61. no. 6. Ita Alexandrinus:

drinus: *βώλακας γῆς*, et Chaldaeus: וְגַרְגְּשְׁתָּא דְעַפְרָא, *et gleba pulveris.* Hieronymus: *et gleba pulveris.* Syrus: ܘܦܓܪܝ ܠܒܫ ܥܦܪܐ *et corpus meum pulvere* (indutum eſt), quaſi pro גּוּשׁ legiſſet גּוּשְׁמִי, niſi forſan ſuam conjecturam ſequutus fuerit, propterea quod nominis גּוּשׁ ſignificatio ei ignota eſſet, quod mihi quidem magis veriſimile. Nemini facile placuerit A. Schultenſii interpretatio, גּוּשׁ cum arabico جوش *aeſtuare, efferveſcere* conferentis, ut vertatur: *aeſtuatio pulveris.* Neque magis probetur H. A. Schultenſii *exercitus* (coll. arab. جيش) *pulveris.* Verba quae ſequuntur, עוֹרִי רָגַע alii vertunt: *cutis mea fiſſa eſt,* ob crebra ſcilicet ulcera; alii, *horret,* quod forſan Chaldaeus voluit ſuo רְמַּט, et Doederlein etiam adoptavit, propterea quod in elephantiaſi, Aretaeo et Celſo teſtibus, totum corpus rugis aſperis horret. Sed neutram ſignificationem verbum רָגַע obtinet in locis V. T. aliis, aut in linguis cognatis. Poſteriorem quidem *inhorreſcendi* notionem A. Schultens ſtabilire ſtuduit (in *Origg. Hebrr.* L. I. Cap. X. §. X. et XXVII. p. 146. edit. 1761.) comparatione arabici رعج, *tremiſcere, vibrari,* unde et verti poſſe dicit: *cutis mea vibrat.* Sed parum tribuendum hujusmodi etymologiis ex ſolis literarum transpoſitionibus exſculptis. Syrus: ܡܫܟܝ ܐܬܟܡܫ *cutis mea contracta eſt,* nec aliter Jarchi, qui *cutis mea corrugata* interpretatus eſt. Favet Aethiopicum רגע, *coagulatus, condenſatus eſt.* Verum recte monuit J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 2233. arabici رجع ſignificationem, *rediit,* locis omnibus quibus in V. T. verbum רָגַע occurrit, aptam eſſe, quamvis noſtrum locum ibi non attigit. Is vero illa adſcita notione ita eſt reddendus: *redit* i. e. conſaneſcit *cutis mea,* וַיִּמָּאֵס, *et rurſus liquefacta eſt,* ſanie diffluit, manantibus ulceribus, ex rad. מָסַס, vid. not. ad Pſ. LVIII, 8. Ita Syrus et Chaldaeus:

ܐܬܦܫܪ

ܐܬܡܣܝ אִתְמְסִי *liquefacta eſt.* Et in Cod. 2 Regiomont. correctum eſt וַיִּמַּס. Cf. infra ad Vs. 16. Vel poteſt verti ex radicis מָאַס ſignificatu uſitato: *abominabilis facta eſt*, tetram ſpeciem habet ulceribus ſaniolis recrudeſcentibus. Alii ex arabico ماس, *dilatatum fuit vulnus, ulceratum fuit*, vertunt: cutis mea *ulceribus eſt inducta.*

6. Nomine אֶרֶג multi *radium textorium* h. l. putant ſignificari, vertuntque: *dies mei* leviores, velociores ſunt *radio textorio*, ſive navicula, in qua textor filum ponit et tramam, celerrime transmittens ab extremo ad extremum, donec trama, ſubtegmen et filum ſit abſumtum. Sic Chaldaeus: יוֹמַי קַלִּילוּ מִן גַּרְדִּית מָחֵי *dies mei velociores ſunt radio textoris.* Recte vero A. Schultens monuit, ad *radium textorium* ſignificandum formam מַאֲרָג aptiorem fuiſſe, nec altero, quo אֶרֶג occurrit, loco, Jud. XVI, 14., *radium textorium*, ſed *texturam* notat. Vertendum igitur: *dies mei velociores ſunt textura*, i. e. citius fugiunt et deproperantur, quam tela detexitur et deproperatur. Alii particula מִנִּי non comparationem inferi putant, ſed ſimpliciter *a*, *de* vertunt. Ita A. Schultens: *dies mei leves mihi ſunt de tela*, i. e. citiſſime vel *deſecantur*, vel, *decurrunt mihi.* Nec aliter Doederlein: „*feſtinant dies mei a tela*, vitae meae textura propediem ſcindetur, ad finem feſtinat.“ Similis plane figura Jeſaj. XXXVIII, 12., ubi cf. not. Hieronymus: *dies mei velocius tranſierunt, quam a texente tela ſucciditur.* Syrus: *dies mei magis accelerantur* ܡܢ ܙܩܘܪܐ ܕܩܘܩܝ *quam textura araneae*, ubi nomen ܩܘܩܝ in Caſtelli Lexico explicatur Ferrarii auctoritate. Sed Syriacum *araneae* nomen eſt ܥܟܒܝܬܐ; et quum in cognatarum dialectorum nulla *aranea* nomine ܩܘܩܝ ſimili appelletur; magna me tenet ſuſpicio, Ferrarium

rium tribuisse huic voci illam significationem ex male intellecto Chaldaico קוּרִין, quod Jesaj. LIX, 5. de *araneae telis* a Jonathane usurpatur. Sed קוּרִין, est pluralis a קוּר, *filum;* neque aliter vertendum puto nostram Syriacam vocem, quae pluralis est nominis ܩܘ̈ܪܐ, Lexicis addendi. Quod confirmatur interpretis Arabis versione: مِن خَيْطِ ٱلسِّلْكِ, *prae fuae fili.* Alexandrinus: ὁ δὲ βίος μου ἐστὶν ἐλαφρότερος δρομέως, quod in Hebraeo extat infra IX, 25. יָמַי קַלּוּ מִנִּי־רָץ. Sed pro δρομέως in aliis codd. extat λαλίας (ut Ps. XC, 9. יָמֵינוּ כְמוֹ־הֶגֶה, ad quem loc. not. cf.). Sic quoque vetus Latinus: *et vita exilior est, quam loquela.* — וַיִּכְלוּ בְּאֶפֶס תִּקְוָה *Et consumti sunt* s. consumuntur *defectu* i. e. sine (ut Proverb. XIV, 28. Dan. VIII, 25.) *spe,* i. e. ut nulla sit spes revocatum iri tempus praeteritum. Alii *defectu fili* vertunt, ut perstet in metaphora; et potest תִּקְוָה *funis,* filum reddi Jos. II, 18. Sed praefero priorem sensum, quem et veteres omnes expresserunt. Vitae humanae brevitatem et celeritatem affert in medium, ut a Deo postulet, saltem in ea brevitate sibi parcat, nec se ita exagitet, ut sequentia arguent.

7. זְכֹר כִּי־רוּחַ חַיָּי *Memento ventum esse vitam meam,* transeuntem et non redeuntem, cf. Ps. LXXVIII, 39. Apostrophe ad Deum, ut sequentia satis clare docent, ad quem et saepius in disputatione adversus sociorum imputationes provocat. לֹא תָשׁוּב עֵינִי לִרְאוֹת טוֹב *Non redibit oculus meus videre bonum,* i. e. semel mortuus nulla amplius felicitate, aut ullo bono fruar. Ut primum excesserit ex hac vita homo, nusquam ad illa revertetur bona, quae semel amisit.

8. לֹא־תְשׁוּרֵנִי עֵין רֹאִי *Non intuebitur me oculus videntis me,* i. e. eorum, qui nunc me vident: posthac non

non eſt me viſurus qui me nunc videt. רֳאִי aliis non eſt Participium cum ſuffixo primae perſonae, ſed nomen ſubſtantivum (formae חֳלִי), *viſio, adſpectus*, ut 1 Sam. XVI, 12. infra XXXIII, 21. Ita forſan Hieronymus: *Nec aſpiciet me viſus hominis*. Sed retinendum prius, quod et aliqui veteres expreſſerunt. עֵינֶיךָ בִּי וְאֵינֶנִּי *Oculi tui in me* ſcil. תהיינה; *erunt*, vel, erunt intenti, reſpicient, *nec ipſe*, ero ſcilicet, q. d. nec me invenies, quia hinc abierim, interierim; quum me quaeres, ut mihi bene facias, jam me non invenies.

9. Quod modo dixerat, virum vita functum non rediturum in hanc lucem, et vitalem auram e ſepulchro, nunc illuſtrat eleganti ſimilitudine, nempe nubis, quae ubi reſoluta evanuit, ad antiquam molem et locum revocari nequit. Hujus verſiculi initio ſubaudiendam eſſe *particulam comparationis*, כְּ, docet ſequens כֵּן. Sic Jeſaj. LV, 9. Jerem. III, 20. Verbum כָּלָה *conſumi*, de *fumo evaneſcente* occurrit Pſ. XXXVII, 22. יֵלֵךְ *Ire* h. l. valet perire, ut infra XXVII, 29. Pro עָנָן, *nubes*, in uno de Roſſii cod. a prima manu extat עָשָׁן, *fumus*, idemque Chaldaeus expreſſit: הֵיכְמָא דְפָסֵק תְּנָנָא וְאָזֵל *Ecce ſicut ceſſat fumus et deficit.*

10. לֹא־יָשׁוּב עוֹד לְבֵיתוֹ *Non redibit ultra ad domum ſuam*, ut rem familiarem, et ſolita negotia adminiſtret et procuret; וְלֹא יַכִּירֶנּוּ עוֹד מְקוֹמוֹ *neque eum ultra agnoſcet locus ſuus*, in quo antea fuerat, dum viveret. Eadem phraſis Pſ. CIII, 16. Cf. infra VIII, 18. XX, 10.

11. Quum ea ſit hominum conditio, et tanta vitae humanae brevitas et inſtabilitas ac inanitas, nec morienti ſit fas reviviſcere, quia interim dum breve hoc vitae tempus traduco et miſerum, non parcit mihi Deus, ego quoque os meum non temperabo, quin animum meum effundam, et mihi in conquerendo ſatisfaciam: ſi aliter me ſolari in tanta mali gravitate non poſſum, ſaltem me exonerabo plenis, quod ajunt, buccis de mea calamitate expoſtulans. Levari malum ſuum putant aerumnoſi, ſi

plene queri liceat. Nam dolor, qui intra pectus continetur, magis urit et excruciat. De verbo שִׂיחַ vid. not. ad Pſ. LV, 3.

12. „Mira comparatione atrocitatem malorum ſuorum, et plagas, quibus premebatur, inculcat, rogans, num *mare* eſſet? num *bellua marina?* ut neceſſe fuerit, furentem vim et ſaevitiam obicibus et repagulis circumdatis frangi atque coerceri. Negat ergo, ſe tantis terroribus, doloribus, poenis eſſe conprimendum, contundendum, includendum, quippe qui nec tam ſaeva ac importuna, nec tam valida ac robuſta ſit natura, ut immanes illos ictus vel meruerit, vel diutius ſuſtinere queat." A. Schultens.

13. Rurſus dolorem ſuum amplificat, quod nec interdiu, nec noctu quietem ullam poſſit capere, quodque etiam ſomnus, qui ſuavis eſſe hominibus ſolet, et aegris aut aerumnoſis magnam doloris et aerumnarum partem levare, ſibi talia non concedat, qualia ceteris; quia dum quietem captat, ſomniis terrificis percellatur et horrendis viſis. יִשָּׂא בְשִׂיחִי *Feret*, auferet *de querela* ſ. ſollicitudine *mea*, i. e. מִקְצָת שִׂיחִי, *partem ſolicitudinis meae*, non nihil ſollicitudinem meam levabit. Ita particula בְּ ſaepius pro מִ, *aliquid ex*, praeſertim poſt verbum נָשָׂא, Num. XI, 17. Cohel. V, 14. Nehem. IV, 11. al. Cf. Noldii *Concordantt. Particular.* p. 146. col. b. ed. Tymp.

14. Cf. not. ſupra ad Vs. 4. Similem querelam Ovidii (*de Ponto*, Lib. I. Eleg. 2.) attulit Doederlein:

At puto, cum requies medicinaque publica curae,
Somnus, adeſt, ſolitis nox venit orba malis:
Somnia me terrent.

15. מַחֲנָק a חָנַק, arab. خنق *praefocari*, denotare *ſuffocationem quamcunque*, non tantum eam, quae ſtrangulatione ſ. laqueo ſit (de qua verbum חָנַק uſurpatur. 2 Sam. XVII, 23., unde Hieronymus h. l. *ſuſpendium* vertit), plures monuere. Cf. J. D. Michaelis *Supplemm.*

plemm. p. 852. „*Anima mea eligit praefocationem*, praefocari opto. Ἀγχόνην et δυσπνοίαν, *respirandi difficultatem et suffocationem*, Aretaeus inter morbi (elephantiasis) commemoravit. His vexatus optat, ut tandem omni aura interciperetur. Dirum ἀυτοχειρίας votum inesse his verbis vix putem.“ DOEDERL. Falsus vero est Doederlein, dum Syrum nostrum versiculum sic ait transtulisse; *Tu eligis*, decernis, *animae suffocationem, membris mortem*. Ἐκλογὴ Θεοῦ, addit, saepius est *decretum divinum*. At Syriaca versio hujus versiculi potius ita sonat: ܘܒܚܪܬ ܢܦܫܝ ܡܢ ܚܒܠܐ ܘܓܪ̈ܡܝ ܡܢ ܡܘܬܐ *et probasti*, f. explorasti *animam meam a* f. ex *pernicie, et ossa mea e morte*. Sensus obscurior. מָוֶת מֵעַצְמוֹתָי *Mortem* scil. eligit anima mea, *prae ossibus meis*, i. e. magis optarim mori, quam talia ossa et membra putrida et confecta, quam vivere corpore sic emaciato. *Ossium* meminit, quod ei vix quicquam, praeter ossa, superesset, reliqua cute ulceribus exesa et corrosa. Chaldaeus עַצְמוֹתָי de *robore* et *viribus* vitam sustentantibus accepit: מוֹתָא מִן קִיּוּם גַּרְמִי, *mortem magis, quam sustentationem mei ipsius*.

16. מָאַסְתִּי plures vertunt *aversor*, et subaudiunt חַיַּי vel בְּחַיַּי, *vitam meam* (cf. infra IX, 21.), aut jungunt iis, quae proxime sequuntur, hoc sensu: *aversor ut perpetuo vivam*. Verum recte jam monuerunt Ludov. de Dieu, et LUDOV. CAPPELLUS in *Arcano Punctat. revelat.* p. 749. esse nostram vocem referendam ad מָסַס *contabuit, dissolutus est*, *Aleph* pro *Samech* post *Mem* inserto, more Syrorum, apud quos in verbis geminantibus secundam radicalem earum alterutra saepe in Aleph abit, ut supra Vs. 5. וַיִּמָּאֵס pro וַיִּמַּס; et בָּזְאוּ, *spoliarunt*, pro בָּזְזוּ Jes. XVIII, 2. Similiter in nomine צֶאֱלִים pro צְלָלִים infra XL, 21. Sejungendum igitur מָאַסְתִּי a proximis, et Versus sic capiendus: *diffluo*, plane contabesco, f. dissolutus sum, *non perpetuo vivam*, neque enim sum per-

 petuo

petuo victurus, ſed tandem moriturus. Quum ergo naturae hominis ſit negatum, ut ſemper vivat, cur nunc, cum tanta patior, non ſtatim morior, quod aliquando tandem mihi eſt eventurum? Inde convertit ſermonem ad Deum: חֲדַל מִמֶּנִּי *deſiſte a me* ſcil. adſligendo, miſſum me fac, ne me ita graviter afflige. Hieronymus: *parce mihi*, quod male aliqui intellexerunt, quaſi eſſet, *ignoſce mihi*, quum velit ſibi parci, ne ita affligatur, ſe miſſum fieri.

17. מָה־אֱנוֹשׁ כִּי תְגַדְּלֶנּוּ Cf. Pſ. VIII, 5. CXLIV, 3. ubi eadem formula. In quem ſenſum vero h. l. ſit uſurpata, videbimus infra ad Vs. 19. וְכִי־תָשִׁית אֵלָיו לִבֶּךָ *Et quod ponis*, advertis *ad eum cor* animumque *tuum*, et curae eum tibi eſſe ſinis? Vid. de hac loquendi formula not. ad Pſ. XLVIII, 14. Cf. Pſ. LXII, 11. Proverb. XXII, 17. XXVII, 23.

18. וַתִּפְקְדֶנּוּ לִבְקָרִים *Et* quod (ſubaudiendum כִּי ex Vs. praeced.) *viſites eum* et cures *ad matutina*, i. e. per ſingula matutina, quotidie mane, i. q. quotidie, ut Pſ. LXXIII, 14. CI, 8. Thren. III, 13. *Matutinum tempus* vero in hujusmodi formulis memoratur, quod illud ad procuranda negotia et res gerendas ſit aptiſſimum; nam qui ſedulo opus aliquod facturi ſunt, jam inde a prima luce illud ſolent aggredi. לִרְגָעִים תִּבְחָנֶנּוּ Et quod *ſingulis momentis probes*, ſ. explores *eum?* ejus actiones et opera accurate perſpicis atque examinas? Pſ. XI, 5. XXVI, 2. Jeſ. XLVIII, 18.

19. כַּמָּה לֹא־תִשְׁעֶה מִמֶּנִּי *Quousque*, ſ. quamdiu *non reſpicies a me*, i. e. te non avertes a me, deſiſtes a me affligendo? Quo ſenſu haec formula recurrit infra XIV, 6. Pſ. XXXIX, 14. ad quem loc. not. vid. Statim et ſe ipſe explicat, dum addit: לֹא תַרְפֵּנִי *Non miſſum me facis*, vel interrogative: *non dimittes me?* עַד־בִּלְעִי רֻקִּי *Donec glutiero ſalivam meam*, ut vel ſaltem mihi liceat ſalivam glutire, et reſpirandi locum aliquem ac intervallum des, ſed me ita ſine mora cruciabis? *Salivam*

vam non ſinere alicui deglutire notare ne breviſſimum alicui concedere reſpirandi ſpatium, A. Schultens confirmavit ſimili prorſus Arabum formula proverbiali أبلعني ريقي, אבלעני רקי, *deglutire me fac ſalivam meam,* quod ipſi Arabici Philologi ita exponunt: أمهلني مقدار ما ابلعه *concede mihi tantum morae et ſpatii, quo eam glutire poſſim.* Similis formula infra IX, 18. Ceterum haec inde a Vs. 17. ſunt, qui ita intelligant: cur ita hominem magnificas, extollis et evehis, ut poſtea eum dejicias, deprimas et affligas, uti nunc me, ne ſpatium quidem ſalivam abſorbendi concedens? Alii volunt Iobum conditionem ſuam cum ceteris hominibus comparare, quod quum homines variis et quamplurimis quotidie, donis, dotibus et beneficiis proſequi et exornare ſoleat Deus, etiam ſingulis paene momentis ejus negotia procurans, et res ejus favore ſuo augens et proſperans, ipſe ſolus affligatur tam graviter, ſecum miſerrime agatur, ſit omnium longe iniquiſſima conditio ſua, cui ne refrigerii quidem ullus detur et reſpirandi locus. Verum ſimplex et germanus ſenſus hujus loci eſt qualis illius, quod dicit Pſaltes VIII, 5. *Quid eſt homo, quod memineris ejus, et filius hominis, quod viſites eum?* Item Pſ. CXLIV, 3. *Quid homo eſt, ut eum agnoſcas, homine natus, ut de eo cogites?* ejus rationem habeas? Sed hoc intereſt, quod in laudem Dei, et gratias ei agendi cauſa aperte dixerunt illi poetae, Iobus autem hoc conſilio, ut oſtendat, abjectiorem et contemtiorem ſe eſſe, quam ut debeat Deus adverſum ſe manum ſuam extendere; debere igitur Deum a ſe manum ſuam, et hos tantos cruciatus avertere, indignum ſe, quem vel curet; non tanti ſe eſſe, ut ſe Deus dignari debeat, quem etiam affligat, et plagis afficiat.

20. Ante חָטָאתִי ſubaudienda particula אִם, cum Alexandrino (εἰ ἐγὼ ἥμαρτον) et Syro (ܐܢ ܣܟܠܬ). Senſus: quodſi

quodfi peccavi, quid tibi feci? quid tibi nocui? an peccato meo ita tibi noceo, ut in me ita defaevire debeas? Alii fenfum faciunt hunc: peccavi equidem, fateor, quid tibi vis faciam, ut te placem, et culpam meam expiem? Dic modo, quid faciendum mihi fit, promtiffimum me habebis. Ille tamen fenfus, quem nos adoptavimus, firmatur loco plane fimili infra XXXV, 6. אִם־חָטָאתָ מַה־תִּפְעָל־בּוֹ, *Si peccafti, quid facies ei* (Deo)? *et quodfi multa funt peccata tua,* מַה־תַּעֲשֶׂה־לּוֹ *quid facias,* nocebis *ei?* — נֹצֵר הָאָדָם, *O cuftos hominis!* f. *hominum,* aliqui in bonam partem accipiunt, hoc fenfu: o tu, qui homines confervare et tueri foles, cur nunc me paene conficis et examinas? Ita Syrus: ܟܳܒܽܘܫܶܗ ܕܐ݈ܢܳܫܳܐ *conditor hominis.* Sed recte A. Schultens monuit: „Concitatus Iobi affectus exigit potius *obfervatorem hominis,* qui oculum vigilem et vindicem intendat in omnes ejus actiones. Cognatum cum נָצַר thema נָטַר item *infpicere, fervare,* pro *obfervare,* et *occafionem ulcifcendi captare* ufurpatur Levit. XIX, 18. Jerem. III, 5. 12. Pf. CIII, 9. Similem quandam vim h. l. attendendam patet ex Cap. X, 14. אִם־חָטָאתִי וּשְׁמַרְתָּנִי *Si peccavi, tum obfervafti me, atque ab iniquitate mea non expiafti me.*" Alexandrinus: ὁ ἐπιστάμενος τὸν νοῦν ἀνθρώπων, i. e. qui mentem hominum obfervas et perfpectam habes. לָמָה שַׂמְתַּנִי לְמִפְגָּע לָךְ *Quare pofuifti me in occurfum tibi,* f. in *objectum occurfus,* i. e. eum, in quem hoftili animo irruas, aut incurras, quam vim verbum פָּגַע habet Jud. VIII, 21. XV, 12. 2 Sam. I, 15. al. Idem quod infra XVI, 12. וַיְקִימֵנִי לוֹ לְמַטָּרָה *erexit me fibi pro fcopo,* et Thren. III, 12. *Tendit arcum,* וַיַּצִּיבֵנִי כַּמַּטָּרָא לַחֵץ *et pofuit me fcopum fagittis,* in quem, velut in fcopum, omnia tela fua et fagittas conjiceret. Paullo aliter A. Schultens: „*Cur me ponis aliquid, ad quod,* tanquam *ad importunum* aliquod *obftaculum,* ἐμπόδισμα, *incommoderis et offendaris;* quod tibi quotidianum faceffens ne-

negotium, quotidianis etiam plagis viciſſim a Te incommodetur, adfligatur, elidatur.“ וָאֶהְיֶה עָלַי לְמַשָּׂא *Adeo ut ſim ſuper me in onus*, i. e. ita ut prae plagarum tuarum et ulcerum copia, quibus undique ſcatet et foetet corpus meum, ſim mihi ipſe oneri, moleſtus, ut prorſus vitae me taedeat. Pro עָלַי olim in codd. quibusdam extitiſſe עָלֶיךָ, cognoſcitur cum ex Graeca Alexandrina verſione, quae ita ſonat: εἰμὶ δὲ ἐπὶ σοὶ φορτίον, tum ex eo, quod Maſorethae hunc locum accenſent octodecim illis תִּקּוּן סוֹפְרִים i. e. *emendatis a ſcribis*, quod in illis videretur aliquid contineri indignum divina majeſtate. Loca recenſita et expoſita reperies in Cappelli *Crit. S.* p. 444. ed. Vogel. Scharfenb. Illa igitur adſcita legendi ratione, ſenſus foret hic: *cur adeo ſum tibi oneri*, moleſtus, gravis, quia tantopere me crucias. Sed receptam lectionem, praeter Alexandrinum, exprimunt veteres omnes; neque invenit de Roſſi, ut expreſſis verbis notavit, עָלֶיךָ in codice ullo.

21. Plures interpretum hoc Verſu contineri exiſtimant hanc ſententiam: Cur non pro tua clementia mature, interim dum vivo, culpam meam, ejusque poenam, tollis? Nunc enim brevi ſum moriturus, et tunc, quum mortuus fuero, me quaeres, ut mala convertas in bona; ſed jam me non invenies, jam in hac vita non comparebo. Alio plane ſenſu hunc Verſum vertit Pareau in *Commentat. de immortalitatis notitia* etc. p. 168. not.: *Quidni igitur tollis meum ſcelus, meamque perverſitatem removes de medio? Sic mox abirem, quieta recubiturus in pulvere; ac tu mane me quaereres, neque amplius eſſem.* Id eſt: quidni me, tam ſceleſtum ſcilicet hominem, tibique tam odioſum, quantocius tollis de rerum natura? Sic ego placide decumberem, a tua ira immunis, atque, ſi tu me mane iterum quaereres oculo infeſto et inimico, uti ſoles quotidie (Vs. 18. et 19.), me invenire non poſſes. Sed magis congruum videtur, Iobum mentione proxime ſibi inſtantis mortis voluiſſe quam

quam celerrime ad ſe advocare divinam clementiam, ut ſupra Vs. 6. 7. 8.; cf. ad Vs. 6. not. ſub fin. Quod ipſum jam vidit Olympiodorus, cujus haec ſunt verba: *Εἰ οὖν οὕτω πρόσκαιρος ἐγὼ καὶ ὠκύμωρος, καὶ μικρὸν ὕστερον ἀποθανὼν, οὐκέτι ὡς ἐξ ὕπνου ἀναστήσομαι· διατὶ οὐδὲ τὸ βραχύτατον τοῦ βίου τιμωρίας ἐκτὸς κατέλιπες; Si igitur ego momentaneus adeo ſum, et ſubitae morti obnoxius, brevique poſtea moriens, non amplius, tanquam ex ſomno, reſurgam; cur pauxillum vitae ſpatium a ſuppliciis non ſinis eſſe immune?* Et bene ſtatim addit: Ταῦτα δὲ εἶπεν ὁ Ἰὼβ, οὐδὲν μὲν ἑαυτῷ συνειδὼς ἁμάρτημα, κατὰ δὲ συγχώρησιν λέγων, ὅτι εἰ καὶ ἥμαρτον, μετὰ πάντων ὀφείλω τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας ἀπολαῦσαι. *Haec autem Iobus nullius peccati ſibi conſcius, ſed per modum conceſſionis loquebatur: licet, inquit, peccavi, cum aliis tamen benignitatem et miſericordiam tuam experiri debeo.* עַתָּה h. l. *brevi*, intra breve tempus, ut infra VIII, 6. Exod. IX, 15. Jeſ. XLIII, 19.

BILDA-

B I L D A D U S.

Cap. VIII.

ARGUMENTUM.

Prodit secundus sociorum Iobi cum eo congressurus, Bildadus, immitius, quam Eliphasus cum amico agens. Eandem opinionem defendit quam Eliphasus, mala non sine peccatis accidere; sed non tam humane, acrius et acerbius. Statim initio Iobum insolentioris et vehementioris in Deum loquacitatis arguit, quasi de rationibus divinis in adfligendis hominibus temerarie et impie judicasset (Vs. 2. 3.). Asserit autem, liberos Iobi ob scelera sua jure peremtos a Numine esse (Vs. 4.), id quod ex interitu eorum colligit statuitque partem ejus poenae in patrem redundasse: hanc enim esse rationem, qua Deus in gubernatione hujus universi utatur, ut, si quoque impii ad tempus felices sint, ac floreant, tandem tamen a Deo puniantur; desistendum igitur Iobo esse ab iniqua ista Dei accusatione. Eliphasus oraculum in medium protulerat; Bildadus, ut auctoritatem dictis conciliet, ad veterum, idem secum statuentium, provocat testimonia et experientiam carmenque antiquum recitat, caducum impiorum sortem depingens (Vs. 8—20.). Postremo spondet, si integra fuerit et sincera Iobi pietas, et si supplex se ad Deum converteret, futurum esse, ut restitueretur in pristinam ac ampliorem etiam felicitatem (Vs. 21. 32. coll. Vs. 5—7.).

1. Tunc

1. Tunc exorsus Bildadus, Suchita, hunc in modum dixit:
2. Quousque talia proloqueris?
Et ſpiritus vehemens verba oris tui erunt?
3. An Deus pervertet jus?
An Omnipotens aequum ſubvertet?
4. Si in eum filii peccarunt,
Eos ſuo ipſorum peccato addixit.
5. Quodſi vero tu ſollicite requiras Deum,
Et Omnipotenti ſupplicaveris,
6. Si purus et rectus fueris,
Nae ille tua cauſa permotus tuae innocentiae domicilium beabit;
7. Adeo ut fuerit tua prior conditio tenuis,
Prae ut poſterior amplificabitur.
8. Sciſcitare enim priſcum aevum,
Et ſedulo ſcrutare majores:
9. (Nam nos quidem heſterni ſumus, et ignari,
Quippe quum noſtra in terris aetas ſit umbra)
10. Nimirum illi te docebunt,
Et prudenti dictante animo te hujusmodi verbis alloquentur:
11. „Num effert ſe juncus ſine uligine?
Num creſcit ulva absque aqua?
12. Et adhuc in virore ſuo, etiamſi non carpatur,
Tamen ante ceteras omnes areſcit herbas.
13. Talis eſt omnium Dei immemorum conditio,
Peritque ſimulatoris ſpes.
14. Fiducia ejus praeciditur,
Confidentia ejus domus eſt aranei;

15. Cui

Cui domui ſi quis innitatur, non ſtat, 15.
Si quis enim prehendat, non conſiſtit.
Viret ad ſplendorem ſolis, 16.
Per hortum emittit ramos.
Sed ſilicibus implicantur radices ejus, 17.
Fundum ſentit petroſum.
Quodſi ex ſuo erratur loco, 18.
Nulla ejus reſtabunt veſtigia.
En haec conditionis illius voluptas eſt, 19.
Atque ex humo pullulant aliae."
Ecce, Deus non reprobat integrum, 20.
Neque vero confirmat manum maleficorum.
Quin os tibi riſu, 21.
Et labra jubilatione replebit,
Ut oſores tui pudore circumfundantur, 22.
Tentoriumque improborum peribit!

NOTAE
in
Cap. VIII.

2. וְרוּחַ כַּבִּיר *Et ventus vehemens* ſcil. יִהְיוּ erunt אִמְרֵי־פִיךָ *verba oris tui?* ſimilia erunt vehementi vento, ut illis venti praevalidi more Deum impetere coneris? Sunt, qui כַּבִּיר h. l. *ſuperbum* notare putent, et verba haec ita vertant: *ſpiritus ſuperbi ſunt verba tua.* Ita et A. Schultens in *Animadverſſ. philologg.* ad h. l., ut verba dicantur prodere ſpiritum viri ſuperbi. In Commentario tamen ipſe rejicit hanc interpretationem, olim a ſe propoſitam, et *ventum vehementem* intelligendum cenſet: Obſervat, et Ariſtophanem de flatu tumido verborum

borum in *Ranis*, Vs. 872. dicere: Τυφὼς ἐκβαλνειν παρασκευάζεται, *turbo verborum erumpere videtur.* Et Silius Ialicus IX, 581.

— — *Qui tanta ſuperbo*
Facta ſonas ore, et ſpumanti turbine perſlas
Ignorantum aures.

Bene Chaldaeus vertit זַעֲפָא רַבָּא *ventus magnus.* Hieronymus: *ſpiritus multiplex.* Alexandrinus: πνεῦμα πολλυῤῥῆμον, *ſpiritus multiloquus.* Jarchi etiam exponit de *multiloquio,* et ait כַּבִּיר habere ſignificationem *multitudinis.*

3. *Pervertit jus* et *aequum,* qui bonis mala, et malis bona rependit. Id vero a Deo fieri negat Bildadus, q. d. ſumma aequitate omnia facit Deus, quomodo igitur audes, eum injuſtitiae arguere? Id ex Iobi verbis colligebat. Atqui aperte de Deo nondum queſtus fuerat, quod injuriam ſibi faceret, ſed tantum amplificarat doloris ſui gravitatem, cui impar eſſet, atque ideo ſibi potiorem mortem tali vita. Id quod Bildadum movit, ut ejus verba ita interpretaretur, quaſi ejus mens eſſet, quod injuſte ſecum ageret Deus, quum ſe innocentem tam graviter affligeret.

4. Ab exemplo filiorum eum ad reſipiſcendum invitat. אִם־בָּנֶיךָ חָטְאוּ־לוֹ *Quandoquidem filii tui peccarunt ei,* i. e. *adverſus eum* (ut Deut. I, 41. 2 Reg. XVII, 7. Pſ. LI, 6.), וַיְשַׁלְּחֵם בְּיַד־פִּשְׁעָם *ideo ſceleribus ſuis eos dimiſit* ſ. *permiſit*, puniendos ſcilicet tandem, ut ſuis ſceleribus in exitium ruerent. בְּיַד, *in manum,* ſignificat velut ſceleri in poteſtatem traditos, ut ſcelus et improbitas, in cujus poteſtatem a Deo traditi eſſent, eos in ruinam traxerit. Alii וַיְשַׁלְּחֵם exponunt: amandavit eos et ablegavit ſeu extirpavit, e terra videlicet, et בְּיַד ſumunt pro עַל־יְדֵי, ſeu מִפְּנֵי, *propter ſcelus ipſorum.*

5. Recte monuit Coccejus, et poſt eum A. Schultens, ſubeſſe hujus verſiculi verbis occultam Iobi taxationem.

tionem. „Nempe ita Deum propitium promittit, ſi ſtudioſe quaeratur, ſi ſupplici prece gratia ejus imploretur, ſi adverſus manum ejus caſtigantem cor non obduretur: ſi non accuſetur injuſtitiae, ſed juſtiſſima eſſe judicia ejus, agnoſcatur. Horum nihil, ex mente Bildadi, apud Iobum, quippe qui cum Deo expoſtulare, atque vehementi impetu verborum in eum invehi auſus fuerit. Ergo et antea illum animum Dei minus reverentem, atque contumaciorem geſſiſſe noſtrum; ac vel propterea juſtiſſimas Numini poenas perſolvere colligebat."

6. יָעִיר עָלֶיךָ quidam exponunt: *excitabit ſuper te,* ſcil. bonum, ſ. bonitatem ſuam, denuo te bonis afficiet. Rectius alii: *vigilabit,* evigilabit, *ad te,* tibi, qui nunc ſopitus tibi dormire videtur. „Dices, יָעוּר potius ſcribendum fuiſſe. Scrupulo levando ſerviet עִיר media *Jod,* cujus clarum veſtigium Hoſ. IV, 7. in מֵעִיר, *a vigilando,* nec non in forma participiali עֵר, *vigilans.*" A. Schultens. Ceterum eadem paene loquendi formula exiſtit Jerem. XXXI, 28., niſi quod ibi verbum שָׁקַד cum עַל conſtructum uſurpatur. וְשִׁלַּם נְוַת צִדְקֶךָ *et pacabit,* pacatum ac felix reddet, *habitaculum rectitudinis tuae,* i. e. in quo recte et juſte te geres, quod ad te rectum et pium pertinebit, et in quo omnia honeſte, recte, ex lege, aequo et bono fient. Cf. Jerem. XXXI, 23. L, 7. *Suffixum* reſpicit ad nomen regens, ut Exod. XV, 13. Jeſaj. XX, 10. Pſ. XV, 1. Dan. IX, 24.

7. Hunc Verſum quidam ita capiunt: etſi initia bonorum tibi exigua videantur et ſint, erit poſtrema tua conditio longe feliciſſima, et tua ad extremum felicitas cumulatiſſima. Ita Hieronymus: *In tantum, ut ſi pecora tua fuerint parva, noviſſima tua multiplicentur nimis.* Sed puto mentem Bildadi potius hanc eſſe: erit prior tua felicitas, in qua poſitus eras ante hanc calamitatem, quae maxime erat, ut apparet ex initio libri, exigua prae iis, quae deinceps tibi accident, prae magno incremento, ad quod res tuae pervenient. Cf. infra XLII, 12.

וְהָיָה

וְהָיָה בְּרֵאשִׁיתְךָ מִצְעָר וְאַחֲרִיתְךָ יִשְׂגֶּה מְאֹד. Bene **Bouillier**: „Manifesto alludit Bildad ad florentium Iobi rerum statum priorem, quem redux postliminio prosperitas duplo ampliorem reddidit. Et hic animadvertere licet, quod ante monuimus, de artificiosa hujus Poëmatis structura, ubi concinne colloquentium ori multa induntur, inscii et imprudentibus excidentia, quibus implexi Dramatis enodatio miram venustatem adspergit. Non praesagiebat animo Bildad, quae nunc dicit, re mox comprobatum iri. Imo ea adeo per se susceptae disputationi sunt apposita atque apta, ut inde propria sponte profluere videantur. Quo fit, ut exitum respectantibus incredibilis inde exsurgat lepor."

8. Sententiam suam, quod et boni a Deo, etsi nonnumquam ad tempus afflicti, tandem tamen summopere prosperentur, contra improbi, etsi aliquandiu hic floruerint, tandem misere pereant, confirmat ab auctoritate patrum, temporumque omnium experientia. Verba שְׁאַל לְדוֹר רִישׁוֹן non vertenda: *interroga de generatione priore,* quasi ל pro עַל esset positum, verum: *interroga*, consule, *generationem priorem*, s. *pristinam*, ut recte Hieronymus. Verbum שָׁאַל saepius cum ל construitur, ad eum, qui rogatur designandum, ut Num. XXIV, 21. 2 Reg. VIII, 6. Deuteron. XXXII, 7. — וְכוֹנֵן לְחֵקֶר *Et apta,* compara, compone scil. דַּעְתְּךָ, *mentem tuam,* vel aliquid simile, aut te ipsum, *ad investigationem* etc., quomodo verbum כון cum sequ. ל etiam construitur Jes. LI, 13. Alii nihil subaudiendum censent, habentque ל pro nota Accusativi (ut Jerem. XL, 2. Ps. CXXXV, 11. al.), vertuntque: *et para,* s. institue *investigationem,* אֲבוֹתָם *patrum eorum,* affixum ad דור, nomen collectivum, *homines eodem tempore viventes* denotans, est referendum, *patrum illius,* priscae scil. aetatis, q. d. compara et appelle animum ad scrutanda et disquirenda ea, quae majorum tempore facta sunt. Semper ita ut dico, factum comperies, si forte mihi fidem non

non habes. Poſtrema verba quidam ſi accipiunt: ad id, quod prior aetas a patribus ſuis inquiſivit, patres ſcilicet a majoribus longe antiquiſſimis, ut ultimae aetates hic repetantur. Alii: *ad perquiſitionem patrum*, ad id, quod patres diligenter inquiſiverunt, et multa disquiſitione ac longa experientia cognoverunt, et exploratum habuerunt. Hieronymus: *et diligenter inveſtiga patrum memoriam.* Syrus: ܘܐܬܒܩܐ ܒܒܘܚܢܐ ܕܐܒܗܝܗܘܢ *et conſidera inveſtigationem patrum eorum.*

9. Haec a circumſtantibus parentheſi ſeparari debent. In quibus Bildadus rationem reddit, cur ad majorum memoriam et auctorem remittat: כִּי־תְמוֹל אֲנַחְנוּ bene Hieronymus reddidit: *heſterni quippe ſumus.* וְלֹא נֵדָע *Nec ſcimus*, ſcil. quicquam, vel: *nihil ſcimus*, ut לֹא ſubſtantive capiatur, ut ſaepiuſcule in ſuperioribus: rerum ignari ſumus. כִּי צֵל יָמֵינוּ *Nam umbra dies noſtri*, ea imago ad deſignandam vanam et evanidam brevitatem vitae humanae, in qua nihil ſolidi, ſaepius uſurpatur, vid. 1 Chron. XXIX, 15. (ubi haec ipſa noſtra phraſis), infra XIV, 2. Pſ. CII, 12. CIX, 23. עֲלֵי־אָרֶץ Dum ſumus ſ. vivimus *ſuper terra.* Ceterum his verbis multi Iobûm pungi exiſtimant, quod amicorum ſuorum ſcientiam contemneret, quaſi diceret Bildadus: equidem nos tibi videmur homines heri nati, qui nihil ſciant; ideo ad vetuſtatem et priorum temporum experientiam te ablego. Malo tamen haec generatim de omnibus hominibus eorumque conditione accipere, quorum vita tanquam umbra avolet, ita ut nemini ſua experientia et cognitio ſufficiant, ſed omnino priſcorum ſeculorum memoria et replicanda et conſulenda veniat.

10. הֲלֹא־הֵם יוֹרוּךָ יֹאמְרוּ לָךְ *Nonne* i. e. certe (interrogatio aſſeverat, ut ſupra III, 11. IV, 21. VII, 12.) *illi docebunt te, dicunt tibi*, ſic ſemper accidiſſe, ut ſequitur. וּמִלִּבָּם יוֹצִאוּ מִלִּים *Et ex corde ſuo educent ſermones*, i. e. (ut Mercerus recte exponit) non

oro

ore tantum, quicquid in buccam venit, temere, ut tu, loquentur, fed diligenter praemeditata animo, et mente cognita diligentius, et perveftigata depromant, quae ad veritatem hujus rei confirmandam faciant. Jam vero fubjungit, quod illi exploratum habuerant et perfpectum, vetuftum, ut verifimile eft, carmen recitans inde a Vs. 11 — 19.

11. 12. 13. „Optime per interrogationem Hieronymus extulit [*Numquid virere poteft fcirpus absque humore? aut crefcere carectum fine aqua?*], uti prima fronte textus fuadet. Impediunt fefe, nullo quidem commodo, qui vim τοῦ *He* demonftrativam tenentes cum A. Schultenfio vertere amant: *Ecce effert fe juncus fine uligine, excrefcit ulva fine aquis.* Plane contra rei indolem. Notum enim, juncos, ulvam, fcirpos, carecta in paludibus nafci, nec nifi uligine et aqua multa rigatos adolefcere. Conjicit quidem Schultens, *juncum fine uligine*, olim proverbialiter dictum in hypocritas, qui ut fubito excrefcunt, ita fubitiffime marcefcent. At ipfi fuam hariolationem relinquimus. Obvia erat paroemiae explicatio: Quemadmodum, inquit, juncus qui nonnifi aqua multa, aut uligine humectus et irrigatus furgere folet, eadem defectus fubito exarefceret, et herbas reliquas marcidus concidet, etiam nullo carpente: fic hypocrita, poft brevem fecundae fortunae florem, repentino exitio delebitur. Ipfa illa comparationis εἰσαγωγή, *num juncus absque uligine crefcat?* apprime ad Orientalium ftilum et captum congruit. Ellipfis vero iisdem fat familiaris, *arefcet ante omnem herbam*, ex antecedentibus facile fupplenda; nimirum, *fi aqua defit.*“ Bouillier. De גֹּמֶא vid. not. ad Exod. II, 3., et de אָחוּ not. ad Genef. XLI, 2. — לֹא יִקָּטֵב *Absque hoc quod decerpatur*, ex fefe arefcit citiffime, etfi nulla ei vis externa afferatur. אָרְחוֹת *Semitae*, i. e. totus vitae eorum curfus, fic illis ufu venit, coll. eadem phrafi Proverb. I, 19. et fynonyma infra Vs. 19.

14. Ver-

14. Verbum קוט h. l. multi *faſtidiendi* ſignificatu capiunt, quem alias obtinet, ut Pſ. XCV, 10. Ezech. XVI, 47. XX, 43., vertuntque: *cujus* (hypocritae) *ſpes faſtidietur*, ei moleſta erit, quod ea excidat. Ita et Hieronymus videtur verbum illud intellexiſſe, ſed כֶּסֶל pro *ſtultitia* accepit (ut Cohel. VII, 25.), vertitque: *non placebit ei vecordia ſua.* Commodior tamen ſenſus erit, ſi קוט h. l. ſumamus notione arabici قَطَّ, *praecidi*, *ut* ſit: *cujus praeciditur ſpes.* Ita et Syrus: ܘܢܬܦܣܩ ܬܘܟܠܢܗ *abſcinditur ſpes ejus.* Nec non Chaldaeus: חָוֵחַ סְבַרֵיהּ *aufertur ſpes ejus.* Kimchius quoque et Jarchius monent, habere verbum קוט h. l. ſignificationem כְּרִיתָה *abſciſſionis*, et deducunt a קָט, *particula*, quod frequenter in phrali כמעט קט *parum puſillum.* כִּסְלוֹ Aben-Eſra non incommode expoſuit הִשָּׁעֲנוֹ *niſus* ſ. inniſus ejus, id quo nitebatur, et in quo ſpem fiduciamque collocabat, *ſon appuy.* Quod magis convenit ei quod ſequitur: וּבֵית עַכָּבִישׁ מִבְטַחוֹ *Et ſicut domus aranei fiducia ejus*, illud in quo ponit fiduciam, Pſ. XL, 5. Jerem. XVII, 7. *Domum aranei* vocat telam, quam orditur aranea ad capiendas muſcas, qua nihil levius eſt et infirmius, quae facillime abrumpitur. Arabes quoque بيت العنكبوت, *domum araneae* telam ejus appellare, oſtendit Bochartus *Hieroz.* P. II. L. IV. Cap. XXIII. Tom. III. p. 507. edit. Lipſ.

15. Sunt, qui verbum יִשָּׁעֵן, *innitetur*, et univerſum verſiculum, de *aranea* intelligant, hoc ſenſu: ſi telae ſuae, quam conſtruxit, innitatur aliquantum araneus, vel quispiam alius, non conſiſtet, ſed ſtatim frangetur. Ita A. Schultens, qui „ob oculos ponitur, inquit, araneus in media ſua tela, tanquam in domo firma ac tuta reſidens, atque ſuperbe ſuper eadem recumbens, quin manibus quaſi ſuis eandem retinens ſimul, ſimul ſuſtinens et ſuffulciens, quum interim ſubitus, vel ictus, vel

flatus, cuncta uno momento dissipet, pendulamque bestiolam suismet retibus implicatam elidat. Haec ad hypocritam traducere in proclivi erit. Ad יִשָּׁעֵן observes velim *reclinationem quiescentis* Genes. XVIII, 4., *superbius incedentis ac sese sustinentis* 2 Reg. V, 18, denique *cum fiducia recumbentis,* 2 Chron. XVI, 7. הֶחֱזִיק sequente בּ simpliciter est *apprehendere*, paullo fortius *retinere*, fortissime *sustinere*, quae notiones et hic conjungi sese patiuntur. Adjutat hanc amplitudinem illud *Corani* Sur. XXIX, 40. de aranea اتّخذت بيتا *apprehendit*, *tenet* tanquam manibus *domum*.“ Haec Schultens, nec male. Sed simplicius videtur, ad ipsummet impium et hypocritam hunc Versum referre, ut sit explicatio praecedentis similitudinis de domo aranei, cui illius fiduciam compararat. *Innitetur domui suae*, *nec ea permanebit*, non secus ac aranei tela, quae levissima de causa dissipatur; *apprehendat eam*, i. e. se putabit tenere eam, et se in ea firmare, se in ea firmum et stabilem semper fore opinatus, *nec* tamen *consistet* domus illa. Per *domum* autem impii omnia intelligit, quibus ille niti poterat, ejus opes, magnitudinem et potentiam, et alia omnia, in quibus praesidium collocarat, quae omnia ei deficiant, nec eum ab exitio et ruina liberare queant.

16. Nova similitudine impii brevem et subito evaniturum felicitatem descripturus, eum comparat arbori aut frutici, qui succi plenus laetus succrescit, ramosque suos hac illac undiquaque diffundit, mox tamen, quia non penitus nec in profundum radices agere potest, facile arescit, et ita de loco suo exterminatur, ut ne quidem vestigia ulla ejus supersint, in cujus postmodum locum aliae plantae de terra pullulant. רָטֹב aliis *viridis*, aliis *succosus*, Hieronymo *humectus*, nec id male; nam رطب Arabibus designat *humectam* et *recentem viriditatem in arbore* aut *herba*, et infra XXIV, 8. occurrit verbum רָטַב significatione *madescendi*. הוּא *Ipse* est, scil. impius

et

et hypocrita Vs. 13. — לִפְנֵי־שָׁמֶשׁ aliqui *palam*, in conspectu omnium, interpretantur, quasi idem sit, quod לְעֵינֵי הַשָּׁמֶשׁ et נֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ, 2 Sam. XII, 11. 12. Alii, post Chaldaeum, *ante ortum solis*, cujus ardorem ferre nequiret, antequam sol inardescens eam arborem adurat et arefaciat. Rectius alii: *in conspectu solis*, i. e. sub ejusdem benigno fotu et influxu, qui h. l. repraesentat blandiorem et ridentem fortunam, qua impii res mirum in modum proveliuntur. וְעַל־גַּנָּתוֹ יֹנַקְתּוֹ תֵצֵא *Et super*, per (ita עַל Zephan. II, 15.) *hortum ipsius*, in quo plantata est ea arbor, *ejus propago erit*, i. e. expandit sese et late diffunditur. יוֹנֵק, proprie *sugens*, *pullus lactens*, et femininum יוֹנֶקֶת transfertur ad *ramos propullulantes*, novellos tenellosque surculos, qui et Graecis *μόσχοι*, cf. infra XIV, 7. Hos. XIV, 7.

17. Hoc Versu multi existimant continuari descriptionem conditionis prosperae, qua impius gaudeat, arbori firmata jam stirpe et bene radicatae comparatus. Neque hi tamen de singularum dictionum sensu inter se conveniunt. Et primo quidem ambiguum est גַּל, quod et *lapidum acervum* (ut Genes. XXXI, 46. 48. 51. 52. Jos. VII, 26. 2 Sam. XVIII, 17.), et *fluctus* notat (ut infra XXXVIII, 11. Ps. LXXXIX, 10. CVII, 25. 29. et saepius alias.). Posteriore significatu inter veteres accepit Syrus (ܘܥܠ ܓܠ̈ܠܐ, et Arabs (وَعَلَي الأَمْوَاجِ), et recentiorum quidam, qui *juxta scaturiginem*, s. rivum aquarum interpretantur, conferentes Jerem. XVII, 8. Ps. I, 3. Plures tamen de *acervo lapidum* intelligunt, ut inter acervos quoque lapidum, et impedimenta quaevis, dicatur firmissimas agere radices, ad lapides usque circumquaque positas, radices suas promittere, illisque implicare, et ita constanter virere atque succrescere. Hemistichium autem posterius, בֵּית אֲבָנִים

 יֶחֱזֶה

יֶחֱזֶה eorum, qui haec in *bono ſenſu* accipiunt, alii ſic vertunt: *in loco lapidoſo implicatur* (verbo חָזָה tribuentes ſignificationem ex nomine חָזוּת Dan. VIII, 5. petitum, quod quibusdam ibi eſt *perplexitas,* falſe tamen). Alii: *proſpectat locum lapidoſum,* etiam ad lapides usque et inter eos proſpectum ſuum et radices protendit, illuc usque permeat. Quibus accenſendus Grotius: *etiamſi eousque excreverit, ut altiſſimas domus deſpiciat, tamen brevi disparebit.* Sed Bildadi conſilium aperte hoc eſt, ut oſtendat, fortunas improborum vel florentiſſimas infirma niti radice, ac propterea in medio flore ac vigore nec opinato exareſcere. Hoc in Verſu noſtro jam inſinuatur, et Vs. ſequenti demonſtratur ac confirmatur, per ſubitum hujus arboris caſum et interitum. Ergo quae in hoc Verſu habentur, minime ad felicitatem arboris, ſ. impii cum ea comparati, depingendam, ſed in contrarium ſenſum potius dicta exiſtimanda erunt, hoc ſenſu: eſt quidem ille ſuccoſus et viridis aliquandiu, et ramos ſuos per hortum, in quo ſtat, extendit, ſed interim radices ejus implicantur acervo lapidum, et experitur locum lapidoſum, ita ut ſuccum ex terra haurire non poſſit, ſed mox exareſcere cogatur. גַּל h. l. de *acervo lapidum* capiendum eſſe, docet ei reſpondens in altero hemiſtichio בֵּית אֲבָנִים, *locus lapidoſus,* Aramaea dicendi formula, ut בֵּית גְּזוֹרִין *domus inciſionum,* eſt locus ſalebroſus, in Paraphraſi Chaldaica Jeſ. XL, 3., ܒܝܬ ܟܘܒܐ, *domus ſpinarum,* pro terra ſpinis obſita. Plures hujusmodi dictiones reperies in Buxtorfii *Lex. Chald.* voc. בֵּית, p. 302. יְסֻבָּכוּ *Implicantur,* intorquentur radices ejus, acervo lapidum procurſum earum inhibente. יֶחֱזֶה *Aſpiciet,* i. e. ſentiet, experietur, ut infra XV, 17. XXIV, 1. Jeſaj. XXVI, 11. Non male Hieronymus: *et inter lapides commorabitur.* Alexandrinus: ἐν δὲ μέσῳ χαλίκων ζήσεται, quaſi בֵּין אֲבָנִים יִחְיֶה legerit. Optime ceterum Olympiodorus Verſus hujus ſenſum declarat: Ὡς

'Ὡς περὶ φυτοῦ διαλεγόμενος ἐν μέσοις λίθοις φυομένου καὶ χάλιξι, μὴ διαρκοῦντος δὲ μέχρι παντὸς, ἀλλὰ μαραινομένου· ἐοίκασι, φησὶν, οἱ ἀσεβεῖς τοῖς ἐν γῇ φυτευθεῖσι, μὴ ἐχούσῃ βάθος, ἀλλὰ λιθώδῃ καὶ σκληρὰ τυγχανούσῃ· ἢ γὰρ οὐδὲ ὅλως ῥιζοῦνται, ἢ κἂν ῥιζωθῶσι, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς, ξηραίνονται, ὡς μηδὲ φαίνεσθαι, ἔτι ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ. *Tanquam de planta differens, quae, inter lapides et filices crefcens, non femper durat, fed fubito marcefcit; fimiles funt, inquit, impii, ftirpibus in terra plantatis, quae altitudinem non habet, fed petrofa et dura eft; vel enim omnino radices nullas agunt, vel fi egerint, quia terrae profunditate deftituuntur, exarefcunt, ita ut non amplius eo in loco appareant.*

18. אִם־יְבַלְּעֶנּוּ *Si abforbuerit eum*, fubaudiunt aliqui Participium verbi בִּלַּע, *abforbens*, i. e. fi abforptus fuerit e loco fuo. Sed videtur potius e Verfu praeced. גַּל aut בֵּית אֲבָנִים intelligendum, ut *folum lapidofum* dicatur abforbere improbum illum alumnum, cui humorem et nutrimentum fufficere negat, quin imo cujus radices refpuit quafi ac repellit, malam ftirpem male tandem perdens. וְכִחֶשׁ בּוֹ *Tum negabit eum*, improbum, fub arboris figura defcriptum, fcil. locus ipfius. Elegans profopopoeia, qualis fupra VII, 10. Pf. CIII, 16. Ita e fuo loco excidetur et interibit, ut nullum ejus veftigium fit fuperfuturum.

19. Sarcaftice hanc comparationem concludit: en! quo redeat ejus gaudium, dum ita fefe efferet; haec eft laetitia, qua fibi placebat exultans in magnitudine fuá. *Viam* appellat ftatum, in quo erat, et conditionem, ut fupra III, 23., infra XVII, 9. XXI, 31. — אַחֵר per enallagen diftributionis in plurali fumendum eft, ut fupra VI, 20. Exod. I, 10. Pf. CXIX, 103. Proverb. XXVIII, 1. Aliae ex humo progerminabunt plantae, in locum malae illius

illius ſtirpis ac revulſae. Sedem et bona impii deleti alii occupabunt; cf. ſimilem ſententiam infra XXVII, 16. 17. Hic finitur vetuſtum carmen, cujus initium ſupra Vs. 11. Ceterum ſunt, qui totum hunc locum inde a Vs. 16. רָטֹב הוּא, *virens eſt*, etc. aliter accipiant, ut, poſtquam Bildad exitium deſcripſerat impiorum ſimilitudine junci, et vanam ac fragilem eorum ſpem ſimilitudine araneae, nunc contra diuturnitatem proborum oſtendat, ac ſtabilitatem, qui etſi interdum affligantur, idque vel graviſſime, ut etiam evelli e loco ſuo videantur, tamen non propterea id eis in malum cedat, neque ideo de firmitate ſua decidant, quin potius mala, quae illis acciderant, convertantur in bonum. Tunc ſane רָטֹב הוּא ad *integrum*, cujus infra Vs. 20. ſit mentio, referetur, paulo longius petitum; nam in iis, quae praeceſſerunt proxime, non fuerat ejus facta mentio. לִפְנֵי שָׁמֶשׁ ſic intelligunt: etiam in ſummo ſolis ardore viret ſemper, et immotus perſtat probus et pius. Ac inter impedimenta quaevis et lapides ac offendicula, non deſinit feliciter ſuccreſcere ac confirmari. Verſum 18. intelligunt de transplantatione arboris, quae ſaepe ab agricola loco commodiore inſeritur, ut felicius et ſolo laetiore proveniat magis ac magis: q. d. tantum ergo abeſt, ut evulſa e loco ſuo et transplantata emoriatur, ut ei ſit gaudio potius, et exultet, quod alio loco ſit conſita, ubi jam aeque feliciter, aut felicius ſuccreſcit. Sed apparet ita hebraea detorqueri in ſenſum plane alienum a conſilio et ſerie univerſae orationis.

20. Accommodat Bildadus veterum ſententias a ſe prolatas nunc ad Iobum. Vides, inquit, ex his, Iobe, quod Deus integros minime repudiet, nec rurſum improbis faveat, et eos juvet, hoc enim eſt *manum prehendere*, manum collapſis aut labaſcentibus porrigere, cf. Jeſ. XLI, 13. XLII, 6. Jerem. XXIII, 14. Pſ. LXXIII, 23. Ita nec te, ſi fueris integer, averſabitur, ſi ad eum redieris.

dieris. Haud obſcure innuit, Iobum ſincere piis accenſendum non videri.

21. Aliqui ſubaudiunt et repetunt ex ſuperioribus: ſi itaque Deum requiſieris et deprecatus fueris ſtudens integritati, te ſane reſtituet, *donec* ſ. *ut impleat* etc. Sed poſſunt et haec jungi cum proximo: nec malignos aut improbos juvabit, quin potius perdet (eſt enim λιτότης), donec te ita reſtituat, ut prae felicitate in laetos clamores prorumpas. Q. d. affligeris quidem aliquandiu, ſed ſi ad eum redieris, te ita proſperabit, ut vehementer gaudeas, et prae gaudio in riſum et jubilum ſolvaris.

22. Adeo ut repleantur adverſarii tui pudore, quum te viderint reſtitutum praeter exſpectationem ſuam confuſi.

IOBUS.

IOBUS.

Cap. IX. X.

ARGUMENTUM.

Magna vi contenderant Eliphasus et Bildadus, nemini nisi impio a justissimo numini mala immitti, unde haud obscure consequi innuerant, Iobo minime immerenti tantas calamitates insligi, nec ergo eum decere tam immoderatas querelas, quasi plane insons pateretur. Utrumque sociorum nunc una responsione refutaturus Noster, hoc suo sermone evincere studet, Deum cum homine agere jure quodam ἀνυπευθύνῳ, vique αὐτοκρατορικῇ, ex aequo probos et improbos, prouti ipsi lubeat, malis ab eo assici, unde ex calamitatibus alicui inslictis salso concludi, ipsum esse impium. Quod sic instituit, ut primo ostendat, Deo, pro infinita sua potentia, quam inde a Vs. 4. (usque ad Vs. 13.) mire amplificat, omnino jus competere, homines pro lubitu tractandi, iisque vel durissima insligendi, nulla ratione habita vitae male aut bene actae; toleranda autem et perpetienda illa esse homini, nec licere ei, cum potentissimo numine propterea expostulare, aut velle cum eo judicio quasi disceptare (Vs. 14—24.). Attamen doloris magnitudo acerbas Nostro querelas exprimit, quin (X, 1.) aperto se taedio disruptum liberrimas querelas effusurum declarat; ut, quum congredi cum Deo, suamque innocentiam pervictam dare nequeat, saltem laxamenti aliquid reperiat per contestationes solemnes coram Deo

Deo hominibusque, ſe longe diverſam ſortem a Dei ſapientia, aequitate et bonitate exſpectaſſe, atque immerentem plane conditoris ſui benigni plagis eſſe expoſitum. Melius ergo ſibi fuiſſe, tanquam monſtro alicui, ut numquam uterum maternum ſolviſſet (X, 2—19). Aequum ſaltem eſſe, ut qui telis Dei confixus jaceat inſanabiliter, poſt exantlatos jam immenſos dolores pauxillulum reſpiret ante mortem fatalem, quam ſibi ſub ictibus hisce immeritis oppetendam appareat (20—23.).

IX. Et Iobus reſpondens 1.
Profecto, inquit, novi rem ita eſſe; 2.
Quis enim mortalium juſtus ſit coram Deo?
Si lubeat ipſi contendere cum eo, 3.
Non reſpondebit ipſi vel unum ex mille.
Eſt mente ſagax, viribus pollens, 4.
Quis ei ſe ſalvus oppoſuit?
Qui montes ex improviſo transfert, 5.
Eos iratus evertit,
Commovet terram e ſede ſua, 6.
Concuſſis ejus columnis.
Qui imperat ſoli, ut non exoriatur, 7.
Stellasque obſignat.
Coelum expandit ſolus, 8.
Et maris alta pervadit.
Fecit Arcturum, Orionem, 9.
Plejades auſtrique penetralia.
Magna et incomprehenſibilia, 10.
Mira facit et innumera.

11. Qui

11. Qui etiamſi me praetereat, non videbo;
Si transeat, non eum animadvertam.
12. Si rapiat, quis eum impediet?
Quis ab eo, quid agat, quaeret?
13. Dei irrevocabilis ira eſt,
Ei ſuccumbunt conſpirati feroces;
14. Nedum ut ego cum eo diſceptem,
Selectis utens verbis apud eum.
15. Qui ſive innocens eſſem, non reſponderem,
Sed gratiam judicis mei implorarem.
16. Tametſi mihi in jus eum vocanti reſponderet,
Non crederem eum meae voci aurem praebuiſſe.
17. Quippe qui turbine me conſicit,
Multisque vulneribus adſicit immerito.
18. Non ſinit reſpirare me,
Quem acerbitatibus opplevit.
19. Si viribus agatur, „ecce!“ inquiet,
Si jure: „quis me citet?“
20. Si innocens ero, meum me damnabit os,
Et quamvis inculpatum pervertet.
21. Integer ſim, me ipſum ignorabo,
Meamque damnabo vitam.
22. Una omnibus menſura; propterea ſic ſtatuo:
Ille integros aeque ac ſontes conſicit.
23. Utinam flagellum necaret derepente!
At ridet innocentum pericula.

24. Terra

Terra impiorum manibus eſt tradita, 24.
Judicumque ejus operit ſaciem.
Niſi ille, quis tandem haec faciat?
Mei quidem dies curſore velociores ſugiunt, 25.
Non viderunt bonum.
Celocibus transeunt citius fluctus pervolantibus, 26.
Ut eſcam involat aquila.
Si dixero, obliviſcar querimoniam meam, 27.
Miſſum faciam triſtem vultum et renideſcam;
Reformido tot meos labores, 28.
Sciens quod innocentem me haud habiturus ſis.
Ero ego nocens, 29.
Cur tandem incaſſum laborem?
Etiamſi me aqua nivali lavero, 30.
Measque manus ſapone emundavero;
Tamen in ſoveam demerges me, 31.
Adeo ut a me ipſa mea veſtimenta abhorreant.
Nec enim ille homo eſt, uti ego, ut cum eo diſputem, 32.
Ut intremus una in diſceptationem,
Non eſt inter nos arbiter, 33.
Qui utrique noſtrum manum imponat.
Auferat a me ſuam virgam, 34.
Nec terrore ſuo me perturbet.
Tum loquar nihil eum metuens: 35.
Nam talis quidem non ſum apud me.

X. 1. Taedet me vitae meae,
Permittam mihi querimoniam,
Et animo loquar aegro.
2. Sic Deum alloquor: noli me condemnare,
Indica mihi, cur mecum contendas.
3. Hoccine tibi placet, manuum tuarum laborem opprimere, ac repudiare?
Et impiorum illuſtrare conſilium?
4. Tune corporeos habes oculos,
Aut humano more vides?
5. Num dies tui diebus mortalium ſimiles,
Aut anni tui qualis eſt aetas hominis?
6. Ut in meum crimen inquiras,
Et in peccata mea animadvertas?
7. Quamvis ſcias, me non eſſe impium,
Nec ſit, qui e manu tua eripere poſſit.
8. Tuae me manus elaborarunt,
Ac ſimul undique fecerunt, et me perdes?
9. Recordare quaeſo, quod tu me argillae modo feceris,
Et me in pulverem ſis redacturus.
10. Tu me nimirum lactis in morem fudiſti,
Et caſei ritu coagulaſti.
11. Cute et carne induiſti,
Oſſibus et nervis compegiſti.
12. Vitam et benignitatem mihi tribuiſti,
Et cura tua ſervabit meum ſpiritum.
13. Iſta vero apud te repoſta habebas,
Jam experior iſta tibi fuiſſe conſilia.

Si peccavi, tu mihi ſervabas (poenam), 14.
Neque meum crimen mihi impune eſſe ſinebas.
Si ſum nocens, heu me miſerum! 15.
Sin innocens, non attollam caput, deſpicatione ſatur.
En meam miſeriam
Gliſcentem, me, quem tu leonis in modum 16. venaris,
Et iterato mirifice tractas.
Inſtauras teſtes tuos in me, 17.
Tuamque adverſus me auges ſaevitiam,
Novi ſubinde exercitus mihi inſtant.
Cur me ergo ex utero eduxiſti? 18.
Expiraſſem, nulli viſus oculo.
Eſſem perinde ac ſi non fuiſſem, 19.
Ex utero elatus in ſepulchrum.
Pauxillum reſtat dierum meorum; 20.
Deſiſtas ergo a me et remittas manum, ut me paulliſper recipiam.
Priusquam non rediturus discedam 21.
Ad terram tenebricoſam umbroſitatis feralis,
In regionem opacam, caliginis 22.
Mortiferae confuſae,
Cujus ſplendor idem eſt atque caligo.

NOTAE.

NOTAE
in
CAP. IX.

2. Reſpicit ad oraculum, ab Eliphaſo ſibi ſupra IV, 17. objectum, quod ad hanc cauſam et quaeſtionem minime pertinere indicat. Non ſane ego, inquit, unquam cogitavi, Deum injuſtitiae accuſare. Novi profecto, nullam in Deum cadere poſſe injuſtitiam. Et quid juſtus eſſet miſer mortalis coram ſummi numinis tribunali? Quis neget, Domino ſupremo competere, hominem fragilem et vitioſum, ſi velit, gravibus aerumnis affligendi? Sed an inde jam conficitur, me eſſe improbum, aut pietatis callidum ſimulatorem?

3. אִם־יַחְפֹּץ *Si velit*, ſcil. אֱנוֹשׁ, *homo*, *cum eo contendere, non reſpondebit ei ad unum e mille.* Sunt, qui intelligant, non reſpondebit ei *Deus*, cum reſponſione non dignabitur, vel in uno e mille argumentis, quae pro ſe profert homo, quum omnia ea nulla ſint et inepta ad ipſum tuendum, unde quod inefficacia ſint et frigida, nihil erit, quod Deus illis reſpondeat. Haud incommodus quidem ſenſus. Sed rectius videtur et hoc ad hominem referri, ut infra Vs. 14. de ſe dicet Iobus, ubi haec ad ſe applicabit, אַף כִּי־אָנֹכִי אֶעֱנֶנּוּ, *quantominus ego reſpondebo.* Primum enim in genere loquitur, deinde de ſe ſpeciatim dicet. Intelligendum ergo: *non reſpondebit ei*, homo ſcilicet Deo, ad *unum e mille*, quae ab eo proponuntur adverſus ipſum, in quibus hominem accuſabit, quae ei objiciet; ne unam quidem e mille objectionibus diluere poterit aut refellere, ſed cedat oportebit, et victum ſe ac cauſa longe inferiorem fateatur.

4. Nemo mortalium, qui cum Deo in contentionem et litem deſcendat, jus obtinere adverſus eum poterit, utpote immenſa cum *ſapientia*, tum *potentia*, ſupra omnes, quorum conditor ipſe eſt, ſubvectum. הִקְשָׁה־אֵלָיו ſcil.

fcil. לִבּוֹ, aut עַצְמוֹ, coll. Proverb. XXVIII, 14. Pf. XCV, 8. Vel fubaudiendum eft עֹרֶף, *obdurat cervicem*, figura defumta a jumento refractario et obftrigillante, ut Proverb. XXIX, 1. Deut. X, 16. Jerem. VII, 26. XVII, 23. אֵלָיו pro עָלָיו, ut Genef. IV, 9. Exod. XIV, 5. Vid. NOLDII *Concordantt. p.* 40. no. 6. ed. Tymp. Bene Hieronymus: *quis reftitit ei?* וַיִּשְׁלָם *Et falvus evadet?* (cf. שָׁלֵם Genef. XXXIII, 18. et verbum infra XXII, 21.). Cui feliciter et bene cefferit?

5. Jam latius excurrit ad oftendendum horum utrumque, quod propofuit, fummam et potentiam et fapientiam Dei. וְלֹא יָדָעוּ *Nec fciunt,* fcil. montes, i. e. nec opinato, de improvifo, absque ulla talis fubverfionis fufpicione, metuve. Sic Pf. XXXV, 8. תְּבוֹאֵהוּ שׁוֹאָה לֹא יֵדָע, *invadat cum ruina nec opinantem.* Ita in Corano, A. Schultenfio monente, faepe: *evertit eos Deus* ولا يشعرون *et nefciebant,* i. e. absque ut quicquam tale fufpicarentur, de improvifo. אֲשֶׁר h. l. pro כַּאֲשֶׁר, *quum,* ut Genef. XXX, 38. Num. V, 29. Deut. XI, 6. Sed Hieronymus fignificatione ufitatiore pronominis relativi accepit: *et nefcierunt hi, quos fubvertit in furore fuo.*

6. עַמּוּדֵי אֶרֶץ *Columnae terrae,* funt fulcra et fundamenta ejus, ut Pf. LXXV, 4., quae infra XXXVIII, 6. אֲדָנֶיהָ *bafes ejus.* SENECA *Nat. Quaeftt.* VI. 20. *Fortaffe aliqua parte terrae veluti* c o l u m n i s *quibusdam et* p i l i s *fuftinetur, quibus vitiatis et recedentibus tremit pondus impofitum.*

7. Si foli praecipiat, ne oriatur, aut lucem fuam emittat, non orietur nec fplendebit. Quod alii ad eclipfin, alii ad obfcurationem interpofitis nubibus referunt. Nos generaliter intelligamus, quoquo id modo fiat. Significat enim, et hunc naturae curfum a Deo effe, et ejus quoque immutationem. וּבְעַד כּוֹכָבִים יַחְתֹּם *Et circa ftellas obfignat,* i. e. velut obice interjecto eas obtegit, velut

velut ſigillo appoſito obſignans, ne ſolitam lucem emittant. Berg in Nott. Mſs. hoc Verſu declarari cenſet, quid potens nimborum tempeſtatisque Deus poſſit efficere, quippe quo auctore nimbi et ſolem involvant interdiu, et ſidera noctu. Cf. Actor. XXXVII, 20.

8. Haec de *ſapientia* Numinis ſpeciatim dicta videntur, etſi eſt et in his potentia. Coelos ille ſolus expandit, quanti quanti ſunt, longe lateque ex omni parte et in omnem partem. Cf. Pſ. CIV, 2. Jeſaj. XL, 22. Quemadmodum רָכַב עַל־בָּמֳתֵי אָרֶץ *ſuper celſa terrae vehi*, Deut. XXXII, 13. Jeſ. LVIII, 15., eſt, victor et triumphator celſiſſimas arces conſcendere; et *gradi, calcare, ſtare ſuper excelſis verticibus*, Deuter. XXXIII, 29. Pſ. XVIII, 34. Amos. IV, 13. Mich. I, 3. dicitur pro, omnia ſub pedibus ſubjecta et edomita habere; ita et h. l. דּוֹרֵךְ עַל־בָּמֳתֵי־יָם *graditur ſuper excelſis maris* erit, elatiſſimos et tumidiſſimos fluctus domat, quaſi ipſe in mari, ut in pavimento quodam incederet, illud pro arbitratu ſuo conculcans. בָּמֳתֵי־יָם non differunt a Virgilii (Aeneid. I, 5.) *aquae montibus*. Similiter Homerus *κύματα ἶσα ὄρεσσιν*, et Apollonius L. I. 521. *ἁλὸς ἄκρα*. Alio modo exponit hunc Verſum in Nott. Mſs. Berg, qui נטה non *extendendi* ſed *inclinandi* ſignificatu capit et integrum comma ſic vertit: *Qui ſolus coelos inclinat, undarumque montes pedibus calcat*. Conjungit vero hunc Verſum cum eo, qui proxime praecedit hoc ſenſu: „Dum ſolem arcet et quicquid eſt ſiderum, quo minus luceant (Vs. 7.), nimbisque et atra nocte involvit, inclinato Jova coelo deſcendit, ſubjectasque pedibus coacervatasque et in montes aquarum coactasque nubes calcat; quae eſt imago tempeſtatum potentis Dei, quem *καταβάτην* divini profanique vates celebrant. Vid. Exod. XIX, 16. ſeqq. Pſ. XVIII, 8 — 15. CXLIV, 5. 6. Mich. I, 3. ſeqq. Nah. I, 3. ſeqq. Virgil. *Georg.* I, 322. ſeqq. Horatius *Od.* I. 34. 5. ſeqq. Valer. Flacc. I, 690.“

9. עשׂ

9. עָשׁ esse *ursae majoris* sidus, pluribus ostendit J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 1907. Nec Judaeos solum Sanaenses et Bagdadenses, sed et Arabes Persici sinus accolas ursam majorem *Asch* appellare, testatur Niebuhr in *Descript. Arab.* p. 113. 114. Cf. F. Guil. Vict. Lach *Symbola ad Astrognosiam Oriental. (Beytrag zur Orientalischen Sternkunde)* in *Biblioth. universali Literat. bibl.* ab Eichhornio instructa, T. VII. p. 397., Ant. Yv. Goguet *super Origine Legg., Artt. et Scientt.* T. I. p. 394. vers. teuton., et Lud. Ideler *über den Ursprung und die Bedeut. der Sternnamen* (Berol. 1809.) p. 21. כְּסִיל, *Orion*, vid. Michaelis l. c. p. 1319. seqq. Lach l. c. p. 597. כִּימָה *Plejades*, vid. Michaelis l. c. p. 1264. seqq. Lach l. c. p. 455. Goguet p. 395. Haec tanquam insignia sidera etiam a poetis Graecis Latinisque commemorantur. Homerus *Iliad.* XVIII. Vs. 483. seqq. in clipeo illo Achillis divina Vulcani arte elaborato, inter plura alia et sidera omnia, quibus coelum cingitur, adumbrata dicit, et haec inter (Vs. 486. 87.):

Πληϊάδας θ', Ὑάδας τε, τό τε σθένος Ὠρίωνος,
Ἄρκτον θ', ἣν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν.

Virgilius *Aeneid.* I. Vs. 742. seqq. de Jopa:

Hic canit errantem lunam, solisque labores,
Unde hominum genus, et pecudes; unde imber et ignes;
Arcturum, pluviasque Hyadas, geminosque Triones.

Et *Aeneid.* III. Vs. 515. seqq.:

Sidera cuncta notat tacito labentia coelo,
Arcturum, pluviasque Hyadas, geminosque Triones,
Armatumque auro circumspicit Oriona.

Illis vero sideribus, quae nobis in hemisphaerio septentrionali habitantibus, suis quaeque temporibus conspicua sunt, opponit חַדְרֵי תֵמָן *Penetralia austri*, i. e. stellas et sidera, quae sunt in altero coeli hemisphaerio, versus alterum polum antarcticum, cujus sidera in conspectum nostrum

noſtrum numquam emergunt, ſed tanquam in *conclavibus*, et abditis penetralibus deliteſcunt. Celerum bene Olympiodorus: Ἀπὸ τῶν περιφανεστέρων ἀστέρων τοὺς λοιποὺς περιέλαβε, καὶ οἱονεὶ εἶπεν, ὁ πάντα τὸν οὐρανὸν ποικίλλας κόσμον. *Sub nomine celebriorum ſiderum reliqua complexus eſt, ac ſi diceret: qui omnem coeli ornatum diſtinxit.*

10. Repetit Eliphaſi verba, ſupra Cap. V, 9. litera aliqua variata aut vocula: illic וְאֵין חֵקֶר, hic עַד אֵין חֵקֶר; illic נִפְלָאוֹת, hic וְנִפְלָאוֹת. Hoc vero conſilio annectit hanc clauſulam ſuperioribus, ut inde tranſitum ſumat, novumque velut impetum ad calamitatem ſuam amariſſime complorandam; quippe qui infinita illa potentia ita ſe praegravatum ſentiat, ut nulla ratione e manibus Dei ſeſe queat eripere.

11. Exaggerat hominum conditionem fragilem et infirmam, ſi cum divina potentia comparetur. Multa, inquit, facit Deus, absque ut homo eum videre aut percipere queat, nedum cum ipſo contendere, eumve ad rationes actionum ſuarum reddendas vocare. Igitur plagae, a tanto Numine, quod videri ac ſentiri nequit, inflictae, nulla ratione declinari poſſunt. A. Schultens verba עָבַר et חָלַף capit ſignificatu *pervadendi, cum impetu irruendi*, quo utrumque verbum Jeſ. VIII, 8. uſurpatur. Unde locum noſtrum ſi interpretatur: *ecce invadet in me, nec videbo illum, et incurſabit, nec percipiam ipſum;* i. e. Deus tam formidabilis eſt, ratione potentiae, ſapientiae et majeſtatis inacceſſae, ut aliquem invadat, et repetitis ictibus conficiat, absque ut is, qui manu Dei ſe eum maxime convulnerari atque confodi ſentit, eum videre poſſit.

12. חָתַף idem quod חָטַף, ut Proverb. XXIII, 28. Si *rapiet,* leonis more, cui ſaepe Deus comparatur a ſcriptoribus Hebraeis, quando poenas de hominibus ſumit, eos repente de medio tollens, et in eos impetum faciens,

ciens, *quis avertet eum,* ne faciat, quis impediet et prohibebit eum?

13. לֹא יָשִׁיב אַפּוֹ *Non avertet iram suam,* ad prohibitionem aut resistentiam cujusquam, ubi eam semel exserere et exsequi decreverit, a nemine arcebitur aut impedietur. תַּחְתָּיו שָׁחֲחוּ עֹזְרֵי רָהַב *Sub eo incurvantur,* deprimuntur, succumbunt *adjutores elationis,* i. e. qui suo robore et potentia freti inflatique alios adjuvare conantur adversus Deum. Nemo opitulatorem et vindicem agere potest eorum, quos Deus raptare decrevit.

14. In genere dicta ad se speciatim accommodat. אַף כִּי־אָנֹכִי אֶעֱנֶנּוּ *Quanto minus ego ei respondebo,* si me in jus vocet, si mihi apud eum agendum sit, aut contendendum; quum robustissimae illae creaturae, montes, mare, coeli, ei cedant, et quaecunque robore efferuntur et praestant. אֶבְחֲרָה דְבָרַי עִמּוֹ *Seligam verba mea cum eo,* i. e. apud eum selectis utar verbis, ut verba seligere solent, et propria ac commoda quaerere, qui apud judicem aut principem locuturi sunt, aut causam acturi; quanto minus ego verba coram eo instruam, quaeram et seligam, quibus eum compellem?

15. Quum me Deus arguet coram se contendentem, aut in me sententiam feret, etsi pro me sit jus, et justa causa mea, non audebo illi respondere aliquid objicienti aut in me pronuncianti. Me enim rationibus obruet, et sua opprimet majestate. Imo vero, addit, לִמְשֹׁפְטִי אֶתְחַנָּן *disceptantem mecum deprecabor,* ei supplicabo, ut me libens audiat, tantum abest; ut audacter ei respondeam, etiam in causa justa, ut audacius et liberius coram judice loqui solent, qui justam causam tuentur. מְשֹׁפְטִי (formae מְלוֹשְׁנִי Ps. CI, 5.) *in jus me vocans,* sive, in jus mecum descendens, species *Piel* enim inferre videtur actionem inter duos. Nihil opus, cum Bergio legere לְמִשְׁפָּטִי pro לִמְשֹׁפְטִי, ut sit מִשְׁפָּט h. l. *justitia causae,* ipsumque *jus,* quod quis tanquam suum possit deposcere, cf. Cap. XXVII, 2. coll. XXXIV, 5. 6. Verba autem

לִמְשֹׁפְטִי אֶתְחַנָּן ſic vertit: *ſupplicare malim, quam depoſcere jus meum.* Fundit tamen recepta legendi ratio ſenſum, ut vidimus, perquam idoneum. Eum bene declaravit A. Schultens in hunc modum: „Tantum apud me Dei Numen, ut ſi deſcendens de ſupremo majeſtatis ſolio, mecum diſceptare haud refugeret, atque in jus ire, ultro potius ſupplex ei acciderem, quam vel perfecte juſtus cum ipſo contenderem. Opponit hunc interiorem animi ſui ſenſum injuſtis criminationibus ſociorum, quaſi contumax et praefractus in Deum inſurgeret."

16. Verba קָרָא et עָנָה h. l. uſum judicialem obtinere, quo et infra XIII, 22. uſurpantur, recte monuit A. Schultens. *Si in jus vocarem* Deum, ut actor, *et reſponderet mihi* compellatus, ſeque ſiſteret, *haud crederem quod aurem praebuiſſet voci meae,* neque ullo pacto id mihi poſſem perſuadere, prae immenſa me inter et Deum diſtantia. Ergo ſupplex potius ei procumberem, quam ut pertinacius cum ipſo diſceptare vellem, etiamſi plane inſons eſſem.

17. Si vel compellatus Deus, inquit, et in judicium vocatus reſpondere dignaretur, mihi ipſi haud crederem, ſed diſceptanti mecum numini ſupplex prociderem, quippe jam oppreſſus tremenda illius majeſtate ac potentia, qua me *gratis,* nihil tale commeritum, ita graviter afflictum ſentio, ut veluti tempeſtate attritus et dejectus videar, et graviſſimis vulneribus plane confectus jaceam. Mala, quibuscum ipſi eſt conflictandum, ſibi impoſita contendit non a *judice,* ad normam legis agente, ſed a *domino,* ſummam tenente poteſtatem, qua ſi uti velit, vel innocentiſſimos nihil habere, quod conquerantur, aut contendant cum tanto numine, ipſos tractante pro ſuo arbitrio. „Neutiquam tamen (utor A. Schultenſii verbis) inde conſequi, eos eſſe nocentes et improbos, quum Deo jus competat etiam probos juſtosque affligendi, gravibusque aerumnis exercendi. Temere ergo ab amicis miſero amico improbitatis crimen impactum,

non

non alio argumento, quam quod in tristissimam miseriam ex florentissimis rebus decidisset. Temere quoque ipsi objectum, quasi contumacem cum Deo contentionem suscepisset, cui quum tantus sit, tamque immensus, contradici utique ab homine nequeat, nedum obmurmurari et obstrepi fas sit. Hoc se nec fecisse, nec facturum nunc declarat; neutiquam tamen concessurum, se improbitatis et hypocriseos convictum teneri, atque meritas criminum poenas dare justissimo judici, numquam immerentem, ut contendebant amici, affligenti." שְׂעָרָה h. l. i. q. סְעָרָה, *turbo, procella,* ut Nah. I, 3. vid. etiam infra XXVII, 21. Ps. L, 3. Verbum שׁוּף h. l. est *conterere,* cf. not. ad Ps. CXXXIX, 11. p. 1876. His, quae illic sunt observata, addendum est, Onkelosum Deut. IX, 21. verbo שׁוּף hebraeum כָּתַת exprimere.

18. לֹא יִתְּנֵנִי Hieronymus bene *non concedit mihi vertit,* quomodo verbum נָתַן et Genes. XX, 6. XXXI, 7. occurrit. הָשֵׁב רוּחִי *Reducere spiritum meum,* respirare (idem quod supra VII, 19. *glutire salivam*), ne locum quidem respirandi in his malis mihi concedit, me sine intermissione torquet et exagitat. כִּי יַשְׂבִּעַנִי מַמְּרֹרִים *Nam satiat me acerbitatibus,* acerbissimis et atrocissimis doloribus me replet, ita ut respirare mihi prae eorum continuitate non liceat.

19. אִם־לְכֹחַ אַמִּיץ *Si secundum robur validi* s. potentis, scil. contendere cum eo quis velit. ל ante כֹּחַ h. l. *modum agendi,* ut Hos. X, 12. significat. Ipsum vero nomen est status constructi, s. cohaerens cum genitivo sequ. אַמִּיץ, ut supra VI, 12. כֹּחַ אֲבָנִים. — הִנֵּה *Ecce,* scil. infinitis modis potentior ille est; aposiopesis. Sagax est Schnurreri conjectura, in *Dissertatt.* p. 244., primam vocis proximae וְאִם literam praecedenti vocabulo esse jungendam, ut sit הִנֵּהוּ, quae vox legitur Jerem. XVIII, 3. „Quo observato, salvis etiam accentibus, verti potest: *si viribus potentioris dirimenda lis sit, en illum!* ut sit reticentia ejus rei, quae nemini non potest non ultro

ultro in mentem venire, nempe, Deum infinitis modis esse homine potentiorem.“ Possit tamen haec Dei vox esse, subaudito ante הִנֵּה verbo יֹאמַר, innumeris in locis non expresso, vid. Waltheri *Ellipses*, p. 108. ed. Schulz. Sic erit הִנֵּה h. l. particula, s. interjectio exhibentis personam suam, ab alio provocati. In hemistichio altero negotium facessit interpretibus dictio מִי יוֹעִידֵנִי, quod alii vertunt: *quis sistet me coram illo?* quod explicant, quis efficiet, ut coram illo jus meum tueri possim? Alii: *quis patronus mihi erit?* Alii cum suffixo tertiae personae יוֹעִידֶנּוּ legendum existimant, *quis diem dicet ipsi*, auctoritate Alexandrini: *τίς οὖν κρίματι αὐτοῦ ἀντιστήσεται;* et Syri ܡܰܢܘ ܢܩܘܡ ܠܘܩܒܠܗ, *quis ei occurret?* Cf. J. D. Michaelis *Biblioth. Orient.* (priorem) P. VII. p. 228. et *Supplemm.* p. 1108. Alii יְעִידֵנִי, quod in duobus Codd. (uno Kennic. altero de Rossiano) reperitur, consentiente Chaldaeo, מַן יַסְהִיד עֲלַי, *quis testabitur pro me?* et Hieronymo: *nemo audet pro me testimonium dicere.* Alii יוֹדִיעֵנִי *quis me instruet*, s. *docebit?* quod ipsum et in paucis quibusdam codd. a Kennicotto et de Rossio indicatis, legitur. Utrumque tamen, et יְעִידֵנִי et יוֹדִיעֵנִי, parum aptum ad rem. Nihil vero difficultatis erit, retenta vulgari scriptura, יוֹעִידֵנִי, modo subaudias, ut ad prius hemistichium monuimus, יֹאמַר scil. אֱלוֹהַּ, quo facto sic erit vertendum: *si jure* quis cum eo agere velit, dicet: *quis condicet mihi*, s. litem contestabitur? Quae ipsa verba Deo tribuit Jerem. XLIX, 19. L, 44. מִי כָמוֹנִי וּמִי יוֹעִדֶנִּי *quis sicut ego? quis diem dicet mihi?* Alterutro homines possunt confidere cum aliis decertaturi et litigaturi, vel robore, quo adversarium superent, vel jure, quo sint superiores. Sed neutro horum mortalis cum Deo in certamen descensurus, quicquam efficiet. Robustissimus enim est, et infinitis modis homine major est adversarius ille, quam ut alicui in mentem venire possit, eum in jus vocare, et ab eo poscere, ut factorum rationes reddat.

20.

20. אִם־אֶצְדָּק פִּי יַרְשִׁיעֵנִי *Si justus fuero*, etsi justam causam fovero, *os meum me condemnabit*, quia ex iis, quae dicam, me injustitiae arguet. Ad alterum hemistichium repetenda ex priore particula אִם, *si* תָּם אָנִי *integer sim*, וַיַּעְקְשֵׁנִי *pervertet me*, perversum me arguet, sive, ut bene Hieronymus: *pravum me comprobabit*, scil. Deus, s. *os meum*, quod alii malunt repetere. Quia sufficientia argumenta afferre non potero, quibus meum ipse jus tuear, sed ea etiam contra me facient, etsi justam mihi causam habere videbar. Ipse Deus ex ore meo me sontem declarabit. Ut הַצְדִּיק est *justum pronunciare* in judicio, et absolvere, ita הַרְשִׁיעַ est *impium* seu *sontem pronunciare*, damnare, ut Exod. XXII, 8. Ps. XXXVII, 33. XCIV, 21. Ceterum וַיַּעְקְשֵׁנִי pro וַיַּעְקִישֵׁנִי, similis forma 1 Sam. XVII, 25. יַעְשְׁרֶנּוּ *ditabit eum*, pro יַעְשִׁירֶנּוּ, absorpto vocali terminali, more Chaldaico.

21. Ambiguitas quaedam est in hoc versiculo, unde varie exponitur. A quibusdam hoc modo: integer quidem sum, et mihi ipse sum meae innocentiae conscius, et tamen prae doloris acerbitate *nescio*, i. e. non sentio *animam meam* in me, quia ejus facultates in me jam non vigent, ideoque vita mea mihi displicet, mortuus esse velim in tanto hoc angore. Alii: integer sum, nec scio animam meam, i. e. quicquam perversi in anima mea, sed tunc subaudiendum sit aliquid, עָוֶל בְּנַפְשִׁי, *perversitatem in anima mea*, aut tale quippiam; et hinc est, quod vitam meam aversor, quia talia innocens et tanta patior. Mercerus, repetita, sub versiculi initio, particula אִם, sic exponit: si *justus* sim, *nesciam*, ignorabo, *animam meam*, q. d. me ipsum ignorabo, velut apud me non ero, non compos mentis meae coram illo, quasi extra me sim prae timore majestatis ejus, vitae me meae taedebit prae concepto metu illius. Omitto alia interpretamenta, multo coactiora. Magis cum filo totius sermonis convenit meo judicio et simplicior est sensus ab A. Schul-

A. Schultenſio productus: *vel juſtus ſi ſim, non tamen agnoſcam animam meam; reprobabo vitam meam*, i. e. etiamſi plane integer et nullius labis conſcius mihi forem, tamen iſta praeclara conſcientia non poſſet adverſus infinitum jubar eminentiae et majeſtatis divinae me ſuſtinere, ſed quantumvis mihi ipſi notus, meam ipſius animam ignorare cogerer, et vitam cum virtute et integritate actam, reprobare, condemnare, aſpernari. — SCHNURRER in *Diſſertatt.* p. 245. hunc Verſum ſic interpretatur: *Inſons ego ſum — non curo me — odi vitam meam.* „Iobus, inquit, vehementiore impetu elatus audet, quod antea auſus non fuerat, dicere, inſontem omnino ſe eſſe, hoc eſt, nil quicquam malorum, quibuscum conflictandum ipſi ſit, promeritum; bene quidem ſe ſcire, haud impune futuram hancce ſuam audaciam, ſed nihil curare ſe, vitae ſuae pertaeſum, itaque ſe audacter pronunciare, Deum bonos malosque pari loco habere.“

22. אַחַת־הִיא plerique vertunt: *perinde eſt*, unum idemque eſt, i. e. nihil proficio, integer ſim an improbus. Ego tamen ſequendum exiſtimo Chaldaeum: חֲדָא מְכִילָא הִיא *una menſura eſt* (ut Levit. XXIV, 22. Num. XV, 16. מִשְׁפָּט אֶחָד *unum idemque ſit jus* et indigenae et peregrino, cf. Exod. XII, 49. Levit. VII, 7.), ut in hebraeo ſubaudiendum ſit מִדָּה, *una menſura eſt* ſcil. Deo in tractandis hominibus, eadem omnes metitur menſura, eodem modo omnes tractat, neque ullum habet delectum hominum, quos affligit; *ideo dico: integrum juxta et malum conficit*, ſine diſcrimine. Reponit hoc Iobus ad dictum Eliphaſi ſupra VI, 7.

23. Hunc Verſum vulgo ſic interpretantur: *Si flagellum* Dei videlicet, calamitas ab eo immiſſa (Jeſ. XXVIII, 15. coll. 1 Reg. XII, 11.) *interimat repente, ad tentationem*, i. e. correptionem et caſtigationem ſ. afflictionem *innocentum, ridet*, ſ. quaſi *ſubſanat* Deus, q. d. ſi quando flagella et calamitates immittat hominibus, videtur ridere, quum innocentes et probi ſimul cum aliis affli-

affliguntur, et calamitatibus iisdem involvuntur, nec curat: ſi enim curaret, eos flagellis eximeret. Sententia orationis contextui utique aptiſſima, quam et inverſione expreſſimus. Non tamen ſilentio praetereunda alia explicatio, qua particula אם pro *o ſi! utinam* capitur, ut Pſ. CXXXIX, 19. LXXXI, 9. (ad quae loca vid. not.). Sic ſenſus prodibit talis: Utinam una ſaltem plaga conficeret ſtatim, et eliderct! verum mulctationi innocentum illudit, ſubſannant miſeros adeo, ut ipſorum aerumnis delectari videatur, lentis eos ictibus abſumit. Optime ſane tales voces conveniunt Iobo, qui occulta ſe tabe exedi et lento ſupplicii genere confici ſentit, tardantemque mortem incuſat. Similiter de ſe Ovidius *Lib. II. de Ponto* Eleg. II.

Vivimus, ut numquam ſenſu careamus amaro;
Et gravior longa ſit mea poena mora.
Sic inconſumptum Tytii, ſemperque renaſcens
Non perit, ut poſſit ſaepe perire jecur.

Eundem illum ſenſum jam expreſſit Hieronymus. *Si flagellat*, i. e. ſi vult flagellare, *occidat, ſemel et non de poenis innocentum rideat.*

24. Inſtitutum proſequitur. Quod ita ſit, ut dixi, bonos et malos ſine diſcrimine affligi, id ſatis oſtendit, quod *terra in manum impii tradita eſt,* traditur improbo principi regenda ſaepe. Verba proxima, פְּנֵי־שֹׁפְטֶיהָ יְכַסֶּה, ambigua ſunt. Quidam de *impio*, רָשָׁע, intelligunt, hoc ſenſu, impius ille tyrannus *faciem judicum ejus terrae tegit*, i. e. veluti obvelat faciem judicum ſuorum, ne videant ſcelera et maleficia, ſed ad ea conniveant impunitate facinoroſis conceſſa. Simili loquendi formula Exod. XXIII, 8. Deut. XVI, 19. *judices* dicuntur *muneribus occoecari.* Alii malunt ad Deum referre, ut quum dixiſſet, terram impio principi regendam tradi, ſubjungat hujus rei auctorem: Deus autem id facit, qui moderatorum terrae vultum operit, i. e. efficit et in cauſa eſt, ut illi conniveant ad facinora: quemadmodum et

infra

infra XII, 17. queritur: שֹׁפְטִים יְהוֹלֵל, *judices ad insaniam redigit.* Sed quum *faciem alicujus operire,* locis aliis denotet, aliquem *moerore et pudore obruere,* ut 2 Sam. XV, 30. Jerem. XIV, 4. Pf. XLIV, 16.; fenfum potius hunc cenfeo: eo quod Deus improbis terram regendam tradit, aut faltem connivet (quum pro fua juftitia regibus tantum et rectoribus probis eam tradere deberet), confufione et moerore obruit judices, quorum eft, juftitiam adminiftrare et exercere; quod juftitiae leges a Deo ipfo fubverfae videntur. Ut Malach. II, 17. dicunt impii Ifraelitae: *quicunque male agit, gratus eft Deo, et talibus oblectatur; aut ubi tandem eft Deus judicii?* — אִם־לֹא אֵפוֹ מִי־הוּא *Si non* fcil. haec Deus facit, *quis* alius ille *eft,* qui hoc faciat? אֵפוֹ h. l. mere particula expletiva eft, ut infra XVII, 15. XIX, 6. 23. Genef. XXVII, 33. 37. al. Alii *ubi* interpretantur, quam notionem faepius habet, ut fit: *nifi eft Deus, ubi et quis eft horum auctor?* Alii יַכְזִיבֵנִי fubaudiunt, conferentes locum infra XXIV, 25. וְאִם־לֹא אֵפוֹ מִי יַכְזִיבֵנִי, *fi non* fcil. ita eft, ut dico, *ubinam eft, et quis eft, qui me falfi arguat?*

25. Suo quoque exemplo comprobari oftendit, pietatem in Deum, innocentiamque vitae minime exemtam effe flagello, leviffimam et transitoria ac fallaci fpecie ludentem felicitatem fuam deplorans. Sic infra XXI, 13. 23. impietatem in his terris longa ac perenni felicitate gaudere, probum vero mori cum anima amarulenta, et nulla felicitate frui queritur. Quod dicit, יָמַי לֹא־רָאוּ טוֹבָה, *dies mei non viderunt bonum,* tribuit diebus, quod fibi erat tribuendum, q. d. bonum diebus meis non fum expertus. Nam doloris vis eo eum adigit, ut bonorum omnium, quibus antea ufus fuerat, obliviscatur, quafi nihil unquam boni fit expertus; ideo queritur citiffime elabi vitam fuam, ut non liceat bono frui.

26. Quae fint *naves* אֵבֶה, incertum. Quidam a radice אָבַב, unde אֵב, *viror fructus recens,* אֵבֶה *poma* inter-

interpretati ſunt, quippe quae celeriter transvehenda, ne corrumpantur et putreſcant. Ita Hieronymus: *pertranſierunt quaſi naves poma portantes.* Et Chaldaeus: חָלְפִין עִם אִלְפַיָא דְטְעִינִין מְגַדְיָא *transeunt cum navibus onuſtis fructibus delicatis.* Cf. *Specimen ex R. Judae Ben. Kariſch Inſtitut. ad explicanda hebraea vocabula ex arabicis*, edit. a Schnurrero in *Biblioth. Literat. univerſ. bibl.* ab Eichhornio inſtructae, P. III. Faſc. 6. p. 964. Alii ab אָבָה, *voluit, deſideravit*, vertunt *naves deſiderii*, i. e. ſummo deſiderio ad portum properantes. Ita Symmachus: ἀπῆλθον ὁμοίως ναυσὶ σπευδούσαις. Alii אֵבֶה idem eſſe volunt, quod אֵיבָה, *inimicitia* (et exaratum eſt in pluribus codd. a Kennicotto et de Roſſio memoratis איבה), ut ſignificentur *naves hoſtiles*, ſ. praedatoriae. Sic ex veteribus Syrus: ܐܠܦܐ ܣܓܝܐܬܐ ܕܒܥܠܕܒܒܐ *naves multas hoſtium*, celerrimae et expeditiſſimae piratarum naves. Arabs: سَفَايِنَ كَثِيرَةً لِلْعُدَاةِ quod in Bibliis Polyglottis male *naves aptiſſimas ad currendum* redditum, quum verba arabica accurate referant ſyriaca: *naves multas ad hoſtilitates.* Nam عُدَاة non denotat *curſum*, ſed *transgreſſiones* ſenſu morali, *iniquitates, injurias.* Jarchius ſuſpicatus eſt, אֵבֶה nomen proprium fluminis rapidiſſimi eſſe, quod et Bochasto arriſit, qui in *Hieroz.* P. II. L. II. Cap. II. Tom. II. p. 751. edit. Lipſ. duo amnes in Babylonia indicavit, quibus eſt أَبِي nomen. Quod nec diſplicuit J. D. Michaeli in *Supplemm.* p. 3. Sed vix credibile eſt, noſtrum nominaſſe amnem ignobilem terrae Babylonicae, ſi vel jam illis temporibus idem quod hodie nomen geſſerit; nec de cujus rapiditate quicquam traditum reperitur. Quod quum Bochartus forſan ipſe ſenſiſſet, aliam conjecturam addidit.

Ara-

Arabibus verbum أبي praeter alia ſignificat *ad iter accingi:* hinc אֳנִיּוֹת אֵבֶה dici poſſe putat naves veloces, ad iter accinctas, aut actuarias, quae ſunt expeditiores. Ludov. Cappello in *Nott. Critt.* ad h. l. ab arabico أبه, *ornare*, אֳנִיּוֹת אֵבֶה videntur eſſe naves omni ſua ſupellectile et quaſi ornamentis inſtructae, velis ſcilicet ceterisque armamentis. Hillerus *in Hierophyt.* P. II. p. 202. collato arabico أباءة, cujus collectivum, أباء, *arundo*, ſignificari cenſet *naves arundine* vel *papyro Nilotica contextas*, de quibus vid. not. ad Exod. II, 3. et ad Jeſ. XVIII, 2. Cf. Brucii *Itinerar.* P. V. p. 18. vers. teuton. Lipſiae edit. Ejusmodi cymbas tamen aliis velociores fuiſſe, pluribus de cauſis in dubium vocavit Harmer in *Obſervatt. ſuper Oriente*, P. III. p. 142. verſ. german. Oedmann in *Variar. Obſervatt. Sylloge ex Hiſtor. Nat.* (*Vermiſchte Sammlungen aus der Naturkunde*) Faſc. III. Cap. XII. p. 95. ſeqq. verſ. german. vertit *naves utrium* (ac ſi אֵבֶה ejusdem ſignificationis cum אוֹבָה eſſet) intelligitque leves rates, pellibus hircinis inflatis impoſitas, ut eo velocius currant, quales hodienum Tigris fluvius vehit, et jam olim Herodotus deſcripſit L. I. c. 194. Cf. Petri Vallensis *Itinerar.* P. I. p. 121. 194. verſ. german. Magis placet Chardinii ſententia, quam ex ejus Commentariis ineditt. protulit Harmer l. c. p. 141., reſpicere noſtrum leves naviculas absque velis, quae ſolo rapido amnis decurſu velociſſime vehuntur, in Euphrate potiſſimum et Tigride frequentes. Quae quidem ſententia firmari poteſt aethiopico אבי, *fluctus, unda,* ut אֳנִיּוֹת אֵבֶה proprie eſſent *naves fluctuum*, i. e. vi fluctuum devectae. Ceterum עִם ante אֳנִיּוֹת eſt pro בְּ, ut Pſ. CVI, 6. Cohel. II, 16., coll. Pſ. CXLIII, 7. נִמְשַׁלְתִּי עִם־יֹרְדֵי בוֹר, *ſimilis factus ſum deſcendentibus in foveam.* — Quae in terris, aqua, et aëre velociſſime feruntur, optimo cum delectu congeſſit noſter.

27. 28.

27. 28. Quum me ipſe ſolari inſtituo, ſi apud me propoſui mei doloris oblivíſci, et reſocillari, ſubeunt animo dolores mei, a quibus ſcio me non liberatum iri. אֶעֶזְבָה פָנַי *Dimittam vultum meum* ſcil. triſtem et moeſtum, quo ſenſu פָּנִים 1 Sam. I, 18. occurrit. De verbo הִבְלִיג cf. not. ad Pſ. XXXIX, 14. — יָגֹרְתִּי כָל־עַצְּבֹתָי *Horreo univerſitatem dolorum meorum*, veluti agmine facto denuo in me irruentium, meque omni ſua violentia obruentium. יָדַעְתִּי כִּי־לֹא תְנַקֵּנִי *Novi* enim, *quod non* tanquam *innocentem me purum* et immunem reddes ab his doloribus, ſed tanquam improbum me affliges ſine modo. In verbo תְנַקֵּנִי reſpicitur vis gemina vocabuli נָקִי *immunis a culpa*, inſons, et *immunis a poena*, impunis.

29. Impius ero et ſons coram Deo, etſi juſtiſſimam cauſam alioqui foveam, לָמָּה זֶּה הֶבֶל אִיגָע *quare igitur ſic in vanum laborabo*, ut ſcil. jus meum tuear, quum ſemper apud Deum ſons et reus peragendus ſim?

30. אִם־הִתְרָחַצְתִּי בְמֵי־שָׁלֶג *Quodſi abluero me aquis nivis*, quibus major creditur vis ad ſordes abſtergendas, quam in aliis aquis. In altero hemiſtichio בֹּר non ſignificat *puritatem*, ut quidam volunt, non cogitantes, quum in priori hemiſtichio *aquae nivales* ſint memoratae, parallelismum poſcere, ut et hoc membro materia aliqua, qua manus mundantur, ponatur; ſed *ſalem lixivii (Potaſche)*, aut *ſmegma ex ſale alcali ſ. lixivii factum*, ut Jerem. II, 22. Vid. J. D. Michaelis *Commentat. de Nitro Hebraeorum*, in Ejusd. *Commentatt. Societati Scientiar. Gotting. per annos* 1758 — 1762. *praelectt.* p. 157., et *Supplemm.* p. 230.

31. שַׁחַת *Fovea* h. l. non eſt intelligendum ſepulchrum, quaſi ſenſus ſit: etſi operam dedero, ut ſim quam puriſſimus, ſcio tamen fore, ut me interficias, ita ut etiam *a me abhorreant veſtes meae*, quibus vivus indutus eram, ut figurate hoc dicatur, quia mortuus veſtibus vitae exuitur, et induit veſtes ſepulchri. Sed ſignificatur

ficatur *foſſa lutoſa et coenoſa* (ut cognatum שׁוּחָה Jerem. XVIII, 20. 22.), in quam, ubi diligenter ſe mundarit, etiam aquis puriſſimis, tandem a Deo immergatur, ubi non ſolum veſtes, ſed et totus ipſe ita inquinetur, ut etiam a ſe veſtes ſuae abhorreant. Bene Hieronymus: *tamen ſordibus intinges me.* Quantumvis me purum eſſe et innocentem oſtendere voluero, Deus tamen me impuriſſimum et injuſtiſſimum oſtendet.

32. Ratio eſt omnium ſuperiorum, quamobrem, etſi juſtus ſit, cum Deo tamen contendens pro ſonte habeatur: quia, inquit, non eſt mei ſimilis, ut ei auſim reſpondere, quum quid adverſum me in judicio, dum ſimul contendimus, objecerit. Non eſt par utriusque noſtrum conditio. Ipſe enim quum ſit Deus, me ſua poteſtate et majeſtate opprimit.

33. Non eſt inter nos arbiter aut judex, qui arguere valeat, et increpet eum, qui immodicus fuerit in ſua cauſa agenda, ac rationem praeſcribat, qua agat, ne in alterum litigatorem ſit aſperior. Ante יָשֵׁת ſubaudiendum eſt אֲשֶׁר, *qui ponat manum ſuam ſuper utrumque noſtrum,* ſua auctoritate utrumque coercens, ſi cauſae ſuae fines praetergreſſus fuerit. Alexandrinus: *εἰ γὰρ ἦν ὁ μεσίτης ἡμῶν, καὶ ὁ διελέγχων, καὶ διακρίνων ἀναμέσον ἀμφοτέρων.* Videtur legiſſe לוּ, *utinam*, pro לֹא. Syrus: ܐܠܘܦ ܕܝܢ ܐܝܬ ܠܗ ܡܟܣܢܐ ܒܝܢܬܢ ܕܢܣܝܡ ܐܝܕܗ ܥܠ ܦܘܡܐ ܕܬܪܝܢ *Utinam eſſet redarguens* (Arabs قاضي, *judex*, vertit) *inter nos, qui poneret manum ſuam ſuper os utriusque noſtrum.*

34. Auferat a me plagam, qua me nunc afficit pro ſua in me poteſtate. Alii יָסֵר ad מוֹכִיחַ, *redarguentem,* illum, referunt, cujus ſuperiore verſiculo facta eſt mentio, qui, inquam, Dei virgam deſuper me auferat, ut aequa-

aequales fimus in judicio, id quod audaciorem facit litigantem, ut jus fuum liberius defendat, dum potentiam adverfarii non reformidat. Prius tamen magis placet, utpote ad pathos Iobi accommodatius.

35. Si modo quid remittat Deus, tunc audacter et intrepide loquerer, meumque jus et innocentiam oftenderem. Pofterius hemiftichium, כִּי־לֹא־כֵן אָנֹכִי עִמָּדִי, alii aliter explicant. Hebraeorum plerique, Aben-Efra auctore: neque enim mecum ipfe ac apud me talis fum, qualem vos me habetis, o focii; mihi ipfe fum meae innocentiae confcius, id facit, ut aufim coram Deo in judicio comparere, fi ille fuam auctoritatem, quam in me habet, deponat. Sunt etiam ex Hebraeis, qui fic intelligunt: *quia non fic fum apud me*, ut apud illum; apud illum, ut nunc res fe habet, quum ita potens fit, et fumma poteftate praeditus, etfi juftam caufam tuear, femper tamen fons deprehendar, verum apud me fum haud dubie infons. Kimchi, diftinguens in כֵן, fic intelligit: fed *quia non ita* eft, quia a me terrorem fuum non eximit, *ego mecum*, fcil. loquar, mecum ipfe querar, et omnem acerbitatem animi effundam apud me ipfe; cf. Cap. fequ. Vs. 1. Alii verba fic intelligunt: uti me nunc tractat et exagitat, haud quidem mei fum compos, fum velut extra me, animi impos prae metu majeftatis ejus, et poteftate, qua me opprimit, perterrefactus. Eum fenfum expreffit Hieronymus: *neque enim poffum metuens refpondere.* Quibus omnibus tamen praeftat, quod A. Schultens dedit, Dathio quoque probatum, cum iis, quae proxime praeceflerunt, לֹא אִירָאֶנּוּ, *non timebo illum*, arctiffime haec cohaerere, *quoniam non fic fum penes me*, ut illum timere debeam, poffimve. „Scilicet non tantum negat fe improbum, fed etiam tam praeclara probitatis et virtutis finceriffima confcientia fe fuftentari indicat, ut vel fanctiffimo Numini fe explorandum committere, quin judicandum permittere audeat, fi modo ex vero et aequo optimam caufam cognofcere

fcere haud dedignetur. Infra XXIIII, 10. hunc fenfum audaciorem planius expreffit. Ibidemque עִמָּדִי *penes me,* eadem amplitudine pofitum." Ab hoc fenfu parum aut nihil difcedit Alexandrinus: *οὐ γὰρ οὕτω συνεπίσταμαι, nam non fic confcius fum.* Syrus: ܡܛܠ ܕܠܐ ܗܘܝܬ ܒܥܠܕܒܒܗ, *neque enim fum ipfius adverfarius.* Videtur עָמְדִי, *ftare meum,* legiffe, et עָלָיו, *contra eum,* fubaudiiffe. עָמַד עַל פְּלוֹנִי *ftare contra aliquem,* eft, *ejus adverfarium effe,* vid. 2 Sam. I, 9. Dan. VIII, 25. 1 Chron. XXI, 1.

Cap. X.

1. Verba נָקְטָה נַפְשִׁי בְּחַיָּי A. Schultens vertit: *dirupta crepat anima mea in coagmentationibus meis,* adfcita, ad explicandam vocem נָקְטָה; fignificatione arabici نقض, *diffiluit cum crepitu et fragore.* Quae interpretatio, utpote minus elegans, et mere etymologica, merito difplicuit J. D. Michaeli in *Supplemm.* p. 1675. No. 1639. Nec tamen quod ipfe propofuit, *ftillat* (ex arab. نقط, *ftillavit, guttatim fluxit*) *anima mea ob vitam meam,* i. e. ftillat lachrymis, defleo hoc ipfum quod vivo, aliis facile placebit. Retinenda Hieronymi interpretatio: *taedet animam meam vitae meae,* quam ipfam fententiam expreffit et Syrus (ܩܢܛܬ ܢܦܫܝ ܒܚܝܝ). Videlicet verbum נָקַט fignificatione cum קוּט *faftidire, taedium affectum effe* (cf. J. D. Michaelis *Supplemm.* p. 2176.), convenire, non finit nos dubitare verbi Chaldaici נְקַט ufus, pro קוּט et קִיץ; exempla dabit Buxtorfius in *Lex. Chald.* p. 1388. Sic et מוּל et נָמַל communes habent notiones, plura vid. ad Pf. CXXXIX, 11. p. 2647. קוּט autem cum ב conftruitur, vid. Pf. XCV, 10. Ezech. XX, 43. XXXVI, 32. Chaldaeus: אִתְנַבְרַת נַפְשִׁי בְּחַיַּי,

בְּחַיָּי *excisa est anima mea in vita mea.* Retulit נָקְטָה ad verbum קָטַט, قطّ, *resecuit, succidit;* ut נָסַבָּה, *et ambiebatur,* Niphal verbi סָבַב Ezech. XLI, 7. — אֶעֶזְבָה עָלַי שִׂיחִי *Dimittam super me querelam meam,* i. e. incoërcitam eam mittam, laxabo ei habenas, ei indulgebo. Eadem sententia, quae supra VII, 11., ubi et eadem paene, quae hic, subjungebat, אֲדַבְּרָה בְּמַר נַפְשִׁי *Loquar in amaritudine animae meae,* in tanta doloris acerbitate et animi moerore non mihi temperabo, quin in sermonem erumpam, et effundam, quod in pectore habeo.

2. Noli me sontem pronunciare et reum peragere, priusquam indicasti mihi, cur mihi litem intendas, cur me ita affligas; haud par enim est, aliquem inauditum sontem pronunciare, cui ne crimen quidem suum insinuatum est, ut saltem, cur poenas luat tam acerbas, cognoscat.

3. הֲטוֹב לְךָ *Num bonum,* volupe *tibi est?* Vel, num inde tibi quicquam provenit commodi? (ut infra XIII, 9.) כִּי־תַעֲשֹׁק, *quod opprimas,* scil. quemquam. Significat verbum *vim injustam alicui inferre,* vid. Jes. XXXVIII, 14. LII, 4. Jer. VII, 6. Syrus: ܠܐ ܣܦܩ ܠܟ ܕܥܨܝܬ ܐܢܐ, *non sufficit tibi, quod opprimis.* — כִּי תִמְאַס יְגִיעַ כַּפֶּיךָ *Quod aversaris opus manuum tuarum?* quum soleant artifices sua opera amare et tueri. Eane in te possit immisericordia, ut tuum averseris opus? יְגִיעַ *Labor,* hic notat *rem labore productam,* ut Deut. XXVIII, 33. Ps. LXXVIII, 46. Ps. CXXVIII, 2. Jerem. III, 24. — וְעַל־עֲצַת רְשָׁעִים הוֹפָעְתָּ *et super consilium impiorum splendes?* i. e. et quod luce vultus tui illustres ac favore prosequaris consilia et conatus improborum. *Lux* et *nitor vultus* favorem significat. Cf. Ps. L, 2. LXXX, 2. Bene Hieronymus: *consilium impiorum adjuves.* Prosperas ea, quae improbi suscipiunt, ut feliciter illis sui conatus et quae deliberarunt, cedant, dum me miserum interim adeo duriter tractas.

4. עֵינֵי בָשָׂר *Oculi humani* (nam בָשָׂר de *mortalium genere* dicitur, ut Genef. VI, 12. Jef. XL, 5. Pf. LXV, 3. et بَشَر frequenter apud Arabes) errori et vitiofis affectibus obnoxios indicant. Num tuum te fallere poteft judicium, ut homines, aut odio in me occupatus infontem me fontem judicas?

5. Hujus Verfus fenfum aliqui hunc conftituunt: num opus habes hominum more temporis diuturnitate ad inquirendum de facto meo, et ad cognofcendum, qualis fim? Sed videtur potius ad mutabilitatem referendum, quod Deus fit immutabilis, femper idem, neque hac in re hominibus fimilis. Q. d. Num dies annosque viciffitudinum habes, ficut homines, qui quam hodie tenuerunt fententiam, cras mutant, quod hoc conftituerunt anno, fequenti abrogant?

6. Non eft neceffe, ut in peccata mea curiofius inquiras, cum Deus fis, cui nota et perfpecta omnia, etiam interiora cordis. Neque enim hominum more ignoras, quae occulta funt.

7. Crudele effe innuit, eum confumere, quem fciat non effe impium, nec habere aliquod aliud praefidium, praeter ipfum, Deum. עַל־דַּעְתְּךָ *Penes notitiam tuam*, bene tibi cognitum eft. A. Schultens, quem Dathius fequitur, עַל pro *quamvis, non obftante* capit, ut infra XVI, 17. XXXIV, 6. Jef. LIII, 9. Ita hic Verfus pendebit a fuperiore: *quamvis fcias me non effe impium, nec fit, qui e manu tua eripere poffit.* Sed vulgo recepta interpretandi ratio fimpliciorem fenfum fundit. — Doederlein omnem hanc ῥῆσιν, inde a Vs. 4 — 7., fenfu, ab eo quem nos indicavimus, aliquantum diverfo accipit. „Junge, inquit, comma 4 et 6., quintum cum feptimo. Homines quidem funt acuti inveftigandis aliorum naevis: an Deus fimili acumine utatur, et leves latentesque mortalium naevos criminofius excutiat? Homines ftatim vindicant delicta, ne morte praeventi inultas relinquant offen-

fenſas: ſed Deum nemo umquam effugit. "Potuiſſet itaque, ait, differri, ſi quam promerui, poena." Quae explicatio nobis quaeſitior videtur.

8. In eo divinam opificis ſui ſapientiam et conſtantiam requirit, quod ſe, tam miro artificio ipſius manibus elaboratum opus, tam vigili cura hactenus ſervatum, tot ab eo beneficiis mactatum, nunc nulla ſontica de cauſa abjiciat, abominetur, atque internecioni devoveat. עִצְּבוּנִי *Formarunt me* ſumma diligentia et cura; hanc enim notionem ex nomine עֶצֶב *labor, moleſtia* (Proverb. V, 10. XIV, 23.) verbum aſſumit. A. Schultenſii interpretationi, in Libro *de Defectibus hodiernis Ling. Hebr.* §. CLX. p. 383. (edit. anni 1761.) propoſitae, *nervis me conſtrixerunt,* ex arabico عصب, *arcte ligavit, conſtrinxit,* unde عصب *nervus,* recte monuit J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 1940. obſtare inverſum verborum ordinem: *nervos dederunt mihi et fecerunt me.* עָשָׂה h. l. non ſimpliciter *facere* notare, ſed *accurate facere, componere, aptare* (ut Amos. IX, 14. עָשׂוּ גַנּוֹת), recte a pluribus interpretibus obſervatum. Voces יַחַד סָבִיב non ſunt, cum Mercero, jungendae τῷ וַתְּבַלְּעֵנִי (quomodo ו redundaret), hoc ſenſu et tamen nunc me ſimul undiquaque conficis et dolore perdis ac exhauris totum; ſed connectendae ſunt cum praecedentibus, ut haec ſit ſententia, tuae me manus ſumma cura et arte formarunt, quantus ſum undiquaque, ut nihil in me ſit tam exiguum, quod non magna Dei cura et artificio ſit elaboratum et compoſitum. יַחַד *uniter* eodem plane modo a noſtro uſurpari quo a Lucretio III, 558.

— — *Qui coetu conjugioque*
Corporis atque animae conſiſtimus uniter apti,

i. e. unitiſſime juncti et coagmentati, appoſite monuit A. Schultens. Cf. Pſ. CXXII, 3. De diſſenſu antiquorum interpretum in horum verborum interpretatione vid.

J. D. Michaelis *Biblioth. Oriental.* (priorem) P. VII. p. 232.

9. Deſcendit ad particularem hominis formationem, in memoriam, inquiens, revoca, ut me e luto primum, id eſt, primum hominem, unde orti ceteri, formaris figuli more; et ſimul me ea lege natum et conditum memento e pulvere, ut eodem ſim redigendus, Geneſ. III, 19. Quo non ſolum Dei opus et curam innuit, ſed et ſuam humilitatem et fragilitatem notat, quod Deum non ſine cauſa in memoriam revocare vult, ut ſuae infirmitatis et fragilis conditionis in tanto dolore rationem habeat.

10. Reſpicit ad foetus in matris utero primam formationem quum in embryonem ex utriusque parentis ſemine coaleſcit. כֶּחָלָב תַּתִּיכֵנִי plerique vertunt *ſicut lac fudiſti me*, quum verbum נָתַךְ ſignificet *rem colliquatam fundere* et immittere in formam aliquam, cf. 2 Reg. XXII, 9. Ezech. XXII, 20. 22., et interpretantur: ex ſemine liquido, lac quodammodo referente, me formaſti. Scheuchzerus in *Phyſica S. Iobi* ad h. l. foetus primordium lac coagulatum colore et conſiſtentia referre tradit, ad quod hic reſpici ſuadet nomen quod proxime ſequitur, גְּבִינָה quod a verbo גָּבַן جَبُنَ, *coagulari*, *concreſcere in grumos*, ſignificat *caſeum*, proprie *coagulatum et concretum in grumos majores lac.* Vid. A. Schultensii *Clav. Dialector.* p. 196. Similiter Plinius *Hiſt. Nat.* Lib. VII. ſect. 13. agens de ſanguine menſtruo: *Quando haec eſt generando homini materia, ſemine e maribus, coaguli modo, hoc in ſeſe glomerante, quod deinde tempore ipſe animatur corporaturque.* Et Lactantius *de Opific. Dei* Cap. XII. *Ajunt Varro et Ariſtoteles, ſi ſemen foeminae recte cum virili miſtum ſit, utraque concreta et ſimul coagulata informari.* J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 1700. verba כֶּחָלָב תַּתִּיכֵנִי vertit *lactis inſtar expreſſiſti*, vel *evulſiſti me*, collato arabico نَتَكَ *comprimere ad exprimendum fluidum*, unde et

factum

factum putat, quod Alexandrinus vertit: ὥσπερ γάλα με ἤμελξας, Hieronymus, *ſicut lac mulſiſti me*, Aquila, ἀπέσταξας, *ſtillare me feciſti.* „In interpretando, inquit, omnino his accedo, qui de genitali ſemine accipiunt, quod ipſa tanquam natura emulget, ac dein concreſcere in utero ac coaleſcere jubet. Veretur Schultenſius, ne indecora ſit Iobique libro non digna imago: in quo aliter ſentio. Grandiſono poetae, eique philoſophanti, haec rerum naturalium deſcriptiones vel apud nos conceduntur, quanto magis apud Hebraeos?"

11. Ulterius progreditur in formatione foetus in utero. Etenim conſolidato ſemine, et formatis jam membris interioribus, iis tegendis caro et cutis ſuperinducitur. תְּשֹׂכְכֵנִי non tam *contegis me* vertendum videtur, quod aliqui eo referunt, quod oſſa ac nervi velut ſepimentum corpori exhibent; ſed *contexiſti me*, ſive, ut bene Hieronymus: *compegiſti me*, ut ſpectetur oſſium et nervorum uſus ad colligandas inter ſe partes et artus corporis connectendos et compingendos.

12. Mihi vitam conceſſiſti, et inſuper non vulgari proſecutus es ſemper beneficentia jam inde ex quo foetus in utero fui animatus. פְּקֻדָּה *Obſervatio*, cura aſſidua, ut Jeſ. LX, 17. et verbum Pſ. VIII, 5. Cf. Storrii *Obſervatt.* p. 218. not. Argumentatur ex eo, quod benignitatem et gratiam ſemel coeptam proſequi convenientiſſimum ſit. Poſterius hemiſtichium, וּפְקֻדָּתְךָ שָׁמְרָה רוּחִי A. Schultens monet et ſic reddi poſſe: *mandata tua cuſtodivit ſpiritus meus*, ut teſtaretur Iobus, ſe praeceptis divinis ita convenienter vixiſſe, ut ſe pro improbo a Deo puniendum fore numquam ſperarit. Munire hanc interpretationem potuiſſet Schultens Syriaci interpretis auctoritate: ܘܦܘܩܕܢܝܟ ܢܛܪܬ ܪܘܚܝ, *et praecepta tua cuſtodivit ſpiritus meus.* Monet tamen Schultens ipſe, ſe hunc ſenſum vulgo recepto poſtponere, quod tota haec periodus in beneficiorum divinorum enumeratione

tione decurrat. Addendum erat, nec ufum linguae illum admittere; nam *mandata, praecepta,* funt פִּקֻּדִים, noftrum autem פְּקֻדָּה de *mandatis* ufurpatur nusquam.

13. Tu tantis me et tot affecifti beneficiis, ita artificiofe conditum et elaboratum, ut nihil defiderari queat, וְאֵלֶּה צָפַנְתָּ בִלְבָבֶךָ, *fed ifta,* haec mala, quibus me torques, *recondidifti in corde tuo,* tuo decreto ftatueras jam olim, fic me affligere. צָפַן בְּלֵב *Recondere in corde,* alta mente repoftum aliquid habere, h. l. in malam partem dicitur, ut infra XXI, 19., ut thefaurum malorum fibi a Deo reconditum innuat nofter, et quidem ex occulto aliquo odio, quo hoc caput, five nocens futurum, five innocens, male perdere cum animo fuo decretum deftinatumque habebat. Dictio זֹאת עִמָּךְ, ut 1 Reg. XI, 11. הָיְתָה זֹּאת עִמָּךְ, idem quod הָיָה עִם לְבָבוֹ, *fuit cum corde fuo* (2 Chron. I, 11. VI, 8. XXIX, 10.) i. e. in animo fixum fedit. Etfi mihi tam prolixe benefaceres, haec tamen refervabas in tuo pectore, et reponebas, ut atrociffima quaeque mihi immitteres. Alio fenfu Hieronymus: *Licet haec celes in corde tuo, tamen fcio quod univerforum memineris.*

14. Hunc Verfum, ut hebraea ambigua funt, varie accipiunt. Sunt, qui verbum שָׁמַר fumant pro *in cuftodia et vinculis continere,* hoc fenfu: Etfi peccavi, mene propterea ita hoc carcere et vinculis tam gravium dolorum conftrictum tenebis, cum interrogatione, ut fupra VII, 2. dixerat: *Sumne mare aut cetus, ut mihi cuftodium adhibeas?* nec me a mea iniquitate emundabis? ut fcilicet ab ea emundatus, fi propter eam punior (quafi per conceffionem hoc dicat, hoc fcilicet dans fociis, qui hujus rei eum accufabant), hoc tam atroci malo liberer. Alii: cuftodifti me toto vitae actae tempore, et fervafti, etfi peccaverim, five peccaffem aliquando; nunc quum mihi ipfe innocentiae fim confcius, cur me ita conficis et punis tanquam nocentem? vel, etfi peccaffem antea, me fervafti, non propterea me afflixifti, fed

ſed mihi pepercisti; nunc ab iniquitate mea cur me non pateris eſſe mundum? Ad hunc ſenſum proxime acceſſit Hieronymus: *Si peccavi et ad horam pepercisti mihi: cur ab iniquitate mea mundum me eſſe non pateris?* Seriei orationis tamen magis congruum videtur, שָׁמַר h. l. pro *ſervare animum ulciſcendi* capere, ut Jerem. III, 5. Amos. I, 11. Ita queritur Iobus, quod a Deo dure et rigidiſſime tractetur, ita ut a nullo delicto immunis atque impunis exiret, ſed quantumvis pius et religioſus viveret, eorum tamen, quae unquam antea admiſiſſet, poenam ſeveriſſimam ſubire cogeretur. Eaedem querelae infra XIII, 26. XIV, 16. 17.

15. אִם־רָשַׁעְתִּי אַלְלַי לִי *Si impius ſim,* ſi tanquam ſons punior, *hei mihi,* miſerrime mecum agitur, (וְאִם) צָדַקְתִּי לֹא אֶשָּׂא רֹאשִׁי *et ſi juſtus fui, non attollo caput meum,* ne hoc quidem mihi prodeſt, quum ita afflictae ſint res meae, ut caput attollere nequeam moerore confectus et dolore oppreſſus. Ita neutrum mihi prodeſt, aut me levat, nec ſcelus, nec innocentia. *Elatio capitis* erectum et fidentem animum indicat; cf infra XI, 15. Zachar. II, 4. Pſ. III, 4. et ibi not. שְׂבַע קָלוֹן *Satiatus,* ſcil. אֲנִי, undique oppletus ſum *ignominia.* Ignominiam aliqui intelligunt, quae ſibi a ſociis inureretur, quod dolore mali ſibi longe gravius fuerit. Nos generaliter intelligamus ignominiam ex adverſo honoris et gloriae, in qua ante fuerat, cum opibus et potentia polleret. שְׂבַע h. l. non eſt verbum, ſed adjectivum in ſtatu conſtructo (ab abſoluto שָׂבֵעַ), ut Geneſ. XXXV, 19. שְׂבַע יָמִים *ſatur dierum,* et infra XIV, 1. שְׂבַע־רֹגֶז *ſociatus ira.* Poſtrema noſtri Verſus verba quidam, qui רְאֵה pro Imperativo habent, ſic vertunt: *vide afflictionem meam,* o Deus! vide, quo ſim ſtatu, tum cognoſces ita eſſe, ut dico; vel: ac mei miſerere. Utrumque frigidius eſt. Praeſtat, illud pro Infinitivo accipere, atque ſubaudita verbi finiti prima perſona (cf. not. ad Pſ. CXLII, 5., ubi eadem plane noſtri verbi conſtructio),

ctio), ſic vertere: *videndo* (i. q. רְאֵה, *videns* ego ſum) *afflictionem meam.* Ita Chaldaeus: וְאֶחְמֵי סִגּוּפִי, *video afflictionem meam.* Nec non Syrus: ܘܚܙܝܬ ܡܟܝܟܘܬܝ, *et vidi humilitatem meam.* Ita optime omnia cohaerebunt: non poſſum caput attollere, qui undiquaque ignominia ſatier, et ipſe meam afflictionem videam. Hieronymus non expreſſit וּרְאֵה, quaſi ad ſenſum non admodum pertineret: *ſaturatus ignominia et afflictione.* A. Schultenſio רְאֵה eſt Participium praeſens ſ. Benoni, per regimen ſic conformatum, ex abſoluto רֹאֶה; cujus tamen formae, ut jam Dathius monuit, alia exempla deſunt. Minime vero opus eſſe, cum Dathio רֹאֶה legere, apparet ex iis, quae antea diximus.

16. Primum hujus Verſus Verbum, וְיִגְאֶה, *et effert ſe,* cohaeret cum praecedente, referendumque ad עָנְיִי, *effert ſeſe afflictio mea,* i. e. creſcit et augeſcit admodum. יִתְגַּבַּר, *invaleſcit,* ut Aben-Eſra explicat. Elationem et ſuperbiam morbo et dolori tribuit, cum totum hominem poſſidet. Alii, ſubaudito אִם et רֹאשִׁי, ſic vertunt: *atque ſi efferret ſeſe caput meum,* tu venareris me, ſicut leo etc. A. Schultens inſerta particula אֲשֶׁר, ita: *et qui efferebat ſe ut leo, venaris me.* Velle Iobum, poſtquam juſtum ſe eſſe dixiſſet, ſe olim capite erecto animoſum inceſſiſſe, ad inſtar leonis, ſed nunc venabulis Dei confixum et proſtratum jacere. Utrumque coactius. Jam ad Deum, ut hujus calamitatis auctorem, ſermonem convertit. כַּשַּׁחַל תְּצוּדֵנִי *Tanquam leo me venaris,* me perſequeris, et diſcerpis leonis more, ut leoni ſimilis videaris, dum tam atroci et gravi me vulnere conficis. Alii כַּשַּׁחַל in accuſandi caſu, *tanquam leonem,* vertunt, q. d. ut homo telum aut venabulum arripit ad leonem venandum, ſic tu in me agis et fereris, quaſi me cohibere ut feram oporteat. Sic paene Jarchi: tendis mihi et expandis rete (הַפְּרוֹס עָלַי מְצוּדָה), non ſecus ac leoni capiendo, quaſi ita ut leo ſim cohibendus his vinculis dolo-

dolorum, ut supra VII, 12. dixerat: *Sumne mare aut cetus, ut mihi custodiam adhibeas,* et his vinculis constringas? Sed praestat prior sensus, ut Deum leoni comparet, sicut et alias Deus, si severius castigat, et in impios atrocius animadvertit, proponitur ut leo, qui e lustro suo prodiens, obvios discerpit et lacerat, vid. Jerem. XXV, 37. 38. Thren. III, 20. Jesaj. XXXI, 4. XXXVIII, 13. Hos. V, 14. XIII, 7. 8. Sunt, qui בַּשַּׁחַל ad וְיִגְאֶה referant: effert sese dolor meus ut leo, nequaquam cedens, leonis more, ut ad ejus naturam alludatur, quae est, ut urgente canum aut venatorum vi, non inter virgulta se abdat, sed in apertos campos prodeat. Sed praeterea quod jam illi, qui accentus apposuerunt, accentu *Jethib*, ־֜ וְיִגְאֶה apposito, qui in libris Psalmorum, Proverbiorum et Iobi distinguit, significarunt, verbum illud non esse conjungendum cum בַּשַּׁחַל, nec concinna videtur figura, dolorem leonis ad instar sese efferre. וְתָשֹׁב תִּתְפַּלָּא בִי, *Et redis,* iterum iterumque, *mirum te exhibes in me,* i. e. nec satis habes, semel in me saevisse, leonis more, aut uno malo affecisse, sed subinde iteras et ingeminas plagas tuas, ut plane admirandum te in mea persona et corpore exhibeas, dum tam atroces et admirandas ac horrendas plagas infers. *In me,* non caret emphasi, q. d. in me jam semimortuo et paene confecto.

17. Nomen עֵדֶיךָ non uno modo vertunt. R. Levi collato Aramaeo עדיתא, quod afferit *plagam leprosam* significare (procul dubio ab ܥܪܐ, quod praeter alia et *vexavit* denotat, nomen enim illud a R. Levi commemoratum in Lexicis non reperitur), *plagas tuas* exponit. A. Schultens *incursiones tuas* reddit, ex Arabico عدي, *cucurrit, incursavit,* unde عدي, *inimicitia,* et عادٍ, *hostis.* Non multo aliter Syrus: ܘܡܚܕܬ ܐܝܟ ܐܢܬ ܡܚ̈ܘܬܟ

ܠܘܩܒܠܝ *accerſis arma tua contra me.* Quod Arabs ſic reddidit: وَتُعَرِّي سِلَاحَكَ تُجَاهِي *nudas tela tua in occurſum mei*, ſ. *adverſum me.* Chaldaeus tamen et Hieronymus recte *teſtes tuos* verterunt, quem ſignificatum nomen עֵדִים ceteris omnibus, quibus in V. T. occurrit locis, obtinet. *Teſtes* autem a Deo contra Iobum productos intelligunt quidam ſocios Iobi, quorum unus ubi velut teſtimonium in eum dixiſſet, quod ob ſcelus affligeretur, ſuccedebat alter idem teſtificans, et alius novis in eum vel repetitis vel eodem tendentibus utens objectionibus et argumentis. Verum intelligenda potius ſunt mala Iobo immiſſa, quae perſuadebant amicis, illum peccatorem eſſe inſignem, qui ſcelerum poenas luat, ſicut coram aliquo teſtes produci ſolent, ad aliquem accuſandum et convincendum. Cf. infra XVI, 8. Mal. III, 5. — חֲלִיפוֹת וְצָבָא עִמִּי *Viciſſitudines* ſcil. afflictionum *et exercitus*, i. e. agmen quoddam malorum, Lerna vel Ilias malorum *apud me eſt*, q. d. afflictiones per vices me invadunt et torquent, ut ubi haec inſultum in me fecerint, ſuccedant aliae, et his per vices aliae, ut in pugna aut urbis oppugnatione fieri ſolet, ut militibus feſſis recentes ſuccedant. חֲלִיפוֹת וְצָבָא pro חֲלִיפוֹת צָבָא *vices exercitus*, i. e. impetor variis et ſibi invicem ſuccedentibus malorum agminibus. Veterum interpretationes recenſuit dijudicavitque J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 790. 91. עִמִּי *Mecum* quaſi conflictantes turmae.

18. Redit ad acerbas querimonias effundendas, quales ſupra III, 11. ſeqq.

19. *Ab utero materno ad ſepulchrum elatus eſſem*, quum mihi matris uterus vel ſepulchrum fuiſſet (cf. Jerem. XX, 17.), vel certo ex eo lapſus mortuus, abortiente matre, inde ad ſepulchrum elatus fuiſſem.

20.

20. Alia ratione Deum adducere nititur, ut ſe affligere deſinat, qua et ſupra VII, 16. eſt uſus, a vitae ſuae brevitate, ut ſe ſinat quod reliquum eſt vitae ita exiguum ſaltem tranquille agere. הֲלֹא מְעַט יָמַי *Nonne parum quid*, pauci ſunt, *dies mei?* Cf. ſimilem conſtructionem Geneſ. XIX, 20. — וַחֲדָל *Et ceſſa* ſcil. מִמֶּנִּי, quod ex altero hemiſtichio repetendum, *a me* affligendo. Secundum τὸ *Chetibh* legendum יֶחְדַּל *ceſſabit*, quod aliqui cum praecedentibus jungunt, hoc ſenſu: an non paucum illud quod reſtat dierum meorum brevi finietur? Sic jam Chaldaeus: הֲלָא קַלִּילִין יוֹמַי וּפָסְקָן *Nonne pauci ſunt dies mei et deficientes?* Et Hieronymus: *Numquid non paucitas dierum meorum finietur brevi?* Sed eſt יֶחְדַּל de Deo intelligendum: *ceſſet* ſ. deſiſtat a me, ut ſupra VII, 16. dixerat: חֲדַל מִמֶּנִּי, *deſiſte a me.* Et hoc loco Imperativum ſ. τὸ *Keri* haud exiguus codicum numerus in textu ipſo habet, vid. Kennicott. et de Roſſi. Syrus etiam lectionem marginalem expreſſit, dum ܦܪܘܣ ܡܢܢ, *diſcede a me*, vertit. וְשִׁית מִמֶּנִּי *Et pone a me* ſcil. יָדְךָ *manum tuam* gravem, plagas infligentem, ut Pſ. XXXII, 4., vel, שִׁבְטְךָ, cf. ſupra IX, 34. Eſt autem שִׁית Imperativus formae Hiphil, abjecta praeformante litera ה, ut שִׂים Geneſ. XXIV, 2., לִין Jud. XIX, 9., רִיב Mich. VI, 1. Cf. Altingii *Fundamenta Punctationis Ling. S.* p. 266. Ceterum eadem hoc in verbo ſcripturae varietas, quae in וַחֲדָל, nam literae in textu poſitae exhibent tertiam futuri perſonam, יָשִׁית, quae ad Deum referenda: *ſeponat a me* manum, ſ. virgam ſuam. A. Schultens יָשִׁית intranſitive poſitum putat, norma Chaldaica, vertendumque: *abſiſtatur a me*, ſ. *remittatur a me*, ſcil. impreſſio hoſtilis, ut *ponere ſuper*, ἐπιτίθεσθαι, exprimit *invaſionem* et *impugnationem*. Chaldaeus, etſi proxime antea reddiderit τὸ *Chethibh*, hic tamen lectionem marginalem, ſ. τὸ *Keri*, reddit: וְשַׁוִּי עֲלַי, *et pone ſuper me* ſcil. לִבָּךְ *cor tuum*, cf. ſupra I, 8. Melius Hieronymus: *dimitte ergo me.*

21.

21. Concede mihi respirandi locum, בְּטֶרֶם אֵלֵךְ *priusquam abeam* hinc scilicet, cf. Ps. XXXIX, 14. Regionem tenebris et densissima caligine obsitam vocat orcum, plane ut Graeci Romanique poetae. Loca aliquot Homeri et Virgilii attulit Zobel in *Promtuario Interpretationis bibl.* (*Magazin für bibl. Interpretation*) P. I. Partic. I. p. 50. 91.

22. עֵפָתָה varii varie interpretantur. Hieronymus *miseriam*, Chaldaeus חִימוּרָתָא *vaporem*, Syrus et Arabs ܡܣܚܐ, ٱلْخَاوِيَة, *desolatam* (forsan ex arabico عَفَا *obliteravit*, unde عَفْوٌ *terra vestigiis carens*) reddiderunt. L. Cappellus in *Nott. Critt.* ad h. l. vocem עֵפָתָה derivandam putat vel a יָעַף (ut עֵצָה a יָעַץ), ut significetur *terra laboriosa*, s. *dolorosa*; vel ab עוּף arab. عاف, *abhorrere*, ut sit terra, quae omnibus est horrori et abominationi. A. Schultens ab עוּף *volare*, *gyrare*, *rotare*, עֵפָתָה *caliginem vertiginosam* notare conjecit. J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 1897. *altum soporem* intelligit, ab עָיֵף *defatigari*, *deliquium pati*, et arabico غيف (non عيف, ut l. c. exaratum est) *nutavit*. Merae conjecturae! Viam ad veram significationem inveniendam monstrat Chaldaicum עֵיפָא *peplum*, propr. *operimentum*, *velamen* (pro hebraico צָעִיף ab Onkeloso usurpatur Genes. XXIV, 65. XXXVIII, 14. 19.), et verbum אִתְעַיַּף, a Jonathane positum Genes. XXIV, 65. pro hebraeo וַתִּתְכָּס *operuit sese*. Manifestum, verbum עיף significatione non diversum esse a חָפַף, quod Hebraeis pariter atque Chaldaeis *texit*, *operuit*, nec a חָפָה quod Hebraeis et Aramaeis idem significat. Prima radicalis ע, ex lege τῶν אהחע, pro ח posita. Erit igitur אֶרֶץ עֵפָתָה *terra operta*, *involuta tenebris*, *opaca*, quod optime ad hanc seriem quadrabit. *Tartara* Ovidius quoque *Metamorphos.* X, 20. vocat *opaca*. וְלֹא־סְדָרִים *Ac non ordinum*, i. e. confusionum,

ſionum, ubi omnia plena ſunt confuſionis et tenebrarum; omnia ſunt ita confuſa, ut videantur referre antiquum illud chaos. A. Schultenſii interpretationem, *et non vertiginum luminoſarum* (coll. سدر *praeſtrictos habere oculos ex fulgore*), retuliſſe idem, eſt ac refutaſſe. Non eſt dubium, סֶדֶר convenire cum Aramaeo סֵדֶר, *ordo*, unde eſt שְׂדֵרוֹת 1 Reg. VI, 9. XI, 8. 15. Hieronymus: *et nullus ordo*, quod aliqui ad vices diei et noctis, ortus et occaſus ſiderum referunt. Syrus: ܘܠܝܬ ܒܗ ܣܕܪ̈ܐ ܕܕܪ̈ܐ, *nec in illa ordines generationum.* Chaldaeus: וְלָא סִדְרֵי יְתוּב בְּנֵי נָשָׁא, *nec ſunt ordines et habitent homines.* Alexandrinus: *οὗ οὐκ ἔστι Φέγγος*, ſed Olympiodorus magis hebraeo conſone: *ἀντὶ τοῦ, ὅπου τάξις ἡλίου καὶ ἄστρων οὐκ ἔστιν, οὔτε τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων κατάστασίν ἐστιν ἰδεῖν.* וַתֹּפַע כְּמוֹ־אֹפֶל *Et ſplendet ſicut caligo*, ironice, quod in ea eſt ſplendidiſſimum, eſt caligini ſimile, omnis ejus lux nihil eſt aliud, quam caligo, lux in ea et caligo idem eſt. Liberius Hieronymus: *ſed ſempiternus horror inhabitat.*

ZOPHA-

Z O P H A R U S.

Cap. XI.

ARGUMENTUM.

Zopharus tertio loco, ceteris immodeſtius et inhumanior, aggreditur Iobum, quem primum temerariae garrulitatis, et arrogantis impiaeque in dicendo audaciae accuſat, quod ſe ab omni iniquitate purum eſſe dixiſſet. Quaſi cum Deo expoſtulet, quod innocentem tam excruciare voluerit vehementer. Inde arrogantiae Iobum inſimulat, qui quum Dei opera inſcrutabilia aſſequi non poſſit, neque illius arcana explorare conſilia, audacter tamen in illo aequitatem et clementiam requirat. Deinde cauſas reddit, cur homo, quae Dei ſunt, perſcrutari non debeat. Ac tandem orat, ut ſi liberari ab his, quae patitur, et ad meliorem velit revocari fortunam, deponat larvatam ſanctitatis imaginem, et veram amplectatur ſolidamque virtutem, quae placat Deum, et ab illo, quicquid in votis eſſe poteſt, abunde conſequitur.

XI. 1. Tum Zophar Naamathita orationem excepit in hunc modum:

2. Nihilne verboſo reſpondendum erit?
Aut homo loquax erit innocens?
3. Jactantias tuas homines ſilentio ferent?
Et illudes nemine confundente?

4. Di-

Dicis: vera loquor, 4.
Et mundus ego ſum in oculis tuis.
O! utinam Numen loqueretur, 5.
Et aperiret labia ſua adverſus te,
Ac tibi patefaciat arcana ſapientiae, 6.
Nam duplo major eſt prudentia conſilioque.
Scito autem, Deum tibi de culpa tua remittere.
Tune Dei intima perveſtiges? 7.
Aut ipſam adeo perfectionem Omnipotentis invenias?
Quae quum coelum altitudine adaequet, quid ages? 8.
Quum ſit orco profundior, quid intelliges?
Quum ſit ejus modus et terrà longior, 9.
Et mari latior?
Si invadit, ſi vinculis conſtringit, ſi ad judicium vocat; 10.
Quis eum refutabit?
Novit enim mortalium vanitatem, 11.
Vitioſitatemque videt,
Illi vero nihil intelligunt;
Quum homo vanus ſapientiae careat, 12.
Quum pullus onager homo naſcatur.
Quodſi autem compoſita mente 13.
Palmas ad eum expanderis;
Si vitioſitatem, qua praeditus es, removeris, 14.
Ita ut non habitet in tuis tabernaculis nequitia:

15. Ita

15. Ita quidem ſiet, ut vultum intemeratus attollas
Fixus ac intrepidus.
16. Ita aerumnae obliviſceris,
Ut aquarum praeterlapſarum recordabere.
17. Ac ſurget aevum meridie clarius:
Sis tenebris oppreſſus, ut aurora eris.
18. Securus eris, quod ſpes adeſt;
Sis pudore confuſus mox tuto quieſces.
19. Cubabis imperterritus,
Tibique multi ſupplices erunt.
20. Aſt impii tabeſcentibus oculis effugium amittent,
Eritque ſpes eorum halitus.

NOTAE
in
CAP. XI.

2. רֹב plerisque eſt nomen ſubſtantivum, ut vertendum ſit: *an multitudo verborum non reſpondebitur,* feret reſponſum? Et ſane duobus aliis locis, Proverb. X, 19. Coh. V, 2. רֹב דְּבָרִים eſt *multitudo verborum.* Malo tamen cum Kimchio aliisque Hebraeis pro adjectivo habere, ut reſpondeat τῷ אִישׁ־שְׂפָתַיִם in altero hemiſtichio, et idem ſit quod אִישׁ דְּבָרִים Exod. IV, 10. E veteribus jam ita Alexandrinus: *ὁ τὰ πολλὰ λέγων καὶ ἀντακούσεται.* Quod ſequutus Hieronymus: *numquid qui multa loquitur non et audiet?* Et Chaldaeus, qui verba hebraica accuratius expreſſit: אֶפְשַׁר דְּמַסְגֵּי מִלְּלָא לָא יִתּוֹתַב *numquid illi qui multa loquitur non reſpondebitur?*

debitur? Pro fubftantivo habuit inter veteres folus Syrus, ceteroquin fenfum plane alium quam hodierni interpretes exprimens: ܣܘܓܐܐ ܕܡܠܐ ܠܐ ܫܡܥ, *multitudinem verborum non exaudit.* — אִישׁ־שְׂפָתַיִם *Vir labiorum* idem qui Cohel. X, 11. בַּעַל הַלָּשׁוֹן, male facundus, loquax. Bene Hieronymus: *verbofus.* In bonam partem, pro facundo, diferto cepit Alexandrinus, qui εὔλαλος vertit; rectius vero verbum יִצְדָּק interpretatus eft: οἴεται δίκαιος εἶναι; Syrus: ܘܠܐ ܓܒܪܐ ܡܡܠܠܢܐ ܒܡܠܘܗܝ ܡܙܕܕܩ *neque vir loquax fermonibus fuis juftus redditur.*

3. Repetendam effe ex Verfu fecundo interrogationem, docet res ipfa. בַּדֶּיךָ מְתִים יַחֲרִישׁוּ Num *commenta tua homines filere faciunt?* ad filentium adigunt? dum tu te apud Deum juftum facis, et ipfum tuae innocentiae teftem excitas (fupra X, 7.), et dum te profiteris nihil iniqui dicturum, nihil in tuis fermonibus falfum inventum iri, fupra VI, 29. 30. Num ifta mendacia filentium imponent te audientibus, quafi hoc credentes jam tibi non aufint refpondere aut contradicere? De nomine בַּדִּים vid. not. ad Jefaj. XVI, 6. Inter veteres folus Chaldaeus recte vertit: פִּרְבּוּכָיךְ גּוּבְרַיָּא מַשְׁתְּקִין *an mendacia tua viros tacere faciunt?* Sed Hieronymus: *tibi foli tacebunt homines?* Cepit בַּדֶּיךָ pro לְבַדְּךָ *folus,* ut בָּדָד, *feorfim* (pro ufitatiore לְבָדָד) Jerem. XLIX, 31. Syrus: ܗܐ ܥܠ ܡܠܝܟ ܡܝܬܐ ܗܘ ܢܫܬܩܘܢ, *en! ad verba tua mortui tacebunt.* מְתִים cum מֵתִים confudit. Unde vero factum fit, ut Alexandrinus: εὐλογημένος γυναικὸς γεννητὸς ὀλιγόβιος verterit, quae fententia ab hoc loco plane aliena eft, difficile dictu. Hoc unum certum eft, pro בַּדֶּיךָ illum בָּרוּךְ legiffe. וַתִּלְעַג *Quumque fubfannaveris* tum nos, ridens quod te affligi jufte dicamus, tum Deum, in eum debacchans, et impia effundens. וְאֵין מַכְלִם num *nemo* erit qui *rubore perfundat?*

dat? te ſcilicet, i. e. qui te confutet et convincat. Hieronymus: *a nullo confutaberis?* In Syriaca verſione duplex verborum וַתִּלְעַג וְאֵין מַכְלִם interpretatio juncta videtur: ܐܢܬ ܡܡܠܠ ܘܠܝܬ ܕܟܠܐ ܠܟ ܘܐܠ ܡܡܩܢ ܐܢܬ ܠܝܬ ܕܡܟܣ ܠܟ, *tu loqueris, et nemo eſt, qui te cohibeat? et quum irriſeris, nemo qui te arguat?*

4. לֶקַח, *Doctrina,* h. l. ſenſu latiore pro *ſermone, eloquio* uſurpatur. Hieronymus: *ſermo meus.* Alii ad inſtitutum vitae, quicquid agitur, docet et dicitur, extendunt. Ita Alexandrinus: *μὴ γὰρ λέγε, ὅτι καθαρός εἰμι τοῖς ἔργοις.* Et Syrus: ܘܐܡܪ ܐܢܬ ܕܟܐܢܐܝܬ ܐܬܕܒܪܬ, *dicis quod te juſte geſſeris.* בְּעֵינֶיךָ *In oculis tuis*, o Deus, te ipſo judice tantas calamitates non merui; cf. ſupra X, 7. A. Schultens ſe ſuſpicatum aliquando ait, commodius fore, ſi בְּעֵינֶיךָ ad Iobum referatur: *dixiſti quippe, purus exiſto; in oculis tuis* ſcilicet; ut infra XXXII, 1. כִּי הוּא צַדִּיק בְּעֵינָיו, *quia juſtus ille in oculis ſuis.* Addere potuiſſet Syri interpretis conſenſum: ܘܕܟܐ ܒܥܝܢܝ ܢܦܫܟ *et purus in oculis tui ipſius*, ſive ut recte Arabs vertit: وَزَاكِيًا كُنْتَ عِنْدَ نَفْسِكَ *et purus es apud te ipſum.*

5. Incipit refutare, et quia optarat Iobus ſibi cum Deo ipſo ſermonem inſtitui (IX, 35.), et ille depoſita ſua auctoritate et poteſtate ſe dignaretur alloqui, ideo nunc Zopharus inquit: atque utinam, quemadmodum poſtulas, Deus loqueretur, et ore aperto te compellaret! Sane aliter rem habere intelligeres, quam putas, non ita juſtus appareres, ut tibi perſuades de te ipſe.

6. Nunc te juſtum putas, at utinam ille abſtruſa ſapientiae ſuae et arcana retegeret! Intelligeres multa eſſe, in quibus te rectum putes et inſontem, in quibus reus perage-

perageris. Verba כִּי־כִפְלַיִם לְתוּשִׁיָּה aliqui male reddunt: *quod duplex est lex*, scil. una rigida et severa, qua Deus puniat sontes, altera mitior, remissior, minus exigens, quam debetur, secundum quam Iobus fuerit judicatus. Alii: quia duplicia tibi conveniunt, id est duplo majora supplica et afflictiones, quam patiaris. Hieronymus: *et quod multiplex esset lex ejus*, nec aliter Jarchius: duplo plura sunt in lege, quae non praestitisti. Omitto conjecturas alias multo minus probandas. תּוּשִׁיָּה vidimus supra ad V, 12. significare *quicquid cum ratione et prudentia instituitur*, prudentiam ipsam. Vertendum igitur: *duplicia sapientiae* scil. Dei, sive, ut bene Chaldaeus: אֲרוּם כּוּפְלָא לְחוּכְמְתָא *nam duplum sapientiae est ei.* Dei sapientissima agendi ratio duplo major est, quam tu aut ullus hominum intelligere queat: Unde queri non debes, quod immerito affligaris. Te fugit, quod videt Deus. Syrus nomen תּוּשִׁיָּה quidem recte vertit, sed כִּפְלַיִם false intellexit: ܡܛܠ ܕܐܝܬ ܠܗ ܩܦܠܐ ܠܚܟܡܬܐ *propterea quod sapientiae sunt serae*, quasi optaret Zopharus, velit Deus Iobo sapientiae suae arcana manifestare, quum ea sint occlusa et plane occulta humanis oculis. Tribuit hebraeo כִּפְלַיִם significationem Aramaei קוּפְלָא, *sera, pessulus.* Alexandrinus: ὅτι διπλοῦς ἔσται τῶν κατά σε, *quia duplex erit super te*, ut vetus Latinus reddidit. Bene vero horum verborum sensum explicavit Olympiodorus: Τοῦτο δηλοῖ· πολλὴ, φησὶν, ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν λέγοντα, ὥσπερ σὺ, σοφὸν εἶναι καὶ δίκαιον· εἰ καὶ οὖν σοφώτερος ἡμῶν, καὶ δικαιότερος, σοφῶς καὶ δικαίως ἐπήγαγέ σοι τὰς τιμωρίας καὶ τοῦτο ἔγνως ἂν εἰ ἐλάλησε πρὸς σὲ Κύριος, καὶ ἐπέστησέ σε τὴν σοφίαν ἑαυτοῦ. *Hoc significat, Dei excellentia longe major est eo, qui, sicut tu, sapientem se et justum esse gloriatur; si igitur nobis sapientior et justior est, sapienter et juste supplicium de te sumpsit: et hoc quidem intelligeres, si Deus tecum loqueretur, et sapientia sua te institueret.* Verba postrema וְדַע כִּי־יַשֶּׁה לְךָ אֱלוֹהַּ

מֵעֲוֺנֶךָ, ob ambiguitatem verbi נָשָׁה varie interpretantur. Quidam: *et ſcito, quod mutuat tibi Deus de iniquitate tua,* quod velut mutuum tibi dat, i. e. condonat atque remittit de poena iniquitatis tuae (עָוֺן de *poena iniquitatis,* ut Geneſ. IV, 13. XIX, 15. Pſ. XXXI, 11. XXXII, 5.). Non a te expoſcit Deus poenam totius iniquitatis tuae, nec te pro merito punit, ſed longe minus a te exigit, quam ferat debitum tuum et delictum. His proxime accedit A. Schultens: *foenerat tibi de poena iniquitatis tuae,* i. e. ſummam capitalem, ſive ſortem poenarum iniquitati tuae debitarum adhuc a te non exigit, ſed tanquam foenori exponit apud te; unde theſaurus tibi et cumulus immenſus irae accreſcat, ſi contumax eſſe pergas. Alii, adſcita *exigendi* notione (Pſ. LXXXIX, 23.): *et ſcito, quod exactionem facit tibi Deus de iniquitate tua.* Ita Ludov. de Dieu, qui, „non tam videtur," inquit, „Zopharus querelas Iobi compeſcere, quam jactantiam retundere, qua ſe juſtum gloriatus fuerat; neque ipſi affirmanti hic credendum eſſe, aliter ſtatum iri, ſi ad Dei judicium recurratur. Rationes in hoc Verſu duae proponuntur. Prima a Dei ſapientia: ſi peccata tua ignoras aut diſſimulas, utinam Deus tecum ageret! is arcana ſapientiae tibi revelaret, ut qui duplo te ſapientior eſt. Altera ab ipſa poena jam irrogata: *ſcito Deum tibi jam exactionem facere de iniquitate tua,* quid tu gloriaris de juſtitia? Deus et ſua ſapientia penetrat peccata, et ſua poena jam ea demonſtravit." Eum ſenſum inter veteres unus expreſſit Alexandrinus: καὶ τότε γνώσῃ, ὅτι ἄξιά σοι παρέβη ἀπὸ Κυρίου ὧν ἡμάρτηκας. Alii נָשָׁה capiunt quidem eadem *exigendi* notione, ſed מִ ante עֲוֺנֶךָ ſumunt pro *infra, minus* (ut Pſ. VIII, 6. infra XII, 3.), unde haec ſententia exiſtit: exigit a te Deus minus, quam ſis commeritus. Ita Hieronymus: *et intelligeres, quod multo minora exigaris ab eo, quam meretur iniquitas tua.* Malo tamen נָשָׁה *obliviſcendi* notione capere, ut Geneſ. XLI, 5. Thren. III, 17. infra

XXXIX,

XXXIX, 17., ut vertendum fit: *fcito, quod Deus oblivifci faciat,* oblivioni det, per oblivionem transmittat *tibi de iniquitate tua.* Sic Chaldaeus: וְדַע אֲרוּם אַנְשֵׁי לָךְ אֱלָהָא מֵעֲוָיָךְ *et fcias, quod Deus oblivifci faciat tibi de iniquitate tua* (Male in Bibliis Polyglottis Chaldaica ita funt reddita: *fcito quod reum ageret te Deus ob tuam iniquitatem*). Eodem fenfu, fed elegantius expreffo, Syrus: ܘܬܕܥ ܗܘܝܬ ܕܡܫܒܩ ܗܘܐ ܠܟ ܐܠܗܐ ܚܛܗ̈ܝܟ *et intelligeres, quod tibi remittat Deus peccata tua.* Eadem fere fententia Efr. IX, 13. (al. 14.) *Tu, Deus nofter,* חָשַׂכְתָּ לְמַטָּה מֵעֲוֹנֵנוּ *continuifti* fcil. vindictam tuam *infra iniquitatem noftram,* quum minus, quam merebantur peccata, nos puniveris.

7. Exaggerat immenfam Dei fapientiam et potentiam, ut Iobi fuperbos illos fpiritus, quibus congreffum cum Deo expetere aufus fuerat, eo magis retundat: quandoquidem cum immenfo Numine ipfi congrediendum effet, cujus fapientia et potentia nullis finibus circumfcriptae. חֵקֶר, *Inveftigationem,* appellat cognitionem, quae inveftigando invenitur, q. d. num perveftigando Dei fapientiam et ejus factorum rationem affequi poteris? Verba אִם עַד־תַּכְלִית שַׁדַּי תִּמְצָא quidam fic explicant: *num usque ad perfectionem Omnipotentis invenies,* i. e. perquirendo et fcrutando eo pervenies, ut perfectionem invenias ejus? ut plene affequaris, quae illi funt perfpefpectiffima, nobis ignota et abftrufa? Alii: *usque ad confummationem,* i. e. ultimum terminum aut limitem, aut ultimam quafi partem naturae divinae ultra quam nihil fit ipfi reliquum. Hieronymus: *et usque ad perfectum, omnipotentem reperies?* מָצָא hoc Verfu notat *affequi* intellectu, ut Cohel. III, 11. VII, 27. feqq. VIII, 17.

8. גָּבְהֵי שָׁמַיִם *Altitudines coelorum* fcil. illi funt, i. e. (per admirationem et exclamationem, addita particula comparativa מִן, ex hemiftichio altera repetenda), ut habet

habet Hieronymus: *excelſior coelo eſt.* Alii: ſicut *altitudines coelorum* ſcil. eſt Dei ſapientia, i. e. alta eſt, pertingit ad coelum usque. Alii, ſubaudita initio particula בְּ, *in altitudinibus coeli quid facies?* q. d. altitudinem coelorum, quos vides, aſſequi non potes, qui, quaeſo, Dei ſapientiam, longe altiorem? עֲמֻקָּה ſcil. תַּכְלִיתוֹ, *perfectio ejus,* מִשְּׁאוֹל *prae inferno,* i. e. abdito terrae ſinu profundior. מַה־תֵּדָע *Quid* igitur de illa *cognoſces,* aut cognoſcere poteris?

9. Adjectiva אֲרֻכָּה (formae אֲדֻמָּה, a maſculino אדום, Num. XIX, 2. vocali longa in brevem et Dageſch forte reſoluta) et רְחָבָה referenda ſunt ad תַּכְלִית. Comparative per omnes dimenſiones deſcribit Dei immenſitatem. מִדָּה Quoad *menſuram ſuam.* Per ſyncopen id eſſe volunt aliqui pro מִדָּתָהּ, coll. abſoluto feminino infra XXVIII, 25. Verum eſt potius maſculinum מַד, addito ſuffixo feminino, coll. Jerem. XIII, 25., et infra XXXVIII, 5.

10. Hoc Verſu bona interpretum pars exiſtimat continuari infinitae potentiae divinae deſcriptionem, verbumque יַחֲלֹף *permutare* vertit, quod pro *excidere, pervertere* ſumendum ſit. Unde totum Verſum ſic explicant: ſi rerum faciem et naturae ordinem invertat, et curſum pervertat, et omnia velut in cuſtodiam et carcerem velit concludere, et congregare atque coarctare in unum locum, quis ei obſtare poterit? Verum *mutandi* ſignificatum verbum חָלַף obtinet non niſi in conjugationibus tranſitivis, Piel et Hiphil. In Cal conſtanter *transeundi, praetereundi, pervadendi* notionem habet. Bouillier in *Obſervatt. Miſcellann. in Iob.* p. 147. calculo ſuo comprobat Crinſolii interpretationem: *S'il penètre tout, il renferme auſſi tout, il embraſſe tout: et qui purroit le faire retirer d'un lieu?* ut ſenſus ſit, omnia Deum pervadere, ſimulque omnia continere, coërcere et complecti infinitate propria, ſic ut nullus ſit locus, unde arceri, aut a quo abigi poſſit. „Huic

„Huic notioni immenſitatis," ait, „ſuperſtruitur idea divinae providentiae, quae omnia perſpecta habet, omnibus moderatur et curam adhibet, facta et cogitata hominum cuncta obſervat et regit, adeo ut recte aut prave geſtorum rationem ſemper ſit habitura, ut mox Vs. 11. dicitur. Cf. infra XXIII, 8—10." Sed verbis הִסְגִּיר et הִקְהִיל notiones metaphyſicae *in ſe concludendi* ſ. comprehendendi, et *complectendi,* arbitrario plane tribuuntur; ut taceam, non omitti debuiſſe nomen כֹּל, ſi poeta eum, quem Bouillier vult, ſenſum exprimere voluiſſet. Recte vero A. Schultens obſervavit, intendi hoc Verſu infinitam Dei juſtitiam et ſanctitatem, et hoc velle Zopharum, judicia Numinis eſſe quidem tremenda, ſed tamen juſtiſſima, in quibus nihil carpi, aut argui queat: ac proinde inſipienter non minus quam injuſte ea a Iobo taxari atque criminationibus odioſiſſimis onerari. „Directe," inquit Berg in Nott. Mſs., „oppoſita haec verbis Iobi, bonitatem cauſae ſuae defenſantis, ſimulque declarantis, fieri non poſſe, quin contendens cum Deo in cauſa qualibet optima ſemper ſuccumbat, eo quod ſuperior Deo arbiter non ſit, nec Deo pro arbitrio agenti ſtatuentique quisquam poſſit obſiſtere: alioquin, ſi quidem nanciſci poſſet arbitrum ejusmodi, ſe eſſe eum, qui innocens probationem innocentiae ſuae omnimodam adferre queat. Cf. Cap. IX, 2. 11. 19. 29. 32—35. X, 2. ſeqq. Ad quae Iobaea ita jam reſpondet Zophar, ut admiſſo comitio judicioque publico Deum componat cum eo, qui actor reum vi prehenſum in jus trahat, inſtitutaque actione criminis reum peragit." Verbum חָלַף *pervadere,* h. l. eſt cum *impetu irruere,* hoſtiliter invadere, ut Jeſ. VIII, 8. dicitur de *fluvio exundante* et obvia omnia obruente, ad Aſſyriae regem deſignandum; item Jeſ. XXI, 1. de *vento,* cum impetu irruente; cf. Habac. I, 11. Michaelis in *Supplemm.* p. 785. coll. arabico خلف *pone venit, inſequutus eſt a tergo,* vertit: *ſi inſequitur adſequiturque.* Illud tamen magis congruit. וְיַסְגִּיר

Et

Et concluserit s. *tradiderit* scil. hominem angustiis, miseriis, tanquam carcere inclusum, ex quo nullus exitus patet, cf. infra XII, 14. Deut. XXXII, 30. Ps. XXXI, 9. LXXVIII, 48. 50. — וְיַקְהִיל *Et congregat*, concilium nempe totius populi ad te accusandum puniendumque, petita imagine ex forma judiciorum antiquissima, qua totus populus de reo sententiam dicebat. Comprehensus ab accusatore vinctus ducebatur in coetum, ut populus judicaret. Hinc Proverb. V, 14. בְּתוֹךְ קָהָל וְעֵדָה, *in medio comitii et coetus.* Planius adhuc Ezech. XXIII, 46. הַעֲלֵה עֲלֵיהֶם קָהָל *Comitium convoca contra eos, eosque in terrorem et direptionem constitue, et lapidibus eos obruant.* Adde Ezech. XVI, 39. 40. Ad eam rationem hic denotatur dirum aliquod et ignominiosum judicium, homini divinitus inflictum, inspectante quasi universo populo. וּמִי יְשִׁיבֶנּוּ *Et quis eum avertet* scil. ab instituto? s. repellet eum? ut supra IX, 12. Hieronymus: *et quis contradicet ei?* Alii de *refutatione*, quae fit allatis argumentis, ut infra XIII, 22., intelligunt, nec id male, quum in hoc Versu figurae sint a re judiciaria depromptae.

11. כִּי הוּא יָדַע מְתֵי־שָׁוְא *Ipse enim novit homines vanitatis*, vanos et sceleri addictos, intimos animi recessus penitus cognitos habens; non item homines, qui saepe ex facie externa judicant bonum et justum eum, qui coram Deo sit injustus, vel contra. Haec ergo facit, et quos vult impediente nullo punit, quia probe novit, quinam sint sontes, et ideo eos punit, quod tamen homines saepe mirantur, quia ignorant eorum vitiositatem, quam solus Deus perspectam habet. מְתֵי Syrus male pro מָתַי accepit, unde sic vertit: ܝܕܥ ܐܡܬܝ ܗܘܐ ܙܒܢܐ, *novit, quando sit tempus.* Verba postrema, וְלֹא יִתְבּוֹנָן varie capiuntur. Plerique cum interrogatione: *nec intelliget?* q. d. si videt hominum vanitatem, quomodo non intelliget eam? Si vidit, oportet ut cognoscat et intel-

intelligat. Quae tamen ταυτολογία est vix ferenda. Alii: *non avertit* tamen; etsi videat, dissimulat tamen, exspectans eos ad meliorem frugem redituros, parcit infirmis mortalibus, si forte resipiscant. Itaque quod objicitur de impio, cui bene sit, id misericordiae Dei tribuit. Kimchi in Lexico: *videt hominum vanitatem, nec intelligit* s. advertit scil. homo, quod Deus eum videat, putat se a Deo non videri, non credit illi nota esse, quae egit. Mallem: videt Deus et perspectam habet hominum impietatem, qua est ille sagacitate summa, at homo intellectu caret, nihil intelligit prae Deo, stupidus est et hebes, ut dicit sequenti Versu. Et quanquam praecessit nomen pluralis numeri, מְתֵי, nunc tamen mutato numero recte dicere potuit וְלֹא יִתְבּוֹנָן pro וְלֹא יִתְבּוֹנְנוּ, hominis ratione habita, sicuti dixerat וַיַּרְא אָוֶן, pro אִישׁ־אָוֶן. Nam quod aliqui repetunt *et videt*, inquam, *eum qui non intelligit* et considerat scil. vias Dei; vel ut יֵדַע repetatur ante וַיַּרְא, *novit viros vanitatis, et eum qui videt vanitatem*, et eum, qui *non intelligit* opera Dei, argutius est. Nec magis placet A. Schultensii sententia, לֹא pro substantivo habentis, ut supra VI, 21., sed notione morali, ut idem sit, quod אָוֶן, hoc sensu: *et videt vanitatem, et quod nihili est, intelligit.* Ad idem cum praecedenti יִרְאֶה subjectum verba וְלֹא יִתְבּוֹנָן refert quidem et Schnurrerus in *Dissertatt.* p. 247.; sed sensu reciproco capit illa, ut ad verbum sit: *et tamen scientem se non praebet*, i. e. videt scelera, etiamsi animadvertere non videatur. Videlicet Versus hic, ex Schnurreri sententia, in parenthesi ponendus, causam indicare ipsi videtur, cur Deus in castigandis improbis juste versari censendus sit, quod scilicet nullum scelus, ab homine unquam commissum, latere illum possit.

12. Hujus Versus expositionem ancipitem reddit potissimum verbum יִלָּבֵב, quod quum hac forma nostro tantum loco occurrat, difficile est definire, quemnam,

lingua

lingua vigente, ſignificatum tenuerit. Plerique *cor induere, cor comparare* illud proprie notare conjiciunt, quod alii bono ſenſu, pro *prudentem fieri, animum ſibi ſumere*, alii in malam partem, pro *ſuperbum, inflatum ſe gerere*, capiunt. Poſteriore ſenſu Hieronymus: *Vir vanus in ſuperbiam erigitur, et tanquam pullum onagri ſe liberum natum putat.* Major tamen interpretum pars in bonum ſenſum. Inter hosce Syrus: ܘܓܒܪܐ
ܕܟܝܐ ܢܬܠܒܒ ܘܥܫܝܢܐ ܡܥܕܪ ܠܒܪܢܫܐ
Et vir purus cordatus fiet, et potens opitulatur homini. Et Chaldaeus uterque (duplex enim hujus Verſus interpretatio Chaldaica ſervata eſt), unus: וּגְבַר חָרִיף יִתְחַכַּם לְבֵּיהּ וְעִילָא דִמְרוֹדָא הֵיךְ בַּר נָשׁ אִתְיְלִיד *Et vir acutus ſapiens fit corde ſuo, et pullus onagri ſicut filius hominis naſcitur.* Alter: וּבַר נָשׁ מְפַלְפַל יִדַּיֵּק יְעוּלֵם מְסָרְבָן דְאִתְבָּן גַבְרָא רַבָּא מִתְעֲבֵר *Et homo ſolers perpendebit, et adoleſcens refractarius, qui prudens evaſerit, vir magnus fiet.* Hebraeorum quidam: *homo vacuus* ſcil. mente et judicio, *cordatus* i. e. prudens *fit* (coll. לֵב חָכְמָה Pſ. XC, 12.) caſtigationibus divinis, *et pullus onagri* i. e. refractarius et effrenatus, *homo fit*, i. e. ad meliorem frugem reducitur. A. Schultens hoc Verſu concludi exiſtimat ſuperiorem illam convictionem, per inſinuationem officii, quae viam ſternat ad ſequentem exhortationem: *ergo vir inanis cor accipiat; et pullus onager homo evadat.* „Eſt telum in Iobum ejectum, quo monetur tumidam iſtam vanitatem, qua hactenus in Deum invectus fuerat, miſſam facere, ut pro feroci et indomito pullo ſe praeberet hominem corde praeditum.“ Idem ſequutus Berg vertit: *Hoc contumax quisque ſecum animo reputet, onagrique more pertinax humanum ſe praeſtet.* A בּוּב, *cavum, vacuum, inanem* eſſe, Niphal exiſtimat *tumidum eſſe* ſignificare; הוּלַד vero proprie *naſci*, hic idem eſſe quod *fieri, evadere.* Schnurrerus l. c. noſtrum locum ſic vertit: *Et homo vacuus animum*

mum eſſet accepturus, pullus onagri indolem hominis. אִישׁ נָבוּב, ait, „talis eſt, in quo locus, cui ineſſe debebat cor, cavus eſt atque inanis. יִלָּבֵב eſt verbum factum e nomine לֵב, *cor* autem Hebraeis *intellectum* denotare, vel ex tritiſſima illa formula, חֲסַר לֵב, intelligitur, quae hominem ſtultum, imprudentem ſolet ſignificare. עַיִר פֶּרֶא imago eſt hominis rudis, indocilis, ferocis. Utriusque generis homines recte affirmat Zopharus ſore ut flecti ſeſe atque edoceri evidentiſſimis Dei argumentis paterentur." — Ilgen in *Iob. Nat. et Virtutt.* p. 152. not. ita vertendum cenſet: *Tum*, quum Deus publico ſpectaculo clandeſtinos peccatores exponit, *ii, qui intractabilis ſunt ingenii, ferociunt, qui jam antea ferarum indolem retulerunt, non ſecus ac ſi nati etiam feris eſſent, ſe gerunt.* „נָבוּב ab Arab. نَبَّ *mutivit, fremuit*, ſcil. caper, *ſuperbius ſe extulit*, erit: *homo caprino more renitens et ferociens;* et יִלָּבֵב putem eſſe *ferociet, ſpiritus ſumet*, ut fere reſpondeat Francogallico *cabrioler*, hoc ſenſu: *da bramarbaſirt freylich der unbändige*, a quo Lutheri *der unnütze blähet ſich auf*, non multum abludit. In altero membro עַיִר conjungendum cum יִוָּלֵד, et פֶּרֶא אָדָם ita accipiendum ut Geneſ. XVI, 12. ut ſit: *homo onagri indolem prae ſe ferens* עַיִר יִוָּלֵד *pullus onagri naſcetur*, i. e. in pullum onagri transibit: *Der, der ſchon die Anlage zu einem Waldeſel hat, wird es dann vollends ganz.*" Quae ſententia nec elegans, nec ſatis concinna videtur. Ego Mercerum non dubito rectum vidiſſe, hoc Verſu, arcte connectendo cum poſtremis Verſus praecedentis verbis, antitheſin contineri ad ſuperiora: ſapientia Dei imperſcrutabilis eſt, qua omnia novit, etiam quae homines ignorant, et quo penetrare non valent. Homo autem natura hebes, ſtupidus, et judicio ac mente vacuus, in Dei ſapientia nihil videt et intelligit, brutus eſt, et mutis animantibus ſimilis, in Dei judiciis et operibus

ribus plane coecutiens. נָבוּב *Vacuus*, inanis, mente scilicet ac judicio; vid. quae paullo superius a nobis allata est Schnurreri interpretatio. יִלָּבֵב significatione contraria, *corde* i. e. intellectu *privatur* f. *privatus est*, (quasi *excordiatus* diceres, ut Plautus in Cistellaria verbo *incordiare* est usus) sumendum suadet contextus et res ipsa. Sic Cantic. IV, 9. לִבַּבְתִּנִי *corde me privasti*, cor mihi rapuisti. Et sunt verba alia plura a nominibus derivata, quae illorum contrarios significatus obtinent, ut a שֹׁרֶשׁ *radix* שֵׁרֵשׁ *radices evulsit*, a דֶּשֶׁן, *cinis*, דִּשֵּׁן *removit cineres*; a סְעִיף, *ramus*, סֵעֵף, *ramos excidit*; a זָנָב *cauda*, זִנֵּב *cauda truncavit*. — וְעַיִר פֶּרֶא אָדָם יִוָּלֵד *Et tanquam pullus onager homo nascitur*, homo ab ortu suo suapte natura est tanquam pullus onagri, rudis et indomitus, rerum omnium imperitus, ad malum tantum et nocendum pronus. Onagrum delegit inter bestias, et onagri etiam pullum, quod hoc animans inter omnia maxime ferum sit, indomitum et indocile. Vid. Bocharti *Hierozoic.* P. I. L. III. Cap. XVI. Tom. II. p. 230. edit. Lips. Sunt, qui עַיִר פֶּרֶא pro appositione habeant, *pullus onager*, quum עַיִר, arab. عير ejusque diminutivum عيير designet *pullum asinum*, tam *sylvestrem*, quam *domesticum*.

13. Subjungitur paraenesis, qua Iobum hortatur, ut resipiscat, et ad Deum se convertat, amplissima ei bona et felicitatem longe cumulatissimam pollicens. Ludov. de Dieu ו in וּפָרַשְׂתָּ non vult esse copulativum, sed retributivum ad praecedentem conditionem, ut ita sit vertendum: *si tu rectificasti cor tuum, expande ad eum manus tuas*. Parum apte ad rem. Alii, qui ו illud pro copulativo habent, aposiopesin in hoc Versu esse putant: *si ad Deum direxeris cor tuum, et expanderis ad eum manus tuas*, q. d. ita faciendum tibi est, si rebus tuis melius consultum esse velis. Sed pendet potius hic Versus cum proximo a Vs. 15., ut Versus uterque conditiones proponat, quibus impletis Iobo melius sit futurum.

14. Si omnem a te iniquitatem propuleris et omne iniquum opus, nec perverſitati locum apud te eſſe patiaris, non committas, ut locum apud te habeat ulla pravitas, aut injuria vel ſcelus.

15. כִּי־אָז *Sane tunc,* כִּי *ſane,* expletivum, ut ſupra VIII, 6. — תִּשָּׂא פָנֶיךָ recte Hieronymus vertit: *levare poteris faciem tuam,* laetus ſcilicet et confidens. מִמּוּם *Absque* (מ privativum ut Jeſaj. XXIII, 1. Pſ. XLIX, 15.) *macula,* ab omni macula ac labe vel dolorum, quibus nunc discruciaris, vel ſceleris, quod tibi haec conciliat, purus ac immunis. Recte monuit A. Schultens, reſpici ad Iobi verba ſupra X, 15., ac nomen מוּם hic ſubſtitui pro קָלוֹן illic loci, easque voces junctim incedere Proverb. IX, 7., ut dubium non ſit, quin ſignificetur h. l. *macula ignominioſa, divinitus tanquam improbo inuſta* (*Brandmark*), calamitas poenae judicialis nomine ac titulo inflicta, ad exemplum et horrorem. מֻצָק proprie *fuſum* denotat, diciturque de metallis, quae vi caloris liquefacta, veluti aqua funduntur, ut 1 Reg. VII, 16. 23. 37.; hinc per metalepſin, quia in arte fuſoria metalla ita funduntur, ut conſiſtant, et duriſſimae ac ſolidiſſimae fiant, notat *firmum, ſolidum,* ut infra XXXVII, 18. XXXVIII, 38. Cf. 1 Sam. II, 8. ubi מְצֻקֵי אֶרֶץ *ſolidates terrae,* ſunt ſolidiſſima fundamenta terrae. Hinc Hieronymus h. l. vertit: *et eris ſtabilis.* Magis tamen ad praecedentem figuram, de macula depromptam accommodate erit, ſi voce מֻצָק *purgationem a ſcoriis,* quae fit per fuſionem, reſpici putemus. Ita Alexandrinus: ἐκδύσῃ δὲ ῥύπον, quod vetus Latinus *et exſpoliabis ſorde* reddidit. Optime Polychronius: Ἐπειδὴ ὁ Ἰὼβ ἔφη, ἱκανῶς ἐν ῥύπῳ με ἔβαψας (ſupra XI, 31.), πρὸς ἐκεῖνο ὁ Σωφὰρ φησιν, ὅτι καὶ τοῦτον τὸν ῥύπον, ὅ ἐστι, τὴν δυσπραγίαν, ἀποδύσῃ, καὶ οὐδὲ ἔτι φοβηθήσῃ μή τί σοι ἐν τοῖς ἑφεξῆς δυσχερὲς ἀπαντήσῃ. Concinit Chaldaeus: וּתְהֵוֵי סְנֵין מֵחִבּוּלָא, *et eris purgatus a corruptione.* Syrus: ܘܬܗܘܐ ܕܟܝܐ

ܡܟܐ ܠܐ ܬܕܚܠ *et ab angustia non timebis.* Legit מצוק pro מוּצָק. A. Schultens per מֻצָק *speculum ex metallo fusum* notari existimat, ac verba nostra sic interpretatur: „*eris fusus*, i. e. eris *nitidus* simul, simul *firmus*, instar *speculi ex aere nitidissimo.* Ex hoc metallo specula conflata olim fuisse, nemini incompertum. Vide modo Exod. XXXVII, 18. Proverbiale est, ut *vultus nitens* comparetur speculo; pariliter *speculo fuso,* רְאִי מוּצָק assimilatur *coeli firma et nitens facies,* infr. XXXVII, 18. Ergo, *et eris fusus*, vel si malis, *et eris fusum*, ut directe *speculum* designetur, subaudito רְאִי." Subtilius et nimis quaesitum.

16. Quia recordatio superiorum molestiarum ad absolutam felicitatem minime facit, et saepe animo molesta est, vel, inquit, prae felicitatis et bonorum cumulo aut plane tibi in oblivionem venient mala omnia superiora et molestiae, aut certe, si eorum memoria subeat, ita tenuis erit, ut similis videatur aquis praeterlabentibus, quae non redeunt, per transennam tantum, et velut per insomnium, ut dicitur, malorum praeteritorum recordaberis. Verba כְּמַיִם עָבְרוּ תִזְכֹּר in Syriaca versione in Polyglottis sic reddita leguntur: ܘܐܝܟ ܡܝܐ ܕܥܒܪܝܢ ܬܬܕܒܪ, *et sicut aquae transeuntes duceris.* Male ܬܬܕܒܪ scriptum pro ܬܬܕܟܪ, *recordaberis*, quod ab Ephremo exhibetur. Attamen falsam istam scripturam et Arabs expressit, qui تُسَاقُ, *duceris,* posuit.

17. וּמִצָּהֳרַיִם יָקוּם חָלֶד *Et prae meridie surget tempus* scil. tibi, tempus tuum laetum et prosperum surget tibi meridie lucidius, splendidius luce meridiana, quae summa est, q. d. summa erit et firmissima laetitia tua. Similis imago Jes. LVIII, 10. חֶלֶד ex usu linguae non significat *tempus felicius, vitam laetam et jucundam,*

dam, ut vult A. Schultens, ſed *tempus vitae humanae*, vid. Pſ. XXXIX, 7. LXXXIX, 48. — תָּעֻפָה כַּבֹּקֶר תִּהְיֶה (ſubaudiendum אִם) *ſi obtenebreſcas, eris tanquam mane*, etſi tenebris calamitatum obtenebratus fueris in afflictionibus et moleſtiis poſitus, eris aurorae exorienti ſimilis, quae magis et magis ſubinde augetur in lucem. *Luce* laetitiam et felicitatem, *tenebris* moeſtitiam et adverſa ſignificari, notum. תְּעֻפָה Chaldaeus et Syrus pro nomine habent: hic enim vertit: ܘܥܡܛܢܐ ܐܝܟ ܨܦܪܐ ܢܗܘܐ, *et caligo ſicut aurora erit;* ille: דְּפַעֲפוּעָא דְקַבְלָא הֵיךְ צַפְרָא תֶּהֱוֵי *quia obſcuritas tenebrarum quaſi lux matutina erit.* Videntur תְּעֻפָה legiſſe, quod ipſum tres de Roſſii codices exhibent, et antiquus auctor Commentarii hebraici in Iobum codicis de Roſſii 298 legit, qui vocabulum iſtud exponit per חשך et עיפה. Pro תָּעֻפָה legendum eſſe תְּעֻפָה autumat et Pareau *de immortalitatis notitiis* p. 157, cui hic locus, neſcio qua de cauſa, impeditus videtur quam maxime, nec bene expediendus ex lectione recepta. Quapropter transpoſuit membra, ſenſu, ut ait, ſuadente, et Graeca verſione praeeunte. Itaque, quod prius poſuit membrum, תְּעֻפָה כַּבֹּקֶר תִּהְיֶה, ad literam ita vertendum: *caligo erit ut diluculum*, hoc velle dicit: praeſens tua malorum nox tam cito mutabitur in diem, ut hoc ipſum temporis punctum caliginoſum, in quo nunc verſaris, videri tibi poſſit deinde prima fuiſſe reſtitutae felicitatis aurora. Poſterioris membri, וּמִצָּהֳרַיִם יָקוּם חֶלֶד *meridieque ſtabilior fiet felicior aetas*, ſenſum huc redire ait: tuae redintegratae felicitatis ſol cum ad ſupremum pervenerit culmen, non iterum, ut in die naturali fieri conſpicimus, verget ad occaſum, ſed in iſto ſplendoris ſui culmine ſtabilis permanebit.

18. וּבָטַחְתָּ כִּי־יֵשׁ תִּקְוָה *Et confides, quia eſt*, ſ. erit *ſpes* tibi, confides jam tibi propoſita et oblata ſpe meliorum, q. d. confides hanc felicitatem tibi duraturam et ſtabilem futuram, ob ſpem apertam, quae ſe tibi oſtendet.

det. Alterius hemistichii sensus ob ambiguitatem verbi חָפַר, quod et *erubescere* et *fodere* significat (quos significatus Arabes puncto suo diacritico super prima radicali discernunt, vid. not. ad Jes. I, 29.), perquam est dubius. Qui *erubescendi* notionem adsciscunt, ex conditione, ut Versus superioris hemistichium posterius, et hoc incisum pendere existimant, vertuntque: *etiamsi nunc pudefactus sis*, tunc tamen, cum ad Deum te converteris, *secure cubabis*. Qui sensus simplicissimus fuerit. Sed plures in partes inter sese discedunt, qui alteram, *fodiendi*, notionem adoptant. Ex his aliqui haec verba ad *sepulchrum* referunt, quasi sepulchro defossus tranquillius et suavius habitaturus sit, ac in memoria futurus apud homines post mortem, id quod ei sit jucundum. Sic Chaldaeus; וְתַתְקֵין בֵּי קְבוּרְתָא לְרוּחֲצָן תִּשְׁכּוֹב, *et praeparabis domum sepulturae, et securus dormies.* Alii putant alludi ad morem Arabum, qui subinde tabernacula sua et sedes mutare solent, hoc sensu: *fodies* scil. tibi tabernaculum, i. e. figes, quod fossione fit ut clavi figantur, quibus tendatur tabernaculum, ac in eo tuto cubabis, nemine, ut sequitur, exterrente. Alii: circum tentorium tuum fossam cavabis, quae te muniat adversum omnia pericula, tam ab hominibus, quam a feris impendentia. Vel, quod eodem redit: videberis circumquaque tuo tabernaculo fossas, quibus muniaris, effodisse, ac ibi tutus eris in tabernaculo tuo, etsi alioqui invalido, quasi undiquaque fossis et aggeribus munitum esset ac vallatum. Idem forsitan spectavit Hieronymus, dum vertit: *et defossus securus dormies;* nisi et is, ut Chaldaeus, de sepulchro cogitaverit. *Ad fossionem puteorum,* aquationis caussa, respici conjecit Grotius, qui, „Arabes," inquit, fodiebant puteos, et ad eos tentoria sua ponebant, coll. Genes. XXVI, 15. 18. 30." Alii: quodsi fodiendo remaneas in agro procul a domo tua, illic tamen confidenter, s. in summa fiducia dormies. Kimchi in Lexico: tantum *fodies*, fossam facies levem circum tabernaculum tuum,

tuum, nec murum conſtruere neceſſe habebis, quo ſis munitior, aut altius tollere, quia ſecure cubabis, nihil timebis. Alii *fodiendi* verbum metaphorice ſumunt, ſicut interdum uſurpatur, pro *inquirere animo*, explorare (ut Joſ. II, 2. 3.), hac ſententia: inquires ſtatum tuum, et de negotiis tuis ſciſcitaberis, et in utramque aurem dormies, belle habentibus rebus omuibns tuis. A. Schultens collato arabico خفر, *in protectionem ſuſcepit, defendit, et ſecurum praeſtitit aliquem*, qua cum ſignificatione tamen et *fodiendi* notionem conjungendam vult, hunc ſenſum exſculpſit: *foſſa ducta circummunies tuam familiam, univerſamque adeo clientelam, futurus aliorum protector.* Singularis plane non tantum duarum ſignificationum, ſed et duorum verborum (nam خفر *protexit*, et חָפַר *fodit* verba ſunt diverſa) coagmentatio, qualem vix ulla in lingua reperias.

19. רָבַצְתָּ *Cubabis*, metaphora a gregibus, Zephan. III, 13., vel leone, cujus recubitus eſt ſecuritatis et fiduciae plenus, Geneſ. XLIX, 9. — וְחִלּוּ פָנֶיךָ רַבִּים *Et deprecabuntur faciem tuam multi*, te ſuſpicient et colent, tibi ſupplices erunt propter dignitatem et divitias. Syrus: ܢܒܥܘܢ ܐܦܝܟ ܣܓܝܐܐ, *expetent faciem tuam multi*, tuam amicitiam expetent, ut Abrahami et Iſaaci, Geneſ. XXI, 22. ſeqq. XXVI, 27. 28. 29. Tantum abeſt, ut te quisquam exterreat, ut potius te tuamque gratiam quaerant multi.

20. וְעֵינֵי רְשָׁעִים *At oculi impiorum*, ut tui, ſi in impietate pergere vis, nec ad Deum redire; ut reſipiſcentes his omnibus bonis cumulat Deus, ſic impiorum et non reſipiſcentium oculi תִּכְלֶינָה *conſumentur*, ſive, ut Hieronymus, *deficient*, ex moerore ſcilicet et invidia. Spem concipiunt fruendi bonis, ſed ſpe ſua excidunt. Sic כִּלְיוֹן עֵינַיִם, *conſumtio oculorum*, ſaepius dicitur de vana et irrita exſpectatione, cum quis in aliquid oculos

intendit, avidiſſime exſpectans, nec id aſſequitur. Vid. infra XXXI, 16. Levit. XXVI, 16. Deut. XXVIII, 32. 65. Jer. XIV, 6. Pſ. LXIX, 4. CXIX, 82. — וּמָנוֹס אָבַד מִנְהֶם *Et effugium perit ab illis*, nullum illis patebit effugium a malis, dum exſpectant ab illis liberari, numquam tamen liberabuntur. Eadem locutio Pſ. CXLII, 5. Verba ultima, וְתִקְוָתָם מַפַּח־נָפֶשׁ, *et ſpes eorum eſt efflatio animae*, quidam ſic intelligunt: animi moeror tantus, ut ad efflationem animae perveniat; tanto dolore afficientur excidentes ſpe ſua, ut prae eo ſibi mortem conſciſcant, aut mortui eſſe velint; coll. infra XXXI, 39. וְנֶפֶשׁ בְּעָלֶיהָ הִפַּחְתִּי *et animam dominorum ejus efficare feci*, et Jerem. XV, 9. נָפְחָה נַפְשָׁהּ *efflavit animam*. Praeſtat tamen, מַפַּח pro *exſufflatione*, i. e. halitu ſumere, i. q. רוּחַ ſupra VII, 7. et הֶבֶל Pſ. LXII, 10. ut ſit: erit ſpes eorum vaniſſima, ut hominis halitus, qui ſtatim praeterit et conſumitur.

I O B U S.

Cap. XII. XIII. XIV.

A R G U M E N T U M.

Zophari reliquorumque ſeveras objurgationes refellere, telaque repellere inſtituens Iobus, multo animoſius, quam ante; pedem cum amicis non tantum, ſed et cum Deo, confert. Ac primum invehitur in illos propter iniquum ipſorum de ſe judicium, taxatque eos, quod ſe tam faſtuoſe contemſerint ob mala ſibi inflicta, quaſi mente et judicio careret, nec in ſapientia et operibus Dei quicquam videret. Aſſerit igitur, ſibi quoque mentem eſſe, ut illis, ac vulgari eſſe et nemini non cognita ea, quae de Dei providentia, potentia ac ſapientia dixerant; ea vel ex beſtiis et terra ac piſcibus maris, ne longius abeatur, cognoſci poſſe, unde occaſionem arripit, rurſum de Numinis providentia, ſapientia et potentia longe magnificentius tractandi, quam illi fecerant (Cap. XII.). Inde redit ad ſe tuendum et ſuam innocentiam, cum Deo agens, quod illi vani ſint et mendaces, et conſolatores nihili (XIII.). Eſt autem obſervandum, quanto illi magis in deſcribendo exitio improborum inſiſtunt, tanto Iobum accuratius et pertinacius ſuam innocentiam defendere, unde et adverſum eos objicit, eſſe improbos, qui hic rerum ſucceſſu proſpero utantur, contra quam illi ſenſerant. — Ad extremum, ut magis Deum ad clementiam inflectat, excurrit iterum in acerbas querelas de huma-

humanae naturae fragilitate, infirmitate ac misera conditione. Urget denuo, momentaneam esse hanc vitam, quae ubi fugerit, revocari nequeat, longa et perpetua nocte functos detentura, quae spem reditus et instaurationis omnem penitus adimat (XIV.).

XII. 1. Ad haec Iobus sic exorsus est:
2. Sane vero vos estis populus,
Vobiscum moritur sapientia!
3. Et mihi cor est, sicut et vobis,
Nihiloque sum ego vobis inferior.
Nam talia quidem quis non possit?
4. Qui est derisui sociis, sicut ego,
Deum invocabit, qui exaudiet ipsum. —
Derisui est insons, integer!
5. Lampas despecta apud fortunatos habetur
Qui ruinae est proximus.
6. Fortunata habent tabernacula praedones,
Suntque in tuto qui Deum lacessant,
Qui Deum gerunt sua ipsius manu. —
7. At interroga, age, beluas, erudient te;
Aut coelestes volucres, rem tibi exponent;
8. Aut alloquere terram, quae te erudiat,
Tibique rem pisces enarrent aquatiles.
9. Quis nescit, illa omnia
Esse Jovae manu facta?
10. Cujus in manu omnium viventium anima,
Omniumque humanorum corporum spiritus est.

11. Non-

Nonne auris ſermones explorat 11.
Ut palatus guſtat cibos?

In veteribus eſt ſapientia, 12.
Et longi aevi propria eſt prudentia! —

Penes illum ſapientia eſt atque fortitudo, 13.
Ejusdem eſt conſilium atque prudentia.

En! diruit quid, nec fieri poteſt ut reſtau- 14.
retur;
Quem vinctum conſtringit, nec vinculis ex-
ſolvi poteſt.

Ecce! coercet aquas, et exareſcunt; 15.
Emittit easdem, et ſubvertunt terram.

Penes eum eſt potentia atque ratio, 16.
Ejus ſunt et decepti et deceptores.

Conſiliarios abigit mancipia, 17.
Et judices infatuat.

Regum magiſterium diſſolvit, 18.
Et eorum latera cingulo conſtringit.

Abigit proceres mancipia, 19.
Et robuſtos evertit.

Adimit fidis orationem, 20.
Senſumque ſenibus aufert.

Effundit ignominiam in primates, 21.
Solvitque nervos potentum.

Abſtruſa profert ex tenebris, 22.
Et tartareas umbras educit in lucem.

Auget gentes et easdem disperdit; 23.
Expandit gentes easque diſſipat.

24. Adi-

24. Adimit terrae principibus intellectum,
Oberrantesque facit ut per devias solitudines;

25. Ut palpent tenebras luce destituti,
Errentque sicut ebrii.

XIII. 1. Haec equidem omnia et oculis vidi,
Et auribus audivi atque percepi.

2. Quod vos intelligitis, et ego intelligo,
Nihilo sum vobis inferior.

3. Sed ego cum Omnipotente loqui,
Cum Deo disceptare cuperem.

4. Vos vero concinnatores estis falsi,
Vos omnes inepti medici estis.

5. Atque utinam tacuissetis!
Id vobis sapientiae fuisset.

6. Audite, quaeso, demonstrationem meam,
Et orationis meae contentiones attendite.

7. Num pro Deo iniquia loquemini?
Num dolo eum defendetis?

8. Vosne ejus personae rationem habebitis?
An pro Deo litigabitis contentiose?

9. An bene vobis cedet, si vos exploraverit?
Aut quo decipi modo homo solet, eodem
illum deciperetis?

10. Profecto vos puniat,
Si clam personam respexeritis.

11. Nonne majestas ejus vos terret?
Nonne timor ejus vos percellit?

Quae commemoratis adagia ſunt cinere leviora, 12.
Propugnacula argillacea praeſidia veſtra.
Silentes deſiſtite a me, ego loquar; 13.
Eveniat mihi quod tandem cunque.
Quod tandem cunque mihi eveniat, 14.
Tollam carnem meam meismet dentibus,
Animamque meam ponam in volis meis.
En! me occidit, nihil ſpero, 15.
Vel in ipſo tamen conſpectu illius vitae meae rationem defenderim.
Illud etiam ſaluti mihi erit, 16.
Quippe quum ejus conſpectum non ſubeat improbus.
Audite mea dicta, 17.
Atque expoſitionem meam auribus percipite.
Ecce, age, judicium inſtruo, 18.
Scio me inſontem fore.
Quis eſt, qui in judicio me convincat? 19.
Tunc tacebo et moriar.
Tantum duo mihi ne facito, 20.
Tunc tuum conſpectum non ſubterſugiam:
Manum tuam a me remove, 21.
Nec terror tuus conterreat me.
Tunc me appella, et ego reſpondebo, 22.
Aut ipſe loquar; et tu reſpondeto.
Quot ſunt mea crimina et peccata? 23.
Oſtende mihi mea commiſſa atque delicta.
Cur tuum vultum abdis, 24.
Et me pro inimico habes?

25. Num

25. Num folium excuſſum agitabis?
Aridamque perſequeris ſtipulam?
26. Ut adverſum me tam acerba perſcribas,
Et juventutis meae vitia mihi adjudices.
27. Ac pedibus meis in compedes compactis,
Meas omnes ſemitas obſerves,
Meorum pedum veſtigia definiens;
28. Quum jam putredine conſumar,
Veluti pannus, quem tinea corrodit.

XIV. 1. Homo muliere natus,
Brevis eſt aevi, miſeria exſatiatus,
2. Ceu flos exortus carpitur,
Fugitque umbra, nec ſubſiſtit.
3. Et tamen in hunc oculus habes apertos,
Et me in judicium tecum abducis?
4. Qui purum ex impuro efficiat,
Nullus eſt.
5. Si determinata eſt ejus aetas,
Si ejus menſium numerus penes te eſt,
Si ei terminum ſtatuiſti, quem non praetereat,
6. Reſpice ab eo, ut remiſſio ei ſit,
Ut delectetur quaſi mercenarius ſua die.
7. Arbori quidem ſpes eſt, ſi abſcindatur, ut iterum germinet,
Nec ſurculos ejus ceſſaturos;
8. Si in terra conſenuit ejus radix,
Et humi mortuus eſt caudex;

9. Hu

Humoris adflatu repullulat, 9.
Ramosque protrudit ad inſtar plantatae.

At vir, ubi mortuus eſt, confectus jacet, 10.
Homo, cum ſemel exſpiravit, ubi eſt?

Effluunt e lacu aquae, 11.
Et exſiccatus aret fluvius.

Sic qui homo recubuit nunquam reſurget, 12.
quamdiu coelum durat,
Non expergeſiet, nec e ſomno ſuo excitabitur.

Utinam me in orco abditum occultes, 13.
Donec tua ſedetur ira,
Et mihi terminum deſinias,
Quo mei ſis recordaturus!

Quum mortuus fuerit homo, ſierine poteſt, 14.
ut reviviſcat?
(Si poſſet) equidem totum militiae meae
ſpatium patienter ferrem,
Donec mei mutatio veniat.

Voca me! et tibi reſpondebo, 15.
Opus manuum tuarum deſideres!

At nunc meos greſſus numeras. 16.
Nonne peccata mea diligenter ſervas?

Mea delicta in ſacculo habes concluſa, 17.
Adjungisque ad culpam meam. —

At enimvero ut labefactus mons ruit, 18.
Et rupes revulſa loco movetur ſuo,

19. Ut

19. Ut ſaxa comminuunt aquae,
Earumque alluviones terrae pulverem proluunt:
Sic tu ſpem hominis irritam facis.
20. Praevales ei perpetuo, ut tandem abeat,
Mutas ejus vultum, et ſic eum expellis.
21. Invaleſcant ſilii ejus, non cognoſcit;
Evileſcant, nil intelligit ad eos quae pertinent.
22. Tantummodo corpore ſuo dolet,
Et animo ſuper ſe luget.

N O T A E
in
Cap. XII.

2. אָמְנָם כִּי אַתֶּם־עָם *Certum* eſt ſcilicet! *quod vos* eſtis *populus,* ac veluti univerſum genus humanum, ut omnis ſapientia, quae inter homines eſt reperiunda, in vobis ſolis habitet. Ita Alexandrinus: *εἶτα ὑμεῖς ἐστε ἄνθρωποι;* et Hieronymus: *ergo vos eſtis ſoli homines?* Sunt, qui *populum* h. l. *multitudini extraneorum* ac *ſervorum* opponi putent, ut apud Romanos *populi* nomen ſaepe dignius quid ſpirat. Ita Moſes Nachmanides, qui מִבְחַר הָעָם, lectiſſimos in cuncto populo, ac velut et columnae totius nationis nomine עַם vult ſignificari. A. Schultens: „*Vos eſtis populus ingenuus* ſcilicet! vos liberi et liberaliter eruditi, ego autem, meique ſimiles vilis et ſervilis turba, numerus.“ Cromaierus confert [illegible] *praeſtantior et exquiſita par hominum.* Sed nullus alius V. T. extat locus, quo nomen עַם tam frequenter obvium, ſenſu illo nobiliore ſit capiendum. H. A. Schul-

Schultens עִם h. l. eodem ſenſu putat uſurpatum, quo عشيرة, *congregatio, turba hominum,* haud raro ab Arabibus de *praeſtantiore gentis parte* dici ſolet. Ita Lebid in Carmine praemio ornato [Vs. ultimo] de tribu quadam: وهم العشيرة *illi coetus ſunt,* i. e. nobiles, generoſi. Ita enim ad hanc dictionem Scholiaſtes: فيه معنى المدح كما تقول هو رجل *in hoc* (dicto) *laudis ſignificatio eſt, quemadmodum dici ſolet: hic eſt vir!* Senſus noſtri Verſus non obſcurus eſſe poteſt: vos ſolos homines eſſe judicatis, qui divinae ſapientiae rationes cognitas habeatis; ſoli ſapitis, vobis intereuntibus interibit omnis ſapientia!

3. גַּם לִי לֵבָב כְּמוֹכֶם *Etiam mihi cor,* mens, intellectus (ut infra Vs. 24. Pſ. XC, 12. Proverb. VII, 7.) *ſicut vobis,* ſapio et ego ut vos, eſt et mihi mens et judicium, ut vobis, ad res capiendas. לֹא־נֹפֵל אָנֹכִי מִכֶּם *Non cadens ego a vobis,* non ſum vobis inferior, vobis non cedo. Metaphora a luctatoribus, ex quibus qui inferior eſt viribus, a robuſtiore proſternitur. Bene Syrus: ܠܐ ܗܘܝܬ ܒܨܝܪ ܡܢܟܘܢ *nec ſum deterior vobis.* Similis, etſi non prorſus eadem locutio Nehem. VI, 16. וַיִּפְּלוּ מְאֹד בְּעֵינֵיהֶם *et ceciderunt admodum in oculis ſuis,* i. e. abjecti fuerunt et contemti apud ſe prae Judaeis, quum audiſſent adverſarii ab illis inſtauratos muros urbis. — וְאֶת־מִי־אֵין כְּמוֹ־אֵלֶּה *Et apud quem non* ſunt *ſicut iſta,* i. e. talia? Atque adeo quis talia non novit, qualia dicitis, quis horum ignarus eſt? Hieronymus: *quis enim haec, quae noſtis, ignorat?*

4. De ſe Iobus partim prima, partim tertia perſona loquitur, id quod hic difficultatem parit, unde a variis varie exponitur hic Verſus. Plurimi verba priora, שְׂחֹק לְרֵעֵהוּ אֶהְיֶה hoc modo capiunt: אֶהְיֶה כְּמוֹ שֶׁהוּא שְׂחֹק לְרֵעֵהוּ *ſum ut is qui riſui eſt ſocio ſuo,* reliqua vero ſic:

ſic: *qui invocat Deum et exaudit eum*, q
ad ſocium irridentem, ſed ad eum, qui irridetu
runt, q. d. equidem eo redii, ut ſim tanquam i
ſocius ridet, qui ſcilicet cum Deum invocet, ab
ditur, ut ſint verba conſidentis et bene ſperan
de Dei ope: antehac quum ad Deum clamarem,
audire ſolebat, ſed et nunc idem eum non deſpe
rum, etſi me nunc, qui talis ſum, vos ſocii mei
At שְׂחֹק צַדִּיק תָּמִים *riſui* eſt *juſtus integer*, i. e
abſolute juſtus eſt, qualem ſe profitetur, in q
reprehendi aut culpari queat, talis hominibus
ut ſum ego vobis. Interpretatio valde contor
ſenſus, qui ea elicitur, ſatis concinnus. A. S
verba קָרָא et עָנָה h. l. ut infra XIII, 22. uſu judic
accipienda: *vocans Deum, eidemque reſponder
tus*, i. e. qui tam praeclare conſcientiae teſtimo
pectore meo gero, ut et actorem me profitear, et
ſorem, ad utrumque paratum, ſi Deus in col
mecum deſcendere haud dedignetur. „Maleſidis
exprobrat, quod talem hominem pro deridiculo h
qui eousque conſidentiae fuerat progreſſus; quaſi
innocentiam, virtutisque ſinceritatem, quantam
buebat Noſter, inter homines reperiri poſſe n
eumque, qui hoc ſibi vindicaret, exſibilandum e
ſerent." Integrum verſiculum ita vertit: *Lu
ſocio ſuo exiſto*, (ego) *qui talis ſum, qui vocat
atque eidem reſpondebat vocatus; ludibrium
juſtus integer.* Eum ſenſum clarius et elegantius
ſione Ms. expreſſit Berg: *Ludibrio ſum, qui
agere auſim defendereque meam vel adverſus
Deum! ludibrio, vir bonus et innocens!* Alii
putant hic denuo repetere theſin ſuam, a ſociis
gnatam, pios etiam interdum affligi, impiis tranqu
ventibus; loqui vero de ſe in tertia perſona, q
neralem theſin proponere, eamque exemplo com
vellet, q. d. exemplo ego ſum, quod is, qui

Deum et exauditur tanquam Deo gratus, et pius, mox, tamen fiat rifus, ludibrium, focio fuo. Bouillier in *Obfervatt. Mifcellann.* p. 152. verba אֶהְיֶה קֹרֵא לֶאֱלוֹהַּ וַיַּעֲנֵהוּ per parenthefin inferta concipit, et totum Verfum ad hunc modum reddit: *ludibrium focio fuo* (*at Deum appellabo, qui ipfi refpondebit*, i. e. eum redarguet, fcommata fua ipfi et falfas irrifiones in os retundet), *fic eft*, inquam, *ludibrium fit focio fuo juftus atque integer.* Nimis vero fidenter Bouillier afferit, verbum עָנָה, *refpondere*, pro *refutare* faepe ufurpatum, nulla probatione indigere. „Si tamen," addit, „exemplum requiras, ecce tibi luculentum infra XVI, 6. שְׂפָתֶיךָ יַעֲנוּ בָךְ, *labia tua coarguent te.*" Sed non nifi cum ב conftructum notat *arguere, refutare* (propr. *refpondere in, adverfus aliquem*), *contra aliquem teftimonium proferre*, vid. Deut. XIX, 16. Ruth. I, 21. Jefaj. III, 9. LIX, 12. Contra accufativo junctum, fine ulla particula, conftanter *refpondere* fignificat, et de Deo ufurpatum, quum קָרָא praeceflerit, *exaudire.* Vid. Pf. XX, 10. XCIX, 6. fupra IX, 16. 1 Sam. VII, 9. XXIII, 4. 1 Reg. XVIII, 24. feqq. 1 Paral. XXI, 26. Sed expedita erit noftri loci explicatio, fi אֶהְיֶה pro כַּאֲנִי אֶהְיֶה fumamus, et fic vertamus: Qui *rifus*, f. rifui eft *focio* fuo, ficut ego *fum*, *invocat Deum*, ultorem, *et exaudiet eum; rifus eft juftus integer*, fincere pius! quae ultima verba cum affectu acerbiffimi doloris pronunciata cogitanda funt; nam fibi tale quippiam accidiffe innuit, fed modeftiae ferviens, et modefte focios taxans, prima perfona fimul cum tertia eft ufus. Ceterum illum fenfum jam expreffit Hieronymus: *Qui deridetur ab amico fuo, ficut ego, invocabit Deum, et exaudiet eum; deridetur enim jufti fimplicitas.*

5. Secundum hemiftichium primum fumito, nam eft nominativus a fronte verbi, quem fic faepe fubjungunt Hebraei: נָכוֹן לְמוֹעֲדֵי רָגֶל *Paratus*, is qui paratus, proclivis eft *ad nutationes pedis* (cf. infra XVIII, 12. Pf.

XXXVIII

XXXVIII, 18.), propinquus ut labatur et cadat, de quo paene actum eſt, et qui lapſui ac ruinae propinquus eſt, ut ego nunc, לַפִּיד בּוּז לְעַשְׁתּוֹת שַׁאֲנָן, *lampas* ſ. taeda *contemtionis*, i. e. contemta et deſpecta, *cogitationibus*, juxta cogitationes, *tranquilli*, felicis hominis. Ille qui miſeriis oppreſſus, et de priſtino ſtatu detruſus jacet, eſt juxta mentem et opinionem ejus, qui rerum ſucceſſu proſpero utitur, taeda deſpecta, i. e. jam conſumpta, quae jam uſui eſſe non poſſit ad praelucendum, quae tantiſper dum praeluceret, in pretio erat, ſed jam paene conſumpta contemnatur. Sic Iobus rebus ſecundis ut taeda ardens, omnia quae circa eum colluſtrans erat, nunc in tenebris et ſquallore poſitus negligitur et deſpectui eſt; ſocii, quibus arridet fortuna, et omnia ſunt ſecunda, ab afflicto abhorrent, abominantur jam et averſantur fortunis everſum, et paene jam deploratum. Aben-Eſra Lamed in לַפִּיד pro ſervili, ſ. praefixo habet, ut פִּיד ſit *calamitas*, ut infra XXX, 24. XXXI, 29., idem quod אֵיד, *calamitas*, *infortunium*, et proinde לַפִּיד *ob infortunium* vertatur, et hoc de ſe dicat in tertia perſona, juxta id, quod coeperat dicere praecedenti verſiculo: et ſum, inquam, ut is, qui eſt deſpectus in mente felicis hominis ob afflictionem et calamitatem; atque ideo ſum jam paratus, ut pede nutem, i. e. a timore Dei et vera pietate excidam, quia improbos video florere, et eorum pacata tabernacula, ut ſequitur Verſu 6. Exponit Aben-Eſra quod de nutatione pedis hic dicitur, ut illud Pſalmi LXXIII, 2. כִּמְעַט נָטָיוּ רַגְלָי, *fere nutarunt pedes mei*, quum felicitatem impiorum viderem. Michaelis etiam in *Supplemm.* p. 204. לַפִּיד habet pro nomine cum praefixo ל, ſed פִּיד collato arabico فَيَدَ, *jactanter inceſſit*, unde فَيَّاد *ſuperbe incedens*, *ſuperbiam* ſignificare putat, et migrata Verſuum interſtinctione recepta, תָּמִים ex fine praecedentis verſiculi ad hunc tracto, locum ſic capit: תָּמִים לַפִּיד בּוּז, *integer ſuperbiae eſt contemtui*

tui. Verum *superbiae* notio nomini פִּיד nullo alio loco est apta, et receptam Versuum interstinctionem nulla codicum aut versionum veterum auctoritate, mera ex conjectura mutare, non est cauti critici. A. Schultensii versionem, *calamitati vilitas adest apud splendidam prosperitatem securi, percussio flagellans* (ita vertit נָכוֹן, ut 2 Sam. VI, 6. גֹּרֶן נָכוֹן, *area percussionis*) *vacillantibus pede,* merito explosit Bouillier, l. c. p. 154. seqq., qui bene monuit, nulla vi, insolentiore hyperbate nullo, nativum loci sensum talem esse: *is, qui in ruinam praeceps agitur, apud fortunatos pluris non sit, quam lampas mox extinguenda.* „Nota exemplarium varietatem in voce לעשתות, quae in prima tantum editione Veneta magnorum Bibliorum scribitur in plurali לְעַשְׁתֹּת, *cogitationibus,* ut et in exemplari Rob. Stephani, at in reliquis exemplis aliarum editionum, et in manu etiam scriptis, לְעַשְׁתּוּת, *cogitationi,* in singulari, forma מַלְכוּת, *regnum,* quomodo et Kimchi citat in Libro Radicum, et omnes Hebraei expositores legunt (de Rossi quoque in plurimis et accuratioribus codicibus cum Schurek scriptum reperit), praeter Mosen Nachmanidem, qui legit pluraliter, sed eodem semper sensu recidente. Solus Kimchi inter omnes in Libro Radicum et in Commentario לְעַשְׁתּוּת aliter exponit, in significatione *nitoris,* quam עֶשֶׁת tenet Cantic. V, 14. et עָשׁוֹת, Ezech. XXVII, 19., ubi בַּרְזֶל עָשׁוֹת *ferrum nitens,* politum et detersum, et Jerem. V, 28. שָׁמְנוּ עָשְׁתוּ *pingues sint et nitidi,* prae pinguedine nitent. Ita hic dicat de se Iobus, quod nunc sit fax contemta, quum antehac fuerit לִזְכוּת וְנוֹעַם *in nitorem et decorem* hominis tranquilli, q. d. nitens et splendens prae tranquillitate et rerum successu, et nunc proclivis ut pede nutet et labatur. Ceteri, quod magis placet, לְעַשְׁתּוּת, vel לְעַשְׁתּוּת in Syriaca significatione exponunt, *juxta cogitationem,* vel *cogitationes,* ut Ps. CXLVI, 4. בַּיּוֹם הַהוּא אָבְדוּ עֶשְׁתֹּנֹתָיו, *eo die pereunt ejus cogitationes,* hominis, cum moritur, ne ei fidatur,

et

et Jon. I, 6. אוּלַי יִתְעַשֵּׁת, *forsan cogitabit nobis*, et Daniel. VI, 3. in Chaldaicis, *rex* עשית *bat* Danielem evehere, idem quod חָשַׁב, *cogit* braice. לְמוֹעֲדֵי, *ad nutationes*, cum Kimchio men ſubſtantivum, quam Participium Benoni, ita poſſit accipi, *paratus ad nutantes*, i. e. u eos, qui nutant pede." MERCERUS. Hieronymu מוֹעֲדֵי habuit pro plurali ſtatus conſtructi e מוֹעֵד *ſtatutum*, quum tamen מ ſit radicale (מָעַד, *nu cillavit*. Nomen רֶגֶל autem intellexit ut Ex 14. שָׁלֹשׁ רְגָלִים, *tribus ſtatis vicibus*. Nam interpretatio ita ſe habet: *Lampas contemta gitationes divitum, parata ad tempus ſtatutı* niore ſenſu, quaſi alteri tempori deſtinata ſit, contemnitur lampas, et rurſum ſuturum ut Rectius Chaldaeorum alter: וּמְתַקַּן לְאִזְדַעְזְעָת רַגְלָא *ſed futurum eſt, ut vacillet ei pes.*

6. יִשְׁלָיוּ אֹהָלִים לְשֹׁדְדִים *At pacata ſunt tal vaſtatoribus*, ſ. *praedonibus*, ut recte Hieronym dones pacatas habent domus, rebus ſecundis ut ſumma fruuntur felicitate, contra quam ſocii eos perdi a Deo, cf. ſupra XI, 20. — וּבַטֻּחוֹת לְמַרְגִּיזֵי אֵל *Et confidentiae ſunt irritantibus Deum*, q criminibus graviſſimis ad iram provocant, ſe alta fruuntur quiete. Ultima verba, אֱלוֹהַּ א בְּיָדוֹ varie explicant. Plerique ſic: *ei* ſcilicet tas, *in cujus manum* (nam mutat numerum) *add* ſubaudiunt *bona, felicitatem*, q. d. cui felic bona conceſſit Deus, cujus manui obtulit quicq bat, כֹּל מִשְׁאֲלוֹת לִבּוֹ *omnia animi ſui vota.* Hieronymus: *Abundant tabernacula praedo audacter provocant Deum, cum ipſe deder in manus eorum.* Alii לַאֲשֶׁר *propter quae* vert *pter ea quae adduxit Deus in manum ejus* numeri) i. e. *eorum*, q. d. Deum irritant confi ſummam felicitatem, quam largitur Deus. Om

nime funt probandi, qui אֱלוֹהַּ h. l. de *falfo Deo* capiunt, quafi fit fenfus: *ei, qui manu fua adducit*, i. e. fecit et portat *Deum* fuum, quum tamen in hoc libro nomen illud de fictitio deo numquam ufurpetur. Rectum viderunt procul dubio, *qui portare Deum in manu fua* exponunt; *manum fuam pro Deo habere*, collata cognata et proverbiali quafi locutione Genef. XXXI, 29. Deut. XXVIII, 32. Habac. I, 11. 16. Mich. II, 1. הֵבִיא propr. *adfert*, i. e. portat, gerit, ut Levit. VII, 30. Deut. XXVI, 10. Senfus igitur: *illi* fcil. eft omnigena felicitas, *qui manum fuam*, aut potentiam, *pro Deo habet*, defcriptio hominis protervi et violenti, qui licitum fibi putat, quicquid lubet.

7. 8. 9. Minus commode ea quae fequuntur a quibusdam eo referuntur, quod ex animantibus omniumque fere rerum creatarum univerfitate vanitati obnoxia, probare velit Iobus, majorem effe improborum felicitatem et commoda, quam proborum. Nexus potius a Verfu tertio repetendus, ubi Zopharo, fapientiae divinae altitudinem memoranti, reponit Iobus, eo etiam non docente, talia fibi pridem nota effe, nulli amicorum fe in ejusmodi fcientia concedere, utpote qui mentis oculos fatis acres habeat, ad ea praefertim difpicienda, quae nemo eft cordatior, qui ignorare poffit. Enimvero, pergit, id te animalia docebunt, et, muti licet, pifces praedicabunt, providentiam omnia moderantem. Tres verficuli a quarto ad fextum, per parenthefin inferti, huc non refpiciunt, fed durum fociorum in fe animum exagitant.

11. In וְחֵךְ Vau eft הַהַשְׁוָאָה, *adaequationis*, ut Hebraeorum Grammatici vocant, ut fupra V, 7. (vid. p. 165. lin. ult.). Senfus eft: annon ficut guftu deprehenduntur et dijudicantur ciborum fapores, quis dulcis, quis amarus, ita et fermones aure, auris judicio discernendi funt et dijudicandi funt, fintne veri an falfi? Aurem autem non externam tantum intellige, fed et internam, id eft, exactum judicium, quod iis, quae audiuntur,

tur, eſt adhibendum. Varie varii hanc ſe
modant. Sed videtur ejus ſenſus certus e
infra colligi, ubi Elihu inquit: *Audite*
me auſcultate, לִין תְּבַחֵן וְחֵךְ יִטְעַם לֶאֱכֹל
dem auris ſermones probat, non ſecus
medendo guſtat. Ita et hic ſocios ſuo
carpit, quod non diligenter expenderint
animo prolata eſſent, ſed aliorſum interp
nec ſatis dijudicaſſent et examinaſſen
ſane erat, purgatam aurem afferre, e
probe judicare, non ita me carpere et c
hoc referunt ad experientiam, quaſi lo
ea allaturum de ſapientia Dei, quae ex
quo res certiſſime cognoſcuntur, et qua
tia ſit edoctus.

12. Sunt qui putent hic perſtring
tanquam juniores, neque ita experimen
gnitione valentes. Alii verſiculum ad e
Bildadus ſupra VIII, 8. dixerat, *interrog*
de te compone ad perveſtigationem pat
haec dirigantur: fateor eſſe in ſenibus
dixiſti, eſt quidem veneranda memoria e
trum auctoritas, verum non tanti eſſe d
ejusque auctoritas, ut quae illi contra ju
ctrinae et ſapientiae divinae dixerint, ſeq
dem in illis ſapientia, ſed in Deo longe n
Alii cum proximo Verſu hunc connectun
pientia et prudentia apud homines longo
et multorum annorum uſu acquiritur, di
rae ingenita et innata eſt. A. Schultens
nuare exiſtimat Iobum, ſe alios deſiderar
num ſuorum, maturiore et ſolidiore inte
tos, qui ſinceram pietatem, juſtasque
preſſae querelas, ab impietate et hypoc
Reiskii conjecturam, hunc Verſum de
eſſe, et ſtatim poſt ſecundum ponendum,

ficiat. Michaelis putat, Iobum afferre inde a Verſu 13. usque ad finem Capitis antiquum carmen, in quo omnia, quae in mundo eveniunt bona et mala, divinae potentiae tribuantur, illudque commendare primo quidem hoc nomine, quod non ſit dubium, quin ab omnibus approbetur, qui illud audirent, uti palatum cibos guſtaret (Vs. 11.); deinde, quod propter experientiam longaevae vitae majorum jam per ſe auctoritatem haberet. Alii *ſenibus* hoc Verſu commemoratis, ſocios ſ. adverſarios Iobi intelligendos haud dubitant, quippe quibus infra XXXII, 4. זְקֵנִים, *ſenum*, titulus tribuitur; ut pungat illorum de ſe ſiniſtra judicia, qualia a viris, provectis ſenecta, et longo rerum uſu ſubactis, ſe non exſpectaſſe innuat. Ita hic Verſus cohaerebit cum praecedente, hoc ſenſu: rectius de me judicate, id quod omnino mihi jure exſpectandum de vobis, utpote ſenioribus et canis, quum judicium maturius aetatem provectiorem comitari debeat. Ego tamen ob ea, quae infra XV, 10. Eliphaſus dicit: *etiam inter nos eſt canus, etiam decrepitus, et qui patre tuo ſit annoſior,* quae manifeſte haec verba reſpiciunt, exiſtimo potius, modeſte de ſe loqui Iobum, non dicens: ego ſenex ſum, et experientia valeo, itaque vos docebo, quae per aetatem de Dei ſapientia cognovi; ſed generali ſententia dicit, ſenibus, quibus et ipſe ſeſe accenſet, quum jam tunc eſſet grandaevus (cf. Prolegomm. p. 9. not.), ſenibus, inquam, quum experientia valeant et prudentia, eſſe credenda, quae ipſe de modo et ratione, qua Deus utitur in rerum humanarum gubernatione, protulerat paſſim, praeſertim ſupra IX, 22—24. Quia autem adverſarii ſuperbe ſibi altiſſimarum rerum ſcientiam arrogabant, et, quaſi ignoraret Iobus, illum docuerunt oſtenderuntque a Deo omnia fuiſſe fabricata, et alia, quae divinam ſapientiam et facultatem praedicant; jam Iobus illa non tam dicit eſſe occulta, ut non ipſa ſe prodant omnibus, qui cum mediocri ingenio mediocrem attentionem adhibere voluerint. Deinceps ergo de Dei ſapientia

agit longe magnificentius et apertius quam illi, afferens, quae rara facit Deus sua sapientia, (hominibus ignota ratio, in quibus plane sit ac et in quibus, cessante omni humana ratione, D tia plane sit adoranda et suspicienda.

13. Non sapientia tantum pollet, qua 1 administrat, sed et potentia, cui resisti non qua exsequitur sapienter a se ordinata et decr(

14. Contra eum nihil omnino valet human Si diruerit domos, urbes, regna, non instaure dirutum. *Si* יִסְגֹּר עַל־אִישׁ *clauserit super* ז סְגוֹר *claustrum*, s. vincula, si retruserit que vincula, aut in malum aliquod conjecerit, יִפָּתֵחַ *solvetur*, non poterit inde se extricare, et exi culis aut malis a Deo immissis. Cf. supra XI, :

15. יַעְצֹר *Cohibet* aquas, ut constrictae q nequeant, sive *coelestes* intelligas, sive e fontil das; contra שִׁלַּח, recte observante A. Schulte significet simplicem *emissionem* e nubibus, e fo alveis, verum etiam *effusionem*, quae fit adm habenis, omnique freno soluto, ut quaqua ve1 viem stragemque ferant. Verbum יִבָשׁוּ *exaresc* dam trahunt ad *semina*, *fruges*, et omnia, qu terra, quae penuria imbrium arescunt et lab(potest satis commode ad *aquas* referri, quae et *exarescere* dicuntur sensu populari, quum i: velut extinctae sunt.

16. עִמּוֹ עֹז וְתוּשִׁיָּה *Cum eo*, penes eun *et ratio*. תּוּשִׁיָּה (de cujus etymo vid. supra (h. l. denotat rationem certam et prudentem, (ex aequitatis norma et juris formula administra rannice putes eum suo robore abuti. Robore q let, sed interim etiam certa lege et ratione om nat, ut nihil impotentia quadam tyrannica a לוֹ שֹׁגֵג וּמַשְׁגֶּה *Ei*, in manu et potestate ejus *rans et errare faciens*. Dei moderamini quae

num facta, dicta, conſilia, ſubeſſe neceſſe eſt, ſic ut nullus apud mortales exiſtat aut deceptor, aut deceptus, quin talis ſit, volente Deo, id eſt fieri ſinente, quum prohibere poſſit.

17. Alia affert rara et extraordinaria, quae Deus potentia ſua et ſapientia facit inter homines, quorum ratio ſaepe eſt ipſis ignota; utpote tam profunda et impervestigabilis, ut omnem rationem humanam non tantum ſuperſcandat, ſed et confundat atque conturbet. Ac primum quidem dicit de prudentia ἡγεμονικῇ viris principibus ſubducta divinitus, unde maximae rerum converſiones et confuſiones in regnis et rebus publicis exſiſtere ſolent. מוֹלִיךְ יוֹעֲצִים שׁוֹלָל *Abducit conſiliarios*, i. e. moderatores terrae, qui ſuo conſilio omnia regunt, et quorum conſilio omnes ſubſcribunt, ac illud maxime reges ſequuntur (cf. ſupra III, 14.), *ſpoliatum*, ſcil. unumquemque eorum, i. e. ſpoliatos, ut ſupra Vs. 7. *roga* בְּהֵמוֹת וְתֹרֶךָּ *beſtias et docebit te*, ſcil. unaquaeque earum, i. e. docebunt te. Alii ſubſtantivum malunt: *abducit in ſpoliationem et praedam*, ut ſpolientur ab hoſtibus et illis praedae ſint, ita ut nil illis profuerit ipſorum conſilium ad hoc vitandum. Senſus eodem redit; ſed *praeda* eſt alias שָׁלָל. Hebraei, ut prius hemiſtichium poſteriori accuratius reſpondeat, שׁוֹלָל fere *ſpoliatos* mente, judicio ac mente privatos exponunt, quomodo et *ſpoliandi* verbum ſumendum volunt Pſ. LXXVI, 6. אֶשְׁתּוֹלְלוּ אַבִּירֵי לֵב *ſpoliati ſunt fortes corde*, q. d. privati animo et conſilio. Idem Hieronymus ſequutus, qui *abducit conſiliarios in ſtultum ſinem* reddidit. Et Syrus: *ducit* ܡܠܟ̈ܐ ܠܫܛܝܘܬܐ *reges in ſtultitiam*. Sed שׁוֹלָל pro *mente privato* plane arbitrario ſumitur, nec verbum Pſalmorum loco memorato tali ſignificatione capere neceſſe eſt. Apte praeterea dicitur: *ſpoliatum*, vel *in praedam factum abducere* aliquem, ſed minus commode: *ſtultum abducere*. Bene autem hemiſtichia ſibi in-

invicem respondent, sensum si spectes. Nam in priori hemistichio dicitur, Deum potentia sua efficere, ut illi, qui victoriam sibi solertissimis suis consiliis promittebant, a successu caderent, ad quem suas cogitationes et machinas intenderant, victi et spoliati abducti. Huic igitur sententiae, frustrationem consilii exprimenti, jam apte subjungitur: וְשֹׁפְטִים יְהוֹלֵל *et judices ad insaniam adigit*, rectores, qui jus dicunt, et penes quos sunt rerum gubernacula, stultos facit, et mente captos, infatuat.

18. מוּסַר מְלָכִים פִּתֵּחַ *Coërcitionem regum solvit*, auctoritatem et imperium illis adimit. מוּסַר non est *jugum tyrannicum*, quod subditi excutiant, sed *disciplina vinciens*, et optimis legibus continens atque coërcens subjectos. Verbum פִּתֵּחַ de *dissoluta* et *disjecta potestate* et dicitur infra XXX, 11. — וַיֶּאְסֹר אֵזוֹר בְּמָתְנֵיהֶם *Et obligat cingulum in lumbis eorum*, *cingulum* intellige *funem*, ut Hieronymus vertit, i. e. conjicit eos in vincula. Alii contrario sensu capiunt: accingit eorum renes cingulo, i. e. eos confirmat in regno et roborat, coll. Ps. XCIII, 1. עֹז הִתְאַזָּר, *robur, quo accinxit se*. Sed usus verbi אָסַר de *vinculis*, aut *molesta ligatione* intelligendum suadet, cf. Genes. XLII, 24. Judic. XV, 13. al. Imperium regibus adimit, et eorum lumbos fune constringit, ut captivi sint, et in vinculis detineantur. In vocibus אֵזוֹר, מוּסַר, יֶאְסֹר, observa paronomasiam Hebraeis elegantem.

19. מוֹלִיךְ כֹּהֲנִים שׁוֹלָל *Abducit primates spoliatos*, in praedam factos, ut nihil illis sua celsitudo profuerit, quo minus praedae sint. כֹּהֲנִים quidam sumunt frequentiore *sacerdotum* significatione, ut tres magnatum gradus tribus hisce versiculis afferantur diversi, primum consiliarii et judices, tum reges, postremo sacerdotes. Ita Hieronymus: *ducit sacerdotes inglorios*. Sed *potentibus*, אֵיתָנִים, in altero hemistichio, melius quadrabunt *principes*, proceres, qui primo loco sunt post reges, quales nomine כֹּהֲנִים significantur 2 Sam. VIII, 18. coll.

coll. cum 1 Paral. XVIII, 17., item Genef. XLI, 45. XLVI, 20. Exod. II, 16. Chaldaeus quoque h. l. רַבְרְבָנַיָּא *magnates;* vertit. אֵיתָנִים *Validos, fortes,* Hieronymus haud male *optimates* reddidit. Intelligendi potentes et bellicofi principes, fortitudine fua et robore freti. Et hos tamen Dei potentia יְסַלֵּף *evertit,* ut nihil illis fortitudo et robur profint, quo minus vincantur. Minus apte Michaelis in *Supplemm.* p. 1771. noftra verba *rivos perennes avertit,* f. *in transverfum agit,* reddidit, quae fic explicavit: facit, ut perennes rivi, aliorfum acti, populum deftituant. Videlicet אֵיתָנִים fumit de *rivis perenbus,* ut Deut. XXI, 4. Pf. LXXIV, 15. Amos. V, 24., qui tamen quam fint alieni a noftri fermonis ferie, unusquisque intelligit ipfe. Nulla autem dubitatio eft, nomini אֵיתָן non folum ineffe *perennitatis* notionem (coll. arab. وتن vid. A. Schultensii *Origg.* L. I. Cap. VIII.), verum etiam *firmitatis* (vid. Mich. VI, 2.), et *roboris* (ut Gen. XLIX, 24.), quae fignificationes a priore illa funt derivatae, aut certe cognatae. Ita Chaldaei Jerem. V, 15. גּוֹי אֵיתָן *populus validus* vocantur, quem ipfum fignificatum et h. l. veteres omnes expreffferunt.

20. מֵסִיר שָׂפָה לְנֶאֱמָנִים *Aufert labium,* fermonem, dicendi facultatem, *fidis,* f. *iis, quibus creditur,* i. e. fide digni habentur, qui, quaecunque dicunt, fidem inveniunt, adeo perfuadere hominibus eloquentia fua et auctoritate poffunt. Saepe נֶאֱמָן fignificat eum, qui fidus habetur, cui aliquid concreditur, 1 Sam. III, 20. Num. XII, 7., hinc, quorum confilium ob facundiam certum eft, et ab omnibus recipitur. Alii fumto Niphal reciproce: *qui fibi ipfis fidem faciunt,* i. e. fibi confidunt. Hieronymus: *commutans labium veracium,* i. e. efficit, ut veridici antea et fideles falfa plurima, aut a fano fenfu vacua fundant. וְטַעַם זְקֵנִים יִקָּח *Et fenfum,* judidicium ac rationem (ut Pf. CXIX, 66. Jon. III, 7.) *fenum,* qui prudentia valere folent, *tollit,* cum vult, ut ubi

erant

erant ſapientiſſimi, jam omni prudentia et judicio careant; ac fatua et perniciosa dent conſilia.

21. שׁוֹפֵךְ בּוּז עַל־נְדִיבִים *Effundit ignominiam ſuper principes*, nobilibus et honoratis contemtum adſpergit. נְדִיבִים ſunt alii a ſuperioribus, proprie *munifici*, qui ſua munificentia et liberalitate inclareſcunt, hinc in univerſum, *nobiles*, *principes* viri. Ceterum prius hoc hujus Verſus hemiſtichium una cum poſteriori hemiſtichio Verſus penultimi hujus Capitis in eundem Verſum compacta reperiuntur Pſ. CVII, 40. — וּמְזִיחַ אֲפִיקִים רִפָּה *Et zonam robuſtiorum remittit*, laxat, i. e. eos enervat, et ad reſiſtendum hoſtibus inhabiles reddit. Orientales enim promiſſis utentes veſtibus, praecincti expeditiores ad pugnam ſunt et res omnes; quibus autem laxa zona eſt, et veſtes pendentes, ad opus faciendum minus apti et faciles. Bene Chaldaeus noſtra verba interpretatus eſt: וְתָקוֹף מַלְכַיָּא מַחְלִישׁ *et fortitudinem regum infirmat.* Michaelis in *Supplemm.* p. 1496. pro מְזִיחַ aliis vocalibus מַזִּיחַ pronunciandum putat, quod *ſitulam* vult ſignificare, collato arabico مِنْزَحَةٌ *ſitula*, a نزح *hauſit.* Unde locum noſtrum ſic vertit: *ſitulam ſcaturiginum laxat*, vel, *ſolvit*, i. e. ſcaturigines exſiccat. „Fluviorum Diis, addit, ſolebant amphoras dare, quibus aquam hauriunt ex ſubterraneo theſauro et effundunt, quod apud veteres uſitatiſſimum vel in hunc diem apud nos non inſolitum." Alucinationes, a tali viro vix exſpectandae! מְזִיחַ *zonam* ſignificare, etſi etymon ignoremus, certum tamen eſt ex cognato מֵזַח Pſ. CIX, 19. Jeſ. XXIII, 10. אֲפִיקִים alias, ut Pſ. XVIII, 16. Jeſ. VIII, 7., *alveos* denotat, tum ipſam aquarum vim, in illis decurrentem, *torrentes* ſummo impetu fluentes, hinc et homines, qui magno impetu irruunt, *robuſtos*, validos, unde הִתְאַפֵּק, *corroborare ſeſe*, animum ſumere, 1 Sam. XIII, 12.

22. Ab-

22. Abſtruſiſſima quaeque, et in locis profundis velut in tenebris poſita, quae numquam putaſſent aut ſperaſſent homines conſpicua futura, ea eruit et hominum oculis ſubjicit. Quod alii ad prophetias, quas praedicunt Prophetae, Dei conſilia occulta pandentes, alii ad regum conſilia, quae licet occulta maxime, aliquando pateſiunt, alii ad conjurationes eorum, qui inter ſe conſpirarunt, quae etſi putarentur maximae arcanae, innoteſcunt tamen, alii alio referunt. Sed generali ſenſu accipiendum, abſtruſiſſima quaeque in lucem a Deo proferri poſſe ſapientia ſua et robore.

23. מַשְׂגִּיא לַגּוֹיִם וַיְאַבְּדֵם *Creſcere facit gentes*, incrementa dat gentibus, *et* rurſum *perdit eas*, quas multiplicarat et magnificarat; vel: has quidem, ubi vult, auget ac propagat gentes, alias rurſum perdit, quum vult, et quas vult. Alterum hemiſtichium, שֹׁטֵחַ לַגּוֹיִם וַיַּנְחֵם nonnihil ambiguitatis habet, quum tam שֹׁטֵחַ, quam וַיַּנְחֵם, utrumque vel bono, vel malo ſenſu accipi poſſit. Hinc aliqui ſic explicant: *extendit*, i. e. expandit ſuper faciem terrae, ac multiplicat et propagat *gentes, et* rurſum *abducit eas*, in exitium, vel, in exſilium, ut 2 Reg. XVIII, 11. Sic Kimchi in Lexico שֹׁטֵחַ explicat מַרְחִיב *dilatat* et amplificat illis locum et haereditatem, poſtea vero eas in exſilium agit et abducit, vel easdem, vel alias, quas libitum fuerit. Et A. Schultens hanc interpretationem veram eſſe, vix ait dubitari poſſe, quum apud Arabes verba سطح, بسط, et مهد, quae *expandendi* ſignificationem communem habent, frequentari ament in *ſedibus commodis lateque fuſis gentium ac populorum*. Ita a Dsjeuhario adducitur formula سطح الله الارض, שָׁטַח אֱלוֹהַּ הָאָרֶץ, *expandit Deus terram*, pro *commodis et amplis ſedibus porrexit ad inhabitandum*. Aliud vero eſt, *terram expandere*, figura ab aulaeo, ſive a ſtragulo deſumta, aliud, *gentes expandere*, quod et *diſpergere eas*, ſedibus ejectas, indicare poteſt

poteſt, vel: *extendit humi proſtratas,* quae ipſa notio arabica dialecto confirmari poteſt: nam سطح eſt etiam *humi proſtravit, et ibi extendit.* Ita Alexandrinus: καταστρωννύων ἔθνη, καὶ καθοδηγῶν αὐτά. Et Hieronymus: *et ſubverſas in integrum reſtituit.* Alias conjecturas vid. in Michaelis *Supplemm.* p. 2316. Ego malim שָׁטַח *expandere* ſumere pro *diffundere,* quum excurſiones faciunt et fines dilatant, cui oppoſitum eſt וַיַּנְחֵם, *reducit eas* poſtea et arctat unum in locum, earum impetum compeſcens et ſedans, reducit in ſuos fines et conſtringit.

24. מֵסִיר לֵב רָאשֵׁי עַם־הָאָרֶץ *Adimit cor,* mentem, ſapientiam (Vs. 3.) *capitum,* ducum, principum (Deuter. XXXIII, 5. 21.) *populi terrae,* ut judicio privati, et ſapientia ſolita, qua feliciter populum regebant, jam et ſe et populum in exitium adducant. Hoc eſt, quod ſubjungit, וַיַּתְעֵם בְּתֹהוּ לֹא־דָרֶךְ, *et errare eos facit per vaſtitatem ſine via,* ubi non eſt via, per deſertum invium, ubi nulla agnoſcitur via, quae in urbem aliquam aut locum habitatum ducat. Mente jam deſtituti vias et rationes ineunt incommodas et perniciofas, quae et ſe, et populum ſibi ſubditum in exitium adducant, ut velut in invia utrique adducantur. Cf. ſimilem figuram Jeſaj. XL, 23.

25. יְמַשְׁשׁוּ־חֹשֶׁךְ וְלֹא־אוֹר *Palpant tenebras et non lucem,* ut in ſummis tenebris verſentur, et mentis ac conſilii inopia, ſine ulla luce, ut rectam rationem, qua tanquam luce dirigantur, inire nequeant. Poſtremo, וַיַּתְעֵם כַּשִּׁכּוֹר, *et errare eos facit ſicut ebrium,* eleganti ſimilitudine mentis eorum inopiam et vertiginem indicat, ut neſciant, quo eant, vel quid agant. Cf. Jeſ. XIX, 14. XXIV, 20. XXIX, 9. 10.

CAP. XIII.

1. וַתָּבֶן לָהּ *Intellexit, percepit illud,* i. e. hoc totum, haec omnia de Dei ſapientia, potentia, et providentia, quae dixi. Haec non aliunde, ſed a me ipſo experientia et longo eorum uſu edoctus cognovi.

2. Cf. ſupra XII, 3.

3. Poſt expolitam Dei ſapientiam et potentiam pluribus verbis et magnificentius, quam feciſſent ſocii, quodque omnia illa probe noſſet, et aeque ac illi intelligeret Iobus, aggreditur ad refutanda eorum dicta et rationem, qua ſecum agebant. Proponit autem initio, ſe velle non cum ipſis, ſed coram Deo agere et disputare, quod ipſi ſint mendaciorem conſarcinatores, et falſis rationibus ſecum agant, Deus autem ſit verax, nec ſecum acturus niſi veris rationibus. Prima verba: *enimvero ego ad Omnipotentem loqui velim,* adverſus Zopharum ſunt directa, qui ſupra XI, 5. dixerat: *atque utinam Deus loqueretur!* Q. d. id non refugiam, quod dixiſti, ſane cum eo disputationem inſtituere pervelim.

4. טֹפְלֵי־שָׁקֶר Hieronymus bene *fabricatores mendacii* vertit, nam טָפַל proprie eſſe *elaborare, concinnare,* ſtudio atque arte, cognoſcitur ex ejusdem verbi uſu apud Arabas, qui et طفّل الكلام *elaboravit, cum cura inſtituit ſermonem,* dicere ſolent. Ac de mendaciorum fabricatione, ut hic, reperitur quoque Pſ. CXIX, 69. Cf. MICHAELIS *Supplemm.* p. 1022. ſeqq. *Concinnatores falſitatis,* ſ. *mendacii* vocat ſocios, quod, dum juſtitiam Dei defenderent, et gloriam, quam praetexebant, tuerentur, Iobum accuſarent, et pro injuſto ac impio haberent: ex eo, quod Deus juſtus ſit, et non niſi juſte puniat et affligat, colligentes juſte affligi Iobum, ac ideo impium eſſe. Porro illos vocat רֹפְאֵי אֱלִל, *medicos nihili,* i. e. inutiles (ut Zachar. XI, 17. רֹעִי הָאֱלִיל *paſtor*

paſtor nihili, eſt paſtor inutilis), vanos, quod, quum ad conſolandum Iobum veniſſent, pro eo, quod ejus dolorem ſedare et mitigare debuerant, eum potius iniquis ſuis ſuſpicionibus, falſisque criminationibus augebant magis atque exaſperabant. Hieronymus nomen אֱלִיל cepit *falſitatis*, vanitatis, notione, cui nil veri et ſolidi inſit, vertitque: *et cultores perverſorum dogmatum.*

5. Utinam prorſus taceretis! Sapientes potius haberemini tacendo, quam tam falſa et inepta proloquendo. Sententia proverbialis eſt Proverb. XVII, 28. *Etiam ſtultus tacens ſapiens habetur*, quia tacendo ſaltem ſtultitiam ſuam non prodit.

6. רִבוֹת שְׂפָתַי *Contentiones labiorum meorum;* ſic vocat ſermonem, quem deinceps proferre animus ipſi eſt, propterea quod ſocios inſtituit objurgare et accuſare, quod pro Deo loquantur iniquum, et perſonarum reſpectu utantur, Vs. 7. 8. רִיב *lis*, et Exod. XXIII, 2. ſine Jod ſcriptum reperitur. In quibusdam libris extat רִבּוֹת, cum Dageſch, eliſi Jod compenſandi cauſſa additum; ſed in emendatioribus exemplaribus ſine Dageſch ſcribitur.

7. הַלְאֵל תְּדַבְּרוּ עַוְלָה *Numquid pro Deo loquemini perverſitatem?* i. e. perverſum, iniquum, וְלוֹ תְּדַבְּרוּ רְמִיָּה *et pro eo loquemini fraudem?* fraudulenda, dum ſcilicet, ut ejus defendatis juſtitiam, me accuſatis ut impium? Itane Dei cauſa agenda, ut ejus gratia mihi ſitis iniqui? Deus hac veſtra defenſione non indiget, neque ita ſe defendi poſtulat cum alterius detrimento, ut ei fiat injuria. רְמִיָּה, *Doli*, fraudis, ſocios inſimulat, quod quum illi ante actae vitae ſuae innocentiam noſſent, ita nunc ſpecie honoris et juſtitiae divinae ipſum pronuntiarent ex miſeriis Deo inviſum et impium. Lamed in הַלְאֵל et לוֹ ſignificat בַּעֲבוּר, *pro, in gratiam*, ut Judic. VI, 31. הַאַתֶּם תְּרִיבוּן לַבַּעַל, *vultisne pro Baale litigare?*

8. הֲפָנָיו תִּשָּׂאוּן *Num vultum*, i. e. perſonam *ejus accipietis? Faciem accipere* eſt: non *cauſam*, ſed *perſonam* reſpicere, ut iniqui ſolent judices, qui contra innocen-

nocentem pronunciant pro eo, qui et quia potentior et honoratior eſt. Num, inquit, Deo gratificari ſtudetis, quaſi eo ille opus habeat, ut hominum more in judicio favor ei exhibeatur, neglecto jure, ut fit? Non talis eſt Deus. Veris et ſolidis rationibus ſe defendi vult, non favore; ut in ejus gratiam me opprimatis et damnetis, ut ejus juſtitiam aſtruatis. אִם־לָאֵל תְּרִיבוּן *Num pro Deo contendetis*, ejus cauſam agetis (cf. not. ad Verſ. praeced.)? Eſtne par vos ejus cauſam agere? Minime vero; ipſe ſe ſatis defendet; nihil neceſſe eſt ei patroni ſitis.

9. הֲטוֹב כִּי־יַחְקֹר אֶתְכֶם *Num bonum* ſcilicet vobis erit, num proderit, *ſi perſcrutaverit vos?* Non bene vobis cedet, ſi factum veſtrum diſcuſſerit. אִם־כְּהָתֵל כֶּאֱנוֹשׁ תְּהָתֵלּוּ בוֹ *Num ſicut illuditur homini, illudetis ei?* Putatisne fore, ut ei os oblinatis, et verba detis, ut homo ſolet homini, quum amico favens ejus cauſam, etſi iniquam, defendit jure neglecto? Non ita eum circumvenietis. Illuditur quaſi Deo, dum cauſa ejus falſo agitur.

10. הוֹכֵחַ יוֹכִיחַ אֶתְכֶם *Arguendo arguet vos*, ſevere et graviter vos increpabit et in vos animadvertet, אִם־בַּסֵּתֶר פָּנִים תִּשָּׂאוּן *ſi in occulto faciem ſuſceperitis*, ſi occulte ejus perſonae rationem habueritis, quod vos hoc facere dicatis in ejus honorem, quum interea apud vos ſciatis me innocentem eſſe. Ideo dicit *in occulto*, quia contra conſcientiam Iobum quum ſcirent innocentem, impium tamen pronunciabant ex malis ſibi inflictis, ut Dei juſtitiam defenderent, quia ille injuſte non affligat; aliud extrinſecus oſtendentes, aliud vero habentes in pectore. Ceterum quod poeta Iobo haec verba tribuit: *redarguet vos Deus*, occulte videtur reſpicere totius negotii exitum. Nam tandem Deus adverſus ſocios pro Iobo ſententiam tulit, voluitque Iobum pro illis ſacrificia offerre, quod non recta eſſent loquuti ut Iobus, XLII, 8. Cf. not. ſupra ad VIII, 7.

11. Non

11. Non ſunt verba *monentis*, quaſi dicat: majeſtas Dei vos debebat terrere, quo minus ita temere de eo loqueremini; ſed *accuſantis* potius praepoſtere territos metu eminentiae Dei. Nonne vos, inquit, ſtupido quodam et inconſiderato timore timetis Dei excellentiam et majeſtatem, et terror quidam major, quam qui decet, vos invadit? ut non audeatis in cauſa, quae Deum etiam attingit, ſobrie judicare, et me innocentem pronunciare; quaſi ſtatim is, cui cum Deo res eſt, pronunciandus ſit impius?

12. Qui Verſu ſuperiore adhortationem exiſtimant contineri ad pertimeſcendam Dei majeſtatem, quae ſocios ab inani ac temera loquacitate retinere debeat, hunc Verſum capiunt pro antitheſi, qua velit Iobus ſocios deprimere et abjectos oſtendere prae Deo, cujus majeſtatem dixerat oportuiſſe illos revereri: ille ſublimis eſt tremenda majeſtate, vos viles, contemti, et in cinerem redigendi. Hi igitur locum interpretantur hoc modo: *memoriae veſtri* ſunt *comparationes cineri*, i. e. comparantur cineri: quicquid in vobis memorabile eſt, ut opes, dignitas, potentia et ſplendor, nomen denique ac fama veſtra, nihil eſt aliud, quam cinis, omnia vana et inania. In poſteriore hemiſtichio vero גַּבִּים, *dorſa*, intelligunt de *corporibus*, ut ſenſus ſit: corpora veſtra argillacea et lutea ſunt, ut ſupra IV, 19. Eliphaſus homines dixerat habitare *domos luteas*. Eo ſenſu jam Hieronymus hunc Verſum cepit, quem ſic vertit: *Memoria veſtra comparabitur cineri, et redigentur in lutum cervices veſtrae.* Sed quum in toto, qui praeceſſit, ſermone Iobus futilitatem eorum, quae a ſociis prolata eſſent, carpſerit, et in Verſu antecedente objurgarit illos, quod ſtupido quodam et inconſiderato Dei timore perculſi, ipſum ut ſontem damnarent; malo illis accedere, qui זִכְרֹנֵיכֶם active exponunt, *quae memoratis*, i. e. ratiocinia et argumenta veſtra, מִשְׁלֵי־אֵפֶר vero, quod aliqui *ſimilitudines cineris* reddunt, videntur rectius *ſententiae cineris*, ſ. cinereae,

cinereae, i. e. levissimae, futilissimae, interpretandae. In altero hemistichio גַּבִּים, *dorsa*, A. Schultens recte monet accipienda esse figurate pro *praesidiis, propugnaculis*, ut synonymum ظهر saepe apud Arabes. Sic Haririus in Consessu IX. ليشتد ظهره عند الخصام *ut corroboretur dorsum ejus in litigando*, i. e. ut habeat validum praesidium et robur. Et infra XV, 26. גַּבֵּי מָגִנִּים sunt *dorsa clypeorum*, i. q. arabic. ظهر المجن. Hinc erit figurae h. l. usurpatae sensus hic: argumenta vestra, quibus me impugnatis, plane sunt infirma, similia propugnaculis lutosis s. argillaceis, quae facillime corruunt. In qua posterioris hemistichii interpretatione consentientem habemus Doederleinium, qui tamen prius membrum aliter capit: „*Tabulae vestrae memoriales sunt cineritiae; praesidia lutosa praesidia vestra.* Solent Orientales tabulis seu columnis inscribere carmina et sententias memoratu dignas, rupibus praecipue et plumbo. Si autem cineri vel pulveri mandentur, facile pereunt. Ultima verba proprie sic vertas: *dorso lutosa dorsa vestra.* Metaphorice transfertur ad omne praesidium vel propugnaculum, quod si luto struitur, brevi dilabitur. Omnia vestra argumenta infirmitate laborant." לְגַבֵּי propr. *in dorsa*, s. sicut dorsa, de quo particulae ל usu vid. Storrii *Observatt.* p. 288.

13. הַחֲרִישׁוּ מִמֶּנִּי וַאֲדַבְּרָה־אָנִי *Silete a me*, me finite (constructio praegnans, pro הַחֲרִישׁוּ וְחִדְלוּ מִמֶּנִּי cf. supra VII, 16. 1 Sam. VII, 8. Jerem. XXXVIII, 27.), *et*, ut *loquar ego*, finite me solum loqui. Quia vestra dicta nihil prosunt, nec quicquam consolationis afferunt. וְיַעֲבֹר עָלַי מָה *Et transeat super me quid*, quicquid, i. e. quicquid mihi evenerit hucusque, et evenire possit deinceps, quicquid tandem mihi accidat, decrevi cum Deo agere veraci et justo, ei meam causam exponere, apud ipsum animum meum, et querelam omnem effundere. מָה, *quid*, recte notat Kimchi absolute hic dici,

dici, בְּהֶסְתֵּר דָּבָר, *cum ellipsi verbi*, q. d. transeat super me מַה שֶׁיַּעֲבֹר *id quod transeat*, eveniat mihi quidvis, nec curo, quid mihi sit eventurum, dum loqui liceat. Eodem modo מָה usurpatum reperitur 2 Sam. XVIII, 23., ubi Ahimas, filius Sadoki, quum a Joabo revocaretur, ne mortem Absalomi Davidi renunciaret, quod non gratus nuncius esset venturus, *Atqui*, inquit, וִיהִי־מָה אָרוּץ *et sit quid*, i. e. quicquid fuerit, quisquis futurus sit successus, *curram*, ut hunc afferam nuncium. Minus recte nostra verba Hieronymus vertit: *ut loquar quodcunque mihi mens suggesserit.*

14. עַל־מָה nec est *quare?*, nec *quam ob rem* vertendum, sed, ut recte monuit A. Schultens, non alio modo sumendum, quam Versu, qui proxime praecessit, *super quicquid fuerit*, i. e. nulla ratione habita gravissimorum periculorum. Gemina phrasis, אֶשָּׂא בְשָׂרִי בְשִׁנָּי *feram* s. tollam *carnem meam in dentibus meis*, et נַפְשִׁי אָשִׂים בְּכַפִּי *animam meam ponam in manibus meis*, infert *audaciam animosissimam*, et projectam veluti ad quaevis pericula. Sic 1 Sam. XXVIII, 21. *Posui animam meam in manibus meis* est praesentissimo vita periculo me exposui et objeci. Quod enim in manibus ponitur, haud satis tutum est, cum auferri, excidere, et elabi possit. Cf. not. ad Ps. CXIX, 109., ubi eadem dictio. Athenaeus *Deipnos.* L. XIII. p. 569. C. adducit Xenarchi Versus ex ejus *Pentathlo*, ubi eadem formula: Ἀεὶ δὲ τετρεμαίνοντα καὶ φοβούμενον, Δεδιότα, ἐν τῇ χειρὶ τὴν ψυχὴν ἔχοντα· *Trementem jugiter, plenum formidine, semper paventem, animamque gestantem in manu.* Idem illud signari phrasi in priori hemistichio usurpata, *tollam carnem meam meismet dentibus*, parallelismi leges arguunt. Audacissimo impetu ruam in mediam quasi mortem. „Adagium Arabibus protritum, لحم على وضم *caro super ligno lanionis*, pro iis, qui expositi sunt periculis, plagis, mortibus, car-

carnificinae omni. Hinc anſa ſumta ad *audaciam projectiſſimam* figurandam, qua quis dicitur ſuam ipſius carnem, dentibus velut ſublatam, periculis, plagis, mortibus, offerre.“ A. Schultens.

15. הֵן־יִקְטְלֵנִי לֹא אֲיַחֵל *En, occidet me, non ſperabo,* i. e. etſi occiderit me, nihilque mihi ſuperſit ſpei, etiamſi actum ſit de me, אַךְ־דְּרָכַי אֶל־פָּנָיו אוֹכִיחַ *attamen,* nihilominus, *vias meas,* rationes meas, *in faciem ejus arguam,* rationes et cauſam meam apud illum agam, proferam in medium, quae ad innocentiam meam pertinent, et jus tuendum. In priori hemiſtichio pro לֹא Maſorethae jubent legi לוֹ, ut ſenſus ſit: *etſi occiderit me, tamen in eum ſperabo,* ſcil. innocentem me oſtenſurum. Idem expreſſum a veteribus omnibus. Hinc et Pareau in Commentat. *de immortalitatis notitiis* p. 169. not. haec verba ſic reddidit: *En! Mortem minetur bene tamen de illo ſperabo.* Nec negandum, hunc ſenſum priori Verſus proximi hemiſtichio melius convenire, eo ſenſu, quo id vulgo capitur. Et poſſit ipſum illud לֹא mera ſcriptionis varietate, ex antiquitus uſitato לוֹא orta, pro לוֹ capi. Cf. not. ad Levit. XI, 21. Pſ. C, 3. CXXXIX, 16. Hiller *de Arcano Keri et Kethib,* p. 58. Praefero tamen ſenſum ſuperius indicatum, quem et ſuo calculo comprobavit Aurivillius in Diſſertat. *de Varietate lectionis vocum* לֹא *et* לוֹ *in codice biblico* §. XVII, p. 499. Diſſertatt. ejus junctim editt. „Recentiorum,“ inquit, „permultis placuit in lectione לוֹ adquieſcere, ſiquidem inſigne inde deduci poſſe argumentum videatur ne graviſſima quidem clade infirmatae fiduciae, qua Deo non ceſſabat Iobus totum ſe committere. Atqui unum nunc iſtud ediſſerere eum non voluiſſe, ſeries univerſa orationis oſtendit. Hoc molitur rapiente impotentis auſu animi, ut non modo ab hominum judicio ad Deum provocaret, ſed apud ipſum inſuper ut actae a ſe vitae puritatem defenderet, et quantis demum cumque obrueretur tormentis, quamvis et mors praeſentiſſima inſtaret, evinceret

ceret nihilominus, immerentem plecti ſeſe, nec ullius reum ſceleris teneri. Apud Deum temere et irreverenter talia jactari, quis neget? Sed incenderat hinc immutabilis, quam contemplabatur, divinae ſanctitas juſtitiae, hinc ſervata, conſtanti ſtudio, ſuae vitae innocentia et inflammabat usque eo, ut nec animae nec linguae ſatis imperaret, qui durius ſimul criminantium vocibus undique exturbabatur. Sub hoc igitur aeſtu animi in illud לֹא אֲיַחֵל *non ſperem,* prorumpit, ſique tota expendatur periodus, hanc vim habebit: ita jam exhauſtae mihi vires corporis, ut propinqua mors immineat; quod igitur in hac vita ſperem, nihil amplius ſupereſt; at vitae integritatem meae ne ſic quidem vereor ſupremo ipſi probare judici."

16. Prius hemiſtichium, גַּם־הוּא־לִי לִישׁוּעָה, plerique ſic intelligunt: *etiam ipſe eſt mihi in ſalutem,* i. e. nec diffido de mea cauſa apud illum agenda, quia et in hoc tam acerbo dolore me non deſerit, ſed etiamnum tuetur ac ſervat. Parum apte ad hanc ſeriem. A. Schultens recte vidit הוּא neutraliter *illud* vertendum eſſe (quod jam praeivit Alexandrinus: καὶ τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν), ſenſus vero ab eo his verbis tributus: *etiam hoc ipſi mihi erit in ſalutem,* nempe *ſi occidat me,* coll. ſupra VI, 9. 10., hic non bene quadrabit. Hoc dicit potius Iobus, illud, quod libere et ſine metu rationes et cauſam ſuam coram Deo ſit acturus (id quod ſe facturum velle Verſu antecedente dixerat), *ſaluti* ſibi fore (ut igitur יְשׁוּעָה non de *liberatione a miſeriis,* ſed de *victoria in disceptatione cum amicis reportanda,* ſit intelligendum), dum ſe pium ac haud ſucatum Dei cultorem ſit demonſtraturus, quaſi diceret: certiſſime vincam et cauſam obtinebo provocando ad perſpicaciſſimum hominis ſcrutatorem, qui ſinceram pietatem ut a ſucata ſecernit, ſic et teſtimonio ſuo comprobabit. Unde ſubdit: כִּי־לֹא־לְפָנָיו חָנֵף יָבוֹא *Neque enim in conſpectum ejus venit ſimulator,* impius, i. e. hoc ſatis ſuperque meam innocentiam arguit, quod audeo coram eo

com-

comparere, et meam offerre apud illum caufam agendam, quod non facerem, fi occulte impius effem, qualem, vos me effe fufpicionem fovetis. Tales enim, fi eorum facta discutiantur, et fi coram judice fit comparendum, prodire non aufint, confcientiae redarguentis teftimonio oppreffi. Confirmatur noftra hujus Verficuli interpretatio mox Verfu 18., ubi eadem fere fententia. Ceterum fuper toto hoc loco Vs. 13—16. conferendae funt Schnurreri Animadverff. in *Differtatt.* p. 248. feqq. Noftri commatis fenfum eadem fere, qua nos, ratione expreffit. Vertit illud hunc in modum: *Atque hoc ipfum defenfioni mihi effe debebit; nam impius ipfi offerre non volet.* „Senfus (inquit): ex hoc ipfo, quod caufam meam, omnemque vitae rationem coram Deo exponendi tantum in me fit defiderium, intelligere vos debetis, nullius culpae me nihil confcium effe, impius enim qui eft, confpectum atque colloquium Dei certe haud expetet." Berg in verfione Ms. hunc Verfum eleganter fic reddidit: *Atque hoc demum eft innocentiae meae praefidium, quod qui improbus, non aufit confpectum fubire illius.*

17. אַחְוָתִי בְּאָזְנֵיכֶם *Indicatio*, narratio, demonftratio *mea in auribus veftris* fcil. תְּהִי, *fit;* auribus percipite ea, quae vobis fum expofiturus. Verbum חָוָה, *indicavit*, Syriacum magis eft, nec nifi in hoc libro et Pf. XIX, 3. reperitur.

18. Inftruo jam judicium, et cum Deo pedem propius confero, nam fcio, quod juftus reperiar ab ipfo Deo. Ad hunc locum obfervat Bouillier: „Non cum Deo expoftulat, quod furiofum fuiffet, aut veluti cum actore reus litigat; fed contra ad ejus tribunal provocat, tanquam eo tefte et judice criminibus amicorum abfolvendus, et quaecunque demum caufa fuerit inferendarum plagarum, ab omni tamen fcelere immunis pronunciandus. Atque illud eft, quod ultimo vitae discrimine, imo praefentiffima morte emptum velit. Apud amicos hucusque

 Dei

Dei proprie cauſam oraverat, ſuae ſimul innocentiae patrocinaturus, atque oſtenderat, eum pro ſummae tum poteſtatis jure, tum abſconditis ſapientiae rationibus, bonos ſaepe velle ultimis conflictari miſeriis. Sed videns fruſtra haec ſurdis cani, atque eadem ſemper chorda oberrantibus, tandem Dei tribunal appellat, certa conſcientia fretus, ex ipſius ore palam audituros, quicquid Iobo plagarum incuſſerit, aut ulterius paſſurum decernat, id eum nullo ſuo merito pati. Non nimis ſtricte igitur ſumi debent et urgeri voces רִיב, הוֹכִיחַ, מִשְׁפָּט, עָרַכְתִּי, quando ad Deum referuntur; ſed molliori ſenſu accipi, de ordinanda lite, atque oranda apud judicem cauſa. Cf. infra XVI, 20.“ Cui obſervationi, quamvis ſatis per ſe ſpecioſae, parum tamen favent, quae mox Vs. 20—23. ſequuntur. Vid. et not. ad Vs. 22.

19. מִי־הוּא יָרִיב עִמָּדִי *Quis eſt* ſcil. זֶה אֲשֶׁר, *ille, qui litigabit mecum?* Nemo eſt, qui me in cauſa convincere poſſit, ita inculpate coram Deo hominibusque vixi. Verba ſunt confidentis de ſua innocentia, quam apud omnes homines ſit probaturus. רִיב h. l. eſt *reum agere,* et quidem ex vero crimine. Poſterius hemiſtichium, כִּי־עַתָּה אַחֲרִישׁ וְאֶגְוָע, quidam hoc ſenſu capiunt: brevis mihi vita ſupereſt, jamjam tacebo et exſpirabo, nec tunc mecum agendi tempus fuerit, prodeat igitur jam, ſi quis vult mecum judicio experiri, priusquam hinc excedam. Alii volunt eſſe deſperationis vocem: quum nemo ſit, qui me arguere vitae meae queat, mirum eſt, quod nunc tacere et exſpirare cogor prae afflictione; jam nihil mihi mea prodeſt innocentia, in qua ita mecum miſere agitur. Sed recte monuit A. Schultens, כִּי־עַתָּה h. l. *ſane nunc* eſſe, ut ſupra VIII, 6., ſenſumque totius Verſus eſſe hunc: *Quis ille, qui mecum contendat,* veri criminis nomine? *Sane nunc obmuteſcam, et exſpirabo.* Si quis ſit, qui me reum agere poſſit, ab hoc ipſo momento memet tradam ſilentio, in eoque abjecta defenſione mei exſpirabo.

20. Jam

20. Jam cum Deo disceptaturus, duo a ſe illum amovere vult, quae ſibi disceptaturo obſtare poſſint, ne libere et intrepide cauſam agat: plagam, quam ſibi infligit, ac velut os ſuum obturat, dum ſe indicta cauſa damnat, et ita affligit; et majeſtatem, qua, ſi ſecum in judicium veniat, eum conſternet et ita perterrefaciat, ut ſuas non audeat rationes eloqui, ut potentia litigatoris ſaepe alterum litigatorum opprimit. אַךְ־שְׁתַּיִם אַל־תַּעַשׂ עִמָּדִי *Verum duo,* ſ. tantum duo *ne mecum facias,* a duobus tantum peto, ut in hac actione cauſae abſtineas, in quae ſi conſenſeris, אָז מִפָּנֶיךָ לֹא אֶסָּתֵר, *tunc a facie tua non abſcondar,* i. e. non timebo ad te loqui, intrepide coram te comparebo, et cauſam meam agam. Sic ſupra IX, 34. eadem haec duo a ſe volebat removere Deum, tunc ſe locuturum, nec formidaturum.

21. כַּף, *Manus,* pro plaga, ut Exod. IX, 3. ſupra IX, 34., cf. Pſ. XXXII, 4.

22. וּקְרָא *Et voca* me ſcilicet in jus; tunc, ubi haec removeris, utrumvis age, appella cauſam, prior age, וְאָנֹכִי אֶעֱנֶה, *et ego reſpondebo;* אוֹ אֲדַבֵּר וַהֲשִׁיבֵנִי *vel loquar* ego, *et reſponde mihi* tu. Optionem ei dat, ut aut actoris, aut rei perſonam deligat, ſua fretus innocentia, qua quia ſe ſuperiorem ſcit non condemnandum, interim ſui oblitus immodico fervore in defenſionem ſui ſe abripi patitur.

24. „Actoris perſonam ſuſcipit Iobus, Deum rogans, quaenam ergo ſint crimina illa, ob quae tam atrocem in modum plectatur. Huc ſpectat ille catalogus delictorum, quem ſibi, tanquam in libello, conſignari et inſinuari petit. Non ſine commotione et ironia quadam ponitur τὸ כַּמָּה, *quotnam?* quaſi diceret: enimvero ingens debet eſſe catalogus ille, qui tot tantasque plagas in caput meum e coelo devocavit, quum tamen nullius gravioris criminis mihi conſcius ſim.“ A. Schultens.

24. לָמָּה־פָנֶיךָ תַסְתִּיר *Cur abſcondis vultum tuum?* iratorum more, qui eos, quibus ſuccenſent, aſpicere de-

di-

dignantur, favorem tuum ſubtrahis (cf. Pſ. XIII, 2. CII, 3.), tamdiu me, et tam atrociter affligens, nec ullum finem modumve mei affligendi faciens? וְתַחְשְׁבֵנִי לְאוֹיֵב לָךְ *Et reputas*, habes *me in hoſtem tibi?* videris me pro hoſte aut inimico habere, quem impetas, et tantis malis crucies, ut et ſupra VII, 20. dixerat, *ponis me in occurſum*, et velut ſcopum *tibi*, in quem tela conjicias.

25. הֶעָלֶה נִדָּף תַּעֲרוֹץ *An folium propulſum*, ſcil. vento *concuties*, ſ. *exagitabis*? Bene Hieronymus: *Adverſus folium, quod vento rapitur, potentiam tuam oſtendis.* וְאֶת־קַשׁ יָבֵשׁ תִּרְדֹּף *Et ſtipulam aridam inſectaris?* Se comparat folio, quod vento impellitur, et huc illuc agitatur, item ſtipulae ſiccae, qua vix quid levius, quo utroque ſimili ſummam levitatem, fragilitatem et infirmitatem oſtendit, et ex adverſo Dei potentiam, quae vento rapido comparetur. In rene tam fragili, et adverſum tam contemtam, quam ſum ego, tuam exercere placet potentiam? Hoccine decet majeſtatem tuam, aut glorioſum tibi erit?

26. כִּי־תִכְתֹּב עָלַי מְרֹרוֹת *Quod ſcribis* ſ. ut ſcribas *adverſum me* (ut עַל infra XVI, 10. 13. 14. XIX, 5.) *amara*, i. e. acerbiſſima ſupplicia, et graviſſimos dolores. *Scribendi* verbum h. l. judiciale eſt, ut Pſ. CXLIX, 9. Jerem. XXII, 30. et ſicuti Graeci dicunt γράφεσθαι δίκην, quum judex reo ſententiam latam perſcribit, aut perſcribendam curat. Et Arabibus كتاب, *ſcriptum*, pro حكم, *ſententia judiciali*, protritum. וְתוֹרִישֵׁנִי עֲוֹנוֹת נְעוּרָי *Et hereditare me facis delicta juventutis meae*, efficis, ut velut ad me jure hereditario devolvantur quaecunque unquam a me ſunt commiſſa, vel jam inde a pueritia, quae alias imputare non ſoles (cf. Pſ. XXV, 7.), ea nunc in memoriam revocas, et adjudicas, ut nunc propter ea ſimul cumulata puniar ita graviter. עֲוֹנוֹת non *delicta* tantum, ſed etiam eorum *poenas* notat, ut Gen. XIX, 15. Pſ. XXXI, 11. XXXII, 5. Proverb. V, 22. Thren. IV, 22. Illa dicit Deum ſibi *hereditare facere*, quaſi

quod

quod habuerat jam inde a puero, nunc ſibi invito adjudicetur tanquam hereditarium onus, quod ferre cogatur; q. d. facis mihi poenas peccatorum infantiae obtingere quaſi hereditatem durabilem et perpetuam. Bene ceterum Olympiodorus: *ὡς ἀπορῶν, καὶ οὐκ ἔχων αἰτίαν εὑρεῖν τῶν γεγεννημένων, πανταχόσε περιάγει τὸν λογισμὸν, καὶ μὴ συνειδὼς ἑαυτῷ ὡς τελείῳ ἀνδρὶ ἁμαρτήματα, Φησὶ, μήποτε ὧν ἔπραξα μειράκιον ἔτι ὢν, ἐκείνων με νῦν δίκην εἰσπράττῃ; Haeſitans quaſi, et eorum, quae ei contigerant, cauſam non reperiens, animum in omnes partes verſat; cumque nullorum peccatorum, quae virili et ſirmata aetate admiſiſſet, conſcius ſibi eſſet, num, inquit, eorum, quae adoleſcens exiſtens commiſeram, poenas nunc a me exigis?*

27. וַתָּשֵׂם בַּסַּד רַגְלַי *Et ponis in cippo pedes meos,* ita me conſtrictum his velut vinculis dolorum tenes, quaſi in nervum, cippum aut compedem arctum conjecti eſſent pedes mei, unde non poſſim evadere, aut pedes huc illuc movere. Sic et ſupra VII, 12. dixerat, ſe maris aut ceti more intra cuſtodiam et repagula conſtringi et contineri. De סַד, *nervo, numella,* ut Syriac. ܣܕܐ, quod in Syriaca Verſ. Actor. XVI, 24. pro *ξύλον* ponitur, cf. Michaelis *Supplemm.* p. 1720. — Alterum hemiſtichium, וְתִשְׁמוֹר כָּל־אָרְחֹתָי *Et cuſtodis omnes ſemitas meas,* non de *obſervatione greſſuum* capiendum, ut Aben-Eſra vult, quaſi ſenſus ſit: obſervas quot greſſus faciam, et accuratiſſime annotas ſingula, in quibus peccem; ſed, continuata allegoria, de *cuſtodia per obices et vincula,* ut מִשְׁמָר loco modo laudato VII, 12. Cuſtodia rigidiore omnes exitus meos tenes obſeſſos et obſtructos, ne ullo pacto ex his infinitis miſeriis elabi detur. Lucem huic figurae adfundit Thren. III, 5. 6. 7. 10. — עַל־שָׁרְשֵׁי רַגְלַי תִּתְחַקֶּה *Circa radices,* plantas, *pedum meorum circumſcribis,* i. e. vetas me progredi extra certum ambitum, quem mihi deſignaſti, vel quo me concluſiſti.

clusisti. Pedibus meis nervo, s. foramini cippi insertis, arctor et constringor; miseriis prorsus sum cinctus et coarctatus, ut nequeam de loco me movere. Verbum חָקָה cum cognato verbo geminatae secundae radicalis חָקַק communem habere *sculpendi, designandi*, significationem, patet ex locis Ezech. VIII, 10. XXIII, 14. Particula עַל h. l. *circa, circum* notat, ut saepius, veluti 1 Sam. XXV, 16. *Instar* חוֹמָה הָיוּ עָלֵינוּ *muri erant circa nos.* Ezech. XIII, 5. *Neque sepivisti sepem* עַל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל *circa domum Israelis.* Infra XIX, 6. מְצוּדוֹ עָלַי הִקִּיף, *rete suum circa me circumduxit.* Exempla plura dabit Noldius in *Concordantt. Particular.* p. 550. ed. Tymp. no. 6. Polychronius (in Nicetae Catena) postquam Alexandrini interpretationem, εἰς δὲ ῥίζας τῶν ποδῶν μου ἀφίκου, *ad radices pedum meorum pervenisti*, commemorasset atque explicasset (actionum mearum causas radices ipsas exploras), addit: ὁ δὲ Ἑβραῖος, τὰ δὲ ἴχνη τῶν ποδῶν μου περιχαράττεις· τὸ περιχαράττεις ἀντὶ τοῦ περιστοιχίζεις με τοῖς δεινοῖς, ὥστε μηδεμίαν τῶν κακῶν εὑρέσθαι διέξοδον. *Hebraeus vero: vestigia pedum meorum circum imprimis s. circumscribis, id est, cingis me aerumnis, ut malorum nullum exitum inveniam.* Interpretatio unice vera, utpote figurae, quae proxime praecessit, et vocum singularum notionibus accommodatissima, etsi ab omnibus fere serioris aetatis interpretibus neglecta. Aliae, quae afferri solent, hujus loci interpretationes, absonae sunt, quibus commemorandis nolo chartam et tempus perdere. Illas tamen qui nosse forte desiderarit, adeat Schultensii Commentarium, et Michaelis *Supplemm.* p. 896. sequ.

28. וְהוּא כְּרָקָב יִבְלֶה *Et ipse* scil. ego sum, qui *tanquam putredo*, rei putrescentis more, *veterascit*, i. e. vetustate deficit et absumitur. De verbo בָּלָה vid. not. ad Ps. XXXII, 3. הוּא, *Ipse*, pro וַאֲנִי־הוּא אֲשֶׁר, ut 1 Chron. XXI, 17. רָקָב Alexandrinus et Syrus *utrem* vertunt, hic enim ܐܝܟ ܙܩܐ ܕܒܠܐ, *ut uter, qui vete-*

rascit,

rascit, ille παλαιοῦνται ἴσα ἀσκῷ reddidit. „Significare id omnino potest, est enim Syris Chaldaeisque ܙܩܐ et רוּקְבָא *uter:* nec mala sententia, utri a tineis consumto aut ariditate rugoso comparari possit morbo Iobi laborans, rugis totam cutim arans. Vide et similem rugarum ex aerumnis descriptionem Ps. CXIX, 83.“ Michaelis in *Supplemm.* p. 2265. Sed recte Hieronymus hunc Versum vertit: *Qui quasi putredo consumendus sum, et quasi vestimentum, quod comeditur a tinea,* propr. *vestis,* quem *comedit tinea;* subaudito ante אֲכָלוֹ pronomine relativo אֲשֶׁר, ut Jerem. L, 17. coll. Genes. XXVII, 27. Similem imaginem vid. supra IV, 19. infra XVII, 14. Hos. V, 12.

Cap. XIV.

1. A querimonia, qua Caput superius finitur, jam latius excurrit in descriptionem conditionis miserae et aerumnosae humanae naturae, unde postulat, ut, quum tam brevis sit hominis vita, et ita aerumnosa, Deus eum suaviter hic vivere sinat, dum aevi sui cursum peregerit. אָדָם יְלוּד אִשָּׁה *Homo natus mulieris,* s. muliere, de infirmo videlicet stipite; ut infra XV, 14. XXV, 4. Cf. γεννητοὶ γυναικῶν Matth. XI, 11. Luc. VII, 28. Nam miseram hominis conditionem hic ostendit omni ex parte, ab ortu, progressu et exitu. קְצַר יָמִים *Brevis dierum,* pauco vivens tempore, וּשְׂבַע־רֹגֶז, *et satiatus commotione,* perturbatione, vexatione, cf. not. supra ad III, 17. Bene Hieronymus: *repletur multis miseriis.*

2. Fragilitatem hominis duabus appositis quam maxime similitudinibus describit, eam flori cito marcescenti, et umbrae praetereunti comparars. Eaedem comparationes Jesaj. XL, 6. Ps. XXXVII, 2. XC, 6. CIII, 15. CXLIV, 4.

3. אַף־

3. אַף־עַל־זֶה *Etiam ſuper hunc*, cum ſtomacho et admiratione legendum; ut ſupra VII, 17. *Quid eſt homo, ut eum magnifacias?* Cf. not. ad VII, 19. Quum vitae tam brevis et aerumnoſae ſit homo, itane ſuper hunc talem, tam abjectum et miſerum, ſuper rem ita vilem et exiguam, פָּקַחְתָּ עֵינֶיךָ, *aperis oculos tuos*, eum tanti ducis, ut in eum aſpicias? Non tam in bonum hoc dicit, quam in malum, ut digneris obſervare, ſi quid peccarit, et pro commiſſis in eum animadvertere, ut altero hemiſtichio dicitur. Atqui tam vilis res hoc tuo adſpectu et cura indigna eſt. Interim ab hominis abjectione et infirmitate Deum conatur ad miſerendum flectere; ſed non citra ſtomachum haec a Iobo prae impatientia ſui oblito dicuntur. וְאֹתִי תָבִיא בְמִשְׁפָּט עִמָּךְ *Et me*, qui ſum talis homo fragilis et miſer (transit a theſi ad hypotheſin, ut contra ſupra XIII, 28. ab hac ad illam), *in judicium adducis tecum?* ut mecum ſcilicet contendas, me ita puniens, et pro ſeveritate tui judicii tam acerbe affligens. Cf. quoad phraſin ſupra IX, 2. 3. 32. Pſ. CXLIII, 2. Atqui ego, tam vilis et miſer, indignus eram, in quem vel animadverteres.

4. מִי־יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא *Quis dabit purum ex immundo?* ſcil. homine natum? Hieronymus: *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine?* לֹא אֶחָד, *Non unus*, ne unus quidem hoc praeſtabit, ut mundus ex immundo naſcatur. Quis ergo poſſit efficere, ut ex re immunda naſcatur homo mundus, res munda et a peccato et ſordibus pura et immunis? Haec affert, ut ex naturae ſuae imbecillitate et vitioſitate Deum facilius pertrahat ad ſibi veniam dandam, ne ſe ita graviter affligat. Quid, inquit, hominem punis ob peccata, ad quae ſuapte natura eſt proclivis, et quae ex vitioſa indole naturae ſuae, quum immundus ſit origine, vitare non poteſt? Innuit, non debere Deum hominem punire ob peccatum, ad quod eſt pronus ex ſeſe. Eadem fere ratione uſus Davides Pſ. LI, 7. Deum, ſeverum judicem, ad

ad ignoſcendum flectere ſtudet. Chaldaeus et Hieronymus verba ultima לֹא אֶחָד ad Deum referunt. Hic enim: *nonne tu, qui ſolus es?* i. e. annon tu ſolus hoc potes, ex immundo mundum efficere? Ille: *Quis dabit mundum e viro, qui eſt pollutus in peccatis,* אִלּוּלְפוֹן אֱלָהָא דִי הוּא חַד דִּי יִשְׁבּוֹק לֵיה *niſi Deus, qui unus eſt, qui parcet ei.* Senſus plane alienus, nec facile e verbis hebraeis eliciendus. Nec placet interpretatio Doederleinii, ita verba diſtinguentis: *Quis dabit mundum? Immunis a foeditate nullus eſt.*

5. 6. אִם־חֲרוּצִים יָמָיו *Si decisi*, determinati (ut 1 Reg. XX, 40. Joel. IV, 14. Dan. IX, 26.) *dies ejus* ſcil. hominis Vs. 1. collective dicti; ſi מִסְפַּר־חֳדָשָׁיו אִתָּךְ *numerus menſium ipſius penes te* ſcil. definitus (חָרוּץ), ſi, inquam, חֻקָּיו עָשִׂיתָ, *determinationes ejus* (ut idem nomen infra XXVI, 3.) *feciſti*, terminos ei praeſcripſiſti, et certum tempus, quo ſit victurus, וְלֹא יַעֲבֹר, *neque transibit*, quos non praetergrediatur, ut diutius vivat; ſi ita eſt, שְׁעֵה מֵעָלָיו, *reſpice ab eo*, averte iratum vultum ab eo, ut ſupra VII, 19. Jeſaj. XXII, 4. — וְיֶחְדָּל *Et ceſſet*, i. e. deſinat adſligi, ſ. ceſſet a labore et aerumnis. Hieronymus: *ut quieſcat.* Alii: ut deſinat eſſe ac vivere. Male, quum ſtatim ſubjiciatur: עַד־יִרְצֶה כְּשָׂכִיר יוֹמוֹ *Donec deſideret* ſ. acceptum habeat, *ut mercenarius diem ſuum* ſupremum, ut infra XV, 32. 1 Sam. XXVI, 10., i. e. donec pertaeſus vitae, matura jam aetate, mortem tanquam requiem exoptet, ſicut mercenarius avide veſperam et finem laboris exſpectat, ut mercede accepta quietem poſſit feſſus capere. Bene Hieronymus: *donec optata veniat, tanquam mercenarii, dies ejus.* רָצָה proprie *velle*, metaphorice et *complere* veluti laeto animo, de terra dicitur Levit. XXVI, 34. 2 Paral. XXXVI, 21. וְתִרְצֶה *et complebit ſua ſabbatha*, i. e. velut libens finem optabit; res finem velut optare videntur et gratum habere, quaſi eo propendeant. Hinc et Hebraeorum aliqui noſtrum יִרְצֶה explicant יַשְׁלִים, donec

donec *perfecerit*, donec velut libenter tanquam hoc in votis habens jam ſatis ſe vixiſſe ratus, diem ſuum mercenarii more impleverit.

7. Adhuc Deum hortabatur ab humanae vitae brevitate et miſeria, ut ejus ratione habita eum ne ita graviter affligeret, ſed eum hoc breviſſimo tempore frui ſineret et defungi, cum aerumna comite ſibi natura adjuncta. Nunc et aliud adjungit, quo ad idem flectat Deum, et oſtendat, debere eum toto vitae curſu hominem miſſum facere, ne affligat; quia ubi eſt mortuus, jam non ſit in hanc vitam rediturus, ut ſpectare poſſit forſan meliorem ſuam tunc fore conditionem, etſi hic multa et varia ſit perpeſſus. In quo docet pejorem eſſe conditionem hominis, quam arboris; huic enim, etſi paene emortuae, ſpem reliquam ſupereſſe reviviſcendi, homini non item; ut ſcilicet ſpe futurae felicioris, aut non ita gravis et iniquae vitae, praeſentia incommoda perferat et exantlet. כִּי *Quia*. Ratio ad totam Iobi mentem refertur, cur velit, Deum ſinere hominem, ut rogarat: quia poſtquam vita hac brevi et miſera eſt functus, ne mortuus quidem reviviſcit, hoc ad ejus miſeriam accedente. Nam יֵשׁ לָעֵץ תִּקְוָה אִם־יִכָּרֵת *eſt arbori ſpes, etiamſi* enim *ſucciſa fuerit*, quomodo idem verbum Deut. XX, 19. 20. Jud. VI, 26. uſurpatur. וְעוֹד יַחֲלִיף *Iterum tamen nova germina emittit*, coll. arab. أخلف, vid. not. ad Pſ. XC, 5. — וְיוֹנַקְתּוֹ לֹא תֶחְדָּל *Et*, ſ. *ita ut propago ejus non deſinat*, quin ſuccreſcat denuo.

8. Attingit alium modum, quo arbor mortua et nihil habere ſpei reliquum videtur. אִם־יַזְקִין בָּאָרֶץ שָׁרְשׁוֹ *Etiamſi ſenuerit in terra radix ejus*, grandi ſenio paene confecta. וּבֶעָפָר יָמוּת גִּזְעוֹ *Et in pulvere*, humi, *mortuus fuerit truncus ejus*, ita ut nulla repullulandi ſpes reſtare videatur. גֶּזַע propr. eſt ea ſtipitis pars, quae, caeſa arbore, in terra relinquitur, Jeſ. XI, 1. Hic tamen *truncum ſine ramis* intelligi, patet ex Vs. 9., ubi denuo

nuo *ramos facere* dicitur hic ſtipes, cui vel prae ſenio ſponte defluxerat, quicquid fuerat brachiorum et comae, vel ſaltem cui rami jam intermortui a colono detruncantur, ut denuo fruticeſcat, ſi forte, et laetius quaſi reſurgat. Sunt, qui hanc imaginem ſpeciatim applicandam cenſeant *lauro*, cujus, teſte Plinio (*Hiſtor. Nat.* L. XV, ſect. 30.). *vivaciſſima* eſt *radix, ita ut ſi truncus inaruerit, reciſa arbor mox laetius frutificet.*

9. מֵרֵיחַ מַיִם יַפְרִחַ *Ab odore* tamen *aquae refloreſcet;* ab *odore,* i. e. aura vel tenuiore aquarum, quam alicunde attrahet, aut ſibi adflari ſentiet. Sic *odor ignis* pro *adflatu contactuve exiliore* Jud. XVI, 9. Dan. III, 27. Et Arabes ريح vocare *omnem auram ex aliqua re emanantem* ſ. *exhalantem*, obſervat A. Schultens. וְעָשָׂה קָצִיר כְּמוֹ־נָטַע *Et facit ramum,* ramos producit, *veluti planta* alia ſcilicet, vel, ut planta novella et recens. Alii נָטַע in accuſativo vertunt: *ſicut plantam,* i. e. ramos multos et laetos, quia prolixitate multas plantas exaequant. Ludov. de Dieu נָטַע pro verbo habet, et exponit: *quaſi plantaſſet,* ſcil. אִישׁ, *quis,* i. e. quaſi plantata eſſet denuo. Quod jam Hieronymus expreſſit: *quaſi cum primum plantatum eſt.* Rectius Alexandrinus: ὡς νεόφυτον.

10. וְגֶבֶר יָמוּת וַיֶּחֱלָשׁ *Sed vir moritur, et ſtratus procumbit,* coll. arab. حلس, *ſtravit, inſtravit, proſtravit,* quam proprietatem ab A. Schultens fruſtra quaeſitam primus inveſtigavit Michaelis in *Supplemm.* p. 801. ſeqq., cui addenda N. G. Schroederi de hoc verbo obſervata et cum Muntinghio communicata, qui illa inſeruit Animadverſionibus verſioni noſtri libri ab H. A. Schultens confectae additis, p. 189. verſ. teuton. וַיִּגְוַע אָדָם וְאַיּוֹ *Et* quando *exſpiravit homo, ubi* jam *eſt?* jam non extat. Eadem ſimilitudine a plantis deſumta ſortem hominis, qui cum ſemel interierit, ad vitam numquam redibit, queritur Moschus in *Epitaphio Bionis,*

nis, Vs. 63. seqq., cujus verba ex Vulcanii interpretatione ita sonant:

Hei mihi, malva semel laeto si emarcuit horto,
Aut apium viride, aut flores crispantis anethi,
Vita redit cunctis venientem rursus in annum.
At nos qui sapimus, nos magni et viribus aucti,
Quum semel occidimus, surdi tellure cavata
Infinita gravi premimur per secula somno.

Et similem in modum Pedo Albinovanus *Eleg.* II, 113.

Redditur arboribus florens revirentibus aetas,
Ergo non homini quod fuit ante redit?

Romani illas arbores mortis voluerunt esse symbolum, quae excisae non resurgunt, et ex quarum radicibus nulla succrescunt germina, quales sunt piceae et cupressus, quae aut in sepulcris conseri, aut ad mortuorum domus in foribus locari solebant. De cupresso docuit Servius ad illud Virgilii *Aeneid.* IV, 507. *Et fronde coronat funera. Romani*, inquit, *moris fuit, ut potissimum cupressus, quae excisa renasci non solet, in vestibulo mortui poneretur.*

11. Aliam similitudinem affert facientem ad idem. Ut lacus, vel fluvius, semel emissus dilapsis aquis perpetua siccitate extinguitur et deletur plane, ne vestigio quidem aquarum manente; ita homo morte confectus et exstinctus, ne vixisse quidem agnoscitur, sed tanquam in auras evanuisse, vel in terram subsedisse videtur. Nomine יָם, *mari*, h. l. non est *oceanus* intelligendus, sed *lacus* s. stagnum. Bene Grotius: „*Mare* intellige *lacum*, quomodo *septem maria ad Padum* dicta Latinis. De lacu Albano emisso Camilli tempore narrat Livius libro V., de Fucino lacu Suetonius Claudio. Pomptinas paludes siccavit Augustus; meminit in Arte Horatius, et ad eum Scholiastes.“ Similem comparationem vitae humanae cum defluxu aquarum vid. 2 Sam. XIV, 14.

12. Si-

12. Sicuti aquae jam lapsae non redeunt, *sic* (hoc enim valet h. l. ו ante אִישׁ, ut infra Vs. 19. Ps. LXV, 8. CXXV, 2. et saepius) et homo, quum *occumbit* (שָׁכַב) mortuus (ut supra III, 13. Genes. XLVII, 30. Jesaj. XLIII, 17.), nec resurget ad hanc vitam, עַד בִּלְתִּי שָׁמַיִם *usque dum non erunt coeli*, quod nunquam fiet, i. e. nunquam. Coelorum aeternitate, diuturnitate ac stabilitate, rei, cujus mentio fit, exprimitur aeternitas aut diuturnitas, vid. Ps. LXXXIX, 30. 37. 38. et ibi nott. Negat Iobus et hoc loco, et similibus, supra VII, 7—10. X, 21. et infra XVI, 22. hujus, quam in terris degimus, vitae iterationem; unde tamen haud colligere est, illum nec aliquam vitae, hac scilicet terrestri praestantioris, restitutionem credidisse, non nisi post praesentis rerum humanarum ordinis interitum exspectandam, quam spem Iobum fovisse negat Eichhorn in *Biblioth. Litterat. Bibl. univ.* P. I. p. 369. seqq. et de hoc praesertim loco p. 381. Vere observat Pareau in Commentat. *de immortalitatis notitiis* etc. p. 144., non aliam vitae instaurandae spem a Iobo rejectam fuisse, nisi qualem et nos quoque, qui traditam a Christo de reditu ex morte tenemus, rejicere decet. Tenuisse enim ea, qua Iobeidos floruit aetate, plures Orientis gentes, praesertim vicinos illi Arabes et Aegyptios, hanc spem, fore, ut post longam seculorum seriem anima, quae ex corpore egressa esset ad inferos, ex inferis ad corpus reverteretur, utque tum redirent ad eandem hanc vitam terrestrem, ut in pristinum adeo statum, sed longe feliciorem restituerentur, et cum amicis, consortibus, consanguineisque denuo versarentur sicut antea. Similem quandam spem rudiorem haud paucis gentibus recens detectis communem repertam fuisse, notavit Pareau l. l. p. 14. 15. not., cf. p. 21. 71. seqq. Hanc igitur rudiorem ac falsam spem fuisse, quam a Iobo rejiciendam esse, merito judicaverit hujus Poëmatis scriptor; unde apparet cur ad idem hoc argumentum saepius reversus sit, ac tam studiose omnem talis a morte resurrectionis fidem a se removerit.

13. Re-

13. Redit ad querelam ſolitam de doloris ſui magnitudine. Mori praeoptat, quam in tam luctuoſa vita commorari. *Utinam,* inquit; *me in inferno occulas,* ut ibi deliteſcam, donec ſaeva illa irae tempeſtas, qua nunc dies noctesque exagitor, praeterierit. Similiter Jeſaj. II, 19. ita gravis et intolerabilis deſcribitur ira Dei, ut nusquam non velint ſeſe abdere, qui eam ſentiunt, ut eum effugiant; quaerant omnes latebras et ſpecus ubi latitent, ut eam ſubterfugiant. מִי יִתֵּן hic aliter ſumendum ac ſupra Vs. 4., ſcil. ſenſu optativo, ut VI, 8. XI, 5. Pſ. XIV, 7. — תָּשִׁית לִּי חֹק eſt vel *poneres mihi terminum,* vel, *poneres mihi modum.* Prius ſeſe referret ad tempus praeſtitutum, intra quod ira deſaeviret; poſterius ad menſuram, et modum, miſeriis ponendum. וְתִזְכְּרֵנִי Ut tandem benigne *recordareris mihi,* ad me reſtituendum et beneſaciendum mihi.

14. אִם־יָמוּת גֶּבֶר הֲיִחְיֶה *Si mortuus fuerit homo, num reviviſcet?* Minime vero. כָּל־יְמֵי צְבָאִי אֲיַחֵל עַד־בּוֹא חֲלִיפָתִי Tunc enim *per omnes dies militiae meae exſpectarem donec veniat immutatio mea,* ſi alia vita in his terris agenda daretur, ſolarer praeſentia mala ſpe ſortis aliquando melioris. Iterum hic ſpectatur taciteque innuitur hiſtoriae exitus. Nam ſors illa melior Iobo tandem obtigit, novumque revera vitae curſum indulſit divina benignitas. Recte monuit A. Schultens, per חֲלִיפָה reſtitutionem in integrum, fortunaeque ſimul et vitae revireſcentis (ex ſimili ſupra Vs. 7.) inſtaurationem intelligendam eſſe, ut ea verba ſint optantis, novum ſibi decurrendae vitae ſpatium a Deo tribui. Simile votum ex Euripidis *Supplicibus* Vs. 1080. adduxit Grotius:

Οἴ μοι τὶ δὴ βροτοῖσιν οὐκ ἔστιν τόδε
Νέους δὶς εἶναι, καὶ γέροντα αὖ πάλιν.

Proh fata! cur non eſt datum mortalibus Duplici juventa, duplici ſenio frui! Et in *Hercule furente* V. 655. ſeqq. *geminam vitam, et juventutem e ſenio redivivam* ait dandam fuiſſe *bonis,* ſi Dii prudenter humana

mana curarent; *malis una tantum et ſimplici vita relicta.* Nova ratione duos hosce Verſus 13. 14. et qui proxime ſequuntur capit Pareau l. l. p. 147. Iobum ait ſubito hoc concipere votum, ut, quod non fieri ſolere ſciret, fieri tamen poſſet, ut, quemadmodum vicinis Arabibus Aegyptiisque perſuaſum eſſet (vid. not. ad Vs. 12.), poſt longum aliquod temporis ſpatium vivus denuo prodiret ex ſepulchro, priſtinumque vitae curſum, ſed multo feliciorem, inter ſuos renovaret. „Nimirum, ſimul atque inter mortuos degeret, ab omnibus malis liberatus foret, adeoque tutus ab ira divina, cujus gravitatem aegerrime ferebat. Nec vero dubitabat, quin, dum ipſe placide reconditus eſſet apud inferos, iſtius irae in ſe ſuſceptae violentia penitus tandem reſideret, et priſtinae cederet benevolentiae.“ Quare duos hosce Verſus Pareau ſic reddit: *Utinam apud inferos reconderes meque abſconderes, donec tua ira deſaeviiſſet! Sic tempus mihi conſtitueres, quo mei reminiſcereris; ſic, ſi quis obierit, utique reviviſceret. Sic quamdiu laterem, patienter exſpectarem, donec mea mihi obtingeret renovatio vitae.* In primo Verſus 14. hemiſtichio ה interrogativum ante יִחְיֶה capit ſenſu *aſſeverandi*, ut 1 Sam. II, 27.: הֲנִגְלֹה נִגְלֵיתִי *ecce*, vel *ſane, revelando revelatus ſum;* vid. et 1 Reg. XVI, 31. Jerem. XXXI, 20. Verba כָּל־יְמֵי צְבָאִי vero vertit: *omnes dies τοῦ deliteſcere mei,* adſcito ſignificatu Arabici ضَبَأ *abditus fuit, delituit in terra.* Hunc tamen ſignificatum צָבָא, ceteris omnibus, nec ſane paucis, locis V. T. *militiae* ſignificatione obvium, apud Hebraeos obtinuiſſe, nobis vix, aut ne vix quidem credibile eſt.

15. Deum denuo provocat, ut jam *actorem* viciſſim gerens, vel refutet haec, vel contra inſurgat. תִּקְרָא וְאָנֹכִי אֶעֱנֶךָּ *Voca tu nunc,* atque adverſus me actionem inſtitue, *et ego reſpondebo,* habeo, quo inſtantias mihi movendas removeam et refutem. Utinam tu me compel-

 les,

les, tibique respondere mihi liceret verbis ultro citro factis. Cf. supra XIII, 22. — לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִכְסֹף *Opus manuum tuarum desideres*, s. *concupiscas!* Memor sis me esse opificium tuum, et aliquo saltem mei desiderio et amore tenearis. Sine idonea caussa Michaelis *Supplemm.* p. 136. in dubium vocavit *desiderandi* notionem, verbo כָּסַף reliquis omnibus, quibus occurrit, V. T. locis aptissimam (vid. Genes. XXXI, 30. 31. Ps. XVII, 12. LXXXIV, 3.), veterumque interpretum unanimi auctoritate confirmatam, agnitam quoque ab A. Schultensio in Commentario ad h. l., quamquam is, nimio etymologiae studio abreptus, primariam verbi כָּסַף notionem *pallidus, luridus fuit* esse falso afferat, quam ipsam significationem et arabico كسف affingit, numquam tamen linguae usu evincendam. Michaelis l. c. collato Arabico كشف, *nudavit*, verba nostra sic vertit: *operi manuum tuarum nudas* dentes, quas plane arbitrario subaudiendas jubet, i. e. irasceris. Dubius tamen haeret, annon potius passive sit efferendum תִּכָּסֵף, quod esse possit in bonam partem, *operi manuum tuarum nudaberis*, i. e. revelaberis, ostendes vultum benevole, ab eo conspicieris. Talia retulisse sufficiat. Berg in versione et Nott. Mss. ita vertit: *ipsi, quem formasti, tuo torvus immines*, collato Arabico كسف, *austero trucique vultu imminuit.*

16. כִּי־עַתָּה *Sed nunc*, ut res meae sunt in hac vita, ut nunc affligor, צְעָדַי תִּסְפּוֹר, *gressus meos numeras*, omnia acta mea diligentius consideras et annotas, si quid forte peccarim, ut nihil impunitum sinas, ut ipse in me nunc experior, qui nunc omnium, quae unquam inique egerim, poenas videor luere, ita graviter affligor et praeter modum. לֹא תִשְׁמוֹר עַל־חַטָּאתִי *Nonne custodem agis super peccatis meis?* ne quod eorum inultum transmittatur. Alii: *nonne servas?* i. e. retines in mente peccata mea? ut solent, qui oderunt, vindictam

in

in tempus opportunum reſervare; ut Pſ. CXXX, 3. Jerem. III, 5. Amos. I, 11. Verum שָׁמַר cum עַל conſtructum *cuſtodem ſuper aliquo agere* ſignificat, vid. Proverb. VI, 22. Cohel. V, 7. — לֹא h. l. pro הֲלֹא, *nonne?* ut Thren. III, 36. *Pervertere hominem in judicio*, אֲדֹנָי לֹא רָאָה *dominus nonne videt?* Jon. IV, 11. וַאֲנִי לֹא אָחוּס עַל-נִינְוֵה *Et ego nonne parcerem Ninevae?* Locorum aliorum largam copiam ſuppeditabit Noldius in *Concordantt.* p. 422. no. 3. ed. Tymp. Alii haec verba ut precationem capiunt: *ne ſerves peccatum meum*, i. e. obſerves ad puniendum, ſed mihi parcas. Ita Hieronymus: *ſed parce peccatis meis.* Sed talis precatio filo orationis non convenit. Coacta quoque A. Schultenſii interpretatio, לֹא pro ſubſtantivo habentis, *nihilum*, τὸ μηδὲν ſignificante, et particulam עַל h. l. ſignificatione ὑπὲρ, *pro*, *vice* ſumentis; unde verborum noſtrorum verſionem procudit talem: *quod nullius eſt momenti, memori mente ſervas mihi pro peccato.* Pareau accommodate ad ſuam hujus pericopae interpretationem, ſupra ad Vs. 14. allatam, עַתָּה initio Verſus non vertit *nunc* ſ. *tempore hoc*, ſed *tunc*, ſ. *tempore illo*, quo ſenſu et ſupra VI, 3. VIII, 6. accipiendum eſſe cenſet; et hunc Verſum ſic reddit: *Tunc quidem ad omnes meos greſſus attenderes, nec meo tamen peccato ſeveram reſervares vindictam.* Nimirum fingere Iobum hoc Vs. et ſequ. arbitratur, quid ſibi ad vivos olim reduci eventurum eſſet.

17. חָתֻם בִּצְרוֹר פִּשְׁעִי *Obſignatum, clauſum, in ſacculo ſcelus meum*, ne tibi pereat, ut pera veſtis includi ſolent aurum, argentum, et alia, ne pereant, ita tu reponis quaſi ſacculo, ſi quid transgreſſus ſim, id eſt, obſervas ut punias. Eadem figura Hoſ. XIII, 12. צָרוּר עֲוֹן אֶפְרָיִם *colligata eſt* quaſi in crumena *iniquitas Ephraimi*, ad quem locum Hieronymus: *Quomodo, ſi ligetur quid in ſacculo, conſervatur et non perit ei, cui ligatum eſt; ſic omnis iniquitas, quae in Deum pecca-*

vit Ephraim colligata est ei et abscondita, et quasi in marsupio reservatur, ad vindictam scilicet. וַתִּטְפֹּל עַל־עֲוֹנִי *Et concinnas super s. ad iniquitatem meam*, i. e. iniquitati insuper aliam adjungis et accumulas, ut major sit culpae meae cumulus et gravior hinc poena, ut nunc ad me puniendum videaris in me omnia peccata conjecisse, quae unquam admisi, vel a pueritia, ut supra XIII, 26. dixerat. Potest etiam verti: *adjungis ad poenam iniquitatis meae*, poenam poenae adjungis, quum עָוֹן et *poenam peccati* comprehendat, cf. supra XI, 6. In sensum plane contrarium hunc Versum vertit Pareau, dum ex ea, quam sibi de hac pericopa formavit sententia, illum ita interpretatur: *Obsignatum in fasciculo maneret meum delictum, meaeque iniquitati ceram apponeres*. Videlicet טָפַל ex Arabico طفل *oblinere* cum עַל־עָוֹן) junctum existimat notare *oblinere super peccata*, i. e. ad peccatorum alicujus tabellas oblinere aliquid, ceram puta, cui sigillum imprimitur, easque ita claudere; seponendas in perpetuum.

18. Ab expostulatione redit ad comploratinonem mortalitatis irreparabiliter consumentis, supra Vs. 11. 12. inchoatam, quam hic pluribus similitudinibus continuat. Irreparabilis, inquit, est occasus hominis, ejusque fatalis illa ruina, haud secus ac montis collapsi, rupis a radicibus revulsae, lapidum a fluctu exesorum, quin et terrae, alluvionibus attritae et absorptae. Sicuti horum nihil, ubi semel corruit, aut absumtum est, instaurari se patitur, ita nulla plane spes reviviscendi relicta ei, qui semel occubuit. וְאוּלָם הַר־נוֹפֵל יִבּוֹל *Et sane* sicut *mons cadens*, corruens, collapsus, *diffluit*, dissolvitur, consumitur, evanescit. נָבֵל, *marcescit*, de foliis proprie dicitur, quae omni succo et vigore consumto dilabuntur et pereunt, vid. Ps. I, 3. XXXVII, 2. Jesaj. I, 30., unde et ad alia transfertur. וְצוּר יֶעְתַּק מִמְּקֹמוֹ *Et petra dimovetur e loco suo*, i. e. a monte, cujus pars fuit. Decidunt autem montes, et rupes e suo loco dissiliunt, vel terrae motu,

motu, vel vi ventorum, vel aquarum impetu. Minus commode alii collato arabico عتق, et عتيق, *antiquus, vetus*, verba nostra vertunt: *veterascit petra e loco suo*, i. e. tanquam senio confecta ruit et aboletur. Sic jam Alexandrinus: πέτρα παλαιωθήσεται ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς. Cf. Michaelis *Supplemm.* p. 1974. Sed *amovendi* notio verbo עָתַק certa ex locis Genes. XII, 8. XXVI, 22., ubi de tentorio et domicilio uno ex loco ad alterum moto dicitur. Cognatae sunt verbi arabici عتق *festinandi, dimittendi* notiones.

19. Inversus ordo dictionum, אֲבָנִים שָׁחֲקוּ מַיִם pro מַיִם שָׁחֲקוּ אֲבָנִים, *sicut aquae comminuunt lapides*, nec de eo dubitare quis potest, quin מַיִם sit nominativus; neque enim lapides aquas, sed aquae lapides continuo fluxu et stillicidio conterunt et exedunt. Pareau l. c. p. 152. haud incommode vertit: *saxa paulatim atterunt aquae*, collato Arabico سحق *fricando trivit*, et hinc, *longo usu detrivit* vestem. תִּשְׁטֹף סְפִיחֶיהָ עֲפַר־אָרֶץ Sicut *inundat eluvio ejus* (aquae) *pulverem terrae*, sicut terra alluvionibus irreparabiliter absumitur. Cf. similem figuram Ps. XC, 5. Verbum שָׁטַף h. l. non est simpliciter *inundare*, sed *aquae fluxu sulcare*, et *proluere, gravi aquarum vi obruere.* Bene Hieronymus: *et alluvione paullatim terra consumitur.* סְפִיחִים sunt *effusiones, eluviones,* coll. arab. سفح, סָפַח *effudit*, Jes. V, 7. Habac. II, 15. Vid. Schultensii *Animadverss. philologg. in libr. Iobi,* in *Operr. minorr.* p. 28. Idem Schultensius recte observavit affixum in סְפִיחֶיהָ referendum esse ad מַיִם, constructione Arabibus solenni, qua adfixum singulare femineum respondet plurali masculino, similiter תִּשְׁטֹף *inundat* positum esse pro plurali *inundant*, cum *plurali masculino* iterum *singulari feminino* conjuncto. Frequentissima et notissima Corani illa phrasis: *horti, arboreta,* تجري من تحتها الانهار,

الانهار, *currit ſub iis flumina*, i. e. ſub quibus currunt flumina, ubi انهار eſt pluralis maſculinus, cui junctum تجري, *currit*, verbum ſingulare femininum. Et infra apud noſtrum XXXIX, 14. רְנָנִים תַּעֲזֹב לָאָרֶץ בֵּיצֶיהָ, *ſtruthiones relinquit*, i. e. relinquunt *in terra ova ſua;* hic רְנָנִים eſt plural. maſcul, at תַּעֲזֹב ſingul. foemin. Cf. N. G. Schroederi *Inſtitt.* ad *fundamm. Ling. Hebr.* Syntax. Reg. XXXV. c. et Reg. LXII. c. Pareau verba סְפִיחֶיהָ תִשְׁטֹף עֲפַר־אָרֶץ ſic reddit: *quae* (aquae) *effuſae jam frugiferum ſolum fluendo abraſerant*, שָׁטַף collato cum شطف et شطب *ſulcavit inundando attrivitque penitus*, et עֲפַר־אָרֶץ *terrae ſuperficiem*, ipſum ſolum, in quo plantae creſcunt, notare cenſet, ut עָפָר ſupra Vs. 8. et V, 6. occurrit. „Reſpicitur," inquit, „ad regionem petroſam terrâ tectam frugiferâ, quam hyemales aquae exundantes et rapido curſu fluentes ſenſim abradant auferantque, ipſum deinde ſolum firmius, ſive petram ipſam, ſuo fluxu atterentes ac magis magisque abſumentes." — וְתִקְוַת אֱנוֹשׁ הֶאֱבַדְתָּ *Sic ſpem hominis perire facis*, omnem ei ſpem reviviſcendi. ו ante תִּקְוַת valet *ſic*, ut ſupra Vs. 12.

20. תִּתְקְפֵהוּ לָנֶצַח *Praevales ei in perpetuum*, ſemper te eo ſuperiorem oſtendis et fortiorem, eum mori faciens. Sed quod dicit לָנֶצַח, ſic potius intelligendum: ita praevales et morte eum conſopis, ut in perpetuum ſit conſopitus; perpetua eum victoria vincis, et opprimis morte irreparabili, ut reſurgere nequeat. Pareau verba hebraea ſic vertit: *opprimis eum totum dolore.* תָּקַף confert cum Arabico ثقف *tanta vi aliquem impugnare, ut tandem ſuccumbat*, et לָנֶצַח obſervat eſſe *prorſus, penitus*, ut ſemper apud Iobum, veluti IV, 20. XX, 7. XXIII, 7. XXXVI, 7., et עַד־נֶצַח infra XXXIV, 36. Hieronymus תְּתַקְּפֵהוּ, formam Piel legit, aut certe eam expreſſit, dum vertit: *roboraſti eum paululum, ut in perpetuum tranſiret*, לָנֶצַח jungens cum וַיַּהֲלֹךְ. Sed

certior

certior lectio recepta in Cal, intranſitive, תֶּחְקְפֵהוּ, *praevales ei,* pro תֶּחְקַף בּוֹ, *invaleſcis in eum,* ut Pſ. V, 5. יְגֻרְךָ pro יָגוּר עִמְּךָ *habitabit tecum;* nec non Jerem. V, 20. יְצָאוּנִי pro יָצְאוּ מִמֶּנִּי *egreſſi ſunt ex me,* et id genus alia. וַיַּהֲלֹךְ *Et abit* in totum, perit, absque ſpe redeundi; ut 1 Reg. II, 2. Cohel. I, 4. Sic ܗܠܟ, *βαλγειν, οἴχεσθαι,* et alia complura. מְשַׁנֶּה פָנָיו *Immutat vultum ſuum,* i. e. ſtatum ſuum, totam ſuam ſpeciem, ut עַיִן Pſ. VI, 8., et פָּנִים ſupra IX, 27. Nitidum et vividum vultum cum lucido et pallente commutat, ſi a Deo, tanquam victore, proſtratus jacet. וַתְּשַׁלְּחֵהוּ *Et dimittis eum,* hinc, non rediturum; velut extrudis et amandas eum ex hac terra prorſus; quo ſenſu eadem ejusdem verbi forma Piel uſurpatur Geneſ. III, 23. de homine ex horto Eden ejecto.

21. Ita hinc homo, quam moritur, emigrat et prorſus discedit, ut nihil jam cum viventibus commune ei ſit, neque curet aut ſciat, ſive opulenti ſint et clari liberi, quos poſt ſe relinquit, ſive inopes, et obſcuri atque abjecti. Eadem ſententia Cohel IX, 5. 6. Initio Verſus eſt אִם ſubaudiendum ante יִכְבְּדוּ, *graves erunt,* augeſcent, non tam ad numerum, quam ad opes, honores, et alias fortunae dotes referendum, ut Geneſ. XIII, 2., 2 Sam. VI, 20., Jeſaj. LXVI, 5., ſicuti et contrarium in altero hemiſtichio, יִצְעֲרוּ ſi *parvi fient,* imminuentur fortunis et honoribus, vid. Jerem. XXX, 19. Zachar. XIII, 7. Sic צָעִיר i. q. נִבְזֶה, *contemtus,* Pſ. CXIX, 141. לֹא יָבִין לָמוֹ *Non advertit* animum *illis,* ſ. ad eos, id de illis ignorabit.

22. Sed quid aget mortuus? אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב *Tantummodo caro* i. e. corpus *ejus ſuper eum dolet,* dum a vermibus corroditur, quaſi carni id ſit moleſtum, item וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל *et anima ejus ſuper eo,* de ſe ipſo, ſ. propter ſe ipſum *luget,* quod ita e corpore exierit, et corpus ſit eſca vermibus; ſigurate. Pareau עָלָיו *apud ſe* notare ait, i. e. ſemel in ſe uno quaſi continuo revol-

revolvens, nec cum vivis adeo de re ulla communicans. Nec mireris, mortuo *animam* tribui, quum et Num. VI, 6. dicatur, עַל־נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבוֹא *ad animam mortui non ingrediatur.* Nam anima interdum pro eo quod *perſonam* dicimus. Hic autem ſigurate et de corpore dicit, quod doleat, quaſi vermium corroſionem ſentiat, et de anima, quod veluti luctum agat ſeparationis ſuae a corpore. Similis proſopopoeia infra XXI, 33. Alii hunc Verſum ad vitam referunt: *verum ſuper ipſum*, i. e. quamdiu vivit, *ipſius caro dolet, et anima luctum agit*, interim dum vivit varia perferens; quod Verſui praecedenti nectunt hoc ſenſu; vivens variis doloribus afficiatur, ſenſu quippe praeditus; at mortuus nihil plane horum ſentiet, ſed omni ſenſu vacabit, ita ut ne de filiis quidem quicquam ſciat, ſintne meliori et ſplendidiori fortuna, quam eos reliquerit, an abjectiori conditione. Quod dictum volunt ob ea, quae ſocii ei promittebant fore, ut, ſi ad Deum rediret, ejus proles augeretur, vel contra ipſum cum poſteritate ſua delendum; quum liberorum hominis conditio vel opima vel deterior ad mortuum parentem nihil faciat, qui nihil eorum norit, quae hic fiunt. Prior tamen ſenſus ſimplicior eſt et concinnior.

ELIPHA-

ELIPHASUS.

CAP. XV.

ARGUMENTUM.

Huc usque primus certaminum orbis. Sequitur secundus congressus hinc usque ad Cap. XXII., ubi erit initium tertii. Nihil autem novi deinceps adversarii afferunt ultra ea, quae primo congressu proposuerant de sua quisque sententia, nisi quod jam a se dicta confirmabunt, et apertius Iobum criminabuntur, atque impium Deoque invisum pronunciabunt. Ac Eliphasus quidem Iobum jam ventosae loquacitatis accusat, et impietatis stolidae, quasi cum Deo disceptare voluerit, et suo sermone magna ex parte Dei timorem et observantiam in hominum animis infregerit. Deinde ignorantissimum illum esse dicit, eaque quae de felici impiorum sorte protulisset, pessima esse ac falsissima. Nullo modo liberum esse a culpa, quum illam alii, qui meliorem, quam ille, conditionem nacti sunt, non evitaverint. Quod ut probaret ad oraculum redit, quod antea exposuerat, quod vero et nunc in sensum sinistrum detorquet. Denique (inde a Vs. 20.) in dolore et sollicitudine, quibus exagitantur impii, et aliis incommodis, quibus illorum extenuantur opes, et familia deformatur et perit, statum depingit Iobi, quem eo argumento impium esse ac sceleratum tacite arguit.

XV. 1. Ad haec Eliphaſus Themanita ſic reſpondit:
2. Eſtne ſapientis, ventoſa reſpondere ſcientia,
Et euro plenum habere pectus?
3. Argumentando oratione non profutura,
Verbisque in quibus nihil utile?
4. Tu quidem religionem ſolvis,
Et diminuis precationem coram Deo.
5. Nam tuo ipſius ore crimen tuum doces,
Etſi lingua utaris callida.
6. Improbum te pronunciat os tuum, non ego;
Tuaque labra teſtantur contra te.
7. Hominumne tu primus natus es,
Et ante colles formatus?
8. An divini auditor arcani
Sapientiam ad te allicuiſti?
9. Quid ſcis tu, quod neſciamus nos?
Quid perſpectum habes tu, quod ignoremus nos?
10. Et canus et ſenex eſt et inter nos,
Natu grandior tuo patre.
11. An tibi ſolatia divina parvi ſunt?
Et verba leniſſime in te dicta?
12. Quo te tuus animus rapit?
Quid oculi tui vibrantes?
13. Quod adverſus Deum convertas ſpiritum tuum?
Iſtosque ore tuo proferas ſermones?
14. Quid mortalis, ut purus ſit?
Ut ſit inſons muliere natus?

15. En!

En! ſanctis ne quidem ſuis credit, 15.
Et coeli non ſunt puri in oculis ejus.
Nedum abominandus et ſpurcus homo, 16.
Qui imbibit ut aquam iniquitatem.
Explicabo tibi, auſculta mihi! 17.
Et quae viderim, enarrabo;
Quae quidem ſapientes prodiderunt, 18.
Nec celarunt de patribus acceptum;
Quibus ſolis terra tradita, 19.
Nullo inter eos trajecto peregrino.
„Tota ſe vita ſua impius excruciat, 20.
Et numero annorum, qui repoſti ſunt feroci.
Ejus aures circumſonat terrorum vox, 21.
In ipſa pace vaſtator incurſat eum.
Non credit evaſurum ſe tenebras, 22.
Imminet ei gladius.
Errabundus victum quaeritat, 23.
Scit ſibi paratam eſſe tenebricoſam diem.
Eum percellunt anguſtiae et pericula, 24.
Opprimunt eum inſtar regis ad tumultum bellicum parati,
Quoniam extendit manum adverſus Deum, 25.
Et contra Omnipotentem ſemet extulit;
Cucurrit adverſus illum elata cervice, 26.
Sub denſis clypeorum ſuorum umbonibus;
Quoniam obtexit faciem ſuam adipe ſuo, 27.
Et latera ſibi fecit obeſa;

28. Ideo

28. Ideo urbes inhabitat deſolandas,
Domosque deſerendas,
Mox redigendas ad tumulos.
29. Non diteſcit, nec ſtabiles habet opes,
Nec extendit ſe in terram talium proſperitas.
30. Non recedit a caligine,
Surculos ejus flamma arefacit,
Tolluntur flatu oris ſui.
31. Ne fidat vanitati temere errans!
Nam vanitas erit ejus mutatio!
32. Immatura die abſumitur,
Ejusque ſurculi non virent.
33. Immaturam, ut vitis, extrudit uvam,
Et ſuos olivae ritu flores abjicit.
34. Nam impiorum caterva ſterileſcit,
Et numaria conſumit ignis tabernacula.
35. Facinore praegnantes pariunt crimen,
Et fraudes pectore concinnant."

NOTAE
in
Cap. XV.

2. הֶחָכָם *Num ſapiens*, qualem tete jactitas et profiteris. Reſpicitur ad XII, 2. 3., et XIII, 2. 6. יַעֲנֶה דַעַת־רוּחַ *reſpondebit*, proloquetur, *ſcientiam*, doctrinam *venti*, i. e. ventoſam, vanam et inanem? *Vento* ſaepe vanitas denotatur, vid. ſupra VI, 26. VII, 7. VIII, 2. XVI, 3. Proverb. XI, 29. וִימַלֵּא קָדִים בִּטְנוֹ *Et replebit*

euro

eurō ventrem suum? mente concipiet inania, futilia, quin et perniciosa sibi persuadebit, quae postea aliis effutiat? Nam קָדִים, *eurus*, ventus est non solum vehemens, sed et exitiosus frugibus et herbis; vid. Amos. IV, 9. Jesaj. XXVII, 8. et ibi not.

3. Verbis propriis hic dicitur quod Vs. 2. figurate. Ante הוֹכַח subaudiendum ל, *arguendo* nimirum, s. *ad arguendum;* num convenit sapienti, qualis ipse tibi videris, ut arguat et disputet sermonibus inutilibus et nihil rem facientibus?

4. אַף־אַתָּה תָּפֵר יִרְאָה *Imo tu etiam irritum facis,* solvis, *timorem* Dei scilicet, ut *φόβος, timor,* pro *religione* sive *reverentia Numinis,* Graecis quoque et Romanis haud inusitatum. וְתִגְרַע שִׂיחָה לִפְנֵי־אֵל *Et aufers meditationem,* i. e. orationem, preces (ut recte Hieronymus) *coram Deo.* שִׂיחָה h. l. id quod תְּפִלָּה, ut שִׂיחַ Ps. CII, 2., querela coram Deo effusa cum precibus conjuncta. Quod autem Eliphasus Iobum accusat, eum sermonibus suis hoc efficere, ut homines nec timorem Dei, nec preces amplius curent; eo respicit, quod Iobus Deum probos et improbos sine discrimine consumere dixerat, supra IX, 22., unde oratio pio nihil sit profutura, nec sua pietas aut innocentia, quo minus affligatur tanquam impius.

5. Non est, quod testes conquiramus, te injustum et improbum esse, כִּי־יְאַלֵּף עֲוֹנְךָ פִיךָ, *nam docet iniquitatem tuam os tuum,* et totus sermo tuus. Bene LXX *ἔνοχος εἶ ῥήμασι στόματός σου, reus es verbis oris tui.* וְתִבְחַר לְשׁוֹן עֲרוּמִים, *Et eligis linguam versutorum,* astute et veteratorie loqueris, dum te innocentem jactans offers te causam tuam apud Deum probaturum, et optas cum eo disceptationem inire. Callide haec dicis, ne quis te impium deprehendat, ita studens tegere impietatem tuam malitiose.

6. הֲרִאישׁוֹן אָדָם תִּוָּלֵד *Num primus homo natus es?* ut a Deo primam hauseris scientiam? Vel, qui omnia vide-

videris, quae ab orbe condito acta ſunt, ut longa edoctus experientia ſolus prae ceteris ſapias? וְלִפְנֵי גְבָעוֹת חוֹלָלְתָּ *Et num ante colles formatus es?* esne ab aeterno? ſicut et Proverb. VIII, 24. 25. ſapientia gloriatur ſe ante colles conditam.

8. הַבְסוֹד אֱלוֹהַּ תִּשְׁמָע *Num arcanum Dei audiſti?* An tu non ejusdem, ut ceteri homines, naturae, ſed nobilioris et ſublimioris originis, in coelo ipſo proſeminatus, coeleſtibus arcanis et conſiliis interſuiſti? iisque auditor adſtitiſti? De nomine סוֹד vid. not. ad Pſ. XXV, 14. Cf. Jerem. XXIII, 18. מִי עָמַד בְּסוֹד יְהוָה *Quis ſtetit in ſecreto Dei, et vidit, audivitque verbum ejus? quis aure excepit verbum ejus et auſcultavit?* Nempe ut conſiliarius et aſſeſſor ſecretioris ac ſanctioris conſilii. וְתִגְרַע אֵלֶיךָ חָכְמָה *Et num abſtuliſti*, transtuliſti, *ad te ſapientiam?* Ex eo, quod Dei conſilio interſueris, et ejus arcana noveris, tibi ſoli ſapientiam vindicaſti, ceteris hominum ademptam, ut ſolus ſapias? Locutionem תִגְרַע אֵלֶיךָ vulgo explicant *detraxiſti ad te*, i. e. tibi aſſumſiſti ex divino arcano negatam aliis ſapientiam. Sed A. Schultens collato arabico جرع, *ſorpſit, deglutivit*, vertit: *num ſorpſiſti*, hauſiſti *ad te ſapientiam?* Senſus eodem recidit.

10. Sunt et inter nos cani et ſenes, qui longo rerum uſu edocti intelligentia valent, atque de rationibus, quibus Deus in rerum humanarum gubernatione utitur, recte judicare poſſunt, ne te ſolum putes ſapere. Manifeſtum eſt, reſpicere Eliphaſum ad ea, quae ſupra XII, 12. dixerat Iobus, cui iſta cum aculeo reddit. Et vere non Iobum tantum, verum et ſocios aetate provectiores fuiſſe, patet ex Cap. XXXII, 4., ubi illi, ſocii, Elihuo ſeniores dicuntur. כַּבִּיר מֵאָבִיךָ יָמִים *Gravior*, major, *patre tuo diebus.* Eodem ſenſu, quo hic כַּבִּיר, et Arabibus كبير, *magnus*, de *aetate provectiore* uſurpari,

recte

recte annotavit Aben-Esra, et exemplis pluribus confirmavit A. Schultens in *Animadverss. philologg.* ad h. l.

11. Jam invehitur in Iobum, quod parvi fecerit sociorum consolationes, et eorum dicta, ut vana et futilia, despexerit. Respectat ad acrem censuram, qua Iobus supra XIII, 4. 5. istorum sermones perstrinxerat. הַמְעַט מִמְּךָ תַּנְחוּמוֹת אֵל *An parum a te*, i. e. te minores et indignae, exiguae tibi videntur, *consolationes Dei?* Sic fastuose suas consolationes appellat et sociorum. Alii אֵל positum putant pro אֵלֶּה, *istae*, vel, *illorum* (ut Genes. XIX, 8. XXVI, 4.), sociorum meorum, eos enim simul defendit adversus Iobum. Sed arrogantiae et fastui Eliphasi, quo prae ceteris turget, magis convenit אֵל, *Dei;* quasi Dei nomine tibi propositas. Spectat autem potissimum oraculum divinitus sibi oblatum, et supra IV, 17—21. proditum, cujus verba mox Vs. 14. 15. 16. repetit. Ex illo enim oraculo, male a se intellecto, ipse et socii derivabant criminationes in Iobum conjectas, vid. Prolegomm. p. 18. Hemistichium alterum, וְדָבָר לָאַט עִמָּךְ plerique vertunt, *et an aliquid absconditum apud te?* i. e. estne aliquid divinum penes te reconditum, prae quo divinas nostras consolationes contemnes? Vocem לָאַט putant pro לָט positam, ad radicem לוּט *involvere* (vid. 1 Sam. XXI, 9.) referendam. Sed recte jam Jarchi monuit, et Coccejus atque A. Schultens probarunt, esse a verbo אָטַט, *lenis fuit*, derivandum. Inde אַט *lente, leniter*, et לְאַט (propr. *ad lenitudinem*) 2 Sam. XVIII, 5. Jesaj. VIII, 6. pro *leniter, clementer.* Hinc vertendum: *et verbum lenissime tecum habitum* scil. facisne parvi? „Dices, asperas fuisse censuras amicorum. Verum. Nec tamen ipsis, ut sit, idem visum: sed clementer nimis tractatum eum, qui, ut improbus, omnibus diris et exsecrationibus onerari merebatur.“ A. Schultens. Eleganter hunc Versum in versione Mss. vertit Berg: *Tune contemneres solamina pia, communicataque tecum solantia verba?*

12. מַה־

12. מַה־יִּקָּחֲךָ לִבֶּךָ *Quid capit te*, i. e. rapit, et transversum agit, sive, ut docte Hieronymus dedit: *quid elevat te cor tuum?* dum te innocentem asserens ita Deum provocas, et quum tantopere affligaris, tanta spe praeditus es? וּמַה־יִּרְזְמוּן עֵינֶיךָ *Et quid annuunt oculi tui?* nutu et nictatione te ostendis elatum. In oculis signum elationis et fastus cognoscitur, cf. Proverb. VI, 17. יִרְזְמוּן pro יִרְמְזוּן (coll. arab. رمز *innuit motis superciliis*, et Syriaco ܪܡܙ, *annuit*, *innuit*) literis transpositis, sicut כֶּשֶׂב et כֶּבֶשׂ, *agnus*, שִׂמְלָה et שַׂלְמָה, *vestis*. Et ipsum יִרְמְזוּן extat in quibusdam codd. a Kennicotto et de Rossio inspectis. Infeliciter A. Schultens collato arabico رزم, quod in Conjug. IV. de *tonitrui fragore* dicitur, hanc procudit interpretationem: *quid pangunt, et constipant oculi tui nubes, fremitum, minas, murmura, in Deum, in homines volventes?* Sed pro יִרְמְזוּן jam veteres, Alexandrinus, Syrus, et Chaldaeus ceperunt. Cf. Michaelis *Biblioth. Oriental.* (prior.) P. VII. p. 240.

13. כִּי־תָשִׁיב אֶל־אֵל רוּחֶךָ *Quod convertis in Deum spiritum tuum?* i. e. fastum, animum, ut et *spiritus* Latine, maxime in plurali, sumitur. וְהוֹצֵאתָ מִפִּיךָ מִלִּין *Et eduxisti ex ore tuo sermones*, bene Hieronymus, *hujuscemodi sermones*, videlicet intemperantiores, imo contumeliosos in Deum. Pro הוֹצֵאתָ in codicibus quibusdam extat הוֹצֵאת, quod Buxtorfio in *Thesaur. Grammat.* p. 253. est tertia pers. femin. subaudito רוּחַ, feminine accipiendum. A. Schultens habet pro Infinitivo, feminina inflexione, pro הוֹצֵא, unde הוֹצֵאת et הוצאת ad normam pro *educere*; Infinitivum autem pro tempore finito, *praesenti*, vel *praeterito* esse positum.

14. Jam rem aggreditur, et Iobi praecipuum firmamentum, quo ille nitebatur, evertit, quod ille se innocentem et justum diceret. Ut nimios Iobi spiritus repri-
meret,

meret, ad oraculum recurrit, quod ſupra IV, 17. 18. produxerat. *Quid eſt homo*, inquit, *ut purus ſit et juſtus natus muliere*, ex re infirma, et tantis aerumnis ac moleſtiis expoſita et obnoxia? Nam emphatice mulieris meminit, ut et ſupra XIV, 1.

15. הֵן בִּקְדֹשָׁיו לֹא יַאֲמִין *Ecce ſanctis ſuis non credit*, i. e. de eorum perfectione diffidit, ſi ſummo jure cum illis agat, et eos ad normam juris exigere velit. Pro בִּקְדֹשָׁיו ſupra IV, 18. בְּמַלְאָכָיו, *angelis ſuis*. וְשָׁמַיִם לֹא־זַכּוּ בְעֵינָיו *Et coeli non ſunt puri in oculis ejus*, ei impuri apparent. *Coelis* vel *coelites* ſ. *angelos* intellige, ut reſpondeant τοῖς קְדוֹשִׁים in priori hemiſtichio, vel corpora ipſa coeleſtia, a faece et corruptione horum inferiorum alienos et immunes.

16. אַף כִּי Vel: *Quanto minus* ſcil. juſtus ſit homo abominandus et foetidus? Vel: *quanto magis* ſcil. נִתְעָב וְנֶאֱלָח *abominandus et foeditus* eſt (cf. Pſ. XIV, 3), אִישׁ־שֹׁתֶה כַמַּיִם עַוְלָה *vir*, homo, *bibens velut aquam perverſitatem*, qui totus vitiis eſt imbutus, et pravitatem imbibit, ut aquam ſitiens? Talis qui juſtus eſſe poſſet coram Deo?

17. Hucusque hoc egit disputator, ut Iobum vanitatis, ſuperbiae, contumaciaeque in Deum ferocis reum perageret. Hinc jam arrepto impetu tonare adverſus caput innocens incipit, et continua declamatione ei ante oculos proponere, quid cum ſodalibus improbitatis et merito nunc patiatur, et ulterius exſpectandum habeat. Praemittitur exordium tribus Verſſ. comprehenſum, in quo nihil aliud ſe prolaturum ait, quam quod ex propria experientia habeat compertum, et in auctoritate veterum ſapientum ſit fundatum.

18. מֵאֲבוֹתָם non referendum ad proximum, וְלֹא כִחֲדוּ ſed ad אֲשֶׁר חֲכָמִים יַגִּידוּ, *quae ſapientes indicarunt a patribus ſuis* ſcil. accepta, *nec celarunt*, quae quum a majoribus ſuis accepiſſent, poſteros ea non celarunt, ſed accepta candide communicarunt.

19. לָהֶם לְבַדָּם נִתְּנָה הָאָרֶץ *Quibus solis tradita est terra*, scil. ad gubernandum et res gerendas, ut supra IX, 24. וְלֹא־עָבַר זָר בְּתוֹכָם *Nec transiit externus in medium illorum*, ut illis suam auctoritatem et dominationem adimeret. Quod affertur ad amplificandam auctoritatem horum sapientum, a quibus se hoc accepisse dicit. Quasi dicat: hi tales sane et tanti fuerunt, atque ita sapientiae suae nomine clari et celebres, ut ipsis solis rerum et regionum gubernacula sint commissa, nemine illis molesto ea in re, aut interturbante eorum imperium et administrationem. זָר *Peregrinus*, h. l. idem qui *hostis*, ut Jesaj. I, 7. Cicero *de Officiis* Lib. I. non longe a principio: *Hostis*, inquit, *apud majores nostros is dicebatur, quem nunc peregrinum dicimus. Indicant enim XII. Tabulae. Aut status cum hoste, verba sunt legis. Itemque: adversus hostem aeterna auctoritas. Quid ad hanc mansuetudinem addi potest, eum, quicum bella geras, tam molli nomine appellari? Quanquam id nomen durius jam effecit vetustas; a peregrino enim jam recessit, et proprie in eo, qui arma contra ferret, remansit.* Ceterum Eliphasus sugillat simul Iobum, in cujus ditionem irruperant Chaldaei et Sabaei, et contraria dicit illis, quae Iobus supra IX, 14. dixerat de impiorum dominio in pios. Forsan et hoc spectavit, ut suam integram florentemque fortunam cum afflicta atque aerumnosa Iobi componeret, ut inde ipse appareret sapientior et justior, quum eorum nihil passus esset ab hoste vicino, neque duram in se divinam manum esset expertus. Jam sequitur, quod annunciarunt sapientes illi et insignes viri.

20. Hinc ad finem Capitis impiorum conditionem infelicem et exitium describit, ut in perpetuo dolore et cruciatu versentur, etiam dum maxime florere videntur et summa pace frui, quia semper suae felicitati diffidant, et metuant ne cadant, quod autem timent, illis tandem accidit; ubi autem accidit, in desperationem conjiciuntur,

tur, desspondent animum, nec evadendi spem concipiunt, conscientia oppressi. Haec autem eo consilio affert, ut hinc efficiat, tum, improbos omnes in hac vita Deum ultorem criminum experiri, per publica judicia; tum, Iobum huic gregi haud dubie propterea accensendum. כָּל־יְמֵי רָשָׁע הוּא מִתְחוֹלֵל *Omnibus diebus impii ipse cruciatur*, toto vitae suae tempore dolet et vehementer torquetur, non secus ac mulier parturiens. Nam מִתְחוֹלֵל a חִיל deducitur, quod de torminibus parientium proprie dicitur, vid. Ps. XLVIII, 7. Hieronymus pro מִתְחוֹלֵל legit מִתְהוֹלֵל, quum *superbit* verterit. Grotius: „tota vita impius est ἑαυτοντιμωρούμενος." וּמִסְפַּר שָׁנִים נִצְפְּנוּ לֶעָרִיץ *Et numero annorum*, qui *absconditi sunt violento*, intellige et repete, הוּא מִתְחוֹלֵל, *ipse cruciatur*. נִצְפְּנוּ *Absconditi sunt*, i. e. occulto Dei decreto definiti, quod hominibus ignotum est, quanto hic tempore quisque sit victurus. עָרִיץ h. l. sensu malo, *violentum*, qui potentia sua, qua omnes opprimit, terrori est, significat, ut respondeat τῷ רָשָׁע, in priore hemistichio. Et tyrannus, qui omnibus sua potentia formidandus est, cruciatur, et in anxietate versatur, toto tempore, quod ei coelitus constitutum est Dei consilio. Alio sensu Hieronymus hoc hemistichium vertit: *et numerus annorum incertus est tyrannidis ejus.* Artificiosior et obscurior est A. Schultensii interpretatio: *numerus annorum pro thesauro reconditi sunt violento; annos* autem pro *calamitatibus* et *longis miseriis*, ex Arabum usu peculiari dictos putat, sicuti et infra XXIV, 1.

21. קוֹל־פְּחָדִים בְּאָזְנָיו *Vox pavorum* est *in auribus ejus*, perpetuo ejus auribus insonant voces terrificae, quasi in momenta singula sit ei superventurum exitium, et numquam non hostis immineat aut periculum. Nam omnia impii et tyranni, etiam tuta, timent. פְּחָדִים, *Pavorum*, dixit numero plurali, ut significet multiplices pavores, agmina quasi terrorum. בַּשָּׁלוֹם שׁוֹדֵד יְבוֹאֶנּוּ *In pace vastator veniet illi*, tum maxime, quum altissima

pace gaudebit, nec opinatum ei veniet exitium, exitii timor. Bene Hieronymus: *cum pax ſit, ille ſemper inſidias ſuſpicatur.* יְבוֹאֶנּוּ pro יָבוֹא בוֹ, vel יָבוֹא עָלָיו, ut Pſ. V, 5. יְגֻרְךָ pro יָגוּר עִמְּךָ, *habitabit tecum.*

22. לֹא־יַאֲמִין שׁוּב מִנִּי־חֹשֶׁךְ *Non ſecurus eſt redire* (ante שׁוּב ſubaudiendum ל, Hieronymus: *quod redire poſſit*) *e tenebris,* ſ. effugere tenebras ſcil. miſeriarum. Nullam ſpem ſiduciamque fovet, ſe non hoc vel illo modo male periturum; numquam ſecurus, numquam ſui compos, omnia tuta timet, et ubique exitium ſibi imminens tremiſcit, metu ſuo id ipſum anticipans. וְצָפוּ הוּא אֱלֵי־חָרֶב *Proſpectatus ipſe ad gladium,* caedi et internecione deſtinatus. Ita jam Symachus: *προεσκοπεύθη γὰρ εἰς μάχειραν.* Nec alio ſenſu haec verba cepiſſe videtur Alexandrinus: *ἐντέτακται γὰρ ἤδη εἰς χεῖρας σιδήρου.* Paullo aliter A. Schultens: „*ex alto captatus ipſe ad gladium,* i. e. ex Dei ſpecula gladius ei imminet; nec opinato in caput deſcenſurus. צָפָה eſt *ſpeculari, e ſpecula captare,* atque ita *alicui ex alto imminere.* Videlicet vindex Dei gladius impendet cervicibus impiorum. Sic poeta vetus in Hamaſa: اليه ثنايا الموت من كل مرقب *Ad illum dentes mortis ex omni ſpecula. Speculam* uſurpat ſublimior ſtylus Arabum, quum diſcriminis aut periculi quid impendet, vel nec opinanter opprimit. Hinc *dentes mortis ex omni ſpecula renidentes et reſtricti in aliquem,* nil aliud indicant, quam *morſus mortis,* quot vulnera, tot mortes ferentes.“ Hieronymus: *circumſpectans undique gladium,* et Syrus: ܚܳܐܪ ܠܣܰܝܦܳܐ *ſpectans gladium.* Eodem modo Coccejus: *praeſtolatur gladium,* q. d. *ſpectans ad gladium,* ſ. eum exſpectans et ſuspicans ſemper eſt, collatis, pro ſignificatione participii *Paul* activa in verbis intranſitivis, locis Jud. VIII, 11. Jeſaj. XXVI, 3. Pſ. CIII, 14. Berg Verſum ſic reddidit: *Non eſt quod*

ſperes,

ſperet, poſſe ſe calamitatem effugere, deſtrictus cervici illius gladius imminet.

23. Quae metuebat, jam ei vere accidunt. נֹדֵד הוּא לַלֶּחֶם אַיֵּה *Vagus eſt, oberrat ad panem,* ſ. ob cibum, ut victum quaeritet, *ubi* inveniendus ille ſit? Ad eam inopiam redigitur, qui ad ſummum opum faſtigium pervenerat, ut ejectus ex fortunis ſedibusque, tanquam mendicabulum oberret panem quaerens, nec inveniens. Pro אַיֵּה Alexandrinus legit אַיָּה, avis nomen, quod infra XXVIII, 7. occurrit; vertit enim ita: *κατατέτακται δὲ εἰς σῖτα γυψίν*, i. e. paratus eſt, et veluti conſtitutus, ut ſit cibo vulturibus. Alterum hemiſtichium; יָדַע כִּי־נָכוֹן בְּיָדוֹ יוֹם חֹשֶׁךְ vulgo ſic vertunt: *novit paratum eſſe in manu ſua,* i. e. in propinquo *diem tenebrarum,* i. e. tam certo ſibi perſuaſum habet, mox affuturum diem horrendarum calamitatum, quam ſi jam prae manibus teneret. Sed recte monuit A. Schultens, נָכוֹן h. l. eodem ſenſu ſumendum eſſe, quo Proverb. IV, 18., ubi נְכוֹן הַיּוֹם, *firmum diei* eſt ejus culmen, quod hic applicitum ad *diem tenebrarum,* qui etiam ſuum veluti culmen habet, quum undique denſiſſimus horror circumſtat; absque ullo lucis radio. יָדַע vero valet *experiri, perſentiſcere,* ut ſaepe alias, cum de miſeriis et calamitatibus dicitur. בְּיָדוֹ *In manu ſua,* i. e. coram ipſo, in praeſentia, in conſpectu, quomodo 1 Sam. XXI, 13. בְּיָדָם *in manibus eorum,* pro *coram ipſis;* et Arabibus بين يدي فلان *inter manus alicujus,* quod in verſione Pentateuchi arabica ab Erpenio edita ſaepiſſime pro Hebraico לִפְנֵי ponitur. Vid. Schultensii *Opera minora* p. 29. 30. Senſus ergo hic erit: ſentit jam perniciei plane ſe addictum, ita ut exitium non amplius effugere aut avertere queat. Berg: *Praeſentem ſibi experitur diem calamitoſum.*

24. Ultimam hujus commatis vocem, כִּידוֹר, monuit jam Grotius explicandam eſſe ex arabico كدر, *turbidus*

bidus fuit, incommodis et adversae fortunae *casibus* *conturbata fuit vita*, unde كُدُورَة *perturbatio, conturbatio*. Hoc loco innuitur *tumultus bellici conturbatio;* dicit enim Eliphasus, fore, ut impio praevaleant angustiae, ut hostibus praevalet rex paratus et instructus ad tumultum bellicum, formidolosi bellatoris more, copiis suis stipati, et ad pugnam parati. Minus placet A. Schultensii interpretatio: *invadent eum sicut rex; paratus* i. e. destinatus (ut infra Vs. 28. Deut. XXXII, 35.) est *ad turbulentissimas fortunas*. De *tumultu bellico* s. *proelio* nomen כִּידוֹר intellexit etiam Hieronymus, sed מֶלֶךְ accepit ut in accusativo positum, unde talem produxit versionem: *terrebit eum tribulatio, et angustia vallabit eum, sicut regem, qui praeparatur ad proelium*, quem numerosa circumdat militum multitudo.

25. Quod impium undique obsideant et urgeant terrores, supplicium est, illius audaciae et temeritati debitum, quod omnibus modis Deo resistebat, studia omnia sua et conatus eo conferens, ut homines opprimeret, qua ratione Deo veluti bellum indicebat, se eo robustiorem fore sua potentia sperans.

26. יָרוּץ אֵלָיו בְּצַוָּאר *Currit in eum cum cervice*, scil. erecta, i. e. fastuose, summa cum insolentia, cf. not. ad Ps. LXXV, 6. Qui enim erecto collo certamen aggreditur, strenuum se et acrem fatua confidentia vendidat, quique nihili faciat adversarium suum. Talem in suo Darete glorioso et vano descripsit Virgilius *Aeneid.* V., Vs. 375. seqq.

Talis prima Dares caput altum in praelia tollit,
Ostenditque humeros latos, alternaque jactat
Brachia prodens, et verberat ictibus auras.

Et Cicero in *Verrem* III, 59. *Qui tantis essent cervicibus.* בַּעֲבִי גַּבֵּי מָגִנָּיו *Cum densitate* dorsum *clypeorum suorum*, suis scutis densis in Deum summo impetu fereba-

ferebatur, quasi armorum suorum robore se eum vinceret posse putaret. Apposite cum nostra formula A. Schultens contulit arabicum adagium قلب له ظهر المجن, *obvertit ei dorsum clypei*, i. e. contumacissimum se gessit adversarium. Armis autem istis h. l. significantur opes, potentia, et omnia praesidia, quibus nituntur impii, quasi iis freti et fulti numquam sint dejiciendi.

27. Jam summa penuria et fame affligitur, כִּי־כִסָּה פָנָיו בְּחֶלְבּוֹ *Quia texit faciem suam adipe suo*, vitam securam, lascivam, ventri et voluptatibus deditam egit, Dei cura et metu omni posthabitis. Iisdem paene verbis hominis nimia fortunae indulgentia bene saginati turgidique fastus pingitur Ps. LXXIII, 7., ad quem loc. cf. not. וַיַּעַשׂ פִּימָה עֲלֵי־כָסֶל *Et fecit pinguedinem super lumbo*, quod bene Hieronymus ita expressit: *et de lateribus ejus arvina dependet.* De פִּימָה (a rad. arab. فَيِمَ *adipe plenum fuit in camelis scapularum interstitium*) et כֶּסֶל legendum est Bochartus in *Hieroz.* P. I. L. II. C. XLV. p. 573. seqq. edit. Lips., et J. D. Michaelis *Supplemm.* p. 2007.

28. Impius et tyrannus, qui magnifica palatia sibi exstruxerat, ab ultore Deo redigetur eo angustiae, ut ejectus a suis aedibus ad solitudinem se recipiat et latebras, quae ex eversis urbibus relinqui solent. בָּתִּים לֹא־יֵשְׁבוּ לָמוֹ *Domos* scil. inhabitabit, quae *non sedebunt sibi*, inhabitatas. Verbum יָשַׁב, *sedit*, de *urbibus domibusque florentibus*, et *quieta sede beatis*, usitatum, eodem, quo h. l. sensu usurpatur Jes. XIII, 20. *Babylonia* לֹא תֵשֵׁב לָנֶצַח *non sedebit in aeternum*, i. e. non habitabitur, non incoletur, sed in purum putum diruetur. Vid. et Jerem. L, 12. 39. — אֲשֶׁר־הִתְעַתְּדוּ לְגַלִּים *Quae paratae sunt ad acervos*, quae devotae sunt, ut fiant acervi ruinarum numquam reaedificandae. Profugus et ex hominum coetu propulsus, loca inculta et ruinosa quaeret.

29. Non

29. Non erunt ſtabiles ejus fortunae; ſed poſt brevem felicitatis uſuram vel opulentiſſimae opes ad ſummam inopiam recident. לֹא־יֶעְשַׁר וְלֹא־יָקוּם חֵילוֹ *Non diteſcet, nec ſtabit robur ejus*, non ſtabiles erunt ejus opes. חַיִל pro *opibus* ſaepe ſumi, notum, veluti infra XX, 15. 18. Deuteron VIII, 17. Latine *copias* potes vertere, quo nomine et *exercitus* et *opes* ſignificantur. לֹא־יִטֶּה לָאָרֶץ מִנְלָם *Neque extendet ſeſe in terram poſſeſſio*, ſ. *proſperitas eorum*, numerum mutat, ut ſaepe, et mox infra Vs. 35. בִּטְנָם, *venter eorum*. Nam quod de uno impio dicitur, id intelligitur ad omnes pertinere. Sunt, qui affixum plurale ad *aedificia* ſeu *domos* (בָּתִּים Vs. 28.) referant, quaſi ſenſus ſit, quod non ſit inclinaturus, ſeu translaturus ad terram, et incolas illius regionis, abſolutionem talium aedificiorum, quae coeperat, neque illis relicturus ea abſoluta, quinimo non ſuperfutura ea, ſed plane collapſura et deſolanda. Senſus durior et quaeſitus. Haud dubitandum eſt, affixum ad ipſos impios pertinere, ac verbum יִטֶּה, *extendet ſe*, intranſitive ſumi, pro יִנָּטֶה *extendetur*, ut Jarchi obſervat, ut ſit ab arbore ducta metaphora, radices ſuas in terram latius diffundente, cui et mox Vs. ſequ. comparabitur, et ſupra VIII, 16. a Bildado comparatus eſt impius, q. d. in terram, ſuper terram non propagabitur *perfectio eorum*, i. e. expletio eorum, quae coeperant; ea, quae ad ſummum perducere volebant, et confecta reddere, infecta remanebunt, nec per terram agnoſcetur complementum eorum. מִנְלָם Kimchius recte *perfectionem* exponit, a נָלָה, *perfecit, abſolvit*, Jeſ. XXXIII, 1. (ad quem loc. not. cf.), ut ſit a ſingulari מִנְלָה, ejusdem formae cum מִקְנָה, מִשְׁנֶה. Hieronymus *perfectione* ſ. *conſummatione* intellexit juſtum radicum incrementum et robur. Nam ſic vertit: *nec mittet in terram radicem ſuam*. Alexandrinus מִנְלָה, *perfectionem*, cepit de arboris (quacum impius comparatur) amplitudine, qua ramos longe lateque diffundit, et umbram efficit: *οὐ μὴ*

βάλῃ

βάλῃ ἐπὶ τὴν γῆν σκιὰν, quod bene Didymus explicavit: *ἐκκοπείη, καὶ οὐκέτι τὴν προτέραν εὐημερίαν ἀφίξεται· τὰ γὰρ δένδρα ἐν ὅσῳ μὲν ἵσταται, καὶ σκιὰν ποιεῖ, ἀποτμηθέντα δὲ, οὐκέτι.* Vana eſt J. D. Michaelis conjectura in *Biblioth. Orient.* (priori) T. VII. p. 243. et in *Supplemm.* p. 1643. propoſita, Alexandrinum צִלָּם pro מִנְלָם legiſſe. Haud moror reliquorum veterum hariolationes, de quibus ſatis egit Cappellus in *Nott. Critt.* ad h. l. et Michaelis locc. citt. A. Schultens ex arabico نال, *conſecutus eſt, obtinuit,* מִנְלָה *ſummam votorum, culmen proſperitatis* exponit.

30. לֹא־יָסוּר מִנִּי־חֹשֶׁךְ *Non recedet a tenebris,* quod Alexandrinus vertit: *οὐδὲ μὴ ἐκφύγῃ σκότος*, et recte Didymus expoſuit: *πολυτελὴς αὐτὸν ἀπώλεια διαδέξεται, καὶ ἀναπόσπαστον ἕξει τὴν κόλασιν.* *Tenebrae* pro *exitio.* Alii *tenebras calamitatum* putant intelligendas, ex quibus non receſſurus ſit improbus, quomodo propria miſcerentur figuratis, quum *tenebrae*, moerorem et miſerias denotantes non conveniant arbori, ſed homini. A. Schultens *tenebris* h. l. horridam et tenebroſam tempeſtatem, ut Pſ. XVIII, 12., vult ſignificari. יוֹנַקְתּוֹ *Surculum* ſ. *propaginem ejus*, i. e. non liberos ſolum, ſed omnem ejus ſplendorem, opes, et quaecunque habet, omnes ejus conatus, ſtudia et praeſidia, quibus fidit, et in quibus robur collocat, תְּיַבֵּשׁ שַׁלְהֶבֶת *exſiccabit,* arefaciet *flamma* vel *venti urentis,* ut Alexandrinus (*τὸν βλαστὸν αὐτοῦ μαράναι ἄνεμος*), vel *fulminis,* quae Tragicis abſolute *φλὸξ*, pro *fulmine* vox hebraea uſurpatur quoque Ezech. XXI, 3. Cantic. VIII, 6. — וְיָסוּר בְּרוּחַ פִּיו *Discedet,* recte Hieronymus *auferetur* (ut Exod. XXV, 15.) *ſpiritu,* i. e. halitu, flatu *oris ejus,* ſcil. *Dei,* adverſus quem ſeſe impius ſuperbe extulit, Vs. 25. *Tempeſtas divinitus immiſſa* oris divini halitu depingitur etiam ſupra IV, 9. Pſ. XVIII, 16. Jeſaj. XI, 4. Alii affixum in פִּיו capiunt pro reciproco, ut dicatur improbus vel halitu ſuo ipſius periturus, quaſi ſuperbi iſti ſpiritus, quos

quos adversus Deum emisit, convertantur in turbinem, qui ipsum rapiat. Quod tamen argutius videtur. Sed de flatu divinitus immisso intellexit quoque Chaldaeus: וְיַעְדֵי בְּזַעְפָּא דְפוּמֵיהּ דֶאֱלָהָא, *et auferetur per spiritum oris Dei.*

31. אַל־יַאֲמֵן בַּשָּׁוְא נִתְעָה *Ne fiduciam ponat in vanitate*, i. e. rebus vanis, in quibus spem et fiduciam collocat, qui *deceptus est*, propter dulcis fortunae ebrietatem extra viam palans et erro. Ante נִתְעָה est אֲשֶׁר subaudiendum: non est enim Participium, quod esset נִתְעֶה, sed Praeteritum. כִּי־שָׁוְא תִּהְיֶה תְמוּרָתוֹ, *Nam vanitas erit commutatio*, vicissitudo, *ejus*, in vanitatem et nihilum permutatur ac redigitur totus ille prosper status, in quo erat. Nomen שָׁוְא, *vanitas*, repetitum diverso sensu sumitur; priore loco res vanas significat, quibus fidebat impius, opes et gloriam, et hujusmodi fluxa praesidia, posteriore loco vanitatem, in quam haec omnia redigenda sint, dum ex his decidens plane miser fiet ac calamitosus. Parum felici conamine A. Schultens בַּשָּׁוְא *in ipso culmine fortunae* interpretatur, quoniam, inquit, Arabibus الشمس في استوايه *sol in aequatione sua*, perinde valet, ac *in meridie*; atque in altero homistichio verba כִּי־שָׁוְא sejungit ab iis, quae proxime sequuntur; unde haec prodiit integri versiculi versio: *Ne securus sit in ipso culmine fortunae, qui ea inebriatus insanit; nam vanitas est: aderit fluctuans ejus vicissitudo.* Quam interpretationem merito perstrinxit Bouillier in *Observatt. Miscellann.* p. 171., et simplicem loci nostri sensum interpretationi a nobis allatae congruenter hunc esse adseruit: „ne vanitati innitatur praesentium bonorum, quae eum malesana confidentia de recto tramite pepulit, et extra oleas abripuit. Nam brevi ipse cum rebus suis in nihilum recidet, ipse vanitati aequiparabitur."

32. בְּלֹא־יוֹמוֹ תִּמָּלֵא *In non-die suo implebitur*, scil. כִּפָּתוֹ *ramus ejus*, matura, exsucca et caduca erit, i. e. morte immatura interibit. Res dicitur מָלֵא, *impleri*, s. *impleta*

impleta esse, quando ad suam plenitudinem et finem pervenit, quando absolvitur ejus tempus, et ejus finis ac consumtio advenit, similitudine desumta a frugibus, quae matura et plene cocta decidunt. Ita Nahum. I, 10. קַשׁ יָבֵשׁ מָלֵא *stipula arida plena*, exsiccata, et ad flammam matura. Sunt, qui ad תִּמָּלֵא subaudiant חַיָּיו, *vita ejus* implebitur, antequam terminus natura constitutus adsit, sed melius ex altero hemistichio repetitur כִּפָּה, *ramus*. בְּלֹא־יוֹמוֹ ut לֹא־עֵת, *ante tempus*, infra XXII, 16. Cohel. VII, 17. Didymus: Φησὶν οὖν, ὅτι πρὶν ἢ τῶν οἰκείων ἀπολαύσει τέλεον ἀπολεῖται· τὸ δὲ πρὸ ὥρας, ἐνταῦθα τὸ τῆς τελεσφορήσεως λέγει. *Dicit igitur, impium, priusquam suis potiatur, funditus interiturum. Per horam autem, hoc in loco, maturitatis et perfectionis tempus designatur.* — וְכִפָּתוֹ לֹא רַעֲנָנָה *Et ramus ejus non virescet*, ejus frondes exarescent, virore solito destitutae. Perstat in metaphora arboris. כִּפָּה *Ramus* major, ab incurvatione sic appellatur, quod volae manus, quae כַּף Hebraeis dicitur, in arbore speciem habeat, et velut fornicem aut arcum faciat, unde Hieronymus vertit, minus tamen proprie: *et manus ejus arescent.* Doctius Alexandrinus: ὁ ῥάδαμνος αὐτοῦ οὐ μὴ πυκάσῃ, *ramus ejus non condensabitur*, pro quo Symmachus οὐκ εὐθαλήσει, *non florebit.* Ad Alexandrini versionem illustrandam bene Didymus: οὐ μενεῖ κομῶν τοῖς ἀγαθοῖς· πυκάσαι γάρ ἐστι, τὸ, τοῖς κλάδοις συσκιάσαι· ῥάδαμνος δὲ ἐστιν, ὁ τοῖς φύλλοις κωμῶν τοῦ δένδρου ἀκρέμων, καὶ σκιὰν ἐκτελῶν. *In bonorum affluentia non persistet; condensari enim est, ramis umbrosum reddere; rhadamnus vero est major arboris ramus, foliis quasi caesarie comatus, et umbram efficiens.*

33. יַחְמֹס כַּגֶּפֶן בִּסְרוֹ *Rapiet*, veluti auferet ac extrudet a se, *tanquam vitis omphacem suum*, uvam adhuc immaturam, quum vixdum primum florem est egressa, abjiciet, ut omnis spes vindemiae tollatur. Sunt, qui

יַחְמֹס

יַחְמֹס ad Deum referant: *abripiet* Deus *ut vitis omphacem ipſius.* Alexandrinus imperſonaliter: τρυγηθείη δὲ ὡς ὄμφαξ πρὸ ὥρας, *vindemietur ſicut uva acerba ante horam.* Hieronymus: *Laedetur quaſi in vinea in primo flore botrus ejus*, ut aut excuſſus a turbine, aut exuſtus a glacie ante tempus defluat. J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 824. vertit: *immaturam, ut vitis, producit omphacem*, i. e. non niſi immaturos fructus fert, immaturae adhuc omphaces decidunt, aut in ſtemmate putreſcunt. Sed plane arbitrario ſumitur, חָמַס ſignificare *immaturam frugem producere.* Retinenda uſitata notio *abripiendi, auferendi*, quae accurate reſpondet τῷ יַשְׁלֵךְ in altero hemiſtichio. וְיַשְׁלֵךְ כַּזַּיִת נִצָּתוֹ *Et projiciet ſicut oliva florem ſuum;* ut ſi oliva germen ſuum abjiciat, aut vitis primum omphacem, perit omnis agricolae ſpes, ita et impio accidet, ut quum magnam ſui ſpem hominibus praebet, fore ut ejus res et conatus ad ſummum perveniant, et perpetuo durent ac ſtabiles ſint, in ipſo flore pereat, et omnibus ſuis conatibus ac ſtudiis excidat. Didymus: διὰ τοῦ ὄμφακος τὴν ἄωρον διέγραψε τελευτήν· τῶν τε ἀγαθῶν τὴν ἔκπτωσιν, διὰ τῆς ἀποῤῥοῆς τοῦ ἄνθους τῆς ἐλαίας· ὡσανεὶ ἔλεγεν ὅτι πᾶσα ἡ δοκοῦσα αὐτοῦ εὐπραγία ἐλέγχεται, καὶ πίπτει, καὶ μαραίνεται, τὸ δὲ ἄνθος, ὅ ἐστιν ἀρχὴ καὶ προοίμιον καρποῦ, καὶ ὁ βλαστὸς, καὶ ὁ καρπὸς, ὑπὸ προσβολῆς πειρασμοῦ ἔξωθεν ἐπισειούσης, ὡς ὑπὸ καύσωνος ἀνέμου φθειρόμενα καὶ διαῤῥυισκόμενα. *Per uvam acerbam, mortem immaturam, et per floris olivae defluxum, bonorum amiſſionem deſcripſit: ac ſi diceret, omnis ejus apparens felicitas, flos, ſcilicet, qui eſt initium et primum rudimentum fructus, et germen una cum fructu (tanquam ea, quae aeſtu venti corrumpuntur et diſſipantur) tentationis impetu extrinſece concutiente, refellitur, decidit, et exareſcit.*

34. כִּי־עֲדַת חָנֵף גַּלְמוּד *Coetus enim impii erit ſolitarius*, etſi magno comitatu ſeptus fuerit, multos habuerit ſibi comites et aſſeclas, amplam familiam et clientelam,

haec

haec omnia in solitudinem redigentur, pereunte ipse cum toto comitatu. Sunt ex Hebraeis, qui גַּלְמוּד substantivum exponant, quasi לְגַלְמוּד, *in solitudinem* scil. תִּהְיֶה, *erit.* A. Schultens: *coetus hypocritarum erit dura silex,* linguae arabicae ope (vid. supra not. ad III, 7.). Sed quum גַּלְמוּד ceteris, quibus occurrit, locis manifeste sit adjectivum, nec h. l. aliter capiendum. Convenit autem masculini generis adjectivum h. l. non, ut plerumque fieri solet, cum nomine regente (עֲדַת), sed cum nomine recto (חָנֵף), utpote propinquiore, ut Jerem. X, 22. קוֹל הַשְּׁמוּעָה הִנֵּה בָאָה *vox famae ecce est adventans,* pro בָּא. Vid. et Genes. IV, 10. Exod. XV, 4. Levit. XIII, 9., et plura exempla in N. G. Schroederi *Institt. ad Fundamm. L. H. Syntax.* Reg. XXIX. וְאֵשׁ אָכְלָה אָהֳלֵי־שֹׁחַד *Et ignis devorabit tabernacula muneris,* i. e. tabernacula muneribus et corruptela ex quaestu illicito constructa, eorum, qui avaritia et rapacitate rem suam auxerunt. Hieronymus: *ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt,* iisque se corrumpi patiuntur. Iobum notat, cujus splendida illa et ampla familia, liberi et pueri periissent, quibusdam etiam igni coelesti absumtis, I, 16.

35. הָרֹה עָמָל וְיָלֹד אָוֶן *Concipiunt laborem,* molestiam, quam aliis exhibeant, *et pariunt vanitatem.* Infinitiva הָרֹה et יָלֹד pro praesentibus, ut saepe, veluti Levit. VI, 7. Jud. VII, 19. 2 Reg. IV, 43. Ps. XXXV, 16. ad quem loc. not. vid. (p. 879.). Cf. Schroederi *Institt.* Syntax. Reg. LIV. et Storrii *Observatt.* p. 157. Nomina עָמָל *aerumna,* et אָוֶן, *vanitas,* crimen simul et poenam complectuntur, potissimumque notant *malum in caput auctoris revolutum,* ut Ps. VII, 15. qui locus cum nostro plane est consonus: הִנֵּה יְחַבֶּל־אָוֶן וְהָרָה עָמָל וְיָלַד שָׁקֶר. Sensus est: nil mirum, si quum vanitatem conceperint ac molestiam, quam aliis facesserent, vanitatem pariant, metaphora a parturiente muliere ducta, quae si ventum conceperit, ventum sit paritura, propterea in metaphora persistens mox dicit בִּטְנָם, *venter eorum.* Hoc studuerunt, ut

ut injurii aliis essent ac molesti, ita et tandem sibi ipsi molestiam creant, et exitium accersunt, et ut vana fuerant eorum studia, et conatus iniqui et molesti aliis, sic in vanitatem abeunt, et in nihilum rediguntur. וּבִטְנָם תָּכִין מִרְמָה *Et venter eorum disponit*, parat, *fraudem*, dolum, quem bifariam intellige, et dolum, quem aliis struere pararant, et dolum, qui in ipsos recidat, fraudem, qua ipsi in perniciem conjiciuntur, ut שָׁקֶר loco parallelo Ps. VII, 15. *Venter eorum*, i. e. cor et animus eorum. Olympiodorus: *κοιλίαν δὲ, ὅλον τὸ ἐντὸς χωρίον φησὶ, καὶ αὐτὴν τὴν ψυχήν. Ventrem vocat regionem omnem internam, et animam ipsam.* Mens eorum dolum concinnat in alios, et sibi ipsis etiam, quia quod cogitarant alios fraudare, id illis tandem fraudi est, eos ipsos decipit, quod animo proposuerant, quin votis suis et spe frustrantur. Haud male cum Versus superioris hemistichio posteriori, in quo Iobum ipsum notari monuimus, hunc Versum conjungit Olympiodorus: Πλεῖστα *συναγαγὼν οὐδὲν ἀποίσεται κέρδος, τοῦ Θεοῦ δίκην αὐτὸν τῆς ἁρπαγῆς εἰςπραττομένου, καὶ οὐδὲν πλέον ἕξει τῆς ταλαιπωρίας, ἣν ὑφίσταται τῶν ἀλλοτρίων ἐρῶν· ἵνα εἴπῃ, ὅτι οὐ πολλὰ καμὼν, ὦ Ἰὼβ, καὶ ἐκ τῆς καθ' ἑτέρων ἀδικίας συναγαγὼν, οὐδὲν ἐντεῦθεν ἀπωνήσω, ἀξίαν τῆς πονηρίας δεδωκὼς τὴν δίκην· τὸν γὰρ δόλον, ὃν καθ' ἑτέρων εἰργάσω καὶ ἐβουλεύσω, ἤγουν τὴν ἐπ' αὐτῷ τιμωρίαν, αὐτὸς ὑποστήσῃ. Deo rapinarum poenas ab eo exigente, ex bonorum copia, quam accumulavit, fructum nullum percipiet, nec praeter calamitatem, quam propter rerum alienarum appetitum patitur, quicquam illi reliquum erit; ac si diceret: Tu, Iobe, qui multum sudasti, et ex injuria aliis illata divitias coacervasti, meritas improbitatis tuae poenas luens, fructum nullum ex eis percepisti; dolum enim, quem in alios machinatus et meditatus es (pro eo, scilicet, supplicium) ipse subibis.*

IOBUS

IOBUS.

Cap. XVI. XVII.

ARGUMENTUM.

Amarulentus admodum fuerat Eliphasus hoc secundo congressu, nec quicquam prorsus consolationis attulerat, ut supra in primo, ubi Iobum hortatus fuerat, ut ad Deum rediret, pollicens ei amplissima; at nunc, velut ei omnem spem praecidens, de exitio tantum improborum egerat multis verbis. Quare Iobus nunc acriter invehitur in Eliphasum et socios, eosque tum reprehendit, quod vana attulissent et futilia ad se consolandum; tum inanis verbositatis eos taxat, quod eadem saepius ab illis audierit, et quod eadem posset ipse in illos afferre, si ipsi eo loco essent, quo sit ipse. Deinde converso ad Deum sermone conqueritur de amicorum in se injuria, qui, quum sibi bene sit ipse conscius, in tanta vi mali sibi tamen illudant, et acerbius tanquam impium insectentur, conquisitis etiam et affectatis in se verbis et conviliis, quodque praeterea ab ipso Deo hostilem in modum prostratus confractusque jaceret, quantumvis eundem innocentiae suae testem citare posset. In votum deinde erumpit ardentissimum (XVI, 20—22.), ut lites tandem hasce, qui unus possit, decernat, injusteque oppresso et damnato, se vindicem quantocyus praebeat ante, quam miserum spiritum sub iniquissima calamitate

et calumnia cogeretur exhalare. Tandem Cap. XVII. denuo ad acerbiſſimam ſortis ſuae comploratione m redit, nihilque, niſi mortem, omnium malorum finem, ſibi reliquam eſſe confirmat, quam optet, imo expetat.

XVI. 1. Ad haec Iobus reſpondens,
2. Iſtiusmodi multa audivi, inquit,
Moleſti conſolatores eſtis omnes.
3. Numquid habebit finem ventoſa oratio?
Aut quid irritavit te, ut ita reſponderes?
4. Ego quoque ſicuti vos loqui poſſem,
Si vos meam ſubiretis vicem;
Congerere verba contra vos poſſem,
Et quaſſare in vos caput meum.
5. Ego vero confirmarem vos ore meo,
Et labiorum meorum motu veſtrum cohiberem dolorem.
6. Sive loquor, non mitigatur dolor meus;
Sive taceo, nihil mihi decedit.
7. Sane nunc ad incitas adegit me!
Deſolaſti omnem coetum meum.
8. Quod me conſtrinxiſti, hoc in teſtem exiſtit;
Inſurgit contra me macies mea,
In faciem contra me fert teſtimonium,
9. Ira ſua discerpit et adverſatur mihi,
Frendet contra me dentibus ſuis,
Meus adverſarius in me ſuos acuit oculos.

10. Dis-

Distendunt contra me ora ſua, 10.
Ignominioſe genas meas pertundunt,
Simul adverſus me congregantur.
Tradidit me Deus iniquis, 11.
Inter impiorum manus me dejecit.
Tranquillus eram, ſed me turbavit, 12.
Cervice prehenſum me diffregit,
Ac ſibi pro ſcopo conſtituit.
Circumdant me jaculatores ejus; 13.
Renes mihi transfigit, nec parcit;
Humi fel meum profundit.
Repetitis me ſauciavit vulneribus, 14.
Incurrit in me bellatoris inſtar.
Ego ſacco meam cutem inſui, 15.
Meumque caput in pulvere volvo.
Vultum habeo prae ploratu tumentem, 16.
Et operta atra nocte lumina.
Quamquam manus habeo intemeratas, 17.
Et puris utar precibus.
Terra! ne tege meum cruorem, 18.
Neve meo ſit locus clamori!
Et nunc etiam en teſtem meum in coelis! 19.
Et qui pro me teſtimonium perhibet, in
ſublimi.
Illuſores mei ſunt mei familiares. 20.
Ad Deum ſtillant oculi mei!
Disceptatio ſit viro cum Deo, 21.
Et homini cum ſuo ſocio!
Quandoquidem numerati venerunt anni, 22.
Viamque non remeandam ingrediar.

XVII. 1. Corruptus eſt ſpiritus meus,
Dies exſtincti, ſepulchrum adeſt!
2. Nonniſi ſanniones mecum ſunt,
Quorum convicia mihi perpetuo obverſantur.
3. Depone, quaeſo, ſponde pro me!
Quis erit, qui mihi manum det?
4. Nam horum quidem mentibus intelligentiam ſubtraxiſti,
Propterea eos non exaltabis.
5. Qui praedae addicit amicos,
Hujus natorum oculi conſumantur!
6. Dicterium me facit hominum,
Abominationi publicae ſum expoſitus.
7. Ideo prae indignatione hebeſcunt oculi,
Artusque omnes umbrae habeo ſimiles.
8. Ad haec obſtupeſcunt probi,
Et inſons adverſus impium ſe excitabit.
9. Sed tenax eſt pius viae ſuae,
Purusque manuum animum magis obfirmat ſuum.
10. At vero vos omnes, iterum adeſte,
Et nullum in vobis ſapientem reperiam.
11. Dies mei praeterierunt,
Conſilia mea abrupta ſunt,
Quae maxime mihi cordi erant.
12. Nox facta mihi in diem,
Lux propinqua tenebris.
13. Sane exſpecto, ut Orcus ſit domus mea,
In tenebris meum lectum ſterno.

14. Se-

Sepulchrum patrem, 14.
Putredinem matrem appello et ſororem.
Ubi tandem eſt ſpes mea? 15.
Et meam exſpectationem quis viderit impletam?
Ad orci clauſtra deſcendit, 16.
Una mecum in pulvere proſtrata jacet.

N O T A E
in
Cap. XVI.

2. שָׁמַעְתִּי כְאֵלֶּה רַבּוֹת *Audivi talia,* iſtiusmodi, *multa,* de improborum exitu, quae affertis, vel ex aliis, vel ex vobis ipſis, qui moleſte ſaepe eadem inculcatis. רַבּוֹת poteſt quoque pro בִּטְעָמִים רַבּוֹת, *multis vocibus* (Pſ. CVI, 43.) ſumi. Ita Hieronymus: *audivi frequenter talia.* מְנַחֲמֵי עָמָל כֻּלְּכֶם *Conſolatores moleſtiae,* moleſti, *vos omnes,* dum illa, quae et ipſe ſcio, et vera eſſe fateor, inepte et cum injuria adverſus me adplicatis. Cf. ſupra XIII, 4.

3. הֲקֵץ לְדִבְרֵי־רוּחַ *Num finis* eſt ſ. erit *verbis venti?* i. e. ventoſis, inanibus, futilibus. Retorquetur, quod Eliphaſus ſupra XV, 2. 3. in Iobum emiſerat, telum. אוֹ מַה־יַּמְרִיצְךָ *Aut quid aegre tibi facit?* Hieronymus: *quid moleſtum tibi eſt?* quid te exaſperavit ita in ſermonibus meis? Verbum מָרַץ h. l. alio ſignificatu capiendum, quam ſupra VI, 25. (ubi pro מָלַץ uſurpatum), videlicet ut arabic. مَرِضَ, *aegrotus fuit, male ſe habuit.* כִּי תַעֲנֶה *Quod,* ſ. ut *reſpondeas,* ſcil. tam duris verbis.

4. גַּם אָנֹכִי כָּכֶם אֲדַבֵּרָה *Etiam ego ſicut vos loquar,* loquerer, loqui poſſem talia, qualia mihi dicitis, לוּ

יֵשׁ נַפְשְׁכֶם תַּחַת נַפְשִׁי *ſi eſſet anima veſtra pro anima mea*, ſi eo loco eſſetis, quo ego ſum, et in eadem miſeria verſaremini, in qua ego nunc verſor. לוּ aliqui h. l. *utinam!* vertunt, ut ſupra VI, 1. Ita Hieronymus: *atque utinam eſſet!* Sed praeſtat, pro *ſi* capere, ut Jud. VIII, 19. XIII, 23. Mich. II, 11., et لَوْ apud Arabes. נַפְשְׁכֶם *Anima veſtra*, i. e. vos ipſi; *anima* pro toto homine, et quaſi pronomen, ut arabicum نَفْس ponitur, ut ſupra VI, 7. VII, 15. Pſ. LVII, 5. al. אַחְבִּירָה עֲלֵיכֶם בְּמִלִּים *Conſociarem*, congererem, concinnarem *adverſus vos verbis*, verba contra vos conſarcinarem. Alexandrinus: εἶτ᾽ ἐναλοῦμαι ὑμῖν λόγοις, *inſultarem vobis verbis*. Sed Hieronymus: *conſolarer vos verbis*. Uterque ſenſum expreſſit. וְאָנִיעָה עֲלֵיכֶם בְּמוֹ רֹאשִׁי *Et motitarem*, motum irriſorium facerem, *ſupra vobis capite meo* vos ridens, vobisque illudens. Ridentes caput motitant in eum, quem rident. De geſtu irridendi haec phraſis uſurpatur, et Jeſaj. XXXVII, 22. Jerem. XVIII, 16. infra XIX, 18. Sir. XII, 18. Matth. XXVII, 39. In בְּמוֹ ſyllaba מוֹ redundat, forſan metri legibus requirentibus addita. Ceterum haec non ita ſunt capienda, quod talia ſe facturum comminetur Iobus, ſi illi idem paterentur, quaſi vindictae cupidus; ſed quod ſeſe dicat eadem poſſe facere, ſi eodem loco eſſent, quo ipſe eſt, etſi facere nolit. Monet eos ſui officii.

5. Idem ego ſane non facerem, quod vos nunc, ſed אֲאַמִּצְכֶם בְּמוֹ־פִי *roborarem vos ore meo*, roborarem jacentem animum, et ad perferendam conſtanter inflictam a Deo plagam confirmarem. וְנִיד שְׂפָתַי יַחְשֹׂךְ *Et motio labiorum meorum prohiberet* ſubaudi כְּאֵבְכֶם, *dolorem veſtrum*, coll. Verſu proximo, ubi plena phraſis. Saltem ſermonibus meis dolorem veſtrum compeſcere ac lenire conarer. Alii נִיד pro *conſolatione* aut *condolentia* accipiunt, ut ſupra II, 11. לָנוּד־לוֹ וּלְנַחֲמוֹ, *ad condolendum*

lendum ei et ad ſolandum, ut ſit: conſolatio labiorum meorum veſtrum dolorem averteret. Senſus eodem redit. Kimchius in Lexico verbum יַחְשֹׂךְ putat intranſitive capiendum quaſi hic ſit ſenſus: *prohiberet ſe*, ſ. prohiberetur *motio labiorum meorum*, q. d. non tanta loquacitate uterer, quanta vos (ut *motio labiorum* ſonet in malum), nec nudis et meris verbis vobiscum agerem, ut vos mecum, ſed veris et firmis rationibus vos ſolarer, non verbis tantum ſine ſenſu et mente. Schnurrerus etiam in *Animadverſſ.* ad h. l. (*Diſſertatt.* p. 251.) hoc Verſu Iobum exiſtimat perſtringere amicos, atque innuere, quae ab ipſis ad animum amici erigendum corroborandumque prolata fuerint, verba tantum eſſe, non argumenta ex interiore animi ſenſu firmaque perſuaſione profecta. Verſum integrum ſic reddit: *roborare vos poſſem dictis, et labiorum miſeratio haud deſutura eſſet*; ad verbum: *et labiorum miſeratio non recuſaretur.* Videlicet in poſteriore hemiſtichio pro יַחְשֹׂךְ legendum putat יֵחָשֵׂךְ, et ante hoc verbum inſerendam negandi particulam לא, ex Alexandrina et Syriaca verſione. Audacior tamen haec recepta lectionis mutatio videtur, nec eorum, qui adhuc inſpecti ſunt, codicum ullo firmatur. Ad ſenſum vero quo quod attinet, quem Schnurrerus huic Verſui ineſſe cenſet, ego eum hac de cauſa dubito verum eſſe, quod tam longe aberant ſocii, ut erigere Iobum et conſolari ſtuderent, vel meris verbis, ut potius ſuſpicionibus et reprehenſionibus iniquis dolorem ejus acuerent et augerent. Nec magis probare poſſumus A. Schultenſii interpretationem, quam Dathius ſequutus eſt: *praevalere poſſem vobis ore meo, ita ut comploratio labiorum meorum cohiberetur.* In qua verſione primum illud reprehendendum eſt, quod אֲאַמִּצְכֶם *praevalere poſſem vobis* redditur, contra conſtantem et perpetuum uſum verbi, quod, ubi tranſitivum eſt, ut hic, ſignificare ſolet *firmavit, roboravit* aliquem, vid. e. c. ſupra IV, 4. Deut. III, 28. Pſ. LXXXIX, 22. 2 Paral. XI, 17.

XI, 17. Dathii conjecturae, legendum eſſe in Cal אאמצכם, nemo facile quicquam tribuat. Jam vero quum prioris hemiſtichii ſenſus unice verus eſſe debeat hic: *confirmarem vos ore meo;* omnino repugnaret ei poſterius hemiſtichium, ſi vertatur: *comploratio labiorum meorum cohiberetur,* niſi pro mero lubitu inſerta negandi particula textum mutare velis. Ex ea vero, quam ſuperius attulimus, interpretatione hemiſtichia optime inter ſe conſpirant.

6. Nunc autem eo res meae redierunt, ut neſciam, quo me vertam, aut quid agam. Nam nec loquendo, nec tacendo quicquam proficio, nec aut hoc, aut illo modo quicquam de meo dolore decedit. אם־אדברה *Si loquar,* ut meam innocentiam tuear, לא־יחשך כאבי, *non prohibebitur dolor meus;* afflictiones meas mihi objicitis, quae meam impietatem arguant: ſin taceam, id mihi fraudi erit, quaſi me ſontem agnoſcam. ואחדלה pro ואם־אחדלה, repetita, ut ſaepe, particula conditionali, *ſi deſinam* לדבר *loqui* intellige; i. e. ſi autem taceam, מה־מני יהלך, *quid ad me abibit?* quid de dolore meo propterea abſcedet? ne tantillum quidem. Optime Hieronymus hunc Verſum reddidit: *Sed quid agam? Si locutus fuero, non quieſcet dolor meus; et ſi tacuero, non recedet a me.*

7. Inde incipit excurrere ad deſcribendum et amplificandum vehementiam doloris ſui, ut tam Deum, quam ſocios ad miſericordiam flectat, ſed ſocios maxime, qui tanta in ſe aſperitate uterentur et crudelitate, utque juſtum eſſe ſuum dolorem et querelam oſtendat, ſe non immerito conqueri, quum tam atrocia et immania patiatur. אף־עתה הלאני *Verum nunc fatigavit me,* aerumnis oneravit ac prorſus delaſſavit *Deus* ſcilicet. Sed Aben-Eſra כאבי, *dolor meus,* ſubaudit, quod jam Hieronymus fecit, qui ſic vertit: *nunc autem oppreſſit me dolor meus.* Alii: ſermo vobiscum, o ſocii. Sic ſecundam perſonam, quae ſequitur, השמות כל־עדתי, *deſolaſti totum*

totum coetum meum, vel ad *dolorem*, vel ad *ſocium* referunt, ut ſit apoſtrophe (imo et proſopopoeia, ſi ad *dolorem* vis cum Aben-Eſra ſermonem fieri), vel, *tu, o ſocie*, ut maxime ad Eliphaſum, qui inter ſocios praecipuus erat, et velut ceteros in ſuam ſententiam pertrahebat ac incitabat. Sed praeſtat, ad Deum dirigi ſermonem, quem ubique facit calamitatum ſuarum auctorem. Ne te autem turbet ſubitus a perſona tertia ad ſecundam tranſitus, iis familiaris, quos affectus abripit, ut ſaepius in Pſalmis, et in hoc libro. *Deſolaſti*, o Deus, *totam meam congregationem*, i. e. familiam, liberos et pueros, et mea omnia turbaſti ac perdidiſti, quin et amicos a me abalienaſti. Sunt, qui nomine עֵדָה h. l. *artuum corporis humani congregationem* et *compagem* ſignificari putent, ut R. Levi, qui עֲדָתִי explicat אֵבָרַי *artus meos.* Quam interpretationem jam Hieronymus non ſolum novit, verum et in ſua verſione expreſſit, hoc modo: *omnes artus mei in nihilum redacti ſunt.* Alii: *obſtupefeciſti* (quo ſignificatu verbum שָׁמֵם haud raro, veluti Jerem. II, 12. occurrit), attonitam reddiſti, o Deus, *totam familiam meam* et amicos, ob mala, quibus me afflixiſti Syrus vertit: ܘܢܛܪ ܟܠܗܘܢ ܣܗܕܘܬܝ *et obſervat omnia teſtimonia mea.* Pro עֲדָתִי interpretem enunciaſſe עֵדֹתַי *teſtimonium* exiſtimat Berg in Nott. Mſs. et probat, hebraea ſic reddens: *elevas fidem omnem meam;* videlicet pro הֲשִׁמּוֹתָ legit cum 12 codicibus Kennicott. הֲשִׁימוֹתָ, a verbo שׂוּם, quod confert cum Arabico سام *vilipendit, faſtidivit.* Ceterum et LXX μαρτύριον exprimunt, ſed referunt ad Vs. ſequ.

8. Verbum קָמַט plerique *corrugavit, rugas contraxit*, interpretantur, collato Syriaco ܩܡܛ, *corrugatus eſt*, unde ܩܘܡܛܐ, *ruga*, ab interprete Syro Epheſ V, 27. pro Graeco ῥυτίς ponitur. Hinc verba noſtra, וַתִּקְמְטֵנִי לְעֵד הָיָה, ſic vertunt: *et* quod *corrugaſti me*, i. e.

i. e. rugis undiquaque prae macie et attenuatione corporis mei impleſti me, id ſane *in teſtem fuit,* id teſtatur abunde morbi mei magnitudinem. Melius alii ſubaudiunt עָלַי *contra me*, ſ. בִּי, *in me.* Ita Hieronymus: *rugae meae teſtimonium dicunt contra me.* Ac poſſet quidem his verbis illud reſpici, quod in elephantiaſi (quam Iobi morbum fuiſſe obſervavimus ſupra ad II, 7.), cutis rugis contrahitur. Schilling *de Lepra* p. 17. *Panniculus adipoſus* (in pedibus) *et cutis in plicas et rugas ita ſe ſenſim componunt, ut pedis elephantini formam omnino exprimant.* Chaldaeis et Arabibus קָמַט ſignificat *conſtrinxit,* et Arabibus praeſertim قمط dicitur de *captivo, qui quadrupes conſtringitur, pedibus manibusque inter ſe revinctis,* quo ipſo ſignificatu uſurpatur ab interprete Chaldaeo Proverb. V, 22. חוֹבֵי דְרַשִׁיעָא קָמְטִין לֵיהּ *peccata improbi conſtrictum eum tenent.* Quo adſcito ſignificatu noſtra verba ita ſunt explicanda: *quod me conſtrinxiſti,* his veluti vinculis dolorum conſtrictum tenes (ſimilis figura ſupra XI, 10. XII, 14. XIII, 27. infra Vs. 11), ne qua elabi queam, *eſt teſtimonio,* teſtimonium fert in me. Alexandrinus: καὶ ἐπελάβου μου· εἰς μαρτύριον ἐγενήθη. Cepit קָמַט *comprehendi* notione. Accuratius verbi illius ſignificationem expreſſit Symmachus: κατέδησάς με ἀδιαλείπτως ἐν ζυγῷ, *colligaſti me aſſidue in jugo.* Pro לְעֵד legit לָעַד *in perpetuum.* In altero hemiſtichio, וַיָּקָם בִּי כַחֲשִׁי בְּפָנַי יַעֲנֶה, Hebraei בִּי, *in me,* et בְּפָנַי intelligunt Ablativo, hoc ſenſu: *ſurgit in me,* extat, et *in facie mea teſtatur* ſcil. gravitatem doloris mei. Sed magis congruum eſt, utrumque in Accuſativo accipere, ut velit maciem ſuam velut adverſum ſe tanquam teſtem ſurgere, more teſtium, qui in aliquem producuntur, et in ejus faciem, ut eum convincant, teſtificari, veluti in conſpectum ſuum adduci ad teſtificandum id quod dicebant ſocii, eum impium eſſe, quaſi hoc afflictiones ita graves oſtendant, et iram Dei demonſtrent. כַּחַשׁ h. l. aliqui *mendacii* capiunt ſignificatione,

catione, ut Hoſ. X, 13. XII, 1. Sic Alexandrinus: *καὶ ἀνέστη ἐν ἐμοὶ τὸ ψεῦδός μου, et ſurrexit ſuper me mendacium meum*, quod Olympiodorus ſic explicat: ταῦτά μου, φησὶ, πάσχοντος, εὗρον πρόφασιν οἱ καταψευδόμενοί μου, ὡς καὶ κατὰ πρόσωπόν μου ἀνερυθριάστως ἀνταποκρινάσθαι, καὶ λέγειν ὅτι δὶ ἁμαρτίας πάσχω. Λέγει μεν οὖν τὸ, ἀνέστη τὸ ψεῦδός μου, ἐπὶ τῆς κατ' αὐτοῦ ψευδηγορίας προσωποποιῶν τῆς κατηγορίας τὸ εἶδος. *Dum haec, inquit, ego patior, qui contra me mentiuntur, praetextum invenerunt, coram et in os, pudore omni abjecto, reſpondendi, et dicendi, quod propter peccata patiar. Dicit igitur, ſurrexit mendacium meum, ſub mendacio contra eum confictο, quaſi ſub perſona ficta, accuſationis ſpeciem inducens.* Eodem collineat A. Schultens, qui כַּחְשִׁי, inquit: „*mendacium meum*, poſuit noſter *paſſive*, i. e. *mendacium, quo circum venior*, quo illaqueor, quo jus mihi meum palam eripitur, et liquidiſſima veritas cauſae meae ab amicis abnegatur. Ita חֲמָסִי, *violentia mea*, pro *mihi facta*, ſive *injuria mihi illata*, Geneſ. XVI, 5. Jerem. LI, 34. Adde Jud. IX, 24. et Obadj. 9. Licet quoque paragogicum facere τὸ י, ita reſolvendum, *et ſurgit in me mendacium mihi.*" Eundem ſenſum expreſſit Symmachus: καὶ ἀνέστη μοι καταψευδόμενος, κατὰ πρόσωπόν μου ἀντιλέγων μοι. Convenit Hieronymus: *et ſuscitatur ſalſiloquus adverſus faciem meam contradicens mihi.* Sed ſimplicior et elegantior erit ſententia, ſi כַּחַשׁ pro *macie* ſumamus, ſicuti et verbum כָּחַשׁ pro *attenuari*, et *macilentum eſſe* reperitur Pſ. CIX, 24. ad quem loc. not. cf. Et Chaldaeus interpres Jonathan Geneſ. XLI, 27. hebraea הַפָּרוֹת הָרַקּוֹת, *vaccas macilentas*, reddidit תּוֹרָתָא כַּחִישָׁתָא. Allegorice dicit maciem velut in ſe teſtem inſurgere, quaſi ea ipſa palam teſtetur, Iobum tanquam impium a Deo affligi. Verbum עָנָה, *profatus eſt*, cum ב conſtructum ſignificat *teſtari contra*, ut Deut. XIX, 16. Ruth. I, 21. Jeſaj. III, 9. Non ſine emphaſi

emphasi dicit בְּפָנַי (pro simplici בִּי) *in faciem* quasi palam contra me testatur, me a Deo irato ob crimina graviter puniri.

9. אַפּוֹ טָרַף *Ira ejus discerpsit,* non Eliphasi, aut uniuscujusque sociorum, ut quidam volunt, sed Dei (ad quem verba הֶלְאָנִי, הֲשִׁמּוֹתָ, תִּקְמְטֵנִי Vs. 7. 8. pertinent, et mox infra Vs. 11. diserte *Dei,* auctoris suarum calamitatum meminit), quem leoni aut alii saevae ferae comparat, quod in afflictos saevire videtur, et illis adversarius esse. Sic et Hos. VI, 1. dicitur: *redeamus ad Jovam,* כִּי הוּא טָרָף *nam ille discerpit, verum et sanat nos.* Similes descriptiones saevitiae et irae affligentis Dei vid. Thren. I, 12. 13. II, 4. 5. — חָרַק עָלַי בְּשִׁנָּיו *Frendet contra me dentibus suis,* ita nocendi et adversandi mihi studium declarans. צָרִי יִלְטוֹשׁ עֵינָיו לִי *Hostis mei* instar *exacuit,* expolit et velut detergit *oculos suos mihi,* in me, i. e. oculos suos, ut recte Hebraei exponunt, יַבְרִיק *fulgurare facit* et micare, aciem oculorum in me vibrat. Hieronymus: *terribilibus oculis me intuitus est.* לָטַשׁ proprie *gladium detergere* et polire significat, ut micet et splendeat ad terrorem, ut Ps. VII, 13. Simili figura Deum ut *adversarium* suum describit Iobus supra XIII, 24. et infra XIX, 11.

10. Amicis meis utitur ministris, per quos suam in me exsequatur iram. פָּעֲרוּ עָלַי בְּפִיהֶם *Rictum faciunt contra me ore suo,* veluti rictu suo ferarum more hiant ad me devorandum. בְּחֶרְפָּה הִכּוּ לְחָיָי *Cum probro percusserunt maxillas meas,* proverbialis dicendi modus, quo contumelia significatur gravissima, quocunque modo ea imponatur alicui. Cf. Mich. IV, 14. Ps. III, 8. Hoc loco dicitur de convitiis, in se jactatis, quae eum non minore pudore suffuderunt, quam si facies impacto sibi colapho foedata esset. יַחַד עָלַי יִתְמַלָּאוּן *Una,* ad unum omnes et unanimi sententia (ut supra VI, 2. Ps. XLI, 8.) *contra me pleno numero sese congregant,* quod apte in socios quadrat, qui unanimiter eum oppugnabant illudentes

tes et pro impio habentes. Verbum יִתְמַלָּאוּן quidam vertunt *explentur*, i. e. ſatiantur malis meis. Ita Hieronymus: *ſatiati ſunt poenis meis.* Sed optima et ſimpliciſſima explicatio ex Arabica dialecto eſt repetenda, in qua verbum ملأ, *plenus fuit*, in Conjugatione VI., quae conjugationi Hithpael reſpondet, de *pleno conſenſu impetuque conſpirantium* dicitur. Cf. Ludov. de Dieu ad h. l., qui et collatis locis Jeſaj. XXXI, 4. Jerem. LI, 11. 1 Sam. XVIII, 27. oſtendit, יִתְמַלָּא ſignificare *pleno numero congregari.*

11. Cum acerbo in ſe animo impetuque amicorum connectit acerbitatem, quam a reliqua turba malevolorum et improborum hominum experiebatur, qui ejus caſui illudebant et inſultabant. יַסְגִּירֵנִי אֵל אֶל עֲוִיל *Concluſit,* aut veluti vinctum et captivum *tradidit me Deus iniquo*, perverſo, i. e. poteſtati iniquorum me permiſit: amicos ſimul pungit, qui ſe, Iobum, illudendo, criminandoque, turbae perverſorum et improborum ſociaſſe videbantur. Verbum הִסְגִּיר (de quo cf. not. ad Pſ. XXXI, 9.), quod alias vel cum Accuſativo, ut 1 Sam. XXIII, 20. XXIV, 19. Thren. II, 8., vel cum לְ conſtrui ſolet, ut Amos. I, 6. Pſ. LXXVIII, 48. 50. 62., h. l. cum אֶל conſtruitur, ut Deut. XXIII, 16. עֲוִיל i. q. עַוָּל infra XVIII, 21. XXVII, 7. XXIX, 17., *iniquus*, unde עַוְלָה, *iniquitas, perverſitas,* ab עַוֵּל *inique egit,* Jeſaj. XXVI, 10. Pſ. LXXI, 4., coll. arab. عال (pro عول) *declinavit, juſtum modum exceſſit.* Alia ſignificatione infra XIX, 18. XXI, 11. pluralis עֲוִלִים occurrit, *infantes* ſignificans, unde et aliqui h. l. vertunt: *Deus in poteſtatem* ac ludibrium *infantium me tradidit*, ut nec ab eorum petulantia immunis ſim. Male; nam *iniquitatis* notionem h. l. poſcit hemiſtichiorum parallelismus, quum in ſequenti hemiſtichio רְשָׁעִים poſitum ſit. וְעַל־יְדֵי רְשָׁעִים יִרְטֵנִי *Et in manus impiorum dejecit*, praecipitem

tem dedit *me*. יִרְטֵנִי pro יִירְטֵנִי prima radicali per ſyncopen eliſa, a verbo יָרַט, arab. ورط *in exitium conjecit, praecipitavit.* Alii referunt ad radicem רָטָה, inter quos J. D. Michaelis, qui in *Supplemm.* p. 2251. huic verbo *projiciendi* ſignificatum tribuit, ex arab. رَطَّأ *ejecit*, v. c. merdam. Malim, ſi ad רָטָה noſtrum verbum ſit referendum, in ſubſidium vocare arabicum رَطَّ (رَتَوَ) et رَتَأَ, *conſtrinxit* (literis ט et ת inter ſe permutatis, ut קָטַל et قتل), ut רָטָה ſit *conſtrictum tradidit*, quemadmodum הִסְגִּיר eſt *clauſum tradidit*. J. P. Berg in *Auctario Animadverſſ.* ad calcem verſ. teuton. Iobi ab H. A. Schultenſio translati, p. 233. pro אֶל-עֲוִיל legi vult אֵל עֲוִיל, *Deus iniquus;* verba vero עַל-יְדֵי רְשָׁעִים interpretatur *ex inſtituto improborum,* quo modo improbi, ſ. injuſti agere ſolent, more iniquo, ut Eſr. III, 10. עַל-יְדֵי דָוִיד eſt *ex inſtituto Davidis.* Unde hoc modo vertit hunc Verſum: *Ipſe tradidit conſtrictum me Deus, Deus iniquior; injuſtoque modo me dedidit exitio.* Sed quamvis minime poſſit negari, Iobum nonnumquam confidentius pro ſe et protervius loqui, querelisque Numen Dei incuſare, numquam tamen eo proceſſit audaciae et temeritatis, ut Deum aperte *iniquitatis* inſimularet, et voces contumelioſas in eum emitteret.

12. Miſerationem movet a priori ſtatu, quod cum antea ſumma felicitate frueretur, et rerum omnium ſucceſſu, nunc fortunis omnibus ſit everſus, et res ſuae acciſae. Quis talis hominis vicem non doleat? quem illius non misereat? שָׁלֵו הָיִיתִי *Tranquillus eram*, quietus, felix, cf. ſupra III, 26. infra XX, 20. XXI, 23. וַיְפַרְפְּרֵנִי Sed *contrivit me* Deus, coll. arab. فَرْفَرَ *confregit conſciditque rem*, nec non *commovit, conturbavit*, unde Jeſaj. XXIV, 19. הִתְפּוֹרְרָה אֶרֶץ *commota, agitata eſt terra.*

terra. Hieronymus: *Ego ille quondam opulentus, repente contritus ſum.* וְאָחַז בְּעָרְפִּי וַיְפַצְפְּצֵנִי *Apprehenditque cervicem meam et me confregit,* comminuit quaſi in fragmenta, ut Jerem. XXIII, 29. וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע, *et ſicut malleus diffringit petram,* ut in fragmenta diſſiliat, coll. arab. فصّ *diffregit diſſipavitque.* Locum ex Dsjepharii Lexico, quo ejus verbi ſignificationes explicantur, dedit A. Schultens in *Origg.* Lib. I. Cap. IV. §. II. p. 54. Hinc recte Hieronymus: *confregit me* h. l. reddidit. Ut ſi quis potens et robuſtus imbecillum quempiam cervice et capillis prehenſum humi collidat, ita ſecum actum dicit. וַיְקִימֵנִי לוֹ לְמַטָּרָה *Et erexit me ſibi,* ac ſtatuit, propoſuit, *ſcopum,* in quem ſagittas ejacularetur et tela omnia, in quem collimaret. *Scopus* a *ſpeculando, obſervando* (arab. نظر, unde منظرة *ſpecula*) hebraice appellatur, ut Graecorum *σκοπὸς* a *σκέπτομαι,* quod eum in finem obſervent ſagittarii, ut eo colliment et dirigant ſua jacula. Cf. Hackmanni *Praecidanea Sacra,* p. 275. Eodem modo Jeremias expreſſit ſuum dolorem Thren. III, 12. *Tetendit arcum ſuum,* וַיַּצִּיבֵנִי כַּמַּטָּרָא לַחֵץ *et poſuit me quaſi ſcopum ad ſagittam.*

13. Quod de ipſo Deo dixerat, jam dicit de ejus miniſtris, ab eo ſuscitatis, quibus ille ad Iobum affligendum utatur. יָסֹבּוּ עָלַי רַבָּיו *Circumdant contra me,* me undiquaque oppugnantes circumvallant et cingunt (quomodo verbum סָבַב cum עַל conſtructum et Jud. XX, 5. 2 Paral. XVIII, 31. dicitur) *jaculatores* ſ. ſagittarii *ejus,* ut undiquaque me jaculis petant in medio eorum poſitum. רַבִּים veteres omnes *jacula, ſagittas,* interpretati ſunt, ſed aptius videtur *jaculatores, ſagittarios* intelligere, a רָבַב quod Geneſ. XLIX, 23., ut רָבָה Geneſ. XXI, 20. *jaculari* denotat. Ortum videtur J. D. Michaeli in *Supplemm.* p. 2228. ex רָמָה, conſueta Arabibus literarum

م et ب

ب et م permutatione. יְפַלַּח כִּלְיוֹתַי וְלֹא יַחְמֹל *Diffindit* jaculis, vel Deus, ſagittariis illis tanquam miniſtris ſuis uſus vel unusquisque eorum, *renes meos, nec parcit,* nullam Dei in me miſericordiam, ſed omnigenam ſaevitiam experior. Significat autem, ad intima usque penetrare dolorem. יִשְׁפֹּךְ לָאָרֶץ מְרֵרָתִי *Effundit in terram fel meum,* fellis vaſculum disrupit, proſcindente ſagitta, ut nihil mihi ad vitam reliquum ſit viſceribus effuſis. מְרֵרָה idem quod مرارة *folliculum bilis, quod hepati adhaeret.* Ad quam rationem Jeremias Thren. II, 11. נִשְׁפַּךְ לָאָרֶץ כְּבֵדִי, *effuſum eſt in terram hepar meum,* i. e. mortifero vulnere jaceo confixus, absque ulla ſpe reſtitutionis. Eadem figura Graecis ſolennis, obſervante A. Schultens, qui ex Aeſchyli Agamemnone Vs. 801. adfert: *δῆγμα λύπης ἐφ' ἧπαρ προσικνεῖται, morſus doloris ad jecur pertingit.* Hieronymus pro *felli* poſuit *viſcera,* ut ſit ſynecdoche, pars pro toto, quae et Grotii eſt ſententia.

14. Nova figura ſuas calamitates exaggerat. Arcis inſtar mole belli circumſeſſae, tormentis validiſſimis oppugnari ſe dicit. יִפְרְצֵנִי פֶרֶץ עַל־פְּנֵי־פָרֶץ *Perrumpit me ruptura ſuper ruptura,* i. e. rupturis aſſiduis et ſe invicem continenter excipientibus. De *murorum ruptura* tam verbum פָּרַץ 2 Reg. XIV, 13. Jeſaj. V, 5. Pſ. LXXX, 13. Nehem. IV, 7., quam nomen פֶּרֶץ 1 Reg. XI, 27. Nehem. VI, 1. Jeſaj. XXX, 13. Hieronymus: *concidit me vulnere ſuper vulnere.* יָרֻץ עָלַי כְּגִבּוֹר *Currit contra me,* ſ. ut recte Hieronymus: *irruit in me ut fortis,* ut ſtrenuus quispiam bellator, cui repugnare inferior viribus hoſtis nec audet nec poteſt.

15. Luctui ac moerori perpetuo me video damnatum, eoque plagis hisce coeleſtibus redactum, ut numquam iterum caput erigere poſſim, ſed in cinere, ſacco, ſqualore publico mihi ſit emoriendum. שַׂק תָּפַרְתִּי עֲלֵי גִלְדִּי *Saccum,* cilicium, viliſſimum lugentium habitum (Geneſ.

XXXVII,

XXXVII, 34. 2 Sam. III, 31. Jeſaj. III, 24.) *conſui ſuper cutem meam.* וְעֹלַּלְתִּי בֶעָפָר קַרְנִי *Et immiſi in pulverem cornu meum*, quo alii, ut inter veteres Syrus, *caput* intelligunt, ut pulvere conſperſiſſe ſe caput ſignificet, alii vero, quod et nos malimus, dignitatem et ſplendorem omnem priſtinum, quem nunc in abjectionem et contemtum converterit, ac veluti pulvere et cinere, in quo ſedebat, adſperſerit ac foedaverit. Metaphora a bobus et ejusmodi cornutis animantibus, quibus in cornibus robur eſt poſitum, ſumta, *cornu* pro robore, dignitate, gloria et ſplendore ſumitur. Cf. Deut. XXXIII, 17. Pſ. LXXV, 5. et ad eum loc. not. Ita h. l. Alexandrinus: τὸ δὲ σθένος μου εἰς γῆς ἐσβέσθη. Et Chaldaeus: וּפַלְפְּלֵית בְּעַפְרָא אִיקָרִי *conſperſi pulvere gloriam meam.* עֹלַּלְתִּי *Indidi*, coll. arab. غَلَّ, *immiſit, indidit* rem rei, *ingreſſus eſt*, quae uſitata Aramaeis ſignificatio, vid. Dan. II, 16. Sic victi et ſuperati proſtrati et *abditi in pulvere* dicuntur infra XL, 13. cf. Jeſaj. II, 10. Thren. III, 29. A. Schultens in *Origg. Hebrr.* L. I. Cap. VI, §. XXX. p. 94., tributa vero עָלַל ſignificatione arabici عَلَّ, *hauſit, exhauſit*, noſtra verba ſic eſt interpretatus: *hauſtus ſum* (עֹלַּלְתִּי pro *Pyhal* habet) *in pulvere* quoad *cornu meum*, quod nemo facile intelligat. Ipſe tamen hanc expoſitionem addit: „indicat Iobus, opes, vires, potentiam, dignitatem, conſolationem vitae omnem, ita dejectam, proſtratam, conculcatam a Deo hominibusque, ut numquam iterum caput attollere poſſit." Quem ſenſum, ſatis quidem per ſe bonum, ex verſione tamen Schultenſiana nemo alius elicuerit.

16. פָּנַי חֳמַרְמְרוּ מִנִּי־בֶכִי *Facies meae valde rubuerunt a fletu*, aduſta quaſi tumidaque reddita eſt facies mea prae nimio fletu. חֳמַרְמְרוּ recte Aben-Eſra ex arabico حمر, *rubuit*, explicavit: בִּלְשׁוֹן קֵדָר הִתְאַדְּמוּ מֵרוֹב הַחוֹם *in lingua Arabica, rubeſcunt ex nimio aeſtu.*

aestu. Forma est duplicata ad augendam significationem. Sensum bene expressit Hieronymus: *facies mea intumuit a fletu.* Quod Thren. II, 11. extat חֳמַרְמְרוּ, *fermentandi, aestuandi* notionem habet, convenitque cum arabico خمر, cf. not. ad Ps. XLVI, 4. Est autem duplex h. l. lectio: tertia foeminini scribitur חֳמַרְמְרָה, sed quia nomen פָּנִים, *facies* plurale est, ideo judicarunt extrinsecus ad marginem legendum חֳמַרְמְרוּ, ac quum literas non mutarent in contextu, per Kibbuts ibi scripserunt חֳמַרְמֻרָה, habentes rationem lectionis חֳמַרְמְרוּ ad marginem notatae. וְעַל עַפְעַפַּי צַלְמָוֶת *Et super palpebris meis est umbra mortis,* multa ac diuturna lachrymarum profusione, densissima caligo obducta est oculis meis, obtenebrescit oculorum lumen et acies. Similes prorsus querelas vid. Ps. VI, 8. XXXVIII, 11. Thren. V, 17. Nimis emphases captandi studio abreptus A. Schultens, grandius quid Iobum h. l. dicere autumat: *super palpebris meis umbra mortis,* nempe *sedet, perpetuam sedem fixit,* ut sit pictura moeroris feralissimi, et ineluctabilis, sub quo se moribundum, ac depositum, jacere indicet.

17. Haec atrocia perfero עַל לֹא־חָמָס בְּכַפָּי *super non injuria in manibus meis,* i. e. non obstante liquidissima mea innocentia. עַל לֹא *Quamvis non,* ut Jesaj. LIII, 9. לֹא־חָמָס עָשָׂה, *quamvis non injuriam fecerat.* Cf. supra X, 7. — וּתְפִלָּתִי זַכָּה *Et oratio mea est pura* scil. ab hypocrisi, cujus me subinde accusatis, cf. VIII, 6. XI, 4. Haec patior, cum pius sim, in Deum et homines officio functus. Posterioribus verbis forsan occurrere voluit illi, quod Eliphasus objecerat supra XV, 4. quod tolleret preces ad Deum.

18. Hunc Versum interpretum plures ut contestationem innocentiae accipiunt, et manuum purarum, quae nullo sanguine sint pollutae, nullumve clamorem vindictam poscentium in coelum excitarint unquam. Alii imprecationem esse malunt, ut Aben-Esra, et *sanguinem*

meum

meum paſſive intelligunt: ne tegas, o terra, ſanguinem, quem fudi, ſi quam caedam patravi, aut injuriam cuiquam hominum feci, ne cela, patefac omnibus. Tu ergo terra, ſi mentiar, ne ſanguinem ac caedem a me factam tegas, ut omnes meum ſcelus agnoſcant, nec ſit clamori meo, quo tam graviter queror, locus ullus apud Deum aut homines; non audiat ita vociferans in tantis malis, ſi quid iniqui admiſerim. Similem in modum Grotius: „Si tale quid patravi, quale hi exiſtimant, tum ſanguinem meum lingant canes (coll. 1 Reg. XXI, 19. 23.), et querelas has meas nemo curet.“ Recte vero A. Schultens monuit, nimis atrox eſſe homicidii crimen, quam ut ejus vel ſuspicio moveatur, nedum tam gravi conteſtatione depellatur. Verior procul dubio eſt ſententia, orare Iobum, ut ſuus dolor et clamor ubicunque gentium cognoſcantur, neminemque lateant. אֶרֶץ אַל־תְּכַסִּי דָמִי *Terra, ne tegas ſanguinem meum*, ut quaſi auferatur a conſpectu Dei (coll. Geneſ. IV, 10. 11. XXXVII, 26. 1 Sam. XXVI, 20. Jeſaj. XXVI, 21.), i. e. utinam dolores, quibus excrucior, Deo hominibusque pateſiant. Optat, ne ſanguinem ſuum terra tegat prius, quam ipſius innocentiam in Verſu praeced. adſertam, detexiſſet. Cf. A. Schultensii *Epiſt. I. ad Menkenium* p. 86. ſeqq. וְאַל־יְהִי מָקוֹם לְזַעֲקָתִי *Nec ſit locus clamori meo*, ubi ſcilicet lateat, ſed recta in coelum feratur. Optime Hieronymus: *neque inveniat in te* (terra) *locum latendi clamor meus.*

19. Nec ego ſane fruſtra meam innocentiam vendito, aut immerito tribuo; eſt et mihi in coelis teſtis Deus. שָׂהֵד A. Schultens nimis ſubtiliter ex arab. شَاهِد *teſtem oculatum*, qui quod praeſens *vidit*, non ſolum quod *audivit*, atteſtetur, ſignificare putat. Sed idem valet quod עֵד in priori hemiſtichio; cf. cognatum ſubſtantivum Geneſ. XXXI, 47.

20. Ideo vero divinum judicium ac teſtimonium imploro, quia מְלִיצַי רֵעָי, *illuſores mei* ipſi *ſocii mei*,

 quo-

quorum erat, dolorem meum consolatione lenire, meque a calumniis aliorum defendere. מְלִיץ a verbo לוּץ (de quo cf. not. ad Pf. I, 1.) *irrisor*, ut Pf. CXIX, 51. Proverb. III, 14. XIX, 28. 29. Hieronymus: *verbosi amici mei.* Cepit מְלִיץ pro *eloquente*, quod apud feriores Hebraeos מְלִיצוּת eft *eloquentia, facundia*, a מְלִיצָה *interpretatio, explicatio* (Proverb. I, 6. Habac. II, 6. et מֵלִיץ *interpres*, Genef. XLII, 23.), cum obfcurius et concifum dictum uberiore fermone explanatur. Idem Chaldaeus fpectaffe videtur, qui פְּרַקְלִיטַי, *confolatores mei* vertit, quia confolatores felectis verbis et difertis ad confolandum uti oportet. Sed plane incongrua huic loco fententia: *confolatores mei amici mei.* Nec magis probanda Bergii interpretatio: *Defenfor idem meus, quem nactus fum adverfarium;* vocibus מְלִיץ et רֵעַ pro lubitu fignificationes tribuit, quae nullo linguae ufu firmari poffunt. Nam מֵלִיץ infra XXXIII, 23., ad quem locum provocat, non tam *defenforem, patronum,* quam *internuntium*, oratorem denotat; רֵעַ autem nusquam in malam partem, de eo, qui alteri adverfatur, ponitur, nec unicam quidem ad hanc notionem probandam locum proferre potuit Bergius. אֶל־אֱלוֹהַּ דָּלְפָה עֵינִי *Ad Deum ftillat oculus meus,* ab amicis deftitutus ad amicum et confolatorem certiorem confugiendum mihi eft.

21. וְיוֹכַח לְגֶבֶר עִם־אֱלוֹהַּ וּבֶן־אָדָם לְרֵעֵהוּ *Et arguat,* veritatem oftendat, optative, ut fupra III, 3., i. e. atque utinam arguere poffit et disceptare *vir* i. e. ego (nomen loco pronominis pofitum) *cum Deo, et filius hominis cum focio fuo,* utinam liceret homini perinde cum Deo disputationem inftituere, et aeque ac cum altero homine disputat. Sperarem me caufam meam apud illum evicturum, ac probaturum innocentiam meam. Cf. fupra XIII, 3. In לְגֶבֶר eft ל Nominativi nota, ut 1 Paral. III, 2. הַשְּׁלִשִׁי לְאַבְשָׁלוֹם, *tertius* filius *Abfolom.* Vid. et Pf. LXXXIX, 19. Jefaj. XXXII, 1. et ad ea loca nott. Cf. Storrii *Obfervatt. ad Analog. et Syntax. Hebr.* p. 289. Alii

volunt

volunt ellipsin esse, pro וּמִי־יִתֵּן לְגֶבֶר שֶׁיּוֹכַח, *et quis det*, i. e. utinam concedatur, *viro, ut disceptet* etc. Praefixum ו ante posterioris hemistichii vocem priorem בֶּן־אָדָם h. l. *adaequationis* significatu capiendum, pro כְּ, ut supra V, 7. Nomen בֵּן quidam, ut Bouillier et Dathe, non pro nomine habent h. l., sed pro praepositione בֵּין, *inter*, quae et Genes. I, 6. sequenti Lamed construitur, et h. l. defective, eliso Jod, sit scripta. Videlicet, nisi hoc sumatur, constructionem turbatam existimant, nam si priori hemistichio respondere deberet, scribendum fuisset וּלְבֶן־אָדָם עִם רֵעֵהוּ. Sed constructio est sic concipienda: וְיוֹכַח בֶּן־אָדָם לְרֵעֵהוּ, *sicut arguit homo socium suum*; verbum יָכַח construi solet cum ל, ut hoc nomini ejus, qui est convincendus, aut quocum disceptatur, praeponatur, vid. Jes. II, 4. XI, 1. Mich. IV, 3. Proverb. IX, 7. Positum igitur est pro עִם, ut עִם־אֱלוֹהַּ in priori hemistichio.

22. כִּי־שְׁנוֹת מִסְפָּר יֶאֱתָיוּ *Nam anni numeri*, i. e. pauci, qui definiti mihi sunt ad vivendum, *venient* scil. ad terminum, brevi appetet tempus mortis, sive, uti vult Pareau in Commentat. *de immortalitatis notitiis* p. 143. not., יֶאֱתָיוּ ponitur, per frequentem in Iobi libro ellipsin, pro יְאֵתוּנִי sive יֶאֱתָיוּ אֵלַי *venient mihi*, collata phrasi Arabica, quam attulit Giggejus in Lexico, أتي علّي من السنين *annos hos dego, jam ad hos annos veni*; וְאֹרַח לֹא־אָשׁוּב אֶהֱלֹךְ *et viam qua non sum rediturus, ibo.* Propterea priusquam hinc migrem, tantisper dum vivo, optarim cum Deo contendere, ut ante mortem jus causae meae intelligam, et causae meae bonitatem ac justitiam aperiam. שְׁנוֹת מִסְפָּר *Anni numeri*, i. e. breves ac pauci, ut Genes. XXXIV, 30. מְתֵי מִסְפָּר *viri numeri*, i. e. pauci. Nam quae pauca sunt facile numerantur. Cf. not. ad Ps. CV, 12. *Semitam, qua non sit rediturus*, mortem intelligit, ex qua in hanc vitam nullus datur regressus. Cf. supra X, 21.

Cap. XVII.

1. רוּחִי חֻבָּלָה *Spiritus meus corruptus*, perditus, *est*, ſpiritus ſcilicet vitalis, et omnes animae meae facultates vitales, quibus haec vita continetur, exhauſtae et conſumtae. Alii referunt ad halitum putidum eorum, qui elephantiaſi laborant. De quo Aretaeus *de cauſis et ſignis morborum* p. 69. ed. Boerhav. Ἀναπνοὴ βρωμώδης ἐκ τῆς ἔνδον ἀναφορῆς τοῦ πνεῦματος. Schilling *de Lepra* p. 16. *Cutis perparum materiae transſpirabilis, nedum ſudoris, transmittit, atque exiguum illud, quod exhalat, perinde ac ſpiritus ex ore veniens, intolerabilem foetorem habet.* יָמַי נִזְעָכוּ *Dies mei extincti ſunt*, i. e. extincta jam paene eſt vita mea. Hieronymus: *breviabuntur.* נִזְעָכוּ pro נִדְעֲכוּ, permutatione literarum ז et ד frequentiſſima; ut pro hebraeo זָהָב Chaldaei dicunt דְּהַב; pro זָכָר, *mas*, דְּכַר; pro זְבַח, דְּבַח, et id genus alia. קְבָרִים לִי *Sepulchra mihi* ſcil. עֲתִידִים ſ. מוּכָנִים, *parata ſunt;* nihil mihi ſupereſt, niſi ut in aliquo ſepulcrorum condar. קְבָרִים *Sepulchra*, quibus in meo jungendus ſum. Alii: unum aliquod ex *ſepulchris*, ut Jud. XII, 7. *Sepultus eſt Jephta* בְּעָרֵי גִלְעָד *in urbibus Gilead*, i. e. in aliqua terrae Gileaditicae urbe.

2. אִם־לֹא הֲתֻלִים עִמָּדִי *Annon illuſiones mecum?* nonne mihi conſtanter a ſociis illuditur? Dictionem אִם־לֹא aliqui ſic capiunt: *ſi non* ſunt, ſcil. *ita mihi faciat Deus!* ut ſit apoſiopeſis, ſ. formula jurandi, ut ſupra I, 11. Joſ. IV, 19. Quod tamen durius h. l. videtur. Simplicius eſt, *annon* interpretari, ut infra XXX, 25. — וּבְהַמְּרוֹתָם תָּלַן עֵינִי Et nonne *in adverſando eorum pernoctat*, commoratur, *oculus meus?* aſſidue in id oculos et mentis aciem intentam habeo, quod illi ſeſe mihi aſſidue acriterque opponunt; in eo defixae ſunt omnes meae cogitationes. תָּלַן *Pernoctat* ſunt qui exponant proprie, quod inſomnes noctes ducat, et pervigilem oculum

lum habeat ob eorum oppoſitiones, ut noctu cogitaret, quid illis reſponderet. Sed mentis oculum intelligere praeſtat, quod nihil aliud animo verſet. In הַמְּהֹתָם Dageſch in מ eſt *euphonicum*, ſive, ut Kimchi monet ſub initium Grammaticae, לְתִפְאֶרֶת הַקְּרִיאָה *ad ornatum pronunciationis*. Eſt autem Infinitivus Hiphil nominaſcens cum ſuffixo activo, ad verbum: *et in adverſari eorum*, i. e. in eo, quod mihi contentioſe adverſantur, et acerbe me exagitant. Verbum מָרָה convenit cum arab. مَرَيَ, quod inter alia notat *contumaciter alicui reſiſtere, contendere disputando*; et in Conjug. III. مَارَاهُ *cum illo disputavit, contendit, litigavit*. Cf. A. Schultens de *Defectt. hodiern. Ling. Hebr.* CXXXIII. ſeqq. Senſu plane diverſo Hieronymus hunc Verſum cepit: *Non peccavi, et in amaritudinibus moratur oculus meus*. הַחֲלִים intellexit de *illuſionibus*, mendaciis, fraudibus, quas Iobus ipſe fecit. Nova ratione Stuhlmann hunc Verſum vertit: *Utinam terriculamenta evaneſcant; neque oculis meis obverſentur confuſae illae turbidaeque imagines!* (*Wenn nur die Schreckensbilder wichen, Mein Auge das Gewirr nicht ſähe!*). הַמָּרוֹת ab הָמַר, هَمَرَ *effluxit, irruit aqua* (cf. not. noſtr. ad Pſ. CXL, 11.), *gurgites* malorum, ſummam rerum perturbationem, ſignificare exiſtimat. Ad radicem הָמַר vocem הַמְּרוֹתָם retulit et Berg in Nott. Mſs., obſervatque verbum illud ab Arabibus a propria *effundendi* ſignificatu transferri ad *blaterandi* notionem, unde هَامِرٌ et مِهْمَرٌ eſt *blatero, garrulus, ſtulta et immodica blaterans*. Inde הַמָּרוֹת eſſe *colluviem verborum*, qua ſemper fluit, et aeſtuat infrenis lingua blateronum, quo quidem nomine digni viſi fuerint Iobo inſultus cenſorum, quibus continuis et identidem repetitis ſe expoſitum conqueritur. Integrum Verſum ſic reddidit: *Certe*

Certe est mihi res cum obtrectatoribus, eorumque objectus sum insultibus continuis. Pareau l. supra ad XVI, 22. laud. p. 171. אִם־לֹא initio Versus elliptice positum capit pro אִם־לֹא הָיְתָה כֵּן *si non esset ita,* et totum Versum sic reddit: *Sin minus, ludibria me manerent diutius istorumque petulantiae me longius expositum viderem.*

3. Sermonem jam converti ad Deum, non, ut quidam volunt, ad Eliphasum, arguit Versus proximus. Prosequitur autem Iobus votum, quo optabat (supra XVI, 21.) cum Deo sibi licere contendere; et eo provehitur, ut optet, velit Deus pro se ipso spondere quasi, se potentia et majestate sua non oppressurum esse innocentiam Iobi, sed justissimae causae victoriam esse daturum, vel contra semet ipsum. Provocatio non minus audax supra XIII, 18. 19. Ad שִׂימָה־נָּא, *ponas quaeso,* subaudiendum est עֵרָבוֹן, *pignus* (ἀῤῥαβών), ex verbo, quod proxime sequitur, עָרְבֵנִי. Eodem modo Arabes utuntur suo وَضَعَ, *posuit* (hebraeo שׂוּם prorsus synonymo), pro eo quod plene esse وَضَعَ رَهْنًا, *posuit,* deposuit, *pignus,* praesertim in Conjug. III. وَاضَعَ *deposuit pignus, deposito pignore certavit.* עָרְבֵנִי עִמָּךְ *Fidejube mihi,* oppignera mihi, *tecum,* pro temet ipso, pignore deposito pro te spondeas, te staturum iis, quae judicata fuerint in hac contentione, quae mihi tecum intercedit, ut te non tanquam judicem geras, tua utens majestate, sed tanquam litigatorem. מִי־הוּא לְיָדִי יִתָּקֵעַ Sed *quis* est, qui (subaudiendum relativum, ut III, 3. 15. 16. XVI, 22. et saepissime) *manui meae complodetur,* s. *manui meae infixa sua manu obligetur,* i. e. qui mihi stipulabitur, et paciscendo manibus invicem complosis pro te spondeat? sit fidejussor pro te? In stipulationibus et sponsionibus frequentata semper fuit manuum complosio, unde Proverb.

verb. VI, 1. XI, 15. XVII, 18. XXII, 26. ea phrafis pro *pacifci*, ftipulari, fpondere aut fidejubere fumitur. Audacius aequo Iobus cum Deo agit, quantumvis alioqui jure caufae fuae fretus, ut, quem judicem revereri debuerat, eum in certamen provocet. Sed huc eum importunitas adverfariorum adigit, ut pro innocentia fua tuenda nihil non moliatur, et quia fibi nolunt credere focii, ad Deum provocet, quem fibi perfuadeat ita iniquum fibi non fore, ut erant adverfarii, fed jus fuum fibi fervaturum.

4. Rationem reddit audaciae, qua Deum ipfum fponfione laceffiverat; nempe, quod alias numquam haec lis decidi poffet, amicis in hac controverfia plane caecutientibus, et omnia fusque deque mifcentibus. כִּי־לִבָּם צָפַנְתָּ מִשָּׂכֶל, *Nam cor eorum abfcondifti ab intelligentia*, mentem illis obturafti, et praepedifti, ne quid intelligere queant, עַל־כֵּן לֹא תְרֹמֵם *itaque non extolles, illos* fcilicet, λιτότης, quafi diceret: non declarabis eos in hac lite victores, imo vero eos redargues et punies, coll. Vs. fequ. Longe aliter A. Schultens hunc Verfum reddidit: *Cor eorum involucro condidifti, dempta maturitate,* volens שֵׂכֶל primitivo fenfu effe *maturitatem*, et a Iobo allufum ad involucra coriacea et craffiora dactylorum, qui maturitatem affequi nequeunt, nifi vel natura, vel arte, tegmina illa diffindantur. Alterum hemiftichium vero fic vertit: *propterea Nihilum praevalet iis.* Infelix interpretatio, quam bene refutavit Bouillier in *Obfervatt.* p. 174. Pareau l. l. hunc Verfum una cum praecedente ita vertit: *Tu quaefo! animum inducito tuam mihi interponere fidem* (quis enim eft alius qui hoc *mihi fpondeat?*), *Te, quum horum mentes ab intelligentia excluferis, propterea eorum faftum deprimere velle.* Exiftimat autem, Iobum cogitaffe de hac illave re, quae, fi peculiari quadam ratione, qualem Deo fignificaffet, accideret, hujusque pignus quafi effet.

5. לְחֵלֶק

5. לְחֵלֶק יַגִּיד רֵעִים *In praedam* qui *annunciat socios*, i. e. qui miserorum calamitatibus insultando, eos veluti spolium, aut praedam publicam praebet diripiendos, omnibusque modis lacerandos. חֵלֶק *Praedae portio* Genes. XIV, 14. 1 Sam. XXX, 24. יַגִּיד *Annunciat*, i. e. prodit, manifestat, publice exponit. Dicit autem רֵעִים, non in singulari רֵעַ, se ipsum innuens, quod generalis est sententia, in qua numerus pluralis omnino requirebatur. Innuit, socios esse tam infideles amicis suis, ut eos prodere, et vel hostibus praedam facere haud erubescant. Quod facinus iis ideo imputat, quod causam ipsius prodebant et deserebant, ut etiam contra ipsum steterint, et causam inimicorum susceperint. וְעֵינֵי בָנָיו תִּכְלֶנָה *Ejus filiorum oculi tabescent*, non invenient, quod exspectabant, sed spes suas evanescere et concidere videbunt; id enim significare כִּלְיוֹן עֵינַיִם, vidimus supra ad XI, 20. In priori hemistichio חֵלֶק quidam pro *blandimento* accipiunt, quomodo et Proverb. VII, 21. usurpatur, praefixo ל autem *modum agendi* (ut Jes. XXXII, 1.), i. e. *per blandimentum*, per modum assentationis agendo, significari putant. Unde Versum sic interpretantur: *qui adulando socios prodit, ejus filiorum oculi contabescent.* Adulabantur enim socii Deo, ejus personae rationem habentes, id quod illis supra XIII, 8. 9. 10. exprobrarat.

6. Ad querelas redit de doloris sui aerumnarumque magnitudine. וְהִצִּיגַנִי לִמְשֹׁל עַמִּים *Constituit me in proverbium populorum*, ad verbum: *in proverbium facere populorum*, nam מְשֹׁל est infinitum, i. e. ita me afflixit, ut sim vulgi fabula; ut מָשָׁל et dicitur Deut. XXVIII, 37. Jerem. XXIV, 9. Ps. XLIV, 15. LXIX, 12. — וְתֹפֶת לְפָנִים אֶהְיֶה *Et res exspuenda in faciem sum factus*; abominationi publicae sum expositus, detestantur me omnes. תֹּפֶת explicandum est ex arabico تَفَّفَ *detestatus est exspuendo et dicendo* تُفًّا, *phy!* Solent enim

enim Arabes (ut monuit J. H. Michaelis in Annotatt. ad h. l. edoctus a *Salomone Negri*, Damasceno) quum turpe quid vident vel audiunt ab alio pronunciantes quasi illud تُفًّا *tuffa*, i. e. *phy!* exspuere, et fronte contracta diras ei vovere. Hinc تُفَّةٌ *mulier despicata.* Convenit igitur significatio vocis hebraici et arabicae cum aramaeo ܪܰܩܳܐ, ῥακὰ, Matth. V, 22., quod a verbo ܪܩ, *spuit*, *conspuit*, proprie *sputatilicum*, καταπτυστὸν, denotat. Fuerunt, qui nostrum תֹּפֶת idem notare, quod תֹּף, *tympanum*, existimarent, verterentque: *et tympanum faciebus*, i. e. hominum conspectui, palam omnibus, *sum*, q. d. publicum ostentum, ludibrium publicum, sicut supra XII, 4. dixerat, שְׂחֹק לְרֵעֵהוּ אֶהְיֶה, *risus amico ejus sum.* Quomodo et gallico proverbio dici solet *Je suis mené au tambourin*, quum quis significat se ludibrio esse. In qua interpretatione tamen molestum est vox לְפָנִים quod pro *palam*, *publice* nusquam alias dicitur, egregie vero convenit priori explicationi: *abominatio despuenda in faciem*, sicut Num. XII, 14. וְאָבִיהָ יָרֹק יָרַק בְּפָנֶיהָ, *si pater ejus in faciem ei spuit;* et Deut. XXV, 9. וְיָרְקָה בְּפָנָיו *et spuat in faciem ejus.* Alias minus probandas hujus loci interpretationes recensuit et dijudicavit J. D. Michaelis *in Supplemm.* p. 2372. sequ.

7. וַתֵּכַהּ מִכַּעַשׂ עֵינִי *Caligat prae indignatione oculus meus*, ut moribundis, vel animi deliquium patientibus, quibus visus frangitur. Cf. Ps. VI, 8. XXXI, 10. כֵּהוֹת *Hebescere*, de oculis senis fessis 1 Sam. III, 2. legitur. Item פִּשְׁתָּה כֵהָה, *ellychnium hebescens*, cujus vigor elanguescit et exspirat, et רוּחַ כֵּהָה *spiritus hebetatus*, cujus vigor fractus et exspirans quasi. De oculis hebescentibus et caligantibus dicitur quoque Gen. XXVII, 1. Deut. XXXII, 7. 1 Sam. III, 2. כַּעַשׂ vero, *indignatio*, h. l. animi moestitiam indicat, ut supra VI, 2.

A. Schul-

A. Schultens mallet עֵין de *externa ſpecie corporis* et *adſpectu ejus* intelligere, ut et Arabes ſuum عَيْنٌ, et Graeci ὄμμα ſolent uſurpare (cf. not. noſtr. ad Pſ. VI, 8.), unde vertit: *hebeſcit, obſcuratur adſpectus meus; factus ſum* ὄμμα τυφλὸν, *evanidum quoddam ſpectrum*, umbra pallida, lurida, exſanguis potius, quam homo vivus. וִיצֻרַי כַּצֵּל כֻּלָּם *Et formata*, i. e. membra *mea ficut umbra omnia illa*, ita conſumti et emaciati ſunt omnes artus mei, ut cum tenui umbra comparari queant. Ita et Livius L. XXI, 40. *Effigies, imo umbrae hominum; fame, frigore, illuvie, ſqualore enecti, contuſi, debilitati inter ſaxa rupesque.* Similiter Οἰδίπου σκιὰν, *Oedipi umbram venerandam* vocat Aeſchylus in *VII. ad Theb.* Vs. 984. ipſum Oedipoda, quod, monente Scholiaſte, τυφλωθεὶς, εἴδωλον εἶναι ἐδόκει, καὶ οὐ τέλειος ἄνθρωπος. Haec et alia loca adduxit A. Schultens. יְצֻרִים ἅπαξ λεγόμενον, propr. *formata*, eſſe formas figurasque corporis per omnia ſua membra, a verbo יָצַר, *finxit, formavit*, docet contextus. Michaelis in *Supplemm.* p. 1145. יְצֻרִים *pinguia* vertit, ut ſit: *pinguia mea facta ſunt umbra*, i. e. totus emaciatus ſum, pinguis antea. Sententia nec elegans, nec idoneo nixa fundamento. Nam arabicum وَضَرٌ, ex quo noſtrae vocis hebraeae interpretationem novam procudit, non ſimpliciter *pinguedinem* notat, ſed *ſordes pinguedinis, lactis, aquae, qua elutus ſit uter*, et وَضِرٌ *ſordidum, ac pinguedine ſimilisve rei inquinamento infectum.*

8. יָשֹׁמּוּ יְשָׁרִים עַל־זֹאת *Obſtupeſcent recti ſuper hoc*, propter hoc, quod ita ſcilicet ego, quum ſim innocens, affligar atrociter. Et hoc quidem, quod piis ſaepe graviſſimae plagae infliguntur, dum improbis omnia proſpere cedunt, illius aetatis homines fere attonitos reddidit, ut aucto-

auctorem Pfalmi LXXIII., Jeremiam, XII, 1. feqq. Habacucum, initio fuae prophetiae, et alios. וְנָקִי עַל־חָנֵף יִתְעֹרָר *Sed innocens adverfus impium fefe excitabit,* fcilicet ad caufam probitatis et virtutis adverfus improbitatem ftrenue defendendam. Quamvis bonus et innocens rideatur ab impio, quod quantumvis ftrenuus Dei et virtutis cultor, tamen affligatur, quum illi interim bene fit; haud tamen propterea defiderio ducetur ejus fequendi, et ei fe adjungendi; quin potius in malis et aerumnis fefe excitabit innocentia fua fretus, ut ejus fententiam impugnet, et ei firmiter refiftat. Verbum הִתְעֹרֵר fignificat *excitationem fui ipfius ad ftrenuitatem et vigorem,* ut Jef. LI, 17. LXIV, 6. — חָנֵף non tam *hypocritam,* ut vulgo h. l. vertunt, quam *improbum* fignificare, pluribus expofitum ad Pf. XXXV, 16. Alii exponunt עַל־חָנֵף *fuper,* i. e. propter *impium,* quod profperetur, ut in priori hemiftichio עַל־זֹאת; fed rectius fumitur: *adverfus impium,* ut ei refiftat, dum propter mala inflicta fidem pii et probi vult labefactare, quafi non effet ita afflictus, fi impius effet. Quem fenfum arguit Verfus proximus.

9. וְיֹאחֵז צַדִּיק דַּרְכּוֹ *Et tenebit juftus viam fuam,* haud propterea definet via recta infiftere, in fua pergere innocentia, fefe adverfus improborum fectam obfirmans et armans fide ac fpe in Deum, et fua fretus innocentia. Sic Pfaltes LXXIII, 2. *greffus fuos tantum non effufos* dicit, quod eft oppofitum noftrae locutioni, fed tandem ad fe rediiffe viresque collegiffe. וּטְהָר־יָדַיִם יֹסִיף אֹמֶץ *Et purus manuum,* integer vitae fcelerisque purus (cf. Pf. XXIV, 4.), *addet robur,* velut novas fubinde vires colliget, ut innocentiae ftudeat, quanto magis affligitur, aut fe rifui effe videt malis.

10. Hunc Verfum aliqui ut provocationem accipiunt ad focios, hoc fenfu: *redite et venite* quantumlibet *ad me,* inftaurate ut libuerit veftros congreffus et fermones mecum, haud tamen inveniam inter vos fapientem. Alii rectius

rectius ut caſtigationem: *redite*, i. e. avertimini a veſtra iniqua de me opinione, et venite audituri me, qui vera dicam et docebo, quandoquidem inter vos non inveniam quendam ſapientem, qui me veris rationibus conſoletur, et ſolida afferat. Cur autem vana ſint illorum ſolatia, Verſu proximo exponit.

11. In ſocios haec dirigit, qui ampliſſima bona pollicerentur, ſi ſerio Deum quaereret, quum tamen jam eſſet moriturus opinione ſua, unde vanam ſibi ab illis ſpem oſtentari dicit. יָמַי עָבְרוּ זִמֹּתַי נִתְּקוּ *Dies mei praeterierunt*, actum eſt de me meisque fortunis; quicquid felicitatis poſſedi, quicquid ſperabam, id omne triſti occaſu extinctum, *cogitationes meae abruptae ſunt*, quibus me ſperaram bonum conſequuturum, מוֹרָשֵׁי לְבָבִי *poſſeſſiones cordis mei*, i. e. cogitationes, ut dixerat, ſcil. נִתְּקוּ *abruptae ſunt;* q. d. ea, quae maxime mihi cordi erant, ſpes meae cariſſimae, quas velut poſſeſſiones hereditarias fovebat cor meum, plane ſunt abruptae. J. D. Michaelis verba זִמֹּתַי נִתְּקוּ vertit: *ligamenta mea abrumpuntur*, nomini זִמּוֹת *ligamentorum* ſignificationem tribuens ab arabico زمّ, *ligavit, conſtrinxit*, pro מוֹרָשֵׁי vero, ſive מֹרָשֵׁי (quomodo eſt defective ſcriptum in quinque codd. Kennicott.) in *Supplemm.* p. 1561. vult legendum מְרָשֵׁי, conferendumque Syriacum ܡܰܪܫܳܐ *funis*, (*canabinus, rudens anchorarius*), arabicumque مَرَسَة, *funis.* Unde vertit *funes cordis mei*, i. e. vincula tanquam vitalia. Et praeiviſſe ſibi Alexandrinum obſervat, qui τὰ ἄρθρα τῆς καρδίας μου, *articuli* ſ. *compages cordis mei*, reddidit. Recte tamen monuit Berg, in Nott. interpretationi Schultenſianae adjectis, neminem facile fore, cui *lora funium cordis rupta* placere, aut ſatis digna videri queant, quae transſcribantur in rationes Poetae. Retinendum igitur merito cenſet quod eſt in libris omnibus

bus ſcriptum, מוֹרָשֵׁי, *hereditarias poſſeſſiones*, quibus intelligit *bona* Iobi *propria*, caraque cordi viri, nomadis tentoria, cum caris pignoribus et famula turba, et reliquo univerſo peculio; nam מוֹרָשׁ eſſe *bona* ejusmodi, quae *cujusque propria* ſunt, adeoque *propriam* cujusque conficiant *ſortem* et *portionem fortunarum*, quo ſignificatu legitur Jeſaj. XIV, 23. Obad. Vs. 17. Deut. XXXIII, 4. Ezech. XI, 15., ſynonymum יָשׁ, נַחֲלָה, סְגֻלָּה, חֵלֶק. Noſtrum autem זִמּוֹת vertit *praeſidia*, collato arabico أَذِمَّةٌ, unde Verſus integri interpretatio ſic ſonat: *dies mei transierunt; ſublata mea praeſidia ſunt*, (praeſidia) *fortunarum mearum cordi cariſſimarum*. Minus tamen apte arabicum أَذِمَّةٌ ad explicandum זִמּוֹת adhibetur; eſt enim illud pluralis nominis ذِمَامٌ, *praeſidium, protectio*, et quidem ea, quae clienti eſt a patrono. Praeſtat omnino, retinere uſitatam nominis זִמָּה ſignificationem, quam A. Schultens recte aſſerit eſſe *cogitationem fixam, quam quis cum animo ſuo deſtinavit, et unde avelli nequit*. „Hac occaſione *in malum* percrebuit, atque ad *ſcelus, quod animo deſtinatum, fixumque, ſedet*, transfertur. Hic in *bonum* applicatur, *pro cogitationibus altius radicatis, et infixis, quae totam mentem occupaverunt, quasque ea* viciſſim *occupabat*, atque pro *gratiſſima* ſua *poſſeſſione* habebat.“

12. Ad יָשִׂימוּ alii רֵעַי, *ſocii mei*, alii ex ſuperioribus זִמּוֹת, *cogitationes*, ſubaudiunt; ſed ſumendum potius eſt imperſonaliter, *ponitur*, ut ſaepe alias verba tertiae perſonae maſculina, tam ſingularia, quam pluralia; veluti Proverb. IX, 11. וְיוֹסִיפוּ שְׁנוֹת חַיִּים *addent tibi annos vitae*, i. e. anni addentur. Vid. N. G. Schroederi *Inſtitt.* Syntax. Reg. LX. Storrii *Obſervatt.* p. 410. 11., et Gesenii *Lehrgeb.* p. 798. Vertendum igitur: *nox in diem*

diem mihi est *posita.* Sensus est, sibi ob assiduas curas animum rodentes noctem insomnem vice diei esse. Sunt, qui לְיוֹם positum pro תַּחַת יוֹם existiment, vertantque: *diem mihi ponunt in noctem*, sive, ut Berg l. c. dedit: *vertitur dies in noctem.* Sed tunc scribendum fuerat יוֹם לְלָיְלָה, ut jam monuit Mercerus. אוֹר קָרוֹב מִפְּנֵי־חשֶׁךְ *Lux propinqua est a facie tenebrarum,* quod Ludov. de Dieu ita explicavit: parum abest a facie tenebrarum, adeo vicina est et affinis tenebris, ut faciem, vultum, speciem tenebrarum habere videatur. Alii cum Jarchio קָרוֹב pro *brevi* accipiunt, ut Arabicum قريب *propinquus* et *brevem* significat, veluti أجل قريب est *spatium breve*, أقرب وقت, *tempus brevissimum*, et plura alia hujusmodi, ab A. Schultensio in *Annotatt. in Iob.* ao. 1708. editt. allata. Sic et infra XX, 5., ubi *laetitia impiorum* dicitur esse מִקָּרוֹב, *de propinquo* scil. tempore, i. e. brevis temporis. Unde vertunt: *lux brevis est propter tenebras*, i. e. prae tenebris aerumnarum, in quibus versor, lux est mihi brevis; si quando exoritur sol et aurora, statim mihi praeteriisse videtur. Eum sensum et Alexandrinus expressit: Φῶς ἐγγὺς ἀπὸ προσώπου σκότους, quod Olympiodorus sic exposuit: ἐκεῖνο ἔοικε λέγειν, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ Φῶς ὑπὸ τῆς ἀθυμίας οὐ μακρὰν μοι σκότους ἐδόκει· κατ' ἐκεῖνο δὲ τὸ ἀλλαχοῦ εἰρημένον περὶ τῶν ἀθυμούντων, δύσεται αὐτοῖς ὁ ἥλιος μεσημβρίας, οὐχ ὡς τοῦ ἄστρου δύνοντος, ἀλλ' ὡς τῶν λυπουμένων, καὶ τὴν ἡμέραν νύκτα λογιζομένων, καὶ μὴ ἀπολαβόντων ἡδέως τοῦ Φωτός. *Hoc dicere videtur: ipsa lux prae animi angore parum mihi a tenebris abesse videtur; juxta illud, quod alibi de iis, qui moerore afficiuntur, dictum est* (Amos. VIII, 9.): *occidet iis sol in meridie; non quidem quod sidus illud tunc occidat, sed quia qui animi aegritudine laborant, diem etiam noctem reputent, nec luce ipsa placide fruantur.* Malo tamen מִפְּנֵי־חשֶׁךְ pro

pro simplici מֵחֹשֶׁךְ dictum capere, quum nihil frequentius sit redundantia vocis פְּנֵים; קָרוֹב autem cum sequ. מ vel מִן constructum, de eo dicitur, quod *propinquum alicui est*, et apud Arabes quoque, recte monente Bergio, كان قريبا منه, multo usu trita loquendi formula est, qua *quid alicui propinquum esse*, declarant. Vertendum igitur: *lux propinqua tenebris*, vixdum ortus est sol, cum statim iterum ingruunt tenebrae. Sensus non multum diversus a superiore. Nox, inquit, est mihi tanquam dies, quia ob dolores et curas insomnem transigo, dies vero et lux brevissima et nulla fere mihi prae tenebris malorum.

13. אִם־אֲקַוֶּה שְׁאוֹל בֵּיתִי *Sane exspecto orcum fore domum meam.* אִם h. l. asseverandi particula, *certo, sane*, ut Hos. XII, 12. Proverb. XXIII, 18. Genes. XLVII, 18. Cf. Noldii *Concordantt.* sub h. v. no. 5. et not. 408. Sed Pareau in *Commentat.* p. 157. capit hic אִם pro temporis Particula, *dum*, ut infra Vs. 16., ubi respondet Latino *quando*, et Iobum hoc dicere suis censoribus: vos mihi lucem promisistis ex tenebris oriundam antequam moriar; at vero ad ipsas tenebras easque infernas ego jam propero, in iisque jam versari mihi videor. בַּחֹשֶׁךְ רִפַּדְתִּי יְצוּעָי *In tenebris fulcivi strata mea*, mox in sepulchro quiescam, quod erit mihi loco strati et lecti mollis. חֹשֶׁךְ i. q. in priori hemistichio שְׁאוֹל, *orcus*, quem et supra X, 21. אֶרֶץ־חֹשֶׁךְ וְצַלְמָוֶת vocavit. Idem dicit hoc Versu, quod supra Vs. 1. קְבָרִים לִי.

14. לַשַּׁחַת קָרָאתִי אָבִי אַתָּה *Putredini acclamo: tu es pater meus*, putredinem appello patrem. שַׁחַת alii h. l. *foveam*, i. e. sepulchrum, ut supra IX, 31. Ps. XVI, 10., interpretantur. Praestat tamen pro *corruptione*, s. putredine capere, ut accuratius conveniat cum altero hemistichio, אִמִּי וַאֲחֹתִי לָרִמָּה, *mater mea et soror mea* scil. tu es! acclamo *vermi*, vermibus, quibus cadaver corro-

corroditur. Mox, inquit, adhaesurum est cadaver meum vermibus, ut viventes adhaerent parentibus et consanguineis; et putredinem ob arctissimam conjunctionem vere liceat patrem appellare. Cf. *tenebras* mortuo *familiares* Ps. LXXXVIII, 19., et metaphoricum *fratris* infra XXX, 29. et *sororis* usum Proverb. VII, 4. *Matrem* autem vocat vermem et *sororem* potius, quam patrem et fratrem, quod רִמָּה in hebraeo est femininum.

15. וְאַיֵּה אֵפוֹ תִקְוָתִי *Ubi ergo* jam erit *spes mea*, nihil mihi spei reliquum est; sola mors mihi est exspectanda. אֵפוֹ Pareau l. l. p. 158. vertit *quaeso*, habet enim pro forma verbali (pro אֵפוֹא) verbi cum Arabico فاه *affatus est* convenientis, quae postea usum Particulae acceperit. Cf. Arnoldi Observatt. ad quaedam loca Proverb. p. 7. וְתִקְוָתִי מִי יְשׁוּרֶנָּה *Et ad spem meam* quod attinet, *quis videbit eam?* scilicet complementum ejus, ut supra VI, 8. Sed Pareau l. l. p. 159. posterius hoc hemistichium sic vertit: *ac summam votorum quis mihi reddat conspicuam?* Videlicet pro תִקְוָתִי legendum censet תַּוָתִי, quod sit pro תַּאֲוָתִי *desiderium meum*, per elisionem literae א, qualis in ejusdem nominis forma masculina תָּוִי pro תַּאֲוִי infra XXXI, 35. et in גֵּוָה pro גַּאֲוָה infra XXII, 29.

16. בַּדֵּי שְׁאֹל תֵּרַדְנָה *Ad solitudines orci descendent* scil. spes meae, verbum plurale, תֵּרַדְנָה, pendet a תִקְוָתִי collective accipiendo, ut saepius constructio fit ad rem et sensum, ut Exod. I, 10. כִּי תִקְרֶאנָה מִלְחָמָה *quando accident bellum*, i. e. bella; vid. et 1 Reg. V, 3. Hagg. II, 7. Cf. N. G. Schroederi *Institt. Ling. Hebr. Syntax.* Reg. XXVII. Storrii *Observatt.* p. 369. seq. Gesenii *Lehrgeb.* p. 800. בַּדֵּי שְׁאֹל bona interpretum pars *vectes inferni* reddit, quibus alii latera, parietes, intima orci intellexerunt, plures tamen *vectes* pro *portis* dictos esse statuerunt, ac phrasin בַּדֵּי שְׁאֹל eandem vim habere cum altera illa magis usitata שַׁעֲרֵי שְׁאוֹל,

שְׁאוֹל, seu שַׁעֲרֵי מָוֶת Jes. XXXVIII, 10. Ps. IX. 14. CVII, 18. Iob. XXXVIII, 17. Sed recte monuit SCHNURRERUS in *Dissertatt.* p. 252., quum nomen בַּדִּים nonnisi *vectes ad potandum* quid denotet, et nusquam usurpatum sit de *pessulis*, qui hebraice dicuntur בְּרִיחִים, praestare, בַּדֵּי שְׁאוֹל interpretari *solitudines* (ut בַּד *solus*, Exod. XXX, 34., unde לְבַד *seorsim*, cf. MICHAELIS *Supplemm.* p. 150.) *inferni*, quandoquidem orcus, etiamsi incolarum multitudine frequens, concipitur ut locus perpetuae quietis altissimique silentii, vid. Ps. XCIV, 27. CXV, 17. add. supra III, 17. 18. Ante בַּדֵּי subaudiendum אֶל, ut Hos. VII, 11. Proverb. V, 5. N. G. Schroederus (in Literis ad Muntinghium datis super hoc loco, quas hic inseruit Nott. Schultensianae interpretationi hujus libri adjectis) pro בַּדֵּי legendum conjicit בַּדַּי, *membra mea*, ut infra XVIII, 13. XLI, 3. Habet tamen haec sententia, *membra mea ad orcum descendent*, jejuni quid; et בַּדֵּי, codicum omnium, veterumque interpretum consensu firmatum, sine causa idonea sollicitatur. In altero hemistichio negotium interpretibus facessit נָחַת. Plerique pro nomine habent, *quietem* significante, ut Cohel. IV, 6. VI, 5., et hebraea sic reddunt: *si*, i. e. quum, quando (ut supra VII, 4. IX, 23.) *simul*, una, omnibus, *super pulvere quies* erit, hoc integri versiculi sensu: in sepulchrum una mecum omnes hae spes descendent, quando mihi, ut omnibus, est humi in sepulchro quies futura; quum omnes eo sint venturi et ibi condendi. Magis arridet Schnurreri l. c. proposita interpretatio, pro נָחַת legentis נֵחַת, prima pluralis futuri Cal persona verbi נָחַת, *descendit*, auctore Alexandrino, qui sensum sic exprimit: ἦ ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ χώματος καταβησόμεθα; nisi quod Schnurrerus non interrogantis haec verba statuit, sed hoc potius modo exprimenda: *quum una in pulverem delabemur.* „Prima *pluralis* persona utitur Iobus, non quod amicos, sed quod spem suam secum conjungat. Formula denique נַחַת עַל־עָפָר eandem sine dubio vim atque indolem habet

cum altera illa, יָרֵד עָפָר, Pſ. XXII, 30." Nec tamen נָחַת mutare in נַחַת opus videtur, modo jungatur יַחַד, שָׁד, ſubſtantive, propr. *adunatio*, pro כֹּל, capiendo, ut ſupra III, 18. XVI, 10. Pſ. XXXIII, 15. Particula אִם vero *ſane, profecto*, ut ſupra Vs. 13. vertenda. Unde hic procedet ſenſus: *ſane omnes* ſcil. ſpes meae, *ad pulverem*, in ſepulchrum, *deſcendunt*. Vel poſſit נָחַת a נוּחַ eſſe tertia feminina perſona, ad תִּקְוָתִי Vs. 15. ſpectans, pro נָחָה, ad formam Chaldaicam, ut וְשָׁבַת *et revertetur*, Ezech. XLVI, 17.; אָזְלַת pro אָזְלָה Deuteron. XXXII, 36. Dictio autem נוּחַ עַל־עָפָר ſenſu non erit diverſa a שָׁכַב לֶעָפָר, ſupra VII, 21. עָפָר de *ſepulchro*, ut Pſ. XXII, 29. ad quem loc. not. vid.

BILDA-

B I L D A D U S.

Cap. XVIII.

A R G U M E N T U M.

Secundus ſociorum Iobi ſecundo eum aggreditur. Is ubi initio Iobum arrogantiae accuſaſſet, et quod ab eo tanquam ſtupidi plane et hebetes haberentur (2. 3.), deinceps toto ſermone ſtatum deſcribit, et ſpem, quam de ſuis rebus habere poteſt impius; cujus deſcriptionis ſumma eſt, nullo loco ac tempore hominem impium cenſeri poſſe fortunatum, quum nec in vita ſua ſecurum habeat otium, neque mortuus ſperare poſſit gratam aut diuturnam in poſterorum opinione memoriam. Nihil aliud fere hoc loco dicit, quam quod ſupra Cap. VIII. dixerat, niſi quod merita impiorum ſupplicia vividioribus coloribus depicta ob oculos ponat. Imo vero obſerva, eum nihil hoc loco de bonis proborum, et praemiis repetere, aut adhortationem ad Iobum, ut reſipiſcat, ut plane agnoſcas, directe haec omnia, quae de improborum interitu diſſerit, in Iobum quaſi talem contorqueri; id quod nunc oſtendant ejus tam atroces afflictationes, quales Deus non ſoleat niſi ſceleſtis et perverſis immittere.

XVIII. 1. Tum respondens Bildadus Suchita:
2. Ecquando tandem loquendi finem facietis? inquit,
Intelligite, et postea loquemur,
3. Cur pro pecudibus habemur?
Obtusi reputamur a vobis?
4. O tu, qui te ipsum lanias iratus,
An tua causa deseretur orbis,
Et rupes ex suo transferetur loco?
5. Utique impii lux extinguitur,
Nec ejus ignis flamma splendet.
6. Caligat in ejus tabernaculo lux,
Et quod super eo est lumen extinguitur.
7. Arctantur ampli ejus gressus,
Eumque suum dejicit consilium.
8. Immittitur in rete pedibus suis,
Et super implexa incedit.
9. Capit ejus calcem laqueus,
Fortiter eum tenet nodus.
10. Abditus ei est funis humi,
Decipula in via latet.
11. Eum undique percellunt formidines,
A tergo eum fugant.
12. Famelicas habet vires,
Eique paratum ad latus periculum.
13. Consumit ejus cutis toros,
Consumit ejus artus mortis primogenitus.
14. Avellitur ex ejus tabernaculo ipsius fiducia,
Et ipse ad formidinum regem adducitur.

15. Ha-

Habitant terrores in tabernaculo, non ſuo, 15.
Quod ſulphure conſperſum.
Ejus et inferne radices arent, 16.
Et ſuperne marceſcunt rami.
Ejus memoria perit ex terris, 17.
Nec habet in foro nomen.
Pellitur ex luce in tenebras, 18.
Et ex orbe exigitur.
Non filium habet, non nepotem inter populares ſuos, 19.
Nec ſuperſtes eſt ullus in ejus habitatione.
Ejus fatali die et poſteri ſtupent, 20.
Et majores corripiuntur horrore.
Tales ſunt impii habitationes, 21.
Talis eſt ſedes Deum ignorantis.

NOTAE
in
Cap. XVIII.

2. In hemiſtichio primo, עַד־אָנָה תְּשִׂימוּן קִנְצֵי לְמִלִּין non una eſt difficultas. Prima circa vocem קִנְצֵי, quam poſt Caſtellum in *Lexico-Heptagl.* A. Schultens, J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 2198. et alii ad קָנַץ referunt, arab. قَنَصَ, *venari, inſidiis capere*, unde مَقْنَص *laqueus*, quem ipſum ſignificatum nomini hebraico tribuentes, locum ſic vertunt: *quousque ponetis captioſos laqueos verbis*, i. e. captioſe diſſeritis, et ſtrophas verborum nectitis atque implicatis ad veritatem eludendam? Vel, ut Michaelis explicat: *quousque*

que laqueos tendetis verbis? i. e. quousque verba venaberis, inque illis disputandi quaeres et obloquendi occasionem? Neutrum tamen satis ad rem. Praestat, cum Hebraeis et interpretibus ante Castellum tantum non omnibus, קִנְצֵי accipere pro קִצֵּי (plurali nominis קֵץ, *finis*), *Dagesch* more Chaldaico in *Nun* resoluto, ut אַנְבֵּהּ pro אִבֵּהּ Dan. IV, 9., מִנְדָּה pro מִדָּה Esr. IV, 13. 20., חִנְטִין pro חִטִּין Esr. VI, 9. Nec est, quod Michaelis obvertat, esse hanc compensationem Dagesch fortis soli Chaldaicae linguae peculiarem, Hebraeis insolentiorem. Nonne et מִלִּין, huic ipsi nomini h. l. junctum, terminationem pluralis Chaldaicam habet? Nonne tota, quae hic usurpatur, dicendi formula, qua status constructus (קִנְצֵי) sequente praefixo *Lamed* ponitur (ut Hos. IX, 6. 1 Paral. XXIII, 28. al.), redolet Aramaeismum, ipso fatente Michaele, qui l. c. lectores amandat ad suam Grammaticam Syriacam §. 128.? In plurali autem dixit קִנְצֵי, *fines*, quod usus est verbis תְּשׁוּמוֹן et תָּבִינוּ in plurali. Et *finis* significatione ceperunt nostrum nomen jam duo antiquissimi interpretes, Alexandrinus et Vulgatus. Ille enim: μέχρις οὗ οὐ παύσῃ; hic: *usque ad quem finem verba jactabitis?* reddidit. Altera quaestio est, ad quem, vel ad quos, directa sit oratio Vers. 2. et 3. Sunt, qui haec spectare dicant et ad *Iobum*, qui superiore Capite, et ad *Eliphasum*, qui cum illo proxime disceptarat, quasi Bildadus, homo ambitiosus, quique in sua se sapientia plurimum amaret, quum effundere gestiret conceptum sermonem, aegre tulisset, eripi sibi longis Eliphasi et Iobi sermonibus loquendi facultatem. Alii verba hebraea sic vertunt: *quousque fines ponetis verbis?* Reprehendere volunt Bildadum duos reliquos, qui a suis partibus stabant, socios, Eliphasum et Zopharum, quod hi finem quasi imposuerint suis sermonibus, ad Iobi orationem obmutescentes, hoc sensu: quousque tandem fines sermonibus et disputationibus statuetis, quasi terminos illis constituentes, nec interrumpentes Iobum ac si

ejus

ejus verbis nihil reponere sciretis? Verum in Iobum directam esse hanc increpationem, nos dubitare non sinit Versus proximus. Alloquitur autem simul cum Iobo et sibi similes, callidos videlicet, ex Bildadi sententia, pietatis simulatores, animo impios, in quorum conditione misera describenda tota haec sua oratio versatur. Horum inanem loquacitatem, qua sese purgare student, et criminum suspiciones a se amoliri, vix esse ferendam dicit. *Quousque* s. *quamdiu* scil. erit, donec *fines imponatis sermonibus?* Quando tandem loquendi finem facietis? Reponit hoc ad illud Iobi supra XVI, 3. הֲקֵץ לְדִבְרֵי־רוּחַ. Quod h. l. proxime sequitur, תָּבִינוּ, A. Schultens *diserte agatis* vertit, ut significet hic *facere intelligere, distincte docere, clare explicare*, ut supra VI, 24. Dan. VIII, 16. Sed hoc sensu dicendum fuisset תָּבִינוּ לָנוּ, ut supra l. c. הָבִינוּ לִי, et apud Danielem הָבֵן לְהַלָּז, *expone huic;* sive תְּבִינֵנוּ, coll. Ps. CXIX, 27. 34. 73. 125. 130. 144. Absolute pro *prudenter se gerere, intelligentem esse,* verbum הֵבִין dicitur 1 Reg. III, 11. 1 Chron. XV. 22. Ps. XXXII, 9. XCIV, 7. Proverb. XXVIII, 7. Monet ergo Iobum, ut ad se redeat ab importunis istis in Deum querelis, quasi sibi immerenti tanta mala infligantur (supra XVI, 17. seqq.); sed intelligat tandem, se a justissimo numine non immerito plecti. Acrem enim justitiae divinae vindicem egit Bildadus jam prima sua oratione, supra Cap. VIII., et acriorem multo nunc agit. וְאַחַר נְדַבֵּר *Et postea loquemur*, scil. talia, quae ad tui consolationem faciant, qualia Iobus requirebat in sociorum sermonibus supra XIII, 4. XVI, 2.

3. מַדּוּעַ נֶחְשַׁבְנוּ כַבְּהֵמָה *Quare reputamur* a Iobo *tanquam bestia?* Bestiis comparamur, ita illi stupidi sumus, et hebetes ac mente vacui. Eo spectat, quod Iobus supra XII, 7. adversarios ad bestias amiserat, שְׁאַל־נָא בְהֵמוֹת וְתֹרֶךָּ. Et insipientiam eorum taxaverat supra XVII, 4. 10. XIII, 12. — נִטְמִינוּ plures post Hieronymum vertunt *sorduimus*, sordidi et vilissimi habemur

mur a vobis, quasi sit a radice טָמֵא, mutato *Zere* in *Chirek*, ut רִפֵּאתִי 2 Reg. II, 21., et רִפִּאנוּ Jerem. LI, 9., et collato נִטְמֵתֶם, Levit. XI, 43., ubi tertia radicalis prorsus exspiravit. Nec male tamen alii in significatione aramaei טָמַם et טום, *obturare*, exponunt, qua Genes. XXVI, 15. Onkelos pro סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים habet Chaldaice טַמּוּנוּן פְּלִשְׁתָּאֵי *obturarunt eos* (de puteis Isaaci loquitur) *Philisthaei*. Unde h. l. נִטְמִינוּ erit *obturati*, obtusi mente, *sumus* בְּעֵינֵיכֶם *in oculis vestris*, i. e. vestro judicio, scil. tui, Iobe, et tibi similium, qui Deum injustitiae insimulant, dum eum pios ac impios aeque perdere asserunt, id quod Iobus supra IX, 22. in responsione ad Bildadi sermonem dixerat. A talibus hominibus habemur nos, qui Numinis justitiam et aequitatem vindicamus, pro stupidis et hebetibus! Qui Versum hunc et superiorem ad socios directum existimant, בְּעֵינֵיכֶם exponunt, *vobis cernentibus et audientibus*, in faciem vos convitiatur. Sed hoc esset לְעֵינֵיכֶם, vid. Deut. IX, 17. XXIX, 1. Cum praefixo בְּ haec dictio semper de *oculis* s. judicio *mentis* adhibetur, vid. supra XI, 14. XV, 15. XIX, 15. Nec huc facit locus Proverb. I, 17. *Frustra rete expanditur* בְּעֵינֵי כָּל־בַּעַל כָּנָף, *in oculis*, in conspectu, *omnis alitis*.

4. Jam disertius ad Iobum, eumque solum, convertit sermonem. טֹרֵף נַפְשׁוֹ בְּאַפּוֹ *O discerpens animam suam in ira sua!* i. e. heus, tu, qui teipsum prae ira et impatientia velut dilanias et dilaceras! Respicere videtur ad Iobi effata supra XIII, 14. XVI, 9. Alexandrini: κέχρηταί σοι ὀργή, *ira dominium in te exercet.* Vocativo autem in tertia persona utitur pro secunda, pro more linguae, ut Obad Vs 3. 4. שֹׁכְנִי בְחַגְוֵי־סֶלַע *O illa, quae habitat in fissuris petrarum*, et mox, אֹמֵר בְּלִבּוֹ *quae dicit in corde suo* etc., אִם־תַּגְבִּיהַּ כַּנֶּשֶׁר *si extuleris te, ut aquila.* Cf. Habac. II, 15. 16. et supra XVII, 10. כֻּלָּם *omnes illi*, pro כֻּלְּכֶם, *omnes vos.* Cujus rei ratio repetenda est inde, quod Participium טֹרֵף Pronomen

men relativum אֲשֶׁר ita includit, ut per illud et Verbum finitum resolvi commode queat. Cf. SCHROEDERI *Synt.* Reg. XLIII. Arabibus familiaris est hic loquendi modus, vid. A. SCHULTENSII Nott. ad *Haririi Confess.* I. p. 15. הַלְמַעַנְךָ תֵּעָזֵב אָרֶץ *Num propter te*, tua causa, te cadente, *ἐὰν σὺ ἀποθάνῃς*, *si tu mortuus fueris*, uti recte Alexandrini, *relinquetur*, deseretur, *terra?* ut Deus propter tuum clamorem, quod te innocentem dicas, et injuste ac praeter modum affligi, desinat justitiam suam solitam exercere, et ea terram moderari consueto ordine, bonis bene, male faciens. Redolent verba Bildadi aliquid proverbiale, cujusmodi, ex observatione TH. HUNTII ad *Lowthii* Praelect. XXXIV. *de s. Hebraeorum Poësi* p. 449. edit. Oxon., p. 390. edit. Lips., est et in quibusdam Arabum formulis, quibus illi, cum superbi alicujus arrogantiam retundere volunt, in memoriam eum jubent revocare, quam parvi aut nullius potius momenti sit illius, vel alius cujuslibet mortalis, in rerum natura existentia, ut cum dicunt, ما يُعَطِّلُ الكَوْن لِاجلّه *non deficiet rerum natura illius ergo*, itemque الدنيا ما دامت لاحد *mundus non subsistit propter unum aliquem.* Porro eadem, quae hic habetur, phrasis in usu est apud Arabes, qui dicunt عزبت الارض *destituta incolis*, prosperis miserisve, viduata fuit *terra*, vid. GOLII *Lex.* p. 1570. וְיֶעְתַּק צוּר מִמְּקוֹמוֹ *Aut num transferetur rupes e loco suo?* fixo alioqui et immobili? Bene Bouillier hunc locum exponit: „Aequumne censes, supremum mundi moderatorem, ut tibi morem gerat, tuisque cupiditatibus obsequatur, a ratis providentiae suae legibus et consueto cursu deflectere? Suntne omnia in tui unius gratiam susque deque vertenda? *Rupium avulsio*, et *terrae solitudo* ab incolis desertae [quo sensu dictio *terra deseritur* Levit. XXVI, 43. Jesaj. VI, 12. VII, 16. al. dicitur] partes sunt unius ejusdemque tropi, quo rerum

rerum omnium conturbatio depingitur, qualis praesertim in terrae motibus contingit, cum dehiscente terra, montes ipsos contremiscere videas, velut a radicibus convulsos, rupes diffindi, aedificiorum moles corruere, urbes populosissimas everti, non sine foeda incolarum strage, lateque per circumjacentes regiones solitudine inducta." Verba צוּר יֶעְתַּק מִמְּקוֹמוֹ Iobus supra XIV, 18. usurpaverat, sed alio sensu. Eo tamen nunc videtur Bildadus allusisse.

5. Nunc affert ordinem consuetum, quo Deus moderari terram solet, quod scilicet impios et viventes variis infortuniis exerceat, misere tandem consumat, et male perdat, ut in morte etiam affligantur, et post mortem nulla supersit eorum memoria. In haec enim tria capita, quae de impiis dicit, sunt distribuenda. Particulam גַּם, *etiam*, plures h. l. *tamen* vertendam censent, vel hoc sensu: quantumvis repugnes, et clames te innocentem et praeter modum affligi, tamen futurum est, ut impiorum lux extinguatur, quod nunc in ipsum contorquet. Vel refertur ad eorum prosperitatem: quantumvis floreant, et in summo prosperitatis splendore versentur, tamen extinguetur et abolebitur eorum lux. Simplicius est, גַּם *certe, profecto* vertere, ut Genes. XXVII, 33. וָאֲבָרְכֵהוּ גַּם־בָּרוּךְ יִהְיֶה *et benedixi ei, certe benedictus erit.* Vid. et Zachar. III, 7. Nehem. III, 35. אוֹר רְשָׁעִים *Lux impiorum,* i. e. totus eorum splendor, opes, potentia, gloria et quicquid illis erat, quo celebres erant, et in ore hominum versabantur. יִדְעָךְ in *Cal* est intransitivum, propr. *extinguet se,* satiscet et marcescet, ut carbones marcescentes dicimus, vel lucernam, cum per se extinguitur. וְלֹא־יִגַּהּ שְׁבִיב אִשּׁוֹ *Neque splendescet flamma ignis ejus,* solito splendore privabitur, ex luce felicitatis et opum in tenebras aerumnarum et inopiae conjectus. שְׁבִיב non est *scintilla,* sed *flamma,* ut recte Hieronymus vertit, docente verbo arabico شَبَّ, quod non solum *accendit, suscitavit ignem,* verum et intrans-

ıtransitive *exarsit* denotat. Hinc שְׁבִיבָא דִּי נוּרָא *flamma* *;nis*, Dan. III, 22., et in plurali שְׁבִבִין דִּי נוּר VII, 9., : שְׁבָבִים Hos. VIII, 6. — אִשּׁוֹ *Ignis ejus*, i. e. cujusvis ɔrum, nam praecessit Pluralis רְשָׁעִים. Idem dicit ersu proximo verbis commutatis, et figuris dicendi ariatis.

6. אוֹר חָשַׁךְ בְּאָהֳלוֹ *Lux obtenebratur*, in tenebras ertitur, *in ejus tabernaculo*, ut in tota ejus domo jam ulla lux, sed merae sint tenebrae aerumnarum et cala-ııtatum. וְנֵרוֹ עָלָיו יִדְעָךְ *Et lucerna super eo extingue-ır.* נֵר *Lucerna*, ut antea אוֹר, felicitatem indicat, et mnia, quibus ea continebatur et alebatur. Notat A. chultens solennem Arabum formulam, الدهر اطفا سراجي *mala fortuna extinxit meam lucernam*, pro *ɔes opesque delevit.* עָלָיו non est vertendum *propter um*, nec *una cum ipso*, ut עַל Genes. XXXII, 12. ·xod. XII, 8. 9. sumitur, sed, ut recte Hieronymus red-idit, *quae super eum est*; concipienda enim est lucerna endula, quae sedentis in tabernaculo capiti imminebat, ua extincta subito merae sunt tenebrae. Cf. infra ːXIX, 4. בְּהִלּוֹ נֵרוֹ עֲלֵי רֹאשִׁי, *dum splendescere fecit ucernam suam super capite meo.* Cf. *das a. u. n. Morgenl.* P. IV. No. 755. p. 348.

7. יֵצְרוּ צַעֲדֵי אוֹנוֹ *Arcti erunt* (a יָצַר, quod idem st cum צוּר, *coarctatus est*, ut infra XX, 22. Genes. ːXXII, 8.) *gressus roboris ejus*, i. e. gressus ante robu-li et firmi, ita angusti erunt, sic angusta ei via erit, ıt hac illac ire non possit. In angustias redigetur, quic-ąuid suscipiat et agat, robore et potentia solita desti-utus. *Coarctatur gressus*, cum angusta est aut implexa repretis semita, aut interrupta salebris, ita ut non liceat ncedere sine metu aut ingredi velociter. Ita et Proverb. V, 12. promittitur ei, qui in via ambulabit, *in ingressu uo* לֹא־יֵצַר צַעֲדֶךָ *non arctabitur gressus tuus.* Cf. et Thren.

Thren. IV, 18. צַעֲדֵי אוֹן, *Greſſus roboris* ſunt illi, qui incitati ſunt, et quos nulla moratur difficultas. Tritiſſimam eſſe et Arabibus figuram *greſſuum* ad *vitae ſtatum* ſignandum, *greſſusque amplos laxosque* pro fortunis ampliſſimis, et contra *greſſus arctos* pro anguſtiis vitae, miſeriisque ineluctabilibus dici, obſervavit A. Schultens, qui et plura poetarum Arabicorum loca in medium attulit. Sic *Ibn-Doreid* Vs. 164. ed. Scheid.

مَنْ لَمْ يَقِفْ عِنْدَ ٱنْتِهَاءِ قَدْرِهِ
تَقَاصَرَتْ عَنْهُ فَسِيحَاتُ ٱلْخُطَا

Qui non inter virium terminos ſe continet, ejus ampliſſimi greſſus coarctabuntur. Et in Hamaſa: على بدر تقاصرت الجدود, *propter proelium Bedrenſe coarctati ſunt greſſus*, hoc eſt, تواضعت الخطوط, *fortunae depreſſae et adflictae ſunt*, Taurizio, Scholiaſte, explicante, qui et proverbialem eſſe formulam indicat. — וְתַשְׁלִיכֵהוּ עֲצָתוֹ *Et projiciet*, ſive, ut recte Hieronymus, *praecipitabit eum, eum conſilium ejus*, in ruinam adducet proprium conſilium; proprio conſilio ſibi exitium accerſet.

8. Rationem adfert, cur arctati forent greſſus improborum, metaphora petita a venatione, et a praeda, quam auceps, aut venator, captat, quae ſi ſe in laqueos inducere contingat, inde ſe extricare non poteſt, et quo eluctatur magis ut inde ſe eximat, arctius conſtringitur. כִּי שֻׁלַּח בְּרֶשֶׁת בְּרַגְלָיו *Quia immiſſus eſt*, ſ. *immittitur in rete pedibus ſuis*, i. e. ſe ipſe in rete ſuis pedibus conjiciet, eo tendens ipſe propriis pedibus, ubi ſit reti capiendus. Sic Pſ. IX, 16., etſi eo loco inquit, ipſo reti, quod aliis tetenderant, capi impios, hic imprudentes in exitium ſuum ruere, et illic capi ac perdi, ubi non putaſſent.

ıtaſſent. Aben-Eſra et Kimchi שֻׁלַּח בְּרֶשֶׁת בְּרַגְלָיו ex-
ɔnunt, *immiſſum eſt rete pedibus ſuis*, ut alterutrum
abundet, pro שֻׁלַּח רֶשֶׁת בְּרַגְלָיו *immiſſum eſt rete in*
ɜdes *ejus*, vel, *immiſſi ſunt pedes ejus* בְּרֶשֶׁת *in rete*.
. Schultens ſic capit: *miſſum eſt reti*, vel, *jactus*
ıctus *eſt reti, ad pedes ejus;* imaginem deſumtam
ſe ab iis, qui ampliſſimum rete quaquaverſum expan-
ınt, intelligique *rete jaculum*, divinitus objectum
ɜdibus improborum, ad eos in necopinatam perniciem
ɜtrahendos. Simplicius tamen eſt, בְּרַגְלָיו *pedibus ſuis*
telligere, ut inſtrumentum ſignificet, quod propriis pe-
bus ierit in locum, ubi ſit reti comprehenſus. וְעַל־שְׂבָכָה
יִתְהַלָּךְ *Et ſuper reticulo ambulat*, verſatur perpetuo in
rplexitate, in opere reticulato, ubi implicandus ſit,
rpetuo ei periculum impendet. שְׂבָכָה Aben-Eſra recte
ſervat eſſe בִּלְשׁוֹן קֵדָר כְּמוֹ רֶשֶׁת *in lingua Arabica idem*
ıod rete. Nempe verbum شَبَكَ *permiſcuit, im-*
iſit rem unam alteri, et in II. conjugatione, *invicem*
ımiſit, plexuit, cancellatim ſtruxit, et reticulato
ere, unde شَبَكَةٌ *rete*, quod et de *velo reti-*
rmi dicitur, ſicut et hebraeum שְׂבָכָה *opus reticulatum*
Reg. VII, 17., et *cancellos* notat 2 Reg. I, 2. Hiero-
mus: *et in maculis ejus* (retis) *ambulat*. Sunt au-
n *maculae* illae plagulae, ſeu foramina, quae rete, ſive
catorium, ſive venatorium, diſtinguunt. VARRO *de Re*
ſtica Lib. III. Cap. 12. *Septum*, inquit, *totum rete*
ɜndibus maculis integitur, ne eo involare aquila
ſſit, neve ex ea evolare anas.

9. יֹאחֵז בְּעָקֵב פָּח *Apprehendet*, tenebit fortiter con-
ictum, *calcaneum laqueus*. Alii: *apprehendet calca-*
ɔ laqueum, ut ipſemet impius calce laqueum appre-
ıdere dicatur, et calcando ſibi induere. Alii יֹאחֵז
ɔ יֹאחֲזֵהוּ *apprehendet illum* (in calcaneo laqueus), ca-
nt. Sed recte obſervat A. Schultens, verbum אָחַז rem
appre-

apprehensam per ב solere signare, veluti Genes. XXV, 26. וְיָדוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו, *ita ut manus ejus prehenderet calcem Esavi.* In altero hemistichio, יַחֲזֵק עָלָיו צַמִּים, multi vocem צַמִּים eundem significatum obtinere putant, quem supra V, 5. obtinet, ut igitur vel *praedonem*, vel *sitientem* denotet. Unde alii vertunt: *invalescet in eum praedo*; alii, יַחֲזֵק ad Deum relato: *roboravit praedonem adversus eum.* Altera, *sitiendi* notione, sumsit Hieronymus, qui vertit: *et exardescet contra eum sitis.* Videtur autem *siti* intellexisse *sitibundos*, id est, eos, qui sanguinem sitiunt, qui avide illaqueatam consauciant feram. Sed vidit jam Clericus, requirere et rem ipsam, et membrorum parallelismum, aliam h. l. nominis צַמִּים notionem, פַּח *rw̃* in priori hemistichio magis congruam. Atque talem offert tam arabicum طَمَّ, *plexuit*, quam ضَمَّ, *ligavit.* Ex illo Clericus: *et adstringit super eum bene nodatum nexum*, et A. Schultens: *instringet eum nexus nodosissimus*; qui et recte observat, צַמִּים non esse *substantive plurale*, sed *adjectivum*, formae צַדִּיק, ut proprie *nodatum, implexumque* designet, vel *funem*, vel *nexum.* Ex altero, ضَمّ, J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 2103. *laqueum tendiculam*, interpretatur.

10. טָמוּן בָּאָרֶץ חַבְלוֹ *Absconditum est in terra rete ejus*, quo scilicet capietur, avium more, ad quas capiendas funis humi tenditur. טָמוּן *Absconditum* est, ut videri et vitari nequeat. בָּאָרֶץ *In terra*, per quam scilicet ambulat, Jarchi: *sub pedibus ejus.* חֶבֶל, *Funis*, h. l. de *laqueo* intelligendus, ad capiendum impium posito. Et Arabibus حَبْل de *reti* dici, et verbum حَبَلَ esse *retia tetendit*, observavit A. Schultens in *Animadverss. Philologg.* ad h. l. וּמַלְכֻּדְתּוֹ עֲלֵי נָתִיב *Et deci-*

decipula ejus, i. e. qua capiatur, *super semitam*, qua graditur, in qua ejusmodi quid non suspicatur; ex improviso obruet eum exitium.

11. סָבִיב בִּעֲתֻהוּ בַלָּהוֹת *Undiquaque terrent eum terrores*, quibus Jarchi *daemones* intelligit, sicut et exteri poetae *furias* finxerunt, quibus exagitentur improbi, et nunquam non crucientur ac torqueantur, conscientia scelerum eos inquietos reddente. Sed intelligendi sunt in genere quicunque terrores. De nomine בַּלָּהוֹת vid. not. ad Ps. LXXIII, 19. Verba, quae sequuntur, וֶהֱפִצֻהוּ לְרַגְלָיו, aliqui vertunt: *et dispergent eum in pedes suos*, i. e. fugabunt huc illuc, ut in pedes se conjiciat, huc illuc vagus et errabundus prae metu, cum nullo loco possit subsistere, ubique obversante ei et objecto terrore, quo inde pellatur. A. Schultens: *dissipant eum, ad pedes ejus objecti*, nempe *terrores*, ut sit idem conspectus *formidinum formidolosissimorum*, qui Jes. VIII, 14. Alii: *dissipant eum secundum pedes ejus*, i. e. quocunque iverit, quacunque pedem movet (cf. לְרֶגֶל Genes. XXXIII, 14. et XXX, 30.), exagitant eum, ita ut ad singula vestigia titubet. Recte Dathius: *a tergo fugant eum*. Rationes interpretationis non addidit quidem, nec tamen illae facile obscurae esse possunt. Videlicet הֵפִיץ non solum simpliciter *dispergere* significat, verum et *fugandi, expellendi, exagitandique*, notionem conjunctam habet. Ita Ezech. XXXIV, 21. הֲפִיצוֹתֶם אוֹתָנָה אֶל־הַחוּצָה, *dispersistis* et expulistis *eas foras*. Habac. III, 14. יִסְעֲרוּ לַהֲפִיצֵנִי *irruunt procellae instar ad me fugandum*. Jerem. XVIII, 17. אֲפִיצֵם לִפְנֵי אוֹיֵב *dispergam* et fugabo *eos ante faciem hostis*. לְרַגְלַיִם vero, propr. *ad pedes*, designat *pone*, *post*, ut 1 Sam. XXV, 42. נַעֲרֹתֶיהָ הַהֹלְכוֹת לְרַגְלָהּ *puellae ejus euntes post eam*. Et Habac. III, 5. לְפָנָיו opponitur לְרַגְלָיו. Idem ergo quod בְּרַגְלָיו *in pedibus ejus*, Exod. XI, 8. 2 Sam. XV, 18. Similiter noster infra XXX, 15. בַּלָּהוֹת *terrores* ait *persequi* (תִּרְדֹּף) animam suam.

12. יְהִי

12. יְהִי רָעֵב אֹנוֹ *Erit famelicum,* inedita exhauſtum ac enervatum, *robur ejus.* Bene Hieronymus: *fame attenuabitur robur ejus.* Poëtice *robori* tribuit, quod ipſimet impio erat tribuendum: fame conficietur, ex qua fiet, ut ejus robur debilitetur. Alii figurate *robore* intelligendas volunt omnes impii opes et facultates, quo ſenſu און et Hoſ. XII, 9. dicitur, ut ſenſus ſit: opes ejus exedentur, et quaſi fame contabeſcent. Subtilius Hebraei per *robur* intelligunt *ſemen* ſeu *filios*, propterea quod *primogenitus* Geneſ. XLIX, 3. Deut. XXI, 17. רֵאשִׁית און, *principium roboris,* dicitur. Hinc Chaldaeus h. l. vertit: בִּיר בוּכְרֵיה *filius primogenitus ejus.* Sed locis citatis nomen רֵאשִׁית praemiſſum *primogeniti* ſignificationem determinat, quod h. l. non factum. A. Schultens און *doloris* notione, ut Geneſ. XXXV, 18., capit, et nomen רָעֵב *cavo ventre praeditum* notare ait, ex arabico رغب, *ampla ventris cavitate fuit,* unde noſtra verba ſic vertit: *cavo ventre famelicus erit dolor ejus.* Quam interpretationem jure merito caſtigavit Bouillier in *Obſervatt. Miſcellann.* p. 186., monuitque, morbum quidem artus depaſci, ulcus carnes exedere, vires conſumere recte dici; idem dolori ſi tribuatur jam duriorem figuram apparere incipere; at ſi ulterius procedatur, et ipſi dolori *cavus* tribuatur *venter,* aut *famelicus* et *latrans ſtomachus,* qui ſanguine, carne, membris miſerorum hominum expleri geſtiat, tum loquendi rationem omnem conturbari, et monſtra pro figuratis locutionibus obtrudi. וְאֵיד נָכוֹן לְצַלְעוֹ *Et calamitas parata eſt lateri ejus,* ei imminet ac praeſto adeſt, perinde ac ſi ei ad latus eſſet, undique calamitati expoſitus eſt. אֵיד explicandum ex arabico أَدَّ, *durus, validusque evaſit,* unde مُؤَيِّدٌ non tantum *res magna* et *gravis,* verum et *res adverſa, malum, infortunium;* et أَيِّدٌ *gravis, moleſtus,*

moleſtus. Et *infortunii inſignis* et *gravioris* ſignificatu איד recurrit infra XXI, 17., et reperitur quoque Deut. XXXII, 35. Jerem. XVIII, 17. Hebraei ſubtilius morbum intelligunt, quo latus ejus afficiatur, et Hieronymus *inediam,* qua extenuentur latera, juxta primum hemiſtichium, quo *famelici* mentio facta. Praeterea haec omnia ad finem capitis *optative* intellexit, et noſtrum Verſum ſic vertit: *attenuetur fame robur ejus, et inedia invadat coſtas ejus.* Sed praeſtat calamitatem quamvis, quacunque de cauſa tandem illa ſit, intelligere, et enuntiative omnia, quae ſequuntur, exponere, non ſecus ac praecedentia.

13. יֹאכַל בַּדֵּי עוֹרוֹ *Comedet,* conſumet, *membra cutis,* i. e. corporis *ſui* ſcil. *primogenitus mortis,* qui Nominativus, ad finem verſiculi poſitus, ad initium ejus pertinet. Quanquam intelligi poſſit prius hemiſtichium ſeorſim: comedet prae dolore morbi, vel prae fame ſua membra. Hebraeorum aliqui בַּדִּים *ramos* exponunt, intelliguntque liberos, quemadmodum Moſes, Levit. XXVI, 29. eſum proprium liberorum prae fame minatur. Sed בַּדִּים ſunt *membra, artus,* ut ſupra XVII, 16. עוֹר vero pro *toto corpore,* vid. not. ad II, 4. Ad exaggerandam orationem pertinet repetitio illa, יֹאכַל בַּדָּיו בְּכוֹר־מָוֶת, *comedet membra ejus primogenitus mortis,* quo quid ſignificetur, alii aliter ſentiunt. Aliqui, poſt Chaldaeum, intelligunt *angelum mortis* (מַלְאַךְ מוֹתָא), angelum morti praepoſitum, cui a Deo data ſit poteſtas homines occidendi, ſicut et Pſ. LXXXIX, 28. בְּכוֹר *primogenitum* pro שַׂר *principe* capiunt, ſed minus recte, cf. not. ad eum loc. *Vermem* alii, alii *putredinem* intelligunt. Rectum haud dubie viderunt illi, qui *mortem* indicari putant *maxime horrendam,* quae prae aliis mortibus, tanquam fratribus, in enecando duplicem velut et potiſſimam partem habeat. Eodem modo *ſuperlativus,* qui dicitur, exprimitur Jeſaj. XIV, 30., ubi בְּכוֹרֵי דַלִּים, *primogeniti pauperum,* ſunt *pauperrimi.* Cf. Glassii *Philol. S.* p. 43.

S. p. 43. ed Dath., et Storrii *Obſervatt.* p. 258. Hieronymus vertit *primogenita mors,* qua forſan *praecocem* intellexit et praematuram.

14. יִנָּתֵק מֵאָהֳלוֹ מִבְטַחוֹ *Avelletur a tabernaculo ejus fiducia ipſius,* omnia ea, quibus confidebat, robur et valetudo corporis, opes, potentia, honores, auferentur de tabernaculo ejus, in quo ſibi manſionem firmam et conſtantem promittebat. Alii: *abripietur* impius *e tabernaculo ſuo,* quod erat *fiducia ipſius.* A. Schultens *fiduciam* intelligit *ſecuram,* et ſuperbam imaginationem, quae ſolet improbis florentibus inſidere, de felicitate domus et familiae perpetuum duratura, et ad ſeram quoque poſteritatem propaganda (qualis deſcribitur Pſ. XLIX, 8.); eam *fiduciam revelli e tentorio improbi,* quum ſpes ſimul opesque fundatiſſimae radicitus extirpantur, atque familia ante florentiſſima ſub ruinis ſuis ſubito ſepelitur, et cum dedecore extinguitur. Cf. Pſ. LII, 7. 9. — וְתַצְעִדֵהוּ לְמֶלֶךְ בַּלָּהוֹת *Et deducet eum* ſcil. זאת, *hoc* (nam neutrius loco utuntur femineo), quod ſcilicet rebus, quibus fidebat, et omnibus ſuis praeſidiis, in quibus ſpem omnem ac fiduciam collocarat, ſit deſtitutus. Mallem tamen verbum תַּצְעִדֵהוּ pro *ſecunda* perſona habere, quae *imperſonaliter* ſive *paſſive* hic uſurpetur, ut Geneſ. XIII, 10. בֹּאֲכָה צֹעַר, *venire tuum ad Zoarum,* ſ. *usque ad Zoarum venias,* eſt, usque ad Zoarum *venitatur.* Alii, qui verbum noſtrum pro tertia feminini perſona habent, ſubaudiunt בִּטְחָתוֹ, ut ex מִבְטָחוֹ, quod proxime praeceſſerat, repetatur nomen femininum. Alia plane ratione A. Schultens: *et invadent eum inſtar regis terrores,* ut infra XXVII, 20. תַּשִּׂיגֵהוּ כַמַּיִם בַּלָּהוֹת *arripient eum, inſtar aquarum, terrores.* Praefixo ל ante מֶלֶךְ tribuit vim comparandi (propr. *ad modum regis*), ut infra XXXIX, 19. (al. 16.). Cf. Storrii *Obſervatt.* p. 287. Eodem fere modo Hieronymus: *et calcet ſuper eum, quaſi rex, interitus.* Senſus minime ineptus, cui tamen obſtare videtur, quod verbum תַּצְעִיד in conjugatione

tione Hiphil est positum, quae, ut notum est, plerumque significationem transitivam habet. Eandem expressit quoque Chaldaeus: וְתוֹבְלְנֵיה לְמֶלֶךְ רְגוּשְׁתָא *et deferat eum ad regem terrorum.* Fingitur regni mortuorum s. inferni rex, ut Pluto orci princeps, qui apud Virgilium *Aeneid.* VI, 106. *Inferni rex*, et apud Ovidium *Metamorphos.* V, 359. *Tenebrosa sede tyrannus* dicitur. Sophocli in *Oedipo Colon.* Vs. 1553. audit ἐννυχίων ἄναξ, *tenebrarum rex.*

15. Ad תִּשְׁכּוֹן aliqui subaudiunt נַפְשׁוֹ, ut Ps. XVI, 2. (ad quem loc. not. cf.), 1 Sam. XXIV, 11. (al. 10.) וַתָּחָס עָלֶיךָ *pepercit tibi* scil. נַפְשִׁי, *anima mea*, et 2 Sam. XIII, 39. (al. XIV, 2.) וַתְּכַל דָּוִד *deperiit* scil. נֶפֶשׁ *anima Davidis*, quod dicendum fuerat simpliciter וַיְכַל דָּוִד. Magis placet, בַּלָּהָה, *terrorem*, ex בַּלָּהוֹת, quod Versu proximo praecesserat, subaudire. Vel potest secunda persona impersonaliter accipi, ut Vs. 14. ad תַּצְעִדֵהוּ monuimus. Tunc sensus foret: *habitabitur*, i. e. habitabunt alii *in tentorio non suo*, quod ipsius amplius non est, ipsi erepto. מִבְּלִי־לוֹ *Absque quod ei*, i. e. quod non est ei, ut Jes. V, 13. עַמִּי מִבְּלִי דָעַת *populus meus absque*, sine *scientia*. Cf. supra VI, 6. Ezech. XXXIV, 5. infra XXIV, 7. 8. Alii: eo quod nullus ei sit superfuturus, ejectis, vel terrore vel morte, omnibus domesticis ejus. — יְזֹרֶה עַל־נָוֵהוּ גָפְרִית *Spargetur super habitaculum ejus sulphur*, igni et sulphure coelitus demisso comburetur, ut Sodomis et Gomorrhae accidit. Vid. Genes. XIX, 24. Cf. Deut. XXIX, 27. Ps. XI, 6. *Sulphuris* voce *fulmen* intelligi, recte Grotius monuit, adjecto Plinii loco ex *Hist. Nat.* Lib. XXXV. cap. 15. *Fulmina ac fulgura quoque sulphuris odorem habent, ac lux ipsa eorum sulphurea est.* Addit A. Schultens illud Persii *Sat.* II, 24. 25. *Jovemne ignovisse putas, quia, cum tonat, ocyus ilex sulfure discutitur sacro, quam tuque, domusque?* Videtur Bildadus eo respicere, quod facultatum Iobi pars igni coelitus delapso consumta fuisset.

 16. Jam

16. Jam impium arbori comparat (ut et ſupra VIII, 11. ſeqq. plantae idem Bildadus compararat), cujus ſi radix inferne aruerit ſucco deſtituta, ſuperne ſtatim marceſcentes rami deficient, atque ita de ea actum fuerit: ſic impium ſignificat omnibus modis a Deo conſumendum et omni ex parte, ut primum ejus opes et potentia, quae velut radices ei erant, exhauriantur et evertantur, deinceps ex illis quaecunque ei praeſidia, tanquam rami, enata fuerant, deficiant et pereant. Hebraei per radicum ipſius deſiccationem, mortem ipſiusmet intelligunt, per ramorum exciſionem, filiorum interitum. Sed nos totum impium cum omni ſuo ſplendore, potentia et gloria, arbori comparatum putamus. Poſterius hujus commatis hemiſtichium A. Schultens ſic vertit: *et ſuperne ambuſtus lugebit ramus ejus*, ut imago ſiſtatur arboris de coelo tactae. Verbo מָלַל collato cum صَلَّ, tribuit ad Cap. XIV, 2. ſignificationem *excoquendi, exhauſto ad lentum ignem ſucco ſponte deficiendi et emoriendi.* Verum hac etiam adſcita notione, nec tamen de re fulmine tacta illud verbum uſurpari poteſt, nec usquam uſurpatur. Noſtram de verbi מָלַל ſignificatu ſententiam vid. ad Pſ. XXXVII, 2. Cf. Bleekii *Animadverſſ. ad loca quaedam Pſalmorum* in Repertorio bibl. exeget. a nobis edito P. I. p. 81. ſeqq., ubi oſtendit, יִמַּל eſſe Futurum Cal in A terminatum, more Chaldaico, ut יִדַּל Jeſaj. XVII, 4. Jud. VI, 6. יִשַּׁח Jeſ. II, 9. V, 15. et alia hujusmodi.

17. Poſtquam de impiorum vita et morte dixiſſet, nunc ſubjicit, qualis ſit eorum poſt mortem conditio. Quum variis calamitatibus per totam vitam et periculis objecti fuerint et expoſiti, et miſere perierint, poſt mortem etiam eorum memoria delebitur. וְלֹא-שֵׁם לוֹ *Nec nomen* erit *ei*, i. e. ut recte Hieronymus: *non celebrabitur. Non-nomen*, per ὑφὲν, i. e. nil minus, quam nomen, dedecus, ignominia. Similes dictiones,

לֹא-אֵל

לֹא־אֵל, *non-Deus*, לֹא־אִישׁ, *non-Vir*, לֹא־אוֹר, *non-lux*, fupra XII, 25. — עַל־פְּנֵי־חוּץ *Super faciem plateae*, i. e. per plateas, foris, palam, ubi homines folent convenire, ut Jefaj. XLII, 2. Argutius ab aliis hoc relatum ad *terram externam* et peregrinam, quae opponatur τῷ אֶרֶץ *terrae patriae*. Sed recte A. Schultens: „quum alicujus *memoria e terra* dicitur *periiffe*, nemo *fedem patriam* tantum intellexerit. Ergo אֶרֶץ et פְּנֵי־חוּץ hic *orbem terrae* ex aequo amplectuntur, nifi quod pofterius novam adhuc gratiam et emphafin ferat, quatenus in *plateis*, *foris*que, ineft fignificatio *celebritatis* et *gloriae publicae*, quae in publicam infamiam dicitur defitura."

18. יֶהְדְּפֻהוּ *Propellent eum* fcil. *propellentes*, i. e. propellitur, imperfonalis dicendi modus, de quo cf. not. fupra ad IV, 19. et Pf. LXIII, 11. Sic et Luc. XII, 20. Τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ, *animam tuam exigent a te*, i. e. anima tua exigetur a te. מֵאוֹר *E luce*, intelligunt alii lucem felicitatis et gaudii, ut fupra XII, 25., alii lucem vitae, ut fuperius III, 16. 20. Nos utrumque comprehendi exiftimamus, ut *lucis* nomine fplendorem illum fignificet, in quo, dum viveret, verfabatur, quo amiffo ac denfiffimis calamitatum tenebris involutus etiam poft mortem obfcurus erit, et in tenebris jacebit, e mentibus et ore hominum obliteratus. Et hoc ftatim declarat, dum addit: וּמִתֵּבֵל יְנִדֻּהוּ, *Et ex orbe fugabunt eum*, i. e. fugabitur. Ex orbe et hominum memoria plane exterminabitur. Apertius etiamnum idem fequenti verficulo explanat; nam his tribus aut quatuor verficulis idem verbis commutatis dicitur.

19. Nullus in fedibus, quas antea tenuit, erit fuperftes, qui avitae patriaeve gloriae ac potentiae vel nomen vel umbram retineret. בְּעַמּוֹ *In populo ejus*, non tam de *populo civitatis*, quam de *populo familiae* (et Latinis *gentem* dictae), i. e. numerofa cognatione et profa-

prosapia, intelligendum. בִּמְגוּרָיו A. Schultens *in territoriis ejus, multo cliente frequentatis* explicat, ex arab. جار, *cliens*, et verbi conjugatione quarta, quae notat *recipit in clientelam, fidem, protectionem.* Sed nomen hebraicum simpliciter notat *commorandi locum*, vid. Genes. XVII, 8. XXVIII, 4. XXXVI, 7. XXXVII, 1. XLVII, 9. Exod. VI, 4. Ezech. XX, 38. Ps. LV, 16. Et Arabibus verbum جار in tertia conjugatione *commoratus est cum aliquo in loco aliquo*, significat.

20. יוֹם *Dies* scil. fatalis et exitialis, ut infra XXIV, 1. יָמָיו *dies ejus* pro *suppliciis* et *calamitatibus*. Cf. Ps. XXXVII, 13. CXXXVII, 1. *Posterioribus* et *anterioribus*, אַחֲרֹנִים וְקַדְמֹנִים, quidam, inter quos et A. Schultens, *Occidentales* et *Orientales* intelligunt, ut Ioel. II, 20. Zachar. XIV, 8. ex trito usu אָחוֹר, *post*, et קֶדֶם, *ante*, pro *Occidente* et *Oriente*. Cf. C. B. Michaelis Dissertat. *de locorum differentia ratione anticae, posticae, dextrae, sinistrae*, Halae 1735., repetita in *Sylloge Commentatt. Theologicar.* a D. I. Pott edita, Vol. V. p. 80. seqq. Sed magis congruum videtur, h. l. *posterioribus* intelligere posteros impii, qui eum sequuntur, et post eum vivent, qui obstupescent, cum audierint, ita misere illum interiisse; *prioribus* vero, posteris oppositos, et his priores, i. e. qui impii tempore vivebant, et horrendum ejus exitium ipsi viderunt. אָחֲזוּ שָׂעַר *Apprehendent horrorem*, hypallage, pro *horror eos corripiet*, ut infra XXI, 3. Jesaj. XIII, 8. חֲבָלִים יֹאחֵזוּן, *dolores apprehendent*, i. e. apprehendet eos dolor.

21. Epiphonema ad praecedentia, ut infra XX, 29. En, quo redigatur impius, quantumvis firmum et stabilem se credidisset. Circa מִשְׁכְּנוֹת et מְקוֹם ambigitur, sitne *mansio, sedes*, proprie, an conditio, improprie sumtis vocibus. Utrumque jungendum est, ut et *locus* designe-

designetur impii, plane obliteratus ille et extinctus, et *conditio*, in qua redactus est. Eundem usum arabici مقام, *locus*, et منزلة, *mansio*, observavit A. Schultens ad h. l. Nomen מְקוֹם in statu constructo positum arguit subaudiendum ante לא־יָדַע pronomen relativum אֲשֶׁר, ut Ps. CIV, 8., ubi cf. not. Eo, qui לא־יָדַע אֵל *Deum ignorat*, non significatur, qui nullam Dei habet notitiam, sed qui Dei leges et praecepta plane non curat, qui ita vivit, ac si Deum non cognosceret, cujus legi vitam attemperaret. Ita 1 Sam. II, 12. de filiis Eli, לא־יָדְעוּ אֶת־יְהוָה *ignorarunt Jovam*, i. e non curarunt eum.

IOBUS

I O B U S.

Cap. XIX.

ARGUMENTUM.

Importunis declamationibus atque aculeatis reprehenſionibus ſociorum fatigatus Iobus, principio hujus ſermonis vehementer queritur de illorum inclementia atque acerbitate, per quam ſine ullo commiſerationis ſenſu dolores, in ſe atrociſſimos, immane quantum irritabant, et plane intolerandos reddebant. Deinde rurſus contendit, cauſam malorum ſuorum non eſſe occulta crimina, ſed agere Deum ſecum modo extraordinario, quum innocens tantis affligatur aerumnis, in quibus deſcribendis multus eſt. Tum iterum ad ſocios converſus, eos hortatur, ut deſiſterent ab iniquis accuſationibus et criminationibus; duplicem denique ſpem teſtatur, alteram de favore Dei, ſibi una cum meliori vita reſtituendo, alteram de vindicta Dei in cenſores iniquos aliquando poſt ſuam mortem exercenda.

XIX. 1. Ad haec reſpondens Iobus dixit:
2. Quousque meum animum fatigabitis?
Et me verbis vexabitis?
3. Iam decies ignominia me affeciſtis,
Nec vos pudet, me ut ſtupidum tractare.

4. Quodſi

Quodſi revera erraverim, 4.
Maneat mihi meus error.
Sane inſolenter in me vos geritis, 5.
Et arguitis me oppobriis meis,
Cognoſcite, quaeſo, Deum me pervertere, 6.
Qui me ita ſua cingat indagine.
Ecce clamo violentiam, nec fero reſponſum, 7.
Vociferor, nec jus obtineo.
Semitam meam obſepſit, ne transeam, 8.
Meosque calles offudit tenebris.
Gloria mea me ſpoliavit, 9.
Et capitis corona privavit.
Deſtruxit me undique; pereo; 10.
Evulſit ut arborem ſpem meam.
Ira in me exarſit, 11.
Meque hoſtium loco habet.
Agmina ſua me invadunt, 12.
Et via aggerata ad me facta,
Meum tabernaculum circumſederunt undique.
Meos fratres a me removit, 13.
Meique familiares alieni mihi facti ſunt.
Deſunt mihi propinqui, 14.
Meique neceſſarii mei ſunt obliti.
Meae domus inquilini et ancillae me pro alieno ducunt, 15.
Peregrinus eis videor.
Servum meum voco, nec reſpondet, 16.
Vel ubi ore meo ei ſupplicem.

17. Ha-

17. Halitum meum adverſatur uxor mea,
Meique ventris filiis horrori ſum.
18. Pueri me deſpiciunt,
Adſto, et maledicunt de me.
19. Abominantur me omnes intimi mei ſodales;
Et quos amavi, in me verſi ſunt.
20. Meae pelli atque carni adhaerent oſſa mea,
Et elapſus ſum cum cute dentium.
21. Miſeremini mei, miſeremini, vos amici mei,
Nam Dei manus tetigit me.
22. Cur me vos inſectamini, ut Deus?
Carne mea inſatiabiles?
23. Utinam ſcribantur mea dicta!
Utinam in libro exarentur!
24. Stilo ferreo, et plumbo,
In perpetuum ſaxo incidantur!
25. Equidem ſcio vindicem meum vivere,
Eumque noviſſimum pulveri adſtiturum.
26. Et poſtquam corpus meum, hoc inquam, conſumtum fuerit,
E carne mea adſpiciam Deum.
27. Quem ego viſurus ſum mihi;
Oculi ſpectabunt mei, non alieni.
Conſumuntur renes mei in ſinu meo.
28. Quum vos dicitis: „quam eum nos inſectemur!
Et radicem cauſae in eo inveniamus;“
29. Timete vobis a gladio;
Nam eſt ſaevitia crimen gladio dignum.
Scitote igitur, eſſe judicium!

NOTAE

NOTAE
in
CAP. XIX.

2. עַד־אָנָה *Usque quo?* respicit quasi per retorsionem ad istud Bildadi XVIII, 2. תּוֹגְיוּן *Molestia afficietis,* futur. Hiphil verbi יָגָה, cf. Jesaj. LI, 23. Thren. I, 12. III, 32., et nomen יָגוֹן, *molestia*, Ps. XIII, 3. — וּתְדַכְּאוּנַנִי *Et contundetis me?* Metaphora depromta vel a contusione granorum in mortario, vel a saxo, a malleorum ictibus itentidem et incessanter repetitis, contrito. Verbum hebraeum Aramaeam prorsus punctationem habet, Nun paragogico inserto per Dagesch in Nun epentheticum ante suffixum נִי, et affixo accedente per Patach, pro תְּדַכְּאוּנִי, ut יִמְצָאֻנְנִי, Proverb. I, 28., et alia, quae vid. in ALTINGII *Fundamm. Punctat. Ling. S.* p. 385. In quibusdam tamen codd. Dagesch illud in Nun priori non est expressum. In Bibliis Athianis (Amstelod. 1661. 8.) inditum reperitur τῷ Nun posteriori. Alias varietates minus momentosas in hujus verbi punctatione indicavit J. H. Michaelis in Nott. Critt. ad Biblia Halensia.

3. זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים *His decem vicibus,* i. e. pluries. Numerus finitus denarius pro infinito, ut Genes. XXXI, 7. Levit. XXVI, 26. Num. XIV, 22. Nehem. IV, 6. Zachar. VIII, 23. In verbo ἅπαξ λεγομένῳ תַּהְכְּרוּ explicando laborant interpretes. Ex Hebraeis plerique, post Jarchium, exponunt תִּתְנַכְּרוּ, sive תִּתְנַכְּרוּ, *alienos vos exhibetis mihi;* ut hic sit hemistichii posterioris sensus: *non erubescitis,* non vos pudet, *quod tanquam alienos vos geritis in me,* quum amici et noti sitis, ita me tractatis, quasi prorsus alieni essetis. Sensus non ineptus, modo certo constaret, verba נָכַר et הָכַר idem valere. Syrus pro כָּרָה accepit, cui significatum Syriaci ܟܪܐ tribuit, *doluit, contristatus est,* et in Conjugatione Aphel *contristavit.* Ita enim verba nostra vertit: *non pudet*

pudet vos ܕܡܟܪܝܢ ܐܢܬܘܢ ܠܝ *quod aegra mihi facitis,* ſ. *contriſtatis me.* Ad verbum כָּרָה retulit etiam Coccejus, ſed *fodiendi* ſignificatu adſcito, quem *mactandi ſcindendive* notione auget, unde hanc procudit interpretationem: *an non erubeſcitis, quod epulum faciatis de me, meisque carnibus ſaturemini?* Verum ad radicem כָּרָה nullo modo poteſt referri noſtrum תַהְכְּרוּ niſi ſtatuas eſſe pro תַכְרוּ poſitum, cui nihil geminum in linguae Hebraeae reliquiis, nec in dialectis cognatis. Chaldaeus interpres ſumſit notione verbi הִכִּיר, *agnovit,* vertit enim: תִשְׁתְּמוֹדְעוּן לִי *agnoſcitis me* (non: *familiares et amicos vos geritis erga me,* ut J. D. Michaelis vertit in *Supplemm.* p. 529.), ante quod ſubaudiendum neceſſe eſt, *quamvis licet,* ut ſit: *non erubeſcitis* ſcil. me ignominia afficere, *licet me cognoſcatis,* ſ. noritis, qualis ſim. Verum הִכִּיר ad radicem נָכַר pertinet, quum noſtra vox ad nullam aliam niſi הָכַר referri poſſit. Ejus explicationem jam monuit quidam R. Iona Kimchio memoratus petendam eſſe ex arabico هَكِرَ, *obſtupuit.* Hinc Cromaier in libro de *uſu Linguae Arab. in Libro Iobi* p. 147. vertit: *ſtuporem mihi incutitis,* vel, *me obtunditis, et in ſoporem quaſi conjicitis;* „Non vero,“ addit, „vox duntaxat, ſed et conſtructio Arabica hic deprehenditur. Stat enim Futurum loco Infinitivi, et Arabes duo verba ita conſtruunt, ut poſterius in Futuro ponatur, tam nude, quam interveniente nonnunquam conjunctione. Vertamus igitur: *non erubeſcitis obtundere me, ſtupefacere, ſoporare* quaſi ac *confundere,* quales ſomnolenti apparent. Arabismum [in conſtructione] etiam agnoſcit Danzius in *Interpr.* §. 106. [§. 76. II. p. 142. ed. Tymp.]. Sic Iobus clarius exprimit, quod praeced. hemiſtichio habetur.“ Simili modo A. Schultens in Animadverſſ. a. 1708. editt. vertit: *nonne erubeſcitis, quod me ad ſtuporem redigatis?* Sed

Sed in Commentario verbi arabici *ſtuporis* ſignificatum ortum putat ex primaria *obrigeſcendi* notione, unde vertendum ſit: *obriguiſtis mihi,* fronte et corde duriſſimi, inflexibiles, inſenſibiles. Parum hoc concinnum; ut taceamus, meram eſſe conjecturam, verbum هكر *obrigeſcere* unquam ſignificaſſe. J. D. Michaelis l. c., *ſtupeſcendi* notione adſcita, locum noſtrum ſic vertit: *nonne tandem pudebit vos, attonitique obmuteſcetis?* Quo modo tamen vis conjugationis Hiphil non exprimitur. Quare ego ſic puto vertendum: *non vos pudet ſtuporem mihi impingere,* i. e. me tanquam ſtupidum tractare, et ut talem ignominia me afficere. Kimchius ad phraſin הַכָּרַת פְּנֵיהֶם Jeſaj. III, 9. monet, patrem ſuum literam ה in voce הַכָּרַת habere pro radicali, et interpretari illam dictionem עַזּוּת פְּנֵיהֶם, *obſirmationem faciei illorum*, ſ. perfrictam illorum frontem, eodemque modo illum vertere verba Iobi XIX, 3. לֹא־תֵבֹשׁוּ תַּהְכְּרוּ־לִי, *an non ſuffundimini pudore, quod vos adverſus me obſirmetis?*, additque Arabibus הָכַר notare *impudentiam frontis obduratae.* Obſervavit tamen jam Clericus, hanc ſignificationem a Lexicographis Arabum non annotari. Alexandrinus et Hieronymus ſenſum generaliter exprimunt. Hic enim: *et non erubeſcitis opprimentes me;* ille: *οὐκ αἰσχυνόμενοί με ἐπίκεισθέ μοι.* Alias et ſcriptionis et interpretationis varietates vid. in De-Roſſii *Varr. Lectt.* ad h. l. Ceterum nota, תַּהְכְּרוּ eſſe pro תַּהְכִּיר, ad normam Chaldaicam, ut וַיַּדְרְכוּ, *et intendunt,* Jerem. IX, 3., et וַיַּדְבְּקוּ, *et aſſecuti ſunt,* Sam. XXXI, 2.

4. וְאַף־אָמְנָם שָׁגִיתִי אִתִּי תָּלִין מְשׁוּגָתִי *Et quamvis* *ere erraverim*, eſto, erraverim, ſi ita eſt, *mecum* *ernoctabit,* manebit, *error meus,* ejusque poena, q. d. go erro, ſinite me luere poenas erroris mei, ego ſum, ui ob eum punior, non vos. Quia illi nihil rectum et lidum afferebant, quod ad ipſum conſolandum aut confutan-

ſutandum attineret, ideo per conceſſionem illis dicit: eſto, erraverim, etſi id pernegem; ſed etſi erraverim, nihil ad vos, quum nihil me ſolidum doceatis; ego, non vos, poenas luo; deſinite me ita convitiis et maledictis proſcindere. Hoc ergo dicit illorum aſperitatem et vanitatem verborum taxans, huc adactus, ut levius ſibi putet, mala, quae patitur, perferre, quam eorum contumelias et illuſiones audire. מְשׁוּגָתִי, *Error meus*, per metonymiam cauſae h. l. *erroris poenam* indicat, ut עָוֹן, *peccatum*, ſaepe notare *peccati poenam* conſtat. Deducitur illud nomen a radice inuſitata שׁוּג, ejusdem ſigniſicationis cum שָׁגָה et שָׁגַג, *erravit*. Alii poſteriorem Verſus partem, אִתִּי תָּלִין מְשׁוּגָתִי, non habent pro apodoſi, quam Verſu demum 5. contineri volunt; ſed aſyndeton hoc Verſu ſtatuunt, ſic intelligendum: *erraverim; pernoctet* quin imo *error meus mecum*. Ita A. Schultens, qui illud שָׁגִיתִי, *erraverim*, ſic interpretatur: aliquid impatientius ex ore vi dolorum emiſerim, meamque juſtitiam nimis animoſe defenderim; an inde legitima vobis cauſa nata, ad amicum veſtrum, pro improbo et perditiſſimo, omnibus diris et execrationibus onerandum? Sed ut Verſum proximum pro apodoſi habeamus, vix admittat illud אִם־אָמְנָם, initio illius.

5. אִם־אָמְנָם עָלַי תַּגְדִּילוּ *Sane vere adverſus me magniſicatis* ſcil. פִּיכֶם, *os veſtrum*, (quod ſubaudiendum eſſe docent loca Ezech. XXV, 13. Obad. 12.), i. e. inſolentibus et atrocibus convitiis me inſectamini. Poſterioris hemiſtichii, וְתוֹכִיחוּ עָלַי חֶרְפָּתִי, ſenſum bene expreſſit Hieronymus: *et arguitis me opprobriis meis*, et recte Mercerus explicavit: me mei probrii arguitis; quaſi ex mea calamitate impium colligatis, quod mihi probro ſit; cui ſententiae apte ſubjunctus reperitur Verſus proximus. In חֶרְפָּתִי ſuffixum eſt *patientis*, ut Geneſ. XXX, 23. 1 Sam. XXV, 39. 2 Sam. XIII, 13. al. Ad ſenſum cf. ſupra XVI, 10. Alii priori hemiſtichio volunt protaſin poſteriori apodoſin contineri, hoc modo: *ſi revera*

revera vos vultis contra me efferre, at vos probate, et demonſtratum date contra me probrum meum: evincite me eſſe revera improbitatis reum. Minus commode tamen illud: *ſi revera vos vultis contra me efferre*, pro: *ſi jure*, non injuſte, *vos me convitiis inſectari vultis.* Nec magis placet A. Schultenſii interpretatio, hunc verſiculum a ſuperiore pendere exiſtimantis, hoc ſenſu: (erraverim, mecumque maneat error meus, Vs. 4.), *an revera contra me efferetis vos, et argutabimini ſuper me opprobrium meum?*, quod ſic explicat: an humane a vobis factum, quod omni niſu evincere moliamini, me eſſe caput improborum, meritiſſimas luens poenas, aeternoque opprobrio obrui digniſſimum? Qui quidem ſenſus ex verbis illis, prout a Schultenſio ſunt verſa, quomodo recte exſculpatur, ego non ſatis perſpectum habeo.

6. דְּעוּ־אֵפוֹ *Scitote jam*, quomodo particula אֵפוֹ et ſupra XVII, 15. vertenda erat, alias expletiva particula eſt. Verba כִּי־אֱלוֹהַּ עִוְּתָנִי, *quod Deus pervertit me*, biſariam intelligunt, vel, pervertit rerum mearum ſtatum (quo ſenſu verbum עִוֵּת Pſ. CXIX, 78. CXLVI, 9. Threnor. III, 9. Cohel. VII, 13. uſurpatur), et me fortunis evertit, ac rationes meas turbavit, ut Alexandrinus vertit, κύριός ἐστιν ὁ ταράξας, q. d. Deo, non mihi, hoc tribuite, Deum, non me, accuſate, qui mecum extraordinarie agit, et me praeter modum affligit; hujus igitur inſolitae, qua opprimor a Deo, afflictionis vos, amici, rationem habere oportebat, et mei miſereri, non vero dolores meos iniquis veſtris objurgationibus augere. Vel *pervertit me* intelligi poteſt: jus meum pervertit (ut Hieronymus reddidit), non aequo jure mecum agit. Ita Thren. III, 36. לְעַוֵּת אָדָם בְּרִיבוֹ *curare hominem in lite ſuo*, pro *jus ejus pervertere.* Adde Amos. VIII, 6. Iob. VIII, 3. XXXIV, 12., ubi contra Iobum acriter negatur, *Deum curvare*, ſ. pervertere *judicium*. Eodem collineat Verſus proximus, quo ſe clamare injuriam, nec tamen

tamen audiri, queritur. Sic hujus verſiculi ſenſus hic erit: agnoſcite, quaeſo, Deum pro imperſcrutabili ſua voluntate et poteſtate, per quam probi ſimul improbique unum ei ſunt, me, meumque ſtatum ſic ſubvertiſſe. Ego verbo hebraeo utrumque includi puto, ut ſenſus ſit hic: quum ſim innocens, me tanquam impium Deus affligit, idque praeter modum; non quod Deum injuſtitiae arguat, ſed quod habita ratione innocentiae ſuae, quam adverſus ſocios tuetur, et calamitatum ſuarum atrocium, gravius ſe affligi dicat, quam ferret ſuae vitae ratio. Videtur autem poeta Iobi ori de induſtria ejusmodi verbum indidiſſe, quod ab adverſariis facile captari, et ſiniſtre accipi poſſit, quo nova naſceretur disceptationis, ejusque acrioris, materia. וּמְצוּדוֹ עָלַי הִקִּיף *Et rete ſuum adverſus me cinxit*, i. e. reti ſuo me circumvallavit, irretitum tenens afflictionibus, ne elabi queam. De verbo נָקַף cf. not. ad Pſ. XXII, 17. Et eodem, quo h. l., modo conſtruitur 2 Reg. VI, 14. Pſ. XVII, 9. LXXXVIII, 18. Cf. quoad imaginem Hoſ. VII, 12. Reſpicit ad ea quae Bildadus ſupra XVIII, 7—10. dixerat, ubi impiorum ſortem eadem imagine depingit. Fatetur igitur iis ſeſe malis afflictum, qualia alias perditiſſimis tantum infligere ſolet divina vindicta, ſed negat ſe ea maleſactis promeruiſſe, pati ſe iſta ex mero ſummi numinis arbitrio.

7. הֵן אֶצְעַק חָמָס וְלֹא אֵעָנֶה *Ecce clamo violentiam*, injuriam mihi fieri, quum innocens ſic affligar, et inſuper illudar; vel, ob injuriam, quae mihi infertur, et vim, qua opprimor his doloribus, *nec exaudior*, ſ. reſponſum fero; אֲשַׁוַּע וְאֵין מִשְׁפָּט *Clamo, nec* eſt *judicium*, nec mihi jus redditur. Cf. infra XXVII, 2.

8. אָרְחִי גָדַר וְלֹא אֶעֱבוֹר *Semitam meam ſepſit, nec transeo*, transire poſſum, ita circumſepſit me velut malorum ſepe circumvallatum, ut non pateat via, qua hinc elabar. Eandem querelam vid. ſupra III, 23. Thren. III, 7. 9. — וְעַל־נְתִיבוֹתַי חֹשֶׁךְ יָשִׂים *Et ſuper calles meos tenebras ponit*, tenebras viis meis offundit, ne ullam hinc

hinc evadendi rationem ineam, aut viam cernam, qua effugiam.

9. כְּבוֹדִי מֵעָלַי הִפְשִׁיט *Gloriam meam a me detraxit,* me gloria mea exuit, quum ante in honore essem et pretio, nunc obscurus jaceo et contemptus. Quidam opes, per quas quis honoratur, vel prudentiam et sapientiam, quae homines celebrat et gloriosos reddit, intelligunt; sed generaliter existimatio, splendor, opes, et quicquid erat, quo ante celebris fuerat, indicari videtur. Idem dicitur altero hemistichio: וַיָּסַר עֲטֶרֶת רֹאשִׁי *Abstulit coronam capitis mei,* abstulit id, quod mihi ornamento erat, et velut corona me condecorabat. Quidam Hebraeorum per *coronam* filios intelligendos putant, ex Proverb. XVII, 6. עֲטֶרֶת זְקֵנִים בְּנֵי בָנִים *corona senum filii filiorum.* Sed *coronae* imagine figuratur omne, quod homini, vel rei alicui est ornamento et dignitati, vid. Ezech. XVI, 12. XXI, 31. Proverb. IV, 9. Thren. V, 16.

10. יִתְּצֵנִי *Destruit me,* omnia mea funditus labefacta et convulsa sunt. Verbum נָתַץ, quod proprie de *subversionibus aedium* et *urbium* dicitur, eundem in sensum, quo h. l., dicitur Ps. LII, 7. ad quem loc. not. vid. Similes querelas similibus imaginibus expressas vid. supra XVII, 11. 12. 16. סָבִיב, *Circumquaque,* ab omnibus lateribus, indicat nihil non imis sedibus emotum, et susque deque motum. וָאֵלַךְ *Et abeo,* sine spe reditus, pereo, ut supra X, 21. XIV, 20. Ps. XXXIX, 14. וַיַּסַּע כָּעֵץ תִּקְוָתִי *Et revulsit tanquam arborem spem meam,* ut spes arbori evulsae perit, ne deinceps geminet (quamdiu enim evulsa non est, superest spes), sic ita evulsus videor ac perditus, ut nulla mihi jam supersit spes; actum est de me. Male interpretantur quidam וַיַּסַּע *transplantavit,* quum potius conveniat cum arabico نَشَعَ, *violenter amovit* et *evulsit,* quo ipso significatu nostrum verbum et supra IV, 21. aderat, et reperitur Jud. XVI, 3. Jesaj. XXXIII, 20. XXXVIII, 12.

11. וַיַּחְשְׁבֵנִי לוֹ כְצָרָיו *Et reputat me* tractatque *tanquam adverſarios ſuos*, ut unum adverſariorum ſuorum, ita me dure et inclementer tractat. Idem queſtus eſt ſupra XIII, 24. XVI, 9., cf. VII, 7.

12. יַחַד יָבֹאוּ גְדוּדָיו *Simul veniunt* in me ſcilicet impreſſione facta *turmae ejus*, unanimiter me aggrediuntur. *Turmis* intelligenda malorum multitudo veluti turmatim irruentium. Cf. ſupra X, 17. Hieronymus: *ſimul venerunt latrones ejus;* non intellexit, ut quidam putant, turmas praedatrices Chaldaeorum et Sabaeorum, de quibus ſupra I, 15. 17.; ſed accepit *latronis* vox proprio ac vetuſto uſu, pro *milite*, quo apud Plautum ſaepe ſumitur. Recte itaque expreſſit hebraei גְּדוּדִים ſignificationem, *militum cuneos* notantis, vid. Geneſ. XLIX, 9. 2 Sam. III, 22. IV, 2. al. אוֹכְלוֹסוֹהִי, *turbae ejus*, dictione Graeca reddidit Chaldaeus. וַיָּסֹלּוּ עָלַי דַּרְכָּם *Et ſternunt*, muniunt, *adverſus me viam ſuam*, exercitus more, qui urbem aliquam obſeſſurus omnia invia pervia reddit, et ſibi ad eam facilius expugnandam undiquaque viam munit. Poteſt et עָלַי *ſuper me* exponi, ut ſit ſenſus: velut viam tritam reddiderunt ſuper me, ut ſim illis velut via frequenti ambulantium itione trita. Quod forſan Hieronymus voluit, dum vertit: *et fecerunt ſibi viam per me.* וַיַּחֲנוּ סָבִיב לְאָהֳלִי *Caſtrametatae ſunt circa tabernaculum meum*, ut qui urbem aliquam obſident, q. d. domum meam, i. e. me, qui illis ut domus, aut ut urbs quaepiam ſim, undique obſederunt, veluti caſtris in circuitu poſitis, ne illis elabar.

13. אַחַי מֵעָלַי הִרְחִיק *Fratres meos*, quos mihi fraternitatis officia ita praeſertim nunc afflicto exhibere oportuerat, *a me elongavit*, ſcil. Deus, dum me talem reddidit, a quo iſti abhorreant, ut nullum ab iſtis ſentiam auxilium. מֵעָלַי ad verbum ſonat: *a juxta me*, q. d. a latere meo. וְיֹדְעַי אַךְ־זָרוּ מִמֶּנִּי *Et cognoſcentes me ſane alieni* ſ. alienati *ſunt a me*, qui mei antea curam habebant, et jure cognationis opem ferebant, nunc ita

alienos

lienos sese in me gerunt, ut si numquam me cognoissent.

14. חָדְלוּ קְרוֹבָי *Desierunt propinqui mei,* nulli mihi mplius sunt, desierunt esse propinqui, ita se gerunt, ac propinqui non essent.

15. גָּרֵי בֵיתִי *Habitatores domus meae,* qui in mea omo versantur, domestici mei, et mecum conviventes. ieronymus: *inquilini domus meae.* De verbi גּוּר gnificatione vid. not. ad XVIII, 19. Alexandrinus: *γεί-νες, vicinos,* reddidit; concinit arabicum جار, quod aeter alia *vicinum* notat. וְאַמְהֹתַי *Et ipsae quoque ıcillae meae.* Chaldaeus: לְחֵינָתַי, *concubinae meae.* rbum foemineum תַּחְשְׁבֻנִי, *reputant me,* convenit m nomine posteriori, אַמְהֹתַי, juxta Hebraeorum mom, ubi duo nominativi verbum praecedunt diversorum nerum, ut verbum cum posteriori, non cum priori, nveniat; per zeugma autem repetetur ante גָּרֵי בֵיתִי rbum יַחְשְׁבוּנִי, masculinum. Cf. Ezech. XXXV, 10. rem. VII, 20., et vid. Storrii *Observatt.* p. 359. 60. נָכְרִי הָיִיתִי בְעֵינֵי *Peregrinus factus sum in oculis* rum, ita se erga me gerunt, quasi non essem patermilias seu herus eorum.

16. Accedit ad alios domesticos. לְעַבְדִּי קָרָאתִי וְלֹא יַעֲנֶה *Servum meum vocavi, nec respondet* mihi scili-; servum voco, qui alias statim ad jussum meum vous praesto adesse solebat, at is respondere hero dediıtur. בְּמוֹ־פִי אֶתְחַנֶּן־לוֹ *Ore meo* (est enim מוֹ syllabica ectio, ut supra XVI, 5.) *supplex sum illi,* etsi eum recer velut illi supplex, ut mihi aegrotanti aliquid estet obsequii, ne rogatus quidem id facit. Tantum st, ut ad imperium meum pro herili jure quicquam iat mea causa, ut ne precibus quidem quicquam ab eo ineam.

17. רוּחִי זָרָה לְאִשְׁתִּי bene vertit Hieronymus: *halin meum exhorruit uxor mea,* ad verbum: *fastidio*

 est

est uxori meae, nam זָרָה est a זוּר, arab. زار, *fastidivit, abhorruit.* Abhorret et refugit meum halitum ob foetorem ulcerum meorum, et oris mei. Cf. not. ad XVII, 1. Syrus: ܐܬܢܘܟܪܝܬ ܠܐܢܬܬܝ, *alienus factus sum uxori meae.* Accepit verbum זוּר *abalienandi* significatu, unde זָר, *alienus*, vid. antea Vs. 13. 15.; רוּחִי vero; pro אֲנִי, more arabico, quo روح, ut Hebraeis נֶפֶשׁ, pro pronomine reciproco saepe usurpatur. Magis inter se discrepant interpretes in altero hemistichio explicando, וְחַנֹּתִי לִבְנֵי בִטְנִי, quae verba Hieronymus vertit: *et orabam filios uteri mei*, quem sequutus Mercerus sensum ita exponit: *et gratificor*, s. gratificari studeo, etiam *filiis ventris mei*, propriis liberis, quos ipse procreavi: quum eorum esset, mihi obedire, et meum, illis pro jure paterno imperare, contra ab illis gratiam inire et eos deprecari cogor, si quid ab illis imperare velim. Sed verbum חָנַן in Hithpaël tantum *supplicandi, implorandique* notionem habet, nusquam in Cal, qua conjugatione semper *misereri alicujus, misericordia ac benevolentia aliquem prosequi* significat. Hinc alii vertunt: *miseret me filiorum uteri mei*, i. e. miserans lugeo filios, simul omnes tristi ruina occisos; miser ego liberis omnibus privatus sum, et pro solatio luctum ex illis habeo. Potest haec interpretatio firmari arabico حَنَّ, quod non solum *misericors fuit, amore τῆς στοργῆς affectus fuit*, denotat, verum etiam *questus est, praedesiderio ingemuit.* Vid. Ed. Pocockii Not. ad *Carmen Tograi*, Vs. 6. Sensus quidem per se bonus, cui tamen hoc obstat, quod priori Versus hemistichio minus accurate respondet. Magis eum רוּחִי זָרָה conveniet, si verbum חָנַן, quod h. l. occurrit, pro ἅπαξ λεγομένῳ habemus, quod conveniat (non cum arabico حَنَّ, sed) cum arab. خَنَّ, cui radici *foetoris* notionem fuisse, non hoc

tantum

tantum arguit, quod in Conjug. X. *foetorem emiſit*, v. c. puteus, ſignificat, verum etiam Syriacum ܙܗܝܡܐ, *rancidus*, ab eadem haud dubie ſtirpe ortum. Sic vertendum erit: *foeteo*, ſ. *foetori ſum filiis ventris mei;* ipſi filii mei a me ob ulcerum foeditatem abhorrent. Cf. Aretaei verba, ſupra ad II, 12. a nobis allata. Dathius pro חַנֹּתִי legendum חַנּוֹתַי conjicit, ut ſit a ſubſtantivo חַנָּה, *preces;* et ſubaudiendum praecipit ex priori hemiſtichio זָרָה, unde poſt J. D. Michaelem verba noſtra ſic vertit: *measque preces averſantur liberi mei.* Sed nullum nomen חַנָּה in linguae hebraeae reliquiis reperitur; et, ſi vel extiterit, de quo merito dubitatur, certe non *preces* ſignificavit, quum verbum חָנַן, ut antea obſervavimus, et Dathius ipſe in Nota ad h. l. obſervavit, in conjugatione prima, a qua חַנָּה deſcenderet, neutiquam *orare* denotet. Magis poſſit *gemitus* denotare (ex notione verbi arabici, ſuperius a nobis indicata), ut vertatur: *gemitus mei alieni ſunt liberis meis.* Sed oritur hic difficultas, quomodo *liberorum* mentionem faciat, quum filios amiſiſſet, ruina domus oppreſſos (I, 18.)? Stuhlmann quidem (in Nott. verſioni ſuae teutonicae hujus libri ſubjectis) rem cenſet hoc modo expediendam, ut בְּנֵי בִטְנִי non ſint putandi *liberi*, ſed *eadem ſecum matre nati*, fratres ſororesque, quum ſupra III, 10. Iobus *utero ſuo* non ſuum, ſed *matris* uterum, ex qua ipſe ſit in lucem productus, intelligat. Verum ſicuti *fructus uteri alicujus* (פְּרִי בִטְנוֹ) denotat *proprios liberos*, vid. Deut. VII, 13. XXVIII, 4. 11. 18. 53. XXX, 9. Mich. VI, 7. Pſ. CXXVII, 3. CXXXII, 11.; ita vix dubitari poteſt, eosdem *filiis uteri alicujus* ſignificari. Itaque aliqui intelligendos putant *filios ſibi ex concubinis natos*, Alexandrinum ſequuti, qui ſic vertit: προσεκαλούμην δὲ κολακεύων υἱοὺς παλλακίδων μου. Idem inter recentiores interpretes Dathio placuit, qui monuit, illis temporibus patres familias ſervabus ſuis pro pellicibus aut concubinis

uſos

ufos effe, uti conftat ex hiftoria Abrahami et Jacobi. Poffint haec verba et fic capi: *horrori adeo liberis effem,* fi quos fuperftites haberem. Alii *nepotes* intelligunt, qui ipfi et *filiorum* nomine comprehenduntur, ut Genef. XXIX, 5. XXXII, 1. (vel XXXI, 55.). Mihi fimpliciffima videtur Alexandrini interpretis fententia, quae et Muntinghio in Not. ad H. A. Schultenfii verfionem probatur.

18. עֲוִילִים alii *perverfos* exponunt (ut fupra XVI, 11.), quafi nebulonibus et hominibus nequam fe contemtum effe dicat. Ita Syrus: ܥܘܠܐ, *impii.* Alii *parvulos,* proprie *lactentes, fugentes,* ut idem fit quod עוּל, Jef. XLIX, 15. LXV, 20. Certe infra XXI, 11. עֲוִילֵיהֶם iidem funt, qui ftatim יַלְדֵיהֶם vocantur. Ita fenfus hic erit: *etiam pueris defpicatui fum,* et infantes mihi illudunt. Sic Chaldaeus: לְחוּד יַנְקַיָּא רָחֲקוּ מֵימְרִי *parvuli quoque defpiciunt verba mea.* Hieronymus: *ftulti quoque defpiciebant me.* Videtur עֲוִילִים pro אֱוִילִים (Pf. CVII, 17. et fupra V, 2. 3.) cepiffe. Alii *domefticos, famulamque turbam* intelligunt, collato arabico عِيَال *domefticus, qui fuftentatur aliturque.* Vid. A. Schultens ad *Harir. Confeff.* III. p. 138. et ad VI. p. 182., nec non Reiskii Not. ad Abilfedae *Annall.* T. I. p. 328., et ibid. p. 30. lin. 1. 3. Utrumque, et *parvulorum,* et *domefticorum* fignificatum A. Schultens h. l. in hebraeo עֲוִילִים conjunctum putat, ut *fervorum 'fervorumque pueri,* et *viliffima in familia turba parvulorum* intelligantur, altori et hero fuo probra petulantiffima occinentes. Verbum מָאַס h. l. fequente בּ conftruitur, ut Num. XIV, 31. Jef. VII, 15. 16. Jerem. IV, 30. In altero hemiftichio ambigitur de fenfu verbi אָקוּמָה (ante quod particula כִּי eft fubaudienda) *quando furgo,* quod aliis eft: *affurgo* illis, ut eos demulceam et mihi conciliem, *et* tamen *mihi obloquuntur* (וַיְדַבְּרוּ־בִי), et detrahunt. Alii:

Alii: ſimul autem ac ſurrexi et ab illis receſſi, mihi detrahunt, qui praeſentem non auderent ita tractare; ſed vix faciem ab illis averti, quum me proſcindere incipiunt, ut audire liceat mihi eorum convitia et contemtum. Ita Alexandrinus: *ὅταν ἀναστῶ*, quod Olympiodorus exponit: *ὅταν αὐτῶν ἀποχωρισθῶ, κατ' ἐμοῦ λαλοῦσιν.* Et Hieronymus: *cum ab iis receſſiſſem, detrahebant mihi.* Alii: cum *ſurgo* ſcil. ad caſtigandum eos, *loquuntur in me,* convicia et probra. Alii: *ſto* coram illis; q. d. etiam mihi adſtanti coram illis detrahunt; in tantum contemtum prae morbi gravitate et fortunae immutatione redactus ſum. Quod et ego, poſt Schultenſium, ceteris interpretationibus praeferendum exiſtimo, quum ad majorem contemtum faciat, ut etiam praeſens convitiis afficiatur. דִּבֶּר בּוֹ in malam partem dicitur, pro *contra aliquem loqui,* male de eo loqui, ut Num. XII, 1. Pſ. LXXVIII, 19.

19. תִּעֲבוּנִי כָּל־מְתֵי סוֹדִי *Averſantur me omnes viri familiaritatis meae,* quibuscum intima mihi ac maxime familiaris conſuetudo erat, id enim ſignificare סוֹד pluribus oſtendimus in not. ad Pſ. XXV, 14., ubi et noſtrum locum tetigimus. Hieronymus: *quondam conſiliarii mei,* et Syrus: ܟܠ ܡܬܡܠܟܢܝ ܡܠܟܝ, *omnes conſulentes conſilium meum,* Chaldaeus: כָּל אֱנָשֵׁי רָזִי, *omnes viri ſecreti mei,* i. e. qui mihi ante a ſecretis erant, et a conſiliis, quibuscum arcana communicabam, et conſilia mea. In altero hemiſtichio, זֶה eſt pluraliter capiendum (*hi* quos amavi), ut ſupra Vs. 3., Geneſ. XXXI, 38. 1 Sam. XXIX, 3., et ſubaudiendum relativum, ut ſupra XV, 17. Pſ. LXXIV, 2. — נֶהְפְּכוּ בִי *Converſi ſunt in me,* i. e. contra me; qui mihi prius erant amiciſſimi, mihi nunc inimici ſunt, odio me habent et inſectantur; quod propter ſocios dicit, qui ex praecipuis ejus amicis erant, ut ſupra II, 11. dictum

ctum est. Bene Syrus vertit: ܘܐܦ ܐܝܠܝܢ ܕܪܚܡܝܢ ܗܘܘ ܠܝ ܐܬܗܦܟܘ ܥܠܝ, *et etiam amantes me conversi sunt contra me.*

20. בְּעוֹרִי וּבִבְשָׂרִי דָּבְקָה עַצְמִי *Cuti meae et carni meae adhaeret os meum*, ossa prae macie cuti et carni, quae undiquaque exaruit, succo destituta adhaerent, ut ossa extra cutem extent et promineant; μαρασμὸν id morbi genus appellant Graeci, quum toto corpore succo exhausto ossa cuti agglutinata cernuntur, vel cutis adhaerens ossibus prae siccitate. Talem maciem depingit Silius Italicus Lib. II.

— — — — — — *jam lurida sola*
Tecta cute et venis male juncta trementibus ossa
Extant consumptis visu deformia nervis.

Recte Hieronymus verba nostra vertit: *pelli meae consumptis carnibus adhaesit os meum.* Sed Alexandrinus: ἐν δέρματί μου ἐσάπησαν αἱ σάρκες μου. Eum pro דָּבְקָה legisse רָקְבָה, ex suo ἐσάπησαν, *putrescit*, conjicit J. D. Michaelis in *Biblioth. Oriental.* (vet.) T. VIII. p. 182. 183. et in *Supplemm.* p. 2264., unde nostra verba sic vertit: *in cuti et carne mea ossa mea putrescunt*, quod historiae morbi Iobaei aptissimum esse monet; ipsa enim ossa in elephantiasi emoriuntur et excidunt. Vid. *Isagog. in V. T.* P. I. §. 10. no. 8. Placuit illa conjectura Dathio, qui ad eam versionem suam h. l. formavit, quamvis illa, ipso fatente Michaele, nullius codicis auctoritate sit confirmata. Et lectionem receptam verbo tenus, praeter Alexandrinum, referunt interpretes antiqui ceteri omnes. Et Polychronius (in Nicetae Catena), postquam verba nostra secundum Alexandrinam versionem commentatus esset, addit: ὅπερ Ἀκύλας οὕτως ἐξέδωκεν, ἐν δέρματί μου, καὶ ἐν κρέᾳ μου ἐκολλήθη τὸ ὀστοῦν μου· ἵνα εἴπῃ, ὅτι ἐτάκησαν αἱ σάρκες μου, καὶ τὸ δέρμα γυμνοῖς τοῖς ὀστέοις κεκόλληται. *Quod Aquilas sic interpretatus est: in cute mea, et carne mea adhae-*

adhaeſit os meum, id eſt, contabuerunt carnes meae, et cutis nudis oſſibus adhaeſit. Similes extremae maciei deſcriptiones vid. infra XXXIII, 21. Thren. IV, 8. Et cum lectione et interpretatione recepta bene concinit alterum hemiſtichium: וָאֶתְמַלְּטָה בְּעוֹר שִׁנָּי, *et eripui me,* ſ. evaſi, *cum cute dentium meorum,* nihil toto corpore ſanum aut integrum remanſit, praeter eam cutem, quae eſt circum dentes, cutem gingivarum. Recte A. Schultens monuit, proverbium redolere, *evaſiſſe cum cute dentium,* in iis, qui plagis a capite ad calcem contuſi jacent, et ore fracto ſemianimes vix ſpirant. Hieronymus verba hebraea ſic reddidit: *et derelicta ſunt tantummodo labia circa dentes meos.* Sed *cutis* potius *gingivarum* intelligenda. J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 1512. collato arabico مَلِطَ, *pilis caruit,* et in Conjug. II. مَلَّطَ, *nudavit pilis,* mallet vertere: *deglabror cute dentium meorum,* i. e. barba mihi defluit. Quae quidem interpretatio nemini niſi auctori placuerit.

21. חָנֻּנִי חָנֻּנִי אַתֶּם רֵעָי *Miſeremini mei, miſeremini mei, vos amici mei.* Geminatio ad πάθος pertinet, item pronomen: *vos!* o ſocii mei. Poſtquam a ceteris ſum derelictus, vos ſaltem, qui mihi jam olim ſocii fuiſtis et amici, nunc me non deſeratis in maximis aerumnis; nunc vos vere amicos exhibete. Omnia ſuperiora dixerat, ut eos ad ſui miſerendum flecteret, et nunc eo ipſos invitat. Addit rationem: כִּי יַד־אֱלוֹהַּ נָגְעָה בִּי *Quia manus Dei tetigit,* percuſſit et adflixit *me;* ſine ſingulari crimine meo; itaque ſatis vobis ſit, quod a Deo tam vehementer affligor. De phraſi *tangere aliquem,* pro damno eum adficere, cf. not. ſupra ad I, 11.

22. לָמָּה תִּרְדְּפֻנִי כְמוֹ־אֵל *Quare perſequimini me, ut Deus?,* ſcil. (ut recte A. Schultens exponit) jus mihi meum pervertentes? atque, quantumvis ſciatis, vel ſal-

tem

tem ſcire debeatis, me aſſe innocentem, et a criminibus immunem, quare et famam meam, et vitam quaſi laceratis, atque inſatiabiliter in me deſaevitis? וּמִבְּשָׂרִי לֹא תִשְׂבָּעוּ *Et carne mea non ſatiamini?* Hoc plurimi de calumniis ſociorum intelligunt, ut detractores et calumniatores ad Pſ. XXVII, 2. vidimus comparari iis, qui alterius carnes comedant. Ita ſenſus erit: cur non exſaturamini me convitiis proſcindentes? Hebraei tamen, quod magis ſequerer, *carne mea* exponunt: afflictione et plaga carnis meae, id eſt corporis. An non ſat vobis eſt, quod ita corpus meum ulceribus et doloribus excruciatur, emaciatur, et conficitur, ut inſuper me ita ludibrio habeatis, et convitiis proſcindatis? Hieronymus, omiſſa negatione: *et carnibus meis ſaturamini;* ubi ſenſus conſtat juxta priorem expoſitionem. Alexandrinus autem negationem expreſſit: ἀπὸ δὲ σαρκῶν μου οὐκ ἐμπίπλασθε; *et carne mea non explemini?* alterutro ſenſu, vel, velletis me totum devorare; vel; certe nondum vobis hae tantae corporis mei afflictiones, quibus tamen majores eſſe non poſſent, ſatis ſunt; inſuper me magis ac magis contumeliis oneratis et exagitatis.

23. Jam ſolenni declaratione inconcuſſae ſuae in Deo fiduciae ſociorum calumnias, impietatis ipſum arguentium, a ſe depellere ſtudet. Optat vero, ut ea, quae ſtatim ad innocentiam ſuam defendendum dicturus ſit, monumentis tradantur perpetuo perennaturis. מִי־יִתֵּן אֵפוֹ וְיִכָּתְבוּן מִלָּי *Quis dabit nunc,* utinam quis mihi hoc concedat (cf. not. ad Deut. V, 26.) *et,* ut, *ſcribantur ſermones mei?* מִי־יִתֵּן בַּסֵּפֶר וְיֻחָקוּ *Quis,* inquam, *det in libro ut exarentur,* inverſus ordo dictionum; recte Hieronymus: *quis mihi det, ut exarentur in libro?* Cf. Jeſaj. XXX, 8. Jerem. XXX, 2.

24. Utinam, inquam (ſubaudiendum enim eſt ſub Verſus initio מִי־יִתֵּן ex Verſu ſuperiori), בְּעֵט־בַּרְזֶל וְעֹפֶרֶת לָעַד בַּצּוּר יֵחָצְבוּן *ut cum ſtylo ferreo et plumbo in perpetuum in ſaxo ſculperentur,* intellige, מִלָּי, *verba mea,*

mea, ex Vs 23. De עֵט vid. not. ad Pſ. XLV, 1. Ante עֹפֶרֶת ſunt, qui עֵט repetendum cenſeant, ut ſit vertendum: *cum ſtylo ferri aut plumbi*, i. e. ferreo aut plumbeo. Cui ſententiae jam recte oppoſuit Jarchius, mollius eſſe plumbum, quam ut cum ſtylo plumbeo literae poſſint in petra inſculpi. Opinatur quidem Druſius, plumbum forſan olim temperatura quadam induratum fuiſſe. At vel ſic, A. Schultenſio monente, poſt ſtylum ferreum *plumbeus* hebeſceret, et nulla plane gratia in disjunctiva notione praefixi ו eſſet. Alii ſubaudito ב ante עֹפֶרֶת vertunt: *aut in plumbo*, ſ. ut Hieronymus: *in plumbi lamina*, in quam ſtylo ferreo literae inſculpantur. Sane moris antiquiſſimi fuit, *publica monumenta plumbeis voluminibus inſcribi*, uti teſtatur Plinius *Hiſt. Nat.* Lib. XIII. Cap. XI. Et Pausanias Lib. IX. cap. 31. haec de Boeotis, qui circa Heliconem domicilia habuerunt, refert: Καὶ μοιμόλιβδον μοι ἐδείκνυσαν ἔνθα ἡ πήγη, τὰ πολλὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου λελυμασμένα, γέγραπται γὰρ αὐτῷ τὰ ἔργα. *Monſtrarunt mihi et plumbum juxta fontem, in quo ſcripta erant Heſiodi opera, magna et parte vetuſtate vitiata.* Plura vid. in I. N. Funccii *de Scriptura Veterum Commentat.* Marburgi, 1743. 8. p. 44. ſeqq. Magis tamen placet, auctore Jarchio, intelligere *plumbum infuſum*, quo diſtinguantur literae marmori vel ſaxa inſculptae. Ita Castellus quoque in *Lex. Heptagl.* coll. 2722. ad loci noſtri illuſtrationem: *qui ſcribit ſuper lapides, ſignat prius lapidem ſtylo et cavat, deinde plumbo replet vacua, ut perpetuo duret. Saxo* igitur verba ſua incidi optat Iobus adhibito ſtylo ferreo, itemque liquato plumbo, ad ea oculis diſtinctius ſubjicienda. לָעַד *Ad perpetuum*, ut perpetuo duret. Sic Deut. XXVII, 2. 3. 8. Joſ. VIII, 32. res memoratu dignae lapidibus conſignatae perennitatis cauſa leguntur. Alexandrinus εἰς μαρτύριον reddidit. Legit לְעֵד (ſupra XVI, 8.) pro לָעַד, quod graviorem ſenſum infert.

25. Certiſſime ſibi perſuaſum eſſe affirmat, quantumvis nunc a Deo graviſſimis plagis, tanquam impius, affligatur, tamen tandem aliquando eundem illum Deum, pro ea, qua eſt, juſtitia, innocentiae ſuae aſſertorem et vindicem extiturum. וַאֲנִי יָדַעְתִּי גֹּאֲלִי חָי *Ego novi vindicem meum viventem.* Idem quod ſupra XVI, 6. dixerat, innocentiae ſuae teſtem ſe habere in coelis. גואל proprie eum notat, qui conſanguinitatis jure alicujus caedem vindicare tenebatur, Num. XXXV, 12. 19. 21. Deut. XIX, 6. 12., et omnino poſt proximi mortem rerum ſuarum curam gerere, et jura vindicare atque tueri, vid. Levit. XXV, 25. 48. 49. Ruth. II, 20. III, 9. 12. IV, 14. Sui igitur vindicem ait חָי, *vivere*, i. e. ſibi ſua poſt fata ſuperſtitem manſurum, id quod altero hemiſtichio magis declarat: וְאַחֲרוֹן עַל־עָפָר יָקוּם *et poſtremum ſuper pulvere ſtaturum*, quod Jarchi ſic explicat: לאחר שיכלו כל שוכני עפר הוא אחרון יעמוד *omnibus hominibus, qui terram habitant, conſumtis, ipſum poſtremum* futurum et aeternum *perſtaturum.* עָפָר Jarchi cepit pro אֶרֶץ ſ. אֲדָמָה, ut ſupra V, 6. VIII, 19. infra XLI, 24., ubi de Deo dicitur, אֵין־עַל־עָפָר מָשְׁלוֹ, *nullum eſſe ſuper pulvere, i. e. in terra ei ſimilem.* יָקוּם *Stabit* interpres ille Hebraeus exponit יתקיים *ſubſiſtet*, permanebit, ut Jeſ. XL, 8. דְּבַר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם, *verbum Dei noſtri in aeternum perſtabit.* Hanc Jarchii interpretationem et nos, cum primum hunc librum edidimus, ſumus ſequuti. Jam vero nobis videtur ſcopo Iobi melius convenire, ut עָפָר intelligamus de pulvere, in quem brevi redactum ſe iri Iobus exſpectabat; nam de mortuorum pulvere nomen illud saepius in hoc libro dicitur, uti ſupra VII, 21. XVII, 16., infra XX, 11. XXI, 26. Verbum קוּם vero h. l. cum עַל conſtructum, cum Jo. Franckio in *Aſylo veterum piorum* p. 20. (laud. a J. H. Michaelis in *Annotatt. uberiorr.* p. 264.) eodem, quo Arabes et Syri hanc phraſin uſurpant ſenſu, *adſtare rei et curam ejus gerere*, ſumendum arbitramur. Quomodo et Silv. de

Sacy

Sacy in literis ad H. G. L. Kofegarten datis et ab eo publicatis in *Commentat. exeget. crit. in loc. Iob.* XIX, 25 — 27. Gryphiae, 1815. p. 15. phrafin Iobaeam h. l. ufurpatam comparat cum verbo Arabico قام fequente على fignificante *ftare prope aliquem, apud illum confiftere cum quadam auctoritate et infpiciendi caufa.* Eodem, aut fimili faltem fenfu phrafin קום עַל Franckius l. l. ufurpari obfervat et Deut. XIX, 15. XXV, 6. 2 Sam. XII, 17. 2 Paral. XXI, 4. Eandem interpretationem fequutus Pareau in *Commentat. de immortalitatis notitiis* p. 163. hunc Verfum ita reddidit: *Hoc noffe me* (velim ut in perenni monumento infculpatur), *meum vindicem mori non poffe, ac fore, ut mihi femper fuperftes ad meas adftet reliquias.* Quae explicatio, ut in nota fubjecta monet, et hinc commendatur, quod ex ea גֹּאֵל et עַל־עָפָר יָקוּם aeque ac חַי et אַחֲרוֹן fibi mutuo refpondeat. Nam אַחֲרוֹן eft: *qui omnium diutiffime poft me remanebit*, ut أخرون in Corano faepius abfolute dicitur de iis, qui poft aliquem erunt ad extremas usque aetates ut Sur. XXVI, 84. XXXVII, 79. 109. 119. 129. In V. T. ipfum hoc אַחֲרוֹן Deo tribuitur Jefaj. XLVIII, 12. notatque illum, qui vitae nullum habebit finem, uti nullum initium habuit. Longe praeftantiffimum igitur fui vindicem fibi fore dicit, Deum ipfum, qui quum aeternus fit, jus fuum femper defendere poterit, etiam apud pofteros. Directa autem funt haec, et quae proxime fequuntur, adverfus fociorum de ipfo iniquas fufpiciones et objurgationes, qui ipfum pro impio ex Dei flagellis pronunciabant, et pro Dei contemtore habebant, qui meritas impietatis fuae poenas lueret, ut Bildadus in fine proximae orationis (XVIII, 21.) fuae dicebat, in eum haud dubie contorquens: זֶה מְקוֹם לֹא יָדַע־אֵל, *hic eft ftatus Deum non curantis.* Quibus objurgationibus jam folennem fidei fuae profeffionem opponit: fane, quicquid vos mihi objiciatis, ego tam longe abfum, ut Deum non curem, aut injuftitiae eum arguam, ut

ut potius firmiter mihi sit persuasum, illum mihi vel post fata bonae causae assertorem et vindicem extiturum (Cf. supra XIII, 15. ex varia lectione: *si me vel interimeret, tamen in eum sperarem*). Et hoc unicum mihi restat solatium, quod vindicem meum immortalem esse novi et aeternum perstaturum, qui jus meum et adversus vos, et eos, qui post nascituri sunt, afferet et tuebitur. Hieronymus hunc Versum sic reddidit: *Scio enim, quod redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum.* Sed videt nemo non hebraice vel mediocriter sciens, hebraea minime esse accurate expressa ab Hieronymo, cujus interpretatio laudanda foret, si hebraea ita sonarent: וּבָאַחֲרוֹן מֵעָפָר אָקוּם. Verum enimvero non tam singula verba, quam sensum loci, quem de corporis resurrectione ad ultimum judicium agere sibi persuasum habuit, exprimere voluit.

26. וְאַחַר עוֹרִי נִקְּפוּ־זֹאת *Et* quamvis *post cutem meam* scil. consumtam et corrosam (q. d. אַחַר רִקָּבוֹן עוֹרִי *post putredinem cutis meae*), *corroserint, consumserint,* scil. corrodentes, s. consumentes, i. e. consumtum sit et confractum quasi in fragmenta (impersonale loquendi genus, de quo vid. supra not. ad IV, 19. p. 147. XVIII, 18.), *hoc,* i. e. haec ossium meorum compages, corpus meum, quod non nominat, quia corporis nomen prae deformatione non merebatur; hoc, quod illis commonstrabat. De verbo נָקַף, quod convenit cum arabico نقف, *perfregit caput ita ut excideret cerebrum,* unde نقيف *teredine exesus,* atque *ad medullam usque exhaustus,* ansa desumta ab *ossibus diffractis ad medullam exsugendam,* vid. A. Schultens *Hebrr.* L. I. Cap. XII. et de nostro loco ibid. §. IX. p. 158. edit. 1761. אַחַר עוֹרִי *post cutem meam* Pareau l. l. ait haud dubitari posse hoc valere: postquam corpus meum deposuero; similemque quodammodo usum habere بعد interdum apud Arabes, ut in *Excerptis*

ex

ex Hamaſa p. 344. بَعْدَكُم *poſt vos* eſt: *vobis relictis amiſſisque.* Alias, veterum potiſſimum, horum verborum interpretationes percenſuit J. D. Michaelis in *Biblioth. Orient.* (priori) P. VIII. p. 184—189., et in *Supplemm.* p. 1678. ſeq. Cum quo conferenda ſunt, quae de noſtro loco monuit Eichhorn in *Biblioth. Literat. bibl. univerſ.* P. I. p. 388. — וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ *Tamen e carne mea*, i. e. e corpore meo redintegrato, *videbo Deum.* Plures interpretum, ut Pareau l. l. מִבְּשָׂרִי interpretantur *exuta carne mea*, cum egreſſus fuero e corpore hoc mortali. Sed prior illa interpretatio et uſui Particulae מִן, et rei, de qua agitur, magis accommodata videtur. Nam Verſu qui proxime ſequitur Iobus ſpem, quam fovebat, ſe oculis corporis ſui inſtaurati adſpecturum eſſe Deum, verbis clariſſimis declarat. Negant quidem plures et noſtrae et ſuperioris aetatis interpretes, homines illo quo hic liber ſcriptus eſt tempore talem, quae ex interpretatione a nobis adſcita Iobi verba exprimunt, ſpem aluiſſe, et fuiſſe plures veteris eccleſiae doctores, qui, ubi de reſurrectione agunt, vel noſtri loci nullam plane mentionem fecerint, vel illum interpretati ſint de reſtitutione Iobi in priſtinum felicem ſtatum, docuit H. P. C. Henke in *Narratione critica de interpretatione loci Iob. XIX, 25—27. antiqua eccleſia*, Helmſtad. 1783. 4. Plura praeterea ſententiae eorum, qui ad reſurrectionem hunc locum referunt, oppoſuerunt Doederlein in *Auctario H. Grotii Annotatt.* ſ. *Scholiis in Libros poeticos V. T.* ad h. l. et J. Hallenberg in *Disquiſitione, qualis ſit dogmatis de reſurrectione corporum mortuorum origo, et num in libro Iobi ejusdem mentio facta ſit?* Stockholmiae 1798., repetita in *Sylloge Commentatt. Theologicar. edita a* D. I. Pott, Vol. IV. p. 325. ſeqq. Verum non eſt, cur negemus Iobum ſpem illam, quam ſimplex verborum ſuorum ſenſus prodit, apud ſe aluiſſe, mortis ſuae ſomnum non aeternum fore, ſed ab ipſo Deo ſe aliquando expergefactum iri, et futurum

turum esse, ut Deus mortuo ipsi advigilare non desinat, ipsum olim in vitam revocatum ut amicum amice recepturus. Cf. not. supra ad XIV, 12. Recte monet Pareau l. l. p. 166., Iobum, morti, ut opinabatur, proximum, duplicem h. l. spem testari voluisse, alteram de vindicta Dei in censores iniquos aliquando post suam mortem exercenda, alteram de favore Dei, sibi una cum meliori vita restituendo. „Utrumque initio jungit, posteriorem deinde mox uberius explicat, ad priorem mox rediturus. Itaque imagine usus, quâ nulla gravior cogitari potest, nulla in summa brevitate locupletior, nulla denique, quae spem animo miseri Iobi comprehensum magis et conspectui totam simul subjiciat: Deum immortalem, ipsique per omnes hominum aetates sequuturas superstitem, collocat veluti juxta suas reliquias, sive ad sepulchrum, quo illae condendae essent. Ibi igitur fingit stare Deum, qui non tantum stricto gladio mortuum se custodiat, quo defendat ab aliorum contemtu ac vituperio, ac serius ocius saevis, quos vivus habuerat, amicis pro merito rependat, sed vero qui simul etiam pulveri suo advigilet perpetuo ex eo novum iterum hominem formaturus. Enimvero hoc quoque noverat Iobus, se jamjam depositurum esse corpus hoc tabe vermibusque confectum, atque obsoletae vestis instar exuturam suam carnem, totamque adeo mortalitatem suam, numquam denuo induendam. Cumque ex sepulchro redivivus egrederetur, tum Deum sibi etiamnum adstantem visurus esset, qui ipsum mox benigne ad se reciperet, nec de pristina in ipsum inimicitia quidquam servasset." Sunt praeterea alia, quae nos admonent, ut ad celsiorem illum conspectum Iobum oculos attollere statuamus. Primum enim eximium quid et singulare esse, quod hic profitetur Iobus, prooemii illius, quo praefatur, evincit solennitas, optans, *ut sermones hi sui scriberentur et sculperentur in libro, et stylo ferreo in omnium aetatum memoriam in rupe inciderentur.* Restitutio autem fortu-

fortunae et ſanitatis non utique tanti momenti erat, ut illa ratione memoriam ejus ad poſteros transferri optare debuiſſet. Deinde ſublimiori illi ſpei, quae vitae hujus terminos excedit, connexio cum iis, quae praecedunt, egregie favet. In eo enim erat Iobus, ut innocentiam ſuam adverſus criminationes amicorum vindicaret, qui eum traduxerant ut iniquum, et talem, *qui Deum fortem non agnoſcat*, XVIII, 21. Tantum itaque abeſt, inquit, ut talis ſim, qualem me eſſe dicitis, ut contra ſpe piorum plenus et Deum noverim, et redemtorem meum, et majora ab ipſo bona exſpectem, quam quae vitae hujus ambitu contineantur. Accedit, quod huc plurimum momenti addit, Iobum tam longe a fortunae ſanitatisque reſtituendae ſpe abfuiſſe, ut potius mortem a ſe ardenter exoptatam certiſſime exſpectaverit, et nihil prorſus habuerit, quod huic vitae ſperaret. Id quod pluribus clarisque ſermonum ſuorum locis, veluti III, 20 — 26. VI, 8 — 12. VII, 13 — 16. IX, 21. XIII, 15. XVII, 13. ſeqq. XXI, 25. XXX, 23., evicit J. A. Voigtlaender in *Isagoge ad interpretationem Iobi Cap. XIX*, 23 — 27., Dresdae, 1809. in octon., quam ſequuta eſt *Interpretatio* ipſa hujus loci ibid. 1810. in oct. Jam quum hoc de Goële oraculum ſpem certiſſimam et inconcuſſam fiduciam prae ſe ferat, inde ſic arguitur: quando Iobus aerumnarum finem et requiem in his terris non exſpectavit, et nihilominus ſpem omnimodae liberationis Goëlis ope fovit indubiam; eum oportet de venturo judicio, corporum reſurrectione ultima, et rerum omnium inſtauratione cogitaſſe.

27. אֲשֶׁר אֲנִי אֶחֱזֶה־לִּי *Quem*, Deum et vindicem meum (Vs. 26.), *ego videbo mihi*, in meum bonum, habebo non amplius adverſarium, ſed propitium, ſed a partibus meis ſtantem, cum ſolennem in modum innocentiam meam declarabit. וְעֵינַי רָאוּ *Et oculi mei vident.* Praeteritum pro Futuro poſitum, nam praemiſſo Futuro, ejusdem poteſtatem plerumque ſequitur, vid. e. c. ſupra V, 16. 19.

20., et praeſertim in votis vel aſſeverationibus per Praeteritum enunciatis indubitata rei certitudo denotatur, quae tam certo ventura ſit, ac ſi jam eveniſſet. Cf. not. ad Pſ. XXII, 22. Addit, וְלֹא זָר *nec alius*, ſcil. Deum videbit, i. e. egomet ipſe, non alius mei loco. זָר h. l. non *alienum*, *peregrinum*, ſed ſimpliciter *alium* denotat, ut Proverb. XXVII, 2. יְהַלֶּלְךָ זָר וְלֹא־פִיךָ *Laudet te alius, non os tuum.* Alii in Accuſativo vertunt, *non alienum* ſcil. Deum videbo, i. e. eum non inimicum mihi. כָּלוּ כִלְיֹתַי בְּחֵקִי *Conſumuntur renes mei in ſinu meo*, prae vehementi Deum videndi deſiderio. *Conſumtione renum* alii doloris vehementiam, ad intima usque penetrantis, alii indignationem Iobi ob calumnias ſociorum ſignificari exiſtimant. Atque ex his quidem ſunt, qui haec verba connectant cum proximo Verſu, hac ratione: *conſumti ſunt renes mei in ſinu meo, quomodo dicitis: perſequemur eum* etc.? i. e. indignor vobis et ſuccenſeo propter perſecutionem veſtram, qua me vexatis, adeo ut prae indignatione fere conſumar. Citant tanquam dictionem ſenſu non diverſam ex Pſ. LXXIII, 21. כִּלְיוֹתַי אֶשְׁתּוֹנָן *renibus meis pungor*, quo doloris, aculeis quaſi animum pungentis, concitationem ſignificari, vix eſt dubium. Sed noſtro loco extat verbum כָּלָה, quod ſaepius uſurpatur de *vehementiſſimo deſiderio*, quo quis conſumitur quaſi et deficit. Ita Pſ. CXIX, 81. כָּלְתָה נַפְשִׁי לִתְשׁוּעָתְךָ, *conſumta eſt anima mea ad ſalutem tuam*, i. e. tanto ejus deſiderio tenetur, ut fere deficiat. Sequitur altero hemiſtichio, יִחָלְתִּי, *exſpecto.* Item Pſ. LXXXIV, 3. נִכְסְפָה וְגַם־כָּלְתָה נַפְשִׁי, *deſiderat, imo conficitur anima mea.* Cf. Pſ. CXIX, 82. 123. CXLIII, 7. Bene igitur Hieronymus verba noſtra vertit: *repoſita eſt haec ſpes in ſinu meo.* Ad affectus vehementiam indicandam facit, quod addit בְּחֵקִי, *in ſinu meo*, ut oſtenderet, quam arcte hanc ſpem complecteretur animo ſuo, et quando eam haberet in pretio.

28. Poſtquam inconcuſſam ſuam in ſummi numinis juſtitia ſiduciam ita teſtatus eſſet, ut dubitationi de ſincera ſua pietate nullus ſit locus relictus; ſerio jam ſocios adhortatur, deſinant tandem, ipſum tam acerbis et iniquis objurgationibus inſectari. Cum proximo Verſu hic ita cohaeret, ut illo demum ſententia abſolvatur. כִּי תֹאמְרוּ מַה־נִּרְדָּף־לוֹ *Quum* ſ. quod *dicitis: perſequamur eum.* Verbum רָדַף alias vel nudo accuſativo, vel cum אֵת, vel cum אַחֲרֵי conſtruitur; cum ל vero non niſi hoc loco jungitur. *Inſectari ipſum* ſocios, dicit, quod communicato conſilio ipſum impugnent, et impietatis convincere ſtudeant. וְשֹׁרֶשׁ דָּבָר נִמְצָא־בוֹ *Et radicem cauſae in eo inveniamus. Radicem cauſae* h. l. eſſe *materiam litis*, criminationis, condemnationis, docet contextus. *Litis* notione nomen דָּבָר uſurpatur et Deuteron. XVII, 8. Alii ſub שֹׁרֶשׁ דָּבָר, *radice rei* ſ. *verbi*, intelligunt hujus totius ſermonis et diſputationis cauſam et fundamentum, Verſumque integrum hoc ſenſu capiunt: dicendum potius vobis eſſet: quid eum perſequamur ita ſcilicet graviter afflictum a Deo, quum tamen in ipſo fundamentum inveniatur horum omnium, quae inter nos tractantur; quum ipſe ſit, qui puniatur, qui poenas luat; coll. ſupra Vs. 4. Alii: quum ſi diligenter et ad radicem ac fundamentum usque res diſcutiatur, futurum ſit, ut inveniatur ipſe innocens, et citra ullam culpam ſuam tanti pati. In libris editis legitur נִמְצָא־בִי, quomodo נִמְצָא Participium Niphal erit, et ſic vertendum: *et radix litis inventa in me*, quam perſonae mutationem A. Schultens defendit hoc nomine, quod בִי hic loci multo ſit ſignatius, quam בוֹ, quum Iobus perſonam accuſatoris in ſe ipſum velut transferat, ſociorum nomine ſe taxans, *quum radix litis extet in me.* Nec ſic tamen durities vulgo receptae lectionis ſatis mollitur. Sed nihil opus eſt, artificioſis rationibus illam defendere, quum בוֹ raro conſenſu veteres omnes exprimant, et id ipſum in compluribus codicibus manu ſcriptis a Kennicotto et

de Roſſio inſpectis reperiatur. Commendat hanc lectionem, qua adſcita נִמְצָא eſt prima Pluralis Praeteriti Cal perſona, et hemiſtichiorum parallelismus. Ita enim bene ſibi invicem reſpondent נִרְדֹּף et נִמְצָא. Recte igitur DE Rossi in *Varr. Lectt.* ad h. l.; „Ex recentioribus criticis lectioni huic adſtipulantur Hubigantius, Michaelis, Doederlein, Moldenhaverus et Huſnagelius, quibus et nos ſubſcribimus, tum ob auctoritatem codicum et verſionum, tum ob analogiam contextus ac planiorem ejus ſententiam.“

29. גּוּרוּ לָכֶם מִפְּנֵי־חֶרֶב *Timete vobis a gladio,* ſcil. (ut recte Grotius) quo Deus ulciſci ſolet homines iniquos, ut ſequitur. Timete ultionem divinam, qui ita afflictum inſuper cruciatis, et ei illuditis, cujus miſereri oportebat. כִּי־חֵמָה עֲוֹנוֹת חָרֶב *Nam ira,* qua in me deſaevitis, eſt ex *iniquitatibus gladii*, eſt talis iniquitas, quae meretur gladium, ultionem. Alii plurali עֲוֹנוֹת *magnam iniquitatem* indicari volunt, ut Proverb. IX, 1. חָכְמוֹת בָּנְתָה *ſumma ſapientia aedificavit.* Aliis חֵמָה eſt *ira Dei,* qui vel ſic explicant: *nam ira* ſcil. Dei et ejus ultio eſt, et *iniquitatis gladii*, i. e. gladio dignae, ſcil. iſta in me veſtra peccata ſunt. Vel: *nam ira* et poena divina *peccatis gladii,* ſcil. obveniet, ſubaudito praefixo ל, ut Jeſaj. XXVII, 4. (חֵמָה אֵין לִי). Magis appoſite tamen, חֵמָה de ſaevo illo et irato impetu, quo in miſerum invecti fuerant ſocii, intelligere. *Peccata* vero *gladii* ſunt, quae gladium merentur, ſicut עֲוֹן קֵץ *pravitas finis,* quae finem adfert, et excidium meretur, Ezech. XXI, 30. 34. XXXV, 5. Hoc, inquit, dico, לְמַעַן תֵּדְעוּן שַׁדִּין, *ut ſciatis quod judicium*, i. e. Deum ulturum graves injurias, quibus me afficitis. Similiter ſupra XIII, 8. 9. amicis denunciata fuit Dei juſta vindicta, ſi vel cauſam Dei nimis ſervide et inconſiderate defenderent. שַׁדִּין Jarchi explicat: שֹׁד פֻּרְעָנוּת, *vaſtationem ultionum,* i. e. ultionis divinae, quaſi eſſet pluralis cum Chaldaica terminatione. Sed praeſtat cum veteribus omnibus שֶׁ pro

ſervili,

ſervili, pro אֲשֶׁר, *quod*, habere, quod cum Patach hic praefigitur, ut Jud. V, 7. (שַׁקַּמְתִּי), Cant. I, 7. (שַׁלָּמָה); ut דִּין ſit nomen notiſſimum, *judicium* denotans, pro quo in margine דּוּן legitur, quod eodem recidit, nam דּוּן, formae בּוּז, *contemtus*, (proprie Infinitivus, τὸ *judicare*, ſ. nomen verbale, ut Hebraei vocant), idem erit, quod דִּין, *judicium*. Pareau *Commentat.* p. 165. not. verba כִּי־חֵמָה עֲוֹנוֹת חָרֶב reddit ita: *profecto iniquitatum ultor eſt gladius.* Pro חֵמָה legendum arbitratur חֲמַת in ſtatu conſtructo, quod etiamnum in uno codice apud Kennicottum habetur, et olim quoque in alio adfuit. Syrus praeterea ejusque interpres Arabs, ut et Vulgatus, ſtatum conſtructum exprimunt: חֵמָה *excandeſcentiam* h. l. ſeveram vindictam denotare exiſtimat, ut infra XXI, 20. וּמֵחֲמַת שַׁדַּי יִשְׁתֶּה *et de poculo vindictae divinae bibet.* „In noſtro loco *gladius* dicitur ipſa iniquitatis vindicta, i. e. vel inſtrumentum, quo vindicta paratur, vel potius ipſe auctor vindictae, ſive uno verbo, *ultor.* Gladius autem abſolute de gladio Dei vindice occurrit quoque ſupra XV, 22. ubi pingitur improbus, qui *non tutum exiſtimat, prodire e tenebris, obſervatus ut eſt ab inevitabili gladio* ſcil. Dei."

ZOPHA-

ZOPHARUS.

CAP. XX.

ARGUMENTUM.

Zophar, tertius fociorum Iobi, ubi initio oftendiffet, fe juftis de caufis moveri ad refpondendum Iobo, deinceps de impiorum exitio agit, eorumque felicitatem et laetitiam perbrevem effe oftendit. Quamvis ad fummam felicitatem pervenerint, et ad fummum rerum faftigium fint evecti, brevi tamen ac repente inde mifere decidere et perire, ita ut nulla eorum apud homines memoria remaneat. Quae omnia in Iobum funt directa, quippe qui eo, quod talia patitur, qualia de impiorum cafibus et exitio dixit, fatis arguatur impietatis et clandeftinorum fcelerum, quorum nunc poenas luat.

XX. 1. Ad haec Zopharus Naamathita hunc in
modum refpondit:
2. Profecto cogitationes meae refponfum mihi
fuggerunt,
Et fervor, quem in me fentio.
3. Ignominiofam mihi caftigationem audio,
Sed meae prudentiae fpiritus fuppeditat mihi,
quae regeram.

4. Nonne

Nonne ſcis hoc antiquitus, 4.
Ex quo collocatus eſt in terris homo;
Gaudium impiorum breve eſſe, 5.
Et ſcelerati laetitiam momentaneam?
Si evecta fuerit in coelum celſitudo ejus, 6.
Et caput ejus nubes attigerit;
Tamen ſicut ſtercus ſuum peribit in perpetuum; 7.
Qui eum adſpectabant, dicent: ubinam ille!
Veluti ſomnium advolat, ita ut nusquam extet; 8.
Ut viſum noctis aufugit.
Qui eum viderat oculus, non amplius viſurus eſt, 9.
Nec eum deinceps ſuus cernit locus.
Filios ejus vexabunt egeni, 10.
Et manus ipſorum reddent inique ab eo parta.
Oſſa habet occultis plena peccatis, 11.
Quae cum eo cubabunt humi.
Dulce licet fuerit ejus in ore ſcelus, 12.
Occultaveritque illud ſub lingua ſua;
Illique indulſerit, nec deſeruerit, 13.
Et in palato retinuerit;
Iſte ejus cibus in viſceribus alteratur, 14.
Et in aſpidum virus convertitur in ventre ejus.
Quam deglutiit opulentiam evomit, 15.
Deus eam ex ejus ventre expellit.
Aſpidum venenum ſugit, 16.
Perimit eum viperae lingua.

17. Nullo

17. Nullo ſe oblectaverit adſpectu rivorum,
Nullo fluminum mel et lac vehentium.
18. Reddet laborum fructus, nec abliguriet,
Quantumcunque ei ſit reſtituendum,
Neque de illis laetabitur.
19. Quia concuſſos dereliquit pauperes,
Domos rapuit, quas non aedificavit.
20. Quia nullam tranquillitatem ſentit in ventre ſuo;
Non evadet cum eo quod concupiſcit.
21. Nihil reſiduum manſit ejus voracitati;
Ideoque non durat ejus bonum.
22. Votorum omnium compos factus, anguſtiae ei erunt;
Omnisque dolorum vis eum invadet.
23. Sed erit, quo venter ejus impleatur;
Emittet in eum *Deus* irae ſuae ardorem,
Et pluet ſuper eum quo veſcatur.
24. Effugerit arma ferrea;
Trajiciet eum arcus aeneus.
25. Educitur, qui corpus ejus penetrabat, gladius,
Et acies fulgurans e felle ejus;
Perit; ſuper eum terrores.
26. Omne tenebrarum genus pro theſauris ei repoſitum;
Conſumet eum ignis non ſufflandus;
Depaſcetur reſiduum in tentorio ejus.
27. Et coelum crimen ejus patefacit,
Et terra conſurget in eum.

28. Mi-

Migrabit proventus domus ejus, 28.
Diffluent cuncta die irae (Numinis).
Haec fors eſt, quam improbus quisque ac- 29.
ceptam Deo refert;
Aſſignataque ei divinitus portio fortunarum.

NOTAE
in
CAP. XX.

2. לָכֵן *Profecto, certe* (propr. *pro certo*), ut Jer. V, 2. Num. XVI, 11. שְׂעִפַּי *Cogitationes meae*, cf. not. ad IV, 13. — יְשִׁיבוּנִי Aliqui vertunt: *reducunt me*, ſcil. in ſcenam, ſ. in arenam, ut qui cogitaram ſilere, denuo loquar. Alii: *reſpondere me faciunt* ſ. cogunt. Sed הֵשִׁיב eſt ſimpliciter *reſpondit*. Vertendum igitur: *reſpondent mihi* (ut itidem eum ſuffixo ſupra XIII, 22. et infra XXXI, 14. XXXIII, 5. 32. reddendum), i. e. reſponſum ſuggerunt meditanti mihi quid tuis ſermonibus reponam. וּבַעֲבוּר חוּשִׁי בִי *Et propter feſtinare meum in me*, ſcil. שְׂעִיפַּי יְשִׁיבוּנִי reſponſum ſuggerunt mihi cogitationes meae. *Feſtinatio* autem h. l. denotat feſtinum promptumque impetum, fervorem, quo agitur, ad injuriam a ſe repellendam, veritatemque defendendam. Alia minus probanda tentamina vid. in J. D. MICHAELIS *Supplemm.* p. 701.

3. מוּסַר כְּלִמָּתִי אֶשְׁמָע *Caſtigationem* ſ. correptionem *ignominiae meae*, i. e. qui ignominiam mihi parit, mihi ignominioſam, *audio* ſcil. ex te. Alii verbum שָׁמַע, h. l. de *auditu* ſ. *ſenſu interno*, et מוּסָר in bonam partem capiunt de *juſta et ſolida confutatione*, ut ſenſus hic ſit: percipio et ſentio, ſuggeri mihi quaſi divinitus confutationem ignominiae et calumniae, quam mihi ſociisque impe-

impegisti. Sed recte observat A. Schultens, respici ad XIX, 2. *Hisce decem vicibus* תַּכְלִימוּנִי *ignominia me adficitis.* „Reponit Zopharus; audio enimvero increpationem ignominiae meae, qua mihi sociisque ignominiosa atque illiberalia facta objectantur." וְרוּחַ מִבִּינָתִי יַעֲנֵנִי *Et spiritus ex intelligentia mea,* i. e. intelligentiae meae, *respondere facit me.* מ ante בִּינָתִי Genitivum indicat, ut Nah. II, 10. כָּבֹד מִכֹּל כְּלִי חֶמְדָּה, *multitudo omnis magnificae supellectilis.* Cf. supra VI, 25. et ibi not. Subtilius A. Schultens רוּחַ, *spiritum,* pro motu animi vehementiore cum fiducia optimae causae, capit, et מִבִּינָתִי *ex diligenti et prudenti consideratione* mea, non autem ex ira, aliove turbido affectu, explicat.

4. הֲזֹאת pro הֲלֹא זֹאת, *Nonne hoc?*, ut Jerem. XXXI, 20. הֲבֵן יַקִּיר לִי אֶפְרַיִם, *nonne filius pretiosus mihi Ephraim?* Vid. 1 Sam. II, 27. 2 Reg. VI, 32. Ezech. XX, 30. In מִנִּי *Jod* est paragogicum, ut supra VI, 16. Verba הֲזֹאת יָדַעְתָּ non sunt cum מִנִּי־עַד hoc sensu conjungenda: *nonne hoc scis ab omni aevo?* sed ita potius capienda: nonne hoc cognosti, et exploratum, perspectumque habes, ab aeterno, inde a quo tempore super terram positus homo, ita esse constitutum, et quae Vs. 5. sequuntur. מִנִּי שִׂים *Inde a ponere,* recte Hieronymus post Alexandrinum et Chaldaeum reddit: *a quo positus est.* Infinitivus activus impersonaliter positus (ita resolvendus: *inde a tempore τοῦ ponere* scil. ponentis *hominem super terram*), ut Num. IX, 15. בְּיוֹם הָקִים אֶת־הַמִּשְׁכָּן *Die τοῦ erigere* (erigentis) *tabernaculum,* s. quo erigebat erigens tabernaculum, i. e. quo erigebatur. Exod. IX, 16. לְמַעַן סַפֵּר שְׁמִי *propter narrare nomen meum,* i. e. ut celebretur nomen meum. Vid. et Ezech. XXIII, 44. Dan. VI, 9. 16., et cf. Storrii *Observatt.* p. 414. 423. שִׂים (quod et legitur in Kri 2 Sam. XIV, 7.) vulgo habetur pro Infinitivo Hiphil, pro הָשִׂים, praeformativo ה per aphaeresin ablato. Sed A. Schultens observavit, esse Infinitivum Cal, ex forma quiescentium media

media Jod; pati quoque analogiam, ut sit Participium passivum in Cal; ita directe esset: *inde a quo positus homo.*

5. כִּי רִנְנַת רְשָׁעִים מִקָּרוֹב *Quod jubilatio impiorum ex propinquo* s. *ex brevitate* (cf. not. ad XVII, 12.), i. e. quod ea brevis est. Solent Hebraei hoc modo adjectivum haud raro exprimere, veluti Proverb. VII, 19. דֶּרֶךְ מֵרָחוֹק *via ex longinquo* pro *via longinqua*. Dan. II, 47. מִן־קְשֹׁט, *ex veritate*, i. e. verum est. Cf. Storrii *Observatt.* p. 449. De חָנֵף vid. not. ad Ps. XXXV, 16. — עֲדֵי־רָגַע *Ad momentum* tantum durat, momentaneum est. Videtur hoc directum in illud, quod Iobus supra XII, 6. dixerat.

6. Nomen שִׂיא etsi hoc solo loco obvium, non tamen dubium est idem notare, quod שׁוֹא, Ps. LXXXIX, 10., et שְׂאֵת, supra XIII, 11., *elationem.* Sensus: si vel ad summum honoris ac felicitatis fastigium emerserit. Desumta similitudo videtur ab arbore, coll. Dan. IV, 8.

7. כְּגֶלֲלוֹ לָנֶצַח יֹאבֵד *Sicut stercus suum*, i. e. cum ignominia et dedecore ut stercus ab omnibus propellitur e conspectu, *in perpetuum peribit. Stercore*, גָּלָל, ignominiosus interitus significatur, et ruina dedecorosa, ut 1 Reg. XIV, 10. *Eliminabo domum Jeroboami, quemadmodum quis* יְבַעֵר הַגָּלָל עַד־תֻּמּוֹ *eliminat stercus, donec consumtum sit.* Dathius גָּלָל collato cum arab. جَلَال, *splendor, honor*, vertit: *in ipso splendore suo perit.* Eodem illo nomine arabico collato jam A. Schultens in *Animadverss. philologg. in Iob.* ao. 1708. editt. verba nostra reddiderat: *prout excellentia ejus est, in aeternum peribit.* Similiter Alexandrinus: ὅταν γὰρ δοκῇ ἤδη ἐστηρίχθαι, τότε εἰς τέλος ἀπολεῖται Sed in Commentario hanc interpretationem ipse seposuit. Nunc, inquit, „in receptissima vertendi ratione penitus acquiesco, quod vehementiae et commotioni censoris unice

unice respondeat; atque גָּלָל pro *eminentia* sumtum, nihil inferret, quod non Vs. praeced. satis expressum.“ Michaelis in *Supplemm.* p. 307. nostrum nomen *stipulam* vult notare, ex Syriaco ܓܠܐ, *festuca, palea*, a vento scilicet agitata et in orbem rotata; suffixum vero h. l. additum ad עָב, *nubem*, Vs. 6. referre. „Insignis, ait, sententia: *nubis instar in coelum se sceleratus effert* [Hebraea potius ita sonant: si *caput ejus nubes attingat*]; *sed ut stipula in nubes a vento abrepta disperibit.*“ Sed *stipulam nubis* dictam esse pro *stipula in nubes a vento abrepta*, nemo facile sibi persuadeat. Quod vero dicit, ܥܠܥܠܐ, quod Syriacus interpres h. l. posuit, et Arabicus عجاج *pulvis*, aut *fumus turbine rotatus*, reddidit, notare *stipulae* pulverisque *verticem*, id plane arbitrario affirmat. רֹאָיו יֹאמְרוּ אַיּוֹ *Videntes eum*, i. e. qui prius eum viderant, *dicent: ubi est?* ille scilicet, qui ante usque adeo florebat. Itane concidit? Addit elegantes similitudines ad ostendendum, ut ex hominum memoria et mentibus etiam prorsus sit delendus.

8. כַּחֲלוֹם יָעוּף וְלֹא יִמְצָאֻהוּ *Sicut somnium avolabit, nec invenient eum*, qui eum quaerunt, nec invenietur. Impersonaliter dictum, ut supra XVIII, 18. יֶהְדְּפֻהוּ. — וְיֻדַּד *Et fugabitur*, dispelletur, procul summovebitur. *Hophal*, cf. Kal supra XV, 23., Hiphil XVIII, 18. et cognatum מֻנָד 2 Sam. XXIII, 6. כְּחֶזְיוֹן לָיְלָה *Sicut visio noctis*, tanquam phantasma insomnii fallax et inane. „Ut cum quis somniarit, et nocturnis visis sibi putarit offerri montes aureos, aut esuriens amplas epulas, evigilans nihil horum reperit, et saepe expergefactis non succurrunt, quae somniarunt, ac prorsus noctu aut per insomnium conspecta prorsus abeunt; sic impio accidet, cum sibi tot et tanta polliceretur, et in animum induceret, quasi perpetua ac stabili felicitate usurus, et numquam dimovendus; repente prorsum concidet et peribit.“ Mercerus.

9. עַיִן

9. עַיִן שְׁזָפַתּוּ וְלֹא תוֹסִיף *Oculus conſpexit eum, nec addet,* ſcilicet eum videre; oculus hominis, qui eum vidit, non ultra eum eſt viſurus, ita diſparuit. Verbum שָׁזַף praeter hunc locum bis tantum recurrit, infra XXVIII, 7. et Cant. I, 6. Etſi in dialectis cognatis non reperiatur, nulla tamen dubitatio de notione *videndi* eſſe poteſt; quippe quam contextus ſatis arguit. Obſervat Dathius ad h. l., שָׁזַף non eſſe ſimpliciter *videre,* quod hic nimis tenuem ſenſum ſit daturum, ſed habere notionem *rigoris penetrantis* et *perſtringentis,* unde infra XXVIII, 7. de acie oculorum vulturum. Igitur h. l. *admirationem* complecti, qua alii apparentem fortunam impii adſtupebant. Hauſit haec Dathius ex Schultenſio, qui verba noſtra ita vertit: *oculus perſtrinxerit eum et non addet;* et in nota verbo שָׁזַף *perſtringendi* notionem vindicare ſtudet comparatione verborum arabicorum شزب, شصب, شسف, et شظف, quibus vim *rigoris penetrantis,* atque adeo *perſtringentis,* contineri autumat. Talibus tamen conjecturis mere etymologicis parum aut nihil eſt tribuendum. Nec eſt, cur ſimplicem *videndi* notionem hoc loco nimis tenuem judicemus; quum non in hoc unico verbo, ſed in universa comparatione, qua momentanea improbi felicitas ſiſtitur, ſententiae vis ſit poſita. Ceterum שְׁזָפַתּוּ poſitum eſt pro שְׁזָפַתְהוּ, ה ſuffixi cum praevio puncto pereunte, et velut per Dageſch forte, praecedenti ת impreſſum, compenſatum, perinde ut in גְּנָבַתּוּ, *furata eſt eum,* infra XXI, 18. — וְלֹא־עוֹד תְּשׁוּרֶנּוּ מְקוֹמוֹ *Neque ultra intuebitur eum locus ipſius,* ut ſupra VII, 10. dixit, *eum non agnoſcet,* i. e. non ultra in locum ſuum, ubi ante erat, eſt rediturus, non ultra in eo conſpiciendus. Figurate: locus ipſius non ultro eum ibi viſurus. מָקוֹם h. l. ut foemineum conſtruitur (cum verbo femineo תְּשׁוּרֶנּוּ) quum alias ſit maſculinum. Similiter עָמָל Cohel. X, 15. verbo femineo jungitur. Quidam Hebraeorum ſubaudiunt femininum

ninum עַיִן, *oculus*, ſcil. hominum loci, ubi antea verſabatur. Quod coactius.

10. Hujus Verſus interpretationem plura ſunt, quae difficilem reddant. Primo verbum יְרַצּוּ, ea qua hic comparet forma, nuspiam recurrens. Tum nomen דַּלִּים, quod vel ut Nominativus, vel ut Accuſativus accipi poteſt. Porro in altero hemiſtichio אונו ambiguae eſt ſignificationis. Nec denique de ſuffixo ad יָדָיו certum eſt, ſitne ad ipſum impium referendum, an vero diſtributive capiendum, ut ad filios pertineat. Atque ad verbum יְרַצּוּ quidem quod attinet, a recentioribus longe plerisque *placandi* ſignificatu accipitur, quamvis vario flexu. Mercerus: „*Filii ejus placabunt tenues*, quos ſcilicet eorum pater diripuerat, vel alioqui eo inopiae adigentur aut paupertatis, ut pauperibus ſeſe adjungere, et eorum amicitiam ambire, ac ab illis inire gratiam cogantur, ubi ante tam ipſi, quam eorum parens pauperes contemnebant et opprimebant." A. Schultens etſi in verſione ab hoc ſenſu parum diſcedat, nam ſic vertit: *filii ejus gratiam ambient egentium*; tamen in Commentario aliam interpretandi rationem proponit, qua דַּלִּים ut Nominativus ſeſe referat ad *filios*, et *Piel*, יְרַצּוּ, ſignificationem quidem intranſitivam conjugationis *Kal, acquieſcere* retineat, ſed intenſiorem illam recipiat, pro *contentum eſſe*, hoc ſenſu: *filii ejus contenti erunt inopes*, i. e. praeclare ſecum agi putabunt, ſi nil durius, quam extremam inopiam ſubire cogantur, ſi liceat ipſis in ſumma paupertate vitam prorogare. Dathius vertit: *liberi ejus gratiam tenuium implorabunt*; et in nota ſubjecta addit: „יְרַצּוּ ego derivo a רָצָה, *favit*, quod in Piel alias quidem non obvium, ex analogia habet ſignificationem intenſivam. Sic in Hithpael legitur 1 Sam. XXIX, 4." Veteres tamen omnes יְרַצּוּ ſignificatione verbi רָצַץ, *conquaſſavit*, *contrivit*, ceperunt. Alexandrinus: τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ θλάσειαν (ſic enim legendum eſt cum Alexandrino codice pro vulgari ὀλέσαισαν, *disperdant*)

ἥττονες,

ἥττονες, *filios ejus contundant,* qui *forte* sunt *inferiores*. Verbo θλάω ad exprimendum hebraicum רָצַץ Alexandrinus utitur quoque Jud. X, 8. 1 Sam. XII, 4. 2 Reg. XVIII, 21. infra Vs. 19. Hieronymus: *filii ejus atterentur egestate.* Syrus: ܒܢ̈ܘܗܝ ܢܬܚܒܠܘܢ ܒܡܣܟܢܘܬܐ *filii ejus confringentur egestate.* Chaldaeus (in edit. Buxtorfiana, Veneta, et Polygl. Londinenss.): בְּנוֹי יְרַעֲעוּן מִסְכְּנִין, *filios ejus conterent pauperes* (In Polyglott. Antverpienss. tamen pro יְרַעֲעוּן extat יְרַעוּן, *gratificabuntur*). Ad verbum רָצַץ nostrum יְרַצּוּ refert quoque Schnurrer in *Dissertatt.*, p. 255., ita tamen, ut pro יְרַצּוּ legendum statuat יְרָצוּ, unde sic vertit: *filios ejus vexabunt egeni,* i. e. qui patris fraudibus atque vi bonis suis eversi sunt. Sensus profecto perquam commodus, quippe qui, recte monente Schnurrero, orationis seriei convenientissimus est; mentioni enim de interitu viri nefarii quid propinquius esse possit commemoratione calamitatis, liberis ejus eventurae? Possit tamen et יְרַצּוּ a verbo רָצָה eo, quo Schnurrerus fecit, modo reddi, ut רָצָה h. l. eandem cum רָצַץ significationem communem habeat, sicuti דָּכָה et דָּכַךְ, *contrivit,* דָּמָה et דָּמַם *exscindere,* זָכָה et זָכַךְ *purum esse,* חָיָה et חָיַי, *vivere,* חָפָה et חָפַף, *obtegere,* חָצָה et חָצַץ, *dividere,* חָקָה et חָקַק, *insculpere,* חָרָה et חָרַר *ardere,* et alia plura. Piel verbi רִצֵּץ infra Vs. 19. simplici *concutiendi* significatu (non dupliciter transitivo, *concutere faciendi*) occurrit. In altero hemistichio אוֹנוֹ alii vertunt *iniquitatem ipsius,* ut infra XXI, 19., i. e. opes et facultates, vi et rapina inique partas; alii *opes, divitias,* ut idem sit quod הוֹן, Proverb. I, 13., ut און Hos. XII, 9. sumitur, sicuti אָמוֹן pro הָמוֹן Jerem. LII, 15. Hac significatione nostrum און cepit etiam Schnurrerus, qui tamen pronomen in voce יָדָיו non refert ad illum nefarium, de cujus subitanea clade dictum est in antecedentibus, sed ad בָּנִים spectare putat, quum ad nomen plurale significans homines unius

status

ſtatus et conditionis, haud raro referri ſoleat affixum ſingulare, ſenſum habens diſtributivum, quo ad ſingulos illorum pertinet (N. G. Schroeder in *Syntaxi Pronominum*, Reg. XXXVI, 2.), ut ſenſus ſit: quisque filiorum reddere, et quaſi legitimo domino reſtituere cogitur ſuas facultates ex patris haereditate acceptas. Alii און *roboris, virium* notione (ut Jeſaj. XL, 20. 29. al.) capiunt, vertuntque: *et manus robur ſuum*, i. e. violentiam, q. d. bona, vi parta, et pauperibus erepta, reddere cogetur improbus etiam dum vivit. Aliis און h. l. eſt *dolor*, ab און *dolere* (i. q. אָנַן), unde און, *lugens*, Proverb. IV, 18. Hoſ. IX, 4., quomodo vertendum: *manus ejus rependent dolorem ejus*, i. e. qui alios dolore adfecit, concuſſit, oppreſſit, viciſſim dolore adficietur, atque graviſſimas poenas incurret. Eum ſenſum Hieronymus expreſſit: *et manus illius reddent ei dolorem ſuum.* Nec aliter Chaldaeus: וִידוֹי מְשַׁלְּמָן תְּקוֹף צַעֲרֵיהּ *manusque ejus rependunt vim doloris ejus.* Eodem referendus Alexandrinus: *αἱ δὲ χεῖρες αὐτοῦ πυρσεύσαισαν ὀδύνας, et ipſae manus ejus accendant dolores*, i. e. ipſe ſibi ſuum rogum ſtruit, et flammam accendit, qua cruciandus eſt. Verbum תְּשַׁבְּנָה retuliſſe illum interpretem ad שָׁבַב, *arſit*, unde שְׁבִיב *flamma*, quaſi ſit תְּשַׁבֵּיבָה, jam obſervavit A. Schultens. Nobis tamen ſimpliciſſimum videtur, אונו *iniquitatem ejus*, ut infra XXI, 19. reddere, ſuffixum ad nomen יָדָיו vero cum Schnurrero ad *filios* referre, ut ſenſus ſit: filii improbi reddere cogentur, quae pater inique peperit et corraſit. Quod bene quadrabit ad prius hemiſtichium: *filios ejus egeni vexabunt.*

11. עֲלוּמִים non ſunt *peccata juventutis*, ut quidam voluerunt, ſed *peccata occulta*, ut Pſ. XC, 8., ad quem loc. not. cf., nec non Storrii *Obſervatt.* p. 430. not. *Peccatis* vero eorum ſimul *poena* comprehenditur, ut ſenſus ſit, criminum ſuorum clanculum patratorum ſupplicia oſſa et medullas penetratura. וְעִמּוֹ עַל־עָפָר תִּשְׁכָּב

Et

Et cum eo in pulvere cubabit fcil. quodvis occultorum ejus criminum (עֲלוּמָיו). Nomen plurale junctum verbo fingularis feminino, ex Arabismo, de qua conftructione vid. fupra ad XIV, 19., et Storrii *Obfervatt.* p. 384. Senfum recte explicavit A. Schultens: „Refpici autumem ad phrafin Jobeam XVII, 16. *Spes opesque meae omnes pulvere cubabunt.* Imo vero, inquit caftigator, *hypocritae occulta crimina cum ipfo fuper pulvere cubabunt*, i. e. meritiffima ei incumbet ignominia, ad memoriam pofteritatis fempiternam cineribus ejus inufta. Hoc graphice pictum Ezech. XXXII, 24. 27. 30. וַיִּשְׂאוּ כְלִמָּתָם אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר *portant ignominiam fuam cum defcendentibus in foveam*, i. e. jufto Dei judicio ignominiofe occumbunt, et exemplum praebent venturis feculis graviffimi exitii fuppliciique." In alia omnia abeunt, qui עֲלוּמִים *juventutem, robur* et *vigorem adolefcentiae*, interpretantur, quafi ad עֶלֶם, Arab. غُلَام, Syriac. ܥܠܝܡܘܬܐ, Arab. غُلُومَة, *adolefcentia*, pertineat; quod jam fequutus eft Alexandrinus, qui verba noftra fic reddidit: ὀστᾶ αὐτοῦ ἐμπλησθήσεται νεότητος αὐτοῦ. Et Chaldaeus חֵילֵיהּ *robus ejus*, ac Syrus ܡܘܚܐ, *medulla*, vertit. Ex recentioribus, poft Hufnagelium, qui *Jugendkraft* teutonice expreffit, hanc interpretationem defendit. Jo. Ad. Tingstadius in *Supplemm. ad Lexica Hebraica* (Upfaliae, 1803. 8.), p. 46. feqq., ubi verficulum noftrum ita exponit: *plena funt offa ejus robore juvenili, quod cum eo decumbet in pulvere*, i. e. in vigore aetatis morietur. Pareau in *Commentat.* p. 140. haec verba vertit: *offa ejus plena funt notis ejus impreffis.* עֲלוּמִים collato Arabico عَلَمَ, *fignum impreffit*, unde عَلَامَة est *nota impreffa*, putat effe *figna impreffa*, notas inhaerentes, h. l. turpes naevos, five notas, quas juxta antiquiffimam confuetudinem corpori a fceleribus

 imprimi;

inprimi, vitiisque insignioribus, finxerit poeta. Nobi tamen tutius videtur, nomen עֲלוּמִים eodem hic modo quo Ps. XC, 8. accipere. Cf. etiam Michaelis *Supplemm ad Lexx.* p. 1922. seqq.

12. Jam similitudine per aliquot Versus continuata desumta a cibo, qui ubi suavitate sua primo comedentem oblectarit, ut ideo diutius in ore ac palato retineatur, tandem vero in ventriculum injectus, evomitur, tanquam venenum quodpiam, ostendit, opes, in quibu parandis summam voluptatem ceperat impius, tandem al eo misere et cum summo ejus damno eripi. אִם־תַּמְתִּיק *Si dulce fuerit*, instar mellis, aut melliti cibi. Ps. XIX 11. LV, 15. Hiphil h. l. intransitivum, ut הַלְבִּין, *albescere*, Jesaj. I, 18. — רָעָה, *Malum*, quod dulce fuisse dicitur impio, est avaritia maxime, et quae eam comitatur injustitia, immisericordia in pauperes, vexatio e rapina quorum criminum suspectus apud amicos Iobu fuisse videtur. Certe ea disertis verbis Iobo objicit Eliphasus, infra XXII, 5—10., ubi et Vs. 5. communi nomine רָעָה, *malitiae*, comprehenduntur — יַכְחִידֶנָּה תַּחַת לְשׁוֹנוֹ Sique prae suavitate *occultaverit illud sub lingua* ac retinuerit aliquandiu, ut ejus dulcedine frueretur Verbi כָּחַד forma *Hiphil*, quae alias *abolere* significat ut Exod. XXIII, 23. 1 Reg. XIII, 34. al., hic eadem notione qua *Piel* (vid. supra VI, 10. XV, 18. Jos. VII, 19. Jes III, 9.), id est, *occultandi*, usurpatur.

13. יַחְמֹל עָלֶיהָ Atque si *pepercerit ei* (vid. eanden cum עַל constructionem 1 Sam. XXIII, 21. Jerem. XV, 5 Ezech. XVI, 5. Mal. III, 17.), i. e. diu in ore retinuerit ad suavitatem penitius degustandam, aegerrime dulcem bolum dimittens. וְלֹא יַעַזְבֶנָּה *Nec relinquere* dimittere voluerit, *illud*, רָעָה, *malum*, Vs. 12., cuju dulcedine captus est. וְיִמְנָעֶנָּה בְּתוֹךְ חִכּוֹ *Sed cohibuerit illud in medio palati sui*, s. intra palatum suum, subtilius succum in ore reliquum relambendo.

14. Plerique interpretes verbum נֶהְפָּךְ cum מְרוֹרַת jungunt, ut ſit: *cibus* tamen *ejus in ventriculum dimiſſus, ita mutatur, ut fel aſpidum in interaneis ejus eſſe* videatur. Sed rectius נֶהְפָּךְ abſolute poſitum in malam partem accipitur, ut ſupra XIX, 19. Exod. XIV, 5., ut prius hemiſtichium illo abſolvatur, ſic vertendum: *cibus* tamen *ejus in viſceribus ejus convertetur* ſcil. in malum et noxium. „Ait ergo Zopharus, id quod hypocrita pro cibo jucundiſſimo, imo ſaluberrimo eſitat, quum in viſcera demiſſum eſt, jam votorum compos ſibi videtur factus, ſubito immutari atque inverti, ita ut mortem illa in olla fuiſſe experiatur. Ad exegeſin adjectum: מְרוֹרַת פְּתָנִים בְּקִרְבּוֹ, *venenum aſpidum in ventre ejus*, quo inſinuatur, ipſi improbo exitialem fore ſuum aviditatem, in bilemque ac amarorem merum ei convertendum eſſe, quicquid pro dulci glutierat; haud ſecus ac ſi vevenenum hauſiſſet.“ A. Schultens. De פְּתָנִים vid. Bocharti *Hieroz.* T. III. p. 156. edit. Lipſ. מְרוֹרָה propr. *fel* (ut ſupra XVI, 13. מְרֵרָה) ab *amaritudine* dictum, h. l. *venenum* denotat, eſt enim, ex opinione veterum, ſerpentum venenum partim in *dentibus*, et in veſicula quadam ſub *lingua* (infra Vs. 16. coll. Pſ. CXL, 4.), partim in *felle*. *Et ne quis miretur, fel venenum eſſe ſerpentium,* Plinius ex aliis funeſtis effectibus fellis docet *Hiſt. Nat.* XI, 37. *Nec aliud venenum dentium eſſe, quam fel ſerpentium, et inde venis ſub ſpina ad os pervenire, diligentiſſimi auctores ſcribunt,* eodem Plinio l. c. referente. Mirandum eſt, J. D. Michaelem in *Supplemm. ad Lexx.* p. 1559., ubi de hac voce disputavit, hunc Plinii locum neglexiſſe. Vertit verba noſtra *amarum aſpidum,* quum *fel aſpidum* potius, Alexandrino et Hieronymo praeeuntibus, ipſi ponendum fuiſſet. Eſt vero *venenum aſpidum* omnium acutiſſimum, et vitalia celerrime penetrat, unde Graecis in adagio *morſus aſpidis* idem eſt ac immedicabile vulnus.

15. חֵיל בָּלַע וַיְקִאֶנּוּ *Opes*, s. *divitias*, ut Hieronymus vertit (cf. Ps. LXII, 11.), alienas, per fas et nefas congestas, *absorpsit*, devoravit, i. e. per vim aliis eripuit, nec tamen concoquere poterit, *sed revomet eas*, iterum ei eripientur. מִבִּטְנוֹ יֹרִשֶׁנּוּ אֵל *Et ex ventre illius expellet eas Deus.* Bene Mercerus hujus Versus sententiam declarat: „Ut summo cum cruciatu cibus, qui suavis videbatur, revomitur, si venenosus sit, et longe plus damni in removendo sentitur, quam voluptatis acceptum, sic ei accidet, qui opibus hinc inde congerendis oblectatus fuerit."

16. רֹאשׁ־פְּתָנִים יִינָק *Virus aspidum suget*, i. e. suxisse videbitur, qui talem cibum sumsit. ראשׁ Hieronymus et Chaldaeus male *caput* verterunt, quum tamen vix dubium sit, significari h. l. *venenum*, ut Deut. XXXII, 33. XXIX, 18., ut רֹאשׁ־פְּתָנִים idem sit quod Vs. 14. מְרוֹרַת פְּתָנִים, unde et Syrus et Arabs h. l. verterunt *fel aspidum*. Cf. Michaelis *Supplemm.* p. 2222. תַּהַרְגֵהוּ לְשׁוֹן אֶפְעֶה *Occidet eum lingua viperae*, in ejus alvo videbitur fuisse lingua viperina, virus exitiale, quod eum perimet. Tribuitur *linguae*, quod *dentium* est proprium, quia *mordet serpens exserta lingua*, quasi illa vulnus infligeret, vid. Ps. CXL, 4., et not. supra ad Vs. 14. De אֶפְעֶה, *vipera*, vid. Bocharti *Hieroz.* T. III. p. 127., et de nostro praesertim loco, p. 133. edit. Lips. „*Gravitas poenarum* depingitur, quae improbo sunt adhaesurae, in ejusque medullas ac viscera sese insinuaturae, sub quibus, haud secus ac veneno dirissimo in venas diffuso, infinitos inter dolores expirare tandem cogitur." A. Schultens.

17. אַל־יֵרֶא בִפְלַגּוֹת נַהֲרֵי נַחֲלֵי דְּבַשׁ וְחֶמְאָה *Ne videat rivos, flumina torrentium mellis et lactis*, qua imagine summam omnium rerum ubertatem, copiamque bonorum exprimi, vix est, quod moneamus. Cf. Exod. III, 8. 17., et infra XXIX, 6. Similiter Ovidius de aurea aetate: *Flumina jam lactis, jam flumina nectaris ibant.*

Forma

Forma apocopata יֵרֶא *optativum* significatum habet, vid. Genes. XLI, 33. Exod. V, 21. 1 Paral. XII, 17. Votum autem adsertionem includit: *absit, ut videat, vel, ne credat se unquam visurum;* minime se visurum sciat. Cf. Ps. XIV, 7. XLI, 3.

18. Quod antea figurate dictum sub allegoria cibi, qui evomitur, nunc simpliciter et recta oratione dicitur. מֵשִׁיב יָגָע *Restituens* erit, reddere cogetur (Vs. 10.) *laborem,* i. e. per metonymiam, opes et suo et alieno labore partas, cf. Genes. XXXI, 42. Deut. XXVIII, 33. Jesaj. XLV, 14. Ps. LXXVIII, 46. CXXVIII, 2. Alii, inter quos et A. Schultens, יָגָע h. l. *mercedem operariorum* esse putant, quo improbus avarus fraudaverit egenos, tenuesque. וְלֹא יִבְלָע *Nec deglutiet,* i. e. facultatibus multo labore partis non fruetur. כְּחֵיל תְּמוּרָתוֹ *Secundum vim,* vel *opes* (Vs. 15.), *permutationis ejus,* i. e quantum justa opum aliis ereptarum compensatio requirit. A. Schultensio tamen חֵיל h. l. non est forma constructa, sed *absoluta,* quam et Jesaj. XXXVI, 2. et 2 Reg. XVIII, 17. usurpatam esse observat, ut לֵיל pro usitatiore לַיִל Jes. XXI, 11., et יֵין pro יַיִן Cantic. VII, 10. Structura plena, ex ejus sententia, haec fuisset: בְּחֵילוֹ כֵּן תִּהְיֶה תְּמוּרָתוֹ *prout opulentia ejus est, sic erit permutatio ejus,* ut Hos. IV, 7. כְּרֻבָּם כֵּן חָטְאוּ־לִי, *secundum multitudinem eorum peccarunt mihi,* i. e. quotquot eorum sunt, tot etiam peccant. Ita et nostrorum verborum sensum hunc esse vult: pro magnitudine erit compensatio illius scil. mercedis (affixo in תְּמוּרָתוֹ ad יָגָע redeunte); pro illa fraude et rapina omnibus opibus mulctabitur. וְלֹא יַעֲלֹס *Nec exsultabit,* non gaudebit rapto, sed contra semet direptum spoliatumque dolebit.

19. Hoc, et duobus, qui sequuntur, versiculis, plures interpretes non tantum culpam rapinae et oppressionis, sed et poenam simul expressam putant; et hunc quidem Versum ita vertunt: *quia attrivit, reliquit tenues; domum rapuit, neque aedificabit eam,* i. e. licet do-

mum

mum rapuerit, quafi in ea habitaturus et eam fibi concinnaturus, id tamen, praereptus immatura morte, vel et ad inopiam adactus, expulfusve, facere impediatur. Quae tamen interpretatio verborum וְלֹא יִבְנֵהוּ artificiofior videtur. Rectum fenfum jam dedit Hieronymus: *Quoniam confringens nudavit pauperes, domum rapuit, et non aedificavit eam*, i. e. quia domos rapuit, quas non aedificaverat. Idem amplexus A. Schultens, et Schnurrerus in *Differtatt.* p. 255. רִצַּץ עָזַב, *Contrivit*, oppreffit (1 Sam. XII, 3. 2 Paral. XVI, 10.), et *reliquit*, i. e. oppreffos absque ope et fine ulla mifericordia reliquit. „דַּלִּים funt vel *pauperes facti* vexationibus perpetuis potentioris; vel, quod malim, *tenues*, et *impotentes*, qui propter *impotentiam*, ut Terentius ait, *non negligi tantum folent*, fed et *injuriis* potentiorum *patent.*" A. Schultens. Notatu digna Syri interpretatio verborum בַּיִת גָּזַל וְלֹא יִבְנֵהוּ: ܘܒܝܬܐ ܕܓܢܒܐ ܠܐ ܢܬܒܢܐ, *et domus praedonis non aedificabitur.* Cepit יִבְנֵהוּ imperfonaliter fubaudito Participio, *non aedificabit eam* fcil. aedificans, i. e. non aedificabitur. Sed *domus praedonis* hebraice effet בֵּית גֹּזֵל.

20. כִּי לֹא־יָדַע שָׁלֵו בְּבִטְנוֹ *Quia non novit*, non fentit, *tranquillum*, neutraliter, i. e. tranquillitatem, *in ventre fuo*, i. e. non fat habet, et acquiefcit; quandoquidem infatiabilis in eo fuit cupido alienorum bonorum. Ante alterum hemiftichium fubaudienda eft particula conclufiva, עַל־כֵּן (ut XVI, 20. XXXII, 17. Pf. LX, 8.), quae fequenti Verfu expreffa eft. *Ideo* בַּחֲמוּדוֹ לֹא יְמַלֵּט *cum defiderabili fuo non eripiet*, fcil. נַפְשׁוֹ (Amos. II, 14. 15.), *fefe*; i. e. id, quod concupifcit, non tutum praeftabit fibi, neque confervare poterit res optatas. Bene Hieronymus hunc Verfum reddidit: *Nec eft fatiatus venter ejus, et cum habuerit, quae concupierit, poffidere non poterit.* Poffit etiam verti: *et ex defideratis ejus nihil eripiet.* בַּחֲמוּדוֹ propr. *inter defiderata ejus*, i. e. eorum, quae

quae inter desiderata ejus sunt, ex desideratis suis, nihil eripiet. Ita ב pro מ positum 2 Sam. II, 31. *Servi Davidis percusserunt* מִבְּנְיָמִין וּבְאַנְשֵׁי אַבְנֵר *ex Benjaminitis et inter viros*, i. e. ex viris *Abner*. 1 Paral. XXIV, 5. מִבְּנֵי אֶלְעָזָר וּבִבְנֵי אִיתָמָר, *ex filiis Eleasari et ex filiis Ithamari*. Similium exemplorum larga manu suppeditatarum copiam reperies in Noldii *Concordantt. Particular.* sub No. 14. particulae ב p. 146. seq. ed. Tymp. לא h. l. substantive capi potest, *nihil*, cf. not. ad IV, 6. supra p. 130. Eodem modo cepit et h. l. Schnurrerus (loco ad Vs. 19. laud.); sensum vero posterioris hujus hemistichii alia plane ratione constituit, dum non poenam improbi helluonis illo significari, sed descriptionem aviditatis ejus continuari existimat. Ita vero vertit nostra verba: *inter ea, quae appetit, nihil est, quod elabatur*, i. e. nihil eorum, quae appetit, passus est evadere. Pro יְמַלֵּט, ait, possis substituere יִמָּלֵט, quanquam et illud ferri potest, juxta canonem, verbum, quod actionem denotat, de permissione ejus quandoque intelligendum esse. Vid. Glassii *Philolog. Sacr.* p. 207. ed. Dath. A. Schultensii hujus versiculi versionem: *profecto non experitur liquide defoecatum in ventre suo; delicias suas non excludet partu* (coll. Jes. XXXIV, 15. LXVI, 7. Jerem. XVII, 11.), retulisse sufficiat.

21. אֵין־שָׂרִיד לְאָכְלוֹ Quoniam *nihil superstes* שָׂרִיד *vorare ejus*, i. e. quoniam nihil evadit voracitatem ejus, sive, ut Schnurrerus dedit, quoniam nemo effugit vorationem ejus, עַל־כֵּן לֹא־יָחִיל טוּבוֹ, *propterea non durabit ejus felicitas*. „Verbum יָחִיל *roboris et vigoris* significatione accipiendum, quam non modo deprehendimus in arabico حال, sed et hebraico verbo junctam olim fuisse, ex usu nominis חַיִל jure colligimus." Haec apposite *Schnurrerus* observavit, quae et veterum auctoritate firmantur. Syrus enim ܠܐ ܢܟܠܐ ܛܘܒܬܗ, *non durabit bonum ejus*; et Hieronymus *nihil permanebit de bonis ejus*, vertit. Eundem sensum spectasse videtur Alexandrinus, qui vertit:

διὰ τοῦτο οὐκ ἀνθήσει αὐτοῦ τὰ ἀγαθά. Minus commode Chaldaeus: מְטוּל הֵיכְנָא לָא יוֹרִיךְ טוּבֵיהּ *propterea non exſpectabit bonum ſuum.* Nec quod A. Schultens dedit: *propterea Nihilum parturiet fortuna ejus*, facile alicui placuerit. Michaelis in *Supplemm.* p. 685. collato arabico خول *conſervare, cuſtodire, bene adminiſtrare,* verba noſtra ſic interpretatur: *propterea* (quod *haeredem*, שָׂרִיד, non habet), *non ſervat curatque opes ſuas.* Addit: „illuſtrior etiam ſententia, ſi legas: אֵין־שָׂרִיד לְאָהֳלוֹ עַל־כֵּן לֹא יָחִיל טוּבוֹ *nullus eſt evadens in tentorio ejus, filio non cuſtodit opes.*" Sine neceſſitate tamen recepta legendi ratio ſollicitatur.

22. בִּמְלֹאת סִפְקוֹ יֵצֶר לוֹ *Quum plena* ſ. completa *fuerit ſufficientia ejus*, ſibique faſtigium et cumulum proſperitatis attigiſſe videbitur, cum circumfluit omnibus copiis, atque in omnium rerum abundantia vivit, *arctum erit ipſi*, ſubito in anguſtias et ad paupertatem redigetur. סֵפֶק a verbo סָפַק, Aramaeis frequente, et *ſufficit* notante, *ſufficientiam* ſignificare, non eſt dubium. Verbum occurrit 1 Reg. XX, 10., ſed cum שׂ ſcriptum. Hieronymus: *cum ſatiatus fuerit, arctabitur.* Idem Chaldaeus voluiſſe videtur, qui בְּמִמְלֵי סַאֲתֵיהּ, *cum impleta fuerit menſura ejus*, vertit, et Syrus, qui ܟܡܠܐ posuit, idem quod Chaldaicum סְאָה. Alii, adſcita *plaudendi, complodendi* notione, quam סָפַק locis aliis (ut infra XXVII, 23.), cum arabico سفق et صفق communem habet, hebraea ſic reddunt: *quum completa erit comploſio ejus*, et *comploſionem* intelligunt gratulantis ſibi et triumphantis, quod omnia ſuper votis fluant. Similem Arabum loquendi modum attulit A. Schultens ex *Haririi* Conſeſſu XXI. يتباهى بدفوف صفقته, *gloriabatur, quod adeptus eſſet comploſionem ſuam*, i. e. quod votorum compos eſſet factus, multumque lucri corraſiſſet. Senſus idem erit, utram interpretationem ſequaris. כָּל־יַד עָמֵל תְּבֹאֶנּוּ *Omnis manus laborioſi*, aerumnoſi ac miſeri (ut ſupra III,

III, 21.), *veniet in eum*, eum invadet. Pauperes, praesertim ab eo ſpoliati, omnes eum adorientur, ſua repetent, et in bona ejus irruent eaque publicabunt. Aliis יַד h. l. eſt *plaga*, ut ſenſus ſit: omnis plaga, ſive calamitas aerumnoſi veniet ſuper ipſum, omnibus partibus laborioſi hominis fungitur.

23. יְהִי לְמַלֵּא בִטְנוֹ *Erit ad implendum ventrem ejus*, erit tamen, quod ventrem ejus, jam vacuum, iterum impleturum ſit; ſarcaſtice. Additur ſtatim, qualis futurus ſit ille cibus, quo exſatiandus ſit. יְשַׁלַּח בּוֹ חֲרוֹן אַפּוֹ *Mittet* ſcil. Deus (quem intelligendum eſſe, orationis ſeries docet), *ardorem irae ſuae*, Thren. I, 12. IV, 11. Notat Jarchius, haec verba non eſſe imprecantis, ſed comminationem. Quae obſervatio directa videtur contra Hieronymi interpretationem: *utinam impleatur venter ejus, ut emittat in eum iram furoris ſui.* וְיַמְטֵר עָלֵימוֹ *Et pluet* ſcil. ardorem irae ſuae, quaſi imbrem igneum effundet (coll. Pſ. XI, 6.) *ſuper illos*, impios, de quibus modo Singulari collective, modo in Plurali loquitur. De ultima hujus verſiculi voce, בִּלְחוּמוֹ, ambigitur, ſitne vertendum: *in carnem*, i. e. corpus (ut Zephan. I, 17.) *ejus*, ſcil. uniuscujusque improborum, an vero לחום ſit *cibi* notione capiendum, ut haec ſit ſententia: *in cibum, quem ſibi parat*, in opes jam congeſtas indignationem ſuam effundet Deus, tanquam pluviam vehementem, cui reſiſti nequit. Alii: *interea dum veſcitur.* Sed hoc hebraice foret: בִּלְחֹמוֹ (Infinitivo Kal). A. Schultens, poſt Chaldaeum et Aben-Eſram: *in cibum* i. e. loco cibi et dapium ejus. Quod eſſet לְלְחוּמוֹ Appoſite vero ſimilem figuram affert ex Corani Sura II, 169. *Profecto qui occultant, quod Deus revelavit, et pro re vili illud mutant,* اولیک ما یأکلون في بطونهم الا النار, *illi non edent in ventribus ſuis niſi ignem;* igne ſolo ventres ſuos replebunt.

24. Hunc Verſum plerique interpretes, ſubaudita illius initio particula אִם, ita vertunt: *ſi fugerit ab armatura*

matura ferri, ſi arma ferrea effugerit, *trajiciet eum arcus*, quod proverbiale dictum eſſe volunt, quale illud: *e fumo, in ignem; in Scyllam, e Charybdi.* Ubi ſe putarit leviora pericula effugiſſe, in graviora incidit. Alii prius hemiſtichium reddunt: *fugere cogetur* (ut infra XXVII, 22.) *ab armatura ferri.* A. Schultens: *fugiet* fractus *ab armatura ferri.* Praeſtare tamen videtur vulgaris interpretatio. תַּחְלְפֵהוּ *Trajiciet*, miſſis ſagittis transadiget *eum*, ut Jud. V, 26. Alii: *perimet, tollet eum*, et Jeſ. II, 18.

25. שָׁלַף *Educit* ſcil. educens, i. e. educitur, intellige *ſagittam*, qua transverberatus eſſe dicitur improbus Vs. 24. De educto e ventre gladio verbum שָׁלַף et Jud. III, 22. uſurpatur. וַיֵּצֵא מִגֵּוָה *Et exibit e tergo* impii, quando ab una parte intrat, ab altera rurſus exit. Cf. 2 Reg. IX, 24. גֵּוָה, propr. *corpus*, aliis h. l. eſt vel *vagina*, qua gladius, vel *pharetra*, qua ſagitta reconditur. Sed quum in altero hemiſtichio dicatur, *gladium* exire ex hominis *felle*, aptius גֵּוָה pro ejusdem *corpore* ſumitur. וּבָרָק *Et acies*, vel fulgor *gladii* nudati, ut Deut. XXXII, 41. Ezech. XXI, 15. 20. (Arabibus ſimiliter بارق, *fulgens*, ſaepiſſime uſurpatur de *gladio*), vel *haſtae*, Nah. III, 3. Habac. III, 11. — מִמְּרֹרָתוֹ *E felle ejus.* Indicatur vulnus lethale impio inflictum; nam *fel* et *folliculus ejus*, hepati adhaerens, includit omnia vitalia, cf. ſupra XVI, 13. — יַהֲלֹךְ quidam ad בָּרָק referunt, quomodo *prodibit* vertendum erit, i. q. יֵצֵא. Sed rectius A. Schultens: „יַהֲלֹךְ per ſe ſtans, novum addit pondus, ſub notione *pereundi*, quam reperies Cap. XIV, 20. XIX, 10. XXVII, 21.“ Vertendum igitur: *abit*, perit, עָלָיו אֵמִים, *ſuper eum terrores* ſcil. mortis irruent. Sunt etiam, qui יַהֲלֹךְ ad אֵמִים referant; ex quibus Hieronymus, qui totum hunc Verſum ſic reddidit: *eductus et egrediens de vagina ſua, et fulgurans in amaritudine ſua; vadent et venient ſuper eum horribiles.*

26.

26. כָּל־חֹשֶׁךְ טָמוּן לִצְפוּנָיו *Omnes tenebrae*, omne tenebrarum genus *reconditum in theſauros ſuos*, ſ. pro theſauris ei repoſitum eſt omne genus anxietatum et miſeriarum. טָמוּן *Abſconditum*, de theſauro, vel penu recondito et Jerem. XLI, 8. Jeſ. XLV, 3. dicitur. Similiter צָפַן de *theſauris* crebrum, ut Proverb. XIII, 22. Pſ. XVII, 14. Similem allegoriam vid. Jacob. V, 3. Aliis צְפוּנִים h. l. ſunt *latebrae*, hoc integrae ῥήσεως ſenſu: *omnes tenebrae* miſeriarum *abditae ſunt latebris ejus*, quascunque quaeſierit latebras, ubi ſe tutum fore putet, nil proderit; ubique occurrent majores calamitatum tenebrae. Eundem ſenſum exprimere voluit haud dubie Hieronymus: *omnes tenebrae abſconditae* ſunt *in occultis ejus*. תְּאָכְלֵהוּ אֵשׁ לֹא נֻפָּח *Vorabit eum ignis*, qui *non ſufflatur*, i. e. qui non ab hominibus excutitur et fovetur, ſed a Deo vibratur e coelo. נֻפָּח Praeteritum Pyal hoc tantum loco occurrens (coll. Kal Jeſaj. LIV, 16. Ezech. XXII, 20. 21.), idque maſculini generis, ob praecedens אֵשׁ commune, unde cum utroque genere illud recte jungitur, coll. Pſ. CIV, 4. Similem nominis רוּחַ conſtructionem vid. 1 Reg. XIX, 11. Hoſ. IV, 19. Ultima verba, יֵרַע שָׂרִיד בְּאָהֳלוֹ, plures ſic vertunt: *male habebit* (יֵרַע Futur. Kal. verbi יָרַע, coll. Pſ. CVI, 32. Deut. XV, 10. al.) *reſiduus in tabernaculo ejus*, non ipſe ſolum male perdetur, ſed quisquis in domo ejus ſuperſtes, propter eum male habebit. Alii: *confringetur* (ut יֵרַע ſit Niphal verbi רָעַע, quod tamen Proverb. XI, 15. XIII, 20. alia forma, יֵרוֹעַ, compareat) *reſiduus* ſ. reſiduum *in tentorio ejus*, res familiaris reſidua impii igne plane conteretur ac delebitur. Alii יֵרַע ad verbum רָעָה, *depaſcendi* ſignificatu, referunt, ut vel ſit Futurum apocopatum formae Niphal: *depaſcetur*, illo igne, *elapſus*, ſ. reſiduum, *in tentorio ejus*; vel Futur. apocopat. Kal, id quod A. Schultenſio praeplacuit, qui hebraea ſic interpretatus eſt: *depaſcet* ignis ille, *reſiduum*, et elapſum, *in tentorio ejus*, i. e. internecione delebitur univerſa talis hominis familia, atque nulli

nulli plane cladem huic domui incumbentem evadere concedetur. „Si חָרַע ſcriptum eſſet, quum תְּאָכְלֵהוּ ad אֵשׁ pertineret, omnes vidiſſent; יֵרַע tamen rite poſt אֵשׁ, quod communis eſt generis, reſumtum, quia לֹא נֻפָּח, *non ſufflatur*, in maſculinum jam inclinarat.“ Senſus idem erit, quocunque modo יֵרַע accipias.

27. יְגַלּוּ שָׁמַיִם עֲוֹנוֹ וְאֶרֶץ מִתְקוֹמָמָה לוֹ *Revelabunt coeli iniquitatem ejus, et terra inſurget in eum.* Univerſae res creatae inimicae ei erunt, et velut in eum armandae, ut et e coelo cum eo pugnetur, et e terra. „Non dubium, ad Iobum ipſum aperte digitum intendi, adverſus quem coelum et terra veluti conſurrexerint. Specialim retundi putem Iobi confidentiam Cap. XVI, 18. 19., ubi coelum et terram innocentiae oppreſſae citarat teſtes. Imo vero, inquit objurgator, et coelum poenis inauditis tibi inflictis teſtimonium contra te tulit, atque occulta tua crimina revelavit, te nocentiſſimum arguens; et terra ſimiliter contra te inſurgit, dum te amplius ferre recuſat, dignum videlicet, qui quantocius exſcindaris. A. Schultens.

28. יִגֶל יְבוּל בֵּיתוֹ *Migrabit*, exſulabit, *proventus domus ejus*, miſere diſſipabuntur omnia ab eo per fas et nefas parta. Verbum גָּלָה h. l. commodiſſime *migrandi* ſignificatu capitur, ut 1 Sam. IV, 21. 22. גָּלָה כָבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל *migrat gloria ab Iſraele*; vid. et Amos. V, 5. Chaldaeus: יִטַּלְטַל עֲבוּר בֵּיתֵיהּ *auferetur frumentum domus illius.* Alias גָּלָה eſt *patuit, apparuit, manifeſtum fuit*, ut Proverb. XXVII, 25. גָּלָה חָצִיר *apparuit gramen.* Qua adſcita h. l. ſignificatione A. Schultens vertit: *apparebit proventus domus ejus*; videlicet, quae altero hemiſtichio nominatur, immenſa moles irae divinae ſuper ipſum effundenda. Hieronymus: *apertum erit germen domus illius.* Quod alii ſic explicant: cognoſcent omnes, unde impio tot fructus, et tanta bonorum abundantia, ex fraude videlicet, et rapina. Alii ſic: fructus et proventus, quos condiderat, quosque paupe-

pauperibus negaverat, aperientur et patebunt omnibus. Doederlinius verba nostra sic reddidit: *auferet diluvium domum ejus*, יְבוּל idem notare asserens, quod מַבּוּל, plane contra linguae usum. Sequutus tamen hanc interpretationem Dathius, *devolvet diluvium domum ejus*, vertit. יִגֶל ad verbum גָּלַל retulit, invita Grammatica. Michaelis in *Supplemm.* p. 1045. יְבוּל notare putat *comportatum*, a *portandi* significatu, quem verbo יָבַל tribuit; unde nostra verba sic reddit: *revelabuntur* (יֻגַּל mutatis punctis) *comportata domus ejus*, furta et injusta parta, domum ejus comportata. In altero hemistichio נִגָּרוֹת plerique exponunt *aquas effusas*, nec id sine ratione, quum verbum 2 Sam. XIV, 14., et Participium Hophal Mich. I, 4. manifeste de *aquis effusis* dicatur, et concinat arabicum نغر, *effudit cum bullitu aquam.* Hinc verba nostra, נִגָּרוֹת בְּיוֹם אַפּוֹ, recte verti possunt: *diffluentia* scil. erunt cuncta impii, velut aquae effusae omnia ejus bona diffluent, *die irae ejus* scil. Dei. Ad נִגָּרוֹת subaudiendum est ex יְבוּל nomen cognatae notionis, טוֹבוֹת, *bona*, aut תְּבוּאוֹת, *proventus, reditus* (Levit. XXV, 15.) Chaldaeus: מַשְׁחֵיהּ וְחַמְרֵיהּ מַזְדַּלְפָן בְּיוֹמָא דְרוּגְזֵיהּ, *oleum et vinum ejus defluent in die furoris ejus.* Hieronymus verbum נָגַר *trahendi* significatu cepit, Aramaeis usitato, ut נגּרות sint *tractiones*, vertitque: *detrahetur in die furoris Dei*, ab excelso gradu ad infimam usque conditionem a Deo irato detrudetur. A *trahendi* notione Michaeli l. c. נִגָּרוֹת sunt *quae per vim abstraxerat* impius. A. Schultens, qui verbo נָגַר vim *bullientis fervoris* tribuit (cf. Ejus librum de *Defectibus hodiernis Linguae Hebraeae*, §. LX. seqq.), ex arabico نغر, inde in Commentar. ad h. l. nostra verba sic reddit: *exaestuantes fluctus irae in die nasi ejus aestuantis*, quos existimat proventus reditusque domus improbae, de quibus in priore hemistichio. Doederlinio נִגָּרוֹת sunt *καταφερόμενα*, *aquae irruentes et rapaces.* „Ultima, addit,

addit, calamitas, post thesaurorum familiaeque jacturam domicilii interitus, procella irruente. Haec omnia non sine allusione ad Iobi fata proponi, sponte patet."

29. זֶה חֵלֶק־אָדָם רָשָׁע מֵאֱלֹהִים *Haec* est *pars*, portio, sors, *hominis impii*, quam scilicet feret *a Deo*, poena, quam velut pro portione sua a Deo sibi ordinata obtinebit. Aben-Esra haec verba habet pro mimesi hominum, qui ita dicturi sint, ubi tale exitium impio supervenisse viderint. Sed est potius hujus totius loci epilogus per epiphonema. Similis conclusio supra in fine sermonis secundi Bildadi, XVIII, 21. Ut illa vero, ita et haec, invidiose in Iobum directa est. וְנַחֲלַת אִמְרוֹ מֵאֵל *Et* haec est *haereditas dicti ejus a Deo*, i. e. quae ei addicta est et decreta a Deo poena, quam feret a Deo, juxta sententiam de eo pronunciatam. אִמְרוֹ passive accipiendum, et quidem verbo אָמַר *addicendi, decernendi* notione sumto, ut 1 Reg. XI, 18. Habac. III, 9. Alii active intelligunt, hoc sensu: haec est haereditaria portio, quam feret ob sermones, impie et insolenter in Deum effusos, ut hoc in Iobum contorqueatur, qui in Deum atrocia dixerat, juxta illorum sententiam. Ita Hieronymus: *et haereditas verborum ejus a Domino.* Alii אֹמֶר h. l. putant significare *rem, negotium, statum, conditionem*, ut crebro דָּבָר, *sermo*, eodem modo dicitur, et eundem usum arabci أمر pluribus exemplis docuit A. Schultens ad h. l. Quid sit sequutus Alexandrinus, quum אִמְרוֹ vertit (κτῆμα) ὑπαρχόντων αὐτῷ, non facile est conjectare, nisi *sermonem, sententiam* intellexerit, quasi diceret, possessio rerum ad eum spectantium, ex sententia scilicet et decreto judicis. Pro מֵאֵל posuit *παρὰ τοῦ ἐπισκόπου*, Dei haud dubie providentiam et pervigilem oculum in impios, qui se eum latere putant, dum impune hic omnia pro arbitratu suo agunt, significare voluit.

IOBUS.

IOBUS.

Cap. XXI.

ARGUMENTUM.

Hac postrema oratione secundi congressus cum sociis, Iobus non solum Zopharo, qui proxime multis verbis egerat de exitio improborum in hac vita, respondet, sed et ceteris, qui eadem in re plurimum immorati fuerant, ut ostenderent, impios, etsi hic aliquandiu floreant, et in summum rerum fastigium evehantur, tandem tamen poenas in hac vita dare, et misere perire. E contrario nunc Iobus ostendit, impios hic florere ad mortem usque cum tota posteritate, ac non solum suaviter et feliciter vivere, sed et suaviter mori, neque ita affligi et cruciari ipsos, aut eorum deleri memoriam, ut Zopharus, et socii dixerant: itaque nec hujus vitae felicitatem pietatis ac probitatis argumentum esse, nec calamitates signum impietatis, contra socios, qui ex afflictionibus praesertim ita gravibus Iobi, colligebant eum impium esse ac Deo invisum. Primis quinque aut sex versiculis varie attentionem captat, et sibi conciliare studet; inde ad rem veniet, et eorum sententiam refutare incipiet, Vs. 7. et seqq.

XXI. 1. Tum Iobus respondit in hunc modum:
2. Auscultate sermonem meum,
Quod sit pro vestris consolationibus.
3. Ferte me dum loquor,
Et postquam loquutus fuero, illudite.
4. Num ad hominem questus est meus?
Quae igitur non intolerantius dolerem?
5. Adspicite me et obstupescite
Manu ori admota.
6. Quoties recordor, perturbor,
Corripitque corpus meum horror.
7. Cur impii vivunt, durant,
Opibusque pollent?
8. Eorum progenies stabilis coram ipsis,
Eorumque posteritas spectantibus ipsi conditur.
9. Domos habent a pavore salvas,
Non divino tanguntur verbere.
10. Eorum boves, quod conceperunt, servant;
Pariunt buculae, nec abortum patiuntur,
11. Emittunt ovium ritu suos parvulos,
Eorumque nati saliunt.
12. Cantant ad tympanum et citharam,
Laetantur ad sonum fistulae.
13. Transigunt feliciter aetatem,
Et momento ad orcum descendunt.
14. Quanquam Deo dixerunt: facesse a nobis!
Tuas quidem nosse vias nobis non libet.
15. Quis est Omnipotens, ut ei serviamus?
Aut quid nobis eum interpellare proderit?

16. En!

En! non in manu habent bonum ſuum! 16.
Sed abſit a me improborum conſilium!
Quoties lucerna impiorum extinguitur, 17.
Irruitque in eos exitium,
Deo eis in ira portiones admetiente?
Quoties ſimiles eos vidimus actae a vento 18.
paleae,
Ventique turbine raptae glumae?
„At ſervat Deus natis patris crimina.“ 19.
Ipſi rependat, et ipſe experiatur!
Sentiant ipſi paratam ſibi perniciem, 20.
Propinatumque ab Omnipotente irae calicem hauriant.
Quam enim agit ille curam ſuorum poſt 21.
mortem?
Menſiumque ſuorum numero exacto? —
Sed numquid Deum quispiam docebit ſcien- 22.
tiam?
Hunc, qui regit ſuperos? —
Hic moritur plenus fortunarum, 23.
Ab omni parte quietus et felix;
Cujus pecoroſa latifundia lacte plena, 24.
Et oſſa irrigata medullis.
Ille moeſto moritur animo, 25.
Cum nullo fruitus eſt bono.
Una ambo humi jacent, 26.
Vermibus operti.
Novi ego ſenſa animi veſtri, 27.
Et cogitata, quibus me injuria afficitis.

28. Quippe qui dicitis: ubi eſt domus ingenui?
Ubi impiis habitata tabernacula?
29. Annon viatores interrogaſtis?
Ab iisque facta indicia nonne cognoſtis?
30. Subducitur malus diei exitii,
Die ultionis ad ſepulchrum deducitur.
31. Quis eum coram redarguit ob vitam ſuam?
Quodque patravit, quis rependit illi?
32. Cum pompa ille ad ſepulchrum deducitur,
Poſtquam tumulo invigilaſſet.
33. Dulces ei glebae vallis,
Trahitque poſt ſe cunctos homines,
Sicut eorum, qui ipſum praeceſſerunt, nullus eſt numerus.
34. Quomodo igitur me tam inaniter conſolamini?
Maneut reſponſa veſtra perſida!

NOTAE

in

Cap. XXI.

2. שִׁמְעוּ שָׁמוֹעַ *Audite audiendo*, i. e. attente audite, Infinitivus Imperativo additus intendit ſenſum, ut Jeſaj. LXVI, 10. שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ, *Laetamini cum ea laetando*, i. e. vehementer gaudete. Habac. II, 3. בֹּא יָבֹא, *veniendo veniet*, i. e. certo veniet. Cf. Jerem. XLVI, 5. Thren. I, 8. Plura de hac loquendi formula vid. in Storrii *Obſervatt.* p. 316. et in Gesenii *Lehrgeb.* p. 778. Haec ipſa verba, h. l. uſurpata, aderant ſupra XIII, 17. — וּתְהִי־זֹאת תַּנְחוּמֹתֵיכֶם *Eritque hoc*, ſi me attente audie-

dieritis, *consolationes vestrae*, id habebo pro consolationibus, quibus vos oportuerat me solari. Venistis, ut me consolaremini. Id tantum abest, ut faciatis, ut me potius exasperetis, et meum dolorem augeatis; equidem si me patienter audieritis, id mihi vestrarum consolationum loco fuerit. Male Hieronymus: *et agite poenitentiam*, quia verbum נִחַם in Niphal *poenitendi* significatu sumitur. Sed תַּנְחוּמִים et תַּנְחוּמוֹת non nisi *consolationes* sonat, cf. supra XV, 11. Jesaj. LXVI, 11., et verbum infra Vs. 34. et XVI, 2.

3. שָׂאוּנִי וְאָנֹכִי אֲדַבֵּר, *Ferte*, sustinete *me*, *et* s. dum *ego loquar*, me patienter pro me dicentem, et caussam meam agentem audite, וְאַחַר דַּבְּרִי תַלְעִיג *Et post loqui meum*, postquam loquutus fuero, *subsannabis*, hoc specialiter in Zopharum dicit, vel certe sub unitatis numero omnes comprehendit: quivis vestrum, si tum jure poterit, me subsannare et illudere pergat. Hieronymus videtur ita distinxisse: *et postea, sermonem meum ridebis;* vertit enim: *et post mea, si videbitur, verba ridete.* Sensus eodem recidit. לָעַג in Kal et Hiphil idem notat, cf. Ps. XXII, 8. Nehem. II, 19. III, 33. 2 Paral. XXX, 10.

4. הֶאָנֹכִי לְאָדָם שִׂיחִי *Num quod ad me attinet ad hominem querela mea?* i. e. an vero mihi sermo cum homine, ut vobiscum, instituitur, ac non potius cum Deo? Et supra XIII, 3. dixit, se coactum esse ad Deum sermonem convertere, et suam caussam exponere ei, qui suam innocentiam norit. Igitur debetis me patienter audire, qui vos disputatione mea non petam, sed in Deum ipsum totam orationem transferam. שִׂיחַ *Meditatio, oratio querula*, de querelis Iobi adfuit VII, 13. IX, 27. X, 1. וְאִם־מַדּוּעַ לֹא־תִקְצַר רוּחִי *Et cur non abbreviaretur spiritus meus?* Quum mihi sermo sit cum Deo, a quo tamen ita afflictus non exaudior, nec ullum tanti mali levamen sentio, an non merito intolerantius doleo, et moerore conficior? Sane justissima mihi caussa est.

Si cum homine ſermones haberem, cui pro libidine ſua poſſem reſpondere, decederet forſan aliquid de meo tanto dolore; nunc, quum Deum compellare cogar, a vobis ita discruciatus, nec ejus a me iram averte poſſim, cur non indulgerem dolori meo? Voluit a ſui doloris magnitudine, propter quam ad Deum orationem ſua cogatur convertere ab hominibus derelictus, ſocios attentos reddere: qui ab homine ſolatium non inveniat, ſed nec a Deo, in quam tamen reſpicit, mitigationem doloris ſentiat. אם ante מַדּוּעַ interrogationi ſervit, ut infra XL, 9., et ſaepius. Aut compendii cauſa ob πάθος dictum eſt ἀσυνδέτως pro וְאִם וּמַדּוּעַ, *et an, et cur non abbreviatur ſpiritus meus?* Alii poſt וְאִם ſubaudiunt כֵּן הוּא, *quod ſi ita eſt* i. e. quod ſi mihi cum Deo ſermo eſt, non cum homine, non vobiscum, cur non arctaretur animus meus? Locutione הַקְצִיר רוּחַ indicatur *impatientia doloris* et *indignatio*, vid. Proverb. XIV, 29. et cf. not. ſupra ad VI, 11. Hieronymus hunc Verſum ſic reddidit: *Numquid contra hominem disputatio mea eſt, ut merito non debeam contriſtari?* Quod ſic explicant, ſe merito attentionem poſtulaſſe, quippe qui non de re humana aliqua, ſed de re graviſſima, et quae ad Deum ipſum ſpectat, de providentia, deque impiorum ſuppliciis, piorum aerumnis, et juſtitia Dei, controverſia agatur. Alia prorſus ratione A. Schultens ſenſum conſtituit: *profecto ego, ad hominem*, more humano, *querela mea: quod ſi? cur non taedio adificerer?* vel, *impatientius agerem?* Ad quam interpretationem commendandam et illuſtrandam hoc addit: „ה mihi jam non interrogat, ſed adfirmat, ut ſaepe. לְאָדָם *ad inſtar hominis*, ad morem hominis, *ſuas ſe querelas fudiſſe* dicens, oſtendit, ſe non ex contumacia in Deum: multo minus ex impietate, in eas erupiſſe, ſed anxietate pectoris oppreſſi, laxationem aliquam quaerentis. Eandem interpretationem et Beno in Nott. ad H. A. Schultenſii verſionem ſequutus, Verſum ita vertit: *Mihine licet humano more queri? quodſi vero,*

vero, quidni indulgerem dolori? לְ monet h. l. subservire comparationi, ut supra XV, 24. XVIII, 14.

5. פְּנוּ־אֵלַי וְהָשַׁמּוּ *Respicite ad me et obstupescite*, i. e. obstupescetis. Sic saepe Imperativus loco Futuri, ut nos etiam loqui solemus. Cf. 2 Reg. V, 10. Jerem. VI, 16. Ps. LI, 20. Non solum, inquit, velim, ut me audiatis, verum etiam ut me respiciatis, ita graviter afflictum, vim doloris mei et gravitatem aerumnarum expendentes, uti par est. הָשַׁמּוּ Imperativus *Hiphil* (pro הָשִׁמּוּ, sicuti et in Praeterito הֵסַבּוּ, *circumduxerunt*, 1 Sam. V, 10., pro הֵסֵבּוּ dicitur), sumitur h. l. intransitive, ut Participium ejusdem conjugationis, מַשְׁמִים, *obstupescens*. Ezech. III, 15. In quibusdam exemplaribus scribitur וְהֻשַּׁמּוּ, quasi ex forma Hophal, i. e. *ad stuporem adducamini*. At conjugatio Hophal Imperativo caret, ex communi Grammaticorum consensu, observante Buxtorfio *Thesaur. Grammat.* L. I. Cap. XXVIII. p. 182. Alias levioris momenti varietates in hujus vocis scriptione, vid. in Nott. critt. ad Biblia Halensia. וְשִׂימוּ יָד עַל־פֶּה *Et ponite manum super os*, s. ut Hieronymus, *et superponite digitum ori vestro*, i. e. silentium vobis imponetis, et prae stupore silebitis, nec habebitis, quid loquamini, considerato propius dolore meo tanto, praesertim qui mihi, tam innocenter ante acta vita, acciderit. *Manum ori imponere* gestus illius, qui prae admiratione et stupore silentium sibi imponit, vid. infra XXIX, 9. XL, 4. Mich. VII, 16. Proverb. XXX, 32. Sic Juvenalis *Sat.* I. *Digito compesce labellum.*

6. וְאִם־זָכַרְתִּי וְנִבְהָלְתִּי *Quum recordor, sum attonitus*, quoties animus meus miseriae meae magnitudinem revolvit, non possum, quin sim attonitus. וְאָחַז בְּשָׂרִי פַּלָּצוּת *Et apprehendit caro mea horrorem*, hypallage, qualis supra XVIII, 20. aderat, pro, carnem meam corripit horror. Alii hunc Versum cum proximo hoc sensu connectunt: totus horreo, ubi ei mei doloris recordor, et simul etiam quum subit menti quaestio sequens, cur feli-

feliciter vivant impii, ego vero innocens affligar ita; ut ſuam conditionem cum ſequentibus conjungat. Quaſi diceret: propterea et mei doloris gravitas, et ejus, quod dicturus ſum, magnitudo, quod mihi, quoties memini, horrorem affert, debet vos ad me audiendum, et mei miſerendum incitare.

7. מַדּוּעַ רְשָׁעִים יִחְיוּ *Cur impii vivunt?* ſcil. incolumes et felices, ut in ſolenni illa accalamatione יְחִי הַמֶּלֶךְ, *vivat rex!* 1 Sam. X, 24. 1 Reg. I, 39. עָתְקוּ *Durant*, quod alii exponunt יִזְקִינוּ, *conſeneſcunt* (ſic Alexandrinus, πεπαλαίωνται), alii, ut Aben-Eſra, pingueſcunt et augeſcunt durabili opulentia. Ita Chaldaeus: אִתְקִיפוּ, *confortati ſunt.* Concinit arabicum عتق, *recte et bene ſe habent opes, greges* etc. alicujus. Cf. A. Schultensii *Commentar. ad Proverb.* VIII, 18. p. 74. גַּם־גָּבְרוּ חָיִל *Imo etiam invaleſcunt*, praevalent, *robore* ſ. *viribus*, facultatibus, potentia et honore, quomodo חַיִל et Pſ. LXII, 11. et ſaepius uſurpatur. Chaldaeus: קְנוֹ נִכְסִין, *poſſident divitias.* Maximis opibus fortunisque florent. Contradicit ei, quod dixerat Zophar XX, 5., impiorum felicitatem cito perire. Video, inquit, ego pleroſque florere, et diu rerum proſpero ſucceſſu uti ad mortem usque, una cum eorum liberis et tota poſteritate, ut ſequitur. Illud מַדּוּעַ vero, *quare?*, poſſit etiam cum ſtomacho pronunciatum intelligi, ut velut querens de ſuo ſtatu hoc dicat non ſolum ad ſocios, ſed ad ipſum Deum, ejus judicia admirans, ut Jer. XII, 1. et auctor Pſ. LXXIII, Vs. 2. ſeqq.

8. זַרְעָם נָכוֹן לִפְנֵיהֶם עִמָּם *Semen eorum ſtabile*, firmatum ac proſperum (Hieronymus: *permanet*), *coram ipſis, una cum ipſis*, aeque ac ipſi; habent coram ſe florentes ſuos liberos, nemine eorum, quamdiu ipſi vivunt, intereunte, וְצֶאֱצָאֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם *Et germina eorum ob oculos eorum*, eorum poſteri ob oculos eorum verſantur

fantur in fumma profperitate. Quidam fementim, fruges, et terrae plantas intellexerunt, quod grandine et aliis e coelo injuriis non percutiantur, nec aliis vitiis laborent, fed vireant et profpere cedant. Sed non dubium, prius effe rectum; confutatur enim hisce verbis, quod focii fupra XVIII, 19. et XX, 10. 26. de interitu pofteritatis impiorum dixerant. צֶאֱצָאִים, *Germina e terra exeuntia,* metaphorice liberos aut pofteros ab aliquo defcendentes et exeuntes fignificare vidimus fupra ad V, 25.

9. בָּתֵּיהֶם שָׁלוֹם מִפָּחַד *Domus eorum pax,* in pace, pacatae (cf. not. fupra V, 24.), *a pavore* liberae, i. e. tranquillae et omni metu calamitatis et moleftiae vacuae. וְלֹא שֵׁבֶט אֱלוֹהַּ עֲלֵיהֶם *Nec virga Dei fuper illos,* quum ceteri calamitatibus involvuntur et affliguntur, ex eorum numero non funt; foli hominum a plaga communi funt immunes, quafi illis parcat Deus. Cf. Pf. LXXIII, 5. *Virga Dei* h. l. aliter fumitur, quam Pf. XXIII, 4., ubi de paftorali virga dicitur, qua nos ducit, haec vero eft, qua percutit, ut fupra IX, 34.

10. Verba שׁוֹרוֹ עִבַּר וְלֹא יַגְעִל haud pauci fic reddunt: *bos ejus,* fcil. cujuslibet illorum (improborum) *praegnat,* init, gravidam reddit vaccam, *nec projicit* fcilicet femen temere et extra matricem vaccae, ita ut ex eo non fiat gravida. Sed oftendit Bochartus *Hieroz.* P. I. L. II. Cap. XXX. (Tom. I. p. 291. edit. Lipf.) verbum עֲבַר in Chaldaica dialecto, unde nofter illud mutuatus eft, de mare, feminam ineunte, vel impraegnante, ne femel quidem, fed de femina, quae concipit, paffim ufurpari, tam in conjugatione *Kal,* ut Pf. LI, 8. et Gen. XVI, 5. in paraphrafi Hierofolymitana et Jonathanis, quam in *Pael,* i. e. *Piel,* quod hic extat, ut Genef. XVI, 11. et XXXVIII, 25. (מְעַבְּרָא *gravida*), itidemque in *Ethpael* Genef. XIX, 36. XXI, 2. al. Quum igitur עִבֵּר ex conftante ufu loquendi non fit *impraegnare,* fed *concipere,* fequitur, שׁוֹר h. l. de *bove femina* capiendum effe, eft enim nomen ἐπίκοινον, atque utut femper mafcu-

sculinum, ratione constructionis, tamen ad *vaccas* saepe pertinet, ut Exod. XXXIV, 19. Num. XVIII, 17. Deut. XV, 19. XXXIII, 16. Jud. VI, 25. Cf. Storrii *Observatt.* p. 90. et 140. „Verbum quoque יַגְעִל (Bocharti verbis utimur) ad foeminam referri, palam est. Nam גָּעַל est *rem oblatam respuere,* et *cum fastidio rejicere.* Itaque de bove foemina recte dicitur, *bos ejus concipit,* וְלֹא יַגְעִל, *et semen non respuit,* vel *non rejicit.* At mas quomodo dicit possit *semen rejicere,* aut *non rejicere,* nullus video. Ajunt, sic significari, marem non ejicere semen incassum: quasi hebraeum גָּעַל esset *jacere in cassum,* quod novum est et inauditum. Omnino enim גָּעַל est *aliquid oblatum fastidire,* et *rejicere,* et *spernere.* Neque aliud quicquam sonat [Aliam verbi גָּעַל interpretationem ex dialecto arabica, sed minus commodam, proposuit Michaelis in *Supplemm.* p. 341.]. Verum igitur est, quod diximus, hebraea verba necessario esse reddenda, *bos ejus concipit, et* semen *non ejicit,* aut *non respuit.* Quibus sequentia optime cohaerent: תְּפַלֵּט פָּרָתוֹ וְלֹא תְשַׁכֵּל, *parit juvenca ejus et non abortitur,* ita, ut duo hemistichia hoc solum inter se differant, quod in priore de conceptu agatur, in posteriore de partu. Atque ut conceptui opponitur ejectio seminis e vulva, ita partui abortio. תְּפַלֵּט, *Parit,* a verbo פָּלַט, i. q. מָלַט, permutatione literarum בומף. Proinde utrique verbo hoc commune est, quod, cum in genere significet *liberare,* vel *liberari,* speciatim referantur ad *liberationem ἀπὸ τῶν ὠδίνων, a partus onere et doloribus,* ut Jes. LXVI, 7. וְהִמְלִיטָה זָכָר, *liberata est a mare,* i. e. marem peperit; quod vernacule dixeris: *elle s'est delivrée d'un mâle.* Cf. Jes. XXXIV, 15." Verbum תְשַׁכֵּל h. l. non denotat *orbatus est,* sed, *abortum facit,* ut Gen. XXXI, 38. Exod. XXIII, 26. 2 Reg. II, 19. Cant. IV, 2. VI, 7. Hos. IX, 14. Nam *abortio* partui directius opponitur, quam *orbitas.* Deinde, ut in priore hemistichio ad *conceptum* seminis se habet *ejectio,* ita in isto ad *partum* se habet *abortio.* Veteres in hoc Versu ver-

vertendo invicem dissentiunt. Eorum interpretationes diligenter examinavit Bochartus l. c. Ceterum haec non proprie intelligenda esse, ob Vs. 11. 12., quos cum Vs. 8. et 9. connectendos nemo facile ambigat, plures interpretes jam viderunt; nam יְלָדִים et עֲוִילִים Vs. sequ. ad *foetus pecudum* referre, nimis violentum. Unde patet, non sine gravi incommodo *foeturam boum* inseri in descriptionem, quae in *generis seminisque improbi multiplicationem* laetissimam se diffundit. Putarunt igitur aliqui *allegorice* haec esse capienda, ut *vaccis* et *buculis* h. l. significentur *uxores* et *pellices*, quae foecundam alvum solvant in prolem, totis gregibus sese diffundentem quaquaversum. Ego mallem hunc versiculum potius pro *adagio* habere, in eos frequentato, quibus omnia prospere et pro voto cedunt, atque uti par est, nihil sinistre.

11. יְשַׁלְּחוּ כַצֹּאן עֲוִילֵיהֶם *Emittunt*, scil. improbi, *tanquam ovium greges*, *parvulos suos* (cf. de עֲוִילִים not. supra ad XIX, 18.), i. e. prae copia huc illuc libere velut laxant ovium more per campos emissarum: et simul laetitia significatur, et quod in luce hominum prae potentia versentur. וְיַלְדֵיהֶם יְרַקֵּדוּן *Et nati eorum saliunt*, prae gaudio et rerum successu, ut agni primum editi. Hieronymus: *exsultant lusibus*. Sunt, qui de vitulis intelligant, recens natis, ut descriptio foecunditatis gregum continuetur. Sed de filiis ob similitudinem ab ovibus sumtam, satius est, exponere. Gregatim filios emittunt, exsilientes ovium more. Berg l. l. supra ad Vs. 4. hunc Versum ita vertit: *Paratissimos habent velut greges vernarum, servosque promtos servitio.* עֲוִילִים sunt ei *domestici*, collato Arabico عيال (cf. not. supra ad XIX, 18.), „quos quidem," inquit, „h. l. *vernas* fecerim, hac praesertim de causa, quia statim pro iis יְלָדִים *domi nati servi*, vel et universe *servi*, substituuntur."

12.

12. יִשְׂאוּ כְּתֹף וְכִנּוֹר *Attollunt* fcil. קוֹל, *vocem*, f. רִנָּה *jubilum* (ut Jer. VII, 16. XI, 14. coll. Jef. XLII, 11. Pf. LXXXI, 3.) *cum tympano et cithara*, five, quum in quibusdam exemplaribus fcriptum fit כְּתֹף, *ficut tympanum*, perfonant velut tympano et cythara, ita laetantes, ac fi tripudiarent ad fonum tympani et citharae. וְיִשְׂמְחוּ לְקוֹל עוּגָב *Et laetantur ad vocem, fonum pfalterii.* De עוּגָב vid. not. ad Pf. XXXIII, 2.

13. יְבַלּוּ *Inveterant*, f. *ad vetuftatem producunt* (Jef. LXV, 22.), vel, ut legi praecipitur ad marginem, יְכַלּוּ, *confumunt*, transigunt; fenfus utrinque idem. בַּטּוֹב יְמֵיהֶם *In bono dies fuos*, vitam agunt et traducunt fuavem et jucundam ad mortem usque. At ubi mors advenit, feliciter etiam et fuaviter moriuntur, ut vixerant. Ad felicitatem enim etiam mortis conditio requiritur. Hoc eft, quod fubdit: וּבְרֶגַע שְׁאוֹל יֵחָתּוּ *Et momento ad infernum defcendunt*, non diutino et lento morbo cruciantur, contabefcunt, et conficiuntur, ut faepe pii aut alii homines diuturnis calamitatibus et longis morbis vexantur, fed facile, repente et fuaviter moriuntur, cito et facillimo mortis genere hinc abrepti, quo minimum doloris fentiant, quale mortis genus inter omnia laudabat et fibi optabat accidere Julius Caefar, auctore Suetonio. De improborum εὐθανασίᾳ loquitur quoque, ex quorundam fententia Pfalm. LXXIII, 4., vid. not. ibid. Sunt, qui בְּרֶגַע exponant quafi בְּמַרְגּוֹעַ *in quiete* (Jerem. VI, 16.), i. e. placide et leniter. Sed ex ufu loquendi בְּרֶגַע ubique eft *fubito, repente*, quod et h. l. fenfum commodum fundere vidimus. יֵחָתּוּ a rad. נָחַת *defcendit*, pro יֵחָתוּ in paufa, refoluto Camez in Patach et Dagefch euphonicum. Cf. Alting *Fundamm. Punctat. Ling. S.* p. 235. et 349. Aliis eft Niphal verbi חָתַת *confternatus eft* (coll. infra XXXIX, 22. יֵחָת), ut verba noftra ita fint reddenda: *vix momento infernum horrent*, inferni et mortis pavores vix fentiunt. Storr in *Obfervatt.* p. 426. in accufativo שְׁאוֹל (*ad* orcum) latere verbum *defcendere*;

dere, aut simile aliud existimat, et hebraea ita reddit: *momento* detruduntur in *orcum* et *consternantur.* „Nisi," addit, „verbo חַת cum Michaeli significationem arabici حتّ tribuere malis, et vertere: momento in orcum *defluunt*, quemadmodum folia ex arboribus." Sed quod prius attulimus, concinniorem sensum reddere videtur, etsi grammatica analogia magis radicem חָתַת requirit. Sunt enim cognatae radices, quarum formae haud raro miscentur. *Descendendi* notionem expressit quoque Hieronymus: *in puncto ad infernum descendunt.* Et Chaldaeus: לְבֵי קְבוּרְתָּא נָחֲתִין *in locum sepulchri descendunt.*

14. Enotatur character apertae improbitatis, quae contemtum Numinis prae se ferat, Deoque vel illudat, vel insultet. וַיֹּאמְרוּ לָאֵל סוּר מִמֶּנּוּ *Dicunt* (scil. impii illi, quorum felicitatem ad mortem usque antea exposuerat) *Deo, recede a nobis;* cf. infra XXII, 17. Jes. LIX, 13. — וְדַעַת דְּרָכֶיךָ לֹא חָפָצְנוּ *Et τὸ scire,* notitiam *viarum tuarum non cupimus. Viae Dei* h. l. sunt, quibus vult homines ambulare, ut Ps. XXV, 4., ad quem loc. vid. not.

15. מַה־שַּׁדַּי כִּי־נַעַבְדֶנּוּ *Quid est Omnipotens, ut serviamus ei,* ut debeamus eum colere? Similia vid. Exod. V, 2. Proverb. XXX, 9. Mal. III, 14. — וּמַה־נּוֹעִיל כִּי נִפְגַּע־בּוֹ *Et quid proficimus, quod* precibus *ei occurrimus?* ei supplicamus? precibus nostris sollicitemus? quomodo verbum פָּגַע cum ב constructum et Ruth. I, 16. Gen. XXIII, 8. Jerem. VII, 16. usurpatur. Bene Hieronymus: *et quid nobis prodest, si oraverimus illum?*

16. הֵן לֹא בְיָדָם טוּבָם *En! non est in manu eorum felicitas eorum!* Ironice haec esse capienda, mirum est, ante A. Schultensium tot interpretum neminem perspexisse. Primus igitur ille sensum recte sic exposuit: „En nunc, quod vos contenditis, non habere improbos stabilem felicitatem! Contraria omnia oculis cernere est quo-

quotidie. Innumera exempla talium improborum, mortem usque continua felicitate fruentium, quales descripsi; paucissima eorum, quos vos depinxistis, p. omnibus extirpatos, cum sua sibi prole, ac posterit הֵן et supra VIII, 19. in ironia adhibitum vidimus: *E hoc est gaudium viae ejus!* SCHNURRERUS tamen *Dissertatt.* p. 258., subaudita, hujus Versus initio, mula אֲמַרְתֶּם, adversariorum sententiam putat a Iobo c memorari hoc animo, ut eandem nunc neget atque « futet. J. P. BERG quoque in *Animadverss.* H. A. Scl tensii versioni adjectis, p. 242. (ubi totum hunc lo usque ad Capitis finem tractavit), „quae objici for inquit, „a Tsopharo aut quo alio sodalium posse vi rentur, illa praeveniendo Iobus occupat Vs. 16., oc pataque diluit Vs. 17. et 18. Par ratio est eorum, q Vs. 19., itemque Vs. 22. et 23. dicta prolata legun Quare subaudienda, loco quoque, verba ejusmodi s quae vel objicientis, vel et objecta diluentis, perso designandae inserviant." Mihi tamen potior videtur, c quod ad hunc Versum attinet, interpretandi ratio, A. Schultensio proposita, quam et Dathio placuisse vic Posterius hemistichium, עֲצַת רְשָׁעִים רָחֲקָה מֶנִּי, *consili impiorum talium procul a me sit,* per affectum inte ritur a Iobo ad declarandum, quam parum impiis in deat istam eorum felicitatem, et quantopere illorum s tentiam et institutum aversetur. רָחֲקָה in Praete enunciatum esse *vi imperandi,* ex solenni more Arabı quo *imprecationes* et *detestationes* hoc modo proferu ad majorem emphasin, apposite monuit A. Schultens, exempla attulit formulas لَعَنَهُ ٱللّٰهُ, *maledi ei Deus,* pro *maledicat;* تَعِسْتَ, *lapsasti,* *lapses, male pereas!* بَعِدْتَ *abiisti,* *upage in malam rem!* Cf. not. nostr. ad Ps. XXII, p. 621.

17. כַּמָּה h. l. non esse *adfirmantis* et *augentis*, ut Ps. LXXVIII, 40., sed *negantis* et *minuentis*, ut supra XXIII, 23., jam a pluribus observatum. Igitur verba, כַּמָּה נֵר־רְשָׁעִים יִדְעָךְ, ita sunt vertenda: *quotusquisque vero improbus est, cujus lucerna extinguatur?* In formula נֵר יִדְעָךְ aperta est allusio ad dictum Bildadi XVIII, 5. ubi not. vid. Rarum est, inquit, improbos notabiliter puniri; hinc non timent magnopere, atque hac etiam in parte non sunt infelices. Quoties, pergit, videmus, וְיָבֹא עָלֵימוֹ אֵידָם *quod venit super eos exitium eorum?* Raro sane. De nomine vid. not. ad XVIII, 12. Suffixum ad אֵידָם non est *agentis*, quasi significetur *malum ab iis in alios paratum*, sed passivum, *exitium ipsis infligendum*, sive, quo digni sunt. In ultimo hemistichio, חֲבָלִים יְחַלֵּק בְּאַפּוֹ, ambiguum est nomen חֲבָלִים, quod vel est pluralis a חֵבֶל, dolor (cf. Jerem. XIII, 21., infra XXXIX, 3. al. 5.), vel a חֶבֶל *funis* (2 Sam. VIII, 2. Jer. XXXVIII, 13.). Si prius, cum Alexandrino et Hieronymo, adsciscas, ita hebraea reddenda erunt: quoties *dolores distribuit* illis Deus pro sorte et portione, *in ira sua?* Si posterius, hoc modo: quoties *funes partietur* Deus *in ira sua?* i. e. dividet illis et assignabit pro portione ipsorum poenas illis destinatas et decretas, velut hereditario jure, ut allusio sit ad verba Zophari supra XX, 29. *Haec est portio impii a Deo, et hereditas. Funiculis* enim haereditariae portiones terrae dividebantur, unde *funes* pro sortibus et portione hereditaria, ut Ps. XVI, 6., ad quem loc. not. cf. Ita h. l. Chaldaeus: עַדְבִין יִפְלִיג בְּרוּגְזֵיהּ *sortes dividet in furore suo.* Simplicius tamen videtur prius illud, ut חֲבָלִים sint *dolores*. Schnurrero tamen sunt *funes*, quibus h. l. idem significari existimat, quod Ps. XI, 6. פַּחִים, nempe *fulmina*, quae cum laqueis catenisque comparare solenne est Orientalibus.

18. Repetendum est ad hunc Versum ex superiore כַּמָּה, *quoties* יִהְיוּ כְּתֶבֶן לִפְנֵי־רוּחַ, *erunt instar paleae coram*

coram vento? ut, Deo judicium in eos-exercente, r
poſſint coram eo ſubſiſtere, ſed protinus auferantur
pereant? Raro ſane, inquit, hoc accidere video, con
aſſidua felicitate utuntur. וּכְמֹץ גְּנָבַתּוּ סוּפָה, *Et ſi*
gluma, quam ſurripit turbo? Suffixum in גְּנָבַתּוּ p
relativum h. l. ſubaudiendum facit Accuſativum, ut Pſ. I,
ubi eadem comparatio, כַּמֹּץ אֲשֶׁר־תִּדְּפֶנּוּ רוּחַ, eſt imp
ſicut gluma, quam ventus diſpergit.

19. Occupationem et conceſſionem objectionis
ſociis factae, qui ſubinde dixerant, ſi non puniantur i
pii ipſi, tamen reſervari poenam filiis, hoc Verſu con
neri, viderunt jam plures ex Hebraeis interpretes,
Jarchi, Nachmanides, Levi Gerſonides, agnovitque in
noſtrates Coccejus, qui recte obſervavit, ſigna, quib
objicientis et reſpondentis verba diſtinguantur, ſae
omitti, vocemque vivam facile illis carere. Huic ſu
ſcripſerunt A. Schultens, Schnurrer, Berg, aliique r
centiores. Subaudiendum igitur hujus Verſus ini
אֲמַרְתֶּם, *dicitis;* אֱלוֹהַּ יִצְפֹּן־לְבָנָיו אוֹנוֹ, *Deus repon*
recondit *filiis ejus nequitiam ejus,* hoc mihi tacita c
gitatione objicietis, impii ſi ipſi poenas promeritas eff
giant, non tamen evaſuros filios poſterosve, quibus i
Dei recondita quaſi in theſaurum, ut in ipſis et patr
plectantur. Hoc ita concedit agnoſcitque Iobus, ut ſim
reponat, poenam liberis inflictam non ſatisfacere juſtiti
divinae, quae ipſos parentes etiam punire deberet, ipſ
potius, dum vivant, moleſtiarum ac dolorum ſenſu af
ciendos eſſe, poſterorum enim curam ipſos non habe
poſtquam e vita diſceſſerint (Vs. 21.). Igitur alter
hujus Verſus hemiſtichium continet Iobi reſponſum,
ſociorum objectionem priori hemiſtichio propoſita
יְשַׁלֵּם אֵלָיו וְיֵדָע At *retribuat ei* ipſi, ſcil. Deus, repe
dere illi ipſi deberet, *et cognoſcat,* i. e. ſentiat, exp
periatur, ut Ezech. XXV, 14. וְיָדְעוּ אֶת־נִקְמָתִי *cogn*
ſcant, ſentiant, *ultionem meam.* Cf. Jeſaj. IX,
Hoſ. IX, 7.

20. יִרְאוּ עֵינָיו כִּידוֹ *Videant*, videre deberent, *oculi ejus fraudem ejus*, i. e. fraudem et insidias, divinitus ei structas et paratas, ad ipsum subito involvendum atque perdeudum. כִּיד hoc solo V. T. loco occurrens ex arabico كَيْدٌ, *dolus, stratagema*, optime illustravit A. Schultens in Commentario ad h. l., ostenditque saepe usurpari de *fraude in perniciem aliorum*, unde et Scholiastes Haririi Consessu XXI. كيد exponit هلاك, *exitium, perniciem*. Cf. Michaelis *Supplemm.* p. 1262. וּמֵחֲמַת שַׁדַּי יִשְׁתֶּה *Et de ira Omnipotentis bibat.* Supplicia impiis a Deo irato immissa saepe sistuntur figura *calicis* potione venenata impleti, improbisque propinati. Vid. Deut. XXXII, 33. Jesaj. LI, 17. 22. Jer. XXV, 15. Apocal. XIV, 8. In חֵמָה respicitur simul notio *veneni*, certissimam mortem inferentis, quae supra VI, 4. et alias extat. Sunt, qui hac figura allusum putent ad poenam capitalem veterum, qua venenum bibendum dabatur. Hebraeis tamen hoc supplicii genus numquam fuit usitatum.

21. כִּי מַה־חֶפְצוֹ בְּבֵיתוֹ אַחֲרָיו *Nam quid desiderium ejus in domo sua post se?* Quid curat, quid domui suae, et suis filiis et posteris post se accidat, quum non norit aut curet, quae hic aguntur inter homines? Ea enim mortui ignorant, et, ut supra XIV, 21., Iobus dicebat, mortuus parens non curat, nec scit, an filii quos hic reliquit, sint opulenti an pauperes. Itaque, ut voluptatem non capit, si eis bene sit, ita nec curat, si puniantur, nihil ad illum, qui id non sentiat, qui sentire poterat vivus adhuc. חֵפֶץ h. l. non tam est *voluptas*, quam *studium*, *occupatio*, *negotium*, quo adficitur, ut Cohel. IIII, 1. V, 7. VIII, 6. אַחֲרָיו *Post eum*, i. e. post obitum ipsius, ut Genes. XVII, 19. XVIII, 19. Cohel. III, 22. — וּמִסְפַּר חֳדָשָׁיו חֻצָּצוּ *Et quod ad numerum mensium ejus exacti sunt*, i. e. postquam vitae tempore, ei assignato, est defunctus? Amplificatio τοῦ אַחֲרָיו.

אַחֲרָיו. Verbum חֻצָּצוּ recte obſervavit Coccejus vel a חָצָץ *ſcrupus*, *calculus*, ψῆφος, reddendum eſſe *calculati*, ſ. *ad calculum*, i. e. *pleno numero exeunt*; vel: *in ſortem ei aſſignati ſunt*, a חֵץ, *ſagitta*, quod *ſagittis* ad ſortes trahendas uterentur (vid. Ed. Pocockii *Specimen Hiſtor. Arab.* p. 324.), unde et سهم arabice et *ſagittam* notat, et *ſortem*. Hinc Coccejus noſtrorum verborum ſenſum ita explicavit: quantum homini naturaliter vivere datum, tantum vixit, et, ductis, vel calculis, vel telis, aetatem humanam exigentibus ad numerum, ſinguli non modo anni, ſed et menſes exierunt, nullo calculo, vel telo reſiduo. Similiter Schnurrerus, חָצַץ ſumto *ſortiendi* ſignificatu: *ſinguli, quos vivere datum illi erat menſes, exierunt integro numero, ne unico quidem telo in urna reſiduo*, i. e. vitam ipſe protraxit ab omni graviore caſu, qui immaturam mortem attuliſſet, immunis. Veterum interpretationes examinavit Michaelis in *Supplemm.* p. 890. Ipſe hebraea ſic vertit: *et cum menſes ejus ſorte definiti ſunt?* i. e. poſtquam mortuus eſt? Coll. Pſ. XII, 1., ubi *ſortem mortis* commemorari exiſtimat. Vid. not. noſtr. ad eum loc.

22. Abrumpit hanc diſputationem, et ſe, et ſocios admonens officii hominis in ſuſpiciendis ac non definiendis Dei judiciis, q. d. ne putetis aut veſtrum, aut meum, aut cujusquam mortalis eſſe, ut Deo praefigat, qua ratione ei cum hominibus agendum ſit. הַלְאֵל יְלַמֶּד דָּעַת *Num Deum docebit* ſcil. docens, ſ. quispiam *ſcientiam?* quid facere decebat, velut ei praeſcribens, et terminum praeſtituens, quando, et qua ratione impios debeat punire? Annon novit ipſe, quid ſibi ſit agendum, et quomodo hunc orbem adminiſtrare debeat? דַּעַת h. l. *ſcientia* eſt juſtitiae, in rebus humanis gubernandis obſervandae. Cf. Jeſaj. XL, 14. — וְהוּא רָמִים יִשְׁפּוֹט *Et ipſe ſublimia judicat*, quum judicet coeleſtia, quomodo non et inferiora judicaret? Potes רָמִים vertere *ſublimes*, i. e. ſuperos et ſupe-

ſuperos et coelicolas. Senſus eodem recidit. Angelis jus dicit, et in eos judicium exercet; quis ergo eum docebit, quid in homines et haec inferiora agere, et quomodo ſe gerere debeat? רָמִים quidam *immani faſtu elatos homines* h. l. indicare putant, ut 2 Sam. XXII, 28. Jeſaj. II, 12. ſeqq. Quod tamen ſenſum perquam jejunum reddit.

23. Pergit jam refutare adverſariorum ſententiam, malis mala, bonis bona, pro meritis ſemper contingere, et Dei juſtitiam in fovendis his, puniendis illis, conſtanter poſſe deprehendi; quum contra appareat, Deum hac in re pro arbitrio ſuo agere, neque fortunam ſecundam, qua quis utitur, eum probum, neque adverſam eum improbum arguere. Hinc *alium* omnibus bonis cumulatum et vivere et mori (Vs. 23. 24.), ſub quo *impium* intelligere (recte monente Dathio), tota diſputationis ſeries requirit: *alium* per omnem vitam usque ad mortem adverſa fortuna agitari (Vs. 25.), quod ex oppoſitione de *pio* dictum eſſe apparet. זֶה *Hic,* unus, oppoſitum altero זֶה Vs. 25. Cf. ſupra I, 16. 1 Reg. XXII, 20. Pſ. LXXV, 8. — יָמוּת בְּעֶצֶם תֻּמּוֹ *Moritur in robore* ſ. firmitate *integritatis ejus*, in ſumma felicitate. תֹּם h. l. *integritatem phyſicam*, non *moralem*, ut quidam voluerunt, ſignificat, ut תָּמִים Proverb. I, 12. eſt *integris viribus praeditus*, et מְתֹם Pſ. XXXVIII, 4. Jeſaj. I, 6. *integritas virium.* עֶצֶם *Os*, h. l. pro robore, firmitate, i. q. עֹצֶם, infra XXX, 21. Alii malunt: *in ipſa integritate ejus*, ut Geneſ. VII, 13. בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה *hoc ipſe die.* Add. Gen. XVII, 23. 26. Exod. XII, 17. — כֻּלּוֹ שַׁלְאֲנַן וְשָׁלֵיו *Totus ipſe tranquillus et quietus*, nullis aerumnis, nullis miſeriis adflictus. שַׁלְאֲנַן, hoc ſolo loco obvium, ſignificatione non differre a שַׁאֲנָן (ſpra XII, 5.), vix eſſe poteſt dubium, licet origo ignoretur.

24. עֲטִינָיו מָלְאוּ חָלָב *Loca pecoroſa ejus plena ſunt lacte*, i. e. bonorum omnium affluentia fruitur. Nomen *ἅπαξ λεγόμενον* עֲטִין explicandum eſſe ex arabico

عَطَنٌ et مَعْطَنٌ, *locus circa aquam, ubi pecora procumbunt et bibunt, siti expleta ad pascua reditura*, jam observarunt ex Hebraeis R. Jonas et Aben-Esra, et pluribus comprobavit A. Schultens. Veterum interpretationes percensuit Bochartus *Hieroz.* P. I. L. II. Cap. XLIV. T. I. p. 505. edit. Lips. Placuit ei prae ceteris omnibus interpretatio Syriaca: ܓܢܒܘܗܝ ܡܠܝܢ ܬܪܒܐ, *latera ejus sunt plena adipe*, ut in Hebraeo pro עֲטִינָיו sit עֲטִימָיו (coll. Chald. עֲטִימָא pro אֲטִימָא, *latus*), pro חָלָב autem sit חֵלֶב, *adeps*, reponendum. Posterius expressit quoque Alexandrinus: τὰ ἔγκατα αὐτοῦ πλήρη στέατος, et Hieronymus, *viscera ejus plena sunt adipe.* Sed pro עֲטִינָיו hos interpretes Bochartus בְּטִינָיו, *intestina ejus*, conjicit legisse. Ratio, cur pro עֲטִינָיו mavult עֲטִימָיו, et pro חָלָב potius חֵלֶב legere, est, quod *ossibus*, עַצְמוֹת, in altero hemistichio, melius respondeant *latera*, itidem corporis humani partes osseae, et *medullae*, מֹחַ, magis conveniat חֵלֶב, *adeps.* Eadem ratione motus J. P. Berg in *Nott. versioni H. A. Schultensii adjectt.*, verba nostra ita jubet vertenda: *cujus et membra referta sunt adipe.* Pro עֲטִינָיו putat reponendum עֲצִינָיו, et עֲצִינִים idem notare ait, quod arabicum عَضْوٌ, cujus collectivum أَعْضَاءٌ, *membra.* Sed nihil necesse est, ut receptam scripturam sollicitemus, et pro certis sequamur incerta, quum et ex illa inter utrumque hemistichium justa sit analogia. Nam prius membrum copiam rerum lautarum, posterius jucundum earum usum fructumque cum vigore sanitatis depingit. *Lacte* bonarum rerum affluentiam designari, exemplis pluribus ostendit A. Schultens in *Origg. Hebrr.* L. I. Cap. VII. §. XIII. p. 110. sequ. edit. 1761. De עֲטִינָיו vid. etiam Michaelis *Supplemm.* p. 1884., et not. nostr. (3.) ad Bocharti loc. laudat. וּמֹחַ עַצְמוֹתָיו יְשֻׁקֶּה *Et medulla ossium ejus irrigatur*, ne exarescat, corpore gaudet sano

et

et vegeto. Quidam artificiosius: *et medulla quoad ossa sua potatur*, quod per metonymiam efficientis explicant de eo, quo medulla ossium gignitur, i. e. adipe, rebusque lautis, quibus veluti rigetur, ad ossa irrigatione illa penetrante, cum augmento medullae. Cf. Proverb. III, 8. *Erit hoc sanatio umbilico tuo*, et שִׁקּוּי לְעַצְמוֹתֶיךָ *rigatio ossibus tuis*. Hieronymus: *et medullis ossa ejus irrigantur*.

25. וְזֶה יָמוּת בְּנֶפֶשׁ מָרָה *Et hic*, alius vero (Vs. 23.) *moritur in anima amara*, quum tota vita afflictus fuerit, aegro tandem animo vitam finit. נֶפֶשׁ מָרָה *Anima amara*, amarulentiae omnis sensu gustuque discruciata, cf. supra III, 20. VII, 11. X, 1. Illud jam describit, quod magna ex parte piis accidat. Cf. not. supra ad Vs. 23. Et ad se ipsum haec applicari haud dubie voluit. וְלֹא אָכַל בַּטּוֹבָה *Neque comedit bonum*, numquam bono aut prosperitate est usus. Verbum אָכַל cum ב constructum, ut לָחֶם, *comedit*, Ps. CXLI, 4.

26. יַחַד *Pariter*, cum felix ille, de quo Vs. 23. 24., tum prius infelix, Vs. 25. Utrique, ubi ad pulverem redeundum, simillima forte uti incipiunt, atque a moderatore universi ita exaequantur, et quasi confunduntur, ut ne minimum quidem discrimen probi et improbi appareat. Dispares impii et pii in vita, defuncti pares sunt. Miseriores proinde innocentes in vita et morte, quam improbi. Igitur ratio, quam Deus in distributione sortis felicis aut infelicis inter hominis sequitur, humanae cognitionis limites egreditur, neque ex fortuna secunda aut adversa, qua quis utitur, de ejus pietate et improbitate temere judicium ferendum est. עַל־עָפָר *Super pulvere*, s. *humo* scil. sepulchri, ut supra VII, 21. X, 9. Ps. XXII, 16. De רִמָּה cf. not. supra ad VII, 5. — תְּכַסֶּה עֲלֵיהֶם *Operit* scil. putredo, sive, si רִמָּה *vermis* significatione, sed collective, accipias, *operiunt eos*, utrique vermibus sunt esca. Verbum כִּסָּה cum עַל construi

 solet,

ſolet, vid. Levit. IV, 8. Num. XVI, 33. Deut. XIII, 9. Proverb. X, 12.

27. הֵן יָדַעְתִּי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וּמְזִמּוֹת עָלַי תַּחְמֹסוּ *En! novi cogitationes veſtras, et cogitata veſtra,* quae *adverſus me violenter,* inique, *agitatis,* vel *quibus mihi vim facitis,* mihi ſcilicet injuriam et falſum crimen impingentes, quum me ex afflictionibus impium judicatis, quum ego jam vobis oſtenderim, impios ſaepe per totam vitam proſperari, piis vero male eſſe. Eſt hic Verſus (recte monente Mercero) apoſtrophe ad ſocios, qua eorum objectioni et cogitationibus occurrit, poſtquam adverſum eos oſtendiſſet impiorum felicitatem. Scio, inquit, quid apud vos dicturi et animo cogitaturi ſitis iniqui de me, videlicet me ob ſcelera mea affligi. Verbum תַּחְמֹסוּ Kimchi in Lexico exponit שֶׁתַּחְשְׁבוּ עָלַי כִּי הֶחָמָס אִתִּי, *quibus,* ſ. *quae de me cogitatis quaſi apud me ſit injuria,* quod injuſtam cauſam foveam. Verum magis placuerit, eſſe transitivum, *quibus me injuria afficitis,* ut Jerem. XXII, 3. Michaelis in *Supplemm.* p. 822. collato arabico حمس, *vehemens, durus fuit,* in V. Conjugat. *crudelem ſe oſtendit et ſaevum,* noſtrum locum ſic vertit: Novi cogitationes veſtras, *quas contra me tam duras animo concipitis.* מְזִמּוֹת *Cogitata,* ſ. ut Hieronymus h. l. habet, *ſententiae,* vocabulum medium, quandoque ſumitur in bonum, ut Proverb. I, 4. II, 11.; alias vero in malum, de malitioſis et aſtutis cogitationibus, ut h. l. et Pſ. X, 2. Proverb. XII, 2. XIV, 17.

28. Nunc eorum cogitationes iniquas in ſe ſubjicit. כִּי תֹאמְרוּ *Nam dicitis.* Sive, ſubaudito יָדַעְתִּי ex Verſu 27., *ſcio, quod dicitis* ſcil. apud vos, ita animo volvitis. אַיֵּה בֵית נָדִיב *Ubi eſt domus principis?* i. e. potentis, divitis, ejusque impii? Nam reſpondet נָדִיב שַׂר רְשָׁעִים in altero hemiſtichio. וְאַיֵּה אֹהֶל מִשְׁכְּנוֹת רְשָׁעִים *Et ubi eſt tabernaculum habitationum impiorum?* Ut alii impii perie-

perierunt et eorum domus ſunt everſae, ut earum nulla extet memoria, aut veſtigia ſuperſint, ſic Iobo, et ejus domui accidit. Haud dubie, niſi impius fuiſſet Iobus, non ita deſtructa ejus domus, et ipſe fortunis everſus eſſet, non omnes ſuas facultates amiſiſſet. Idem illi plane evenit, quod impiis omnibus evenire ſolet. Oportet ergo eum impium eſſe. Sunt, qui נָדִיב h. l. bono ſenſu ſumant, de *ingenuo*, probo, qui ingenua virtute ac liberalitate emineat, ut Proverb. XVII, 26., ubi צַדִּיק et נְדִיבִים ſibi invicem reſpondent. Hinc A. Schultens noſtrum Verſum ita expoſuit: „*Enimvero dicturi eſtis*, illa veſtra cruditate, qua hactenus adverſus me egiſtis, nihil mitigata, *ubi domus viri ingenui? et ubi tentorium tabernaculorum impiorum?* q. d. Exempla nobis dari volumus talis domus, ubi probitas et virtus afflicta jaceat, miſerrimam vitam et mortem pro ſorte ſua auferens; itemque talis tentorii, ubi improbitas palam regnet in media opulentia, et felicitate numquam turbata?" Verum נָדִיב, quod proprie *clarum et celebrem opum et potentiae ac munificentiae nomine* ſignificat (cf. arab. نَدُبَ, *egregius et nobilis fuit*), hinc *principem, potentem*, ut ſupra XII, 21. Pſ. XLVII, 10. LXXXIII, 12. 1 Sam. II, 8., h. l. de divite et potente *impio* capiendum eſſe, non ſolum parallelum רְשָׁעִים docet, verum etiam tota orationis ſeries. Nam negant Iobi adverſarii, id quod ipſe aſſerit, impios ſaepe conſtanti felicitate uti. Unde quaeſtionis hoc Verſu ſub illorum perſona propoſitae ſenſus poteſt non alius eſſe, niſi hic: divites illos ac potentes improbos divino judicio eſſe ſublatos, nullum eorum opulentiae et fortunarum ſupereſſe veſtigium. Interrogatio אַיֵּה *ubi eſt?* haud dubie *abolitionem* infert, eſtque exclamatio inſultantis ob interitum, ut ſupra XX, 7. In altero hemiſtichio mutato numero רְשָׁעִים dixit, quod adverſarii Iobum cum reliquis impiis everſis inter impios annumerarent et cenſerent. Sunt, qui אֹהֶל מִשְׁכְּנוֹת, ſubaudito ו, vertant

vertant *tabernaculam et habitacula*, vel ἀσυνδέτως intelligant sic: *ubi est tabernaculum?* ut de praecipua domo intelligatur; *ubi sunt habitacula?* ut de aliis, quas multas habet impius, accipiatur. Praestat tamen, אֹהֶל in regimine vertere, *ubi est tabernaculum habitationum?* q. d. habitaculum in varias habitationes et aedificia divisum? uti solent divites et principes domos magnas et sumtuosas, ac amplas et spatiosas aedificare, varie distributas ad habitationis commoditatem. Depingitur sic familiae improbae amplitudo et potentia.

29. הֲלֹא שְׁאֶלְתֶּם עוֹבְרֵי דָרֶךְ *Annon interrogastis transeuntes viam?* i. e. viatores, ut Threu. I, 12. Interrogate modo viatores, qui scilicet experti et periti rerum esse solent, quia multa vident, experientia rerum valent; confirmabunt vobis illud, quod dixi, impios saepissime prosperrima uti fortuna. Interrogatio pro Imperativo, ut Ruth. II, 8, הֲלוֹא שָׁמַעַתְּ בִּתִּי *Annon audivisti, filia?* pro *audi, quaeso.* Item 1 Sam. XXVI, 15. הֲלוֹא תַעֲנֶה *Annon respondetis?* i. e. responde, quaeso. שְׁאֶלְתֶּם cum *Segol* sub א, pro Patach, ut 1 Sam. XII, 13. XXV, 5. Alii עֹבְרֵי דֶרֶךְ intelligunt *obvios quosque*, quoslibet e via modo arreptos, q. d. res omnibus nota est et dudum explorata. Ita admiraretur adversariorum sive ignorantiam, sive incogitantiam, quod ejusmodi videantur nescire, quae etiam hominibus de trivio nota. Praestare tamen videtur, quod prius dedimus, quippe quod alteri hemistichio melius convenit. וְאֹתֹתָם לֹא תְנַכֵּרוּ *Et signa illorum* scil. viatorum, quibus ejusmodi quid pro memoria adnotare solent, *nonne agnoscitis?* non intelligitis? Sub אֹתֹתָם Dathius, post Coccejum, intelligit *monumenta sepulchralia* hominum impiorum Vs. 29. commemoratorum, quae testimonium perbiberent indubitatum, eos salvos et incolumes ex hac vita discessisse. Sed intelligenda omnino exempla et documenta evidentissima eorum, quae Iobus disseruerat, de sorte improborum proborumque, per omnem terram viamque extantia. *Signa* autem dicit,

per-

perſiſtens in metaphora, quod viatores ſigna viarum et aliarum rerum, quas vident, notare et obſervare ſolent memoriae cauſa. לֹא תְנַכֵּרוּ quidam vertunt ſine interrogatione: *non ignorabitis,* quo ſignificatu verbum נִכֵּר a quibusdam ſumitur 1 Sam. XXIII, 7. Proverb. XXVI, 24. Sed malo ſignificatione certiore et uſitatiore *agnoſcendi* (vid. e. c. Geneſ. XXXVII, 32. Jud. XVIII, 3.) capere, ut ad לֹא ſubaudienda ſit ex hemiſtichio priore interrogandi particula.

30. כִּי לְיוֹם אֵיד יֵחָשֶׂךְ רָע *Quod die exitii prohibetur malus,* ne ſcilicet ad eum calamitas pertingat, ac velut ei parcitur (cf. verb. חָשַׂךְ eod. ſignificatu Eſr. IX, 13.). לְיוֹם עֲבָרוֹת יוּבָלוּ *Die irarum* Dei *deducuntur,* ſcil. e malis, iis eripiuntur improbi, de quibus modo in ſingulari, modo in plurali loquitur, vid. ſupra not. ad Vs. 28., et Vs. 10, 11. לְיוֹם utroque hemiſtichio pro בְּיוֹם, ut לָעֶרֶב Geneſ. XLIX, 27. pro בָּעֶרֶב. Hoc eſt, inquit, quod vos viatores docebunt, et rerum experti, ſaepe quum calamitates orbi immittuntur a Deo, quibus ceteri involvantur, impios illas evadere, ac impune deinceps cum omni licentia peccare. Verbum יוּבָלוּ referunt quidam ad עֲבָרוֹת, generis enallage, ut vertendum ſit: *die, quo adducuntur indignationes* Dei ſuper alios homines. Quod ſequutus Berg: *quo tempore mala majora redundant.* Senſu plane contrario Hieronymus: *Quia in diem perditionis ſervatur malus, et ad diem furoris ducetur.* Quae ſententia prorſus repugnat ſcopo Iobi, felicem ſortem improborum, contra id quod adverſarii contendebant, aſſerentis. Ac de impunitate impii manifeſte loquitur Verſus proximus.

31. מִי־יַגִּיד עַל־פָּנָיו דַּרְכּוֹ *Quis indicabit in faciem ipſius viam ſuam?* quis ei coram objicere audet et caſtigare crimina ab eo perpetrata? nemo ſane; omnes eum timent. הִגִּיד, ut A. Schultens recte obſervat, h. l. valet idem, quod Pſ. L, 21. הוֹכִיחַ, et עָרַךְ לְפָנָיו, *caſtigare,*

gare, et *instruere sub oculis aciem convictionum et poenarum simul.* Tam formidabilis est, ut nemo eum reprehendere, et poenas denunciare ausit. Non male Hieronymus: *Quis arguet coram eo viam ejus?* וְהוּא־עָשָׂה מִי יְשַׁלֶּם־לוֹ *Et* quae *ipse fecit*, patravit, *quis rependet illi?* Impune quaecunque lubent, perpetrat.

32. וְהוּא לִקְבָרוֹת יוּבָל *Et ille*, improbus, *ad sepulchra*, i. e. ad unum sepulchrorum (cf. not. supra ad XVII, 1.) *effertur*, scil. solenni pompa, honorifice. Nam verbum יָבַל notionem habet conjunctam *solennis pompae et deductionis*, vid. Ps. XLV, 15. 16. CVIII, 11. Verborum וְעַל־גָּדִישׁ יִשְׁקוֹד, *et super tumulo vigilabit*, sensus est obscurus. Aliqui *vigilabit* idem esse putant, quod assiduus erit, quum verbum שָׁקַד significet non solum *vigilare*, verum et *assiduum esse* in re aut opere, ut Proverb. VIII, 34. לִשְׁקֹד עַל־דַּלְתֹתַי יוֹם יוֹם, *ita ut assiduus sit ad fores meas singulis diebus.* Sic mortuum in sepulchro velut *vigilare* dici volunt, cum ibi assiduus est, cum ibi assidue manet, numquam inde discedit. Alii verbo שָׁקַד tribuunt significationem *mature parandi*, vertuntque: *ad tumulum*, quem *mature sibi paravit* scil. deducitur, ex praeced. hemistichio. Verum ille significatus plane arbitrario adsciscitur. Magis probandi, qui *vigilare* h. l. pro *curare* accipiunt; certe verbum שָׁקַד cum עַל objecti constructum, notat *assiduum, diligentem, sollicitum esse in aliquo negotio*, tum in bonam, ut Jerem. I, 12. XXXI, 28., tum in malam partem, ut Jer. V, 6. XLIV, 27. Dan. IX, 14. Hinc nostrum locum sic vertunt: *et pro tumulo vigilat*, i. e. de monumento sepulchrali splendide struendo ipse adhuc vivus sibi prospicit, ut principes et divites solebant, vid. 2 Sam. XVIII, 18. Jesaj. XXII, 16. Matth. XXVII, 60. Cf. de magnificis Veterum, Orientalium praesertim, mausoleis Jahn *Bibl. Archaeologie*, P. I. T. II. §. 245. p. 547. Ambiguus tamen haereo, annon potius amplectar A. Schultensii sententiam, observantis, verbum שָׁקַד oppositum h. l. esse שָׁכַב, *cubare*,

cubare, occumbere, Vs. 26. „Ad anſam iſtam (inquit) aſſumtum ſuſpicor noſtrum שֶׁקֶר, quaſi per *epanorthoſin:* male *ambos eodem in pulvere cubare, et ſomnum ſubire aeternum*, dicebam; *hicce* enim *improbus vigilat ſuper tumulo*, in quem magna pompa illatus eſt, atque immortali fama gaudet, dum probus interim in pulvere et infamia putreſcit. Ἀκοίμητον, *pervigil*, certe Graecis pro *perenni* et *extingui neſcio* non ignotum; poſſisque *ἀκοίμητον κλέος, gloriam non dormituram*, afferre, ut ἄσβεστον Homerus, et ex illo Sophocles, *Oedip. Tyrann.* Vs. 880. ubi *oblivio* dicitur *κατακοιμᾶν, ſopire*, extinguere, *leges*.“ Hanc interpretationem ſequutus Dathius vertit: *Ad ſepulchrum deducitur, ſuper tumulo ſuo adhuc ſuperſtes.* Et Berg: *Fato functus, magnifico effertur funere, ſuperque tumulo victurum nomen habet.* גָּדִישׁ, quod proprie *acervum frugum* notat (vid. not. ſupra ad V, 26.), ad h. l. ad acervum et congeriem humi transferri, quod terra in ſepulchro aggeratur velut in pyramidem, frugum more in areis ſ. tumulum ſepulchralem, docet orationis ſeries. Sunt, qui conferant arabicum جَدَثٌ, *ſepulchrum*, item verb. in VIII. Conjug. *ſepulchrum ſibi paravit.* Hieronymus: *et in congerie mortuorum vigilabit*, i. e. memoria ejus vigebit, cum alii neglecti et oblivioni dati jacent.

33. מָתְקוּ לוֹ רִגְבֵי־נָחַל *Dulceſcunt*, ſuaves ſunt *ei glebae vallis*, in qua ſepultus jacet. Levis ei eſt terra. Similiter infra XXIV, 20. *vermis dulcis* eſſe dicitur vita defunctis. נַחַל, quod tam *torrentem*, quam *convallem* ſignificat, per quam torrens ſolet defluere, ſive decurrat, ſive non, ut igitur nomen non aquam ipſam, ſed locum deſignet (cf. not. ad Pſ. CIV, 10.), h. l. transfertur ad ſcrobem, in qua ſepultus eſt mortuus. רְגָבִים, nomen hoc ſolo in libro obvium, et ſemel quidem tantummodo praeter noſtrum locum (infra XXXVIII, 38.), *glebas* vulgo vertunt, quae ſignificatio, etſi in ceteris dialectis non extat,

extat, tamen utroque loco eximie eſt apta. Cf. Michaelis *Supplemm.* p. 2230. „Veterum (is inquit) auctoritatem ſi ſequamur, רְגָבִים *ſilices*, vel generatim, *lapides* erunt; lapidum enim tumulos in ſepulcris congerebant Arabes, quos رجم vocant. Literaene, ut frequens Arabibus, ב et מ permutatae? ſub ipſa enim radice רגם Orientalium linguarum nulla *ſilices* habet." Bene Mercerus ſenſum expreſſit: „ſuaviter illic quieſcit, nec quae hic aguntur, curat, etſi filii puniantur, cum ipſe impune hinc exceſſerit." Hieronymus נַחַל de *fluvio* inferni (cf. נַחֲלֵי בְלִיַּעַל Pſ. XVIII, 5. ex quorundam ſententia, et not. noſtr. ad eum Pſ. loc. p. 471.), רִגְבֵי autem de *glareis* ejus torrentis accepit, vertit enim: *dulcis fuit glareis Cocyti*, qui Tartari fluvius pro inferno ipſo, mortuorum carcere, erit poſitus. Ita ſenſus foret hic: quamvis cum ſummo honore ſepultus impius, placide videatur quieſcere; tamen animam pervigilio aeterno cruciari ad inferos, gratumque hunc hoſpitem atque oppido exſpectatum veniſſe in Cocyti paludem. Sententia non abſimilis loco Jeſaj. XIV, 9. ſed huic ſeriei minus apta. Plura in hunc locum vid. in Jo. Rud. Kiesling Progr. *de dulci demortuorum ſub glareis torrentis quiete ad explicandum difficile effatum Iobi XXI*, 33. Erlang. 1776. 4. וְאַחֲרָיו כָּל־אָדָם יִמְשׁוֹךְ *Et ut poſt ſe omnes homines,* qui ipſum ſuo ordine ſequuntur, *trahit*, ſcil. vel *mors*, vel ipſe potius *mortuus*, cui ſenſum tribuit poetica proſopopoeia, quaſi poſt ſe trahat ceteros homines, poſt ſe morituros. וּלְפָנָיו אֵין מִסְפָּר Sic *etiam ante eum*, i. e. eorum, qui ante eum mortui ſunt, *non eſt numerus* (cf. ſupra V, 9), adeoque impius morte minime malum ei peculiari patitur, quum communem mortalium ſortem ſubeat. Minus commode quidam haec referunt ad pompam funebrem, quam trahat poſt ſe impius, praecedente non minore comitatu. Ita Berg: *Quum effertur, tota hominum agmina ſequuntur, et praecedunt numero innu-*

innumerabili. Sed pompae funebris, quam jam ſupra Vs. 32. memorat, parum commode hic iterum mentionem faceret, poſtquam in priore hemiſtichio dixerat, mortuum dulci quiete in terra frui. Alias non magis aptas conjecturas vid. in J. H. Uʀsɪɴɪ *Analectt. Sacr.* Vol. II. p. 36.

34. וְאֵיךְ תְּנַחֲמוּנִי הָבֶל *Quomodo igitur conſolamini me vanitate*, ſubaudito ב, ut Pſ. LX, 7. i. e. vane, et incaſſum; nempe hortando me, ut ad Deum redeam, fore, ut ampliſſimis bonis cumuler, quum haec in tanta vi morbi ſperare vix liceat, et tot ac tanta de exitio et calamitatibus impiorum inculcetis: quum vobis oſtenderim, impium ſaepe hic per totam vitam proſperari, et impunitum remanere, ac ita mori. וּתְשׁוּבֹתֵיכֶם נִשְׁאַר־מָעַל *Et reſponſiones veſtras quod attinet, relinquitur,* manet in iis, ut dixi, evictum manet, eſſe illas *praevaricationem.* Recte monuit Coccejus, reſponſiones amicorum vocari *praevaricationem,* quod in iis eſſet oppugnatio veritatis ſub officioſo nomine ejus aſſerendae; proditionem cauſae Dei ad defendendum ſuſceptae, vexationem amici per conſolationis arrogationem. Liberius ſenſum expreſſit Hieronymus: *quum reſponſio veſtra repugnare oſtenſa ſit veritati.*

ELIPHA-

ELIPHASUS.

Cap. XXII.

ARGUMENTUM.

Hoc eſt initium tertii congreſſus et disputationis Iobi et ſociorum. Ut in duobus ſuperioribus congreſſibus, ita et in hoc tertio primus prodit Eliphaſus. Hic ergo jam tertium loquens in ſua perſtat ſententia, Dei juſtitiam defendens adverſus Iobum, ut antea (Cap. V. et XV.). Fere enim ſocii quum ab initio ſemel animi ſui ſenſa propoſuiſſent, nihil deinceps addunt, ſed toti in eo ſunt, ut jam propoſita confirment, etſi progreſſu, creſcente disputatione, acriores fiunt et amarulentiores, quod et hic in Eliphaſo videre licebit, qui non jam, ut ante, afflictiones Iobo forſan immiſſas ad eum caſtigandum dicat, ſed aperte pronunciet, eum ita immodice affligi ob multa ſcelera, quorum etiam catalogum ex profeſſo pertexit. Hic ſine ulla praefatione, ut ante fecerat, ut inde odium creſcere intelligas, et ex abrupto ordiens, primum oſtendit, Deo hominem ſua probitate, aut innocentia, aut ſapientia nihil prodeſſe, ut contra ſua improbitate nihil ei nocere; itaque fruſtra Iobum felicitatem impiorum, aut piorum afflictiones objicere, aut cum eo poſtulare contendere, et fruſtra ſuam proferre innocentiam, quaſi Deum docere velit, quid agere debeat. Ita enim Iobi verba intellexit, quaſi injuſtus eſſet Deus, impios proſperans, et probos affligens, ac ſi omnia hic temere ferrentur, quod Iobus noluit. Deinde catalogum texit ſcelerum

lerum Iobi (Vs. 5—20.), respondens ad id, quod ille se innocentem jactaret, et non solum in homines peccasse ostendit, sed et impium esse in Deum, qui ejus neget providentiam. Ita enim acceperat dicta Iobi de proborum afflictionibus, et impiorum felicitate. Postremo, quia fuerat amarulentior in ejus improbitate et impietate exponenda, hanc amarulentiam adhortatione temperat; hortatur, quem jam suppliciis impiorum perterrefecerat, ad Deum redeat, bona ei amplissima pollicens si id fecerit (Vs. 21—30.).

XXII. Tum Eliphasus Themanita respondit hunc in modum: 1.
Num Deo quicquam proficiat vir, 2.
Cum sibi ipsi proficit?
Num oblectamentum erit Omnipotenti, si justus fueris? 3.
Num ei lucrum, cum integras praestiteris vias tuas?
Num prae reverentia tui contendet tecum? 4.
Tecum in judicio congredietur?
Annon malitia tua magna? 5.
Et crimina tua infinita?
Tu tuos fratres pignoratus es injuria; 6.
Nudorum vestes spoliasti.
Non aquam lasso dedisti bibere, 7.
Et famelico negasti panem.
At potenti terra patebat, 8.
Et auctoritate praeditus in ea habitabat.
Viduas dimisisti vacuas, 9.
Contriti sunt orphanorum lacerti.

10. Pro-

10. Propterea circumdatus es laqueis,
Et exterret te pavor desubito.
11. Quin tenebrae, ut videre nequeas,
Agmenque aquarum cooperit te.
12. Nonne Deus coelum aequat altitudine?
Aspice siderum verticem, quam sint alta!
13. Dicis: „Quid novit Deus?
„Num pone caliginem judicet?
14. „Nubes ei velamentum,
„Coelique orbem obambulat.“
15. Igitur tu antiqua illa via incedis,
Quam illi scelerati tenuerunt?
16. Qui immaturo tempore abrepti sunt,
Eorum fundamento fluctibus offuso.
17. Qui Deo dicebant: „mitte nos!
Quid nobis faciat Omnipotens!“
18. Et is domos eorum bonis implevit. —
Sed procul a me impiorum consilium!
19. Vident probi et laetantur,
Illosque deridet innocens.
20. „Nonne excisus noster adversarius,
„Eorumque praestantiam ignis consumsit?“
21. Acquiescas, quaeso, ei, et pacatus esto;
Ita fiet, ut tibi bene eveniat.
22. Suscipe ex ejus ore doctrinam,
Et repone in cor tuum ejus dicta.
23. Si te ad Omnipotentem converteris, reficieris,
Remota ex tabernaculo tuo nequitia.

Argentum repones, majori, pulvere, copia, 24.
Aurumque Ophirinum instar silicum torrentium.
Eritque Omnipotens tuum argentum, 25.
Instar immensae tibi argenti copiae.
Tunc enim te Omnipotente delectabis, 26.
Et ad Deum vultum attolles.
Orabis eum, et te exaudiet, 27.
Votaque tua persolves.
Quae decernis rata erunt, 28.
Tuasque vias splendor illustrabit.
Cum humiles fuerint, mox „elatae sunt!“ ovabis. 29.
Nam dejectum oculis in ampla educit.
Quin salvum reddet sontem. 30.
Et manuum quidem tuarum puritate salvus redditur!

NOTAE
in
Cap. XXII.

2. הַלְאֵל יִסְכָּן־גָּבֶר כִּי־יִסְכֹּן עָלֵימוֹ מַשְׂכִּיל *Num Deo prodest vir, si, dum prodest sibi intelligens?* Putasne hominem sua pietate quicquam Deo conferre, ut ideo eum statim remunerari debeat? Minime vero. Sibimet ipsi prodest, qui prudens est. Quum bene agit quis, sibi bene agit, nec Deus inde emolumentum percipit; ut contra, cum peccat, sibi peccat, et inde ipsum damnum fert, non Deus. Nempe (ut recte monuit A. Schultens) quum toties Iobus expostulasset cum Deo, et jura quasi sua

ſua ſibi detracta queſtus eſſet, id ita acceptum ab adverſariis, ac ſi Deum ſibi conſtitueret debitorem, quem ad rationes reddendas revocare fas ei eſſet, cur praemia promeritum, ſcilicet, poenis mulctaret. Hoc in animo non habuerat Iobus, attamen ex modo vehementiore diſputandi cum Deo, eumque ad congreſſum evocandi, ſatis ſpecioſe aſſumi potuit, idque nunc Noſtro objectat Eliphaſus. De verbo סָכַן arab. سكن, quod proprie *quievit, habitavit, una habitavit* (1 Reg. I, 2. 4.), hinc *domeſticus, miniſter fuit*, inde *inſerviit, profuit*, ut h. l., ſupra XV, 3. infra XXXV, 3. XXXIV, 9., legenda ſunt quae disputarunt Storr in *Obſervatt.* p. 47., et Michaelis in *Supplemm.* p. 1752. ſeqq. In עָלֵימוֹ particulam עַל eſſe pro לְ, docet parallelismus cum הֲלְאֵל, et res ipſa. Habetque עַל ſaepius ſignificationem *pro*, in commodum alicujus, ut 1 Reg. II, 18. *Ego loquar* עָלֶיךָ *pro te ad regem.* Vid. et 2 Reg. X, 3., infra XXXIII, 22. XLII, 8. Suffixum collectivum מוֹ arguit nomen מַשְׂכִּיל *collective* accipiendum. *Intelligens, prudens* h. l. notat eum, qui dat operam, ut vitam et mores emendet et componat, qui vitae integritati ſtudet.

3. הַחֵפֶץ לְשַׁדַּי כִּי תִצְדָּק *Num voluptas Omnipotenti, quum juſtus fueris?* חֵפֶץ h. l. eſſe *voluptatem, oblectationem, quae manat ex utilitate, lucro, commodo percepto*, apparet ex altero hemiſtichio, אִם־בֶּצַע כִּי־תַתֵּם דְּרָכֶיךָ *Num lucrum* ſcil. לְשַׁדַּי *Omnipotenti* accedet, *cum integras reddideris vias tuas?* cum integritati vitae et operum tuorum ſtudueris? Nihil ſane ex noſtris operibus Deo accedat, qui abſolutiſſimus quum ſit, nullius indiget.

4. הֲמִיִּרְאָתְךָ יֹכִיחֶךָ *Num ex reverentia tui tecum disputabit?* Verbum יָכַח *disceptandi, disputandi* notione h. l. capiendum eſſe, ut ſupra XIII, 3. Jeſaj. I, 18., cognoſcitur ex altero hemiſtichio, יָבוֹא עִמְּךָ בַּמִּשְׁפָּט, *veniet*, deſcendet, *tecum in judicium?* ut facti ſui rationem tibi

tibi reddat. Num prae reverentia tui, quam tibi, ſacro ſancto videlicet viro, debet Numen, aut tuarum accuſationum timore, ſe poteſtate judicis exuere, teque, ut par parem, coram arbitris convincere volet? ut Cap. IX, 32. 33. a Iobo poſtulatum.

5. Temerariae profecto audaciae eſt, quod tu poſtulas, ut Deus tecum in judicio disceptet, et rationes tibi reddat, cur tot tantaque mala in te immiſerit. Nonne enim promeritas ſcelerum tuorum poenas luis? הֲלֹא רָעָתְךָ רַבָּה *Nonne malitia tua magna?* רָעָה h. l. non indicat *malum poenae*, ut ſupra II, 11., ſed ſcelerata facta, ut 1 Reg. II, 44. Nah. III, 19., quae deinceps ſingula recenſet.

6. כִּי־תַחְבֹּל אַחֶיךָ חִנָּם *Nam pignoratus es fratres tuos gratis*, i. e. ſine cauſa, injuſte (ut ſupra II, 3.), quum illi forſan debitum exſolviſſent. Lex (Exod. XXII, 26. 27. Deut. XXIV, 6. 10.) jubet pauperi pignus, quo carere non poteſt, ante noctem reſtitui, ut veſtem aut lectum, et vetat in domum ejus ingredi ad capiendum pignus, ut exſpectandum ſit, donec ille, quid velit in pignus, e domo expromat: tanto gravius crimen, cum ab eo pignus inique capitur. וּבִגְדֵי עֲרוּמִּים תַּפְשִׁיט *Et veſtes nudorum exuiſti*, pauperum veſtes exuebas, ita eos nudos relinquens. *Nudi* non poſſunt veſtibus ſpoliari, ſed res interdum nomen accipit non ab eo, quod habet, ſed quod habitura eſt, ſeu certe a ſine, quem actio aliqua ſpectat et conſequitur. Sic Hoſ. II, 5. פֶּן־אַפְשִׁיטֶנָּה עֲרֻמָּה, *Ne exuam eam nudam*, i. e. ne exſpoliando illam, nudam relinquam. Jeſaj. XLVII, 2. *Tolle molam*, וְטַחֲנִי קָמַח *et mole farinam*, quum tamen farina non molatur, ſed granum, ex quo farina fiat, ut Jeſaj. XLIV, 15. אָפָה לָחֶם, *coxit panem*, non coquitur panis, ſed cruda maſſa, ex qua fit panis. Dan. II, 21. יָהֵב חָכְמְתָא לְחַכִּימִין *Dat ſapientiam ſapientibus*, i. e. rudibus, qui ſapientes a Deo redduntur. Alii *nudos* vocari volunt per ſynecdochen male veſtitos, ut infra XXIV, 7. 7. 10. Jacob. II, 15.

1 Cor. IV, 11. Ita Seneca *de Beneficiis* V, 13. *Quaedam,* inquit, *etiamsi vera non sint, propter similitudinem eodem vocabulo comprehensa sunt. Sic illiteratum non ex toto rudem, sed ad literas altiores non productum; si qui male vestitum et pannosum videt, nudum se vidisse dicit.* — Proximis, qui sequuntur Versibus, Eliphasus amico delicta omnis generis, foeda, intoleranda facinora objicit, affectu praepeditus, et nimio abreptus zelo causam Dei defendendi. Etenim quum Iobum tanta malorum vi obrutum videret; neutiquam consentaneum sibi videbatur, aut salva justitia divina fieri posse, ut vir pius nulliusque sibi sceleris conscius, in summis miseriis versetur. Rectissime monuit Bouillier in *Observatt. Miscellann. in Iobum* p. 21.: „Commentatores plerique hic operam ludunt, dum molliori interpretatione feritatem harum calumniarum temperare, et ad probabilem quoddammodo agendi rationem sensim adducere laborant; dum per conjecturam, dum ex hypothesi quadam hominem locutum volunt; dum disjunctive accipiunt, quae junctim, et confertim in Iobum impacta fuisse crimina apparet. Non vero conjecturam sapit, non hypothesin fert ipse orationis flexus, ne disjunctionem quidem, unde mire frigesceret et langueret oratio. Crudae sunt voces convitiantis, et temere jactae obtrectationes in immeritum caput, glomere velut facto, accumulantis." Examinat deinceps quorundam interpretum hypotheses, quibus has Iobo ab Eliphaso factas objectiones mitigare student, et quam infirmo nitantur illae fundamento, ostendit. Manifestum est, poetam voluisse illis obtrectationibus magis exaggerare infortunia in Iobum immissa, ut vividioribus coloribus tam fortis patientiae exemplar convestiret, et divinae providentiae latens consilium in eodem explicaret uberius.

7. לֹא־מַיִם עָיֵף תַּשְׁקֶה *Non aquam lasso*, i. e. prae lassitudine et siti satiscentem (cf. 2 Sam. XVII, 29. Ps. CXLIII, 3. Proverb. XXV, 28.), s. prae lassitudine sitienti,

pro-

propinabas. Verbum הִשְׁקָה, *propinavit,* cum duplici accuſativo, uno perſonae, altero rei, h. l. conſtruitur, ut Num. V, 24. 27. Jerem. XXX, 2. Verbum שָׁתָה in Kal uſitatum, non in Hiphil; contra הִשְׁקָה uſitatum in Hiphil, non in Kal, ut ita ſint haec duo verba reciproca. וּמֵרָעֵב תִּמְנַע לָחֶם *Et a famelico prohibebas panem,* ei cibum denegabas, fame ita eum perimens, quum ſervare poſſes.

8. Hoc et proximo Verſu Iobo tyrannidem et oppreſſionem tyrannicam objicit, quaſi potentes quidem honorarit, pauperes rejecerit et oppreſſerit. וְאִישׁ זְרוֹעַ לוֹ הָאָרֶץ *Ad virum autem brachii,* i. e. validum et potentem (cf. Pſ. X, 15. Ezech. XXII, 6.) quod attinet, *ei ſ. ejus erat terra,* i. e. per te eam habitabat et poſſidebat, locum in terra potentibus dabas, etſi de jure illis non competeret. וּנְשׂוּא פָנִים יֵשֶׁב בָּהּ *Et elatus faciei,* i. e. magna auctoritate conſpicuus (cf. 2 Reg. V, 1. Jeſaj. III, 3. IX, 14.) *habitabat in ea,* te juvante et connivente. Alii ad Iobum referunt, invidioſe, mutata perſona, hoc ſenſu: ac viri potentis et robuſti erat terra, et eam incolebat auctoritate valens, omnibus ejus nomine ſuſpiciendus. Solus videbaris terram incolere, quia potens eras, et potentia ac viribus pollebas, impotenter dominans, omnia tibi ad adjungens, ut ſolent potentes, ceteros opprimens potentia tua et expellens. Ita Hieronymus: *In fortitudine brachii tui poſſidebas terram, et potentiſſimus obtinebas eam.* Poteſt proverbialiter intelligi hic Verſus, tanquam gnome: *potentis eſt terra, auctoritate valens eam inhabitat.* Tales in pretio ſunt, et honore; pauper ubique jacet. Sed praeſtat prior ſenſus, ut dicatur, Iobum illis, qui potentia et auctoritate valerent, in opprimendis tenuioribus adjutorem fuiſſe. Ita hic Verſus cum proximo pulchre cohaeret, ubi ſequitur antitheſis. Per te potentes in terra, et apud te locum habebant;

9. At אַלְמָנוֹת שִׁלַּחְתָּ רֵיקָם *viduas,* quarum patrocinium lex prae ceteris judiciis commendat (Exod. XXII,

 21.

21. Deut. XXIV, 17. 19. XXVII, 19.), *dimisisti vacne*, i. e. sine ope, quam petebant, non impetrato a te jure, quod postulabant; vel, spoliatas a te ablegasti. וּזְרֹעוֹת יְתֹמִים יְדֻכָּא *Et brachia pupillorum* quod attinet, quos una cum viduis sublevari vult lex (vid. loca modo cit.), quod patrocinio hominum destituantur, et quorum se patrem, judicem, ac vindicem Deus profitetur (Deut. X, 18.), *conterebatur*, scil. unumquodque brachiorum eorum, i. e. eorum vires, si quae illis reliquae erant, et jura aut rationes, quibus jus suum tuerentur, omne denique eorum robur comminuebatur, vel a te ipso, vel certe te connivente, quod illorum rationem aut curam tu nullam haberes. זְרֹעוֹת, *Brachia*, sunt omnia auxilia et praesidia, quibus aliquis nititur, vid. Ps. X, 15. XXXVII, 17. Hos. VII, 15. infra XXXV, 9. Nomen plurale feminei generis, זְרֹעוֹת, jungitur h. l. verbo singulari masculino, יְדֻכָּא, ut Genes. I, 14. יְהִי מְאֹרֹת, ad quem loc. not. vid., cf. infra XLII, 15. Plura exempla vid. in N. G. Schroederi *Syntaxi* Reg. LXII. b. et in Storrii *Observatt.* p. 382. Sunt, qui h. l. כֹּחַ, *robur*, subaudiri, aut respici putent. Sed vero similius, quod A. Schultens monuit, *ellipsin* talibus plerumque subesse, qualis hic forsan: *brachia pupillorum* aliquid, quod *contritum fuit*. Similem constructionem Arabibus usitatam observavit Cromaierus *de Usu Linguae Arabicae in libro Iobi* p. 161., ex Corani Sura XII, 7. كَانَ آيَاتٌ, *fuere signa.*

10. עַל־כֵּן *Propterea*, propter enormia ista delicta, Vs. 6. Ne aliam quaere malorum tuorum et calamitatum causam, quam haec tanta scelera, nec mireris, quod post tanta scelera tam gravibus calamitatibus sis comprehensus. סְבִיבוֹתֶיךָ *Circuitus tui*, i. e. undique circum te sunt; ut Ps. LXXXIX, 9. פַּחִים *Laquei* periculorum et calamitatum, quibus es irretitus, ut supra XVIII, 9. Proverb. XXII, 5. — וִיבַהֶלְךָ פַּחַד פִּתְאֹם *Terret*

ret te pavor, i. e. malum metuendum, ut fupra III, 25. Proverb. I, 25. 26. *fubito*, repente irruens.

11. אוֹ־חֹשֶׁךְ *Aut potius*, quin *tenebrae* fcil. סְבִיבוֹתֶיךָ (Vs. 10.), te circumftant, ita ut לֹא תִרְאֶה *non videas*, in quibus nihil omnino vides, denfae et plus quam Cimmeriae. Cf. fupra XVIII, 18. XIX, 8. — וְשִׁפְעַת־מַיִם תְּכַסֶּךָּ *Et copia aquarum cooperit te. Aquae* defignant calamitates diluvii in morem undique inundantes, ut fupra XI, 16., infra XXVII, 21. שִׁפְעָה a rad. שָׁפַע aráb. شفع, *auxit*, propr. eft *copia*, agmen, vid. Jef. LX, 6. Ezech. XXVI, 10., ac de copia f. ingenti vi aquarum dicitur, et infra XXXVIII, 34., uti mafculinum שֶׁפַע Deut. XXXIII, 19.

12. Et cum talia auderes, exiftimabas, impune te laturum tot fcelerum monftra? Sane videtur ad crimina illa cum fumma fecuritate perpetranda pellexiffe ftulta ifta perfuafio, Numen tam alte federe, tantoque intervallo a nobis diftare, ut haec inferiora non curet, nec ad ea attendat. Optime hunc Verfum reddidit Hieronymus: *An non cogitas, quod Deus excelfior coelo fit, et fupra ftellarum verticem fublimatus?* Mimefin enim effe hoc Verfu, quafi Iobus ipfe induceretur loquens, arguit illud אָמַרְתָּ, proximo praemiffum Verfui, qui fenfu non diverfus eft a noftro. Contenderat Iobus, improbis fere bene, probis vero male effe, nec felicem aut infelicem fortem, qua quis utitur, argumento effe, illum probitatis praemia ferre, aut malitiae poenas luere. Hinc ab Eliphafo invidiofe cogitur, negare Iobum Dei providentiam in haec inferiora, quafi ille e coelo humana intueri non poffit, ut ea ratione viderentur omnia hic temere ferri. Et hac quidem perfuafione Iobum inductum effe putat ad illa crimina perpetranda, quae ipfi proxime antea objecerat, et quorum poenas nunc experiri innuit. Ante גֹּבַהּ fubaudiendum בּ, ut faepiffime alias, expreffum etiam a Chaldaeo: הֲלָא אֱלָהָא בְּגוֹבַה שְׁמַיָּא

שָׁמָיִם *Nonne Deus in altitudine coelorum?* — וּרְאֵה רֹאשׁ כּוֹכָבִים כִּי־רָמּוּ *Et adſpice caput*, i. e. verticem, ſummitatem (ut Exod. XIX, 20.) *ſtellarum*, *quam* (ut כִּי vertendum et Pſ. XXXIV, 9. 1 Sam. XIV, 29.) *altae ſunt*, i. e. quam excelſa ſit ſtellarum ſummitas, ut vix eo noſter poſſit aſpectus pertingere. Atqui eſt illis etiam excelſior Deus. Quomodo ergo e tanto intervallo proſpiceret quae hic fiunt? ut ſequitur.

13. וְאָמַרְתָּ מַה־יָּדַע אֵל *Et dicis, quid novit* quomodo noſſet, *Deus* haec inferiora, tam procul a ſ remota? הַבְעַד עֲרָפֶל יִשְׁפּוֹט *Num poſt* ſ. *pone caliginen judicabit?* *Caliginem*, עֲרָפֶל, vocat nubium coeleſtium quibus Deus incluſus eſt, denſitatem (coll. Vs. ſequ. infr XXXVIII, 9. Deut. IV, 11. Pſ. XVIII, 10. XCVII, 2.) quae ei obſtaculo ſit, ne viſu in haec inferiora penetret, aut ea cognoſcere, ac proinde moderari et punire aut remunerari poſſit, quae hic fiunt.

14. עָבִים סֵתֶר־לוֹ וְלֹא יִרְאֶה *Nubes velamentum illi nec videbit*, i. e. ne videre poſſit, ſcil. haec ima. וְחוּג שָׁמַיִם יִתְהַלָּךְ *Et in orbe*, in circuitu, *coelorum obambulat*, illic verſatur et occupatus eſt, ob quam longiſſimam diſtantiam noſſe nequit haec inferiora. Similite Lucretius L. II. Vs. 646.

Omnis enim per ſe divum natura neceſſe eſt
Immortali aevo ſumma cum pace fruatur,
Semota a noſtris rebus, ſejunctaque longe.

Et Virgiliana Dido, *Aeneid.* IV, 379.

Scilicet is ſuperis labor eſt, ea cura quietos
Sollicitat.

Idem error notatus Ezech. VIII, 12. Jeſaj. XXIX, 1! Jerem. XXIII, 23. 24.

15. הַאֹרַח עוֹלָם תִּשְׁמוֹר אֲשֶׁר דָּרְכוּ מְתֵי־אָוֶן *Num viam ſeculi ſervas, quam calcarunt homines nequitiae* Nunquid eo progreſſus es ſtuporis et ſceleris, ut illorum hominum renovare velis mores et ingenium, qui prim ſeculorum tempora nacti ſunt, quorum erat inſignis im prob

probitas? אֹרַח עוֹלָם *Via seculi* quibusdam est perpetuus ordo, quem in impiis puniendis observavit Deus post natos homines. Ita sensus hic foret: nonne observasti, quid semper acciderit talibus impiis? Annon te eorum terrent supplicia et exempla, jam inde a priscis seculis et hominum memoria in illos edita? Sententia per se quidem apta, sed quam vix admittant verba hebraea. Nam, ut taceamus, illa interpretatione הַאֹרַח sine ratione idonea accipi pro הֲלֹא אֹרַח, manifestum est, אֹרַח עוֹלָם non esse referendum ad Deum, quum diserte additum sit: אֲשֶׁר דָּרְכוּ מְתֵי־אָוֶן (viam) *quam calcarunt homines scelerati*. Intelligenda haud dubie scelerata vivendi et cogitandi ratio, qualem sequuta est prisca illa flagitiosorum et ferocium hominum gens, qui ante diluvium securi pergebant Deum non curantes, et ideo effraeni licentia in omne scelerum genus ruentes, de quibus Genes. VI, 4. seqq. אֹרַח plane ut דֶּרֶךְ notat *vivendi rationem, mores, studium*, vid. supra VIII, 13. Ps. XVII, 4. CXIX, 9. *Viam* autem *servare*, שָׁמוֹר, non est *observare*, sed eam *tenere*, ut 2 Sam. XXII, 22. שָׁמַרְתִּי דַּרְכֵי יְהוָֹה *tenui vias Domini*. עוֹלָם *secula prisca* denotat, ut Genes. VI, 4. Deut. XXXII, 4. Ps. LXXIII, 12. — מְתֵי־אָוֶן i. q. אַנְשֵׁי־אָוֶן infra XXXIV, 36. Jesaj. LV, 7. Quales vero intelligat, disertius significat Vs. sequ.

16. אֲשֶׁר־קֻמְּטוּ וְלֹא־עֵת *Qui comprehensi sunt, et non erat tempus*, i. e. qui ante tempus vincti ad supplicium rapti, et ita *sublati sunt*, quomodo Hieronymus vertit. De verbo קָמַט vid. not. ad Cap. XVI, 8. p. 408. וְלֹא־עֵת *Quum nondum* (ut וְלֹא et Jesaj. XLV, 4. Ps. CXXXIX, 16. capiendum) *tempus* scil. illud adesset, quo per naturae cursum et ordinem ipsis moriendum esset. Concise dictum pro בְּלֹא־עִתָּם, ut Cohel. VII, 17. לָמָּה תָמוּת בְּלֹא עִתֶּךָ *quare morieris, quum nondum tempus tuum* adsit? Similiter supra XV, 32. בְּלֹא־יוֹמוֹ. Bene Alexandrinus: συνελήφθησαν ἄωροι. נָהָר יוּצַק יְסוֹדָם *Flumen effusum est in fundamentum eorum*, aquae magno impetu

impetu fluminum more in illos effusae sunt, quibus funditus subverterentur. Innui videtur eluvio Noachica, quae priscam illam sceleratorum stirpem (Vs. 15.) consumsit. יְסוֹדָם pro לִיסוֹדָם s. עַל יְסוֹדָם, ut Ps. XXII, 30. יוֹרְדֵי עָפָר *descendentes* in *pulverem*. Obad. Vs. 3. מִי יוֹרִידֵנִי אָרֶץ *Quis dejiceret me* in *terram?* Alii נָהָר יוּצַק breviter dictum putant pro כְּנָהָר אֲשֶׁר יוּצַק hoc sensu: *sicut fluvius, qui funditur, earum fundamentum* fuit, i. e. omnia ea, quae illis veluti fundamenti loco erant, quibus nitebantur, in quibus spem et praesidium ponebant, abierunt aquarum fluentium more. Ita Alexandrinus: *ποταμὸς ἐπιῤῥέων οἱ θεμέλιοι αὐτῶν.* Sed praeferenda videtur prior sententia, quam et Hieronymus expressit: *et fluvius subvertit fundamentum eorum.*

17. סוּר מִמֶּנּוּ *Recede a nobis.* Transsumta haec ab Eliphaso ex Iobi sermone, supra XXI, 14., ut Iobo contradiceret, quod contenderat, felices vivere illos, qui Deo dicunt, *recede a nobis;* Eliphaso contra inferente, illos ipsos esse, qui funditus jam olim eversi fuerint; illustri igitur et pervulgato exemplo refelli Iobi sententiam. וּמַה־יִּפְעַל שַׁדַּי לָמוֹ *Et quid facit Omnipotens illis?* i. e. nobis? mutata persona, quasi dicerent, Deum nihil ipsis facere ac conferre, sed industriam ipsorummet omnia ipsis praestare. Verum esse hunc horum verborum sensum, non dubium esse potest supra XXI, 14. 15., qui locus manifeste hic respicitur. Quod ergo ibi: *Quid Omnipotens, ut serviamus illi, et quid proficiemus,* etc.? id hic loci in compendium mittitur, sub eadem mimesi, qua ipsi improbi loquentes inducuntur. Mutatio personae primae in tertiam, לָמוֹ pro לָנוּ, non infrequens, cum aliorum sermones referuntur, veluti infra XXXV, 3. *Dicis: quid proderit tibi, et quid utilitatis capiam?* Cf. Ps. LXXXVI, 16. et not. supra ad XIX, 28.

18. וְהוּא מִלֵּא בָתֵּיהֶם טוֹב *At ipse,* quem ita contemnebant, *negata* ejus providentia, *implevit domos eorum bono,* i. e. quum tamen ab illo omnium haberent

rent bonorum affluentiam. וַעֲצַת רְשָׁעִים רָחֲקָה מֶנִּי *Sed consilium*, institutum, sententia *impiorum absit a me!* Verba Iobi XXI, 16. repetit, et sua facit, quasi qui justiorem causam habeat, hoc de se praedicandi, quam Iobus, quod fugiat impiorum consilia. Amoliri, ait, a te voluisti suspicionem improbitatis, hac gravi exclamatione. Ego vero te improborum gregi accensendum ostendi; ac proinde meum, non tuum, exclamare: consilium improborum procul a me facessat!

19. יִרְאוּ צַדִּיקִים *Vident pii* scil. justam illam Dei de impiis vindictam (Vs. 16.), וְיִשְׂמָחוּ, *et laetantur*, non tantum de sui conservatione, et impiorum interitu, verum etiam quod justitiam suam ostenderit Deus. וְנָקִי יִלְעַג־לָמוֹ *Et innocens subsannat eos*, qui quum suis opibus et potentia freti tam superciliose Deum contemnerent, jam experiuntur, Deum esse, qui humana curet, et judicem, qui in impie facta animadvertat, quum ante piorum spes ab illis subsannaretur.

20. Subjicitur per mimesin vox triumphantium piorum. אִם־לֹא *Annon?* ut supra XVII, 2., infra XXX, 25. XXXI, 31. 36. נִכְחַד *Excisus*, exstinctus et deletus est, ut IV, 7. XV, 28. קִימָנוּ *Adversarius noster*, qui stetit contra nos, ut 2 Sam. XXII, 40. 49. קָמַי *qui contra me stant*, adversarii mei. Nomen participiale formae שִׁיר, ut צִיר, *legatus*, Jerem. XLIX, 14. Proverb. XXV, 13. Aliis est substantivum, *substantia*, ὑπόστασις (quo ipso nomine Alexandrinus h. l. usus) i. e. vel, *nosmet ipsi*, vel, quo subsistimus, vitae nostrae sustentacula, vita nostra. אִם־לֹא vero vertunt *quando non, dum non*, ut Ps. LIX, 16., ut prius hemistichium cum posteriore connectendum sit hoc sensu: *dum non est excisa nostra substantia*, i. e. dum nos salvi et integri manemus, *praestantiam eorum consumit ignis.* Veteres interpretes suffixum ad קִימָנוּ in tertia pluralis persona expresserunt, quibus permotus Doederlein pro קִימָנוּ legendum jubet קִימָם, quod respondeat יִתְרָם אֵשׁ in altero hemistichio; nomen קִים vero idem

notare

notare censet quod יְקוּם *substantia* (Genes. VII, 4. 23.), *facultates* (Deut. XI, 6.). Quod sequutus Dathius verba nostra sic reddidit: *profecto exscinduntur eorum facultates.* „At vero," inquit DE ROSSI in *Varr. Lectt.* ad h. l., „ex collatis codicibus Kennicottianis ac meis nullus lectionem hanc servat, cui favet sensus, et veterum interpretum auctoritas, nisi putes eos suffixum נוּ pro suffixo tertiae personae, non primae, accepisse, ut adhuc accipi video a doctissimis nonnullis Judaeorum commentatoribus. Praeter Jarchium, qui illud de tertia persona singulari explicat, notanda expositio ac sententia anonymi auctoris vetustissimi *Commentarii in Iobum*, quem continet codex meus 298. (seculi XIII.). Ita vero ille [apponam solam de Rossii versionem latinam]: קִימָנוּ *est sicut* קִימָמוֹ, *substantia eorum, posito Nun pro Mem*, ut Thren. III, 22. *Misericordiae Domini quia non* תָּמְנוּ *consumtae sunt;* תָּמְמוּ *dicendum ei fuisset, ut mox dicit* כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמָיו, *quia non defecerunt miserationes ejus; sed Nun pro Mem positum est;* קִימָנוּ *autem est pro* קִימָתָם; forma feminina usitata. Ita תָּמְנוּ exponunt in Threnis Syrus et Chaldaeus. Cf. et Jesaj. XXIII, 11. et Ps. LXIV, 7. — R. Immanuel in suo *Commentar. in Iob.* pariter inedito mavult deficere ה, et esse pro הקימנו." Haec de Rossi. Nihil vero incertius ista literarum Mem et Nun permutatione; neque necesse est, lectionem nulla codicum auctoritate suffultam recipere, quum ex vulgari commodus prodeat sensus, quo nec sententiarum utriusque hemistichii parallelismum desiderabis. — יִתְרָם *Excellentiam eorum*, i. e. quicquid habebant eximii, prosperitatem, bona, et opes eorum, omnia quibus excellebant, ut supra IV, 21., ubi not. vid. אָכְלָה אֵשׁ *Absumsit ignis* irae divinae, ut infra XXXI, 12. Ps. XVIII, 9. XXI, 10. LXXVIII, 21. Alii respici putant ad excidium Sodomorum, igne coelitus demisso, Genes. XIX, 24. 28., alii ad Iobi illam stragem supra I, 16..

12. Adhuc Eliphasus minis Iobum ab impia opinione de negatione divinae providentiae deterrebat, nunc vero promissionibus eum invitat amplissimis, ut ad Deum redeat. הַסְכֶּן־נָא עִמּוֹ *Assuefac, quaeso* scil. te ipsum *cum illo*, Deo, i. e. te ipsum totum componas ad illius voluntatem et praescripta, in gratiam cum ipso redi. Verbum סָכַן, *habitavit* (cf. supra not. ad Vs. 2.), in conjugatione transitivae significationis, Hiphil, propr. valet, *effecit, ut una habitaret*, hinc *familiarem*, amicum, *reddidit*, et intransitive *familiariter vixit, amicitiam inivit.* Cf. Storrii *Observatt.* p. 49., qui tamen in nota addit, posse et de *sedanda* pugna cum Deo haec verba intelligi, hoc sensu, הַסְכֵּן אַף עִמּוֹ *pone inimicitias*, quas cum eo geris. Minus commode Michaelis in *Supplemm.* p. 1753. *felicitate apud ipsum fruere.* Hieronymus: *acquiesce ei.* Concinit significatio arabici سكن, *quietus, sedatus fuit.* וּשְׁלָם *Et pacatus esto*, i. e. pacem habebis, pace frueris, et tranquillitate ac felicitate summa. Cum duo Imperativi conjunguntur, posterior saepe promissionem indicat, et Futuro exprimi potest, ut Genes. XLII, 18. זֹאת עֲשׂוּ וִחְיוּ *hoc facite et salvi estote*, i. e. hoc facite, tum, atque ita licebit, ut salvi fiatis; si hoc faciatis, salvi eritis. Cf. Ps. XXXVII, 27. Proverb. III, 3. IV, 4. Jer. XXVIII, 17. Simile Arabum proverbium adduxit Ludov. de Dieu: أَسْكُتْ فَتَسْلَمْ, *sile, et pacem habe*, i. e. tum pacem habebis. Alii nostrum וּשְׁלָם in Imperativo, ut sonat, intelligunt, *et pacem fac*, scil. עִמּוֹ, i. e. in gratiam redi cum eo, qui nunc ab eo alienatus, et velut hostis illi es. בָּהֶם *Per ista*, quae antea suasit Eliphasus. Suffixum masculinum pro *neutro*, ut Ps. XXXIX, 7. (מִי אֹסְפָם, *quis auferat ea*), Zach. XII, 10. (סָפְדוּ עָלָיו *plangent illud*). — תְּבוֹאַתְךָ *Veniet*, eveniet, obtinget *tibi*, pro תָּבוֹא לְךָ, cf. supra XX, 22. Ps. CXIX, 77. Tertia Futuri cum ה paragogico (cf. תָּבוֹאתָה Deut. XXXIII, 16.), quod accedente pronomine suffixo in ת muta-

mutatum. Sed et ת abundanter interjectum in hoc verbo reperitur, ut Kimchi notat וַתְּבֹאתִי, *et venisses*, 1 Sam. XXV, 35. pro וַתָּבֹאִי. Veteres cum Schureck תְּבוּאָתְךָ, *proventus tuus*, legerunt. Alexandrinus: ὁ καρπός σου ἔσται ἐν ἀγαθοῖς. Chaldaeus: עֲלַלְתָּךְ טוֹבָא *proventus tuus bonus* erit. Hieronymus: *per haec habebis fructus optimos*. Eadem lectio reperitur in XIX. codicibus a de Rossio recensitis.

22. קַח־נָא *Accipe*, Hieronymus: *suscipe quaeso*, admitte in animum tuum, ut Proverb. IV, 10. VIII, 10. *Dat* magister, quando docet; *capit* discipulus, quando discit. מִפִּיו *Ex ore ejus*, Dei, notanter dixit, non ex tuo arbitrio et libidine. תּוֹרָה *Legem*, i. e. recte vivendi rationem, et sanam de providentia Dei sententiam. Obtempera praeceptis et jussis divinis. וְשִׂים אֲמָרָיו בִּלְבָבֶךָ *Et repone dicta ejus in corde tuo*, animo reconde, et diligentius observa, ac meditare, ut exsequaris, quae ille facienda praescribit. שִׂים Imperativus Hiphil, abjecto ה characteristico, ut Genes. XLIV, 1. Exod. XVII, 14., et ut שִׁית infra Vs. 24.

23. אִם־תָּשׁוּב עַד־שַׁדַּי *Si redieris* ab ista impietate et sceleribus *ad Omnipotentem*. עַד pro אֶל, ut Hos. XIV, 2. Joel. II, 12. Amos. IV, 6. 8. 9. 10., quibus locis itidem post verbum שׁוּב. — תִּבָּנֶה *Aedificaberis*, instauraberis, reficieris, qui nunc es destructus; res tuae plane et undique accisae et eversae, in pristinum statum florentem restaurabuntur. Verbum בָּנָה *aedificavit*, nominatim de ea aedificatione dicitur, qua locus *ampliatur*, *munitur*, *exornatur* (2 Paral. XI, 5. 6. Dan. IV, 27.), hinc metaphorice de *fortunae* et *dignitatis amplificatione*, Mal. III, 15., et, si res adversae intercesserint, de *prosperarum restitutione*, cf. supra XII, 14. Jerem. XXXI, 4. Ante alterum hemistichium, תַּרְחִיק עַוְלָה מֵאָהֳלֶךָ, subaudiendum est ex priore hemistichio אִם, *si*, inquam, *procul removeris iniquitatem a tentorio tuo*. Integer vitae, scelerisque purus, felicius aevum ages, nec criminibus

illis,

illis, quae percensui, contactus, nec plagis. Quae supra XI, 14. 15. 16. latius deducta, hic in compendium missa. Est autem hic rursus obliquus ad Dramatis catastropham respectus, ubi Poetae elegans artificium agnoscis, in ipsius adversarii ore probabiliter, ut orationis et instituti argumenti filo consentanea ponentis, quae praeter dicentis exspectationem, re ipsa impleta, in exitu comperientur. His sequentia consonant, speciatim quae Vs. proximo de auro et argento pulveris in modum a Iobo conservando, si ad meliorem frugem sit rediturus, dicuntur. Cf. not. ad XIX, 26.

24. שִׁית-עַל-עָפָר בָּצֶר *Ponendo* scil. pones, repones, *prae pulvere,* majori copia quam pulvis, *argentum.* שִׁית Infinitivus constructus, ut infra XXX, 1. Exod. X, 1., pro *Futuro* positus, ut Proverb. XII, 7. הָפוֹךְ רְשָׁעִים *Everti improbi,* i. e. *evertuntur,* ut sequitur, *sed domus justorum* יַעֲמֹד *pestabit.* Vid. et 2 Sam. III, 18. Jerem. VI, 11. VII, 9. Plena dictio extat Jerem. XIII, 16. Cf. Schroederi *Syntax.* Reg. LIV. b. Storrii *Observatt.* p. 158. Aliis שִׁית est Imperativus, isque certae promissionis, ut supra Vs. 21. XXI, 5. Sensus idem manet. Est vero verbum illud h. l. *reponendi* significatu capiendum, ut Proverb. XXVI, 24. Pro שִׁית legitur יָשִׁית in *sex* Kennicotti, et tribus de Rossii codd. (in duobus tamen cum Keri וְשִׁית). Tertiam personam expressit quoque Hieronymus, vid. infra. — עַל *Prae, magis quam,* ut Ps. LXXXI, 8. — נוֹרָא עַל-כָּל-סְבִיבָיו *Venerandus est (Deus) magis quam omnes circa eum.* Cf. infra XXIII, 2. Deut. XXVIII, 1. Cohel. I, 16. עָפָר *Pulvis,* h. l. copiam et multitudinem ingentem significat, ut Num. XXIII, 10. מִי-מָנָה עֲפַר יַעֲקֹב *Quis numeret pulverem Jacobi?* Cf. Genes. XIII, 16. Zephan. I, 17. Nominis בֶּצֶר s. בְּצַר (Vs. 25.) significatio non satis quidem certo definiri potest, quum nec alias in V. T. recurrat, nec dialecti cognatae suppeditent nomen, quod cum hoc satis conveniat. Attamen significari illo aliquod ex prae-

praeſtantioribus metallis, *aurum*, vel *argentum*, magna veri ſpecie inde colligitur, quod in hoc Verſu ex parallelismi lege reſpondet *auro Ophirino* (אוֹפִיר), in proximo vero Verſu *argento* (כֶּסֶף), quod quidem Syrus et Aben-Eſra nomine illo ſignificari ſtatuerunt. Aliis eſt *aurum*, et inter hos Michaelis, qui in *Supplemm.* p. 208. a بصر *vidit*, בֶּצֶר propr. *ſpectatum*, i. e. aurum puriſſimum conjicit notare, collato Ovidiano illo: *fulvum ſpectatur in ignibus aurum.* Quidam Hebraeorum noſtrum nomen *munitionem* proprie notare putant (ut בְּצוּר et בְּצוּרָה *locum munitum*, et מִבְצָר *munimentum*), quod h. l. non pro auro tantum, ſed pro *opibus* in univerſum ſumi volunt, ut חַיִל, *potentia, opes*, quod in illis robur collocent homines et praeſidium. Sed verum vidiſſe vix dubium eſt R. Jonam, ſeu Abulvalid Mervan Ben Dſchannach, e cujus Libro radicum inedito, qui Oxonii in bibliotheca Bodlejana ſervatur, vocis בֶּצֶר explicationem attulit Gesenius in Praefat. ad *Lexic. manuale Hebr. et Chald.* ſecunda vice edit. p. XVII. Ille igitur doctus Hebraeus בֶּצֶר, proprie univerſe *particulam* (a בָּצַר *abſcidit*), tum vero ſpeciatim *auri argentive nativi particulam* denotare ait, plane ut Arabicum تبر (a تبر *fregit in partes*), *particulam nativi auri et argenti antequam ignem vel malleum ſit expertum* ſignificare obſervat. — In altero hemiſtichio ſenſum turbat, quod hodie in plerisque libris legitur וּבְצוּר pro וּכְצוּר quod in pluribus antiquioribus edititionibus a de Roſſio indicatis, et in codicibus plus quam *ſexaginta* a Kennicotto et de Roſſio inſpectis extat, et ab Alexandrino, Chaldaeo et Syro exprimitur. Hac igitur ſcribendi ratione adſcita, verborum וּכְצוּר נְחָלִים אוֹפִיר ſenſus erit facilis, et priori hemiſtichio accommodatus: *et ſicut ſilices torrentium Ophir*, i. e. aurum Ophirinum ſcil. repones,

quod

quod ex initio versiculi repetendum, צוּר נְחָלִים (prius horum nominum *collective*, capiendum) respondet τῷ עָפָר in priore hemistichio. Describitur auri copia similitudine plane gemina 2 Paral. I, 15. IX, 27., cum Salomo dicitur dedisse aurum et argentum Hierosolymis כָּאֲבָנִים *sicut lapides.* Aliis *rupes torrentium* est talis, quae ex se educit, et ex qua prodeunt torrentes et flumina aquis late manantia, i. e. ut rupes fluvios suggerit copiosissimos, sic magnam auri vim tibi suppeditabit Deus. — De נַחַל vid. not. supra ad XXI, 3. — אוֹפִיר, *Ophir*, nomen terrae auro abundantis (vid. 1 Reg. IX, 28. X, 11.) h. l. metonymice pro *auro Ophirino* dici (cf. infra XXVIII, 16.) docet contextus. Veterum omnium optime hujus Versus sensum expressit Syrus: ܘܬܟܢܫ ܟܣܦܐ ܐܝܟ ܥܦܪܐ ܘܐܝܟ ܚܠܐ ܕܝܡܐ ܕܗܒܐ ܕܐܘܦܝܪ܀ *Colliges argentum sicut pulverem; et sicut arenam maris aurum Ophir.* Transtulit haec Arabicus interpres vernaculam in linguam, nisi quod pro *arena maris* Hebraeo magis consone مِثْلَ رِمَالِ ٱلْأَوْدِيَةِ *sicut arena torrentium* posuerit. Chaldaeus nomen בֶּצֶר *munitionis* significatu accepit. Sic enim ille prius reddidit hemistichium: וְשַׁוִּי עַל עַפְרָא כְּרַךְ תַּקִּיף *et pone* (s. in Praeterito *posuit*, aut *ponit*) *super pulverem arcem validam.* Sensus videtur esse hic: nihil ei necesse fore, ut in montibus, aut locis editis sibi propugnacula construat ad se tuendum; sed perinde humi, et in loco imo, nec ulla ex parte munito, tutum eum fore, ac si in altissimis propugnaculis ageret. Alterum vero hemistichium ita vertit: וְהֵיךְ טִנָּרָא דְנַחֲלַיָּא דַהֲבָא דְאוֹפִיר, *et sicut petram torrentium aurum Ophirinum*, i. e. erit tibi aurum magna altitudine et acervo congestum et firmissimum, non secus ac rupes in altis fluminibus et torrentibus firmae sunt et altae. Alexandrinus ex cod. Alexandrino: θήσεις

θήσεις ἐπὶ χώματος ἐν πέτρᾳ, καὶ ὥσπερ χειμάῤῥους Ὠφείρ. Ex cod. vero Vaticano: θήσῃ ἐπὶ χώματι ἐν πέτρᾳ, καὶ ὡς πέτρᾳ χειμάῤῥου· Σωφείρ (quae tamen interpretatio Theodotionis eſt, vid. Monteſalcon. in Hexaplis ad h. l.). Quod Olympiodorus ſic explicavit: Βούλεται δὲ εἰπεῖν, ὅτι ἐὰν μετανοήσῃς, καὶ πόῤῥω ποιήσῃς ἀπὸ τῆς διαγωγῆς σου πᾶσαν ἀδικίαν, τεθεῖσῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν πέτρᾳ, τουτέστιν, οὐ μετακινηθήσῃ ἀπὸ τῆς εὐδαιμονίας, ἀλλ' ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ βεβαίως τὴν γῆν οἰκήσεις, καὶ ἐν Σωφείρ, ἔνθα γὰρ χρυσὸς κάλλιστος καὶ λίθοι τίμιοι, κατὰ χειμάῤῥουν ῥέων χρυσὸς ἐπελεύσεταί σοι. Poſterius hemiſtichium Symmachus ſic reddidit: καὶ ἐν τῷ ἀκροτόμῳ ὡς ὀχετοὺς χρυσίου πρωτείου. Hieronymus: *Dabit pro terra ſilicem, et pro ſilice torrentes aureos.* Id eſt, pro terra ſoluta, qualis arena, quod antiquae domus fundamentum fuit, neque molem, cui ſuberat, diu ſuſtinere potuit, ſilicum firmitatem ſupponet Deus, et in illam tanta influet bonorum abundantia, ut aurei in illam torrentes illabi videantur. Probanda foret Hieronymi interpretatio, ſi pro בֶּצֶר eſſet צוּר, et pro נְחָלִים אוֹפִיר ſcriptum נְחָלֵי אוֹפִיר. — Grotius ſenſum hunc eſſe putat: aurum ne pluris fac, quam pulverem, et aurum ex Ophir ne pluris, quam lapides torrentis: ita Deus tibi erit et aurum et argentum fortiſſimum (Vs. 25.). Idem ſequuti Coccejus, A. Schultens, et Dathius, qui noſtrum Verſum ſic vertit: *Pulveris inſtar aeſtima aurum, et ut ſilices fluviorum Ophiris divitias.* Verum שִׁית pro *aeſtimare* capere, durum, neque gemino exemplo commendari poteſt; nam loci, a Dathio commemorati, infra XXXI, 24., plane diverſa eſt ratio. Simpliciſſimus et orationis ſeriei maxime conſentaneus ille ſenſus, quem ſuperius demonſtravimus et evicimus, ut promittatur Iobo opum abundantiſſima copia, quam quidem promiſſionem, praeter loquentis exſpectationem, impletam videbimus infra XLII, 11. 12. Redi ad ea, quae ſub linem notae ad Vs. 23. monuimus.

25. וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ *Eritque Omnipotens argenta tua*, i. e. tibi erit inſtar copioſiſſimi argenti, quod quo ſenſu ſit capiendum, ipſe mox Vs. 26. explicabit. בְּצָרֶיךָ eſt pluralis nominis בֶּצֶר, de quo vid. ad Vs. 24., cum ſuffixo. At Chaldaeus, ut Verſu ſuperiore, ita et hoc capit *munitionis* ſignificatu, ut מִבְצָרֶיךָ, *munitiones tuae*, Jerem. V, 16. Vertit enim: וִיהֵי שַׁדַּי כְּרַךְ תּוּקְפָּךְ, *et erit Omnipotens arx munitionis tuae*, q. d. munitione alia externa non egebis, quum Deus ipſe loco firmiſſimi propugnaculi ſit futurus, collata ſimili ſententia Proverb. XVIII, 10. Aliis ב eſt praefixum, et צָרֶיךָ pluralis nominis צַר, *anguſtum*, ut vertendum ſit: *in anguſtiis tuis*, coll. Pſ. XCI, 15. Hieronymus: *contra hoſtes tuos* (ita צָרֶיךָ Geneſ. XIV, 20.), ſequutus Alexandrinum: βοηθὸς ἀπὸ ἐχθρῶν. Syrus et Arabs: ܢܗܘܐ ܐܠܗܐ ܒܥܘܕܪܟ, يَكُونُ اللّٰهُ بِعَوْنِكَ, *erit Deus in auxilio tuo*. Sed prima ſententia praeferenda, propter hemiſtichiorum parallelismum, nam ſequitur: וְכֶסֶף תּוֹעָפוֹת לָךְ *et argentum altitudinum tibi*, i. e. inſtar argenti in cumulos coacervati, inſtar immenſae argenti copiae, erit tibi Deus. תּוֹעָפוֹת eſſe *altitudines*, manifeſtum ex Pſ. XCV, 4., ubi תּוֹעֲפוֹת הָרִים opponuntur מֶחְקְרֵי־אָרֶץ, *abditiſſimis terrae penetralibus* (vid. not. ad eum loc.). Cf. Num. XXIII, 22. XXIV, 8. „Radix eſt יָעֵף, *fatigatus fuit* (coll. arab. وغف, *celeriter inceſſit*, et *celeri inceſſu fatigatus eſt*). Sed quia in adſcenſu montium fatigamur, potuit etiam in *aſcendendi* notione uſurpari; ut arabice يفع. Sic in *Al Camus* et *Giauhari*: يفع الجبل, *conſcendit montem* يفوع *excelſa loca*, يافعات *alti montes*.“ Bochartus *Hieroz.* P. I. L. III. Cap. XXVII. Tom. II. p. 335. ed. Lipſ. כֶּסֶף תּוֹעָפוֹת pro תּוֹעֲפוֹת כֶּסֶף, *altitudines argenti*, ex hypallage, in ſtatu regiminis haud infrequenti, veluti

Levit. XII, 4. *Triginta tres dies manebit* בִּדְמֵי טָהֳרָה, *in ſanginibus purgationis*, i. e. in purgatione ſanguinis. Vid. et Levit. XXII, 4. 1 Reg. XVII, 14. Proverb. XXVI, 23., et cf. Glassii *Philolog. S.* p. 127. ſequ. edit. Dath. Michaelis in *Supplemm.* p. 1128. nomine תּוֹעָפוֹת conjecit *labores* (a *fatigando* dictos), hoc vero et Pſalmorum loco memorato *metallifodinas* ſignificari. Qua tamen notione adſcita utroque loco ſenſus perquam jejunus prodibit. *Altitudinis* notionem Hieronymus videtur in mente habuiſſe, dum vertit: *et argentum coacervabitur tibi.* Chaldaeus: וּמִן כְּסַף תְּקוֹף רוּמָא דִילָךְ *et magis quam argentum fortitudo* et *celſitudo, quae tibi.* Syrus: ܘܟܣܦܐ ܕܚܘܫܒܢܐ ܢܗܘܐ ܠܟ *et argentum computationum erit tibi* ſcil. Deus. Sed Arabs melius: وَفِضَّةٌ بِلَا حِسَابٍ تَكُونُ لَكَ *et argentum absque numero erit tibi.* Longiſſime ab Hebraeo recedit Alexandrinus: *καθαρὸν δὲ ἀποδώσει σε ὥσπερ ἀργύριον πεπυρωμένον.*

26. כִּי explanativum eſt; pluribus enim verbis et magis propriis exponitur, quod generalius et per tropos in Verſu praeced. dixit, quomodo nimirum Deus ſit futurus aurum et argentum Iobi. אָז *Tunc,* quum ad Deum redeas, Vs. 21. 23. Cf. XI, 15. XIII, 20. — עַל־שַׁדַּי תִּתְעַנָּג *Omnipotente delectaberis,* i. e. non externis tantum bonis (Vs. 24.) abundabis; quin etiam, ſi ex animo ad Deum redieris, tunc in eo oblectabis tete, quod ille tibi faveat, et tantis beneficiis te proſequatur, ac unica voluptas tibi erit, eum colere, te et tua omnia ad ejus legem componere et conformare. Cf. Pſ. XXXVII, 4. infra XXVII, 10. Jeſ. LVIII, 14. Et quum nunc demiſſo ſis vultu, nec prae moerore et aerumnarum vi faciem audeas attollere, ut afflictis et moerentibus moris eſt, וְתִשָּׂא אֶל־אֱלוֹהַּ פָּנֶיךָ, *tunc attolles ad Deum faciem tuam,* cum

cum fiducia, fine metu (cf. 2 Sam. II, 22.) **irae et repulfae audebis** faciem ad eum attollere, audacter te ad eum **convertes** erecto vultu et hilari.

27. Pofterius hemiftichium, נְדָרֶיךָ תְשַׁלֵּם, ***vota tua perfolves***, fenfu prorfus convenit cum priore, תַּעְתִּיר אֵלָיו וְיִשְׁמָעֶךָּ *preces ad eum fundes, teque exaudiet*; nam ***votorum** perfolutione* fignificatur, fore, ut id obtineat, **cujus nomine** vota fusceperit, ut ex confequente antecedens **intelligatur**, quia vota reddi folent, poftquam id quis **obtinuit**, pro quo vota fecerat. Cf. Pf. LVI, 13. CXIV, 14.

28. וְתִגְזַר *Et decernes,* quum decreveris, ut Efth. **II, 1.** Dan. IV, 14. 21. אֹמֶר *Sermonem*, verbum, i. e. **quippiam, rem** aliquam mente fusceptam, ut alias דָּבָר — וְיָקָם לָךְ *Et confiftet tibi*, i. e. ratum erit, profpere feliciterque tibi fuccedet, ut Jef. VIII, 10. XIV, 24. XLVI, 10. **Theodotion**: *καὶ ὁριεῖς ῥῆμα, σταθήσεταί σοι*, quod bene **Olympiodorus** explicavit: *τουτέστιν, ἅπαν ὃ ἂν συντάξῃ καὶ τυπώσῃς, οὐ διαπέσειταί σοι, ἀλλὰ βεβαιωθήσεται, καὶ κυρωθήσεται.* וְעַל־דְּרָכֶיךָ נָגַהּ אוֹר *Et fuper vias tuas*, **inftituta** et negotia tua (Vs. 3. Proverb. III, 6. IV, 26.) *Splendefcet* (Praeteritum in Hebraeo pro Futuro, quia **Futura** praecefferant) *lux*, lux felicitatis, quocunque **perrexeris**, quodcunque inftitueris, tibi adfulgebit, quum **jam tenebris** feptas vias tuas queraris, fupra XIX, 8. עַל־נְתִיבוֹתַי חֹשֶׁךְ יָשִׂים.

29. כִּי־הִשְׁפִּילוּ וַתֹּאמֶר גֵּוָה *Quum humiliatae fuerint*, fcil. דְּרָכֶיךָ *viae tuae* (Vs. 28.), *dices*: *elatio!* i. e. **mox** fenties conditionem tuam ex ima factam opimam; **quafi** qui loco alto hoftibus impervio, aut ad quem aqua**rum** inundationes pertingere non poffunt, eft conftitutus. **גֵּוָה pro** גֵּאָה (Proverb. VIII, 13.), vel pro גַּאֲוָה (Jefaj. **IX, 8.**), per contractionem aut fyncopen, *elatio*; neque **enim** h. l. idem fignificare poteft, quod fupra XX, 25., **גֵּוָה, pro** *corpore* pofitum, ubi ו eft radicale, quum hic **fit mutuatum**. Reperies et fic, גֵּוָה, *elationis* fignificatu **infra XXXIII, 17. Jerem. XIII, 17.** Contextus mire con-

cifus eft, ideo varie intelligitur. Alii: *Quum depreffi fuerint* fcil. רְשָׁעִים *impii, tum tu dices: elatio* eft fcilicet mihi, efferor, attollor, q. d. agnofces te attolli et erigi prae aliis; impiis fcilicet, qui deprimentur, quod ab illorum forte et calamitate libereris. Alii, Aben-Efra praeeunte: *quum depreffi fuerint* fcil. impii, *dices; elatio*, faftus, fcil. הִשְׁפִּילָתַם, *dejecit eos,* juxta illud Prov. XVI, 18. לִפְנֵי שֶׁבֶר גָּאוֹן, *calamitatem elatio praecedit.* Alii: *quum depreffa fuerint* fcil. *tua*, res tuae, *dices elationem*, i. e. confidenter et certo tibi polliceberis eorum elationem. Hunc fenfum Hieronymus expreffit: *qui enim humilatus fuerit, erit in gloria.* Similiter Chaldaeus: אֲרוּם דָרָא דְאַמְאֵךְ יִתְעֲבֵד גֵּיוְתָן *nam generatio, quae fefe humiliaverit, fiet fublimis.* Et Syrus: ܡܛܠ ܕܡܢ ܕܡܬܡܟܟ ܐܡܪ ܕܢܫܬܥܠܐ *propterea quod qui fefe humiliat dicit quod fefe efferet.* Clarius Arabs مِنْ أَجْلِ أَنَّ مَنْ قَالَ أَنَّهُ يَتَوَاضَعُ فَإِنَّهُ يَرْتَفِعُ *propterea quod qui dicit quod fe humiliet, ille exaltabitur.* Confonum dicto Chrifti Matth. XVIII, 4. XXIII, 12. Luc. XIV, 11. XVIII, 14. — וְשַׁח עֵינַיִם יוֹשִׁעַ *Et dejectum oculis fervabit,* te fcilicet nunc abjectum, et oculos prae afflictione ac moeftitia demittentem; quamquam fententia generali proponit, fic Deum, cujus fupra meminerat, in ima conditione conftitutum, cum ad fe redierit, fervaturum, fervare folere. שַׁח עֵינַיִם *Humilatus oculis,* non tam modeftum et fummiffum h. l. indicare videtur, quam *humilem*, ut Latine fumitur, i. e. abjectum, qui prae calamitate et triftitia, ut fit, oculus demittit. יוֹשִׁעַ in emendatioribus libris mancum fcribitur, ut Mafora notat, bis fcribi fine Jod, fcilicet hic, et Thren. IV, 17., unde quidam veterum interpretum in Paffivo videntur legiffe יִוָּשַׁע, *fervabitur*, veluti Hieronymus: *et qui inclinaverit oculus,*

ipfe

ipso salvabitur. Et Syrus: ܘܡܟܝܟ ܥܝ̈ܢܘܗܝ ܢܬܦܪܩ *et qui humilis est oculis, servabitur.*

30. Assurgit Eliphasi oratio, dum Iobo promittit, eum non tantum per se liberatum iri, sed propter ipsum etiam alios, minus innocentes. יְמַלֵּט אִי־נָקִי *Liberabit* scil. Deus etiam *non innocentem.* Particula negativa אִי rarior quidem in V. T. scriptis, sed apud Aethiopes nihil illa frequentius. „אִי, *Non*, haud ita dicitur per apocopen pro אֵין, ut Buxtorfius putat. Est enim per se antiqua vocula hebraica, quae reperitur in vetustis nonnullis compositis, ut 1 Sam. IV, 21., cum nurus Eli filium pareret, eumque ob amissam arcam foederis אִי־כָבוֹד, i. e. *non-gloria* vocaret. Et Iobi XXII, 30. אִי־נָקִי, *non-innocens*, i. e. noxius. At sequentibus seculis communior esse coepit particula לֹא, ut לֹא עַמִּי, *non-populus meus*, Hos. I, 9. Rabbini tamen adhuc illa nonnumquam utuntur, ut in tritissimo illo אִי אֶפְשָׁר, *impossibile*, et sic aequipollet A στερητικῷ Graecorum.“ Ludolfus *Commentar. Histor. Aethiop.* L. I. No. CVI. p. 203. Proverb. XXXI, 4. ea particula cum Zere אֵי scribitur. Errant igitur, qui nostrum אִי *virum* (quasi esset per apocopen pro אִישׁ) vel *regionem* (ut sit singularis τοῦ אִיִּים), vel *vae* (ut Cohel. IV, 10. X, 16.) explicant. Bene Chaldaeus: וְישֵׁזֵב גְּבַר דְּלֵיהוֹי זַכַּאי בְּזָכְוָתָךְ, *Liberabitur vir, qui non est innocens justitia tua.* Sequitur enim in hebraeo: וְנִמְלַט בְּבֹר כַּפֶּיךָ *eripietur*, inquam, et incolumis evadet, *propter puritatem manuum tuarum*, tuae innocentiae, tuisque manibus puris, a te supplice ad Deum sublatis, s. precibus et intercessionibus Deo gratissimis, salutem ille suam debebit, atque poenam promeritam elabetur, ne tu impliceris noxiorum poenis. Cf. Genes. XVIII, 23..32. Jerem. V, 1. Respiciunt haec ad ea, quae infra XLII, 8. reperiemus, de favore et gratia, qua Iobus apud Deum maxima pollebit, intercessionisque pro amicis efficacia. Cf. not. superius ad Vs. 23. 24.

IOBUS.

IOBUS.

Cap. XXIII. XXIV.

ARGUMENTUM.

Iobus Eliphaſo duobus, quae jam ſequuntur, Capitibus, reſpondet. Primum doloris ſui magnitudinem affert, unde fiat, ut tam graviter queratur. Deinde, quia Eliphaſus tanta crimina et ſcelera ei objecerat, non in homines tantum, ſed et impietatem in Deum, provocat ad Dei tribunal, et coram Numine ipſo cauſam ſuam agere poſtulat, nullus dubitans, quin innocentiam ſit oſtenſurus, cauſaque ſua victurus, quippe qui auri inſtar ſe intus et extus purum inveniendum eſſe ſciat, nulliusque ſibi transgreſſionis ſit conſcius. Dolet interim acerbiſſime, ſibi aditum ad Dei ipſius ſolium penitus denegatum ac praecluſum, et Numen abſolutiſſimo potius imperio adverſus miſerrimum ejus cultorem agere, quam jure (Cap. XXIII.). Tum denuo refellit Eliphaſi et ſociorum ſententiam, docendo et amplificando, quod jam ſupra Cap. XXI. contenderat, perditos ac conſceleratos homines plerumque tuto, ac ſine ulla noxia, in ſuis ſceleribus verſari, quorum longum pertexit catalogum, tandemque ex hac vita impunitos diſcedere. Ex quibus omnibus tandem colligit, quum nulla in iis luculenta Dei judicia conſpiciantur, verum eſſe id, quod contenderet (Cap. XXIV.).

XXIII. 1.

XXIII. Tum Iobus, 1.
Etiamnum, inquit, amarae ſunt querelae meae; 2.
Sed plaga mihi inflicta meo gemitu gravior.
Utinam ad illum poſſim pervenire, 3.
Ad ſolium ejus accedere!
Inſtruerem coram eo cauſam, 4.
Et os plenum haberem argumentis.
Cognoſcerem, quibus ille verbis mihi reſponderet, 5
Et quid mihi diceret intelligerem.
Num roboris ſui potentia mecum contenderet? 6.
Minime! imo ad me attenderet.
Tunc probus cum ipſo disceptaret, 7.
Et plane abſolutus a judice meo evaderem.
En vero! ſive antrorſum eam, non adeſt; 8.
Sive retrorſum, non animadverto eum.
Ad ſiniſtram ſi operatur, non cernam, 9.
Si ſe ad dextrum abdet, non videbo.
Ille vero novit viam, quam teneo, 10.
Probat me, et ut aurum purum prodeo.
Veſtigiis ejus pes meus inſiſtit, 11.
Viam ejus obſervo, neque ab ea declino.
Praeceptum labiorum ejus non ſepoſui, 12.
Et magis quam mea decreta illius recondidi oris effata.
At ipſe Unicus eſt, quis eum retrahat, 13.
Quo minus, quod animo concupivit, id faciat?

14. Per-

14. Perficiet enim quae de me decrevit,
Et hujusmodi plura ſunt ipſi conſtituta.
15. Igitur ſacie ejus percellor,
Perpendens eum expaveſco.
16. Deusque mollivit cor meum,
Ac Omnipotens me exſternavit;
17. Quod ego non, antequam ingruerent ten
brae, ſum exciſus,
Nec ille meo conſpectui caliginem ſu
duxit. —

XXIV. 1. Cur non tempora latent Omnip
tentem?
Aut qui eum norunt, non ſpectant dies eju
2. Summoventur termini,
Rapti paſcuntur greges.
3. Pupillorum abiguntur aſini,
Viduae bos pignori capitur.
4. Detruduntur pauperes de via,
Abdunt ſeſe inopes terrae.
5. En! onagri in deſerto, exeunt ad facinu
Mane ſurgunt ad praedam quaerendam,
Solitudo panem ipſi ſobolique praebet.
6. In agris ſuam metunt farraginem,*
Vineasque vindemiant impii.
7. Nudi pernoctant ſine veſte,
Nullum eis in frigore tegumentum.
8. Montanis uvidi imbribus,
Penuria perfugii amplexantur cautes.

9. Re

Rapiunt ab ubere pupillum, 9.
Et quaecunque pauper habet, pignorantur.
Nudos abire cogunt ſine veſtitu, 10.
Et famelicos portare mergites.
Qui intra eorum parietes oleum exprimunt, 11.
Calcantque torcularia, ſitiunt.
Ex urbe homines edunt gemitus, 12.
Et percuſſorum quiritantur animae,
Nec tamen Deus illis quicquam imputat pravi!
Lucis iſti ſunt inimici, ignorant vias luminoſas, 13.
Neque in ſemitis verſantur lumine colluſtratis.
Ad lucem ſurgit latro, ut occidat inopem et egenum, 14.
Noctu agit furem.
Tum adulteri oculus obſervat crepuſculum, 15.
Nemo, inquit, me videbit,
Ac velamen faciei imponit.
Domos perfodiunt in tenebris, 16.
Interdiu ſeſe occludunt, lucemque neſciunt.
Nam aurora eis feralis umbra, 17.
Letiferaeque noctis horrores ipſis familiares.
Leviſſimi, tanquam quae ſupra aquas labuntur, 18.
Exſecrata eorum in terra portio,
Nec ad vinearum vias ſeſe convertunt.
Ut aeſtus calorque nivales aquas, 19.
Sic Orcus rapit peccantes.

20. Obli-

20. Obliviſcitur eos uterus,
Dulces eis ſunt vermes;
Ultra non memoratur, arborisque inſtar
frangitur improbus.
21. Qui feminam conterebat ſterilem, quae non
peperit,
Nec benefecit viduae;
22. Traxit vi ſua robuſtos,
Qui ubi ſurrexit ille, de vita diffidebant.
23. Conceſſit illis Deus ſecuritatem, qua ſunt
innixi,
Oculis in eorum vias converſis.
24. Ubi aliquamdiu viguerunt, pereunt,
Et omnium more depreſſi compeſcuntur,
Quaſi capita ſpicarum deciſi.
25. Quod ſi non ita eſt, convincat ſane aliquis
me mendacii,
Meamque confutet orationem.

N O T A E
in
Cap. XXIII.

2. Nomen מְרִי interpretum plures h. l. capiunt *rebellionis* ſignificatione (a rad. מָרָה), qua ſane 1 Sam. XV, 23. Ezech. II, 8. occurrit, et prius hemiſtichium cum interrogatione vertunt: *etiamnum hodie rebellio* contra Deum *querela mea*, ſcil. habetur a vobis? Sed concinnior prodire videtur ſenſus, ſi *amaritudinis* notione ſumamus, mutuata illa a radice ſoni vicini מָרַר, *amarus fuit*, uti ſupra ad XX, 10. vidimus alia plura verba ultima tantum radicali vel geminata vel quieſcente inter le

se diversa communes habere significatus. Sic verbi מָרָה Participium 2 Reg. XIV, 26. manifeste *acerbi* notione capiendum; *Vidit Jova*, אֶת־עֳנִי יִשְׂרָאֵל מֹרֶה מְאֹד *afflictionem Israelis valde amaram*, s. acerbam *esse*, ubi *contumacis* significatio, qua מורה Deut. XXI, 18. 20. usurpatur, plane esset inepta. Recte igitur Hieronymus: *Nunc quoque in amaritudine est sermo meus.* Et Chaldaeus: לְחוּד יוֹמָנָא מְרִיר מֵימְרִי *Hodie quoque amarus est sermo meus.* Schnurrerus quoque in *Dissertatt.* p. 260., statuens esse nomen מַר cum Jod paragogico, nostra verba ita vertit: *etiam nunc amara*, vehemens, *erit querela mea.* Scite observat, respicere Iobum ad Cap. X., ubi, quod sentiret sese animo gravius commotum, orationi suae, omnino asperiori, praefatus est ita, ut diceret, velle se effundere animi sui aegritudinem, atque in acerbiores querelas erumpere. Itaque nunc, cum iterum eodem modo affectum se cognosceret, eadem fere praefatione, et quasi excusatione, utendum sibi putavit Hinc addit: יָדִי כָּבְדָה עַל אַנְחָתִי *Manus*, plaga, *mea gravis est super*, s. *prae gemitu meo*, i. e. quamvis vehemens sit querela mea, non tamen doleris mei aequat vehementiam; minor est doloris significatio, quam postulat doloris acerbitas. Suffixum in יָדִי non esse *active*, sed *passive*, accipiendum, *manus* s. plaga manu inflicta (supra XIX, 21. Ezech. XXXIX, 21.), *qua percutior* a Deo, post alios interpretes et monuit Schnurrerus, qui exempla similia attulit חֲמָסִי, *injuria mihi illata*, Genes. XVI, 5. Jerem. LI, 35.; קִלְלָתִי *maledictio*, *qua mihi maledicitur*, 2 Sam. XVI, 12.; חִצִּי, *telum*, *quod in me injectum est.* Accurate igitur verba יָדִי כָּבְדָה reddit Hieronymus: *et manus plagae meae aggravata est.* Et Chaldaeus: מַחֲתִי תְּקֵפַת, *gravis est plaga mea.* Nihil necesse est, יָדוֹ, *manus ejus*, i. e. Dei, cum suffixo tertiae personae, legere, quod Alexandrinus, eumque sequuti Syrus et Arabs expresserunt, sed nullius codicis auctoritate firmatur, quamvis יָדוֹ orationis seriei, primo saltem adspectu, videa-

videatur magis conveniens. עַל *Supra,* magis quam, cf. not. ad XXII, 24.

3. מִי־יִתֵּן *Quis dabit?* i. e. utinam, ut fupra XI, 5. Ante יָדַעְתִּי fubaudiendum eft ו, *ut fciam,* ut fupra XIII, 5., coll. Deut. V, 26. fupra XIX, 23. — וְאֶמְצָאֵהוּ *Et inveniam eum,* i. e. utinam fcirem invenire eum. Solent enim Hebraei pro verbo cum Infinitivo fubftituere duo verba *finita,* copulata per Vau; veluti Dan. VI, 2. שְׁפַר *Placuit* Dario וַהֲקִים *et conftituit,* i. e. placuit ei conftituere. Vid. et Genef. IX, 20. Deut. II, 31., et plura exempla in Storrii *Obfervatt.* p. 324. not. Alii, affumta verbi מָצָא notione Aethiopibus frequentata, *pervenire* (vid. Ludolfi *Lexic. Aethiop.* col. 103.), vertunt: *utinam fcirem ad ipfum pervenire!* Senfus parum aut nihil differt. Ἀνθρωποπαθῶς toto hoc loco de Deo loquitur, quafi certo loco refideat ad jus reddendum; optat, ut fibi liceat eum offendere ubivis gentium, quo apud illum fuum jus et innocentiam tueatur. Id quod bonitate fuae caufae et confcientia innocentiae fuae fretus dicit adverfum focios, a quibus ita reus peragebatur. Qui rei funt, et fibi male confcii, judicem non quaerunt. Iobus judicem quaerit, et profitetur fe apud illum argumentis et probationibus non cariturum, quibus fuam probet. אָבוֹא עַד־תְּכוּנָתוֹ, Et *veniam,* et venire poffim, *ad ftationem ejus,* bene Hieronymus: *ad folium ejus.* Chaldaeus: עַד מְדוֹר בֵּית מוּקְדְּשֵׁיהּ *usque ad habitaculum domos fanctuarii ejus.* Eft enim תְּכוּנָה nomen auguftum et magnificum ab *aptando, ftabiliendo* (כּוּן) dictum, ac de difpofitione domus ufurpatur Ezech. XLIII, 11., et de apparatu rerum pretiofarum Nah. II, 10. Hoc loco docet res ipfa dici de *fede,* quam fibi magnifice comparavit Deus ad jus inde reddendum, ut Pf. IX, 8. dicitur: כּוֹנֵן לַמִּשְׁפָּט כִּסְאוֹ *apparavit ad judicium folium fuum.*

4. Tum, fi ad caufae tractationem admitterer, intrepide אֶעֶרְכָה לְפָנָיו מִשְׁפָּט, *inftruerem coram eo judicium,*

cium, ordine, quaſi aciem, producerem argumenta pro mea innocentia, quae ad jus meum tuendum pertinent, ut litigatoribus coram judice moris eſt. עָרַךְ proprie verbum bellicum, de *acie inſtruenda* ſolenne (vid. Jud. XX, 22. 1 Chron. XXII, 33. 35. Jerem. VI, 23.), hinc transfertur ad judicia, diciturque de productione argumentorum, quae quis pro ſe afferenda habet; ut ſupra XIII, 18. Pſ. XV, 21. — וּפִי אֲמַלֵּא תוֹכָחוֹת *Et os meum implerem redarguitionibus*, ſ. argumentis et rationibus, q. d. abunde mihi ſuppeterent rationes, quibus meum jus defenderem, et innocentiam oſtenderem; non deeſſent mihi probationes; non erubeſcerem coram eo, ut ſolent, qui cauſae ſuae et juri diffidunt. תוֹכָחוֹת non redarguitiones intelligit, quibus Deum injuſtitiae accuſaret, ſed rationes, quibus ſe tueretur. Sic enim appellantur rationes, quas altrinſecus afferunt in foro litigatores, vel qui inter ſe disputant et contendunt, quibus unus alterum redarguit, ſuam cauſam defendendo, et adverſarium oppugnando, i. q. Graecorum ἐλέγχειν et ἔλεγχος. Vid. Habac. II, 1. Pſ. XXXVIII, 15.

5. Tunc ex ipſius ore cognoſcerem, quid ſpectarit, dum me tam longa ac dura vexatione cruciavit. Nam nunc quidem nullam plane cauſam reperire poſſum, ob quam adeo ſaevum, et infeſtum experiar Deum, quem ſcio me ſemper ſinceriſſime coluiſſe, cujus me ſemper legibus obtemperaſſe, mihi conſcius ſum. Noſſe aveo, quod mihi, cauſae meae juſtitiam demonſtranti, reponeret Deus, ad efficiendum, me meritas ſcelerum poenas luere.

6. Et quia objici poterat immenſa Dei potentia, qua eum eſſet oppreſſurus, ſubdit: הַבְרָב־כֹּחַ יָרִיב עִמָּדִי *Num copia roboris ſui*, i. e. magna ſua potentia, *contenderet*, disceptaret *mecum*? Me ſuo robore et majeſtate opprimeret, ut homines potentes ſolent in judicio potentia ſua formidabiles eſſe iis, quibuscum litigant? לֹא *Non*, i. e. minime id faceret. Dedecet eum, me, qui ita infirmus ſum, magnitudine et robore ſuae potentiae conſter-

sternare. אַךְ הוּא יָשִׂם בִּי *Sed ipse poneret in me*, f. *ad me* (בִּי pro עָלַי) scil. לִבּוֹ, *cor suum*, quod subaudiendum h. l. ut supra IV, 20., ubi not. vid. Sensus: ad rationes, quas pro mea causa allaturus essem, attenderet; me patienter audiret more boni judicis, qui ultro citroque interrogat litigatores, et illis respondet, aequo animo audiens eorum argumenta; vel more boni et aequi litigatoris, qui adversario locum dat, causam suam agendi. SCHNURRERUS in *Dissertatt.* p. 262. ut votum vertit: *modo velim ad me advertat*, et quae dicenda habeo, audiat. Alii subaudiunt et repetunt כֹּחַ, hoc sensu: *sed in me robur poneret* ad consistendum coram se, me infirmum fulciens et roborant, qui alioquin coram ejus majestate tremenda subsistere prae imbecillitate nequirem. Alias multo minus probandas interpretationes percensuit Schnurrerus l. c.

7. שָׁם *Illic*, in eo scilicet judicio ita instituto, quo ille suam majestatem et potentiam exuat, hoc pacto, יָשָׁר נוֹכָח עִמּוֹ *rectus* homo *disceptaret* (נוֹכָח pro יִהְיֶה נוֹכָח *disceptans esset*) *cum illo;* ita si agat, non reformidet quilibet recti sibi conscius, qualis ego sum, si more insolito affligi se sentiat, cum eo in judicio congredi; neque enim ejus majestate terreatur. Et thesin mox ad hypothesin transfert, ut Iobus passim facit, quia ex rectorum numero se agnoscit: וַאֲפַלְּטָה לָנֶצַח מִשֹּׁפְטִי, *et liber evaderem prorsus a judice meo*, quo Deum se intelligere, patet. Non dubitat, quin a tribunali sanctissimi justissimique Numinis victor suae causae sit rediturus, si modo Deus personam judicis erga se retineat, neque majestate ac potentia sua perterrefaciat. לָנֶצַח propr. *in purum putum* (nam verbum נָצַח convenit cum arab. نصح et Syr. ܢܨܚ, *purus, sincerus fuit*, vid. MICHAELIS *Supplemm.* p. 1666.) hinc *prorsus*, ut Ps. XIII, 5. LXXIX, 5. Alii: *semper* (cf. supra IV, 20.), i. e. numquam non, et nullo non in judicio ita instituto, ubi ille suam majesta-

majeſtatem deponeret, cauſam evincerem, et me conſiderem abſolutum iri a judice meo. Hieronymus hunc Verſum ſic reddidit: *Proponat aequitatem contra me; et perveniet ad victoriam judicium meum.* Pro שָׁם, *ibi*, legit שָׂם (quod ipſum de-Roſſi in quatuor reperit codd. a ſe inſpectis, vid. Ejus *Scholia Critt.* p. 121.), pro יָשָׁר *rectus*, יֹשֶׁר, *aequitas*, pro נוֹכָח, *litigans*, נֹכַח, *coram*, pro עִמּוֹ *cum eo*, עִמִּי, *mecum*, denique pro מִשֹּׁפְטִי, *a judice meo*, מִשְׁפָּטִי, *judicium meum*, quod in codicibus quibusdam reperit de Roſſi (vid. l. c.), et exprimitur etiam ab Alexandrino et Syro. Praefertur quoque מִשְׁפָּטִי recepto מִשֹּׁפְטִי a quibusdam recentiorum interpretum, a Schnurrero etiam (*Diſſertatt.* p. 262.), „ut habeat," inquit, „verbum transitivum אֲפַלְּטָה ſuum nomen, ſitque loquendi formula talis qualis extat Habac. I, 4." At vero verbum פָּלַט in Hiphil non transitive ſolum, verum et intransitive uſurpari, veluti Ezech. VII, 16., uti מִלֵּט ejusdem ſignificationis, poſt Mercerum et A. Schultenſium recte obſervarunt Dathius et de Roſſi.

8. Haec ſpeectant ad ea, quae ſupra Vs. 3. optaverat: *utinam Deum invenire poſſim.* At quamcunque, inquit, me in partem convertam, ſive antrorſum, ſive retrorſum, ſive dextrorſum, ſive laevorſum, nusquam Deus mihi patet, cum quo disceptem. Per *ante, retro, dextrum, ſiniſtrum* quatuor orbis plagae ſignificantur. Videlicet faciem ad orientem ſolem converſo (פָּנִים, *faciei objectum* ſ. קֶדֶם *anterior pars*), *a tergo* (אָחוֹר) eſt *occidens, auſter* ad *dextrum* (יָמִין ſ. תֵּימָן), et *ſeptentrio* ad *ſiniſtrum* (שְׂמֹאל). Quae pluribus expoſuit Christ. Bened. Michaelis in Diſſertat. *de locorum differentia ratione anticae, poſticae, dextrae, ſiniſtrae,* Halae 1735. Repetita in *Sylloge Commentatt. Theologicar.* a D. I. Pott editt. Vol. V. p. 80. ſeqq. De noſtro ſigillatim loco egit Michaelis §. XXV. p. 126. ſeqq. l. c. — וְלֹא־אָבִין לוֹ *Non animadverto eum*, ſ. nihil percipio de eo; verbum הֵבִין cum ל conſtruitur, vid. ſupra IX, 11.

9

9. בַּעֲשֹׂתוֹ *In agere ejus*, i. e. cum operatur, ut infra XXVIII, 26. Si ad finiſtram aliquid operis facit. A. Schultens עָשָׂה *agere*, h. l. ſenſu judiciali, ut Pſ. CXIX, 127. capit, vertitque: *ad ſiniſtram* ſcil. אֵהֵלֵךְ, *vado* (Vs. 8.), *ut agam cum eo.* וְלֹא אָחַז *Nec cerno*, ſ. conſpicere poſſum ipſum. Eſt Futurum Kal verbi חָזָה, per apocopen et pauſam ſermonis, pro אֶחֱזֶה, ſupra XIX, 26. 27., quod accentus in penultima indicat, coll. וְתַחַז, Mich. IV, 11. Simili apocope legitur ex verbo עָשָׂה Deut. X, 3. Ezech. XII, 7. וָאַעַשׂ. Cf. Altingii *Fundamm. Punctat. Ling. S.* p. 326. יַעְטֹף יָמִין *Operit dextram*, conciſe, pro, ſi fuerit ad dextram ſ. auſtrum, eam plagam totam ſic operit et occultat, ut non videam eum. Alii יַעְטֹף intranſitive vertunt: *operit ſe*, involvit ſeſe velut veſtimento. A dextra item inacceſſum ſe praebet, denſa caligine involutus et coopertus. Quamcunque in partem me verto, nusquam mihi comparet, ut cum eo agere poſſim. Ceterum quod Iobus hic tam ardenter optabat, id tandem obtinuit, quum Deus ex procella eum alloquitur, infra XXXVIII, 1. ſeqq., ubi tantum abeſt, ut ſuae cauſae bonitate fretus, ea, quam hic prae ſe fert, audacia, cum Deo disceptationem inſtituat, ut potius audaciam ſuam et temeritatem ſummiſſe confiteatur.

10. כִּי־יָדַע דֶּרֶךְ עִמָּדִי *Quia novit* Deus *viam*, quae eſt *mecum*, i. e. quam tenere ſoleo, meos mores et omnia mea. בְּחָנַנִי כַּזָּהָב אֵצֵא (ſubaudiendum ſub initio אִם ſ. כַּאֲשֶׁר), *Quum probaverit me*, *ſicut aurum exibo* e fornace, quum me diligentius exploraverit auri more in fornace, quod ut erat aurum, ſic inde aurum exit, exibo et deprehendar purus ut aurum, integer et innocens, non alium me inveniet. Ideo cupio cum eo agere, coram ipſo meum jus exponere. Jarchius paulo alio ſenſu refert ad proxime dicta: etſi eum diligentiſſime quaeſierim, nusquam tamen invenire eum poſſum, nusquam comparet; ſcit enim me innocentem eſſe, ideo ſe veluti ſubducit congreſſui, unde victor abiturus eſſem. Id ſequu-

fequutus A. Schultens. Sunt, quid id, quod de auro dicitur, ad afflictiones referant, per quas Iobus probaretur, ut aurum in fornace; quod, etfi a Deo graviffimis plagis fit affectus, adhuc integer et purus perftiterit. Sed videtur alter fenfus fimplicior, ut fefe probandum Deo offerat, et undiquaque caufae fuae jus disquirat, fore, ut non alius appareat, quam integer. Cui fenfui et proximus Verfus eft confentaneus.

11. בַּאֲשֻׁרוֹ אָחֲזָה רַגְלִי *Greffum ejus*, i. e. ab ipfo praefcriptum, *tenuit pes meus*, legi ejus obtemperavi; et actiones meas ad ejus regulam et praefcriptum conformavi. דַּרְכּוֹ שָׁמַרְתִּי *Viam ejus cuftodivi*, obfervavi, ne alia, quam ipfius via incederem; leges, quas nos fequi vult, fum fequutus. וְלֹא־אָט *Neque declinavi*, vel transitive potius, quum fit Hiphil, *non declinare* pedem meum *fivi*. אָט Futurum apocopatum formae Hiphil verbi נָטָה cum Camez loco Patach, nam alias eft וָאַט pro וָאַטֶּה Hof. XI, 4. Sic וַיַּז *afperfit*, Levit. VIII, 11. יַךְ *percutiet* Hof. VI, 1.

12. מִצְוַת שְׂפָתָיו וְלֹא אָמִישׁ *Praeceptum labiorum ejus* quod attinet; *non receffi* ab eo. Sic מוּשׁ in Hiphil intranfitive Exod. XIII, 22. XXXIII, 11. Jefaj. XLVI, 7. Pf. LV, 12. Alii tranfitive: *non moveo illud* e confpectu meo, coll. Mich. II, 3. 4. Sed illud ufu frequentius eft. *Vau* ante לֹא h. l. poft nomen מִצְוַת abfolute pofitum *apodofin* indicat, ut apud Arabes فَ, fi أَمَّا praeceſſerit. Ita Proverb. XXIII, 24. יוֹלֵד חָכָם וְיִשְׂמַח בּוֹ, quod attinet ad *genitorem fapientis*, *laetabitur eo*. Vid. et 1 Sam. XXV, 27. XVII, 20., et cf. Storrii *Obfervatt.* p. 293. feqq. Hieronymus: *a mandatis labiorum ejus non receffi.* Non expreffit Vau ante לֹא, unde tamen minime fequitur, illud in fuo codice non extitiffe; quamvis reperiantur codd. a Kennicotto et de Roffio indicati, in quibus illud abeft. מֵחֻקִּי *Prae ftatuto meo*, i. e. prae eo, quod ipfe apud me ftatuerem;

Dei praecepta meis ſtatutis ac placitis longe anteposui. Alii: *ex ſtatuto meo*, i. e. de more meo, pro re mihi conſueta et ordinaria. Alii: *prae demenſo mihi* cibo ac potu, magis quam res mihi ad victum neceſſarias, recondidi verba oris ejus; mihi chariora fuerunt victu meo conſtituto. Nam חֹק de victu quotidie neceſſario et velut demenſo dicitur Proverb. XXX, 5. XXXI, 15. Geneſ. XLVII, 22. Sed prior ſenſus nobis concinnior videtur. Alexandrinus vertit ἐν κόλπῳ μου, et eum ſequutus Hieronymus *in ſinu meo*, quaſi בְּחֵקִי ſcriptum eſſet, quod tamen codicum adhuc inſpectorum nullus exhibet. צָפַנְתִּי *Recondidi* ſcil. בְּלִבִּי, *in corde meo*, ut Pſ. CXIX, 11. plene dicitur. Loquutio a curioſa theſauri adſervatione petitâ, quem quo tutiorem a furibus nos ſervemus, ad intimos receſſus recondimus. מִצְוַת שְׂפָתָיו i. q. אִמְרֵי פִיו, ut ſupra VI, 10. Pſ. CXXXVIII, 4. — Schnurrerus in *Diſſertatt.* p. 263. prima hujus Verſus vocabula מִצְוַת שְׂפָתָיו ad Verſum ſuperiorem trahenda cenſet, Syriaci permotus interpretis auctoritate, qui ita reddidit: ܘܠܐ ܦܫܠܬ ܦܘܩܕܢܐ ܕܣܦܘܬܗ *nec ſprevi mandata labiorum ejus.* Et verbum הֵמָה eodem modo cum accuſativo junctum exhibent loca Deut. XXVII, 19. Thren. III, 35. Jam vero Schnurrerus jungit verba וְלֹא אָמִישׁ מֵחֻקִּי, hoc ſenſu: *non receſſi a ſtatutis mihi datis*, ut pronomen ad מֵחֻקִּי denotet eum, ad quem ſtatuta pertinent, perinde ac in formula illa Levit. XII, 6. זאת תורת היולדת *haec eſt lex, quae ſpectat puerperam;* item XIV, 2. Num. VI, 13. Senſu non diſſimili Syrus: ܘܠܐ ܦܫܠܬ ܡܢ ܨܒܝܢܗ *nec receſſi a voluntate ejus.* Sed pro מֵחֻקִּי ille interpres expreſſit מֵחֻקּוֹ, quod ipſum exhibet unus codicum a Kennicotto collatorum.

13. וְהוּא בְאֶחָד *Et ipſe* eſt ſ. perſiſtit *in uno* ſcil. *verbo*, בְּדָבָר אֶחָד, in uno propoſito et ſententia; eſt immu-

immutabilis, ubi quid ſemel decrevit aut ſuscepit. Alii ב redundare putant, ex loquendi uſu Arabibus familiari, qui ب ſaepe ad nominativum indicandum praeponunt, velut الله بقدير *Deus in potente*, i. e. eſt potens. Item هو بمؤمن, *ille in credente*, i. e. eſt verus, fidelis. Cf. Pſ. LXVIII, 5. Storrii *Obſervatt.* p. 454., ubi plura ex V. T. exempla ſunt allata, et Gesenii *Lehrgeb.* p. 838. Ita Chaldaeus: הוּא יְחִידָאֵי, et Hieronymus: *ipſe enim ſolus eſt*, i. e. ſupremus Dominus, abſoluto imperio omnia regens, omniumque fata et fortunas diſpenſans. Prior tamen ſenſus melius convenit ei quod ſtatim additur: וּמִי יְשִׁיבֶנּוּ, *et quis revocabit*, avertet *eum*, ab eo, quod ſemel decrevit. וְנַפְשׁוֹ אִוְּתָה וַיָּעַשׂ *Et anima ejus cupiit ac fecit*, i. e. cupit et facit ſtatim. Ejus voluntas eſt executio. Haec dicit rediens ad abſolutam Dei potentiam, qua nunc in ſe utatur. Solus, inquit, eſt Omnipotens, qui quicquid vult, facit, qui et nunc me voluntate ſua ac potentia afflixit ita graviter, licet innocentem, quamvis cauſam non intelligam: fecit, quia voluit.

14. כִּי יַשְׁלִים חֻקִּי *Nam*, pro libera ſua voluntate, *perficiet ſtatutum meum*, id quod in me ſtatuit: quicquid de me decreverit, ſive in bonum, ſive in malum, abſolvet. Nihil proficiam, etiamſi reſponſem et expoſtulem cum eo. Si me liberare volet, nemo impediet, et contra. A. Schultenſii interpretationem ſane perquam coactam: *nam ipſe tradit id, quod mihi debetur*, meum jus fruſtrans et dedens, metaphora deſumta a deditione, quam Arabico أسلم ineſſe vult; merito perſtrinxit Bouillier *Obſervatt.* p. 223. ſeq. וְכָהֵנָּה רַבּוֹת עִמּוֹ *et talia multa* ſunt *cum eo*, apud ipſum, talia multa ille abſoluta ſua potentia ſolet facere, quorum rationes nobis ſunt incognitae, nec perſcrutari a nobis poſſunt.

15. עַל־כֵּן מִפָּנָיו אֶבָּהֵל *Propterea ab ejus conſpectu attonitus ſum,* quia ita potens eſt, ut abſolute, quicquid lubet, faciat, et hac poteſtate et in me utitur. אֶתְבּוֹנֵן וְאֶפְחַד מִמֶּנּוּ *Perpendo et paveo ab illo,* quum diligentius conſidero et animo reputo ejus tantam potentiam, cujus in me nunc ſpecimen video, non poſſum, quin expaveſcam; totus horreo ejus potentiam et ſummam ſapientiam conſiderans. Cf. ſupra XII, 13. 14. 16. 17.

16. וְאֵל הֵרַךְ לִבִּי *Et* ſane *Deus mollivit cor meum,* i. e. colliquefecit quaſi afflictionibus, et velut conſumſit; confregit afflictionum mole ſupervenientium, et infregit animum mihi. *Conſternationem* et *infractionem animi* ea phraſi et Deut. XX, 3. 2 Reg. XXII, 19. Jeſ. VII, 4. Jerem. LI, 46. notat. וְשַׁדַּי הִבְהִילָנִי *Et Omnipotens me conſternavit,* attonitum reddidit tot malis ingruentibus.

17. כִּי־לֹא נִצְמַתִּי מִפְּנֵי־חֹשֶׁךְ *Quod non potius ſum exciſus ante tenebras,* i. e. antequam venirent tenebrae tantarum afflictionum, quae me undique obruerunt. מִפְּנֵי־חֹשֶׁךְ Propr. *a facie tenebrarum,* i. e. ut hae tenebrae prorſus a me abſconditae eſſent, antequam ingruerent. Alii: quod a tanta calamitatum mole non ſum oppreſſus. Q. d. mirum eſt, quod vivam adhuc, et ipſe obſtupeſco. Nam quis ferendis tot ac tantis malis, quae pertuli, par ſit? Ante poſterius hemiſtichium, וּמִפָּנַי כִּסָּה־אֹפֶל repetendum כִּי־לֹא, *et quod non a conſpectu meo caliginem texerit,* i. e. quod me non interemerit, auferens a conſpectu meo tot malorum horridas tenebras. Alii ſine ellipſi τοῦ כִּי־לֹא ſic vertunt: *ita ut a facie mea texiſſet* ſ. abdidiſſet *caliginem.* Sunt, qui אֹפֶל pro *mortis caligine* capiant, hoc ſenſu: *et quia a facie mea texit caliginem,* i. e. quod mihi mortem invidet, unicum malorum remedium. Sic tamen אֹפֶל minus accurate cum חֹשֶׁךְ convenit, quod *miſeriarum,* quibus oppreſſus erat Iobus, *tenebras* ſignificare, non eſt dubium.

CAP.

CAP. XXIV.

1. מַדּוּעַ מִשַּׁדַּי לֹא נִצְפְּנוּ עִתִּים *Quare ab Omnipotente non ſunt abſcondita tempora?* עִתִּים, propr. *tempora*, ſunt et rerum viciſſitudines, bona aut mala, quae fiunt et ab hominibus geruntur, vid. not. ad Pſ. XXXI, 16. Interrogatio eſt *admirantis* et *indignantis*, ut ſupra XVIII, 3. XXI. 7. XXXIII, 13. Cur non potius latent Deum, quae hic fiunt, quaeque deinceps inde a Vs. 2. enumerat, quod impii haec et illa tam multa et varia mala perpetrent? Quia ſi laterent Deum, non haberent pii, cur quererentur, et prae admiratione quaſi ſtuperent, cur talia impunita dimittat? Ceſſaret enim expoſtulandi materia, ſi nihil Deus horum noſſet, qui, ut inquit Habacuc. I, 13., *mundior eſt oculis*, quam ut tam immania ſcelera ferret. Quae quidem quaeſtio, cur impiis impune liceret alios opprimere et atrociſſima quaeque patrare, probi vero affligerentur, maxime torſit pios illius aetatis homines, ut patet ex Pſ. LXXIII, 2. 3. ſeqq. Jerem. XII, 1. 2. ſeqq. Habac. I, 1—7. וְיֹדְעָיו לֹא־חָזוּ יָמָיו *Et ſ. aut cognoſcentes eum*, i. e. qui eum curant et colunt (vid. ſupra XVIII, 21. Pſ. XXXVI, 11.), pii ac probi, cur *non vident dies ejus?* i. e. quibus judicia in impios exſerit, quo ſenſu *dies Dei* Jeſaj. II, 12. XIII, 6. Jer. XLVI, 10. Joel. I, 15. Amos. V, 18. Apocal. XVI, 14. (ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τοῦ Θεοῦ). Quare non vident probi vindictam Dei in improbos et remunerationem ſui? Haec quidem dubitans dicit, adverſum ſocios, qui exiſtimabant, Deum non impunitos dimittere impios. Atqui aliter, inquit Vs. 2. ſeqq., videmus. A. Schultens עִתִּים de ſtatutis judiciorum poenarumque temporibus intelligit, quae velut in penum aut theſaurum reconduntur, vertitque hunc Verſum ſic: *Quare ab Omnipotente non ſunt recondita* in poenam ſtata *tempora?* quare a Deo non ſunt repoſita tempora certa, ſtata, improbis puniendis? *et noſcentes eum non vident*

dent dies ejus? Aliis עִתִּים sunt *calamitosa tempora*, piis ingruentia, hoc sensu: *Quare ab Omnipotente non absconduntur*, i. e. cur non aeternis potius tenebris obruuntur aut supprimuntur, ut nunquam eveniant piis, *tempora* calamitosa? *ita ut noscentes eum, non videant* s. experiantur *dies ejus* scil. tristes, quos hominibus inducit. Sane *tempus* (עֵת) *hominis* aut *populi alicujus* notat *calamitatem*, *interitum* illi destinatum, vid. Jesaj. XIII, 22. Jerem. XXVII, 7. Ezech. XXII, 3. XXX, 3. Cohel. IX, 12. Sed nude positum illud nomen *calamitatem*, *infortunia* indicare, nullo exemplo idoneo probari potest. Prius hemistichium in duobus codd. (altero Kennicotti, altero de Rossii a prima manu) omisso לא legitur: *quare sunt ab Omnipotente tempora occultata?* Neque negandi particulam Alexandrinus expressit: διατί δὲ, Κύριε, ἔλαθον ὧραι; Pro וְיֹדְעָיו in Chaldaica versione legitur וּדְחַכִּימִין יָתֵיהּ, quod hebraico יֹדְעָיו esset, et hoc ipsum in quibusdam codicibus et libris typis exaratis, a de Rossio indicatis, reperitur. Syrus: ܡܛܠ ܡܢܐ ܡܢ ܐܠܗܐ ܠܐ ܐܬܟܣܝܘ ܥܘܠܐ ܐܠܐ ܐܬܝܕܥܘ ܘܠܐ ܚܙܘ ܝܘܡܝܗܘܢ *Quare a Deo non sunt absconditi impii, sed noscuntur, nec vident dies suos?* scil. quibus poenas luant. *Cognosci a Deo* cepit is interpres pro, *ab eo curari*, ejus favorem experiri, ut Genes. XVIII, 19. Ps. XXXI, 8. XXXVII, 18. Pro עִתִּים videtur עַוָּלִים legisse. Hieronymus: *Ab Omnipotente non sunt abscondita tempora; qui autem noverunt eum, ignorant dies illius.* Quasi haec esset Iobi mens: certum est, humana tempora, et res hominum, non ignotas esse Deo; nihilominus pii ac probi ignorant, quo tempore et pondere impii ab eo plectantur.

2. Sequitur longa maleficorum series, quos, dum omnis generis sceleribus indulgent, impunitos abire sinit divina Nemesis. Quid intendat Iobus, ad Vs. 1. dictum. Recte Alexandrinus huic Versui praemittit: Ἀσεβεῖς δὲ, et

et Hieronymus *Alii - - - - Alii*, Vs. 5. — גְּבֻלוֹת יַשִּׂיגוּ *Terminos movent* f. *transferunt*, ut fuos ipfi limites proferant et amplificent, quod fcelus gravibus diris devovetur Deut. XXVII, 17., cf. ibid. XIX, 14. Proverb. XXII, 28. יַשִּׂיגוּ quidam *attingunt*, i. e. apprehendunt, invadunt, ut Jefaj. XXXV, 10. LI, 11. Proverb. II, 19. al. interpretantur. Sed fignificantior redditur fenfus, fi verbum illud eodem, quo נָסַג fignificatu accipiamus, quod et uterque Deuteronomii locus, modo allatus, fuadet. Ita et fupra IX, 17. שְׂעָרָה pro סְעָרָה pofitum vidimus. עֵדֶר גָּזְלוּ וַיִּרְעוּ *Gregem rapiunt et pafcunt;* fumma impudentia et violentia greges aliis abactos palam ob omnium oculos pafcunt.

2. חֲמוֹר vel collective fumi poteft, *afinos* pupillorum abducunt, vel: *afinum* cujusque pupilli, unicum afellum, quo ille negotia fua conficiebat, et qui ei velut victum fuppeditabat. יַחְבְּלוּ שׁוֹר אַלְמָנָה *Pignerantur bovem viduae*, quo illa agrum fuum colebat, et in quo vitae fuftentandae fpem pofuerat, quum Lex vetet id pignori accipi, quod pauperi fit neceffarium, et quo carere non poffit, cf. fupra not. ad XXII, 6. Aggravat fcelus viduae perfona, cui parcendum erat. Pro שׁוֹר Arabicus interpres ثَوْب, *veftem*, pofuit. Quod pro calami errore, loco ثَوْر, haberi poffit, quum Syrus, quem Arabs fere fequitur, ܬܘܪܐ verterit, nifi et in codice no. 1012. a de Roffio fignato בֶּגֶד, *veftimentum*, a prima manu reperiretur. Videtur igitur ea lectio olim in pluribus codicibus extitiffe. Praeferenda tamen recepta lectio, quod שׁוֹר שַׁד חֲמוֹר in priori hemiftichio accuratius refpondet.

4. יַטּוּ אֶבְיוֹנִים מִדָּרֶךְ *Declinare faciunt inopes a via*, ea fuperbia et violentia in pauperes faeviunt ifti importuni, ut miferi illi e medio aufugiant, ne praedae et injuriae pateant. יַחַד חֻבְּאוּ עֲנִיֵּי־אָרֶץ *Simul*, cuncti (ut

(ut ſupra VI, 2. XVI, 10. XIX, 12.) *abdunt ſeſe pauperes terrae*, prae metu violentorum iſtorum. Pro עֲנִיֵּי, quomodo Maſorethae ad marginem legendum jubent, et quod in pluribus codd. et editt. et ipſum in textu legitur, in plerisque libris editis in textu eſt עַנְוֵי *humiles*, exiguo ſenſus discrimine, quum fere manſueti et modeſti pauperes ſint potentiorum injuriis et oppreſſionibus expoſiti, et viciſſim, qui ſunt pauperes, modeſtiores eſſe ſoleant et manſuetiores. E veteribus ſolus Chaldaeus exprimit lectionem ad marginem notatam, reliqui, inter quos et Symmachus ac Theodotion, alteram reddunt.

5. הֵן פְּרָאִים בַּמִּדְבָּר יָצְאוּ בְּפָעֳלָם *Alii quaſi onagri in deſerto egrediuntur ad opus ſuum.* Sic optime Hieronymus haec verba transtulit. Aliud enim jam proponitur hominum ſceleratorum genus, qui nullis putant teneri ſe legibus, ſed eo praecipites et temere feruntur, quo rapit libido, et nullum aliud habent negotium, quam aliena rapere. Comparantur *onagris*, ratione indomitae feritatis, quod illi numquam manſueſcunt, vid. infra XXXIX, 5. 7. Geneſ. XVI, 12. Jerem. II, 24. Hoſ. VIII, 9. Ante פְּרָאִים ſimilitudinis particulam eſſe ſubaudiendam, ſaepe omiſſam, docet res ipſa. Tanquam *onagri in deſerto*, qui huc illuc circumcurſant ad praedam, ita iſti improbi tanta aviditate, quanta onagri, et ita efferati et indomiti יָצְאוּ בְּפָעֳלָם *exeunt in opere ſuo*, ſcil. conficiendo verſaturi, i. e. ad opus ſuum, i. q. לְפָעֳלָם, quod ipſum in codd. quibusdam legitur. In aliis כְּפָעֳלָם, *quaſi ad opus ſuum.* Et quodnam illis eſt peculiare opus, velut ars, unde ſibi victum parent? מְשַׁחֲרֵי לַטָּרֶף *Quaerunt praedam*, praedae inhiant. Similitudinis ratio in eo ſita eſt, quod praedonibus victus e ſolitudine ſuppetit, ut onagris; alioquin enim onager non eſt e feris rapacibus. שִׁחֵר eſt propr. *mane et ſummo ſtudio quaerere*, ut ſupra VII, 21. VIII, 5. Jeſ. XXVI, 9. Eſt autem in regimine מְשַׁחֲרֵי ſequente litera ſervili (לַטָּרֶף pro טֶרֶף), ut ſaepe, veluti Jerem. XLVI, 19. יֹשֶׁבֶת בָּהּ, *habitantes in ea.* עֲרָבָה

עֲרָבָה לוֹ לֶחֶם לַנְּעָרִים *Solitudo* eſt *ei*, unicuique impiorum, *panis pueris*, i. e. pro pueris ejus. Ex deſerto ſibi victum quaerit, et comparat cibum, unde et ſe, et ſuos alat. נְעָרִים *Pueros*, non liberos tantum, ſed famulos et domeſticos intellige, quorum ille opera utitur, et quos ſecum habet comites, ut Geneſ. XIV, 24. Abraham petit tantum ſibi ea reſtitui, quae comederint הַנְּעָרִים, *pueri*, qui ſcilicet ſecum profecti fuerant. Sic *pueri* Latine ſervi aut famuli dicuntur. Quidam his verbis ſignificari volunt, impios ex ſylvis et deſertis a praetereuntibus rapere, unde vivant. Verum non eo tantum referenda videntur, ſed generaliter, quod improbi onagrorum more, et ferarum in deſertis praedae inhiantium, rapacitatem ubicunque poſſunt, etiam intra urbes, exerceant, rapientes undecunque et quacunque poſſunt, ut ſolitudo et deſertum, id eſt rapina, quam exercent, ſit illis, et eorum domeſticis, panis et cibus, ut ex rapto, non aliunde, victum parent, et facultates ſuas augeant. Ita ſunt etiam in urbibus tanquam latrones in ſylvis. Alexandrinus pro עֲרָבָה *ſolitudo*, legit עָרְבָה, vel עָרְבָה, *ſuavis eſt*, vertit enim: ἡδυνήθη δὲ αὐτῷ ἄρτος. Sic etiam Symmachus: ἡδὺς ἑκάστῳ αὐτῶν ἄρτος. Sunt, qui hunc Verſum ad amplificationem miſeriae pauperum (de quibus Vs. 4.) pertinere cenſeant, qui a violentis potentioribus ſuis fortunis ſedibusque expulſi, cogantur in deſerta ſpes opesque ſuas transferre, atque ritu onagrorum in ſolitudinibus divagari, una cum parvulis ſuis, ad victum ſibi ex herbis radicibusque vulſis comparandum. Ita et Oedmann in *Obſervatt. Miſcellann.* (*Vermiſchte Sammlungen aus der Naturkunde* etc.) Faſc. II. p. 11. verſ. teuton., et Bernstein in *den Analecten* Vol. I. Part. 3. p. 93., hunc locum capiunt. Sed quum *onager* alias ſaepe pro *feritatis* imagine uſurpetur (vid. loca ſuperius allata), non eſt, quod dubitemus, illum et h. l. ad impudentes alienarum opum raptores deſignandos adhiberi, quibus praeterea

terea melius convenit טֶרֶף *praedae* commemoratio, quam pauperibus.

6. בַּשָּׂדֶה בְּלִילוֹ יִקְצֹרוּ *In agro pabulum ejus* ſcil. pauperis, vel humilis (Vs. 4.) *demetunt* violenti iſti alienorum praedatores. De בְּלִיל vid. not. ſupra ad VI, 5. Sed concinnior ſenſus prodibit, ſi בְּלִילוֹ in duas voces diviſum legatur, בְּלִי־לוֹ, *non ſuo*. Ita Alexandrinus (ex Codic. Rom. lectione): Ἀγρὸν πρὸ ὥρας οὐκ αὐτῶν ὄντα ἐθέρισαν, quod in Vulgata antiqua ſic redditum: *agrum ante tempus non ſuum demeſſuerunt.* Hieronymus: *Agrum non ſuum demetunt.* Chaldaeus: בַּחֲקַלָא מִדְּלָא דִּלְהוֹן חָצְדִין *in agro non ſuo metunt.* Syrus utrumque conjungit: ܘܒܚܩܠܐ ܢܘܟܣܬܐ ܕܠܐ ܕܝܠܗܘܢ ܚܨܕܝܢ, *in agro farraginem non ſuam metunt.* De Roſſi in nullo quidem codice בְּלִילוֹ diviſim ſcriptum reperit, obſervat tamen, eſſe et inter Hebraeos interpretes, qui ſic exponant. R. Immanuel in Commentario inedito: יש אומ׳ שהי׳ מלות ויש אומ׳ מאכלו, *Sunt, qui dicant, eſſe binas dictiones; alii vero dicunt, ſignificare cibum ſuum.* Alii haec de labore inopum explicant, ad quem ab impiis cogantur: *in agro farraginem ejus* ſcil. impii pauperes, demetere coguntur. Huic explicationi favet τὸ Kethib, יַקְצִירוּ, *metere faciunt.* Sed notat de Roſſi: „Defective יקצרו, vel יקצירו plures ſive mſſ. ſive editi. Inter mſſ. hiſpanici accuratiſſimi.“ Eundem illum ſenſum forſan et Arabs expreſſit: وَفِي ٱلْحَقْلِ سَخِيبًا لَهُمْ يَحْصُدُونَ *et in agro foenum eis demetunt.* Si quidem سخيبن vere *foenum* denotet, quod dubium eſt. Nam quod in Caſtelli Lexico Heptaglotto ea notio adſcripta eſt illi nomini, ſola Latini interpretis auctoritate in Bibliis Polyglottis factum eſt, qui h. l. arabico سخيبن eandem cum Syriaco

Syriaco ܫܚܝܢܘܬܐ significationem tribuit; ex mera tamen conjectura. Arabicum vocabulum proprie notat *calidum*, quod ipsum ille interpres et Syriacam vocem (a ܫܚܢ *calidus fuit*) notare opinatus est; praesertim vero de *oculi ardore cum acriori fletu* dicitur, et *calidum* s. *ardentem oculum* Arabes pro *dolore, aegrimonia* usurpare solent. Vid. A. Schultens *de Defectt. Ling. Hebr.* §. CCLV. Itaque arabicae interpretationis hujus loci hic potius foret sensus: *et in agro lacrymas* s. *moerorem eis metunt.* Sed redeamus ad textum hebraeum. וְכֶרֶם רָשָׁע יְלַקֵּשׁוּ *Et vineam* s. *vineas*, scil. aliorum, *impius*, s. *impii vindeminant.* רָשָׁע *collective* dictum, ut עָרוֹם mox Vs. 11. Cf. Storrii *Observatt.* p. 373. seqq. Alii in Genitivo: *vineam impii*, i. e. inique partam sibi, quae jam *vinea impii*, cum ipse eam acquisivit, appellari queat, *vindemiant* iniqui isti alienarum opum raptores. Quod durius. Alii רָשָׁע *vexatum, miseriis exagitatum* (cf. not. supra ad III, 17.) notare volunt. In hunc sensum Hieronymus: *Et vineam ejus, quem vi oppresserunt, vindemiant.* Qui prius hemistichium de pauperibus ab impiis ad labores coactis intelligunt, eodem modo et posterius interpretantur: *et vineam impii vindemiant*, vindemiare coguntur. Vel, uti Bernstein loco supra ad Vs. 5. laudato vult: nil est iis reliquum quam ut in vinea impii divitis racemando victum sibi quaerant. Ita Alexandrinus: *ἀδύνατοι δὲ ἀσεβῶν ἀμπελῶνας ἄσιτι καὶ ἀμισθὶ εἰργάσαντο.* Et Chaldaeus: וְכַרְמָא דְרַשִׁיעֵי יְכַסְחוּן *et vineam impiorum amputant.* Verbum יְלַקֵּשׁוּ, hoc solo loco occurrens, *vindemiare* vertendum esse, contextus videtur flagitare. Proprie *serotinos fructus colligere* notare credibile est. Nam מַלְקוֹשׁ est *pluvia sera*, quae novissima frugibus ante messem verno tempore supervenit, et לֶקֶשׁ est *cordum, foenum serum*, quod jam resectum rursum crescit, Amos. VII, 1. Hinc לֶקֶשׁ erit *fructus posteriores in anno colli-*

colligere, quaſi a *ſerotino* faceres verbum *ſerotinare*. Graeci feliciter dicerent ὀπωρίζειν, a nomine ὀπώρα, quod fructus omnes aeſtivos et autumnales complectitur. Quia ergo, ſicut meſſis primis anni menſibus fit, de ea dixerat, *in agro pabulum demetunt*, nunc de vindemia, quae poſterius fit, dicit יְלַקֵּשׁוּ, i. e. ſero et poſtea colligunt fructus vineae. Chaldaeum verbum hoc de *putatione* ramorum ſuperfluorum intellexiſſe, apparet ex ejus interpretatione, paullo ſuperius a nobis allata. Cf. Michaelis *Supplemm.* p. 1462. De Roſſi obſervat, in cod. ſuo no. 249. notato, legi יְלַקְּטוּ, *colligunt*, verbum uſitatum, „quod facillimo negotio (addit) a librariis mutari potuit in hodiernum יְלַקֵּשׁוּ. Ita etiam legit ex codd. exteris 109., notans tamen ad marginem: ס״א ש׳, id eſt, alios libros legere per ש. R. Parchon in Lexico mſto. verbum iſtud derivatum, vel dictum putat a לֶקֶשׁ, exponitque יאכלו לקשו *comedunt repullulantem ejus herbam*, nam ſic per עשב צומח explicat nomen. R. Immanuel in edito ſuo Commentario vertit et ipſe יכרתו הלקש *ſuccident ſerotinum gramen.*

7. Verbum יָלִינוּ plures *tranſitive* vertunt: *pernoctare faciunt* nudos ſine veſtimento, quomodo et Levit. XIX, 13. Deut. XXI, 23. Hiphil תָּלִין ſumendum putant. Sed utroque hoc loco (quo תָּלִין non pro *ſecunda*, verum pro *tertia* feminini perſona habenda) non minus ac reliquis locis V. T. omnibus, veluti ſupra XIX, 4. infra XXIX, 19. XXXI, 32. verbum לִין in Hiphil *intranſitivam* poteſtatem retinet. Vertendum igitur: *nudi pernoctant absque veſte*, eo quod nulla illis veſtis reliqua, ſpoliati ea a duris iſtis et crudelibus praedatoribus. Cf. Exod. XXII, 25. 26. מִבְּלִי propr. *ob defectum*, ut Vs. 8. ſupra VIII, 11. XVIII, 15. Injuriam aggravat *noctis* circumſtantia, quod in terris illis nocturnum frigus ſine operimento vix eſt tolerandum. Paullo liberius, nec tamen ineleganter Hieronymus hunc Verſum reddidit: *Nudos dimit-*

dimittunt homines, indumente tollentes, quibus non eſt operimentum in frigore.

8. Alia incommoda, quae pauperibus ſic ſpoliatis accidunt, ſubjungit, ut injuriam exaggeret et atrociorem reddat. מִזֶּרֶם הָרִים יִרְטָבוּ *Ab imbribus montium madefiunt*, in locis montanis, ad quae illi ſeſe recipere coacti ſunt, a divitibus pulſi et eorum metu, quum veſte ſibi erepta careant, nudi coguntur ſeſe exponere frigidis imbribus. Nam זֶרֶם non *inundationem* tantum, verum et *imbrem* notare, et eum quidem non foecundum, ſed frigidum, ſemperque hoc nomen in malam partem poni, docuit Michaelis in *Supplemm.* p. 648., nec ſatis apte ab A. Schultenſio h. l. *torrentes* redditum eſſe obſervat. „Qui in montes, inquit, confugiunt, imbribus quidem, qui ibi frequentes, non torrentibus, madefiunt; hos enim vitant, ſique in illos inciderent, non madefierent, ſed abriperentur, aut mergerentur." Recte igitur Hieronymus: *Quos imbres montium rigant.* Et Jeſaj. IV, 6. זרם cum מָטָר, *pluvia*, tanquam ἰσοδύναμος, componitur. וּמִבְּלִי מַחְסֶה חִבְּקוּ־צוּר *Et ob defectum refugii amplexantur rupem*, in cavernas montium ſe abdunt, rupes ſubeunt, ubi multa incommoda ipſis perferenda. מַחְסֶה *Receptum* et *perfugium*, ubi quis tutus eſſe poſſit ad propulſandas coeli injurias, ut Jeſaj. IV. 6. ſignificat.

9. יִגְזְלוּ מִשֹּׁד יָתוֹם *Rapiunt a mamma pupillum.* שׁוֹד h. l. idem valet, quod שַׁד, uti et Jeſaj. LX, 16. LXVI, 11., id eſt *mammam.* Sic et Alexandrinus: ἥρπασαν ὀρφανοὺς ἀπὸ μαστοῦ. Alii a שָׁדַד, *vaſtavit*, ſic interpretantur: prae vaſtitate et rapacitate, quam exercent, ne pupillo quidem parcunt. Sic Hieronymus: *Vim faciunt depraedantes pupillum.* Alii: *rapiunt de praeda pupilli.* Ita Syrus: ܢܚܛܦܘܢ ܡܢ ܒܙܬܐ ܕܝܬܡܐ *rapiunt de praeda pupillorum.* Et Chaldaeus: וְיֶאֶנְסוּן מִבִּזַּת יָתֵם *rapiunt ex praeda pupilli;* etſi Nachmanides exponat Chaldaeum, quaſi pupillo eripiant etiam id exiguum

guum, quod pupillo ex vaſtatione ſ. ſpoliatione patris, quem jam illi, aut alii impii diripuerant, ſupereſſe poterat. Simplicius haud dubie, שַׁד, ut diximus, de *mamma* h. l. intelligere, ut ſenſus ſit, violentos iſtos et crudeles ab uberibus matrum parvulos abripere, matribus in duram ſervitutem adactis. Quidam Hebraeorum haec ſic intelligunt, quod victum infantibus eripiant, id, unde vivebant pupilli. Sed quia in eo eſt, ut inhumanitatem improborum exaggeret, inhumanitas major erit, ab ubere pupillum abripere. וְעַל־עָנִי יַחְבֹּלוּ *Et ſuper pauperem pignus accipiunt,* pignus ab eo capiunt, vel injuſte et ſine cauſa, fraudibus et dolis excogitatis, quibus in eorum bona invadunt, vel quae illis neceſſaria erant ad victum, tollentes in pignus. Sed quia verbum חָבַל alias ſemper cum nudo accuſativo rei aut perſonae, nusquam interjecta praepoſitione עַל conſtruitur; R. Levi, ſubaudito מָה, et pronomine relativo, haec verba ſic explicavit: מָה שֶׁעַל עָנִי וְהוּא לְבוּשׁוֹ, *id quod eſt ſuper pauperem, id eſt, veſtimentum ejus.* Quod pluribus placuit, A. Schultens etiam, qui obſervat, particulam עַל crebram eſſe in *veſtitu,* veluti Joſ. IX, 5. 1 Chron. XV, 27. XVIII, 7. Deuter. VIII, 4. XXII, 5. XXIX, 4., et ellipſin non abſimilem eſſe Deut. VII, 25. ubi עֲלֵיהֶם pro אֲשֶׁר עֲלֵיהֶם *quod ſuper illis,* quo tecti ſunt. Hieronymus ſenſum liberius expreſſit: *et vulgum pauperem ſpoliaverunt.* Chaldaeus: וְעַל עַנְיָא מְמַשְׁכְּנִין. *et pauperem pignerant.* Syrus: ܘܥܠ ܡܣܟܢܐ ܚܘܒܠܐ ܐܪܡܝܘ *et ſuper pauperes foenera jecerunt.* Sed non dubito, pro ܚܘܒܠܐ legendum eſſe ܚܒܠܐ, *funes,* ut interpres verbum חָבַל habuerit pro derivato a חֶבֶל, *funis.* Quae conjectura firmatur Arabica interpretatione: وَعَلَى ٱلْمَسَاكِينِ أَنْصِبَةً يَطْرَحُونَ, quae

quae verba non ſunt reddenda, ut in Polyglottis: *et ſuper pauperes ſortes jecerunt*, ſed: *ſuper pauperes retia jecerunt.* Nam etſi نَصِيب, cujus collectivum eſt أَنْصِبَة, omnino *ſortem* denotet, tamen bonam tantum in partem, de *ſorte felici* dicitur, quae notio huic loco plane inepta; adſciſcenda igitur altera *retis tenſi*, quam itidem nomen illud habet. J. D. Michaelis in *Biblioth. Oriental.* (vet.) P. VIII. p. 196. pro עַל conjecit legendum עֹל i. q. עוֹלֵל, *puer parvulus*, Jeſ. XLIX, 15. LXV, 20. Quam conjecturam ſequutus Hufnagel, verba noſtra ſic vertit: *Nehmen das Kind zum Pfande vom Dürftigen.* Verum *parvulus* utroque Jeſajae loco non עֹל dicitur, verum עוּל; et עֹל ſemper denotat *jugum.* Bernstein l. l. duplicem horum verborum interpretationem propoſuit, unam, qua verbum חָבַל h. l. ſit denominativum a nomine חֶבֶל *funis*, ut vertendum ſit: *ſuper pauperem funem jaciunt*, vinculis eum conſtrictum tenent. Alteram, ut חָבַל *corumpendi, perdendi, laedendi* ſignificatu, Chaldaeis frequente, ſumto (collata Chaldaica formula חֲבַל עֲלַי *vae mihi!* חֲבוֹל עַל בְּנַיָּן *vae ſuper filios noſtros!*), hunc locum ita vertamus: *ſuper pauperem accumulant laeſiones*, exagitant, vexant eum.

10. Prius hemiſtichium, עָרוֹם הִלְּכוּ בְּלִי לְבוּשׁ, plures reddunt: *nudum incedere faciunt*, cogunt, *absque veſtimento*, vim tranſitivam conjugationis Piel exprimentes, quam et Chaldaeus expreſſit, dum אוֹלִיכוּ poſuit. Rectius tamen alii: *Nudus* quisque, ſ. *nudi incedere*, itare, *coguntur* inopes, quia verbum הָלַךְ in Piel nuspiam eſt tranſitivum, ſed *frequentativum*, ut infra XXX, 28. Thren. V, 18. Sic ratione ſyntaxeos conferenda ſimilis conſtructio ſupra Vs. 7. בְּלִי לְבוּשׁ *ſine veſtimento*, quod ipſis pro pignore inhumane ereptum, Vs. 9. — וּרְעֵבִים נָשְׂאוּ עֹמֶר *Et famelici portant manipulos*, i. e. geſtare

gestare et comportare coguntur manipulos divitum, et ipsi interim esuriunt, velut boves injecto ori capistro triturantes, contra Deut. XXV, 4. Alii: *famelici* sunt, qui *gestarunt manipulum* spicarum, qui spicilegio facto compararant, unde famem sedarent, et vitam sustentarent, coguntur abire famelici, quia improbi illis collectos eripiunt manipulos, id est, vitam et victum. Hieronymus: *et esurientibus tulerunt spicas*, i. e. eripiunt manipulos, subaudito מ ante רְעֵבִים, quo sensu et Alexandrinus: πεινώντων δὲ ψωμὸν ἀφείλαντο.

11. בֵּין שׁוּרֹתָם יַצְהִירוּ יְקָבִים דָּרְכוּ וַיִּצְמָאוּ *Intra parietes eorum* impiorum divitum, *oleum exprimunt, torcularia calcant et sitiunt.* Pauperes in trapetis et prelis impiorum oleum facere, et eorum torcularia calcare coguntur, et tamen sitiunt, quia mercede sui laboris eos fraudant, ut ne bibere quidem in labore, quem pro illis faciunt, liceat. Alii, affixo ad שׁוּרֹתָם relato ad pauperes, sensum hunc faciunt: quod inter proprios parietes, metu divitum tyrannorum, faciunt oleum, et quod in torcularibus suis exprimunt vinum, ab illis eripitur ipsis, ut ne suis quidem vesci et frui laboribus eis liceat. שׁוּרָה forma feminina, quae h. l. tantum reperitur, vix dubium est significationem communem habere cum masculino שׁוּר, *murus* (arab. سُورٌ), Ps. XVIII, 30. Et arabice سُورَةٌ propr. *seriem, ordinem,* tum *lineam struemve unam lapidum in muro* denotat. Hebraeorum quidam שׁוּרוֹת intelligunt *ordines* seu *series olivarum;* olivas enim, ut in prelo premantur ad faciendum oleum, seriatim disponi et congeri solere. In codicibus quibusdam legitur in Duali, שׁוּרֹתַיִם, *inter binos ordines.* Verbum יַצְהִירוּ quidam deducunt a nomine צָהֳרַיִם, *meridies,* ut jam Hieronymus, qui prius hemistichium sic reddidit: *inter acervos eorum meridiati sunt.* Quasi impii non solum bona et fructus pauperum rapiant, sed

et

et in illis inter acervos fructuum eorum meridie quiescant et delicientur ſuaviter illis fruentes. Similiter R. Parchon in Lexico, cujus verba de Roſſi attulit: כלו' עושין גפנים וזית שורות שורות וממלאין יקביהם וי"א כל זמן הצהרים ישבו בין שורות לשמוח בימי הקיץ *Ac ſi diceret: faciunt vites et olivas in binos ordines*, vel, ordinatim diſponunt, *eorumque torcularia implent. Suntque, qui exponant: totum tempus meridianum inter vitium ordines transigunt ad laetandum in diebus aeſtivis.* Meridiandi ſignificatu, collato arabico اظهر, *meridie iter, vel aliud aliquod opus fecit*, verbum noſtrum et A. Schultens cepit, ſed ad *pauperes* hoc colon refert, vertitque: *inter pedamenta eorum*, divitum, *meridiantur*, ſcil. egeni, i. e. ad meridiem usque laborare coguntur, nec a laborando interſpirant, ſed medii diei aeſtum pati debent, ſiti arentes et defecti. Sed praeferenda communis ſententia, verbum illud derivatum eſſe a nomine יִצְהָר, *oleum*, ut יַצְהִירוּ denotet יַעֲשׂוּ הַיִּצְהָר *faciunt oleum*, ut Hebraei exponunt, cui optime in altero hemiſtichio reſpondet יְקָבִים דָּרְכוּ *torcularia calcant.* Recte Chaldaeus: בֵּינֵי אֲשִׁיתְהוֹן יַעְצְרוּן מְשַׁח, *inter parietes ſuos exprimunt oleum.* Syrus hebraeo שׁוּרֹת tribuit notionem ſyriaci ܡܫܬܘܬܐ *comeſtura, cibus, convivium.* Sic enim is noſtra verba reddidit: ܘܒܝܬ ܡܫܬܘܬܐ ܟܦܢܝܢ ܗܘܘ *et inter epulas curvarunt cervicem*, quae Ephremus ſic explicavit: ܥܒܕܝܗܘܢ ܕܡܣܬܦܩܝܢ ܡܫܬܘܬܗܘܢ ܟܦܢܝܢ ܗܘܘ *hoc eſt: impiorum famuli, dominis helluantibus, eſurierunt.* Longius a noſtro textu hebraeo recedit Alexandrinus, qui tamen, quomodo ſcripſerit, ne certum quidem eſt. Nam in codice Alexandrino legitur: ἐν σκοτεινοῖς ἐνήδρευσαν ἀδίκως. Sed in Vaticano: ἐν στενοῖς ἀδίκως ἐνήδρευσαν. Et hoc etiam in Latina antiqua ex-

preſ-

preſſum: *In anguſtiis inique inſidiati ſunt.* Videtur pro שׁוּרֹתָם legiſſe צָרָתָם, ſ. צָרוֹת, *anguſtiae.*

12. מֵעִיר מְתִים יִנְאָקוּ *Ex urbe* ſ. ex urbibus *homines gemunt*, gemitus in coelum mittunt. Verbum נָאַק *clamare* non quoquo modo ſignificat, ſed ſingultus edere et clamare, ut ſolent, qui caeſi ſunt ad mortem cum moribundi ſunt, aut quum alias quis prae doloris gravitate triſtius inclamat. Vid. Ezech. XXX, 24., et nomen נְאָקָה Exod. II, 24. VI, 5. Cognatum eſt verbum נָהַק ſupra VI, 5. XXX, 7. Cur vero ex *urbe* potiſſimum homines gemitus edere dicantur, ratio non eſt adeo obvia. Mercero hoc velut epiphonema ad ſuperiora eſſe videtur, quaſi diceret: denique tanta eſt horum improborum violentia, qua homines opprimunt, ut non clam tantum aut foris, aut non multis videntibus injuriam faciant, ſed et propalam in omnium conſpectu homines opprimant, ut etiam ex ipſis urbibus audiatur miſerorum hominum ab illis oppreſſorum vox. Ego potius ferox quoddam praedatorum et latronum genus ſignificari crediderim, qui ex deſertis in oppida et pagos excurſiones faciunt, ſuisque graſſationibus et depraedationibus omnia infeſtant, ac in homines pacatos et inermes modis omnibus deſaeviunt, quales olim Sabaei et Chaldaei, coll. ſupra I, 15. 17., hodie Arabes, qui in deſertis degunt. Per accentus nomina עִיר מְתִים ita ſunt conjuncta, ut prius ſit in ſtatu regiminis, et ſic vertendum, *ex urbe virorum ſ. hominum* homines *gemunt*, coll. ſimili conſtructione Proverb. XI, 6. וּבְהַוַּת בֹּגְדִים יִלָּכֵדוּ *et in nequitia perſidorum* perſidi *capientur.* Vid. et Amos VI, 6. Similiter Deut. II, 34. עִיר מְתִים *urbs virorum* eſt civitas cum ſuis ſibi viris, aut incolis, univerſa. Sic haec referri poſſint ad ſcelera in magnis civitatibus graſſantia, quin totas civitates opprimentia, ita ut communis omnium quiritatio in coelum conſurgat. — Sunt, qui nomen עִיר h. l. alia, quam uſitata *urbis* notione capiendum autument. A. Schultens collato arabico غير, *piamentum caedis, piaculum, mulcta,*

mulcta, et praefixo מ *defectum* indicari putans, ita vertit: *quia piaculum nullum*, i. e. eo quod vindicta nulla ipsis obtingat, *homines ingemiscunt.* Cui interpretationi scite opposuit Schnurrerus in *Differtatt.* p. 264., quum verbum arabicum غار non sit universe *caedem expiare,* sed speciatim illam expiationem significet, quae fit pretio soluto, non videri hanc significationem locum habere posse. Alia monuit Bouillier in *Observatt. Miscellann.* p. 228. Schnurrerus post Doedereleinium nomini עִיר h. l. *aestus* significatum tribuendum censet, atque inprimis *irae atque hostilitatis aestum* et *fervorem* illo indicari, N. G. Schroederum in *Observatt. Selectt. ad Origg. Hebr.* C. II. ostendisse monet; cf. not. nostr. ad Ps. LXXIII, 20. Unde verba nostra sic reddit: *ob injurias,* quas patiuntur, *homines gemunt.* Veteres omnes consentiunt in usitata *urbis* significatione. Pro מְתִים unus ex de Rossii codicibus, nec non Constantinopolitana editio Iobi anni 1545., מֵתִים, *mortui,* exhibent; idemque expressit Syrus: ܡܢ ܓܘ ܡܕܝܢܬܐ ܡܝ̈ܬܐ ܡܬܐܢܚܝܢ ܗܘܘ *e medio civitatis mortui ingemiscunt.* Quae sic exposuit Ephrem: ܡܝ̈ܬܐ ܕܡܝܬܘ ܒܗܠܝܢ ܫܘܢܩܐ ܐܬܐܢܚܘ *mortui, i. e. qui hisce cruciatibus confecti perierunt, suspiria duxerunt.* De Rossi huic lectioni מֵתִים favere existimat sequ. hemistichii nomen חֲלָלִים *occisorum.* — וְנֶפֶשׁ־חֲלָלִים תְּשַׁוֵּעַ *Et anima confossorum vociferatur,* scil. ex urbe; ipsimet letaliter vulnerati et caesi animam efflantes vociferantur, de injuria sibi facta querentes. נֶפֶשׁ *Anima,* pro ipsismet, vel pro spiritu, quem efflant. Sunt, qui intelligant eorum sanguinem et animam, ubi mortui sunt, velut vindictam exposcere, ut Genes. IV, 10. de sanguine Habelis dicitur. Sed praestat, de viventibus adhuc accipere, quod eorum ejulantium et acerbe inclamantium voces moestae audiantur, ex intimo pectore eductae et expressae. חֲלָלִים sunt vulnerati, saucii vulnere letali. Cf. Num. XIX, 16. XXIII, 24. Jesaj. LXVI, 16.

 Chal-

Chaldaeus: קְטוֹלִין בְּחַרְבָּא *occisi gladio.* — וֶאֱלוֹהַּ לֹא יָשִׂים תִּפְלָה *Et tamen Deus non imponit* scil. בָּם *istis, absurditatem,* non imputat eis, qui talia efficiunt, haec tanta scelera, poenam ab iis exigendo, et vindictam sumendo. De תִּפְלָה propr. *insipidum, absurdum,* hinc *fatuum, pravum,* vid. not. ad I, 22. Quidam haec verba hoc capiunt sensu: Adeo non punit Deus improbos, ut talia scelera ne pro factis quidem insulsis, ac laude carentibus, ipsis imputare videatur. Sed pro scelere graviore haud dubie sumendum est תִּפְלָה. Sic enim et *grandia crimina* interdum nomine נְבָלָה, *absurditatem, stultitiam* significante, appellantur, vid. e. c. Genes. XXXIV, 7. Judic. XX, 6. Formulam שִׂים בּוֹ signare *alicui aliquid imputare,* ostendimus supra ad IV, 24. Ut vero h. l. בָּם subaudiamus, contextus poscere videtur. Alii tamen, subaudito עַל־לֵב, sic vertunt: *non ponit ad animum,* non attendit, nec curat (cf. Jesaj. LVII, 1. Jerem. XII, 11.) *pravum,* flagitia, nec punit ea. Alii: *et Deus non ponit absurditatem* in factis scilicet et rebus eorum, בְּמַעֲשֵׂיהֶם, nihil absurdi interponit, nihil illis accidere patitur aut immittit, quod vel tantillum illis sit insipidum, quod illis displiceat, vel parum succedat; imo vero rebus eorum omnibus et conatibus, licet improbis et nefariis, successum dat. Sunt, qui exponant: *et tamen Deus non ponit,* i. e. facit *absurditatem,* quicquam absurdi et citra rationem; etsi haec omnia scelera patrent improbi, nec puniantur, non ideo credendum, quicquam Deum facere praeter rationem, etsi ea nunc nobis ignota sit. Pro תִּפְלָה in duobus codicibus תְּפִלָּה s. תְּפִלָּה, *oratio,* reperitur, quod et Syrus expressit: ܘܰܐܠܳܗܳܐ ܠܳܐ ܢܳܣܶܒ ܨܠܽܘܬܗܽܘܢ *et Deus non accipit preces eorum,* i. e. preces illorum ad se clamantium ex angustia, et violentia, qua opprimuntur, non exaudit. Cui interpretationi, pluribus recentiorum probatae, tamen Schnurrerus l. c. opposuit: „Sed quae sic statuitur ellipsis verborum עַל־לֵב, vereor omnino,

omnino, ut exemplis atque uſu loquendi poſſit comprobari.“ Schnurrerus vero et ipſe quidem תְּפִלָּה legendum cenſet, ſed id nomen conjicit a *judicandi* ſignificatu, quo pollet verbum פִּלֵּל, lingua olim vigente valuiſſe *judicium*, ut locus noſter ſic reddi poſſit: *Deus judicium*, ſententiam, *non interponit*; ſummum ac juſtum rerum omnium arbitrum ſe non demonſtrat. Sententia quidem perquam apta, modo certa eſſet nomini תִּפְלָה tributa *judicii* ſignificatio. Sed licet frequenter illud in V. T. occurrat, nullus tamen eſt locus, cui *judicii* notio quadret. Ubique *preces* notat.

13. Deinceps perſequitur alia ſcelera, quae ab improbis deſignantur, velut novo initio ſumto novum texens catalogum vitiorum eorum. Affert autem hic in ſumma, quod lucem oderint et hominum conſpectum, non quod non multi improborum, ii praeſertim de quibus ſupra dixit, ſcelera pleraque propalam patrent, omni pudore exuto, et Dei ac hominum metu abjecto, ſed quod alii ſint, latrones, fures, et adulteri, quibus lux horrori eſt. Nam non de iisdem improbis haec omnia dicit, ſed varia eorum genera attingit, quod ſi haec hi, illi illa, alii alia deſignent. הֵמָּה הָיוּ בְּמֹרְדֵי־אוֹר *Ipſi fuerunt inter eos, qui rebellant in lucem*, ſive ſimpliciter *rebelles*, ut redundet בְּ ante מֹרְדֵי more Arabico, vid. not. ad XXIII, 13., i. e. lucem oderunt, horrent, et velut ei bellum indixerunt, contra ingenium hominum bene natorum et compoſitorum, qui omnes ſicut et animantia bene compoſita natura lucem amant et quaerunt, ut e diverſo inauſpicata cenſentur animantia, quae lucem fugiunt. Cf. Joh. III, 20. Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς. In quibusdam codicibus a Kennicotto et de Roſſio inſpectis legitur כְּמֹרְדֵי, *ſicut rebelles*. Michaelis in *Supplemm.* p. 1546. מֹרְדֵי־אוֹר conjicit *lucem fugientes* verti poſſe, verbum מָרַד Hebraeis et Syris olim et *fugiendi* ſignificatu uſitatum cenſens argumentis tamen parum firmis. לֹא־הִכִּירוּ דְרָכָיו *Non agnoſcunt vias ejus* ſcil.

fcil. lucis, וְלֹא יָשְׁבוּ בִּנְתִיבֹתָיו *neque manent,* verfantur, agunt *in femitis ejus,* in viis lucidis; vias fugiunt, et loca, ubi videri poffint, ne fua maleficia patrantes deprehendantur. Pro יָשְׁבוּ in codicibus aliquibus legitur יָשֻׁבוּ, five plene יָשׁוּבוּ, *reverfi funt.* Quod ipfum et Hieronymus expreffit: *nec reverfi funt per femitas ejus,* fcil. lucis. Idemque legitur in cod. Hebraeo-Perfico de Roffii, et verfione ejus Perfica. Vid. *Scholia critt.* p. 121. In alio quodam de Roffii codice, numero 31. ab eo notato, pro יָשְׁבוּ legitur יָלְכוּ *ambulaverunt,* quomodo et Alexandrinus Syrusque verterunt. Schnurrerus in *Differtatt.* p. 265. מְרֻדֵי־אוֹר legendum conjicit, quod *abfciffos a luce* interpretatur, verbo מָרַד *abfcindendi* notionem, Arabibus ufitatam, tribuens. „Sunt igitur, inquit, מְרֻדֵי־אוֹר *abfciffi a luce,* hoc eft, homines aerumnofi, a profperitate omni remoti; lucem enim Hebraeis imaginem effe felicitatis, obvium eft, atque vulgatum. Itaque etiam דַּרְכֵי־אוֹר et נְתִיבוֹת אוֹר funt *viae, quas lumen illuftrat,* coll. Cap. XXII, 28., i. e. bona atque laeta vitae fortuna et conditio. Quod vero Iobus, poftquam dixit hominum alios ab aliis, potentioribus, impune vim pati atque trucidari, addit, miferos hos per univerfam vitam iniquiore forte ufos effe, facit id eapropter, ut innuat, eo magis etiam mirum videri debere, quod talia permittere Deus poffit. Sed verbum מָרַד in V. T. non alia, quam *rebellandi* notione occurrit; atque in formula מֹרְדֵי־אוֹר tam parum quicquam eft abfoni, ut ea potius poeta tali, qualis nofter, minime indigna videatur. Syrus pro מֹרְדֵי literis transpofitis videtur מְדֹרֵי legiffe, quod fignificatione Syriaci ܡܕܪܐ *contignatio, conclave* (cf. Ludov. de Dieu ad Act. XX, 9.) cepit. Vertit enim ita: ܗܢܘܢ ܗܘܘ ܒܡܕܪܝ ܢܘܗܪܐ *ii funt in contignationibus,* habitaculis, *lucis,* fenfu minime apto.

14.

14. לָאוֹר plures vertunt *ſub* ſ. *ante lucem*, in crepuſculo matutino. Sed quum לְ nusquam alias pro *ante*, de tempore, uſurpetur, et אוֹר oppoſitum ſit לַיְלָה יְהִי in altero hemiſtichio, mallem: *ad lucem*, i. e. primo mane, ut primum ingruit diei lux, יָקוּם רוֹצֵחַ יִקְטָל־עָנִי וְאֶבְיוֹן *ſurgit occiſor*, ſ. *homicida*, ut recte Hieronymus, *ut interſiciat inopem et pauperem*, qui mane ad opus ſuum tendebat, ſedulitatis cauſa, quo diligentius opus faceret et acceleraret. Interdiu caedibus graſſatur, וּבַלַּיְלָה יְהִי כַגַּנָּב *noctu autem eſt tanquam fur*, noctu furis partes et perſonam aſſumit.

15. Aliud genus luciſugarum, *adulteri*, qui ſimiliter Proverb. IX, 7. deſcribuntur, quomodo tenebras quaerant, ut ſuam expleant libidinem. סֵתֶר h. l. non *latibulum* ſignificat, ſed *velamen*, ut arabicum سِتْرٌ, *tegumentum, velum.*

16. חָתַר בַּחֹשֶׁךְ בָּתִּים Alius *perſodit in tenebris domos*, dum tenebrae favent, parietes perforant, et ſic in domos irrumpunt. יוֹמָם חִתְּמוּ־לָמוֹ *Interdiu occludunt ſibi*, ſcil. *domos* ſ. *latebras*, vel: *ſemet ipſos;* חָתַם enim propr. eſt *obſignare*, hinc *occludere*, quaſi, ſigillo impoſito, vid. Deuter.. XXXII, 34. ſupra IX, 7. infra XXXVII, 7. Oppoſitum hoc ei quod proxime praeceſſerat, magis tamen cum ſequentibus cohaeret, q. d. interdiu ſemet includunt, latitantes, et lucem reformidantes, לֹא־יָדְעוּ אוֹר, *neſciunt lucem*, i. e. plane eam refugiunt, pati nequeunt hominum aſpectum, hinc interdiu ſeſe abdunt in latebras. Alii verbum חָתַם *deſignandi* ſignificatu capiunt, atque ſubaudito אֲשֶׁר ante חִתְּמוּ ita vertunt: *quas* ſcil. domos *interdiu deſignarant*, notarant ſibi; is enim furum mos eſt, ut domos de die quadam nota, quaſi ſigillo impreſſo, inſigniant, quas noctu ſunt perſoraturi. Ut Plautus de ſectore zonario in *Trinumo* Act. IV. Scen. 2. Vs. 20.

Loca

Loca contemplat, circumſpectat ſeſe, atque aedes noſcitat.
Credo, edepol, quo mox furatum veniat ſpeculatur loca.

Eundem ſenſum et Hieronymus expreſſit: *perfodit in tenebris domos, ſicut in die condixerant ſibi.* Sed prior ille verborum חִתְּמוּ־לָמוֹ ſenſus melius cohaeret cum ultimis hujus verſiculi verbis. Illum expreſſit etiam Alexandrinus ἡμέρας ἐσφράγισαν ἑαυτοὺς, *interdiu obſignant ſemet,* ſigillo velut impoſito ſemet abſcondunt et includunt, ut habet Symmachus: ἐν σφραγίδι κρύπτουσιν ἑαυτούς.

17. כִּי יַחְדָּו בֹּקֶר לָמוֹ צַלְמָוֶת *Nam pariter* ſ. una omnibus, *mane ipſis caligo mortis,* aurora illis eſt denſiſſima caligo, numquam velint auroram, aut diem affulgere, ne deprehendantur quoquomodo, velint latere perpetuo. Nox eis grata eſt, ut aliis mane. Minus accurate Hieronymus: *Si ſubito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis.* כִּי יַכִּיר בַּלְהוֹת צַלְמָוֶת *Quia agnoſcit* quisque eorum (mutato numero ut ſaepius) *terrores umbra mortis,* ſunt ei familiares et noti nocturni terrores, neque eos timet, aut curat, quaſi ſibi cum illis neceſſitudo et familiaritas intercederet, et cum illis ne noceant foedus aut partum inierit. Alii diſtinguunt in כִּי יַכִּיר et כִּי capiunt pro כַּאֲשֶׁר, *quum agnoſcit* ſcil. אִישׁ לְרֵעֵהוּ, vel אֶת־רֵעֵהוּ, *unus alterum;* quum ſe mutuo cognoſcunt homines per lucem, q. d. ubi homines affulgente luce ſe invicem agnoſcere poſſunt, id illis eſt perinde ac terrores denſiſſimae caliginis, ut לָמוֹ, *illis,* repetatur poſt בַּלְהוֹת צַלְמָוֶת, tum enim vehementer metuunt, ne deprehendantur, aut detegatur eorum flagitium, ut ſi in ſumma caligine verſarentur. Prior interpretatio ſimplicior et ſenſum elegantem fundit, quem et Alexandrinus expreſſit: ὅτι ἐπιγνώσεται ταραχὰς σκιᾶς θανάτου, quae aliis terriculamento eſſe ſolent, ipſe familiaria

liaria habet. Eodem ſenſu Hieronymus: *et ſic in tenebris, quaſi in luce ambulant.*

18. קַל הוּא עַל־פְּנֵי־מַיִם *Levis* ſ. *celer eſt* (ut קַל 2 Sam. II, 18. Jeſaj. V, 26. Joel. IV, 4.) ſicut *ſuper aquam,* ſubaudita comparandi particula, כ, ut ſupra XXII, 16. Nah. III, 12. Pſ. XI, 1. al., i. e. celerrime, ut ea quae ſupra aquam feruntur, aufugit, ubi furtum, aut aliud facinus admiſit. תְּקֻלַּל חֶלְקָתָם בָּאָרֶץ *Maledicta eſt eorum pars,* ſ. *portio, in terra,* locus videlicet et regio, ubi verſantur. In locis incultis, aſperis ac deſertis degunt, quae ideo ſunt maledicta, ut contra terra culta dicitur *benedicta a Deo.* Quaerunt et eligunt ſibi ſedes in locis vaſtis et horrendis. לֹא יִפְנֶה דֶּרֶךְ כְּרָמִים *Nec ſe convertit,* reſpicit unusquisque eorum *ad viam vinearum.* Vineae in locis cultis ſitae ſunt, non procul ab urbibus. Iſti ergo vineas verſus ſe non convertunt, ibi non agunt, ne facile innoteſcant et comprehendantur, ſed in viis obtortis et confragoſis, et ab hominum frequentia remotis. Habes his verbis iterum, ut ſupra Vs. 11., praedonum, quales hodienum iſtas infeſtant terras, in quibus Jobeidos ſcena ponitur, fidam imaginem, lineis quidem paucis abſolutam, ſed vividis coloribus expreſſam. Facile agnoſcas feram illam atque indomitam Arabum gentem deſerta incolentium, quorum ingenia et mores a pluribus, qui illas oras adiere, ſuorum in itinerum commentariis ſunt deſcripta. Hic nominaſſe ſufficiat Joa. Cotovicum, qui in *Itinerario ſuo Hieroſolymitano et Syriaco* (Antverp. 1619. 4.) p. 391. ſeqq. de Arabum praedantium vagationibus, moribus, vitaeque inſtituto pluribus diſſeruit, e quibus pauca quaedam, quae ad locum noſtrum illuſtrandum faciant, in medium adferre liceat. *Sine quiete ulla ſub dio verſantur, atque in continuo fere ſunt motu. Civitates nullas incolunt, nullaque oppida aut arces poſſident, et incertis ſedibus vagantur. - - - Equos alunt graciles, macie torridos, ac tenues, ea vero audacia et pernicitate prae-*

praeditos, ut in obvios impetum faciant, et ubi necessitas postulat, celeritate periculo se facile subducant. Ephippiis utuntur levissimis - - - - Si copiae contra eos ducantur, quibus se inferiores esse cognoscunt, postquam diu multumque eluserint, per lata campestria se spargunt, fugaque saluti consulunt, atque ita hostium evadunt manus. In fugam acti in intima deserta se recipiunt; ubi lacte camelorum se nutriunt, pelluntque famem ac sitim; si qui eos insectentur, ob annonae penuriam interire, vel ad suos re infecta reverti coguntur. Hic barbaris illis praecipuus vitae scopus est, Caravanis ut insidientur, vias infestent, rapinis latrociniisque victum quaeritent, atque aliorum vel labore vel aere acquisita in suos usus convertant. — A. Schultensii conjecturam, qui hoc Versu et sequentibus describi censet novum maleficorum, perditorumque hominum genus, eorum videlicet, qui infandam venerem exercent, *ἀρσενοκοίτας*, et *παιδοτρίβας*, pluribus refellit Bouillier in *Observatt.* p. 230. seqq. Ipse mallet eorum accedere sententiae, qui hoc Versu exagitari putant audaciam et avaritiam eorum, qui non contenti opibus, quas fundit tellus, et spreta agricultura, mari se credunt, ut sibi divitias parent, vel ut piraticam exerceant. Alii hunc Versum et omnem reliquam Capitis partem pro *imprecatione* habent, inter hos Schnurrerus, qui in *Dissertatt.* p. 266. ait: „Versu 18. incipit exponere, non quid re ipsa eveniat, sed quid deberi a Deo istiusmodi hominibus existimet. Fas esse, ut flagitiosi illi celeriter abirent, instar rei alicujus leviculae, aquae innatantis, coll. Hos. X, 7., et diris premeretur ipsorum sors.“ כְּרָמִים Schnurrero non sunt *vineae*, sed *viri boni, generosi*, ex vulgatissimo usu verbi arabici كرم, ut sensus sit: *fas erat, ut viam generosorum numquam sit ingressus*, hoc est, ut eam sortem, qua nonnisi bonae indolis viros uti decet, numquam sit expertus. Idem sequutus est Dathius. E veteribus jam Ale-

Alexandrinum ſuae ſententiae patronum laudare potuiſſet Schnurrerus. Ita enim ille: *ἐλαφρός ἐστιν ἐπὶ πρόσωπον ὕδατος, καταραθείη ἡ μερὶς αὐτῶν ἐπὶ γῆς, ἀναφανείη δὲ τὰ φυτὰ αὐτῶν ἐπὶ γῆς ξηρά.* Accuratius Hieronymus verba hebraea expreſſit: *Levis eſt ſuper faciem aquarum; maledicta ſit pars ejus in terra, neque ambulet per viam vinearum.* Toto coelo a Iobi ſcopo aberrant, qui poenam improborum hic ſubjungi exiſtimant, ac ſi diceret: et quae erit eorum merces? Leves erunt, ut res, quae ſuper aquas natant, ut arundo, quae in aquis agitatur, ſic illi fluctuabunt, abibunt et diſſluent conſumpti, cumque agris vineisque ſuis eradicabuntur. Verum ita Iobus ad ſententiam ſociorum accederet, quod Deus impios ſemper graviſſime puniat, quum alio ille toto hoc loco ſpectet, et impune illos abire queratur.

19. צִיָּה גַם־חֹם יִגְזְלוּ מֵימֵי־שֶׁלֶג *Ariditas etiam*, i. e. et *calor rapiunt*, i. e. abſorbent quam citiſſime *aquas nivis*, nivales, ex nive reſoluta ortas. In verbis שְׁאוֹל חָטָאוּ mira brevitas, quae obſcuritatem parit. Non dubium eſt, ſimilitudinis notam deeſſe, et quae deſunt explenda hoc modo: כֵּן שְׁאוֹל יִגְזֹל אֶת־אֲשֶׁר חָטָאוּ, *ſic infernum*, mors, *rapit* cito *eos qui peccant* (cf. Storrii *Obſervatt.* p. 334. not.). Non hoc vult Iobus, Deum ita punire promeritos, ſed contra, eos mori, ſicut ceteros, ſimulque ſignificat, non lenta illos morte contabeſcere, ut magna ex parte probi, ſicut Pſ. LXXIII, 14. dicitur, repentina eos morte et facili hinc tolli, non ſecus, ac ſubito aeſtu et ſiccitate nix reſolvitur, et nivales aquae abeunt. Et hoc ad felicitatem eorum oſtendendam attinet, quod quum totam vitam in ſceleribus transegerint, impune et ſummo rerum omnium ſucceſſu, facillime moriantur. Eadem plane ſententia ſupra XXI, 13. Mortem enim ſuavem, ſine diutino languore intelligit, non violentam, aut diutinis cruciatibus advenientem, ex quibus judicari poſſit, eos a Deo puniri. At mors omnibus communis eſt, nec in poenam illis dici poteſt immitti. Alia

ratione

ratione R. Immanuel in Commentario ſuo inedito, a de-Roſſio in Varr. Lectt. ad h. l. adductus, hunc Verſum exponit: „*Sicut ariditas et aeſtus abſorbent aquas nivis, ſic* impii commemorati in *inferno peccant*, i. e. abſcondunt ſe quaſi in profundo ſepulchro ad peccandum. Vel ſenſus hic eſt: ſicut ſiccitas et aeſtus nivem abſorbent, illamque liquefaciunt, ita ut penitus non exiſtat, ſive, tanquam ſi numquam extitiſſet, ſic orcus abſorbet peccatores."

20. יִשְׁכָּחֵהוּ רֶחֶם *Obliviſcitur ejus uterus* maternus, i. e. mater, quae eum in utero geſtavit, non tam ob tanta ſcelera, quae vivens commiſit, quam quod repente et facile ſit mortuus. Ita Mercerus et plures, qui eum ſequuntur. Alii tribuunt nomini רֶחֶם h. l. ſignificatum Arabici رَحِم, *propinquitas, propinqui.* Ita ex Hebraeis jam R. Levi, qui ex notione verbi רָחַם *amavit* Pſ. XVIII, 2. (cf. not. ad eum loc.) אוֹהֵב, *amicus, propinquus* explicat. Cf. A. Schultensii *Animadverſſ. philologg. in Iob.* Ao. 1708. editt., qui tamen in Verſione et Commentario ad *uteri* ſignificatum rediit, quem nomen רֶחֶם utique ceteris omnibus, quibus occurrit, locis obtinet. Sed videtur communis mortuorum conditio ſignificari, qui ſucceſſu temporis etiam matribus in oblivionem veniunt. *Obliviſcetur eos* maternus *uterus*, perinde ac ſi numquam nati fuiſſent, aut in lucem editi, ita eſſe deſinent. Eodem, ad mortis deſcriptionem, ſpectant, quae ſequuntur, מְתָקוֹ רִמָּה, *dulcis eſt ei vermis id eſt,* ita ſuaviter eſt mortuus, ut in ſepulchro dulceſcere ei vermis videatur. מְתָקוֹ pro מָתַק לוֹ dictum, ut ſupra XV, 21. יְבוֹאֶנּוּ et יִלְוֶנּוּ Cohel. VIII, 15. Cf. ſupra XXI, 33. מָתְקוּ־לוֹ רִגְבֵי נָחַל. Quomodo generis enallage erit inter verbum, et ſequens nomen רִמָּה (quod eſt femininum), ceterum non inuſitata, vid. e. c. Jeſ. XIV, 11. Mal. II. 6. Alii pro nomine formae מָשָׁל habent, collatis cognati nominibus Jud. IX, 11. Proverb. XVI, 21., ut ſit vertendum

dum: *dulcedo* f. *fuavitas ejus eft vermis.* Alii: *fuaviter guftant*, depafcunt, *eum vermes;* tranfitivo verbi ufu, fed nusquam obvio. Ita et MICHAELIS in *Supplemm.* p. 1576. *ut dulcem cibum*, i. e. avide *devorat eos vermis*, quafi מָתַק fit *dulcia comedere.* BOCHARTUS *Hieroz.* P. II. L. IV. Cap. XXVI. Tom. III. p. 522. ex fyriaco ܡܨܨ, *fuxit*, vertit: *exfugit eum vermis.* Sic jam Syrus interpres: ܡܨܨܬ ܐܢܘܢ ܪܡܬܐ quod Ephrem explicat: ܐܡܨܨܬ ܐܢܘܢ ܪܡܬܐ, *exhaufit*, adfumfit, *eos vermis.* Arabs octava conjugatione verbi مصّ, *fuxit*, ufus امتصّهم vertit. עוֹד לֹא יִזָּכֵר *Ultra non memorabitur*, ex hominum memoria deletur. Sed idem et probis mortuis accidit, ut igitur eorum conditio piorum conditione deterior non effe videatur. וַתִּשָּׁבֵר כָּעֵץ עַוְלָה *Et confringitur ficut arbor perverfitas*, i. e. אִישׁ עַוְלָה, *vir perverfus*, homo nequam, vid. eandem ellipticam locutionem Pf. CVII, 24. coll. Pf. XLIII, 1. Arboris inftar ficcae, quae cito frangitur et evellitur, fic et improbus facile hinc tollitur fine cruciatu. Tantum abeft, ut improbi femper fcelerum fuorum poenas luant, ut potius eos faepiffime ut ceteros mortales mori, et impune hinc abire videamus. Schnurrerus, qui ut fupra ad Vs. 18. monuimus, imprecationes effe vult et hoc et fequenti Verfu, hunc noftrum fic interpretatur: *debebat propinquis adeo fama ipfius invifa, unicuique ejus delectamentum putredo* (רִמָּה), *effe; debebat memoria ejus deleta, atque fic iniquitas, baculi* (עֵץ ut Hof. IV, 12.) *inftar fracta effe.*

21. רֹעֶה עֲקָרָה לֹא תֵלֵד *Conterens* erat, dum viveret, et tamen conterebat *fterilem*, quae *non parit*, afflictam alioqui ex fterilitate magis affligebat, liberisque carentem, qui eam tueri potuiffent, vexavit et oppreffit. Verbum רָעָה h. l. eodem fignificatu capiendum, quo רָעַע (cf. not. fupra ad XX, 10.), *conquaffavit, confregit*, i. q.

l. q. רָצַץ, mutato צ more Chaldaeorum in ע, Pſ. II, 9. Jerem. II, 16. Ita h. l. Chaldaeus: דַּמְרַע עֲקָרָא דְּלָא חָיְלָד *Qui confringit ſterilem, quae non parit.* Alii, retenta uſitatiore verbi רָעָה notione, *depaſtus ſterilem,* vertunt. Illud tamen graviorem inferre videtur. וְאַלְמָנָה לֹא יְיֵטִיב *Nec viduae benefecit*, μείωσις, pro exſugit et opprimit; ex viduitate ſumit occaſionem ejus affligendae, quod marito careret, a quo defenderetur. Formae יְיֵטִיב ſimilem vid. Pſ. CXXXVIII, 6., ad quem loc. not. cf. Schnurrerus ſuae de toto hoc loco ſententiae (vid. ſupra ad Vs. 18.) convenienter, ad רֹעֶה ſubaudiendum יְהִי, verbum ipſum autem eo ſenſu ſumendum cenſet, quem habet Proverb. XXIX, 3., ut haec prodeat ſententia: *Debebat nutrivisse uxorem ſterilem, improlem, cui viduae factae nemo ſuccurriſſet.*

22. וּמָשַׁךְ אַבִּירִים בְּכֹחוֹ *Et traxit*, interim dum viveret, *robuſtos*, potentes, *robore ſuo*, i. e. ſibi ſubjecit, ſimili locutione uſus et Pſaltes X, 9. Velut ad ſe et in rete ſuum trahit non imbecillos tantum et pauperes, ſed et tandem, ubi hos oppreſſit, ne potentibus quidem parcit. Incommode aliqui verbum מָשַׁךְ ad Deum referunt, quod is ſua potentia tales impios, etſi robuſtos, ſit pertracturus ad ſupplicium. Sed prior ſenſus rectior, utpote qui feriei orationis et ſcopo Iobi, oſtendentis, impios ſtabili frui proſperitate, magis convenit. יָקוּם וְלֹא יַאֲמִין בַּחַיִּין *Surgit*, inſurgit talis improbus in illos potentes, quos vult opprimere, *nec credit* quisque horum *potentum vitae*, i. e. diffidunt vitae ſuae (quo eodem ſenſu haec phraſis Deut. XXVIII, 66. occurrit), ubi ſe ab improbis peti vident et oppugnari. Alii utrumque verbum יָקוּם et יַאֲמִין, ad unum improbum referunt, hoc ſenſu: An quum ſteterit, et ſe ſtabilem putarit, vitae ſuae diffidet? Alii utrumque ad potentem oppreſſum referunt: *ſurgit* ſcil. מִפָּנָיו, *a conſpectu ejus*, eum fugiens, ac vitae ſuae metuens et diffidens. חַיִּין terminatione Chaldaica (coll. Dan. VII, 12.), ut מִלִּין ſupra XII, 11. Sed hebraica terminatione

בַּחַיִּים

בַּחַיִּים reperitur in duobus de Roſſii Codicibus. In paucis quibusdam aliis cum ſuffixo tertiae perſonae, בְּחַיָּיו *vitae ſuae*, quod ipſum et Alexandrinus et Hieronymus exhibent. Schnurrerus hoc et proximis, qui ſequuntur Verſibus, omnia prorſus evenire contraria illis, quae deberi a Deo illiusmodi hominibus antea dixerat, a Iobo contendi exiſtimat: impios ſtabilem habere proſperitatem, atque adeo longaevos placida tandem morte extingui. אַבִּירִים Viro Doctiſſimo ſubjectum eſſe videtur, non obſtante diverſitate numeri, quum, obſervante Schroedero *Syntax.* Reg. XXIV., nomen ſubjecti plurale interdum ſibi praedicatum jungat ſingulare, quod illi addat vim diſtributivam, et hoc ipſo loco procedente oratione praedicata in pluralem numerum transeant. Itaque hunc Verſum ſic vertit: *Potentiorum illorum quisque firmiter tenet* (verbo מָשַׁךְ tributa arabici مَسَكَ notione, *prehendit, tenuit*) *robur ſuum; reſurgit etiam tum, cum ipſe vitae ſuae diffiſus eſſet.*

23. יִתֶּן־לוֹ *Dat illi* ſcil. Deus, cujus nomen ſaepius in hoc libro reticetur, cum ex ſenſu manifeſtum eſt, quando ad eum aliquid referri debeat, aut de eo ſit ſermo, velut, ſupra III, 20. infra XXXVI, 31. — לָבֶטַח *Ad confidentiam*, i. e. quaecunque ad vitam tranquille et ſecure agendam pertinent, וְיִשָּׁעֵן *et innititur*, ſ. ut innitatur potentiae ſuae, quaſi numquam ſit nutaturus. Quia omnia ſibi videt ſuccedere, inde ſit confidentior ad male agendum. וְעֵינֵיהוּ עַל־דַּרְכֵיהֶם *Et oculi ejus*, Dei, *ſunt ſuper vias eorum* (mutat numerum), i. e. videtur aſſidue Deus oculos intentos habere in eorum res et conatus, ut eos proſperet, eosque ſecundet. Formula, *oculi alicujus ſunt ſuper aliquo*, eſt anceps in malum et bonum prona, pro ſcopo et ſerie. In *malum* Jerem. XVI, 17. uſurpatur, in *bonum* Zachar. XII, 4. Jerem. XXXIX, 12., itemque cum אֶל 1 Reg. VIII, 29. 52. Eodemque modo et hic illa capienda, ut ſit eadem ſententia,

tentia, quae ſupra X, 3. עַל-עֲצַת רְשָׁעִים הוֹפָעְתָּ *impiorum conſilium illuſtras.* Alii, ut ſit velut concluſio hujus loci per querelam, poſt enumerata eorum facinora, ut ſupra Vs. 12. poſt alia enumerata dixerat: *nec Deus illis quicquam pravi imputat,* ſic nunc: haec faciunt, et ita eos Deus ſecundat, ut ſuae felicitati nitantur, quaſi numquam convellendi, *et tamen oculi Dei ſunt ſuper vias eorum,* videt omnia eorum facta, et tamen illos non punit, nec liberat oppreſſos de manu illorum. Ita Schnurrerus: *concedit illis Deus ſecuriatem, quamvis eorum ratio ipſi ſit bene perſpecta.*

24. רוֹמּוּ *Tolluntur in altum,* in ſummum rerum faſtigium evehuntur, dum vivunt. In quibusdam codd. legitur cum Daleth דוֹמּוּ, *ſilent, quieſcunt,* ſenſu minus idoneo. Idem tamen ſuo in codice videtur Chaldaeus legiſſe, qui אוֹרִיכוּ, *exſpectant,* vertit. Et 1 Sam. XIV, 9. דמו *exſpectare* ſignificat. מְעַט וְאֵינֶנּוּ *Pauxillum, et non eſt* unusquisque illorum improborum, eo ſenſu, quo ſupra XXI, 13. dixit, *momento,* ſine cruciatu, non lenta morte, *in orcum deſcendunt,* ad εὐθανασίαν improborum deſcribendam. וְהֻמְּכוּ *Et conſumuntur,* Hophal (pro הוּמְכוּ excidente Dageſch, ut in Niphal וַיִּתַּמּוּ *et abſoluti ſunt,* pro יִתַּמּוּ Deuteron. XXXIV, 8.) verbi מָכַךְ, arab. مَكَّ, *conſumſit, perdidit.* כַּכֹּל *Sicut omnes* ceteri homines, ut Jud. XVI, 17. כְּכָל-הָאָדָם. Alii cum Hieronymo: *ſicut omnia,* ſcil. quae fragilia, caduca et mortalia ſunt. יִקָּפְצוּן aliqui reddunt *occluduntur* ſcil. ſepulchro. Alii poſt A. Schultenſium ex ſignificatione verbi arabici قفز, proprie *ſalivit* (qua ſignificatione hebraeum קָפַץ et Cantic. II, 8. et chaldaicum in Onkeloſi verſione Levit. XI, 21. occurrit), tum *mortuus fuit,* quod praeſertim de morte repentina uſitatum, *repente hinc tolluntur* vertunt. Hieronymus: *et auferentur.* Chaldaeus: כְּכֹל מָה יִתְקַטְעוּן *ſicut omnia, quae ſucciduntur.* In paucis quibusdam codicibus pro יקפצון transpoſitis literis ſcriptum eſt יקצפון, *effer-*

efferveſcunt. Quod et Alexandrinus videtur expreſſiſſe ſuo ἐν καύματι, et Syrus, qui ܡܚܡܬܢܐ, *iracundi, furentes,* vertit. — וּכְרֹאשׁ שִׁבֹּלֶת יִמָּלוּ *Et ſicut ſummitas ſpicae abſcinduntur* facile et repente. Significat, hos non minus quam reliquos homines, ubi eorum tempus advenit, decuti, non ſecus ac capita ariſtarum, cum ad maturitatem pervenerunt, ſed id eis eſſe cum ceteris hominibus commune. Bene hujus Verſus ſenſum paraphraſi expreſſit Patricius: „Ad hunc modum florent hi improbi homines, attolluntur ſupra omnes alios; et tum e mundo migrant ſine ulla punitione; iidemque deponuntur et clauduntur in ſepulchris ſuis, quemadmodum omnes alii homines; quin, tam faciliter moriuntur, citra moleſtos illos dolores, quos nonnulli experiuntur, quam ſummitas ſpicae frumenti carpitur tua manu.“ Schnurrerus: *Ad ſummum evecti, ſubita morte tolluntur, intereunt, ut reliqui homines omnes, et ſpicae inſtar areſcunt.* יִמָּלוּ ducendum putat a verbo מָלַל, quod arabice ſignificat *aſſare, torrere,* torreſieri autem de ariſta dictum idem eſſe ac matureſcere. Nobis tamen ſenſus concinnior prodire videtur, ſi ad נִמֹּל (Geneſ. XVII, 11.) referatur, ut de ſpicis intelligatur, quae decerpuntur, et exciduntur, ſeu reſecantur.

25. וְאִם־לֹא אֵפוֹ *Quod ſi non nunc* ſcil. כֵּן הוּא *ita eſt,* ut dico, quod improbi ita tota vita floreant nec poenas dent, licet multos opprimant, et immania ſcelera patrent, at boni affligantur et opprimantur ab illis. Particula אֵפוֹ expletiva, hic concluſioni ſermonis inſervit, cf. ſupra IX, 24. Syrus pro אֵפוֹ legit אַפּוֹ, nam ſic vertit: ܘܐܢ ܠܐ ܗܟܢܐ ܪܘܓܙܗ ܢܟܕܒܢܝ, *et ſi non eſt,* ita, *ira ejus mendacem me faciet.* — מִי יַכְזִיבֵנִי *Quis mendacem me faciet?* quis erroris aut falſi me arguet ſeu convincet? וְיָשֵׂם לְאַל מִלָּתִי *Et ponet,* efficiet, *in nihilum ſermonem meum,* i. e. refellet, reſutabit, et nihili eſſe oſtendet, quae dico? Surgat, ſi quis veſtrum eſt, qui me men-

mendacii poſſit convincere; at nemo haec confutare ac falſa oſtendere poterit, quum ſenſus et experientia haec ſatis ſuperque vera eſſe comprobet. לְאַל i. q. לְלֹא (nam אַל interdum tantum negat) *in nihilum*, ut infra XXXIX, 16., quemadmodum לֹא ut ſubſtantivum et ſupra VI, 21. uſurpatum vidimus. Cf. Storrii *Obſervatt.* p. 312. not. Pro לְאַל reperitur לְאֵל, *ad Deum*, in duobus de Roſſii codd., et quibusdam libris editis ab eodem indicatis. Idem expreſſerunt Syrus: ܘܬܬܬܩܠ ܩܕܡ ܐܠܗܐ ܡܠܬܝ *et expendatur coram Deo ſermo meus*, Symmachus, et Hieronymus, qui hunc Verſum ſic vertit: *Quod ſi non eſt ita, quis me poteſt arguere eſſe mentitum; et ponere ante Deum verba mea?* i. e. me apud illum accuſare, quaſi loquutus videar contra Deum, aut minus recte de eo ſentiam. לְאֵל praeferunt quoque Michaelis ac Doederlein. Sed recte monuit de Roſſi in Varr. Lectt. ad h. l. „Melior videtur communis lectio, quam ſequuntur LXX et Chaldaeus, quaeque reſpondet praecedenti יַכְזִיבֵנִי *Quis mendacem oſtendet me, ponetque in nihilum ſermonem meum, faciet, ut non ſit, ſ. ſubſiſtat ſermo meus?"*

BILDA-

B I L D A D U S.

Cap. XXV.

A R G U M E N T U M.

Bildadus quum non haberet, quod refponderet ad id, quod Iobus de felicitate improborum et proborum afflictionibus objecerat, in eo non infiftit, imo ne attingit quidem; fed id tantum oppugnat, et in eo immoratur, quod Iobus fe innocentem dicens optarat et poftularat cum Deo contendere, ac coram illo caufam fuam agere, ac jus defendere. Oftendit, ut et ante alii focii, prae Deo, cujus fumma fit potentia, non effe, quod fe homo juftum dicat, aut purum, quum ne fublimia quidem et coeleftia corpora coram eo pura fint aut lucida. Eodem argumento et fupra IV, 18. XV, 15. Eliphafus ufus fuerat. Nihil igitur novi adducit Bildadus, fed tantum iterat, quae ab illis, imo et a fe ipfo prius dicta fuerant. Sed haec nihil ad ea, quae Iobus de profperitate impiorum, et proborum calamitatibus dixerat.

XXV. Ad haec Bildadus Suchita fic refpondit: 1.
Potentatus ac terror apud eum eft, 2.
Qui facit concordiam in fublimibus fuis.
Numquid agmina fua numerari poffunt? 3.
Et fuper quem non exfurgit lux ejus?

 4. Quid

4. Quid ergo juſtus eſſet mortalis coram Deo?
Et quid purus eſſet femina natus?
5. Quum in ejus oculis ne luna quidem ſplendeat,
Neque ſidera niteant:
6. Nedium mortalis, vermis?
Homine natus, lumbricus? — —

N O T A E
in
C a p. XXV.

2. הַמְשֵׁל aliqui pro Infinitivo Hiphil habent, coll. Pſ. VIII, 7. Dan. XI, 39., qui h. l. intranſitive pro nomine ſit uſurpatus. Sed quia locis modo commemoratis Hiphil transitivum ſignificatum obtinet, qui huic loco minus eſt idoneus, praeſtat, pro nomine formae הַרְבֵּה, *multitudo*, 2 Sam. I, 4., et הַשְׁקֵט, *quies, tranquillitas*, Jeſaj. XXXII, 17. accipere. וָפַחַד *Et pavor*, active, majeſtas, quam omnes revereri et metuere debemus, ut infra XXXI, 25. עִמּוֹ *Cum eo*, apud eum, de quo ſupra Iobus ſatis locutus eſt, et ex propoſito ſatis apertum eſt, quando in hoc libro de Deo ſermo ſiat, et mox eum nominabit. Eſt apud eum ſumma et abſoluta poteſtas, majeſtas et imperium in omnia. Item par eſt, omnia eum formidare ob tantum potentiam et majeſtatem. Quomodo ergo audes eum provocare in certamen? id quod Iobus ſupra XXIII, 4. auſus fuerat. Qua quaeſo fronte eum aggredieris? עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו *Faciens pacem in ſublimibus ſuis*, in coelis ſuis pacem et concordiam ſummam conciliat, ſua majeſtate et terrore pacate regit coeleſtia, omnes ei angeli et coeleſtes orbes ac corpora, etſi magnus eorum ſit numerus et contrariis ſaepe motibus ferantur, ei tamen ſumma parent concordia, ut nihil prorſus illic ſit, quod non uno animo ei ſe

ſe ſubjiciat. Quomodo ergo non tremendus ſit? Qui auſit homo optare cum eo disceptare? Pro שָׁלוֹם Heathius, H. A. Schultens et Pareau mallent שִׁלּוּם *retributionem* legere, ut dicatur Deus inter coelites ſuum cuique ſumma cum ſeveritate retribuere.

3. הֲיֵשׁ מִסְפָּר לִגְדוּדָיו *Num eſt numerus turmis,* turmarum, *ejus?* Innumerae ſunt ejus copiae, quas paratas habet. ſi quis eum oppugnare, aut cum eo contendere velit, ut nemo ſit, qui ei reſiſtere poſſit. Quid tu ages, homuncio? וְעַל־מִי לֹא־יָקוּם אוֹרֵהוּ *Et ſuper quem non ſurgit lux ejus?* Nihil ei eſt ignotum, in omnia penetrat ejus lumen. Amplificatur Dei poteſtas et ſapientia ex efficacitate agendi, et pertingendi ad omnes res creatas, omnia inferiora deſpiciendo, et ſuae cognitionis lumine clariſſimo cuncta perluſtrando. אוֹרֵהוּ pro אורו, ut ſupra XXIV, 23. עֵינֵיהוּ pro עֵינָיו; item לְמִינוֹ et לְמִינֵהוּ Geneſ. I, 11. 12. 21. Sed Pareau in *Commentat. de immortalitatis notitiis* p. 190. not. אוֹרֵהוּ interpretatur *punitor ejus* ſcil. Dei. Habet אוֹרֶה pro Participio verbi אָרָה, collato Arabico أَرِيَ *ira* vel *indignatione aeſtuavit. Dei punitorem* vero *angelum* illum, vel miniſtrum dici exiſtimat, quo utatur Deus, ut inter coelites omnes aeque ac inter terrae incolas vindictam, ubi opus ſit, exerceat.

4. Cf. ſupra IV, 17. 18. XIV, 4. XV, 15.

5. Verbum יַאֲהִיל aliqui ad nomen אֹהֶל, *tentorium,* referunt, coll. וַיֶּאֱהַל, *tentorium fixit*, Geneſ. XIII, 12.), hac ſententia: *usque ad lunam tentorium non figit,* i. e. tanta eſt Dei ſanctitas, ut nec coelum ſidereum, nec quae ſub illo, digna mundaque ſatis ſint, ut ſint habitaculum ei, inter quae tentorium ſuum figat. Verum poſteriori hemiſtichio, וְכוֹכָבִים לֹא־זַכּוּ בְעֵינָיו *nec ſtellae mundae ſunt in oculis ejus*, ſenſus multo congruentior prodibit, ſi יָהֵל, *ſplendebit*, a verbo הָלַל, legas, quod hodie quidem

dem in uno tantum Kennicotti codice reperitur, ſed olim in pluribus codicibus extitiſſe, inde patet, quod illud ipſum יָהֵל a veteribus omnibus, quamvis varie, eſt expreſſum, vide J. D. Michaelis *Biblioth. Oriental.* (priorem) T. VIII. p. 201. Si vulgatum יַאֲהִיל quis *ſplendet* vertere velit, is verbo אָהַל ſignificationem τοῦ הָלַל tribuat neceſſe eſt, ſicut אָכַף et כָּפַף communem *curvandi* notionem habent. Ut viciſſim Jeſaj. XIII, 20. יָהֵל pro יַאֲהִיל, *tentorium figet*, reperitur. Nam quod quidam יְהָלִיל mutatum dicunt in יְהָאִיל, unde per metatheſin יַאֲהִיל ortum ſit, aut יָהֵל per Aleph epentheticum extractum eſſe in יַאֲהִיל, merito ut Grammaticorum commentum exploſum ab A. Schultensio in *Inſtitt. ad Fundamm. Ling. Hebr.* p. 491., et a Michaele in *Supplemm.* p. 335., qui quidem horum verborum ſenſum hunc facit: *usque ad lunam lux eſt*, i. e. omnia ſublunaria tenebroſa, nebuloſa, impura. Alii: ſi a ſuperioribus orbibus deſcendatur deorſum verſus, ad lunam usque; omnia tenebroſa et opaca prae Deo reperientur, quaſi ideo non *ſolis* meminerit, quod inter ſuperiora corpora *ad lunam usque*, omnium ſiderum poſtremum, et infimum, connumeretur. Ego mallem cum Hieronymo: *ecce! luna etiam non ſplendet.* עַד ſequente antecedente *negandi* particula *ne quidem* eſt vertendum, ut 2 Sam. XVII, 22. עַד־אַחַד לֹא־נֶעְדַּר *ne unus quidem deſideratus fuit, qui non transiit Jordanem.* Exod. XIV, 20. לֹא־נִשְׁאַר בָּהֶם עַד־אֶחָד *Non relictus fuit ex eis ne unus quidem.* Vid. et Deut. II, 5. Jud. IV, 16. Vau ante לֹא apodoſi inſervit, nam proprie ſic eſt vertendum: *en! ad lunam usque,* ſ. *vel lunam* ipſam quod attinet, *nec is ſplendet.* Sed in multis codd. illud Vau abeſt.

IOBUS.

I O B U S.

Cap. XXVI.

A R G U M E N T U M.

Iobus non tam respondet ad Bildadi dicta, quam eum ridet potius, quasi ea attulerit, quae parum ad rem faciant, imo ab instituto aliena. Nihil enim ille de felicitate impiorum, aut afflictionibus piorum dixerat, quod illis Iobus objecerat; tantum de Dei potentia et sanctitate dixerat. Sed Iobus aeque ac illum Numinis potentiam et sapientiam nosse inquit, ac multo etiam ampliora et augustiora de ea dicere posse, ut et mox toto capite longe magnificentius de ea disserit, ab imis mundi rebus orsus, et ad suprema usque progrediens.

XXVI. Cui Iobus, quam adjuvasti, inquit, 1. 2.
imbecillum!
Quam es auxiliatus brachio invalido!
Quam consuluisti insipienti! 3.
Quantum ostendisti acuminis!
Cui exposuisti sermones? 4.
Et halitus cujus ex te exiit? — —
Manes ipsi subtus tremunt, 5.
Tremunt suis cum incolis aquae.

6. Nuda

6. Nuda eſt abyſſus coram eo,
Neque ullum eſt orco operimentum.
7. Extendit Aquilonem ſuper inane,
Et terram ſuper nihil ſuſpendit.
8. Ligat aquas in nubibus ſuis,
Nec rumpitur nubes ſub illis.
9. Continet ſuperficiem ſolii,
Ad quod nubem ſuam expandit.
10. Terminum circinavit ſuper facies aquarum,
Exactiſſime lucem tenebrasque diſcriminavit.
11. Columnae coeli contremiſcunt,
Obstupeſcuntque ab ejus increpatione.
12. Vi ſua mare commovet,
Et ſua intelligentia percellit ejus ferociam,
13. Spiritu ſuo coelos ornavit,
Sua manus formavit fugacem ſerpentem.
14. En! haec ſunt viarum ejus extrema,
Et quam tenuis ſuſurrus verbi, quod de eo audivimus!
Sui autem roboris tonitru quis intelligat?

N O T A E
in
Cap. XXVI.

2. מֶה־עָזַרְתָּ לְלֹא־כֹחַ *Quam adjuviſti eum cui non robur eſt!* invalidum. Ambigunt interpretes, num hoc ad duos Oratores priores, quibus Bildadus auxiliatum venerat, an ad ipſum Iobum, aut ad Deum, cujus cauſae hic ultimus, non minus reliquis, ſe aſſertorem et patronum profitebatur, ſit referendum. Ex triplici facie ſecun-

ſecundam, cum majori interpretum parte, praetulerim, ut ſalſa cum ironia Bildadum rideat, nihil in medium afferentem, quod ad rem faciat, quod prius intactum, aut ſibi aeque, aut multo melius perſpectum non ſit, uti reliquo capite abunde docet. Ante alterum hemiſtichium, הוֹשַׁעְתָּ זְרוֹעַ לֹא־עֹז, eſt מַה repetendum: quam *ſervaſti*, ſuſtentaſti, *brachium* cui *non* eſt *potentia*, brachium invalidum, i. e. me, omnibus exhauſtum ac deſtitutum viribus.

3. Poſteriori hemiſtichio iterum praemittendum מַה, *quam* egregie! תּוּשִׁיָּה *Prudentiam*, rationem, vid. not. ad V, 12. VI, 13. לָרֹב *Secundum multitudinem*, i. e. copioſe, ſ. multiplicem. Hieronymus: *plurimum*. Cf. Geneſ. XXX, 30. XLVIII, 16. Zachar. XIV, 14. Nehem. IX, 25. הוֹדַעְתָּ *Notam feciſti*, oſtendiſti. Multum ſcilicet acuminis oſtendiſti!

4. אֶת־מִי הִגַּדְתָּ מִלִּין *Cui indicaſti* (verbum הִגִּיד interdum accuſativo perſonae conſtruitur, vid. infra XXXI, 37. Ezech. XLIII, 10.) *ſermones?* i. e. haec expoſuiſti, verba feciſti? Hieronymus: *Quem docere voluiſti?* Eum, qui te melius haec novit, et qui de Dei potentia plus dicere poſſit, quam tu. An me putes tam rudem eſſe, ut iſthaec ignorem? Convertit riſum in manifeſtam indignationem. וְנִשְׁמַת־מִי יָצְאָה מִמֶּךָּ *Et halitus cujus*, cujusnam ſpiritus *ex te exiit?* tene divino adflatu et impulſu cenſebimus tam pervulgata et ſupervacua ediſſerere? Cf. Hilkiae verba ad Michaeam 1 Reg. XXII, 24. „Non Dei ſane, cujus oracula te fundere cenſes, ſed tui ipſius, atque adeo Eliphaſi ſpiritus et adfectus ex te loquitur; non Numinis ſpiras oraculum, ſed Eliphaſi pravam interpretationem, applicationemque, tibi ab anteſignano veſtro inſpiratam velut.“ A. Schultens.

5. Vocum רְפָאִים et יְחוֹלָלוּ ambiguitas mira hic peperit ſententiarum divortia, quae recenſuit et perpendit A. Schultens, et haud minore judicio poſt eum Bouillier in *Obſervatt. Miſcellann.* p. 239. ſeqq., ubi poſt per-

percenſitas potiores aliorum ſententias eam attulit hujus loci interpretationem, quam non dubito veram eſſe, utpote ſingulorum verborum ſignificationibus linguae uſu receptis, orationis ſeriei et loquentis ſcopo omnium optime congruentem. „A Bildado, inquit, adumbratam divinae excellentiae *ὑποτύπωσιν* peritiori penicillo Iobus perſequitur, vividioribusque coloribus illuminat, adeoque ab illo ſe vinci non patitur, ut potentioris eloquentiae fulgore obruat. Dicit igitur, eam Dei majeſtatem eſſe, quae non coelos tantum, et ſidera impleat, ſed quae mundi univerſitatem, a ſummo ad imum complectatur, ut prorſus nihil ſit, quod ejus oculos fugiat, poteſtati non ſubſit, vimque omnipotentem, et per abditiſſima penetrabilem, non perſentiſcat. Hinc poëtico ſermone uſus, ait profundiſſima Oceani, quaeque ejus inacceſſos gurgites incolunt, grandia cete, neque id tantum, ſed Orcum et Tartara (quae vulgaris opinio in ipſo telluris meditullio, infra Oceanum collocat), manium et animarum ſedem oculo Numinis perveſtigari, et ad ejus praeſentiam contremiſcere. Sic porro verba interſtinguenda et convertenda exiſtimo: הָרְפָאִים יְחוֹלָלוּ מִתַּחַת (ad tertiam vocem Athnach ponendum) *Manes ipſi ſubtus tremunt*, מַיִם וְשֹׁכְנֵיהֶם *aquae* pariter tremunt *et incolae earum.* Sic Jovem ſuum depingunt Poëtae, qui coelum, terras, maria, ſolo nutu aut nictu concutiat; ad cujus vocis ſonum Manes imi, et pallida Ditis regna contremiſcant. Haud ſecus Pſ. CXXXV, 6. Jova dicitur *facere quae vult, in coelo, terra, et omnibus abyſſis.* Simplicius quoque, Orcinis miſſis, inferorumque umbris et manibus, abditas omnes creaturas, terrae marisve ſinu incluſas, intelligere liceret. Cf. Apocal. XX, 13., ubi conjunguntur *mare* et *orcus.*“ De Orci aut Inferorum ſitu, ex veterum pervagata opinione, verſus orbis terraeque centrum, atque infra Oceanum conſtituto, vid. I. H. Vossii doctas obſervationes ad locum illum Virgilii *Ge-*

Georgic. I, 241. ſeqq. de auſtrali hemiſphaerio Oceani aquis immerſo:

> — — — — — — — *at illum*
> *Sub pedibus Styx atra videt Manesque profundi.*

Ceterum רְפָאִים eſſe *mortuos*, Orci incolas, *Manes*, nos dubitare non ſinunt loca Pſ. LXXXVIII, 11. (ad quem loc. not. vid.) Proverb. II, 18. IX, 18. Jeſaj. XIV, 9. et cf. ad eum loc. not. Verbi חול forma Piel alias quidem fere *formandi*, et *pariendi* ſignificatum obtinet, hoc tamen loco vix alia quam *intremiſcendi* ſignificatione accipi poteſt, qua in Kal et Hiphil ſaepius occurrit, vid. Jeſaj. XXIII, 5. Jerem. LI, 29. Habac. III, 10. Pſ. XCVI, 9., unde nomen חִיל *terror*, Exod. XV, 14.

6. Intima etiam terrae ita ejus conſpectui patent, ac ſi nuda eſſent, et ſine ullo operimento; eo etiam Dei intelligentia ac potentia pertingit. אֲבַדּוֹן, propr. *Perditio*, et Proverb. XV, 11. cum שְׁאוֹל, ut *ἰσοδύναμον*, jungitur, et ex ceteris quoque, quibus legitur, locis, infra XXVIII, 22. XXXI, 12. Pſ. LXXXVIII, 12., manifeſtum eſt, intima terrae loca, manium ſedes, illo nomine deſignari, quamvis denominationis ratio ſit incerta. Hebraei *terrae centrum* eo nomine appellari exiſtimant, quod ibi res quae ſunt, ſint nobis velut perditae, utpote procul a noſtro conſpectu. Alii, quod quae in eum deſcendunt, pereunt.

7. נֹטֶה צָפוֹן עַל־תֹּהוּ *Extendens aquilonem ſuper inane*, q. d. Deus extendit admirando opere coelum ita, ut nobis aquilo, i. e. polus arcticus adſurgat ſurſum, nec tamen fulcrum habeat, ut cortinae expanſae illo opus habent, ne decidant. *Aquilonis* (צָפוֹן) nomine ſignificatur totum hemiſphaerium noſtrum, quod aquilonare eſt et ſuperius, ubi nobis polus elevatur, alter enim polus nobis ſub horizonte noſtro deprimitur. *Extendendi* verbum, נָטָה, de coelo, tentorii inſtar dispanſo et diſtento pro-

protritum, Pſ. CIV, 2. Jeſaj. XL, 22. XLII, 5. XLIV, 24. LI, 13. Zach. XII, 1., unde coelum Geneſ. I, 6. רָקִיעַ dicitur, i. e. *expanſum deductum.* תֹּלֶה אֶרֶץ עַל־בְּלִימָה *Suspendit terram ſuper nihilum*, non ex nihilo ſignificat haec creata, coelum et terram, ut quidam volunt, ſed haec velut ſuper vacuum et nihilum niti, hemiſphaerium, quod a nobis conſpicitur, velut ſuper inane extenſum eſſe, terram autem appenſam ſuper nihilum, quia ponderibus, ut Cicero ait (*Tuſcul.* V, 24.), librata ſuis, veluti nihilo nititur, quaſi ſe ipſa fulciat, quum in centro mundi poſita coelum undique circumfuſum habens et aerem, in medio mundi ſine ullo fulcro pendeat. בְּלִימָה nomen ex בְּלִי *defectum, abolitionem* ſignificante, et מָה, conflatum, q. d. *nihil quicquam*, ut בְּלִיַּעַל, et בְּלִי et יַעַל (cf. not. ad Pſ. XVIII, 5.) compoſitum. Similiter Ovidius (Faſt. VI, 269.) dixit: *Terra pilae ſimilis, nullo fulcimine nixa.*

8. צֹרֵר־מַיִם בְּעָבָיו *Conſtringens aquas in nubibus ſuis*, velut in vaſis quibusdam, aut in utres colligat; et notanter *nubes Dei* appellat, quod ejus opus, non cujusquam hominum ſint, qui vapores e terra aut mari ſublatos in nubes conflet, ubi aquae velut colligatae videntur, quod illic contineantur, quamdiu Deo viſum fuerit, donec ejus mandato eas in terram effundant in uſum hominum et plantarum. וְלֹא־נִבְקַע עָנָן תַּחְתָּם *Nec finditur nubes ſub illis.* Nubes in aere pendentes, quum ex aquis conflatae ſint, quae ſuapte natura deſcendunt, nec uno loco permanent, non tamen finduntur, nec totae erumpunt, ſed ſingulari Dei providentia tamdiu aquas continent, dum eo ventis perlatae ſint, ubi ſuas aquas demittant; ac ne tum quidem totae erumpunt ſimul, ſed guttatim aquarum ſtillas fundunt, quantum his inferioribus rigandis neceſſarium eſſe Deus ſtatuit.

9. מְאַחֵז aliqui *claudens* vertunt, adſcita arabici أخذ et Syricci ܐܚܕ ſignificatione, *claudere fores*, qua ipſa ver-

verbum אָחַז Nehem. VII, 3. Sic verba מְאַחֵז פְּנֵי־כִסֵּה ita vertenda erunt, *claudens*, occludens, operiens *faciem solii*, i. e. solium suum Deus nubibus abscondit, oculisque mortalium eripit. Sed potest retenta usitata verbi אָחַז notione nostrum מְאַחֵז *prehendere*, *tenere faciens* explicari, i. e. faciens, ut omnia firmiter et solide cohaereant et contignentur. „Sic verbum foret (inquit Michaelis in *Supplemm.* p. 56.) architectonicum, significans, quod *lapis lapidem tenet*, aut, *trabs mura inseritur.*" Ita Kal 1 Reg. VI, 10. וַיֶּאֱחֹז אֶת־הַבַּיִת בַּעֲצֵי אֲרָזִים *contignavit aedem tabulatis cedrinis*, proprie, apprehendit et connexuit trabes inter se, aut parietibus utrinque adjunxit. Et Hophal 2 Chron. IX, 18. *Sex gradus solii, et scabellum auro tectum*, לַכִּסֵּא מָאֳחָזִים *throno coagmentata*. Sic et hic: *continere facit*, contignat et coagmentat *faciem throni* sui, i. e. coeli superficiem, ut in eo postea nubes consternantur, ut in altero hemistichio sequitur. Quum enim aër, praesertim ille superior, sit liquidissimum corpus, vix in eo viderentur posse nubes et vapores densiores consistere, ideo veluti coagmentatur et consolidatur a Deo, ut nubes continere possit. פְּנֵי־כִסֵּה, *Facies solii*, designat fornicem coeli nobis obversam, aërem supernum, ultra quem Dei solium positum. Ad rem cf. Ps. CIV, 3. כִּסֵּה idem quod כִּסֵּא ultima Aleph, ut 1 Reg. X, 19., quomodo et in multis codd. a Kennicotto et de Rossio indicatis h. l. scriptum reperitur. פַּרְשֵׁז עָלָיו עֲנָנוֹ *Expandit super eum*, thronum suum, *nubem suam*, s. collective, *nubes suas*, tanquam aulaea. Verbum quadriliterum פַּרְשֵׁז cum Patach sub prima radicali loco Chirek scribitur, juxta Syrorum morem, nam hebraice פִּרְשֵׁז scribendum erat. Ejusdem cum פָּרַשׂ infra XXXVI, 29. 30. notionis esse, docet contextus, etsi additi ad finem ז ratio certa vix reddi queat. Sine necessitate Bergius pro פְּנֵי־כִסֵּה legendum פְּנֵי־כֶסֶה arbitratur, deque *operto novae lunae vultu* interpretatur. Nempe et Ps. LXXXI, 4. itemque Proverb. VII,

VII, 20. כֶּסֶה et כֶּסֶא de *nova lun*
מְאַחֵז פְּנֵי־כִסֵּה fic reddit: *captum*
novae lunae vultum, quo minus
quod diffundat, lumen poffit recip
bum fic loquentem: *Operit nova*
ductumque nube condit. Sed vi
terpretatio artificiofior effe, nec f

10. חֹק *Statutum*, h. l. fines
ut infra XXXVIII, 10. Proverb. V
circino definivit, circumfcripfit,
circumduxit, verbum hoc folo l
fignificatio tamen certa eft ex non
XXII, 14. Jefaj. XL, 22. Proverb.
Jefaj. XLIV, 13. Cf. Michaelis *Su*
ctio עַד־תַּכְלִית non eft reddenda:
lucis, quod fequitur, quafi fignifice
beant lux et tenebrae; fed: *ad c*
ad confummatiffimam et exactiffima
XXVIII, 3. Nehem. III, 21. „Locus e
tecum reputes, quam fibi Veteres ill
finxerint. Nimirum hemifphaerium
lum lumine folis colluftratum putave
fubfunt omnia aeternis tenebris dam
occafuve nihil nifi maria immenfa
coelum tangerent, quibusque aether
ret. Unde apud poëtas ex oceano,
thalamo, furgere orientem folem,
Oceano mergi legimus. Eundem, V
munem errorem erravit Virgilius. Si
I. Vs. 240. feqq.

Mundus ut ad Scythiam Riphae
Confurgit, premitur Libyae de
Hic vertex nobis femper fublin
Sua pedibus Styx atra videt,
— — — — — — —

Illic, ut perhibent, aut intempesta silet nox
Semper, et obtenta densantur nocte tenebrae,
Aut redit a nobis Aurora diemque reducit.

Sed crescente, per iteratas observationes, Astronomorum peritia, his veriora jam docet Manilius. Ex antiqua autem illa, quam memoravi, hypothesi, limites lucis et tenebrarum in eo circulo videt positos, qui nostrum hemisphaerium terminat. Quae loca quum mari undique circumsessa crederentur, hinc consentanee, etsi minus vere, dicitur Deus, velut circino in superficiem aquarum ducto, lucem a tenebris discrevisse. Geminus plane huic nostro locus Proverb. VIII, 27. Neque obest, quod prius terram super vacuo (עַל־בְּלִימָה) suspensam induxerit; quidni enim super vacuo et nihilo, quae aliud fulcrum non habet, quo innitatur, praeter vim conditoris omnipotentem?" Bouillier. Similiter Pareau *de immortalitatis notitiis* p. 244. verba עַד־תַּכְלִית אוֹר עִם־חֹשֶׁךְ vertit: *ad lucis usque tenebrarumque confinia.* „Describitur," inquit, „extremus veluti locus, ubi lux et tenebrae se tangere videntur. Nimirum Horizon, quem dicimus, pro lucis ac tenebrarum termino haberi poterat a vulgo, cum interdiu supra cum lucem ubique apparere viderent, infra vero nil nisi meras esse tenebras fingerent. Hunc autem terminum Deus pingitur duxisse super aquas, maris videlicet, quo terram undique cinctam fingebat popularis opinio. Intelligitur ergo magnum illud et immensae altitudinis spatium, quod supra terram circinatum videtur, et cujus extrema in parte ubique coelum cum terra conjunctum apparet." Prius hemistichium Syrus ita reddidit: ܪܫܡ ܚܘܓܐ ܥܠ ܐܦܝ ܡܝܐ *designavit circulum super faciem aquarum.* Pro חֹק חָג interpretem illum Bergius חֻק חוּג legisse putat, quod et ipse recipiendum censet, ut sic vertendus sit hic Versus: *Constituit motum orbicum coeli*

(coll.

(coll. חוּג שָׁמַיִם supra XXII, 14.) *circ*
quo statae sint diei noctisque vices.

11. עַמּוּדֵי שָׁמַיִם יְרוֹפָפוּ *Columna*
miscunt, tonitrubus concussae. „יְ

solet, ad radicem רוּף referendum, sed

palpitavit, رَفْرَفَ, *motitavit alas.*
titavit, intremuit, sicque a Chald
יִתְפַּלְצוּן ponitur.“ Michaelis S
וְיִתְמְהוּ מִגַּעֲרָתוֹ *Et attoniti sunt,* pav
increpatione ejus. Verbum תָּמַהּ, o
fuit, h. l. transfertur ad designanda
commotionem, quia qui pavore atto
cohorrescunt et commoventur. Sunt,
lidiores terrae partes h. l. *columnas*
quod velut illis innitatur, et terra
fundamentum ac firmamentum sit. Se
tur a nostro columnae, similitudine
dificiis, quorum moles columnis fust
cesse est. Sistitur coelum ut templum
stum palatium, cujus ipsi postes et
imperiosam tanti Numinis contremisc
orbis videatur subruendus ac suo e l
cte A. Schultens: „Inter fulmina et
ctum mundi, super capita nostra f
quantum est, intremiscit.“ Cf. similem

12. Verbo רָגַע sunt qui tribuant
catum, quem utique formam Hiphil
dubium esse loca Deuter. XXVIII, 65.
Jerem. XXXI, 2. XLVII, 6. L, 35. ius
ab Hiphil deducta מַרְגּוֹעַ Jerem. VI, 1
XXVIII, 12. *quietem* designant. Hi
reddunt: *robore suo quiescit mare,*
tum sedatur. Ita Alexandrinus: *h*
τὴν θάλασσαν. Cf. Gatackeri *Miscell*

XXVI. p. 704. seqq. ubi variae nostri loci expositiones expenduntur. At formam Kal verbi illius obtinere contrariam *commovendi* notionem, manifestum est ex Jesaj. LI, 15. Jerem. XXXI, 35., quo utroque loco legitur: רֹגַע הַיָּם וַיֶּהֱמוּ גַּלָּיו *Commovet mare, et strepunt fluctus ejus.* Ubi *sedandi* notioni plane non est locus. *Commovendi* significationem huic verbo vindicavit A. Schultens in *Origg. Hebr.* L. I. Cap. X. p. 132. seqq. ed. 1761. collato arabico رعج, cujus primam vim posuit in *tremulo motu* et *commotione vehementiore.* Incommoda vero literarum transpositio, qua tamen non opus esse recte monuit Michaelis in *Supplemm.* p. 2233., si hebraeum רָגַע conferas cum arabico رجع *rediit*, et transitive, *reduxit.* Ita רָגַע הַיָּם proprie erit: *ultro citroque rediit mare,* quo maris concitati fluctuatio designatur. Contrarium in altero hemistichio sequitur, et rursum בִּתְבוּנָתוֹ מָחַץ רָהַב *intelligentia sua percutit,* i. e. domat, compescit *férociam* s. *superbiam,* elationem maris, aquas, quae intumuerant, et fluctus sedat; velut ferociam deprimit. Divina potentia et providentia, qua in procellis sedandis, fluctibus componendis, pelagique ferocia coërcenda et castiganda sese exserit, saepius praedicatur, veluti Ps. LXV, 8. LXXVII, 17. 18. XCIII, 3. 4. CIV, 7. CVII, 23. 29. Jerem. V, 22. Syriaca hujus versiculi interpretatio in Polyglottis ita sonat: ܒܚܝܠܗ ܟܐܐ ܒܝܡܐ ܘܒܚܟܡܬܗ ܡܚܝܐ ܠܣܓܝܐܐ *Potentia sua increpat* (גָּעַר pro רָגַע) *mare, et sapientia sua vivificat multos.* Sed pro ܡܚܝܐ, quod est Participium formae Aphel verbi ܚܝܐ *vixit,* reponendum vel ܡܚܐ *percussit,* vel ejus verbi Participium Benoni ܡܚܐ, *percutiens,* quod hebraicum מָחַץ exprimit. Attamen ܡܚܐ et Arabicum interpretem legisse, ostendit

ejus interpretatio: ‎ثَبَّتَ

vivos reddit multos.

13. בְּרוּחוֹ שָׁמַיִם שִׁפְרָה *Per sp*
ornavit, miro et vario ornatu stellar
pro שִׁפֵּר, tertia masculina Praet
paragogico, ut שָׁמְרָה pro שָׁמַר
Jerem. XLVIII, 19., בַּעֲרָה Hos. VII,
XXXIII, 23. Dagesch vero, formae
abest, ut in שִׁלְחָה Ezech. XVII, 7. X
tur *pulchrefecit*, *decoravit* significa
decorus, *elegans fuit*, et ‎ܫܦܪ,
Qui שִׁפְּרָה pro tertia feminini haben
tero hemistichio יָדוֹ. Sed incomm
qui sic prodibit: *per spiritum suum*
nus sua. Aliis שִׁפְרָה est quadrilit
חֲמָרָה Jerem. XII, 5. Quibusdam est
s. אִמְרָה, ut ita sit reddendum: *per*
sunt *pulchritudo*, i. e. summa con
elegantia. חֹלְלָה יָדוֹ נָחָשׁ בָּרִחַ *Form*
pentem fugacem s. *mobilem.* Alii v
ctis s. *vectuosum*, quasi vectis more,
nuae ad alterum permeantis, sic sp
Cui interpretationi tamen minus c
XXVII, 1. נָחָשׁ בָּרִחַ statim עֲקַלָּתוֹן
tuosus, sinuosus, dicitur. *Coeli* ej
in hemistichio priori non sinit nos
h. l. *draconem coelestem*, s. sidus
inter duas ursas, et multas spiras
morem, ejus figuram plane in coelo
cul a polo Arctico, septenis, ut v
intorquens, ac ursam minorem circu
sua, tanquam vecte, eam a majori
de hoc sidere Virgilius *Georgic.* I.

> *Maxumus hic* (ad polum arcticum), *plexu nuoſo elabitur anguis*
> *Circum, perque duas in morem fluminis Arctos.*

Arabibus quoque hic ἀστερισμὸς حَيَّةٌ *ſerpens* dicitur, et تنين *draco.* Phiruzabadius, Lexici linguae ſuae vernaculae conditor ille celeberrimus, ab Hydio in *Nott. ad Ulugh Beighii Tabulas ſtellar.* (in *Syntagmate Diſſertatt.* T. I. p. 17.) adductus: الحيّة كواكب بين الفرقدين وبنات النعش *Serpens notat ſtellas inter urſam minorem et majorem.* Ejus figuram alius ſcriptor Arabicus, itidem ab Hydio p. 18. excerptus, ſic deſcribit: التنين علي صورة حية طويلة كثيرة الاعوجاجات والعقد واقعة حول القطب الشمالي *Draco in forma longi ſerpentis, multis nodis ac flexibus contorti, circumjacet polum borealem.* Cf. Ideler *über den Urſprung und die Bedeut. der Sternnamen* p. 33. Eſt hoc ſane maximum et maxime conſpicuum in coelo ſidus (Virgilio Georgic. I, 205. *lucidus anguis* dictum), dignum propterea, cujus prae ceteris mentionem faceret poeta, poſtquam in univerſum dixiſſet, divinam ſapientiam et coelos ſiderum ornatu decoraſſe. De illo ſidere audi quid ex Arati Phaenomenis Cicero Lib. II. *de natura Deorum,* qui cum duas deſcripſiſſet urſas, ſubjecit:

> *Has inter veluti rapido cum gurgite flumen*
> *Torvu' draco ſerpit ſubter ſupraque revolvens*
> *Seſe, conficiensque ſinus e corpore flexos.*

Ejus cum totius eſt praeclara ſpecies, in primis ſuſpicienda eſt figura capitis, atque ardor oculorum.

Huic non una modo caput ornans
Verum tempora sunt duplici fulg
E trucibusque oculis duo fervida
Atque uno mentum radianti sider

Neque quo minus coelestem draconem si
intelligamus impedit, quod *fugax* app
epitheton ornans a serpentibus terrestrib
sive tranent aquam, sive humi reptent,
movent, oculisque spectantium se subd
pentem terrestrem h. l. significari put
comprehendi volunt belluas quascunque
ribiles, quasi Iobus hoc Versu maxime
nae sapientiae et potentiae exempla in
quam remotissimis locis, in coelis et i
dium proferre voluerit. Bochartus *H*
Cap. XIII. Tom. III. p. 693. edit. Lips.
piscem zygaenam, cujus caput lignum t
vectem (בָּרִחַ) refert, notare conjicit,
signe aliquod sidus, Syris eo nomine i
gendum censet. Aliis נָחָשׁ בָּרִחַ est *cro*
gida corporis sui rectitudine id nomin
Cf. not. nostr. ad Bochart. l. c. p. 695.
Schultensii sententia, hunc Versum
praecedenti, tali sensu: *per spiritun*
facit coelos, eos differenat, i. e. sedato
stratisque fluctibus, nubibus pulsis, se
quod per spiritum suum facit, id est,
(חֹלְלָה) *manus ejus crocodilos*, quib
monstra marina complecti existimat, q
nem h. l. eo pertineat, quod eorum c
et in scopulos aut arenas ejecta, argum
las desaeviisse, atque tranquillitatem und
quam sit e longinquo petitum, unusqui
get. Et apposite Bouillier: „At unde,
accepit, balaenas et similia monstra in

terire ſolere?" J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 2346 hoc Verſu ortum diei et pulcherrimam auroram deſcriptam videt, quae ipſa Chaldaice שְׁפַרְפְּרָא, Syriace ܦܪܦܪܐ, unde Arabibus أسفر *matutinus fuit, mane aliquid fecit.* Hinc prius hemiſtichium ſic vertit: *per ſpiritum,* i. e. mandatum *ejus coelum in auroram convertitur,* juſſu Dei coelum aurora rubeſcit. In altero hemiſtichio נָחָשׁ בָּרִחַ et Michaeli ſidus eſt, *ſerpens borealis,* ſed alia, quam nos ſupra attulimus, denominationis ratione. Videlicet בָּרִיחַ coll. arab. برح *obvertit latus ſiniſtrum,* proprie *laevum, ſiniſtrum,* hinc *borealem* notare dicit, quum Orientalibus, in geographia facie ad orientem verſa, ad dextram Auſter, ad ſiniſtram ſit ſeptentrio. Sed Hebraeis בָּרִיחַ *laevi* notione haud videtur uſitatum fuiſſe. חֹלְלָה autem Michaelis ipſe cum Schultenſio *perfodiendi* ſignificatu capit, hemiſtichiique alterius ſenſum priori conſonum hunc facit: *et draconem borealem disparere facit manus ejus.* Una nempe, inquit, poſt alteram ſtella illuceſcente disparet, ſerius boreales, ultima Veneris. Sed grandior erit ſententia, ſi de prima ſiderum formatione haec intelligimus, quo ſenſu verbum חָלַל et Deuteron. XXXII, 18. Pſ. XC, 2. Proverb. VIII, 24. 25. occurrit.

14. אֵלֶּה *Iſta,* quae hactenus dixi, ut ſupra XVIII, 21. קְצוֹת ſunt *extremitates,* extremae partes, orae, lineae, ut infra XXVIII, 24. Exod. XXV, 18. Jeſaj. XL, 28. דְּרָכָיו *Viarum,* i. e. actionum, operum, *ejus,* ut infra XL, 19. Proverb. VIII, 22. Delibavi tantum, inquit, exiguam partem operum admirabilium Dei, ne me omnia putetis enarraſſe, vix, imo ne vix quidem extremam partem attigi. וּמַה h. l. non eſt exaggerantis, ſed extenuantis, ut Pſ. LVI, 5. LXXXIX, 48. *quantillus.* De שֵׁמֶץ vid. not. ſupra ad IV, 12. Haud male Symmachus: *τί δὲ ψιθύρισμα τῶν λογῶν αὐτοῦ ἀκούσομεν. Quam tenuis*

nuis eſt ſuſurrus verbi, quod de eo (בּוֹ) *audivimus,* ſ. נִשְׁמַע in Niphal accepto, *auditum eſt nobis.* Quam ſane paucula de Dei operibus intelligimus? Craſſiores ſumus et ſtupidiores, quam ut vel milleſimam partem ejus mirabilium actionum comprehendere poſſimus. וְרַעַם גְּבוּרֹתָיו מִי יִתְבּוֹנָן *Et tonitru potentiarum ejus quis intelligat?* i. e. perpendat et animo conſideret pro dignitate et merito? רַעַם *tonitru* oppoſitum שֶׁמֶץ דָּבָר, *ſuſurro*, q. d. quae nobis innotuere de Deo ejusque immenſis virtutibus ſunt velut ſuſurrus in comparatione ad tonitru.

I O B U S.

Cap. XXVII. XXVIII.

A R G U M E N T U M.

Desierunt loqui tres socii. Nam tertius, Zophar, cujus ordo erat, ut nunc post Bildadum loqueretur, prorsus tacet; tacent et reliqui duo, nihil habentes ultra, quod adversus Iobum afferre possint, a quo videbant ita pertinaciter suam defendi innocentiam, in qua impugnanda illi praecipue toti erant. Tacentibus igitur illis, quum exspectasset aliquantum Iobus, num denuo sermonem instituere vellent, liberius jam et amplius loquitur quinque quae sequuntur Capitibus, idque duabus orationibus, una, quae hoc Capite et proximo continetur, altera tribus a XXIX. ad XXXI. Suam innocentiam, jus suum acerrime defendit, afferens se numquam eorum sententiae accessurum, a quibus tam inhumaniter damnaretur ut impius et sceleratus. His duobus Capitibus praefatus primum cum jurejurando solenni se eorum sententiae, quamdiu vitam egerit, non subscripturum, sed in sua innocentia perstaturum affirmat (XXVII, 2 — 7.). Quae autem cunque antea de impiorum lauta conditione et impunitate passim dixisset, tantum tamen se abesse, ut propterea illis invideat, aut minus caram pietatem et virtutem habeat, ut potius maxime infelicem illorum sortem esse sibi sit persuasum, quippe qui destituantur spe et fiducia in Deo, ad quem, si alii eum deficiant, confugere possit pius, cujus summa est

est voluptas recte factorum conscientia, qua sustentatus laeto atque tranquillo animo mortem exspectat (8. 9. 10.); quum contra impius, utcunque floreat, et, dum vivat, summa in laude versetur, hac tamen semper cogitatione discrucietur necesse sit, fore, ut aliquando, ac, si non ipso vivente, certe tamen suam post mortem, Deus, justissimus scelerum vindex, domus suae rerumque suarum omnium ignominiosa ruina sit declaraturus, qualis fuerit ille, qui, dum vitam ageret, apud homines tanto in honore et pretio habitus esset (Vs. 12—23.) Dehinc toto Capite XXVIII. unici et summi boni, id est, verae sapientiae, laudes exsequitur, docens primum, talem ejus esse praestantiam, ut pretiosissimis rebus, quas hominum industria omni ope exquirere, ac improbo labore ex imis terrae visceribus eruere nititur, antecellat (1—6.). Addens secundo loco, non minus absconditam esse, et investigatu difficilem, quam optabilis per se est, et supra omnem aestimationem posita (7—18.). Tandem tertio loco docet, illius ab uno Deo notitiam petendam esse, quae nempe in Dei cultu, et virtutis notitia sita sit (19—28.).

XXVII. 1. Tum Iobus, denuo suum sermonem exorsus, sic fatur:
2. Per Deum immortalem, qui me meo jure privavit,
Per Omnipotentem, qui amarore imbuit animam meam;
3. Quamdiu in me erit halitus,
Et in naribus divinum habebo spiritum,
4. Nihil unquam labia mea proloquentur iniqui,
Nec lingua mea quicquam mendacii proferet.

5. Absit,

Abſit, ut a vobis jus ſtare pronunciem; 5.
Dum anima ſpirabo mea,
Meam mihi innocentiam eripi non patiar.
Innocentiam meam retinebo, nec remittam, 6.
Neque cor meum vitae meae diem ullum
reprehendit.
Fiat ut improbus adverſarius meus, 7.
Et qui contra me inſurgit, ſicut injuſtus.
Quid enim ſperandum ſimulatori, qui quae- 8.
ſtum fecerit,
Quum ei Deus animam eripiet?
Num ejus clamorem exaudiet Deus, 9.
Quum ei contigerint adverſa?
Num Omnipotente ſeſe poterit oblectare? 10.
Aut Deum jugiter invocare?
Docebo vos, quomodo agere Deus ſolet, 11.
Nec, quae ſit Omnipotenti agendi ratio,
vos celabo.
Habetis utique ipſimet omnes compertam rem, 12.
Quid igitur eſt, cur vos tam vana loqua-
mini?
Haec eſt conditio, cuique malo divinitus 13.
aſſignata,
Sorsque, quam impii conſequuntur ab Om-
nipotente.
Quod ſi abundant liberis, ferro ſunt de- 14.
ſtinati,
Eorumque progenies non habet victum ad
ſaturitatem.

15. Eorum

15. Eorum ſuperſtites dum moriuntur erunt ſepulti,
Viduis non plorantibus.
16. Si argentum congeſſerit quantus eſt pulvis,
Et tantum veſtis comparaverit, quanta eſt argilla;
17. Quod comparaverit induet juſtus,
Argentique particeps erit innocens.
18. Domum conſtruxit ut tinea,
Aut ſicut umbraculum, quod facit cuſtos agrorum.
19. Iacet dives intumulatus,
Intra oculi momentum extinctus.
20. Eum invadunt undatim terrores,
Et nocturna ſurripit tempeſtas.
21. Aufert eum Eurus et perit,
Ex ſuo loco eum abripit.
22. Iaculatur in eum tela ſua Deus, nihil parcens,
Cujus manum effugere ſtudet.
23. Comploditur ſuper eos manibus,
Et ex ſuo exſibilantur loco. —

XXVIII. 1. Eſt quidem argento ſcatebra,
Eſt locus auro, quod conflant.
2. Ferrum ex humo eruitur,
Et ex lapide aes fuſile.
3. Terminum ponit homo tenebris,
Ad extremos earum limites ſcrutantur.
Usque ad caligines et Tartareae noctis lapides.

4. Cuni-

Cuniculos effodiunt consueto se subducturi 4.
consortio,
En! oblivioni dantur remoti ab iis, qui
supra ambulant,
Penduli demittuntur, relictis hominibus huc
illuc se librant.

Tellus, ex qua victus oritur, 5.
Subter quasi incendio evertitur.

Sapphiri locus in terrae est lapidibus, 6.
Glebae homini aurum praebent.

Istam viam nulla novit volucris, 7.
Neque vulturis adspexit oculus,

Neque trucium ferarum calcavit genus, 8.
Nec pervasere leones.

Cautibus adferunt manus, 9.
Evertunt a stirpe montes.

Exscindunt in rupibus amnes, 10.
Et pretiosissima quaeque adspiciunt oculis.

Fluminorum fletum cohibent, 11.
Et abdita proferunt in lucem.

At sapientia unde invenietur, 12.
Et ubinam prudentiae locus est?

Nescit homo, quanta sit aestimanda; 13.
Nec ea in viventium terra invenitur.

Eam negat abyssus in se esse, 14.
Negat mare, apud se inveniri.

Ea non auro comparatur, 15.
Non argenti pretio rependitur.

16. Non

16. Non auro compenſatur ophireo,
Non onyche pretioſo, non ſapphiro.
17. Non eam aurum, non vitrum aequiparat,
Non eſt cum obrizo permutabilis.
18. Corallum et cryſtallus memoranda non ſunt;
Praeſtat margaritis e mari extractis.
19. Non eam ſmaragdus aequiparat Aethiopicus,
Non eſt cum puro compenſanda auro.
20. Unde autem veniet ſapientia?
Aut ubi tandem prudentiae locus eſt?
21. Ea vero et omnium viventium latet oculos,
Et aëreis abdita volucribus eſt.
22. Tartarus orcusque dicunt,
Se ejus quidem audiviſſe famam.
23. Qua ſit adeunda,
Et quo ſit in loco, novit Deus;
24. Utpote qui extrema terrarum conſpiciat,
Videns quod toto ſub coelo eſt.
25. Is, quum vento pondus faceret,
Et aquas ex menſura disponeret,
26. Quum pluviae legem,
Et fulgentibus tonitruis viam praeſcriberet;
27. Tunc eam et vidit et declaravit,
Et condidit et perveſtigavit.
28. Hominique dixit, Domini metum eſſe ſapientiam,
Et maleficii declinationem prudentiam.

NOTAE

NOTAE
in
CAP. XXVII.

1. וַיֹּסֶף אִיּוֹב *Addidit Iobus*, i. e. perrexit, ut infra XXIX, 1. XXXVI, 1. Quum amici (ut recte obſervat Jarchius), nihil amplius haberent, quod opponerent, ab Elihu ideo reprehenſi, XXXII, 16. מָשָׁל propr. *ſimilitudo, ſententia figurata*, de omni ſermone poëtico, ſententioſo et gravi dicitur, vid. Num. XXI, 27. XXIII, 7. Pſ. XLIX, 5. et ibi not. Mich. II, 4. Habac. II, 6. שְׂאֵת *Attollere* de voce dicitur et Jerem. XVII, 16. Jeſaj. XXIV, 14. Geneſ. XXV, 38. al.

2. חַי־אֵל *Vivit Deus!* i. e. quam certum eſt Deum vivere, jurisjurandi formula, ut 1 Sam. XX, 3. XXV, 26. Ezech. XIV, 16. הֵסִיר מִשְׁפָּטִי Qui (ſubaudiendum pronomen relativum, ut et in altero hemiſtichio ante הֵמַר, et ut XXIV, 21.) *removit judicium*, jus, *meum* (cf. Zephan. III, 15. Jeſaj. XL, 27.), i. e. qui me jure meo privavit, innocentem me tanquam impium tractans. „Crimini data Noſtro haec ipſa verba ab Elihu XXXIV, 5. 6., et quidem ea ſerie, ut liqueat, מִשְׁפָּט eſſe *jus, cauſaeque juſtitiam*, quam ſibi *denegatam* et *detractam* innuat. Non eſt blaſphemum, nec a perſona Iobi abhorrens; ſed liberius tantum, et paulo crudius verbum, quod nihil aliud, rite excuſſum, ſonat, quam, *Deus me ſine culpa tam ſaevum in morem adflixit.*" A. Schultens. וְשַׁדַּי pro וְחַי שַׁדַּי quam certum eſt, Omnipotentem vivere! qui הֵמַר *amaritudine affecit*, id eſt, acerbe et graviter afflixit, ſummo moerore affecit, ut 2 Reg. IV, 27. Ruth. I, 20.

3. כִּי *Quod*, explicativum h. l. eſt, ſequitur enim res, ſuper qua juratur. כָּל־עוֹד *Omne adhuc*, pro בְּכָל־עֵת שֶׁעוֹד omni tempore, quo adhuc. Hieronymus: *donec ſupereſt*. Cf. עוֹד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ, Geneſ. VIII, 22. STORRII *Obſervatt.* p. 310. not. Ante נִשְׁמָתִי בִי ſubaudi iterum

iterum relativum, *quo halitus meus in me est*, i. e. quoad vixero, de anima vitali נְשָׁמָה Genes. II, 7. 1 Reg. XVII, 17. dicitur. Cum nostra phrasi convenit illa 1 Sam. IX, 9. כִּי־כָל־עוֹד נַפְשִׁי בִּי. Meram periphrasin vitae et alterum continet hemistichium, וְרוּחַ אֱלוֹהַ בְּאַפִּי, *et* quamdiu *spiritus Dei in me est*, quamdiu hac vita a Deo mihi concessa frui dabitur. Locutio deprompta ex Genes. II, 7., ubi Deus in nares hominis spiritum vitae insufflasse dicitur. Non sunt audiendi, qui *afflatum divinum* s. spiritus divini, h. l. significari existimant.

4. אִם־תְּדַבֵּרְנָה *Si loquentur*, i. e. ut recte Hieronymus, *non loquentur*. Est enim jurisjurandi formula Hebraeis familiaris, qua imprecationem solent omittere, conditione tantum posita, cf. not. ad Ps. LXXXIX, 36. et 1 Sam. III, 17. XXIV, 22. Ps. CXXXII, 3. 4. — עַוְלָה *Iniquum*, et רְמִיָּה, *dolum*, s. *mendacium*, quod negat se prolaturum, confessionem impietatis et proditionem innocentiae h. l. significat, ut ex iis, quae proxime sequuntur, apparet. Inique facerem, inquit, et dolose, si me sontem et improbum faterer, sicut vos mihi extorquere vultis, ac ita meam causam proderem, et innocentiam, de qua mihi conscius sum, abnegarem. Cf. supra VI, 30. Alii occupari volunt a Iobo suspicionem, se pietatem velle deserere, interposito solenni jurejurando, se et in posterum vitam sine impietate et dolo acturum. Sed praestat, ut diximus, ob ea, quae sequuntur, prior sententia, quam et Schnurrero placuisse video, qui in *Dissertatt.* p. 268. ad nostrum locum haec notavit: „Non id agit Iobus, ut universe ab omni mendacio doloque alienum se profiteatur; sed hoc nominatim mendacii genus negat, se unquam, quoad viveret, commissurum, ut sociorum sententiam, qua ipsum sceleris reum, adeoque justa a Deo poena affectum pronuntiassent, admittat atque probet."

4. חָלִילָה לִּי אִם־אַצְדִּיק אֶתְכֶם *Profanum sit mihi*, sit mihi ut res profana et impura (abominandi formula, cf.

cf. Jos. XXII, 29. Genes. XVIII, 25. XLIV, 7.), *si justificem vos*, quae recte Hieronymus ita reddidit: *absit a me, ut justos vos esse judicem*, ut vos justos et veraces habeam in hoc negotio, ut vestram de me sententiam probem, me meritas scelerum meorum poenas luere. עַד־אֶגְוָע *Donec exspiravero*, ut supra III, 11., i. e. עַד־יוֹם מוֹתִי (2 Sam. VI, 23.) ad mortem usque, quod et in sequenti repetendum. לֹא־אָסִיר תֻּמָּתִי מִמֶּנִּי *Non removebo*, s. auferri sinam, *integritatem meam a me*, ut me negem integrum et innocentem; non desinam tueri meam innocentiam.

5. בְּצִדְקָתִי הֶחֱזַקְתִּי וְלֹא אַרְפֶּהָ *Justitiam meam teneo, nec dimittam eam*, quam semel tuendam suscepi innocentiam, numquam missam faciam, sed eam strenue defendam. לֹא־יֶחֱרַף לְבָבִי מִיָּמָי *Non carpit cor meum de diebus meis quicquam*, conscientia mihi est integerrima, quae me nulla in parte condemnat; ergo nec memet calumniabor. *Cor* pro conscientia tritissimum, vid. 1 Joa. III, 20. חָרַף, *Conviciari, probro adficere*, primario valuit, scite animadvertente A. Schultens, *carpsit*, ut Arabum خَرَفَ, de *fructibus decerpendis* usurpatum. *Carpere* pro *obtrectare, reprehendere*, in omnibus linguis dicitur. מִיָּמָי *diebus meis* scil. ullum. Alii post יֶחֱרַף subaudiunt אוֹתִי, *me*, et מִיָּמָי valere existimant *inde a* primis *diebus meis*, s. vitae meae. Ita Hieronymus: *Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita.* Alii: *propter dies vitae meae*, scil. male transactos. Josephus Kimchi, a filio in Lexico citatus, חָרַף h. l. idem esse, quod סוּג, *recedere*, notavit, unde locus noster sic esset reddendus: *non refugit cor meum omnem meam vitam.* Recte observavit Michaelis in *Supplemm.* p. 935., Kimchium transtulisse ad hebraicum verbum significatum Arabici حرف in VII. Conjugatione, *declinavit, deflexit.* Michaelis ipse huic loco quidem mallet consuetam

et

et notiſſimam *conviciandi* ſignificationem aptare, ſed mutatis punctis; לא יֶחֱרַף, *convicia nulla audit cor meum ex omni vita mea.* Alexandrinus ſenſum utcunque expreſſit: οὐ γὰρ σύνοιδα ἐμαυτῷ ἄτοπα πράξας. Cf. 1 Cor. IV, 4. Luc. XXIII, 41. Syrus: ܘܠܐ ܪܦܦ ܠܒܝ ܡܢ ܝܘܡܝ *nec palpitavit cor meum ex diebus meis,* ܐܝܟ ܕܝܕܥ ܒܥܘܠܐ ܒܡܕܡ ܡܢ ܢܦܫܝ *quaſi conſcium ſceleris, ex affectu unquam perpetrati,* ut Ephrem addit.

6. Hoc Verſu Bernstein in Commentat. ſuper Iobi libro (*Analekten* Vol. I. P. 3. p. 133.) Iobum certamen cum adverſariis aptiſſime claudere arbitratur, quae dehinc inde a Vs. 7. usque ad XXVIII, 28. ſequuntur, ab alia manu inſerta eſſe: nam quae Vs. 7 — 23. hujus Capitis legimus plane cum iis, quae Iobi adverſarii contendunt, conſentire, Capitis XXVIII. argumentum vero Iobi perſonae non convenire, et quum et rerum et verborum compoſitio ſimillima ſit ei, quam in ultima Elihui oratione invenimus, eidem ſcriptori tribuendum eſſe hoc Caput, cui omnes Elihui ſermones tribuendi ſint. Verum quod ad reliqua hujus Capitis attinet, ea apte cum iis, quae praecedunt, cohaerere, oſtendimus in Argumento hujus pericopae ſupra p. 631. Cf. quae infra ad Vs. 13. dicentur. De capite XXVIII. vide quae ad ejus initium notabimus.

7. Oſtendit, quanto odio ardeat impietatis, quippe qui vel ſuſpicionem ejus, in ſe conjectam, toto pectore abominetur, diriſſimam omnium imprecationum hanc numerans, ut quis ſimilis fiat improbo. Vos me, inquit, impium eſſe tenditis. Ego vero tam longe abſum ab impietatis ſtudio, ut non inveniam, quid vel capitali hoſti meo dirius imprecari poſſem, improbitate ejusque fructibus. Sic 1 Sam. XXV, 26. יִהְיוּ כְנָבָל אֹיְבֶיךָ *Fiant ſicut Nahal inimici tui.* Appoſite A. Schultens obſervat, Iobum his verbis ſimul inculcatum voluiſſe, ſe, quae in ſupe-

ſuperioribus paſſim de felicitate improborum diſputaſſet, non ſane diſputaſſe ex invidia, aut cupiditate conſimilis ſortis, ſed tantum ad refellendam calumniam adverſus ſe ob calamitates innocenti divinitus immiſſas concitatam. Alii hoc Verſu a Iobo tacite taxatos exiſtimant ſocios, jam adverſarios ſuos factos, hoc ſenſu: Quisquis mihi in hac cauſa adverſatur, tandem aliquando injuſtitiae condemnabitur. Id quod vere factum, vid. infra XLII, 7. 8., ad quod h. l. ſit praeluſum. Et Schnurrerus l. c. Iobum non quoscunque inimicos innuere putat, ſed illos ipſos, quibuscum in diſputatione verſetur, adverſarios, quos ſignificet pro illis habendos eſſe, qui injuſtam cauſam tueantur, adeoque male agant. Senſus prius a nobis propoſitus planior, et ad ſeriem accommodatior videtur.

8. Hujus Verſus interpretationem ambiguam reddunt verba יִבְצָע et יֵשֶׁל. Prius illud aliqui capiunt *lucrum faciendi* notione, ut Habac. II, 9. Jerem. VI, 13. Ezech. XXII, 27. Pſ. X, 3. Proverb. I, 19., coll. arab. بَصَعَ, *collegit, comportavit.* Alii vero ſumunt *abſcindendi* ſignificatu, ut ſupra VI, 9. Jeſaj. XXXVIII, 22. Joel. II, 8. Amos. IX, 1., et ex altero hemiſtichio נַפְשׁוֹ, *vitam ejus*, ſubaudiunt, hoc ſenſu: quae ſpes ſupereſt improbo, *cum abſcindet* ſcil. אֱלוֹהַּ *Deus, vitam ejus?* Cui ſententiae conſone poſterius hemiſtichium ita vertunt: *quum extraxerit Deus animam ſuam*, e corpore? ut ſit יֵשֶׁל pro יִשַּׁל (Deut. XXVIII, 40.) a verbo נָשַׁל, arab. نَشَلَ *extraxit, ſuſtulit, amovit,* Exod. III, 5. Deut. VII, 1. 22. XIX, 5. Joſ. V, 15. 2 Reg. XVI, 6. Verum ad hanc radicem יֵשֶׁל referri plane nequit, ſalva analogia grammatica, juxta quam potius eſt futurum Kal forma apocopata verbi שָׁלָה (ut חֵרֶב a רָבָה Geneſ. XLIII, 34.). Id plures h. l. *quietum, tranquillum reddidit* notare volunt, hoc ſenſu: *ſi Deus pacatam reddiderit animam ejus*, i. e. conceſſerit ei vivere in ſumma tranquillitate et proſperitate, de qua

hoc ipſum verbum שָׁלָה et ſupra XII, 6. XXI, 23. uſurpatum. Obſtat tamen huic interpretationi, quod verbum שָׁלָה in Kal nusquam tranſitivo ſignificatu reperitur. Ego non dubito, שָׁלָה h. l. ſignificatione convenire cum שָׁלַל arab. سَلَّ, *extraxit* (unde Imperativus שַׁל, *exue*, Exod. III, 5.), ut jam plura in hoc libro vidimus verba, ultima tantum radicali quieſcente aut geminata diverſa, communes habere ſignificatus; cf. not. ſupra ad XX, 10. Ergo vertendum: *quum extrahet Deus animam ejus e medio corporis.* Corpus Chaldaeis *vagina*, נִדְנָה audit, ut ex Dan. VII, 15. cognoſcitur. Et arabicum verbum proprie et uſitatiſſime dicitur de enſe, quum evaginatur, unde سَلِيل *gladius ſtrictus.* In priori vero hemiſtichio יִבְצַע capio *lucrum faciendi*, *corradendi* notione; vid. ſupra hujus notae initio. Recte noſtrum Verſum interpretatus eſt Syrus: ܡܢܘ ܣܒܪܗ ܕܢܟܦܐ ܕܩܢܐ ܩܢܝ̈ܢܐ ܒܫܩܠܢܐ ܕܫܩܠ ܠܗ ܐܠܗܐ ܢܦܫܗ *Quaenam eſt ſpes hypocritae, qui opes acquiſivit, quum Deus animam ſuam ei ademerit?* Eodem ſenſu Chaldaeus: מַן סְבַר דִילְטוֹר אֲרוּם יִכְנוֹשׁ מָמוֹן דִשְׁקַר אֲרוּם יְבַחַר אֱלָהָא נַפְשֵׁיהּ *Quae eſt ſpes hypocritae* (propr. *delatoris*, calumniatoris), *ſi opes inique partas collegit, quando Deus animam ejus excuſſerit?* Hieronymus: *Quae eſt enim ſpes hypocritae, ſi avare rapiat, et non liberet Deus animam ejus?* Retulit יֵשֶׁל ad נָשַׁל, *extraxit* ſcil. *e calamitate*, et poſterius hemiſtichium etiam pro interrogatione accepit. Ingenioſa eſt Schnurreri conjectura, ישל ſcriptum eſſe pro יִשְׁאַל, *requiret*, *exiget* (vitam ejus), Arabum more, quibus ſolenne eſt يَسَلُ ſcribere pro يَسْأَلُ, nec deſunt in hebraicis exempla ejusmodi ſcriptionis, qua א omittitur, velut in שֵׁלָתֵךְ *petitio tua*, 1 Sam.

1 Sam. I, 17. pro שְׁאֵלָתֵךְ Efth. V, 6. — Impius, callidusque pietatis fimulator, quantumvis divitiarum corrafcrit, quantuncunque honoribus et deliciis circumfluat, et fi ad extremum usque halitum duret afflantis fortunae lenis atque fecunda aura, ut propterea pro fincere probo ac bono a vulgo habeatur, tamen fi ad exitum vitae vocatur, hac angi necefle eft follicitudine, fore, ut Deus, juftiffimus fcelerum vindex, vel poftquam e vita excefferit, familiae, rerumque fuarum omnium ignominiofa ruina, hominibus fit oftenfurus, qualis fuerit ipfe. Id quod mox inde a Verfu 14. latius perfequitur. Minime igitur impii fortem invidendam a fe haberi fignificat.

9. Impiorum infelicitatem ex eo probat effe maximam, quod, quum confcii fibi effe debeant, fe Deum fibi infenfum habere, cum durum aliquid patiantur aut timeant, minime fperare poffint, ab illo impendentis mali fe confequuturos effe effugium. In fenfum paulo diverfum tres hosce Verfus, 8. 9. 10., deflexit Schnurrerus, novum eis argumentum a Iobo propofitum exiftimans, ex quo intelligere focii debeant, ipfum recte factorum confcientia gaudere; criminum enim confcius fi effet, profecto fe non tam audacter ad ipfum Numen provocaturum, neque enim profanum hominem a Deo quicquam fperare poffe; qua ipfa argumentatione, fed breviffimis verbis, quoque ufus eft Cap. XIII, 16. Nomine צְעָקָה h. l. non *fupplicationem*, vel auxilii implorationem, fed clamorem ortum ex fenfu doloris intelligi obfervat.

10. אִם־עַל־שַׁדַּי יִתְעַנָּג. Aut *num poterit Omnipotente delectari*? אִם interrogationem indicat, ut VI, 5. X, 4. 5. Num cum animi tranquillitate et gaudio unquam Dei meminiffe, et fiduciam fuam ponere in illo poterit? Schnurrerus haec verba ab Alexandrino monet fcite verfa: μὴ ἔχει παῤῥησίαν ἐναντίον αὐτοῦ, qui fimiliter XXII, 26. habet: εἶτα ἐν παῤῥησίᾳ ἔσῃ ἔναντι Κυρίου, et videri omnino hanc fignificationem *confidentiae* etiam

 reli-

reliquis locis Jefaj. LVIII, 14. et Pf. XXXVII, 4. convenientiorem, quam quae huic verbo vulgo tribuitur *delectari Deo*, quamvis fatetur, effe inter utramque non magnum discrimen. יִקְרָא אֱלוֹהַּ בְּכָל־עֵת An (repetito אם) *invocabit Deum omni tempore?* Male factorum confcientia fiduciam ei eripit, ut ad Deum, quem fibi infenfum fufpicatur, orare non audeat, nec in anguftia fperare ab illo patrocinium poffit.

11. Ut eo magis omnem a fe amoveret fufpicionem, quafi felicitati improborum invideret, et pietatem fusque deque haberet, jam clarius fe explicaturum promittit, quam teneat Deus rationem agendi cum improbis, etiamfi vitam eis concefferit omnibus fortunis abundantem. Verba אוֹרֶה אֶתְכֶם בְּיַד־אֵל non funt ita vertenda: *docebo vos per manum*, i. e. opem, auxilium *Dei*, quafi, divinitus edoctus, quorfum Chaldaeus tendit: אַלֵּיף יָתְכוֹן בִּנְבוּאַת אֱלָהָא *docebo vos per prophetiam Dei.* Sed praefixum ב ante יַד h. l. objecto fignificando infervit, ut Pf. LXIII, 7. אֶהְגֶּה־בָּךְ *meditor de te,* f. *te.* Et eadem, quae hic, verbi noftri conftructio Proverb. IV, 11. בְּדֶרֶךְ חָכְמָה הֹרֵתִיךָ *fapientiae viam tibi oftendo,* te doceo. Vid. et Pf. XXV, 8. 12. XXXII, 8. Ita et Iobi verba fic erunt reddenda: *docebo vos de manu Dei*, i. e. de iis, quae Deus agere folet, quae in fuo regimine rerum humanarum fefe manifefte exerunt. Hunc effe genuinum verborum hebraeorum fenfum, arguit hemiftichium alterum, אֲשֶׁר עִם־שַׁדַּי לֹא אֲכַחֵד *quae funt apud Omnipotentem, non celabo*, quae funt recondita apud eum confilia. עִם *apud*, ut XII, 16. XV, 9. XXIII, 14.

12. Non opus mihi erit hac in re prolixa probatione, הֵן־אַתֶּם כֻּלְּכֶם חֲזִיתֶם *Eu! vos omnes vidiftis*, fcil. quae vobis dicam; a tantum, quae ipfi experientia eftis edocti, vobis a me in memoriam erunt revocanda. וְלָמָּה־זֶּה הֶבֶל תֶּהְבָּלוּ *Quare ergo vanitate vanefcitis?* Cur tam vana et falfa affertis de proborum ftatu felici et lauto, poenis vero impiorum, quibus adverfa omnia

omnia in terris evenire, iisque vivis ac videntibus praedam suam extorqueri contenditis, ut hinc me omni miseriarum genere afflictum scelerum reum convincatis, quum tamen nemini ad res humanas paulo diligentius attendenti obscurum esse possit, Deum ratione longe alia, quam vos perhibetis, cum hominibus agere solere.

13. In iis, quae sequuntur, Iobus videtur sociorum sententiae accedere, ac dum impiorum poenas enarrat, sibi ipsi obloqui, et propriam sic causam jugulare, quum antea bonos in miseriis versari, quovis autem scelere contaminatos florere, et hujus vitae bonis ad extremum usque halitum adfluere contendisset. Plerique statuunt haec eo consilio a Iobo afferri, ne, quia supra de felicitate improborum dixerat, propterea pro impio habeatur, quasi istos laudet et sequi velit; nunc igitur eum cum sociis agnoscere, instabilem esse istorum felicitatem eosque poenas tandem acerrimas daturos: nec tamen *semper* hoc fieri, ut dicebant socii, sed se sensu deprehendisse, ut et ipsi deprehendere potuerant, aliter saepe accidere. Quasi dicat Iobus: Utrumque vidistis, et impios puniri, et prosperari. Cur ergo ita futilia assertis, ut de uno tantum dicatis, et in eo insistatis, alterum ne attingatis quidem, quod tamen permagni ad meam causam intererat? Simili ratione ea, quae sequuntur, cum superioribus Iobi dictis conciliare studuit Bouillier *Observatt.* p. 256. „Huc usque Iobus contra obtrectatores Tresviros, qui ipsum ex infortuniis suis occulti sceleris reum peragebant, pugnavit, ipsa teste experientia, pios in hoc mundo saepe adfligi, saepe impiis contra fortunae blandientis auram indesinenter adspirare: quod satis fuit evertendis criminationibus amicorum. Sint enim quidam probi miseri, quidam improbi felices, concidit plane vis argumenti in Iobum intorti. Haec ex vi rapientis adfectus, et poeticum in morem exaggerata, quasi bonis *numquam* bene esset, scelestis *numquam* male, non stricte et rigide sumi debent, sed quodam temperamento molliri,

liri, et limitibus certis circumcludi. Nunc Iobus, ne amici ex dictis ſuſpicentur, eum nuncium virtuti remittere velle, et in impiorum, quibus quaelibet commiſſa impune abeant, imo omnia ex votis fluant, caſtra transire paratum, vehementi obteſtatione obviam it huic ſuſpicioni, declarans ſe in religionis cultu ad extremum usque perſtiturum, quantoque hypocritas odio habeat, teſtatur luculentiſſime, quaevis dira ipſis ominatus." Sed non quid *aliquando* accidat aut quid impiis accidere debeat, ſed quid plerumque ac ordinario, ſecundum normam divinae juſtitiae, fieri ſoleat, proxima declarat oratio. KENNICOTTUS in *Remarks on ſelect paſſages in the Old Teſtam.* p. 169., et in *Diſſertat. Generali in V. T.* p. 539. ſequ. ed. Bruns. (Brunov. 1783. 8.), quae inde ab hoc Verſu usque ad Capitis finem leguntur Zopharo conjicit tribuenda eſſe. „Loquutus eſt," inquit, „*ter* Eliphaſus, cui Iobus *ter* reſpondit. Loquutus eſt *ter* Bildad, cui Iobus *ter* reſpondit. Sed loquutus eſt Zophar *bis* tantum, niſi tertia vice loquatur, atque hiſce verbis. Confuſionem hac ratione ſolvo. In Cap. XXV. tertio loquitur Bildad. In Cap. XXVI. ad XXVII, 12. tertio reſpondet Iobus, ideoque ſeries tertiae hujus reſponſionis nunc interturbatur verbis XXVII, 1. וַיֹּסֶף אִיּוֹב שְׂאֵת מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר, quae videntur efficere titulum Capitis XXVIII. Finito Iobi ad Bildad reſponſo in XXVII, 12. Zophar, tertio ferociens, exorditur eo ipſo axiomate, quo prius deſierat Cap. XX, 29. Ceſſante Zopharo, fin. Cap. XXVII. *ſuſcipit Iobus ſuam* de ſapientia *parabolam.*" Quae nec EICHHORNIO improbabilia viſa ſunt, vid. ejus *Allgemeine Bibliothek der bibl. Literat.* P. II. p. 616.; in verſione tamen vernacula receptum ſequutus eſt textum. Sed ad Kennicotti ſententiam ſuam hujus pericopae interpretationem inſtituit STUHLMANN (*Hiob, ein religiöſes Gedicht, aus dem hebr. neu überſetzt, geprüft und erläutert, Hamburg* 1804. 8.) p. 157. verſ. coll. Animadverſſ. p. 76. ſeqq. Verum enim vero, utut ſpeciosa

ciosa illa sit conjectura, quo minus tamen ei subscribamus, illud nos impedit, quod, ea adscita, et huic Versui verba וַיַּעַן צֹפַר הַנַּעֲמָתִי וַיֹּאמַר, et similiter Capiti XXVIII. aut verba וַיַּעַן אִיּוֹב וַיֹּאמַר, aut, ut Kennicottus vult, ea verba, quae nunc XXVII, 1. leguntur, praemitti necesse erit. Estne vero credibile, formulas illas, si unquam in textu extiterint, in his solis totius libri locis adeo plane evanuisse, ut earum nec vola nec vestigium in versione ulla antiqua, aut ullo in codice deprehendatur? Adde, quod, si hanc pericopam Zopharo tribuas, Iobi, quae sequitur, oratio Cap. XXVIII., nihil continebit, quod ad refutandum adversarium faciat. — I. P. Berg in *Specim. Animadverss.* Schultensianae Iobi versioni addito p. 246., ea, quae inde ab hoc Versu ad finem usque Capitis leguntur, existimat esse praecaventis Iobi, ne quid reliquum videretur superesse, quod dictis a se prolatis, denuo, atque tertia jam quoque vice, reponi a Zopharo forte posset. „Occupat," inquit, „Iobus, quae denuo a Zopharo dici potuissent, ad eaque Cap. sequente, modo eo, respondet, quo, et sodalium hunc tertium, cujus ipsa adeo etiam, ante Cap. XX, 29. prolata verba repetit, et simul binos reliquos ad silentium redegisse intelligatur." Huic tamen adspectui nimium refragantur, quae Vs. 11. 12. 13. praefationis instar mox dicendis praemittuntur, quibus plane et diserte se velle expositurum dicit, quid ipse sentiat de sorte et conditione improborum, a divina justitia ipsis assignata. Neque difficile adeo est intellectu, quanam potissimum in re a sociis Iobus dissentiat. Contenderant illi, impios semper vivos videntesque scelerum poenas luere, et sic eorum clandestinam impietatem manifestam reddi a justitia divina, etiamsi per aliquod tempus floruerint, hominibusque fuco probitatis et virtutis imposuerint. Quae persuasio fons erat falsae illius suspicionis, quam de Iobi, ex summo felicitatis fastigio tam subito deturbati, sincera pietate conceperant. Ostendit igitur Iobus, solere impios saepissime toto vitae suae cursu florere,

florere, per nefas omne ad culmina rerum grassari, eoque in fastigio fortunarum ad mortem usque vigere; nihilominus tamen repositam esse apud Deum vindicem eorum poenam, quum domus injustis artibus ad maximam potentiam provecta post mortem illorum tandem aliquando pejus sit ruitura, quam consurrexerat, ut hac ratione omnibus appareat, quales fuerint isti, qui dum viverent, omnibus redundabant ornamentis. Longe alia Iobi erat ratio. Is enim, adeo nullorum malefactorum sibi conscius, ut iterum iterumque summum Numen innocentiae suae testem provocare audeat, non solum ipse e florentissimo statu subito dejectus, gravissimo morbo intolerandisque doloribus afflictus jacebat, verum et liberis se omnibus et universa sua familia orbatum, ac ita modo plane inaudito se tractatum videbat. Quae omnia tamen non valuerunt probitatis suae conscientiam, suamque justitiae divinae fiduciam vel minimum labefactare; spem potius certissimam retinebat, fore, ut sua innocentia tandem aliquando, et, si non dum inter vivos esset, certe tamen suam post mortem, a justissimo vindice omnibus manifesta reddatur (XIX, 25. seqq.). Hac igitur ratione longe diversus ab impio, cui nulla ejusmodi spes, quin quaevis infausta ac funesta timenda (supra Vs. 8.).

14. Recte observavit A. Schultens, ita digestam esse hanc tractationem, ut *primo* exponantur judicia divina in posteritatem et familiam praepotentem improbi, post mortem ejus incubitura, ad male parta male dissipanda; *secundo* depingatur thesaurus cumulatissimus irae ejusdem in ipsam improbi personam effundendus, statim ad mortem, et ultra eam. Prior pars a Vs. 14. ad Vs. 19. deducitur, posterior a Vs. 19. ad finem Capitis decurrit. Venit ergo primo numerosissima florentissima progenies, quae opulentam patris haereditatem cernens, stabilem sibi potentiam et gloriam despondet. אִם־יִרְבּוּ בָנָיו לְמוֹ־חָרֶב *Si multiplicati fuerint filii ejus, ad gladium* scil. destinati erunt, s. multiplicati erunt, ut gladio perimantur.

tur. וְצֶאֱצָאָיו לֹא יִשְׂבְּעוּ־לָחֶם *Et ſoboles* ſ. nepotes *ejus* (cf. ſupra ad V, 25.) *non ſaturabuntur pane.* Λιτότης, i. e. fame peribunt. Alexandrinus: *προσαιτήσουσιν, mendicabunt*, contra, quam Pſ. XXXVII, 25. dicatur, *non vidi juſtum derelictum, nec poſteros ejus quaerentes panem.*

15. שְׂרִידָיו *Superſtites* ex poſteris *ejus.* Hieronymus: *qui reliqui fuerint ex eo*, ſcil. a gladio et fame. Verba בַּמָּוֶת יִקָּבֵרוּ quidam interpretantur: *peſte confecti ſepelientur*, ut Chaldaeis *peſtis* dicitur מוֹתָא, quod 2 Sam. XXIV, 13. pro hebraeo דֶּבֶר in verſione Chaldaica extat. Alii: *in* ipſa *morte ſepelientur*, i. e. ſubito, cum vix exſpiraverint. Rectius alii: *dum moriuntur, erunt ſimul ſepulti*, nec aliam habebunt ſepulturam, quam mortem; mors ipſis erit ſepultura, quatenus vel obruantur, vel mergantur, vel devorentur, vel abſorbeantur. Ita Vavaſſor: „Eſt haec proprie inſepultura. Mors illos ſua ſepeliet, nihil praeterea honoris ſupremi conſecuturos. Vult enim, mortem iis futuram pro ſepultura, quaſi qui inhumati projiciantur, aut jaceant ſane inopes et infleti: quorum interitum honore ſepulturae cognati, affines, ipſae conjuges, carere patiantur." Eadem impiis minatur Jeremias, VIII, 2. XIV, 16. XVI, 4. 6. XXII, 18. 19. Huic expoſitioni bene concinit poſterius hemiſtichium: וְאַלְמְנֹתָיו לֹא תִבְכֶּינָה *Et viduae ejus*, non impii patris, ſed uniuscujusque ſuperſtitum ejus (שְׂרִידָיו), i. e. eorum *non plorunt*, non honeſtam habebunt ſepulturam, ad quam pertinent etiamnum in Oriente mulierum planctus et naeniae, vid. Amos. V, 16. 17. cf. Jahn *Bibl. Archaeologie* P. I. Vol. II. §. 241. p. 530.

16. אִם־יִצְבֹּר כֶּעָפָר כָּסֶף *Si cumulaverit ut pulverem argentum*, eadem formula extat Zach. IX, 3., quae haud dubie proverbialis. Additum ibidem: *et ſicut lutum platearum aurum*, pro quo noſtro loco: וְכַחֹמֶר יָכִין מַלְבּוּשׁ et ſi tanta copia quanta *lutum paraverit veſtimenta.* Non ſolum aurum, argentum, et gemmae, ſed etiam

etiam veſtes a veteribus in theſauris recondebantur, ſcite obſervante Bochárto *Hieroz.* P. II. L. IV. Cap. XXV. T. III. p. 517. edit. Lipſ. Vid. Eſr. II, 69. Nehem. VII, 70. Proinde a Virgilio *Aeneid.* Lib. IX. v. 26. deſcribitur Meſſapus:

— — — dives pictaï veſtis et auri.

Et, Suſis captis, Alexander, referente Plutarcho, in regiis theſauris reperit *πορφύρας Ἑρμιονικῆς τάλαντα πεντακισχίλια, συγκειμένης ἐξ ἐτῶν δέκα δεόντων διακοσίων, purpurae Hermionicae talenta quinque millia, quae annos decem minus ducentis ibi repoſita fuerat.*

18. בָּנָה כָעָשׁ בֵּיתוֹ *Aedificat ut tinea domum ſuam.* Tineae domus eſt tenuis quidem folliculus, in quo tinea veſte conditur; ille tamen mox disperit, ubi primum ab homine veſtis excutitur. Tam facile ac repente domus ac familia impii corruit, etiamſi vivo ac vidente raptore ſteterit ac durarit, ſine metu ruinae. Alii ſimilitudinem in eo poſitam exiſtimant, quod ſicut tinea rodendo ſibi aedificat domum, damnoque ac dispendio alterius ſuum ſibi domicilium exſtruit, quod tamen in ſe eſt ruinoſum, atque intus velut eroſum; ita et impius alienas res corrodendo et vorando domum ſuam erigere ac ſtabilire moliens, eandem ſimul demoliatur, opibus et fortunis, quas injuſte corraſit, excutiendus. עָשׁ eſt *tinea,* ut ſupra XIII, 28. Jeſaj. L, 9. LI, 8. Pſ. XXXIX, 12. Cf. Bocharti *Hieroz.* P. II. L. IV. Cap. XXV. T. III. p. 513. edit. Lipſ. Fuere, qui עָשׁ ut ſupra IX, 9., pro nomine *Arcti,* ſideris, haberent, et noſtrum locum ſic interpretarentur: *Utut aedificaverit quaſi Arcti domum ſuam, erit veluti tugurium, quod facit cuſtos.* Ac ſi Iobus velit, impios aedes ſplendidas et magnificas ſibi exſtruere, quaeque tanquam in coelo ſint, inſtar Arcti domus, ſed tamen parum durent, et cito deſtruantur, velut *ὀπωροφυλάκιον.* Certe *inter ſtellas habitare,* vel *domicilium ponere,* alias quoque, A. Schultenſio obſervante, occurrit. Et

Et Arabes, ad ſummum culmen ſplendoris et gloriae deſignandum, adhibere amant الفرقدان dictas *duas ſtellas circa polum arcticum*, quippe quae ſupra reliquas omnes emineant. Sed illi interpretationi jam Bochartus l. c. p. 517. recte obvertit, eam non admittere conſtructionem verborum hebraeorum. „Opponuntur, inquit, ex illa duo hemiſtichia, quae Iobus conjunxit; et ejusdem rei duae ſimilitudines ſic divelluntur, quaſi ad diverſa referantur.“ A. Schultens in *Animadverſſ. philolog. in Iob.* Ao. 1708. editt. עָשׁ h. l. eodem ſignificatu ſumendum conjecit, quem obtinet Arabum عُشّ, *nidus avis*, peculiariter, qui in arbore nectitur, et hinc vertit: *exſtruit tanquam nidum aviculae domum ſuam.* Sed in Commentario ad h. l. ipſe iſtam conjecturam recantavit. Attamen *nidi* ſignificatum huic loco nuper denuo applicuit Berg in *Specim. Animadverſſ.* verſioni Schultenſianae adnexo, hoc tamen discrimine, quod a noſtro poeta indicari putat nidum de genere illorum, quos, apud Orientales quidem, agrorum cuſtodes ſibi conſtruere in arboribus ſolent, ut reſpondeat סֻכָּה נֹצֵר in altero hemiſtichio, ut utroque improbus dicatur *domum ſuam conſtruere ſicut nidum aut tugurium, quod*, ſervandae meſſis cauſa, *ſibi parat cuſtos agrorum*, reſpectu, ut Berg opinatur, ſollicitae curae, quam intelligatur adhibere in praecavendo, ne quid patiatur damni, aut ullam omnino faciat rerum ſuarum jacturam. Nobis tamen minus appoſita videtur ea comparatio, ut taceamus, parum tute nomini עָשׁ hoc ſolo loco talem ſignificatum tribui, qui nulli alii V. T. loco aptus eſt; praeſertim quum nihil ſit, quod nos cogat, ut uſitatum *tineae* notionem repudiemus. Quemadmodum autem in priore hemiſtichio ſubitam ruinam domus improbi ſimilitudine tenuis folliculi, quo tinea conditur, deſcripſerat, ſic in altero membro ſimiliter depingit cladem et ſubverſionem poſteris impii incumbentem, in quorum ruinis appareat, omnem illam

illam fortunam domus opulentae, ad inſtar levidenſis caſulae, ſponte corruere: וְכְסֻכָּה עָשָׂה נֹצֵר *et ſicut tugurium*, quod *fecit cuſtos* agrorum, ut pergulam, quam ad breve tempus ſibi facit ὀπωροφύλαξ, ita domus improbi erit. Cuſtodes fructuum tuguria ex levi materia compingunt aeſtate, dum fructus pendent. Cf. not. ad Jeſaj. I, 8. et NIEBUHRII *Deſcript. Arab.* p. 158. Haec collectis fructibus diruuntur vel negliguntur, et hyeme ac pluvia ſuperveniente facile, ac velut ſponte ſua, corruunt. Similiter domus improbi ſua poſt fata mox collabitur. נֹצֵר Chaldaeus bene נָטַר פֵּרִי *cuſtos fructuum* reddidit.

19. Hoc Verſu plerique exiſtimant hoc dici, diviti, quando cubitum it, bonorum ſuorum integram conſtare poſſeſſionem, quando vero mane expergiſcitur, nil ex iis ſupereſſe, eumque ſe omnibus exutum et ſpoliatum videre. יִשְׁכַּב ex proprietate vocis redditur, *it cubitum, ad ſomnum in lecto ſe componit*, cui ex oppoſito reſpondeat עֵינָיו פָּקַח *aperuit oculos*, e ſomno mane excitatus ſcilicet. יֵאָסֵף vero *ſublatus eſt*, et לֹא ſubſtantive, ut ſupra VI, 21. XI, 11. *Nihil* vertunt; unde haec prodit ſententia: Impius dives it cubitum, absque ut aliquid ablatum ſit; ſed ubi oculos ſuos aperit, nihil adeſt. Sive, ut Schnurrerus eundem ſenſum expreſſit: *dives eſt, quum cubitum it, nec quisquam ablatum; evigilat, et nihil ſupereſt.* Sententia per ſe quidem bona, ſed quae pro hac ſerie languidior eſt, nec Iobi inſtituto ſatis congruit. Id requirit potius, ut יִשְׁכַּב de *morte* accipiatur, ut ſupra III, 13. XXIV, 12. Pſ. XLI, 9. LXXXVIII, 6. Jeſaj. XIV, 18. LVII, 2. — לֹא יֵאָסֵף recte R. Levi *non colligetur in ſepulchrum* expoſuit, non ſepelietur cum honore in monumentis majorum. Plene phraſis extat Geneſ. XXV, 8. XLIX, 29. *Colligi ad populos ſuos*, ſive, ut Judic. II, 11. dicitur, *ad patres ſuos*. Plenius 2 Reg. XXII, 20. אֹסִפְךָ עַל־אֲבֹתֶיךָ וְנֶאֱסַפְתָּ אֶל־קִבְרֹתֶיךָ *Colligam te ad patres tuos, et colligeris ad*

ad monumenta tua. Abſolute, ut hic, Numer. XX, 26. Jeſaj. LVII, 1. Deſcribitur igitur noſtris verbis ſubita, violenta et ignominioſa impii mors: *dives occumbet,* mortem oppetet, *nec ſepelietur,* eſca feris volucribusque rapacibus. Idem exitus malis denuntiatur Jerem. VIII, 2. לֹא יֵאָסְפוּ וְלֹא יִקָּבֵרוּ *Non colligentur* in monumentis majorum, *nec ſepelientur, ſterquilinium in ſuperficie terrae erunt.* Et Ezech. XXIX, 5. *In agro,* i. e. ſub dio *cades,* לֹא תֵאָסֵף וְלֹא תִקָּבֵץ, *non colligeris nec congregaberis* majoribus in ſepulchro; *feris terrae, et avibus coeli in eſcam te tradam.* Pro יֵאָסֵף in Cod. Caſſellano et duobus de Roſſii legitur יאסף, et in uno Kennicotti plene יאסוף. Active vertit quoque Alexandrinus: Πλούσιος κοιμηθήσεται, καὶ οὐ προσθήσει, *Dives dormiet, et non adjiciet,* ut vetus Latinus vertit. Hieronymus: *Dives cum dormierit, nihil ſecum auferet.* Itidem active Syrus ܘܠܐ ܢܘܣܦ ܠܡܩܡ, *non addet reſurgere.* Illam legendi rationem ſequuti quoque Michaelis et Hufnagelius, verterunt: *nihil amplius colliget.* Alexandrinus tamen et Syrus expreſſerunt יוסף f. יוסיף, in nullo hodie codice obvium. — Repentinum inopinatumque occaſum, qui impium cum maxime opulentia omni circumfluentem tollit, depingit alterum hemiſtichium: עֵינָיו פָּקַח וְאֵינֶנּוּ quum *oculos ſuos* quis *aperuerit, non amplius aderit,* intra oculi momentum perit; media ex opulentia et felici omnium rerum abundantia abripitur, omnia relinquere coactus. Cf. Pſ. XLIX, 18. Luc. XII, 20. Subitam impiorum mortem ſuperius paſſim, ut XXI, 30. ſeqq. XXIV, 19. ſeqq. nimio disputandi ardore et vi concitati affectus abreptus, ut εὐθανασίαν et partem felicis iſtorum ſortis non ſine exaggeratione deſcripſerat. Illa nunc ſedatiori animo retractat, repentinum improbi letum ut maxime ſibi terribile depingens.

20. Pluribus deſcribitur gravis improbi florentis ruina, per necopinata Dei judicia, fluminis, vel venti inſtar,

inſtar, eum opprimentia, ut ludibrium et exemplum ſimul fiat orbi terrarum. Quum minime putaverit, mediis in lautitiis, ſubito profligabitur. תַּשִּׂיגֵהוּ כַמַּיִם בַּלָּהוֹת, *Conſectantur*, et apprehendunt *eum inſtar aquarum*, celerrime et inopinato irruentium, ut effugere non liceat, *terrores*, mors cum ſuis terroribus, cf. ſupra XVIII, 14. Pſ. LXXIII, 15. — לַיְלָה גְּנָבַתּוּ סוּפָה *Noctu*, quum ſecurus quieti ſe dederit *furtim* quaſi, *abripiet ipſum turbo*, nil tale opinantem rapit, et in exitium propellit. Eadem formula ſupra XXI, 18. uſurpata. Syrus poſterius hemiſtichium, novam addens comparationem, ſic reddidit: ܘܐܝܟ ܟܘܦܝܬܐ ܕܦܪܚܐ ܢܫܩܠܝܘܗܝ ܪܘܚܐ ܒܠܠܝܐ quae in Polyglottis Londinenſibus ſic reddita leguntur: *ſicut tempeſtatem volantem auferet eum ventus noctu.* Ubi nemo non offendet in *tempeſtatis volantis* comparatione. Nomen autem ܟܘܦܝܬܐ, quod Sionita *tempeſtatem* vertit, in Caſtelli Lexico Syriaco non extat. Igitur ejus explicatio petenda eſt ex Arabica horum verborum interpretatione, quae talis eſt: وَمِثْلَ ٱلْفَرَاشِ ٱلطَّائِرَةِ, quae Sionita ſic transtulit: *ſicut limum volantem.* Sane فَرَاشٌ *eſt pars tenuior luti, quae in ſuperficie terrae concrevit et indurit.* Sed ſignificat quoque idem nomen *pyrallidem advolitantem accenſis lucernis*, quae notio hoc loco, ob additum ٱلطَّائِرَةِ *volans*, videtur praeferenda eſſe.

21. יִשָּׂאֵהוּ קָדִים וְיֵלַךְ *Tollet eum eurus, et abibit*, tempeſtas ſuppliciorum divinitus ingruentium ſubito correptum iſtum hominem rotabit, et in perniciem abripiet. יֵלֵךְ, *Ire*, h. l. abſolute pro *perire*, ire in maximam malam rem, ut Jeſaj. L, 11. et alias. קָדִים recte ab Hieronymo

ronymo *ventus urens*, et ab Alexandrino καύσων redditum. „Allufum enim ad *ventum urentem* et venenatum, quem Arabes سموم *Samûm* vocant, et حرور, *Hharûr*, cum hoc tenui discrimine, quod حرور a *calore adurente*, חָרַר, nomen trahens, *nocturno* potius *vento* tribuatur; ut سموم, *peftifer* et *fiderator*, שָׂמַם, *diurno* magis competit. Uterque dicitur سعر, שָׂעַר, *percutere venenato aeftu*, et vocabulo שְׂעָרָה in Sacris paffim defignatur. Hujus peftiferi venti creberrima mentio in Itinerariis eorum, qui Orientem peragrarunt; unde difcimus, non folum momento perimi, qui eo adflantur, fed et corpoa eorum horrendum plane in modum foedari, nigrefcere, computrefcere.“ A. Schultens. Multa de hoc vento ex Itinerariis congeffit Oedmann in *den Vermifchten Sammlungen aus der Naturkunde zur Erklärung der heiligen Schrift*, P. IV. Cap. I. Cf. not. ad Jefaj. XXVII, 8. וִישָׂעֲרֵהוּ Hieronymus bene: *et velut turbo rapiet eum* reddidit. Cf. Pf. LVIII, 10. coll. CXLVIII, 14. שׂ pro ס, ut fupra IX, 17. XXIV, 2. Alexandrinus: καὶ λικμήσει αὐτὸν. Matth. XXI, 44. מִמְּקֹמוֹ *E loco fuo*, in quo antea ftabat, quemque fe obtenturum fperarat, ut fupra VIII, 18.

22. וַיַּשְׁלֵךְ עָלָיו *Et projiciet* fcil. Deus (cujus nomen in hoc libro faepius jam vidimus omitti, ubi orationis feries illud fubaudiendum oftendit) *fuper eum* fcil. רָעוֹת *mala* illa et infortunia quibus repente opprimitur, וְלֹא יַחְמוֹל *nec parcit* illi, ut nullius fuerat mifertus, ita et fine mifericordia peffum dabitur. Alii ad יַשְׁלֵךְ e Verfu fuperiori fubaudiunt קָדִים, ut fit: *projiciet fe ventus*, i. e. irruet *in eum*. Schnurrerus מְקוֹמוֹ itidem ex Vs. 21. fubaudiendum cenfet. „Locus, inquit, in quo verfatur impius, is eft, qui perfona induitur hominemque fuis manibus furfum vibrare dicitur, hoc modo: *eumque locus fuus furfum projicit inclementer*, *ut e mani-*

manibus ipsius evolet; quae quidem figura, quanquam audacior, minime incredibilis videri potest, quum Hebraeis saepiuscule *locus agnoscere* vel *abnegare aliquem*, imo pedestri adeo oratione, Levit. XVIII, 25. 28. *evomere terra suos incolas* dicatur. Dubito tamen an יַשְׁלֵךְ עָלָיו verti possit: *sursum projicit:* nec *loco manum* tributam esse a poeta, mihi persuadere possum, ne quidem tum, si prosopopoeia ille usus esset. Multo concinnius videtur, suffixum ad מִיָּדוֹ ad Deum referri, hoc sensu: *a manu Dei fugiet* perimente, quam tamen non effugere potest. Alii *aufugiendi* verbum h. l. capiunt *evanescendi* notione (cf. supra IX, 25.), ut haec sit sententia: manus Dei efficiet, ut aufugere, i. e. interire et prorsus disparere cogatur.

23. יִשְׂפֹּק עָלֵימוֹ כַפֵּימוֹ *Plaudet,* complodet, *super illis* impiis, super eorum repentina ac ignominiosa ruina *volas suas* scil. unusquisque, visa impiorum ruina laetitiam animi testans ac demonstrans. Cf. Thren. II, 15. Nah. III, 19. יִשְׂפֹּק cum *Sin* i. q. יִסְפֹּק supra XX, 22. Ad quod subaudiendum est Participium ejusdem verbi, ut impersonaliter sit exprimendum, ut supra IV, 19., et h. l. in altero hemistichio, וְיִשְׁרֹק עָלָיו מִמְּקֹמוֹ, *et sibilabitur super eum e loco suo,* ex ipso illo loco, quem coactus est relinquere. Vel: super eum *e loco suo* dejectum. Sibilum, irrisionis signum, ut Jerem. XXV, 9. XLIX, 17. L, 13. Zeph. II, 15. Suffixum מוֹ in hoc Versu repetitis vicibus usurpatum, collective est capiendum. Gaudentibus et irridentibus omnibus occidit impius, post vitam felicissime lautissimeque transactam gravissimo mactatus exitio, in quo omnes supplicium a Deo scelerum vindice illi inflictum agnoscunt. Contra pius si vel maxime, dum vitam agit, a Deo affligatur et iniquo ac inhumano vulgi judicio ut impius condemnetur, certissimam tamen alit spem, fore, ut aliquando tandem justissimum Numen suam innocentiam sit omnibus patefacturum.

Cap.

CAP. XXVIII.

In hujus Capitis nexu cum ſuperiori conſtituendo magnopere laborarunt interpretes, quorum varias valdeque inter ſe discrepantes opiniones recenſuit expenditque A. Schultens. Ea tamen ſententia, quae plurimorum tulit calculos, huc redit, demonſtrare Iobum hac pericopa, providentiae divinae rationes ab homine penetrari non poſſe: penetrare quidem eum terrae viſcera, et abditiſſima quaeque ſcrutari, ſed ſapientiam in arcanis Dei conſiliis poſitam, cur boni adfligantur, mali laute et feliciter vivant, ab hominibus perveſtigari minime poſſe. Eodem collineat A. Schultens, qui ſtatuit hanc perorationem pro coronide impoſitam univerſis disputationibus qua amicorum, qua Iobi ipſius, ad inculcandum, „tremendas plane et nobis impervias eſſe vias Dei, quod ut majeſtate, et potentia, ita ſapientia quoque ſolus polleat. Ad eam hominibus aditum eſſe multo magis praeſeptum atque praecluſum, quam ad abditiſſima terrae viſcera. Nihil ergo aliud relictum mortalibus, in tanta caligine rerum jacentibus, quam ut procul adorent, Deumque inacceſſam habitare lucem agnoſcentes, in ejus timore et fuga criminis omnem ſuam ſapientiam collocent.“ Plura tamen ita inter utrumque Caput ſunt tacita cogitatione interſerenda textuique inferenda; et ne ſic quidem ſatis planus et facilis apparet nexus. Rectiſſime autem BOUILLIER *Obſervatt.* p. 262. obſervat, nemini facile oculos retorquenti ad ultimam Capitis clauſulam, et colophonem veluti ante dictorum: *Dixit homini, ecce timor Dei ſapientia eſt,* poſſe obſcurum eſſe, agi toto Capite de ſapientia, non Dei ipſius, ſed hominis, quam nempe, Deo monſtratore, acquirit, quaeque ab ipſo revelata, ipſius quoque donum eſt (cf. Jacob. I, 5.). „Ea eſt, quae inſigni proſopopoeia hic inducitur, tanquam, a mortalium oculis longe ſecluſa, atque immenſum diſſita, imo eorum pedatui inacceſſa, acerrimisque conati-

bus imperveſtigabilis, quamvis terrarum mariumque abditiſſimos ſinus eorum labor impiger, vigilque induſtria permeaverit. Praeclarum autem illud Sapientiae aut verae Religionis encomium, etſi tanquam πάρεργον ultra ſeriem orationis excurrere videtur, minime aberrat a ſcopo, neque eſt, quod hic de nexu admodum laboremus. Nempe Iobus in eo erat, ut omnem ſuspicionem irreligioſi animi a ſe depelleret, cui anſam praebuerat ſuperior circa bonorum et malorum conditionem disputatio. Id jam luculenter facere inceperat praecedenti Capite, quo hypocritarum poenas deſcribit et exitium miſerum; quibus ſcilicet, ex veri boni contemtu, ſola hujus mundi caduca bona ſunt in pretio. Nunc quodnam ſit ſummum illud bonum, quae vera Sapientia mortalibus caecis in cognita; quave via ad illam contendere detur, demonſtrat: *Undenam Sapientia, aut quae ſedes intelligentiae?* (Vs. 12.)." Et obſervarat jam longe antea Jarchius, connectenda haec eſſe cum Vs. 6. Capit. ſuperioris, *Juſtitiam meam firmiter teneo, nec eam miſſam faciam.* Quid enim mihi accederet, ſi improbus eſſem? quum avaritiae addictus fuerim, et quaeſtui inhiarim, cum mihi Deus animam eripuerit? Omnibus divitiis, fluxis et evanidis illis, poſſeſſio praeponderat ſapientiae, quae in pio Dei cultu et fuga mali eſt poſita. Eam eſſe docet auro contra aeſtimandam, aut ejusmodi potius, cui omnes undecunque collecti theſauri aequiparari nequeant, latere homines, arcanorum licet exploratores acerrimos; hanc oculos, in ceteris lynceos, effugere. Nempe ἐσχηματισμένως Sapientia hic inducitur, tanquam perſona quaedam, ſedes incolens mortalibus ignotas, et niſi ducem viae Deus ſe praeſtiterit, inacceſſas. Non enim patet hominibus, qui viſcera terrae perveſtigant, ex imisque tenebris abditiſſimas ejus opes eruunt, nec volucribus, quamvis volatu quaquaverſum ferantur, et ſumma aeque petant atque ima; ſed illius ab uno Deo notitia petenda eſt. — Erudito et copioſo Commentario hoc Caput illuſtravit

Pa-

Pareau ad calcem *Commentationis immortalitatis et vitae futurae notitiis* rel. (*Sermo Iobi de sapientia mortuis magis cognita quam vivis, sive Iobeidis Cap.* XXXVIII.) p. 229. seqq. Ex Viri Doctissimi sententia et Zophari tantopere sibi arrogantis sermo, et quaecunque praeterea cum hic, tum ceteri etiam duo censores de regimine divino protulerant audacius, et quae praesertim in tertio certamine temere arripuerat Bildadus ex commenticia Eliphasi auctoritate, haec igitur cuncta Iobum eo tandem permovisse censenda sunt, ut regimen illud a mortalibus pervestigari non posse, de industria ostenderet. „Hoc autem," pergit, „fecisse mihi videtur Capite XXVI. et XXVIII., quae duo Capita arctissimo et argumenti et consilii et ipsius adeo quoque sermonis nexu ita conjuncta esse arbitror, ut Caput XXVII. alieno inter utrumque loco positum sit. . . . . . Sic enim, qui Capite XXVI. ex incomprehensae magnitudinis divinae consideratione ratiocinatus fuerat Iobus de regiminis divini cognitione homini non concessa, eundem jam Capite XXVIII, ex irritis conatibus mortalium, qui aliis quidem rebus et difficillimae inquisitionis et maxime pretii detegendis comparandisque idonei sint, huic vero se prorsus impares animadvertant, idem conficere, unusquisque sponte agnoscat." Fatetur tamen ipse Vir Doctissimus, se nullam hujus transpositionis auctoritatem proferre posse sive ex codicibus Mss., sive ex vetustissimis versionibus. Neque videtur nobis ea transpositione opus esse, si Capitis XXVII. et XXVIII. nexum eum statuamus, quem supra exposuimus.

1. כִּי h. l. non rationem proximorum indicat, sed latine est *sane, profecto* reddendum, ut alias saepissime. מוֹצָא, propr. *exitus, egressio, locus, unde quid egreditur* (cf. not. ad Ps. LXV, 9.), h. l. notat argenti *venam (einen Gang)*, e qua e terra eruitur. A. Schultens observat, sicut מוֹצָא מַיִם est *scaturigo aquarum*, et מוֹצָא דֶשֶׁא (infra XXXVIII, 27.) *locus herbidissimus, scatens*

tens quasi herbis (propr. *scatebra herbae*), ita et hic reddendum esse: *est sane argento scatebra*, dantur quam plurima loca, unde argentum divite quadam et inexhausta vena exit, vel eruitur. Hieronymus *principium venarum* reddidit. Alexandrinus: τόπος ὅθεν γίνεται. Nomini מוֹצָא in altero hemistichio ut *ἰσοδύναμον* respondet מָקוֹם, *locus*, „Dicitur h. l. de *auri sede* in montibus, uti مَوْضِع de loco, ex quo eruitur Smaragdus, apud Teifaschium de gemmis et lapidibus pretiosis Cap. 3. Vid. Specimen hujus scriptoris a Ravio editum p. 88. Universe autem tam מָקוֹם, quam مَوْضِع usurpatur de *fixo* alicujus *domicilio*, *patria* ac *loco natali*. Vid. A. Schultensii Animadvers. ad Prov. XXVII, 8. in Opp. minoribus. p. 236." Pareau. Ante יָזֹקּוּ multi subaudiunt אֲשֶׁר בּוֹ vel אֲשֶׁר שָׁם, ut sit: *est locus auro, in quo liquant* scil. id homines, quod et Hieronymus expressit: *auro locus est, in quo conflatur*, quasi indicetur auri naturalis generatio et officina subterranea. Sed quum verbum זָקַק de auro *liquato* ab aurifice, et ab aliis metallis ac faecibus separato purgatoque dicatur (Ps. XII, 7. Mal. III, 3. 1 Chron. XXVIII, 18. XXIX, 4.); rectius simpliciter אֲשֶׁר subauditur: *est vena argento, locus*, patria *auro*, quod *conflant* mortales. זָקַק ad utrumque metallum est referendum, quod hominum industria e terrae visceribus eruitur, et ab ipsis coctum fusumque suos in usus convertitur.

2. בַּרְזֶל מֵעָפָר יֻקָּח *Ferrum ex terra sumitur*, expromitur, educitur. עָפָר h. l. *humus, terra*, ut supra V, 6. VIII, 19. Alterum hemistichium, וְאֶבֶן יָצוּק נְחוּשָׁה, sunt qui ita vertant: *et lapis fundit aes*, sensu quidem per se bono, sed quem non admittunt verba hebraea, quae, si illum voluisset vates exprimere, potius ita essent fonatura: וְאֶבֶן תָּצוּק נְחוּשָׁה, nam אֶבֶן, quod est feminei generis, ejusdem quoque generis verbum requirit, et נְחוּשָׁה, quod h. l. exstat, non est proprie nomen substantivum (etsi

(etsi infra XL, 18. XLI, 19. substantive usurpetur), sed foemininum adjectivum, cujus masculinum נָחוּשׁ supra VI, 12. aderat, cum substantivo foeminino אֶבֶן jungendum, ut 2 Sam. XXII, 5. קֶשֶׁת־נְחוּשָׁה, *arcus aeneus.* Igitur hebraea ita sunt transferenda: *et lapidem fundit aeneum* scil. fundens s. homo, i. e. lapidem aes continentem liquat homo, et sic ex eo aes elicit. Quem ipsum sensum eleganter Hieronymus expressit: *et lapis calore solutus in aes vertitur.* Syrus: ܘܡܢ ܟܐܦܐ ܡܬܢܣܟ ܢܚܫܐ *et ex lapidibus funditur aes. Aes* enim, ut ait Plinius *Hist. Nat.* XXXIV, 1. et XXXVI, 27., *fit ex lapide aeroso, quem vocant Cadmiam; et igne lapides in aes solvuntur.* Minus commode alii, subaudito עָפָר ex priori hemistichio, verba sic reddunt: *lapidem fundit* terra *aeneum.* Aliqui יָצוּק pro Participio *Pahul* verbi יָצַק habent. Ita et A. Schultens, qui illa dictione *fusum conflatumque metallum* notari existimat, et quidem ἄκλιτον illud esse vult, ut sit: *fusum quid, massa fusa.* Hinc vertit: *et lapis fusilis, aes,* repetas, *ex terra tollitur,* ut sit periphrasis *aeris,* et alludi simul ad matricem ejus, lapidem aerosum. Sed *lapis fusilis* rectius אֶבֶן יְצוּקָה diceretur; et omnis haec interpretatio coactior est. Praestat, יָצוּק pro tertia Futuri Kal habere, ut et infra XXIX, 6. occurret. Haud moror veterum interpretum inter se discrepantes versiones, in quibus excutiendis per totum hoc Caput otium nobis fecit Pareau.

3. קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ *Finem ponit tenebris* scil. homo (is enim, ut ex tota sequentium serie patet, intelligendus), aperiendo viscera terrae, luci subjicit loca prius ei inaccessa, minuitque tenebrarum spatia, lampadibus, quae horrorem subterraneae noctis in fodinis discutiant, et metalla eruentibus praeluceant. Bene Doederlein: „Non amplius caliginosa sunt loca subterranea. Vincuntur arte humana tenebrae ut penitus perscrutari queat rupium montiumque viscera abditissima.“ וּלְכָל־תַּכְלִית *Ad omnem*

nem consummationem scil. חֹשֶׁךְ *tenebrarum*, uti recte repetit Pareau, qui et monet, *totam consummationem tenebrarum* esse extremos earum limites infra terram. Observat praeterea, תַּכְלִית esse formam Arabicam femininam activae significationis, qualis est تَوْفِيَة *cumulatio, consummatio.* אֶבֶן אֹפֶל וְצַלְמָוֶת, *Lapidem* usque *caliginis et umbrae mortis*, i. e. ad lapides densissimis obductos tenebris, et sub terra altius abstrusos. Describuntur insimae montium cavernae, siliceaeque radices, ad quas homines penetrant. A. Schulteus existimat, ut Jes. XXXIV, 19. אַבְנֵי בוֹר, *lapides putei*, sunt *fundamenta et imae sedes putei*, ita h. l. *lapidem* fundamentalem quasi *caliginis et umbrae mortis* signare ipsum terrae centrum. In eandem cogitationem jam olim inciderat R. Levi, qui et locum infra XXXVIII, 6. contulit. Pareau אֶבֶן hic *terminum* denotare existimat, quum lapides antiquissimis temporibus pro terminorum indiciis positos fuisse constet.

4. Dictio concisior et hinc enata verborum ambiguitas, mira peperit in hoc Versu explicando sententiarum divergia, ut vix duos interpretes consentientes reperias. Saniores quidem in eo consentiunt, hunc Versum ad audacissimum illum metalla e visceribus terrae effodiendi laborem esse referendum, quo sane ducit universae hujus pericopae series et scopus. Sed quaenam potissimum hujus laboris pars significetur, haud est adeo intellectu facile. Prae ceteris eorum expendi meretur sententia, qui de subitis fluxibus aquarum, quibus metallorum fossores infestari solent, agi volunt. Ac horum quidem aliqui, voci נַּר tributa *fontis* notione, ab arabico جَرَى *fluxit*, hunc Versum sic vertunt: Etsi *torrentes erumpant* suis *ex fontibus*, *oblivioni dati a pede*, i. e. nullo humano pede tentati, *attenuantur tamen ab homine* illos exhauriente, ac *moventur*, i. e. abeunt, evanescunt: quum

quum repente ſtagnat ſpecus metallica, et cuniculi irrumpentibus aquis inundantur, ea eſt ars et ſapientia hominis, ut etiam profundiſſimas aquas exhauriat, et ſpecus arefaciat *). Senſu non multum diverſo hunc Verſum transtulit Dathius: *Erumpente ex alveo torrente, qui pedem ſigere non poſſunt, exhauriunt aquas et expellunt.* Eodem collineat Hufnagelii verſio: *Entſtürzen Bäche dem tiefen Gebürge — bald ſind ſie vergeſſen, ſi verſiegen, vom Bergmann gehemmt.* Voci נַר tribuit ſignificatum arabici جُرّ *pes, baſis montis,* quae notio tamen ad intimas et profundiſſimas voragines, in ipſis montium viſceribus, ex quibus erumpant aquae illae, metallicos ſuo in labore impedientes, minus apte transferri videtur. Neſcio praeterea, annon opera illa, qua aquae ſubterraneae machinarum ope ex metalli fodinis educuntur, plus requirat artificii, atque ſcientiae, praeſertim Mechanices atque Hydraulices, quam ab illius minus excultae aetatis hominibus, artiumque omnium infantia, jure poteſt exſpectari; quum nec multo ſeriore, Plinii, aetate, iſtiusmodi machinationes videantur cognitae fuiſſe. Certe

*) Hunc ſenſum lingua vernacula, adhibitis iis vocabulis, quibus ut huic negotio propriis, uti ſolent metallici, expreſſit H. S. Reimarus in Notis Hofmannianae libri Iobi verſioni et explicationi, a ſe editae, additis (Joh. Adolph Hofmanns *Neue Erklärung des Buches Hiob,* Hamburg, 1734. 4.) p. 771. *Iſt eine weitere Beſchreibung der ſauren Arbeit in den Bergwerken, da der Menſch ſich die ſchwerſten Hinderniſſe nicht abhalten läſſet, zu ſeinem Zweck zu kommen. Dieſs Hinderniſs ſind aufgehende Waſſer, welche von ſelbſt durchbrechen, und die Arbeiter austreiben, daſs ſie nicht in die Teuſſe kommen können; da ſie denn aber einen Durchſchlag machen, das Waſſer auf dem Stollen abführen, und alſo der Gruben das Waſſer benehmen.*

Certe nulla illarum mentio facta Libro XXXIII. fuae *Hiftoriae Naturalis*, ubi multus eft in defcribendis variis metallicorum laboribus. Simpliciter de hominibus ad metalla quaerenda in terrae infima fefe demittentibus noftrum locum intelligere praeftat. Hinc interpretationibus reliquis omnibus praeferendam duco eam, quam A. Schultens dedit: *Rumpit homo alveum de pede montis; illi vero oblivioni traditi a pede, extenuantur prae homine, vagantur.* Quam interpretationem et ego meam facio, nifi quod in primo membro voci גָּר non cenfeo tribuendam effe notionem arabici جَرٌّ, *pes montis* (proprie *fyrma ejus*, a جَرَّ *traxit, trahendo poft fe duxit*), quam noftro vocabulo A. Schultens jam in fcriptorum fuorum omnium primo, *Differtat. de utilitate Linguae Arabicae*, Groning. 1706. §. XIV. (in *Opp. minorr.* p. 499.) vindicare ftuduit, et recepit quoque Michaelis in *Supplemm.* p. 364. Sed locis reliquis omnibus V. T., quibus גָּר legitur, eft vel tertia Praeteriti, vel Participium verbi גּוּר, quo non folum *peregrinari*, verum et *commorari, verfari* fignificare conftat. Ita Jefaj. XI, 6. וְגָר זְאֵב עִם־כֶּבֶשׂ *Verfatur lupus cum agno.* Et noftrum מֵעִם־גָּר breviter dictum effe pro מִמָּקוֹם שֶׁהָיָה גָּר בּוֹ הָאָדָם *ex loco, quo verfatur homo*, recte jam monuit R. Levi, ut fignificetur, quod calcamus et fuper quo gradimur, folum, terrae fuperficies, inde ex qua nofter ait hominem *vallem* f. *alveum, canalem perrumpere* (פָּרַץ נַחַל), quo non incommode defignantur *canales deorfum acti*, quos fibi homo in montibus metalliferis effodit, quibusque aditum fibi parat ad terrae penetralia. פָּרַץ h. l. *tranfitive* capiendum, ut Genef. XXXVIII, 29. 2 Sam. V, 20. Pf. LX, 3. A. Schultenfio verifimile vifum, ipfas *venas metalli* in monte aurifero dictas fuiffe נְחָלִים, *alveos, canales.* „Non abhorret, inquit; et eft multo commodius, quam *vena*, a Latinis ufui huic dicata. Hae

venae

venae metallicae aliae *profundae*, i. e. recte deorſum euntes, aliae *dilatatae*, ſive per latitudinem montis expanſae, aliae *obliquae* et transverſae, ſunt veri *alvei* et *canales*, in quibus metallum tanquam in nativo lecto ſuo continetur." Pareau מֵעַם־גָּר interpretatur *a communione incolarum*, vel potius *vicinorum et conſortium* ſcil. ſe ſubducturi, collato Arabico جَار *vicinus*, ſeu qui prope alios aut una cum iis habitat. Reliqua hujus Verſus videntur de *foſſoribus deſidentibus in profundum*, poſtulante id ſerie, accipienda eſſe. Et ad verba quidem הַנִּשְׁכָּחִים מִנִּי־רָגֶל, *oblivioni dati a pede*, quod attinet, placet Schultenſiana conjectura, pingi illis foſſores funibus ſuspenſos et demiſſos in fodinas, ut jam alitum quandam ſimilitudinem induant, non ſurſum, ſed deorſum volantium. Ea imagine uſus Plinius *Hiſt. Nat.* L. XXXIII. Cap. IV. §. 21. *Alibi rupes inviae caeduntur, ſedemque trabibus cavatae praebere coguntur. Is qui caedit, funibus pendet, ut procul intuentibus ſpecies nefaria* [al. *ne ferarum*] *quidem, ſed alitum fiat. Pendentes majore ex parte librant, et lineas itineri praefigunt. Itur, qua inſiſtentis veſtigiis hominis locus non eſt.* Quibus ultimis verbis deſcribuntur tales, quos, ut noſter ait, *pes deſtituiſſe*, et *oblivioni dediſſe* videtur, quando officium ipſis ſuum negat, vel praeſtare nequit in itinere illo ſubterraneo. ה vocabulo נִשְׁכָּחִים praefixum Pareau obſervat vim habere demonſtrandi, ut reſpondeat Latino *En! Ecce!* „Haud raro enim," inquit, „ה demonſtrativum convenit cum ipſa ſeparata Particula הא, quae in omnibus dialectis adeſt eâ ſignificatione, ex qua etiam originem illa duxiſſe mihi videtur. Eodem uſu Praefixum illud ה adfuit ſupra XXVI, 5. Praeterea notandum eſt, מִנִּי־רָגֶל *a pede*, ſive *a pedibus*, non ſuis ſcilicet, ſed aliorum, hoc dicere; procul ab iis, quorum conſortio ſe ſubduxere Metallici, quique ſupra eos in terrae ſuperficie obambulare pergunt.

gunt. Nec fore credo qui mirentur, *pedes* h. l. apud ſcriptorem ſingularis plerumque in dictione brevitatis ſtudioſum occurrere de hominibus ſupra foſſorum capita incedentibus. Sic quoque, etſi in argumento diſſimili, apte *pedis* vocabulum uſurpavit Davides Pſ. XXXVI, 12. אַל־תְּבוֹאֵנִי רֶגֶל גַּאֲוָה *ne ad me* conculcandum *veniat pes ſuperbiae.* Item Propertius II. 5, 29, 30.

Quos igitur tibi cuſtodes, quae limina ponam,
Quae numquam ſupra pes inimicus eat?"

Verba דַּלּוּ מֵאֱנוֹשׁ Schultens capienda cenſet vel ita: *ſubſidunt ab homine*, i. e. ultra fines datos homini, ad inferos ipſosque Manes, ut Plinius non ſemel; vel: *prae homine*, prae quam homini fas eſt, eodem ſenſu, vel, *attenuantur prae homine*, in profundum demiſſi, ut non amplius homines videantur, ſed manes et umbrae ex Inferis emerſa; nam verbum דָּלַל eſt *attenuari*, vid. Jeſ. XIX, 6. Pſ. LXXIX, 8. CXVI, 6. CXLII, 7. Sed multo elegantius Pareau interpretatur: *penduli demittuntur relictis hominibus*, collato Arabico دَلَى *demiſit in puteum ſitulam.* Cui apprime convenit, quod ſubjicitur: נָעוּ *nutant*, vagantur, ſuspenſi funibus, in vaſto inani ſeſe librantes. Ita Plinius in fodinarum deſcriptione L. XXXIII. Cap. 4. *Is, qui caedit, funibus pendet. — Pendentes majore ex parte librant.* Schultens refert ad *umbras, divagantes* extra ſolis ac vitae ditionem veluti, et fines. Alia ratione noſtrum locum tractavit Stuhlmann in ſua Jobeidos verſione teutonica p. 150. et in Notis ei additis p. 80. Priora Verſus noſtri verba, פָּרַץ נַחַל מֵעִם־גָּר, medio Verſui quarto inferenda conjicit, ut hic prodeat ſenſus: *evellit* homo *venas ex montis radicibus, lapidemque tenebrarum et umbrae mortis* (*Riſs Adern aus der Berge Gründen, den Stein in Graun und Nacht gehüllt*). Novus verſiculus, ſua ex conjectura, inchoandus vocabulo הַנִּשְׁכָּחִים, quod ſeorſim ſumit, exponitque *res oblivioni traditas*, i. e. penitus abſconditas;

tas; porro מִפִּי־רָגֶל, *longe a pede*, i. e. ita abſtruſa, ut nullus ea pes videatur calcare poſſe. Pro דַּלּוּ ſcribi jubet הֹלוּ, Praeteritum Pyhal verbi דָּלָה, *in altum trahuntur*, ſ. exhauriuntur; denique נָעוּ *agitantur*, *commoventur*. Hinc Verſum integrum (ab הַנִּשְׁכָּחִים inchoatum) ita vertit: *Abſcondita, nullique pervia pedi, in lucem protrahuntur, ſollicitanturque* ab homine (*Verborgenes, Unzugängliches, ward hergeholt, bewegt von Menſchen*). In qua interpretatione primum displicet illud, quod Vs. 3. et 4. membra luxantur, idque mera ex conjectura, nullo ſuffragante aut codice, aut vetere interprete. Num quae tibi aut non ſatis clara ſunt, aut minus appoſite collocata videntur, protinus licet ſuo de loco movere? Deinde parum commode *venae metalli* dicuntur e montibus *evelli*, quae *perrumpuntur*, quam ipſam notionem verbum פָּרַץ exprimit, quod nusquam *evellere* notat. Neque aliis facile probetur, quod הַנִּשְׁכָּחִים et מִפִּי־רָגֶל divelluntur, aut דַּלּוּ in הֹלוּ plane arbitrario transmutatur. J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 2231. verba הַנִּשְׁכָּחִים מִפִּי־רָגֶל, quae vertit: *quorum pes oblitus eſt*, de rivis alio tempore ſpumantibus, alio jam exſiccatis dici exiſtimat. „Syris," inquit, „ܪ̈ܓܠܐ *pedes* ſunt *torrentes in rivum* vel *fluvium minorem confluentes*; vid. quae in Lexico Syriaco ſcripſi p. 848. Exſiccantur ergo rivi, quorum obliviſcuntur torrentes montium eos alentes. Sic et alia corporis humani membra, *caput*, *brachia*, fluviis dant Hebraei." Nusquam tamen *pedes*. Eſt praeterea illa interpretatio contorta. Reſtat, ut de veterum verſionibus quaedam a Parovio praeterita adnotamus. Quae in Alexandrina h. l. leguntur, ex parte non ſunt veteris Graeci interpretis, ſed Theodotionis. Illa autem ita ſonant: *Διακοπὴ χειμάῤῥου ἀπὸ κονίας· οἱ δὲ ἐπιλανθανόμενοι ὁδὸν δικαίαν ἠσθένησαν, ἐκ βροτῶν ἐσαλεύθησαν.* Quorum verborum mentem Nicetas in Catena hanc eſſe ait: id quod in fluviorum ſalebris accidere ſolet, imaginem et exemplar exitii impio-

piorum facit; quemadmodum, inquit Iobus, arena a torrente discinditur et abripitur, ita qui in eo, quod bonum et honeſtum eſt, non ſtabiliuntur, neque memores ſunt viae, quae ad virtutem ducit, e felicitatis ſtatu decidunt, et ex hominum conſpectu abripiuntur. Hieronymus: *Dividit torrens a populo peregrinante eos, quos oblitus eſt pes egentis hominis, et invios.* Quae translatio et ipſa eget interpretatioue, quam petendam eſſe a Jarchio ſuſpicor, qui hunc Verſum ad Sodomae et Gomorrhae excidium refert, quarum urbium terra pulcherrima et fertiliſſima ob incolarum malignitatem in lacum ſulphureum eſt converſa, ut ne aves quidem aut ferae eo jam transeant. Certe et in aliis V. T. locis Hieronymum haud raro cum Jarchio conſentientem reperies, id quod interpretationum ab eo propoſitarum vetuſtatem arguit, quippe quas jam Hieronymus a ſuo magiſtro Hebraeo Lyddenſi acceperit. Idem illud forſan ſpectavit Syrus, qui ſic hebraea reddidit: ܬܘܪܥܐ ܝܪܬܘ ܡܢ ܥܡܐ ܢܘܟܪܝܐ ܐܬܛܥܝܘ ܡܢ ܢܚܠܐ ܩܠܝܠܐ ܘܐܙܠܘ ܡܢ ܐܢܫܐ *Sciſſuram hereditarunt a populo peregrino* (Arabicus interpres: مِنَ ٱلشَّعْبِ ٱلزَّانِي *a populo ſcortatore*), *oblivioni dati ſunt a torrentibus, celeres abierunt ab hominibus.* De verbi ܐܬܛܥܝܘ ſignificatu h. l. auctoritate interpretis arabici expreſſo (in Lexicis enim ille non comparet) cf. J. D. Michaelis Not. ad *Caſtelli Lexic. Syriac.* a ſe edit. p. 198. Chaldaeus: תקף בחילא מן אתרא די מזדלח מרזביא דמתנשין מן למעבר רגלא אזדקפו מבני נשא אטלטלו *Disrupit torrentem ex loco, qui diffunditur,* diffluit, *in canales, qui oblivioni traditi ſunt, ne per eos tranſeat pes; ſublati ſunt, ab hominibus ablati ſunt.* Cum Chaldaeo videtur Aben-Eſra congruere, qui hujus verſiculi hunc eſſe ſenſum vult, quod Deus ex ſuo arbitrio rumpat torrentem, ut in

in plures canales ſe dividat, et ejus deſiccet alveum, ita ut ejus aquae oblivioni tradantur, prae pedum hominum, a quibus calcantur, frequentia, et plane evaneſcant ab hominum conſpectu.

5. אֶרֶץ מִמֶּנָּה יֵצֵא־לָחֶם וְתַחְתֶּיהָ נֶהְפַּךְ כְּמוֹ־אֵשׁ Ad *terram* quod attinet, *ex qua egreditur panis, quod ſubtus eſt, ſubvertitur quaſi igne*, i. e. alma mater a mortalibus metallorum venas perrepentibus et rimantibus, ita cuniculis quaquaverſum actis ſuffoditur atque excavatur, ac ſi per ejus viſcera ſaeviiſſet flamma. Bene Caſtalio: „Agunt per magna ſpatia cuniculos, et terram ſubeunt, non ſecus ac ignis facit, ut in Aetna et Veſuvio. Quin etiam occurſantes ſub terra ſilices igni rumpunt et aceto, dum illic gemmas et aurum quaerunt homines [cf. quae de hoc labore in J. D. Michaelis *Oriental. Biblioth.* P. XXIII. p. 9. monuit *Veltheim*, vir rei metallicae peritiſſimus], quo numquam ullae quantumvis agreſtes aut ferae penetraverunt beſtiae, ſed ne adſpexerant quidem perſpicaciſſimae, (ut Verſu 7. ſequitur).“ Simili prorſus ſententia Plinius *Hiſt. Nat.* Libri XXXIII. initio: *Perſequimur omnes ejus* (terrae) *fibras, vivimusque ſuper excavatam. Imus in viſcera ejus, et in ſede Manium opes quaerimus, tanquam parum benigna fertilique, quaqua calcatur.* לֶחֶם *Panis* h. l. per metonymiam frumentum, ex quo ſit panis, vel generatim *victus et cibus,* ut Pſ. 14. *Vau* ante וְתַחְתֶּיהָ inſervit apodoſi, quum nominativus abſolutus, אֶרֶץ, praeceſſerit, plane ut ſupra XXIII, 12., ad quem loc. not. vid. אֵשׁ pro בְּאֵשׁ, ut praefixum ב locis innumeris eſt ſubaudiendum, vid. Noldii *Concordantt.* p. 162. ed. Tymp. Pareau ad אֶרֶץ ſubaudit יָבֹאוּ, *eunt*, quod Verbum, ut alia ejusdem aut ſimilis ſignificationis verba, Hebraei et Arabes cum Accuſativo ſine Praepoſitione conſtrui ſolet. Unde vertit: *ſub terram eunt* metallici.

6. מְקוֹם־סַפִּיר אֲבָנֶיהָ *Locus ſapphiri lapides ejus,* ſcil. terrae, in terrae lapidibus ſapphiri locus natalis; gemmae

gemmae inter ſaxa et cautes naſcuntur eruunturque. וְעַפְרֹת זָהָב לוֹ, *Et glebae auri ei*, homini, ſcil. terra praebet, terrae nomen enim latet in ſuffixo ad אֲבָנֶיהָ. Alii relato לוֹ ad סַפִּיר, haec verba ſic reddunt: *cui* (ſapphiro) *pulveres ſunt auri.* Significari putant certum genus ſapphiri, aureis punctis, tanquam pulvere, conſperſi, de quo vid. Braunium *de Veſtitu Sacerdot. Hebraeor.* L. II. Cap. XII. p. 537. ſeq. edit. ſec. Arriſit ea ſententia et Michaeli in *Supplemm.* p. 1799. Sed veriſſime in illam jam Schultens monuit: „Vix crediderim, illum *auratilem pulviſculum ſapphiri* peculiari mentione dignum. Gemmarum miracula, et artificis naturae luſus, hac in parte, ſi tangere voluiſſet Noſter, et plura, et illuſtriora dediſſet.“ Pareau nomen מְקוֹם initio Verſus abſolute poſitum exiſtimat, ut אֶרֶץ Verſus antecedentis et נָתִיב Verſus ſequentis initio, et uti ad utrumque illud nomen יָבֹאוּ ſubaudiendum, ut vertendum ſit: *ad locum* ſcil. eunt, *cujus lapides ſint Sapphiri*, i. e, in quo lapides Sapphiri reperiantur. Cui interpretationi quum obverti poſſit, מְקוֹם eſſe in ſtatu regiminis poſitum, obſervat, reperiri interdum ſtatum conſtructum pro abſoluto uſurpatum ſequente Pronomine relativo ſive expreſſo ſive omiſſo, cujus loquendi uſus exempla attulit N. G. Schroederus in *Syntaxi* Reg. XIII, 2. „Peculiariter autem Relativum aliquoties ponitur in Regimine, uti bene notavit Coccejus in Lexico; ut ergo ne unicum quidem punctum mutari oporteat, atque ita affixum in אֲבָנֶיהָ eadem vi relativa per ſuppreſſum אֲשֶׁר referendum ſit ad מְקוֹם, qua Vs. 5. affixum in מִמֶּנָּה ad אֶרֶץ, et Vs. 7. affixum in יְדָעוֹ ad נָתִיב. Neve quis forſan objiciat, מְקוֹם ſic conſtrui ut Femininum; etenim quum ſua ſignificatione ad neutrum genus reſtringatur, hinc genere feminino aeque ac maſculino conſtrui potuit, atque illo ſolo occurrit in Plurali numero. Imo apud Iobum XX, 9. in Singulari numero coſtruitur ut femininum, ubi et contextus, et inter-

terpretandi ſimplicitas poſtulant, ut וְלֹא עוֹד תְּשׁוּרֶנּוּ מְקוֹמוֹ vertatur: *ſuusque ipſum locus non iterum adſpiciet.* Ceterum in noſtro Verſu auctor exiſtimari poſſit conſulto et cogitato affixum feminium addidiſſe, quo indicaret, affixum maſculinum aliorſum pertinere, quam ad מָקוֹם, ſive ad metallicos, de quibus ageret. Certe hac diverſa ratione ambiguitatem evitarit."

7. נָתִיב *Semitam* iſtam, qua gemmas et metalla ſcrutatur homo (Vs. 3 — 6.), ſ. *ſemita* eſt illa, לֹא־יְדָעוֹ עַיִט *quam non novit volucris rapax,* quod genus omnium eſt perſpicaciſſimum. Nomini עַיִט, quod non quemvis volucrem, ſed praeſertim *rapacem* denotat, vid. Geneſ. XV, 11. Jeſaj. XVIII, 6. XLVI, 11., reſpondet in altero hemiſtichio אַיָּה, *accipitris minoris* genus, acutiſſimi viſus avis, et propterea ad alias alites venandas adhibita. Vid. Bocharti *Hieroz.* P. II. L. II. Cap. VIII. T. II. p. 779. ſeqq. Lipſ., et not. ad Levit. XI, 14.

8. בְנֵי־שָׁחַץ aliis ſunt *filii elationis* ſ. ſuperbiae, i. e. ferae ſuperbae, aliis, Bocharto auctore, *Hieroz.* P. I. L. III. Cap. I. Tom. II. p. 10., *filii proceritatis,* i. e. ferae proceriores, quae hominem ſuperent mole ac vaſtitate corporis. Utrumque ex arabico شَخَصَ, *ſuſtulit ſe; per ſuperiora latus fuit.* Ex eodem fonte tamen et *animoſitatis, ferociae* notio peti poteſt, ut *beſtiae audaciores ac ferociores* deſignentur. Eodem collineat A. Schultens, obſervans arabicum verbum in *oculo ſublato, intento,* et *acrius fixo* frequentari, unde شاخص. שׁוֹחֵץ, abſolute eſt, *apertos fixosque habens oculos.* „Inde porro, *intrepide pergens, et recte quaquaverſum tendens, inconniva* velut *acie.* Nil aptius heic loci: *Non calcarunt eam,* qui omnia calcant audaci oculo et greſſu, *filii viſus inconnivi, obtutus aperti, adverſus terrores omnes obfirmati.* Habes cum aliarum ferarum, tum *leonum,* ſignatiſſimum characterem,

cterem, quorum *vis* praecipua *in oculis*, unde et مُبْصِرٌ *videns*, per excellentiam dictus apud Arabes, quod praedam suam, vel de nocte, videat eminus, ad eamque recta contendat." Malo tamen in universam *feras intrepidas*, *audaces* intelligere, quibus in altero hemistichio speciatim *leo*, שַׁחַל, subjicitur. Ita sicut in Versu superiori in membro priori generale nomen עַיִט, in posteriore speciale אַיָּה commemorabatur, sic in hoc similiter Versu in membro priori totius cujusdam generis animalium nomen, in altero singula quaedam ex illo genere species ponitur. Veterum discrepantes interpretationes recensuit J. D. Michaelis in *Supplemm.* p. 2310. seqq. (quocum jungendus Pareau l. l. p. 283.) Ipse duplicem proponit explicationem dictionis בְּנֵי־שָׁחַץ, ut significentur vel *filii attenti visus*, i. e. oculatissimi, omnia attentis oculis observantes, explorantes, non tamen homines, sed ferae bestiae, vel, in auxilium vocata alia verbi arabici شَخَصَ, *adparendi*, significatione, *filii adparitionis*, i. e. spectra. „Posterius, inquit, praefero, quod fabula, et vero ex Oriente ad nos perlata, spectra fingit propria metalli fodinis, quae hos thesauros, Stygiis umbris reconditos, investigant, servant, custodiunt, aliis monstrant, alios accessu prohibent." Nobis tamen vix infelicius quicquam hac conjectura videtur tentari potuisse. Negaret enim ita Iobus, nec ipsa illa spectra, quorum propriae sedes sint metallifodinae, ad eas accedere; quod absonum est. Taceo, significationum a Michaele propositarum neutram aptam esse loco infra XLI, 26. — Verbum עָדָה h. l. nequit usitatiore Hebraeis *ornandi* significatu accipi, sed capiendum *transeundi*, *accedendi* significatione, quae Arabibus (عَدَا) et Chaldaeis familiarior est, vid. e. c. Dan. III, 27., cf. Proverb. XXV, 20., ubi Hiphil hujus verbi occurrit *removendi* significatione, derivata a primaria *transeundi* notione.

9. Pergit

9. Pergit in depingendis metallurgorum immanibus illis foſſionibus in terrae viſceribus, per quas montes tanquam a radicibus convelluntur, et duriſſimae etiam petrae improbo labore evincuntur. חַלָּמִישׁ proprie videtur *ſilicem* notare, collato arabico خَلَنْبُوس, *pyrites, ſilex, quo extunditur ignis*, unde in univerſum de quovis ſaxo duriore, uſurpatum videtur. Cf. Michaelis *Supplemm.* p. 785. Appoſite A. Schultens hunc Plinii locum (*Hiſt. Nat.* L. XXXIII. Cap. IV. §. 21.) commemoravit: *Cuneis eam* (ſilicem) *ferreis aggrediuntur, et iisdem malleis; nihilque durius putant, niſi quod inter omnia auri fama duriſſima eſt. Peracto opere cervices fornicum ab ultimo caedunt, dantque ſignum ruinae, eamque ſolus intelligit in cacumine montis pervigil. Hic voce, ictuve, repente operarios revocari jubet, pariterque ipſe devolat. Mons fractus cadit in ſeſe longo fragore, qui concipi humana mente non poſſit, et flatu incredibili. Spectant victores ruinam naturae.*

10. Hujus Verſus verbis, בַּצּוּרוֹת יְאֹרִים בִּקֵּעַ וְכָל־יְקָר רָאֲתָה עֵינוֹ *In petris rivos diſſindit, et omne pretioſum vidit oculus ejus*, plerique ſtatuunt deſcribi *corrugos*, quos vocat Plinius l. c., a *corrivatione*, ut putat, dictos, quum *flumina magno labore et impendio ducuntur in aurifodinas, ad ruinas montium lavandas.* H. S. Reimarus (loco ſupra in nota ad Vs. 4. citato) haec eo refert, cum in aurifodinis e ſcrobibus perterebratis aquae ſubterraneae erumpunt, quae foſſoribus ſunt venarum auri vel argenti indices *). Haud ſpernenda A. Schultenſii

*) Ipſa Reimari verba ſubjicio: *Eigentlich: er ſpaltet Bäche heraus in den Felſen. Das nennen die Bergleute Waſſer erſchroten, wenn ſie einen Gang oder Kluft erbrechen, woraus ſtarke Waſſer kommen. Solches Waſſer weiſs der Bergmann nicht allein zu anderm Nutzen anzuwenden,*

tensi conjectura, figurate forsan prius colon esse accipiendum, ut homo *in rupibus rivos excidere* dicatur, quatenus auri, argentique venas illas divites sibi pretiosum illud metallum fundere cogit. Nicetas in Catena: *Φλέβας τινὰς χρυσίτιδας, ἢ ἀργυρίτιδας, ἢ ἑτέραν ὕλην μεταλλικὴν πολυπραγμονῶν, καὶ λίθους περιεργάζεται, καὶ ὄρη διορύττει, καὶ βάθη ποταμῶν ἐρευνᾷ. Venas quasdam auri et argenti, vel materiam aliam metallicam sollicite indagans, lapides curiosius scrutatur, montes perfodit, et quod in fluviorum fundo est, rimatur.* Aliter hunc locum capit PAREAU, cujus interpretationem ad Vs. 11. afferemus.

11. Verba מִבְּכִי נְהָרוֹת חִבֵּשׁ verti possunt vel: *e fletu flumina ligat,* quod ad metallurgos hoc sensu applicant: e stillantibus guttis colligit metallicus majora fluenta, ad faciendos corrugos*). Vel: *a fletu flumina* subter-

den, sondern es ist auch eine Anzeige vorhandener reicher Minen. Darum folget: alsdenn sieht sein Auge allerley Kostbarkeit. Nescio, idemne, an diversum quid velit Veltheim, ex cujus litteris ad se datis J. D. Michaelis in *Biblioth. Oriental.* P. XXIII. p. 15. haec dedit: „*Vs.* 10. *könnten die Worte meiner Meynung nach bergmännisch und richtig folgendermassen erklärt werden: der Bergmann treibt durch den harten Felsen Stollen in seine Grube, führt dadurch die vielen in der Teufe sich findenden Grundwasser ab, und kann alsdann die dadurch freygemachten, und in der Teufe befindlichen Erze und Anbrüche beurtheilen und zu Tage fördern. Diese Art, durch immer unter einander getriebene Stollen die Bergwerke abzubauen, ist auch die allerälteste, von der man in der Bergwerksgeschichte etwas Gewisses weiss; und die allernatürlichste in solchen Zeiten, wo man von den Wasserkünsten noch keinen Begriff hatte.*

*) Haec Reimarus sic explicat: *Aus dem Thrähnen verbindet er Ströme. Das Thrähnen in den Gebir-*

ſubterranea *obligat*, ſ. cohibet, i. e. corrugos pro arbitrio obturat obicibus, ne vel tantillum ſtillent. Id, ut ſeriei magis conſentaneum, placuit Veltheimio, cujus verba infra apponam *); judicium lectoribus rei metallicae me peritioribus relinquens. מִבְּכִי *Fletum*, hic pro *ſtillatione* dici, quomodo et Graeci Latinique ſuum δάκρυον, *lachryma*, uſurpare ſolent, docet res ipſa. Pareau, poſtquam monuiſſet, hos duo Verſus (10. 11.) ſic inter ſe cohaecrere, ut in utroque prius hemiſtichium priori, poſterius poſteriori tanquam parallelum reſpondeat (ut ſupra V, 22. 23. XX, 20. 21.), utroque Verſu hanc ſententiam contineri ait: metallorum foſſores magno labore ſubterraneis aquis alveos

Gebirgen iſt nichts anders als das Träufeln des Waſſers. Dieſes träufelnde Waſſer wird von Bergleuten zum Gebrauch in den Waſſer-Gerinnen ſorgfältig aufgeſangen, und ſo von vielen Orten zuſammen geleitet zu den Waſſer-Kaſten, und zu den Kunſträdern. Corrugum, corrivationem, *nennet das* Plinius *Lib.* XXXIII. 4. *Der Gebrauch, darauf hier gezielet wird, iſt vermuthlich, daſs die gepochten Erze in einem Schlämm-Graben gewaſchen, und das Gute von dem Tauben geſchieden werde. Darum heiſst es gleich darauf: und bringet alſo das Verborgene ans Licht.*

*) *Ich geſtehe, daſs mir dieſe Nachricht Hiobs auſſerordentlich gefällt, weil ich ſie im Zuſammenhange mit dem vorhergehenden Vers und im buchſtäblichen Verſtande genommen für ſehr bergmänniſch halte. In einer etwas gemilderten bergmänniſchen Sprache würde ich ſie folgendermaſsen umſchreiben: die Sohlen dieſer Stollen verſchlämmt und dichtet der Bergmann wieder ſo genau, daſs ſie die damit gefangenen Waſſer ganz aus der Grube abführen müſſen, und dem tiefern Band nicht durch Klüfte können zufallen laſſen; alsdenn kann der Bergmann mit ſeinem Band noch weiter in die Teufe gehen, und die ſelbſt unter dem Stollen befindlichen Erze zu Tage fördern.*

alveos effindunt, quibus eae facile effluant, ita ut ne minutam quidem transmittant guttulam; ipsique adeo, per istas aquas non impediti, res quaslibet pretiosissimas et alte abditas detegunt, aliisque et conspiciendas eruunt, et proferunt utendas. Prius hujus Versus hemistichium, מִבְּכִי נְהָרוֹת חִבֵּשׁ, ad literam sic reddit: *a fletu rivos religat*, i. e. rivos coercent metallici, ut perfluere nequeant (حبس Arabibus peculiariter usurpatur de *aquis*, quae *cohibentur* ne effluant). Versus 10. vero hemistichium prius בַּצּוּרוֹת יְאֹרִים בִּקֵּעַ vertit: *effindit fervida fluenta in rupibus;* יְאֹר collato cum Arabico وأر *aestuavit*, ut designentur tales aquae subterraneae, quae cum magno aestu inter effodiendum erumpunt. „Has vero improbus labor *effindit in rupibus*, h. e. per constructionem breviorem, et quasi praegnantem, *effluere cogit*, sive *deducit per rupes effissas*, ut adeo describantur canales operosissima arte per medias rupes facti, quibus aquae istae effluant, quique, cum ne tenuissimas earum guttas transmittant, efficiunt, ut metallorum scrutatores in eruendis, quas quaerant, opibus non impediantur."

13. „Ex Vs. 17. et 19. liquet, עֶרְכָּהּ hic capiendum non de *interiori valore*, qui dicitur; sed de *pretio*, *quo* quid *compensari*, aut *coemi*, queat. Huc ducit proprietas vocis', quae infert *collationem* et *comparationem duarum rerum*, ut appareat quaenam melior. Hinc exstitit notio *taxationis*, *aestimationis*, quo indicatur pretium pro aliqua re pendendum [Cf. verbum infra Vs. 17.]. Sic nascitur: *Nescit homo pretium, quo comparari queat.* Ut inaestimabilis est sapientia, ita nullus homo quicquam tam pretiosum noscit, possidet, promere valet, quod ejus עֶרְכָּהּ, *aequivalens pondus*, dici mereatur. Infinita est sapientiae dignitas, maria et terras praeponderans." A. Schultens. Eandem sententiam posterius hemistichium exprimit:

לא

לֹא תִמָּצֵא בְּאֶרֶץ הַחַיִּים *Non reperitur in terra viventium*, i. e. inter homines, qui hac in terra vivunt ac versantur, Jesaj. XXXVIII, 11. LIII, 8. Ps. XXVII, 13. Bene Patricius hujus Versus sensum expressit: *Eheu, haec, sapientia, non potest coëmi omnibus, quae homo miser danda haberet pro ea; neque res est, quam ulla pars mundi hujus suppeditet.*

14. Insigni prosopopoeia inducuntur abyssus et mare, contestantes solenniter, sapientiam penes se frustra quaeri. Quod si quis in fundum maris profundissimum se demitteret, non inventurus ibi esset sapientiam, ut nec, si vel totam maris amplitudinem pernavigaret.

15. סְגוֹר, sive, ut reliquis locis scribitur, סָגוּר, *aurum* significare, et h. l. parallelum כֶּסֶף verisimile facit, et certius cognoscitur e locis 1 Reg. VI, 20. 21. VII, 49. 50. X, 21. 2 Paral. IV, 20. 22. IX, 20., ubi ut adjectivum nomini זָהָב additum. Qua autem ratione differat heic סְגוֹר a reliquis, quae proxime Vs. 16. 17. 19. sequuntur, *auri* appellationibus, vix certo definiri poterit. Michaelis quidem in *Supplemm.* p. 1719. non dubitat, זָהָב סָגוּר esse *aurum nativum purissimum.* شَجَرٌ, inquit, „Arabibus *arbor*, cum plurimis suis derivatis, quorum aliqua *ramosum*, et *divisionem* notant; hinc זָהָב סָגוּר erit, etymologice, *aurum arborescens* (ut germanice in Iobo verti, *baumartig gewachsenes Gold*), lingua naturae peritorum, *aurum nativum*, *capillare*, *dendroides*, ex nativo auro rarissimum, inque maximo pretio habitum. Aurum *nativum*, ἄπυρον, ut dictum, valde admirati sunt veteres, cui et virtutes medicas magicasque tribuunt, superstitione pretium augente.“ Sed quum nomen סְגַר pro *arbore* Hebraeis ignotum sit, valde dubito, derivatum סָגוּר ea, quam Michaelis vult, significatione illis usitatum fuisse. J. H. Michaelis in *Annotatt. uberioribus* ad h. l. collato arabico سَجَرَ, accenso

accenso igne fervefecit clibanum, vocem nostram *igne probe excoctum* interpretatur, ut *aurum purissimum* significetur. Pareau l. l. p. 306. סְגוֹר collato Arabico سكر *constipavit*, proprie *constipationem*, scil. auri, *massam auri*, *solidam* denotare existimat. Sed verbum סָגַר apud Hebraeos et Aramaeos constanter *claudendi*, *occludendi* significatum obtinet, ut minime sit rejicienda antiquiorum Lexicographorum sententia, *aurum praestantissimum* esse סְגוֹר s. סָגוּר ab *includendo* dictum, quod *in thesauros recondatur*; nam et alia *thesaurorum* vel *rerum pretiosarum* nomina apud Hebraeos, ut אוֹצָר, מַטְמוֹן, צָפוּן, sunt a verbis *recondendi*, *asservandi* significatione pollentibus ducta. Et 2 Paral. III, 4. vocatur זָהָב טָהוֹר, *aurum purum*, et Vs. 5. זָהָב טוֹב, *aurum bonum*, quod locis supra sub hujus notae initio citatis זָהָב סָגוּר dicitur. וְלֹא יִשָּׁקֵל כֶּסֶף מְחִירָהּ *Nec adpendetur*, s. *adpendi potest*, *argentum* tanquam *pretium ejus*, ut sit justum pretium ejus. Alexandrinus: καὶ οὐ σταθήσεται ἀργύριον ἀντάλλαγμα αὐτῆς.

16. De verbo סָלָה h. l. ut infra Vs. 19. et Thren. IV, 2. (ubi more Chaldaico סָלָא scriptum) *in libra adpendit* significante (forsan a شَلَّ *sustulit*), vid. Michaelis in *Supplemm.* p. 1759., ubi et veterum interpretationes, in illa significatione fere consentientes, sunt recensitae. Diversa plane, *rejiciendi* notione, idem verbum Thren. I, 15. Ps. CXIX, 118. (vid. not. ibid.) usurpatur. כֶּתֶם aliud *auri* nomen, quod num a *recondendo* (Arabicum enim كَتَمَ est *abdidit, celavit*), ut סָגוּר (vid. not. ad Vs. 15.), dictum sit, an vero a *colore fulvo*, ut vult Michaelis l. c. p. 1381., incertum. Hieronymus כֶּתֶם אוֹפִיר *tinctos Indiae colores* reddidit (forsan a *maculandi* notione, quam verbum כְּתַם apud Aramaeos habet), quibus alii *vestes picturatas*, alii *lapides diversicolorios*, gemmas, intelligunt. De אוֹפִיר vid. not. ad Genes.

Genes. X, 28. De שֹׁהַם copiose et docte disputavit Braun *de Vestitu Sacerdott. Hebraeor.* L. II. Cap. XVII. p. 574. seqq. edit. sec. *Sardonychem* eo nomine designari probare studuit. Sed Michaeli in *Supplemm.* p. 2290. est *onyx*, collato arabico مُسَهَّمٌ, *striata vestis, velut sagittis* (سِهَامٌ) *picta.* „Est onyx gemma semipellucida, unguis humani colorem quodammodo referens, a quo et nomen accepit, *candicantibus ac rectis distincta striis.*" Pareau l. l. p. 311. *onychen* nomine שֹׁהַם designari existimat. „Quum سَهَمَ," inquit, „significet *arsit*, atque haec notio in سَهَمٌ adjunctam habeat *palloris* notionem, hinc apte denominari potuit gemma, in qua pallor cum ardore conjunctus, et quodammodo commixtus appareat, qualem mixtum colorem quum habeant quoque ungues humani, ab hac similitudine Graece ea ὄνυξ dici consuevit."

17. זְכוּכִית a זָכַךְ, *mundus, purus fuit*, aliis est *adamas*, purissima et nitidissima gemma, aliis *crystallus*, collato arabico زُجَاجٌ, mutatione solenni τοῦ כ in ג, aliis *vitrum*. Pro *crystallo* est A. Schultens in *Animadverss. philologg.* ad h. l., qui illum a veteribus auro aequiparatum fuisse probat; pro *vitro*, quod magis adhuc, quam crystallum, ob raritatem, apud veteres in pretio fuit, Michaelis in *Supplemm.* p. 613. seqq. et Pareau p. 316., qui praesertim vasa vitrea magna arte elaborata intelligere mallet. Ego utrumque, *crystallum* et *vitrum*, uno nomine זְכוּכִית comprehensum crediderim. Complectuntur sane utrumque Arabes suo بِلَّوْرٌ, observante Niebuhrio *Descript. Arab.* Praefat. p. XLI.

18. De nominum רָאמוֹת et גָּבִישׁ significatu nil certi constat. Prius illud, quod et Ezech. XXVII, 16. inter

res

res pretiosas commemoratur, Hebraei *corallia rubra* notare asserunt, quod et Niebuhrio (vid. loc. ad Vs. 17. citat.) Judaeus doctus Mascatensis confirmavit, qui addidit Arabice illa مرجان dici. Hoc in versione sequutus sum. Pluribus argumentis hanc sententiam commendavit Pareau p. 322. Michaeli in *Supplemm.* p. 2219. רָאמוֹת a רְאֵם, *caprea gazella,* sunt *lapides gazellorum,* quibus *lapides bezoardicos* significari existimat. „Bezoardici enim lapidis virtutes ab Orientalibus maxime praedicantur; hi, Arabum praesertim medici, superstitiose creduli, insanum lapidi pretium statuerunt, ut vel aliquando auro contra appenderetur, aut, si paulo major esset, ipso haberetur auro pretiosior.“ Conjectura fundamento parum firmo nixa. Nam ראמות esse a רְאֵם derivatum, vix est verisimile. גָּבִישׁ Judaeus Mascatensis paullo antea commemoratus asseruit esse *gemmam viridem.* Sed magis versimile est, designari illic nomine *crystallum*, collato Arabico جبس, quod idem cum جبس *concrevit frigore*, unde גָּבִישׁ Ezech. XIII, 11. est *grando.* Refert autem Plinius *Hist. Nat.* L. XXXVII. Cap. 2., ex generali antiquitatis opinione *oriri crystallum gelu vehementiore concreto*, additque: *Non aliubi arte repetitur, quam ubi maxime hibernae nives rigent; glaciemque esse certum est, unde et nomen Graeci dedere.* Graecum enim κρύσταλλος *glaciem* significare constat. Plura dabit Pareau p. 325. De verbis וּמֶשֶׁךְ חָכְמָה מִפְּנִינִים legenda est Bocharti copiosa et docta dissertatio in *Hierozoic.* P. II. Lib. V. Cap. VI. Tom. III. p. 601. seqq., ubi ostendit, verba nostra ita esse vertenda: *et extractio sapientiae prae margaritis*, i. e. sapientiae comparatio praestat margaritarum e profundo extractioni. Alluditur enim ad modum, quo margaritae e fundo maris extrahi a veteribus solebant, quod vel urinando vel expiscando per retia factum esse, multis veterum testimoniis docet Bochartus, p. 604. seqq.

Et

Et ficut Latinis *protrahendi* verbum, ita et Hebraeis vocabulum מֶשֶׁךְ huic rei proprium esse ostendit. „Opera, inquit, quae in sapientiae comparatione insumitur, a Iobo vocatur *extractio sapientiae*, manifesta allusione ad hanc, quam descripsimus, vel concharum vel margaritarum extractionem; quae res est operosi plena laboris; sed quae, cum semel ex animi voto successit, insumptae operae non poenitet." Nomen פְּנִינִים semper legitur in *plurali*, quia margaritae in torquibus et monilibus plures conseri solent. Bootii sententiam, פְּנִינִים esse *corallia*, pluribus et solidis argumentis refutavit Bochartus l. c. Cap. VII. p. 619. seqq. Illa tamen non satis perpendisse videtur Michaelis, qui in *Supplemm.* p. 2023. denuo פְּנִינִים *corallia* esse contendit; rationibus tamen, quibus vix quicquam tribuendum videtur. Bochartianam sententiam multis vindicavit Pareau pag. 329. seqq.

19. פִּטְדַת־כּוּשׁ aliis, post Hieronymum, est *topasius Arabiae*, quam sententiam Brunius l. l. Cap. IX. p. 508. seqq. multis defendit, cujus argumentis plura addidit Pareau p. 335. seqq. Aliis est *smaragdus Aethiopiae*, quod ipsum et Niebuhrius a Judaeo Mascatensi accepit loco ad Vs. 17. cit.

21. Non patet sapientia ulli animantium, quod in terris versatur, nec volucribus, quamvis sublimi volatu aethereas domos circumlustrant. *Volucribus coeli*, עוֹף הַשָּׁמַיִם *terrae animantibus* (כָּל־חָי), oppositis, plures interpretes, inter quos et ipse A. Schultens, *coelestes spiritus* intelligendos existimarunt. Sed recte Bouillier animadvertit: „Figurae hic τὸ πρέπον servari memineris, eamque, prout allegorici sermonis lex postulat, continuari; ne forte dicas: quid aves coeli ad sapientiam? Nempe id respondet ei, quod dictum supra Versu 7., *illius semitam ignorat avis, nec intuitus est eam oculus vulturis.* Non magis pervia est haec sapientia hominibus ipsis, addit Noster, quibus adeo nihil arduum est,

eſt, ut in excavatae terrae penitiſſimis viſceribus aurum precioſosque lapillos, per vias ipſis avibus incognitas, exquirant.“ Pareau *avibus coeleſtibus* ſ. *aëriis* h. l. indicari putat homines avium inſtar ſupra terram ſeſe extollentes, quam ſententiam, utut docte a ſe exornatam p. 343., aliis arridere vehementer dubito.

22. מָוֶת h. l. non *mortem* ipſam, aut *mortuos*, ſed *mortuorum ſedes*, infernum, indicat, junctumque cum אֲבַדּוֹן cogitationi ſubdit loca abditiſſima, et terrae profundiſſimo ſinu demerſa, quae fatentur, ne ſibi quidem perſpectam eſſe ſapientiam, nec apud ſe eam eſſe; ut jam ſupra Vs. 14. dictum fuerat. Senſus eſt, ſapientiam procul habitare ab hominibus, ſedesque e noſtris diſſitiſſimas occupare; ſic ut in profundiſſimum terrae barathrum ſeſe penetrantibus tenuis de ea quaſi e longinquo rumor, aut levis ſuſurrus ad aures accidat.

23. Continuari usque ad Capitis finem Inferni ſermonem docentis ſapientiam apud ſolum Deum reperiri, ſtatuerunt, Syro interprete auctore, Coccejus et A. Schultens, qua in ſententia commendanda multus eſt Pareau p. 348. ſeqq., cui perſuaſum eſt, induci hic mortuos, declarantes, hominem de ea, quam his in terris fruſtra quaeſierit, ſapientia aliquid intelligere demum incipere, poſtquam ad regionem pervenerit mortuorum. Neque tamen quae Vir Doctiſſimus pro hac ſua ſententia attulit, nos moverunt ut priſtinam noſtram ſententiam ſeponeremus, contineri reliqua Capitis parte verba ipſius Iobi, magnificum ſuum מָשָׁל continenti filo pertexentis, jamque docentis, ſolum Deum perſpectam habere viam et rationem ſapientiae, et viam, qua ad eam perveniatur, hominibus monſtrare. Non agitur de ſapientia, quam Deus in operibus naturae exſerit, quae ſit hominibus impervia. Frigide enim admodum diceretur mundi opifex, qui per illam, qua pollet, quaeque ipſi innata eſt, ſapientiam, cuncta adminiſtrat, *viam noſſe,* quae ad eam ducat; aut *ſcire, ubinam lateat.* Sed de ea loquitur

ſapientia,

ſapientia, qua Deus homines impertit. Nimirum Iobi ſcopus eſt, ut oſtendat, ſe longiſſime abeſſe ab eo, ut Deum deſerat, et ad impietatem prolabatur. Ratio eſt, quod religio, quae pietatem in Deum, et ſanctiſſimas virtutis omnes leges tradit, vera eſt hominis ſapientia (Vs. 29.). Hanc tamen mortales per ſe ignorant, ſaltem pertenui tantum ejus afficiuntur ſenſu; ſolus Deus aditum ad eam hominibus oſtendere poteſt, ab hoc uno illius notitia petenda eſt. Hunc ſenſum firmat Verſus, qui proxime ſequitur. Nam cum ibi dicitur Deus obtutu ſuo ultimas terrarum oras coelique immenſa ſpatia pervadere, id neutiquam Deo propriam ſapientiam ſpectat, quae ipſi cum ſit domeſtica et intima, minimeque extra ſe quaerenda; ſed eam, quae ad homines pertinet, fruſtra tamen ab iis proprio marte quaeſitam.

24. Ex amplitudine divinae providentiae et potentiae, quae ad fines ultimos terrarum ſeſe extendit, Deum ſolum viam ſapientiae noſſe, i. e. eam cognitam et perſpectam habere, demonſtrat.

25. Hujus et proximi Verſus cum duobus poſtremis verſiculis nexum omnium optime perſpexit et explicavit jam ſaepius a nobis laudatus Bouillier, cujus *Obſervatt. Miſcellann. in libr. Iobi* quum a recentiſſimis interpretibus fere neglectas videam; ex illis quae ad locum noſtrum illuſtrandum faciunt (p. 272.), hic apponere liceat. „Verba לַעֲשׂוֹת לָרוּחַ מִשְׁקָל nihil neceſſe eſt verti, *ut faceret ventis pondus;* ſed ex praepoſitionis vi aeque bene redditur: *quum faceret,* commiſſura facta cum ſequentibus, *tum dixit homini* (Vs. 27.), tali ſenſu: jam inde a primo mundi ſatu, rerumque primordiis Deus homini, religione inſtituta, verae ac ſolidae ſapientiae lumen impertiit. Si priorem interpretationem ſequaris, id ei incommodi ineſt, quod a divina ſapientia ad humanam praecipiti ſaltu tranſiliatur. Quis enim, quaeſo, erit nexus? Numini explorata ab omni aevo fuit ſua ſapientia, qua res cunctas exquiſita arte, pondere, numero et menſura fabricatus

eſt;

est; dumque haec omnia architectaretur, docuit hominem, qua potissimum in re ipsius hominis sapientia consistat. Vides, quam confragosa haec sint et hiulca. Noster ex adverso enarrandi modus orationem dat aequabilem, quae continenti serie fluit, et sic procedit: Ab rerum initio, dum mundum aspectabilem conderet Deus, tunc religionis sancta jura legesque posuit, quas statim hominibus patefecit. Quasi Iobus sic loqueretur: En tibi sapientiam illam, hominibus vestigantibus imperviam, cujus sedem unus novit Deus, quam libratissimis rationibus constituit, jamque ab origine prima hominum generi revelavit. Eam miseri mortales cum ex animis erasissent, utpote quos conditoris sui ceperat oblivio, propriae mentis ductu quaesituri, in avia sese induerunt, et irremeabiles labyrinthos, irrito labore. Qui delubra igitur, et edita templa sapientiae adire cupit, atque ad eam penetrare sese, ad creatorem suum redeat oportet, et primaevae revelationis vestigia relegat. Tum pernoscet, timere Deum, et recedere a malo, eam veram demum esse sapientiam." ל ante עֲשׂוֹת h. l. *quum*, *quando* notat, ut 2 Sam. XVIII, 29. לִשְׁלֹחַ, *quum mitteret*. Exod. XIV, 27. לִפְנוֹת בֹּקֶר, *quum appeteret diluculum*. Vid. et Genes. XXIV, 63. Deut. XXIII, 12. Ps. XLVI, 6. Et h. l. Versu proximo pro לַעֲשׂוֹת est בַּעֲשׂתוֹ. Vento *pondus*, מִשְׁקָל, tribuit, quia ille rebus quasi incumbit, et arbores ac plantas versus terram deprimit, tanquam si pondere aliquo premerentur. Sic etiam Plinius *Hist. Nat.* II, 48. *pondus incursumque ventorum* jungit. Pareau sensum hisce verbis inesse dicit: quoscumque habeant vires venti, eae omnes, nec plures nec pauciores ab ipso creatore iis tunc inditae fuere, cum hunc orbem in ordinem redigeret. וּמַיִם תִּכֵּן בְּמִדָּה, *Et quum aquas libraret mensura*, quum quasi statera appenderet aquam, quam cuique loco attribuit, ut maria et flumina intra certam mensuram certosque fines se continerent. A. Schultens simul *librationem* significari existimat *exactissimam*, qua aquarum infinita

nita illa vis et moles constantissime aequilibrium suum servat, ad legem altitudinis omnem suum motum fluxumque conformare coacta. Qua interpretatione tamen nescio, annon poetae nostro subtilior physices cognitio tribuatur, quam ab illa aetate jure exspectari posset.

26. בַּעֲשֹׂתוֹ לַמָּטָר חֹק *Quum faceret pluviae statutum*, i. e. quo tempore, quo loco, qua copia, quo fructu et eventu defluere debeat. De חֲזִיז, praeter hunc locum bis tantummodo, infra XXXVIII, 25. et Zachar. X, 1. occurrente, *fulmen* notante, forsan ab arabico حَزَّ, *fidit, secuit nubes*, legenda sunt, quae Michaelis disseruit in *Supplemm.* p. 705. seqq.

27. אָז רָאָהּ וַיְסַפְּרָהּ *Tunc*, quum hanc admirandam rerum universitatem *ordinaret*, *vidit* non solum ipse sapientiam, sibi perspectam eam habuit, verum et *enarravit eam*, declaravit et manifestam fecit nobis, ut ex istis operibus suis discere possimus, illum omnium solum esse sapientem. הֱכִינָהּ *Aptavit eam*, ut scilicet res omnes illa aptarentur, ex qua sunt elegantia formae et figurae. Haud tamen rejicienda Doederlinii conjectura, legendum videri הֱבִינָהּ *intellexit eam*, e commate 23. „Respondet enim τῷ רָאָה *vidit*. Nemo praeter Deum scit, quid vere sapiens, quid factu optimum sit.“ Cui conjecturae pondus sane haud leve accedit eo, quod ea postea aliquot codicum et librorum editorum, a Kennicotto et de Rossio enumeratorum, consensu firmata est. וְגַם־חֲקָרָהּ *Quin et pervestigavit eam*, ejus abditissimos et profundissimos sinus pertentatos a se cognitos habuit.

28. Qua vero tunc mortales impertiit sapientia, ut illis proprie destinata et accommodata, in eo est posita, ut revereantur et colant Deum, et abstineant se a malo. Cf. not. ad Vs. 25. Longiore utique circuitione usus Noster, qua ad propositam sibi metam perveniret, quod tamen minime abhorret a veterum, etiam optimorum, scriptorum more, apposite observante Bouilliero. „Miram, profecto,

secto, inquit, vim habet haec Orientalium scriptorum methodus, qua rem intentam longa circuitione differunt; fallentes lectoris animum, quasi a scopo aberrarent, ut tanto majori pondere eum percellant, eique altius insigant sua monita. Paris est indolis splendida illa comparatio supra Cap. VI, 15—21. in insidos amicos instituta, ubi luxuriem nonnullam forte reprehendat morosior Criticus. Tales apud Homerum occurrunt innumerae, quas inscite nimis carpsit Perraltus, *syrmaticas* vocans, quasi longum post se syrma traherent; dum revera vis quaedam et venustas propria inest, ut egregie ostendit Boilojus observatione critica in Longinum *sexta*. Nec abludit ab eo, quem memoravimus, figuratae orationis ambitioso circumductu, visio nocturna, quam sibi oblatam memorat Eliphasus, supra IV, 12. seqq., et tam operose et magnifice describit, in id tantum spectantem, ut Numinis summa puritas et sanctitas adferatur. Prolatis exemplis superadjici potest Oda Horatiana (Epod. II.): *Beatus ille, qui procul negotiis*, quae nativam ruris deliciarum picturam prima fronte exhibet ac rusticae vitae studia et tranquillitatem unice complecti videtur; cum verum Poetae intentum in fine demum se prodat, deridendi scilicet, in Alphii foeneratoris persona, quaestuosorum hominum vanitatem, qui dum libera otia, et quietem anhelare prae se ferunt, paucorum dierum spatio aegre elapso, ad negotia iterum et quaestum ultro revolvuntur."

IOBUS.

I O B U S.

Cap. XXIX. XXX. XXXI.

A R G U M E N T U M.

Superiori sermone finito, quum videret Iobus, nihil habere adversarios, quod ipsi reponerent, post breve silentium, novam justae suae causae demonstrationem aggreditur, atque omnes praegressas querimonias et contestationes legitimas fuisse ostendere nititur. Eum in finem primo jucundam exhibet picturam pristinae suae felicitatis, qua virtutis et religionis omnis studiosissimus cum Dei tum hominum favorem et approbationem summam expertus fuisset, cum certissima spe, illam felicem conditionem ad finem usque vitae suae duraturam esse (XXIX.). Jam vero omnia contraria sibi evenisse quam quae speraret, queritur, atque, ut ex ea rerum conversione magis appareat dolendi ac miserendi causa, descriptioni vitae florentissimae et magno cum honore actae subjungit imaginem status sui praesentis tristissimi, quo se objectum dolet ludibriis et vexationibus hominum vilissimorum, quorum et illiberale et stolidum ingenium, et natalium sordes ac vilitatem, et quae ab illis ad ignominiam foeda, ad dolorem acerba pertulerit, ostendit et amplificat. Describit porro vim morbi multiplicem, angores varios, a quibus sic afficitur animus, et corpus attenuatur ac solvitur, ut possit jam haberi mortuus, et vita usque adeo misera cum morte non immerito com-

mutari

mutari (XXX). Ut vero oſtendat, quam immerito talia ac tanta patiatur, adverſum ſocios, qui nunc ex vi malorum Iobo immiſſorum, improbum eum fuiſſe pronunciabant, toto Cap. XXXI. docet, idque jurejurando confirmat, quam in florente ſtatu integraque fortuna religioſe vitam inſtituerit et pie, quam ſeveras leges ſibi ipſe ſcripſerit, quo minus ullo modo Deum offenderet, quam diligenter caſtitatem et juſtitiam coluerit. Oſtendit item, quam erga domeſticos et peregrinos, turbamque nudam ac famelicam, liberalem ſe humanumque praebuerit. Quomodo neque in divitiarum magnitudine ſibi gaviſus fuerit, aut in aliorum, quos inſenſos habuit, infortunio laetatus. Quorum omnium Deum teſtem ac judicem eſſe cupit, et ab alio, judiciali ritu, librum conſcribi, quem circumferret et recitaret publice, ut innocentiae ſuae publicum et illuſtre teſtimonium.

XXIX. 1. Tum Iobus, ſuam denuo exorſus orationem, ſic fatur:

2. O ſi eo ſtatu eſſem, quo menſibus praeteritis,
Sicut illis, quibus me Deus cuſtodiebat, diebus!

3. Quum ſuper capite meo ejus ſplenderet lucerna,
Cujus ad lumen incederem per tenebras.

4. Qualis eram mei vigoris diebus,
Quum meo tabernaculo familiaris eſſet Deus.

5. Quum adhuc et mihi adeſſet Omnipotens,
Et me mei ſtiparent famuli.

6. Quum

Quum lacte mea lavabantur veſtigia, 6.
Et apud me fudebat rupes rivos olei,
Quando ad portam per urbem proficiſcebar, 7.
Aut in foro meam ſedem parabam,
Videntes me juvenes abdebant ſeſe, 8.
Senesque adſurgebant et ſtabant.
Principes continebant verba, 9.
Admota ad os manu.
Latebat procerum vox, 10.
Et palato adhaerebat lingua;
Quippe quum me quae auris audiebat, beatum ferret, 11.
Et qui ſpectabat oculos, de me teſtaretur.
Nam et conquerentem vindicabam inopem, 12.
Et adjutore carentem pupillum.
Me periclitantis proſequebantur vota, 13.
Viduae cor replebam jubilo.
Indutus eram juſtitia, 14.
Et aequitate tanquam toga et tiara veſtitus.
Æram ego et caeco oculorum, 15.
Et claudo pedum loco.
Pater ego eram egenis. 16.
Et nihil ad me pertinentis litem indagabam.
Caninos frangebam injuſti, 17.
Eique praedam extorquebam ex dentibus.
Proinde, „Nido in meo," inquiebam, „exſpirabo, 18.
Et inſtar arenae abundabo diebus.
Radix mea patet aquae, 19.
Et rami mei rorem bibunt nocturnum.

20. Gloria mea nova ſemper eſt mecum,
Et arcus meus mea in manu renovatur.“ —
21. Me audientes ſuſpiciebant,
Ad meam tacebant ſententiam.
22. Ad mea eloquia nihil regerebant,
Defluente in eos oratione mea.
23. Me tanquam pluviam exſpectabant,
Oribus ſicut ad ſerotinum imbrem hiantes.
24. Si eis arridebam, non credebant,
Neque vultus mei lumen dejiciebant.
25. Si placebat cum eis verſari, ſupremus ſedebam,
Et tanquam in agmine rex habitabam,
Perinde ac qui lugentes conſoletur.“ —

XXX, 1. At nunc me derident minores me natu,
Quorum ego patres dedignatus eſſem cum meis pecuariis ponere canibus,
2. Nihil eorum manuum viribus indigens,
Quorum periiſſet vigor.
3. Qui prae egeſtate et inopia glabri facti ſilices,
Loca ſectantur ſenta, vaſta pridem reddita ſqualentiaque,
4. Carpentes inter virgulta halimum,
Geniſtae radice pro pane veſcentes.
5. Pellebantur e medio,
Eisque tanquam furibus occlamitabatur.
6. Jam igitur in torrentium horridis,
In terrae et petrarum cavernis habitandum illis.

7. Inter

Inter virgulta rudunt, 7.
Sub ſentibus ſe contrahunt.
Homines et inſani et inglorii, 8.
E terra projecti.
Atque his ego jam ſum cantilena factus, 9.
His exſtiti dicterium.
Me abominantes recedunt a me, 10.
Nec ſe a mea facie conſpuenda continent.
Nam quisque eorum, laxata habena, me affligit, 11.
Frenum coram me abjecerunt.
Conſurgentes ad dextram meam pulli meos 12.
impellunt pedes,
Aggerantque contra me pernicioſas ſuas vias.
Viam meam diruunt, ad meum exitium pro- 13.
ficiunt
Nullo ſuffulti columine.
Tanquam in latam rupturam vadunt, 14.
Sub ruina ſeſe prorumpunt.
Ruina oppreſſus jaceo, 15.
Perſequuntur venti inſtar meum vigorem ter-
rores,
Transiit, tanquam nubes, mea felicitas.
Jam mea effuſa eſt anima, 16.
Dies miſeriae me invadunt.
Nox oſſa mea pertundit, 17.
Et qui me arrodunt, non dormiunt.
Vi ingenti in amictum meum ſe dolor mutavit, 18.
Meque, ut os tunicae, cingit.
In lutum me proſtravit, 19.
Similem pulveri cinerique redditum.

 20. Ad

20. Ad te vociferor, tu vero mihi non respondes;
Insto, sed tu cunctabundus me adspicis.
21. Mihi crudelis factus es,
Et robore tuae manus adversaris.
22. Me sublatum vento imposuisti,
Totumque dissolvis.
23. Novi enim, quod me ad mortem abducas,
Ad domum, in qua omnes congregandi mortales.
24. Sane nihil, ubi manum ille extendit, valent preces,
Frustra, quos ille exitio dat, vociferantur.
25. Annon ego aerumnosus lacrymo?
Miser moerore conficior?
26. Nam quum bonum sperarem, venit malum,
Et lucem exspectanti venit caligo.
27. Viscera mea indesinenter fervent,
Dies moeroris mihi obveniunt.
28. Ater, non tamen insolatus, incedo,
Et stans in coetu quiritor.
29. Frater redditus sum draconum,
Et socius struthionum.
30. Cutis mea denigrata est,
Et ossa mea prae ardore sunt consumta.
31. Mea cithara in luctum,
Et mea tibia in vocem est conversa flebilem.

XXXI, 1. Pactionem feci cum meis oculis,
Nequaquam adspicere virginem.

2. Quae

Quae me fors a Numine ſuperne, 2.
Quae conditio maneret ab Omnipotente in
excelſis?
Nonne pernicies improbis parata, 3.
Atque interitus maleficis?
Nonne videt ipſe meas vias, 4.
Omnesque greſſus meos numerat?
Si nequitiam ſum ſectatus, 5.
Et ad fraudem pes meus feſtinavit;
Ponderet me juſta ſtatera, 6.
Cognoſcatque Deus integritatem meam.
Si greſſu de via deflexi, 7.
Et oculos meos mente ſequutus ſum,
Aut adhaeſit manibus meis macula;
Quod ſeminavero, comedant alii, 8.
Meique foetus eradicentur.
Si ſe pellici paſſum eſt muliere cor meum, 9.
Aut ad fores alterius inſidiatus ſum;
Molat mea conjux alteri, 10.
Eique incubent alii.
Eſt enim hoc flagitium 11.
Crimenque puniendum a judicibus.
Eſt, inquam, ignis, ad interitum usque edax, 12.
Qui omnem meum proventum extirparet.
Si ſervi aut ancillae meae jus detrectavi, 13.
Quum mecum contenderent,
Ecquid agerem, ſi ſurgeret Deus, 14.
Quumque inquireret, quid ei referrem?
Quum idem illum, qui me, fecerit in ventre? 15.
Idem nos condiderit in utero?

16. Nam

16. Num tenuibus quae cuperent denegavi?
Aut viduarum oculos confeci?
17. Aut meum cibum ſolus comedi,
Ita ut non de eo comederent pupilli?
18. Quin a pueritia adolevit ille mihi ut patri,
Et ab utero matris meae curam viduae habui.
19. Si vidi veſtis penuria pereuntem,
Et carentem tegumento pauperem;
20. Si non bene mihi precata ſunt ejus latera,
Et non concaluit ovium vellere mearum;
21. Si ſuſtuli adverſus pupillum manum,
Quod viderem habere me praeſidium in foro;
22. Excidat mihi ex humero ſcapula,
Meumque brachium ab oſſe frangatur.
23. Nam mihi terrori fuit a Deo exitium,
Contra ejus majeſtatem nihil poſſem.
24. Num in auro ſpem mihi collocavi,
Aut in obryzo fiduciam ſtatui?
25. Num laetatus ſum habere me multas opes,
Grandemque facultatem comparaſſe?
26. Num, quando adſpexi ſplendens Lumen,
Et praeclare incedentem lunam,
27. Clam eſt pellectum cor meum,
Ut oſculum ferret manus mea ori meo?
28. Nam et id vindicandum a judicibus crimen eſt,
Negaſſem enim ſupremum Deum.
29. Num laetatus ſum oſoris mei infortunio,
Aut exſultavi, quando ei malum contigiſſet?

30. Imo

Imo vero non commiſi, ut ita meo palato 30.
peccarem,
Illius ut vitae imprecarer.
Nonne domeſtici mei dicebant: 31.
Quis eſt, qui de ejus dapibus non ſit ſatiatus?
Foris non pernoctabat peregrinus, 32.
Fores meas viatori patefeci.
Num celavi, ſicut Adamus, meum peccatum, 33.
Meum crimen occultans in ſinu meo,
Propterea quod turbae frequentiam reformi- 34.
darem,
Aut tribuum me contumelia deterreret,
Quod ſilendum mihi eſſet, aut extra fores
prodire verendum? —
Utinam ille me audiat! 35.
En ſignaturam meam!
Utinam Omnipotens mihi reſpondeat,
Aut libellum ſcribat meus adverſarius!
Nae ego eum humeris circumferrem, 36.
Eo pro corona redimitus.
Illi meorum paſſuum numerum exponerem, 37.
Uti princeps ingenuus ad eum accederem.
Si contra me mea terra clamat, 38.
Simulque plorant ejus ſulci;
Si vires ejus ſine argento comedi, 39.
Aut ejus dominorum animos vexavi;
Pro tritico oriatur carduus, 40.
Pro hordeo inutilis herba!

Finita ſunt Iobi verba.

NOTAE
in
Cap. XXIX.

1. Etſi his verbis, *Perrexit Iobus tollere ſuam orationem, dixitque*, ſignificare poeta voluit, Iobum, interpoſita aliquantula mora ſubjeciſſe ea quae ſequuntur, ita ut, orationis ſerie interrupta, penitus neceſſe non ſit, ad eandem referri ſententiam; quia tamen attexuntur, aliqua ratione conjuncta eſſe debent. Sunt, qui putent, enarrationem, quae ſequitur, priſtini ſui ſtatus florentis, eo pertinere, quod quum multa graviter et ornate de ſua pietate ac de vera ſapientia dixiſſet, quae tamen non excepta eſſent a ſociis ea attentione ac reverentia, quam erant merita, quia ex praeſenti Iobi conditione verba ejus aeſtimabant, jam ſubeat ejus animum illius temporis recordatio, quo verba ſua erant effata atque oracula, omnesque ab ejus ore pendebant. Ac ſi diceret: utinam Deus priſtinas mihi redderet fortunas! majore cum obſervantia verba mea exciperetis, quam nunc, ob meas calamitates, facitis. Magis tamen placet, utpote ſimplicior, et affectui Iobaeo magis accommodata, Piſcatoris, A. Schultenſio commemorata obſervatio, Iobum crimine impatientiae ſemet purgare voluiſſe, depingendo ex quanta gloria et felicitate (Cap. XXIX.), ad quantam ignominiam et calamitatem detruſus eſſet (Cap. XXX.), citra culpam aut noxam (Cap. XXXI.); ac proinde mirum non aſſe, ſi toties in acerbiſſimas eruperit querelas de ſua ſorte.

2. מִי־יִתְּנֵנִי *Quis dabit* ſ. ponet *me?* i. e. utinam me quis redderet! Optandi formula, ut ſupra VI, 8. XI, 5. XIII, 5. XXIII, 3. כְּיַרְחֵי־קֶדֶם *Secundum menſes antiquitatis*, ſ. ut Hieronymus, *juxta menſes priſtinos.* קֶדֶם dicitur *quicquid ante nos*, et tam ad locum, quam ad tempus refertur, unde Oriens קֶדֶם vocatur. Hic de *tempore* capiendum, ut 2 Reg. XIX, 25. Jeſaj. XXXVII, 26. LI, 9.

LI, 9., et intelligit tempus illud, cum res ipsius felices ac prosperae essent adhuc. Utinam revocare possem pristinos meos dies! In altero hemistichio כִּימֵי est in statu constructo positum ob subaudiendum ante verba אֱלוֹהַּ יִשְׁמְרֵנִי pronomen relativum (ut Ps. LXXXI, 6. XC, 15. CIV, 8.): *juxta dies*, quibus *Deus me custodiebat*, quibus me conservabat salvum, et tutum praestabat ab omni malo.

3. בְּהִלּוֹ pluribus est Infinitivus *Hiphil* cum praefixo et suffixo, et absorpto praeformante ה (pro בְּהַהִלּוֹ) ob celeriorem pronunciationem (ut לִין, בִּין, שִׂית), quod explicant, כַּאֲשֶׁר הָיָה מֵאִיר *cum lucere faciebat*, scil. Deus. Ita Chaldaeus, qui כְּאַנְהָרוּתֵיהּ posuit. Aliis est quidem forma *Kal*, quam vero significatione transitiva h. l. sumendam putant, ut Jesaj. XIII, 10. Sed praestat usitatam intransitivam formae *Kal* notionem retinere, redundante suffixo, ad נֵרוֹ refereudo: *quando splendebat ipsa lucerna ejus (Dei)*. Frequentissima haec pronominis suffixi redundantia non Hebraeis modo, v. c. Exod. II, 6. וַתִּרְאֵהוּ אֶת־הַיֶּלֶד *et adspexit eum, puerum* videlicet. Esth. VII, 5. *Quis est* אֲשֶׁר מְלָאוֹ לִבּוֹ *qui implevit illud cor suum ad agendum ita?* (ad quem loc. cf. Ludovici de Dieu Not.), cf. exempla plura alia in Storrii *Observatt.* p. 435., et in Gesenii *Lehrgeb.* p. 734., verum et Aramaeis, vid. J. D. Michaelis *Grammat. Syriac.* §. 135. p. 288. *Lucernam* Dei appellat ejus favorem, quo velut lucerna in omnibus, quae suscipiebat, aut agebat, ipsi praelucebat, ut omnes difficultates superaret. Cf. 2 Sam. XXII, 29. Cur עֲלֵי רֹאשִׁי dicatur, vide illustratum supra ad XVIII, 6., ubi eadem figura. Syrus sub *lucerna* h. l. legem divinam intellexit; quae Ps. CXIX, 105. *lucerna pedibus piorum* dicitur. Sic enim ille nostra verba explicavit: ܕܚܠܬܗ ܣܡ ܥܠ ܪܫܝ ܟܕ ܡܦܪܣ ܫܪܓܗ ܠܘܬܝ *Timorem suum posuit super caput meum, dum expanderet lucernam*

cernam suam supra me. לְאוֹרוֹ Cum *ad lucem* favoris et directionis *ejus*, ut Jesaj. LX, 3. Ps. LXXXIX, 16. אֵלֶךְ חֹשֶׁךְ *Ambularem* per *tenebras* adversitatum, ut supra V, 14. Jarchi: „In omnibus tenebris et adversis, quaecunque acciderunt, ego luce fruebar."

4. בִּימֵי חָרְפִּי optime vertit Hieronymus *diebus adolescentiae meae*, Symmachus, ἐν ἡμέραις νεότητός μου, Chaldaeus, בְּיוֹמֵי חֲרִיפוּתִי, quod idem plane. Nam חֹרֶף proprie est *autumnus cum hyeme* (coll. arab. خَرَفَ *decerpsit fruges* (vid. Genes. VIII, 22. Ps. LXXIV, 17. Amos. III, 15. cf. Michaelis *Supplemm.* p. 936.); hinc, quia Hebraei aliique Orientis populi ab *autumno* annum incipiebant, fiebat, ut *autumnalia*, fructus, pluviae, alia, illis πρώϊμα, *prima*, essent; vernalia, *serotina*, ὄψιμα. Hinc et fructus *praecoces* aut *primitivi* Chaldaeis sunt חֲרְפִין, quibus opposita sunt אַפִּילֵי, *serotina.* Hinc et *primitiva juventa* videtur חֹרֶף dicta esse. Per *juventutem* vero allegorice tempus suae felicitatis pristinae videtur intelligere, quum velut in aetatis flore et vigore esset. Michaeli tamen l. c. p. 939. verisimilius est, illam nomen traxisse ab *acie*, a prima *acuendi* significatione (arab. خَرَفَ), ut idem sit Graeco ἀκμή, *acies, summum, juventus,* unde ἀκμαῖος, *juvenis aetate florens.* „Sic quidem non solam significet adolescentiam, sed et juventam virilem, totumque florentissimum vitae tempus complectatur." A. Schultensio חֹרֶף est *autumnus*, *autumno vitae* autem *aetatem virilem,* suis fructibus foetam et exuberantem significari existimat. Cui sententiae tamen plura Michaelis l. c. p. 938. jure opposuit. De *autumno* et Alexandrinus videtur cogitasse, dum vertit: ὅτε ἤμην ἐπιβρίθων ὁδοὺς, nam βρίθειν et ἐπιβρίθειν dicitur *autumnus* jam maturis fructibus *onustus* veluti ac *praegravatus.* Quomodo et Olympiodorus Alexandrini verba exposuit: ὅτε πανταχόθεν ὥσπερ τὰ εὔκαρπα τῶν δένδρων,

κατε-

κατεβαρούμην τοῖς ἀγαθοῖς διὰ πάσης ὁδοῦ, τῇ τε περιουσίᾳ τοῦ πλούτου, καὶ τοῖς κατ' εὐσέβειαν πράξεσιν. Syrus חֹרֶף cepit *probri* ſignificatu, a notione verbi חָרַף, vertit enim ܒܝܘܡܝ ܚܣܕܝ *in diebus probri mei.* Et ſunt etiam inter recentiores interpretes, qui verba noſtra transferant: *quemadmodum eram in diebus, quibus probro me expoſuit* Deus, quibus intelligunt principium calamitatum et adflictionum probroſarum Iobo immiſſarum. Ita v. c. Clericus: *in diebus opprobrii mei*, i. e. tempore, quo inuſitatis calamitatibus in me immiſſis, pro ſcelerato haberi coepi. Qui ſenſus tamen a ſcopo loquentis plane eſt alienus; ut taceam refragari ei alterum hujus Verſus hemiſtichium. Melius Arabs: فِي أَيَّامِ صَلَاحِي *in diebus conditionis meae bonae ac integrae.* בְּסוֹד אֱלוֹהַּ עֲלֵי אָהֳלִי *Cum eſſet familiare Dei conſortium ſuper meo tabernaculo,* Deo mecum gratioſe, tanquam cum familiari agente. De סוֹד, *familiari et amico conſortio,* vid. not. ad Pſ. XXV, 14. Alexandrinus: ὅτε ὁ Κύριος ἐπισκοπὴν ἐποιεῖτο τοῦ οἴκου μου. Symmachus: ὁπότε περιέφρασσεν ὁ Κύριος τὴν σκηνήν μου. Syrus: ܟܕ ܡܛܠܠ ܗܘܐ ܐܠܗܐ ܥܠ ܡܫܟܢܝ *cum protegebat Deus ſuper me tabernaculum meum.* Forſan Symmachus et Syrus בְּסוֹךְ *dum ſepiret*, legerunt.

5. בְּעוֹד שַׁדַּי עִמָּדִי *Quum adhuc Omnipotens mecum* eſſet, Chaldaeus: בְּעוֹד כַּדוּן הֲוָה מֵימַר שַׁדַּי בְּסַעֲדִי, *dum erat verbum Omnipotentis in auxilium meum.* Alexandrinus: ὅτε ἤμην ὑλώδης λίαν, quod Olympiodorus ſic exponit: ὅτε τοῦ Θεοῦ ἐπισκοπῆς ἀξιοῦντος τὰ κατ' ἐμὲ, πολλὴν εἶχον τὴν ὕλην τῆς περιουσίας. In quam mentem vetus Latinus interpres: *et eſſem in abundantia magna.* סְבִיבוֹתַי נְעָרָי Cum *circum me pueri mei* eſſent, i. e. ſervi, miniſtri mei, quo ſignificatu נְעָרִים ſupra I, 15. 17. Nehem. IV, 10. 17. V, 10. 16. al. occurrit. Alii *liberos* h. l. indicari

indicari volunt, ut pingatur pater familias, natorum turba circumſtipatus. Sed eos ſi voluiſſet indicare, poetae, credo, potius dictione בְּנֵי utendum fuiſſet. Magnum famulitium ſiſtit dignitatem et opulentiam. Syrus ܟܕ ܥܠܡܐ ܗܘܐ ܢܛܪ ܠܝ ܡܫܬܡܪܢܘܬܐ ܛܠܝܘܬܝ *quum Omnipotens cingeret, cuſtodiret, juventutem meam.* Quaſi pro נְעָרַי legiſſet כְּעוּרַי. Eodem modo Chaldaeus in Polyglottis Antverpienſibus: חָזוֹר חֲזוֹר בְּיוֹמֵי עוּלֵמַי, *circum circa erat in diebus adoleſcentiae meae.*

6. בִּרְחֹץ הֲלִיכַי בְּחֵמָה *Quum lavarentur greſſus mei lacte ſpiſſo.* Deſcribit rerum omnium abundantiam, qua frueretur, quae tanta erat, ut velut pedes in lacte, prae ejus copia, poſſet abluere. בִּרְחֹץ commodius videtur intranſitive, *quum lavarentur*, reddi, quam tranſitive, *quum abluerem.* חֵמָה dictum pro חֶמְאָה eliſa tertia radicali א, ut ſupra I, 21. in יָצָתִי, vid. ibid. not. Alias enim חֵמָה eſt *ira*, cui hic nullus eſt locus. וְצוּר יָצוּק עִמָּדִי פַּלְגֵי־שָׁמֶן *Et rupes quum funderet mecum*, i. e. apud me, mecum ſ. *mihi*, ut recte Hieronymus, *rivos olei.* Rurſum olei copia ſignificatur, quaſi ut e rupe fontes oriuntur et flumina, ſic indidem rivi olei fluerent et funderentur. Sic Moſes in Cantico XXXII, 13. *Sugere fecit eum mel de petra et oleum de ſilice rupis.* In Syriaca, et quae ex ea expreſſa eſt, Arabica verſione totus hic Verſus deſideratur.

7. בְּצֵאתִי שַׁעַר עֲלֵי־קָרֶת *Quum egrederer* ex domo mea *ad portam ſuper urbe*, i. e. per urbem; ut Zephan. II, 15. כֹּל עוֹבֵר עָלֶיהָ *Omnis tranſiens per eam.* שַׁעַר *Portam*, judicii locum forum intelligit, quod in portis erat civitatum, cf. not. ſupra ad V, 4. בָּרְחוֹב אָכִין מוֹשָׁבִי *In foro paravi ſedem meam*, mihi parari jubebam ſellam, ubi ſederem, ut judici ac ſenioribus civitatis, parari ſolet. רְחוֹב non tam eſt *platea*, quam *forum* (ab *amplitudine*, רָחַב, dictum, coll. arab. رَحُبَ *amplus, ſpa-*

spatiosus locus, ܦܘܬܝܐ *area ampla*, et *subdiale spatiosum*), quod ante portas erat, vid. Nehem. VIII, 1. 3. Cf. JAHN *Bibl. Archaeologie*, P. I. Vol. I. §. 50. p. 242. Sensum longe alium expressit Syrus: ܟܕ ܢܦܩܐ ܗܘܝܬ ܠܬܪܥܐ ܘܩܥܐ ܗܘܝܬ ܘܒܫܘܩܐ ܐܝܟ ܡܣܟܢܐ ܝܬܒ ܗܘܝܬ *cum egrediebar ad portam et vociferabar, et in foro sicut pauper sedebam.* Pro כְּאֶבְיוֹן videtur כְּאֶבְיוֹן legisse.

8. רָאוּנִי נְעָרִים וְנֶחְבָּאוּ *Viderunt me pueri*, juniores, *et abdebantur*, abdebant sese, prae metu mei, aut pudore, mihi cedentes, etsi alioqui saepe senectutem contemnere soleant juniores. Jarchius haec cum praecedenti Versu connectit, hoc sensu: quum exiens ad judicium mihi sedem et suggestum parari juberem, me conspicati juniores abscondebant se, mea auctoritate et gravitate commoti. וִישִׁישִׁים קָמוּ עָמָדוּ *Ac senes adsurgebant et stabant*, mihi assurgentes adstabant. Utriusque aetatis homines me reverebantur. Syrus: ܘܩܡܘ ܣܒܐ ܘܬܡܗܘ ܒܝ *stabant senes et me admirati sunt.*

9. שָׂרִים עָצְרוּ בְמִלִּים *Principes cohibebant sermones*, bene Alexandrinus: ἐπαύσαντο λαλοῦντες, et Hieronymus: *cessabant loqui.* Tacebant me superveniente, aut sermonem aggrediente. וְכַף יָשִׂימוּ לְפִיהֶם *Et manum ori apponebant*, signum silentii et summae admirationis (vid. supra XXI, 5. Proverb. XXX, 32.), quod sapientiam Iobi verba facientis admirarentur. Sic apud Virgilium (Aeneid. II, 1.) Aenea loqui orso *conticuere omnes, intentique ora tenebant.*

10. Verba קוֹל־נְגִידִים נֶחְבָּאוּ sunt qui vertant: *ad vocem ducum*, quod attinet, *abscondebant sese;* sed potest et recte verti: *vox ducum abscondebatur*, quasi נֶחְבָּא scriptum sit; Hebraeis enim moris est, ut, ubi duo nomina diversorum generum aut numerorum junguntur, verbum subjectum cum posteriori, non cum priori conveniat,

veniat, cf. not. ad XIX, 15. Vocem abſcondebant, continebant, etiam proceres, me loquente aut praeſente. וּלְשׁוֹנָם לְחִכָּם דָּבֵקָה *Et lingua eorum palato ſuo adhaerebat* (Pſ. CXXXVII, 6. Ezech. III, 26.), ſilebant mihi cedentes, et ex ore meo pendentes.

11. כִּי אֹזֶן שָׁמְעָה *Quando auris audiebat,* intelligunt alii: de mea felicitate; alii: de mea auctoritate et ſapientia, וַתְּאַשְּׁרֵנִי, *beatum me praedicabat.* וְעַיִן רָאֲתָה וַתְּעִידֵנִי *Et oculus, qui me videbat,* auctoritatem et gravitatem meam, *mihi teſtimonium reddebat*, de mea beatitudine, me beatum exclamans. Itaque et viſu et auditione omnes beatum me teſtabantur, quicunque vel meam famam audiebant, vel me videbant. וַתְּעִידֵנִי pro וַתָּעִיד עָלַי *teſtabatur de me.*

12. Hunc ſibi honorem tantum habitum, et auctoritatem conciliatam et comparatam ſibi fuiſſe ſignificat non vana quadam opinione, ob potentiam, opes aut ambitionem; ſed quod afflictis opem ferret, iis maxime, quibus nihil aliunde opis adeſſet, in quo oſtendebat, ſe id non lucri cauſa facere, aut privati commodi; ſed quod id ex inſigni pietate faceret, quum eos ſuſciperet defendendos, a quibus nullam exſpectare poſſet remunerationem. מְשַׁוֵּעַ *Vociferans* prae oppreſſione, quum ab alio vis ei et injuria fieret. Syrus vero ܡܢ ܐܘܠܨܢܐ *ab oppreſſione* vertit, quaſi מִשּׁוֹעַ legiſſet, ſive מְשׁוֹעַ *a clamore* propter oppreſſionem ſublato.

13. בִּרְכַּת אֹבֵד עָלַי תָּבֹא *Benedictio pereuntis,* perituri, *ſuper me veniebat,* in me redundabat, q. d. is qui periclitabatur, a me liberatus mihi bene precabatur. *Pereuntem* appellat eum, qui morti propinquus erat, damnandus capitis, niſi praeſenti ei ope ſuccurſum fuiſſet, vel in quovis alio ſummo verſabatur diſcrimine. Cf. Proverb. XXXI, 6.

14. צֶדֶק לָבַשְׁתִּי וַיִּלְבָּשֵׁנִי *Juſtitiam induebam, et induebat me,* ut veſte aſſidue indui quis ſolet inter homi-

nes

nes verſaturus, ita ut ab eo non recedat, ſic mihi induimenti loco fuit juſtitia, ei exercendae et obſervandae jugiter invigilavi, unde et quemadmodum eam indui, hoc eſt, ſectatus ſum, et magno ſtudio obſervavi, ſic ea me velut induit, et ornamenti loco fuit. Sunt, qui וַיִּלְבָּשֵׁנִי referant ad poſterius hemiſtichium, ut ſit: *et induit me judicium meum tanquam pallium et cidaris.* Ita Alexandrinus: ἠμφιασάμην δὲ κρίμα ἴσα διπλοΐδι. Et Hieronymus: *et veſtivi me, ſicut veſtimento et diademate, judicio meo.* Non multo aliter Syrus: ܘܰܠܒܶܫܰܢܝ ܐܰܝܟ ܟܽܘܬܺܝܢܳܐ ܘܰܟܠܺܝܠܳܐ ܕܙܰܕܺܝܩܽܘܬܳܐ *et veſtivit me* ſcil. juſtitia *ſicut tunica et corona juſtitiae.* Arabs: وَلَبِسَنِي مِثْلَ الْمِلْحَفِ إِكْلِيلُ الْبِرِّ *veſtivit me inſtar veſtis exterioris corona juſtitiae.* Sed praeſtat, cum Jarchio וַיִּלְבָּשֵׁנִי referre ad צֶדֶק, ut reciprocetur oratio, et ſit antanaclaſis: *juſtitiam indui, et ea me induit,* ut eam ſectatus ſum, et velut me ea ornare ſtudui, ſic et me velut conſectata eſt, ut mihi ornamento eſſet ipſa, nec magis a me recederet, quam veſtis. Fuit, inquit, מִשְׁפָּטִי, *meum judicium,* aequitas, quam adminiſtrabam, כִּמְעִיל *tanquam pallium,* veſtis extima (vid. Jahn *Bibl. Archaeologie* P. I. Vol. II. p. 92.), et ideo conſpicua וְצָנִיף, *et* tanquam *cidaris* aut tiara, diadema, capitis ornamentum, vid. Jahn l. c. p. 122.

15. *Coeci* et *claudi,* quibus oculi et pedis loco Noſter ſe praeſtitiſſe ait, figurate haud dubie ſunt accipiendi, ut dicat, illis, qui in rebus ſuis nihil aut parum videbant, mentis et conſilii inopibus, viam ſe commonſtraſſe, et imbecillos, quos *claudos* dicit, roboraſſe, ſuo auxilio ſuffulciſſe et confirmaſſe. Similiter Photius *Epiſt.* 189. Τῷ ἀδικουμένῳ δίκης ἄλλος ὀφθαλμὸς γενόμενος χεῖρα ἐπίκουρον προτείνων.

16. Ver-

16. Verba וְרִיב לֹא־יָדַעְתִּי אֶחְקְרֵהוּ, plures, post Hieronymum, sic vertunt: *et caussam, quam non nesciebam, diligentissime investigavi*, in litem et caussam, quam non satis perspectam habebam, diligentius solebam inquirere, ne temere aut praecipitem ferrem sententiam, sed omnibus accurate consideratis pronunciarem. Sed rectius verba redduntur: *litem* ejus, quem *non noveram, perscrutabar*,' ignotorum quoque mihi hominum. Personae enim potius est, quam caussae; perinde ac praecedentia *miser, orphanus, periturus, vidua, caecus*. Videntur haec contra falsas criminationes, Iobo ab Eliphaso supra XXII, 6. factas, directa esse, et nostro quidem versiculo illud retundi, quod Eliphasus Nostro objecerat Vs. 8., eum potentes honorasse, pauperes vero oppressisse. Ad *personam* haec etiam retulit Arabicus interpres, quamvis sensum liberius expresserit: وَالْخَيْرُ إِلَي مَنْ لَمْ أَكُنْ أَعْرِفُ صَنَعْتُ *bonum illi, quem non noveram, feci*.

17. וָאֲשַׁבְּרָה מְתַלְּעוֹת עַוָּל *Confregi* (non brachia pupillorum, ut Eliphasus ipsum insimularat XXII, 8. 9., sed) *caninos dentes iniqui*, retundebam violentiam injustorum et rapacium hominum, quos feris comparat, quae dentibus praedam rapiunt. Cf. Ps. LVIII, 7. Proverb. XXX, 7. מְתַלְּעוֹת non sunt *dentes molares*, sed, a radice تلع *extulit se, longus fuit*, dentes *prominentes*, i. e. *canini*, observante Michaele, *Supplemm.* p. 2368. Chaldaeus, Syrus, Arabs נִבֵּי, ܢܒܗܐ, نِيَاب, quod *caninos dentes* significare, certum est. וּמִשִּׁנָּיו אַשְׁלִיךְ טָרֶף *Ac e dentibus ejus praedam extrahebam*, eripiebam, quae ille aliis rapuerat, et suis dominis restituebam.

18. וָאֹמַר *Dixi* apud me, ita mecum cogitabam, cum in tanta essem auctoritate, in tanta felicitate versarer,

rer, quae mihi ob integritatem vitae contingeret, quam magno ſtudio, et toto pectore tuebar. עִם־קִנִּי אֶגְוָע *Cum nido meo exſpirabo*, i. e. *in nidulo meo*, ut Hieronymus vertit (nam עִם ſaepius eſt *in* reddendum, ut Deut. VIII, 5. וְיָדַעְתָּ עִם־לְבָבֶךָ *ut cognoſcas in corde tuo*, vid. et Joſ. XIV, 7. Pſ. CXX, 5.); domi meae moriar tranquille et ſuaviter. *Nidum* appellat familiam et bonorum affluentiam, qua fruebatur, ſimulque conditionis ſecuritatem ac felicitatem inacceſſam, emblemate deſumto ex aquilis, in celſiſſima rupe nidulantibus. Cf. Num. XXIV, 21. Jerem. XLIX, 16. Habac. II, 9. Similiter Heſiodus Ἔργα I. Vs. 301. Βιότου δὲ τέην πιμπλῆσι καλιήν, *Ceres victu ſtipet tibi nidum.* Et Vs. 307. Ὥς κέ τοι ὡραίου βιότου πλήθωσι καλιαί, *Sint tempeſtivo ut victu nidi tibi pleni.* Senſum plane diverſum expreſſit Syrus: ܘܐܡܪܬ ܠܥܡܐ ܡܣܟܢܐ ܐܦܪܘܩ ܘܐܝܟ ܩܢܝܢܐ ܐܫܬܡܠܐ *dixi: populum pauperem liberabo, et ſicut poſſeſſio complebor.* Quaſi pro עִם־קִנִּי in hebraeo eſſet קִנְיָן מִקְנֶה. Quod tamen vix tolerabilem ſenſum dabit. Sed ܩܢܝܢܐ, quod in Polyglottis exſtat, haud dubie eſt mendum pro ܩܢܝܐ *calamus.* Non ſolum enim Arabicus interpres habet وَمِثْلَ ٱلْقَصَبَةِ أَسْتَتِمُّ, *et ſicut calamus perficiar*, verum et Ephrem expreſſe ܩܢܝܐ profert, et ſenſum hoc modo explicat: *ſicut calamus, inquit, per unius anni moras ad ſummum incrementum perducitur, ſic ego celeriter perficiar.* Videtur Syrus ſuo in codice עִם־קָנֶה legiſſe, ex quo nullus commodus ſenſus prodibit. — וְכַחוֹל אַרְבֶּה יָמִים *Et tanquam arenam multiplicabo dies*, tam multis diebus vivam, quam copioſa eſt in maris litore arena, qua ſimilitudine ad multitudinem et copiam deſignandam ſaepius utuntur V. T. ſcriptores, vid. e. c. Geneſ. XXII, 17. Jud. VII, 12.

Habac. I, 9. Simile votum eadem adhibita imagine legitur apud Ovidium *Metamorph.* XIV, 136. seqq.

> — — — *Ego pulveris hausti*
> *Ostendens cumulum, quot haberet corpora pulvis,*
> *Tot mihi natales contingere vana rogavi.*

Sed non est negligendum, quod quidam hebraeorum חול h. l. de *phoenice* ave intelligendum dicunt, quam ferunt quam diutissime vivere, per mille annos et supra. Vid. Bocharti *Hieroz.* P. II. L. VI. Cap. V. Tom. III. p. 809. seqq. edit. Lips. Ac si Iobus id significet, quod proverbio jactatur apud Graecos, *se Phoenicis annos victurum* (ἦν μὴ Φοίνικος ἔτη βιώῃ, vid. Erasmi *Adagia* Chiliad. II. Cent. I. No. 57.) Certe et prius hemistichium, *cum nido meo moriar*, apprime convenit phoenici, quem senescentem Plinius et alii tradunt casia thurisque surculis constructum nidum replere odoribus et super emori. Itaque et Masora parva ad h. l. notat, וכחול bis inveniri, sed in duabus diversis significationibus; hinc quum Genes. XXII, 17. pro *arena* sumatur, hic *phoenicem* sonabit. Et Orientales, s. Naardensis Academiae ad Euphratem doctores, Kimchius observat hic legisse חול cum Schurek, ut nempe distinguerent a voce חול *arenam* significante. Phoenicem arborem, i. e. palmam, quam itidem diutissime vivere testantur veteres (vid. Bochart. l. c. p. 813.), intellexit Alexandrinus, qui hunc Versum sic vertit: εἶπα δὲ, ἡ ἡλικία μου γηράσει ὥσπερ στέλεχος Φοίνικος πολὺν χρόνον βιώσω. Vocabulum στέλεχος, O. G. Tychsen in Commentario ad *Physiolog. Syr.* a se edit. p. 98. quidem pro glossemate habet, ut et Alexandrinus de phoenice ave cogitasse putandus sit. Verum non aliter ac nos Graeca legimus, jam legit vetus Latinus, qui *sicut arbor palmae* posuit Hinc Hieronymus: *et sicut palma multiplicabo dies.* Sed usitatam nominis חול significationem expressit Chaldaeus: וְהֵיךְ חָלָא אַסְגֵי יוֹמַיָא, *et sicut arenam multiplicabo dies.* Nec non Syrus:

ܘܐܡܪܬ

ܘܐܝܟ ܚܠܐ ܕܝܡܐ ܐܣܓܐ ܝܘܡܬܝ *et sicut arenam maris multiplicabo dies meos.* Plura vid. in Guil. Ern. Tenzelii *Dissertat. de Phoenice ave contra Fellum,* Viteberg. 1682. repetita in *Thesauro Theolog. philolog.* T. I. p. 559. seqq.

19. Sunt, qui hunc Versum et proximum per praeteritum exponant: *erat mea radix aperta* et quae sequuntur. Sed videntur hi tres versiculi (18. 19. 20.) cogitationem Iobi exprimere: dum in felicitate esset; et hoc quidem Versu et sequenti caussas afferre, cur sibi persuaderet duraturam et perlaturam hanc sibi felicitatem, quod stabilitatis non obscura signa videret. שָׁרְשִׁי פָתוּחַ אֱלֵי־מָיִם *Radix mea, inquam, aperta,* exposita *ad aquas,* aquis, et irriguo humori, arboris more. *Radix aperta* dicitur, quae humorem transmittit, ut arbor semper floreat, opposita radici obturatae, quae humorem non transmittit ad truncum et ramos, unde arbor exarescere cogitur. Syrus: ܫܪ̈ܫܝ ܣܝܡܝܢ ܥܠ ܡܝ̈ܐ *radices meae positae sunt ad aquas.* וְטַל יָלִין בִּקְצִירִי *Et ros pernoctat in ramo meo.* Recte et apte dicit *pernoctat,* quod ros noctu decidat. Ut arbor, cujus radices ad aquas patent, et ab aquis vicinis alimentum abunde suscipit, non potest non feliciter succrescere, praesertim si desuper etiam ramis ros advenerit, et inferne, et superne nutrita; sic ego mecum reputabam me perpetua hac felicitate fruiturum, quum mea integritas mihi favorem divinum conciliaret et augeret. קָצִיר h. l. est *ramus,* ut supra XIV, 9. Ps. LXXX, 12.; non *messis,* ut supra V, 5., quae h. l. pro *segete* messi destinata capienda foret. *Messis* significatum veteres omnes exprimunt. Alexandrinus: *καὶ δρόσος αὐλισθήσεται ἐπὶ τῷ θερισμῷ μου.* Hieronymus: *ros commorabitur in messione mea.* Chaldaeus: וְטַלָּא יְבִית בַּחֲצָדִי *et ros morabitur in messe mea.* Sensum paullo diversum exhibet Syrus, qui etsi et ipse קָצִיר pro *messe* sumat, nomini טַל tamen Chaldaici טְלָל notionem tribuit,

 quod

quod cum hebraico צֵל, *umbra*, convenit. Ita enim ejus verba sonant: ܘܒܛܠܠܐ ܢܒܘܬ ܘܒܚܨܕܐ ܐܬܩܪܐ *in umbra pernoctabit, et in messe vocabor.* Videtur hunc locum de resurrectione intellexisse, ut plures veteris ecclesiae doctores. Certe ܚܨܕܐ Ephrem explicat ܦܘܪܥܢܐ *praemia* pietatis et recte factorum. Verba syriaca duo priora Arabs magis accommodate ad hanc seriem reddidit فِي ٱلظِّلَالِ أَهْجَعُ, *et in umbra dormiam.* Sepulchrum intellexit.

20. כְּבוֹדִי חָדָשׁ עִמָּדִי *Gloria mea nova* est *mecum*, apud me, i. e. subinde in dies renovatur; tantum abest, ut imminuatur aut cesset mea auctoritas, et honos, qui mihi habetur ab omnibus, ut in dies magis ac magis augescat et identidem innovetur. Syrus ܐܬܬܚܕ ܥܡܝ, et Arabs: فَقَدْ أُخِذَ شَعْبِي, *apprehensus est populus meus*, quod hebraice esset נֶאֱחַז עַמִּי, quod vix sensum commodum praebeat. וְקַשְׁתִּי בְּיָדִי תַחֲלִיף *Et arcus meus in manu mea immutat*, innovabit, robur scilicet, כֹּחַ, novum subinde robur resumit, velut revirescit. Nam ab arbore metaphora desumta est, quae nutrita revirescit, cf. supra XIV, 7. Jes. XL, 31. *Arcu* maxime veteres pugnabant, ideo numquam remissus arcus pro robore et potentia perpetuo vigente sumitur.

21. Redit ad describendam auctoritatem suam, in qua erat apud omnes, de qua supra coeperat dicere. לִי־שָׁמְעוּ וְיִחֵלּוּ *Me audiebant et exspectabant*, me omnes attente audiebant, exspectantes ut loquerer, meam sententiam et consilium avide exspectantes. וְיִדְּמוּ לְמוֹ עֲצָתִי *Et silebant ad consilium meum*, cum silentio et taciturni meum exspectabant consilium, quod illis darem.

22. אַחֲרֵי דְבָרִי לֹא יִשְׁנוּ *Poſt ſermonem meum non iterabant,* ſcil. ſermonem, non audebant quicquam reponere iis, quae eram loquutus, ſed dictis meis plane acquieſcebant. Hieronymus: *verbis meis addere nihil audebant,* quaſi vel correcturi aliquid, vel meliora prolaturi. Syrus: ܡܢ ܦܬܓܡ̈ܝ ܠܐ ܛܥܘ *a verbis meis non aberrarunt.* וְעָלֵימוֹ תִּטֹּף מִלָּתִי *Et ſuper eos ſtillabat ſermo meus,* erat illis velut pluvia, tam gratus, ut ſiccitatis aut aeſtus tempore hominibus, aut plantis, aut ſegetibus imber et ros. Sic *ſtillandi* verbum pro ſalubria ac utilia proloqui dicitur Deut. XXXII, 2. Mich. II, 6. Amos. VII, 16. Syrus ܘܠܗܘܢ ܒܣܡܐ ܡܠܬܝ *et iis unguentum* erat *ſermo meus.*

23. וְיִחֲלוּ כַמָּטָר לִי *Et exſpectabant tanquam pluviam me,* i. e. mea verba, meam ſententiam et conſilium. Declarat quod tertio abhinc verſu dixerat, לִי־שָׁמְעוּ וַיְחֵלּוּ. Tam avide meum conſilium exſpectabant, quam pluvia ſolet exſpectari, cum fruges primum ſunt ſeminatae. Generale enim *pluviae* nomen, מָטָר, h. l. ſpeciatim de *pluvia priore,* quae Hebraeis יוֹרֶה aut מוֹרֶה dicitur, deciditque autumno, poſt factam ſementem, granis recens humo mandatis (vid. Michaelis *Supplemm.* p. 1161.), capiendum eſſe, arguit alterum hemiſtichium. וּפִיהֶם פָּעֲרוּ לְמַלְקוֹשׁ *Et os ſuum aperiebant* tanquam *ad pluviam ſerotinam,* perinde ore hiabant exſpectantes quid dicerem, ut hiat terra ſub meſſem, aut hiant agricolae ſummo aeſtu et ſiccitate pluviam exſpectantes, quum ſegetes ea maxime indigent. מַלְקוֹשׁ eſt *pluvia ſerotina ſ. verna,* quae Martio maxime et Aprili menſe cadit, qua fruges ſeu ſegetes antequam matureſcant, rigantur. Vid. Michaelis l. c. p. 1460. et not. noſtr. ad Deut. XI, 14. Syrus ܘܦܘܡܗܘܢ ܦܬܚܘ ܐܝܟ ܕܠܡܠܩܘܫܐ, quae verba

Arabi-

Arabicus interpres clarius reddidit: وَأَفْوَاهَهُمْ تُغْرُوهَا مِثْلُ ٱلَّذِي يَطْلُبُ ٱلرَّبِيعَ *os ſuum aperiunt tanquam qui expetit pluviam vernam.* Similes imagines ad ſignificandos utiles ſermones doctrinasque ex Arabum poetis protulit A. Schultens ad h. l. Ita v. c. Haririus Conſeſſu II. أَسْتَسْقِي ٱلْوَبْلَ وَٱلطَّلَّ *rigari cupiebam ab imbre et rore*, i. e. a nemine non doctrinae et ſapientiae praecepta expetebam.

24. אֶשְׂחַק אֲלֵיהֶם לֹא יַאֲמִינוּ Si forte *arriſerim eis, non credebant,* tanta meae gravitatis verecundia illis erat, ut, ſi forte nonnihil detraherem de ſeveritate mea, vix credebant illud, nec de ſua erga me reverentia quicquam remittentes ſibi ſumebant audaciam, ſicut alioqui familiaritas potenti parit contemtum. Pro לא in pluribus codicibus extat וְלֹא. Sane *Vau* ſaepe inſervit indicandae apodoſi, ſi praeceſſerit particula conditionalis, aut expreſſa, aut ſubaudienda; vid. Vs. ſeq. Poſterius hemiſtichium, וְאוֹר פָּנַי לֹא יַפִּילוּן *et lucem vultus mei non dejiciebant,* plerique ita intelligunt: ubi illis arriſi, haud tamen propterea efficiebant, quo minus me eis hilarem praeberem, atque me ne vel minima in re contriſtarent, ſedulam operam dabant. Vel: numquam contrahendae frontis cauſſam praebebant, ſollicite caventes, ne mihi graves eſſent, aut crearent moleſtiam. Ita אור פָּנִים erit *ſerenitas, hilaritas,* ut Proverb. XVI, 15. בְּאוֹר־פְּנֵי־מֶלֶךְ חַיִּים *in luce vultus regis,* i. e. cum vultum hilarem exhibet, eſt *vita.* Sed h. l. *lumen vultus* potius ſignificare videtur *gravitatem,* quae hominem velut illuſtrem ac conſpicuum reddit, quaſi diceret: non propterea vultum meum revereri et me obſervare deſinebant, non ideo ab illis cadebat lux mei vultus. Quem ſenſum et videtur Hie-

Hieronymus expressisse, qui vertit: *et lux vultus mei non cadebat in terram*, i. e. non vilis fiebat. Chaldaeus: וּקְלַסְתּוֹר אַפַּי לָא אִסְתַּכְּלוּן *et splendorem faciei meae non intuebantur.* In alia omnia abit Syrus: ܘܒܢܘܗܪܐ ܕܐܦܝ ܠܐ ܢܗܠܟܘܢ *et in luce vultus mei non incedunt.*

25. Verba אֶבְחַר דַּרְכָּם, *eligebam viam eorum*, plures, post Jarchium, sic intelligunt: eligebam quod illos facere oporteret, et qua se ratione deberent gerere; ego seligebam illis rationem et institutum, quod sequerentur. Sed melius, ut in praecedente versiculo, subaudita particula אִם, *si*: *si quando eorum viam eligerem*, i. e. si visum esset mihi ad eos ire, cum iis versari, esse in eorum consortio ac illis velut familiaris, וְאֵשֵׁב רֹאשׁ *sedebam caput*, illi tamen solitum honorem mihi deferentes, semper me in capite collocabant, et summo ponebant loco, sive primum inter discumbentes. *Et* וְאֶשְׁכּוֹן כְּמֶלֶךְ בַּגְּדוּד *commorabitur*, versabar inter illos *tanquam rex in turma*, circumdatus undique et stipatus suo exercitu circumstante, qui in eum undique oculos conjicit, eum suspiciens ac venerans. כַּאֲשֶׁר אֲבֵלִים יְנַחֵם *Ut qui lugentes consolatur*, quem omnes audiunt attentissime, a cujus ore omnes pendent, ita et me omnes ut lugentium consolatorem admirabantur et colebant.

Cap. XXX.

1. וְעַתָּה שָׂחֲקוּ עָלַי *At nunc*, vice rerum longe mutata, *rident me.* Verbum שָׂחַק sequente אל, in bonam partem dicitur, ut supra XXIX, 24., et cum על, *super, adversus*, in malum, pro *subsannare*, et *illudere*, cf. Ps. LII, 8. 2 Paral. XXX, 10. צְעִירִים מִמֶּנִּי לְיָמִים *Minores me quoad dies*, me natu minores; quibus non sunt Bildadus et Zopharus intelligendi, sed in universum omnes, qui ei in hac calamitate insultabant, et eum vilipen-

pendebant, qui ante ſummo, ut dixit, honore affecerant. Ut ergo ſuam infelicitatem exaggeret, vilitatem hujuscemodi hominum, a quibus nunc rideatur et ſpernatur, varie amplificat. אֲשֶׁר־מָאַסְתִּי אֲבוֹתָם לָשִׁית עִם־כַּלְבֵי צֹאנִי *Quorum patres averſatus ſum ponere cum canibus gregis mei*, quorum patres ne dignatus quidem fuiſſem prae eorum vilitate praeponere cuſtodiendis gregum meorum canibus. Cf. Bocharti *Hieroz.* P. I. L. II. Cap. LVI. p. 787. ſeq. edit. Lipſ. Quod ſi tales eorum patres fuerant, quid de filiis ſentiendum? Verbo שִׁית h. l. cum עִם conſtructo ſunt, qui non *praefecturam canum*, ad quam deſignandam עַל opus fuerit, ſed *conſortium* et *ſodalitium* ſignificari putent, in hunc ſenſum: quos ne canibus quidem gregis mei inſerere, ac quaſi ſocios et aequales addere dignabar. Sed recte A. Schultens: „Meo judicio שִׁית עִם, *ponere cum*, vivente lingua, non potuit non ſaepe uſurpari pro *apponere, addere inſpectorem*, ſimilibusque.“ Hieronymus tamen: *quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei*, i. e. quos non dignabar eo habere numero ac pretio, quo paſtoritios canes. Chaldaeus: דִּי רַחֵיקִית אֲבָהָתְהוֹן לְשַׁוָּאָה עִם כַּלְבַיָּא נָטְרֵי עָנִי *Quorum patres abjeci ut ponerem eos cum canibus cuſtodientibus oves meas.* Syrus: ܐܝܠܝܢ ܕܐܢܐ ܐܒܗܝܗܘܢ ܣܢܝܬ ܘܠܐ ܚܫܒܬ ܐܢܘܢ ܥܡ ܟܠܒܐ ܕܥܢܝ *illi, quorum ego patres ſprevi, et quos non reputavi cum canibus gregis mei.* Alexandrinus: οὓς οὐκ ἡγησάμην ἀξίους εἶναι κυνῶν τῶν ἐμῶν νομάδων.

2. Nec tantum viles et me inferiores ſunt, ſed etiam invalidi et inutiles prorſus, גַּם כֹּחַ יְדֵיהֶם לָמָּה־לִּי *Et vis manuum eorum ad quid mihi?* i. e. cui mihi ſit uſui? In altero hemiſtichio negotium faceſſit interpretibus nomen כֶּלַח cui quum ſupra V, 26. *ſenectutis* ſignificatum tribuant, noſtra verba ſic vertunt: *ſuper illos perit ſenectus* (ita Chaldaeus: עִלָוֵיהוֹן הוּבַד סוֹף), quod vel ita explicant: deſtituuntur omni prudentia, qua ſenes

ſolent

ſolent pollere, et qua poſſem ab eis juvari; vel, per hypallagen: *pereunt ſenio*, i. e. tam debiles ſunt prae ſenio, et defecti viribus, ut prope periiſſe videantur. Quod forſan Hieronymus ſpectavit, qui vertit: *vita ipſa putabantur indigni.* Sed vidimus ſupra V, 26., כֶּלַח potius *integritatem* ſignificare, et hoc quidem loco, quum nomini כֹּחַ reſpondeat, *virium integritatem*, vim vegetam, et robur inexhauſtum ſignificabit. Quem ſenſum inter veteres Syrus expreſſit: ܕܥܠܝܗܘܢ ܐܒܕ ܟܠܗ ܚܝܠܐ *ſuper quibus omne robur periit.* Arabs: نَفِدَتْ جَمِيعُ ٱلْعَظَمَةِ *evanuit omne robur.* Alexandrinus: ἐπ' αὐτοὺς ἀπώλετο συντέλεια. Forſan pro כֶּלַח legit כָּלָה cum He. Symmachus: ἀπώλετο αὐτοῖς πᾶν τὸ πρὸς ζωήν.

3. Pro בְּחֶסֶר, *egeſtate*, ſ. prae egeſtate, in pluribus codicc. et libris editis a Kennicotto et de Roſſio indicatis legitur בְּחֶסֶד, ſenſu quidem minime inepto, ſi חֶסֶד in malam partem, pro *opprobrio* ſumas (vid. not. ſupra ad VI, 14.), ut Proverb. XIV, 34. capiendum. Sed veteres omnes בְּחֶסֶר, cum Reſch exprimunt. Alexandrinus: ἐν ἐνδείᾳ. Hieronymus: *in egeſtate.* Chaldaeus: בְּחוּסְרָנָא *in penuria.* In Syriaca et Arabica verſione integer hic Verſus cum proximo deſideratur. גַּלְמוּד (collective capiendum) plerique *ſolitarii* ſignificatione ſumunt, ut ſupra III, 7., hoc ſenſu: ſolitarii degunt prae egeſtate, hominum conſpectum fugientes, in ſylvis et deſertis, ut ſequitur, latitantes. Veteres ad ἀτεκνίαν referebant. Alexandrinus: ἄγονος, quod Heſychius ἄτεκνος interpretatur. Hieronymus: *ſteriles.* Chaldaeus: דְּלָא וְלַד הֲוָן *ſine filiis erant.* Sed quum جَلْمُود *ſaxum durum et glabrum* ſit, poſſis h. l. exſiccatos, omni vigore et vi deſtitutos, prae fame, intelligere. A. Schultens in *Animadverſſ. philolog.* A. 1708. editt. גַּלְמוּד proprie *durum* notare putat, *durum* vero vult

vult accipiendum esse vel pro *misero* in genere, vel pro *fame presso*, quomodo Arabes hominem miserum et adversitatibus laborantem قسيّ, *durum*, vocant, nec non شديد; hominem etiam fame pressum *durum* vocant, et famen *duritiem*, شدّة; et قسر *fames* a قسر *durum esse*. — הַעֹרְקִים צִיָּה *Qui fugiunt in siccitatem*, i. e. in terram aridam, inviam ac desertam, ut supra XXIV, 19. Alexandrinus: ἀνύδρου, (Matth. XII, 43.). Chaldaeus: בְּאַרְעָא צַחְיָא *in terram aridam* (fugientes). Hieronymus: *qui rodebant in solitudine*, scil. sylvestres atque ferinos cibos, in quibus comedendis plus laboris, quam voluptatis et alimenti. Cepit verbum עָרַק *rodendi* notione, quam utique obtinet in Arabica et Syriaca dialecto, cf. infra Vs. 17. Huic tamen loco aptior est altera verbi arabici عرق significatio, *abiit* in aliam terram, *aufugit*, quae ipsa et Aramaeis valde est usitata. Eandem Alexandrinus expressit, qui Φεύγοντες posuit. Ante צִיָּה est אֶל, *ad* subaudiendum, itidemque ante posterius hemistichium אֶמֶשׁ שׁוֹאָה וּמְשׁוֹאָה, *in desolationem et vastitatem pridem* factam, i. e. in loca a longo jam tempore devastata, horrida et ruinis squalentia, procul ab hominum conspectu. אֶמֶשׁ plerique *tenebras* significare volunt, quas illi sectarentur sese abdentes, vel in noctis tenebris, vel in opacis nemoribus. Ita Chaldaeus חֲשׁוֹכָא הֵיךְ רוּמְשָׁא (fugientes in terram) *tenebricosam sicut vespera*. Michaelis in *Supplemm.* p. 102. h. l. *agrum* vertendum existimat, collato Syriaco ܐܡܫܐ, *ager*; etsi ipse observet, incertam esse hanc significationem, utpote quae Schindleri sola auctoritate nitatur. Sed quum reliquis quatuor locis (Genes. XIX, 34. XXXI, 29. 42. 2 Reg. IX, 26.) אֶמֶשׁ *heri* denotet, plane ut Arabicum أمس, videtur

videtur h. l. per metonymiam pro *tempore praeterito, retro*, dictum esse. Alexandrinus: (φεύγοντες) ἐχθὲς συνοχὴν καὶ ταλαιπωρίαν. Hieronymus: *squalentes calamitate et miseria.*

4. De מַלּוּחַ copiose et docte disputavit Bochartus *Hieroz.* P. I. L. III. Cap. XVI. Tom. II. p. 223. edit. Lipf. Ostendit, idem esse, quod Syris ܡܠܘܚܐ dicitur, i. e. *salsuginosam plantam*, quae Graecis ἅλιμον, a מֶלַח *sal*, plane ut Graecum nomen ab ἅλς, *sal*, deductum. Testis est Aben-Beitar, celebris ille Arabum Medicus et Botanicus, qui asserit Graecorum ἅλιμον a populo Syriae vocari ملوخ, esse vero arbustum, ex quo fiunt sepes, rhamno simile, quod caret spinis, et folio simili oleae, sed latiori, et crescere ad litora maris et circa sepes. Addit, ejus arbusti summitates comedi, cum sint recentes. Et pauperum praesertim cibum esse, atque ab iis colligi apparet ex hoc Athenaei loco (IV, 16.) a Bocharto allato: *E Pythagoricis forte quidam pauperes* ἅλιμα τρώγοντες, καὶ κακὰ τοιαῦτα συλλέγοντες, *halima comedentes, atque ejusmodi ingrata colligentes.* Similiter Lucanus Lib. VI. miseros homines describit. Ibi enim Caesar prope Dyrrhachium in summa fame

— — *Cernit miserabile vulgus*
In pecudum cecidisse cibos, et carpere dumos,
Et morsu spoliare nemus. — —

עֲלֵי־שִׂיחַ *Iuxta*, apud, *virgulta*, ad sepes. עֲלֵי *Iuxta, prope*, ut supra VI, 5. Genef. XLIX, 17. 22. Proverb. VIII, 2. Plane arbitrario Michaelis in *Commentat. de Troglodytis Seiritis et Themudaeis* §. VI. in *Syntagm. Commentatt.* P. I. p. 198. et in *Supplemm.* p. 1511. מַלּוּחַ *sapidum* significare contendit, et מַלּוּחַ עֲלֵי־שִׂיחַ esse *sapidos virgultorum et fruticum ramos*, extremos ac molliores, quos ad cibum ab Hylophagis adhibitos esse, ex Artemidori periplo maris Erythraei narrat Diodorum

dorum Siculus L, III. c. 31. Similiter Hieronymus: *decerpentes ſapida in fruticibus.* Opinatur autem Michaelis, Iobum noſtro loco dedecus troglodyticae ſtirpis exprobrare Idumaeis, ex quibus eſſet Eliphazus, utpote Themanita. In ſimilem cogitationem jam ante Michaelem inciderat Isaac. Vossius, qui in *Diſſertatt. de Septuaginta Interpretibus* (Hagae Comit. 1661. 4.) p. 63. hoc loco Iobum ait „deſcribere egeſtatem iſtorum Arabum, qui ſinum Arabicum accolebant, quique propterea quod in ſpecubus viverent, Erembi et Troglodytae vocabantur, aeque ac alii illi Troglodytae, qui oppoſitam ſinus Arabici oram tenebant." Sed nulla eſt cauſa, cur Iobum de Troglodytis cogitaſſe credamus, quum omnia, quae ad vilitatem ſuorum adverſariorum exaggerandam hoc loco afferat, in homines quosvis inopia et fame viliſſimos et contemtiſſimos quadrent. Oedmann in *Obſervatt. miſcellann. ex Hiſtor. Nat. ad S. Scripturae interpretat.* pertinentibus, P. III. Cap. XI. p. 91. ſeqq. verſ. teuton. מַלּוּחַ עֲלֵי־שִׂיחַ *ſalſuginem ſuper virgultis* vertit; intelligitque rorem ſalſuginoſum, quo in Arabiae et Tatariae deſertis virgulta perfundi ſcribunt aliqui eorum, qui oras illas adiere. Rore vero illo ſalſuginoſo ſummitates virgultorum ſapidas reddi exiſtimat. Sed prorſus ſupervacaneae ſunt ejusmodi conjecturae, quum מַלּוּחַ *halimum* ſignificare, et linguarum cognatarum uſu, et res ipſa demonſtret, ut vidimus. Nec leve pondus huic ſententiae accedit Alexandrini interpretis auctoritate, qui *οἱ περικυκλοῦντες ἅλιμα ἐπὶ ἠχοῦντι* vertit. Sed pro *περικυκλοῦντες* Ludov. Cappellus in *Nott. Critt.* ad h. l. (*Opp.* p. 455.) monet in aliis codd. melius ſcriptum eſſe *περικλῶντες*, *frangentes*, „niſi forte," addit, „qui *περικυκλοῦντες* reddiderunt, legerunt הַקִּיפִים pro הַקֹּטְפִים, nam הִקִּיף eſt *circuire.*" Quod עֲלֵי־שִׂיחַ *ἐπὶ ἠχοῦντι* vertit, inde haud dubie factum, quod nomini שִׂיחַ ſignificationem *φθόγγος*, *ſermo*, *ſonus* tribuit. Ἠχοῦντα autem Chryſoſtomus interpretatur *φάραγγας καὶ πετρώδη*, quia *εὔηχοι οἱ τοιοῦτοι τόποι.* Iſaac. Voſ-

Voſſius l. c. *ἐπὶ ἠχοῦντι* ſignificare ait *in reſonanti litore*, i. e. ad mare. Symmachus: *ἀποκνίζοντες φλοίους φυτῶν.* Chaldaeorum unus: דְתָלְשִׁין חוּבֵי חוּלָף עִסְבֵּי מֵיכְלָא *Qui evellunt urticas pro herbis in cibum ſuum.* Chaldaeorum alter pro מַלּוּחַ legit מִלּוּחַ *e tabula*, ac ſi de iis agatur *μυστικῶς*, דִשְׁבְקִין פִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא מִן לוּחַ לִבְּהוֹן *qui dimittunt verba legis e tabula cordis ſui.* Mirandum eſt, praetermiſiſſe Michaelem hunc interpretem laudare conjecturae a ſe factae in *Supplemm.* p. 1423. patronum. Illic enim, „mutatis punctis," inquit, „legere mallem מִלּוּחַ, *qui ex tabulis* petrarum avide decerpunt *folia virgultorum.* Tabulas intelligo nuda ſaxa, in tabularum ſaepe modum in petris ſibi invicem impoſita." — וְשֹׁרֶשׁ רְתָמִים לַחְמָם *et radix geniſtarum panis*, cibus *eorum* eſt. רֹתֶם eſſe *geniſtam*, arabice رَتَمٌ dictam, poſt A. Schultenſium ad h. l. probatum pluribus a Celsio in *Hierobot.* P. I. p. 246—50, et ab Oedmanno, l. c. P. II. Cap. VIII. Cf. Forskalii *Floram Aegyptiaco-Arabicam* p. 216., ubi quae de hac planta dicta ſunt, integra deſcripſit Michaelis in *Supplemm.* p. 2270. Planta in locis deſertis et campis arenoſis Aegypti et Arabiae frequens, altitudine fruticuli. Radix perquam amara; decoctum bibunt Arabes dolore cordis (hypochondria) laborantes. „Vitae pauperrimae," ait Forskalius l. c., „ſymbolum eſt Iob. XXX, 4., et hominis in deſerto palantis, cui nullum ſupereſt alimentum, niſi hujus radicis, quam Arabum nemo guſtare cupit propter amaritiem." Alexandrinus: *οἵτινες ἅλιμα ἦν αὐτῶν τὰ σῖτα.* Eſt autem *ἅλιμον* (non *ἄλιμον*) fruticetum, cujus folia devorata famem ſedant atque compeſcunt, unde illi nomen. Alius Graecus interpres: *οἱ δὲ ῥίζας ξύλων ἐμασσῶντο ὑπὸ λιμοῦ μεγάλου.* Symmachus: *καὶ ῥίζα ξύλων ἀγρίων ἡ σίτησις αὐτῶν.* Hieronymus: *et radix juniperorum erat cibus eorum.* Chaldaeus uterque vocem poſuit cum hebraea prorſus convenientem, רְתָמִין et רִתְמָא, quam Judaei *juniperum* interpre-

pretantur. Sunt, qui לְחָמָּם *ad calendum* f. *calefaciendum ſe* exponant, ut Jeſ. XLVII, 16. אֵין־גַּחֶלֶת לַחְמָם *pruna ad calendum.* Ita et Oedmannus l. c., exiſtimans, pauperes accenſis radicibus geniſtae corpora calefeciſſe. Quid vero opus erat, ad hoc radices effodere, quum faciliori labore ramis, vel ipſa ſtirpe uti potuiſſent? Cf. quae in hanc ſententiam J. D. Michaelis monuit in *Biblioth. Orient. Nova* P. V. p. 45.

5. מִן־גֵּו יְגֹרָשׁוּ *E medio* ſcil. urbis, vel hominum, ex hominum conſortio, *pellebantur.* Hebraicum גֵּו alias *tergum* et *corpus* ſignificat (vid. Proverb. X, 13. XIX, 29. coll. femin. ſupra XX, 25.), quae ſignificatio hic non quadrat, nam quod nonnulli exponunt *de corpore*, ſcilicet *urbis*, durius eſt; ſed Chaldaicum et Syriacum גַּו *medium* ſignificat, et Arabicum جو denotat *partem interiorem domus,* aut rei cujuscunque, quae ſignificatio hic apprime convenit. Dicunt et Latini *pellere e medio* (Cicero in Officc. III, 8.). Pellebantur ut ignavi et inertes ac deſidioſi, vel: prae egeſtate omnibus contemti aufugere in ſylvas cogebantur, quod eos puderet prae ſordibus et ſqualore inter homines verſari. Hinc Alexandrinus: *ἄτιμοι καὶ πεφαυλισμένοι.* יָרִיעוּ עָלֵימוֹ כַּגַּנָּב *Clamabant* homines *ſuper eos ut ſuper furem;* fures ſi deprehenſi fuerint, contra eos omnes vociferantur, et ejiciuntur cum ignominia ex hominum conſortio. Cappellus l. c.: „Gallice diceremus: *Tout le monde crioit après eux comme après un larron.* LXX. *ἐπανέστησάν μοι κλέπται, inſurrexerunt in me fures.* Acceperunt יָרִיעוּ quaſi ſignificationem haberet a רֵעַ, *ſocius*, quaſi ſenſus eſſet, *conſociati ſunt.* Gallice: *ils ſe ſont aſſociez, liguez, attroupez.* Deinde pro עָלֵימוֹ legerunt עָלַי, *contra me*, et הַגַּנָּב pro כַּגַּנָּב." Hieronymus integrum Verſum ſic reddit: *Qui de convallibus iſta rapientes, cum ſingula reperiſſent, ad ea cum clamore currebant.* גֵּו *Medium* vel intellexit convallium f. torrentium, de quibus

Vs.

Vs. ſqu., vel legit גַּי; *vallis*, quod ipſum de Roſſi in codice ſuo 596. reperit, et antea jam Doederlein putavit, גַּר non differre a גַּיא, *vallis*, qui noſtrum verſiculum ſic eſt interpretatus: *Quodſi valle expelluntur*, coguntur e vallibus prodire propter famem; *ſuper eos clamatur tanquam ſuper fures*, convocatur vulgus, ſicut fit ſub impetum latronum. Verbum גֹּרַשׁ Hieronymus cepit de *evulſione* radicum juniperi Vs. 4. Magis a textu hebraeo recedit Syrus: ܘܒܚܛܘܦܝܐ ܢܦܩ ܥܠܝܗܘܢ ܐܝܟ ܓܢܒܐ, *et cum violentia proſilit contra eos quaſi fur*. Deeſt Subjectum, quod vocant, exciditque prioris hemiſtichii interpretatio, quae nec in Arabica translatione reperitur.

6. עֲרוּץ, ſive ut in libris non paucis ſcriptum, עֲרוֹץ, hoc ſolo loco occurrens, a verbo עָרַץ *formidavit* (vid. infra XXXI, 34), videtur notare *locum horridum*, מָקוֹם שֶׁיִּפְחַד אָדָם לָרֶדֶת אֵלָיו *locum ad quem deſcendere timent*, ut Aben-Eſra ait. De נְחָלִים, *convallibus*, vid. not. ad VI, 15. Significantur loca deſerta et inculta, horridos inter montes, ſaxeasque crepidines, quae jure merito *horrida torrentium* ſ. *convallium* dicuntur, qualia ſubire timent alii homines ob profunditatem et aſperitatem, iſti vero ex hominum conſortio expulſi ſubire nihil reformidant, ut ibi lateant. Dilutius, quod Michaelis in *Supplemm.* p. 1975. collato arabico عَرْض et عِرَاض *latus*, et عَرْض *denſa et umbroſa vallis*, dedit: *habitant in latere vallium*. Hieronymus: *in deſertis habitabant torrentium*, ad quam interpretationem Cappellus: „Incommode dicitur *deſerta torrentium*; neque עָרוּץ ſignificat *deſertum*, ſed locum potius *praeruptum*, ac *confragoſum* (nam עָרַץ eſt *confringere*, *conterere*, unde Graecum ἀράσσω), qualia ſolent eſſe in lateribus torrentium et convallium.“ Chaldaeus: בִּתְקוֹף פַּצִּידֵי נַחְלַיָּא *in firmitudine alveorum torrentium*, hoc eſt, ἐν πετρώδεσι χει-

χειμάῤῥων, in saxosis et praeruptis locis torrentium. Quod ipsum et Syrus videtur voluisse, dum vertit: ܒܥܘܫܢܐ ܕܢܚܠܐ, *in fortitudine torrentium.* לִשְׁכֹּן, *Ad habitandum*, plerique pendere a Versu superiore existimant, ut sit: e medio ejecti fugiebant, *ut habitarent* in horridis torrentium. Sed potest et recte verti: *habitandum est* eis, ut ל saepe *necessitatem* infert, v. c. Deut. IV, 2. לִשְׁמֹר *observandum est* vobis; 1 Paral. XV, 2. *non est* לָשֵׂאת *portanda arca Dei*, nisi a Levitis. Cf. Storrii *Observatt.* p. 422. seq. (בְּ) חֹרֵי עָפָר וְכֵפִים *In foraminibus terrae et rupium*, in terrae et petrarum cavernis. Alexandrinus hunc Versum aequo brevius reddidit: *ὧν οἱ οἶκοι αὐτῶν τρώγλαι ἦσαν πετρῶν.*

7. בֵּין־שִׂיחִים יִנְהָקוּ *Inter virgulta rudunt* prae miseria, fame, aut aliis coeli aut loci injuriis. Hieronymus *clamare* in bonam partem intellexit, vertit enim: *qui inter hujuscemodi laetabantur*, scilicet quod loca inter arbores sylvarum invenissent, ubi latitarent, et quae illis umbrae essent et receptui. Sed verbum נָהַק et ei cognata, נָאַק (supra XXIV, 12.), et אָנַק (Jerem. LI, 52. Ezech. XXVI, 15.), nonnisi in malum, de clamore ob dolorem, usurpatum reperitur, cf. supra VI, 5. Alexandrinus: *ἀνάμεσον εὐήχων βοήσονται.* Hic שִׂיחִים eodem modo reddidit, quo Vs. 4., significatione *sonandi.* Chaldaeus: בֵּינֵי אִילָנַיָּא נָהֲקִין *inter arbores gemunt.* Male Syrus: ܘܬܚܝܬ ܫܘܥܐ *sub rupibus.* תַּחַת חָרוּל יְסֻפָּחוּ *Sub urticam congregantur*, sub urticas, inter senticeta et vepreta sese recipiunt et contrahunt, ut lateant. Verbum סָפַח h. l. *aggregandi* significatione sumendum, qua et Jes. XIV, 1., ubi verbo נִלְוָה, *adsociavit se*, *παράλληλον*. Eam h. l. Chaldaeus expressit, dum מִתְחַבְּרִין *conjungunt se*, vertit. Alexandrinus: *οἳ ὑπὸ φρύγανα ἄγρια διῃτῶντο.* Hieronymus: *esse sub sentibus delitias putabant.* Quidam Hebraeorum a סַפַּחַת, *scabies*, exponunt: *vulnerantur* acumine urticarum aut spinarum, inter

quas

quas latent. Michaelis in *Supplemm.* p. 1786. collato Arabico سفح *effudit,* et in tertia Conjugatione *scortari,* nostra verba ita vertit: *sub paliuro incesto concubitu fundebantur.* In uno de Rossii codice literis transpositis legitur יסתפר, *prosternuntur,* quod ipsum Syrus interpres expressit, qui ܢܬܗܦܟܘܢ *evertuntur,* vertit. Traxit vero ad Versum proximum, ut ibi τῷ נִכְּאוּ in altero hemistichio respondeat.

8. Ii, a quibus nunc subsannor, sunt בְּנֵי נָבָל *filii hominum nequam,* profligatorum et perditorum, vid. not. ad Ps. XIV, 1. — (אִישׁ) בְּלִי־שֵׁם *Viri sine nomine,* inglorii et obscuri. Verba נִכְּאוּ מִן־הָאָרֶץ plures sic interpretantur: *afflicti sunt et humiles prae terra,* terra, quae ab omnibus calcatur, humiliores, inferiores et abjectiores, mortalium infimi. Mallem: *percussi sunt e terra,* i. e. expulsi, in exilium acti. Alexandrinus: ἀφρόνων υἱοὶ καὶ ἀτίμων, ὄνομα καὶ κλέος ἐσβεσμένον ἀπὸ γῆς. „Ἀτίμων respondet voci hebraeae בְּלִי־שֵׁם, *absque nomine;* nam homo sine nomine, est ἄτιμος. Supplendum autem videtur ὧν ante ὄνομα, ut ἄτιμοι dicantur illi, quorum nomen et gloria exstincta sunt in terra. Porro καὶ κλέος videtur esse glossema, et interpretatio marginalis vocis ὄνομα. Ἐσβεσμένον respondet voci hebraicae נִכְּאוּ, quam LXX. confuderunt cum נִכְהוּ. Nam כָּהָה est *extinguere,* σβέσαι. Forte LXX. pro בְּלִי legerunt בְּלִיַּעַל, quod verterunt ἄτιμον, deinde שֵׁם conjunxerunt cum נִכְּאוּ, unde fecerunt ὄνομα ἐσβεσμένον. Hieronymus: *Filii stultorum et ignobilium, et in terra penitus non parentes.* Hic *parentes* videtur positum pro *apparentes,* id est, qui nullo sunt loco, nullo in pretio inter homines." L. Cappellus. Chaldaeus: בְּנַיָּא דְנָבָל עִם בְּנֵי הֶדְיוֹטִין יִשְׁתַּפְּפוּן מִן אַרְעָא *filii hominis nequam cum filiis plebejorum conterentur de terra.* Syrus: ܢܬܡܚܩܘܢ ܒܢ̈ܝܐ ܣܟ̈ܠܐ ܘܒܢ̈ܝܐ ܕܠܐ ܫܡܐ ܗ̈ܘܘ ܘܐܬܡܚܩܘ ܡܢ ܐܪܥܐ

evertentur filii stulti cum filiis impiis, illic deprimentur prae terra. Videtur hunc locum ad poenas impiis post mortem destinatas retulisse.

9. וְעַתָּה נְגִינָתָם הָיִיתִי *Nunc autem cantilena eorum factus sum*, de me cantilenas edunt. Idem queritur Jeremias Thren. III, 14. et Psaltes LXIX, 13. Alexandrinus minus commode נְגִינָה *κιθάραν*, recte vero Chaldaeus, זְמַרְהוֹן, et Hieronymus *canticum* reddidit. Syrus ܗܘܓܝܗܘܢ *cogitatio*, meditatio *eorum* sum, in malum: ut הֶגְיוֹנָם Thren. III, 62, quod ad radicem הָגָה *meditatus est*, Hebraei referunt. וָאֱהִי לָהֶם לְמִלָּה *Sum illis in sermonem*, sum illis fabula, me assidue in ore habent, de me in contemtum numquam non loquuntur. מִלָּה Alexandrinus non male *θρύλλημα* reddidit. Hieronymus *proverbium*. Syrus vero: ܘܗܘܝܬ ܠܗܘܢ ܠܬܗܪܐ *sum eis in stuporem*, quod hebraice esset לְתִמָּהוֹן.

10. Posterius hemistichium, וּמִפָּנַי לֹא־חָשְׂכוּ רֹק *a facie mea non cohibent sputum*, Hieronymus commode vertit: *faciem meam conspuere non verentur.* Indignissime et contumeliosissime me tractant.

11. In priore hemistichio, כִּי־יִתְרוֹ פִתַּח וַיְעַנֵּנִי, difficultatem creat vocabulum יִתְרוֹ, quod non tantum *πολύσημον* est, verum et hoc loco non uno modo in omnibus codd. scriptum legitur; nam in margine יִתְרִי legendum praecipitur, quod ipsum non pauci libri in textu habent. Vid. de Rossium ad h. l. Qui יִתְרִי legunt, hoc prius hemistichium necesse est referre ad Deum, cujus nomen saepe in hoc libro ex orationis serie subaudiendum, ut sensus sit hic: causa, cur hi tam viles et abjecti homines me ita subsannent, et omni contumeliarum genere afficiant qui me antea reverebantur, est, quia Deus haec permittit, quia funem meum, quo ante eos velut ligabam, et in officio et obedientia continebam, solvit. Sensu non multum diverso Cappellus: „יֶתֶר *Nervum* vel *funem*

funem ſignificat, diciturque vel de nervo arcus, vel de funibus, quibus tendebantur tabernacula. Eſt ergo hic metaphora ducta vel ab exarmato milite, cujus arcus ſolvitur nervus, ſicque inermis redditur, ut laedere non poſſit deinceps; ut ſenſus ſit: Deus exarmavit me, arcu meo me deſtituit, obnoxium me injuriae ac telis hoſtium meorum reddidit [ita hoc eſſet oppoſitum ei, quod ſupra XXIX, 20. ſperarat, *arcus meus in manu mea innovabitur*]; vel a tabernaculis, quae funibus tendebantur, hoc ſenſu: Deus laxatis funibus tabernaculum meum in terram veluti dejecit, hoc eſt, extruſit me quaſi domo, res meas domeſticas omnes diſturbavit.“ Addere potuiſſet ſimilis imaginis mentionem, Jerem. X, 20. מֵיתָרַי נִתָּקוּ *funes mei disrupti ſunt*, i. e. fortunae meae disjectae, tabernaculo penitus evulſo. Dathius: *Poſtquam dignitate mea me* Deus *privavit et afflixit; frenum me praeſente abjecerunt.* Sumit יֶתֶר *praeſtantiae, dignitatis* notione. Sed multo commodius, adſcito יִתְרוֹ, prius hemiſtichium, aeque ac poſterius ad illuſores et homines nequam trahitur, ut ſit: *ſolvit* unusquisque eorum *funem ſuum*, i. e. frenum ſuum, quo continebatur antea a me, ut reſpondeat τῷ רֶסֶן in altero colo, *meque vexat*, laxatis frenis in me feruntur, וְרֶסֶן מִפָּנַי שִׁלֵּחוּ *et frenum laxarunt a conſpectu meo*, i. e. ne ultra jam timeant a conſpectu meo, etiam meam praeſentiam non jam morantes, nec conſpectum reverentes. Alexandrinus quamvis יִתְרוֹ exprimat, ſenſum tamen ad Deum detorquet; Ἀνοίξας γὰρ φαρέτραν αὐτοῦ ἐκάκωσέ με καὶ χαλινὸν τοῦ προσώπου μου ἐξαπέστειλαν. Eum ſequutus Hieronymus: *Pharetram enim ſuam aperuit, et afflixit me, et frenum poſuit in os meum* (videtur legiſſe ἐξαπέστειλεν in ſingulari). יֶתֶר, recte monente Cappello, Alexandrinus accepit de nervo arcus, ſed pharetram pro arcu poſuit, quia verbum פִּתַּח viſum eſt illi magis apte dici de pharetra, quae claudi et aperiri poteſt, quam de arcu, qui non dicitur aperiri. Chaldaeus יִתְרִי exprimit,

primit, ſed bifariam exponit, primo שׁוּשְׁלְתִּי *vinculum meum*, ſecundo, בְּנֵי אֲטוּנִי, *filos funis mei*, i. e. minores filos, ex quibus conjunctis funes conficiuntur. Plane aliene Syrus: ܡܛܠ ܕܒܣܬܪܝ ܫܪܝܘ ܘܫܥܒܕܘܢܝ *propterea quod a tergo meo coeperunt et me afflixexunt.* Pro מִפָּנַי poſuit ܒܦܘܡܝ *in os meum*, ut Hieronymus, et verba de freno ab illuſoribus Iobo injecto intellexit.

12. עַל־יָמִין pro עַל־יְמִינִי, *ad dextram meam*, cujus et hic et paſſim alias fit mentio, quod in ea praecipuum robur ſit, quod illi enervare et frangere ſtuduerint. פִּרְחַח ab Hebraeis exponitur נְעָרִים קְטַנִּים, *parvi pueri*, collective, vel, eorum quisque, a *florere* (פָּרַח), ultima geminata, quaſi qui adhuc in flore poſiti ſunt, et vixdum primos annos aut cunas egreſſi, ut ajunt. Per contemtum ita eos appellat, quemadmodum columbini aut aliarum avium et animantium pulli אֶפְרֹחִים dicuntur, quaſi *germinantes.* Hinc apud Talmudicos קָטוֹן פּוֹרֵחַ eſt *minorennis pubeſcens*, שֶׁנִּרְאֶה עָלָיו צֶמֶר שֵׂעָר, *in quo conſpicitur prima lanugo.* Item פִּרְחֵי כְהֻנָּה *germina* vel *puberes ſacerdotii* dicuntur filii ſacerdotum tenelli adhuc et parvuli. Arabibus فَرْخٌ non tantum *pullum avium, omnemque ſobolem*, qua animantis, qua plantae, ſed etiam *hominem contemtum*, *vilem*, et *vagabundum* denotat. יָקוּמוּ *Inſurgunt*, ſcil. עָלַי, *contra me*, ut me rideant et inſectentur, nec ullum in me contumeliae genus omittunt, ut ſubjungit. Alexandrinus: *ἀπὸ δεξιῶν βλαστοῦ ἐπανέστησαν.* „Βλαστὸν hic acceperunt pro rebus proſperis et florenti rerum ſtatu, ut ſenſus ſit: ubi viderunt rerum mearum ſtatum proſperum et florentem inclinari, atque in deterius verti, inſurrexerunt illi in me.“ CAPPELLUS. Eodem ferme ſenſu Hieronymus, etſi in verbis nonnihil diverſus: *ad dextram orientis,* q. d. efflorescentis *calamitatis meae illico ſurrexerunt.*

Viden-

Videntur פִּרְחָה, ultima He legiſſe (quod ipſum etiamnum in pluribus codicibus reperitur), quod germinationem et efflorescentiam ſonat. Chaldaeus: עַל יְמִינָא בְחוּצְפָא בְּנֵיהוֹן קָיְמִין *ad dextram cum impudentia filii eorum ſurrexerunt.* רַגְלַי שִׁלֵּחוּ *Pedes meos emiſerunt,* ſcil. e loco ſuo, ad lapſum impulerunt, eos propellunt, ut me dent praecipitem. Hieronymus non incommode: *pedes meos ſubverterunt.* Syrus: ܘܣܟܠܘ ܠܪ̈ܓܠܝ *et implicarunt,* ſupplantarunt, *pedes meos.* Verba: וַיָּסֹלּוּ עָלַי אָרְחוֹת אֵידָם aliqui ſic explicant: *Calcant ſuper me ſemitas ſuae perniciei,* active, qua me ſcilicet afficiunt, i. e. ſua pernicie et damnis ac contumeliis, quibus me afficiunt, velut jam tritam viam ſibi ſuper me fecerunt, ut ſim illis et eorum injuriae ac contumeliae, et perniciei, qua me perdunt, velut trita ſemita. Sed melius placet Cappelli interpretatio: „*Et aggerant contra me ſemitas perniciei ſuae,* hoc eſt, ſtruunt in me, vel mihi, perniciem, via quaſi aggeſta contra me veniunt, ut me perdant: metaphora ducta ab hoſtili exercitu, qui non per anguſtias, et calles, ſed patente campo, et explicatis ordinibus in hoſtem progreditur facitque impetum; ut internecione eum deleat. LXX. ὡδοποίησαν ἐπ' ἐμὲ τρίβους ἀπωλείας αὐτῶν, eodem ſenſu, nempe ἀπωλεία active debet ſumi pro ea perditione, quam inferunt. Longe recedit hic Hieronymus: *oppreſſerunt quaſi fluctibus ſemitis ſuis,* niſi forte legerit גַּלִּים pro עָלַי." Eadem imago ſupra XIX, 12.

13. נָתְסוּ נְתִיבָתִי *Diruerunt viam meam;* rupta via per eam iter fieri non poteſt. Significat omnia ſua inſtituta et rationes ſibi ab illis turbatas, ut nullam viam aut rationem inire queat, quid faciat. Verbum נָתַס, hoc ſolo loco obvium, cum נָתַשׁ et נָתַץ ut ſono, ita et ſignificatione convenit, ſicut עָלַס ſupra XX, 18. et עָלַץ 1 Sam. II, 1. 1 Paral. XVI, 30. 32. idem ſignificant. Et hoc noſtro in quibusdam codicibus eſt נָתְצוּ ſcriptum. Cf. A. Schul-

Schultensii *Clavem Dialector.* p. 289. Non erat igitur, cur Michaelis in *Supplemm.* p. 1702. collato arabico نتش, *dehonestavit, clanculum culpavit*, nostra verba sic vertenda esse proponeret: *dehonestant*, i. e. calumniantur *viam meam.* Quod ipsum pro affectu, qui in toto hoc Iobi sermone regnat, dilutius videtur. Nec magis placet, quod Michaelis l. c. p. 1812. adscito נָסְתוּ, quod in duobus codd. Kennicott. extat, cui vero alia vocalia substernit, נִסְתוּ, collato arabico شتا et syriaco ܐܣܬܝ *hibernavit*, vertit: *hiemales sunt calles mei*, i. e. imbribus et lacunis impediti. Sed illud נָסְתוּ haud dubie calami lapsui originem debet. Alexandrinus: ἐξετρίβησαν τὴν τρίβον μου. Hieronymus: *dissipaverunt itinera mea.* Chaldaeus: צַדִּיאוּ שְׁבִילַי *vastarunt vias meas.* Syrus: ܥܪܩܠܘ ܐܘܪܚܬܝ ܡܓܢܐܝܬ *implicarunt*, impediverunt, *vias meas sine causa.* — לְהַוָּתִי יֹעִילוּ *Ad exitium meum prosunt*, i. e. utilitatem quasi afferunt ruinae meae, eam juvant, eam promovent. Simili sententia apud Zachariam I, 15. dicit Deus: Ego iratus fui modicum, וְהֵמָּה עָזְרוּ לְרָעָה *illi autem adjuverunt ad malum.* A. Schultens collato arabico وَعَلَ *prominuit, eminuit*, nostra verba sic interpretatur: *in praecipitium mei culmina scandunt*, ad profundissimam ruinam meam altum obtinent, me profligato, et in barathrum hoc calamitatis inauditae detruso, vincunt et triumphant improbi. Michaelis in *Supplemm.* p. 1119. eodem illo verbo arabico in subsidium vocato, vertit: *insurgunt ad exitium meum.* Sed p. 1859. monet, posse יְעִילוּ punctatum et ad radicem עול referri. „Vertit, inquit, Vulgata (Hieronymus): *insidiati sunt mihi et praevaluerunt.* Utrumque significare ex Arabismo verbum possit: عال pro عول inter alia est, *superior fuit, vicit*, atque غال pro غول *invasit derepente et de improviso obruit*, inque octava اغتال ponitur

Genes.

Genes. XXXVII, 18.; pro הִתְנַכֵּל *dolose egit, insidiatus est*, itemque Num. XXV, 18. Est certe non improbabilis, ac prope dixerim, reliquis melior verborum Iobi versio: *insidiose parant mihi exitium.*" Sed nec receptam scripturam sollicitare opus est, nec novam significationem verbo הוֹעִיל tribui, probari potest, quum illud reliquis omnibus locis *profuit, profecit,* denotet. Et cum עֵזֶר *auxilio,* jungitur tanquam *συνώνυμον* הוֹעִיל Jesaj. XXX, 5. Vid. et infra XXXV, 3. Jerem. XXIII, 32. Alexandrinum, qui *ἐξέδυσαν μοι τὴν στολὴν* vertit, Cappellus conjicit מְעִילִי pro יֹעִילוּ legisse, nam מְעִיל est *pallium.* Chaldaeus: לְפוּרְעָנוּתִי מְהַנְיָן *ad poenam meam utiles sunt,* s. consecrunt. Syrus: ܘܥܠ ܡܕܡ ܕܗܘܳܐ ܠܝ ܚܕܝܘ *super eo quod mihi accidit, gavisi sunt.* Verba לֹא עֹזֵר לָמוֹ, *non adjutor illis, s. quibus non est adjutor,* quidam sic intelligunt, ipsi per se soli, nemine opus habentes adjutore ruinam meam moliuntur, et promovent. Rectius alii de praeterito: qui antehac adjutore carebant, ab omnibus antehac isti homines, a quibus nunc rideor, pellebantur. Huic tamen praeferendum, quod A. Schultens observat, *quibus nullus adjutor* formula Arabibus familiari notari homines perditissimae rei et spei, quos nemo sua cura dignari velit. Ita vetus poeta in Hamasa: رَأَيْنَاكُمْ

لِئَامًا أَدِقَّةً لَيْسَ لَكُمْ مِنْ سَائِرِ ٱلنَّاسِ نَاصِرُ

Videmus vos ignobiles, pauperes, quibus nullus ex reliquis hominibus adjutor. Longissime a textu recedit Alexandrinus: *βέλεσιν αὐτοῦ κατηκόντισέ με.*

14. כְּפֶרֶץ רָחָב יֶאֱתָיוּ *Tanquam ruptura lata,* i. e. velut per rupturam latam, cum sepe rupta, aut muro urbis (coll. Jesaj. XXX, 13.), simul multi irrumpunt, non singuli; vel cum rupturam fecit flumen, perquam longe lateque omnia vastat (ita פֶּרֶץ 2 Sam. V, 20.), sic illi magno simul impetu *veniunt* et irrumpunt. Non incommode

modo Hieronymus: *quasi rupto muro, et aperta janua, irruerunt super me,* metaphora ducta a militibus, qui per latam muri ruinam irrumpunt in urbem, quam expugnant. De flumine imaginem desumtam putavit Chaldaeus: בְּתְקוֹף פַּלְטְיוּת גַּלְלֵי יַמָּא אָתְיָן *Cum vehementia dilatationis fluctuum maris veniunt.* Alexandrinus hic iterum longe abit: κέχρηταί μοι ὡς βούλεται. Cappello videtur legisse בְּחֵפֶץ, sive לְחֵפֶץ (*secundum beneplacitum*) pro כְּפֶרֶץ, et אֹתִי, *me,* pro יֶאֱתָיוּ; pro רָחָב forsan per inversionem literarum בָּחַר *elegit,* legerit. — תַּחַת שֹׁאָה הִתְגַּלְגָּלוּ *Sub ruinam volvunt se,* vel, *per ruinas* muri dejecti et perrupti, *devolvuntur;* pergit in metaphora militum, qui per ruinas muri effracti conglobatim irrumpunt in urbem. Minus commode alii: devolvunt sese et proripiunt fluctuum et undarum more eum in locum, ubi vastitas coepta est. Alii: *sub vastante tempestate provolvunt se* super me, i. e. tanto in me prosternendum impetu feruntur, quasi violentissimus turbo eos arripuerit, sub se provolverit, et in me illiserit. De *turbine* nomen שֹׁאָה cepit et Syrus, ceterum vero plane alienum sensum expressit: ܘܬܚܝܬ ܥܠܥܠܐ ܢܬܬܪܥܘܢ *sub turbinem confringentur.* Chaldaeus: תְּחוֹת רִגּוּשָׁא מִתְגַּלְגְּלִין *sub tumultu devolvuntur.* Hieronymus: *ad meas miserias devoluti sunt,* i. e. ad miseriam inferendam et augendam. Alexandrinus: ἐν ὀδύναις πέφυρμαι, cujus interpretationis nec vola nec vestigium est in verbis hebraeis, ut hodie ea legimus.

15. הָהְפַּךְ עָלַי בַּלָּהוֹת *Conversus est,* i. e. conversi (per enallagen numeri et generis) *super me terrores,* quasi esset דְּבַר בַּלָּהוֹת *negotium terrorum,* per synthesin. Similem loquendi formam vid. supra XVIII, 14., et cf. Storrii *Observatt.* p. 383. Alii: *conversus est* Deus *contra me in* meros *terrores.* A. Schultens impersonale dicendi genus esse putat: *conversum est* (coll. Jerem. II, 23. XVIII, 12. Jes. XIV, 31. LVII, 10. et N. G. Schroederi

DERI *Syntax.* Reg. LXI. a. β.), i. e. everſio eſt facta; *ſuper me terrores.* Ludov. Cappellus: „*Effunduntur in me terrores*, hoc eſt, irruunt, ut quum domus evertitur, in praetereuntem incautum, ac nihil tale cogitantem, ruinae decidunt, eumque opprimunt.“ Alexandrinus: ἐπιστρέφονται μου αἱ ὀδύναι. Hieronymus: *redactus ſum in nihilum.* Chaldaeus: אִתְהַפַּךְ עֲלַי רְגוּשְׁתָא *verſus contra me eſt tumultus.* Syrus: ܕܐܬܗܦܟܘ ܥܠܝ ܕܚܠܬܐ *qui verterunt contra me terrorem.* In uno codice Kennicotti legitur הַהְפַּךְ, *convertiſti*, „Hubigantii, de Roſſio obſervante, voto ac conjecturae reſpondens, qui, ut hoc verbum cum ſequenti תִּרְדֹּף, congruat, et generis numerique enallage devitetur, ita emendaverat.“ Sed pertinet illud תִּרְדֹּף potius ad בַּלָּהוֹת, quaſi eſſet: *perſequitur* כֹּל אַחַת מִבַּלָּהוֹת *unusquisque illorum terrorum ſicut ventus ingenuitatem meam* i. e. indolem meam ingenuam et alacrem, vigorem meum. Cf. Pſ. LI, 14. Sive: generoſitatem meam, ex ſignificatione nominis נָדִיב Jeſaj. XXXII, 18. Alii: *animam meam*, quia eſt pars hominis nobiliſſima, et in qua eſt voluntas, nam נָדַב eſt *ſpontaneum et voluntarium eſſe.* Michaelis in *Supplemm.* p. 1598. ex formula Arabica أَنْدَبَ نَفْسَهُ *periculis objecit vitam ſuam*, vel *ſeſe* (proprie *voccvit* ad pericula mortemque *vitam ſuam*), noſtrum נְדִיבָתִי ſubaudito נֶפֶשׁ *animam* eſſe putat, ſive, *fortem* et *virilem, quae omnibus ſe periculis ſaepe expoſuit*, ſive, *quae nunc ad pericula et mortem tanquam evocatur, illisque objicitur.* Quae notio tamen vix loco Pſ. LI, 14. congruat. *Perſequi* autem *inſtar venti* eſt perſequi celerrime, et magno cum impetu, uti cum procella quis urgetur. Alexandrinus et Hieronymus nomini נְדִיבָה *ſpei* notionem tribuerunt, neſcio qua auctoritate; ille enim ſic vertit: ᾤχετό μου ἡ ἐλπὶς ὥσπερ πνεῦμα. Hieronymus vero: *abstuliſti quaſi ventus deſiderium meum.* Sic etiam Symmachus: τὰ καταθύμιά μου, *deſideria mea*, ſive, quae animo grata ſunt. Chaldaeus:

daeus: תִּרְדּוֹף כְּזַעְפָּא רְבְנוּתִי *persequeris tanquam ventus praestantiam meam.* Syrus: ܢܣܘܿܩܘܢ ܐܝܟ ܪܘܚܐ ܫܒܝ̈ܠܝ, *persequuntur sicut ventus vias meas.* Accepit נְדִיבָתִי pro נְתִיבָתִי *semita mea.* וּכְעָב עָבְרָה יְשֻׁעָתִי *Et sicut nubes,* velociter praeteriens aut evanescens, *praeteriit salus mea,* omnis mea incolumitas et felicitas.

16. וְעַתָּה עָלַי תִּשְׁתַּפֵּךְ נַפְשִׁי *Nunc effundit se anima mea super me,* i. e. lacrymis et anxiis querelis memet macero, obruo, demergo, metaphora desumta ab aqua effusa copiosius, ad mersionem usque. Cf. Ps. XLII, 5. et ibi not. Alii: *in me effunditur anima mea,* i. e. prae doloribus et afflictionis magnitudine exanimor, ex me exit et effunditur anima seu vita. Hieronymus: *marcescit anima mea in memet ipso.* Syrus: ܐܬܕܠܚܬ ܢܦܫܝ *conturbata est anima mea.* יֹאחֲזוּנִי יְמֵי עֹנִי *Apprehendunt,* invadunt, totumque tenent *me dies afflictionis,* calamitosa tempora, ex adverso ejus, quod mihi continuationem rerum prosperarum promiseram, supra XXIX, 18.

17. לַיְלָה עֲצָמַי נִקַּר *Noctu ossa mea perforantur* quasi acutissimis doloribus; significantur compunctiones dolorum ad medullam usque ossium penetrantes. A circumstantia noctis dolorem aggravat, quod cum somno nocturno dolor sese remittere soleat, ipse ne noctu quidem quiescat. In paucis quibusdam codicibus עַצְמִי extat, quod ipsum et Hieronymus expressit: *Nocte os meum perforatur doloribus.* Planior ita est convenientia nominis cum verbo singulari. Minime tamen indoli linguae refragatur constructio verbi singularis cum nomine plurali, *distributive* capiendo (unumquodque *ossium meorum* perforatur), ut Proverb. XXVIII, 1. צַדִּיקִים יִבְטָח *insontes,* i. e. eorum quisque *confidit.* Cf. Proverb. XIV, 1. — מֵעָלָי *A me,* i. e. quasi a me avellenda essent; sive, perfodiendo avelluntur a me. Chaldaeus: לֵילְיָא גַרְמַי מִתְפַּקְּקִין מִנִּי *noctu ossa mea perfodiuntur,* i. e. quasi

per-

perfossa decidunt *a me.* Syrus cepit hebraeum נִקַּר significatu syriaci ܢܩܪ, vertit enim; ܓܪܡܝ ܝܩܪܘ ܥܠܝ *ossa mea aggravata sunt super me.* In posteriori hemistichio עֹרְקַי plures exponunt *nervos meos,* collato arabico عروق, *venae, arteriae, nervi.* Monuit et Aben-Esra, בִּלְשׁוֹן קֵדָר *in lingua arabica* עֹרְקִים esse גִּידִים, *nervos.* Et R. Parchon in Lexico suo inedito, quod penes de Rossium est, ipso observante in Varr. Lectt. ad h. l., nostram dictionem exponit de גִּידֵי גּוּפוֹ לֹא יָנוּחוּ מֵרֹב חֳלִי *nervis corporis sui ob summum dolorem non quiescentibus.* Similiter L. Cappellus: „Ista vox h. l. *arterias* significat, quae significatio Syris et Chaldaeis est ignota, Arabibus solis frequens, et in usu magno, apud quos العروق الضوارب dicuntur *arteriae,* quasi dicas, *venae pulsatiles,* propter earum continuum motum, atque pulsum. Venae autem, quae sanguinem continent, nec pulsu agitantur, dicuntur العروق السواكن, quasi dicas *venas quiescentes.* Recte ergo hic redditur vox ista per *venas,* vel *arterias,* ut sensus sit: tantis doloribus crucior, ut et ossa mea illis concutiantur, ac tota noctu velut pertundantur, et omnes venae atque arteriae meae illis perpetuo agitentur sine quiete." Ita Alexandrinus: *τὰ δὲ νεῦρά μου διαλέλυται.* Sed non est opus, ut עֹרְקִים h. l. alia capiamus significatione, quam supra Vs. 3. ubi *rodentes* notat; vertitque et A. Schultens et Doederlein: *rodentes me non quiescunt,* s. non dormiunt. *Rodentibus* vero non tam intellexerim *vermes,* quam dolores; quibus corpus et animus indefinenter conficiebatur. Idem haud dubie intellexit Hieronymus, qui reddidit: *et qui me comedunt, non dormiunt.* Chaldaeus: ודמעכן יָתִי לָא שָׁכְבִין *et qui contra me fremunt non quiescunt.* Videtur

detur עָרַק pro חָרַק *fremere* cepisse. Syrus Versus proximi verba priora, בְּרָב־כֹּחַ, ad hunc Versum traxit, unde haec enata interpretatio: ܘܦܓܪܝ ܠܐ ܩܘܐ ܒܣܘܓܐ ܕܚܝܠܐ *corpusque meum non mansit in multitudine roboris.*

18. Verba בְּרָב־כֹּחַ יִתְחַפֵּשׂ לְבוּשִׁי vulgo sic interpretantur: *multo robore*, magna vi scil. morbi mei, sive ulcerum meorum, *immutatur vestimentum meum*, ut prae sanie totum inquinatum sit mihi cum alio mutandum, vel immutetur et aliud jam videatur, prae puris ex ulceribus fluentis abundantia, totum cruentum et sordidum. Nimium tamen hoc modo verbis inferri videtur. Alii sub *vestimento*, לְבוּשִׁי, intelligunt *cutim*, quae tota jam ulceribus scatens prorsus sit demutata. Nova ratione nostrum locum explicavit Io. Ad. Tingstadius in *Supplemm. ad Lexx. Hebrr.* (Upsal 1803. 8.) p. 20. „Si conferatur Cap. VII, 5., ubi *cariosa vulnera* Iobus vocat *vestimentum suum*, vero proximum nobis visum est, eandem etiam hic ob oculos Vatem habuisse similitudinem, adeoque vocem כֹּחַ in eundem adhibuisse sensum, quem sibi vindicat Arabum قاح, *vulneris purulenti.* Hoc pacto sensus exsurgit facilis: *in spissam copiam vulnerum purulentorum commutatum est vestimentum meum, tunicae instar meae me cingens.* Neminem turbare credimus, quod Hebr. כ pro Arabum ق positum sit. Licet enim in plerisque hebraico כ arabicum ك respondeat; haud tamen desunt exempla, quae probant, כ et ק in Orientalium sermone nonnumquam inter se permutari. Sic Hebraeis et כבע et קבע *galea* dicitur, Arabibus قبعة. Sic quoque pro hebraeo חָבַק et צָחַק Arabes حبك et ضحك scribere solent.“ Sed quod Vir Doctissimus affert, قاح, non est nomen, sed verbum, et id quidem media ي pro قَيَحَ, unde nomen قَيْحٌ est *pus*, quod hebraice esset קִיחַ, vel, admissa permutatione lite-

literarum ק et כ, כִּיחַ. Quod vero h. l. extat, כֹּחַ, reliquis omnibus, quibus occurrit V. T. locis indubitate *vis, roboris* ſignificatum obtinet, qui et h. l. ſenſum commodum facit, ſi cum Schultenſio ſubaudiamus עֹנִי, *dolor,* ex fine Verſus 16. repetendum, ut ſit: *magna vi,* ſ. vehementia *dolor ille demutat ſe in veſtimentum meum,* cui optime congruit alterum hemiſtichium: *ut os tunicae cingit me.* Verbum הִתְחַפֵּשׂ de *permutatione veſtis* et 1 Sam. XXVIII, 8. et 1 Reg. XX, 38. dicitur. Frequentiſſima Arabibus figura لِبَاسُ ٱلْجُوعِ وَٱلشِّدَّةِ, *veſtimentum famis et miſeriae.* Exempla larga manu Schultenſius ad h. l. ſuppeditavit. Hieronymus: *In multitudine eorum* (ſcil. *eorum qui me comedunt,* ut עֹרְקַי Vs. 17. vertit) *conſumitur veſtimentum meum.* Alexandrinus: ἐν πολλῇ ἰσχύϊ ἐπελάβετό μου τῆς στολῆς, pro יִתְחַפֵּשׂ videtur יִתְפַּשׂ legiſſe, a תָּפַשׂ. Metaphoram, Niceta obſervante, ab eo ductam putavit, qui veſtis ſuprema ora apprehenſa, cervicem cujuspiam conſtringit, et hoc modo illum ſuffocat et ſtrangulat. Chaldaeus hebraeum יִתְחַפֵּשׂ reddidit יִתְחַבְּלַשׁ, *perquiritur,* ſenſu perquam incommodo; ſed חָפַשׂ in *Kal* eſt *ſcrutari, perveſtigare.* Syrus, prioribus hujus Verſus verbis ad ſuperiorem Verſum rejectis, verba לְבוּשִׁי יִתְחַפֵּשׂ vertit: ܐܶܬܥܰܛܦܶܬ ܠܒܽܘܫܝ *indutus ſum veſtimento meo.* — כְּפִי כֻתָּנְתִּי יַאַזְרֵנִי *Sicut os tunicae meae accingit me* ſcil. dolor. De כְּתֹנֶת (Graec. χιτὼν) *tunica interiore,* vid. Braunium *de Veſtitu Sacerdott.* Lib. II., Cap. II., Michaelis *Supplemm.* p. 1382. et Iahnii *Bibl. Archaeologie* P. II. Vol. II. p. 78. Tunicis inconſutilibus veteres utebantur undique clauſis, praeterquam infra et ſupra; erat autem ſuperne os anguſtum, per quod induebantur tunicae. Dicit ergo, ut ingreſſus, ſeu os veſtis ad collum adaptatur, illud continens et arctans, ne ſeſe huc illuc laxet veſtis, ſic ſe malo ſuo accingi et arctari

arctari undique. Alexandrinus: ὥσπερ τὸ περιστόμιον τοῦ χιτῶνός μου περίεσχέ με. Hieronymus: *velut capitio tunicae meae succinxerunt me* scil. qui me rodunt, עֹרְקַי. Syrus: ܐܬܚܙܩܬ ܐܝܟ ܟܘܬܝܢܐ ܕܝܠܝ *cinctus sum tunica mea.*

19. הֹרָנִי *Dejecit me* Deus (ad quem Versu proximo orationem dirigit) ex summa gloria et felicitatis fastigio. Idem h. l. Hiphil significat quod Kal, יָרָה Exod. XV, 4. Cf. 1 Sam. XX, 20. 36. 37. לַחֹמֶר *in lutum*, contumeliose me tractat, et summa me ignominia afficit. Unus de Rossii codex a prima manu habet כַּחֹמֶר, quod etiam Alexandrinus expressit: ἥγησαι με ἴσα πηλῷ, et Hieronymus: *comparatus sum luto*, nec male congruit posteriori hemistichio: וָאֶתְמַשֵּׁל כֶּעָפָר וָאֵפֶר *Similis factus sum pulveri et cineri*, cadaverosus magis, terreus et semimortuus, quam vivus adhuc. כְּעָפָר pro לְעָפָר, quod ipsum aliqui de Rossii codices exhibent. In aliis legitur cum Beth: בְּעָפָר quod forsan et Alexandrinus legit: ἐν γῇ καὶ σποδῷ ἡ μερίς μου.

20. עָמַדְתִּי *Steti*, s. ut bene Hieronymus, *sto* scil. clamans ad te orandum, ut Jerem. XV, 1. Vel: quod si constiterim, exspectans opem tuam, ut sit pro tacere, ut infra XXXII, 16. עָמְדוּ לֹא־עָנוּ־עוֹד, *steterunt nec ultra sunt locuti.* A. Schultens in *Animadverss.* Ao. 1708. editt. nostrum עָמַדְתִּי *intentius oro* reddidit. עָמַד, inquit, „proprie *stare* notat, quia autem ii, qui intentius rem agunt, surgere et stare solent, ideo עָמַד pro *intente et omnibus nervis rem agere*, positum fuit. Hac significatione عَمَدَ apud Arabes maxime in usu est, unde dicunt فَعَلَهُ عَمْدًا *firmo proposito et omnibus viribus id fecit.* Et infra XXXVII, 14. עֲמֹד *intende vires* explicari debet.“ Verba autem, quae proxime sequuntur, וְתִתְבֹּנֶן בִּי Schultens, adscita *cunctandi* notione, quam arabicum بَيَّنَ et تَبَيَّنَ obtinet (et quam etiam

etiam ſupra XXIII, 15. ac infra XXXIII, 12. adhibendam cenſet) vertit: *at cunctaris mihi.* „Deus ſaepiſſime *cunctari* dicitur in ſacro textu, quum auxilium invocantibus non ſtatim praeſtat, et patientiam eorum exercet." Commodus tamen ſenſus prodit et ſignificatione uſitata retenta: *conſideras me*, in me intueris, non ut opem feras, ſed ut me novis plagis ſubinde afficias, aut oculos paſcas, ut quis videns inimicum affligi aut percuti, ea re oculos paſcit; ſic tu tantum abeſt, ut meo clamore commovearis, ut irritari videaris, quum in me ita ſubſiſtentem, poſtquam clamavi, ut videam, num opem feras, intuearis, et paſcaris potius meis plagis quam mei te miſereat. Alii ex priore hemiſtichio repetunt negationem: *ſto* in tuam opem intentus, tu vero non *intueris me*, aut reſpicis, non conſideras meam miſeriam. Ita Hieronymus: *ſto, et non reſpicis.* Niſi is forſan ipſum לא legerit, quod etiamnum in antiquiſſimo quodam de Roſſii codice a prima manu extat. Quod et Pareau probat, in *Commentat. de immortalit. notitt.* p. 130. not., unde vertit: *me ſiſto* tibi, *ſed non attendis ad me.* In aliis duobus codd. reperitur וַתִּתְכּוֹנֵן, *et paras te in* i. e. contra *me*, quam ſcriptionem, quia per eam praeparatur ad id, quod Iobus mox dicturus eſt, libenter ſe amplecti Hubigantius profitetur in Nott. Crit. ad h. l. Sed eſt potius pro mendo habenda. Alexandrinus, ſingulari in pluralem mutato, quaſi ad adverſarios Iobi haec verba pertinerent: ἔστηςαν καὶ κατενόησάν με.

21. תֵּהָפֵךְ לְאַכְזָר לִי *Converſus es in crudelem mihi*, factus es mihi ſaevus, mutata natura tua, qui clemens eſſe ſoleas, et talem te quondam in me exhibueris, nunc longe alium exhibes. בְּעֹצֶם יָדְךָ תִשְׂטְמֵנִי *In robore* i. e. vi ac vehementia, vel, ſicut Hieronymus, *in duritie manus tuae me odiſti*, te mihi oſorem oſtendis, ita graviter percutiens et affligens, ac ſi me odiſſes. Hieronymus: *adverſaris mihi.* Syrus: ܘܗܦܟܬ ܠܝ ܠܡܚܒܠܢܐ

et

et fecisti me tibi adversarium. Chaldaeus: תְּגַזְמֵינַנִי *comminaris mihi.* Alexandrinus: ὡς χειρὶ κραταιᾷ με ἐμαστίγωσας. Pauci quidam codd. literis transpositis תְּשַׂמְטֵנִי *demittis me*, habent, calami fine dubio errore, Hubigantio tamen probante, qui illud *deturbas me* interpretaur; quam significationem verbum שָׁמַט non habet.

22. תִּשָּׂאֵנִי אֶל־רוּחַ תַּרְכִּיבֵנִי *Tollis*, elevas *me* ad *ventum*, *inequitare me facis* fcil. בּוֹ, *ei*, i. e. facis, ut vento abreptus et in fublime fublatus vento vehar, et pennis, ut ajunt, venti, circumferar. Metaphora videtur non a palea aut re alia levi, a vento abrepta, fed ex nube efse defumta, quam ventus in altum fublatam, et magnifice per aera circumductam, mox discutit, et in imbrem refolvit. Id fuadet posterius hemistichium, וּתְמֹגְגֵנִי תֻּשִׁיָּה *et liquefacis*, diffolvis, *me* quoad *rationem*, integritatem animi et corporis, ut nihil in me folidum restet ac integrum, quo ultra fubfistere valeam. תְּשֻׁוָּה, quod est in textu, vix dubium est esse idem quod תּוּשִׁיָּה f. תֻּשִׁיָּה, ad marginem notatum, de quo vid. not. fupra ad V, 12. Sed Pareau l. fupra ad Vs. 20. laud. p. 131. not. literas quae in textu extant, hisce punctis vocalibus animandas cenfet: תְּשֻׁוָה, quod haud diverfum esse cenfet a תְּשׁוּאָה vel תְּשֻׁאָה, cujus Pluralis occurrit infra XXXVI, 29. XXXIX, 7. (al. 10.). „Proprie," addit, „illud notat *strepitum*, fed h. l. est *procella strepens*, idem quod שׁוֹאָה Pf. XXXV, 8. Ezech. XXXVIII, 9. Sic itaque תְּשֻׁוָה est pro בִּתְשֻׁוָה per notam et valde frequentem ellipsin. Saepius autem Nofter literam א elidit: nam בֹּרָה fcribit pro בָּאֵרָה fupra XXII, 29. XXXIII, 17. תָּוִי pro תַּאֲוִי XXXI, 35. מֵבִי pro מֵבִיא XXXIV, 36., רֵים pro רְאֵם XXXIX, 9. Ex hac nostra interpretatione (*violentae procellae me tradis jactandum*) fenfus facilior existit, ac parallelia melior. Aptius quoque additur Verbum מוּג, quod proprie est *fluctuare vehementius;* vid. Schultens Clav. Dial. p. 198. 254." Alii τὸ בְּתִיב pro Verbo habent. Ita Simonis, qui in *Lexico* f. v. תּוּשִׁיָּה illud תְּשֻׁוָּה *in nihilum redigis* explicat, for-

formatum a שָׁוְא *vanitas, nihilum*, coll. rad. שָׁאָה *vaſtari, in nihilum redigi.* תְּשֻׁוֶּה et Gesenius in *Lex. min.* edit. ſec. p. 745. legendum arbitratur, ſed vertit: *terres me*, שָׁוָה collato cum Chaldaico שְׁוֵי *obſtupeſcere*, in Ithpeel אִשְׁתְּוֵי *metuere, trepidare.* Pro verbo תשוה cepit et Syrus, vid. infra. Sed ut alias fere τὸ כְּתִיב et קְרִי nonniſi in formis vocabulorum leviter differunt, rariſſime vero in illorum ſignificatione, ita nec hic quod in textu eſt a תְּשֻׁוָּה ad marginem diverſum exiſtimo, quamvis id nusquam alias ita defective pro תּוּשִׁיָּה legatur. Veteres hunc Verſum liberius reddiderunt. Alexandrinus: ἔταξας δέ με ἐν ὀδύναις, καὶ ἀπέῤῥιψάς με ἀπὸ σωτηρίας. Hieronymus: *Elevaſti me, et quaſi ſuper ventum ponens, eliſiſti me valide.* Imaginem inde depromptam cenſuit, quod ſolemus res, quas vehementius confringere volumus, in ſublime jacere magno impetu, ut decidendentia magis collidantur et comminuantur: ſic dicere ſe Iobum evectum a Deo, ut lapſu graviore rueret comminutus et diſſolutus. Syrus prius hemiſtichium accurate expreſſit; minus vero poſterius: ܡܟܒܟܬܢܝ ܘܡܟܟܬܢܝ *depreſſiſti et afflixiſti me.*

23. כִּי־יָדַעְתִּי מָוֶת תְּשִׁיבֵנִי *Novi enim,* quod ad *mortem reduces me,* בֵּית מוֹעֵד לְכָל־חָי et ad *domum ſtatuti conventus omni viventi,* ſ. domum, quo velut ex condicto et decreto Dei omnibus mortalibus eſt conveniendum, quod eſſe ſepulchrum, vix monitu opus. Sunt, qui ita hunc locum accipiant, quaſi Iobus a fragilitate naturae ſuae Deum conetur flectere ad miſerendum ſui. Sed videtur potius de convaleſcentia deſperans hoc dicere, hoc ſenſu: nullam mihi ſpem mihi reliquiſti; ſcio apud te tibi conſtitutum eſſe, me prorſus conficere. Pareau l. l. verba כִּי־יָדַעְתִּי מָוֶת תְּשִׁיבֵנִי ſic reddit: *at, ſcio, inter mortuos ad me ſines ut redeam.* „תְּשִׁיבֵנִי," inquit, „eſt pro בְּמָוֶת תְּשִׁיבֵנִי ac מָוֶת *Mors* ex parallelia idem eſt quod שְׁאוֹל *Inferi*, ut XXVIII, 22.

XXX, 23. XXXVIII, 17. תְּשִׁיבֵנִי vero ad literam esset: *reduces me*, h. e. sines ut ad me redeam ex violenta ista jactatione. Atque hoc, sequentibus etiam convenientissimum, ab usu Hebraico minime alienum videri debet; quamquam enim consueta formula est הֵשִׁיב נֶפֶשׁ *redire facere*, sive *reducere animam vitalem*, eà tamen hoc in loco uti commode non poterat Scriptor acri pollens judicio, siquidem ambiguum adeoque minus congruens fuisset ita loqui de mortuo." Nos tamen vehementer dubitamus eum, quem Vir Doctissimus illis verbis inesse vult, sensum Hebraice ita ut hic legimus recte exprimi potuisse.

24. Interpretationis diversitatem creat dictio בְעִי; quam plures pro nomine עִי, *acervus*, *tumulus* (Mich. I, 6., cujus plurale extat Ps. LXXIX, 1.) cum ב praefixo habent. Horum plerique verba אַךְ לֹא־בְעִי יִשְׁלַח יָד sic vertunt: *verum non in acervum* s. tumulum *mittet manum* Deus, ut scilicet inde hominem eripiat, i. e. ubi hominem peremerit et in sepulchrum amandarit, non inde eum extrahet. L. Cappellus: „*Tantummodo in tumulum non mittet manum suam.* Hoc saltem bene novi, quod post mortem, ubi jacebo in sepulchro, non saeviet in me; nempe, pascitur in vivis livor, post fata quiescit. Satis illi erit, me, dum vivo, vexasse; una cum vita cessabunt dolores mei." Sed quum עִי nonnisi de *acervis ruinarum*, s. de *ruderibus*, nusquam de sepulchrali tumulo, usurpatum reperiatur; alii h. l. *exitium* eo nomine significari putarunt, inter quos R. Parchon, qui per שְׁמָמָה *desolationem*, *excidium* explicavit, observante et probante de Rossio, qui in *Varr. Lectt.* ad h. l. hanc nostri loci proposuit interpretationem: „Scio equidem, quod mors me reducet in pristinum pulverem, et quod sepulchrum constitutum est omni viventi (Vs. 23.). *Verumtamen non in desolationem*, sive, *ad consumptionem*, *manum* Deus *injicit*; *si*, *dum exitium infert* (בְּפִידוֹ), *illis est clamor*, i. e. ad eum clamant,

mant, eumque implorant, vel, si mavis, *si exitium infert*, solatium tamen aliquod illis est, imploratio, spes, salus. Singula enim significare potest שׁוּעַ." Quarum tamen explicationum nulla sensum satis concinnum et reliquae orationis seriei congruum fundere videtur. Sed monuit jam R. Levi, ב in בְּעִי esse radicale, et significare id nomen *petitionem, deprecationem*, a verbo בְּעָא *petere, rogare, implorare*, Aramaeis perquam usitato. Vertimus igitur: *nihil deprecatio!* scil. prodest, *extendit manum!* sive, subaudito כִּי, *quando manum extendit* ad plagas infligendas, vel, ad perdendum, respondet enim יָד in altero hemistichio, sicut בְּפִידוֹ בְּעִי שׁוּעַ. Verba autem יָד שׁוּעַ לָהֵן אִם־בְּפִידוֹ antehac nobis sic reddenda videbantur: *num in exitio ejus*, i. e. ab eo illato, quum homines perimere decrevit, *clamor illis* scil. quicquam prodest? (ut לֹא supra Vs. 2.). Sed jam mallem, אִם pro *etsi* capiens, sic vertere: *etsi cum exitium ille infert, iis sit clamor*, quantumvis clament, i. e. precentur, cum illis plagam suam immittit ut eos perimat, id tamen eos non liberabit a morte. שׁוּעַ *Clamor, vociferatio*, a verbo שׁוּעַ, *vociferari* Jesaj. XXIX, 9., supra XIX, 7., et mox Vs. 28. Qui לָהֵן pro tertia pluralis pronominis feminini habent, vel cum Aben-Esra נְפָשׁוֹת *animabus* subaudire, vel per archaismum pro לָהֶם usurpatum habere debent, ut contra masculinum הֵם Judic. XXI, 22. coll. 21. XIX, 24. Num. XXVII, 7., et הֵמָּה Ruth. I, 22. Zach. V, 10. de mulieribus usurpatur. Vid. Schroederi *Syntax*. Reg. XXXIV, et Storrii *Observatt.* p. 117. Nos quidem vix dubitamus, nostrum הֵן idem plane esse quod Chaldaicum הָהֵן, הֵן *is, ille*, Syriacum ܗܘ, ܗܘܢܐ, *ille, iste*, et Arabicum هن, *aliquis*, hoc loco collective sumendum. Pro לָהֵן in pluribus codd. a Kennicotto ac de Rossio inspectis legitur לָהֶם, quod manum emendatoris sapit. L. Cappellus posterius hemistichium sic explicat: *An in exitio ejus clamant illi?* i. e. an illi, quos Deus dat

 exi-

exitio, quos afficit morte, lugent, clamant, dolent in ſepulchro? quaſi dicat: minime, nullus eſt nempe doloris ſenſus in morte; iſthic quieſcunt homines a laboribus ſuis. Addit tamen, poſſe verba hebraica et ſic verti: *an in corde ejus eſt clamor?* i. e. an ille curat, an illi cordi eſt clamor morientium? Videlicet פִּיד Arabibus *cor* ſignificare Cappellus aſſerit. Sed فُوَاد, cujus collectivum أَفْئِدَة, arabica vox eſt, quae *cor*, *praecordia*, *animum* denotat. Dathius, Doederlinii conjecturam ſequutus, pro לָהֶן ponendum eſſe לְחֵן *gratiae*, hunc Verſum ita vertit: *Sed nonne precari licet, ſi* Deus *affligit? Si exitium infert, nonne gratiam ejus implorare fas eſt?* Videlicet hoc, ex ejus ſententia, vult Iobus, numquam, ne in graviſſimis quidem afflictionibus, omnem ſpem abjiciendam eſſe; Deum pro miſericordia ſua non poſſe non admittere preces miſerorum. Quod tamen reliquo Iobi ſermoni, qui hominis de rebus ſuis plane deſperantis animum ſpirat, minus congruere videtur. H. Muntinghe in verſione H. A. Schultenſii a ſe continuata, noſtrum locum ex interpretatione a N. G. Schroedero ſecum communicata, ſic transtulit: *Attamen in* ſ. contra *tumulum non extendes manum tuam* ad me affligendum, *ubi*, ſ. *quando in exitio ejus* (ſepulchri) i. e. morte *illic liberatio* erit. אִם capit Schroederus pro *quando*, *cum*, ut Geneſ. XXXVII, 8. Num. XXXVI, 4. לָהֶן ipſi eſt adverbium, i. q. הֵנָּה, unde לְהֵנָּה *illic*, Ezech. I, 23.; שׁוּעַ vero non diverſum credit ſignificatu a תְּשׁוּעָה *ſalus*, *ſalvatio*. Eandem jam Kimchius in medium protulit ſententiam in Lexico, ubi hunc Verſum ſic explicat, quaſi Iobus ſe conſolans dicat: *Verum non in acervum* ſ. tumulum, *manum injiciet*, ubi ſemel mortuus fuero, ſaltem mihi parcet, eo manum non inferet percutiendi cauſa; *ſi in percuſſione ſua* ſcilicet manum injiciat homini, eum perimens, erit *illis*, quos interemerit, jam ſepultis

ſalus,

salus, jam ejus manus evaserint, ibi ab afflictionibus, quas hic patiebantur, immunes erunt, ut supra III, 17. dixerat. Nova ratione hunc Versum explicavit Pareau l. l., qui eum sic reddit: *Enimvero in tumulum meum Ille manum non immittet; quando orcus ejus me tenebit, ibi respirabo.* Ad quae in Nota hac observat: „עִי pro עִיִּי, ut פִּי scribi solet pro פִּיִּי nisi ellipsis censeatur adesse affixi, apud Nostrum haud infrequens. Sic mox יָד pro יָדוֹ. In posteriore hemistichio אִם־בְּפִידוֹ est pro אִם־אֶהְיֶה בְּפִידוֹ. Proprie itaque esset: *quando ero in ejus interitu*, sed פִּיד hic est mortis lethique sedes, ut מָוֶת supra Vs. 23. et אֲבַדּוֹן supra XXVI, 6. XXVIII, 22., et פִּידוֹ est *interitus*, sive, *Orcus* Dei, i. e. Dei subjectus imperio. לָהֵן, vel quod alii habent codices, לָהֶם est Adverbium loci, quale quoque est הֵנָּה 2 Sam. I, 10. Sic בָּהֶם etiam usu Adverbiali ponitur supra apud Nostrum XXII, 21., ubi verterim *hinc*, *hoc pacto*. Denique שׁוּעַ proprie est *laxatio gutturis* vid. A. Schultens ad h. l.“ Pro תְּשׁוּעָה nostrum שׁוּעַ ut Kimchi et alii, et Hieronymus cepit, ceteroquin plane diversam sententiam exprimens: *Verumtamen non ad consumtionem eorum emittis manum tuam, et si corruerint, ipse salvabis.* Sed longius a verbis hebraeis discessit Alexandrinus: *εἰ ὄφελον δυναίμην ἐμαυτὸν χειρώσασθαι, ἢ δεηθῆναι ἑτέρου, καὶ ποιήσει μοι τοῦτο.* *Utinam possem me interficere, vel alium rogare, qui hoc mihi praestaret!* Conjiciebat Cappellus, interpretem verba יִשְׁלַח יָד accepisse pro *interficere*, quomodo Latini dicunt, *manum sibi inferre*; porro בְּעִי a בָּעָה, *quaerere*, *rogare*, derivasse, denique pro שׁוּעַ illum יַעֲשֶׂה legisse. De Rossi vero pro בְּעִי יִשְׁלַח Alexandrinum putat legisse בִּי אֶשְׁלַח. Sane בִּי et Syrus expressit, cujus interpretatio talis est: ܒܪܡ ܠܐ ܒܝ
ܢܘܫܛ ܐܝܕܗ ܘܐܢ ܐܩܥܐ ܠܘܬܗ ܢܦܪܩܢܢܝ
Sed non in me extendet manum suam, et cum clamavero ad eum me liberabit. Chaldaeus: לְחוּד לָא בְּרִתְחָא
ישדר

יְשַׁדַּר מַחְתִּיה אִין בְּעִדָּן צַעֲרֵיה וְקַבֵּל צְלוֹתְהוֹן *Verum non cum furore immittet plagam ſuam, ſi tempore anguſtiae ejus,* i. e. qua homines affìcit, *ſuſcipit preces eorum,* afflictorum.

25. Praeſixum ל ante קְשֵׁה־יוֹם et אֶבְיוֹן plerique *propter* notare putant, et hinc Verſum noſtrum ſic transferunt: *nonne flevi ob durum diei,* i. e. eum, cujus duta erant tempora, calamitoſum et miſerum hominem? nonne *contriſtata eſt anima mea ob egenum?* quaſi diceret: quomodo haec mihi nunc accidunt, ut nec Deus ipſe, nec hominum quisquam mei miſereatur, quaſi ego in mea proſperitate calamitoſorum non fuerim miſertus, et eorum vicem non doluerim? Sed congruentior Verſui ſuperiori et proximo ſenſus prodibit, ſi utrumque illud ל eodem fere ſignificatu, quo ſupra XVIII, 14. (לְמֶלֶךְ, *ut rex, tanquam rex*) aderat, capiamus, ut qualitatem indicet: *nonne flevi dura fortuna uſus? moerore conficior utpote inops?* Nempe ל nonnumquam ita comparat, ut ſimul veritatem ipſam, ſive conditionem reapſe deſignet. Ita Mich. II, 8. *Populus meus* לְאוֹיֵב *tanquam hoſtis inſurgit.* Cf. Storrii *Obſervatt.* p. 287. not. Vocis עָגְמָה ſignificatio vix poteſt dubia eſſe, quum τῷ בָּכִיתִי in primo hemiſtichio reſpondeat. Chaldaeis עֲגַם eſt *triſtari, angi,* idemque et Jeſaj. XIX, 10. אַגְמֵי ſignificare videtur, eodem ibi modo ut h. l. עֲגַם cum נֶפֶשׁ conjunctum. Cognatae ſignificationis eſt ſyriacum ܥܓܡ *metuit, ex metu faſtidivit cibum,* et arabicum أَجِمَ *faſtidivit cibum, taediosum quid habuit, pertaeſus fuit.* Alexandrinus ἐστέναξα, *ingemui,* Hieronymus *compatiebatur,* Syrus ܐܬܥܓܡܬ ܢܦܫܝ, *anima mea perturbata eſt,* vertit. Chaldaeus ipſam vocem retinuit. Cf. Michaelis *Supplemm.* p. 1831.

26. מֵעַי רֻתְּחוּ וְלֹא־דָמּוּ *Viſcera mea efferbuerunt* (proprie *fervore* ſeu *ebullitione agitata ſunt,* quia paſ-

ſivum

fivum eft), *neo filuerunt*, i. e. נָחוּ, *conquieverunt*, fine intermiffione turbata funt, et velut ebullierunt ollae more (cf. infra XLI, 23.) intima quaeque mea, aeftu et vehementia morbi et dolorum. קִדְּמֻנִי יְמֵי עֹנִי *Praeverterunt me dies afflictionis*, incautum oppreſſerunt, nil tale cogitanti fupervenerunt. Cf. fupra Vs. 16.

27. קֹדֵר הִלַּכְתִּי בְּלֹא חַמָּה *Ater ambulo absque fole*, i. e. non a fole, non infolatus. Docet, in fe morbum et moerorem id praeftitiffe, quod in aliis folis aduftio. Videtur, ut jam Drufius monuit, proverbiale effe, *ater absque fole*, ut, *ebrius absque vino*, Jef. LI, 21. Additque Schultens, talem comparantem negationem fimul inferre gradum incomparabiliter majorem. „Ita dicunt Arabes: *Sapiens, et non ut Locmanus*, i. e. immenfum quantum fapientior. Item: *dives, et non ut Corachus*, qui videlicet ipforum Croefus, pro *incomparabiliter divitior*. Habes hinc, *atratus incedo*, interiore aeftu cordis, ac vifcerum, penitus exuftus atque excoctus; ita ut qui fole ferventiffimo, talem fignat חַמָּה [a חָמַם, *incaluit*, cf. Cantic. VI, 9. Pf. XIX, 7. Jefaj. XXIV, 23.], exuruntur, ne in minimam quidem comparationem mecum venire poffint.“ Pro חַמָּה pauci quidam codices habent חֵמָה *ira, furor*, quod ipfum et ab Hieronymo expreffum: *moerens incedebam fine furore*, nec non a Syro:

ܒܥܩܬܐ ܗܠܟܬ ܕܠܐ ܚܡܬܐ

in anxietate incedo fine ira. Alexandrinus: *στένων πεπόρευμαι ἄνευ Φιμοῦ, fine freno*, fed in Complutenfi editione legitur *ἄνευ θυμοῦ*. Ita effet fenfus: *ater incedo absque furore*, aut bile, ut nigri effe folent biliofi et qui irati funt; at ego, etfi in alterum non iratus, ater fum, nimirum ex morbo. קַמְתִּי בַקָּהָל אֲשַׁוֵּעַ Quando *fto in coetu* hominum, *vociferor*, cogit me vel invitum doloris magnitudo exclamare et vociferari vel in medio hominum coetu. Alii putant imaginem depromptam ab iis, qui injuriis oppreffi, in publicum coetum, five congre-

gregationem populi prorumpunt, vindictam postulantes, quasi dicat: tantus meus dolor est, ut solitarius, ac domi sedens, eum continere nequeam nec mihi temperare amplius; quo minus in mediam congregationem aliorum me proruam, et ibi clamem.

28. אָח הָיִיתִי לְתַנִּים וְרֵעַ לִבְנוֹת יַעֲנָה *Frater factus sum draconibus, et socius struthionibus*, quae animalia proponuntur ut clamosa et ejulabunda et quae solitudine delectantur, Mich. I, 8., Jesaj. XLIII, 20. Cur *draconum* signate *fratrem* se Iobus vocet, pluribus exposuit Bochartus Hieroz. T. III. p. 235. edit. Lips. Ostendit, quum ex veterum opinione dracones sint ζῶα θρηνητικὰ, comparationem inde adscitam esse, quod capite erecto, et deductis faucibus sursum adspirantes concipi solerent, ac si ore in coelum obverso per suspiria et gemitus ad Deum conquerentur, quodque omnibus exosi feralibusque locis addicti, miseram vitam aegre traherent. בְּנוֹת יַעֲנָה *Filias clamoris* esse *struthiones feminas*, docuit idem Bochartus l. c. P. II. Lib. Cap. XIV. Tom. II. p. 811. edit. Lips., et de illarum *lugubri*, funesta ac sonora *voce* p. 824. Cf. Shawii *Itinerar.* p. 390. Vers. german., ubi variam struthionum vocem describens, eam aliquando, noctu praesertim, *lugubrem, ululantem, suspiria alte ducentem*, asserit.

29. עוֹרִי שָׁחַר *Cutis mea denigrata est*, prae febris vehementia, et prae dolore ac moerore diuturno. Cf. Thren. V, 10. מֵעָלָי vel *desuper me*, vel, *a me* dehiscens et labascens, ut supra Vs. 17. — וְעַצְמִי־חָרָה מִנִּי־חֹרֶב *Os meum*, i. e. collective, *ossa mea exarserunt prae ardore*, ossa etiam isthoc caumate omni medulla atque humore vitali spoliata prope exaruerunt. Pro מִנִּי־חֹרֶב Syrus ܡܢ ܫܘܒܐ *aestu* posuit, quod Arabs في السموم *per ventum urentem* (Samum) reddidit.

30.

30. Omnis mea laetitia, quae se solet pulsatione citharae aliorumque instrumentorum musicorum prodere, in moerorem versa est et fletum.

Cap. XXXI.

Hoc Capite sigillatim omnes anteactae vitae rationes explicat, suamque innocentiam fusius exponit, maculamque omnem detergit, qua vitae pristinae nitorem adversarii infuscare tentaverunt. Nec se tantum probat et commendat externa rerum gestarum specie, sed motus animi sui atque affectus omnes expectorat, ut explorentur a summo Numine. Recte Schultens observat, velle Iobum cum hac gravissima suae innocentiae contestatione velut ad tribunal ipsius Numinis penetrare, ut audiente universo consessu, in quo hactenus disputatum fuerat, disceptatio cum ipso Deo institueretur, atque sub oculis, quin telis et fulminibus, supremi illius judicis, adversus ipsum quasi, optima causa tandem obtineretur. Evincit hoc disertissima testificatio infra Vs. 35. 36. 37.

1. בְּרִית כָּרַתִּי לְעֵינָי *Foedus pepigi oculis meis*, quo eos inviolabili praecepto obligavi, ne omnino quicquam adspicerent, quod ad peccandum illiceret. Alterum hemistichium, וּמָה אֶתְבּוֹנֵן עַל־בְּתוּלָה, *et quid virginem considerassem?* quidam cum proximo Versu conjungunt, q. d. non impune sane ex impudico adspectu abiissem a Deo. Sed rectius Schultens: „Fortius sonat: *et quid oculos, animumve, adverterem in virginem!* Est indignatio repellens vehementissime, et negans tale quicquam committi par esse.“

2. חֵלֶק et נַחֲלָה h. l. in malam partem, ut supra XX, 29. XXVII, 13., capienda esse, de suppliciis, quae impuris et scortatoribus a Deo sunt destinata, docet res ipsa.

3. De

3. De נכר f. נֵכֶר (Obad. Vs. 12.) *infortunium, poena atrox,* ut Arabicum نُكْر in Corano saepe usurpatur, vid. MICHAELIS *Supplemm.* p. 1642. In pluribus codicibus et manu scriptis et typis exaratis (vid. DE ROSSII *Scholia critica* ad h. l.) legitur נֵכֶד, cum Daleth, sensu non multum diverso. نُكْد enim Arabibus de *vita misera* et *calamitosa* frequentari, multis exemplis docuit Schultens ad h. l. Cf. Michaelis l. c. p. 1638.

4. Non vanus mihi arrogo tantam castitatem, reliquamque vitae innocentiam, sed Deum testem invocare audeo, qui omnia instituta, consilia, studia mea, res et cogitationes vel occultiores perspectas habet.

5. Ad aliud transit, nempe quod se purum et integrum in contrahendo praestiterit, bona fide versans cum hominibus. אִם־הָלַכְתִּי עִם־שָׁוְא *Si ambulavi cum vanitate,* f. mendacio, si non sincere versatus sum cum hominibus transigens. Oppositum est *ire cum Deo,* Genes. V, 22. 24., *in integritate et veritate,* Pf. XXVI, 1. 3., adeoque veritati ac fidelitati studere. Alii intelligunt, quod non vana sit sectatus, rebus aut verbis vanis et futilibus addictus fuerit; sicut Alexandrinus intellexisse videtur, qui μετὰ γελοιαστῶν vertit, cum scurris, et iis, qui risus captandi causa dicaces sunt. Sed ad contractus et conversationem cum hominibus referendum esse, docet alterum hemistichium, ubi subjungit sese declarans, וַתַּחַשׁ עַל־מִרְמָה רַגְלִי, *et* si *festinavit ad dolum pes meus,* ad alios fraudandos. Formula est jusisjurandi Hebraeis familiaris, ubi fere altera pars, imprecatio, omittitur, ut saepe hoc Capite, etsi interdum exprimatur, ad majorem vim, et quo magis se significet abhoruisse a peccatis quae commemorat: *si feci hoc aut illud,* quod agendum non erat, dispeream, vel, me diris devoveo suppliciis. Sed potest et proximus versiculus subjectus esse imprecationis loco subjungendae ei, quod hoc Versu pro-

propoſuerat: ſi per frandem et dolum malum deceperim alios; ponderet me Deus in lance exactiſſima. Alii imprecationem Verſu 8. expreſſam, cum noſtro Verſu connectunt, et Verſum 6. veluti parentheſi includunt, ſic ſerie concinnata: *ſi ambulavi cum mendacio (ponderet me Deus lancibus rigidiſſimis!), ſi declinavit pes meus,* etc. *ſeminem, et alius comedat.* וַתַּחַשׁ referendum eſſe ad radicem חָשָׁה, ſed quae communem cum חוש ſignificationem habet (cf. not. ad Pſ. LXV, 10.), arguit Patach ſub ח, ut ab עָשָׂה eſt וַיַּעַשׂ, וַתַּעַשׂ. Cf. Schultensii *Inſtitutt. ad fundamm. lingu. Hebr.* p. 435.

6. יִשְׁקְלֵנִי בְמֹאזְנֵי־צֶדֶק *Appendat me in bilancibus juſtitiae*, i. e. aequa lance (ut Levit. XIX, 36.), ut ſciatis, o ſocii, non me haec tam dira pati ob ſcelera mea, וְיֵדַע אֱלוֹהַּ תֻּמָּתִי *Et cognoſcat Deus meam integritatem,* pro qua nunc ita graviter punior. Atqui quum expenſa fuerit tota vitae meae ante aetate ratio, et innocentia, una ex parte, et ex altera atrocia haec mala, quae perferro, apparebit, non me, ut ſocii volunt, ob delicta praecedentia puniri, ſed ſubeſſe aliam cauſam, ob quam ita me affligat Deus, mihi ignotam. Quidam וְיֵדַע enunciative, *et ſciet,* exponunt, q. d. ubi me lance aequa, et acta mea appenderit, cognoſcet meam integritatem. Sed rectius *ſciat* verti videtur. Sciebat quidem Deus, ſed ſic ex affectu loquitur adverſum ſocios, ut et interdum Pſalmorum auctores, et notanter Pſ. VII, 4. 5. Ita hic Iobus: cognoſcat meam innocentiam, et me affligere deſinat.

7. אִם תִּטֶּה אַשֻּׁרִי מִנִּי הַדָּרֶךְ *Si deflexerit greſſus meus a via* ſcil. recta, a recto virtutis et continentiae tramite, וְאַחַר עֵינַי הָלַךְ לִבִּי *Et poſt oculos meos ambulaverit cor meum,* ductus fuerit cupiditate rerum a me viſarum. וּבְכַפַּי דָּבַק מְאוּם *Et manibus meis adhaeſerit macula,* labes ulla, ut ſcilicet quicquam alieni rapina aut fraude rapuerim vel interverterim. Quidam מְאוּם dictum putant pro מְאוּמָה, *quicquam,* rerum ſcilicet alienarum,

narum, collato loco Deut. XIII, 18. וְלֹא־יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה, ubi tamen additur מִן־הַחֵרֶם, *ex eo quod Deo eſt conſecratum.* Ita Syrus: ܐܘ ܕܒܩ ܒܝ ܡܕܡ *ac ſi adhaeſit mihi quidquam.* Sed *aliquid* ubique dicitur מְאוּמָה, nusquam, ut hic, מְאוּם, quod pro מוּם (in quibusdam codd. h. l. extans) ſcriptum, ut Dan. I, 4. de Daniele et tribus ſociis, in quibus dicitur non fuiſſe מְאוּם, *macula*, labes ulla, א ita quieſcenti, ut prorſus abundet, ut in לָראוּבֵנִי, *Rubenitae*, Deut. III, 12. Chaldaeus utrumque conjunxit, vertit enim: וּבִידַי אִדְבֵּיק מִדַּעַם חִבּוּלָא, *et manibus meis adhaeſerit quicquam maculae.* Hieronymus: *macula.* Alexandrinus ſenſum liberius expreſſit: καὶ εἰ ἐν ταῖς χερσίν μου ἡψάμην δώρων.

8. Subjungit imprecationem: ſi hoc feci, accidat mihi hoc, ut אֶזְרְעָה וְאַחֵר יֹאכֵל, *ſeram et alius comedat;* ſimiles diras vid. Levit. XXVI, 16. Deut. XXVIII, 30. 38. — וְצֶאֱצָאַי יְשֹׁרָשׁוּ *Et germina mea eradicentur*, quibus vel liberi, proles, intellgi poſſunt, ut ſupra XXVII, 14., quomodo et Hieronymus hic *progeniem* vertit; vel genuino ſenſu de *germinibus* e terra exeuntibus, frugibus, ut Jeſaj. XXXIV, 1. XLII, 5. capi poteſt. Senſu plane alieno Syrus ܐܠܐ ܐܢ ܙܪܥܬ ܗܝܕܝܢ ܐܟܠܬ ܘܐܢ ܢܨܒ ܗܝܕܝܢ ܬܪܣܝܬ ܘܟܢܫܬ *Sed potius cum ſeminavi, tunc comedi; et cum plantavit, tunc nutrivi et congeſſi.*

9. אִם־נִפְתָּה לִבִּי עַל־אִשָּׁה *Si illectum eſt cor meum* ſuper mulierem, i. e. forma alienae uxoris, ut eam concupiſcerem. „LXX. εἰ ἐξηκολούθησαν ἡ καρδία μου γυναικί, *ſi ſecutum eſt cor meum mulierem*, nempe concupiſcentia ſua: ubi non poſſumus non monere, פָּתָה in lingua Aethiopica ſignificare *concupiſcere*, ut Matth. V, 28., ubi eadem res agitur, quam Iobus tractat: *ſi quis adſpexerit mulierem* πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, Aethiopicus ויפתוה *ut concupiſcat eam.* Idem procul dubio vult Iobus, *ſi concupiſcentia illectum fuit cor meum ad mu-*

mulierem. Recte dicit R. Nathan in Concordantis, hoc verbum ſignificare נטיה, *inclinationem.*“ Ludov. de Dieu.

10. תִּטְחַן לְאַחֵר אִשְׁתִּי *Molat alteri uxor mea,* quod plerique ſic explicant: cogatur uxor mea ad patiendum alius concubitum, ut verbum *molendi* h. l. eodem ſenſu ſumatur, quo non raro a Latinis uſurpatur, ut in illo Horatii (*Satyr.* L. I. *Ecloga* II. Vs. 35.), *alienas permolere uxores,* ad quem locum Cruquius: *Alludit ad Graecam Paronomaſiam: μύλαδα μύλειν. Molere autem vetus verbum eſt pro adulterare, ſubagitare, quo verbo in deponenti ſignificatione utitur alibi Auſonius, inquiens* [*Epigramm.* LXXI, Vs. 6.]: *Deglubit, fellat, molitur per utramque cavernam. Hinc etiam molitores dicti ſunt, ſubactores, ut apud eundem* [*Epigramm.* XC. Vs. 3]: *cum dabit uxori molitor tuus, et tibi adulter.* Sic et Hebraei intelligunt, quod Jud. XVI, 21. de Simſone narratur, וַיְהִי טוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסוּרִים *et moliebat in domo vinctorum,* quod ad ipſum Palaeſtini certatim ſuas uxores adduxerunt, ſuscipiendae ex eo prolis cauſa ob ipſius robur. Sic et Hieronymus illud Jeremiae in Threnis V, 13. בַּחוּרִים טְחוֹן נָשָׂאוּ, *adoleſcentes ad molendum ſuſtulerunt,* vertit: *adoleſcentibus ad impudicitiam ſunt abuſi,* ad concubitum ſcilicet nefandum. Ita et hoc loco vertit: *ſcortum ſit alterius uxor mea.* Et Chaldaeus: תְּשַׁמֵּשׁ עִם הוֹרַן אִנְתְּתִי, *coeat cum alio uxor mea.* Alexandrinus honeſte et tectis verbis: ἀρέσαι ἄρα ἡ γυνή μου ἑτέρῳ ἀνδρί, *placeat viro alteri uxor mea.* Illam interpretationem commendare videtur alterum hemiſtichium: וְעָלֶיהָ יִכְרְעוּן אֲחֵרִין, *et ſuper eam incurvent ſe alii,* i. e. per vim comprimant, et conſuetudinem cum ea habeant. Nec male tamen prius hemiſtichium reſpondebit alteri, ſi verba, ut ſonant, intelliguntur, quod tum temporis inter ſervitutum genera fuerit illa durior et abjectior in piſtrinis ad

ad molas agitandas et verſandas adigi, ut eſt Exod. XI, 5. *A primogenito regis usque ad primogenitum ancillae, quae eſt poſt molas.* Et apud Jeſajam XLVII, 2. Puella *Babylonia, ſume molas, et commolito farinam;* ad quem loc. not. vid. Hinc verborum noſtrorum ſenſus hic eſſe poteſt: *Molat alteri,* viro non ſuo; hanc alii ſervitutem praeſtet, ſit alteri ſerva ad piſtrinum addicta, et infimam hanc et duriſſimam ſervitutem, ac in piſtrino ad eam usque abjectionem redigatur, ut ancillarum more tractetur, et per contemtum ac ignominiam ſit omnibus expoſita et proſtituta. אֲחֵרִין ultima *Nun* pro *Mem,* more Aramaeo, ut ſupra XII, 11. Ezech. IV, 9. Dan. XII, 13. Alexandrinus poſterius hemiſtichium ſic reddidit: *τὰ δὲ νήπιά μου ταπεινωθείη.* Legit יִכְרְעוּן in Hophal, et אֲחֵרִין de *poſteris* intellexit. Syrus: ܐܠܐ ܬܛܚܢ ܠܐܚܪ̈ܢܐ ܐܢܬܬܝ ܘܬܐܦܐ ܠܚܡܐ ܒܐܬܪܐ ܐܚܪܢܐ *Imo vero moluit uxor mea aliis, et panem confecit alio in loco.*

11. כִּי הִיא זִמָּה *Nam eſt iſtud nefas,* grande ſcelus, ſollicitare aut ſubornare alterius uxorem. זִמָּה etſi ſuapte natura eſt *μέσον* (a זָמַם *cogitavit*), ſolet tamen in malum ſumi pro *nefaria cogitatione,* neſando facinore, flagitio, ut Levit. XVIII, 11. Jud. XX, 6. Proverb. XXI, 27. וְהוּא עָוֹן פְּלִילִים *Et hoc eſt delictum pro judicibus,* ſubaudito ל ante פְּלִילִים, vel repetito nomine עָוֹן in ſtatu conſtructo (cf. not. ad Pſ. LX, 5.): *delictum,* inquam, *judicum,* i. e. graviſſimum; quod ad judices publicos deferendum, ab iisque puniendum. פְּלִילִים (contracte pro פְּלִילִיִּים a פְּלִילִי infra Vs. 28., ut a יְהוּדִי *Judaeus,* יְהוּדִים pro יְהוּדִיִּים) proprie ſunt *arbitri,* vid. Exod. XXI, 22., hinc in genere *judices,* qui cauſas cognoſcunt et diſceptant, unde פְּלִילִיָּה *judicium,* Jeſ. XXVIII, 7.

12. Provocaſſet hoc tantum ſcelus a me commiſſum Dei in me iram, quae in me tanquam ignis omnia vaſtans, et fruges etiam ipſas funditus excidens, deſaeviiſſet.

13.

13. אִם־אֶמְאַס מִשְׁפַּט עַבְדִּי וַאֲמָתִי בְּרִבָם עִמָּדִי *Si ſprevi* ſ. averſatus ſum *jus*, cauſam, *ſervi mei aut ancillae meae, quum illi mecum contenderent*, quum illi conquererentur apud me ſuum jus defendentes, quum illos objurgarem, aut durius tractarem, ſane illis permiſi, ut jus ſuum defenderent, mea in illos poteſtate non abutens. Significat ergo, ſe injuſtitia non uſum in inferiores, ne ſervos quidem aut ancillas, nec illis crudelem fuiſſe, aut ſeveriorem, quanto minus in alios, vel aequales?

14. וּמָה אֶעֱשֶׂה כִּי־יָקוּם אֵל *Et quid facerem*, ſi talia perpetraſſem, *quando ſurgeret Deus* ad inquiſitionem et vindictam. Hieronymus: *ad judicandum*. Cf. Pſ. VII, 7. XII, 6. LXVIII, 1. וְכִי־יִפְקֹד מָה אֲשִׁיבֶנּוּ *Et quum viſitaret*, disquireret me et acta mea, ut pro iis reddet, *quid ei reſponderem?* Dei magis metu, quod optimae conſcientiae teſtimonium eſt, quam hominum, ſe ductum eſſe oſtendit.

15. הֲלֹא בַבֶּטֶן עֹשֵׂנִי עָשָׂהוּ *Annon* ſimiliter *in utero qui me condidit, condidit et illum?* eadem ratione, qua me. Nonne unum patrem habemus Deum, indeque fratres ſumus? וַיְכֻנֶנּוּ בָּרֶחֶם אֶחָד *Et formavit nos in utero unus;* idem Deus utriusque formator. Alii: *in utero uno*, non ratione numeri, ſed ſpeciei et ſimilitudinis, i. e. nos condidit eadem naturae lege et formationis in matrice. Ita Alexandrinus, ἐν τῇ αὐτῇ κοιλίᾳ. Nec non Syrus: ܘܒܟܪܣܐ ܚܕܐ ܬܩܢܢ *et in utero uno aptavit nos*. Sed tum בָּרֶחֶם הָאֶחָד dicendum erat. Recte Symmachus: ἐν ὁμοίῳ τρόπῳ. Pro וַיְכֻנֶנּוּ in pluribus codicibus et libris editis legitur וַיְכֻנֶנּוּ cum Dageſch in poſteriori Nun, ſeu ſuffixo tertiae perſonae ſingularis. Unus de Roſſii codex habet וַיְכֻנֵהוּ. Sed pleniorem fundit ſenſum vulgo receptum וַיְכֻנֶנּוּ, quod et veteres omnes expreſſerunt, Hieronymo excepto, qui *formavit me* vertit, quod ipſum refert unus de Roſſii codex, in quo וַיְכֻנֵנִי exſtat. In uno

uno Kennicotti codice ſcriptum reperitur וַהֲבִינֵנִי, in Hiphil. Sane in Kal alias non occurrit. Hinc alii referunt ad Piel, in forma Pohel, quaſi eſſet pro וַיְכוֹנְנֵנִי. Huc pertinet, quod in Bibliis Athianis (Amſtelod. 1661.) eſt cum Cholem וַיְכוֹנְנֵנִי. Cf. Piel וַיְכֹנְנֶךָ, Deut. XXXII, 6., et וַיְכוֹנְנוּנִי Pſ. CXIX, 73.

16. Jam amolitur a ſe immiſericordiam in pauperes, pupillos et viduas. אִם־אֶמְנַע מֵחֵפֶץ דַּלִּים *Num prohibui deſiderio tenuium* quicquam? ſ. panem (coll. ſupra XXII, 7.)? Num denegavi tenuibus quae peterent a me, et optarent, interim dum abundarem? Cf. ad conſtructionem verbi מָנַע *prohibuit* ſeq. מ, *a quoquam* aliquid, i. e. denegavit ei, Geneſ. XXX, 2. 1 Sam. XXV, 34. 2 Sam. XIII, 13. 1 Reg. XX, 7. al. — וְעֵינֵי אַלְמָנָה אֲכַלֶּה *Aut oculos viduae feci deficere?* fruſtratus ſum ſpe ſua, quum intentis in me oculis ſummo ſtudio aliquid a me peterent et exſpectarent? *Conſumtio oculorum* Hebraeis dicitur, quum quid avidiſſime exſpectaturo oculis velut intentiſſimis in illud, nec tamen obtinetur. Vid. ſupra XI, 20. et ibi not.

17. Egenum ſignificat ſe aluiſſe, nec bonis ſuis, quum abundaret, pauperes fraudaſſe, ſed candide tenuioribus poteſtatem feciſſe de ſua menſa veſcendi. Subaudiunt ad hunc Verſum et praecedentem interpretes haud pauci imprecationem (cf. ſupra ad Vs. 5.), qua tamen non eſt opus, ſi interrogative haec accipiantur. Repetenda autem eſt ſub hujus verſiculi initio ex ſuperiori אִם, interrogandi particula.

18. כִּי מִנְּעוּרַי גְּדֵלַנִי כְאָב וּמִבֶּטֶן אִמִּי אַנְחֶנָּה *Nam a pueritia mecum crevit tanquam patri, et ab utero matris ducebam eam.* Conſtructio eſt eorum, quae dicuntur πρὸς σημαινόμενον, ſubaudiendo in poſteriori hemiſtichio אַלְמָנָה, *viduam*, quam in animo habebat, quia יָתוֹם, *pupillum*, (in priori hemiſtichio ſubaudiendum) memoraverat, praecedente Verſu; quae paſſim conjungi ſolita, quod hominum injuriis et vexationibus opportuna

ſunt

funt et obnoxia, folido praefidio deftituta et auxilio. Sermo porro concifus eft, dum גְּדֵלַנִי dixit pro גָּדַל עִמִּי *adolevi mecum* pupillus, affidue eum domi meae alui, inftitui, educavi tanquam pater. Nam et כְּאָב dictum eft pro כְּמוֹ עִם אָב, *tanquam cum patre*, f. apud patrem, perinde ac fi ei effem pater, ita apud me eft educatus. אַנְחֶנָּה *Ducebam eum*, i. e. dirigebam, ejus negotia procurans, et caufam defendens; velut ei in omnibus rebus dux eram. Quando autem dicit fe id jam inde a matris utero feciffe, hyperbole utitur, qua innuit, hoc fibi velut innatum et proprium fuiffe jam inde ab ineunte aetate. Eft tantum repetitio ejus, quod dixerat, מִנְּעוּרַי, *a pueritia mea*. Eadem figura ufus Pfaltes LVIII, 4. *Abalienati funt improbi inde ab utero; erraverunt a ventre matris loquentes mendacium.* Nec non Lucianus, apud quem Vulcanus, *Dialog. Deor.* IV., de Mercurio verba faciens, fic ait: οὕτως ὀξύχειρ ἐστὶ, καθάπερ ἐν τῇ γαστρὶ ἐκμελετήσας τὴν κλεπτικήν. *Tam acutis eft manibus, ac fi in utero meditatus fit artem furandi.* Sunt, qui hunc locum fic exponant: inde a pueritia mea crevit mecum, vel me aluit, hoc bonum, et haec virtus, tanquam pater, ut pupillorum, viduarum et pauperum mifererer, et jam inde a matris utero ducebam, trahebam, eam, hanc fcilicet conditionem, הַמִּדָּה הַזֹּאת, commiferationem afflictorum et inopum. Ubi durius eft, quod גְּדֵלַנִי tranfitive fumant pro גִּדְּלַנִי, *crefcere fecit me*, aluit, quum hoc verbum in Kal numquam tranfitive occurrat. Eundem fere fenfum expreffit Hieronymus: *Quia ab infantia mea crevit mecum miferatio, et de utero matris meae egreffa eft mecum.* Pro כְּאָב, *tanquam pater*, legit כְּאֵב, *dolor*, quem de *condolentia, miferatione* intellexit. Syrus itidem כְּאֵב legit, fed praeterea אֲנָחוֹת pro אַנְחֶנָּה. Ita enim hunc Verfum vertit: ܡܛܠ ܕܡܢ ܛܠܝܘܬܝ ܪܒܝܬܗ ܒܟܐܒܐ ܘܡܢ ܟܪܣܗ ܕܐܡܝ ܬܢܚܬܐ

Quoniam a pueritia mea educarunt me dolores, et inde ab utero matris meae gemitus.

19. אִם־אֶרְאֶה אוֹבֵד מִבְּלִי לְבוּשׁ *Num vidi pereuntem* frigore *absque vestimento*, eo quod non esset vestimentum? Num talem videre sustinui non commotus, et in misericordiam flexus? וְאֵין כְּסוּת לָאֶבְיוֹן Et num sustinebam videre, quod *non esset operimentum inopi?* Sensu plane alieno Hieronymus: *Si despexi pereuntem, eo quod non indumentum habuerit.*

20. אִם־לֹא בֵרְכוּנִי חֲלָצָיו *Nonne bene precati mihi sunt ejus lumbi?* Per prosopopoeiam dicit, quasi operta a se latera sibi sint bene precata, et gratias egerint. וּמִגֵּז כְּבָשַׂי יִתְחַמָּם *Et ex vellere agnorum meorum calefaciebat sese?* i. e. de panno meo, ex lana mearum ovium confecto. גֵּז proprie *tonsionem* significat, unde pro *vellere* sumitur, ut Ezech. XXXIV, 3. XLIV, 17. Hos. II, 9. Eodem nomine a *tondendo* alias dicitur *cordum*, foenum novissime aut secundo succrescens, ex quo semel aut iterum detonsum et resectum est, ut Ps. LXXII, 6. Amos. VII, 1.

21. אִם הֲנִיפוֹתִי עַל־יָתוֹם יָדִי *Si agitavi adversus pupillum manum meam*, ut eum percuterem, aut eum mea potentia opprimerem, manum ei violentam injiciens, aut alioqui terrens mea potentia; כִּי־אֶרְאֶה בַשַּׁעַר עֶזְרָתִי *quum viderem in porta*, in judicio (ut supra XXIX, 7.) *auxilium meum*, i. e. mihi paratum auxilium, q. d. etsi omnes in foro scirem a me staturos, et me superiorem agnoscerem; nequaquam tamen mea auctoritate et potentia sum abusus.

22. Subjungit imprecationem: si illud fecerim, כְּתֵפִי מִשִּׁכְמָה תִפּוֹל *Scapula mea ab humero suo*, i. e. a sua junctura, a suo osse, cui colligatum est, *decidat*. שִׁכְמָה i. q. alias שְׁכֶם, est tota latitudo humeri, quae extat a collo ad brachium utrinque (cf. infra Vs. 36.), utriusque humeri posterior compages, ideoque semper est numeri singularis; כָּתֵף autem ipsum armum, seu scapulam, i. e. os, quo humerus colligatur, notat, et est etiam plurale, vid.

vid. Exod. XXVIII, 7. 12. Jud. XVI, 3. 1 Reg. VII, 34. Alexandrinus ὁ ὦμός μου ἀπὸ τῆς κλειδὸς dixit, *armus a clave*, seu *jugulo*, ut Latini appellant os, cum quo armus juxta collum committitur. Hieronymus: *humerus meus a junctura sua.* Syrus: ܟܬܦܝ ܡܢ ܥܩܪܗ ܬܦܠ *humerus meus a radice sua decidat.* Quia *manus* meminerat, si eam pupillo injecerit, ideo nunc pro imprecatione subjungit, ut armus, cum quo brachium colligatur, e junctura sua decidat, et (in altero hemistichio) brachium itidem (אֶזְרֹעַ i. q. alias זְרוֹעַ), quod proprie est id, quod a cubito ad digitos usque protrahitur, a sua junctura abrumpatur et confringatur, in poenam hujus violentae et injustae percussionis pupilli. קָנֶה *Canna* s. *calamus*, denotat h. l., contextu docente, *lacertum*, appellatque ita os illud oblongum, quod a superiori osse armi seu humeri ad cubitum usque protenditur, quod sit teres et oblongum, in modum arundinis. Literam ה ad nomina שִׁכְמָה et קָנֶה plures habent pro suffixo ad כְּתֵפִי et אֶזְרֹעִי referendo, ut sit Mappik omissum, ut in vocibus pluribus aliis. Id expressit Hieronymus: *brachium meum cum suis ossibus confringatur.* Et Syrus: ܘܕܪܥܝ ܡܢ ܩܢܝܗ ܢܬܬܒܪ *et brachium meum a canna sua confringatur.* Ac hodienum plures extant codd., in quibus Mappik utroque loco est inscriptum. Vid. DE ROSSII *Scholia Critt.* ad h. l. p. 123. Verum sicut קָצָה et קָצֶה idem significant, ita et קָנָה et קָנֶה et שִׁכְמָה ac שְׁכֶם promiscue usurpata fuisse videntur.

23. Causam addit, quod hoc religione et Dei metu fecerit, nam hominum effugisset judicia. כִּי־פַחַד אֵלַי אֵיד אֵל *Quia pavor super me* (אֵלַי pro עָלַי, nam פַּחַד cum עַל jungitur, vid. 2 Paral. XIV, 13. XVII, 10. XX, 29.), *pernicies Dei*, i. e. pernicies a Deo immittenda et poena irroganda eis, qui pupillos opprimunt; mihi metum incutiebat exitium, quod a Deo manet tales oppressores.

De nomine אֵיד vid. not. ad XVIII, 12., quo loco et aliis quibus occurrit, *calamitatem gravem, exitium*, notat. Sed hoc loco A. Schultenſius aptiorem judicat *roboris, potentiae*, ſignificatum (quo arabicum أَيْدٌ et آدَ pollet). quippe qui melius τῷ שְׂאֵת, *eminentia*, in altero hemiſtichio reſpondeat. Hieronymus: *Semper enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum.* Chaldaeus: אֲרוּם דְּלִיתַ לְוָתִי תְּבַר אֱלָהָא *quoniam terribilis fuit apud me contritio Dei.* Syrus: ܡܛܠ ܕܕܚܠܬ ܗܘܝܬ ܕܠܡܐ ܐܠܗܐ ܢܫܚܩܢܝ ܘܬܒܪܗ ܐܬܐ ܥܠܝ *Propterea quod metui, ne Deus me conteret, et contritio ejus ſuper me veniret.* Hi omnes uſitatam nominis אֵיד ſignificationem expreſſiſſe videntur. Alexandrinus illud plane non reddidit; ſatis habuit ſic vertere: *Φόβος γὰρ Κυρίου συνεῖχέν με.* וּמִשְּׂאֵתוֹ לֹא אוּכָל *Et* quod *prae majeſtate ejus nihil poſſem.* Vel: *non valerem, non poſſem*, ſcil. conſiſtere. Ita Syrus: ܘܡܢ ܙܘܥܐ ܠܐ ܐܫܟܚܬ ܠܡܩܘܡ *et prae agitatione*, ſ. tremore *non potui ſubſiſtere.* Hieronymus: *et pondus ejus ferre non potui.* Videtur pro וּמִשְּׂאֵתוֹ legiſſe וּמַשָּׂאתוֹ. Alexandrinus quidem particulam מִן expreſſit, ſed nomini שְׂאֵת itidem *ponderis, oneris* notionem tribuit, a נָשָׂא, *portavit: καὶ ἀπὸ τοῦ λήμματος αὐτοῦ οὐχ ὑποίσω*, ſcil. τι.

24. Hoc Verſu et proximo avaritiae ac divitiarum cupiditati ſe deditum fuiſſe negat; nec, etſi quotidie novae accederent facultates, ad eas animum adjeciſſe, aut immodica cura et anxietate illis inhiaſſe.

25. Jam idololatriae crimen a ſe removet. אִם־אֶרְאֶה אוֹר *Num adſpexi lumen?* i. e. ſolem, ut infra XXXVII, 21. Jeſaj. XVIII, 4. Habac. III, 4. Homero quoque ſol non tantum *λαμπρὸν φάος ἠελίοιο*, verum et ſimpliciter *φάος* dicitur, ut in illo Odyſſ. Γ. 335. Ἤδη γὰρ φάος οἴχεθ' ὑπὸ ζόφον. כִּי יָהֵל *Quum ſplenderet*, ſcil. in ortu ſuo.

וְיָרֵחַ

וְיָרֵחַ יָקָר הֹלֵךְ *Et lunam clare incedentem*, clara luce in coelo gradientem, ut in plenilunio, vel alias, quum pleniori fulget lumine. Haec ad aſtrorum cultum referenda eſſe, quae proxime ſequuntur, aperte indicant. Antiquiſſimum hoc et per omnes fere gentes diffuſum ſuperſtitioſi cultus genus (cf. P. E. Jablonskii *Pantheon Aegyptiorum*, Prolegom. p. cx., et Paullini a. S. Barthlomaeo *Syſtema Brahmanicum* p. 205. ſeqq.), cujus et Deut. IV, 19. 2 Reg. XXIII, 5. 11. Ezech. VIII, 16. mentio facta eſt. Ezechiel l. c. Iſraelitas reprehendit, quod facies ſuas orientem ſolem verſus converterent, ejus adorandi cauſa. Ab hac impietate ſe hoc loco fatetur Iobus abhorruiſſe; negatque lumina coeleſtia ſtudioſius contemplatum et admiratum eſſe, et divinum quid illis tribuiſſe. Bouillier in *Obſervatt. Miſcellann.* p. 300. ad illuſtrandum noſtrum locum et interdictum Deut. IV, 19. affert ex Erpenii *Proverbior. Arabicor.* Centur. I. No. XXXVIII. hanc Arabum ſententiam: إِحْتَذِرْ مِنَ ٱلنَّظَرِ فِي شُعَاعِ ٱلنُّجُومِ *cave intueri in ſplendorem ſiderum.* Aut: *cave tibi, dum ſuſpicis ſplendorem ſiderum.* „Antiquiſſimus videlicet," addit Bouillier, „aſtrorum cultus a Chaldaea, vicina Iobo regione [nec non Arabia, vid. Ed. Pocockii *Specim. Hiſtor. Arab.* p. 89. ſeqq. et Assemani *Bibl. Oriental.* T. III. P. II. p. DLXXXI. DLXXXVIII.], in relinquos populos derivatus, quem apud veri Dei cultores, quibuscum Noſter vivebat, pro innata hominibus in idololatriam propenſione, ſenſim irrepſiſſe credibile eſt: adeo ut nonnulli clam et furtim, prae reverentia melius ſentientium, huic ſuperſtitioni operam darent. Qua de cauſa addit [Vs. 27.] בַּסֵּתֶר. Quod vero cum Chryſoſtomo Schultenſius judicat, indignum fuiſſe viro ſanctiſſimo, ut talem a ſe ſuſpicionem amoliretur, et in ſummis hoc officiis cenſeret, nec ejus ſceleris ſuſpicione ab accuſatoribus

ribus verberatum addat, ea parvi ponderis videntur. Nam primaevis feculis illis plures ea contagione tacti, qui fummum ceteroquin Numen agnofcebant, atque in fole, tanquam infigni quadam imagine colebant, ut apud Perfas fatis compertum. At caput id, et fundamentum verae religionis fuit, ut ab omni idololatria, aut religiofa fpeciei cujusdam vifibilis veneratione abftinerent. Igitur ipfe Iobus, qui morum fuorum conftantem tenorem enarrat, totiusque anteactae vitae apologiam inftituit, multa etiam a fe vitia depellens, quae ipfi accufantium diritas minime impegerat, rem momentofiffimam praetermittere neutiquam debuit. Qui autem locum interpretantur de *affentatione in viros principes*, aut *auri argentive cupiditate* [ut Schultenfius, qui *aurum folis* nomine, *argentum* vero *lunae* a Noftro, ut ab optimis Graecorum et Arabum poetis, fignari putat], ii nimia allegoriarum indulgentia, pro recto et fimplici fenfu, quaefitum et contortum amplectuntur. Nam primo, fic idem fruftra bis diceret; et quidem nunc tecte et figurate, quod diferte et proprie jam Verfibus 24. et 25. fuerat enunciatum. Secundo, licet avaritia ab Apoftolo Paulo Coloff. III, 5. idololatriae fpecies perhibeatur, fpirituali quodam fenfu, idemque affirmet Propheta, haud ideo minus perfpicuum eft noftro loco, ubi agitur de Sole fplendente, et Luna magnifice incedente, quin et de ofculo ad eorum confpectum ori admoto; cumque addit Nofter, id fi perpetraffet, fe iniquitatis arbitratoriae reum fuiffe futurum, ac tale factum abnegationem Dei excelfi pronunciat (Vs. 28.); ex his omnibus, inquam, dubium effe nequit, quin *aftrorum cultus* indigitetur."

27. Subaudiendum eft fub hujus verficuli initio אִם, interrogandi nota. וַיִּפְתְּ בַּסֵּתֶר לִבִּי וַתִּשַּׁק יָדִי לְפִי *Aut num feductum eft cor meum in occulto, ut ofculum applicare manus mea ori meo?* in fignum reverentiae et honoris, quem illis exhiberem. Nec occulta quidem animi cogitatione apud me divinos illis honores decrevi; ne

ne clam quidem id feci, tantum abest, ut palam. Manus alicujus osculari, signum reverentiae, vid. not. ad Ps. II, 12. p. 63. Cum vero manum alterius osculari non liceret, suam pro aliena osculari moris fuit. Hinc emanasse Latinorum *adorandi* verbum, jam plures observarunt. Plinius *Hist. Nat.* XXVIII, 2. *Inter adorandum dexteram ad osculum referimus, et totum corpus circumagimus.* Iste autem consuetus fuit Numina adorandi ritus, ut cum fanum aliquod praeterirent, manum ori, capite inclinato, admoverent, atque ad osculum referrent, pavidoque murmure pacem, et veniam horum luminarium deprecarentur. Sic in Syria morem esse, orientem salutandi solem, docet Tacitus *Annall.* L. XIX. Similiter Lucianus in libro περὶ ὀρχήσεως: Καὶ Ἰνδοὶ ἕωθεν ἀναστάντες προσεύχονται τὸν ἥλιον, οὐχ ὥσπερ ἡμεῖς τὴν χεῖρα κύσαντες, ἡγούμεθα ἐντελῆ ἡμῶν εἶναι τὴν εὐχήν. *Et Indi, mane surgentes adorant solem, non, sicut nos, manum osculantes existimamus perfectum esse nostrum votum.* Pari ratione Turnebus *Adversarr.* L. XVIII. Cap. VIII. et L. XXV. Cap. I. veteres solitos scribit in portis urbium aliqua Deorum simulacra statuere, quae, qui urbes inibant, aut inde exibant, ritu quodam religionis, jacta dextra manu, salutare, moxque manum ad osculum referre consueverant. Respicit huc Minucius Felix in *Octavio* Cap. II. *Caecilius, simulacro Serapidis denotato, ut vulgus superstitiosum solet, manum ori admovens, osculum labiis pressit.* Plura de hoc ritu vid. in Dougtaei *Analectt. Sacr.* p. 211. et in Gerh. Herm. Menckii Dissert. *de* נשיקת יד לפה *h. e. Osculo manus ori dato occasione Iobi* XXXI, 27. Lips. 1711. 4.

29. הִתְעֹרַרְתִּי *Excitavi me* scil. ad gaudendum. Hieronymus: *exultavi.* Alexandrinus: καὶ εἰ εἶπον τῇ καρδίᾳ μου· εὖγε. Chaldaeus: יַבֵּבִית, *jubilavi.* Alii: *animos mihi sumsi* scil. עָלָיו *adversus eum*, ad insultandum ei; quum ejus ruinam viderem.

30.

30. וְלֹא־נָתַתִּי לַחֲטֹא חִכִּי *Nec dedi ad peccandum palatum meum*, non laxavi ori meo habenas ut peccarem ei maledicens, aut ſiniſtri aliquid in eum jactans. לִשְׁאֹל בְּאָלָה נַפְשׁוֹ *Ad petendum*, ut peterem, ſ. petendo, *in* ſ. *cum maledictione*, per imprecationem, *animam ejus*, optans ejus mortem, et ei exitium imprecans. Hieronymus: *ut expeterem maledicens animam ejus.* Chaldaeus: לְמִשְׁאַל בְּמוֹתָא נַפְשֵׁיהּ *ut expeterem mortem animae ſuae.* Senſu plane diverſo Alexandrinus hunc Verſum cepit: Ἀκούσαι ἄρα τὸ οὖς μου τὴν κατάραν μου, θρυλληθείην δὲ ὑπὸ λαοῦ κακούμενος. Syrus: ܘܐܢ ܐܫܠܡܬ ܦܘܡܝ ܠܚܛܗܐ ܘܢܦܫܝ ܠܡܕܡ ܡܢ ܗܠܝܢ ܠܐ ܫܐܠܬ *Si tradidi os meum ad peccandum; et anima mea nihil horum petiit.*

31. Hunc Verſum interpretum plures connectunt cum antecedentibus duobus; ubi Iobus teſtatur de ſe, quam lentus fuerit in injuriis ferendis, quam nullo vindictae ſtudio in oſores ſuos actus, quos tantum aberat, ut retaliare vellet malefactis, ut eis ne male quidem precaretur, imo apud animum nullo acerbiori in eos affectui indulgeret, atque eadem mente jam hoc Verſu addere faciunt, ſe domeſticorum (מְתֵי אָהֳלוֹ) impetum cohibuiſſe, qui heri ulciſcendi impatientia ſubinde clamitarent: מִי־יִתֵּן מִבְּשָׂרוֹ לֹא נִשְׂבָּע, *Quis dabit de carne ejus* ſcil. hoſtis Iobi? i. e. utinam nobis hujus hoſtis carnem dentibus lacerandum quis praebeat; *non ſatiabimur* ſcil. ea, prae vindictae cupiditate. Quae ſententia tamen habet neſcio quid atrox et immane, quod mens lectoris illico reſpuit. Senſum multo elegantiorem ſimul et faciliorem oſtendit Ikenius, in literis ad Schultenſium datis, ipſo in Commentario ad h. l. referente et calculum addente. Non cum praecedentibus hunc Verſum Ikenius connectit, ſed cum ſubſequentibus, ubi hoſpitalitas inſignis memoratur, quam benigniſſimo animo Iobus exercebat erga extraneos et peregrinos. Ita verba hebraea reddit: *Domeſtici mei*

mei dixerunt: Quis dabit, qui *de carne ejus* heri, *non ſit ſatiatus?* Monet, מִי יִתֵּן non ſemper eſſe *utinam!* ſed etiam uſurpari pro *quis exhibebit? quis monſtrabit?* ut ſupra XIV, 4. Porro מִבְּשָׂרוֹ, *de carne ejus,* nempe *pecudum mactatarum ab eo,* ut 1 Sam. XXV, 11. נִשְׂבָּע autem non eſt pro prima numeri pluralis perſona habenda, ſed pro Participio vel Praeterito Niphal. Ita ſenſus hic erit, tantam fuiſſe Iobi hoſpitalitatem, ut domeſtici ejus dicere ex vero potuerint, neminem daturum, monſtraturum, aliquem, qui de dapibus Iobaeis non ſit ſaturatus. Rectum ſenſum veterum nullus eſt aſſecutus, qui mirum in modum inter ſe diſcrepant. Alexandrinus: Εἰ δὲ καὶ πολλάκις εἶπον αἱ θεράπαιναί μου, τίς ἂν δῴη ἡμῖν τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἐμπλησθῆναι; λίαν μου χρηστοῦ ὄντος. Quae vetus Latinus ſic reddidit: *Quod ſi ſaepe dixerunt ancillae meae: quis det nobis, ut carnibus ejus ſatiemur? cum ſatis bonus eſſem.* Quae Chryſoſtomus intellexit de inſano amore, quo domeſtici Iobi ipſum amplectebantur: οὕτως ἐρῶντες, ὡς ἐπιθυμεῖν καὶ αὐτῶν ἐμπλησθῆναι τῶν σαρκῶν καταπιεῖν καὶ καταφάγειν, διὰ τὸ σφόδρα φιλεῖν καὶ ἐκκαίεσθαι. Non expreſſit Alexandrinus negandi particulas, quaſi legerit אִם אָמְרוּ, et מִבְּשָׂרוֹ נִשְׂבָּע. Poſterius לֹא nec expreſſum a Theodotione et Hieronymo, qui ſic vertit: *Quis det de carnibus ejus ut ſaturemur?* Deeſt et לֹא in uno Kennicotti codice, et in uno de Roſſii cod. a prima manu eſt וְנִשְׂבָּע, pariter deficiente לֹא. Chaldaeus: אין לָא אֲמַרוּ אֱנָשֵׁי מַשְׁכְּנִי מַן יְגֻזוֹר מִבִּסְרֵיהּ לָא נִסְבַּע *Si non dixerunt viri tabernaculi mei, quis juberet, ut de carnibus ejus non ſaturaremur.* Syrus: ܐܠܐ ܐܡܪܘ ܪ̈ܚܡܝ ܡܢ ܢܬܠ ܠܢ ܡܢ ܒܣܪܗ ܘܠܐ ܣܒܥܢ *Imo dixerunt amici mei, quis dabit nobis de carne cujus, nec ſatiati ſumus.*

32. בַּחוּץ לֹא־יָלִין גֵּר *Foris non pernoctabat peregrinus.* Bene Syrus: ܒܫܘܩܐ ܠܐ ܒܐܬ ܐܟܣܢܝܐ *in*

in platea non feci, non permisi, *pernoctare peregrinum.* דְּלָתַי לָאֹרַח אֶפְתָּח *Fores meas ad viam aperiebam*, aperire solebam, ut viatores, si qui venirent, viderem, eosque hospitio exciperem. Pro לָאֹרַח veteres omnes legerunt לָאֹרֵחַ *viatori*, Alexandrinus: ἡ δὲ θύρα μου παντὶ ἐλθόντι ἠνέῳκτο. Hieronymus: *ostium meum viatori patuit.* Chaldaeus: דָּשַׁי לְאַכְסְנָיָא פְּתָחִית *Ostia mea peregrino aperiebam.* Syrus: ܘܬܪܥܝ ܦܬܚܬ ܠܐܘܪܚܐ *et januam meam viatori aperui.* Sane לָאֹרֵחַ melius respondet τῷ גֵּר in primo hemistichio, quod propterea et nos in versione expressimus, etsi in nullo adhuc codice repertum.

33. De כְּאָדָם dubitatur, sitne *sicut homo*, s. collective, *sicut homines*, aut *sicut Adamus* vertendum. Recte vero, post A. Schultens, monuit Bouillier, sententiam hanc, *non abscondidi peccata mea sicut homines* solent, more humano, flaccidam esse et parum concinnam, quae nempe universis hominibus vitium insitum, ab eoque haud divellendum supponeret, a quo se tamen Iobus immunem profiteretur. Omnino reddendum igitur: *num texi, sicut Adamus, peccatum meum?* Notum, qua ratione statim a lapsu Adamus sub arboreta se abdiderit, ut judicis oculos fugeret, ac inde protractus delictum excusare studuerit. Genes. III, 12. Iobus igitur, postquam asseruisset se cavisse sedulo, ne quicquam peccaret, addit, si qua forte eum culpa attinuerit, candide eam confessum esse. Eandem ingenuitatem confessionis, quae ab innocentiae laude proxima est, sibi asserit Psaltes XXXII, 5. Inter veteres solus Chaldaeus כְּאָדָם *sicut Adamus* vertit, nam si *sicut homo* exprimere voluisset, scripsisset כְּבַר נְשָׁא, quod Syrus habet. Alexandrinus quoque כְּאָדָם *ex infirmitate humana* explicasse videtur, vertit enim: εἰ δὲ καὶ ἁμαρτὼν ἀκουσίως ἔκρυψα τὴν ἁμαρτίαν μου. לִטְמוֹן בְּחֻבִּי עֲוֹנִי *Ad occultandum*, s. occultando *in sinu meo iniquitatem meam.*

meam. חֹב hoc ſolo loco obvium, videtur vocabulum magis aramaeum quam hebraeum eſſe, uſurpatur in Targum Jonathanis et Hieroſolymitano aliquoties pro hebraeo חֵיק, *ſinus.* Vid. Buxtorfii *Lexic. Chald. Talmud.* p. 695. Et h. l. Chaldaeus vertit בְּעִטְפִּי, *in ſinu meo.* Syrus: ܒܛܘܫܝܐ, *in occulto.*

34. Hunc Verſum cum ſuperiori ita conjungendum exiſtimo, ut cauſas contineat, quibus vulgo peccata ſua occultare homines ſolent, quae tamen Iobum minime abſterruerint, quin, ſi quid culpae forte commiſerit, id libere ſit profeſſus. Ita igitur, particulae כִּי uſitata vi retenta, connectendum erit: num defectiones meas occultavi, palliavi, eo quod timerem turbam multam? et quae ſequuntur, ut in verſione ſenſum expreſſimus. Nec tamen ſilentio praetereunda A. Schultenſii explicatio, qua hoc Verſu *imprecationem,* delictis inde a Vs. 24. memoratis, ſubjungendam contineri cenſet. Particulam כִּי h. l. eodem modo, ut ſupra VIII, 6., uſurpatam putat ad inferendum id, ad quod conditio tendebat. Iſte locus ita ſonat: *Si tu Deum requiras, ſi purus et rectus es,* כִּי־עַתָּה *ſane evigilabit tibi* etc. Sic quoque infra XXXVII, 20. אִם et כִּי in *protaſi* et *apodoſi.* Ad eam ſtructuram hic, a Verſu 24. repetito illo אִם, *ſi poſui aurum ſpem; ſi ſuſpexi ſolem, quum niteret; ſi laetatus ſum in plaga oſoris; ſi non dixerunt mei domeſtici;* poſtremo, *ſi* in hac mea conteſtatione *velavi praevaricationes meas; conſterner* nunc ſtatim *magno cum tumultu; et publica contemtio familiarum* omnium *me frangat penitus, in ſilentiumque ſtratus* et defixus, *non egrediar foras,* Dei hominumque exſecratione percuſſus et perculſus in aeternum confundar. Alii volunt Iobum ſuam modeſtiam commendare, quod vel abjectiſſimis ceſſerit, et culpam ſuam agnoverit. Interpretationem hoc modo inſtituunt: *Quia* licet *terrerem turbam multam,* multis eſſem ob potentiam et auctoritatem meam terrori; tamen *deſpectus*

i. e.

i. e. vilissimus quisque *familiarum*, qui vel ex obscurissima erat familia, *terrebat me*, si mecum contenderet, et si quid me ille offendisse ostenderet, *itaque silui nec egressus sum fores domus meae;* sed me domi continui prae pudore et modestia. Sententia non satis ex facili fluens. Ab ea tamen parum aut nihil diversus videtur Chaldaeus: אֲרוּם אִתְגַּבַּר רִכְפַּת גִּיוְתָנַיָא וּבְסִיר גְּנִיסָתָא יְתַבְּרִנַנִי וּשְׁתִיקִית לָא אַפּוּק מַעֲלָנָא *Quando praevalui in tumultu elatorum, et contemtissimus familiarum terrebat me, et tacui, nec egrediebar ostium.* Alexandrinus: Οὐ γὰρ διετράπην πολυοχλίαν λαοῦ, τοῦ μὴ ἐξαγορεῦσαι ἐναντίον αὐτῶν. Εἰ δὲ καὶ εἴασα ἀδύνατον ἐξελθεῖν τὴν θύραν μου κόλπῳ κενῷ. Quae sic reddidit vetus Latinus: *Nec enim erubui multitudinem populi, ne confiterer coram eis; aut si dimisi infirmum sinu vacuo exire januam meam.* Hieronymus: *Si expavi ad multitudinem nimiam,* ut turba motus jus reddere desinerem, *et despectio propinquorum terruit me,* quo minus juris praescriptum sequerer, *et non magis tacui, nec egressus sum ostium,* i. e. imo vero, tunc, quum multitudinem tam potentem viderem, et propinquos meos praevalere, tacendum mihi potius duxi, ita ut fores non egrederer quam illis cedere. Syrus: ܐܢ ܕܫܬ ܚܝܠܐ ܣܓܝܐܐ. ܐܠܐ ܣܘܓܐܐ ܗܘܐ ܕܫܪܒܬܐ ܬܒܪܢܝ ܘܒܪܢܫܐ ܠܐ ܐܦܩܬ ܒܬܪܥܐ ܘܡܡܠܠܐ ܕܣܦܘ̈ܬܐ ܠܐ ܐܬܒܩܝܬ ܘܪܘܓܙܗ ܕܐܠܗܐ ܡܟܟܢܝ *Si conculcavi vim multam; imo multitudo familiarum me confregit; nec quemquam in porta rejeci, nec sermonem labiorum consideravi; ira Dei me afflixit.* Pro וְאָרֹם legit וְאָדָם, *et hominem*, ac אָצָא cepit pro אוֹצִיא, *egredi feci,* i. e. rejeci a porta mea. Unde vero cetera hauserit, nemo facile dixerit.

35. Redit ad votum et optatum, quod et ſupra aliquoties fecit, quum optaret ſibi aequum dari judicem, et maxime Deum, apud quem ſe ſperaret cauſam ſuam victurum. Cf. ſupra IX, 32. ſequ. XIII, 22. XIX, 23. — תָּוִי propr. *ſignum meum* (vid. תָּו Ezech. IX, 4. coll. arab. تَوِي, *ſignum in animalis collo aut femore impreſſum*), quod alii explicant *ſubſcriptionem*, qua is, cui lis intenditur, ſignificat ſe in jus venire paratum, alii, ut poſt Reimarum Schultens, *tabulas ſignatas*, quibus cauſa defenditur in judicio. Recte; nam reſpondet τῷ סֵפֶר in altero hemiſtichio. Prioris vero hic erit ſenſus: *utinam quis me audiat!* judex ſedeat! *en tabulas ſignatas!* quas in judicium defero. *Omnipotens reſpondeat mihi.* וְסֵפֶר כָּתַב אִישׁ רִיבִי *Aut libellum ſcribat vir litis meae*, i. e. adverſarius meus, actor meus, ut Jeſaj. XLI, 11. Actionem contra me inſtituat! Adverſario autem ſuo intelligit Deum. תָּוִי ſunt qui *deſiderium meum* interpretentur, quaſi pro תַּאֲוִי, et hoc pro תַּאֲוָתִי ſit poſitum. Ita Chaldaeus: הָא רְגוֹגִי דְשַׁדַּי עָנֵי יָתִי *Ecce deſiderium meum, ut Omnipotens reſpondeat mihi.* Et Hieronymus: *Quis mihi tribuat auditorem, ut deſiderium meum audiat Omnipotens, et librum ſcribat ipſe, qui judicat.* Alexandrinus poſterius hujus Verſus hemiſtichium connectit cum Verſu proximo; media autem hujus Verſus verba aliter videtur legiſſe, ſic enim hunc Verſum reddidit: *Τίς δώῃ ἀκούοντά μου; χεῖρα δὲ Κυρίου εἰ μὴ ἐδεδοίκειν· συγγραφὴν δὲ ἣν εἶχον κατά τινος, εἰ ἐπ' ὤμοις περιθέμενος ὡς στέφανον ἀνεγίνωσκον.* Syrus:

ܡܢ ܕܝܢ ܢܬܠ ܡܢ ܕܫܡܥ ܠܝ ܐܢ ܐܝܬܘܗܝ

ܐܠܗܐ ܢܥܢܝܢܝ ܘܢܟܬܘܒ ܒܣܦܪܐ ܕܝܢܘܗܝ ܕܓܒܪܐ

Quis autem dabit aliquem, qui me audiat? Si eſt Deus (ſcil. qui me audiat), *reſpondebit mihi, et ſcribet in libro judicia viri.* Pro אִישׁ רִיבִי legit רִיבֵי אִישׁ.

36.

36. אִם־לֹא עַל־שִׁכְמִי אֶשָּׂאֶנּוּ *Nonne ſuper humerum meum geſtarem eum?* ſcil. libellum, oſtentationis cauſa eum circumferrem. אֶעֶנְדֶנּוּ עֲטָרוֹת לִי, Imo *alligarem eum* tanquam *coronas mihi*, illum mihi potius ornamento eſſe putarem, quam dedecori, quia ſcio eum ad meam innocentiam potius facturum eſſe, quam ad me condemnandum.

37. מִסְפַּר צְעָדַי אַגִּידֶנּוּ *Numerum greſſuum indicabo* ſ. indicarem *ei*, tantum abeſt, ut reſpuerem eum, qui talem librum actionis adverſus me conſcribere inſtituiſſet, ut etiam eum adjuvarem, dum omnia illi acta mea ſigillatim exponerem. Magnum bonae conſcientiae teſtimonium. כְּמוֹ נָגִיד אֲקָרְבֶנּוּ *Tanquam princeps ad eum accederem*, i. e. libere, audacter et intrepide, ut principes liberius omnia faciunt, vel in aciem intrepide cum ſuis turmis prodeunt.

38. Poſt ſolennem iſtam conteſtationem (Vs. 35. 36. 37.), quae commodiſſime ſermonum Iobaeorum clauſulam conſtitueret, tribus, qui jam adduntur Verſibus, reſumi criminum, quae Iobus a ſe amoliri ſtuduit, catalogum, ſupra ad Vs. 35. abruptum, et novo crimine augeri, plures interpretes offendit. Hinc jam Bolducius, Theologus ex ordine Capucinorum, cujus Commentarius in Iobum Lutet. Pariſior. anno 1637. prodiit, conjecit, haec librariorum incuria a proprio loco deciſa, vel relicta, huc irrepſiſſe, eorum vero ſedem propriam eſſe poſt Verſum 8., qui de eadem materia eſt. Eichhornius tam in Conjecturis ſuper aliquot Iobi loca in *Biblioth. Literatur. bibl.* P. II. p. 617., quam in verſione teutonica, tres hosce verſiculos, Kennicotto praeeunte, poſt Vs. 25. inſeruit. Sed recte monuit Stuhlmann, aeque commode poſt Vs. 4., vel Vs. 8., vel Vs. 12. etc. illos inſeri poſſe. Ipſe poſt Verſum 34. ſedem eis aſſignat: quippe quod a ſerie hodierni tectus minus abhorreret. Senſit iſtam incommoditatem, ut a tali interprete eſt exſpectandum, et A. Schultens, ſed ſubdit: „Transponemusne

musne ergo? Temerarium id, refragantibus omnibus versionibus veterum, aeque ac codicibus." Difficultatem illam autem hac observatione tolli putat, priora crimina magis *privatam* spectare *vitam*, et *personam* Iobi, hocce autem *publicam*, quod cum tyrannide et oppressione publica est conjunctum, et efficit clamans peccatum, publicam quoque maledictionem Dei in tyranni caput deposcens. *Privatis* poetam voluisse tandem *publicum*, et cumulatissimum injustitiae genus subnectere, et in ejusdem cumulatissima quoque poena desinere. Quod num omnibus satisfaciat, equidem nescio; nec tamen ipse habeo melius quid impertiendum. Non autem mirandum est, si in tam vetusti Orientalis poetae opere, a nostro sentiendi et judicandi modo tam longe diversi, aliquid subinde contra legitimum ordinem et nexum, aut contra disertissimos nostrorum criticorum canonas, circa τὸ πίθανον et τὸ πρέπον admissum, deprehendere nobis videamur. Sensus ceterum minime obscurus est: negat, se alienos fundos injusto modo occupasse et possessoribus eripuisse. אִם־עָלַי אַדְמָתִי תִזְעָק *Si adversum me humus mea clamat;* per prosopopoeiam hoc dicit, ut quum Gen. IV, 10. sanguis de terra vindictam postulare dicitur, aut ut Habac. II, 11. parietes et tigna domus rapina ac sanguine aliorum aedificatae, clamant in eum, qui ipsam construxit. Sic terra, ubi injuste occupatur, in occupatorem clamare videtur. Alii eo referunt, quod immodicas operas a colonis exegerit, vel quod terram immodice fatigarit, et a colonis plus aequo vel laboris vel frugum exegerit, quam terra ferre posset. Sed prius est simplicius, ut de agris, quos inemptos occuparit, intelligatur. יַחַד תְּלָמֶיהָ יִבְכָּיוּן *Et si pariter* s. una *sulci ejus flent*, quod injuste terram alienam detinebam ab aliis raptam.

39. אִם־כֹּחָהּ אָכַלְתִּי בְלִי־כָסֶף *Si vires ejus comedi sine argento*, quod plures explicant: non persoluto frugum aut proventus terrae pretio, vel interversa colono-

rum

rum mercede. Malim: ſi injuſte, non perſoluto pretio, aliorum terras fertiles invaſi, ſuisque poſſeſſoribus eripui. Qui ſenſus magis concinit altero hemiſtichio: וְנֶפֶשׁ בְּעָלֶיהָ הִפָּחְתִּי *Et animam dominorum ejus efflare*, exſpirare, *feci*, i. e. moleſtavi, afflixi, tanto moerore affeci, ut velut vitam efflarent (cf. ſupra XI, 20.), quia dominis ſuis terram eripuiſſem.

40. בָּאְשָׁה non eſſe *napellum*, ſ. *aconitum*, uti poſt Celsium *Hierobot.* P. II. p. 199. contendit Michaelis *Supplemm.* p. 146., ſed *herbam malam*, *inutilem*, et plurale בְּאֻשִׁים peculiariter notare *labruſcas*, oſtendit Gesenius in Commentar. ad Jeſaj. V, 2. p. 230. ſeqq., et Additamm. P. II. p. 364. תַּמּוּ דִּבְרֵי אִיּוֹב *Finita ſunt verba Iobi*, quae ſcilicet fecit ad ſocios, ut cauſam ſuam defenderet, et innocentiam oſtenderet. Deinceps enim non ultra loquetur, niſi paucula quaedam Cap. XL, 3. 4. et XLII, 2—5., quae Deo reſpondebit, ſuam culpam agnoſcens.

ELIHU.

E L I H U.

Cap. XXXII. XXXIII.

ARGUMENTUM.

Perorata a Iobo caufa, quum filerent adverfarii, fortiter ab illo retufi et debellati, fermonem fufcipit Elihu, interveniens velut arbiter et diremptor hujus totius controverfiae, oratoris divinitus admoniti auctoritatem prae fe ferens (vid. not. ad Cap. XXXIII, 24.). Caftigat is utramque partem, Iobum quidem, quod caufam fuam agens eo a fuis affectibus fe abripi paffus effet, ut in Deum ipfum infurgens, eum auderet in jus vocare, optaretque cum eo contendere; tres autem adverfarios, quod afperiores in amicum invecti, incertis fufpicionibus eum vexaffent et pro impio condemnaffent, etfi nihil in eum, quo reum peragerent, afferre potuiffent. Difficilis quaeftionis inter utramque partem agitatae hanc affert folutionem, non omnes impios quidem cenfendos, qui graviffimis malis colluctentur, nec proaeretici ab illis fceleris poenas exigi: fed tamen ferpere in illis, quantumvis piis, aliquod peccati latentis contagium, cujus ne ipfi quidem fibi fint confcii. Id tam atroci medicina compefcendum, ne fenfim graffante malo ad impietatem prolabatur bonus; caftigationes has falutares effe, non poenas, non fupplicia. Eft igitur hic omnium rectiffime loquutus, et fapientia ac prudentia reliquos vicit, ut Iobus nihil habuerit, quod ei refponderet, fed fe victum agnofceret, quum huc usque viciffet. Inde fit, ut cum finitis colloquiis

quiis Deus in ſcenam prodiret, et reliquos graviter peccaſſe admoneret, eſſugeret reprehenſionem Elihu, atque veritatis laudem conſenſu divinorum oraculorum reportaret. Quae quum ita ſint, nos neutiquam accedere poſſumus eorum ſententiae, qui in Elihui ſermonibus inani faſtu inflatum juvenem audire ſibi videntur, arrogantemque diſputatorem qui nihil ſolidi afferat, aut quod ad nodi, mutuis Iobi ſociorumque diſceptationibus nexi, ſolutionem faciat. Haec et plura alia, quae in hiſce ſermonibus reprehendenda eſſe et Eichhornius cenſuit, Viro praeſtantiſſimo hanc moverunt ſuſpicionem, univerſos hos ſermones inſertos eſſe huic poëmati a ſeriori quodam ſcriptore, qui illis commodum tranſitum ad Numinis, ſine tali praeparatione nimis ſubito appariturі, orationem facere voluerit. Vid. *Einleit. in das A. T.* P. III. p. 597. edit. (tert. 526. edit. ſec.). Quae quidem conjectura adeo arriſit Stuhlmanno, ut in verſione ſua Iobeidos vernacula Elihui orationes a reliquo poëmate ſegregaret, et ſeorſim translata appendicis loco ſubjiceret. Quod vix ab eo factum putemus, ſi legiſſet et perpendiſſet, quae illi opinioni oppoſuit Staeudlin in Commentat. inſerta Operi, cui titulum fecit *Beyträge zur Philoſophie und Geſchichte der Religion und Sittenlehre,* P. II. p. 132. hac epigraphe: *Ueber die Philoſophie, den Zweck und den Urſprung des Buchs Hiob;* cujus Commentationis pars prior interpretationem, altera apologiam horum ſermonum continet, qui gravibus, noſtro quidem judicio, argumentis reliqui poëmatis auctori vindicantur. Quid? quod in hoc ipſo, quo Elihu ſuis orationibus lectores veluti praeparat ad Numinis apparitionem, quae alias utique nimis repentina eventura eſſet, haud leve argumentum eſſe αὐθεντίας horum ſermonum videtur? Plane ſubſcribimus ſententiae Bouillieri, „Elihui perſonam cum ad divini hujus poëmatis varietatem et decus conferre plurimum, tum ad intimam quoque ejus conſtitutionem valde pertinere. Poſteaquam enim Triumviri,

viri, inconsulto impetu abrepti, atrocissimis suspicionibus non solum, sed disertis criminationibus, viri integerrimi famam prosciderunt, parvo sententiarum discrimine; quartus actor inducitur sapientior reliquis, qui nova et cautiore methodo Iobaei casus enucleationem aggreditur. Indubitata enim sunt, quae docet, neminem dari inter homines adeo justum et pium, qui non saepius in Dei leges offenderit; neminem, qui propriae innocentiae conscientia fretus, adfirmare ausit, se divinae castigationi minime obnoxium, aut queri possit, sibi quae contigerint, aerumnas immerenti accidere. Ne ipsi ergo quidem Iobo licuit, si res ad exactissimam trutinam appendatur. Non peccavit igitur Elihuus, sic opinando, unde sit, ut nullius delicti postmodum coarguatur. Opinione sua falsus est tamen; talia non fuit calamitatum Iobi causa, sed longe diversa, quam historiae exordium indicat. Quod autem non minus Elihu, quam ceteri, a vero aberrarit, licet probabiliorem conjecturam afferret, et verissima doctrina fultam, inde tanto clarius elucet id, quod S. Scriptor hoc libro praecipue intentum habuit; scilicet, quam parum cernant homines in occultis Providentiae rationibus, quibus tutius acquiescitur, quam in eas curioso animo inquiritur." Cf. quae de Elihui sermonibus, ab auctore reliqui poematis profectis, observat PAREAU in *Commentat. de immortalitatis notitiis* p. 193. seqq. et p. 202. Argumentis, quibus Elihui sermones ab aliena manu insertos esse evincere studuit BERNSTEIN in *den Analekten* Vol. I. Part. 3. p. 130. seqq., singulis respondit JAEGER *de integritate libri Iobi* p. 9. seqq. Nova et singularis est quam de Elihuo ejusque sermonibus proposuit J. A. VOIGTLAENDER sententia in Commentatione, quam inscripsit: *der Satan als Irrgeist und Engel des Lichts, zur Aufklaerung des Buchs Hiob dargestellt, in den Analekten* Vol. III. P. 3. p. 27. seqq. Elihuum non hominem, sed angelum, existimat, seu spiritum supernatem ex eorum numero, qui Cap. I. II. *filiorum*

Dei nomine memorantur. Eo juvenis perſonam induto uſum eſſe Satanam, qui ſpecioſis ſuis ſermonibus Iobum permoveret, ut auctorem percontaretur nocturni illius oraculi IV, 12. ſeqq., quod Eliphaſo a Satana eo fine ſuggeſtum fuerit, ut ei illud ipſum perſuaderet, quod una cum ſociis per totam cum Iobo disputationem tanta cum pertinacia contendit, quo majoribus quis miſeriis affligatur, tanto atrociorum criminum eſſe reum; qua falſa perſuaſione moti Iobum omnis impietatis inſimulabant. Jam vero Elihui ſermonibus Satanam hoc efficere voluiſſe, ut Iobus, in ſummas redactus anguſtias, ad ipſum, illius oraculi auctorem, ſeſe converteret, ejusque opem imploraret, et priſtinae felicitati reſtitutum illum unicum ſuum ſospitatorem veneraretur. Quae quidem interpretatio, cujus ſummam, pro inſtituti noſtri ratione, hic tantummodo referre potuimus, etſi acuminis laude minime privanda, tamen artificioſior et impeditior videtur, quam ut eam genuinam judicare poſſimus.

Tribus diſtinctae ſunt intervallis Elihui orationes; quae proprie *quatuor* ſunt. *Prima* eſt hoc Capite et ſequenti, *ſecunda* Cap. XXXIV., *tertia* Cap. XXXV., *poſtrema* Cap. XXXVI. et XXXVII.

Praemiſſa a libri ſcriptore brevi narratione de Elihui perſona (XXXII, 1—5.), ipſe dicere exorſus, longiore praefatione utitur (6 — XXXIII, 7.), qua et ſilentii, quod adhuc tenuit, rationem indicat, et ſermonis ſui jam proferendi cauſas neceſſarias affert. Deinde (XXXIII, 8—12.) repetit quaedam a Iobo minus reverenter in Deum dicta, quae refutat; tum cauſam explicat, cur Deus non ad omnia verba ſua et acta homini reſpondeat, aut ei rationem reddat (13—33.).

De horum ſermonum interpretatione optime meritus eſt Io. Casp. Velthusen binis Commentationibus, quae inſertae leguntur *Commentatt. Theologg.* ab ipſo et ſociis, Kuinoelio et Rupertio, editt. Vol. II. p. 112. ſeqq.

XXXII,

XXXII, Quum vero tres illi viri nihil amplius 1.
responderent Iobo, quoniam sibi inno-
cens esse videretur; accensus indigna- 2.
tione Est Elihu, Barachelis filius, Bu-
zita, e familia Rami; indignatus autem
est tum in Iobum, qui suam causam ju-
stiorem esse contenderet, quam Dei,
tum in tres ejus socios, qui, etsi quod 3.
contra dicerent, non haberent, tamen
Iobum damnassent. Sustinuerat autem 4.
Elihu loquentem Iobum, quod essent
illi aetate se provectiores. Quum au- 5.
tem videret Elihu, illos tres viros ni-
hil habere, quod contra dicerent; in- 6.
dignatus sic contra verba fecit:

Equidem natu sum minimus, vos estis grandiores;
Propterea timidus verecundatus sum,
Meam vobis aperire sententiam.

Cogitabam, grandaevitatis esse loqui, 7.
Et tot annorum, exserere sapientiam.

At profecto spiritus est in hominibus, 8.
Sed Omnipotentis adflatus reddit eos intelligentes.

Non semper sapiunt grandes, 9.
Nec seniores recte judicant.

Quapropter audi me, inquam, 10.
Dum meam et ipsam sententiam profero.

11.

11. Equidem exſpectavi veſtros ſermones,
Veſtrasque auſcultavi rationes,
Dum ſermones ſubtilius ſcrutaremini.
12. Sed dum vos attendo,
En! nemo eſt, qui Iobum refellat,
Nec veſtrum ullus, qui ad ejus dicta reſpondeat.
13. Ne forte dicatis, inveniſſe vos ſapientiam,
Excuſſum eſſe (Iobum) a Deo; non ab homine.
14. Nec ipſe adverſus me inſtruxit orationem,
Nec ego eum veſtris refutabo dictis.
15. Conſternati nihil amplius reſpondent,
Deficiunt eos verba.
16. Et quia ſic ut exſpectabam, non loquuntur,
Ac ceſſantes nihil amplius reſpondent;
17. Contradicam ego quoque pro mea parte,
Afferam et ipſe meam ſententiam.
18. Nam oratione plenus
Mei ſpiritu pectoris urgeor.
19. Meum quidem pectus incluſo vino ſimile,
Crepat ſicut utres muſto repleti.
20. Eloquar, ut reſpirem,
Aperiam labia mea, et reſpondebo.
21. Neque vero cujusquam rationem habeo,
Nec erga quemquam utar blandiloquentia.
22. Adulari enim neſcio,
Alioqui brevi me tolleret meus creator.

XXXIII,

XXXIII, Tu vero, Iobe, audi meos ſermones, 1.
Meaque verba omnia auſculta.
En, ego meum os aperio, 2.
Loquitur in meo palato mea lingua.
Quod rectum judicat cor meum, dicam, 3.
Et labra puram eloquentur ſententiam.
Me fecit Dei ſpiritus, 4.
Et Omnipotentis adflatus vita donavit.
Si potes, reſponde mihi, 5.
Et contra me inſtructa acie firmiter conſiſte.
En ego, ſicut tu, ſum Dei, 6.
Qui quum et ipſe ſim e luto fictus.
Neque te mei terror perturbabit, 7.
Neque premet auctoritas. —
Dixiſti ſane in meis auribus, 8.
Audiente me orationis tuae vocem:
„Purus ego ſum, ſine peccato, 9.
„Mundus ſum, nec ulla mihi pravitas.
„En! cauſas me hoſtiliter tractandi invenit, 10.
„Reputat me in hoſtem ſibi.
„Ponit in cippo pedes meos, 11.
„Et meas obſervat vias omnes.“ —
Injuſte tu quidem iſtud, 12.
Ut tibi contradicam.
Nam quum major ſit homine Deus,
Cur cum eo contendis, 13.
Quis nullius factorum ſuorum rationem tibi reddit?
Nam ſemel iterumque loquitur Deus, 14.
Homine non advertente,
15.

15. Per nocturni ſomni viſum,
Quando ſopore oppreſſi jacent homines,
Dormitantque ſuper cubili.
16. Tum eis patefacit aures,
Iisque caſtigationem obſignat.
17. Ut abstineat homo a facinore,
Faciatque, ut abſit a viro ſuperbia.
18. Ejus animam ab interitu prohibet,
Et vitam, ne per tela transeat.
19. Etiam redarguitur dolore ſuper ſuo cubili,
Per oſſa quotquot habet validiſſima.
20. Abhorrente ejus animo cibum,
Et appetitu eſcam delicatam;
21. Carne ſic tabeſcente, ut non appareat,
Et ſic emaciatis artubus, ut non ſint conſpicua;
22. Adeo ut prope intereat,
Et vita ejus appropinquet perimentibus.
23. Si quis pro eo adſit legatus internuncius,
Qui homini ſuum oſtendat officium,
24. Ejusque miſertus Deus jubeat eum a deſcendendo in interitum vindicari,
Eo quod ſibi jam ſatisfactum ſit;
25. Tunc revireſcit corpus ejus quam in juventute,
Revertitur ad ejus adoleſcentiae tempora.
26. Exoratus Deus ei favet,
Et ejus vultum ovantis aſpicit,
Hominique ſuam reddit innocentiam.

Et ille homines intuens „peccaveram,“ inquit, „ac perverſe egeram, 27.
Ille vero non mihi par retulit.
Qui meam animam, ne iret in interitum, vindicavit, 28.
Et vita mea lumen adſpicit.“
En! haec omnia facit Deus 29.
Bis terve, cum homine,
Ejus animam ab interitu revocans, 30.
Eumque vitali luce colluſtrans. —
Attende, Iobe, audi me tacitus, 31.
Dum ego loquar.
Si ſuppetit oratio, reſponde mihi; 32.
Loquere, nam equidem te inſontem eſſe cupio.
Sin minus, audi tu me tacitus, 33.
Et te ſapienter docebo.

NOTAE
in
Cap. XXXII.

1. כִּי הוּא צַדִּיק בְּעֵינָיו *Quod eſſet juſtus in oculis ſuis,* quod ſibi ipſe juſtus videretur. Hanc rationem non libri ſcriptor ex ſua ſententia aſſert, ſed ex ſociorum ſententia, ut ratio ſubnectatur, cur illi Iobum ultra compellare deſtiterint, quod indignum eum judicarent, cum quo ultra ſermones conferrent, quippe qui praefractus et contumax eſſet in ſua juſtitia tuenda. Eum ergo ut pertinacem et deploratum, quum nihil ultra haberent, quod in eum aſſerrent, ſibi relinquendum judicarunt.

2. No-

2. Nomen אֱלִיהוּא ab אֱלִיָּהוּ et אֵלִיָּה tantummodo levi pronunciationis discrimine differre, ex אֵלִי יָהּ הוּא, *Deus meus eſt Jova; Ille, qui vere eſt,* obſervavit Velthuſen l. c., qui plura alia lectu digna de hoc nomine attulit. In forma nominis בַּרַכְאֵל, ſive ut in aliis codd. ſcribitur, בָּרַכְאֵל (i. e. *benedixit Deus*), peregrini quid ineſſe, animadvertit Simonis in *Onomaſt. V. T.* p. 606. Ad analogiam eſſet בֵּרַכְאֵל, ex Kal formatum, ſed בָּרַכְאֵל deſcendere conjicit ex Conjugatione Arabum tertia فَاعَلَ, quae Hebraeorum Conjugationi *Pohel* reſpondet, cf. Schultens *Clav. Dialector.* p. 348. et *Inſtitt. Hebr.* p. 265. הַבּוּזִי *Buzitam* nominari putant alii a patria, vel a gente in Arabia deſerta Jerem. XXV, 23. 24.; alii a Buzo, ſecundo filiorum Nahoris, fratris Abrahami, Geneſ. XXII, 21., ubi dicitur, Micham peperiſſe Nahori plures liberos, inter quos primogenitum Uz, unde genus putant Iobum ducere; ſecundum Buz, unde hunc Elihu. רָם, *Ram,* quidam exiſtimant eſſe eundem qui in Davidis Genealogia ſub finem libelli Ruth, IV, 19., et in genealogia Chriſti a Matth. I, 3. 4. ſub nomine *Aram* commemoratur. Alii ex familia Nahoris eſſe volunt, ut ſit per aphaereſin pro אֲרָם, Geneſ. XXII, 21., ut 2 Paral. XXII, 5. Syri dicuntur רַמִּים pro אֲרַמִּים, ut habetur in loco parallelo 2 Reg. VIII, 28. Sunt, qui vertant: *ex familia Syra,* vel *Syrorum,* non a patre, ſed a patria ducta denominatione, ſicut Geneſ. XXV, 20. Bethuel et Laban *Aramaei* dicuntur, ex Meſopotamia oriundi, etſi ex neutro illo Aramo prognati eſſent. Quae ſingulae conjecturae nituntur alia conjectura non magis certa, רָם eſſe pro אֲרָם poſitum. Syrus pro רָם poſuit ܪܡܘܢ, et Arabs رمّون, quaſi רִמּוֹן legerit, quod nomen extat 2 Reg. V, 28. Obſervatu dignum eſt, libri hujus auctorem diligentiorem fuiſſe in deſcribendo genere Elihui, quam aut Iobi, aut ſociorum. Apud Iobum ne patris quidem nomen adjecerat, in ceteris patriam tantum

tum expressit, at in Elihuo et patrem et familiam nominat. Quod data opera a libri auctore factum videtur, credo, quod suum ipsius nomen hac ratione posteritati tradere vellet. Similiter Persarum et Turcarum poetis more receptum est, ut in ultimo carminis Versu, vel saltem in eo, qui ultimum praecedit, poeta nomen suum artificiose intexat. Vid. Meninskii *Grammatic. Turcic.* P. II. ed. Kollar. p. 82., et Jones *Poes. Asiat. Commentarios,* L. II., Cap. IV. p. 87. ed. Eichhorn. Elihuum esse hujus poëmatis auctorem, conjecerat jam Lightfootus in *Chronica Temporum et Ord. Textuum V. T.*, in *Opp.* ed. Leusden. Vol. I. p. 24. „Liber Iobi conscriptus videtur ab *Elihu*, collocutorum uno, sicut apparet ex his duobus: I. Quando Cap. II. amici Iobi, qui veniebant ad lamentandum una et consolandum, numero et nominibus suis proponuntur, nulla ibi mentio est Elihu. Unde promptum est haec duo discere, 1. Non venisse illum ad Iobum e loco valde longinquo, uti ceteros, sed vicino. 2. Illum ipsum historiae auctorem scriptoremque fuisse, ob quam causam, dum alios nominat, de se ipso silet. II. Quia Cap. XXXII. de se ceu Historiographo loquitur, Vers. 16. 17. *Consternati sunt, non responderunt amplius, removerunt a se sermonem. Quando exspectaveram, non enim loquuti sunt, sed destiterunt, nec responderunt amplius, dicebam, ego quoque respondebo, ego quoque ostendam sententiam meam.*" In Elihui sermonibus ipsius auctoris sententiam de quaestione in hoc libro agitata, expressum esse, censet quoque Staeudlin *Beyträge* Vol. II. p. 135. — Iobo succensuisse Elihu dicitur עַל־צַדְּקוֹ נַפְשׁוֹ מֵאֱלֹהִים, *eo quod is semet ipsum justificasset* (Infinitiv. Piel cum suffixo, cf. infra XXXIII, 32. Jerem. III, 11.) *prae Deo,* i. e. magis quam Deum, quod Deo se justiorem haberet, non quidem quod hoc aperte dixisset Iobus, sed quod de Deo quereretur, et in eum debacchatus esset, eum in jus vocans, et ad se audiendum familiarius et audacius provocans. Etsi ergo Iobus Deum

quidem justum agnoscebat, nec eum jus pervertere ulla ratione putaret, ut aliquoties est professus, de ejus justitia auguste et magnifice disputans (v. c. IX, 2. etc.), quia tamen supra modum se affligi questus est, et fuit studiosior suae justitiae defendendae, quam Dei, in hoc se ita gerebat, quasi se Deo justiorem censeret.

3. Adversariis Iobi succensuit, quod quum nihil idoneum attulissent, quod ad convincendum Iobum faceret, eum tamen tanquam improbum condemnassent sine ratione. Vid. XV, 6. XVIII, 21. XX, 29. XXII, 5. 15. Verba וַיַּרְשִׁיעוּ אֶת־אִיּוֹב sunt qui vertant, *et quod ad impietatem adduxerant Jobum*, i. e. eum eo adegerant, ut contumeliosa et atrocia in Deum effunderet, nec tamen efficaciter eum reprehenderent. Sensu minus idoneo. Sed הִרְשִׁיעַ usu judiciali est *sontem facere, reum peragere*, ut infra XXXIV, 17. supra IX, 20. et locis in not. ad eum loc. indicatis. Alexandrinus: καὶ ἔθεντο αὐτὸν εἶναι ἀσεβῆ. Hieronymus: *eo quod non invenissent responsionem rationabilem, sed tantummodo eum condemnassent.* Chaldaeus quoque postrema verba reddidit: וְחַיִּיבוּ יַת אִיּוֹב *et condemnarunt Iobum.* A. Schultens vel ante יַרְשִׁיעוּ negandi particulam לֹא ἀπὸ τοῦ κοινοῦ repetendam (ut infra Vs. 9.) putat, ut sit vertendum: *quod non invenirent responsum nec reum peragerent Jobum;* vel, ו ante יַרְשִׁיעוּ illationem indicare, hoc sensu: *quod non invenerant responsum, quo Iobum condemnarent.* Sed propterea illis minime irasci potuit Elihu, qui ipse tam longe abesset, ut vellet Iobum condemnari, ut potius cuperet ei salvam suam justitiam relinquere, XXXIII, 32. Hebraei affirmant hunc locum esse e numero octodecim, quae a scribis, i. e. Esra et collegis, sint correcta (תִּקּוּן סוֹפְרִים), quod in iis antea aliquid fuisset, quod durius videretur, et Dei majestate indignum, quod proinde scribae temperarint nonnihil immutantes. Tale quid jam supra VII, 20. habuimus, ad quem loc. not. cf. Hic ergo volunt, olim pro אֶת־אִיּוֹב scriptum fuisse

fuisse אֶת־יְהוָֹה, i. e. *et damnarunt Dominum*, silentio scilicet suo, quia Iobum atrociora loquentem in Deum non satis coercuerunt, et sic Deum condemnare viderentur, quasi Iobum innocentem affligeret. Verum si codices unquam fuerint, in quibus illud אֶת־יְהוָֹה extitisset, vix credibile est ita evanuisse, ut nec in veterum interpretum ullo, nec in codice ullo illius vestigium supersit.

4. וֶאֱלִיהוּ חִכָּה אֶת־אִיּוֹב בִּדְבָרִים *Et Elihu exspectavit Iobum in sermonibus*, i. e. exspectavit, dum Iobus finem loquendi fecisset; continuos aliquot sermones proferenti nihil reposuit. Pareau in *Commentat.* p. 195. not. haec verba reddit: *hactenus patienter audierat Iobum loquentem*, additque: „ut adeo בִּדְבָרִים sit pro בִּדְבָרָיו, affixo ad Iobum relato, sed ex frequenti scriptoris consuetudine suppresso. Tota autem dictio habet aliquid rari et singularis, ut plura apud Iobum." Vult autem noster, uti est breviloquentiae amans, dum Iobum solum nominat, simul et tresviros cum eo colloquentes intelligi; nam etiam postquam Iobus novissime est locutus, aliquamdiu Elihu exspectavit ut videret, num quis illorum Iobi sermonem exciperet. Itaque sensus est, Elihuum et Iobum, dum suos sermones finisset, et alios socios, si forte post illum adhuc loqui vellent, exspectasse. Tresviros enim manifeste alterum Versus hemistichium complectitur. Prius hemistichium Stäudlin l. c. p. 139. ita vertendum censet: *exspectavit Elihu verbis ratione Iobi* (*Elihu verweilte in Ansehung Hiobs mit seinen Worten*). Sane אֶת haud raro valet *quod attinet ad* rem, de qua est sermo, *ratione ejus habita* (vid. Storrii *Observatt.* p. 268. sequ.), nec חִכָּה intransitive capere linguae usus vetat. Neque tamen ille sensus satis aptus ac rei accommodatus nobis videtur. Nam, ut modo vidimus, non Iobi solum, verum et ceterorum triumvirorum ratione, quod se aetate grandiores essent, Elihu sermonem tam diu continuit. In textu versionis Syriacae in Polyglottis Londinensibus typothetae

tae errore legitur ܡܣܟܐ ܗܘܐ ܠܐܝܘܒ pro ܡܣܟܐ ܗܘܐ *exſpectabat Iobum verbis.* A Syro diſcrepat h. l. Arabs كَانَ يُبَكِّتُ أَيُّوبَ بِٱلْقَوْلِ, *corripuit Iobum verbis*, reddens.

5. Hic verſiculus in nonnullis Sec. XVI. editionibus, nec non in codicibus pluribus in duo eſt diſtinctus, interpunctione poſt וַיֹּאמַר facta. Ita et in tribus codd. Erſurtenſibus diſtinctum eſt, ut annotatur in Nott. Critt. Biblior. Halenſium a J. H. Michaelis et ſociis a 1720. editt., ubi tamen additur, eam diſtinctionem repugnare illorum ipſorum codicum Maſorae ad h. l., quae notat, איננו סוף פסוק, *finem Verſus hic nullum eſſe*, et illorum Maſorae in fine hujus libri, ſecundum quam Verſus Iobi numerantur 1070, quum contra, ſi hic finis eſſet verſiculi, 1071 futuri eſſent. — זָחַלְתִּי collato arabico زحل *moras nexuit, cunctatus eſt, retroceſſit*, plures vertunt *cunctatus ſum.* Sed recte Nachmanides obſervavit, eſſe illud pro דָּחַלְתִּי *timui*, poſitum, ex literarum ד et ז permutatione, Aramaeis familiari, ſicut ſupra XVII, 1. נִזְעָכוּ ſcriptum vidimus pro נִדְעָכוּ, *exſtincti ſunt.* Et Syrus interpres pro זָחַלְתִּי ܕܚܠܬ, *timui* poſuit. Hieronymus noſtrum verbum cum proximo וָאִירָא junctum reddit: *demiſſo capite timui.* דֵּעִי, proprie τὸ *ſcire meum*, i. e. quod ego ſcio et ſentio de hac re, Hieronymus bene vertit *ſententiam meam*, quod modeſtius eſt, quam *ſcientiam meam;* cf. infra Vs. 17., ubi חֶלְקִי, *ſymbola mea*, et דֵּעִי *ſententia mea*, alternant.

7. יָמִים, *Dies*, et רֹב שָׁנִים, *multitudinem annorum*, per metonymiam dici pro *aetate provectis* et *grandaevis*, ut *captivitas* (גּוֹלָה, שְׁבִי) pro *captis*, *canities* pro *cano* (Levit. XIX, 32.), *paupertas* et *ignominia*, pro *paupere* et *contemto* (Proverb. XIII, 18.), docet res ipſa.

Mecum,

Mecum, inquit, ipse cogitabam, fore, ut aetate provecti loquerentur, scil. apta et ad rem; ita enim *loqui* h. l. capiendum esse, parallelismi hemistichiorum leges postulant, quum sequatur: *annosi viri suam proferent sapientiam.* Senilis aetatis credebam proprium esse prudenter loqui. In hebraeis, וְרֹב שָׁנִים יֹדִיעוּ חָכְמָה, constructio est ad sensum, dum dictioni singularis numeri, רֹב שָׁנִים, *annosos* indicanti, jungitur verbum plurale; cf. supra XV, 20. XIX, 15. XXIX, 10.

8. Recte Hieronymus huic versiculo praemisit: *sed, ut video,* nam ostendit Elihu se sua opinione falsum et spe frustratum, q. d.: vos ob senium et longum rerum usum apta, et cum sapientia ac prudentia conjuncta putaram prolaturos, sed video aliter rem habere. In hemistichio priori dissentiunt de nomine רוּחַ, quod plures de *spiritu divino* intelligunt, (Chaldaeo auctore, qui רוּחַ נְבוּאֲתָא, *spiritus prophetiae* vertit), ut non differat a נִשְׁמַת שַׁדַּי in altera Versus parte, hoc verborum רוּחַ־הִיא בֶאֱנוֹשׁ sensu: Dei spiritus recte et sapienter loquendi facultatem homini tribuit, non senectus. Ita Symmachus: ὄντως δὲ πνεῦμα Θεοῦ ἐν τοῖς ἀνθρώποις. Eum pro הִיא existimant legisse הוּא, *spiritus ipsius,* scilicet *Dei,* ut הוּא aliquando κατ᾽ ἐξοχὴν de Deo usurpatur. Et sane etiamnum in septem Kennicotti, et quinque de Rossii codicibus pro הִיא legitur הוּא, quod tamen et calami errori originem debere possit. Nobis quidem magis placet sententia eorum, qui oppositionem institui putant inter *spiritum* qui *homini* inest, in priori commate, et *flatum Omnipotentis*, in posteriori, id est, inter naturae dotes, et supernaturalia dona divinitus impertita. *Profecto,* inquit Elihu, *spiritus est in homine, sed flatus Omnipotentis intelligentes eos facit*, i. e. cuivis hominum inest a natura mens et ratio, cujus ope de rebus recte judicare potes sunt, sed quum homines fere praejudicatis opinionibus occoecati, atque affectibus in devia abrepti, in errores quasi sua sponte delabantur, iisque adhaerescant,

ſcant, neceſſe eſt, ſapientiae coeleſtis aura mentes noſtras adflari, ut genuinum rerum intellectum accipiant, easque apte dijudicent. Alii רוּחַ capiunt de *ſpiritu prudenti* et *ſapiente*, אֱנוֹשׁ vero ſenſu ſequiori de hominibus vilis ſortis et contemtis, qualem ſe innuat Elihu, ut dicat: ſane et hominibus ingloriis et inhonoratis ſpiritus, ratio, ineſt. [Stäudlin ante בֶּאֱנוֹשׁ et ante תְּבִינֵם ſubaudit אֲשֶׁר, quo hic ſenſus prodit: *ſpiritus eſt, qui in homine, et Omnipotentis adflatus, qui eos intelligentes faciat*, non ſenectus.] Sed רוּחַ, *mens, ratio*, ut Jeſaj. XXIX, 24. Zach. XII, 1. et נִשְׁמַת שַׁדַּי, adflatus divinus, vix dubium eſt ſibi eo ſenſu eſſe oppoſita, quem indicavimus.

9. רַבִּים vel ſunt *magni*, honorati, ut Eſth. I, 8. Iob. XXXV, 9. Jerem. XXXIX, 13. i. e. doctrinae et auctoritatis nomine et opinione celebres, vel, quod malim, ob זְקֵנִים in altero hemiſtichio, *majores natu*, uti רַב eſt τῷ צָעִיר, *juniori*, oppoſitum Geneſ. XXV, 23. Sic et Alexandrinus vertit πολυχρόνιοι, et Hieronymus *longaevi*. Recte Schultenſius: „inſinuatur, lumen veritatis, quo Deus mentes colluſtrat, non eſſe annis alligatum; et ſaepe, ſic volente Deo, juvenem de rebus divinis peritius, et ſolidius, diſſertare, quam grandaevos.“ Ante זְקֵנִים repetendum eſt לֹא ex priori hemiſtichio, ut III, 10. XXX, 20. Nomine מִשְׁפָּט h. l. quidam intelligunt *judicium divinum*, rationem, qua in gubernandis hominibus Deus uti ſolet, coll. infra XL, 8. Sed poteſt et in univerſum intelligi *rectum, juſtum*, ut ſupra VIII, 3. Gen. XVIII, 19.

10. שִׁמְעָה־לִּי *Auſculta mihi!* „Suſpicabar, dari poſſe, *audientia mihi* ſit! Ita Arabes abſolute سَمْعًا إِلَيَّ, *detur mihi audientia; attendatur!* Non multum tamen refragarer, ſi Iobum ſolum nunc compellari ſtatuas; mox Verſu ſequ. converſione facta ad amicos, totumque dein conſeſſum, donec eadem hac compellatione ad Iobum redeatur XXXIII, 1.“ A. Schultens. In uno Kennicotti et alio de

de Rossi codice legitur שִׁמְעוּ, *audite,* quod ipsum et Alexandrinus, Hieronymus, et Syrus expresserunt. Praeferunt, ob suffixa pluralia, quae Vs. 11. sequuntur, Hubigantius et de Rossi, qui tamen non attendisse videntur, quae Schultens verbis modo a nobis allatis ad lectionem receptam defendendam observavit.

11. הֵן הוֹחַלְתִּי לְדִבְרֵיכֶם *En! exspectavi verba vestra,* quod aliqui sic intelligunt: dum loqueremini vos patienter audivi, ut ab aequo attentionem sibi conciliet, par esse et aequum, ut cum eos patienter et attentissima audierit, ipsi quoque se audiant patienter. Verum quae proxime subjiciuntur hunc potius sensum arguunt: exspectavi fore, ut aliquid apti loqueremini; quo Iobus refelleretur. יִחֵל in Piel, et הוֹחִיל, in Hiphil, dicitur eodem sensu, nunc sequente אֶל ut Ps. CXXX, 7., nunc vero לְ, ut h. l. et Ps. CXIX, 74. 81. Syrus: ܗܳܐ ܫܠܺܝܬ ܠܟܽܘܢ ܘܰܠܡܶܡܠܠܰܝܟܽܘܢ *en, tacui vobis et sermonibus vestris.* אָזִין עַד־תְּבוּנֽוֹתֵיכֶם *Auscultabam usque ad intelligentias vestras,* i. e. attentissime auscultavi rationes, quas pro intelligentia vestra attulistis, et quas doctas esse putastis et ad rem aptas; id significat quod dicit עַד, *usque ad,* q. d. summo studio et attentione tantisper dum eas afferretis; totus eram in auscultandis argumentis, quibus vestram peritiam et doctrinam nitebamini ostendere. In nonnullis codicibus legitur תְּכוּנוֹתֵיכֶם (per כ), quod esset *apparatus vestros,* eodem sensu, q. d. argumenta, quae cum summo apparatu hinc inde undiquaque conquisivistis, ut nihil omitteretis, quod ad Iobum convincendum faceret. Nam certum est, illos huc omnia contulisse studia, ut Iobo silentium imponerent, et pleno apparatu omnes adhibuisse arietes, qui ad eum dejiciendum facerent. Vulgarem tamen lectionem reddunt veteres, nisi quod Hieronymus et Chaldaeus in singulari, *prudentiam vestram* verterunt, quasi תְּבוּנַתְכֶם legissent,

quod ipsum et in quodam codice Kennicottus reperit. אֲזִין pro אַאֲזִין (quod ipsum h. l. in quibusdam codd. a Kennicotto indicatis exstat), exspiravit prima radicalis א, ut in תֹּמְרוּ 2 Sam. XIX, 14., תֹּחֶז 2 Sam. XX, 9., יַהֵל (pro יַאֲהִיל) Jesaj. XIII, 20., et in Participio nostri ipsius verbi מֵזִין pro מֵאֲזִין Prov. XVII, 4. Syrus: ܘܨܬܬ ܥܕܡܐ ܕܫܠܡܬܘܢ, *auscultavi, donec absolvistis.* Hufnagel eum conjicit תְּכַלִּיתֵיכֶם legisse. עַד תַּחְקְרוּן מִלִּין *Usque dum scrutati essetis sermones*, i. e. omnia quam exactissime ventilassetis, dum undiquaque perquireretis ea, quibus Iobus redargueretur. Vanum ergo eorum studium significat, quia non ad rem. מִלִּין *Verba, sermones*, scil. ad refellendum Iobum accommodatos.

12. וְעָדֵיכֶם אֶתְבּוֹנָן *Et usque ad vos considerabam* plerique satis commode explicant: attentissime perpendi dicta omnia vestra, alio mentem non deflectens, ut עַד iterum studium summum, ut Vs. 11., indicet. Sed Schultens *usque ad vos* capit pro *usque dum vos disputaretis*, atque aliquid dicendum haberetis, ut אֶתְבּוֹנָן non tantum *attentus fui*, designet, sed etiam, *considerabundus extiti*, quorsum tandem haec evaderent. Ita fere Hieronymus: *Et donec putabam, vos aliquid dicere, considerabam.* Syrus: ܘܠܣܗܕܘܬܟܘܢ ܐܨܬܬ *et ad testimonia vestra attendi*, quasi pro וְעָדֵיכֶם legisset וְעֵדֵיכֶם, quod ipsum in suorum codicum aliquo a prima manu scriptum extitisse suspicatur de Rossi, et receptae lectioni praetulit Michaelis in Vers. teuton. et in *Biblioth. Orient.* P. VIII. p. 213., nec non Hufnagel, qui vertit: *Nun prüft' ich eure Beweise.* — וְהִנֵּה אֵין לְאִיּוֹב מוֹכִיחַ *Sed en* (Hieronymus: *sed, ut video*) *non est Iobo redargutor*, non est inventus quisquam vestrum, qui eum, ut par erat, redargueret, et in eo, cujus erat redarguendus, quod audacius in Deum efferretur, et velut eum in jus provocaret. עוֹנֶה אֲמָרָיו מִכֶּם scil. אֵין אֶחָד, *non*

non erat quisquam ex vobis, qui ejus dictis respon-deret, ut par est, quum ille suam innocentiam tam certis et apertis rationibus ostenderet.

13. Occupatione occurrit ei, quod illi objicere poterant. פֶּן־תֹּאמְרוּ, *Ne dicatis,* nec est, quod dicatis, מָצָאנוּ חָכְמָה, *invenimus sapientiam,* attigimus id quod res est, assequuti sumus totius controversiae cardinem, et id, cui nullo modo Iobus resistere aut respondere possit, nempe, quod sequitur, quod observa esse firmamentum omnium rationum triumvirorum, ab initio libri, et omnium eorum, quae in Iobum huc usque attulerunt: אֵל יִדְּפֶנּוּ לֹא אִישׁ *Deus propellit eum, non vir,* non homo, i. e. hoc satis convincitur Iobus, quod eum Deus exagitet et propellat, istis tam atrocibus afflictionibus declarans eum plane improbum. Quum ergo Iobus affligatur, et inusitato modo affligatur, idque a Deo justo, qui non fallere nec falli potest in suo judicio, consequitur plane, Iobum non injuste et citra meritum affligi, quin esse improbum. Alii exponunt: *Invenimus sapientiam,* silentio, scilicet nostro, q. d. prudenter fecimus, quod tacuerimus, nihil ultra in tam praefractum et pertinacem adversarium asserentes, nec cum eo ultra agentes; in eo ad prudentiae culmen pertigimus, quia quum eum Deus propellat et vehementius exagitet, nihil ultra necesse est, ut ab homine impugnetur et crucietur. Sed praestat prior sensus, ut Elihu praecipuum, imo tutum firmamentum adversariorum Iobi afferat. Ne putetis, inquit, vos hac ratione eum convicisse, alia cum eo ratione agendum fuerat. Ab insufficienti ergo eorum ratione sibi loquendi necessitatem impositam ostendit.

14. Benevolentiam et attentionem simul sibi conciliat ex eo, quod sermonem suscipiat non a Iobo provocatus aut irritatus, ut saepe homines aliorum sermonibus provocati fiunt asperiores et contumeliosiores, ut potuerunt adversarii Iobi, ejus verbis irritati, in eum asperiores esse. Neque vero ille, inquit, in me suae orationis

aciem convertit. וְלֹא־עָרַךְ אֵלַי מִלִּין *Nec dipofuit ad me verba*, fermones. Verbum עָרַךְ perquam generale, in univerfum *ordinare*, de acie ordinanda dicitur Jud. XX, 22. Jerem. VI, 23., item de menfa inftruenda Pf. XXIII, 5. Pf. LXXVIII, 19.; porro cum quis orationem habiturus, aut disputaturus fuas rationes et verba certo ordine collocat, quo majorem vim habeant, ut fupra XXIII, 4. infra XXXIII, 5. — וּבְאִמְרֵיכֶם לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ *Nec verbis veftris ei refpondebo*, aliis argumentis eum impugnabo, nec ea afperitate, qua vos, in eum ufurus.

15. הֶעְתִּיקוּ מֵהֶם מִלִּים *Transtulerunt* fcil. transferentes *ab eis verba*, i. e. ablata ab iis funt verba, imperfonalis loquendi formula, qua ad verbum activum participium eft fubaudiendum, qualis fupra IV, 19. VI, 2. XIX, 26. aderat, cf. Ezech. XIX, 8. Hagg. I, 10. Adempta eft illis omnis loquendi facultas, quafi eis aliunde impofitum filentium, non habent, quod amplius proferant.

18. 19. Ratio petita a neceffitate loquendi fibi impofita. Tanto fe inquit defiderio loquendi teneri, et fenfa animi efferendi, ita fe animo arctari et urgeri, ut fi non effundat animi conceptiones, velut utrium more diffundatur. Quod non arrogantiae, fed zelo tribuendum eft. Sic Jeremias (V, 14. XX, 9.) dicit, verbum Domini in fe fuiffe velut ignem quendam exaeftuantem, qui contineri non poteft, quin erumpat. In מָלֵתִי *plenus fum*, exfpiravit tertia radicalis א, ut fupra I, 21. in יָצָתִי, ubi vid. not. Sunt tamen codices et libri typis exarari, a Kennicotto et de Roffio indicati, in quibus plene מָלֵאתִי exftat. הֱצִיקַתְנִי רוּחַ בִּטְנִי *Arctat*, urget *me fpiritus ventris mei*, i. e. fenfa mei animi et conceptiones. בֶּטֶן proprie *omne internum*, ut arabicum بَطْن, notat, unde tam de *ventre*, quam de *animo* dicitur, et de hoc quidem et fupra XV, 2. 35. Habac. III, 16. Proverb. XVIII, 8. XX, 27. 30. Similiter Graecum κοιλία Sir. LI, 21. Ioh. VII,

VII, 38., et ſynonymum fere מֵעִים, *viſcera*, Pſ. XL, 9. uſurpatur.

19. הִנֵּה בִטְנִי כְּיַיִן לֹא יִפָּתֵחַ *Ecce venter*, animus, *meus* eſt *tanquam vinum* quod *non aperitur*, i. e. inclusum, ſine ſpiraculo, tum enim vaſa, quibus continetur, fervore et vi ſua diſſindit erumpens. *Vinum* intelligendum *novum*, ut res ipſe docet, et plerique veteres verterunt. Alexandrinus: καὶ ἡ γαστήρ μου ὥσπερ ἀσκὸς γλεύκους ζέων δεδεμένος, *venter enim meus ſicut uter muſto plenus, fervens et ligatus*, ut vetus Latinus reddidit. Hieronymus: *en venter meus quaſi muſtum absque ſpiraculo*. Symmachus: ὥσπερ οἶνος νέος ἀδιάπνευστος. Chaldaeus: הָא כְרֵיסִי הֵיךְ חֲמַר חֲדַת דְּלָא יִתְפַּתַּח, *en venter meus ſicut vinum novum, quod non habet ſpiraculum*. Syrus: ܟܪܣܝ ܟܐܒܐ, et ex eo Arabs بَطْنِي وَجِعَةٌ, *venter meus dolet*, quaſi pro כְּיַיִן legiſſet כְּאֵבָה, ſive נִכְאָה. Similitudo abſolvitur altero hemiſtichio, כְּאֹבוֹת חֲדָשִׁים יִבָּקֵעַ, *ſicut utres novi* quorum quisque *diffinditur*, quibus non eſt ſpiraculum, quum in illis eſt vinum, ſic ſine periculo non poſſum diutius quod cogito infra pectus continere; erumpat oportet. *Utres novos* dictos eſſe pro utribus novo vino plenis docet res ipſa, nam rupturae utres veteres magis obnoxii ſunt, coll. Matth. IX, 17. *Utris* ſignificationem, quae nomini אֹב vulgo tribuitur, in dubium vocavit Michaelis in *Supplemm.* p. 37., in cognatarum dialectorum ulla deprehendi illam negans, quum tamen jam Schultens de أَيَّابٌ monuerit, quod ipſi Arabici Lexicographi *utrem* notare ajunt. Alias אוֹב *pythonem* deſignat (veluti Levit. XIX, 31. XX, 6. 27. 1 Sam. XXVIII, 3.), quem exiſtimant non ſine veri ſimilitudine hoc nomine dictum ab utre, quod qui hoc ariolandi genere uterentur velut ex utribus vocem emitterent, voce velut e concavo loco erumpente,

pente, unde et *ἐγγαστρίμυθος* a Graecis dicitur. Hebraei volunt אבות vasa proprie testacea fuisse, ut lagenas, sive *lagunculas*, ut Hieronymus vertit, et similiter Chaldaeus לְגִינִן, *lagenas.* Alexandrinus: ἢ ὥσπερ φυσητὴρ χαλκέως ἐῤῥηγὼς, *velut follis aerarii disruptus*, ut vetus Latinus reddidit. Pro חֲדָשִׁים legit ille חֲרָשִׁים, *artifices*, quod ipsum in suorum codicum uno reperit de Rossi. Syrus: ܐܝܟ ܦܐܪܐ ܒܙܒܢܗ ܡܬܦܩܥ *ut fructus mense* (sive, ut commodius Ephrem habet, ܒܙܒܢܗ *mense suo*, i. e. ܒܙܒܢܗ *tempore suo*) *rumpitur.* Hunc legisse non אבות, sed אִבּוֹת *fructus*, a singulari אִב, notissimo Aramaeis *fructus* nomine; recte observavit Michaelis l. c. p. 1.

21. Proponit rationem, qua sit acturus inter loquendum, se nulli adulaturum aut assentaturum, in nullius gratiam quicquam dicturum, sed diserte et citra ambages rem, uti est, tractaturum. אַל־נָא אֶשָּׂא פְנֵי־אִישׁ *Ne, quaeso! accipiam vultum* s. personam *viri*, i. e. absit, ut cujusquam rationem habeam, quo sensu eadem loquendi formula supra XIII, 8. aderat. וְאֶל־אָדָם לֹא אֲכַנֶּה, *Et ad hominem ne utar blandiore appellatione*, i. e. absit, ut vitandi odii vel captandae benevolentiae causa cuiquam aduler, et veritatem blandimentorum integumentis occultem. כִּנָּה, plane ut arabicum كنى, proprie est, *rem vel personam alio quam suo proprio solitoque nomine appellare*, quomodo occurrit Jesaj. XLIV, 5. XLV, 4., usum arabicum pluribus exemplis post Schultensium demonstravit Schnurrerus in *Dissertatt.* p. 272. Tum praesertim *rem aliquam blandiore appellatione notare* verbum istud significat. Ita usurpatur in Versu, quem ex Golii *Adagiis* (subjunctis Erpenii *Grammat. Arab.* Lugd. Bat. 1656. 4.) attulit Schultens: هي خمر وتكني الطلاء كما الذيب يكني ابا جعدة *Vinum est* (lege vetitum ac noxium, quod

quod propinas mihi), *et appellas defrutum, ſicut lupus vocatur pater ovis.* Ita כִּנָּה h. l. erit „circumlocutionibus uti, etiam ad rem aliquam mitigandam ſeu excuſandam, et quaſi ſcapham non velle ſcapham dicere," ut Schnurrerus verbi vim expreſſit. Is tamen Vir Doctiſſimus, quod ei ſuſpecta videtur conſtructio verbi כָּנָה cum particula אֶל, pro ea ponendum cenſet nomen אֵל, Hieronymo praeeunte, qui vertit: *et Deum homini non aequabo.* Notat quoque de Roſſi, in codice ſuo 597 mutatum eſſe וְאֶל correctoris manu in וְאֵל. Unde Schnurrerus noſtra verba ſic reddit: *et Deum hominem appellabo*, ut ſenſus ſit, vel, Deo quae tribuenda ſunt, homini haud tribuam; vel: ut Deus loco hominis habeatur, haud concedam; quamquam prius videatur vero multo ſimilius. Nobis tamen receptum אֶל ſenſum minime repudiandum, quin ſatis facilem dare videtur, ut ſit: non utar blandiore circumlocutione *ad*, erga, quenquam.

22. „Senſus eſt: ego quidem neſcio aſſentiri, rebusque minus probandis bona ac grata nomina praetexere, memor, me brevi fore ex hac vita a Deo ablatum iri. Atque hunc ipſum fere ſenſum Alexandrinus quoque exprimit: *οὐ γὰρ ἐπίσταμαι θαυμάσαι πρόσωπα.*" SCHNURRER. Certe rectius Graecus interpres ſenſum expreſſit, quam Hieronymus, qui verba כִּי לֹא יָדַעְתִּי אֲכַנֶּה ſic vertit: *neſcio enim quamdiu ſubſiſtam;* „hic quidem אֲכַנֶּה ad כון referens, vel per transpoſitionem, quod, ſi ſeries poſceret orationis, nec melior ultro ſe offerret, defendi linguae Samaritanae uſu poſſit, cui ex eadem transpoſitione כנה in Piel eſt *ſtabilire.*" MICHAELIS *Supplemm.* p. 1200. Ceterum לֹא יָדַעְתִּי אֲכַנֶּה dictum eſt pro לֹא יָדַעְתִּי כַּנּוֹת, ut poſterius verbum finitum ſit pro infinito, ut Jeſaj. LII, 1. לֹא יוֹסִיף יָבֹא־בָךְ *non addet veniet ad te*, non addet venire ad te; et 1 Sam. II, 3. אַל־תַּרְבּוּ תְדַבְּרוּ, *ne multiplicate loquamini*, i. e. loqui. Plena locutio exſtat Eſth. VIII, 6. אֵיכָכָה אוּכַל וְרָאִיתִי, *quomodo poſſum ut videam*, i. e. videre. Poſtrema verba,

verba, כִּמְעַט יִשָּׂאֵנִי עֹשֵׂנִי, nos paulo aliter quam Schnurrerus capienda putamus, ut caufam reddant, cur ab omni adulatione fefe abstineat Elihui: nam fi id facerem, inquit, timerem poenam Dei, mei creatoris, ne, fi tale quippiam facerem, me illico perderet.

Cap. XXXIII.

1. Proxime locutus fuerat Elihu ad tresviros, nunc ad ipfum Iobum fermonem convertit.

2. דִּבְּרָה לְשׁוֹנִי בְחִכִּי *Loquitur lingua mea in palatu meo,* in ore meo; geftum et habitum loquentis exprimit. Nam qui loquitur, linguam intra palatum movet, dum loquitur. Senfus eft: loqui jam aggredior, fermonem inftituo. Stuhlmann hujus Verfus fenfum, ex recepta legendi ratione, *abfonum* pronuncians, בָּא mutandum cenfet in לֹא, pro דִּבְּרָה vero legendum, דָּבְקָה, ut fenfus, priori plane contrarius prodeat: *en, os meum aperire nolui, palato lingua adhaefit (Ich möchte meinen Mund nicht öffnen, und ftill am Gaumen lag die Zunge).* Quid tamen abfoni infit lectionis vulgatae fenfui, equidem non video. Ceterum lectionis a Stuhlmanno propofitae in codicibus ac verfionibus antiquis nec vola nec veftigium apparet.

3. יֹשֶׁר־לִבִּי אֲמָרָי *Rectitudo cordis mei dicta mea* erunt, quod rectum judicavit animus, rectam fententiam animi fermones mei exponent. וְדַעַת שְׂפָתַי בָּרוּר מִלֵּלוּ *Et fcientiam labia mea pure eloquentur,* quae ut recta et vera cognita habeo, ea fincere et clare eloquar, nihil alieni admifcens, fola ea, quae ad rem faciunt, afferam. Hieronymus: *et fapientiam puram labia mea loquentur.* Senfum fi fpecles, non male; fed non funt, ut jam Schultens monuit, jungenda דַּעַת בָּרוּר, quum generis diverfitas atque ordo verborum repugnent. דַּעַת *abfolute* ponitur, et בָּרוּר ufu adverbiali.

4. רוּחַ־

4. רוּחַ־אֵל עָשָׂתְנִי *Spiritus Dei fecit me*, me condidit, ſicut et te, vis illa Dei alma, qua omnia creavit et conſervat: וְנִשְׁמַת שַׁדַּי תְּחַיֵּנִי, *et ſpiraculum*, halitus ſeu afflatus, *Omnipotentis me vivificat*, mihi vitam praeſtat, hac me vita frui permittit. Alludit ad primam hominis creationem, quae initio Geneſeos (II, 7.) deſcribitur, quum Deus in hominem vitae ſpiraculum inſufflavit. Sunt, qui haec verba ad *ſpiritum divinum*, quo ſe afflatum dicat Elihu, referant, quaſi ille innuat, nihil eſſe, quod Iobus ſe contemnat loqui aggredientem, tanquam juniorem; ſe Dei ſpiritu eſſe afflatum, et ſapientia coeleſti imbutum, itaque mirum illi videri non debere, ſi, etſi juvenis, intelligentia ac ſapientia valeat. Verum quae proxime ſequuntur, abunde docent, haec potius illud reſpicere, quod Iobus ſepius, maxime IX, 34. XIII, 20., optarat quidem cum Deo contendere, verum ejus majeſtate deterritus rogarat, ut ille ſuam deponeret majeſtatem, tum ſe cum eo libere et intrepide diſceptaturum. Nunc ergo inquit Elihu: quia hoc tantopere poſtulaſti cum Deo diſceptare, ſi modo ille ſuam, qua conſternaris, magnitudinem exueret, age mecum congredere; ego Dei partes ſuſtinebo et cauſam agam; nihil erit, quod me reformides, ut de Deo querebaris; ſum ego factus, ut tu, ab eo, ut tu, conſervor, eſt ille noſter omnium Deus; nihil mea praeſentia terreberis.

5. אִם־תּוּכַל הֲשִׁיבֵנִי *Si potes, reſponde mihi.* Aequam innuit ſuam fore diſputationem. Non tibi os praecludam, ut ſocii facere conabantur, aut ut Deus ſua potentia te terrens et majeſtate ſuae gloriae opprimens poſſet facere; poteſtatem tibi faciam reſpondendi quid libuerit, ut quibusvis rationibus te defendas, ſi quid modo adverſum rationes meas tam validas afferre poteris. Interim ſignificat, ſe invictis uſurum argumentis, quibus ille reſiſtere nequeat. עֶרְכָה לְפָנַי *Inſtrue coram me* ſcil. דְּבָרֶיךָ, ſive מִלִּין, coll. ſupra XXXII, 14., verba tua et rationes; diſpone et compara argumenta tua adverſum me.

me. הִתְיַצְּבָה *Confiste* velut in acie, et te compara, manens in tua ftatione, eam viriliter tuens in me. Non poftulo, ut mihi cedés, nifi argumentum claritate vincaris.

6. כְּפִיךָ *Secundum os tuum*, funt qui explicent *ficut dixifti*, et לָאֵל i. q. בַּעֲבוּר אֵל, *pro Deo*, ad ejus caufam tuendam, ut verborum הֵן־אֲנִי כְפִיךָ לָאֵל hic fenfus: en habes, quod poftulabas, Deum tecum depofita fua majeftate congredientem; age, finge tibi me Deum effe, ejus caufam agam; mecum, ut cum Deo, fed jam libere et intrepide congredere. Verum alteri hemiftichio magis congruit, ut כְּפִיךָ intelligamus *fecundum rationem, proportionem, modulum tuum*, quomodo כְּפִי faepius ufurpatur, veluti Exod. XVI, 21. Num. VI, 21. VII, 5. לָאֵל vero *Deo*, f. *erga Deum* fignificat. Ego, inquit, Dei refpectu, planiffime tibi fum par. Vel poteft ל *dominii* effe ac *poffidentis*, ut fupra XII, 16. Pf. LXIII, 12. 13. ut fit: utrique a Deo pari ratione conditi fumus; pares ergo origine, pares erimus in certamine. Hunc genuinum fenfum effe, arguit, ut diximus, hemiftichium alterum: מֵחֹמֶר קֹרַצְתִּי גַם־אָנִי, *e luto formatus fum et ego.* Refpicitur prima hominis formatio, uti ea Genef. II, 7. defcribitur. קָרַץ convenit cum arabico قَرَصَ, quod quum proprie *cum digitis comprimere et vellicare* denotet, transfertur ad rem piftoriam et figulinam, notatque *maffam divellere compreffis digitis* ad formandos panes vel vafa figulina. Comparatur Deus figulo aut plasmatori maffam manibus tenenti, et compreffione digitorum eam concerpenti in fruftula, ut inde vel vas vel plasma aliquod effingat. Plura vid. in A. Schultens *Origg. Hebrr.* L. I. P. II. Cap. II. §. XLI. p. 201. edit. 1761. Syrus ܐܬܩܪܨܬ *effictus fum* vertit. Nec male Chaldaeus: אִתְגְּלִשִׁית, *excifus*, five *refectus fum*, metaphora defumta a figulo, qui e luto vas fictu-

rus

rus ſolet e maſſa luti particulam aliquam excidere et aſſumere, ex qua vas fingat: ſic Deus e luti et limi maſſa particulam velut decidit et aſſumſit, unde hominem formaret.

7. הִנֵּה אֵימָתִי לֹא תְבַעֲתֶךָּ *Ecce terror meus te non conſternabit,* te mea majeſtate ac potentia non opprimam, ut Iobus ſupra XIII, 21. a Deo petierat, אֵימָתְךָ אַל־תְּבַעֲתַנִּי. In altero hemiſtichio vocem וְאַכְפִּי interpretum plures uſurpatam volunt pro וְכַפִּי, ut א ſit prostheticum, ſicut ſupra XXXI, 22. אֶזְרוֹעִי *brachium meum,* pro זְרוֹעִי, et vertendum ſit: *nec manus mea tibi gravis erit.* Ita Alexandrinus: οὐδὲ ἡ χείρ μου βαρεῖα ἔσται ἐπὶ σοί. Reſpici volunt Iobi verba, quae ipſo illo, quem modo memoravimus loco XIII, 21. prius hemiſtichium conſtituunt: כַּפְּךָ מֵעָלַי הַרְחַק, *manum tuam a me ſummove.* Verum אֶכֶף pro כַּף politum eſſe, mera eſt eaque parum veriſimilis conjectura. Recte autem Schultens jam in *Animadverſſ.* anno 1708. editt. monuit de arabico آكَفَ *clitellas impoſuit,* unde إكاف *clitellae, ſarcinae.* Hinc credibile eſt, hebraeum אֶכֶף cognatam notionem *oneris, moleſtiae* obtinere. Certe ea ſignificatio optime quadrat Proverb. XVI, 26., ubi verba כִּי־אָכַף עָלָיו פִּיהוּ commodiſſime ſic vertuntur: *moleſtiam creant illi ipſius dicta.* Concinit Chaldaeus, qui h. l. אַכְפִּי interpretatur טוֹנִי *onus meum.* Igitur ſenſus hic erit: *onus meum,* i. e. a me profectum, onus quod tibi imponam, non tale erit, ut eo graveris; rationes, quibus tecum agam, non erunt tibi oneroſae, non te opprimont. Significat, ſe ſua magnitudine ac potentia non fore illi tremendum et gravem, velut Deum, ut non libere audeat quicquid voluerit contra dicere, ſi poſſit. Hieronymus: *verum eloquentia mea non erit tibi gravis.* Videtur אַכְפִּי pro gemina voce אַף פִּי, et פִּי, *os,* pro

pro *eloquentia* accepiſſe. Syrus ܐܘܟܠܝ poſuit, quod Arabs اقبالي *aggreſſio mea* vertit.

8. Poſt multas praefationes rem tandem aggreditur; et, ut fortius convincat Iobum, propria ejus verba, in quibus quaeſtionis cardo vertitur, adducit. אַךְ אָמַרְתָּ בְאָזְנָי וְקוֹל מִלִּין אֶשְׁמָע, *Profecto dixiſti in aures meas*, haec me audiente dixiſti, *et vocem ſermonum audiebam*, negare non potes, quin haec, quae ſequuntur, dixeris. Non ex aliorum relatione, ſed ex tuo ipſius ore audivi etc. Non ſuſpiciones, non rumores, non calumnias ſe ſequi oſtendit.

9. Hoc ergo eſt, quod ex te audivi, in quo primum es reprehendendus, in quo juſtus non es, ut infra Vs. 12. dicit; nam eo usque ſententia protenditur. חַף ab Aramaeo חֲפַף *fricare, fricando lavavit, pexuit*, unde ܡܚܦܦܐ *frictio, lotura, deterſio*, et arabico حفّ *fricuit, glabrum reddidit, raſit*, proprie *fricatum, lotum, nitidum* ſignificat, hoc vero loco ſenſu morali, ut זַךְ, *a ſcelere purum, innocentem.* Cf. Michaelis *Supplemm.* p. 873. Alexandrinus: ἄμεμπτος, Hieronymus: *immaculatus*, Chaldaeus שְׁזִיב, *lotus;* Syrus: ܡܦܨܝ ܐܢܐ ܡܢ ܚܛܗܐ *ereptus* ſ. *liber a ſcelere.* Haec quidem non totidem verbis dixerat Iobus, imo ipſe ſe immundum et peccatorem agnovit erga Deum, in cujus judicio nemo juſtus reperiatur (IX, 2.); fuit tamen omnino reprehendendus, ut nunc jure ab Elihuo reprehenditur, quod plura in Deum effuderit temere, dum nimium ſuae juſtitiae defendendae adverſus ſocios erat ſtudioſus, ac Deum quaſi in jus vocaret, et tantum non de ſede ſua eum detrudere vellet ad ſibi reddendam rationem, cur ita affligeretur crudeliter, et indignis modis tractaretur a Deo, qui ſe ſciret eſſe innocentem. Cf. ſupra XIII, 23. ſeqq. XVI, 17. XIII, 10. XXIX, 14. Hinc et a Deo ipſo caſtigatur ob

ſermo-

ſermones imprudentes, XXXVIII, 12., et ipſe Iobus de ſe tandem fatebitur, ſuam culpam agnoſcens, quod imprudenter et imperite plura ſit loquutus, infra XLII, 3.

10. תְּנוּאוֹת plures *confractiones* vertunt, hoc integri hemiſtichii ſenſu: *invenit adverſus me confractiones*, i. e. ut confringat et irrita faciat omnia mea ſtudia, inſtituta et conatus, ut nihil aſſequar eorum, quae inſtituo, quo ſenſu hoc ipſum nomen et Num. XIV, 34. aliqui capiunt. Sed *frangendi* notio verbo הֵנִיא mera ex conjectura tribuitur; certior *irritum faciendi* notio, nec tamen ea ſenſum praebet huic loco ſatis concinnum. Schultens ab arab. نَاءَ (pro نَوَأَ) *cruda fuit caro*, תְּנוּאָה proprie *cruditatem* notare exiſtimat, quam pro *alienatione* et *exulceratione affectus* dici vult, ut locus noſter ita ſit explicandus: *ecce cruditates contra me adinvenit, inimicum me reputat ſibi*, i. e. non laeſus offenſusve me tamen ut hoſtem tractat, et contra me crudum, ſubulceratum, alienatum animum oſtendit. Verum *cruditatem* de *hoſtili animo* dici, ſine idonea ratione ſumitur; nec commode ad hunc ſenſum verbum יִמְצָא quadrat. *Cruditates* תְּנוּאוֹת ſignificare putat et Michaelis *Supplemm.* p. 1610., ſed *imprudentia, imprudenter admiſſa peccata* illis intelligenda cenſet. Ita haec verba ſenſu non multum differant ab eo quod Iobus XIII, 26. queſtus fuerat, *Deum ſibi juventutis vitia adjudicare.* Reiskio תְּנוּאוֹת ſunt *praetextus* ob quos aliquis ſe ab altero elonginquat, recedit, ينأى, يتنأى, aut alterum a ſe arcet, eum averſatur, προφάσεις τῆς φυγῆς, τῆς ἀπεχθείας, τοῦ μίσους. ܥܠܠܬܐ, *praetextus* vertit quoque Syrus, voci hebraeae eum ſenſum tribuens, quem huic loco concinnum exiſtimaret. Ad veram tamen ſignificationem nominis תְּנוּאָה reperiendam ducere videntur arabici نَاءَ notiones hae: *ſurrexit contra alium; grave accidit illi malum, onus, preſſit depreſſitve eum,* ut

ut vix ſurgere potuerit; unde in III. Conjug. *certavit cum alio, ſe oppoſuit illi adverſando,* et in IV. *gravavit, preſſit, male affecit.* Hinc תְּנוּאוֹת *hoſtilitates* ſignificaverit, et hoc ſpeciatim loco, ob verbum מָצָא, contextu flagitante, *cauſas aliquem hoſtiliter tractandi.* Ita uno vocabulo complectitur Elihu, quae Jobus ſtomachoſius queſtus fuerat XIII, 24. 25. 26. XIV, 16. 17. Quae autem h. l. ſequuntur, יַחְשְׁבֵנִי לְאוֹיֵב לוֹ, ſunt ipſa verba Iobi, ſupra XIII, 24., adde XIX, 11. XXX, 21.

11. Referuntur adhuc verba Iobi ex XIII, 27., quibus clauditur propoſitio disputationis pro hoc ſermone ab Elihu formata, et mox Vs. 12. diſcutienda.

12. הֶן־זֹאת לֹא־צָדַקְתָּ *En!* quoad *hoc non juſtus es,* non es recte loquutus, non juſtus pronunciari potes. אֶעֱנֶךָּ כִּי־יִרְבֶּה אֱלוֹהַּ מֵאֱנוֹשׁ *Reſpondebo tibi,* et te refellam, idque hac plane inſolubili ratione, quia *amplior eſt Deus homine,* q. d. etſi te alias juſtum agnoſco, nec tuam tibi innocentiam velim detrahere, tamen ſaltem hoc nomine culpa non vacas, quod Deum in jus vocare auſus es, ut Verſu proximo ſubjungit. Vide ergo, quid diſcriminis ſit inter hunc et ceteros Iobi adverſarios. Illi ejus vitam ſuperiorem culpabant, eum contendentes ob praeterita ſcelera nunc puniri ut impium; hic ſuam illi ſartam tectamque tuetur juſtitiam (cf. infra Vs. 32.), et vitae puritatem, ſed injuſtum ideo arguit, quod cum Deo ſit auſus contendere, quum ſedato animo Deo eſſet acquieſcendum. Et quanquam Iobus non eo animo cum Deo optarat contendere, quaſi eum injuſtitiae accuſaturus, tamen culpandus erat, quod vel hoc optarat; quia Dei judicia homini ſunt omnino aequo animo ſuſcipienda ſine murmuratione ulla. Habet autem magnum pondus ratio illa, quod Deus ſit longe amplior ac major homine. De omnipotentia quidem Dei dixerat et Iobus et tresviri multa et magnifica; unde videatur haec frigere ratio. Sed huc iſta ratio ſpectat, quod quum Deus ſit multis partibus major, admirabilior, auguſtior, quin et juſtior homi-

homine, non ſit, quod de eo quis queratur, etſi quaecunque ab eo fiunt, non intelligat, aut cauſam non videat, cur hoc aut illud faciat, quia noſtrum captum magnitudo et majeſtas ejus ſuperat; quare ſuſpicere potius et venerari quaecunque nobis immittit, debemus, quam murmurare aut cum eo expoſtulare.

12. „Hunc Verſum video pleroſque interpretari hoc modo: *quare litigaſti cum Deo ea de cauſa, quod non factorum ſuorum omnium rationem reddat?* Non ſatis accurate. Obſervandus enim erat idiotiſmus hebraicus, quo, ſi negandi particula cum voce כֹּל conſtruatur, negatio non in ipſam hanc vocem, ſed in verbum cadat, ſitque univerſalis, velut Iob. XXXIV, 27. וְכָל־דְּרָכָיו לֹא הִשְׂכִּילוּ, *haud quicquam de ipſius praeceptis ſervarunt.* Habac. II, 19. וְכָל־רוּחַ אֵין בְּקִרְבּוֹ *nullus in eo ſpiritus eſt*, et alibi. Similiter hic vertendum: *fruſtra eſt quod litem illi intendiſti, neque enim ullius facti explicabit rationem.* In verbo רִיבוֹתָ dicitur eſſe aphaereſis He praeformantis pro הֲרִיבוֹתָ [ut Dan. IX, 2. בִּינֹתִי pro הֲבִינוֹתִי *intellexi*]. Sed videmur nobis iſta anomalia commode ſuperſedere poſſe. Codices enim Regiomontanus uterque et Stutgardianus, nec non ſeptem alii a de Roſſio memorati, habent diverſam ab edita ſcriptionem רִיבוֹת ſ. רִיבֹת, ſine Camez, quod ipſum nomen exſtat quoque Cap. XIII, 6. Itaque, ſubintellecto verbo ſubſtantivo, vertere poſſis: *quorſum lites cum Deo* etc." SCHNURRER. Senſus eſt: tuum non erat, cum Deo congredi et disceptare, petendo ut tibi reſponderet, cur te ita, quum ſis innocens, affligat, quum ille non teneatur homini factorum ſuorum rationem reddere.

13. כִּי־בְאַחַת יְדַבֶּר־אֵל *Nam una* ſcil. פַּעַם, vice, ſemel, *loquitur*, loqui ſolet, *Deus* cum homine, וּבִשְׁתַּיִם *et duabus* ſcil. פְּעָמִים *vicibus* (vid. infra Vs. 29.), repete, *loqui ſolet* Deus cum homine, eum compellat, ſ. admonet: לֹא יְשׁוּרֶנָּה (pro וְלֹא) *nec videt illud*, ſ. illam vicem, aut rationem, homo ſcilicet, qua eum alloquitur Deus,

Deus, i. e. nec ad illud advertit, non intelligit ſe a Deo admoneri, ſurda aure praeterit Dei admonitionem. Alii ante לֹא יְשׁוּרֶנָּה ſubaudientes לַאֲשֶׁר, hunc locum ſic intelligunt: ſemel loquitur Deus homini, et ſecundo etiam, ſcilicet ei, qui non attendit primam illam admonitionem. Sunt haud pauci, qui יְשׁוּרֶנָּה *Deo* tribuendum cenſeant; inter quos et A. Schultens, qui hunc Verſum ſic explicat; *Profecto ſemel loquetur Deus, et ſecunda vice non cernet illud*, nempe crimen elationis; i. e. ſemel verba faciet cum eo, qui ſe audacius contra ipſum effert, ut eum criminis ſui coarguat, ſecunda vice non amplius illud viſurus, et toleraturus. Alii שׁוּר h. l. pro *revidere*, idque iterum pro *repetere*. Ita Hieronymus: *Semel loquitur Deus, et ſecundo id ipſum non repetit.* Similiter Syrus: ܘܒܬܪ̈ܬܝܢ ܠܐ ܡܘܣܦ *et duabus vicibus non addet.* Aliis *revidere* idem eſt, quod *retractare, revocare,* hoc ſenſu: irrevocabile eſt, quod ſemel decrevit. Quarum tamen ſententiarum nulla cum iis, quae praeceſſerunt et ſequuntur, apte cohaeret. Ea autem, quam ſupra dedimus, interpretatio confirmatur Verſu 29., ex quo manifeſte apparet, commemorari hic modos aliquot, quibus Deus hominem de ſuis judiciis et voluntate admoneat. Neque difficile eſt intellectu, quomodo hic Verſus cum ſuperiore cohaereat. Nam quum Elihu proxime temeritatis incuſaſſet Iobum, quod divina conſilia audacius carpere auderet, quum Deus infinitis partibus major et ſapientior ſit debili et imbecillo homuncione; huic jam docet in eo acquieſcendum eſſe, quod Deus, quo demum cunque modo ipſi cum homine agere libuerit, nihil aliud ſpectet, quam ut verae ejus ſaluti conſulatur. Variis autem illum uti rationibus, quibus homines, ad omne vitiorum genus pronos, ad bonam frugem reducat. Hominis vere eſſe, quum vel ſemel, vel iterum eſt admonitus, ad ſuos mores animum advertere, et ſi quid in ſe corruptum videat, emendare. Fere tamen accidere, ut homines illas admonitiones negligant.

15.

15. Exempla divinae admonitione affert tria, per insomnia, per morbos, et per internuncios divinitus missos, qui hominem in calamitate aut morte positum sui officii admonent. Quae singula admonitionis genera in se expertus est Iobus. Divinum oraculum per *visionem nocturnam* oblatum Eliphaso, ut eo uteretur ad Iobum edocendum, ille narraverat supra IV, 12. seqq. *Morbo* quantopere sit castigatus, abunde intelligitur ex iis, quae Cap. II, 7. 8. leguntur, et ex Iobi ipsius querimoniis. *Internuncii divini* personam denique sustinet Elihu; cf. infra Vs. 23. De primo modo, *insomnio*, s. *visione nocturna*, agitur Vs. 15 — 18. Et hic quidem Versus sensu imo dictione convenit cum IV, 13., ubi Elihu visionem nocturnam sibi oblatam enarrat. Pro בַּחֲלוֹם חֶזְיוֹן לַיְלָה, *in somnio visionis noctis*, in codicibus quibusdam legitur בַּחֲלוֹם בְּחֶזְיוֹן לַיְלָה, quod et Hieronymus expressit: *per somnium in visione nocturna*, item Alexandrinus, Symmachus et Syrus.

16. אָז יִגְלֶה אֹזֶן אֲנָשִׁים *Tunc detegit* Deus *aurem hominum*, i. e. eos admonet velut aurem tectam retegens et purgans, quo facilius et attentius audiant. Latini dicunt: *aurem vellicat*. Verba וּבְמֹסָרָם יַחְתֹּם varii varie explicant. Quum verbum חָתַם alias semper *obsignare* (ut Arabic. خَتَمَ) denotet, interpretes tantum non omnes vertunt *castigationem eorum obsignat* (propr. *sigillum ponit in* s. *ad castigationem eorum*, coll. simili constructione cum ב infra XXXVII, 7.), quod hoc sensu capiunt: sententiam fert et supplicium eorum *obsignat*, i. e. concludit et decernit, nisi admonitioni pareant; nam ideo eos monet, ut sibi caveant, monet, jam latam et obsignatam adversum illos sententiam esse, quam et exsequitur, si admonitionem negligant. Alii: *obsignat* s. *claudit*, i. e. impedit et prohibet eorum castigationem, et supplicium, quod illis irrogaturus erat, eos admonens tempestive de poena impendente et periculo, nisi obtemperent. Non

 male

male Bouillier: *obſignat*, i. e. alte menti imprimit, *monita*. A. Schultens in *Animadverſſ. philologg.* a. 1708. editt. חָתַם h. l. conferendum exiſtimat cum Arab. حتم, quod a Lexicographis Arabum declaratur per أوحى, *revelavit*, *inſpiravit*, et in Corano ſaepiſſime de inſpirationibus divinis uſurpatur (conſtruitur quoque, ut noſtrum חָתַם, cum ب rei). Unde locum hunc ſic vertit: *tunc aperit aurem hominum*, *et eruditionem eorum inſpirat*, adeo ut גָּלָה אֹזֶן et חָתַם ſynonyma ſint. Quam interpretationem commendat eo, quod infra XXVI, 10. pro phraſi noſtra בְּמֹסָרָם יַחְתֹּם eſt וַיִּגֶל אָזְנָם לַמּוּסָר *retegit aurem eorum ad eruditionem*, i. e. eam ipſis inſpirat. Uſitatiorem tamen *obſignandi* ſignificationem retinens Michaelis in *Supplemm.* p. 986., *obſignare caſtigationem*, ſ. *diſciplinam* exponit in aurem dicere, quid peccati admiſſum, quid emendandum ſit. „Niſi potius," addit, „mutatis punctis efferendum יְחִתֵּם, *caſtigatione eos terret*, *percellit*. Sic LXX. [ἐν εἴδεσιν φόβου τοιούτοις ἐξεφόβησεν αὐτοὺς], Aquila [καὶ ἐν παιδείᾳ αὐτῶν πλήξει αὐτοὺς], Syrus [ܘܒܡܪܘܕܘܬܗܘܢ ܢܡܟܟ ܐܢܘܢ], *et ob rebellionem eorum humiliat eos*, retulit בְּמֹסָרָם ad verbum סָרַר, *refractarius fuit*], et Lutherus [*er ſchrecket ſie und züchtiget ſie*]. Hoc quidem in verſione germanica praetuli [*er ſchrecket ſie durch Züchtigungen*]."

17. לְהָסִיר אָדָם מַעֲשֶׂה *Ad removendum*, ut removeat, *hominem ab opere*, ſcilicet improbo ſuo, quod inſtituerat, vel ad quod naturae ſuae vitioſitate et impetu fertur. Ut hominem avertat a viis ſuis malis, ne in illis pergat. Ante מַעֲשֶׂה repetendum ex poſteriore hemiſtichio מ, מִמַּעֲשֶׂה, ut מִגֶּבֶר; etſi poſſit eodem ſenſu ante אָדָם repeti: *ut auferat factum* pravum *ab homine*. Poſſit et intelligi: ut auferat homo opus ſuum improbum. Ita vero ſubjectum orationis in hoc Verſu diverſum erit. Priorem ſenſum expreſſit Alexandrinus: ἀποστρέψαι ἄνθρω-

θρωπον ἀπὸ ἀδικίας. Et Hieronymus: *ut avertat hominem ab his, quae fecit.* וְגֵוָה מִגֶּבֶר יְכַסֶּה *Atque ut elationem a viro tegat,* i. e. amoliatur et auferat, nam quod tegitur, ultra non apparet. יְכַסֶּה sensu convenit cum לְהָסִיר, ut supra XXIII, 17. *tenebras* miseriarum *ab aliquo non tegere,* ei illas immittere significat. גֵּוָה h. l. est pro גֵּאָה vel גַּאֲוָה, Aleph absorpto, ut supra XXII, 26., ubi not. cf. Sensus igitur est: ut ejus fastum deprimat, eum domet et humiliet, ne sese ultra efferat, sed discat se Deo summittere. Hieronymus: *et liberet eum de superbia.* Ratione plane diversa Schultens hunc Versum interpretatur: *Removeat homo opus,* facinus; *et superbiam a viro conteget,* i. e. remotam condonabit, ne contra eum accusationem intentare eumve condemnare queat. Videlicet infinitivum לְהָסִיר *removere* imperative sumendum censet pro *removete!* יְכַסֶּה exponit ex plena phrasi כִּסָּה עַל חַטָּאָה, *supertexit peccatum,* injecta quasi veste, i. e. remisit illud, Prov. X, 12. Nehem. III, 37. Verum facilius fluit oratio, si לְהָסִיר a Versu superiore pendet, ut hic versiculus cum proximo contineat finem admonitionis divinae. Alexandrinus et Syrus גֵּוָה *corpus* intellexerunt, ut idem sit, quod alias גֵּו, diversa tamen sententia. Illi enim: τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπὸ πτώσεως ἐῤῥύσατο: quasi pro מִגֶּבֶר legisset מִשֶּׁבֶר, ut Michaelis conjicit in *Supplemm.* p. 275. Syrus: ܘܦܓܪܗ ܕܓܒܪܐ ܡܪܕܐ, *et corpus viri castigat.* Michaelis l. c. גֻּוָּה efferendum censet, quod confert cum arab. جوة *fovea,* et verba haec sic vertit: *et foveam a viro obtegit,* ne in illam incidat. Städlin (*Beyträge* II. p. 148.) nostrum גֵּוָה, non diversum quidem notione a גֵּאָה *elatio,* putat, sed intelligit de calamitatum fluctibus, ab irato numine hominibus immissis, ut Ps. XCIII, 1. Jesaj. XII, 5. XXVI, 10. Vertit: *abscondit a viro iram*

 suam

ſuam (er verbirgt dem Menſchen ſeinen Zorn); non ſtatim punit, ſed prius homines admonet.

18. יַחְשֹׂךְ נַפְשׁוֹ מִנִּי־שָׁחַת *Ut prohibeat* ſcil. Deus hac ratione *animum ejus*, ipſum, *a fovea*, i. e. ab exitio, וְחַיָּתוֹ מֵעֲבֹר בַּשָּׁלַח *et vitam ejus* prohibeat, *ne tranſeat in* T. per *miſſile*, i. e. ne pereat. Eadem locutio infra XXXVI, 12. Significantur ea quaelibet pericula mortifera; vid. ſupra XX, 24. Pſ. VII, 14. XCI, 5.

19. Secundam jam rationem aggreditur, qua Deus homines admonere ſolet, nempe morbos ipſis immiſſos, quorum vim et diras ſequelas enarrare pergit usque ad Vs. 22. — וְהוּכַח בְּמַכְאוֹב עַל־מִשְׁכָּבוֹ *Et redarguitur*, homo, *per dolorem*, morbum, *ſuper cubile ſuum*, in lecto ſuo decumbens redarguitur et corripitur. וְרוֹב עֲצָמָיו אֵתָן *Et multitudo oſſium ejus robuſta*, ſcilicet caſtigatur, morbo ad intima usque oſſa penetrante, et totum hominem, quantus quantus eſt, etiam artus ſolidiſſimos et oſſa ejus validiſſima occupante et discruciante. Ad אֵתָן quidam repetunt ex priori hemiſtichio בְּמַכְאוֹב, ut vertendum ſit: *et multitudo oſſium ejus* caſtigatur *dolore perenni*, continuo et vehementi. Sed ſimplicius, אֵתָן cum רוֹב connectere, et *robuſti, validi* ſignificatione accipere, ut ſupra XII, 19. ubi not. cf. Stuhlmann, Boyſenium ſequutus, qui (in *den Beyträgen zur hebr. Philologie* P. I. p. 423.) noſtrum רוֹב cum arab. رُوبَةٌ *tarditas, torpor*, et رُوب *laſſus, gravatusque* contulit, locum hunc ita reddit: *laſſitudo oſſium ejus perennis eſt* (*Auch ſtraft' er ihn mit Schmerz im Bette, mit ſteter Mattigkeit der Knochen*). Quae quidem interpretatio et ipſa languet. Quod in textu ſcriptum exſtat in plerisque Codicibus (Kethib), רִיב, quum *litem, contentionem* ſignificet, ſunt, qui haec verba ſic exponant: *diſſidium oſſium ejus vehemens eſt*, i. e. doloribus acerrimis oſſa ejus conturbantur, quaſi *rixa oſſium* declaret oſſa luxata, cum con-

concuſſione et trepidatione membrorum, ut in febri querceta. Cf. Pſ. XXXVIII, 4. Similiter Schultens; *rixa oſſium ejus pertinaciſſima*, quod apud Arabes وانس et اونس *perennis*, etiam transfertur ad *pertinaciam*, ut Proverb. XIII, 15. Sed variam ſcriptionem nominis illius hoc loco, non hoc velle ut *τὸ* כתיב legatur וְרִיב, et notione *rixae* accipiatur, ſed meram notam criticam eſſe, qua innuatur, in nonnullis codd. ſcriptum eſſe *plene*, רוב, quod regulariter *defective*, רֹב, ſcribitur, ut ſupra IV, 14. XXXII, 7., pluribus demonſtravit Hiller *de Arcano Kethib et Keri*, p. 253. *Multitudinis* notionem, i. e. רֹב ſ. רוב expreſſerunt quoque veteres omnes.

20. וְזִהֲמַתּוּ חַיָּתוֹ לָחֶם וְנַפְשׁוֹ מַאֲכַל תַּאֲוָה *Et averſatur ejus vita panem, et anima ejus cibum appetentiae*, q. d. usque adeo ſaevit morbus, et eum atterit conficitque, ut etiam panem et cibos exquiſitiſſimos quosque ac delicatiſſimos faſtidiat; eo redacta ejus vita, ut vel cibos appetitum cientes abhorreat. Similiter Pſ. CVII, 18. כָּל־אֹכֶל תְּתַעֵב נַפְשָׁם *omnem cibum abominatur anima eorum*. Verbum זָהַם, quod hoc ſolo loco in V. T. legitur, jam Aben-Eſra monuit explicandum eſſe ex arab. زهم *foetuit*, hinc in Piel *foeditum habuit*. Suffixum in וְזִהֲמַתּוּ (contracte pro וְזִהֲמַתְהוּ, ut יְלָדַתּוּ pro יְלָדַתְהוּ Ruth. IV, 15.) redundat, ut ſupra XXIX, 3. ad quem loc. cf. not.

21. יִכֶל בְּשָׂרוֹ מֵרֹאִי *Conſumitur caro ejus ab aſpectu*, i. e. ita ut videri non poſſit, non ultra appareat prae tenuitate et macie, qui ante obeſus fuerat, et bene habita ac pingui carne. Verba וְשֻׁפּוּ עַצְמֹתָיו non uno modo explicantur, ob vocis prioris ambiguitatem. Aben-Eſra et Kimchi: ונשברו ונכתתו, *confracta et contrita ſunt*, ex Chaldaica verbi שְׁפַף ſignificatione, quo ipſo Onkelos Exod. XXXII, 20. pro hebraeo טָחַן *commoluit*, et Deut. IX, 21. pro כָּתַת *contrivit*, eſt uſus. Et h. l. Chaldaeus

daeus reddidit: וְשֻׁפּוּ עַצְמוֹתָיו לֹא רֻאּוּ, *et contrita ossa ejus ne appareant.* Alii referunt ad radicem שָׁפָה, *extitit, eminuit,* atque cum proximis verbis לֹא רֻאּוּ haec sic vertunt: *eminent,* extant, prominent *ossa ejus* quae ante *non videbantur,* non erant conspicua, quum tecta essent carne pingui. Id quod in macie et longo morbo confectis cernere licet. Ita Hieronymus: *et ossa, quae tecta fuerant, nudabuntur.* Eundem sensum videtur Alexandrinus voluisse: ἀποδείξῃ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ κενά. Videtur haec sententia priori hemistichio melius respondere, quam prior illa, quae adscita *conterendi* significatione prodit. Alii: *emaciantur ossa ejus,* collato arabico شَقَّ, שָׁפַף *emaciavit,* et intransitive *emaciatus est.* Ad שָׁפָה, سفي, ܫܦܐ, *rasit, polivit* nostrum vocem referens Michaelis, in *Supplemm.* p. 2343. haec scripsit: „Si Keri sequaris, שֻׁפּוּ est ipsa radix שָׁפָה, *rasa sunt ossa ejus,* i. e. nuda, carne et cute carentia. Secundum Ctbib, שְׁפִי, est *abrasio ossium,* i. e. ossa nudata scil. consumuntur, יִכֶל ex antecedenti membro repetito."

22. וַתִּקְרַב לַשַּׁחַת נַפְשׁוֹ *Et ut appropinquet fossae,* sepulchro, *anima ejus,* i. e. usque adeo, ut morti sit propinquus. וְחַיָּתוֹ לַמְמִתִים *Et vita ejus interimentibus* scil. appropinquet. Hebraei de angelis morti praefectis a Deo intelligunt, quibus data est a Deo potestas homines perimendi, q. d. לַמַּשְׁחִיתִים, *perdentibus,* cf. 2 Sam. XXIV, 16. 17. Rectius tamen generatim de omnibus mortiferis seu letalibus, omnibus, quae mortem homini afferunt, intelligitur. Alexandrinus ἐν τῷ ᾅδῃ, Chaldaeus לְמִיתוּתָא vertit. Data opera Elihu magnitudinem et vim morbi exaggerat, quo saepe homo a Deo ita acriter castigatur, ut morti sit propinquus; sed postea a Deo erigitur, ut dicet, ubi ejus animum mollitum cognoverit, et ad se hominem rediisse. Ita Iobo innuit haec tam saeva mala immitti, ut per patientiam discat suam culpam

pam agnoſcere, et ſibi perſuadeat, totam hanc caſtigationem, etſi acriorem et inuſitatam, in ejus bonum cedere.

23. Tranſit ad tertiam rationem, qua uti Deus ſolet, ut hominem ad veram ſuam ſalutem perducat, doctorem videlicet eximium illi mittendo, qui illi rectum ſuum officium denunciet, quo praeſtito Deus illius decumbentis miſereatur, et incolumitati reſtituat. Obſervandum autem, hunc Verſum cum proximo protaſin continere; ſententia Verſu 25. abſolvitur. אִם יֵשׁ עָלָיו *Si ſit pro eo* homine ita graviter afflicto, מַלְאָךְ מֵלִיץ, *legatus interpres*, internuncius aliquis, quo quidem plures interpretes *ſpiritum coeleſtem* intelligendum exiſtimant, cujus miniſterio Deus utatur ad annunciandum homini remiſſionem et liberationem, aut voluntatem ſuam, et viciſſim ad annunciandum Deo hominum acta et preces, quaſi *proxenetam* dicas. Talem intelligit quoque Ilgen *Iobi Nat. atque virtutt.* p. 191. not. „Quae poeta," inquit, „Elihuum dicentem facit, vere eveniſſe per Iobi calamitatem putanda ſunt. Per talem interpretem cognovit Jova, conſtantem manſiſſe Iobum, eumque liberandum eſſe... Angelus מֵלִיץ differt ab הַשָּׂטָן, hic denuntiat hominum errores, ille virtutes, et quaſi ſideiubet." Ilgenio adſtipulatur Staeudlin, *Beytr.* II. p. 153. Idem ſentit Pareau in *Commentat.* p. 191., qui angelum, cujus hic Elihu mentionem facit, oppoſitum exiſtimat Satanae, quo Deus utitur ad homines caſtigandos. Verba אִם־יֵשׁ עָלָיו מַלְאָךְ מֵלִיץ ſic vertit, *ſi tum ſit angelus qui eum protegat, interpres voluntatis divinae*, ut עַל hic, ut alias, ſenſum *protegendi* habent. Nobis tamen potior videtur illorum ſententia, qui per *legatum interpretem* intelligunt *hominem*, nuncium et interpretem voluntatis divinae, miſſum homini ad eum officii ſui commonendum, ut doctorem, prophetam: aut alium virum bonum et ſanctum, qui hominem ad poenitentiam invitet, et Dei miſericordiam ei proponens, eum in afflictione ſoletur. Ac talis quidem Iobo obtigerat in Elihui perſona. Eadem

eſt

est Bouillierii sententia, qui in *Observatt.* p. 333. rectissime observat: „מַלְאָךְ מֵלִיץ est simpliciter *Orator, Internuncius*, qui ultro citroque mittitur, ut lites componat, atque dissidentes mutuo in gratiam reducat. Ex praecedentibus quoque et sequentibus manifestum est, Elihuum id sibi muneris sumere, atque internuncii partes gerere. Is enim hinc Iobum sui officii admonet, ac serio, ut resipiscat, a Deo, si quid eraverit, veniam petat, omnique superbia et propria justitiae opinione dimissa, castigationi ejus se submittat, cohortatur: inde Dei nomine, si pareat monitis, veniam, misericordiam, malorumque depulsionem, et in integrum restitutionem pollicitus. Vid. infra XXXIV, 31. 32. Nec superbiae argui potest, si id sibi arroget, quod prophetis omnibus, imo cuivis ordinario Dei ministro, jure competit." Quam ipsam sententiam et Schnurrerus in *Dissertatt.* p. 276. comprobavit. „Quod vero," inquit, „ad illam quaestionem attinet, quis sit, qui illo nomine מַלְאָךְ מֵלִיץ designetur; fatemur non perspicere, quid de *angelo*, hoc est, *coelesti genio*, cogitare nos jubeat. Etenim nec vocem מֵלִיץ quae latissime significat *eum, qui se interponit*, ullibi de *angelo* usurpatam reperias, Genes. XLII, 22., 2 Paral. XXXII, 31. Jesaj. XLIII, 27., nec nomen מַלְאָךְ ita angelis peculiare est, quin etiam hominibus quandoque tribuatur, Jud. II, 1. V, 23. Hagg. I, 13., nec reliqua, quae de legato interprete praedicantur, ita comparata sunt, ut personam homine digniorem requirant. Itaque hominem ab Elihu, imo tecte semet ipsum innui haud dubitamus. Nimirum argumentatio huc redire nobis videtur, duplicem fere rationem esse, qua Deus in homine ad meliorem sensum reducendo uti soleat, ut vel nocturnis eum somniis visionibusque admoneat, vel morbis gravioribus castiget atque excruciet: at si quis alius sese interponat, a quo ille edoceri se patiatur, atque ad poenitentiam perduci, tangi Deum misericordia, ut in gratiam hominem recipiat, pristinaeque incolumitati restituat. Haec

itaque

itaque si quid valeant, nec sine consilio dicta sint, omnino eo pertinere videntur, ut innuat Elihu, se ipsum posse eum esse, cujus opera et ministerio Deus uti velit ad Iobum erroris convincendum, atque in gratiam apud se restituendum." Quod autem talem internuncium אֶחָד מִנִּי־אָלֶף, *unum e mille*, vocat, facit ad dignitatem ejus commendandam, usurpatur enim illa locutio de eo, qui sapientia, virtute et potentia ceteris antecellit, Cohel. VII, 28. — לְהַגִּיד לְאָדָם יָשְׁרוֹ *Ad indicandum homini rectitudinem suam*, i. e. omnia, quae ipsum decent officia; quibus Deum demereri possit, atque apud ipsum justus haberi, cf. Proverb. XIV, 2. Alii יָשְׁרוֹ explicant *resipiscentiam ejus*, quod scilicet ad se reversus culpam suam agnoscat; tum vero לְאָדָם sumendum erit vel *pro homine*, in usum hominis; vel, *quod attinet ad hominem.* Ita Hieronymus: *Si fuerit pro eo angelus loquens, ut annunciet hominis aequitatem.* Sunt, qui יָשְׁרוֹ ad Deum referant, intelliganlque *rectitudinem Dei*, ut sit: qui homini annunciet, Deum justum esse, nihil injuste agere. Chaldaeus hunc Versum sic reddidit: אִין אִית עֲלוֹי זְכוּתָא מְזַמַּן מַלְאֲכָא חֲדָא פְּרַקְלִיטָא מִן בֵּינֵי אָלֶף קַטֵּיגוֹרַיָּא לְחַוָּאָה לִבְנֵי נָשׁ תְּרִיצוּתֵיהּ *Si est in eo innocentia, paratus erit angelus unus παράκλητος* (intercessor, advocatus) *ex mille accusatoribus ad annunciandum homini rectitudinem suam.* Longius ab hebraeo discedit Alexandrinus: Ἐὰν ὦσιν χίλιοι ἄγγελοι θανατηφόροι, εἷς ἐξ αὐτῶν οὐ μὴ τρώσῃ αὐτόν. Quae Vetus Latinus sic reddidit: *Quod si fuerint angeli mortiferi, unus ex eis non vulnerabit eum.*

24. וַיְחֻנֶּנּוּ quidam vertunt: *et supplicabit ei*, Deo scilicet internuncius, s. angelus. Sed quum verbum חָנַן *supplicandi* notione in sola specie Hithpael occurrat, vertendum potius: *et miseretur* scil. Deus hominis sic resipiscentis. Nam ad Deum hoc verbum referendum esse, non ad legatum, recte monuit Schnurrerus, „propterea quod et res ipsa maxime in Deum cadit, et verbum וַיְחֻנֶּנּוּ,

si

si ad nomen מַלְאָךְ pertineat, superius ponendum erat ante לְהַגִּיד." Verba, quae sequuntur, וַיֹּאמֶר פְּדָעֵהוּ מֵרֶדֶת שַׁחַת ambiguum est, an ipsius Dei sint, an vero internuntii, מַלְאָךְ מֵלִיץ; nam ad angelos justitiae ministros, quos nonnulli interpretes per מְמִיתִים Vs. 22. volunt intelligi, referenda illa esse, quod quibusdam visum, vix probabile est. Qui verbum וַיְחֻנֶּנּוּ ad internuncium referunt, eidem tribuunt et haec verba, quibus Deum alloquatur, ut ei commendet preces et poenitentiam peccatoris, ac pro eo oret. Sed iterum adsentior Schnurrero, monenti, verba פְּדָעֵהוּ מֵרֶדֶת שַׁחַת non minus quam prius וַיְחֻנֶּנּוּ, Deo tribuenda esse. „At mortis liberationem, dixeris, multo convenientius Deo ipsi tribui, quam legato, quicumque tandem ille fuerit. Atque hoc nobis quidem verissimum omnino videtur. Verum putamus, adhibendum esse hoc loco, quod alibi observatum est ab optimis interpretibus, legatos divinos nonnumquam facere ea juberi, quae hominibus significanda tantum ab ipsis sint. Igitur, ut locus Jerem. I, 10. הִפְקַדְתִּיךָ הַיּוֹם הַזֶּה עַל הַגּוֹיִם וְעַל־הַמַּמְלָכוֹת לִנְתוֹשׁ וְלִנְתוֹץ וּלְהַאֲבִיד וְלַהֲרוֹס לִבְנוֹת וְלִנְטוֹעַ, nonnisi hunc sensum habere potest, destinavi te, ut populorum aliis interitum denuncies, aliis salutem et incrementum: ita similiter verba פְּדָעֵהוּ מֵרֶדֶת שַׁחַת intelligi possunt hoc modo: *indica liberum nunc illum esse ab interitu.*" Ἅπαξ λεγόμενον פָּדַע significatione non videtur diversum esse a פָּדָה, ut sit פְּדָעֵהוּ idem quod פְּדֵהוּ, *redime eum.* Literarum ה, ח et ע permutatione nil Chaldaeis usitatius; Aramaeismos autem in hoc libro jam plures deprehendimus. Quare non erat, cur Michaelis in *Supplemm.* p. 1994. illi sententiae opponeret, perquam suspectam esse, veterique Hebraismo insolitam He quiescentis et Ain permutationem, suspicareturque, lectionem vitiosam esse, ac rescribendum, quod codices Kennicotti 206. et 454. habent, פְּרָעֵהוּ *solve illum.* Quam scriptionem tamen nos non dubitamus erranti calamo originem debere. Nomini כֹּפֶר, quod proxime sequi-

ſequitur, optime convenire verbum *redimendi* notionem habens, nemo non intelligit. Hieronymus *libera eum*, itidemque Chaldaeus פְּרוֹק vertit. Saepe autem Chaldaei V. T. interpretes hebraeum פָּדָה verbo פְּרַק exprimunt. Exempla larga manu attulit Buxtorf in *Lexico Chald.* p. 1837. מְצָאתִי כֹפֶר *Inveni redemtionis pretium*, q. d. jam ſatis humiliatus eſt afflictionibus, culpam ſuam agnovit, mihi ſatisfactum eſt ejus reſipiſcentia. Opportune ergo haec ad Iobum conſolandum dicuntur, quod in ejus bonum hae afflictiones ſint ei immiſſae, ut peccati reliquias in ſe agnoſcens, Dei miſericordiam amplectatur.

25. Subjungit jam ampliſſimos fructus hujus liberationis, Ἅπαξ λεγόμενον רֻטְפַשׁ plerique putant compoſitum ex רָטֹב, *virens* (ſupra VIII, 16.), *vegetum*, et פּוּשׁ *creſcere* (Mal. III, 20.), unde פָּשׁ infra XXXV, 16., ut ſit: *revireſcet et vegetior fiet.* Schultens confert arabicum طرفش (literis transpoſitis), quod de eo dicitur, qui e morbo reconvaleſcit, item de iis, quae poſt ſterilitatem pluvia et ubertate gaudens. N. G. Schroeder in *Inſtitt. ad fundamm. Ling. Hebr.* Sect. VI, Reg. LXX. ex רָטֹב, *ſuccoſus fuit*, et טָפַשׁ, *craſſus fuit*, putat coaluiſſe רֻטְפַשׁ, a quo רֻטְפַשׁ ſit *ſucco ad craſſitiem usque repletus eſt.* Cui expoſitioni oppoſuit quidem Velthuſen (in *Commentatt.* P. V. p. 132.), verbum טָפַשׁ ſenſu *morali* tantummodo de ingenii *craſſitudine* ſ. pinguedine dici. Verum non eſſet ſenſu morali hac notione uſurpatum, niſi prius *phyſice* qualemcunque pinguedinem ſignificaſſet. Ipſe Velthuſen noſtrum verbum compoſitum exiſtimat ex רָטֹב et טָפַשׁ, arab. طغس, *mortuus eſt*, ut ſignificet: *poſt mortem revireſcet*, cujus ſententiae patronum citat tam Syrum interpretem, qui ܢܬܚܠܦ *immutabitur*, vertit, qua voce Iob. XIV, 7. arborum *emortuarum regerminatio*, quemadmodum ibidem Vs. 14. nomine חֲלִיפָה *palingeneſia corporis* (ex Velthuſenii mente) deſcribitur; quam

quam Chaldaeum, qui אִתְחֲלִישׁ posuit, quod, coll. arab. خَلِسَ *pabulum arescens cui a radice novum subnascitur*, non, ut vulgo fit, *infirmatur*, sed *revirescet* vertendum censet. Cui interpretationi tamen obstare videtur usus linguae Chaldaicae, ex quo verbum חֲלַשׁ et de eo derivata vocabula longe pleraque *remissionis, debilitatis* notione usurpantur. Non dubitamus autem in textu Chaldaeo h. l. pro אִתְחֲלִישׁ reponendum esse אִתְקְלִישׁ *tenerior, et mollior redditur*, quod ipsum in Bibliis Regiis exstat; exponiturque nostrum רֻטֲפַשׁ a pluribus Hebraeis הִתְרַכֵּךְ, *mollis redditur*, tenerescit. Ita jam Alexandrinus: *ἁπαλυνεῖ αὐτοῦ τὰς σαρκὰς ὥςπερ νηπίου, molliet carnes suas sicut parvuli,* ut vetus Latinus vertit. Similiter 2 Reg. V, 14. וַיָּשָׁב בְּשָׂרוֹ כִּבְשַׂר נַעַר, *rediit caro ejus ut caro pueri.* Hieronymus verba רֻטֲפַשׁ בְּשָׂרוֹ מִנֹּעַר vertit: *consumta est caro ejus a suppliciis.* Cujus interpretationis ratio intelligitur ex Jarchio, qui hebraeum verbum gallico *ecosser*, i. e. *deglubere, folliculos detrahere* explicat (licet ipse hanc interpretationem non satis certam esse innuat, addit enim, verbi רֻטֲפַשׁ significationem, quum nonnisi hoc loco occurrat, definiendam esse contextus ope); voci נֹעַר vero tribuit *concussionis* significatum (cf. infra XXXVIII, 13. Ps. LXXXVIII, 16. CIX, 23. Nehem. V, 13.) et verba nostra hebraica sic exponit: *concussum est corpus ejus castigationibus morbi sui.* Qua adscita interpretatione alterum hemistichium, יָשׁוּב לִימֵי עֲלוּמָיו antithesin continebit, ut sit integri Versus sententia haec (retentis Hieronymi verbis): *consumta est caro ejus a suppliciis,* (sed jam) *revertatur ad dies adolescentiae suae.* Sed praestat נֹעַר *pueritiae* significatu (ut Proverb. XXIX, 21.) accipere, quum respondeat יְמֵי עֲלוּמָיו שׁ״ד. Non solum pristinae valetudini restituitur, sed et incolumior multo redditur et vegetior, quam vel a puero fuerat.

26. וְעָתַר אֶל־אֱלוֹהַּ וַיִּרְצֵהוּ *Deprecatur Deum* ſuam culpam agnoſcens, *et gratum*, acceptum, *habet eum* ſcil. Deus, ei placatur, reconciliabitur. וַיַּרְא פָּנָיו בִּתְרוּעָה *Et videt* ſcil. homo *faciem ejus Dei*, qui vultum ante averſum ita jam faventem rurſus ad hominem convertit, *cum jubilo*, i. e. laetitia. Alii de Deo accipiunt: *videt* Deus *faciem ejus*, hominis, *cum laetitia*, i. e. hilariter eum intuetur, vultu facili et comitatem prae ſe ferente. Sed ubique alias, non *Deus hominis faciem*, ſed *homo Dei faciem quaerens* eamque *tandem videns* inducitur; *jubilus* etiam incongrue ad Deum refertur, homini unice conveniens, gratias agenti. Similis plane formula Pſ. XCV, 2. נְקַדְּמָה פָנָיו בְּתוֹדָה *accedamus faciem ejus cum laude.* וַיָּשֶׁב לֶאֱנוֹשׁ צִדְקָתוֹ *Et reſtituit homini juſtitiam ſuam*, quam ante amiſerat, cum ob peccatum affligeretur, pro juſto eum habet. Sunt, qui ſubaudito כ ante צִדְקָתוֹ (et in cod. Kennicott. 158. כְּצִדְקָתוֹ ſcriptum exſtat), vertant: *reddit*, retribuit *homini ſecundum juſtitiam ſuam*, coll. 1 Reg. VIII, 32. 1 Sam. XXVI, 23. Ita et Chaldaeus: וִיתִיב לֶאֱנָשׁ כְּצִדְקְתֵיהּ. Prius tamen praeferimus, quod et Alexandrinus expreſſit: *ἀποδώσει δὲ ἀνθρώπῳ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ*, et Hieronymus: *reddet homini juſtitiam ſuam.*

27. Fructum alium miſericordiae Dei in afflictum ſubjungit, quod ille liberatus et culpam ſuam coram ceteris hominibus agnoſcet, et Dei miſericordiam in ſe confitebitur. Ambiguum eſt primum hujus Verſus verbum, יָשֹׁר, quum verbum שׁוּר et *intueri* et *canere* ſignificet. Plerique priorem adſciſcunt ſignificatum, vertuntque: *intuebitur* ille afflictus jam reſtitutus *in homines*, convertit ſe ad homines, *dicitque*, et quae ſequuntur. Alii: *intuetur* ſcil. Deus *in homines, cum* quis ita *dicit, peccavi* etc. q. d. ſi quis culpam ſuam agnoverit, eſt ei propitius. Sed filo orationis, quod a ſuperiore Verſu continuatur, ubi coeperat de homine dicere, magis congruit, et verbum יָשֹׁר ad eundem referre, quod tamen malo

canendi

canendi ſignificatione h. l. ſumere, qua cum עַל et Prov. XXV, 20. conſtruitur (וְשָׁר בַּשִּׁרִים עַל לֶב־רָע, *canit cantilenas animo afflicto*). Ita et Schultens: „*Cane ſuper homines*, laetam publicamque edet confeſſionem. עַל *ſuper*, pro *coram* tritum valde. Id תְּרוּעָה *clangori*, Verſu praeced. ſuccinit jucunde. Obſtitit, quominus huc ab omnibus concederetur, forma rarior, quum יָשִׁיר potius ſit *cantabit*. At שׁוּר in *Kal* fuiſſe item *cantavit*, cave dubites. Arguunt eam formam Pſ. VII, 1. LXXXVII, 7. et 1 Sam. XVIII, 6., ubi לָשׁוּר, ex *Infinit. Kal*, correctione Maſorethica non egebat. Suſpicor huc quoque pertinere Jeſaj. LVII, 9. *Et cantitas* (וַתָּשֻׁרִי) *regi tuo in oleo*, cf. Jeſaj. XXIII, 15. (כְּשִׁירַת הַזּוֹנָה); utrobique *meretrix* pingitur.“ Senſu non multum diverſo Jarchius, quamvis ad שׁוּרוֹת, *ordines*, verbum referens, haec verba explicat: יעשה שורות של אנשים כשנצול מחליו ויהודה ליוצרו *facit ordines hominum*, i. e. inter ordines hominum hinc et hinc cingentium incedens, *ubi a morbo ſuo liberatus eſt, creatorem ſuum laudibus celebrat.* חָטָאתִי *Peccavi*, confeſſionis formula, ut Exod. IX, 27. X, 16. Joſ. VII, 20. 2 Sam. XII, 13. al. וְיָשָׁר הֶעֱוֵיתִי *Et rectum*, quod rectum erat, *perverti*, curvum quaſi feci, i. e. perverſe egi, ut 2 Sam. XIX, 20. XXIV, 17. 1 Reg. VIII, 47. Poſtrema verba, וְלֹא־שָׁוָה לִי, vertunt plures: *nec profuit mihi* (ſut שֹׁוֶה Eſth. III, 8. V, 13.), proprie, *non aequale*, ſ. *non conveniens fuit, mihi*, ut ſit λιτότης, q. d. peccaram, et video, quod mihi id male ceſſerit, inde enim tam graviter ſum afflictus. Languidior ſententia. Rectius alii: *non aequale* ſ. aequatum eſt *mihi*, i. e. non condigna meis peccatis recepi, quum longe graviorem eſſem commeritus poenam, pepercit, et lenius me punivit Deus. Ita Alexandrinus: *καὶ οὐκ ἄξια ἤτασέν με ὧν ἥμαρτον.* Et Hieronymus: *et non recepi, ut dignus eram.*

28. פָּדָה נַפְשִׁי מֵעֲבֹר בַּשָּׁחַת *Redemit*, liberavit, *animam meam a tranſeundo in foveam*, ne in ſepulchrum de-

descenderem, Vs. 18. 30. Alexandrinus: *τοῦ μὴ ἐλθεῖν εἰς διαφθοράν.* וְחַיָּתִי בָּאוֹר תִּרְאֶה *Et vita mea lucem videt*, luce hac et vita jam fruor. Masorethae jubent נַפְשׁוֹ et חַיָּתוֹ legi (quemadmodum et multi codd. in textu habent), ut hoc Versu non continuatur confessio afflicti restituti, Dei in se summam beneficentiam agnoscentis, sed ut verba Elihui sint, hunc locum de admiranda Dei miseratione concludentis: q. d. liberat hac ratione hominem ab exitio, ut ejus vita lucem cernat. Ita Hieronymus: *Liberabit animam suam, ne pergeret in interitum, sed vivens lucem videret.* Τὸ קְרִי expressit quoque Chaldaeus. Concinniorem sensum tamen praebet *τὸ* כְּתִיב, ut Elihu suam conclusionem demum Vs. seq. subsumat. Pro תִּרְאֶה in codd. nonnullis est תִּהְיֶה, *vita mea in luce est.* Sed recepta lectio praeferenda, utpote elegantior, et רָאָה cum ב construitur quoque Ps. XXVII, 13. Cohel. II, 1.

29. כָּל־אֵלֶּה *Omnia ista*, quae inde a Vs. 15. de redarguitione per morbos, per visiones nocturnas, et nuncios divinitus missos dixerat; unde subjungit פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ, *bis terve.* Alii, numerum certum pro indefinito positum existimantes, sensum hunc in modum concipiunt: ita aliquoties cum homine agere solet Deus, nunc eum deprimens, et ad sepulchrum usque adducens, nunc attollens, et a sepulchro liberans. Hoc autem facit aliquoties, ut si una afflictione non resipuit, rursum afflictione admoneatur, ut in viam redeat, et si hoc non profecerit, aliam rursum immittat. Prior tamen sensus rei magis convenit.

30. לְהָשִׁיב נַפְשׁוֹ מִנִּי־שָׁחַת לֵאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים *Ut reducat animam ejus a fovea, ad illustrandum* (לֵאוֹר pro לְהֵאוֹר Infinit. *Niphal*), *ut illustretur luce viventium*, i. e. lumen recipiat, et versetur ac conspicuus sit inter homines, qui ante obscurus jacebat, et paene jam sepultus erat.

31. Primam hanc orationem ita claudit, ut plura restare dicenda insinuet. הַקְשֵׁב *Attende*, inquit, non, *ad*

ea

ea, quae dicta ſunt, ſed ad ea, quae dicturus ſum porro, ut patet ex altero hemiſtichio, הַחֲרֵשׁ וְאָנֹכִי אֲדַבֵּר, *ſile, et ego loquar.*

32. Interim, אִם־יֵשׁ מִלִּין, *ſi ſunt ſermones,* ſi quid habes, quod poſſis contradicere, ſi ſermo tibi ſuppetit, ad haec, quae vel dixi, vel dicturus ſum, refellenda, הֲשִׁיבֵנִי *reſponde mihi,* דַּבֵּר כִּי חָפַצְתִּי צַדְּקֶךָּ *loquere, nam cupio te juſtum eſſe,* velim te juſtum apparere, non mihi voluptati eſt, ut tuam cauſam injuſtam oſtendam. Velim eam eſſe juſtam, nec eſſe in te, quod reprehendi poſſit. Significat, ſe non contentionis ſtudio et amarulente cum Iobo velle agere, ut egerant alii, ſed ſtudio inveniendae veritatis in hac re tanta.

33. אִם־אַיִן אַתָּה שְׁמַע־לִי *Si non,* ſin minus, ſi nihil habes, quod poſſis ad haec reſpondere, *tu me audi,* הַחֲרֵשׁ וַאֲאַלֶּפְךָ חָכְמָה, *tace et docebo te ſapientiam,* ſic appellat doctrinam, quam eſt traditurus in ſequentibus. Quibus verbis minime ineſſe arrogantiam, ſed fiduciam, ex optima cauſa natam, quae nihil inſolens ſpiret, recte obſervat Schulteus. Hic veriſimile eſt aliquantisper Elihuum tacuiſſe, ut videret, num ſermonem reſumeret Iobus, quia loquendi et reſpondendi, ſi poſſet, ei poteſtatem fecerat.

ELIHU.

E L I H U.

Cap. XXXIV.

ARGUMENTUM.

Quia Iobus ad ea, quae Elihu differuit, nihil respondebat, velut se aliqua ex parte jam convictum sentiens, denuo ille sermonem orditur, in quo Iobum reprehendit, primum quod se dixerit insontem et immerito affligi, unde Jovam cum se injuste agere, eum censere concludit, deinde quod affirmavit, nihil homini prodesse, quod Deo placere studeat virtute et pietate. Ostendit, quam audaciter factum esset, Deo injustam agendi rationem objicere, quum is, qui mundum gubernaret, et qui hujus universi curam gereret, nisi benigne cum humano genere ageret, sed strenue in omnes vellet animadvertere, omnes perditurus esset. Tum, quam indecorum et temerarium factum sit, potentissimum simul et sapientissimum numen injustitiae insimulare, pluribus demonstrat. Denique iterum se paratum ad audiendas Iobi exceptiones testatur, omnes autem sapientes et cordatos viros certissime consentientes sibi pollicetur.

XXXIV, 1. Tum loqui pergens Elihu,
2. Audite ſapientes, inquit, orationem meam,
Et intelligentes auſcultate mihi.
3. Nam auris verba explorat,
Ut palatus cibum guſtat.
4. Inquiramus in cauſam,
Diſpiciamus quid verum ſit.
5. Dixit Iobus: „bonam cauſam habeo,
Deus vero jus mihi meum denegat,
6. Quantumvis juſta mea cauſa, mendax appareo,
Letali ſagitta confoſſus, nullum ob delictum.“
7. Quis vir, qualis Iobus?
Cavillationem haurit ſicut aquam.
8. Abit, ut ſeſe maleficis aſſociet,
Ambuletque una cum hominibus improbis,
9. Nam dicit: „nihil prodeſt viro,
Si Deum ſequi ipſi volupe eſt.“
10. Quare, viri cordati, audite me!
Abſit, ut injuſtus Deus,
Ut iniquus ſit Omnipotens.
11. Quin homines pro merito remuneratur,
Et ut dignum eſt cujusque moribus adficit.
12. Profecto non agit injuſte Deus,
Non jus evertit Omnipotens.
13. Quis commiſit ei terram?
Quis orbem condidit univerſum?
14. Qui ſi animum adtenderet ad iſtum,
Suumque ſpiritum flatûmque ad ſe reciperet,

15.

Exſpirarent univerſa corpora, 15.
Et in pulverem redirent homines.
Quodſi intelligentia eſt, audi hoc, 16.
Attende meis dictis!
An, qui odio habet jus, dominabitur? 17.
Et num juſtum praepotentem condemnabis?
Num regem audes nebulonem, 18.
Aut primates appellare impios?
Quanto minus illum, qui nullam principum rationem habet, 19.
Nec locupletem anteponit tenui,
Quippe qui ſint utrique ejus manuum opus.
Repente moriuntur, et vel media nocte 20.
Commoti decedunt homines,
Tolluntur que potentes nulla adhibita vi.
Nam oculi ejus conjecti ſunt in vias hominum, 21.
Videtque omnium greſſus.
Nullae tenebrae, nulla tam atra nox eſt, 22.
Ubi lateant malefici.
Non eſt igitur, ut ad hominem amplius attendat animum, 23.
Si illi coram Deo in judicio eſt comparendum.
Conterit potentes ſine veſtigatione, 24.
Et in eorum locum ſubrogat alios.
Quod novit eorum opera, 25.
Noctem eis immittit, ac contunduntur.
Propterea quod impii ſunt, percutit eos 26.
In loco conſpicuo;

27. Propterea quod ab eo ſequendo declinaverint,
Nec vias ejus advertunt.
28. Inducit eis tenuium clamorem,
Nam audit miſerorum clamores.
29. Eo quidem quietem reddente, quis turbabit?
Eo faciem vel genti vel homini cupiam ſubtrahente.
Quis eum adſpiciet?
30. Ne regnet impius,
Irretiatque populum.
31. Sic igitur Deo dicendum:
„Poenas lui, non amplius perdite agam,
32. „Si quid inſcius admiſi, doce me,
„Si quid improbe feci, non addam."
33. An vero ille ex tua ſententia retribuet,
Quia tu vel iſtud reſpuis,
Vel quod tu eligis, non ipſe? —
Si quid noviſti, loquere,
34. Viri cordati, et intelligentes, qui me audiant, dicent:
35. „Iobus indocte loquitur,
Et parum prudenter verba facit."
Probetur Iobus exactiſſime,
Ob ſermones, quos protulit, ſicut homines improbi.
36. Nam addit ſuo peccato delictum,
Applaudens inter nos ſibi,
Et multa in Deum garriens.

NOTAE

N O T A E
in
Cap. XXXIV.

1. וַיַּעַן Alexandrinus bene ὑπολαβὼν, *subjiciens, excipiens*, reddidit, nam orationem suam continuat Elihu. Eodem *proloquendi* significatu verbum עָנָה supra III, 2. XXXII, 6. usurpatum vidimus.

2. Attentionem simul et benevolentiam conciliat, dum auditores חֲכָמִים *sapientes*, et יֹדְעִים, *intelligentes*, vocat, quod tales requirat judices, qui rem diligenter auditam propius considerent, talibus controversiam hanc judicandam permittens.

3. Rationem subjungit, cur velit eos attente sibi auscultare. כִּי־אֹזֶן מִלִּין תִּבְחָן וְחֵךְ יִטְעַם לֶאֱכֹל *Quia auris sermones probat*, explorat, *et palatum gustat comedendo* (ו ante חֵךְ est similitudinis, ut supra V, 7. ubi not. vid.), i. e. sicut palatum cibos et eorum sapores gustu dijudicat, sic aure sermonum veritas exploratur, sintne veri an falsi. *Aurem* autem non externam tantum, sed et internam intellige, i. e. mentem et judicium. Eandem figuram supra XII, 4. Iobus usurpaverat.

4. מִשְׁפָּט נִבְחֲרָה־לָּנוּ *Judicium eligamus nobis* non uno modo omnes intelligunt. Quidam *judicium* pro *aequo* capiunt, ut sit: ex aequo inter nos agamus. Alii exponunt illud verborum contentionem, q. d. rem totam agamus judicii more; omnia aequa lance expendamus, justam formulam judicii sequamur. Rectius alii *eligere judicium* significare dicunt *examinare, atque explorare*, quid veritate adstipulante statui ac pronunciari possit; sive, ut Schultens sensum expressit: legitimam cognitionem discussionemque instituere praesentis causae, adhibita ea veritate et religione, quae cordatos et aequos judices arbitrosve decet. נֵדְעָה בֵינֵינוּ מַה־טּוֹב *Sciamus inter nos quid bonum* sit, quid sit optimum, non temere judi-

judicemus; sed ex aequo, ut statuamus tandem, quid sit verum, et sequendum hac in re, idne quod Iobus dicit, an vero quod ego?

5. Jam proponit dicta Iobi, quae reprehensione digna censet. כִּי אָמַר אִיּוֹב *Quia dixit Iobus*, q. d. hoc est, in quo vos appello, et pro sapientia vestra vos judicare volo, num recte sentiat Iobus in eo, quod dixit: צָדַקְתִּי *Justus sum;* respicit illud Iobi XIII, 18. יָדַעְתִּי כִּי־אֲנִי אֶצְדָּק *scio me justum esse.* Item XXIII, 10. 11. ubi se dicebat, si judicaretur, inveniendum justum, et e fornace, si probaretur, exiturum purum more auri. Item Cap. XXXI., ubi per singula vitae ante actae puritatem et integritatem ostendit. Cf. XXVII, 6. Recte Schultens: „Habes plane idem, quod XXXIII, 1. 2. *Justus in oculis suis*, et *justior esse, quam Deus;* quatenus tendebat se meliorem habere causam, quam Deum, quippe qui religiosissimum sui cultorem, supplicio exitioque dirissimo mactasset, haud secus ac sceleratum caput, idque citra culpam ullam." וְאֵל הֵסִיר מִשְׁפָּטִי *Et Deus removit jus meum*, me jure meo privavit; dum me praeter meritum affligit, mihi meum jus eripit. Haec ipsa verba Iobus supra XXVII, 2. dixerat. Etsi vero Iobus haec non eo consilio diceret, ut Deum injustitiae insimularet, sed morbi vis ipsi tales querelas exprimeret, quod causam non videret, nec sibi a Deo manifestum fieret, cur affligeretur, quum esset innocens; tacite tamen, quum de sui doloris magnitudine una ex parte expostularet, et ex altera suam innocentiam tam mordicus tueretur, Deum injustitiae accusare videbatur. Illa igitur dicta ut indecentia, et in divinam justitiam et majestatem injuriosa, carpit Elihu.

6. Verba עַל־מִשְׁפָּטִי אֲכַזֵּב varie accipiuntur. Quidam verbum אֲכַזֵּב transitive exponunt: *in jure meo falsi arguam* et convincam judicem meum, vel Deum, vel quemvis alium. Ita Chaldaeus: עַל דִּינִי אֲכַזֵּב בַּר נָשׁ, *propter judicium meum mendacem faciam hominem.*

Re

Respici volunt illud loci XXIV, 25. אִם־לֹא אֵפוֹ מִי יַכְזִיבֵנִי *Si non ita est, quis me falsi arguet?* Verum eo loco est Hiphil, hic vero Piel, quod semper intransitive usurpatur. Neque in illis verbis est, quod reprehensione dignum sit. Alii: *in judicio meo fallor,* quia, ut supra XXX, 26. dixit, *quum bonum exspectarem pro mea integritate, venit mihi malum,* q. d. נִכְזְבָה תוֹחַלְתִּי *falsa est spes mea,* mea spe sum frustratus. Levi Gersonides cum interrogatione: *an in jure meo mentiar?* i. e. meam causam prodam, et quum me norim innocentem, me sontem dicam? Quod ipsum et placuit Bouilliero, qui vertit: „*an mendacio jus meum eversum irem,* i. e. numquam faciam, ut justitiam abnegem, aut prodam, meae causae, neque unquam ab ea querela dimovebor, me insontem plecti, et nulli culpae adfinem lethali plaga affici. Nempe Iobus plus semel dixerat: *non derelinquam justitiam meam, aut jus proprium abjiciam; numquam ipse mihi deero.* Ob quam inexpugnabilem propositi pertinaciam, quae ipsi intoleranda audacia videbatur, Iobo dicam impietatis scribit Elihu.“ Mercerus: „*super judicium meum,* in meo jure et causa, *mentior,* i. e. mendax habeor et falsus, quasi injuste me tuear, et me falso dicam innocentem, itaque tyrannice, quoquo jure, quaque injuria, tanquam sons condemnor et punior a Deo. Huc aliqua ex parte spectabant verba Iobi, ut, quum supra diceret XIX, 7. *En, clamo mihi vim fieri, nec exaudior, vociferor, nec mihi jus redditur;* et passim similia longe acerrima, vi doloris ei expressa, ubi in Deo impotentiam tyrannicam arguere videbatur. „Magis tamen placet Schultensii interpretatio, observantis, עַל h. l. idem valere, quod supra X, 7. XVI, 17., ubi *quantumvis* reddendum erat, ut nostra verba ita sint vertenda: *non obstante jure meo mendax sum,* mendax appareo, mala, quibus affligor, testimonium contra me ferunt (quod ipsum supra XVI, 8. dixerat), tanquam testes in me insurgunt; falsitatis et injustitiae reus peragor, etiamsi

etiamsi veritas et justitia palam a meis stent partibus. Idem sensus in versione germanica in usum Judaeorum confecta nuper a *Davide Ottenzofer* (דוד בן צבי) (אָטטענזאָפער, quae una cum textu Iobi hebraeo, commentariisque hebraicis edita est Fürthae, anno 565. supputationis minoris (qui annus convenit cum nostro 1805) in octon., non male ita est expressus: *meine Leiden machen mich zum Lügner.* Nisi is forsan מִשְׁפָּטִי intellexerit *judicium quod mihi immittitur.* Hieronymus sensum minus assequutus est, dum vertit: *in judicando enim me mendacium est.* Non multum diversus ab Alexandrino, nisi quod is apertius in Deum, quasi verbum in tertia persona legerit: ἐψεύσατο δὲ τῷ κρίματί μου. Syrus verba מִשְׁפָּטִי אֲכַזֵּב plane non expressit, pro עַל vero עָלַי, et hoc quidem ad Versum praecedentem tractum, videtur legisse. Sic enim superioris Versus hemistichium posterius reddit: ܐܠܗܐ ܗܘ ܐܗܦܟ ܕܝܢܝ ܥܠܝ *Deus retorsit judicium meum contra me.* Noster vero Versus apud eundem interpretem ita sonat: ܡܢܘ ܓܒܪܐ ܕܢܐܒܕ ܕܠܐ ܚܛܗܐ, *quis homo, qui pereat sine delicto?* Quae versio non satis respondet verbis hebraeis, prouti nunc ea legimus: אָנוּשׁ חִצִּי בְלִי־פָשַׁע, *desperata est*, i. e. desperate mala, deplorata (cf. Jerem. XV, 18. XVII, 9. Mich. I, 9. אֲנוּשָׁה מַכּוֹתֶיהָ *desperata plaga ejus*) *sagitta mea*, i. e. plaga mihi inflicta *absque scelere*, nullo meo delicto, aut culpa, ut saepe dixit, cf. VI, 4 — 9. 10. Suffixum in חִצִּי *passive* est sumendum, ut supra XXIII, 2. in יָדִי. Ottenzofer: *von Pfeilen durchbohrt ächze ich schuldlos.* Syrus pro אָנוּשׁ legit אֱנוֹשׁ, *homo.*

7. מִי־גֶבֶר כְּאִיּוֹב יִשְׁתֶּה־לַּעַג כַּמָּיִם *Quis* est *vir* clarus et sapiens *sicut Iobus*, Iobo similis et par, qui *bibat subsannationem ut aquam?* לַעַג *Subsannationem* h. l. esse sermones impios, quibus divina justitia carpitur,

et

et quasi ludibrio exponitur, ostendit res ipsa. Tales vero sermones qui *haurit*, iis plenus est, sicut is, qui aquae haustus bibit, ea est repletus. Ita XV, 16. homo dicitur *bibere iniquitatem*. Sensus igitur est: quis unquam vidit talem virum, qualis Iobus, qui quum Omnipotentem, pro sapientia et pietate sua, adorare deberet, licentiam sibi sumit, profanos et injuriosos sermones in eum effundendi?

8. וְאָרַח לְחֶבְרָה עִם־פֹּעֲלֵי אָוֶן *Ambulat ad consortium eum agentibus iniquitatem*, aggregat sese impiis et profanis.

9. Aliud Iobi dictum reprehensione dignum proponit. לֹא יִסְכָּן־גָּבֶר בִּרְצֹתוֹ עִם־אֱלֹהִים *Non*, sive, *nihil proficit vir*, *quando sibi placet cum Deo*, cum Deo placere, et vitam suam ei probare ac ad ejus voluntatis praescriptum conformare nititur, eum sibi demereri et conciliare studet. Q. d. nihil prodest pium esse; nam justissimus aeque obnoxius est calamitatibus ut impius. Sunt, qui בִּרְצֹתוֹ ad verbum רוּץ, *currere*, referentes, vertant: *quando currit*, sive, ut Hieronymus, *etiamsi cucurrerit cum Deo*, i. e. cum, s. coram Deo ambulaverit; vitam ad praeceptorum ejus normam instituerit; ut idem sit quod הִתְהַלֵּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים Genes. IV, 22. 24., VI, 9., et לֶכֶת עִם־אֱלֹהִים Mich. VI, 8. Ita et Targum alterum hujus Versus: בִּמְרְהֲטֵיהּ עִם אֱלָהָא. Sed ad verbum רוּץ si hebraea dictio referenda esset, scriptum foret בְּרֻצוֹ. Nostra vero locutio plane convenit cum וַתִּרֶץ עִמּוֹ, Ps. L, 18. ad quem loc. not. vid. Ceterum quem hic Iobo exprobrat sententiam Elihu, etsi iis ipsis verbis ille non expresserit, sponte tamen fluebat ex eo, quod Iobus dicebat IX, 22., Deum ex aequo et bonos et malos consumere, ac XXI, 8. seqq. diserte ostendit, bonos hic saepe affligi, et impios prosperari; insuper XXX, 26. postquam vitae anteactae integritatem descripsisset, addidit: *exspectavi bonum, et venit malum*, quasi operam lusisset integre

tegre vivendo, et Dei praecepta ſequendo, quum nunc pro ſua pietate affligatur, et male habeat.

10. Jam reſutationem dictorum Jobaeorum aggrediens, denuo attentionem captat ab auditoribus, quos ut judices appellat. אַנְשֵׁי לֵבָב *Viri cordis*, i. e. cordati, ſapientes. *Cor* pro intellectu, ſapientia, ut ſaepe. Alexandrinus: *συνετοὶ καρδίας*. Chaldaeus: אַנְשֵׁי חַכִּימֵי. Verba חָלִילָה לָאֵל מֵרֶשַׁע vertit Hieronymus: *abſit a Deo impietas;* bene quidem, quod ſenſum attinet, ſed proprie ſonant, ut Schultens reddidit: *longiſſime Deo ab improbitate,* qui in Commentario monet, חָלִיל *profanum,* hinc ſignificare *nefarium* et *abominandum.* Unde חָלִילָה לוֹ מ cum He paragogico ſuperlativo ad verbum eſſe: *maxime profanum ei ab ea re,* i. e. a re iſta, ut plane ſceleſta et execrabili, abhorret. Vides, quare מִן adſit, et ל abeſſe non poſſit, niſi per ellipſin, ut in שַׁדַּי pro לְשַׁדַּי heic loci.

11. כְּאֹרַח אִישׁ יַמְצִאֶנּוּ *Secundum ſemitam viri,* cujusque, pro cujusque moribus et ſtudiis *facit invenire illum,* i. e. facit, ut quisquam inveniat, ſ. ut cuique eveniat pro ſuis meritis, nemini injuriam facit. Quod non eo conſilio dicit Elihu, ut innuat Iobum criminum poenas luere, in quam quidem quaeſtionem hic non deſcendit, ſed ut defendat Deum ab injuſtitiae ſuſpicione, quae ex immoderatis Iobi querelis, dictisque temerariis, in illum cadere videbatur.

12. יַרְשִׁיעַ ſunt, qui poſt Hieronymum vertant *condemnabit,* et ſane הִרְשִׁיעַ haud raro *impium pronunciare, condemnare,* ut infra Vs. 17., ſignificat. Ita vero ſubaudiendum erit, vel: *fruſtra,* vel: *juſtum.* Quod tamen non eſt opus, ſi verbum hebraeum *impie, inique, agendi* ſignificatu ſumas, quo 2 Chron. XX, 35. XXII, 3. Dan. XII, 10. uſurpatur. Deum igitur negat inique agere, quod fieret, ſi homines immeritis plagis plecteret. Nomine אֵל utitur, quod *potentem* ſignificat et *fortem,* quia, ut mox dicet, quum ſit eximia potentia,

et

et omnia condiderit et gubernet, non poteſt quicquam inique agere.

13. מִי־פָקַד עָלָיו אַרְצָה *Quis injunxit ei terram,* i. e. quis ei terrae gubernandae provinciam delegavit? Verbum פָּקַד cum עַל conſtructum *alicui quicquam injungere* deſignat, vid. 2 Chron. XXXVI, 23. Eſr. I, 2. Num. IV, 27. infra XXXVI, 23. *He* in אַרְצָה *paragogicum* eſt, ut ſit idem quod אֶרֶץ, ut לַיְלָה i. q. לַיִל. Si vero pro *locali* habeas, vertendum erit cum Schultenſio: *quis praefecturam ei impoſuit, in terram?* Vel: *quis injunxit ei*, ut eſſet *in terram?* Formulam obtinuiſſe putat, vivente lingua, qua dictum fuit, verbi gratia, פָּקַד עָלָיו, *injunxit ei, in Syriam, in Aegyptum*, pro *praefecturam regionis ei tradidit:* juſſit ſupremus rex eum illuc praefectum ire. Senſus eſt, a nemine terrae curam Deo mandatam: ſed jure creationis eam ipſius imperio ſubjici, unde nemini rationem administrationis ſuae reddere tenetur. Reſpondet poſterius hemiſtichium: וּמִי שָׂם תֵּבֵל כֻּלָּהּ *Et quis poſuit orbem univerſum?* diſpoſuit, quum non eſſet, exſtare juſſit immotisque impoſuit fundamentis? Ipſe ſolus et orbem hunc poſuit eo, quo eſt loco ac ſtatu, et ſolus gubernat, ex nullo pendet. Sunt, qui et in poſteriore hemiſtichio עָלָיו poſt שָׂם repetant: *quis impoſuit ei univerſum orbem?* utrumque membrum idem fere ſonet. Alexandrinus prius hujus verſiculi hemiſtichium ju t poſteriori ſuperioris (Ἡ ὁ παντοκράτωρ ταράξει τὸ δίκαιον;) ὃς ἐποίησεν τὴν γῆν. Alterum autem membrum ſic vertit: τίς δέ ἐστιν ὁ ποιήσας τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ τὰ ἐνόντα πάντα; Hieronymus: *quem conſtituit alium ſuper terram, aut quem poſuit ſuper orbem, quem fabricatus eſt?* Chaldaeus: מַן פַּקֵד עֲלוֹי לְמֶעְבַּד אַרְעָא וּמַן שַׁוֵי תֵּבֵל כּוּלָּהּ *Quis mandavit ei, ut faceret terram; aut quis poſuit orbem univerſum?* Syrus: ܡܰܢܘ ܣܳܡ ܠܰܐܪܥܳܐ ܘܰܡܰܢܘ ܒܢܳܐ ܠܬܺܒܶܠ ܟܽܠܳܗ̇ *Quis creavit terram* (nam verbum ܣܳܡ ſequente ܠ eſt

est *constituit, creavit,* unde et Arabs vertit مَنْ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلْأَرْضَ *quis ille, qui creavit terram?) et quis fecit universum orbem?*

14. אִם יָשִׂים אֵלָיו לִבּוֹ רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֶאֱסֹף *Si poneret* Deus *ad eum*, hominem, *cor suum*, si Deus accurate in hominis omnia cogitata, dicta et facta inquirere vellet, eaque rigide examinare, *spiritum ejus* vitalem (ut Ps. CIV, 29. CXLVI, 4. Cohel. XII, 7.) *et halitum ejus ad se colliget*, recipiet, retrahet (cf. not. ad Ps. XXVI, 9.), i. e. eum statim perimere posset. שׂוּם לֵב אֶל *Ponere animum ad* aliquem h. l. in malam partem sumendum, de attentione severiore, quae fit eo consilio, ut reperiat quis in altero, ob quod reprehendi et plecti posset. Sensu, si non plane eodem, certe non multum diverso, eadem locutio usurpatur supra II, 3. Cf. 2 Sam. XVIII, 3. Grotius suffixum ad אֵלָיו ad Deum referens verba hebraea ita reddit: *si poneret ad se cor suum* Deus, si sibi tantum bonus esse vellet, *spiritum illius*, hominis, *flatumque ad se traheret;* coll. Ps. CIV, 29. Cui interpretationi etsi jam Schultens opposuisset, *ponere cor ad se,* isthoc usu vix ullo alio exemplo confirmari posse, idem ille sensus tamen placuit et Schnurrero, qui illum sic expressit: *si Deus sibi soli vivere*, sui unius curam habere velit, brevi omnibus pereundum foret. Eodem modo hunc locum Alexandrinus accepit: *εἰ γὰρ βούλοιτο συνέχειν, καὶ τὸ πνεῦμα παρ' αὐτῷ κατασχεῖν.* Eodem refert Schnurrerus Syrum: ܐܶܢ ܡܗܦܶܟ ܠܒܶܗ ܠܘܳܬܶܗ quae verba vertit: *si converteret ad se cor suum,* quae tamen ita potius reddenda videntur: *si adverteret contra eum*, hominem, *cor suum. Ad se* Syriace sonat ܠܘܳܬ ܢܰܦܫܶܗ. Hieronymus: *Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius et flatum ad se trahet.* Ceterum Syrus videtur יָשִׁיב (pro יָשִׂים) legisse, quod est hodienum

num lectio Judaeorum orientalium, et in duobus Kennicotti codd., item in de Rossii codice unico, in Persica conscripto, exstat, sed cum Keri יָשִׂים, quod et Persica translatio addita sequitur.

16. וְאִם בִּינָה *Quod si intelligere*, i. e. si quid intelligentiae est tibi. בִּינָה Infinitivus Hiphil cum ה paragogico, et abjecto ה characteristico. Plena locutio erat: אִם יֶשׁ לְךָ לֵב לְהָבִין. Jarchio בִּינָה est Imperativus, ut Ps. V, 2., et post אִם subaudit אֵינָהּ: ut sit: *si non est illud*, si non ita est, ut dico, *audi hoc*, etc. Sensu non satis commodo. Alii: *quodsi* scil. res ita se habet, ut certissime habet, *audi* jam. „Orationem a Iobo aversam ante Vs. 2. et 10. denuo ad eum convertit cum magna fiducia causae victricis, et meditatur increpationem appositissimam, quae ulteriori convictioni sit datura viam et cursum.“ Schultens.

17. הַאַף שׂוֹנֵא מִשְׁפָּט יַחֲבוֹשׁ *Num etiam qui odio habet jus, imperabit?* q. d. alienum est et absurdum, dicere, penes eum, qui jus oderit, et qui ita iniquus sit, ut tu dicis, rerum summam esse. Verbum *ligandi*, חָבַשׁ h. l. sumitur pro *imperare*, *rerum potiri*, quia qui imperant, coercent subditos, legum vinculis eos constringentes aut alioquin cohibentes, sicut et synonymum עָצַר 1 Sam. IX, 17., (unde עֶצֶר regnum Jud. XVIII, 7.), et אָסַר Ps. CV, 22. pro *imperare* sumitur. Schultens verbum חָבַשׁ h. l. *frenandi* notione, אַף vero pro nomine, *iram* notante, capiens, locutionem חָבַשׁ אַף sensu non differre censet a חָטַם אַף, *frenavit iram*, Jes. XLVIII, 9., nostrumque locum ita interpretatur: *an nasum*, iram, *osor judicii* (quo Iobum pungi vult) *frenabit?* an iram comprimet Iobus? In qua quidem interpretatione nescio quid duri et elumbe est. Quod et sensisse Schnurrerus videtur, qui quidem חָבַשׁ אַף eodem sensu, quo Schultens, capit, sed Versum nostrum sic exponit: *num iram, qui jus spernit, compesceret, et num Juris amantem, si potens sit, injustum pronunciare ausus fueris?* „Vel ex eo,

eo, Deum haud injuſtum eſſe, intelligi dicit Elihu, q
ſi juris curam non haberet, iſtiusmodi exprobati
Iobo non eſſet tam clementer condonaturus in tanta
rerum omnium poteſtate.“ Id vero quum non ſit *j.*
tiae, ſed *clementiae*, ea ſententia conſilio Elihui m
apta videtur. Multo commodior et ſatis aptus ad
ille ſenſus quem ſuperius attulimus. Argumentatur E
ab adjuncto: Deus ideo juſtus eſt, quia regnat. Su
imperii comitem indivulſam eſſe juſtitiam ſignificat,
fieri poſſe, ut, qui omnia condidit, digeſſit, ordin
eademque tuetur, atque adminiſtrat, juris quoque et
qui non ſit ſervantiſſimus. Unde ſubdit: צַדִּיק כַּבִּיר
תַּרְשִׁיעַ *Num juſtum* et *potentem condemnabis?* ini
tatis argues? Sunt, qui Jarchio auctore כַּבִּיר *valid*
i. e. מְאֹד *valde, multum* exponant, q. d. num eum,
ſumme juſtus eſt, audes damnare, cum eo expoſtul
quaſi tibi ſit iniquior? Verum quae Verſſ. proximis
jiciuntur, jubent כַּבִּיר *potentis* ſignificatione, ut i
Vs. 24. XXXVI, 5. ſumere, et in צַדִּיק כַּבִּיר aſynd
ſtatuere, ut ſit: num eum, qui ſimul et juſtus e
potens, iniquum pronunciabis? Veteres in hoc V
vertendo mirum in modum differunt. Ἴδε σὺ τὸν
σοῦντα ἄνομα, καὶ τὸν ὀλλύντα τοὺς πονηροὺς ὄντα
νιον δίκαιον. Ad quae verba Nicetas: Συλλογισμῷ
κέχρηται τοιῷδε· εἰ κολάζει μισῶν πονηρίαν, δίκ
ἄρα, καὶ οὐκ ἄν τι πράξῃ παρὰ τὸ δίκαιον. Aq
et Symmachus: ἄρα ὁ μισῶν κρίσιν ἐπιδήσει εἰς ἴ
Intellexerunt verbum יַחֲבוֹשׁ *de obligatione vulner*
eorumque ſanatione, ut Jeſ. I, 6. Iob. V, 18. Ez
XXX, 21. Eodem ſenſu Hieronymus, niſi quod is
ſive exprimeret, quaſi in Paul legiſſet יֵחָבֵשׁ. Sic e
vertit: *Numquid, qui non amat judicium, ſanari*
eſt? et quomodo tu eum, qui juſtus eſt, in tantum c
demnas? Chaldaeus: הֲ סְנֵי דִינָא יִסְתְּמַר וְאִין צַדִּיק וְדַכֵּי
יְחַיֵּב *Num vero odio habens judicium cuſtodietur,*
num pure juſtum reum peraget? Syrus: ܕܣܢܐ ...

ܕܣܢܐ ܠܐ ܙܟܐ ܘܐܢ ܙܟܐ ܗܘ ܠܐ ܒܙܕܩܐ ܡܬܚܝܒ *Qui odit judicium non est immmunis, et si innocens foret, immerito condemnaretur.* Sed posterius hemistichium Arabs interrogative vertit: وَإِنْ تَزَكَّي أَفَلَيْسَ بِالْحَقِّ يُدْحَضُ *et si se justificaverit, nonne merito condemnaretur?*

18. הַאֲמֹר *Num dicendo* scil. *dices*, ut plene est Ezech. XXVIII, 9. הֶאָמֹר תֹּאמַר. Sic saepe verbum finitum post Infinitivum est subaudiendum, vid. e. c. Exod. XX, 8. Ezech. XXIV, 5. Et Jarchius locum nostrum recte judicat sic explicandum esse: הֲגוּן וְרָאוּי לוֹמַר לְמֶלֶךְ בְּלִיָּעַל *num decens et conveniens est dicere regi: o nequam?* Eodem modo Chaldaeus: הֲכָשַׁר לְמֵימַר לְמַלְכָּא רַשִׁיעָא *num congruum est dicere regi: impius es?* De בְּלִיָּעַל vid. not. ad Ps. XVIII, 5. In altero hemistichio est iterum הַאֲמֹר subaudiendum: *num dices* רָשָׁע אֶל־נְדִיבִים *impie! ad principes?* Agit argumento a minori: si talibus contumeliis et convitiis ne terrenorum quidem regum aut principum aliquem auderes afficere, quanto minus regi regum, domino universi, par est justitiam tribuere! Hieronymus: *Qui dicit regi, apostata; qui vocat duces, impios.* Pro הַאֲמֹר legit הָאֹמֵר (quod ipsum in suorum codicum uno a prima manu reperit de Rossi), ad Deumque, qui Versu superiori *justus* dicebatur, refert. Ita sensus erit: qua ratione Deus injustitiae appellari potest, qui alios injustitiae appellat atque condemnat, nullius vel potentissimi regis personam reveritus. Eundem sensum expressit Schnurrerus: *Illum, qui regem adeo compellat hominem nequam, viros primarios improbos?* הָאֹמֵר legit quidem et Alexandrinus, sed hunc Versum contrario sensu capit, regibus et principibus non esse convicium faciendum: Ἀσεβὴς ὁ λέγων βασιλεῖ, παρανομεῖς ἀσεβέστατε τοῖς ἄρχουσιν. מַרְשִׁיעַ ex superiore Versu huc transtulit. Syrus:

Syrus: ܗܳܢ ܕܐܡܰܪ ܠܡܰܠܟܳܐ ܥܰܘܠܳܐ ܡܰܠܟܳܐ ܕܪܺܫܳܢܶܐ ܡܰܠܟܳܐ ܕܡܰܠܟܶܐ
Cum dixerit contra regem (i. e. Deum) *iniquitate* contra *regem principum, regem regum.*

19. Ad hunc Versum ut subaudiatur אַף כִּי, *quan minus,* poscit res ipsa et orationis series. Quanto mi talia dicenda regi regum, לְךָ אֲשֶׁר לֹא־נָשָׂא פְּנֵי־שָׂרִים *regi illi, qui non suscipit vultum,* qui nullam habet rat nem (ut supra XIII, 8. XXXII, 21.) *principum,* prae al quando eos vult perdere, aeque perdit quam abjectissin quosque homunciones. וְלֹא נִכַּר שׁוֹעַ לִפְנֵי דָל *Neque agn scit* (Piel, ut supra XXI, 28., aliis Niphal, ut Thren. IV *non agnoscitur,* sed mutata constructione) *nobilem an tenuem,* prae tenui; non pluris habet opulentos et n biles, quam tenues, et inferiores conditione, sed t facile illos dejicit et interimit, quam obscurissimos et lissimos quosque. Terreni reges coguntur nonnunqu in jure dicendo procerum et divitum rationem habe pauperibus posthabitis. In Deum nil tale cadit. Rex servus eodem apud eum gradu. מַעֲשֵׂה יָדָיו כֻּלָּם *Op manuum ejus omnes sunt,* utrique ex aequo ab eo cond sunt, ideo perinde illi est, utrosque, cum voluerit, pe mere, ut Vs. proximo subjungit. Ergo ut repugna ita grande nefas, illum judicem vel in suspicionem v care juris sepositi, aut subversi.

20. רֶגַע יָמֻתוּ *Momento morientur* utrique, ubi v let ille, nec resistere possunt. וַחֲצוֹת לָיְלָה *Et in m dia nocte,* (ut Exod. XI, 4., Ps. CXIX, 62.) i. e. d repente, inexspectato, in alta quiete, ubi se maxi florere cogitant, dum minime cogitant. Cf. supra XXV 20. יְגֹעֲשׁוּ עָם *Commoventur populus,* synthesis, qua in: *turba ruunt,* ut Ps. LXIV, 9. LXVI, 1. LXVIII, 1 i. e. totae gentes succussione quasi e suo loco et sta dimoventur. De verbo גָּעַשׁ vid. not. ad Ps. XVIII, 8. וְיַעֲבֹרוּ *Et transeunt,* i. e. pereunt, consumuntur. N enim pro *migrare alio,* sed pro abire in sepulchru

tran

transiendi verbum h. l. intelligendum, ut Pf. XXXVII, 36. Nah. I, 12., ut verbum הָלַךְ Cohel. I, 4. — וְיָסִירוּ אַבִּיר *Et auferunt potentem*, fcil. auferentes, i. e. aufertur, imperfonaliter, ut fupra XVIII, 18. ubi not. vid. Syrus, qui ܡܫܬܘܕܥܝܢ ܠܚܣܝܢܐ *agnofcunt fortem* vertit, pro וְיָסִרוּ videtur וְיַכִּרוּ legiffe. לֹא בְיָד *Non manu*, i. e. nulla hominum manu adhibita, fed nutu tantum Dei, cujus potentiam exaggerat ex eo, quod terreni principes faepe magnis viribus et copiis contractis opus habeant ad hoftes fuos vincendos; fed Deus facile et nullis armis aut vi adhibita, quos vult perdere, etiam potentiffimos, perdit.

21. כִּי־עֵינָיו עַל־דַּרְכֵי־אִישׁ וְכָל־צְעָדָיו יִרְאֶה *Nam oculi ejus* funt *fuper vias viri*, funt intenti in acta cujusque, *et omnes ejus greffus videt.* „Ut Verfu praeced. a Deo remota eft *profopolepfiae* fufpicio, ex independentia ejus, omniumque magnorum et parvorum aequali dependentia; ita nunc eadem fufpicio depellitur ex *omnifcientia*, qua vias et greffus omnium omnino hominum, uno ictu oculi, actuque intelligendi, ita cernit fimul discernitque, ut nihil illam aciem fole lucidiorem vel effugere, vel eludere, queat. Epifcopus Elienfis [*Patricus*] huc collineavit: *Deus aeque parum ex ignorantia, quam ex metu, impunita dimittere horum crimina, vel aliquam injuftitiam committere, cenferi debet, quippe qui omnes vias viri habeat exploratiffimas.*" A. Schultens.

22. Illi quidem conantur fuam improbitatem occultare, et fubtiliter eam excufant, praetexunt, palliant; nentiquam tamen nebulam offundere valent oculis illius, qui in denfiffimas usque tenebras, et profundiffima fecreta, penetrat.

23. Verba כִּי לֹא עַל־אִישׁ יָשִׂים עוֹד plures fic interpretantur: *non imponit* Deus *viro amplius* fcil. reatum, non imputat homini peccata, quorum non fit reus, לַהֲלֹךְ אֶל־אֵל בַּמִּשְׁפָּט *ut eat ad Deum in judicium*, i. e. ut eum

ad judicium trahat. שׂוּם עַל-אִישׁ idem ſignificare putat quod שׂוּם בְּאִישׁ *alicui quicquam imputare*, ut ſupra 1 18. Ita Jarchius, qui alluſum putat ad illud quod d xerat Iobus ſupra XXIII, 6. (ex Jarchii interpretation לֹא, אַךְ-הוּא יָשִׂים בִּי *ipſe non ponit niſi* iniquitatem peccatum *mihi*. At Deus, inquit Elihu, non aggrav cujusquam iniquitatem. Verum שׂוּם בּוֹ et שׂוּם עָלָיו ide valere, gratis ſumitur. Alii: *non imponet Deus homi ultra* peccatum aut meritum ſuum, de quo ille queri jul queat, *ut eat ad eum in judicium*, i. e. ut cum illo pol contendere, et velut eum in jus trahere eo nomine, qu ſibi dicat plus impoſitum, quam ferat culpae aut pecca ſui ratio. Habebit ſemper et afferet juſtam cauſam Deu cur hominem affligat, etſi graviſſime. Quod propter l bum dictum volunt, qui ſe praeter meritum affligi qu rebatur, quia cauſam non videbat, cur ita affligeretu Senſus quidem per ſe ſatis commodus, ſed ad עוֹד plai arbitrario ſubauditur עָוֹן ſive חַטָּאָה. Eſt potius, ut p Reimarum bene monuit Schnurrerus, ſubaudiendum לֵב ex Vs. 14. coll. I, 8. II, 3., quibus locis ea phraſis uſu patur de ſtudioſa obſervatione hominis eo fine inſtitut ut criminis aliquid poſſit in eum conjici. Atque hoc ipſu Verſui proximo apprime eſt accommodatum, ut ſenſus ſ non eſſe, cur Deus hominem diu multumque notet atq obſervet, ſi velit illum in jus ſecum vocari criminisq reum agi. עוֹד h. l. eſt *diu*, ut Geneſ. XLVI, 29. Rut I, 14. Sunt, qui שׂוּם עַל-אֱנוֹשׁ exponant *poteſtatem alic facere*, ex mera conjectura. Ita tamen jam Hieron mus: *Neque enim ultra eſt in poteſtate hominis, ut v niat ad Deum in judicium;* non eſt, quod in animu inducat homo, unquam cum Deo contendere. Chaldae hebraea verbotenus reddidit. Prioris hemiſtichii verl mera, ſenſu obſcuro, reddidit quoque Alexandrinus: ὅ οὐκ ἐπ' ἄνδρα θήσει ἔτι, ſed pro poſterioris hemiſtich verbis poſuit haec, illis minime reſpondentia; ὁ γὰρ κ ριος τὰ πάντα ἐφορᾷ.

24. יָרֹעַ כַּבִּירִים לֹא חֵקֶר *Conterit potentes absque investigatione*, ut non opus habeat longa prius inquisitione, uti homines, quibus res statim notae non sunt. Ille vero, cui omnia aperta sunt, non indiget investigationibus; sed consringit vel potentissimos sine examinatione, et probatione testium, et dignitatem eorum aliis confert. Alii לֹא חֵקֶר intelligunt: ita ut eorum numerus investigari non possit, ut supra IX, 10. עַד־אֵין חֵקֶר, cui in altero ibi hemistichio respondet עַד־אֵין מִסְפָּר, sine numero, infinitos. Ita Hieronymus: *conteret multos innumerabiles.* Et Syrus: ܕܡܨܠܦ ܠܣܓܝܐ̈ܐ ܕܠܐ ܣܘܦ *qui affligit multos sine numero*, s. infinitos. Neç aliter אֵין חֵקֶר cepit Chaldaeus, sed כַּבִּירִים de *fluctibus ingentibus* intellexit; et videtur putasse alludi hoc Versu ad historiam transitus Israelitarum per sinum Arabicum: יְתַבַּר גַּלְלֵי יַמָּא דְסַגִּיעִין בְּגוֹ מַיָּא וַאֲקִים חוֹרוֹנִין בַּתְרֵיהוֹן *Frangit fluctus maris, qui multi sunt, in medio aquarum, et stare facit alios sequentes.* Alexandrinus: Ὁ καταλαμβάνων ἀνεξιχνίαστα, ἔνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός.

15. לָכֵן יַכִּיר מַעְבָּדֵיהֶם *Propterea quod cognoscit facta eorum*, eos scilicet conterit, וְהָפַךְ לַיְלָה וִיִדַּכָּאוּ *Et convertit*, super illos, *noctem*, calamitatum intellige, diem illis in noctem vertit, felicitatem in miseriam, (cf. Amos V, 8. VIII, 9.), *et atteruntur.* Potes ita continuare: itaque, quia eorum facta cognoscit, in illos noctem convertit, noctem illis et tenebras offundit, ut atterantur. Sunt, qui יַכִּיר transitive exponant *facit cognoscere*, facit ut ab omnibus eorum scelera cognoscantur, ut omnes videant, poenas, quae illis postea irrogantur, merito irrogari, et huic sententiae convenienter alterum hemistichium sic interpretantur: *convertit*, mutavit, illis *noctem* scil. *in diem*, ut, quum putarent sua facta latere, fiant omnibus nota. Sed לְיוֹם subaudire plane arbitrarium, et הִכִּיר nonnisi *intransitive* usurpatur.

 Alii:

Alii: *et vertitur nox*, i. e. exiguo momento, in qua nox in diem convertitur, conteruntur. Non male Hieronymus hunc Verſum reddidit: *Novit enim opera illorum, inducit noctem, et conteruntur.* Syrus pro מַעְבָּדֵיהֶם: legit מֵעַבְדֵיהֶם, ſic enim vertit: ܡܛܠ ܕܝܕܥ ܐܢܘܢ ܐܢܘܢ ܡܢ ܥܒܕܝܗܘܢ ܘܡܗܦܟ ܐܢܘܢ ܠܠܠܝܐ *propterea quod cognitos eos habet ex operibus eorum, et convertit in noctem*, ſ. *ad noctem*, ut Arabs vertit: في اللَّيل.

26. תַּחַת רְשָׁעִים סְפָקָם *Propterea quod ſunt impii collidit illos.* תַּחַת *Pro eo quod*, pro תַּחַת כִּי ſ. תַּחַת אֲשֶׁר ut Deut. IV, 37. XXI, 14. XXVI, 21. etc., ut Jeſaj. LX, 15. תַּחַת הֱיוֹתֵךְ עֲזוּבָה *propterea quod es deſerta.* Alii: *propter* (ut 2 Sam. XIX, 22.) *crimina*, ut רְשָׁעִים ſit plurale nominis רֶשַׁע, qui tamen alias non occurrit. Sunt, qui exponant: *pro impiis*, hoc ſenſu: non quod eos tanquam impios, quum impii non ſint, puniat, ut ſaepe ſolent terreni judices inſontes perinde ac ſontes damnare; ſed ipſos tanquam impios, ut impii ſunt, percutit. Hieronymus: *Quaſi impios percuſſit eos.* Quidam: *infra* ſ. *ſubter impios*, i. e. magis etiam, quam ceteros impios, potentes illos dejicit. Verbum סָפַק, quod alias de *manuum compoſione* dicitur (ut infra Vs. 37.), h. l. pro *percutere* eſt ſumendum, coll. arab. سفق et سفع, *colaphis cecidit*, et in genere *percuſſit.* בִּמְקוֹם רֹאִים *In loco videntium*, velut in proſcenio, unde omnes eorum ſupplicia ſpectare poſſint. Syrus: ܘܢܬܡܟܟܘܢ ܒܥܘܠܐ ܕܥܒܕܝܗܘܢ ܒܐܬܪ ܕܚܠܬܐ *et humiliabuntur pro iniquitate operum ſuorum in loco timoris*, quaſi pro רֹאִים legiſſet מוֹרָאִים, *terrores*, Deut. IV, 34.

27. אֲשֶׁר עַל־כֵּן *Quod propter sic*, i. e. אֲשֶׁר עַל זאת, quod alias dicitur עַל־אֲשֶׁר, *propterea quod*, סָרוּ מֵאַחֲרָיו *recesserunt ab eo*, ab eo et ejus praescriptis aversi sunt, ut Num. XVI, 26. 1 Sam. XV, 6. 2 Sam. II, 21. 22. Alexandrinus: ὅτι ἐξέκλιναν ἐκ νόμου Θεοῦ. Verba וְכָל־דְּרָכָיו לֹא הִשְׂכִּילוּ docte Hieronymus reddidit: *et omnes vias ejus intelligere noluerunt*, quum possent, et illis oblatae essent, ut eas cernere liceret, contempserunt tamen.

28. לְהָבִיא עָלָיו צַעֲקַת דָּל *Ut adducat* Deus *super eum*, i. e. super unumquemque talium impiorum potentum, *clamorem pauperum*, i. e. ut eis poenas irroget oppressionis pauperum, quos clamare faciunt prae oppressione et violentia, quam illis inferunt. Pendet Infinitivus לְהָבִיא in constructione a verbo finito Vs. 25. 26., quod Deus conterat potentes eosque percutiat. Alii: *ut adducant* potentes divinis suppliciis afflicti *ad eum* scil. Deum *clamorem tenuium*, ut indicetur causa, quare Deus impios potentes perdat, nempe ut ad ipsum adducant afflictorum clamorem, quos illi indignis modis tractant. Ita Hieronymus: *ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni.* Quae sententia tamen minus commoda videtur, ut taceamus eam niti eo, quod עָלָיו pro אֵלָיו sumatur. Sed phrasis לְהָבִיא עָלָיו, *adducere super aliquem aliquid* in malam partem usurpatur, de malo, quod in aliquem adducitur, Deut. XXIX, 26. Dan. IX, 12. In altero hemistichio ו ante צַעֲקַת est *nam* vertendum, ut alias saepissime.

29. וְהוּא יַשְׁקִט וּמִי יַרְשִׁעַ *Et ipse si sedabit*, i. e. tranquillitatem concedit (cf. verbum שָׁקַט supra III, 26.) *quis turbabit?* Ita enim, non *condemnabit*, ut alias in hoc libro, verbum יַרְשִׁעַ h. l. vertendum esse, suadet antithesis verbi יַשְׁקִט, quod, ut arabicum سقط, est *sidere*, et proprie dicitur de liquore ita sidente, ut quicquid in eo turbidum et faeculentum erat, subsidat, unde deinceps reliquae significationes *quietis*, *tranquillitatis*, *securitatis*

tis funt natae, uti pluribus oftendit N. G. Schroe *Obfervatt. Selectt. ad Origg. Hebrr.* Cap. VI. p. 88. fe et de noftro fpeciatim loco p. 109. dixit. Contra v verbi רָשַׁע primaria et genuina fignificatio eft *turbi et commotum effe,* unde רְשָׁעִים dicti, cf. not. noftr. Pf. I, 1. Quod etymon aperte et abunde declarat i Jef. LVII, 20. וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגְרָשׁ כִּי הַשְׁקֵט לֹא יוּכָל *in autem funt tanquam mare propulfum, quod quiefc non poteft,* ubi alludit ad etymon nominis רְשָׁעִים. de Saule dicitur 1 Sam. XIV, 47. *Et quocunque fe tebat,* יַרְשִׁיעַ *commovebat,* omnia turbabat et protere de victoria loquens, quam de omnibus hoftibus, quos grederetur, referret. וְיַסְתֵּר פָּנִים וּמִי יְשׁוּרֶנּוּ *Et fi abfc dit vultum, quis* (וּ ante מִי ἀπόδοσιν facit) *intueb eum?* i. e. contra fi a quopiam vultum avertat, fuur favorem denegans, quis tandem illi fuum favorem co liabit? aut ipfi ullo modo extorquebit quafi benign tem? *Deus occultare faciem* dicitur, cum fubtrahit dios gratiae et favoris, et iram fuam monftrat, vid. fi XIII, 24., ubi eadem phrafi ufus Iobus, et Jef. LIX, וְעַל־גּוֹי וְעַל־אָדָם יָחַד *Et fuper gentem* aliquam totam *fuper hominem* unicum *pariter*, i. e. quod dictum de potentia, quod eo pacante nemo turbet, aut turbante n pacem reddat, ex aequo locum habet, et in totis ge bus, et in fingulis hominibus. Perinde illi eft m multitudo, et hominum univerfitas aut turba, ac homo f Quod affert ad amplificandum Dei potentiam, quae ab juftitia non feparatur, cf. not. fupra ad Vs. 17. Schu fius verbum יַרְשִׁיעַ *condemnandi,* יַשְׁקִט vero *infor agnofcendi* notione fumit, integrique verficuli fei ita exponit: ubi Deus, acutiffimus fimul ac jufti judex, aliquem tranquillet, et infontem agnofcit, r tunc poteft condemnare talem, quem Deus ipfe abfo itemque contra, fi Deus aliquem damnet, et ut noce privet lumine vultus fui, neminem tunc juftitiam, nocentiamque fibi jure vindicaturum, eamque evictu

Quod quidem ab Elihuo eum in finem commemorari putat, ut Iobum admoneat, ipsum in sua causa temere judicem agere, quum solius Dei sit, justum vel injustum aliquem pronunciare. Si ergo Deus ipsum absolveret, frustra fore omnes hominum condemnationes. At si Deus faciem suam ab ipso abscondere pergeret, atque ita eum condemnaret, frustra fore omnes illas contentiones pro justitia obtinenda. Verum si יַרְשִׁעַ *condemnandi* significatu h. l. sumendum Noster voluisset, ego putarem illum pro יַשְׁקִט usurpaturum fuisse יַצְדִּיק. Sensu plane diverso Berg in *Specim. Animadverss.* versioni teuton. Iobi ab H. A. Schultensio translati addit. p. 252. hunc Versum usque ad יְשׁוּרֶנּוּ (nam reliqua cum Versu proximo connectit) interpretatus est: *Illo se continente, quis plecteret malos? Illo vultum subtrahente, quis vindicem cerneret?* Pro יַשְׁקִט ex conjectura legit יִשְׁקֹט, quod eodem sensu vult capiendum, quo Ps. LXXXIII, 2. de Deo sese continente ab exaudiendis miseris plectendisque impiis. מִי יַרְשִׁעַ *Quis condemnabit?* i. e. quis plecteret. מִי יְשׁוּרֶנּוּ *Quis cerneret eum* nempe מַרְשִׁיעַ, *vindicem,* quosque malos bonorum tenuium oppressores *condemnantem punientemque?* In qua quidem interpretatione est, nescio quid, coacti, et communi usui phrasium h. l. adhibitarum repugnans. Alexandrinus hunc Versum sic reddidit: *Καὶ αὐτὸς ἡσυχίαν παρέξει, καὶ τίς καταδικάσεται; καὶ κρύψει πρόσωπον, καὶ τίς ὄψεται αὐτόν; καὶ κατὰ ἔθνους, καὶ κατὰ ἀνθρώπους ὁμοῦ;* Hieronymus: *Ipso enim concedente pacem, quis est, qui condemnet? ex quo absconderit vultum, quis est, qui contempletur eum, et super gentes, et super omnes homines?* Chaldaeus: וְהוּא יַשְׁדֵּיךְ וּמַן יְחַיֵּב וְיִסַלֵּק שְׁכִנְתָּא וּמַן יִסְכְּנֵהּ וּמַסְעַר חוֹבָא עַל עַמֵּהּ וְעַל בַּר נָשׁ כַּחֲדָא *Et ille quietem concedit,* et *quis condemnabit? et auferet majestatem suam, et quis contemplabitur eam? et visitaturus est scelus super populum, et super hominem simul.* Syrus: ܘܐܢ ܗܘ ܡܫܬܩ ܡܢܘ ܢܚܝܒܝܘܗܝ

ܘܐܢ

ܘܐܢ ܗܘ ܡܗܦܟ ܐܦܘܗܝ ܡܢܘ ܢܚܣ ܠܥܡܐ ܐܘ ܠܒܪܢܫܐ ܐܟܚܕܐ *Et ſi ille remittit* (peccata), *quis condemnet? et ſi ille vertit faciem ſuam, quis dimittat populum aut hominem pariter?*

30. Hic Verſus, ob conciſam dictionem difficilior, cum ſuperioribus, ubi hominis ſolius mentionem fecit, hoc ſenſu videtur connectendus, ut quia inter homines rex primo loco eſt, et hominum judicio difficilius videatur, regem de ſolio dejicere, quam privatum aliquem de ſuo gradu, nunc, ut Dei potentiam Elihu magis extollat et commendet, dicat de rege: מִמְּלֹךְ אָדָם חָנֵף *Ne regnet homo impius* (vid. de חָנֵף not. ad Pſ. XXXV, 16.): מ in מִמְּלֹךְ negationem infert, ut cum eodem verbo junctum 1 Sam. VIII, 7. XVI, 1. 2 Reg. XXIII, 33. (ex lectione marginali). Cf. not. ad Pſ. XLIX, 15. p. 1076. Itidem *negativum* ſ. privativum eſt מ in proxime ſequente מִמֹּקְשֵׁי עָם quod eſt pro מִהְיוֹת מֹקְשֵׁי עָם, *ut non ſit* (coll. ſimili מ Jerem. XLVIII, 2.) talis rex improbus *laquei populi*, i. e. ne ultra populus laqueis irretiatur, quibus eum conſtrictum rex tenebat, ſed ab ejus tyrannide liberetur: ſicut et paulo ante dixerat de punitione impiorum, ut audiret Deus clamorem tenuium ab illis oppreſſorum. Bene Mercerus ſenſum expoſuit: „Quid dico, ſuper populum totum, aut ſolum hominem Deum potentiam ſuam, quum vult, exercere? Etiam regibus, qui omnibus ſupereminent, manum injicit, ac efficit, ne impius rex ultra ſceptrum teneat, ut ejus laquei a populo, quem opprimebat, tollantur, et ab ejus tyrannide et jugo eximatur: in quo ſimul Dei juſtitia et potentia cernitur, quam utramque vindicare, inſtitutum eſt Elihu." מֹקְשִׁים h. l. *ſcandala, offendicula*, ut Exod. XXIII, 33. Deuter. VII, 16. et alias, ſignificare volunt, inter quos Schultens, qui ſenſum explicat: *ne regnent*, i. e. floreant ſecuri et a poenis immunes, *homines hypocritae*, ne ſint ſcandala et offendicula publica, ad quae omnium ſimul

fides

fides concutiatur, atque labascat, quasi Deus religionem et virtutem parum, aut nihil, curaret, resque humanas susque deque volvi sineret. Cf. Ps. LXXIII, et supra XXI, 6. 7. Pro מִמְּלֹךְ veteres omnes legerunt מַמְלִךְ, *regnare facit*, s. regem constituit. Alexandrinus: *βασιλεύων ἄνθρωπον ὑποκριτὴν ἀπὸ δυσκολίας λαοῦ.* Hieronymus: *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.* Chaldaeus: מְמַנֵּי מַלְכָּא בַּר נָשׁ דִּילְטוֹר מִטּוּל תַּקְלַיָּא דִּי בְּעַמָּא *Qui constituit regem hominem delatorem, propter offendicula, quae sunt in populo.* Syrus: ܕܠܐ ܐܡܠܟ ܐܢܫܐ ܥܘܠܐ ܘܡܟܫܠܢܐ ܠܥܡܐ *Qui non regnare facit hominem impium et peccatorem populo.* מַמְלִךְ placet quoque Schnurrero, qui hunc Versum cum superiore ita conjungit, ut, voce יַחַד accepta pro Futuro verbi חָדַד, coll. arab. حَدَّ, sequ. علي, *vehemens fuit, animo efferbuit contra aliquem*, sensus efficiatur hic: si vel genti universae, vel singulis civibus indignatus fuerit Deus, regem praeficit hominem impium, talem aliquem, qui corruptor populi est, atque pestis. „Neque hoc, (addit), alienum videri potest a serie orationis. Etenim quum Vs. 24. dictum sit, homines vi atque opibus praepollentes nonnumquam tolli a Deo, ob injurias aliis illatas, sponte in mentem venit cogitatio rei oppositae, permittere interdum divinam providentiam, ut in civitate, quae poenas Deo debeat, summas imperii obtineat ejusmodi aliquis, qui sua impietate turbatam reddat rempublicam, variisque calamitatibus afflictam.“ Berg l. c. nostrum Versum, una cum Versus superioris hemistichio posteriore sic vertit: *At in gentes ille hominesque animadvertit, quo minus tyrannidem exercere homo improbus, quo minus possint oppressores populi.* Vs. 29. pro יַחַד legit יָחֹד, Futurum verbi חָדַד, cui tribuit significationem Arabici حَدَّ, *cohibuit, judicio ex legis poena in aliquem animadvertit, castigavit*, et pro

מִמֹּקְשֵׁי

מַמְקְשֵׁי legit מִמֹּקְשֵׁי, mera ex conjectura, quae nec codice ullo, nec vetere interprete firmatur.

31. Magna est in iis, quae sequuntur, usque ad finem capitis ambiguitas, et ideo magna interpretationum varietas. Nos, more nostro, primo, quod omnium maxime probabile videtur, afferemus, deinde subjungemus expositiones quasdam alias, quae prae ceteris sunt veri similiores. Atque quod nostrum quidem Versum attinet, eum optime videtur Jarchius explicasse, qui, postquam הֶאָמַר pro לְהֵאָמֵר (Infinit. Niphal) positum observasset, totum Versum sic exponit: נכון וראוי מאת כל סובלי יסורים להאמר נשאתי ומקבל וסובל אני משפטיך ולא אחבול בעצמי *Par est, ab omnibus, qui castigationes sustinent, ad Deum dici: pertuli, i. e. accepi et sustinui judicia tua, nec amplius me corrumpam.* נָשָׂאתִי scil. חֲטָאַי s. עֲוֹנַי coll. Levit. XXIV, 15. Num. XIV, 34. Ezech. XVIII, 20., *poenas lui peccatis meis promeritas.* לֹא אֶחְבֹּל *Non corrumpam* scil. ultra vias meas et mores, non prave ac perdite agam, ut Nehem. I, 7. חֲבֹל חָבַלְנוּ לָךְ *corruptissime egimus contra te;* ut שִׁחֵת עַמְּךָ scil. דְּרָכָיו וּמַעֲשָׂיו, Exod. XXXII, 7., ubi Onkelos nostro usus verbo, tanquam synonymo, חַבִּילוּ עַמָּךְ vertit. Videtur Elihu Iobo rationem praescribere, qua ille erga Deum sese gerere debuerat, communem omnibus, qui affliguntur, ut haec ad superiora referantur, ubi dixerat Iobum de Dei judiciis conqueri. Non hoc, inquit, debueras facere, et ita in Deum insurgere; tanquam iniquum tibi, sed haec par erat ad eum a te dici, et a quovis afflicto: libens sane suscepi et amplector tua judicia, poenam mihi inflictam non detrecto, et quia ob peccata mea haec mihi accidisse intelligo, ultra non perdite agam, sed mores meos emendabo. — Aliis הֶאָמַר est Praeteritum Kal cum He interrogativo, ut de rege, quem e solio deturbatum dixerat superiori versiculo ad liberandum ab ejus laqueis populum, nunc subjungat: et merito quidem ille ita punitur, vel, unusquisque, impiorum, quos perdit Deus;

nam

nam ad Deum dixitne ista verba, quibus ab eo veniam impetrare posset: pertuli tuas afflictiones, et quum ob mea peccata eas immissas cognoscam, non ultra eadem committam. A. Schultens הֶאָמַר verti posse censet vel *num dicet,* impersonaliter, per interrogationem negantem τοῦ ה, ut Joel I, 2. Ezech. XVIII, 23., vel cum asseveratione: *ecce! sane dixit.* Verbum חָבַל autem h. l. *pignoratum esse,* coll. supra XXII, 6. XXIV, 3. 9. Proverb. XX, 16. et alias, notare putat. Versum integrum ita reddit: *Nam ad Deum sane dixit; accepi,* quod *non pignoratus eram. Pignorari poenam* valere existimat, *pignore capto,* i. e. crimine, injuria, noxa, *obligari ad poenam recipiendam,* veluti portionem debitam, ad quod explicandum affert Arabum formulam adagialem: كل امرئ بما كسب رهين *omnis vir in eo quod patrat pignoratus est,* i. e. ad poenam subeundam obstrictus est. Eundem sensum, sed clarius, expressit Schnurrerus: *Deo enim quis dicere ausus fuerit: poenam luo, quum tamen obligatus haud sim.* Activum אֶחְבֹּל tamen mutandum censet in passivum אֶחָבֵל. *Pignorandi* significatu nostrum אֶחְבֹּל inter Veteres Alexandrinus cepit, qui Versum sic transtulit: Ὅτι πρὸς τὸν ἰσχυρὸν ὁ λέγων, εἴληφα, οὐκ ἐνεχύρασα. Quod apud Nicetam quidam sic explicant: si nemini potentiori aliquis dicere audeat: injuste mea abstulisti, non pignoris loco, tanquam debita; qua audacia contra Deum tu haec dicere praesumis? Symmachus ex Versu sequenti verba אַתָּה הֹרֵנִי ad hunc Versum trahens, ita vertit: ὅτι πρὸς θεὸν ῥῆσιν ἀνέλαβον, οὐχ ἔξω ἀκωλύτως σὺ δικασάφησόν μοι. Hieronymus: *Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo.* Syrus: ܡܛܠ ܕܐܠܗܐ ܐܡܪ ܫܒܩܬ ܠܐ ܐܚܒܠ ܠܐ ܕܠܐ ܚܛܘ ܡܚܒܠܢܐ ܐܢܐ ܠܗܘܢ *Propterea quod Deus dixit; remisi* (poenam), *non corrumpam eos, qui non deliquerunt.*

32. Confessionis formulam, quam, ex nostra quidem sententia, praescribere Iobo exorsus erat Elihu superiori Versu, hoc prosequitur: בִּלְעֲדֵי אֶחֱזֶה *Praeter* illud quod (subaudito אֲשֶׁר) *video*, i. e. si quid est, ad quod non adverterim ex delictis meis, אַתָּה הֹרֵנִי, *tu*, Deus, *doce me!* Alii *Iobum* compellari putant, quasi diceret Elihu: en habes sententiam meam de ratione, qua Deus pios et impios gubernare solet: si quid vero sit, quod ego in hac re nondum viderim, aut in quo errasse me putes, id *tu* libere nunc *doceto me.* Cui interpretationi tamen repugnat, quod subjicitur: אִם־עָוֶל פָּעַלְתִּי לֹא אֹסִיף *si iniquitatem*, si quid perversi *feci, non addam*, quae verba vix potest ambigi esse confitentis et veniam deprecantis. Innuit Elihu, saepe hominem a se peccatum committi ignorare, igitur si peccata aperta non videat, propter quae sit punitus, debere rogare Deum, ut sibi ea patefaciat, quae se fugiunt, ob quae nunc ita affligatur, ut illa in posterum evitet. Quod quidem consilium casui Iobaeo optime esse accommodatum, nemo non intelligit.

33. הֲמֵעִמְּךָ *An vero ex te*, i. e. ex animi tui sententia ac mente, tuo consilio et arbitratu, יְשַׁלְּמֶנָּה *rependet illud?* bonum scilicet vel malum. Cum Deus alicui vel tibi poenam irrogat et mercedem rependit, num ea in re te in consilium adhibebit, ut ei modum praescribas, quo te affligat, et tibi mercedem rependat? Quae sequuntur, כִּי מָאַסְתָּ כִּי אַתָּה תִבְחַר וְלֹא־אָנִי, *quia tu aversatus es, quia tu eliges, nec ego*, verba Dei per mimesin esse, post Mercerum plures monuerunt, q. d. num tibi dari optionem postulas, ut modum quo affligi velis, definias? Quod absurdum est, proponit Iobo, et quod ex ejus sermonibus consequi innuit, nempe ut Deus petat ab unoquoque, quid sibi videtur, antequam quicquam agat, assignetve cuiquam suam partem et sortes distribuat. Conclusio est, Deum esse justissimum rerum omnium arbitrum, neque cuiquam esse obnoxium, aut ad nutum cujusquam partes assignare, sed pro liberrima atque justissima voluntate

luntate sua librare lances, atque ex aequo omnia dispensare, et suum unicuique tribuere. וּמַה־יָּדַעְתָּ דַבֵּר *Et quid nosti? loquere!* Verba sunt Elihui concludentis: vides, quam absurde facias, Iobe, ita Deo modum praefinire volens, homines affligendi. Quod si quid scias, quod adversum haec afferre possis, age, loquere! Ei potestatem loquendi facit, ut supra XXXIII, 5. indicans interim se certum de victoria. Nam ideo sic confidenter loquitur.

36. אָבִי plures post Hieronymum vertunt *Pater mi!* et Deum compellari volunt, quod tamen insolentius est, quum nonnisi bis in V. T. Jesaj. LXIII, 16. et LXIV, 7. Deo *patris* appellatio tribuatur. Nec ratio perspicitur, cur hoc nostro loco illa appellatione utatur Elihu. Alii אָבִי defective scriptum volunt pro אָבִיא, *adducam, afferam,* a verbo בּוֹא, in quo saepius aphaeresis literae א reperitur, veluti 1 Reg. XXI, 21. 29. Jerem. XIX, 15. XXXIX, 16. Mich. I, 15. Ita Schultens, qui verba אָבִי יִבָּחֵן אִיּוֹב עַד־נֶצַח ita vertit: *adduco, quo Iobus exploretur ad purum putum,* i. e. exactissime; haec in medium adfero, ut res Iobi discutiantur exactissime. Alii: adducam plura, donec se victum Iobus fateatur, עַד־נֶצַח *usque ad victoriam* vertentes. Sensus tamen multo commodior prodibit, si pro nomine habeamus a verbo אָבָה *voluit,* deducto, *voluntas, desiderium meum!* quod pro interjectione *utinam, o si!* usurpetur. Ita Chaldaeus: צְבִינָא דְּיִתְבְּחַר אִיּוֹב עַד עָלְמִין *cupio ut probetur Iobus usque in aeternum.* Aben-Esra quoque explicat: חֶפְצִי וּרְצוֹנִי שֶׁיִּבָּחֵן אִיּוֹב. Est exclamatio Elihui, qui Iobum detineri in probatione aequum censet, donec recta sentiat et loquatur. Idque עַל־תְּשֻׁבֹת בְּאַנְשֵׁי אָוֶן *propter responsiones* quas fecit, ob sermones quos habet (ut supra XXI, 33.) *cum viris iniquitatis,* i. e. pares iniquorum et impiorum hominum sermonibus, quum de Dei judiciis queritur improborum more; ut supra Vs. 8. dixerat, eum talibus dictis se associare impiis.

37. כִּי יֹסִיף עַל־חַטָּאתוֹ פֶשַׁע *Nam addit ad peccatum suum praevaricationem*, antea leve peccatum erat, ob quod affligebatur, sed nunc, ex quo coepit affligi, peccatum illud auxit scelere, dum velut in Deum insurgens de ejus justitia conquestus est. Elihu a ceteris Iobi adversariis in hoc differt, quod illi ob graviora scelera Jobum putarent et contenderent ita atrociter cruciari, Elihu non nisi ob leviora peccata, quae ipse ignoraret, unde ei hoc dabat consilii (Vs. 32.), Deum ut oraret, ut illa sibi aperiret. Verum istis levioribus peccatis censet accessisse gravissimum delictum, quod in Deum esset contumeliosus. פֶשַׁע *Delictum*, est, quod de industria committitur, חַטָּאָה, *peccatum*, etsi generale est, proprie tamen significat per imprudentiam et errorem admissum, *lapsum*, cf. not. ad Ps. I, 1. — בֵּינֵינוּ יִסְפּוֹק *Inter nos complodit*, scil. כַּפָּיו, scil. in signum victoriae; manibus inter nos plaudit velut jam certus de victoria, quasi jam causam suam evicerit, se plane insontem et nihil commeritum plecti. Alii verbum סָפַק h. l. intelligunt de *strepitu verborum* et vanis jactationibus, quas in Deum profuderit, a significatione *sufficientiae* et *abundantiae*, quam verbum illud ex usu Chaldaico habet, cf. not. supra ad XX, 22. Ita Jarchius h. l. notat יִסְפּוֹק habere notionem רוב דברים והרמת קול *multitudinis verborum et magniloquentiae*. Quod ipsum tamen exprimitur verbis hujus Versus postremis: וְיִרֶב אֲמָרָיו לָאֵל *et multiplicat sermones suos in Deum*, multa garrit in Deum injuriosa.

ELIHU.

E L I H U.

Cap. XXXV.

ARGUMENTUM.

Tertia oratio Elihui brevior, quae hoc Capite absolvitur. Reprehendit quaedam Iobi dicta, quae jam in superioribus proposuerat, ac notanter quod dixisset, nihil suam sibi prodesse innocentiam quo minus affligatur. Ostendit igitur, Dei non interesse, homines virtuti studerent, nec ne, sed hominum ipsorum. Nihil Deum ex virtutis studio hominum lucri percipere, multo minus damni quicquam ei ex peccatis enasci, Deum immensum, summum et maximum, ab imbecilli homine juvari non posse. Igitur, quum nihilominus Deus res humanas curet, id merae ejus clementiae tribuendum esse. Si vero oppressis et auxilium implorantibus non statim succurrat, illum propterea non esse injustitiae accusandum, sed causam esse in hominibus, quod non animo pio gratoque propter divina beneficia sese ad Deum converterent. Vanos ergo ac temerarios esse Iobi questus.

XXXV, Deinde disserere pergens Elihu, 1.
Hoccine aequum esse arbitraris, inquit, 2.
Quod dixisti te justiorem causam habere
quam Deum?

3. Quod

3. Quod dicas: quid mihi prodeſt?
Plusne utilitatis capiam, quam ſi peccal
4. Ad quae ego tibi reſpondebo,
Et tuis amicis una tecum.
5. Suspice coelum, et intuere
Ac adſpice nubes, quam ſint te ſublimi
6. Si delinquas, quid illi officies?
Si multa pecces, quid ei facies?
7. Si juſtus ſis, quid dabis illi?
Aut quid ex manu tua accipiet?
8. Homini tui ſimili improbitas tua noce
Et ex homine nato tua juſtitia prodeſt
9. Clamant prae multa violentia oppreſſi,
Vociferantur de potentum injuriis.
10. Nemo autem dicit: „ubi eſt Deus? (
tor meus,
Qui noctu cantare dat;
11. Qui nos brutis doctiores,
Et avibus coeleſtibus ſapientiores crea
12. Eos non exaudit,
Ubi de malorum ſuperbia clamant.
13. Verum vanos clamores Deus non audi
Nec Omnipotens eos reſpicit.
14. Quanto minus, quum tu eum non viſu
dicis.
Judicium coram eo conſtitutum eſt; exſp
modo!

At nunc quum parum animadvertat ira ejus, 15.
Ignoretque peccatorum multitudinem;
Iobus temere aperit os ſuum, 16.
Et inſipienter multa verba facit.

NOTAE
in
Cap. XXXV.

2. הֲזֹאת חָשַׁבְתָּ לְמִשְׁפָּט *Num hoc computaſti in judicium*, pro jure, et recte ac juſte dicto, q. d. an hoc vere a te et juſtum dictum fuiſſe cogitas? אָמַרְתָּ צִדְקִי מֵאֵל In eo quod *dixiſti, juſtitia mea* eſt *prae Deo*, i. e. major quam Dei, juſtior ſum Deo. Cf. not. ad XXXII, 2. XXXIV, 5.

3. כִּי־תֹאמַר *Quia dicis*, nam quod ſequitur ad juſtitiam cauſae ſuae defendendam afferebat, juxta id quod dicit Elihu. מַה־יִּסְכָּן־לָךְ *Quid prodeſt tibi*, ſcilicet תֹּם דְּרָכֶיךָ, *integritas viarum tuarum*, ſ. (ex Verſu 2.) צִדְקָתְךָ, *juſta tua cauſa?* quum perinde affligi te dicas, ac ſi impius eſſes? Dicendum erat per mimeſin: *quid prodeſt mihi?* ſed ita paſſim hebraice orationis forma commutatur, ut et mox מָה אֹעִיל מֵחַטָּאתִי, quae verba bene Jarchi explicat: מָה אֹעִיל בְּצִדְקָתִי יוֹתֵר מֵחַטָּאתִי, *quid proficiam juſtitia mea magis quam meo peccato?* Reſpicit illud, quod Iobus ſupra X, 15. dixerat: *Si impius ſim, hei mihi! ſin juſtus, ne tum quidem caput attollam;* utrinque mecum male agitur. Cf. et XXXIV, 9.

4. אֲנִי אֲשִׁיבְךָ מִלִּין וְאֶת־רֵעֶיךָ עִמָּךְ *Ego reſpondebo tibi verba*, adferam adverſus te rationes, quibus confuteris, *et ſociis tuis tecum*, quia illi ſcilicet non efficacibus adverſum te uſi ſunt argumentis, et velut victi turpiter obmutuerunt; ubi maxime Iobus erat redarguendus. Et ſane Eliphaſus de hac re coeperat dicere XXII, 2. ſeqq.

ſed mox ibi affectu praepeditus, ab illo argument ctando ad falſas criminationes et obtrectationes in accumulandas ſe abripi paſſus erat. Et poſtea Iobus de Cap. XXIII. et XXIV. de proſperitate impiorum norum afflictionibus objecerat, ad quod ſocii nihil r derant. Plenius ergo hoc loco Elihu hanc rem t et Iobi objectionem diluit. אֲשִׁיבְךָ pro אָשִׁיב לְךָ, *reſpondendi* Hebraice cum duplici accuſativo conſ tur, vid. Num. XXII, 8. Geneſ. XXXVII, 14.

5. A ſenſu incipit Iobum redarguere. שָׁמַיִם וּרְאֵה וְשׁוּר שְׁחָקִים גָּבְהוּ מִמֶּךָּ, *Intuere coelos et vid adſpice nubes, quae ſunt te altiores,* quo vix poſſi pertingere; at Deus longe etiam altior eſt, quid er virtute ei conferes, vel ſcelere efficies?

8. Hunc Verſum bene expoſuit Jarchi: אֲשֶׁר כָּמוֹךָ יוּכַל וְיוֹעִיל רִשְׁעֲךָ וְצִדְקָתְךָ *Viro qui eſt ſicut t* ſimili, *vel nocet vel prodeſt tua aut improbitas, a tas,* cuique ſua prodeſt pietas, aut nocet impr Quum igitur nihil Deo vel noſtra recte facta con vel male acta incommodent, non eſt, dicit Elihu quod ita tuam juſtitiam praedices, quaſi quicquam conferat, ut propterea remunerationem ab illo ju ſpectare poſſis. Quod enim noſtram probitatem et acta Deus curet et remuneretur, id ex ejus cle procedit, et ejus gratuitae bonitati eſt acceptum dum, ſicut et quum peccata punit, non ideo punit, illis ipſe incommodetur, ut homines de inimicis ſeſ dicare ſolent, ſed ideo punit, quia ſuis ſceleribu mines nocent aliis, ut ſequitur, nec ferre poteſt d nues ab impiis opprimi, modo et illi animo pio e miſſo ſeſe ad ipſum convertant, ab ejusque p auxilium exſpectent.

9. מֵרֹב *Prae multitudine* ſcil. הֶחָמָס, *oppre et violentiae,* ſ. הָעֹשֶׁק, quod facile eſt ſubaudiri quenti עֲשׁוּקִים יַזְעִיקוּ, *oppreſſi vociferantur,* verbum i ſitive capiendum, ut 2 Sam. XX, 4. 5. Zachar. VI, 8.,

et sequens יְשַׁוֵּעוּ *clamant* scil. oppressi מִזְּרוֹעַ רַבִּים *prae brachio*, i. e. violentia et tyrannide (ut supra XXII, 8. infra XXXVIII, 15. Ps. XXXVII, 17.) *magnatum* (cf. not. ad XXXII, 9.), potentum. Pauperes et egeni clamant prae violentia et oppressione improborum potentum. Hoc tibi do, dicit Elihu Iobo, qui hoc supra XXIV, 12. objecerat. Sed quid in causa est, quo minus clamantes a Deo exaudiantur? an vero statim injustitiae accusandus est Deus, quod eos non exaudiat? Minime vero, absit. Sed causa in ipsis oppressis est, ut sequitur.

10. וְלֹא־אָמַר אַיֵּה אֱלוֹהַּ עֹשָׂי *Nec dicit* scil. ullus eorum, qui opprimuntur, *ubi est Deus, conditor meus?* Non convertunt se animo pio et submisso ad Deum, ab eo, utpote conditore suo et benefactore, auxilium petituri. De Deo non cogitant, providentiam ejus non suspiciunt; hinc fit, ut vicissim res adversas experti clamitent, Deus non respondeat. עֹשָׂי pro singulari עוֹשִׂי, nomen plurale cum singulari אֱלוֹהַּ, quae numeri varietas, honoris causa, ubi de Deo sermo est, saepe committitur, vel in verbo, vel in adjectivo adjuncto, ut Jos. XXIV, 19. אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים הוּא, quod dici etiam potuit, אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא. Itidem in nomine domini humani fieri solet in lingua hebraea, ut Jes. XIX, 14. אֲדֹנִים קָשֶׁה *dominus durus.* — נֹתֵן זְמִרוֹת בַּלָּיְלָה *Qui dat cantica noctu,* noctem calamitatum et afflictionum intellige, ut lux e diverso felicitatem indicat; q. d. qui rebus tristibus lucem afferens, et laetitiam invehens, canendi ausam praebet, et sui celebrandi.

11. מַלְּפֵנוּ מִבַּהֲמוֹת אָרֶץ וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם יְחַכְּמֵנוּ *Qui docet nos prae bestiis terrae, prae avibus coelorum nos sapientes reddit,* qui efficit, ut doctrina, mente et sapientia bestiis et avibus praecellamus. Haec tanta beneficia quum oppressi non considerent, et in memoriam revocent, ingratitudine Dei summam in se clementiam obliterantes, quid miraris, si eos Deus libidini ac tyrannidi potentum permittit? Quia, si Deum, ut par est,

agnoſcerent, ſubveniret illis utique Deus, nec eo primi ſineret. Non eſt ergo, quod hoc nobis ob Iobe, quaſi ea in re injuſtus ſit Deus. Vides ſane, ejus injuſtitiae non eſſe adſcribendum, ſed hominu gratitudini. מַלְּפֵנוּ dictum pro מֵאַלְּפֵנוּ, eliſo א, הַסּוּרִים Cohel. IV, 14. — Alii hosce tres verſicul intelligunt, ut, quia hominis probitatem nihil Deo ferre, nec improbitatem nocere dixerat, nunc c ſubjungat, cur ergo Deus peccata hominum puniat, ea ipſi nihil noceant. Ratio autem eſt, quia miſ ſuarum creaturarum, diutius ferre non poteſt ten potentibus opprimi, ideo clamorem audit tenuium ctorum, et oppreſſores ipſos punit, quorum nullı beneficia agnoſcens dicit apud ſe: *ubi eſt Deus, c tor meus*, qui ut me, ſic eos, quos opprimo, co ut ſupra XXXI, 15. Iobus dixerat de ſervo, *qui fec fecit et illum*, et eadem conditione creatus eſt ut noſtrum homo. Utraque interpretatio locum habere Nam neutri exaudiuntur, quia non ex animo ad redeunt ejus beneficia agnoſcentes. Sed videtur dilutio eſſe objectionis a Iobo factae, de oppreſſis non exaudiuntur, quod eorum ingratitudini et ſocc non injuſtitiae Dei tribuendum fuerit.

12. שָׁם יִצְעֲקוּ וְלֹא יַעֲנֶה מִפְּנֵי גְּאוֹן רָעִים *Ibi* erg quit, *clamabunt*, ſ. clamant, *nec exaudiet* eos ſcil. *propter elationem malorum*, i. e. improborum hom hoc poſterius jungendum cum יִצְעֲקוּ. Clamabunt p faſtum, ſ. prae faſtu improborum, a quibus opprim nec exaudientur, ob cauſam jam dictam, quod nc deant animo pio et ſubmiſſo ad Deum. שָׁם *Ibi*, ε licet loco, in quo affliguntur, i. e. *tunc*, ut Pſ. X Cohel. III, 17. Sunt, qui לֹא יַעֲנֶה מִפְּנֵי גְּאוֹן pro cc ctione praegnante habeant, *non exaudit* eos ita, beret *a ſuperbia malorum*.

13. אַךְ *Verum*, ſ. *ſane*, *profecto*, ut Geneſ. XX XXIX, 14. שָׁוְא *Vanitatem*, i. e. vanas preces, cla

illum pietate vacuum. וְשַׁדַּי לֹא יְשׁוּרֶנָּה *Et Omnipotens non videbit illam* ſcil. דִּבְרַת הַשָּׁוְא *orationem vanitatis,* i. e. vanam. Alii ſuffixum femininum neutraliter accipiunt: *illud,* quod opprimuntur, non intuetur, non curat, Deus; velut connivet ad eorum oppreſſionem, quod ingrati ſunt.

14. אַף כִּי־תֹאמַר לֹא תְשׁוּרֶנּוּ *Quanto minus* ſcil. tu exaudieris *qui dicis te non videre eum.* Reſpicit illud, quod Iobus ſupra XXIII, 8. dixerat, Deum, etſi eum ubivis gentium quaerat, nusquam occurrere ſibi, aut inveniri a ſe. אַף כִּי *Quanto minus,* ut ſupra IX, 14. XXV, 6. 1 Reg. VIII, 27. Alii: *etiam quum,* ut Ezech. XIV, 21. Nehem. IX, 18. Hi prius hemiſtichium cum poſteriore conjungunt hoc ſenſu: etiamſi dicas te eum non videre, tamen *judicium eſt coram eo,* i. e. quantumvis queraris, eum tibi non apparere, non eſt tamen dubium, quin apud eum ſit judicium et aequitas, ſ. quin cauſa tua ei ſit cognita, et judicium apud eum ſit inſtructum, וּתְחוֹלֵל לוֹ *modo exſpecta eum,* i. e. in eum ſpera, et ei tua committe, ut idem verbum Pſ. XXXVII, 7. uſurpatur.

15. Hunc Verſum optime explicavit Jarchi: דע לך כי אין היא פקדת אפו זאת עליך אינו חלום לפי רוב עוונותיך ולא ידע בפש מאד כרוב חטאך כהנהג הבורא כאילו לא ידעם *Scias, mala quae tibi incumbunt, non eſſe poenam ex ira ejus tibi inflictam, nequaquam illa reſpondet multitudini peccatorum tuorum; neque novit multitudinem* ſcil. *peccatorum, ita ſeſe gerit creator, ac ſi illa ignoraret.* Quod te iratus punivit, paene nihil eſt; exigua eſt ejus ira, qua te afflixit, ſi ratio habeatur peccatorum tuorum, quibus longe graviora eras commeritus. Lenius te punivit, quaſi non noſſet multitudinem tuorum peccatorum. אַיִן *Nihilum* cum praeterito aut futuro non jungitur, ideo ante פָּקַד hic ſubaudiendum אֲשֶׁר, *nihil eſt, quod viſitavit,* animadvertit, punivit, *ira ejus.* Nomini פַּשׁ Hebraei notionem *multitudinis* tribuunt, a verbo פוּשׁ *multiplicari,* Malach. III, 20. Jerem. L, 11., quaſi idem

idem ſignificet quod פָּשְׂתָה, *dimanavit*, Levit. XIII, 5. Verum illis duobus locis potius *laſciviendi*, *turgeſcendi* notio apta, coll. arab. فاش, *gloriatus eſt*, *ſuperbivit*. Noſtrum פַּשׁ autem videtur vox magis Aramaea, quam Hebraea eſſe, nam פּוּשׁ in verſionibus Chaldaicis ſaepe pro talibus verbis hebraicis poſitum eſt, quae *creſcere*, *augeſcere*, *multiplicare* deſignant. Vid. Buxtorfii *Lexic. Chald. Talmud.* p. 1708. Scribitur פַּשׁ cum Patach, pro פָּשׁ cum Camez, ut et alia nomina a verbis media quieſcentibus, veluti צַר, *anguſtus*, פַּח, *laquens*, חַח, *hamus*, רַע, *malum*. Verbum יָדַע h. l. cum ב conſtructum, ut 1 Sam. XXII, 15. Jerem. XXXVIII, 24. Geneſ. XIX, 33. 55. Sunt, qui coll. arab. فاش noſtra verba vertant: *non agnoſcit*, curat, *arrogantiam*, ſ. ſuperbiam *valde*. Alexandrinus et Hieronymus pro בַּפַּשׁ videntur פֶּשַׁע legiſſe. Hic enim hunc Verſum ſic vertit: *Nunc enim non infert furorem ſuum, nec ulciſcitur ſcelus valde.* Ille vero: Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐπισκεπτόμενος ὀργὴν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔγνω παράπτωμά τι σφόδρα.

15. הֶבֶל bene Hieronymus *fruſtra* vertit; incaſſum, vane, ut ſupra IX, 21. — יִפְצֶה־פִּיהוּ *Aperit os ſuum* (Jud. XI, 35. Jeſ. X, 14.), quiritando et disputando adverſus juſtitiam Numinis. בִּבְלִי־דַעַת (pro מִבְּלִי) *ſine ſcientia*, imperite, XXXIV, 35. XXXVIII, 2. — יַכְבִּר מִלִּין *Multiplicat*, multa effudit *verba* ſcil. contra Deum. Verbum כָּבַר utramque quantitatem notat; poteſt igitur vel de *multitudine* intelligi, ut infra XXXVI, 31. vel de *elatione*, ut ſupra VIII, 2., ut ſenſus ſit: *grandia et ſuperba facit*, quae ipſa et arabici verbi كبر ſignificatio eſt.

ELIHU.

E L I H U.

Cap. XXXVI. XXXVII.

A R G U M E N T U M.

Pergit Elihu in vindicanda Dei iuftitia, quae cum fumma potentia conjuncta eft. Primum monet, ineffe Deo vim infinitae potentiae, fimulque robur mentis excellfiffimae, ab omni humanorum affectuum labe fecretae, omnesque fapientiae, bonitatis, aequitatis numeros explentis. Deinde exponit, qua fe ratione gerat erga hominum genus. Afflictos docet non finere perpetuo lugere, fed pios, utpote difciplinae capaces, poftquam divinis caftigationibus emendati fuerint, nec opinantes e calamitate eripere; contra, qui inobedientes fint, et in peccato obdurentur, infeliciter, ferius, ocyus, violenta et immatura morte abfumi. Similiter cum Iobo Deum acturum docet: ipfum etiam in priftinum ftatum felicem reftitutum iri, modo fe per hasce caftigationes erudire patiatur, nec divinis monitis in rebus adverfis immorigerum fe praeftet. His amiciffimas et faluberrimas addit hortationes. Caveret, ne, fi iniquitatem et nequitiam conftantiae et probitati praeferret, ipfe fe futura fortuna privaret. A contumacia, impatientia et contentione cum Deo Iobum vocat ad confiderationem majeftatis illius immenfae, quae coelum, terras, maria, nutu temperat, et in omnibus fuis operibus cum admirabilem, tum verendum fefe exhibet. Multus eft in laudibus et defcriptionibus operum divinorum,

rum, quae in rerum natura cerni possunt, inde a Vs. 23. Cap. XXXVI. et toto Capite XXXVII. Qui quidem totus locus magnificentia et sublimitate superiora omnia antecellit.

XXXVI, 1. Tum orationem continuans Elihu,
2. Sustine me paullisper, inquit, dum tibi edissero,
Habeo enim adhuc pro Deo dicenda.
3. Eminus petam meam sententiam,
Et justitiam conditori meo tribuam.
4. Nam profecto non falsa est oratio mea,
Sincerum monitorem habes. —
5. Utique Deus potens est, sed neminem repudiat;
Potens est et magnanimus.
6. Non florere sinit impios,
Sed inopibus jus concedit.
7. Non subtrahit probis oculos suos,
Imo cum regibus in duraturo solio collocat evehitque,
8. Quod si vincti catenis,
Implicitique funibus calamitosis fuerint;
9. Indicium eis facit operum ipsorum,
Et peccatorum, quae invaluerint;
10. Eisque aurem vellit, ut se corrigant,
Atque ab improbitate recedant, admonet.
11. Si obediunt ac obsequuntur,
Transigunt dies suos feliciter, annosque suos suaviter.

Sin minus obediunt, enſe pereunt, 12.
Et imprudentes intereunt.
At profani iram accumulant, 13.
Nec clamant quando vinciuntur.
Vita defunguntur in juventa, 14.
Et moriuntur inter effoeminatos.
Inopes vero liberat in miſeria, 15.
Et eis in calamitate aurem vellit.
Te quoque ex anguſtia eripiet in latum ſpatium, 16.
Cui nullum ſuberit periculum,
Menſamque habebis quietam et adipe plenam.
At ſi impleas judicium impii, 17.
Tum cauſa et judicium cohaerebunt.
Nam eſt tibi ira timenda: 18.
Ne te illa in exitium propellat,
Quod nec multo pretio declines.
Opesne tuas aeſtimabit? 19.
Profecto nec aurum, nec quicquid viribus polles.
Noli anhelare noctem, 20.
Qua e veſtigio tolluntur populi.
Cave ne te convertas ad nequitiam, 21.
Quod eam afflictioni praeoptaſti. —
En! Deus excelſus ſua potentia eſt. 22.
Quis dominus ei par?
Quis viam ſuam ei praeſcribat? 23.
Aut eum inique egiſſe dicat?
Memento ut ejus opera extollas, 24.
Quae homines ſuſpiciunt:
25.

25. Quae omnes homines intuentur,
Quae mortales procul ſpectant.
26. En! excelſus eſt Deus,
Quem nos non aſſequimur;
Qui annis eſt infinitus.
27. Quum aquae guttas ſubtrahit,
In pluviam ſe effundunt pro vaporis ſui copia,
28. Unde ſtillant nubes,
Defluunt in homines multos,
29. Jam vero quis nubium distenſiones comprehendat,
Sui tentorii fragores?
30. Expandit circum ſe lucem,
Tegitque profundum maris.
31. Per illa autem et populos judicat,
Et victum copioſe largitur.
32. Veſtit fulgure manus,
Amandatque in illum quem feriri vult locum.
33. Annunciat tempeſtatem ejus fragor,
Praeſagitque pecus vel aſcenſuram.

XXXVII. 1. Ad hoc trepidat cor meum,
Suoque loco movetur.
2. Audite ejus horribilem ſonum,
Et prodeuntem ex ejus ore fragorem!
3. Quem ſub toto jaculatur coelo,
Colluſtrante ejus luce tractus terrae.
4. Poſt lucem ſtrepit ſonitus,
Dum ille ſuperba ſua voce intonat,
Nec cetera differt audita ſua voce.

5. In-

Intonat Deus ſua voce mirifice, 5.
Majora facit, quam ut ea perſpicere poſſimus.
Nivem jubet in terram decidere, 6.
Imbremque et pluviam ſeſe effundere ſua
potentia.
Manus cunctorum hominum obſignat, 7.
Ut operarii ejus ad ipſum attendant.
Subeuntque latibula ferae, 8.
Et in luſtris ſuis degunt.
Ab auſtro venit tempeſtas, 9.
Et ab aquilone frigus.
Ad Dei flatum exiſtit glacies, 10.
Latus aequor conſtringitur.
Rurſus nubes dispellit ſplendor, 11.
Nubilationem diſſipat lumen ejus.
Ipſe ſua ſolertia illas circumagit, 12.
Ut perficiant quicquid eis imperavit in orbem terrarum;
Sive ad flagellum illas, ſive propter terram 13.
ſuam,
Sive in benignitatem obvenire jubeat.
Hoc auſculta Iobe, ſta, 14.
Et Dei contemplare miracula. —
Noſtine, quando ad illa animum appellit 15.
Deus?
Et nubis ſuae lucem ſplendere jubet?
Noſtine nubium librationes, 16.
Miracula perfectae ſcientiae?
Aut quo pacto tua veſtimenta caleant, 17.
Illo terras ab auſtro quietas reddente?
18.

18. An, ſicut ille, nubes expandere potes,
Ut firmae ſint, quemadmodum ſpeculum ſuſi metalli?
19. Doce nos, quid ei dicturi ſimus;
Nos quidem nihil afferre poſſumus propter caliginem.
20. Num, ſi loquar, illi exponetur?
Aut ſabitur homo? — Sane abſorberetur.
21. Quum ne fulgentem quidem lucem adſpicere poſſint homines,
Quae eſt in aethere, cum eum praeteriens ventus expurgavit,
22. Veniente ab aquilone aureo ſplendore. —
Dei terribilis eſt majeſtas!
23. Omnipotentem comprehendere non poſſumus,
Qui inſignis eſt potentia et juſtitia, ac multa aequitate;
Nec ille mortali reſpondebit.
24. Quare metuant eum homines,
Quem nullus vel animo ſagaciſſimorum videt.

NOTAE
in
Cap. XXXVI.

1. Hebraei notant, tres habuiſſe orationes Elihuum ex adverſo trium, quas quisque ſociorum habuerat, praeter ultimum, Zopharum; vel ex adverſo trium, quas Iobus habuerat, ad quas ſocii nihil reſponderant, nempe Cap. XXIV., item XXVII. et XXVIII., et poſtremo XXIX, XXX,

XXX, et XXXI. Nam iis, quae illic dixerat, nihil refponderant focii (Bildadus enim Cap. XXV. nihil attulit, quod adverfus dicta Iobi faceret). Nunc autem Elihuum hanc quartam orationem ex abundanti adjeciffe; ideo illi infcriptum effe: וַיֹּסֶף אֱלִיהוּא וַיֹּאמַר *adjecit Elihu dixitque,* ut innueretur, fatis praecedentibus tribus fermonibus Iobum redarguitum fuiffe, et Dei juftitiam oftenfam, fed ex abundanti quae fequuntur adjeciffe Elihuum, velut ad pleniorem fuae fententiae confirmationem.

2. Recte obfervat Jarchi, prius hujus Verfus hemiftichium, כַּתַּר־לִי זְעֵיר וַאֲחַוֶּךָּ, mere Aramaicum effe, quod hebraice potius ita fonaret: הוֹחֶל־לִי מְעַט וַאֲגִידֶךָּ, *exfpecta me paululum, et indicabo tibi,* fcil. רֵעִי, *fententiam meam,* vel, quod reliquum eft, quo te plane convincam, Deum juftiffimum effe, et te culpandum quam maxime, quod de eo queri aufus fueris. Verbum כָּתַר ceteris, quibus occurrit V. T. locis *circumdandi* notionem obtinet, hic vero ex ufu Chaldaico et Syriaco *exfpectavit* denotat, quo fignificatu in Chaldaica paraphrafi Jefaj. XLII, 4. pro hebraeo יִחֵל ufurpatur. Bene Hieronymus vertit: *fuftine me paululum.* כִּי־עוֹד לֶאֱלוֹהַּ מִלִּים *Nam adhuc Deo* funt *fermones,* i. e. mihi, qui Dei cauffam defendo et juftitiam affero; habet novas infuper pro fe rationes Deus, quibus fe tueatur. Hieronymus: *adhuc enim habeo, quod pro Deo loquar.*

3. אֶשָּׂא דֵעִי לְמֵרָחוֹק *Affumam fententiam meam e longinquo,* eminus, i. e. altius repetam, quae fum dicturus, rationes meas altius petam, non ex obviis tantum, fed ex operibus Dei admirandis et fublimibus. וּלְפֹעֲלִי אֶתֵּן־צֶדֶק *Et factori meo dabo,* tribuam, afferam, *juftitiam fuam.* Attentos reddit, quod de rebus magnis et longius petitis fe dicturum pollicetur; benevolentiam fibi conciliat ex eo, quod conditori fuo juftitiam allaturum inquit. Aequum, inquit, eft, ut ei, qui me condidit, fuam illibatam fervem juftitiam et aequitatem.

4. כִּי־אָמְנָם לֹא־שֶׁקֶר מִלָּי *Quia profecto non* *tas*, falsi sunt vel erunt *sermones mei.* A studio tatis attentionem et simul benevolentiam captat, nihil falsi dicturus sit. תְּמִים דֵּעוֹת עִמָּךְ *Integer sent* est *tecum.* Hoc de se dicit Elihu per tertiam pers de se loquens modestiae causa. Habes, inquit, hom tecum agentem recte judicantem, et pure et sincere tientem, qui nihil sit adulteraturus, aut in alienum sum depravaturus.

5. Hactenus exordium et praefatio. Sequitur menti tractatio. Primum Dei justitiam ex ejus pot ostendit, qua quum maxime valeat, justos et pau qui opprimuntur, non aversetur, etsi aliquando eo fligi sinat, et ex eo, quod impios puniat, bonos a tueatur, et iis suum jus reddat et servet; in quo justitia consistit. Prius hemistichium Hieronymus v *Deus potentes non abjicit.* כַּבִּיר accusandi casu c et pro וְלֹא legit לֹא, quod ipsum, de Rossi teste, h num in pluribus codicibus reperitur. Ita sententia f causa, quare Deus potentes puniat, est, non quod tentes sint, sed quod sint improbi, et alios oppri abutentes sua potentia. Sed praestat, quod in longe risque codd. exstat, וְלֹא, retinere, ut sit כַּבִּיר n nativus, hoc sensu: *en! Deus* est *potens*, absolute licet, potentissimus est, וְלֹא יִמְאָס *nec reprobat* scil *integrum, probum;* coll. Cap. VIII, 20. ול לֹא יִמְאַס־תָּם sive עָנִי, *afflictum*, quod Jarchi subaudit. כֹּחַ לֵב *Potens*, inquam, *robore cordis*, valens animi for dine ac praestantia. *Cor* sunt, qui ad intelligentia sapientiam referant, quod omnia norit, nec ignoret ctiones justorum et oppressiones, quas improbi faci Sed utroque referri potest *cordis* nomen, et ad int gentiam seu cognitionem, et ad animi fortitudine praestantiam, q. d. est magni animi ad vindicandum jurias suis factas et suos defendendos. Ideo subjicit:

6.

6. לֹא־יְחַיֶּה רָשָׁע Propterea *non vivificat*, i. e. conſervat, gratia ac favore ſuo proſequitur, *impium*, וּמִשְׁפַּט עֲנִיִּים יִתֵּן *Et judicium*, jus, *pauperum*, afflictorum, *dat*, reddit illis jus ſuum, eos defendit et aſſerit ex illorum manu.

7. לֹא־יִגְרַע מִצַּדִּיק עֵינָיו *Non ſubtrahit*, deflectit, *a juſto oculos ſuos*, etſi affligatur interim, non tamen deſinit ejus curam aſſiduam agere, ut Pſ. XXXIII, 18. dicitur: *oculi Domini* directi ſunt *in timentes eum*. Meminerimus autem, Elihuum hic in eo totum eſſe, ut tollat offendiculum illud: quod pios interdum affligi videmus, ne ea in re injuſtum putemus Deum, ut Iobus de ſe queri videbatur, quaſi praeter meritum, quum ſibi bene conſcius eſſet, affligeretur. Ac ubique ad eum conſolandum, ſi ſibi bene conſcius erat, ut ipſe dicebat de ſe, ſpectat Elihu. Singularis צַדִּיק collective uſurpatur, unde in poſteriore hemiſtichio *ſuffixum* et *verbum plurale* ſequitur. Verba וְאֶת־מְלָכִים לַכִּסֵּא וַיֹּשִׁיבֵם Jarchius bene explicat, עַד־אֲשֶׁר עִם מְלָכִים לַכִּסֵּא יֹשִׁיבֵם *donec cum regibus in ſolium collocat eos* (ו ante יֹשִׁיבֵם abundat, אֵת vero *cum* notat, coll. eadem ſententia 1 Sam. II, 8. et Pſ. CXIII, 7.), לָנֶצַח *in perpetuum*, ſ. *conſtanter*, in ſolium perenne ſtaturum, וַיִּגְבָּהוּ, *et attolluntur*, in ſupremum rerum faſtigium et dignitatem evehentur. Significat pios ſemper a Deo magni fieri et evehi, eſſe ei in ſummo pretio et honore.

8. 9. וְאִם־אֲסוּרִים בַּזִּקִּים *Quod ſi vincti* ſint ſcil. צַדִּיקִים (ex Verſu ſuperiori ſubaudiendi) *in compedibus* ſ. catenis, יִלָּכְדוּן בְּחַבְלֵי־עֹנִי *capti* ſ. conſtricti *fuerint in funibus humilitatis, calamitatis*. Sequitur apodoſis Vs. 9. וַיַּגֵּד לָהֶם פָּעֳלָם *Tunc indicat illis* Deus *opus ipſorum*, eos de vita ſua admonet, וּפִשְׁעֵיהֶם כִּי יִתְגַּבָּרוּ *et peccata eorum* ipſis annunciat *quod invaluerint;* quia coeperant nonnullis peccatis ſeſe addicere, per afflictiones eos de illis admonet Deus. Bene Jarchi haec explicat: ואם הראה צדיקים שיהיו אסורים בזיקים של יסורין וחלאים או ילכדו

ילכדו בחבלי עוני אינו אלא שחטאו לפניו ובא ליפרע מהם לטובתם לנקותם להזהירם לשוב אליו *Quod ſi videris juſtos quod vincti ſint compedibus caſtigationum et morborum,* ſcias *illud eis immitti non alia ex cauſa, quam quod in eum peccaverunt; atque ille venit, ut poenam de iis ſumat in ipſorum bonum, quo illos purget, eosque admoneat, ut ad ipſum ſeſe convertant.* Eundem ſenſum paraphraſi expreſſit Bouillier: „At ſi qui, non improbi quidem illi, ſed officii parum memores, et culpae alicujus rei, carceri, in peccatorum poenam, mancipentur, et afflictionis vinculis conſtricti jaceant, eos per hasce caſtigationes erudit, efficitque ſalutari monitu, ut a vitiis reſipiſcant, redeantque ad officium."

10. וַיִּגֶל אָזְנָם לַמּוּסָר *Detegit aurem eorum ad correctionem,* eo fine, ut corrigantur et emendentur. Cf. ſupra XXXIII, 16.

11. Jarchi: כל דברי אליהוא תנחומין שלימים היו ולא קינתורין כלומר אל תדאג על ייסורין אם צדקת כי לטובה הן לך *Omnes Elihui ſermones ſunt conſolationes perfectae, non irritationes,* i. e. eo ſpectant, ut Iobum conſolentur, non exaſperent; *ac ſi diceret: ne metuas propter caſtigationes, ſi juſtus fueris, nam in bonum tibi illae ſunt.* Pro יְבַלּוּ, *inveterabunt,* in multis codd. legitur יְכַלּוּ *transigent,* abſolvent, eadem in eadem phraſi lectionis diverſitas ſupra XXI, 13. ad quem loc. not. cf.

12. Si contra obſurdeſcant, et in peccato indurentur, tunc eos gladio transadigit, adeo ut ex voluntaria ſua inſcitia, et indocilis animi ſtupore male pereant. בְּשֶׁלַח יַעֲבֹרוּ *In gladium transibunt,* i. e. miſere peribunt, et absque ulla ſalutis ſpe, ut qui gladio percuſſus eſt, poſita ſpecie pro genere. שֶׁלַח, ut ſupra XXXIII, 18. מֵעֲבֹר בַּשָּׁלַח eſt poſitum, eſt proprie *telum, jaculum,* a *mittendo.* Alii: *per gladium transibunt,* i. e. gladio abſumentur, peribunt, ut ſupra XXXIV, 20. יְגֹעֲשׁוּ עָם וְיַעֲבֹרוּ *commovebuntur populi et transibunt,* i. e. peribunt. Sed malo:

in

in gladium transibunt, quaſi dicat, incident in gladium et arma. וְיִגְוְעוּ בִּבְלִי דָעַת *Et exſpirabunt ſine ſcientia,* i. e. eo quod ſcire noluerint, et conſiderare ac intelligere Dei monita. Vel: in ſtultitia ſua morientur, dum Dei monita reſpuentes ſtulti eſſe pergunt.

13. 14. 15. „Quod vero intercedit diſcrimen eorum, qui fucatam pietatem prae ſe ferunt, ab iis, qui ſinceram animo gerunt, elucet ex afflictionum fructu et exitu. Hypocritae enim dum caſtigantur, adeo non clamant ad Deum ſupplices (cf. Pſ. CVII, 19.), ut ejus in ſe iram incendant magis magisque, dum praefracto animo emendationem reſpuunt. Unde fit, ut violenta et immatura morte pereant, eodemque cum impuratiſſimis exitio involvantur. Confer ſupra XXVII, 8. Ex adverſo pios, utpote diſciplinae capaces, poſtquam malis eruditi fuerint, Deus ex anguſtiis afflictionis liberat.' Ita ſenſum nexumque horum trium Verſuum optime expreſſit Bouillier. חַנְפֵי לֵב *Impuri corde,* animo (vid ſupra XXXIV, 30. et not. ad Pſ. XXXV, 16.), qui ſcilicet ſibi juſti coram hominibus videntur, quum interim corde impuro ſint intrinſecus et corrupto. Tales, inquit, intus mali, יָשִׂימוּ אָף, *ponunt,* i. e. apponunt, adjiciunt ſibi *iram,* *θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς θυμόν*, Rom. II, 5. *Iram* intellige *Dei,* quem irritant. Alii *ponunt iram* ſic explicant: incandeſcunt in Deum. Ita Jarchi: כבא יסורין עליהם מחרפים ומגדפים, *quum caſtigationes ſuper ipſos veniunt, blaſphemias et convicia evomunt.* Sed praefero priorem ſenſum: Dei iram provocant, et in ſe magis excitant. לֹא יְשַׁוְּעוּ כִּי אֲסָרָם *Non clamant* ad Deum, *quum eos vinxit,* quum eos affligit et in vincula conjicit, non ad eum vociferantur opem implorantes, et ad ejus miſericordiam confugientes; ſed obmurmurant potius. In quo Iobum notare videtur, tanquam minus ſincere pium, qui ſuam juſtitiam tanto ſtudio defenderet, peccata ſua non agnoſcens. Tenendum tamen; Elihuum omnibus modis conari Iobum in viam revocare, dum va-

rias caufas affert, propter quas Deus immittit afflictiones: nunc juftis, ut emendentur; quod fi juftus es, Iobe, ut inquis, perfuadeas tibi in bonum tuum te a Deo affligi, ut ad ipfum redeas peccatis tuis agnitis: nunc vero impiis immittuntur fruftra, quia non agnofcunt per illas fuam culpam, imo vero cum fe juftos putent, iram Dei fibi cumulant, et magis eum magisque irritant. Vide, Iobe, ne tu ex horum numero fis. Quod ante de piorum afflictionibus dixerat, in confolationem Iobi erat; fed nunc etiam lenitati afperitatem commifcet, fi forte Iobus culpam fuam nolit agnofcere.

14. תָּמֹת בַּנֹּעַר נַפְשָׁם *Morietur in pueritia*, in juventute, *anima eorum*, i. e. morientur ipfi adhuc juvenes; morte praematura exftinguentur. נַפְשָׁם i. q. חַיָּתָם in altero hemiftichio, ut et fupra XXX, 22. 28. haec duo nomina fibi invicem refpondent. נֹּעַר funt qui h. l. *excuffionem* notare exiftiment, quam notionem verbum נָעַר utique obtinet, unde jam Hieronymus: *morietur in tempeftate anima eorum*. Schultens: *horum anima cum excuffione morietur*. Sed נֹּעַר potius eft *juventus*, ut fupra XXXIII, 25. Proverb. XXIX, 21. Cf. not. ad Pf. LXXXVIII, 16. Addit crefcente oratione, habita ratione impuritatis eorum, qua turpiffimis quibusque flagitiis fefe contaminant, in altero hemiftichio: וְחַיָּתָם בַּקְּדֵשִׁים *et vita eorum* fcil. תָּמֹת, *perit*, *inter facerrimos*, i. e. ut Hieronymus vertit, *inter effoeminatos*, f. cinaedos, dum per aetatem et calorem juvenilem proni funt ad fcortandum, et nefanda libidine corrupti. קְדֵשִׁים funt *fcorta mafcula veneri nefandae facrati in honorem numinis alicujus*, ut multis oftendit Spencerus de *Legg. rituall. Hebraeor.* L. II. Cap. XXII. (p. 405. feqq. edit. Hagae Comit. 1686. 4.). Vid. Deut. XXIII, 18. 1 Reg. XIV, 24. XV, 12. XXII, 47. Chaldaeus h. l. vertit הֵיךְ מַרְיֵי זְנוּ *ficut fcortatores*, quafi כִּקְדֵשִׁים legiffet pro בַּקְּדֵשִׁים. Dum adhuc inter juvenes cinaedos cenfentur, et per aetatem

tatem ad fcortationem pronos, immatura adhuc aetate e medio tollentur jufto Dei fupplicio.

15. Contra יְחַלֵּץ עָנִי בְעָנְיוֹ *eripit afflictum in afflictione fua*, dum in media miferia verfatur, nec finet eum perire. Nec male Schultens: *humilem in humiliatione*, h. e. qui, dum a Deo affligitur, vere eft adflictus, contritus, omnem prifcam fuperbiam deponens, nec Deo obmurmurans. וְיִגֶל בַּלַּחַץ אָזְנָם *Revelatque in moleftia*, f. arctatione *aurem eorum*, i. e. eos admonet, ut ad fe redeant. Poteft ב in בַּלַּחַץ modum fignificare, *per afflictionem*, afflictionis beneficio, quam eis immittit, fui officii eos commonefacit. Obferva elegantem Hebraeis paronomafiam in יְחַלֵּץ et בַּלַּחַץ.

16. Thefin revocat ad hypothefin, hoc eft, generaliter dicta de piorum afflictionibus, quod eas Deus mittat in bonum et falutem ipforum, accommodat ad Iobum. Similiter, inquit, tecum aget, o Iobe, וְאַף הֲסִיתְךָ מִפִּי־צָר *Et etiam te removebit ex ore anguftiae*, i. e. ab anguftia, metaphora a rictu ferae ducta, quae eum fit devoratura. Verbum הֵסִית, in Kal non ufurpatum in V. T., fermoni hebraeo privum, quare ejus notio e contextu locorum, quibus occurrit, eft finienda. Videtur in genere *trahere*, *incitare* ad aliquid notare, fere in malum, ut fupra II, 3. Deuteron. XIII, 7. Jerem. XXXVIII, 22, XLIII, 3. al.; et quia qui aliquem incitat, incitat ab una fententia aut re et propellit ac removet ad alteram; ideo verbum hoc pro *removere* fumitur, ut hic a Jarchio exponitur הדיחך *propellet te*, et Hieronymus fenfum exprimens non incommode vertit: *igitur falvabit te*. Ita et alias hoc verbum vides fumi. Locus apertus eft, quem Aben-Efra et Levi Gerfonides citant 2 Paral XVIII, 31. ubi de Jofaphato cum in pugna adverfum Syros ad Ramoth Galaad putaretur effe Achabus, Rex Ifraelis, qui habitum mutarat, ne agnofcetur, dicitur, וַיְסִיתֵם אֱלֹהִים מִמֶּנּוּ *et propulit*, removit, avertit, *eos Deus ab illo*, in animum eorum indidit, et eos excitavit, ut ab illo recederent.

derent. Varias conjecturas de hoc verbo vid. in Michaelis *Supplemm.* p. 1735. Verba praeterita in hoc Versu in futuro sunt vertenda, ut saepius in promissionibus, vid. N. G. Schroederi *Institt. L. II.* Syntax. Reg. XLVI. d. et Storrii *Observatt.* p. 163. Alii potentialiter h. l. vertunt: ac te quoque, sicut solet cum aliis, qui affliguntur, si resipiscant, agere, asseruisset, etc. Ante רַחַב subaudiendum אֶל, *ex angustiia* removebit te *ad latitudinem*, לֹא־מוּצָק תַּחְתֶּיהָ, *sub qua non erit arctatio*, in spatium latissimum, ubi nulla angustia laborabis. Qui rebus adversis et calamitate premuntur, velut in arcto sunt, qui vero inde liberantur, velut in latum et liberum spatium educuntur. וְנַחַת שֻׁלְחָנְךָ מָלֵא דָשֶׁן *Et demissio mensae tuae plena erit pinguedine*, cibis pinguibus et delicatis replebitur, i. e. in felicitate et magna rerum abundantia versaberis. Cf. Ps. XXIII, 5. ubi eadem imago. נַחַת a verbo נָחַת *descendere* (Ps. XVIII, 35. XXXVIII, 3.) *demissionem, descensum* (Jesaj. XXX, 30.), notat, et hoc speciatim loco, quicquid ciborum mensae imponitur, in eam quasi e coelo divinitus demittitur. Alii *requiem, positionem* vertunt, a נוּחַ *quievit*, vel נָחַת *posuit*, quae radices sibi notione vicinae sunt, quod enim ponitur in loco aliquo, ponitur ut requiescat. Et a נוּחַ potest נַחַת descendere, ut דַּעַת *scientia* a יָדַע *novit;* שַׁחַת *fossa* a שָׁחַח, *depressus fuit.* Sed illud praeferendum, quia alioqui discrepat genus substantivi et sequentis adjectivi. — Id igitur, inquit Elihu, tibi, Iobe, eveniet, modo piorum in adversis docilem, et Dei audientem animum aemuleris. Hic iterum indicium elucet mox instaurandae Iobi prosperitatis.

17. Manifestum est, particulam אִם ex Vs. 11. et 12., ubi contraria exempla ex adverso proponuntur, resumendam hoc pacto: וְאִם־דִּין רָשָׁע מָלֵאתָ *At si judicium impii impleas*, i. e. (bene explicante Bouilliero) si improbi sub flagellis coelestibus obdurationem et pertinaciam imitari malis, דִּין וּמִשְׁפָּט יִתְמֹכוּ, tum *causa et judicium se invi*-

cem

cem *fustentabunt*, i. e. fibi mutato cohaerebunt; i. e. tunc, cum fuerit caufa tua peffima, juftiffimo quoque judicio plecteris, quum fententia judicis caufae meritum fequi debeat, eique refpondere. דִּין h. l. eft judicii objectum, *caufa*, quae fecundum legem eft cognofcenda et dijudicanda, ut Deut. XVII, 8. Pf. IX, 5. CXL, 13.

18. כִּי־חֵמָה *Nam ira*, fcil. Dei tibi profecto timenda eft, fi pergas ut coepifti, vide igitur פֶּן־יְסִיתְךָ בְשָׂפֶק *ne propellat*, removeat, e medio tollat te illa (ira) *percuffione*, plaga te percutiente et perdente, qua notione verbum שָׂפַק fupra XXXIV, 26. aderat. De verbo הֵסִית cf. not. ad Vs. 16. וְרָב־כֹּפֶר אַל־יַטֶּךָּ *Et multitudo pretii*, lytri, *non te declinare faciet*, f. a percuffione f. exitio, unde nullo pretio te redimere poffis. רָב־כֹּפֶר h. l. effe magnam auri et argenti vim, qua fe quis ab inftante morte redimat (cf. Pf. XLIX, 8.), evincit Verfus proximus.

19. הֲיַעֲרֹךְ שׁוּעֲךָ *Num aeftimabit opes tuas?* Deus fcilicet, fi te illis ab ira ejus redimere volueris. Minime; nullis opibus ejus iram avertes aut placabis, poenam in te decretam effugies. Cf. Proverb. X, 2. שׁוּעַ h. l. non *vociferationem* denotat, ut fupra XXX, 24.; fed *opulentiam*, collato שׁוֹעַ *opulentus*, fupra XXXIV, 19., et arab. سَعَةٌ *amplitudo, commoditas, copia* et *poteftas*, a radice hebraeae vicina وَسِعَ, *amplus fuit, opibus polluit*. Ea notione ut nomen שׁוּעַ h. l. fumamus, fuadet et contextus, et illi refpondens כֹּל מַאֲמַצֵּי־כֹחַ *omnes vires roboris*, i. e. quicquid robore et potentia polles, quod et divitiae, visque magna opum, ut nomine חַיִל, intelligi poffunt: quae feries itidem pofcit, ut בְּצַר *auri* f. *argenti* fignificatu fumamus, ut בֶּצֶר f. בְּצַר fupra XXII, 24., ubi not. vid. Ante haec verba autem fubaudiendum eft ex praecedenti colo לֹא יַעֲרֹךְ, *non* profecto *aurum* aut divitiarum abundantiam, quantumvis maximam, hili faciet. Non inelegans Bouillierii conjectura, pro לֹא legendum effe לוֹ, *ipfi*, fcribendi varietate haud

raro

raro in V. T. obvia, hoc ſenſu: *ipſi eſt aurum, et ſtrenuitates roboris.* Ut apud Haggaeum II, 8. *Argentum eſt mihi, et aurum eſt mihi, inquit Dominus.* Senſus tunc eſſet: fruſtra te Deum ſperes, perſoluto pretio, placaturum et deliniturum, utpote qui omnes, quotquot in ſinu naturae deliteſcunt, theſauros poſſidet.

20. אַל־תִּשְׁאַף הַלָּיְלָה לַעֲלוֹת עַמִּים תַּחְתָּם *Ne anheles*, i. e. cupias, deſideres (ut ſupra VII, 2.) *noctem, quum abeunt*, pereunt, *gentes ſub ſe*, i. e. ad inferiora ſubſidunt: quaſi in terrae ſinum abſorpti, ut infra XL, 12. (al. 7.). Sive, ſubaudito מ, *e loco eorum*, ſubito, ut nullum eorum veſtigium relictum ſit. עֲלוֹת h. l. *diſparendi, abſumendi* notione, ut ſupra V, 26. Pſ. CII, 25. capiendum. Subaudiendum ante לַעֲלוֹת relativum אֲשֶׁר, *quae non eſt ad abſumendum*, i. e. qua abſumuntur, pereunt. Eadem conſtructio Jeſ. XXI, 1. *Ut tempeſtas auſtralis* לַחֲלֹף *quae evertit*, ſ. *evertere ſolet.* Cf. Storrii *Obſervatt*, p. 422. *Noctu, qua populi evaneſcunt*, vix dubitari poteſt ſignificari *noctem mortis*, cui omnes populi obnoxii ſunt, et cui cedere coguntur, *interitum, mortem*, quam Iobus deſperabundus ſibi plus ſemel optarat, a qua impatientia his verbis illum dehortatur Elihu. Hic eſt ſimplex hujus loci ſenſus, ſingulorum verborum notionibus et orationis ſeriei accommodatus, quem tamen maxima interpretum pars contortis ſuis expoſitionibus mirum quantum obſcuravit. Illorum infelices conatus qui noſſe cupit, adeat Schultenſium, qui ipſe ceteris acutior, ſenſum ſic expreſſit: „*ne anheles illam noctem* naturae, *qua populos e ſedibus ſuis tolli*, et everti, neceſſe; i. e. ne adeo anhelis votis mortem expetas, et judicium, quod omnibus ſtatutum. Noli impatientia, et ira, vel mortem tibi, vel naturae univerſae finem imprecari."

21. הִשָּׁמֶר אַל־תֵּפֶן אֶל־אָוֶן *Cave tibi, ne reſpicias*, convertas te (V, 1. XXIV, 18.) *ad iniquitatem*, qua vel intelligendus impatientior affectus, mortem anhelantis,

tanquam

tanquam aerumnarum ſinem, Verſu ſuperiori notatus; vel immodici illi queſtus, qui a criminationibus juſtitiae divinae proxime aberant. כִּי עַל־זֶה בָּחַרְתָּ מֵעֹנִי *Nam hoc*, hanc iniquitatem, *elegiſti prae afflictione*, iniquitatem afflictioni praeoptandam duxiſti, maluiſti tete hac iniquitate implicare, ut Dei judicia accuſares, et de illis conquereris acerbius, quam aequo et placido animo ea ſuſtinere, et tanquam de manu Dei immiſſam ferre et ſuſcipere. Alii: *prae afflictione*, ſ. propter afflictionem, afflictionis gravitate, q. d. te hortor, ne animum ad talem impietatem convertas, ſiquidem video te huc prolapſum prae vi afflictionis. Verbum בָּחַר alias cum בְּ conſtruitur, ut Jeſaj. VII, 15. Hagg. II, 23. Pſ. LXXVIII, 70. cum עַל vero non niſi h. l. Quod movit quosdam, ut עַל־זֶה pro לִפְנוֹת עַל־זֶה, poſitum cenſerent, *huc te convertere placitum tibi.* Alii: *cave tradas temet iniquitati*, ita *ut eligeres* viam *verſus illam propter afflictionem*, i. e. nam afflictio efficere poſſet, ut has partes eligeres.

22. הֶן־אֵל יַשְׂגִּיב בְּכֹחוֹ *En, Deus excelſus eſt ſuo robore*, omnia robore et potentia ſuperat. Alii, quia verbum in forma Hiphil poſitum eſt, tranſitive vertunt: *exaltat ſuo robore* ſcil. hominem, alii: afflictos, admiranda ſua potentia ſervans ab interitu, qui illis imminebat. Sed praeſtat intranſitive ſumi, q. d. attollit ſeſe robore ſuo. Sic Hiphil et Kal ſaepe conveniunt ſignificatione intranſitiva, ut תַּמְתִּיק ſupra XX, 12., vid. et Exod. XX, 12. Deut. XXV, 15. Pſ. XXV, 17. Rationem, quae movere Iobum debeat, ut ab illis peccatis deſiſtat, denuo petit Elihu a ſublimi majeſtate, perfectione, potentia et ſapientia Dei, מִי כָמֹהוּ מוֹרֶה *Quis ei ſimilis doctor?* nemo exſtat tam ſapiens, qui quomodo agere debeat, eum edocere poſſit. Unde in ſapientiſſima ſua directione eſt acquieſcendum. Aben-Eſra confert Pſ. XXXII, 8. Alii capiunt מוֹרֶה h. l. ſignificatione Aramaei מָר, ſ. מֹר, מָרֵא, ܡܳܪܝ, *dominus.* Ita Alexandrinus, qui δυνάστης vertit.

23.

23. מִי־פָקַד עָלָיו דַּרְכּוֹ *Quis ei injunxit viam ſuam?* i. e. quis praeſcripſit ei, quae agere deberet, et rationem docuit, qua mundus formandus aut regendus ſit, et ſingula ſint agenda, ut tu nunc ei videris velle rationem praeſcribere quum affligeris, quod te praeter meritum ab eo plecti dicas. Alii: *quis viſitaverit ſuper ipſum viam ſuam?* i. e. quis examinabit, aut ad rationem reddendam eum vocabit? Ita Hieronymus: *quis poterit ſcrutari vias ejus?* Sed פָּקַד ſequente עַל notare *injungere, jubere* alicui quicquam, vidimus ſupra XXXIV, 14. — וּמִי־אָמַר פָּעַלְתָּ עַוְלָה *Et quis dicat ei: feciſti iniquitatem?* inique egiſti hoc, haud ita tibi agendum erat. Neminem habet ſe ſuperiorem.

24. זְכֹר כִּי־תַשְׂגִּיא פָעֳלוֹ *Memento* ergo, o Iobe, *ut magnifices*, extollas, *opus ejus*, non accuſes, ut nunc facis. Aben Eſra hunc ſenſum affert: quantumcunque in memoriam reduces et cogitabis ejus opera, majorem in illis magnitudinem reperies; quo magis conſiderabis, eo majorem ſubinde occaſionem nanciſceris ea extollendi. Tunc זְכֹר exponendum eſſet: *in memoriam revoca*, et mente complectere quantumlibet ejus opus. Prior ſenſus ſimplicior eſt, et cum ſequentibus et praecedentibus magis cohaerens, quia Iobus de Dei judiciis querens, ejus opera imminuere videbatur. Male Hieronymus vertit: *memento quod ignores opus ejus,* quaſi pro תַשְׂגִּיא legiſſet תַּשְׁגִּיא, a שָׁגָא, quod idem ſignificet, quod שָׁגַג et שָׁגָה, *erravit,* unde שְׁגִיאוֹת *errores* Sed noſtrum verbum eſt Syriacum ܣܓܐ, ܣܓܝ, *multiplicatus, multus fuit,* in Aphel *auxit, magnificavit.* אֲשֶׁר שֹׁרְרוּ אֲנָשִׁים *Quod* (opus) ſ. quae opera *intuentur homines,* quae hominibus contemplanda et admiranda propoſita ſunt. Alii: *quod cantant,* laudibus extollunt, *homines;* vel in Praeterito: *quod cecinerunt* omni tempore *homines,* canticis et laudibus celebrarunt. Sane verbum שׁוּר in Piel *canendi* ſignificatu uſurpatur Zephan. II, 14. unde מְשׁוֹרֵר *cantor. Canendi*

nendi ſignificatum et h. l. expreſſit Hieronymus: *de quo cecinerunt viri.* Nec non Chaldaeus: דִי שַׁבַּחוּ גוּבְרִין צַדִיקִין, *quod laudarunt viri juſti.* Sed ſimplicius eſt, ut שׁוֹרְרוּ exponatur *intuentur*, ut Kal, ſupra XXXIII, 14. 27. XXXV, 13. 14. Nam et proximo verſiculo eandem ſententiam repetens verbis ſynonymis utetur, חָזוּ et יַבִּיט. Alexandrinus alienius noſtrum verbum *dominandi* ſignificatione accepit, a שַׂר *princeps*, vertit enim: *μνήσθητι ὅτι μεγάλα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐστὶν, ὧν ἦρξαν ἄνδρες* (*quibus viri praefuerunt*).

25. Patent omnibus Dei opera, omnium oculis ſunt expoſita, יַבִּיט *Intuetur* ſcil. אֱנוֹשׁ ſ. בוֹ *illud* (פָּעֳלוֹ *opus*), ſ. illa opera, מֵרָחוֹק, *e longinquo*, i. e. in coelo; nam in ſequentibus inde a Vs. 27. enarrat Dei opera, quae in aere et regionibus coeleſtibus fiunt. Alii *e longinquo* intelligunt: ex parte illa tantum cognoſcimus, et ex poſterioribus, ex effectis. Sed malo prius, ut ſignificet, tam eximia eſſe Dei opera, ut quamvis a nobis longo intervallo diſtent, tamen vel eminus diſſitis ſe ingerant, tantamque majeſtatem venerari cogant.

26. הֶן־אֵל שַׂגִּיא *En, Deus multus*, amplus, eſt, ſcil. כֹּחַ, *robore* et potentia; וְלֹא נֵדָע *nec ſcimus*, cognoſcimus ejus amplitudinem et potentiam, aſſequi eam non valemus. Etſi omnes homines ejus opera cernant (Vs. 25.), magnitudinem ejus tamen non comprehendere poſſumus; infinitis partibus noſtrum captum ſuperat. מִסְפַּר שָׁנָיו וְלֹא־חֵקֶר *Numerum annorum ejus* quod attinet, *non* eſt *inveſtigatio* ſcil. לוֹ, *ei*, i. e. perveſtigari nequit ejus annorum numerus, aeternus eſt. Quod eo fine adfert, ut indicet, nullam eſſe Dei et hominis proportionem, et quum Deus aeternus et aeternae ſit potentiae, quae nullis temporibus ſit finienda, homo vero, quantaevis ſit potentiae, non tamen infinitae aut aeternae, ſed breviſſimae, et quae brevi ſit peritura, non eſſe, quod homo Dei operum rationem curioſius inquirat, aut de eo queratur, ſi quid ille ſibi incognitum, aut quod non placeat,

ceat, faciat. Huc fpectant, quae de Dei potentia e nitudine hic dicuntur, ut ex ea illius juftitiam fimu ligamus, et nobis perfuafiffimam habeamus. Nam c magnitudine tolletur omnis caufa cum eo expoft aut contendendi, quafi aliquid injufte faciat. Sunt וְלֹא נֵדָע jungant cum מִסְפַּר שָׁנָיו, *nec fcimus num annorum ejus, nec eft* ei *pervefligatio*, etfi τῷ Athnach fit fubfcriptum, quum in libris metricis (mis, Proverbiis et Iobo) Athnach non femper diftin Vid. e. c. fupra Vs. 7. Sed praeferimus fenfum pr nobis indicatum, quem et bene Hieronymus exp *Ecce Deus magnus, vincens fcientiam noftram; n rus annorum ejus inaeftimabilis.*

27. Profert Dei opera, quae in fublimi fiunt pluvias, tonitrua, fulgura, nubes, nives, et alia m ra, quae in aëre gignuntur, ut infinitam Dei potentia majeftatem arguat, quam cogamur venerabundi adc כִּי יְגָרַע נִטְפֵי־מָיִם *Quum fubtrahit* f. attrahit g *aquae* fcil. ex regionibus inferioribus in fublime, מָטָר לְאֵדוֹ *liquefaciunt*, et liquefactam effundunt a illi in fublimi refolutae, *pluviam pro vapore ejus*, i. e vaporis f. nubis, ab eo (Deo) coalitae et conftipatae c גָּרַע, proprie *abforbere, forbendo haurire* notare, a arabicum جَرَعَ, unde prono fluxu *attrahendi* fignifi manat; cf. fupra XV, 8. not. Forma Piel hoc folo occurrit. אֵד *Vaporem* f. *nubem* notare, vix dub nos finit contextus h. l. et Genef. II, 6. ad quem not. cf. Manifeftum eft, defcribi pluviae generatio ex veterum phyficorum placitis. Aquae marinae exte tae calore radiorum folis in vapores refolvuntur, qui calore ita refoluti et rarefacti in aeream fubftantiam mediam aeris regionem tolluntur, qui vapores p condenfati in aquam colliquant et fundunt pluviar terram ad nos. Jarchi יְגָרַע exponit ירבה, *multipl* quod dum in pluvia aquae decidunt, multiplicantur gu

Alios autem monet explicare: יגרעם מן השמים להורידם ארץ *detrahit illas* scil. guttas *e coelo ut in terram decidant.* Sunt, qui haec verba, quum גָּרַע et *detrahere, imminuere, demere* significet (vid. e. c. Exod. V, 8. 19. Num. XXXVI, 3. 4.), sic intelligant, Deum nunc aquarum stillas auferre, cum aestum summum aut siccitatem invehit, nunc vero pluvias per nubes excolatas immittere largius. Ita Hieronymus: *Qui aufert stillas pluviae, et effundit imbres instar gurgitum.* Non multum diversus R. Levi: quum, vel, eo tempore, quo Deus aquarum stillas prohibet, cum est summus aestus aut siccitas, repente efficit, ut generatis in aere nubibus, pluvia decidat, et terra praeter spem rigetur.

29. אַף אִם־יָבִין מִפְרְשֵׂי־עָב *Insuper num intelligat* scil. homo, quisquam, *expansiones nubis?* Num potest aliquis intelligere, quomodo nubes expandat, et suspendat aqua foetas? Ad מִפְרְשֵׂי־עָב cf. Ps. CV, 39. — Aut quis intelligat תְּשֻׁאוֹת סֻכָּתוֹ *strepitus tentorii ejus?* i. e. nubium, quae Deo tentorii vice videntur, vid. Ps. XVIII, 12. CIV, 3. CXLVII, 8. Quis intelligat, quomodo proferantur terribiles tonitrus, ex nubibus auditi? תְּשֻׁאוֹת sunt *fragores, strepitus,* a שָׁאָה, ثأى *rupit cum fragore,* ut infra XXXIX, 7. Jes. XXII, 2. Zachar. IV, 7.

30. הֵן־פָּרַשׂ עָלָיו אוֹרוֹ *En! extendit,* dispergit, *circa se lumen suum,* quo aliqui fulgura intelligunt, ego tamen eo referre malim, quod Deus in *luce habitare,* eoque *amictus* alias dicitur, vid. Ps. CIV, 2. Oppositum est in altero hemistichio, וְשָׁרְשֵׁי הַיָּם כִּסָּה *et radices maris,* fundum, ima ejus, *obtegit* scil. caligine. Significatur potestas in summa et ima. Qui in coelis, circa thronum suum lucem dispergit, idem et fundum maris caligine obvelat. Lucis et tenebrarum est dominus; utrumque ab eo proficiscitur. Hic mihi simplex hujus versiculi sensus videtur, quem alii mire detorserunt. עָלָיו plerique *super ipsam* scil. nubem (עָב Vs. 29., quod nomen non tantum femini-

femininum est, ut 1 Reg. XVIII, 44., sed etiam masculinum, vid. Jes. XIX, 1. Cohel. XI, 3.) vertunt. Sed עַל saepe et *circa, circum* denotat, ut 1 Sam. XXV, 16. Ezech. XIII, 5., supra VII, 12. Pronomina autem tertiae personae *reciprocam* quoque significationem habent, ut אֶל־עַבְדּוֹ *famulo suo*, Genes. XXIV, 2., לָהֶם *sibi* Genes. III, 6.; אוֹתָם (qui pascunt) *se ipsos*, Ezech. XXXIV, 2. 8. 10. Hieronymus nostrum Versum ita vertit: *Et fulgurare lumine suo desuper* (scil. *si voluerit*, ex Vs. 29.), *cardines quoque maris operiet*, iis litora extrema intellexisse videtur, quae fulguris splendore collustrentur. Chaldaeus: הָא פְּרַס עֲלוֹי מִטְרָא *Ecce expandit super eam pluviam.* Quod sequuti nonnulli Hebraeorum אוֹר h. l. *nubem pluviam* explicarunt: cf. not. infra ad XXXVII, 11. LXX. pro אוֹרוֹ legisse אֵדוֹ, arguit eorum interpretatio: ἰδοὺ ἐκτενεῖ ἐπ' αὐτὴν ἠδὼ, quod postremum vocabulum a Graecis non intellectum de *arcu coelesti*, ob verbum ἐκτενεῖ sumserunt. Unde haec glossa Hesychiana: ἠδὼ, ἶρις, ἤγουν τόξον.

31. כִּי בָם *Sane per illa*, per nubes, aquas et pluvias, s. per serenitatem et nubila, יָדִין עַמִּים *judicat*, punit, plectit *populos*, quum nunc pluvias abundantiores mittit, quae omnia perdant et convertant, nunc eas prohibet, itidem ob hominum peccata sterilitatem immittens. יִתֶּן־אֹכֶל לְמַכְבִּיר *Dat* scilicet per pluvias *cibum*, annonam, *ad copiam*, i. e. abunde, copiose, ut לָרֹב supra XXVI, 3. מַכְבִּיר nomen, idem significans quod כַּבִּיר supra XXXI, 24.

32. 33. Obscurissimus locus, in quo explicando vix duos interpretes consentientes reperias. Recensuit Schultensius *duodetriginta* varias explicationes, qui numerus recentiorum interpretum tentaminibus valde augeri possit. Nos quidem in hoc loco tractando ita versabimur, ut primum ejus, qui nobis simplicissimus videtur, et quem in versione expressimus, sensus rationem reddamus, deinde vero interpretationes nonnullas alias, quae ceteris videan-

videantur potiores, breviter recenſeamus. Verſus 32. hemiſtichium prius, עַל־כַּפַּיִם כִּסָּה־אוֹר, cum A. Schultenſio ſic reddimus: *manibus ambabus amicit* Deus *lucem*, ſive: *manus velat*, veſtit, *luce* i. e. fulmine, ut Deus ſiſtatur utramque manum amictus fulminatore lumine, cui apte ſubjungitur in altero hemiſtichio, וַיְצַו עָלֶיהָ בְמַפְגִּיעַ *et praecepit ei*, fulmini, *in occurrentem*, i. e. quem locum tangere debeat, amandat Deum fulmen in eum, quem feriri vult, locum. Verbum צִוָּה cum עַל perſonae conſtructum eſſe *injungere ei* aliquid exſequendum, notum, vid. e. c. Geneſ. XXVIII, 6. Nah. I, 14. Eſth. IV, 17. 2 Paral. XIX, 9. In עָלֶיהָ ſuffixum femininum referendum eſt ad cognatum nomini אוֹר eique ſynonymum אוֹרָה, ut Geneſ. II, 15. ſuffixum femineum in לְעָבְדָהּ non ad proxime praecedens גַּן, ſed ad ſynonymum גַּנָּה pertinet; cf. Glassii *Philol. S.* p. 163. ed. Dath. Verſu 33, bene notante Aben-Eſra, deſcribuntur ſigna adventantis imbris, de quo antea, in terris auſtralibus fere cum tempeſtate et tonitrubus conjuncti: יַגִּיד עָלָיו רֵעוֹ *annunciat de eo*, imbre, *fragor ejus*, ſcil. nubis imbriferae, tonitru pluviam proximam indicat. רֵעַ capimus hic eodem, quo Exod. XXXII, 17. Mich. IV, 9. occurrit, *ſtrepitus*, *fragoris* ſignificatu. Hemiſtichium alterum, repetito ante ipſum verbo יַגִּיד, ſic reddimus: annunciat *pecus etiam de adſcendente* ſcil. nube, vel pluvia, quaſi dicat: pecus non tantum pluviam proximam, ſed et antequam nubes in ſublime aſcenderint, adſcenſuras praeſagit, et futuras pluvias. Sane in mutis animantibus multa ſigna pluviarum et tempeſtatum cognoſcuntur, de quibus Virgilius in *Georgg.* I, 373. ſeqq.

— — Numquam imprudentibus imber
Obfuit. Aut illum ſurgentem vallibus imis
Aëriae fugere grues; aut bucula coelum
Suſpiciens patulis captavit naribus auras;
Aut arguta lacus circumvolitavit hirundo,
Et veterem in limo ranae cecinere querelam.

Vid.

Vid. et Plinii *Hist. Nat.* L. XVIII. sect. 88., et hic Aben-Esra notat, ad dextram cubantes oves pluviam portendere. — In Graeca Alexandrina versione duo hi Versus jam Origenis tempore afuerunt. Addidit igitur illos ex Theodotionis interpretatione, quae talis est: Ἐπὶ χειρῶν ἐκάλυψε φῶς, καὶ ἐνετείλατο περὶ αὐτῆς ἐν ἀπαντῶντι· ἀναγγελεῖ περὶ αὐτοῦ φίλῳ αὐτοῦ κτήσεις (alii: φίλον αὐτοῦ, Κυρίου κτῆσις), καὶ περὶ ἀδικίας. Quae Hieronymus sic reddidit: *In manibus contexit lumen, et mandavit de eo in contrarium, ut nunciaret super illo amico suo, possessionem contra eum, qui ascendere nititur.* Sensus in Nicetae Catena a Patr. Junio edita p. 526. ab Olympiodoro, uti videtur, ita exponitur: Sua potestate Deus lucis splendorem abscondit, lucemque occultans et noctem efficiens, praecipit ei, ut obviam occurrat; ac si diceret: nox et dies illius nutu ac voluntate sibi invicem succedunt (περὶ αὐτῆς igitur de *die* et ἐν ἀπαντῶντι de *sole* intellexit). Versum 33 bifariam intelligi posse ait, vel ut verba per interrogationem legantur: num de ejus creatione cum aliquo consilium inivit? numque Deus de possessione sua, et quemadmodum ad zelum et indignationem commotus injustos puniat (Symmachus enim habet: ζῆλον περὶ ἀδικίας), cum sodali consilia communicat? Vel sic: Deus harum rerum cognitionem amicis impertit, ut ejus sapientiam, non autem, quae injusta sunt, possideant. Hieronymus in ea hujus libri versione, quam ipse a magistro Hebraeo adjutus concinnavit, duos hosce Versus in hunc modum est interpretatus: *In manibus abscondit lucem, et praecepit ei, ut rursus adveniat; annunciat de ea amico suo, quod possessio ejus sit, et ad eam possit adscendere.* Versum 32. intellexit, ut Theodotion, de diei noctisque vicissitudine; parum apte iis, quae praecessere et sequuntur. Syrus: ܥܠ ܐܝܕܝܐ ܕܟܣܐ ܢܘܗܪܐ ܘܦܩܕ ܥܠܘܗܝ ܕܢܦܓܥ ܒܗ. ܢܚܘܐ ܠܪ̈ܚܡܘܗܝ ܩܢܝܢܗ

ܩܢܝܢܗ ܘܐܦ ܠܥܘܠܐ *Per manus operit lumen, proditque contra eos, qui ei occurrunt: ostendit amicis suis possessionem suam et impiis quoque.* Chaldaeus Versum 32. sic vertit: מְטוּל חֲטוֹף יְדָא מְנַע מִטְרָא וּפַקֵּד עֲלוֹי לְמֵחַת מְטוּל מְצַלֵּי *Propter rapinam manuum prohibet pluviam, et praecipit ei, ut descendat propter orantem.* Per כַּפַּיִם *manus rapaces* significari opinatus est, אור cepit pro *pluvia*, ut supra Vs. 30., et מַפְגִּיעַ de *intercessione.* Ad Versum 33. est *triplex* Targum: 1. *Qui obtrectat socio,* קִנְאֲתָא וְרוּגְזָא עֲלוֹי יִסַּק *contra eum zelus et ira* (Dei) *adscendit.* 2. *Operantur Legi quisquam cum socio,* מְקַנְּנִין בְּרוּגְזָא *aemulantur cum iracundia, eamque faciunt altius ascendere.* 3. *Annunciat per eam justitiam amici sui,* קִנְאֲתָא וְרוּגְזָא מֵעֲלוֹהִי יְסַלֵּק *zelum et iram ab eo auferet.* Mira triplicis hujus interpretationis consensio in מִקְנֶה אַף *zelum et iracundiam* explicando. Quod ipsum probatum A. Schultensio, qui hanc utriusque Versus interpretationem dedit: *Manum geminam vestit fulmine; et contra eos ordinavit intercessionem,* i. e. contra fulmina ipse Deus interceptorem ordinavit omnem religiosum Numinis cultorem, quem tela haec ferire non sinuntur, ut contra superbos et in Deum contumaces exscindant, quod in Versu 33. dici arbitratur, ita; de ejus sententia, interpretando: *Annunciat de eo clangor ejus, rubedinem flammantem nasi, contra elatum,* i. e. denunciat de eo fragor ejus tonans inflammationem nasi contra elatum. „Crebra," inquit, „mentio אַף *nasi,* ubi de procellis fulminantibus agitur. Sic Ps. XVIII, 9. עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ *Adscendit fumus in naso ejus, et ignis ex ore ejus amburebat.* קָנָא in *zelo* et *aestu indignationis* protritum. Origo [collato Arabico قَنَأَ], *intensissime rubuit, inflammata fuit rubedine.* A קָנָא descendit מִקְנֵא per *Tsere* ad formam מַחֲבֵא, pro quo ex vicissitudine quiesc. tert. Aleph et He existere potest מִקְנֶה, cujus *Segol* tunc invariatum manet in regimine.

For-

Formulam hanc, קִנְאַת אַף *rubedo flammata na*
obtinuiſſe, dubitari nequit. Separatim habes Ezech.
11. בְּאַפִּי וּבְקִנְאָתִי *pro naſo et pro zelo tuo flam*
Junctius Pſ. LXXIX, 5. *Quare* תֶּאֱנַף *naſum ducis*
amburit ut ignis קִנְאָתֶךָ *zelus tuus inflammatu*
tremum עוֹלָה his admiſſis non aliud patitur, qua
nentem et celſum, ſive *verticem*, ſive *hominem*.
que aptum vocabulum. Notum, *ſummos feriunt f*
montes. Tale quid et Elihuum inſeruiſſe putem
nimis altos illos ſpiritus comprimendos, eumque
mas ſupplices redigendum." Verum Schultenſii
tiae, מִקְנֶה אַף in ſtatu conſtructo *rubedinem fl*
tam irae vertendum eſſe, obſtat, quod מִקְנֶה, p
gol, forma ſtatus abſoluti eſt, in ſtatu regimini
מִקְנֵה per *Zere*. Quamobrem nec probare poſſumu
Jo. Ad. Tingstadius *Supplemm. ad Lexx. Hebr*
Verſum 33. ſic vertit: *notas facit* Deus *cogit*
ſuas (ex uſu Chaldaico nominis רֵעַ, quo et Pſ. CXX
17. legitur), *zelum irae in iniquitatem*. עוֹלָה
derivandum eſſe ab עָוַל, *inique egit*. Praeoptan
erat עַוְלָה, quod h. l. unus de Roſſii codex a prim
exhibet, vid. Ejus *Scholia critt.* p. 125., et o
pluribus codicibus extitiſſe, Alexandrini, Symm
Syri interpretationes arguunt, quae omnes, utut i
exprimendo inter ſe discrepent, in eo tamen conſ
ut עולה *iniquitatis* ſignificatu exprimant. עַוְלָה le
arbitratur et J. P. Berg in *Specim. Animadverſſ.*
ſionem teutonic. Schultenſianae hujus libri interp
nis p. 263. Ex ejus ſententia, poſtquam Elihu V
28. Deum imbricitorem deſcripſiſſet, poſt pauca
interpoſita, inde a Vs. 30. usque ad finem Capi
fulguratoris imaginem ſiſtit. Atque duos quidem
poſtremos ita cenſet interpretandos: *Modo oper*
gur, *modo jubet reſulgere. Protegit ab illo a*
ſuum, *excandeſcens in iniquos*. עַל־כַּפַּיִם expo
intervalla, ex Arabico loquendi uſu, quo nomin

et كفاف, item بين saepius adhibentur in significandis *his, quae suis quaeque vicibus, per intervalla, intermissionesque accidant* vel *eveniant.* Ut Elihu hoc dicat: *alternis vicibus operit* Deus *fulgur, jubetque* עָלֶיהָ, h. e. עֲלֵי־בָךְ, *altera vice,* sive *vicissim illud praesto adesse,* i. e. refulgere. In Vs. 33. יַגִּיד עָלָיו explicat ex Arabico انتجد, quod, modo eodem cum Accusativo et sequente على personae constructum, *opem ferre adversus aliquem, ab hoste protegere,* denotat. Unde Hebraea haec: יַגִּיד עָלָיו רֵעוֹ ita reddenda putavit: *opem fert contra illud,* nempe fulgur refulgens, amico suo, i. e. protegit ab illo amicum suum. In altero hemistichio Vir sagacissimus pro מִקְנֶה legendum conjicit מְקַנֶּה, forma a quiescente He mutuata, pro מְקַנֵּא, et אַף delendum censet tanquam positum loco non suo, forteque ortum e male lecta intellectaque nota masorethica hujusmodi א׳ק, in margine antiquioris cujusdam codicis posita, atque ad vocem מקנה pertinente, nisi potius vicinia alterius אַף, in ipso statim sequentis Capitis initio occurrentis, aditum errori praebuisse videntur. Quibus positis, verborum מְקַנֶּה עַל־עַוְלָה sensus haud alius esse potest nisi hic: *excandescens* est Deus fulgurator *in iniquitatem,* i. e. iniquos. Sed omnis illa interpretatio pluribus, doctis quidem et ingeniosis, sed tamen perquam infirmis conjecturis nititur. Erant, qui post Sebast. Schmidium utrumque hunc Versum de *eclipsibus solis et lunae,* earumque influxu et effectu naturali in homines et bruta intelligerent; ut כַּפַּיִם h. l. rem denotet (scil. corpus lunae), quae *vix duas palmas* secundum speciem aut adspectum oculorum exaequet; soli autem in eclipsi solari ita objiciatur, ac si quis manum eo obduceret. Verba עַל־כַּפַּיִם כִּסָּה־אוֹר sic interpretantur: *per manus tegit lucem* solis, i. e. Deus deficere facit lucem solis obducto ei lunae corpore, non secus, ac si suis manibus lucem ejus tegeret. Alterum Versus 32. hemistichium וַיְצַו עָלֶיהָ בְמַפְגִּיעַ sic reddunt:

dunt: *et praecipit de hoc* (neutraliter sumto suffixo), ut scilicet eclipses fiant, *per intervenientem*, lunam vel terram. Versus 33. interpretationem in hunc modum instituunt: יַגִּיד עָלָיו רֵעוֹ *adnunciat* Deus *de se cogitationem suam*, consilium מִקְנֶה אַף עַל עוֹלֶה *de pecude* (repetito עַל ex praecedente hemistichio), *etiam de coëunte pecude* (cf. הָעֹלִים Genes. XXXI, 10. 12.), q. d. et *indicat* Deus *de se* per eclipses solares et lunares, aliaque signa in sideribus *cogitationem suam*, quam habet in futurum, sicut super alios hominum proventus, inprimis terra nascentia, sic etiam *super pecudum foecunditatem* et proventus. Nimis quaesita et artificiosa interpretatio. Addo eam, quam Reimarus dedit, et quam nos ipsi olim recepimus, hujus loci interpretationem, quae talis est: *Ab utraque manu*, Oriente et Occidente, *lucem solis obtegit* nubibus, *et per interveniens* quid *interdicit illi*, ne luceat. Sic autem *indicat super illo*, homine, *consilium suum* super *pecude*, *etiam* super *omni crescente*. עַל־כַּפַּיִם sumit idem valere quod עַל יָדַיִם, *ab utraque manu*, *latere* (2 Reg. XI, 16. Ps. CIV, 25.), oriente et occidente. כַּפַּיִם ut יָדַיִם *manus*, de *oris* et *plagis* usurpari poterat. עַל regionem indicat, ut in עַל־יָמִין, עַל־שְׂמֹאל *ad dextram*, *ad sinistram*, Gen. XXIV, 49. — וַיְצַו עָלֶיהָ בְמַפְגִּיעַ *Injungit ei* scil. luci (suffixum femininum referendum ad synonymum אוֹרָה, vid. supra p. 877.) *per interveniens* quid, scil. ne luceat. Verbum צִוָּה sequ. עַל haud raro *injungere alicui*, ne faciat hoc illudve, i. e. interdicere, notat, vid. Genes. II, 16. XXVIII, 6. מַפְגִּיעַ a verbo פָּגַע *occurrere*, *intercedere*, *intervenire*, nubem caliginosam solem inter et terram intercedentem, lucemque obvelantem h. l. indicare videtur. Eadem sententia supra IX, 7. *Imperat soli, ne exoriatur, stellasque obsignat*, cf. ibi not. Versum 32., ad tempestatis descriptionem, initio Capit. sequ., pertinere existimans, ita exponit Reimarus: יַגִּיד עָלָיו רֵעוֹ *annunciat* tempestate et tonitrubus, de quibus proxime

xime Cap. XXXVII, 1. feqq., *fuper eo*, fcil. homine (Vs. 28.) *cogitationem fuam* (רֵעַ ex ufu Chaldaico, ut Pf. CXXXIX, 2. 17.), וְעַל repetito ante מִקְנֶה, *et fuper pecude*, אַף עַל־עוֹלֶה *etiam fuper eo quod adfcendit* fcil. e terra, ut verbum עָלָה faepe de plantis, quae e terra prodeunt, dicitur, vid. Genef. XL, 10. Deuter. XXIX, 22. Jefaj. V, 6. Hof. X, 8. Ita *homine, pecude, plantisque*, omnis rerum univerfitas fignificetur, cui fummum numen per tempeftates et tonitrua, quae in illam decrevit, annunciat. Sed Participium עוֹלֶה ut Subftantivum abfolute de plantis ufurpari dubium.

N O T A E
in
Cap. XXXVII.

1. אַף *Profecto*, ut fupra XXXIV, 12. לְזֹאת *Ob hoc* (לְ fignificat בַּעֲבוּר *propter*, ut Genef. II, 24.), fcil. tonitru, de quo Capitis praecedentis fine loqui coeperat. יֶחֱרַד vertunt *fubfilit*, faltitat fcil. cor meum trepidans, quem fignificatum verbum נָתַר manifefto obtinet Levit. XI, 21., ubi de locufta faliente dicitur, etfi in dialectis cognatis illam notionem non habeat. Aramaeis נְתַר eft *defluere, decidere* (cf. not. fupra ad VI, 9.), unde et h. l. non incommode verti poffit: *decidit e loco fuo.* Hieronymus *emotum eft* vertit. Alexandrinus: ἐταράχθη.

2. „Inter verba Elihui, dum haec loqueretur, tonitru exauditum. Ad cujus caecum murmur, mox in fragorem horrendum et fulgur erupturum, circumftantes jubet contremifcere. Scilicet jamjam adeft Deus e coelo, longam litem dirempturus, et tremendo majeftatis apparatu obloquentes confternaturus. Vide Caput fequens. Cujus ex decoro praenuncius fit Elihu, hujus Capitis tota oratione, praefertim Vs. 22. En machinam tali fcena et Dramate dignam! Sic apud Poëtas adventus Deorum per tonitrua paffim fignatur.“ Bouillier. שִׁמְעוּ שָׁמוֹעַ בְּרֹגֶז

 קֹלוֹ

קֹלוֹ *Audite audiendo*, i. e. attentius audite *fragorem vocis suae*, i. e. tonitru, ut Ps. XXIX, 3. רֹגֶז est *fremitus* coll. arab. رجز in Conjug. V. *fragorem edidit* tonitru. Praefixum ב objecti est, ut XXVII, 11. וְהֶגֶה מִפִּיו יֵצֵא *Et murmur* scil. audite, quod (subaudiendum relativum ut supra XXXVI, 13. et saepius) *ex ore ejus exit.* הֶגֶה h. l. commode *murmur* vertitur, quum verbum הָגָה de mussitatione necromantum usurpetur Jes. VIII, 19. (al. 20.), et de leonum rugitu Jes. XXXI, 4., quo et referendum Jes. XXXVIII, 14. LIX, 11., ubi de columbis dicitur, nam et columbarum (observante Michaele in *Supplemm.* p. 494.) aliquod altius et sonantius murmur.

3. תַּחַת־כָּל־הַשָּׁמַיִם יִשְׁרֵהוּ *Sub omnibus coelis*, sub toto coelo, *dirigit illud* tonitru, illud murmur, quam late scilicet sese diffundit nubes, ex qua tonitru editur, sub ea tonitru auditur. יִשְׁרֵהוּ est forma Piel verbi יָשַׁר *rectus fuit*, eliso Dagesch, ut in שִׁלְּחָה, Ezech. XVII, 7. XXXI, 4. — וְאוֹרוֹ עַל־כַּנְפוֹת הָאָרֶץ *Et lucem ejus*, i. e. fulgur, quod cum tonitru conjunctum, *dirigit*, (ex superiori hemistichio repetendum) *super alas*, i. e. extremitates, s. ut Hieronymus vertit, *terminos terrae*, ut infra XXXVIII, 13. Ezech. VII, 2. Longe lateque conspicitur etiam ad fines terrae, ubi tonitru editur.

4. אַחֲרָיו *Post eam*, scil. lucem fulguris. יִשְׁאַג־קוֹל *Rugit vox* scil. tonitrui, יַרְעֵם בְּקוֹל גְּאוֹנוֹ *Intonat voce elationis suae*, i. e. voce sua elata, magnifica et superba. וְלֹא יְעַקְּבֵם *Nec remoratur ea*, scilicet, pluviam, grandinem, et alia, quae tonitru consequi solent; additur enim statim, כִּי־יִשָּׁמַע קוֹלוֹ, *quum auditur vox sua*, nam mox ut auditum est tonitru, illa a Deo mitti solent. Alii: *non remoratur ea* scil. tonitrua post fulgetra; mox efficit, ut tonitru fulgur excipiat. Verbi עָקַב (ab עָקֵב *calcaneus*, *postremum* rei alicujus) forma Piel hoc solo loco occurrit, nec tamen dubium est *retardandi* significatum obtinere, quem veteres omnes expresserunt, et con-

confirmat arabicum عقب, *pone venit*, unde in II. et IV. Conjug. عقّب et أعقب, *distulit.*

5. Ante נִפְלָאוֹת est ב subaudiendum: *tonat Deus voce sua miris* in modis, admirande, cf. Ps. CXXXIX, 14. Epiphonema addit, quo admirationem suam exprimit: עֹשֶׂה גְדֹלוֹת וְלֹא נֵדָע *facit Deus magna, nec scimus,* i. e. quorum causas et rationem ignoramus, nobis impervestigabilia. Id quod rursum comprobat, velut novo sumto initio, Dei opera alia admiranda commemorans.

6. כִּי לַשֶּׁלֶג יֹאמַר הֱוֵא־אָרֶץ *Nam nivi dicit: esto in terra* (אָרֶץ pro בָּאָרֶץ), nix ejus mandato, in nubibus gignitur, et in terram decidit. הֱוֵא ex Aramaismo pro הֱיֵה. Ante גֶּשֶׁם utrumque, quod sequitur, repetendum ל, et post ea הֱוֵא בָאָרֶץ, *imbri pluviae et imbri pluviarum roboris ejus* dicit: esto in terra; imbrium et pluviarum auctor est, mittit cum vult. Haec duo, גֶּשֶׁם מָטָר et גֶּשֶׁם מִטְרוֹת Hebraei ita distingunt, ut prius, *imber pluviae*, sit *pluvia placida* et lenis, at alterum, *imber pluviarum*, sit pluvia vehementior et concitatior, quae etiam vehementior significatur ex eo, quod additur עֻזּוֹ *roboris ejus.* Possit et per גֶּשֶׁם מָטָר, duobus synonymis conjunctis, ut alias טִיט הַיָּוֵן *luto coeni* (Ps. XL, 3.), et אַדְמַת־עָפָר, *terra pulveris* (Dan. XII, 2.), *copiosior pluvia* intelligi, sed quae tamen cum magno impetu non descendit, at גֶּשֶׁם מִטְרוֹת, *imber pluviarum*, pluvia vehementior, quae instar multarum esse videatur. Inverso ordine Zachar. X, 1. מְטַר־גֶּשֶׁם dicitur. Chaldaeus *pluvias aestivas et hibernas* intellexit per hanc repetitionem, vertit enim hunc Versum ita: אֲרוּם לְתַלְגָּא יֵימַר הֱוֵי בְּאַרְעָא וּמִטְרָא בָּתַר מִטְרָא בְּקַיְטָא לְמַבְשָׁלָא פֵּרֵי וּמִטְרָא בָּתַר מִטְרָא לְמִצְמַח עִסְבָּא בְּסִתְוָא בְּעוּשְׁנֵיהּ *Quoniam nivi dicit: esto in terra; et pluviae post pluviam in vere ad maturandum fructus, pluviae post pluviam ut germinet herbam in hieme fortitudine sua.* Sed videtur hoc Versu et iis qui

qui proxime sequuntur, solius hybernae tempestatis descriptio contineri. Sane גֶּשֶׁם de *pluvia hyemali* aperte Cantic. II, 11. dicitur. Non improbabilis Schultensii sententia, repetito גֶּשֶׁם significari *crescentem usque et usque pluviarum vehementiam.* „Repetitio haec in descriptione *imbrium hybernorum*, vel maxime ad rem facit, atque genuinum temporis brumalis characterem adfert, quippe quod continuis imbribus, iisque vehementioribus, foetum.“

7. Tunc בְּיַד־כָּל־אָדָם יַחְתּוֹם *in manu* s. *ad manum omnis hominis sigillum ponit* (cf. similem constructionem supra IX, 7. XXXIII, 16.), i. e. manus eorum quasi obsignat et claudit, scil. quo minus propter vehementiam imbris opus rusticum facere possint, sed tanquam manibus in sinum reconditis domi sedeant, sicut Versu proximo de feris dicitur, quod in latebras suas sese abscondere cogantur. לָדַעַת *Ad cognoscendum*, ut cognoscant (ut Exod. XXXI, 13. Deut. IV, 35.) illum esse, qui haec omnia faciat, in cujus manu sint omnes tempestates, כָּל־אַנְשֵׁי מַעֲשֵׂהוּ *omnes homines operis ejus*, i. e. qui opus ejus sunt, quos ille fecit et creavit, cf. XXXIV, 19. Sic אַנְשֵׁי בֵיתָהּ *viri domus ipsius* domestici sunt, Genes. XXXIX, 14., et אַנְשֵׁי בְרִיתֶךָ *viri foederis tui*, tibi foederati Obad. Vs. 7. Alii suffixum ad מַעֲשֵׂהוּ referunt ad אָדָם, quod praecessit, intelliguntque *operarios*, hoc integri Versus sensu: *domi concludit hominem* ne exire possit, *ut cognoscat omnes homines operis sui*, i. e. qui pro eo opus faciunt in agro, ne suos operas invisat et cognoscat, quid in agro faciant. Alii suffixo ad Deum relato, sed *operarum* significatu adscito, *operariis* Dei intelligunt homines constitutos a Deo ad terram colendam, coll. Genes. II, 15. III, 17. 23. Ita et Reimarus, qui praeterea in priori hemistichio יַד, *manum*, pro *labore* sumit, ut XX, 10. 22., et verbum *obsignandi* (חָתַם) pro *confirmare*, ut XXXIII, 16., unde vertit: *laborem* rusticum *omnis hominis obsignat, ut agnoscant omnes operarii ejus;* sensum hunc esse putat: Deum tem-

tempore hyberno nivibus et imbribus ad agros laetificandos invectis, agricolationem homini mandatam confirmare et promovere. Alii: designat hominibus per pluvias et nives quid operis quoque tempore agere debeant, quando serere, quando arare, etc., ita ut omnes homines scil. הָאֲדָמָה, *terrae*, i. e. agricolae, sciant opus suum. Hoc videtur Hieronymus voluisse, qui sic vertit: *qui in manu omnium hominum signat, ut noverint singuli opera sua.* Nova ratione hunc Versum exposuit J. P. Berg in *Specim. Animadverss.* ad calcem versionis teutonicae Schultensianae hujus libri interpretationis p. 265. seqq. Phrasin בְּיַד־כָּל־אָדָם idem valere censet, quod בְּעֵינֵי כָל־אָדָם, vel etiam לִפְנֵי כָל־אָדָם, *in conspectu omnium hominum*, collata Arabum formula بين يديه *inter manus ejus*, i. e. coram eo. חָתַם vero *indicandi, revelandi* significatu capit, ut Arabicum ختم, vid. not. supra ad XXXIII, 16. Quibus positis hunc Versum ita reddit: *In conspectu omnium hominum indicat, quo cognito, singuli sentiant, quid ipsis facto sit opus.* Perturbatus vero Bergio videtur Versuum ordo; „male,“ inquit, „vulgo censito sexto cohaeret septimus; convenit autem quinto, atque, nisi me omnia fallunt, eum, quem nunc sextus occupat, locum apud Poëtam tenuit.“

8. וַתָּבוֹא חַיָּה בְמוֹ־אָרֶב Tunc *et fera ingreditur in latibulum;* בְּמוֹ pro simplici ב, notante Masora, *novies* occurrit, et in nostro quidem libro jam bis, XVI, 4. 5. XIX, 16. aderat. „אֶרֶב *Insidiae*, hic positae pro locis ad insidiandum aptis, i. e. densis lustris, latibulis, ignotisque cubilibus. Succinit מְעוֹנוֹת, quo designantur *abdita lustra* et cubilia, in quae praedas convectant suis catulis. Dicamus *lares penitissimos* ferarum, Nah. II, 12. Jerem. XXI, 31. Ps. CIV, 22. Adi Cap. XXXVIII, 40. infra.“ A. Schultens.

9. מִן־הַחֶדֶר תָּבוֹא סוּפָה *A penetrali* i. e. austro *venit turbo.* Per *penetrale*, חֶדֶר, significatur australis mundi plaga,

plaga, quae ſupra IX, 9. pleniore effertur nomine ״
חַדְרֵי תֵמָן *penetralia auſtri*, ſic dicta ob ſtellas antarcti
nobis, qui cis aequatorem habitamus, ac adeo velut
penitiori conclavi latentes, *Ab auſtro tempeſtas* ven
dicitur et Jeſaj. XXI, 1. Zachar. IX, 14. In altero he
chio nomine מְזָרִים *aquilonem* indicari, arguit quid
illud, quod exinde קָרָה *frigus* provenire dicitur, q
vero illud proprie deſignet, non liquet. Plerique,
Aben-Eſram, non diverſum putant מַזָּרוֹת (infra XXXV
32.), quod quidem ſideris nomen eſſe vix dubium.
CHAELIS in *Supplemm.* p. 1497. utroque nomine ים
et מַזָּרוֹת, *coronam borealem*, a נֵזֶר *diadema*, ſign
cari conjicit. Cf. F. W. V. LACH *Beytrag zur Orient*
ſchen Sternenkunde in Eichhornii *Biblioth. Literat. l*
Vol. VII. p. 416. 449. Aliis מְזָרִים eſt Participium
verbi זָרָה, *ſparſit*, et *ſparſoribus* ſ. *diſpergentibus*
telligunt ventos boreales, nubes pluviales dispellente
gelu inducentes, ut Boreas, qui Homero αἰθρηγενι
dicitur. Mercerus מְזָרִים *Septentriones* dictos putat,
ſidera ad eam partem, quod ab ea plaga diſpergai
nubes. Alias conjecturas vid. in HYDII *Commentar.*
Ulugh-Beighi tabulas ſtellar. in *Syntagm. Diſſert*
Vol. I. p. 89. ſeqq.

10. מִנִּשְׁמַת־אֵל יִתֶּן־קָרַח *A ſpiraculo Dei dat*
Deus *glaciem.* Alii de *ſeptentrione* intelligunt, qui V
etſi nomine plurali notato, quae enim pluralia non
rem unam denotant, ſingularem admittunt, ut i
XXXVIII, 32. ſuffixum in בְּעִתּוֹ ad מַזָּרוֹת refertur.
magis placet, *Deum* ſubaudire (coll. ſimili loquendi fo
Geneſ. II, 20. Proverb. XI, 6.), cui omnia hic tribuun
q. d. dat Deus ex ſpiraculo ſuo et mittit glaciem.
ſpiraculum ſunt qui ejus voluntatem intelligant, ut ſi
IV, 9., ſed commodius *ventus* videtur intelligi, q
Deus mittit, unde glacies gignitur. Poſſit et ad יִתֵּן
audiri participium נֹתֵן, ut ſit imperſonalis dicendi fo
a ſpiraculo Dei datur glacies. וְרֹחַב מַיִם בְּמוּצָק *Et*

tudo aquarum est, s. datur (יִתֵּן נֹּתֶן) *in arctum* s. *arctationem*, in arctum constringitur; nam glacie aquae ante diffusae et latiores in angustum arctantur. Alii מוּצָק ad יָצַק *fudit* referentes, vertunt *in firmum, fusumque*, instar metalli, imagine non inepta ad glaciem duram et nitidam, instar speculi fusi. Recte tamen Schultensius: „Vix dimittere ausim oxymorum venustum, quod oritur ex oppositione inter רֹחַב *latitudinem*, et מוּצָק *arctatum*, unde supra XXXVI, 16. habuimus רֹחַב לֹא מוּצָק *latitudo cui nihil arctati*. Sic *latitudo aquarum* est *in arctato*, valet, campi illi liquidi et aequora late fusa, velut compedibus vinciuntur, et constricta attinentur, quo minus naturam suam sequi, id est, fluere queant." Sunt codices in quibus מוּצָק sine praefixo ב legitur, in aliis כְּמוּצָק cum Caph, exstat.

11. בְּרִי ratione formae est a בָּרָה, quod tamen significatione nonnunquam cum בָּרַר, *purgavit*, convenire videtur, ut בְּרִי sit *serenitas*, quae notio huic loco sola est apta, et expressa quoque a Chaldaeo interprete, qui בְּרִירוּתָא vertit, quod nomen quum proprie *puritatem* denotet, de *coeli serenitate* ponitur in Chaldaica paraphrasi Proverb. XVI, 15. Ps. LXXIII, 13. Verbum טָרַח autem explicandum ope arabici طرح *removit, rejecit;* nam *fatigandi* significatus, Chaldaeis usitatus, unde hebraice טֹרַח *labor, onus*, Deut. I, 12. Jes. I, 14., hoc loco non quadrat. Prius hemistichium igitur sic vertimus: *etiam, rursus, serenitas amovet nubes*, cui sensui optime congruit alterum hemistichium: יָפִיץ עֲנַן אוֹרוֹ *dissipat nubem lucis suae*, i. e. nubem suam lucentem, sive, ut alii volunt: nubem, qua dispulsa, Dei jussu, lux et serenitas inducitur. Facilior tamen sensus existit, si pro עֲנַן quod est in statu regiminis, legas עָנָן, quod in XV. codd. reperit de Rossi (vid. Ejus *Scholia critt.*), sive עֲנָן (punctatione Chaldaica, quam saepius in hoc libro deprehendimus) in statu absoluto, ut sit: *dispergit*, dispellit, *nubem*

bem lumen ejus ſcil. Dei, i. e. ſol; quem ſenſum et in verſione expreſſimus. Certe in ſtatu abſoluto cepit illud nomen, praeter Alexandrinum et Hieronymum, et Chaldaeus, qui poſterius hemiſtichium ſic vertit: מְבַדַּר עֲנָן מִטְרֵיהּ *diſpergit nubes pluviam ſuam*. Videlicet nomen אוֹר, quoties Capite ſuperiore et hoc noſtro occurrit, Hebraeorum plures *pluviam* notare autumant, et habent ſane, quo ſe tueantur, quum, obſervante Schultenſio, in Lexico Arabico, cui *Camuſi* (i. e. *Oceani*) nomen, dicatur: أور, אור, *de nubibus* uſurpatum, *fluxum earum* deſignare. Ipſe autem Schultenſius hunc Verſum ita explicat: *etiam rigatione onerat*, vel, *fatigat*, *denſam nubem, et facit exundare nubilationem ſuam lucidam*, fulminantem. רִי ipſi eſt a verbo רָוָה, et collato arabico رِيّ, *irrigatio*, qua nubes imbribus foeta *onerata* (יַטְרִיחַ) dicatur: יָפִיץ vero *exundare facit*, ut Pſ. XVIII, 15. notare vult; quo loco tamen potius *diſpergendi* notio obtinet. In priore hemiſtichio interpretando Veterum conjecturas recenſuit dijudicavitque Michaelis in *Supplemm.* p. 1032. ſeq. Bona ceterum Cocceji obſervatio, ab hyeme recurri hoc Verſu ad ver, et aeſtatem, atque ita anniverſarium orbem tempeſtatum compleri.

12. הוּא ſunt qui ad *nubem* (עָנָן Verſu 11.) referant, et ante nomen מְסִבּוֹת ſubaudiant ב, unde hic verborum הוּא מְסִבּוֹת מִתְהַפֵּךְ ſenſus prodit: *ea* nubes *per circuitus convertit ſe*. Sed multo concinnior et elegantior erit ſententia, ſi הוּא ad Deum referas, quod etiam יְצַוֵּם in altero hemiſtichio, et Verſus proximus arguit, ut vertendum ſit: *et circuitus* ſ. *converſiones circumagitat*, i. e. mutationes tempeſtatum per pluviam et ſerenitatem, per frigus et calorem. Speciei Hithpael ſignificatio quidem communiter reciproca eſt, quandoque vero frequentatio actionis ea exprimitur, ut הִתְהַלֵּךְ, *itavit;* nec aliter h. l. מִתְהַפֵּךְ capiendum. בְּתַחְבּוּלֹתָיו *Conſiliis* ſ. *ſoller-*

sollertiis ejus. Occurrit hoc nomen, praeter hunc locum, solum in Proverbiis et quidem quinquies, vid. I, 5. XI, 14. XII, 5. XX, 18. XXIV, 6., quibus locis omnibus non dubitari potest *prudentia consilia* notare, semel, XII, 5. in malam partem sumitur, de *fraudulentis impiorum commentis.* Putant a חֲבָלִים, *funibus*, quibus nautae (חֹבְלִים Jon. I, 6. Ezech. XXVII, 29.) artificiose navem moderantur, nomen ductum, ut illo proprie *gubernatio* navis, hinc in universum sollertia significetur et prudentia, qua res ita diriguntur, ut ne exorbitent, aut exoptato successu excidant. לְפָעֳלָם *Ad facere eorum*, i. e. ut *faciant* (Infinitivus cum affixo, cum altero hemistichio jungendum) scilicet nubes, pluviae, כֹּל אֲשֶׁר יְצַוֵּם עַל־פְּנֵי תֵבֵל אָרְצָה *quicquid eis jusserit super faciem orbis in terram*, in terram missa ab illo; אָרְצָה pro בָּאָרֶץ s. לָאָרֶץ. In quemcunque finem et usum Deus ea destinarit, id fidelissime exsequuntur nubes, pluviae, etc. sive e nubibus velit Deus gigni imbrem, sive nivem; sive tonitru et fulgura; et sive ut terrarum foecundent, sive ut noceant, ut proxime subjungit.

13. אִם לְשֵׁבֶט *Sive ad virgam*, i. e. in castigationem et poenam, ut supra IX, 34. XXI, 9. 2 Sam. VII, 14. Thren. III, 1. Alexandrinus: ἐάντε εἰς παιδείαν. Chaldaeus: אִין מִטְרָא דִפּוּרְעָנוּתָא *sive pluvia ultionis.* אִם־לְאַרְצוֹ *Sive pro terra sua*, i. e. in necessitatem ejus, quod secundum naturae cursum est necessarium ad terram foecundandam. *Terram* autem *Dei* appellat, ut Joel. II, 18., quae ejus solius potestati subest. אִם־לְחֶסֶד *Sive in beneficentiam* singularem, vires et proventus naturae augendo, ut in annis foecunditatis. יַמְצִיאֵהוּ *Inveniri* s. *evenire faciat*, vel praesto esse jubeat illud scilicet, quod praecipit, secundum Vs. 12. Sive in castigationem, sive terrae necessitatem, sive in singulare beneficium id cedat, id omne Deus facit exsistere, non alius. לְשֵׁבֶט sunt, qui exponant *tribui*, uni scilicet, quod Deus aliquando pluviam uni alicui regioni mittat. Ita Hieronymus,

mus, qui hunc Verſum ſic reddidit: *Sive in una ſive in terra ſua, ſive in quocunque loco miſeric ſuae, eas juſſerit inveniri.* Alii hunc Verſum l brem faciunt, ita, ut prius hemiſtichium de poen ſterius de beneficio loquatur. Ita Reimarus: *ſ caſtigationem* nempe *terrae ſuae*, et hominum, *gratiam* eorum *venire faciat illud.* Sed quum pa אִם prima et ultima vice *ſive* ſit reddenda, ea nec medio loco accipienda.

14. עֲמֹד *Sta*, ſubſiſte tacitus et attentus ad e dico, ut Ezech. II, 1. Dan. IX, 11.

15. הֲתֵדַע בְּשׂוּם אֱלוֹהַּ עֲלֵיהֶם *An tu ſcis cum ponit ſuper ea*, ſcil. לִבּוֹ, *cor* ſ. animum ſuum, col h. e. quum conſultat et cogitat de iis; quum face vult et facit. Suffixum in עֲלֵיהֶם reſpicit ad נִפְלְאוֹת *rabilia*, Vs. 14., de quibus hoc prius hemiſtichium nere loquitur. Nec obſtat generis diverſitas (quum generis foeminei ſit), nam conſtructio ſaepius ad ſenſum praecedentium reſpicit, non ad nominis a ticipii formam, ut ſupra XVII, 16. Ezech. I, 7. II, 7. Aliter Jarchi haec exponit: אלוה חק ברית עליהם האיך הלוים במאמר (an noſti) *cum imponer Deus ſtatutum praecepti* (*ſ. conſtitutionis*), *qu illa verbo* (Dei) *ſuſpenſa ſint? Illa* intellige nu pluvias, quae nubibus continentur, quae mira rati aëre pendent. Alii עֲלֵיהֶם ad homines referunt, *noſtine, quando*, vel *quomodo, ponit* Deus nub *per illos?* וְהוֹפִיעַ אוֹר עֲנָנוֹ *Et quum ſplendere* (הוֹפִיעַ Infinitivus ſubaudito praefixo בּ) *lucem nubi* ſcil. fulgurantis, i. e. fulgur e nubibus micans, Alii de *iride* intelligunt. Inter hosce Schulten שׂוּם עַל, in priore hemiſtichio, *imponere ſuper re* ſcil. manum, adhibitum putat pro *cohibere, inh* ac integrum Verſum ſic interpretatur: *ecquid noſti*, manum *imponit Deus ſuper illa* omnia meteora, tonitrua, fulmina, imbres, pluvias, nivem, *at*

coeli pacati ſignaculum *relucere facit* iridem, *lucemque placidam nubilationis ſuae?*

16. הֲתֵדַע עַל־מִפְלְשֵׂי־עָב *Noſtine librationes nubium?* quomodo et quam varie nubes, tanta aquarum mole graves, in aere ſuspendantur et librentur? Alii poſt Hieronymum, מִפְלְשֵׂי־עָב *ſemitas* ſive *vias paratas* (cf. verbum פִּלֵּס Pſ. LXXVIII, 50. Proverb. IV, 26.) *nubium* intelligunt, i. e. noſtine, qui fiat, ut nubium unaquaeque libere et ſine impedimento eo feratur, quo Deus illam deſtinat? Artiſicioſius. מִפְלְאוֹת תְּמִים דֵּעִים Noſtine, inquam, *admiranda opera perfecti ſcientiis?* i. e. Dei, quem nihil latet, qui ſcit omnia, idque abſolutiſſima cognitione et ſcientia? Alexandrinus, qui vertit, ἐξαίσια δὲ πτώματα πονηρῶν, pro דֵּעִים legit רעים, *malorum*, quod ipſum in uno codice reperit Kennicottus.

17. Hujus Verſus initio ſubaudiendum eſt הֲתֵדַע עַל, et ad בְּהַשְׁקִט pronomen ו, ad Deum referendum (בְּהַשְׁקִיטוֹ), ut ſit: *Noſtine de eo, quod*, i. e. quomodo, quo pacto, *veſtes tuae calidae fiant, quum ille tranquillam reddit terram ab auſtro*, a ventis ſcilicet auſtralibus, qui terram et aerem reſolvunt, et placidum ac lenius tempus reddunt aeſtivo tempore aut alias. Num ſcis hujus rei cauſam, cur ita veſtes tuae tibi caleant, et oneri ſint aeſtus tempore, quum non flat vehementior et aſperior ventus ab Aquilone, ſed a plaga meridionali aer ſedatior eſt et remiſſior ob Auſtros? Verba בְּהַשְׁקִט אֶרֶץ מִדָּרוֹם poſſunt et ſic intelligi: quum non amplius ab auſtro flagellatur, eum enim ingens calor ſequi ſolet. Cf. Luc. XII, 55. Καὶ ὅταν νότον πνέοντα (ἴδητε), λέγετε· ὅτι καύσων ἔσται· καὶ γίνεται. דָּרוֹם etſi alias de *vento auſtrali* nusquam uſurpatum reperiatur, hoc tamen loco vix aliter accipi poteſt. Ita et Jarchi דָּרוֹם explicat: מרוח דרומית *a vento auſtrali.* Hieronymus hunc Verſum ſic reddidit: *Nonne veſtimenta tua calida ſunt, cum perflata fuerint auſtro?*

18.

18. תַּרְקִיעַ עִמּוֹ לִשְׁחָקִים *Diducesne* (subaudiendum ה interrogativum, ut II, 9. et saepius) *cum eo*, eum adjuvando (cf. supra IX, 8.) *nubes?* aethera? nam eum intelligi, arguit alterum hemistichium. ל ante שְׁחָקִים h. l. Accusativi nota est, ut supra VIII, 8. XXI, 22., et alias saepius, more Syrorum. חֲזָקִים כִּרְאִי מוּצָק *Firmas* scil. nubes, quae etsi solutae et laxae pendere videantur, firmae tamen continentur, ne cadant, *ut speculum fusile.* Adspectum pingit (recte observante Schultensio) coeli lucidissimi et firmissimi simul, quum longa tenet serenitas, aereum veluti fornicem oculis ingerens. רְאִי, hoc solo loco obvium, Hebraei fere *speculum* notare ajunt (i. q. מַרְאָה Exod. XXXVIII, 8.), qui significatus saltem aptus ad rem, favet quoque additum מוּצָק *fusile*, a יָצַק *fundendo, liquefaciendo* (non a צוּק, *coarctavit se*, unde מוּצָק supra XXXVI, 16.), nam fundebantur olim specula ex metallis, vid. Jahn *Bibl. Archaeologie* P. I. Vol. II. p. 155. De *speculo* cogitavit et Chaldaeus, sed voce מוּצָק illud notari existimavit; ita enim vertit: דְּחֵיזְוָתְהוֹן כְּאַסְפַּקְלַרְיָא סְכִינָא *quorum adspectus sicut speculum fusile?* Alexandrinus: ἰσχυραὶ ὡς ὅρασις ἐπιχύσεως. Totum Versum Hieronymus sic reddidit: *Tu forsitan cum eo fabricatus es coelos, qui solidissimi, quasi aere fusi, sunt.* Syrus: ܘܬܪܩܘܥ ܥܡܗ ܠܪܩܝܥܐ ܬܩܝܦܐ ܠܡܬܚܒܟܘ ܐܟܚܕܐ *Et num extendes cum eo firmamentum solidum, ut simul cohaereat?*

19. הוֹדִיעֵנוּ מַה־נֹּאמַר לוֹ *Indica nobis, quid ei dicamus*, si cum eo contendere velimus, ut tu vis; tu, qui te sapientissimum putas, nos doce; quid tandem ei dicere poterimus, si coram eo velimus sermonem et disputationem instituere. לֹא נַעֲרֹךְ *Non struemus* scil. verba (מִלִּים coll. supra XXXII, 14.) ad ipsum, מִפְּנֵי־חֹשֶׁךְ *prae tenebris*, in quibus versamur, et magna rerum ignorantia, qua mentes nostrae laborant.

20.

20. הַיְסֻפַּר־לוֹ כִּי אֲדַבֵּר *Num narrabitur*, exponetur, *ei, quum loquar?* Num audebit quispiam ei referre meos fermones, fi de eo queri, aut cum eo contendere voluero, ut, quod ego non audeo, tentet alius? Non fane. Imo vero, אִם־אָמַר אִישׁ *fi dixerit vir*, לְסַפֵּר לוֹ, fi quispiam fe ad eum relaturum verba mea dixerit, כִּי יְבֻלָּע *fane abforbebitur*, perdetur, opprimetur illius majeftate. אִם potes et interrogative vertere, *num?* ut fupra IV, 17. VI, 5. 6. VII, 12. al. כִּי *Certe*, ut fupra VIII, 6. XXI, 1.

21. 22. וְעַתָּה לֹא רָאוּ אוֹר בָּהִיר הוּא בַּשְּׁחָקִים *Nunc vero non vident*, i. e. non adfpicere fuftinent homines *lucem* folis (ut אוֹר pro fole fupra XXXI, 26.), cum (fubaudiendum כִּי) *fplendens eft in nubibus*, in aethere (Vs. 18.), וְרוּחַ עָבְרָה וַתְּטַהֲרֵם *et* quando *ventus tranfiit et mundavit eas* (nubes), i. e. aetherem, quum vento transeunte mundatus et quafi purgatus eft aether, מִצָּפוֹן זָהָב יֶאֱתֶה quum *ab aquilone aureus fplendor venit.* Utitur argumento a minori ad majus. Quomodo, inquit, homines ad Deum accedere, et cum eo disputationem inftituere poffint, vel audeant, quum nunc lucem folarem, cum clariffima in coelis fplendet, ubi vento pertranseunte ferenati funt, et ab aquilonari vento discuffis omnibus nubilis et nubibus, lucidiffimus eft aer, ejus, inquam, lucis adfpectum ferre non poffint homines? Qui ergo putas, poffe eos divinae majeftatis adfpectum tolerare? Hoc eft, quod fubjungit, עַל־אֱלוֹהַּ נוֹרָא הוֹד *fuper Deum formidanda eft majeftas*, indutus (coll. Pf. XCIII, 1. CIV, 1. 2.), praeditus eft tremenda majeftate. בָּהִיר, hoc folo loco obvium, *fplendidum* fignificare, et arguit res ipfa, quum de *luce* dicatur, et oftendit arabicum بَهَرَ, *admodum luxit, praecelluit fplendore.* זָהָב funt, qui h. l. proprie de *auro* intelligant, et fenfum hunc faciant: *ab aquilone*, f. *feptentrione venit aurum*, i. e. etfi feptentrio valde a nobis remotus, et aurum ibi valde

valde absconditum fit, inde tamen eruitur, et defertur. Ita enim in Septentrione, secundum I *Hist. Nat.* VI, 11. a portis Caucafiis per montes Go indomitae gentes *auri tantum metalla fodiebant*; XXXIII, 4. *aurum apud Scythas a formicis* *est*. At, fubjungitur hemiftichio altero, *majestas* nimis *formidabilis*, quam ut ad eam accedere: perfcrutari queamus. Sed multo elegantior prodit tentia, fi זָהָב h. l. fignificatu *splendoris*, *qualis* *auri fulgore*, capiamus, quem jam Alexandrin preffit, qui νέφη χρυσαυγοῦντα vertit. Sic et IV, 12. oleum fplendidiffimum et puriffimum *auru* vocatur. Arabice, Schultenfio obfervante, notat *praestringere oculos*, proprie ex auri fulgo ad alia etiam transfertur, unde in Corano:
يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ — برقها تذهب بالبصار *splendor* f *earum perstringit oculos*. Ceterum *splendoris ex* *lone* mentio h. l. pertinet ad defcriptionem app quantis media in tempeftate Dei, e fede fua, mont rum, in boreali mundi plaga fito, profecti; vid. Je 13. Zach. VI, 8., et cf. librum noftrum: *Handbu* *biblischen Alterthumskunde*, P. I. Vol. 1. p. 155.

23. שַׁדַּי לֹא־מְצָאנֻהוּ *Omnipotentem* quod *non invenimus*, comprehendimus, *eum*, incompr bilis nobis eft. Eodem fignificatu verbum מָצָא ufu Cohel. III, 11. לֹא־יִמְצָא הָאָדָם *non comprehendit* *opera Dei*. שַׂגִּיא כֹחַ *Multus est robore*, ingens tia, q. d. majoris potentiae, quam ut a nobis i aut comprehendi poffit. Quomodo de ejus judiciis conqueri? Item multus eft מִשְׁפָּט וְרֹב־צְדָקָה *judi* *copia justitiae*, fummae aequitatis et juftitiae. מִשְׁפָּט repetendum שַׂגִּיא, vel, fi aliud membrum cere, fubaudies עִמּוֹ poft צְדָקָה, *judicium et mul* *justitiae* eft *eum eo*, f. apud ipfum. לֹא־יְעַנֶּה *N* *fligit*, fcil. homines, praeter aequum et jus, aut,

satis. Alii subaudiunt מִלִּבּוֹ, *ex animo*, libens, ex Thren. III, 33. לֹא עִנָּה מִלִּבּוֹ. Hoc quidem ex plurimorum codicum lectione. Sunt tamen, referente de Rossio, codices, et inter hos vetusti et bonae notae, in quibus לֹא־יְעַנֶּה scriptum est, quod nos praeferendum censemus, ut sit: *non respondebit*, i. e. non tenetur nobis respondere, et factorum suorum rationem reddere, quum sit infinitae potentiae et justitiae. In Kal Hieronymus quoque videtur legisse, sed intellexit: *non eloquetur* scil. aliquis; nam vertit: *enarrari non potest*. Quod ipsum et Tingstadio placuit, qui in *Supplemm. ad Lexx. Hebrr.* p. 71. nostrum Versum sic reddit: *Tantus est Deus O. M., potentia, justitia et gratia, ut eas praedicare nemo possit.*

24. לָכֵן יְרֵאוּהוּ אֲנָשִׁים *Ideo*, quia immensae potentiae est et justitiae ac aequitatis, *revereantur eum homines.* Verba postrema, לֹא־יִרְאֶה כָּל־חַכְמֵי־לֵב, plerique sic intelligunt: *non videt omnes sapientes corde*, animo, i. e. non curat, non ad eos advertit, aut eorum rationem habet, ut vel illis parcat, si eos affligere velit, nec illis quicquam sua sapientia proderit. חַכְמֵי־לֵב intelligunt *sapientes ex opinione sua*, ut Hieronymus: *qui sibi videntur esse sapientes.* Sic et Jarchius: המתחכמים אליו כי אין חכמתם בעיניו כלום *qui se sapienter gerunt adversus illum; nihil enim eorum sapientia est in oculis ejus.* Malo tamen, subaudito ad יִרְאֶה pronomine suffixo ex praecedente יְרֵאוּהוּ hebraea sic vertere: *non videbit eum omnis sapientum cordis*, i. e. sapientissimi quique eum contemplari nec audebunt nec poterunt. Nullus sapientum ejus conspectum sustineat.

D E U S.

Cap. XXXVIII. XXXIX.

A R G U M E N T U M.

Tacet Iobus, velut se victum agnoscens rationibu hui, qni ex Dei potentia admirandisque ejus op abunde ostendisset, nihil esse, quod de ejus judicii mo queratur, ant ad ea penetrare se posse putet, ipsi vulgaria haec, quae quotidie ob oculos vers ignota sint, nec eorum causas perspiciat. Jam vero ipse inducitur velut judex et diremptor totius huju troversiae diu et in omnem partem agitatae Iobum et socios. Elihu quidem accesserat, qui rem acu te videbatur, et proxime ad veritatem ejus accessisse, de re hac tota erat tenendum. Sed quia hominis au tas ad tantam rem statuendam, et Dei causam plane dam et componendam non sufficiens videbatur, ide cedit Dei auctoritas. Is in summa Iobum docet admirabilem potentiam et sapientiam, ex suis ope quae in hac rerum machina cernuntur, in quibus nec Iobum, nec hominum quenquam consiliarium h rit, vel adjutorem aut socium, nihil esse, quod suorum factorum rationem eum roget, praeterea vulgaribus et minimis alioqui rebus ostendit earum sam et modum ac rationem Iobum fugere, temere facere, quod in arcana et ardua Dei consilia pen velit, ac scire, cur nunc ita affligeretur, quasi sec

ai

arenam descensurus. Et in hoc priori quidem sermone, qui Capite XXXVIII. et XXXIX. continetur, Deus primum Iobo proponit admirabilem hujus terrae fabricationem, in qua neminem adjutorem habuerit aut consiliarium, tum, quot essent miranda naturae eventa, quorum causas homines nescirent, ut ventorum, tonitrus, lucis, stellarum; deinde eum inter animalia deducit, et varios eorum instinctus perpendere jubet. — Rectissime de hisce Dei sermonibus judicavit Schultens: „In iis per mihi mira saepe visa cum *materia*, statui quaestionis, quae tantis animorum motibus disceptata fuerat, non directe respondens; tum *tractatio* ipsa, tam longe, late, lente, circumducta, atque in monstrorum formidolosissimorum descriptione desinens (Cap. XL. XLI.). Aliter responderi non debebat, nempe, illi, qui Deum in certamen et congressum vocaverat toties, nec cum eo descendendum in abditas rationes consiliorum divinorum, ob quas bonis saepe mala immittuntur, malis ad tempus permittuntur bona. Sufficiebat, ut cum sensu propriae tenuitatis, immensa Dei magnitudo, ex operibus creationis splendidissime relucens, ei paulo fortius admoveretur."

In eam, quae restat, libri nostri partem, peculiaris exstat Commentarius, cui haec est epigraphe: *Ultima Capita Libri Iobi; nempe Cap. XXXVIII. XXXIX. XL. XLI. et Capitis XLII. pars, ad Graecam Versionem recensita, notisque instructa ab* E. J. Greve, *S. S. Minist. Cand. inter Reformatos. Accedit Tractatus de Metris Hebraicis praesertim Iobaeis, Pars I. complectens Cap. XXXVIII. et XXXIX. Deventriae,* 1788. *Pars II. complectens Cap. XL. XLI, et XLII,* 1 — 6. *et libellum de Metris. Burgo-Steinfurthi,* 1791. in quatern. Magnae et accuratae diligentiae, eruditionis multisariae, sagacisque ingenii laudem nemo sane aequus denegabit auctori: cujus tamen textum receptum ad veteres versiones, praesertim Graecam Alexandrinam atque systematis metrici a se adstructi placita refingendi libido

haud aeque omnibus probetur. Tomi fecundi pars verfatur in carminum hebraicorum ftructurae et rum poeticorum inveftigatione, cui praemiffa eft metrica Arabum et Syrorum commentatio. Quae pag. 94 — 131. de Arabum arte metrica leguntur, funt ficta commentitiaque, et prorfus repugnant iis, Arabes ipfi hac de re tradunt. Veterum autem He rum metricam reftituendi conatum quod attinet, facio ROBERTI LOWTHI judicium (in *Praelect.* *Sacra Poëfi Hebraeorum* p. 47. feqq. edit. Goet „Quod ad veros Verfuum hebraicorum numeros, ad mum et modulationem attinet, id omne et penitus tum effe, et nulla unquam arte aut induftria h inveftigari poffe, ex ipfa rei natura fatis apparet. nifeftum eft, antiquam et veram Hebraica pronun rationem omnino effe ignotam. - - - - - - Ne nu quidem fyllabarum, quibus fingulae pedum voces co certo definiri poteft; ac multo minus earum te five, ut vocant, quantitas, unquam inveftigari. vero in omni lingua metrorum ratio omnis ab his bus neceffario pendeat, fyllabarum dico, et num quantitate, quorum in Hebraea cognitionem interc nec revocari poffe, ipfa rei natura clare indicat; cto qui metricam Hebraeam veram illam et gen reftaurare conatur, is aedificium exftruit, cui fund tum, in quo nitatur, plane deeft."

XXXVIII, 1. Tum Iova ex turbine Iobo fi
fpondit:
2. Quis ifte eft, qui fapientiam obfcurat
bis infipientibus?
3. Age, accinge, ut vir, lumbos tuos;
Et mihi, quae te interrogabo, declara.

4.

Ubinam eras, quum terram fundarem? 4.
Indica! si ea es prudentia.
Quis dimensiones ejus constituit, si nosti? 5.
Aut quis in eam regulam intendit?
In quodnam insertae sunt ejus bases? 6.
Aut quis ejus angularem lapidem jecit?
Ovantibus pariter matutinis sideribus, 7.
Universoque divorum coetu jubilante?
Quis foribus mare conclusit, 8.
Quum egressum erupisset ex utero?
Quum id ego nubium amictu tegerem, 9.
Et caligine, fasciae instar, involverem?
Ac meo circumscriptum decreto 10.
Repagulis et foribus cohibui,
Dicens: hucusque, non ulterius, venies; 11.
Hic ponat tuorum fluctuum elatio.
Num tu unquam praecepisti matutino? 12.
Suum aurorae locum adsignasti?
Ut terrae alas obtineat, 13.
Et ab ea excutiantur impii?
Transformat se, instar sigillaris argillae, 14.
Sistuntque se, tanquam vestimentum.
Privantur impii sua luce, 15.
Elatique lacerti franguntur.
An in maris abdita pervenisti, 16.
Et in penitissimo abyssi ambulasti?
Num tibi patefactae sunt leti portae, 17.
Ac tetrae noctis ostia vidisti?
Num terrae amplitudinem perspectam habes? 18.
Indica, si hoc totum nosti.

19.

19. Quaenam est via ad sedes lucis?
Aut tenebrarum ubinam locus est?
20. Ita ut eas ad terminum suum ducere
Et intelligas aditus aedium suarum.
21. Sane, hoc nosti. Tunc jam natus e
Et ingens est tuorum dierum numeri
22. Numquid ad nivis thesauros perveni
Grandinisque vidisti reconditoria?
23. Quae ego in adversorum tempus res
In conflictus pugnaeque diem?
24. Quaenam est via, qua lux dispartitu
Eurus super terram spargitur?
25. Quis divisit inundantibus nimbis ca
Aut vias fulguri tonanti aperit?
26. Ut pluat in terram incultam,
In desertum, ubi nulli sint homines
27. Ut satiat vasta et desolata,
Et germinare faciat herbam?
28. Habetne patrem pluvia?
Aut quis roris guttas gignit?
29. Cujus ex ventre prodit glacies?
Aut coelestem pruinam quis generat
30. Tanquam lapide abdit se aqua,
Undarumque superficies constringitu
31. An tu Vergiliarum vincula cohibere
Aut Orionis potes funes solvere?
32. Num signa coelestia suo quodque t
producas?
Aut Arcturum cum suis filiis educe

Noſtine coeli ſtatuta, 33.
Aut munera ejus in terram disponis?
Num potes ad nubes attollere vocem, 34.
Ut aquarum te copia tegat?
Num potes emittere fulgura, 35.
Eaque ad juſſa praeſto habere?
Quis vagis jactibus indidit prudentiam? 36.
Quis meteoris tribuit intelligentiam?
Quis ſapienter recenſet nubes? 37.
Coelique utres effundit?
Pulvere colliqueſcente in maſſam fuſilem, 38.
Glebisque coaleſcentibus. —

XXXIX, Num tu leaenae praedam venaberis 1.
Et juvenum leonum appetitum explebis,
Quum cubant in luſtris, 2.
Sedentque in antris ad inſidias?
Quis ſuam corvo eſcam parat, 3.
Ejus pullis ad Deum vociferantibus,
Dum ſine paſtu vagantur?
An tempus noſti partionis rupicaprarum? 4.
Aut parturientes cervas obſervas?
Numeraſti earum graviditatis menſes? 5.
Earumque pariendi tempus noſti?
Quum incurvati excludunt foetus ſuos, 6.
Suis defungentes doloribus?
Gliſcunt earum pulli, adoleſcuntque in campo, 7.
Digreſſi non revertuntur.

8. Quis

8. Quis onagrum dimiſit liberum,
Et ſylveſtrem aſinum quis vinculis ſolvit?
9. Cui ego deſertum aſſignavi domum,
Sterilem ſolitudinem habitaculo.
10. Ridet oppidanum ſtrepitum,
Nec agaſonis clamores audit.
11. Montium circumluſtratio paſcuum ejus,
Omnesque ſectatur virentes herbas. —
12. Num tibi ſervire volet oryx,
Aut ad tua praeſepia pernoctabit?
13. Num tu eum ſubjugio ligabis in ſulcis,
Ut occet poſt te convalles?
14. Tune ei, qui ſit magni roboris, confides?
Aut laborem tuum committes?
15. An credes fore, ut tibi ſata referat,
Et in tuam comportet aream? —
16. Ala ſtruthionum exſultat,
Vere penna illi et pluma ſicut ciconiae!
17. At ille terrae ſua relinquit ova,
Pulvere ea fovenda;
18. Non cogitans, ea pedibus conculcatum,
Et a feris agreſtibus comminutum iri;
19. Durus in ſuos pullos ac ſi ſua non eſſent,
Nihil formidans, ne inutilis ſit ejus labor.
20. Nam privavit eum ſapientia Deus,
Nec ei prudentiam impertivit,
21. Quum in altum ſe tollit,
Equum ridet equitemque. —

Tune equo robur dedisti, 22.
Collum ejus tonitru amicuisti?
Tune, ut locustae instar saltaret fecisti? 23.
Terrori est magnificus ejus fremitus.
Cavat ungula campum, 24.
Exsultans robore adversus arma prodit.
Ridet pavorem, non percellitur, 25.
Nec cedit gladio.
Stridet super eum pharetra, 26.
Flammans hasta et lancea.
Fervens fremensque terram sorbet, 27.
Nec consistit ad tubae sonitum.
Inter tubae clangorem ovat: euge! 28.
Et eminus praelium fremitumque
Odoratur principum et clangorem. —
Tuane prudentia volat accipiter, 29.
Expanditque alas austrum versus?
An tuo jussu sublime petit aquila? 30.
Et in alto ponit nidum?
In rupe habitat, 31.
Et in praerupti scopuli arce pernoctat.
Inde escam pervestigat, 32.
Eminusque oculi sui prospiciunt.
Pulli sui deglutiunt sanguinem, 33.
Et ubi sunt cadavera, ibi adest.

NOTAE
in
CAP. XXXVIII.

1. וַיַּעַן־יְהוָה אֶת־אִיּוֹב מִן־הַסְּעָרָה *Responditque Iobo ex turbine* ac nube procellosa, in quo advenit adhuc loquente, coll. XXXVI, 27. seqq., XXXVII, 1

2. עֵצָה pro עֲצָתִי, nam significatur *Dei con* in rebus humanis regundis, quod *obscurare* (חָשַׁךְ citur Iobus imperite loquendo (בְּמִלִּין בְּלִי־דָעַת, cf. X 35.), quod nimio affectu abreptus immodicis suis lis Deum injustitiae insimulare videbatur, et, quant se esset, tenebras et caliginem offundebat hominun tibus, circa Dei in rebus humanis regendis jud Neque enim, ut quidam voluere, Elihuum, sed his verbis taxari, manifestum ex XLII, 3., ubi Iob pam suam agnoscens haec eadem verba repetit, nisi pro מַחְשִׁיךְ illic מַעְלִים, *abscondens*, ponitur. Pra quem hoc Versu per tertiam personam alloquutus ad eundem statim Vs. 3. seqq. directe sermonem con

3. אֱזָר־נָא כְגֶבֶר חֲלָצֶיךָ *Accinge, quaeso, sic strenuus lumbos tuos*, scilicet ad contendendum m accinge te contentioni mecum. Metaphora ducta qui se itineri, aut alieni operi faciendo accingunt Exod. XII, 11. 1 Reg. XVIII, 46. Ironia est, sed qua Iobum vult in viam revocare. Q. d. saepius lasti mecum contendere, et optasti, ut causam tua ram me descendere tibi liceret; id ergo nunc et si quid habeas, quod contra me afferri posse jur tes, id nunc profer. וְאֶשְׁאָלְךָ וְהוֹדִיעֵנִי *Rogabo te, t que fac scire me* quaesita, responde mihi ad ea te rogavero. Quia de meis agendi rationibus juc tibi arrogasti, agedum ad quaestiones meas respon solide possis.

4. Jam rem aggreditur, et multis Iobum inte tionibus onerat, ad quarum ne minimam quidem

r

respondere, ut hoc modo Dei potentiam agnoscat, suam autem infirmitatem et mentis hebetudinem. אֵיפֹה הָיִיתָ בְּיָסְדִי־אָרֶץ *Ubi eras, quum terram fundarem?* Non sane potuisti me in ea fundanda adjuvare; quomodo ergo, quasi mihi par aut socius, meorum judiciorum rationem scire vis, quasi ea noris, quum ne rationem quidem scias, qua haec, quae quotidie oculis cernis, facta sint et condita. „In versiculo hoc et seqq. elegans est comparatio creationis hujus terrae cum constructione aedificii, cui Dominus opifices et famulos adhibet, primumque forma designatur, tum amussi describuntur partes, dein fundamenta jaciuntur, tandem eductis lateribus additur fastigium, quam imaginem complent sidera et angeli opere adsurgente laeti, idque festo plausu presequentes.“ Greve. הַגֵּד אִם־יָדַעְתָּ בִינָה *Indica; si nosti intelligentiam*, i. e. si ea intelligentia polles, ut Jesaj. XXIX, 24. Proverb. IV, 1. 1 Chron. XII, 32. 2 Chron. II, 12.

5. מִי־שָׂם מְמַדֶּיהָ כִּי תֵדָע *Quis posuit mensuras ejus, si scias?* scil. indica. Quis instrumentis mensoriis adhibitis his mensuris et dimensionibus terram fecit, quibus est facta? Nomen מֵמַד (ad formam מֵסַב 1 Reg. VI, 29., מֵצַר Ps. CXVI, 3.) hoc solo loco obvium, vix dubitari potest idem significare, quod מִדָּה supra XI, 9. — אוֹ מִי־נָטָה עָלֶיהָ קָו *Aut quis extendit super eam lineam mensoriam* (Zachar. I, 6.)? s. normam!, more latomorum aedificium aliquod construentium, qui ne quid indecenter fiat, aut sine proportione, regulam adhibent ad omnia dirigenda. Quasi dicat: quis ea proportione et elegantia terram condidit, qua eam videmus conditam, ut nihil supra esse possit?

6. עַל־מָה אֲדָנֶיהָ הָטְבָּעוּ *Super quid bases ejus demersae sunt?* quasi in luto. De אֶדֶן, *basis*, vid. Michaelis *Supplemm.* p. 21. Terram firmiter stabilitam innuit, modo impervestigabili, etsi nullis nixam basibus et fundamentis, ut supra XXVI, 7. Iobus dixit, *terram appensam esse super nihilum.* אוֹ מִי־יָרָה אֶבֶן פִּנָּתָהּ *Aut quis*

quis jecit lapidem angularem ejus (terrae)? q
velut muri et partes inter se conjungerentur, et
tur? אֶבֶן פִּנָּה non esse *epistylium*, ut Greve
(cf. not. ad Ps. CXVIII, 22.), sed *lapidem an*
hoc loco vel parallelismus et res ipsa arguit.

7. Magnifica sententia: ovantibus et applau
astris, coelestibusque spiritibus laudes Deo acclam
terram condidit. כּוֹכְבֵי בֹקֶר *Stellas matutinas*
gunt fere easdem, quae Ps. CXLVIII, 3. כּוֹכְבֵי אוֹר
lae lucidae nuncupantur, quod sub auroram ma
dere videantur; vel, quae Luciferi instar sple
Nec absonum esset, stellas *matutinas* ideo voca
ceteris rebus creatis priores exstiterint, et sub ip
di initiis, sub ejus velut aurora, adfuerint.
אֱלֹהִים vid. not. ad Ps. XXIX, 1., ubi pariter an
laudes personare dicuntur. Respicitur ad veterem
aedificii fundamentum inter laetas acclamationes
tica ponere, cf. Zachar. IV, 7. Esr. III, 10. Cet
constructione miscentur verbum finitum (יָרִיעוּ) e
tum (בְּרָן), ut etiam sequ. Vs. 8. 9. 10. XXIX,
et saepius in hoc libro.

8. Repetendum est מִי ex initio Vs. 5. הַיָּם
יָם *Et quis obsepsit* (וַיָּסֶךְ ut supra III, 23. cap
foribus mare? circumclusit, litoribus scilicet,
repagulis, quae non perrumperet. בְּגִיחוֹ *In proru
suo*, vid. de verbo גִּיחַ not. ad Ps. XXII, 10. M
tio rerum e terrae visceribus, ut partus ex utero
prorupisse dicitur, quod longe lateque omnem
superficiem inundaret, nisi litoribus, tanquam re
coërceretur, sola divina potentia.

9. Persistit in coepta metaphora, ut quia m
fanti ex utero egresso comparavit, deinceps ex q
diit, ei tribuat quae adhiberi solent recens natis
bus, qui quidem vestiuntur et fasciis involvuntu
volucris, quibus contineantur, ne erumpant. Si
inquit, adhibitas circumquaque nubes, tanquam

quae ei assidue circumstarent, quae nubes et nebulae (עֲרָפֶל) itidem tanquam fasciae infanti esse videntur, quod assidue super mare apparere solent. Simul innuit, Deo tam facile esse, mare, corpus alioqui vastum, et quod vix quisquam credidisset ob vehementiam et impetum fluctuum contineri et reprimi posse, continere et compescere, quam matri aut nutrici infantem, quem, ut vult, fasciis involvit. De חֲתֻלָּה, *fascia*, coll. Ezech. XVI, 4., vid. MICHAELIS *Supplemm.* p. 984.

10. Verba וָאֶשְׁבֹּר עָלָיו חֻקִּי plures vertunt: *fregi*, i. e. decidi *super illud statutum meum*, q. d. de illo decretum meum constitui, quod scilicet sequitur, cum ei limites sunt a me praefiniti. Verbum *frangendi*, שָׁבַר, h. l. eodem significatu capiendum volunt, quo haud raro cognatae notionis verbum, גָּזַר, *secuit*, usurpatur, videlicet pro *decernere*, *decidere*, vid. supra XXII, 28. Esth. II, 1. Ita Chaldaeus: וּפְסָקִית עֲלוֹי גְּזֵרְתִי *constitui super eo decretum meum.* Alii, retenta usitata *frangendi* notione, sed constructione, quam dicunt praegnantem, adhibita, sic vertunt: *modum meum fregi super ipsum*, i. e. frangendo impetum maris intumescentis facio ipsi modum. Simplicius est, collato arabico شبر, *spithama dimensus est*, ita vertere: *spithama dimensus sum super eo*, s. circa (ut עַל Jud. IX, 49. 1 Reg. XVIII, 26.) id, *terminum*, limitem, *meum.* Quem sensum expressit Hieronymus: *circumdedi illud terminis meis.*

11. וְלֹא תֹסִיף *Nec addes* scil. לָבוֹא, i. e. ut recte Hieronymus, *et non procedet amplius*, q. d. constitui illi suos terminos, quos non transiret in continentem erumpens. וּפֹא יָשִׁית בִּגְאוֹן גַּלֶּיךָ *Et hic ponatur* (propr. *ponat* scil. *ponens*, impersonalis dicendi formula, saepius jam observata in hoc libro) scil. חֹק *terminus* (ex Vs. 10.) *contra elationem fluctuum tuorum.* ב post שׁוּת *contra*, ut Ps. LXXIII, 9.; ubi not. cf. Aquas undis agitatas et exaestuantes *superbas* vocare, et Arabibus frequentissimum,

mum, ut pluribus exemplis ostendit Schultens in *madverss. in Iob.* ao. 1708. editt., in *Operr.* I p. 81. Pro יָשִׁית Hieronymus, Chaldaeus, et Sy cundum personam expresserunt, quasi תָּשִׁית le quod ipsum et in Kennicottianorum codicum uno tum. Quo adscito posterius hemistichium sic redd erit: *et hic pones elationem fluctuum tuorum,* men praefixum ב ante גְאוֹן redundat, etsi τῷ שִׁית quod in priori hemistichio תֹסִיף exstat. Sed tertia sonam jam Alexandrinus expressit: ἀλλ' ἐν σεαυ τριβήσεται σου τὰ κύματα. Is pro בִּגְאוֹן expressit

12. Jam a terra et mari transit ad coelum, in coelo solis ratio summopere admiranda est, et p tim ejus ortus, qui quotidie novus est, ut in m atrae noctis tenebrae aurora adveniente pellantur interrogat: הֲמִיָּמֶיךָ צִוִּיתָ בֹּקֶר *Num a diebus tui* inde ex quo natus es, unquam, *praecepisti ma* ut scilicet existeret. Quod dicit *a diebus tuis,* e ficari volunt, id, antequam ille nasceretur, facti perpetuum illum ac certum et constantem natura nem a Deo jam inde ab orbe condito institutu Nec alio sensu Schultens, qui vertit: *an prae tuis mandasti auroram?* i. e. eo quod dies hab merosos, et ipso mundo mecum antiquior sis? Se quidem per se apta, nec tamen usui dictionis congruens; illam enim notare *unquam* manifest ex 1 Sam. XXV, 28. *Nil mali tibi accidet* מִיָּמֶיךָ *quam.* Item 1 Reg. I, 6. *Nec castigavit eum* מִיָּמָיו *unquam.* Eodem sensu supra XXVII, 6. mendum. — יִדַּעְתָּה שַׁחַר מְקֹמוֹ (הֲ) *Num scire fec rorae locum suum?* aurorae notum fecisti, ubi anni diebus exoriretur, quotidie ejus loco muta locum certo quoque die soli assignabis in coelo oriatur? Verba יִדַּעְתָּה שַׁחַר ita legenda, ut ה pri ctionis cum initio sequentis jungatur, ut Dagesch in litera vocis שַׁחַר indicat, quasi יִדַּעְתָּ הַשַּׁחַר scriptu

quod ipsum et passim in codicc. reperitur. Attamen et illa lectio, יִדַּעְתָּה שַׁחַר, constare potest, ut ה sit paragogicum.

13. לֶאֱחֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ *Ut apprehenderet*, scil. הַשַּׁחַר, *aurora, alas, extrema, terrae*, momento per totum orbem terrarum diffusa ad ultimos usque fines veluti occupat terrae oras. „Aurora dicitur occupare *alas*, id est, oras, extremitatem terrae, quia quum exoritur, ab ejus luce primum collustrantur extremae terrae partes. *Impii* autem exoriente luce dicuntur *excuti de terra* (וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה), quia noctu grassantur latrones, fures, moechi, sicarii, aliique ejusmodi facinorosi homines, sed exoriente sole, metu lucis, ne deprehendantur, subducunt sese, et delitescunt, similes feris, lupis, leonibus, quae bestiae per noctem grassantur, sed sub auroram lustra sua repetunt.“ Ludov. Cappellus *Nott. Critt.* Ita Iobus supra XXIV, 13. dixerat, impios, quod lucem oderint, ut suis maleficiis inimicam, ea exorta interdiu non jam comparere, aut certe facinora sua patrare non audere, ut ita velut e terra excussi beneficio lucis videantur. לֶאֱחֹז Hieronymus et Jarchi non ad auroram, sed ad Iobum referunt: *ut apprehenderes terrae extremitates*, ut ego apprehendo, velut tenens ambas terrae extremitates manibus, et de terra excutiens, quos volo, improbos: ut cum homo vestis extrema tenens prae manibus eam concutit, et ex ea excutit, ut vult, et quicquid vult, aut pulverem, et alia, ita et mihi tam facile est, velut apprehensis terrae extremitatibus ex ea impios excutere. Sensus quidem egregius et aptus. Sed ex meo sensu elegantior exsistit imago, si apprehensio extremorum terrae ad *auroram* referatur. Id et Schultens praetulit, „*Lucem diei*, inquiens, pingit velut Dei ministram, cui demandata sit provincia illa, alas terrae quotidie arripiendi, ad improbos inde, tanquam sordes et pulverem, excutiendos, et opera tenebrarum, cum lucifugis illis, confundenda et dissipanda.“

14.

14. תִּתְהַפֵּךְ כְּחֹמֶר חוֹתָם *Vertit ſeſe*, i. e. immutatur tunc, aurora adventante, ſcil. הָאָרֶץ, *terra* (ex Vs. 13., arguente verbo feminino) *ſicut lutum ſigilli*, i. e. lutum, argilla, cui varia, alia atque alia ſignacula facile imprimuntur, et quasvis figuras recipit, ſic et terra quotidie ab exorta aurora novas videtur figuras, et novam induere faciem, tenebris diſcuſſis, quibus obtecta rudis et informis maſſae inſtar eſt. וְיִתְיַצְּבוּ *Et ſiſtunt ſeſe* ſcil. בֹּקֶר, *mane*, et שַׁחַר *aurora* (Vs. 12.), quae inducuntur ut famulae Omnipotentis, quotidie ſtationem ſuam obeuntes, vid. de hoc uſu verbi not. ſupra ad I, 6. Quod additur, כְּמוֹ לְבוּשׁ, *inſtar veſtimenti*, ſ. *velut in veſtimento*, Schultens obſervavit, pertinere ad *ſplendorem, pompam, decus*, quale in לְבוּשׁ מַלְכוּת *veſtis regalis*, Eſth. VI, 8., quae mox Vs. 9. 10. 11. abſolute הַלְּבוּשׁ. Adde VIII, 16. et Jeſaj. LXIII, 1. הָדוּר בִּלְבוּשׁוֹ, *magnificus veſtitu*. Niſi forſan hac imagine quotidiana diei noctisque viciſſitudo exprimatur, ubi יִתְיַצְּבוּ ſimpliciter *exhibent ſe*, exſiſtunt, notabit: aurora, ſive lux diurna, quotidie exoriens, mundo, veſtis inſtar, circumponitur, itidemque occidens veluti exuitur et conditur.

15. Audaci figura *ſua improbi luce privari* dicuntur (וְיִמָּנַע מֵרְשָׁעִים אוֹרָם), diſcutiente aurora tenebras; quae ſunt lux illorum lucifugorum, quorum tunc *ſublimes lacerti frangi* dicuntur (וּזְרוֹעַ רָמָה תִּשָּׁבֵר), quod orta luce vires amittunt et audaciam, et ſeſe pavidi recipiunt, qui alioqui noctu ſunt audaces. Cf. ſupra XXIV, 17.

16. Per נִבְכֵי־יָם ſignificari *profundiſſima maris*, vix poteſt dubium eſſe, etſi de nominis נְבָכִים ſignificatione propria non certo conſtet. Sunt, qui ad verbum בָּכָה, *flevit*, referentes, vertant *plorata maris*, i. e. fluenta, quibus profunditates maris ſignificari putant, quod ibi aquae magna copia et magno impetu fluunt, q. d. alveum maris, ſicut ſupra XXVIII, 11. בְּכִי נְהָרוֹת *fletum flumi-*

num

num fluxum eorum vocavit. Alii *fontes maris* intelligunt. Schultens, collato نَبَكٌ, *collis acuto vertice*, indicari cenfet *fcopulos maris*, five fcopulofum et falebrofum maris fundum; probante Michaele in *Supplemm.* p. 1587., qui tamen monet, poffe et proprie *profunda maris*, ut Hieronymus et Syrus verterunt, hebraea dictione fignificari, in fubfidium vocato arabico إِنْتَبَكَ, *eminuit, altus fuit*, ut *altum* maris pro *profundo* fit pofitum, loquendi more et Latinis ufitato. חֵקֶר תְּהוֹם *Pervestigatio abyffi* funt ultimi maris termini, ad quos fi perveniatur, mare perveftigatum fit, cf. מֶחְקְרֵי אָרֶץ Pf. XCV, 4. et ibi not.

17. Sicut de *fundo maris*, fuperiori verficulo, interrogaverat, ita nunc de *imo terrae* dicit. שַׁעֲרֵי־מָוֶת et שַׁעֲרֵי־צַלְמָוֶת, *portae fedis mortuorum, et denfiffimarum tenebrarum*, indicant loca fubterranea abftrufiffima, ad quae nemini mortalium penetrare datum, cf. fupra XI, 8.

18. הִתְבֹּנַנְתָּ עַד־רַחֲבֵי־אָרֶץ *Confideraſti*, perpendiftine, *usque ad latitudines terrae?* mentene es complexus, aut intellexifti plane, quanta fit terrae amplitudo, quam lata fit et fpatiofa? הַגֵּד אִם־יָדַעְתָּ כֻלָּהּ *Indica, fi nofti totam eam*, fcil. terram. Alii: fi nofti totum illud, quod te rogavi, ut femininum fit pro noftro neutro. „Quaefiti hujus hic poffet effe fenfus: an orbem terraqueum fic notum et perfpectum habes, ut omnes fingulasque ejus regiones definire, et accurata delineatione, vel minimarum, quas terrae ambitus complectitur, partium, unamquamque fuo fitu, adfpectu, limite, defcribere potis fis? Quo usque ne noftra quidem aetate, poft tanta fcientiarum incrementa, tot quaquaverfum navigationes inftitutas, peritiffimorum Geographorum folertia pertigit. Sed fi de fola orbis terreni dimenfione verba fumantur, quae acceptio magis obvia eft et naturalis, tunc ingenue fatendum, rem Iobi aevo hominibus igno-

tam et inaccessam, nunc Astronomorum calculis definitam, constitutam et in liquido constitutam esse. Certe plura hoc Capite, circa rerum adspectabilium naturam, tanquam homini impervia proponuntur, quae labentibus seculis humani ingenii reclusit industria. — — Ad istorum temporum, circa naturalis scientiae vestigationem valde rudium, captum quaesita accommodata sunt, quae non ideo minus compescendae Iobi temeritati atque audaciae inserviunt, quando divinae gubernationis consilia exagitare et culpare audet. Aeque magna enim circa terrarum vel dimensionem, vel descriptionem, inscitia laborabat, quam si eorum notitia hominum menti in aeternum futura fuisset inaccessa." Bouillier.

19. אֵי־זֶה הַדֶּרֶךְ יִשְׁכָּן־אוֹר *Quaenam est via* scil. אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר בּוֹ *ad locum illum, quo habitat lux?* וְחֹשֶׁךְ אֵי־זֶה מְקוֹמוֹ *Et tenebrae quis locus sit?* Ubi sunt lucis et tenebrarum sedes, quas in natura rerum obtinent, et unde ad Numinis jussa praesto sunt? Videtur referendum ad lucis et tenebrarum statas vices, per dies singulos, q. d. scisne, quo se abdat et recipiat lux, quum a terris recedit, ut eam suo tempore inde facias emergere? Aut nostine, quum tenebrae abscedunt, ubi interim recipiantur, et abscondantur, ut eas reducat in nostrum hemisphaerium? Hoc spectari, arguit proximus Versus.

20. כִּי תִקָּחֶנּוּ אֶל־גְּבוּלוֹ *Quod nimirum* (explanativum, ut XXII, 26. XXIII, 14. XXVII, 3.) *capias illud,* unumquodque (ut recte Hieronymus) illorum suo tempore, jam subaudiendum לְהוֹלִיכוֹ (est enim constructio, quae dicitur, praegnans) *ut adducas illud ad suum limitem,* unde rursum emergat, lucem eo, ubi erat antea, sic et tenebras suis vicibus? וְכִי תָבִין נְתִיבוֹת בֵּיתוֹ *Et quod intelligas semitas domus ejus?* i. e. loci ut (ut superiori Versu dixit אֵי־זֶה יִשְׁכָּן)? quod nota sit tibi via qua eundum sit, ut illa e suis locis petas, et ad nostras oras reducas?

21. Sunt, qui ante יָדַעְתָּ interrogationem repetant: *noſtine* ſcil. illa, *quod tunc natus eſſes?* Sed magis placet, haec pro affirmatione ironica habere: *ſane ſcis!* haec omnia perſpecta habes, quia tunc jam natus eras, cum haec omnia facerem, et ſuas illis leges ac ritus praefinirem: es annoſiſſimus et antiquiſſimus, ideoque per tot annorum obſervationem haec omnia cognoſcere accurate potuiſti. Alterum hemiſtichium, וּמִסְפַּר יָמֶיךָ רַבִּים, accipiendum vel ita: *et numerum dierum tuorum* quod attinet, *multi* ſunt illi; vel, repetito ante רַבִּים nomine מִסְפַּר, ſic: *numerus dierum tuorum* eſt *numerus multorum*, coll. ſimili conſtructione Pſ. LX, 5. CX, 3. et ibi not., nec non Cantic. I, 15.

22. הֲבָאתָ אֶל־אֹצְרוֹת שָׁלֶג *Num perveniſti ad theſauros,* apothecas, promtuaria, *nivis?* Sic Pſ. CXXXV, 7. theſauri ventorum dicuntur, unde Deus, quo vult tempore, eos velut educit. Et Deuteron. XXXII, 23. et 34. Deus in theſauris ſuis tela dicitur habere recondita, quae, cum vult, in hoſtes ſuos proferat.

23. אֲשֶׁר חָשַׂכְתִּי לְעֶת צָר *Quos,* theſauros, *prohibui,* i. e. reſervare ſoleo, *ad tempus arcti* ſ. *anguſtiae,* ut ſupra XXXVI, 16., i. e. cum de meis hoſtibus poenas volo ſumere, et eos anguſtiis premere. לְיוֹם קְרָב וּמִלְחָמָה *Ad diem pugnae et belli,* cum adverſum hoſtes meos depugnare et eos perdere volo, ut Joſ. X, 11. plures magnis lapidibus grandinis hoſtes Iſraelitarum leguntur caeſi, quam eorum gladio. Cf. Exod. IX, 18. ſeqq. et ſupra XXXVI, 31. Schultens hunc Verſum de *hyeme* et *frigida tempeſtate* intelligit, quae *dies arcti, conflictus* et *praelii* appellatur, tum, quod bruma horrida, minax, bellum velut inferat terrae, inter ventorum fremitus et nivium grandinumque glomeratos nimbos, tum, quod nive copioſius fuſa revera angantur, et tanquam ex lato in *arctum* redigantur mortales. Quod quaeſitum eſt.

24. אֵיזֶה הַדֶּרֶךְ יֵחָלֶק אוֹר *Quaenam eſt via,* ſcil. אֲשֶׁר בָּהּ, *qua dividatur,* diffundatur, *lux* ſolis et diei,

 quae

quae tam subito et uno quasi momento totum hemisphaerium pervadit et illustrat. Ante alterum hemistichium e priori subaudiendum אֵי־זֶה הַדֶּרֶךְ, *quanam via* יָפֵץ קָדִים עֲלֵי־אָרֶץ *dispergat sese* (intransitive, ut Exod. V, 12. 1 Sam. XIII, 8. יָפֶץ הָעָם *dispersit se populus*) *eurus super terram?* Euro, vento maxime impetuoso, comprehendit reliquos ventos. Alii posterius hemistichium referunt ad auram orientalem, quae sub ortu solis spirare solet. Sunt etiam, qui sub אוֹר *fulguris* lucem intelligant, et totum Versum de tempestate capiant, qua cum procella conjuncta sunt fulgura.

25. מִי פִלַּג לַשֶּׁטֶף תְּעָלָה *Quis divisit* (proprie *derivavit* vel *corrivavit*, nam פִּלֵּג deducitur a פֶּלֶג, *rivus*) *inundationi* aquarum pluviarum *ductum*, i. e. collective aquaeductus, tubos? Quis, nisi ego, cursum dat aquis e coelo defluentibus magno impetu, ut inde veluti per canales ab hominibus manu factos exceptae in terram large decurrant, tanquam ex cataractis? Sunt ex Hebraeis, qui תְּעָלָה *fossam* exponant, qua aquae pluviae aquis e coelo descendentibus loca velut fossas in terra praeparat illis excipiendis, ut uno in loco pluat ad eum foecundandum et rigandum, in altero non item? Concinnior tamen sensus erit, תְּעָלָה *aquaeductum* (ut 1 Reg. XVIII, 32. 35. 38. Jesaj. VII, 3. Ezech. XXXI, 4.), tubum, canalem exponere, ut velut in aere pluvia decidens canalibus excepta illis in terram corrivetur, quo visum est Deo. וְדֶרֶךְ לַחֲזִיז קֹלוֹת *Et viam* scil. quis divisit, fecit, *fulgetro* (cf. supra XXVIII, 26.) *vocum*, i. e. tonitruum; fulgetro, quod secum affert et edit tonitrua, quis viam in nube, ut inde erumperet, effecit?

26. 27. Dei providentiam ostendit ex eo, quod pluviam mittat etiam super loca deserta, quae nemo incolit, eaque abunde riget (הַשְׂבִּיעַ, de *restinctione sitis* et Amos. IV, 8. Proverb. XXX, 15. Jesaj. LVIII, 11. Ps. CVII, 9. usurpatum), ut et in illis herbae propullent, feris alendis necessariae. שֹׁאָה וּמְשֹׁאָה conjungi solet ad locum

maxime

maxime vaſtum et ſiticuloſum ſignificandum, ut ſupra XXX, 3. Zephan. I, 15.

28. הֲיֵשׁ לַמָּטָר אָב *Num eſt pluviae pater?* Habetne parentem, ſcilicet alium a me, qui eam procreet et mittat? אוֹ מִי־הוֹלִיד אֶגְלֵי טָל *Aut quis genuit ſtillas roris,* niſi ego?

29. מִבֶּטֶן מִי יָצָא הַקָּרַח *Ex cujus ventre,* tanquam genitoris (ſupra XIX, 17.), ſ. utero, tanquam genitricis (I, 21. III, 10. 11.), *exiit glacies?* quis ejus auctor eſt? quis eam effecit?

30. כָּאֶבֶן מַיִם יִתְחַבָּאוּ dictum putant pro מַיִם שֶׁהֵם כָּאֶבֶן יִתְחַבָּאוּ *aquae, quae ſunt ſicut lapis,* dureſcentes in morem lapidis, ut jam non aquas, et ſuae naturae, ſed verius lapideae naturae eſſe dixeris, *abdunt ſeſe,* delitеſcunt, quia ſupra nihil aquae apparet, omnibus gelu deſuper concretis. Malim eum Schultenſio: „*tanquam lapide ſeſe occultant:* alluſum ſuſpicor ad originem thematis חָבָא *latuit ſub vaſe opertorio.* Nempe aquae in lapidem duratae, ſemet ſub glacie, ejusque cruſta marmorea, recondunt." Pro יִתְחַבָּאוּ Berg in *Specim. Animadverſſ. critt.* legendum cenſet יִתְחַכָּאוּ (Caph pro Beth), *conſtringunt ſeſe,* coll. arab. حكأ, *firmavit, firmiter adſtrinxit.* Conjecturae ſuae patronos laudat Hieronymum et Syrum, quorum ille *in ſimilitudinem lapidis aquae durantur,* hic ܐܝܟ ܟܐܦܐ ܢܬܩܦܣܘܢ ܡܝܐ *ſicut lapis colligantur aquae* vertit. Quibus tamen ego vim verbi arabici innotuiſſe vix credam. Videntur hebraea, illis non aliter lecta, ac nobis, eo ſenſu reddidiſſe, quem ad rem aptum putabant. וּפְנֵי תְהוֹם יִתְלַכָּדוּ *Et ſuperficies abyſſi conſtringuntur,* vinculis glacialibus, vaſta maria, qua late ſe fundunt, frigore et gelu quaſi vincta attinentur, ut motus et agitatio fluctuum cohibetur. Ammianus Marcellinus XVII, 2. tropo eodem *amnes gelu vinctos* dicit; et Horatius (*Epiſtol.* I. 3, 3.): *Hebrus nivali compede vinctus.*

31.

31. De כִּימָה et כְּסִיל fere consentiunt, illud *Plejadum* sive *Hyadum* sidus, hoc (כְּסִיל) *Orionem* significare. Vid. quos laudavimus supra ad IX, 9., quibus addendus F. H. Ab. Schnaar, qui nostrum locum illustravit peculiari commentatione vernaculo idiomate scripta, Rinteliae, 1791. 4. *Plejades*, כִּימָה (quae sunt septem stellae in cauda Tauri, unde Schnaar totum hunc asterismum nomine hebraeo intelligendum putat). Latinis item dicuntur *Vergiliae*, quod sint veris nunciae, et ortu earum tempus anni redditur amoenum, resoluta terra, et fructibus incipientibus ac herbis revirescere et efflorescere. Hoc esse putant, quod hoc loco מַעֲדַנּוֹת *delicias* nominat, quibus verni temporis amoenitatem ac pulchritudinem significetur. Ita et Beigelius in *den Untersuchungen über den Ursprung und die Bedeut. der Sternnamen*, auctore Ludw. Idelero (Berl. 1809.) p. 147. verba nostra sic interpretatur: *ligabisne*, potesne conserere *ornamenta*, monilia gemmata *Plejadum? (kannst du die Brillanten-Rosette der Plejaden zusammenreihn?) Nodos Plejadum*, عقد الثريا, memorant Saadi in *Gulist.* p. 22. ed. Gent. et Hafiz in *Specim. Poës. Pers.* p. 70. His oppositum כְּסִיל, *Orionis* sidus, quod ortu suo nimbos et tempestates excitat, unde a Virgilio (*Aeneid.* I, Vs. 535.) *nimbosus Orion* appellatur, hoc vero loco pro sideribus hybernas tempestates et brumale frigus adferentibus ponatur. Huic sideri tribuuntur מוֹשְׁכוֹת *vincula* (coll. arab. مَسَكَ *tenuit apprehensum, retinuit, cohibuit*, unde مَسَكَةٌ *compes*), quibus temporis brumalis rigorem omnia constringentem indicari putant, vi oppositi מַעֲדַנּוֹת, amoenum anni tempus significantis. Hinc Coccejus nostri loci sensum ita expressit: *Tune* vernam apertionem terrae constringis rursus frigore hyberno et hyemis constrictionem verno tepore resolvis? Alii *constringere* pro *retinere*, et *solvere* pro *pellere, amovere* capiunt. Ita Doeder-

derlein: „Negat autem *religari* ſidera, vel *vinciri* poſſe; ſidera enim exorta non poſſunt humanis artificiis impediri, quo minus curſum perficiant, vel retineri, ut diutius apud nos morentur, neque *vincula* eorum *ſolvere* poſſumus, ut citius abeant, ea inprimis, quae hyemale tempus portendunt." Eundem in ſenſum collineat Schnaarii explicatio (p. 9. 11. l. c.): tune potes coeli curſum retinere, et retardare, ut amoenum vernum tempus longius producatur? aut coeli circumactum idem poteris accelerare, ut triſtis hiems ocius abeat? Nos tamen eorum magis probandam ſententiam putamus, qui מַעֲדַנּוֹת *vincula* notare cenſent, veluti transpoſitis literis, ut עֲדַן idem ſit quod עֲנַד *ligavit*, certe Talmudicis מַעֲדַנִּים pro *vinculis*, *ligaminibus*, *nodis* uſitetum, vid. Buxtorfii *Lexic. Chald. Talmud* p. 1580., et h. l. poſcit illum ſignificatum parallelum מוֹשְׁכוֹת. Ita jam Alexandrinus, qui δεσμὸν, et Chaldaeus, qui שִׁירֵי, *catenas*, vertit. Et Maſora parva ad h. l. vocem מַעֲדַנּוֹת bis (alter locus eſt 1 Sam. XV, 32) in diverſa ſignificatione occurrere monet. *Vinculorum* notionem commendavit et Tingstadius in *Supplemm. ad Lexx. Hebrr.* p. 76. ſeq., et noſtri verſiculi ſenſum hunc eſſe ait: *num vincula, quibus Plejades, vel Orionis ſtellae junguntur trahunturve, aut ligare aut ſolvere potes?* מוֹשְׁכוֹת ei ſunt *vincula trahentia*, quum de ejusmodi vinculis aut funibus verbum מָשַׁךְ et Jeſaj. V, 18. dicatur. Similiter Nachmanides hunc locum de illorum ſiderum habitu et ſitu explicavit: num tu conjunges ſtellas Plejadum, quae inter ſe conjunctae ſunt, et non procul a ſe diſtant? aut contra vincula diſſolves ſtellarum Orionis, ut a ſe invicem disgregentur?

32. Nomine מַזָּרוֹת quae ſidera, aut quis aſteriſmus ſignificentur, haud liquet. Plures idem eſſe putant cum מְזָרִים, ſupra XXXVII, 9., quod ipſum tamen incertae eſt notionis, vid. not. ad eum loc. Hebraeorum plerique מַזָּרוֹת volunt idem eſſe quod מַזָּלוֹת cum Lamed, literarum per-

permutatione, quo nomine, ſolo 2 Reg. XXIII, 5. obvio (*Suſtulit ſuffitum facientes Baali,* לשמש ולירח ולמזלות ולכל צבא השמים), intelligunt *Planetas* (ab אזל, *ivit*), praeſertim *ſigna Zodiaci*, unde et recentiores Hebraei Zodiacum גלגל המזלות, *orbem ſiderum*, appellant. Cf. Lach *Beytrag zur Oriental. Sternkunde*, in Eichhornii *Biblioth. Literat. bibl.* Vol. VII. p. 449. Apud Aſtronomos אזור המזלות *cingulum ſignorum coeleſtium* eſſe Zodiacum, tradit Buxtorfius in *Lex. Chald. Talm.* p. 53. Quo adſcito ſignificatu hemiſtichii prioris, התוציא מזרות בעתו, ſenſus hic erit: num unumquodque ſiderum aut ſignorum ſuo proferes tempore, ut in noſtro hemiſphaerio appareat? Suffixum maſculinum ſingulare ad בעתו referendum vel ad ſubaudiendum (כל־אחד כוכב (מזרות, *unamquamque ſtellam ſiderum,* vel ſimpliciter ad כל, *univerſitas*, coll. ſimili conſtructione Pſ. LVII, 2. CXIX, 137. Hieronymus *Luciferum* vertit; qui et Lachio l. c. placuit ob ſenſum commodum, et quod ipſi ſonu affine videtur arabicum *Veneris* nomen, الزهرة, quod hebraice eſſet הזהרה. R. Iſaacus Iſrael apud Hydium in *Commentar. in Ulugh Beighi tabb. ſtellar.* p. 60. (in *Syntagm. Diſſertatt.* Vol. I.) מזרות contractum exiſtimat pro מאזרות *cingula*, quo nomine ſtellas illas, quas Arabes منطقة الجوزاء, *cingulum Orionis* vocant, deſignari cenſet. Michaelis in *Supplemm.* p. 1497. מזרות *coronam borealem*, a נזר, *diadema*, notare conjicit, quae cogitatio et Schnaario (l. c. p. 12.) incidit, ad *ortum coſmicum* illius ſideris noſtra verba referenti, ut *autumni* initium ſignificetur, quo ipſo tempore corona borealis coſmice ſurgit. בעתו, *Tempore ſuo*, abſolute poſitum, de *meſſis tempore*, coll. Pſ. I, 3., intelligit. Integri hemiſtichii ſenſum paraphraſi ita expreſſit: valesne coelum circumagendo illud anni tempus adducere, quo corona in noſtro hemiſphaerio ſurgit? i. e. autumnum.

Quae

Quae ſententia tamen artificioſior videtur, quam ut eam a noſtro profectam putem. Tingſtadius (l. c. ad Vs. 31.) מַזָּרוֹת *plauſtrum*, i. e. urſam ſive majorem, ſive minorem, intelligit, ſola Syriaci interpretis auctoritate, qui ܥܓܠܬܐ vertit. Alias de nomine illo ſententias recenſuit, perpenditque Hyde l. l. p. 88. ſeqq. In altero hemiſtichio עַיִשׁ ex plurimorum interpretum conſenſu haud diverſum eſt ab עָשׁ, *urſa major*, ſupra IX, 9., cui ſideri Arabes, qui illud نعش, *feretrum*, appellant, tribuunt بنات, *filias* (ut noſter h. l. בָּנִים), quibus intelligunt tres ſtellas in cauda urſae. Hinc locum noſtrum ſic interpretantur: *num urſam cum filiis ſuis*, i. e. ſtellis, quae ipſam, tanquam matrem ſequuntur, *deduces?* עַל *una cum*, ut Geneſ. XXXII, 12. Num. IX, 11. 1 Sam. XIV, 32. Cf. Noldii *Concordantt.* p. 551. ed. Tymp. Eodem modo hunc locum explicavit Bochartus *Hieroz.* P. II. L. I. Cap. XVI. Tom. II. p. 679. edit. Lipſ., qui et aliorum, veterum praeſertim, interpretationes percenſuit, quibus et nos quaedam addimus in Notis. Pluribus quoque de עָשׁ et עַיִשׁ egit Michaelis in *Supplemm.* p. 1901. ſeqq. Ei עָשׁ eſt *urſae ſidus*, עַיִשׁ vero, diminutivum (formae Arabicae عُبَيْل), *urſa minor*. Schnaar, nomina עָשׁ, עַיִשׁ, עֵז, αἴξ, *Geis*, ſignificatione non diverſa opinatus, illud ſidus, quod Aſtronomis *capella cum hoedis* audit, a noſtro indicari cenſet, et verba hebraea ſic vertit: *tune capellam potes ad filios ſuos ducere?* Occaſum *acronychum* illius ſideris deſcribi putat, qui in ipſum aeſtatis initium incidat, ut ita duobus hisce Verſibus annua quatuor temporum viciſſitudo abſolvatur.

33. הֲיָדַעְתָּ חֻקּוֹת שָׁמָיִם *Noſtine ſtatuta coeli*, quae ſtatuta ego coelo et ſideribus conſtitui, tum in ſitu, tum in motu, tum in operatione eorum. אִם־תָּשִׂים מִשְׁטָרוֹ בָאָרֶץ *Num conſtituis dominium ejus* ſcil. coeli et ſiderum *in terram*, ita diſpoſitorum, ut ſuper terram inducant

ducant frigus et aestum, aestatem et hiemem. מִשְׁטָר, hoc solo loco obvium, *praefecturam, dominatum* exponunt, collato nomine שֹׁטֵר, quod *praefectum, dispositorem* denotare, vel hoc arguit, quod Proverb. VI, 7. cum קָצִין et מוֹשֵׁל, et Deut. XVI, 18. cum שֹׁפְטִים, tanquam similes magistratus, שֹׁטְרִים nominantur. Et Arabibus سَيْطَر, cum على constructum, est *praefuit rei ut inspector*, et مُسَيْطِر, *praefectus, inspector, commentariensis, qui adnotat, quodcunque ad rem curandam aut gerendam spectat.* Michaelis in *Supplemm.* p. 2320. nostrum מִשְׁטָר passive cepit de *legibus, coelo scriptis, ad quas astra currunt,* quas *astronomiam* dicimus; ܢܳܡܽܘܣܳܐ, *legem*, Syrus vertit, nostrumque locum ita explicavit: *tunc in terra poteris leges scribere, ad quas astra cursus suos ac motus moderentur?* Sed concinnior videtur sensus antea indicatus. *Dominii* verba cum עַל et ב promiscue construuntur, vid. e. c. Genes. I, 18. 26. Suffixum ad מִשְׁטָרוֹ est in singulari, etsi ad nomen duale שָׁמַיִם pertineat, unde מִשְׁטְרֵיהֶם dicendum fuerat.

34. הֲתָרִים לָעָב קוֹלֶךָ *Num attolles ad nubem vocem tuam?* jubens illi, ut aquas depluat, ut alterum hemistichium ostendit, וְשִׁפְעַת־מַיִם תְּכַסֶּךָּ, *et copia aquarum te operiet?* demissa a nube statim ad jussum tuum? Hoc posterius hemistichium est et supra XXII, 11. positum, sed eo loco metaphorice de abundantia calamitatum, quibus Iobus obrueretur. Bouillier hoc Versu allusum putat ad Magorum cantillationes et murmura, magnam eliciendo imbri efficaciam habere vulgo credita; qualem daemoniis suis et idolis tribuebant ethnici. Cf. Jerem. XIV, 22. Siculi hodienum, Labato referente, in Americanis insulis Nigritas ferunt, carmina nescio quae demurmurantes, imbrem, vel tenuem, vel densum, ad libitum prolicere.

35.

35. הֲתְשַׁלַּח בְּרָקִים וְיֵלֵכוּ *Num emittes fulgura, et ibunt* scilicet ad nutum tuum, ferentur, quocunque illis jusseris, et quandocunque libuerit, וְיֹאמְרוּ לְךָ הִנֵּנוּ *et dicent tibi, ecce nos!* praesto tibi adsumus ad jussa tua et voluntatem tuam, quoquo nos deferri volueris. Sunt, qui posterius hemistichium exponant de reditu. Ita Hieronymus: *et revertentia dicent tibi: adsumus;* ut postquam Iobi voluntatem expleverint, revertentia dicant: en, tibi paruimus! Sed malo intelligere, ut sint verba fulgurum offerentium sese initio ad faciendum quicquid mandatum fuerit, ut Jesaj. VI, 8. הִנְנִי שְׁלָחֵנִי, *eccum me, mitte me.*

36. Plerique interpretes טֻחוֹת idem quod כְּלָיוֹת *renes* esse putantes, ut Ps. LI, 8., et שֶׂכְוִי in altero hemistichio opinati notare *intellectum*, coll. Chaldaico סְכָה *spectare, speculari, cogitare*, et מַשְׂכִּיּוֹת לֵבָב *cogitationes cordis*, Ps. LXXIII, 7., hunc Versum ita exponunt: *quis indidit renibus hominis sapientiam? aut quis dedit intellectui scientiam?* At quem non offendat medias inter quaestiones de coelestibus et aëreis phaenomenis singula haec de sapientia et intelligendi facultate homini impertita, interrogatio? Quae inconcinnitas tollitur Schultensii interpretatione, טָחָה, coll. arab. طحا et طاح (pro طوح) *vagari, jaculari temere, jaculationem, jactum vagum* exponentis, שֶׂכְוִי vero φαινόμενον, *apparentem subito in aere rem aliquam*, collato cognato שְׂכִיּוֹת *spectabiles figurae*, Jesaj. II, 16. „Inde emergit hic adspectus seriei congruentissimus: *Quis posuit in jactibus vagis* fulminum, tonitruorum, imbrium, *sapientiam*, solidam et firmam rationem, ac legem motus? *et quis dedit Φαινομένῳ*, rebus subito apparentibus, et mox disparentibus, *intelligentiam?* ut ita agant, ac si intelligentia pollerent, scirentque, *quando, quomodo* et *quousque*, vires suas exerere debeant?" Doeder-

derlein in Scholiis ad h. l. טֻחוֹת *occulta* significare conjectans (cf. not. nostr. ad Ps. LI, 8.), prius hemistichium sic vertit: *quis occultis rebus sapientiam indidit?* Oppositum putat in altero hemistichio שֶׂכְוִי, *res adspectabiles.* „Omnia servant praefixum terminum, moventur, cohaerent, in communem finem tendunt. Quis igitur, inquit Deus, his rebus sive visibilibus, sive ab aspectu remotis, in quibus tanta intelligentiae vis cernitur, sapientiam indidit?" Mitto veterum παρερμηνείας, de quibus vid. Bocharti *Hierozoic.* P. II. L. I. Cap. XVI. Tom. II. p. 682. edit. Lips. Cf. Michaelis *Supplemm.* p. 1004. et p. 1007.

37. מִי־יְסַפֵּר שְׁחָקִים בְּחָכְמָה *Quis enumerabit nubes cum sapientia?* Quis alius, praeter me, numeratas habet nubes, ut de iis, quocunque modo ipsi libuerit, summa cum sapientia disponere possit? Videtur imago de lustratione militari depromta. Cf. Ps. CXLVII, 4. *Quis stellas numerat nomine quamque suo?* In altero hemistichio, וְנִבְלֵי שָׁמַיִם מִי יַשְׁכִּיב, plures, verbum שָׁכַב *jaciendi, ponendi, collocandi* significatu capientes, vertunt: *quis collocat*, sternit, disponit, *utres coeli?* Alii: *quis demittit?* coll. שִׁכְבַת הַטַּל *descensus roris*, Exod. XVI, 13. 14. Sed aptior prodibit sensus adscita significatione arabici سكب, *effudit*, (unde שִׁכְבַת זֶרַע *effusio seminis*, Levit. XV, 16. 17.), ut sit: *coeli utres quis effudit*, i. e. quis imbrem de coelo demittet in terram e nubibus? eae enim *coelis utres* vocantur, quia in iis aqua coelestis quasi utribus continetur, et ex iis, cum Deo libet, effunditur. Hieronymus: *Quis enarrabit coelorum rationem, et concentum coelorum quis dormire faciet?* Retulit נִבְלֵי ad נֵבֶל, quod est organi musici nomen, et haec verba intellexit de summa concordia, qua revolvuntur orbes coelestes, q. d. quis silere faciat admirabilem harmoniam orbium coelestium? Nota

est

eſt Pythagorica ſententia de concentu muſico et harmonia coelorum.

38. Hunc verſiculum junge cum ſuperiori: quis utres effundit, בְּצֶקֶת עָפָר לַמּוּצָק *colliqueſcendo pulverem in maſſum fuſilem?* ita ut pulvis aridus multo imbre colliqueſcat in maſſam fuſam. Verbum יָצַק de metallo dicitur, cum igne liquatur, vid. Exod. XXV, 12. XXXVIII, 27. 1 Reg. VII, 46., et hinc מוּצָק metalli fuſa maſſa, 1 Reg. VII, 16. 23. — וּרְגָבִים יְדֻבָּקוּ *Et ut glebae agglutinentur*, divulſae prius ſiccitate? nam ſuperfuſo copioſo imbre, dehiſcentes prae nimia ſiccitate terrae partes quodam velut glutine cohaereſcunt et uniuntur.

Cap. XXXIX.

Hactenus ex praecipuis mundi partibus, et iis quae in aëre fiunt, aut in coelo ſpecialiter, ubi amplior eluceſcit majeſtas, et plura admiratione digna, Deus ſuam admirandam potentiam, ſapientiam, et providentiam oſtendit, qua haec primum a ſe ſint condita, et deinceps regantur; jam tranſit ad animantia, et in eis ſingularem ſuam ſapientiam Iobo ita ante oculos proponit, ut agnoſcere debeat, ne quidem unius animalis interiorem indolem ipſi perſpectam exploratamve eſſe; unde ſponte conſequitur, ſummae eſſe temeritatis, ſi homo ad arcana Dei conſilia penetrare, aut cum eo congredi, et concertare velit, ut Iobus faciebat.

1. Incipit a *leone*, ferarum rege. הֲתָצוּד לְלָבִיא טָרֶף *Num venaberis leaenae* (ea enim nomine לָבִיא proprie indicatur, vid. Bochartі *Hierozoic.* P. I. L. III. Cap. I. Tom. II. p. 11. edit. Lipſ.) *praedam?* Quis illis tantam praedam comparare poſſit, et cibum, quanto indigent? Et tamen hoc divina ſit providentia, ut ſe intra deſerta continentes magna ex parte ibi abunde inveniant, unde alantur. *Leaenam* autem nominat, quod ea, praeſertim

fertim ubi fcymnos habet, eft in praedas avidiffima. וְחַיַּת כְּפִירִים תְּמַלֵּא *Et appetitum leunculorum implebis?* חַיָּה apparet h. l. eodem modo ufurpari, quo haud raro נֶפֶשׁ, quod non tantum *halitum, animam, vitam,* verum etiam *appetitum* et *defiderium* fignificat, vid. Pf. XXIV, 4. XXVII, 12. LXXVIII, 18.

2. Graphice defcribitur geftus et habitus illarum ferarum in fpecubus praedae infidiantium. De verbo שׁוּחַ, f. שָׁחַח, propr. *fidit, fubfidit,* vid. not. ad Pf. X, 10., ubi itidem adhibetur ad improbi hominis infidiantis habitum defcribendum. יֵשְׁבוּ *Sedent* ad profiliendum compofiti, ut Pf. X, 8., et Arabibus وثب eft tam *fedit,* quam *faliit, infiliit.* סֻכָּה *Tugurium, tabernaculum,* de leonis luftro et Pf. X, 9. Jerem. XXV, 38. ufurpatur. לְמוֹ pro fimplici לְ *ad,* ut fupra XXVII, 14.

3. Cf. not. ad Pf. CXLVII, 9.

4. יַעֲלֵי־סָלַע, propr. *afcenfores rupis,* effe *ibices,* fatis evicit BOCHARTUS l. c. L. III. Cap. XXIII. T. II. p. 289. feqq. edit. Lipf. De momento temporis, quo pariunt, loquitur hoc Verfu, quod ignorent homines, ut illis parturientibus opem ferre, aut eas nonnihil fublevare non poffint. „Non hic agitur de otiofa et mere fpeculativa cognitione, fed de ea cognitione, quae Deo propria eft, qua res omnes non folum novit, fed et dirigit atque gubernat. Proinde haec hebraea verba, חֹלֵל אַיָּלוֹת תִּשְׁמוֹר, *an parturitionem cervarum obfervafti?* Graeci fic reddunt: ἐφύλαξας δὲ ὠδῖνας ἐλάφων, *cuftodivifline partus cervarum?* prout שָׁמַר utrumque fonat, *obfervare,* et *fervare,* vel *cuftodire.* Porro absque Dei cuftodia, brevi deficeret hoc genus inter mille pericula, quae vel a venatoribus, vel a feris illi imminent, ut ipfas matres taceam foetus fuos in discrimen adducere. Quod ad hanc vocem Chryfoftomus ita obfervat: *Recte autem dixit* ἐφύλαξας, cuftodifti. *Cum enim hoc animal femper fit in fuga, et metu et formidine, femper faliat*

saliat et subsultet, quomodo non patitur abortum, sed maturus foetus editur?" Bochartus l. c. p. 249.

5. תְּסַפֵּר יְרָחִים תְּמַלֶּאנָה *Numerasne menses, quas implent*, scil. a conceptione ad partum? Observavit, post Schmidium, Schultens, hanc numerationem mensium referendam esse ad statum illud tempus, quod huic generi, prae aliis, a domino naturae sit assignatum, q. d. num tu ille es, qui definis menses, quos cervae uterum gestantes observant, facisne, ut tam accurate numerum teneant? Verum alterum hemistichium, וְיָדַעְתָּ עֵת לִדְתָּנָה, *nostine tempus partus earum?* arguere videtur, ignotum fuisse, nostri poetae aetate, aut gente, quod serius, Plinii tempore, exploratum fuit, cervas ineunte autumno concipere, et octonis mensibus partus ferre (Vid. *Bochartum*, l. c. p. 248.). Redi ad not. supra ad XXXVIII, 18.

6. Nostine tempus, quo תִּכְרַעְנָה *sese incurvant*, scil. ad partum, cf. 1 Sam. IV, 19. de uxore Phineis, וַתִּכְרַע וַתֵּלֶד *et incurvavit se et peperit.* יַלְדֵיהֶן תְּפַלַּחְנָה *Natos suos diffundunt*, i. e. fissa et aperta matrice excludunt, in lucem edunt. *Findendi* verba et Arabibus de partu excludendo usurpari, pluribus ostendit Schultens in *Animadverss. philolog.* ad h. l. Cf. not. ad Bocharti edit. Lips. T. II. p. 252. Verba חֶבְלֵיהֶם תְּשַׁלַּחְנָה, *dolores suos emittunt*, plures explicant: a parturiendi doloribus liberantur, foetu suo in lucem edito. Sed חֲבָלִים, *dolores partus*, h. l. poetice vocantur *foetus dolore in lucem emissi*, quomodo et a Graecorum Tragicis ὠδῖνας usurpatum, Schultensio observante. Ita Euripides Jon. 45.

Λαθραῖον ὠδῖν' εἰς Θεοῦ ῥίψαι δόμον

Clandestinum dolorem partus in Dei projicere domum.

Ita Aeschylus Agamemn. Vs. 1427.

Ἔθυσεν αὑτοῦ παῖδα, φιλτάτην ἐμοὶ
Ὠδῖνα — — — —

Mactavit suam ipsius natam, charissimum mihi dolorem partus.

7. בַּבָּר *In agro*, deserto coll. arab. بَرّ, *ager, campus patens*, Chaldaice בְּבָרָא, quod ab Onkeloso Gen. XXIV, 31. Exod. XXI, 19. pro hebraico בַּחוּץ, *foras* positum. *Foras*, i. e. extra lustra, aut speluaea, in quibus mater eos pepererat, aut lactaverat. Eam scilicet relinquunt, naturae quodam instinctu, quam primum ejus opera se posse carere sentiunt. Hoc est, quod in altero hemistichio dicitur: יָצְאוּ וְלֹא־שָׁבוּ לָמוֹ *Egrediuntur nec redeunt ad eas*, ad matres, ut plerique vertunt, quomodo tamen generis erit enallage, quum לָמוֹ sit masculinum. Schultens לָמוֹ ad *hinnulos* refert, *non redeunt sibi*, ut designetur *fiducia*, qua *sibi* jam satis placent, suique juris esse volunt. Sed redundare videtur, ut supra III, 14. VI, 19. XXIV, 16.

8. De פֶּרֶא, *onagro*, fera libertatis amantissima, et prorsus intractabili, vid. Bochartum T. II. p. 214. edit. Lips., et quae nos ibi in notis ex recentioribus historiae naturalis scriptoribus addidimus. מִי־שִׁלַּח פֶּרֶא חָפְשִׁי *Quis dimisit onagrum liberum?* ab hominis scil. potestate, ut liber sit et sui juris, nec instar asini domestici mancipatus. Jumenta, et alia animantia, quae homini serviunt, videntur veluti hominum vinculis adstricta; at onager, libere per deserta oberrans, et maxime efferus et indomitus, videtur velut a vinculis solutus. In altero hemistichio עָרוֹד non est significatione diversum a פֶּרֶא, sed Chaldaeis et Syris magis usitatum *onagri* nomen. Idem utroque hemistichio dicitur verbis parum diversis. Vid. Bochart. p. 218.

9. Constitui ei, ut in deserto versaretur, procul ab hominum habitatione. De מְלֵחָה proprie *salsugo*, hinc *terra salsuginosa*, i. e. sterilis, deserta, vid. not. ad Ps. CVII, 34. et Bochart. p. 222.

10. יִשְׂחַק לַהֲמוֹן קִרְיָה *Ridet ad strepitum civitatis*, ei volupe est in desertis vagari, תְּשֻׁאוֹת נוֹגֵשׂ לֹא יִשְׁמָע *strepi-*

ſtrepitus (ſupra XXXVI, 29.), clamores, *exactoris non audit*, non curat, ejus ſcilicet, qui velit ab eo operam et miniſterium aliquod exigere, ut a bobus, jumentis, et aliis animantibus, quae ſub ſe habent, ſolent homines. נוֹגֵשׂ *Exactor*, ſupra III, 18., ἐργοδιώκτης, cujus vices erga aſinos praeſtat agaſo.

11. Et quamvis homini non ſerviat, qui in mercedem laboris cibum illi ſubminiſtret, victus tamen illi abunde ſuppetit. Quia יְתוּר הָרִים מִרְעֵהוּ *perveſtigatio montium paſcuum ejus*, id quod per montes hac illac perquirit, eſt ei paſcui et pabuli loco. Amat onager herbidos montes, ut diſerte tradit Pallas in *Actis Academ. Scientiar. Petropolit pro Ao.* 1777. *Parte poſter.* Petrop. 1780. 4. p. 264. יְתוּר nomen formae יְקוּם, יְבוּל, a verbo תּוּר, *circuire*, *circumluſtrare*, Num. XIII, 2. 16. 17. 21. Sed Chaldaeus, qui יְאַלֵּל, *explorat*, nec non Alexandrinus, qui κατασκέψεται, et Hieronymus, qui *circumſpicit (montes paſcuae ſuae)* vertit, pro verbo habuerunt, formae יִהוּא Cohel. XI, 3., ex more Aramaico.

12. Nomina רֵים, ſive ut alias ſcribitur, רְאֵם, aut contracte רֵם (Pſ. XXII, 22.), nec *rhinocerotem* ſignificari, ut Hieronymus vertit, nec *monocerotem*, quomodo Graecus Alexandrinus interpretatus eſt, ſed feram indomabilem et ſaevam ex *caprearum* genere, Arabibus رِئْم, *Reem*, Graecis ὄρυξ dictam, cujus deſcriptionem optimam dedit Oppianus in *Cyneget.* L. II. Vs. 445. ſeqq., graviſſimis argumentis demonſtravit Bochartus *Hieroz.* P. I. Lib. III. Cap. XXVII. Tom. II. p. 335. ſeqq. edit. Lipſ., quam Bocharti ſententiam contra Schultenſium, רֵים *bubalum ferum* notare contendentem, nos vindicavimus et magis comprobavimus in uberiore Annotatione p. 365. 366. laudati Operis. Ad *orygis* audaciam et violentiam pertinet, quod apud Martialem *Epigr.* L. XIII, 95. legimus:

Matutinarum non ultima praeda ferarum,
Saevus oryx, *constat quot mihi morte canum?*

Et Oppianus l. c.

Ἔστι δέ τις δρυμοῖσι παρέστιος, ὀξύκερως θήρ,
Ἀγριόθυμος ὄρυξ, κρυερὸς θήρεσσι μάλιστα.

Est quaedam saltibus familiaris, acuto cornu fera, saevus oryx, feris maxime horrendus. Plura de hujus animalis feritate ex Oppiano dedimus in not. ad Ps. XXII, 22. p. 620., quae si perlegeris, magis percipies vim quaestionis Iobo h. l. propositae, num sit unquam tentaturus alligare hoc animal ad suum praesepe, ut boves aut jumenta, sibi illud aliorum more subjiciens? Nomine רְאֵם sive רֵים designari *bubalum ferum* cum Schultensio denuo quidem contendit De Wette in *Commentar.* ad Ps. XXII, 22., cui accessere Gesenius in *Lexico Hebr.* utroque, et A. Th. Hoffmann in *Commentar. philol. crit. in Deuter.* XXXIII. s. *Observatt. in difficiliora* V. T. loca p. 52. Quos tamen Viros Doctissimos vix credo satis perpendisse argumenta, quibus Bochartus ex usu loquendi non Arabum tantum, verum et Chaldaeorum probavit, רְאֵם s. רֵים non esse bovilli, sed caprini aut cervini generis animal (nam utrumque genus confundere solent, vid. not. nostr. ad Bochart. T. II. p. 233. sequ. edit. Lips.). Et de Arabibus quidem nulla est dubitatio. Ii enim رِيم constanter ad ظبي et غزال referunt, quibus nominibus animalia non ex boum, sed ex caprearum seu damarum genere significari, tam certum est, quam quod est certissimum. Chaldaeos vero quod attinet, in Talmudico tractatu *Baba Bathra* Cap. 5. fol. 73. b. nomen אוּרְזִילָא, idem quod Arabicum غزال (quod Arabes Mauritani *Rgazal* efferunt, vid. Hoestii *Descript. Fesae et Marocc.* p. 294.), *Ajin* et *Aleph* permutatis, Glossator exponit ראם. Et in Tractatu de *Sacrificiis* (זְבָחִים) Cap. 14. fol. 113. b. in ipso textu Talmudis legitur אורזילא דרימא בת יומא ubi in Glossa rursus: אורזילא הוא ראם. Ab his

his non multum recedit Aben-Esra, qui ad Ps. XXII, 22. רְאֵם *ibicem* interpretatur, quod animal est capreae congener. Verba sunt: הראם יפיל עצמו מהר גבוה על קרניו ולא תשברנה Reem *e monte celso super cornua se dejicit, nec ea confringit.* Porro quod hoc ipso in quo versamur loco רְאֵם negatur cicurari posse et ad praesepe alligari, non cadit in bubalos, qui, teste Russellio in *Hist. Nat. Halebae* P. II. p. 6. vers. teuton., in Syria haud aliter ac boves et vaccae in stabulis ali solent, lactis, quod praebent, sapidi causa, adhibenturque et ad arandum. Nemini vero in mentem veniat orygem, animal fugacissimum et saevum, ita cicurare velle ut aratro inserviat, ut Versu proximo habetur.

13. הֲתִקְשָׁר־רֵים בְּתֶלֶם־עֲבֹתוֹ *Num vincies orygem ad sulcum funis sui?* i. e. ut sulcum agat secundum eum funem, quo tu eum regas? Sunt, qui ante עֲבֹתוֹ repetant ב, ut sit: *num ligabis orygem in sulco fune suo?* Sed phrasis, *sulcus lori ejus*, pro, qui ad lorum moderatoris ducitur recta linea magis est hebraica. In posteriori hemistichio, אִם־יְשַׂדֵּד עֲמָקִים אַחֲרֶיךָ, *num occabit valles post te?* possunt vel *campi, planities* intelligi, quomodo עֵמֶק Jos. XVII, 16. Jud. I, 19. ponitur, quod loca plana et depressiora agriculturae magis sunt idonea, quam aspera et confragosa, vel *convalles* vocat porcas in terra factas arando, quibus sulci subsunt demissiores. De שָׂדַד, *occare*, ut Jesaj. XXVIII, 24. Hos. X, 11. (saepius haud exstat in V. T. cf. Michaelis *Supplemm.* p. 2282. Mirum videri possit, cur noster dicat אַחֲרֶיךָ, *post te*, i. e. te praeeunte occabitne? quum rusticus non praecedere bovem aratorem, sed subsequi fere soleat. Sed observavit Pineda ex Columella (VI, 2.), quum vitulus domandus, et aratro sit assuescendus, esse, qui clava salignea praeeat, ad impetus reluctantis modicis ictibus coërcendos; idemque facere quotidie aratores Hispanos, etiam cum ab equis aut mulis terra proscinditur, ut unus antecedat, qui ducat, alter qui sequatur, et stivam teneat.

 14.

14. הֲתַאֲמִין־בּוֹ *Num fides ei*, quod scilicet tuum opus in agro facere, et pro te arare possit, כִּי־רַב כֹּחוֹ, *quia multum est robur ejus*, quod robore valeat, quasi ejus robore possis magna opera et multa facere, ut facis bubus? וְתַעֲזֹב אֵלָיו יְגִיעֶךָ *Et relinques*, permittes, concedes, *ei laborem tuum*, agrum tuum proscindendum?

15. הֲתַאֲמִין בּוֹ כִּי־יָשִׁיב זַרְעֶךָ *Num credes ei, quod reddet semen tuum?* Sunt, qui intelligant, referetne domum segetem tuam ubi demessa fuerit? Sed sensus est potius: putasne illum humum tuam ita apte araturum esse et comparaturum, ut tandem reddat tuam sementem, i. e. ut ex hoc ejus labore et terra ab eo aptata feliciter proveniat ac crescat seges ut tandem demetatur, et in aream comportetur ad triturandum? גָּרְנְךָ *Area tua,* metonymice pro מְלֹא גָּרְנְךָ *plenitudo areae tuae,* sive דְּגַן גָּרְנְךָ *frumentum areae tuae.* Per haec omnia significat, animantium hanc aut illam et variam naturam ex Dei arbitrio pendere nec homines illam immutare posse.

16. Onagro et orygi, deserticolis, commode jungitur Arabiae solitudinibus familiaris *struthiocamelus;* nam de eo agi in iis, qui proxime sequuntur, versiculis, omnia quae de illo animali dicuntur, abunde docent, ut copiose ostendit Bochartus *Hieroz.* P. II. L. II. Cap. XVI. Tom. II. p. 847. seqq. edit. Lips., postquam inde a p. 838. alias conjecturas refutasset, quibus commemorandis nos igitur commode poterimus supersedere. כְּנַף־רְנָנִים נֶעֱלָסָה *Ala struthionum exsultat;* ex alis et crebra illarum agitatione alacritas struthionum tota pendet. Quamvis enim ad volatum iis sint inutiles, tamen currentes mire juvant, et spirante vento ipsis sunt tanquam vela in navi. Leo Africanus *Descript. Africae* Lib. IX. Cap. 55. p. 510. edit. Tigur. *In alis pennas habet grandes albi et nigri coloris, quibus volatu inutilis, ad cursum crebra alarum et caudae agitatione juvatur.* רְנָנִים Bochartus (p. 847.) proprie *struthionum feminarum* nomen

men putat, a רָנַן, *clamavit, vociferatus eſt, cantavit,* quod earum vox magis canora eſſe dicitur, quam marium; unde et alias יְעֵנִים, aut בְּנוֹת יַעֲנָה, itidem a *vociferando*, עָנָה, vocantur. Et Arabibus ſtruthionis feminae vox تَرْنِيم *cantus*, appellatur. Bouillierium miror *Obſervatt. miſcellann.* p. 385. recoxiſſe Jarchii conjecturam, ſatis jam a Bocharto, p. 850. refutatam, commemorari hoc Verſu tres diverſas aves, רְנָנִים, quibus *pavones* ſignificari putat, חֲסִידָה, *ciconiam*, et נוֹצָה, quo nomine *ſtruthionem* notari opinatur. Sed procul dubio ſolum רְנָנִים nomen eſt illius avis, quae hoc et ſequentibus quinque Verſibus deſcribitur, ſicut cetera animalium, quae hoc Capite, et duobus proximis deſcripta ſunt, nomina, in primo ſtatim hemiſtichio pro lemmate leguntur. Praeterea *pavo*, quem volunt רְנָן hic appellari, non *alis* exſultat, ſed *cauda*, ubi gemmae ejus latent, quarum ſplendore ſe effert. — אִם־אֶבְרָה חֲסִידָה וְנֹצָה *Vere ala ciconiae et pluma*, i. e. quae (כָּנָף, *ala*) vere ala et pluma eſt, qualis in ciconia. אִם h. l. eſt confirmantis particula, ut ſaepius, veluti Hoſ. XII, 12. Jerem. XXXI, 20. (ad quem loc. cf. Ludov. de Dieu). Vid. et Storrii *Obſervatt.* p. 348. not. Vel, quod eodem redit, *nonne?* interrogatio adfirmantis. אֶבְרָה חֲסִידָה pro אֶבְרַת חֲסִידָה, ſtatus abſolutus pro conſtructo, ut Deut. XVI, 21. אֲשֵׁרָה כָּל־עֵץ *lucus omnis arboris*, pro אֲשֵׁרַת. Ruth. II, 17. אֵיפָה שְׂעֹרִים *modius hordeorum*, pro אֵיפַת. 1 Reg. III. 4. אֵילִים צָמֶר *arietes lanae*, pro אֵילֵי צָמֶר. Plura exempla congeſſit Buxtorfius *Theſ. Grammat.* Lib. II. Cap. IV. p. 378. Vel ante חֲסִידָה ſubaudienda eſt כ, ſimilitudinis nota, ut ſupra XI, 12. Geneſ. XLIX, 9. 14. Aſſeveratio illa, *vere ala et pluma*, eo pertinet, quod ſtruthio, ut Bocharti verbis utar (p. 852.), „eſt avis non avis, quae in multis accedit ad naturam quadrupedis. Sic obſervavit jam Ariſtoteles *de partibus animalium* L. IV. ſub finem, *ſtruthionem quaedam habere avis, quaedam quadrupedis propria;*

pria; quod protinus per partes probat. Item Diodorus de Arabia agens L. II. postquam struthionis naturam descripsisset, eum concludit *χερσαῖον ἅμα φαίνεσθαι, terrestrem simul et volucrem videri.* Hinc Plinius scribit *esse paene bestiarum genus.* Et Tertullianus: *bestiae quaedam magis, quam avis.* Et Cazuinius: حيوان مركب من خلقة الطير والجمل *animal compositum ex natura avis et cameli.* Proinde Gabriae Fabula XXVIII., cum ferae et volucres inter se disceptarent, utrosque decipiebat *Λίβυσσα στρουθὸς Libycus struthio,* cum videretur

Εἶναι μεν ὄρνις, ἐκ μέρους δὲ θηρίον,
Πτηνοῖς κάραν δεικνῦσα, τοῖς θηρσὶ πόδας.

Avis quidem esse, ex parte autem fera, volucribus caput, pedes feris ostendens. Quum igitur hoc animal quadrupedis tam multa habeat, hic describitur cum feris quadrupedibus. Et quia res παράδοξος videri queat, tale animal pennas et plumas habere, ideo proponitur cum hac asseveratione: *vere penna et pluma,* subaudi, illis est. Neque obscurum est, cur non solum pennas habere dicatur, sed et *ciconiae* pennas. Struthio colore pennarum plane ciconiam refert. Marmolius *Africae* L. I. Cap. 23. *En las alas y en la coda tiene grandes plumas negras y blancas como las de la ciguena,* i. e. in alis et in cauda magnas habet pennas, nigras et albas, ut ciconiae pennas. Et Scaliger *Exercitat.* CCXXX. *Omnes* (struthiones) *fusco et albo picti sunt, ut mihi dixerunt multi mercatores Africani. Quod ut melius inintelligerem, ciconiae colori comparabant.*"

17. כִּי h. l. *adversative* est capiendum, *sed,* ut Genes. XLV, 3. *Non vos me huc misistis,* כִּי הָאֱלֹהִים *sed Deus.* Nam cum Versu superiore hic cohaeret hoc sensu: struthio cum ciconia quidem pennas habet communes; ceterum vero plane diversae ab eo naturae, nam quum ciconiae

niae infignis fit erga pullos amor, contra ftruthio plane eft *ἄστοργος*, et ova fua negligit, תַּעֲזֹב לָאָרֶץ בֵּיצֶיהָ, *relinquit terra ova fua.* Quod ipfum afferunt Arabum et hiftoriae naturalis fcriptores et poetae, ex quibus multa attulerunt Bochartus, p. 856. et Schultens in Commentar. Quibuscum conferenda funt, quae Shaw dedit in *Itinerar.* p. 388. feqq. verf. german. (Lipf. 1765.). Illuftrat is totum hunc Iobi locum iis, quae ipfe obfervavit, atque quae duumviri modo laudati ex Arabum libris protulerunt, fuo teftimonio confirmat. In תַּעֲזֹב eft numeri enallage, nam praeceſſerat plurale, רְנָנִים, quod ipfum nomen quum fit terminatione mafculinum, tamen cum verbo femininο jungitur, ut faepius *pluralis inhumanus* (i. e. qui non homines denotat) *mafculinus*, de Arabum more, cum *verbo fingulari feminino* conftruitur, exempla vid. in Storrii *Obfervatt.* p. 383. Nifi רְנָנִים genere fit foemininum, uti יְעֵנִים, *ftruthiones*, יְעֵלִים, *ibices*, רַמָּכִים, *equae*, רְחֵלִים, *oves*, et hoc ipfo loco בֵּיצִים, *ova*, utut mafculina terminatione, tamen genere funt foeminea. וְעַל־עָפָר תְּחַמֵּם *Et fuper pulvere calefacit* fcil. בֵּיצֶיהָ, i. e. fuper pulvere ova fua relinquit calefacienda, fovenda, incubanda. Ad rem facit Leonis Africani locus A. Schultenfio allatus: *Habitat* (ftruthio) *in defertis inaquofis, atque ova numero* 10. *aut* 12. *in arena emittit; ac breviffimae cum fit memoriae, loci confeftim oblivifcitur. Quare femina in haec ova incidens, fivo propria, five aliena incubat, et calefacit.* Vel pertinent haec verba eo, quod ftruthionis ova tradunt folo calore folis, aut fotu pulveris excludi, fine matris opera. Quod etfi Bochartus p. 858. merum fomnium eſſe pronunciet, tamen recentiorum obfervationibus confirmari afferit Derham *Phyfico-Theol.* p. 899. verf. German., Willughbyi antefiatus Ornithologiam. Fac vero, fabulofum eſſe, potuit poeta communem opinionem fequi. Haud placet Bocharti interpretatio: *fuper pulvere calefit* fcil. unumquodque eorum, non eo, inquit, calore, qui vivificat, fed qui

qui corrumpit. Docent enim Arabes, deserta struthionis ova corrumpi ac putrescere.

18. וַתִּשְׁכַּח כִּי־רֶגֶל תְּזוּרֶהָ *Et obliviscitur fore, ut pes ea comprimat,* ita stolidus est, ut non cogitet, fieri posse, ut ova sua, quae humi reliquit, ferarum aut hominum pedibus premantur; quasi illi perinde sit, utrum atterantur, nec ne.

19. הִקְשִׁיחַ בָּנֶיהָ *Duriter tractat pullos suos.* Verbum קָשַׁח, praeter hunc locum solum Jesaj. LXIII, 17. item in Hiphil obvium, idem significat, quod קָשָׁה (arab. قسي) *durum esse,* coll. arab. قسح, *praedurum* et *rigidum* est, unde in Hiphil tam *obdurari,* ut Jesajae loco citato, quam *duriter agere cum aliquo,* ut h. l. „Verbum masculinum הִשְׁקִיחַ pro feminino usurpatur, ex generis enallage Hebraeis frequenti, maxime circa animalia. Ut Jes. XIV, 11. תַּחְתֶּיךָ יֻצַּע רִמָּה וּמְכַסֶּיךָ תּוֹלֵעָה *sub te sternitur lumbricus et obtegit te vermis;* ubi nomina feminina, sed verba masculina sunt. Contra Exod. VIII, 2. (al. 6.) וַתַּעַל הַצְּפַרְדֵּעַ *et ascendit rana,* et Vs. 14. (al. 16.) וַתְּהִי הַכִּנָּם, *et fuit pediculus,* masculinis nominibus foeminina verba junguntur. Quem esse Scripturae morem, dicit Kimchius in Jesajam, cum non loquitur de hoc, vel illo, animali, sed עַל דֶּרֶךְ הַכְּלָל, universaliter de tota specie, quomodo hic de struthione. *Pullos suos,* hebraice בָּנֶיהָ, *filios suos,* id est, ova, ex quibus pulli emersissent, si fovisset. Ita filii vocantur δεινοτικῶς. לְּלֹא־לָהּ *Ac si sui non essent.* Plenum esset, כַּאֲשֶׁר לֹא יִהְיוּ לָהּ. Ut Iobi X, 19. כַּאֲשֶׁר לֹא־הָיִיתִי, *ac si non fuissem* [Cf. Storrii *Observatt.* p. 287.]. Sed in hoc libro stylus quandoque est valde concisus, quia soluta non est oratio, sed stricta. Et huic oppositioni suus est lepos: *filios suos tanquam non suos.* Quale illud Pauli 1 Cor. VII, 30. Οἱ κλαίοντες ὡς μὴ κλαίοντες, καὶ οἱ χαίροντες ὡς μὴ χαίροντες. Et Hebr. XI, 27. Τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν. לְרִיק יְגִיעָהּ בְּלִי־פַחַד *Frustra laborat, absque metu* est, *Frustra laborasse* dicun-

cuntur matres, quae filios pariunt non victuros. Ut Jeſ. LXV, 23. *Non fruſtra laborabunt, nec generabunt ad conturbationem.* Ut in Aeſchyli Agamemnone propter ablatos pullos dolent vultures *δεμνιοτήρη πόνον ὀρταλίχων ὀλέσαντες, amiſſo labore, quem in pullorum nido ſervando inſumpſerunt.* Hoc eodem ſenſu ſtruthionem *fruſtra laborare* noſter ſcribit, cum ova, a ſe non ſine labore edita, negligit, quia ſcilicet *absque metu eſt.* Non ſine omni metu: eſt enim animal timidiſſimum, indeque natum apud Arabes proverbium أجبن من نعامة *ſtruthione timidior;* ſed hic ſtruthio dicitur eſſe *metus expers,* quia provido illo timore caret, quo parentes impelluntur ad proſpiciendum ſuis, qui timor ex amore oritur. Sed ſtruthio, quia non amat, ita nec ſuis timet. Quamprimum e nido exceſſit, ovorum ſuorum oblita, alienis eodem affectu, quo propriis, incubat." Bochartus.

20. כִּי־הִשָּׁהּ אֱלוֹהַּ חָכְמָה *Quia oblivisci fecit eam Deus ſapientiae,* i. e. privavit eam naturali in foetum affectu, quam hic *ſapientiam* appellat, ita eam ſtolidam natura fecit, וְלֹא־חָלַק לָהּ בַּבִּינָה *nec partitus eſt ei in* ſ. *de intelligentia,* i. e. non eſt ei quicquam intelligentiae impertitus, ut ſuos foetus curaret, aut adverteret, quid ſuis ovis ita expoſitis poſſet accidere. חָלַק, alias *dividere,* hic *impertiri* ſignificat, ut Deuter. XXIX, 25., et Graece *νέμειν.* Recte igitur h. l. Symmachus: *οὐκ ἔνειμεν αὐτῇ σύνεσιν,* pro eo, quod Alexandrinus: *οὐκ ἐπεμέρισεν αὐτῇ ἐν τῇ συνέσει,* ut Simoni Mago dicitur Actor. VIII, 21. *Οὐκ ἔστι σοι μερὶς, οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ.* Alia ſtuporis argumenta in ſtruthione, veluti quod quaecunque ſe offerunt, ferum, oſſa, prunas, lapides, vorat, quod capite inter frutices abdito putat ſe totum latere, et quae plura ſunt hujus generis, recenſuit Bochartus p. 864. ſeqq., quae tamen a noſtro poeta ſpectata eſſe, vix puto.

21.

21. כָּעֵת בַּמָּרוֹם תַּמְרִיא *Quo tempore in altum ſeſe extollit.* Verbum מָרָא, hoc ſolo loco obvium, exponunt fere *attollit ſe*, quaſi ſit trajectis literis factum ex ראם, quod perinde ac רום *altum eſſe* ſignificet. Sane hoc aut tale quicquam notare, arguit contextus. Ita et Alexandrinus, ὑψώσει, et Syrus ܐܬܬܪܝܡ *erigit ſe.* Hieronymus: *alas erigit.* Chaldaeus טָיְסָא *volat.* Quod Schultens collato arabico مَرَى, *ad vehementiorem curſum ſcutica incuſſa adegit equum*, noſtrum verbum *ad curſum ſe incitat* vertit (probante Michaele in *Supplemm.* p. 1544.), ideo nequit admitti, quod quum verbi arabici notio primaria ſit in *ſtringendo, perſtringendo*, unde et de equo dicitur cum *inflictis flagello aut ſcutica ictibus* ad curſum adigitur, haec *ad curſum incitandi* notio mere eſt adventitia. Nec in dialectis cognatis verbum מָרָה (quod proprie cum verbo arabico, ultima *Je*, convenit) tale quicquam notat. Retinenda igitur vulgo recepta interpretatio: *cum in altum ſeſe extollit*, i. e. cum venatores ad eum accedunt, e cubili ſuo exſurgens in altum extollit, quo ſimul ſtaturae proceritas commendatur, de qua omnes, qui de hac ave ſcripſerunt. Plinius: *Altitudinem equitis inſidentis equo excedunt.* Plura vid. apud Bochartum T. II. p. 688. Cum igitur a venatoribus excitatus ſtruthio in altum ſe tollit et fugae ſe dat, תִּשְׂחַק לַסּוּס וּלְרֹכְבוֹ *ridet equum et ſeſſorem ejus*, eos curſu vincit, et praeterit celeritate, dum partim currit, partim, adjuvantibus alis, volitat. De ſumma ſtruthionis velocitate, quae apud Arabes in proverbium abiit (اعدى من الظليم, *curſu pollentior quam ſtruthio*, ركب جناحي النعامة *invehitur alis ſtruthionis*, de ſumma levitate curſus), plura collegit Bochartus l. c.

22. Occaſione ex equi mentione (Vs. 21.) ſumta jam de eo agit, quam admiranda ſit ejus natura. Sed in virtute ejus bellica maxime immoratur. Hoc autem nemini eſt

eſt adſcribendum, niſi Deo ipſi, quod tam ferox animans homini ſubjecit, ut eo proelia obire poſſit. Cum noſtro poeta in quibusdam convenit Virgilius *Georgic.* III, 75. ſeqq. Utramque, vatis Hebraei et Romani, deſcriptionem illuſtravit Godofr. Less, Theologus quondam Gottingenſis, in peculiari Commentatione quae legitur in Ejus *Scriptorum variorum Sylloge* (*Vermiſchte Schriften*, Goetting. 1782. 8.) P. I. p. 1. ſeqq. Verſionibus antiquis hujus pericopae illuſtrandis et emendandis operam utiliſſimam impendit Joa. Gottl. Kreyssig in *Obſervatt. Philologico-Criticis in Iobi Cap. XXXIX, Vs.* 19-25. Lipſ. 1802. 8. Dedita opera et valde copioſe tractarunt locum noſtrum Arn. Bootius *Animadverſſ. Sacrr. ad textum hebr. V. T.* (Londin. 1644. 4.) Lib. III. Cap. VI—XI. p. 57—110. et Bochartus *Hierozoic.* P. I. L. II. Cap. VIII. Tom. I. p. 58—110. edit. Lipſ. — הֲתַלְבִּישׁ צַוָּארוֹ רַעְמָה *Num indues collum ejus tonitruo?* Sic equi fremitum et hinnitum vehementiorem appellat. *Colli* meminit, quod e collo hinnitus prorumpat in equo. רַעְמָה i. q. רַעַם, *tonitru*, cum ה paragogico. Bootii ſententiam, Bocharto quoque probatam, nomine רַעְמָה *jubam* ſignificari a רָעַם, quod Aramaeis non ſolum *tonare*, ſed et *altum eſſe* notat, ut רוּם, et in Aphel *extollere*, unde *juba* רַעְמָה dicta ſit, a ſitu, quomodo Graece λοφιή, quia eſt ἐν τῷ λόφῳ, *in vertice*, i. e. in ſumma parte colli et capitis, idoneis argumentis refutavit Schultenſius, quorum vel primum ſat habet ponderis, quum poeta non tam in ſola equi forma et pulchritudine depingenda, ſed maxime in *fortitudine* ejus *bellica* praedicanda verſetur, quam in priore hemiſtichio nomine גְּבוּרָה deſignet, non ſatis cohaeſura duo inciſa, ſi רַעְמָה ſimpliciter *jubam* notet. Schultenſius vero ipſe noſtra verba vertit: *conveſtis cervicem ejus tremore alacri.* Docet nimirum, radicis רָעַם ſignificationem primariam eandem eſſe, quae רָעַד, *tremuit.* Inde adducta formula Arabica ارعدت فرائصى, *intremuere interſcapilia mea,* et laudatis Gie-

Gieuharii verbis, فريصة *vocatur particula carnis inter caput et ſcapulam, quae non ceſſat tremere in equo;* ex his omnibus conficit, noſtro loco indicari affectionem illam tremulam, quae in cèrvicibus equi conſpicitur, eaque quaſi indutum ejus collum dici, haud ſecus, atque militari ornamento: adeoque *collum ejus induis tremore,* indicare tremulum illum, et alacritatis plenum motum, quo genus equinum prae reliquis diſtinctum, circa interſcapilia et carnem, inter humerum colloque. In quam tamen interpretationem rectiſſime Bouillier *Obſervatt. Miſcell.* p. 392. „Neſcio quid aliis videatur; at meo ſaltem judicio operoſus ille eruditionis Arabicae apparatus tantum ab illuſtrando loco abeſt, ut potius nobilis figurae ſplendorem offuſcet atque oblitteret. Si enim, miſſo Arabismo, רַעְמָה ex communi uſu per *tonitru* interpreteris, tropum habes ſplendidiſſimum, reique ſic appoſitum, ut nihil ſupra. Si equum generoſum et bellacem cogites, ardua cervice, criſpante juba ſuperbientem, ſimul, vibrantibus colli muſculis, pugnam provocantem, atque cum hinnitu ignes naribus efflantem, quis neget, aptiſſima figura collum ejus tonitru velut amictum repraeſentari? Egregie illud oſtendit Addison in ſuo *Guardian* Tom. II. No. 86., ubi totam hanc equi deſcriptionem illuſtrat."

23. הַתַרְעִישֶׁנּוּ כָּאַרְבֶּה *An feciſti, ut moveretur ſicut locuſta?* „id eſt, ut ſaltaret locuſtae ad inſtar. Sic Chaldaeus Paraphraſtes Jerem. LI, 27. דִיהוֹן סָלְקִין סוּסְוָתְהוֹן מְפַנְּכִין הָא כְּזַחֲלָא *Quorum equi aſcendant ſaltantes ut locuſtae.* Id Arabice حَرْجَلَ uno verbo dixeris, eoque maxime proprio. Nam Hebraice חַרְגֹּל *locuſta* eſt, et Arabice حَرْجَلَةٌ, *locuſtarum agmen.* Unde حرجل الفرس, *ſaltavit equus,* ſcilicet more locu-

locuſtae, quam animal eſſe πηδητικὸν, et a ſaltu *ſalterellam* lingua vernacula dici, etiam vulgo notum eſt. Neque videri debet inſolens, quod generali *motus* nomine ſaltus equi ſignificatur. Nam et Graece σκαίρειν dicitur equus, qui ſolo inſultat. — — Ut igitur σκαίρειν primo *moveri*, deinde etiam *ſaltare* ſignificat, idque de equo, ita etiam Hebraeum רָעַשׁ, ut ex hoc loco apparet. Et R. *Salomo* recte omnino hic habet, מדלג ומקפץ כארבה, *inſultat et ſalit, ut locuſta.* Quae ſimilitudo docet, non agi ſolum de equi elatione in pedes poſteriores, ſed de pleno ſaltu, quo totus equus, locuſtae inſtar, in ſublime fertur. Graece ἀναπηδᾷν, et σκιρτᾷν, et ἀνασκιρτᾷν, Latine *inſultare* dixeris. Significatur ille equi ſaltus, qui ad pompam pertinet, cum plano ſolo ideo inſultat, ut agilitatis ſuae ſpecimen edat, et detineat ſpectantium oculos.“ Bochartus. Alii reddunt: *Numquid terrebis eum ſicut locuſta?* Alii item: *An facies, ut ſtrepat ſicut locuſta?* Sed utramque interpretationem merito rejecit Bootius. Illam, quia הִרְעִישׁ nusquam eſt *terrere,* ſed *quatere* et *commovere.* Hanc, quia, utut nomen רַעַשׁ quandoque *ſtrepitum* ſoni, et verbum יִרְעַשׁ *ſtrepet,* Pſ. LXXII, 16.; tamen haec ſignificatio praeſenti loco non quadrat. Locuſtas enim licet Plinius *tanto pennarum ſtridore volare* dicat, *ut alites credantur;* illarum tamen ſtridor haudquaquam conferri poteſt cum eo ſono, quem excitant equi quadrupedantes. Praeterea non confertur hic equorum agmen cum nube locuſtarum, gregatim volantium, ſed comparatur unus equus uni locuſtae, nempe motus ratione, non ſoni, quem ſingulae non excitant, niſi valde exilem. הוד נַחְרוֹ אֵימָה, *Vehementia fremitus ejus terror,* ſive *terrori, eſt,* vehemens ſonitus, quem naribus ſternutans edit, terrorem affert omnibus, qui audiunt. הוד non tantum *decorem, dignitatem, majeſtatem* ſignificat, verum etiam *vigorem* et *robur,* ut Proverb. V, 9. XXXI, 3. Dan. X, 8. Vehementiam ſimul et majeſtatem ſoni comprehendit Jeſaj.

XXX,

XXX, 30. *Audire faciet Dominus* אֶת־הוֹד קוֹלוֹ *vehementiam et majeſtatem vocis ſuae.* נַחַר h. l. neque *pectus* ſignificare, coll. arab. نحر, quomodo Alexandrinus vertit, neque *nares*, quae potius נְחִירַיִם ſonant, ſed idem eſſe, quod נַחֲרָה, *equi fremitus*, Jerem. VIII, 16., abunde probavit Bochartus. Jeremiae verba ſunt: *E Dane auditur* נַחֲרַת סוּסָיו, *fremitus equorum ejus, voce hinnituum fortium* equorum *ejus concutitur univerſa terra.* Ubi res ipſa docet, נַחֲרָה eſſe *fremitum*, ſive ſonum, qui בִּנְחִירֵי הַסּוּס, *in naribus equi*, formatur, qui Graecis φριμαγμὸς, de qua voce Tzetzes in Lycophronem; Οὐκ ἔστι δὲ φριμαγμὸς ὁ χρεμετισμὸς (hinnitus), ἀλλ' ὁ διὰ τῶν ῥινῶν τῶν ἵππων ἐκπεμπόμενος ἦχος, ὅταν γαυριῶσι. Huc facit, quod Chaldaeum et Syrum verbum נְחַר, et Arabicum نخر, ῥέγχειν, *ſtertere* ſignificant, et *naribus ſonum edere.* Virgilius *Georgg.* III. Vs. 85.

— Tum ſi qua ſonum procul arma dedere,
Stare loco neſcit; micat auribus, et tremit artus,
Collectumque fremens volvit ſub naribus ignem.

Idem de equo in ipſa pugna *Aeneid.* XI, 496.

Emicat, arrectisque fremit cervicibus.

Apud Lucretium Lib. V. hinnit equus,

Et fremitum patulis ſub naribus edit ad arma.

24. יַחְפְּרוּ בָעֵמֶק *Fodiunt in valle.* „Quae numeri eſt enallage, Hebraeis familiaris. Maxime, cum, quod de uno dicitur, extenditur ad plures, ut hic *equi* nomine ſignificantur equi nobiles et bellicoſi, quotquot ſunt. Sic Pſ. XIV, 1. *Dixit inſipiens in corde ſuo: non eſt Deus. Corrupti ſunt* etc. Ideo mutatur numerus, quia de ſingulari homine res non eſt, ſed de pluribus. Alii: *fodiunt in valle*, ſubaudi *pedes ejus*, ſed ſine exemplo paris ἐλλείψεως. *R. Salomo* יַחְפְּרוּ *fodiunt*, i. e. explorant, quomodo ſumitur Deut. I, 22., et ad equites refert, qui

qui in vallibus insidiantur; quod videtur longe petitum. Omnino de equis agitur, qui, si sunt animosi, ungulae crebro motu terram fodiunt atque atterunt" Bochartus. Hinc inter nobilis equi notas Virgilius *Georg.* III, 87. 88. et hanc affert:

— — — — — — — cavatque
Tellurem, et solido graviter sonat ungula cornu.

Et Apollonius L. III. *Argonauticon:*

Ὡς δ' ὅτ' ἀρήϊος ἵππος, ἐελδόμενος πολεμοῖο,
Σκαρθμῷ ἐπιχρεμέθων κρούει πέδον.

Ut bellator equus, pugnae succensus amore, hinnit humumque gravi pulsat pede. Ceterum בָּעֵמֶק *in valle* fodere legitur equus, id est in campo, planitie, ut Jos. XVIII, 16. Jud. I, 19., quia planis et campestribus locis equi maxime gaudent. Recte igitur Alexandrinus: ἀνορύσσων ἐν πεδίῳ. Sunt, qui עֵמֶק *scrobem* intelligant, quam ungula sua fodit equus, quod merito improbatum Bocharto, cum quia עֵמֶק, *vallis*, ea notione nusquam occurrit, tum, quia, si *vallis* pro *scrobe* hic esset, equum vates dixisset fodere עֵמֶק *vallem*, non, fodere בָּעֵמֶק *in valle.* Verba וְיָשִׂישׂ בְּכֹחַ plerique vertunt: *robore suo exsultat*, sensu sane idoneo; sed quum in Hebraeo non additum sit suffixum, videtur potius reddendum: *exsultat cum robore*, quod non infeliciter expressit Hieronymus: *exsultat audacter.* Et Lutherus: *und ist freudig mit Kraft.* Alexandrinus: γαυριᾷ ἐν ἰσχύϊ, quem aptissime usum esse verbo γαυριᾷν, quod proprie *exsultare cum aliquo sensu gloriae* significat, praecipue vero de equis generosis usurpatur, prae alacritate exsultantibus, ostendit pluribus Bochartus p. 77. seqq. יֵצֵא לִקְרַאת־נָשֶׁק *Prodit in occursum armorum*, adversis armis se infert, et in medias acies ruit. Ita et Oppianus *Cyneget.* p. 204. equum dicit

Ὅπλοις ἀντιάαν, πυκινὴν ῥῆξαί τε φάλαγγα,
Occursare armis, mediosque irrumpere in hostes. יֵצֵא

ver-

verbum bellicum, vid. e. c. Num. XXI, 23. Jos. VIII, 14., cujus vim bene expressit Lutherus: *und zeucht aus den Geharnischten entgegen.*

25. יִשְׂחַק לְפַחַד וְלֹא יֵחָת *Ridet ad pavorem, nec percellitur*, contemnit, quae hominibus formidolosa sunt, arma et acies. וְלֹא יָשׁוּב מִפְּנֵי־חָרֶב *Nec redit a conspectu gladii*, non retrocedit, cum arma videt et conflictum, sed alacer in medias acies irrumpit. מִפְּנֵי־חָרֶב potest et *metu gladii* reddi, quod significat supra XIX, 29. Levit. XXVI, 37. Jes. XXI, 15. XXXI, 8. Thren. V, 9.

26. עָלָיו תִּרְנֶה אַשְׁפָּה *Super eum stridet pharetra*, dum scilicet sagittae in pharetra, quam eques gestat, inter se collisae inter currendum strepitum edunt. Alii עָלָיו vertunt *in eum* s. *adversus eum*, ut supra XIII, 26. XXI, 26. XXXI, 38. Quod praefert quoque Bochartus, quia equum non percelli armorum equitis sui stridore. tantum non sit fortitudinis ejus indicium, quam si hostilium strepitu non terreatur. Verbum רָנָה convenit cum cognato רָנַן, *clangorem, stridorem edidit*, quod apud Arabes de stridore arcus usurpatur, cum sagitta excutitur, adeoque hic vel maxime proprie adhibetur. *Pharetra* dicitur *stridere* per metonymiam continentis pro contento, nam intelligendae sunt *sagittae*, quas בְּנֵי אַשְׁפָּה, *filios pharetrae*, vocat Jeremias Thren. III, 13. לַהַב חֲנִית וְכִידוֹן *Flamma*, i. e. vel *fulgor*, collata synonyma phrasi Habac. III, 11. (בְּרַק חֲנִית), vel *mucro hastae*, qui ita appellatus esse possit, quod ut flamma tenuatur, et in acumen desinit. כִּידוֹן esse *lanceam*, multis probavit Bochartus p. 86. seqq.

27. בְּרַעַשׁ וְרֹגֶז יְגַמֶּא־אָרֶץ *Cum motione et concussione sorbet terram*, i. e. terram movendo et quatiendo deglutit quasi, celeritate cursus sui. Motio enim et concussio intelligenda h. l. non qua movetur equus, sed qua movetur et quatitur terra sub equi currentis pedibus. Nempe רַעַשׁ et רֹגֶז, ut hoc loco simul juncta, fere de motu terrae usurpantur, ut Ps. LXXVII, 19. Jesaj. XIV, 16.

Ver-

Verbum יְגַמֶּא quidam *fodit* reddunt, collato Chaldaico גּוּמָּא *fovea.* Cui interpretationi recte oppoſuit Bochartus (p. 98.): „Etſi verbum גָּמָא ſono alludat ad nomen גּוּמָּא, *foſſa*, tamen *fodere* nusquam ſignificat. Quin גָּמָא et גּוּמָּא ſunt voces diverſae linguae, notionis et originis. Verbum גָּמָא mere Hebraeum eſt, ſed nomen גּוּמָּא mere Chaldaeum. *Aleph* in גָּמָא radicale eſt, ſed in גּוּמָּא ſervile, et pertinet ad formam nominis, ſive radix ſit גּוּם, ſive גָּמַם, quod ultimum puto verius, quia Arabice جُمَّةٌ eſt *lacuna*, et verbum جَمَّ de aquis, *in unum colligi.* At גָּמָא eſt *ſorbere.* Extat in Hiphil Gen. XXIV, 17., ubi Abrahae ſervus Rebeccae dicit, הַגְמִיאִינִי, *fac me ſorbere*, vel, *da mihi ſorbendum aliquantum aquae ex hydria tua.* Etſi alibi non reperiatur in V. T., tamen ſignificatio certa eſt, cum, quia ſermonis ſeries docet, ita reddendum, tum, quia ſervus ipſe, ſuamet verba repetens Vs. 43. pro הַגְמִיאִינִי dicit הַשְׁקִינִי, *da mihi bibendum. Aleph* et *Ajin* permutatis Chaldaei pro גָּמָא ſcribunt גְּמַע. Sic Iob. XXXIX, 33. in Targum, ubi de aquila אֶפְרוֹחוֹי גָּמְעָן אִדְמָא *pulli ejus ſorbent ſanguinem.*" Loca alia ex Talmude apud Bochartum ipſum et in Buxtorfii *Lexico Chald. Talmud.* p. 450. legi poſſunt. Quod igitur noſter equum dicit *ſorbere terram*, curſus pernicitatem et vehementiam indicat. Equum depingit, qui, cum impetu in proelium ruens, campum interjectum quatit, et vorat quaſi, id eſt, pernicitate ſua tam rapide decurrit, atque emetitur, ut devoraſſe videatur, et uno hauſta abſorpſiſſe. Eadem figura Arabes dicere ſolent إِلْتَهَمَ الْفَرَسُ الْأَرْضَ *deglutivit equus terram*, pro, *celerrimo curſu eam rapuit.* Hinc لُهَمٌ et لُهَيْمٌ *velox et acer equus*, quaſi *deglutiens terram.* Plura dabunt Bochart. p. 99. et Schultens ad h. l., qui et obſervant, nec Lati-

nis poetis inusitatum esse, equos dicere *rapere*, *consumere*, *carpere terram*. Sic Virgilius *Georg.* III. 143. equas ait

— — — — acri
Carpere prata fuga.

Et Silius L. III. Vs. 308.

— — — — — — campumque volatu
Cum rapuere, pedum frustra vestigia quaeras.

Alterum hemistichium, וְלֹא יַאֲמִין כִּי־קוֹל שׁוֹפָר, *neque credit, quod sonus tubae sit*, plerique sic intelligunt, equum bellicum praelii cupiditate ita ardere, et ad tubae clangorem ita affici, ut prae gaudio non credat tubam sonare. Alii: nec videtur credere, tubam esse, quae sonat, q. d. nihili facit clangorem tubae. Mallem cum Bocharto: *non consistit firmus, cum tubae sonitus* auditur. Hiphil, יַאֲמִין, observat h. l. idem esse, quod *Niphal*, יֵאָמֵן, ut supra XV, 31. de impio dicitur, אַל־יַאֲמִין, *non stabilis erit.* Sensus est, equum bellicum, audito classico, ita accendi, ut cohiberi non possit amplius, quo minus in pugnam ruat. Ut Virgilius loco supra ad Versum 23. allato, equum canit armorum sono audito, *stare loco nescire.* Loca similia alia e poetis attulit Bochartus T. I. p. 106. edit. Lips.

28. בְּדֵי שֹׁפָר pro בְּקוֹל שֹׁפָר, nam דֵי est mera syllabica adjectio, ut Jerem. LI, 58., quale כְּדֵי et מִדֵּי Jer. XX, 8. XXXI, 20. pro simplicibus כְּ et מִן. Sine argumento idoneo Hebraei interpretantur: *in sufficientia tubae*, i. e. cum abunde auditur tubae clangor. יֹאמַר הֶאָח *Dicit evax!* gestit, et exultat, audito tubae sono, quomodo homines, cum dicunt: *evax!* הֶאָח passim est insultantis interjectio, ut Ps. XXXI, 21. 25., et dolentis, ut Ezech. VI, 11., verum et laetantis, ut Jesaj. XLIV, 16. וּמֵרָחוֹק יָרִיחַ מִלְחָמָה *Et eminus odoratur pugnam*, quomodo Plinius VIII, 42., de equis: *Iidem praesagiunt pugnam.* Sic *odor* pro sensu in genere, supra XIV, 9. Jud.

Jud. XVI, 9., et *odorari quid futurum sit*, apud Ciceronem. Describitur animosi equi gestus, quando ronchos ducit et sternutat, quasi e longinquo aliquod odoretur, ad quod libenter procurreret. רַעַם שָׂרִים וּתְרוּעָה *Fremitum principum et clamorem* scil. eminus sentit. Alii, ut Bochartus, subaudito מ ante רַעַם, *ex fremitu et clamore* sentit praelium. רַעַם, *Tonitru, fremitum*, vocat vel armorum fragorem, cum hastae et clypei complodantur, qui *ducibus* (שָׂרִים) tribuitur, ut auctoribus; vel quodvis futuri praelii vocale signum; nam ducum signa etiam ab equis intelligi, docet illud Oppiani a Bocharto allatum ex L. I. *Cyneget.*

Καὶ μάθεν εἰσαΐειν κρατερῶν σύνθημα λοχαγῶν,

Atque audire ducum discit vocalia signa. תְּרוּעָה, *Vociferatio*, h. l. indicat barritum et conclamationem bellicam universi exercitus, quo animum suis addere, hostibus autem terrorem incutere solent, ut Jos. VI, 5.

29. הֲמִבִּינָתְךָ *Num ex intelligentia tua*, i. e. tua providentia et arbitratu, יַאֲבֶר־נֵץ יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו לְתֵימָן, *volat accipiter, expandit alas suas ad austrum?* s. austrum versus. Hoc quidam eo referunt, quod ingruente hyeme accipiter instinctu naturali a Deo ipsi indito calidum aërem quaerens, ad australes plagas avolare solet. Alii, יַאֲבֶר *plumescit* vertentes, haec ad ψιλῶσιν accipitris referunt, cum abjectis veteribus plumis novae ei succrescunt, quo tempore calidiorem coeli partem, austrum versus, petere dicuntur. Gregorius Magnus ad h. l.: *Domesticis accipitribus, quo melius plumescere debeant, humida ac tepentia loca requiruntur. Agrestibus vero moris est, ut flante Austro alas expandant, quatenus eorum membra ad laxandam pennam veterem venti tepore concalescant. Cum vero ventus deest, alis contra radios solis extensis, atque percussis, tepentem sibi auram faciunt, sicque captato tepore, apertis poris, vel veteres exsiliunt, vel*

 novae

novae succrescunt. נֵץ *accipitrem* notare, et nomen a נָצַח *volare*, nactum esse, quod ea avis volatu maxime praestat, pluribus probavit BOCHARTUS *Hieroz.* P. II. L. II. Cap. XIX. Tom. III. p. 5. seqq. edit. Lips.

30. אִם־עַל־פִּיךָ יַגְבִּיהַּ נָשֶׁר, *Num juxta os tuum,* tuo jussu et mandato, *attollet se aquila?* sublimi volatu, quo volucribus ceteris omnibus antecellit. Et num ad mandatum tuum factum, כִּי יָרִים קִנּוֹ, *quod extollit nidum suum?* altissimis montium cacuminibus nidum suum ponat. Vid. Bochartum l. c. T. II. p. 754. seq. edit. Lips., et cf. Obad. 4. Ego, inquit Deus, ei hanc naturam indidi, ut, sicut struthio (quemadmodum supra dictum est) humi nidulatur, sic aquila contra in excelsis nidum collocet, et altius volet. Ex hac tanta naturae avium et animantium diversitate mira Dei providentia et potentia ostenditur, nobis stupenda, quum ejus rei causam non videamus.

31. סֶלַע יִשְׁכֹּן .*Petram inhabitat*, sic verbum שָׁכַן cum nomine sine praepositione jungitur etiam Deuter. XXXIII, 16. Jerem. XVII, 16. Ps. LXVIII, 7. וְיִתְלֹנָן עַל־שֶׁן־סֶלַע וּמְצוּדָה *Et pernoctat*, commoratur, *super dentem*, prominentiam, *rupis et arcis*, in prominentibus rupium, et propugnaculis editis et praeruptis. וּמְצוּדָה potes exponere, עַל repetito, *super arcem.* Intelligitur autem arx naturalis, non arte hominum facta, rupes scilicet celsa et praerupta, suapte natura munita et valida. Similiter *arces* pro *montibus* Virgilio in illo *Georg.* II, 535. de Roma urbe:

Septemque una sibi muro circumdedit arces.

Aristoteles *Hist. Animal.* L. IX. c. 32. Ποιοῦνται δὲ αὐτὰς (νεοττίας) οὐκ ἐν πεδινοῖς τόποις, ἀλλ' ἐν ὑψηλοῖς μάλιστα μὲν, καὶ ἐν πέτραις ἀποκρήμνοις.

32. מִשָּׁם חָפַר אֹכֶל *Inde*, a celsis petris et praeruptis rupibus, ubi habitat, *pervestigat cibum.* חָפַר proprie, *fodit*, sed quia qui fodiunt velut terrae viscera per-

perveſtigant, hinc verbum fodiendi pro explorare et ſcrutari ſumitur, vid. Deuter, I, 22. Joſ. II, 2. 3. Cujusmodi metaphora et eſt in *rimandi* verbo. לְמֵרָחוֹק עֵינָיו יַבִּיטוּ *Eminus oculi ejus proſpiciunt.* Nullum enim animal aquila eſt perſpicacius. Homerus *Iliad.* ρ̀ Vs. 674.

— — — ὥς τ' αἰετὸς, ὅν ῥα δε Φάσιν
Ὀξύτατον δέρκεσθαι ὑπουρανίων πετεηνῶν.

Isidorus *Orig.* L. XII. c. 7. *Tanti contuitus eſſe dicitur, ut, cum ſuper maria immobili penna feratur, nec humanis pateat obtutibus, de tanta ſublimitate piſciculos natare videat.* Plura Bochartus p. 756. dabit.

33. וְאֶפְרֹחָיו יְעַלְעוּ־דָם *Et pulli ejus ſorbent ſanguinem*, nempe ex praeda, quam mater in nidum defert. Aelianus *Hiſtor. Animal.* X, 14. Σαρκῶν δὲ ἥδεται βορᾷ καὶ πίνει αἷμα, καὶ τὰ νεόττια ἐκτρέφει. Hoc autem in aquilarum natura ſummopere admirandum eſt, quod haec eis truculentia ſit natura indita praeter aves ceteras, ut non aquam bibant (vid. Bochart. p. 757.), ſed ſanguinem ſorbeant, et quod eàdem naturà, jam inde ex quo ſunt editi, pulli earum ſint praediti, ut cadaverum ſanguinem exſugant. יְעַלְעוּ Hebraeorum Grammatici, Kimchio auctore, putant referendum ad radicem לוּעַ *deglutire, ſorbere* (coll. Obad. 16. שָׁתוּ וְלָעוּ *bibunt abſorbent*); inde erat dicendum in Piel יְלוֹעֲעוּ, ſed ad vitandum concurſum gemini ע, quod alioqui per ſe durius eſt prolatu, litera ע, quae ſequi debuerat, praepoſita eſt primae radicis. Cf. Buxtorfii *Theſaur. Grammat.* p. 220. Aliter Schultens: „עָלַל eſt *iterato bibere*, unde forma quadrilitera, יעלעלו, *affatim bibunt ad ſatietatem;* inde extrito ל exire potuit יְעַלְעוּ. Tale eſt גלגתא *Golgatha*, pro *Golgolta, cranium.* Omnium ſimpliciſſimum fuerit, thema עלע ſtatuere, et quidem ὀνοματοποιημένον, quale ولغ, ולע, *inſerta lingua in aquam,* ea-

eaque motitata, lambere, et *forbere.* Id Hebraeis יָלַק, et לָקַק in *canibus,* aliisque." Quicquid de origine et formatione vocis ftatuas, eam *forbere* aut tale quicquam notare, vix dubium videtur, pofcente contextu eam notionem. וּבַאֲשֶׁר חֲלָלִים שָׁם הוּא *Et ubi funt confoffi,* occifi, *ibi illa* adeft, eo convolat, cf. Matth. XXIV, 28. Luc. XVII, 37. חֲלָלִים *Confoffi,* i. e. occiforum cadavera, non de hominibus tantum, fed et de quibuscunque animantibus dicitur, ut Graece τραυματίαι. Sunt quidem, qui aquilarum genus ullo modo cadavera attingere negent; verum id minime de omnibus et fingulis aquilarum fpeciebus valere, oftenfum a Bocharto T. II. p. 758. et a nobis in nota eidem pag. fubjecta.

DEUS.

D E U S.

Cap. XL. XLI.

A R G U M E N T U M.

Iobus, qui antea saepius non sine jactantia dixerat, se, si modo judex adesset, hilari animo causam velle dicere et gravissimis fulcire argumentis, nunc Dei majestate perculsus ne verbulum quidem profert. Provocatus autem a Deo (Vs. 2.), timide respondet (Vs. 4.), se nimis humilem esse atque abjectum, quam ut audere posset, causam cum Jova agere; se semel bisve tam praecipitanter et temerarie egisse, non amplius facturum. Ut tamen plane coargueretur et convinceretur, et si quid forte adhuc scrupuli in ejus animo resederit, id nunc omnino eximatur, Deus denuo sermonem instituens, postquam iisdem plane verbis, quibus supra XXXVIII, 2. usus fuerat, iterum eum excitasset, ut se ad novum certamen comparet (Vs. 7.), primo ejus temeritatem castigat, quod in sua innocentia tuenda adversum socios immodicus fuisset, adeo ut Dei justitiae detrahere videretur, quasi is praeter meritum innocentes aeque ac sontes et impios, affligere soleat (Vs. 8.). Ut vero eo magis sentiat Iobus, quam parum ipsum deceat, Deum, tanquam sibi parem, secum in certamen vocare, iterum aliquot quaestionibus Deus illi proponit summam suam potentiam et sublimitatem in deprimendis elatis et improbis, et ex adverso hominis imbecillitatem (Vs. 9 — 14.), quibus descriptio-

nem

nem ſubjungit duarum immanium et portentoſarum beluarum aquatilium, hippopotami (Vs. 15—24.), et crocodili (25—32. XLI, 1—26.), in quibus Dei potentia et providentia mirifica maxime eluceat. Ex quibus omnibus ſponte conſequitur, ſatius eſſe homini, tanto ſeſe numini ſine obmurmuratione ſubmittere, et quae demum cunque nobis immittat, aequo et placido animo ſuſcipere, quam cum illo velle contendere, aut poſcere, ut ſuorum nobis reddat conſiliorum et factorum rationem.

XL, 1. Tum Iobum alloquens Iova,
2. An qui cum Omnipotente contendit, inquit, eum coarguet?
Reſpondeat ad haec Numinis reprehenſor!
3. At Iobus Iovae reſpondens,
4. Tam vilis ego, inquit, quid tibi reſpondeam?
Meam ori meo manum impono.
5. Semel loquutus non contradicam,
Iterumque, ſed non addam.
6. Tum Iova Iobum ex tempeſtate alloquens,
7. Accinge, inquit, ſicut vir lumbos tuos,
Interrogabo te, tu me doce.
8. Tune jus meum irritum facies?
Me condemnabis, ut ipſe juſtus appareas?
9. An lacertum habes, uti Deus?
An voce tua tonare, ut ille, potes?
10. Orna te excelſitate et ſublimitate,
Majeſtatem atque decus indue.
11. Naris tuae effunde fervores,
Aſpice elatum, et deprime eum.

Aſpice elatum, et deturba eum, 12.
Et impium contunde protinus.
Eos in pulvere abſconde ſimul, 13.
Eorum vultus in abſcondito cohibeas.
Tum et ego te laudabo, 14.
Quod dextra tibi tua ſalutem praeſtare valeas.
Ecce tibi Behemoth, quem una tecum feci, 15.
Gramine, inſtar bovis, paſcitur.
En vim ejus ſuis in lumbis, 16.
Et robur in ventris ſirmitate.
Inflectit ſuam cedri inſtar caudam, 17.
Femorum ejus nervi ſunt implicati.
Ejus oſſa tubi ſunt aenei, 18.
Artus, vectes ferrei.
Opificii divini ille eſt caput, 19.
Eique, qui condidit, applicat enſem.
Nam ei pabulum ferunt montes, 20.
Ludentibus ibi cunctis beſtiis agreſtibus.
Sub umbris cubat, 21.
In arundinis latebra et palude.
Tegunt illum ſuâ umbrâ opaca, 22.
Et rivorum ſalices eum cingunt.
En! intumeſcat flumen, nihil timet, 23.
Securus eſt, etiamſi Jordanes ad os ejus
erumpat.
Num quis eum aperte capiat? 24.
Laqueis irretito nares perforabit? —
An tu Leviathan hamo trahes? 25.
Aut fune demerſo eum linguâ educas?

26.

26. Nunquid aptabis juncum naribus ejus?
Et perforatis ejus maxillis annulum inſeras?
27. An tibi multis ſupplicabit?
Aut te molliter alloquetur?
28. Num tecum paciſcetur,
Ut eum in perpetuum ſervitium abducas?
29. Ludesne eo quaſi avicula?
Eamque tuis ligabis puellis?
30. Num ſuper eo ſocii epulabuntur?
Eumque inter mercatores divident?
31. An implebis pellem ejus miſſilibus?
Aut ejus caput telis piſcatoriis?
32. Injice manum,
Non ultra recordabere praelii.
33. En! ſpes tua fallax erit,
Vel ad ejus proſterneris adſpectum.

XLI, 1. Nemo eſt tam ferox, eum ut excitet; —
Et quis ille, qui adverſus *me* conſiſtat?
2. Quis me officiis antevertit, ut ei gratiam referam?
Quod usquam ſub coelo eſt, meum eſt! —
3. Nec illius tacebo membra,
Viriumque rationem, et aptam ſtructuram.
4. Quis retegat ſummum ejus veſtimentum?
Geminum ejus frenum quis ineat?
5. Faciei fores quis aperiat?
Dentium ſuorum orbis terrori eſt.
6. Robore ſuperbit ſcutorum,
Arcta, tanquam ſigillo, compagine concluſorum;

7. Quae

Quae inter ſe commiſſa ſunt, 7.
Ne aurae quidem pervia junctura.
Unum alteri cohaerent, 8.
Se invicem tenent, nec poſſunt divelli.
Ejus ſternutatio ſplendore collucet, 9.
Oculique ſunt tanquam aurorae palpebrae.
Ex faucibus prodeunt faces, 10.
Igneae proſiliunt ſcintillae.
Ex naribus prodit fumus, 11.
Tanquam bullientis ollae ferventisque aheni.
Flatus ardet carbonibus, 12.
Manat ex ore flamma.
In collo ejus robur moratur, 13.
Subſultat coram eo terror.
Carnis ejus tori cohaerent, 14.
Super eo immobili ſoliditate compacti.
Cor ejus tanquam lapis firmum, 15.
Sicut inferior mola ſolidum.
Eo ſe efferente formidant fortes, 16.
Fractique terrore labefactantur.
Eum invadentis nihil valet enſis, 17.
Lancea, telum aut ſpiculum.
Ferrum reputat pro palea, 18.
Pro putrido ligno chalybem.
Non eum fugaverint ſagittae, 19.
Ei vertuntur in ſtipulam fundarum ſilices.
Pro ſtipula habetur clava, 20.
Vibratamque ridet lanceam.
Sub ſe, quicquid acuerit faber, redigit, 21.
Proſternitque acumina in lutum.

22.

22. Fervefacit, velut ollam, abyſſum,
Mare reddit inſtar unguentarii mortarii.
23. Poſt ſe lucidam redit ſemitam,
Ut pelagi canos putes eſſe.
24. Non habet potentia ſibi parem in terra,
Ita factum imperterritum.
25. Altiſſima quaeque deſpicit,
Rex eſt in audaciſſimos quoscunque.

NOTAE

in

Cap. XL.

2. הֲרֹב עִם־שַׁדַּי יִסּוֹר *Num contendens cum Omnipotente caſtigator* ſcil. ejus erit, i. e. caſtigabit, corripiet eum? Num qui audet cum Deo contendere, ut tu, Iobe, eum poterit injuſtitiae arguere, aut quicquam in ulla earum rerum, quas fecit, reprehendere? יִסּוֹר *Caſtigator*, ad formam גִּבּוֹר, *potens*, שִׁכּוֹר, *ebrius*, i. q. יֹסֵר *caſtigans*, Proverb. IX, 7., ubi in altero hemiſtichio reſpondet מוֹכִיחַ, *redarguens*, quae et Pſ. XCIV, 10. juncta reperiuntur. רֹב Participium verbi רִיב, *litigavit, contendit*, ex ea forma Praeteriti Kal verborum mediae radicalis quieſcentis, qua Cholem retinetur, ut אוֹר, *illuxit*, et טוֹב, *bonus fuit*, unde אוֹרְתָּ, *illuxiſti*, et טוֹבְתָּ, *bonus fuiſti*, dicitur, et Participium אוֹר, *illuceſcens*, Proverb. IV, 18., טוֹב, *bonus*. Alii רֹב infinitum faciunt, item et יִסּוֹר (ut בִּיבוֹשׁ, *in areſcendo*, Jeſ. XXVII, 11., לִיסּוֹר *ad fundandum*, Jeſ. XXVII, 11.), quod idem volunt notare, quod מוּסָר, *eruditio*, ut ſit ſenſus: *num contendere cum Deo eſt eruditio, doctrina?* Num viri eruditi et ſapientis eſt, qualem te putas, cum Deo disceptare velle, ut facis? Sed יִסּוֹר pro *eruditione, ſapientia*, ſumere, durum. Multo minus probandi, qui רֹב ad verbum רָבַב refe-

referentes, *multitudinem* illo significari putant, et hoc pro *satis* volunt capiendum. Ita Schultens: *an sat multum apud Omnipotentem castigationis?* Satisne rationum allatum est a Deo ad te convincendum? Ita jam Grotius: satisne a parte Dei argumentorum allatum est? Sed eadem h. l. est verbi ריב cum עִם constructio, quae Jud. XI, 25. הֲרֹב רָב עִם־יִשְׂרָאֵל *num litigando litigavit* (rex Moabi) *cum Israele?* Hieronymus: *Numquid qui contendit cum Deo, tam facile conquiescit?* יִסּוֹר cepit pro יָסוּר, *recedet*, ut ironice dicat in Iobum, falso eum scommate perurens: itane is qui cum Deo disceptationem instituerat tanta audacia, tam facile nunc recedit, et conquiescit, desistit primo hoc certamine? Sensus satis aptus, et quod sequitur, pulchre quadrabit. Ad verbum סור, *recedere*, nostrum יסור et Alexandrinus retulit: μὴ κρίσιν μετὰ ἱκανοῦ ἐκκλίνει; Alterum hemistichium: מוֹכִיחַ אֱלוֹהַּ יַעֲנֶנָּה sunt, qui interogative exponant: *qui Deum arguit num respondebit ad illud?* Sed efficacius adversus Iobum videtur, si legas sine interrogatione: *arguens Deum respondeat ad illud*, ad unum scilicet horum, quae a me sunt proposita. Tuum est, o Iobe, qui tam audacter mecum disceptare postularas, ad haec respondere, si quid potes aut habes, vel, si non potes, assentiri, et te victum fateri.

4. קַלֹּתִי *Vilis sum* et abjectus; quomodo verbum קָלַל et Genes. XVI, 4. 5. 1 Sam. II, 30. 2 Sam. VI, 22. XIX, 44. usurpatur. Alii, qui verbum hoc in Kal *festinationem et celeritatem* notat, ut Jerem. IV, 13. supra IX, 25., festinationem h. l. pro *temeritate* sumunt, ut sensus sit: *praecipitanter, temere egi.* Nos prius illud praeferimus. מָה אֲשִׁיבֶךָּ *Quid tibi respondeam?* cujus tanta est majestas, ita stupenda opera? יָדִי שַׂמְתִּי לְמוֹ־פִי *Manum meam impono ori meo*, tantum abest, ut respondere possim, ut tacitus conquiescam manum ori admovens, nihil habens quod dicam, me victum et culpam meam agnoscens. *Manum ori imponere* gestus prae admira-

miratione et ſtupore ſilentium ſibi imponentis, ut ſupra XXI, 5. XXIX, 9. Jud. XVIII, 19. In לְמוֹ eſt מוֹ adjectio ſyllabica, ut in כְּמוֹ *ſicut*, ut לְמוֹ־פִי nihil ſit amplius, quam לְפִי. „Mirifice placet poeta, quod Iobum non perſeverantem in illa jactantia, ſed animo demiſſo verba precantia jungentem fecit: egregie enim expreſſit humanum ingenium, abſente potentiori ferociens; praeſente, manſuetum et cicuratum.“ Ilgen *Iobi Nat. et Indol.* p. 199.

5. אַחַת דִּבַּרְתִּי וְלֹא אֶעֱנֶה *Semel loquutus ſum* ſcil. de te et in te imperite et inconſiderate, *ſed non reſpondebo* ultra, ſcilicet ita, ut me meaque verba defendam. שְׁתַּיִם *Bis*, vel *ſecunda vice*, ſemel iterumque ſcil. דִּבַּרְתִּי *loquutus ſum* improvide et impatienter, וְלֹא אוֹסִיף *ſed non addam*, non amplius committam, ut talia jactem aut effundam temere, jam meam culpam et imprudentiam a te abunde edoctus agnoſco. Illis, quae Deus de ſua providentia admiranda per omnes orbis partes ſparſa dixerat, ita convictum ſe fatetur Iobus, ut nihil jam ei ſcrupuli remaneret ſive in afflictionibus piorum, ſive in felicitate impiorum. Cujus enim tanta eſt ubique providentia, ut nusquam injuſtitiae aut cujusquam rei temere factae poſſit argui, ei quomodo in ſuis cum hominibus agendi rationibus quicquam iniqui tribui poterit, ſive bonos affligat, ſive malos proſperet? Ac ſi vel ad minimum eorum, quae Deus in hac rerum natura facit, homo, cur ita factum ſit a Deo, obmuteſcere cogitur, ac Dei opera magis admirans venerari, quam inſimulare, quid quaeſo in occultioribus illis Dei conſiliis, et judiciis, quibus in quemque hominum utitur, videre poterit?

6. Quod denuo Deus inſtituit ſermonem ad Iobum, non tam ad coarguendum eum, qui plane jam ſe victum agnoſceret, et culpam ſuam ſit faſſus, ſed ideo factum videtur, ut inſuper magis magisque confirmaretur ad agnoſcendam Dei potentiam et providentiam. Bouillier obſervat (p. 394.), dramatis illud ἤθει et poëmatis ornamento

mento datum eſſe, ut in longius excurrens, quae Deo tribuitur oratio, Iobi interloquio (Vs. 4. 5.) incidatur, tanquam interſpiramento quodam, ne, continuata diutius languorem legentium animo, aut taedium inſtillaret; vel, ne ſi ad ultimum Iobus, per tam longae orationis tenorem, tacuiſſet, quae eum majorem in modum afficere debuit, contumaciae inauditae accuſari poſſet. Ceterum poſterior hic Dei ſermo iisdem plane verbis Verſu hoc et proximo inchoatur, quibus prior ille, ſupra XXXVIII, 1. 3.

8. הַאַף תָּפֵר מִשְׁפָּטִי *Num etiam ſolves*, irritum facies, *judicium meum? Etiam* emphaſin habet, et neſcio quid urgens, q. d. Non ſatis habes, tuam juſtam cauſam defendere, ſed et me inſuper ut injuſtum accuſas, dum me tibi inimicum quereris, et te ſupra modum cruciari ais. De offendiculo, quod ſociis creabat Iobus, dum talia diceret imperite, loquitur Deus. Nam dum ſe innocentem et ſui ſimiles, tanquam impios, affligi intemperantius querebatur, colligi poterat, aequo Deum in utrosque judicio uti, nec utrorumque discrimen facere. תַּרְשִׁיעֵנִי לְמַעַן תִּצְדָּק *Damnabis me, ut juſtificeris*, ut juſtus appareas, ut te juſtum oſtendas, et cauſae tuae aequitatem defendas, me injuſtum pronunciabis; quaſi aliter nequeas tuam juſtitiam aſſerere, niſi me arguendo iniquitatis?

9. וְאִם־זְרוֹעַ כָּאֵל לָךְ *Et an* eſt *tibi brachium tanquam Dei?* id eſt, tali potentia es, quali Deus? ut mihi lis ſocius, et mecum contendere audeas aut poſſis. וּבְקוֹל כָּמֹהוּ תַרְעֵם *Et voce, quali illi, tonabis?* In tonitru ſuam potentiam, ut ſupra XXXVII, 2. XXXVIII, 25. dictum eſt, oſtendit Deus. Haec, inquit, quum tu non poſſis, quid mecum disputare, quaſi mihi par ſis, poſtulas? אִם ſunt, qui conditionaliter capiant, cum ſequenti verſiculo jungentes: quod ſi brachium habes divino par, et tam vehementi, quam ille, voce intonare potes, age, ornare elatione ut ille. Sed praeſtat ſingulos per ſe Verſus

ſus intelligi, ut אִם ſerviat interrogationi, id enim magis urget.

10. עֲדֵה־נָא גָאוֹן וָגֹבַהּ *Ornare quaeſo elatione*, majeſtate, *et ſublimitate*, celſitudine, ut ego, te altum et magnificum in omnibus exhibens et oſtendens. גָּאוֹן h. l. in bonam partem, pro *magnificentia, eminentia* ſumitur, ut verbum Exod. XV, 1. *Canam Domino*, כִּי גָאֹה גָּאָה, *quia magnificum ſe praebuit.* Sunt Deo velut ornamento elatio et celſitudo, quibus decoretur. וְהוֹד וְהָדָר תִּלְבָּשׁ *et majeſtate ac decore induaris* velut veſtimentis. Cf. Pſ. CIV, 1.

11. הָפֵץ עֶבְרוֹת אַפֶּךָ *Effunde effervescentias naris tuae*, i. e. irae, cujus ſignum in nare apparet, ſicut ego. Irarum fluctus fac erumpant effervescantque in tuos adverſarios et tibi rebelles, effunde irae tuae incandeſcentiam, ut eos, quum libuerit, proteras et proſternas, ut ego aſſidue, quum volo, facio. פוּץ, ut arabicum فاض, proprie de aquis exundantibus et late ſeſe diffundentibus dicitur, ut Proverb. V, 16., hinc et irae graviori, quae tanquam fluvius extra alveum erumpens et aeſtuabundus omnia ruit ſternitque, tribuitur. Et Arabes dicunt افاض الغيظ, *exundare fecit*, effudit, *iram*. Cf. Schultens *Animadverſſ. philologg.* ad h. l. et *Origg. Hebr.* L. I. Cap. IV. עֶבְרָה *Tumor aeſtusque irae*, ab עָבַר, *tranſivit*, quod itidem de fluvio dicitur, quum intumeſcit, altiusque ſeſe effert, ut Jeſ. VIII, 8. וּרְאֵה כָל־גֵּאֶה *Et adſpice omnem elatum*, ſuperbum arrogantem, ſcilicet oculo minaci vultuque irato, nam in malum *videre* hic ſumi, oſtendit additum, וְהַשְׁפִּילֵהוּ *et deprime eum.*

12. רְאֵה *Intuere*, inquam; anadiploſis, ut novum quid addatur. וַהֲדֹךְ רְשָׁעִים תַּחְתָּם *Et contere impios ſub ſe*, i. e. in loco ſuo, ubi ſunt, ubi quam maxime florent, et in ſummum rerum faſtigium evecti ſunt, de ſuo eos ſtatu deturba. In הֲדֹךְ eſt ה radicale, nam ſi eſſet a דוּךְ, quod

quod *conterendi*, *comminuendi* ſignificatu Num. XI, 18. legitur, eſſet הָדַךְ. Verbum הָדַךְ etſi nusquam alias in V. T. occurrat, tamen vix eſt dubium cognatae eſſe notionis cum דוּךְ et arabico هدك, *diruit, irruit, oppreſſit.*

13. טָמְנֵם בֶּעָפָר יָחַד *Abſconde eos in pulvere ſimul,* omnes ſcilicet tibi rebelles eo usque in terram e ſublimi ſplendore dejice, ut nihil amplius de iis appareat, ſicut ego illis facere poſſum et ſoleo. Gravitas ruinae, imo mors et interitus hac phraſi ſignificatur, quaſi diceret; in ſepulchrum eos detrude, ne ultro compareant, aut aliis negotium faceſſant. פְּנֵיהֶם חֲבוֹשׁ בַּטָּמוּן *Facies eorum alliga*, conſtringe, conclude *in abſcondito*, aliquo ſcilicet loco, ut III, 16. XVIII, 10. XX, 26., ut in tenebris abſconditi et e medio ſublati non jam cernantur.

14. וְגַם־אֲנִי *Tunc etiam ego*, ſi illud feceris, quod Vs. 11. 12. 13. dictum eſt, אוֹדֶךָּ, *celebrabo te*, laudabo tuam potentiam et celſitudinem. כִּי־תוֹשִׁיעַ לְךָ יְמִינֶךָ *Quod ſalutem tibi parare poſſis dextra tua*, i. e. de te confitebor, quod tua potentia et robore te ipſe ſervare poſſis, alterius cujusquam auxilio non egens, ſed tibi ipſi ſufficiens, ut ego. Haec ubi feceris, tum te mihi parem agnoſcam, et mecum certare et contendere poteris. Quodſi haec non potes praeſtare, cede, et te mihi ſubjice, mea conſilia curioſius non inquirens. At haec non potes, quum quicquid roboris habent omnia, ex me habeant, nec ſua ipſorum ope ſervari queant, ſed mea indigeant: ſolus ego per me ſubſiſto, citra cujusquam opem.

15. Quia proxime antea *elatorum* meminerat, quos ipſe ſolus cohibere, reprimere et deprimere poſſit, ſubjungit mentionem et deſcriptionem duarum immanium beluarum, quae inter cetera animantia immenſa mole corporis et robore maximo emineant, in quibus Dei potentia et providentia mirifica prorſus agnoſcatur. Et quod primo quidem loco inde ab hoc Verſu usque ad Vs. 24. deſcribitur animal, eſſe *elephantem*, maximum terreſtre animal, exiſti-

existimarunt Mercerus, Vatablus, Drusius. N
potest, esse in ea, quae sequitur, description
quae in elephantem quadrent. Sed multo m
quae hic leguntur notas convenire in *hippopot*
unde ostendit BOCHARTUS *Hieroz.* P. II. Lib. V
Tom. III. p. 705. seqq. edit. Lips. Post Boch
dem PFEIFFERUS in *Dubiis Vexatis*, p. 51
sententiam, esse *elephantem* intelligendum, c
tamen respondit JOH. LUDOLFUS in *Comment*
Aethiop. p. 155. seqq. Nihilominus Schulten
mentar. ad h. l. et MICHAELI in *Notis ad vers*
teutonic. et *Supplemm.* P. I. p. 156., non de
tiones, quibus alteram sententiam commendare
potiores examinavimus nos et Bocharti sent
hippopotamo, confirmavimus in Notis Bocharti
sitioni l. c. subjectis. Quemadmodum in su
sermone, Cap. XXXVIII. XXXIX., de solis
actum erat, ita in hoc posteriore satis jam
est consentaneum, solum agi de *aquaticis*,
ordinis ratio perturbetur. Jam vero quum e
hoc sermone describuntur animalium, alteru
than, ex praestantissimorum fere interpretu
sit *crocodilus* Niloticus, vel inde credibile si
hemoth esse crocodilo socium animal, atqu
Nili incolam, *hippopotamum*. Proinde ve
ptorum plures, ut Herodotus, Diodorus, Me
Pausanias, Marcellinus, alii, de utroque
agunt. Neque nomen בְּהֵמוֹת male convenit hi
Nam quum בְּהֵמָה sit *bestia quaevis quadrup*
aquis degat, id quod de synonymo [illegible]
diserte Arabes docent, Hebraei, quod propri
potami nomen non haberent, eum, ob magna
tatum corporis molem, pluraliter בְּהֵמוֹת
quasi immanem bestiam, vel beluam multis al
dam dicas. Pluralem numerum, etiam de f

ſed magnis et praeſtantibus rebus apud Hebraeos uſurpari, notum. Sic יַמִּים valet *mare magnum*, Pſ. XLVI, 3., חוֹמוֹת *magnum et validiſſimum murum*, Jerem. I, 18. LI, 58., שְׂמָחוֹת *gaudium magnum*, Pſ. XVI, 11. XLV, 16. Cujus loquendi uſus exempla plura collegit Storr in *Obſervatt. ad Analog. et Syntax. Hebr.* p. 97. ſeqq., add. Gesenii *Lehrgeb.* p. 664. Hujusmodi vero nomina ob ſignificationem ſingularem maſculinam, tractari ſolent ut ſingularia maſculina, ut in tota hac pericope noſtrum בְּהֵמוֹת. Fuere, qui hoc nomen Aegyptium putarent. „Et ſane," inquit P. E. Jablonskius in *Opuſculis*, T. I. p. 52., „*Pehemou*, vel eodem vox cum T in fine, *Pehomout*, Coptice ſignificat proprie *bovem aquatilem*, uti etiam veteribus ſaepe nuncupatur. Neque mihi notum eſt aliud animalis hujus Aegyptii nomen Aegyptiacum." Addit tamen: „Sed obſervationi huic inſiſtere nollem. Nam quod Bochartus ait, de terminatione *ot*, quae ſit Aegyptiaca, nihil eſt. Et *Leviathan*, crocodilus, quem libri Iobi ſcriptor conjungit cum *Behemoth*, etſi animal ſit Aegypto proprium, nomen tamen non eſt Aegyptiacum." Merito autem בְּהֵמוֹת, *belua ingens*, vocatur hippopotamus, quippe qui paucis animalibus cedit mole et ſtatura corporis, de qua vid. Bochartum p. 706. *Ampliorem et craſſiorem eſſe elephanto* (اطول واغلظ من الفيل), tradit Abdollatiph *Compend. Memorabil. Aegypti* (edit. in octon.) p. 46. Ejus igitur deſcriptionem Deus ſic aggreditur: הִנֵּה־נָא בְהֵמוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ *Ecce beluam magnam quam feci tecum*, i. e. aeque ac te, non minus ac te, ut Pſ. CVI, 6. חָטָאנוּ עִם אֲבוֹתֵינוּ *Peccavimus aeque ac patres noſtri.* Bochartus עִמָּךְ *juxta te* vertendum cenſet (ut עִם uſurpatur Joſ. VII, 2. Jud. IX, 6. XVIII, 3. al.), id eſt, in vicinia tua, ac ſi diceret Deus: „argumenta potentiae meae nihil opus eſt, ut ex longinquo petam cum propinqua ſuppetant. Inter belluas, quas in Nilo creavi, Arabiae tuae vicino, quam mirabilis eſt

hippopotamus?" Sed Iobo in Arabia ad Euphratem collocato a nostro poeta, animal Niloticum vicinum, parum commode diceretur. Pertinet illud *aeque ac te*, ad ostendendam Dei potentiam, Iobi vero imbecillitatem. חָצִיר כַּבָּקָר יֹאכֵל *Gramen, sicut bos, comedit.* חָצִיר non est *foenum*, uti post Hieronymum plures vertunt, sed *gramen*, est enim a خضر, *viruit*. Sic Jes. XL, 6. *Omnis caro* חָצִיר *gramen*, quod, juxta Vs. 8., *arescit*. Hinc Chaldaeus et Syrus recte h. l. עִסְבָּא, *herbam*, reddiderunt. „Bos et elephas ex aequo jumenta sunt: ideoque nihil mirum est, si eodem cibo vescantur. At ut hippopotamus, aquaticum animal, et in fundis Nili plerumque degens, bovis instar foeno [gramine potius, quis enim belluis in campis secet gramen et siccet?] pascatur, hoc vero mirum est et inauditum, ideoque nec ab aliis praetermissum. Diodorus: Κατανέμεται τόν τε σῖτον, καὶ τὸν χόρτον. Et cum ad pabulum e fluvio prodire dicit Nicander *Theriac.* Vs. 569.

Χίλοι ὅτε χλοάσουσι νέον δ'απεχεύατο ποίην.

Pabula cum incipiunt herba florere recenti. Neque de nihilo est, quod bovi comparatur, quem non solum pastu et cibo, sed et mole refert corporis, et forma capitis et pedum. Unde Itali *bomarin*, id est, *bovem marinum* appellant." Bochartus. Similiter P. Gillius in descriptione hippopotami, quem viderat Byzantii (addita suae *Descriptioni Elephanti*, Hamburg. 1614.) Cap. VIII. p. 125.: *Eodem anhelandi sonitu respirabat, quo bos solet. Edebat foenum, et caetera, quae boves et equi edere solent: ejus caput similitudinem gerebat bubuli capitis.* Plura de victu hippopotami vid. in not. nostra 12. ad Bochart. p. 710.

16. הִנֵּה־נָא כֹחוֹ בְמָתְנָיו *Ecce nunc potentia ejus in lumbis.* In iis enim sedes roboris. Hinc Nahum II, 1. *Robora lumbos.* Ps. LXIX, 24. *Lumbos eorum nutare fac.* Ita *elumbis* pro debili sumitur, et *delumbare* est debilitare. וְאוֹנוֹ בִּשְׁרִירֵי בִטְנוֹ *Et robur ejus in firmitatibus*

tibus ventris ſui, i. e. in ventre ejus firmiſſimo et duriſſimo. Quod in hippopotamum optime quadrare Bochartus obſervat, quippe qui ventre non minus quam reliquo corpore tectus ſit, et quaſi cataphractus impenetrabili corio, tantae ſoliditatis et ſpiſſitudinis, ut tornetur in haſtas et miſſilia, non item in elephantem, qui in dorſo quidem duriſſimum tergus, ſed ventrem mollem habet, in quo facile confodi poteſt, vid. 1 Maccab. VI, 46. Nobis tamen haec in univerſum potius de robore illo, quo hippopotamus tota ventris mole pollet, intelligenda videntur. שְׁרִירֵי בִטְנוֹ Hieronymus et Chaldaeus verterunt *umbilicum ventris ejus*, et Jarchi nomen שְׁרִיר, hoc ſolo obvium, idem notare monet, quod שֹׁרֶר, *umbilicus*, Cantic. VII, 3. Proverb. III, 8. Ezech. XVI, 4. Sed quum שְׁרִירִים nusquam alias de *umbilico* uſurpetur, nec ad eam corporis partem deſignandam nomen in plurali numero commode adhibeatur, magis placet Reimari ſententia, huic nomini *firmitatis* notionem tribuentis, a verbo שָׁרַר, Aramaeis frequente, *robuſtus*, *firmatus ſuit*, unde שְׁרִיר *firmum*. Alias minus probandas interpretationes percenſuimus ad Bochartum, T. III. p. 712. not. 12.

17. יַחְפֹּץ זְנָבוֹ כְמוֹ־אָרֶז *Retorquet caudam ſuam* quae eſt *ſicut cedrus*, ſcilicet glabra, rotunda, ſpiſſa et firma. Abdollatiph l. c. p. 46. (verba latine a nobis reddita apponere liceat): *Cauda* hippopotami *in longitudinem producitur plus quam ſemicubitalem; parte inferiori craſſa, extrema digitum aequans, oſſis inſtar glabra, ſimilis caudae lacertae Varal.* יַחְפֹּץ Chaldaeus recte כַּפֵּף, *intorquet*, reddidit. Sic Arabice حفض, العود *curvavit*, inflexit, contorſit *lignum*. Ergo quum hippopotami cauda brevis craſſaque ſit, et valde firma, tamen is ad libitum eam flectit et retorquet, quod ut maximi roboris argumentum hic obſervatur. Sunt, qui hoc prius hemiſtichium ita reddant: *ſi vult*, ſi modo libuerit ipſi (ſubaudita particula conditionali כִּי aut אִם), *cauda*

cauda ejus eſt ſ. erit *uti cedrus.* Qui de *elephanto* hic agi putant, ſub *cauda* intelligunt *proboſcidem,* quae tamen, quum in *anteriore* corporis ſit, parum idonee *caudae* nomine inſigniretur. Repugnat praeterea contextus ſeries: nam quum in iis quae antecedunt et ſequuntur, de partibus corporis inferioribus et poſterioribus ſermo ſit, quis credat *proboſcidem* hic memorari? גִּידֵי פַחֲדָיו יְשֹׂרָגוּ *Nervi femorum ejus perplexi ſunt,* ſ. intricati. פַּחַד h. l. non poteſt commode *terroris* notione accipi, qua alias occurrit, ſed *femur* notat, ut arabicum فَخِذٌ, ut pluribus probavit Bochartus p. 716. Robur beluae non aliunde melius colligitur, quam ex nervorum copia, quos valde frequentes eſſe oportet, quum ſe mutuo implicent (יְשֹׂרָגוּ), ut rami arborum ſolent in ſylvarum opacitate.

18. אֲפִיקֵי נְחוּשָׁה alii *robora aeris,* alii, ut Bochartus, *fuſiones aeris* interpretantur, nos, cum Coccejo, *tubos aeris,* ſive magis proprie cum Schultenſio *alveos aeris.* „Omnino," inquit, „oſſa proprie dicta, ſpeciatim in quibus medulla continetur, comparantur cum *alveis,* propter *capacitatem,* et quidem *aeneis,* ob *robur* et *duritiem.*" Minus placet, quod addidit: „Niſi forte medullam *aeri fuſo* celſior cothurnus aequarit, ut *alvei aeris* ſint, in quibus aes fluit, eodem modo, quo אֲפִיקֵי מַיִם *alvei aquarum* efferuntur." *Tubis aeneis* in altero hemiſtichio optime reſpondent מְטִיל בַּרְזֶל *vectes ferreae.* מְטִיל hoc ſolo loco obvium, explicandum eſt ex arabico مَطَلَ, *ferrum cudit et extendit,* unde مَطَّالٌ, *qui cudendo caſſides ferreas conficit,* et *ſimilia;* et مَمْطُول de ferro, *cuſum et in longum extenſum.* Alexandrinus: σίδηρος χυτός, Symmachus, συμβλήματα σιδήρου (*commiſſurae ferri*), Hieronymus, *laminae ferreae*

reae. Michaelis in *Supplemm.* p. 1499.: *Ossa ejus sunt ut ex ferro fabricata.*

19. הוּא רֵאשִׁית דַּרְכֵי־אֵל *Ille est principium viarum Dei,* „i. e. τὸ ἐξαίρετον, Gallice *un chef d'oeuvre de Dieu,* unum ex operibus Dei praestantissimis. Quomodo vocatur Amalec, רֵאשִׁית גּוֹיִם, *principium gentium,* Num. XXIV, 20., id est, gens una e nobilissimis; Dei timor רֵאשִׁית חָכְמָה *principium sapientiae;* vel ἀρχὴ γλυκασμάτων in Sirachide; ita hippopotamus vocatur *principium viarum Dei,* id est, Dei opus eximium." Bochartus. דַּרְכֵי־אֵל sunt *facta,* opera *Dei,* ut supra XXVI, 14. Et Proverb. VIII, 22. sapientia appellatur רֵאשִׁית דַּרְכֵי־אֵל. „Utut enim," inquit Bochartus p. 719., „sit perniciosum animal, tamen in eo multa sunt, quae admirationem excitant, vasta moles corporis, robur immane, tergus impenetrabile, stupendus oris hiatus, et portentosa voracitas, candor dentium et firmitas, mari, terrae et amni vita communis." Alterum hemistichium, הָעֹשׂוֹ יַגֵּשׁ, חַרְבּוֹ, ante Bochartum plerique verterunt: *conditor ejus admovebit* scil. ei *gladium suum,* quo interficere eum possit, i. e. solus ille, qui ipsum condidit, eum vincere et perimere potest, non homo. Sed melius placet Bocharti interpretatio: *factor ejus applicavit ei* (ita Hophal הֻגָּשׁוּ 2 Sam. III, 34. *admoti sunt* vertendum) *harpem ejus,* qua fingitur instructus hippopotamus, quia χαυλιόδοντας, id est, dentes exertos habet molliter flexos, acutos, praelongos, quibus tanquam *harpe,* vel ense curvato, in modum falcis fruges demetit et corrumpit. Proinde etiam Graeci poetae *harpem* tribuunt hippopotamo. Nicander Theriac. Vs. 566.

Ἢ ἵππου τὸν Νεῖλος ὑπὲρ Σάϊν αἰθαλόεσσαν
Βόσκει, ἀρούρῃσιν δὲ κακὴν ἐπιβάλλεται ἅρπην.

Aut fluviatilis equi, Nilus quem pascit adustam trans Sain, atque harpen damnosam immittit in agros. Gillius in *Descript. hippopotami* supra ad Vs. 15. laud. p. 26. *In parte oris anteriore, atque inferiore, duo magni*

magni dentes ex utroque roſtri angulo prominebant, etiam ex ore clauſo, quos inter exiſtebant quatuor denticuli exigui. Item in parte ſupera et antica duo magni dentes erant, inter quos intercedebent longe minores quatuor dentes. Plura vid. apud Bochart. p. 723. et not. 26. ac 27.

20. Additur ratio, cur falcatis dentibus aquaticum animal inſtrui oportuerit, quia non tam in aquis, quam in terra paſcitur, in qua ſegetes dentibus ſuis, tanquam falce, metit. כִּי בוּל הָרִים יִשְׂאוּ־לוֹ *Quia pabulum ei montes proferunt. Montium* facit mentionem, tum quia illi iisque ſubjectae irriguae valles illis in terris gramine et pabulo fecundiores eſſe ſolent campeſtribus arenoſis et ſterilibus, unde *gramen montium* Pſ. CXLVII, 8. Proverb. XXVII, 55. coll. Pſ. L, 10., tum quia magis mirum eſt, aquaticum animal cum pecore et jumento in collibus paſci. וְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה יְשַׂחֲקוּ־שָׁם *Et omnes beſtiae agri ludunt ibi*, una cum jumentis et pecoribus in collibus laſcivientibus aquaticum animal paſcitur.

21. תַּחַת צֶאֱלִים יִשְׁכָּב *Sub umbroſis cubat.* צֶאֱלִים pro צֶלָלִים, more Aramaeo, ut וַיִּמְאַס pro יִמַּס ſupra VII, 5. et Pſ. LVIII, 8. ad quem loc. not. vid. בְּסֵתֶר קָנֶה וּבִצָּה *In latibulo arundinis et coeni.* Plane ſimiliter Ammianus Marcellinus Lib. XXII. *Inter arundines celſas et ſqualentes nimia denſitate haec bellua cubilia ponit.* Neque vero cubile ſolum, ſed et victum in iis quaerit. Bellonius a Bocharto adductus: *Vivit arundinibus, et cannis ſacchari et ſoliis papyri herbae.* Nili autem et vicinorum lacuum ripas arundinetis ſcatere, notum.

22. יְסֻכֻּהוּ צֶאֱלִים צִלְלוֹ *Tegunt eum umbrae*, i. e. umbroſae arbores aut frutices, unaquaeque *umbra ſua*, ſubaudiendum ב ante צִלְלוֹ. Auctor Hamburgenſis navigationis anno 1549. de hippopotamis, apud Gesnerum: *Verſantur ut plurimum circa litora fruticoſa aut ſylvoſa. Quamobrem accolae fruteta reſecant, ne in iis*

lati-

latitare possint. יְסֻכֻּהוּ עַרְבֵי נָחַל *Obtegunt eum salices torrentis,* quo Bochartus Nilum intelligit, qui nomine נַחַל et Num. XXXIV, 5. Jos. XV, 4. 47. 1 Reg. VIII, 65. 2 Reg. XXIV, 7. Jesaj. XXVII, 12. nuncupetur. Quibus tamen locis omnibus additum est nomen *Aegypti,* nam in Hebraeo est נַחַל מִצְרַיִם, de qua appellatione magnus interpretum dissensus est, *Nilus*ne intelligatur, an rivus quidam circa *Rhinocoruram,* an *Nili* aliquod *brachium.* Itaque tutius erit, h. l. in universum salices *torrentis* s. fluminis intelligere. Neque enim probanda est Schultensii interpretatio, *salices vallis,* quum hae arbores in locis aquosis atque ad fluviorum ripas frequentes sint, unde et Jesaj. XLIV, 4. עֲרָבִים עַל־יִבְלֵי־מָיִם *salices juxta aquarum fluenta* memorantur.

23. הֵן יַעֲשֹׁק נָהָר *En intumescat fluvius.* Verbum עָשַׁק, quod proprie *insolenter, injuste agere* significat, hoc loco, ubi de flumine ponitur, idem valere quod arabicum ظلم, *injuste agere,* quod et de fluminibus, ex alveo erumpentibus, omniaque inundantibus dici solet, apposite monuit et idoneis testimoniis comprobavit Schultens, tam in *Animadverss. philologg.* in *Opp. minorib.* p. 89., quam in Commentar. ad h. l. Et Hebraeis fluctus intumescentes vocantur זֵידוֹנִים, *superbi,* Ps. CXXIV, 5. ubi not. vid. יִבְטַח כִּי־יָגִיחַ יַרְדֵּן אֶל־פִּיהוּ *Securus est, si erumpat,* proruat *Jordanes ad os ejus,* pro עַל־פִּיהוּ, *super os ejus,* ut particulae אֶל et עַל saepius permutantur, veluti 1 Reg. XIII, 29. *Posuit eum* אֶל־הַחֲמוֹר *super asinum,* vid. et Jerem. IV, 3. Ezech. XVIII, 6. 11. Dicitur autem fluvius *erumpere super os,* quo sensu dicuntur aquae *intrare usque ad animum,* Ps. LXIX, 2., et torrens *transire super animam,* Ps. CXXIV, 4., i. e. supra os et nares eo usque attolli, ut spirandi meatus intercludat. *Jordanis* nomen poëtice pro quovis flumine usurpat, ut Graecos poetas *Idam* pro quovis monte, et *Acheloum* pro quavis aqua dicere, observat Eustathius in

in Rhapfod. II. Iliad. Cf. Interpp. ad Virgilii *Georgic.* I, 9. et Macrobium *Saturnal.* V, 15. Ceterum haec multo magis quadrant in hippopotamum, quam in elephantem, qui eatenus tantum in aquam progreditur, *ἕως ἂν ὁ μυκτὴρ ὑπερέχει αὐτοῦ, ἀναφυσᾷ γὰρ διὰ τούτου καὶ τὴν ἀναπνοὴν ποιεῖται, quatenus fupereminet promufcis, per quam refpirat et fpiritum ducit,* ut jam obfervat Ariftoteles *Hiftor. Animall.* L. IX. Cap. 46. At vero hippopotamum fub aqua conftat intrepidum degere, neque fuperfufi fluminis eruptione quicquam moveri. „Cum natatus fit expers, tamen integros dies degit in fundo Nili, per limum reptans aut jacens, donec appetente nocte pabulatum exeat. Diodorus: *Dies quidem in aquis degit, γυμναζόμενον κατὰ βάθους, in profundo fefe exercens, noctu vero per regionem pafcitur.* Nota haec verba, *in profundo fefe exercens,* quia emergere non poteft, propter natandi imperitiam. Et eundem Bellonius *non natare* afferit, *fed fundum fluminis inhabitare, ac paffim in Nili profundo divagari.*" Bochartus, p. 734. In profunda voragine magni cujusdam fluminis plures hippopotamos degentes invenit quoque Sparrmann, vid. *Reife in das füdliche Africa* p. 563. vers. teuton.

24. Verba בְעֵינָיו יִקָּחֶנּוּ vel funt ironice capienda: *in oculis ejus capiat eum,* vel fubaudita interrogandi nota: *capietne eum* fcil. *venator?* Sive: quis *capiat eum in oculis fuis?* i. e. ipfo vidente, aperta vi et manifefta. Vix enim eft, ut capiatur aliter, quam per dolum, dum circa hippopotami cubile foffam excavatam cannis obtegunt et arena aggefta, in quam ex improvifo bellua decidens includitur. Vid. Bochart. p. 735. בְּמוֹקְשִׁים יִנְקָב־אָף *In laqueis* f. *laqueis* irretito et capto, num *perforabit* quis *nafum?* ut eum captum ducat et conftrictum, quo volet, et fibi fubjiciat, quomodo hodienum Arabes camelos, et Itali bubalos, annulo, per nares perforatas transmiffo, ducere folent. Vid. Jef. XXXVII, 29. et ibi not.

25.

25. Aliud Dei opus, ex quo maxima ejus potentia et ſapientia elucet, *Leviathan*, in quo deſcribendo reliquus hic ſermo verſatur. Hebraeum לִוְיָתָן proprie eſt idem quod תַּנִּין, *draco*. Hinc תַּנִּין et לִוְיָתָן promiſcue ſumuntur Pſ. LXXIV, 13. 14. et Jeſaj. XXVII, 1. Et Aquila pro תַּנִּין habet *Leviathan* Ezech. XXXII, 2. Non autem eſſe vocem compoſitum ex לִוְיַת תַּנִּים *conjunctio draconum*, quaſi Leviathan multos dracones conjunctos referat, verum ſimplicem eſſe vocem, cujus ultima ſyllaba תָן pertinet ad formam nominis, ut in נְחֻשְׁתָּן, סַכְלְתָן, עֲקַלְּתָן obſervat Bochartus *Hieroz.* P. II. L. V. Cap. XVI. Tom. III. p. 737. edit. Lipſ., docetque derivandum a radice لوى, Arabibus notione *flectendi* et *contorquendi* uſitata; unde لوا الحية eſt *ſerpentis flexus*, quo in ſpiras ſe contrahit, ut *Georgic.* I, 244. *Maximus hic flexu ſinuoſo elabitur anguis.* Verum ut vox ſynonyma תַּנִּין ſaepe transfertur ad *belluas* quascunque *terribiles* tam *terreſtres*, quam *aquatiles* (vid. Geneſ. I, 21. Pſ. CIV, 26. CXLVIII, 7. et cf. quae nos ad notavimus ad Bochart. T. III. p. 223.), ita לִוְיָתָן ad *crocodilum*, immane Nili monſtrum, deſignandum adhibetur, Pſ. LXXIV, 14. et Jeſaj. XXVII, 1. Nec aliud intelligendum eſſe animal, quod illo nomine hic deſcribitur, ſatis cognoſcitur ex iis, quae de eo dicuntur, et ita evicit Bochartus l. c. p. 739. ſeqq., ut dubitationi vix locus ſit relictus. Cf. Oedmann *Vermiſchte Sammlungen* Faſc. III. Cap. I. et Faſc. VI. Cap. VI. Schultenſii ſententiam, deſcribi *Leviathanis* nomine *dracones*, ſive monſtroſae magnitudinis ſerpentes, aſperrimis ſquamis loricatos, rictu ingenti, linguis triſulcis, ignito ſibilo, oculis fulminantibus, refutavimus ad Bochart. p. 739. not. Ante תִּמְשֹׁךְ ſubaudiendum eſſe interrogandi notam הֲ, quae in proximis verſiculis expreſſa eſt, docet res ipſa. *Num trahes Leviathanem hamo?* an eum, ut piſcem hamo capere et ex aquis extrahere vales? וּבְחֶבֶל תַּשְׁקִיעַ לְשֹׁנוֹ *Et fune demerges lin-*

linguam ejus? i. e. fune, cui hamus alligatur, in aquam demerſo linguam ejus arreptam extrahes, ut ſoles in aliis aquatilibus capiendis facere? Aliis, ut Bocharto, eſt hypallage: *num funem*, i. e. hamum fune appenſum, *in lingua ejus demerges?* i. e. deſiges?

26. הֲתָשִׂים אַגְמֹן בְּאַפּוֹ *Numquid pones juncum in narem ejus?* „*Juncum*, Graece σχοῖνον, id eſt, funem junceum, vel capiſtrum e fune junceo. Plinius *Hiſt. Nat.* L. XIX. Cap. II.: *Junco Graecos ad funes uſos, nomini credamus, quo herbam eam appellant.* Nomen illud eſt σχοῖνος, quod et *juncum* ſignificat, et *funem*, e junco plexum. Sic Hebraice funis junceus peculiari nomine vocabatur חֶבֶל הַמָּגָג, quia מָגָג in *Aruch* (quo nomine Lexicon quoddam inſcribitur) eſt, מין גומא שעושין ממנו חבל *junci ſpecies, ex quo fit funis.*“ Bochart. וּבְחוֹחַ תִּקֹּב לֶחֱיוֹ *Et annulo perforabis maxillam ejus?* חוֹחַ alii *ſpinam* i. e. hamum, ſpinae inſtar acutum, alii *uncum* interpretantur. Sed oſtendit Michaelis *Supplemm.* P. III. p. 715. חוֹחַ potius eſſe h. l. *annulum ferreum*, ſive ori crocodili circumdatum, eumque a morſu compeſcentem, ſive per molliorem capitis anterioris partem circa maxillas extremas transmiſſum. Poſterius haud dubie praeferendum, ut ipſe Michaelis monet, ob verbum תִּקֹּב, *perforas.* Quod magis adhuc confirmatur re ipſa. Solent enim piſcatores Aegyptii, referente Brucio (cujus narrationem excerpſit Oedmann Faſc. V. Cap. V.), etiamnum piſcibus, hamis, aut retibus a ſe captis, annulum ferreum per maxillas transmittere, cui funis adaptatus, qui in ripa alligatur, ut hac ratione piſces in aqua vivi ſerventur, neque tamen poſſint effugere.

27. הֲיַרְבֶּה אֵלֶיךָ תַּחֲנוּנִים *An multiplicabit ad te preces?* Num multis tibi ſupplicabit, ut vivum ipſum dimittas? אִם־יְדַבֵּר אֵלֶיךָ רַכּוֹת *Num loquetur ad te mollia*, ſcil. מִלּוֹת *verba*, ſ. אֲמָרוֹת, *ſermones*, ut Geneſ. XLII, 30. קָשׁוֹת, *dura.* Num blandis te verbis deprecabitur,

bitur, ut ei parcas, ut homines alii ab aliis in bello capti ſolent, aut ſi quis in alterius poteſtatem venerit? Elegans proſopopoeia, qua non poſſe homini belluam hanc tantam ulla ratione ſubjici docet.

28. הֲיִכְרֹת בְּרִית עִמָּךְ תִּקָּחֶנּוּ לְעֶבֶד עוֹלָם *Numquid feriet pactum tecum*, ut (ſubitelligendum ו ante תִּקָּחֶנּוּ ut ſupra VI, 8.) *accipias eum in ſervum perpetuum? ut* tibi in perpetuum eum mancipes, hominis more? Exod. XXI, 6. Deut. XV, 17.

29. הַתְשַׂחֶק־בּוֹ כַּצִּפּוֹר וְתִקְשְׁרֶנּוּ לְנַעֲרוֹתֶיךָ *An ludes eo, tanquam ave* ſ. *paſſere? Et ligabis eum puellis tuis?* Nempe ut illo ſe oblectent. Appoſite affert Bochartus illud *Catulli*, II, 1—4.

Paſſer, deliciae meae puellae,
Quicum ludere, quem in ſinu tenere,
Quoi primum digitum dare adpetenti,
Et acris ſolet incitare morſus.

Plautus in *Captivis* Act. V, 4. 5.

— — — quaſi patritiis pueris, aut monedulae,
Aut anates, aut coturnices dantur, quicum luſitent.

Plura vid. apud Bochartum de *paſſere* agentem *Hieroz.* T. II. p. 728. edit. Lipſ.

30. Subaudiendum eſt ה interrogativum, ut ſupra Vs. 25. יִכְרוּ עָלָיו חַבָּרִים *Num epulabuntur ſuper eo ſocii*, piſcatores ſcilicet, qui inter ſe ſocietatem inierunt in captura piſcium, ut fieri ſolet? An futurum eſt, ut piſcatores eo capto laeti epulentur? Verbum כָּרָה interpretes plerique h. l. ut 2 Reg. VI, 23. *epulandi* ſignificatu ſumunt, quem ab *excidendi, concidendi* notione deducunt (a qua demum uſitatior *fodiendi* ſignificatio ſit profecta), quia qui convivium aliquod magnum agitant, multas beſtias caedunt et mactant. Ideo Hieronymus vertit: *concident eum amici?* Alexandrinus: ἐνσιτοῦνται δὲ ἐν αὐτῷ; Chaldaeus: יַעְבְּדוּן עֲלוֹי שֵׁירוּתָא *facientne ſuper eum prandium?* Schultens in *Animadverſſ. philologg.* ad

ad h. l. coll. arab. كَرَّ, quod ſequente على *irruit, inſiluit in aliquem* denotat (cf. not. ſupra ad VI, 27.), noſtra verba ſic vertit: *an irruent in eum ſocii,* ſ. piſcatores ſocietate inita. Quam interpretationem tamen ipſe in Commentario rejicit, et vulgo receptam interpretationem adſciſcit, ita tamen, ut verba *ironice* capiat: *epulum celebrabunt ſuper eo,* ſ. propter eum, *ſodales.* Sed quum interrogationes antecedant et ſequantur, ſane multo aptius et hic Verſus interrogative ſumitur. Ceterum priori hemiſtichio, eo ſenſu, quem ſuperius indicavimus, bene reſpondet alterum: יֶחֱצוּהוּ בֵּין כְּנַעֲנִים num *divident eum* ſcil. חֲבֵרִים, piſcatores, qui eum ceperunt, *inter Cananaeos?* i. e. mercatores. *Cananaeorum* nomen paſſim, ut Proverb. XXXI, 24. Jeſaj. XXIII, 8. Hoſ. XII, 8., pro *mercatoribus* uſurpatur, quod ea gens negotiationi et mercimoniis addicta fuit, ſicut *Chaldaeus* pro aſtrologo et divino, Dan. II, 2. 10. Aquila recte h. l. μεταβόλους reddidit.

31. הַתְמַלֵּא בְשֻׂכּוֹת עוֹרוֹ *Num implebis* atque ita transfiges *miſſilibus pellem ejus?* Nam crocodili corticoſam cutem contra omnem ictum invictum eſſe, et telo impenetrabilem, notum. Cf. infra XLI, 18. שֻׂכּוֹת recte Bochartus eſt interpretatus *miſſilia,* proprie *ſpinas,* coll. arab. شَوْكَةٌ, *ſpina, aculeus,* hinc *arma acuta.* Poſſit et conſerri arabicum شَكَّ, *totum ſe operuit armis, transfixit* aliquem *haſta,* unde شَكَّةٌ, *arma.* In altero hemiſtichio nominis צִלְצַל explicationem Bochartus petit ab arabico ضَالَّةٌ, *arma quaevis,* aut *ſagittae.* Sed Schultenſio a صَلَّ *tinnire,* eſt *inſtrumentum tinniens,* quales fuſcinae, harpagones, et alius piſcantium paratus.

32

32. שִׂים עָלָיו כַּפֶּךָ *Pone ſuper eum*, injice ei *volam tuam*, i. e. ſi injicere ei auſus fueris, זְכֹר מִלְחָמָה אַל־תּוֹסַף *recordari proelii non addes*, i. e. non ultra recordaberis ineundi cum eo proelii, mox enim te interimet, mox de te actum erit.

33. הֵן־תֹּחַלְתּוֹ נִכְזָבָה *Ecce ſpes*, ſ. exſpectatio *ejus*, ſcil. qui manum ei injicere eumque aggredi tentarit, *mendax eſt;* perſonae enallage. Nam dicendum fuerat תּוֹחַלְתְּךָ, *ſpes tua*, ſed in genere dicere voluit, non tua ſolum, ſed et quisquis alius, qui ita audax fuerit, ut ei manum admoveat, ejus ſpes eum fallet, quod ſe eum capturum, aut eo ſuperiorem fore putaſſet, longe aliter accidet. הֲגַם אֶל־מַרְאָיו יֻטָל *Nonne vel ad conſpectum ejus proſternetur* perterrefactus? הֲגַם pro הֲלֹא גַם, ut ſaepius הֲ *nonne* eſt vertendum, v. c. 1 Sam. II, 27. הֲנִגְלֹה נִגְלֵיתִי אֶל־בֵּית אָבִיךָ *Nonne revelavi me domui patris tui?* vid. et 2 Sam. XXIII, 17. 2 Reg. VI, 32. Jerem. XXXI, 20. Ezech. XX, 30.

Cap. XLI.

1. לֹא־אַכְזָר כִּי יְעוּרֶנּוּ *Non* eſt quisquam ita *ſaevus*, audax, *ut excitet eum*, nemo eſt tam truculentus, qui eum auſit laceſſere, et in certamen provocare. Minus placet, quod alii volunt, inter quos et Schultens: nemo eum audeat excitare e ſomno; tantum abeſt, ut vigilantem audeat aggredi, aut cum reſiſtente pugnare. Alii de Leviathane intelligunt, hoc ſenſu: *nonne eſt crudelis, ſi quis eum excitet?* Jejune. מִי הוּא לְפָנַי יִתְיַצָּב *Quis ille*, qui (ſubaudiendum relativum, ut ſupra XXXVIII, 2. 14.) *coram me conſiſtat?* Quum ad adſpectum mearum creaturarum ſubſiſtere nequeat, qui, quaeſo, meam ferre poterit majeſtatem? Haec et quae verſiculo proximo ſequuntur, per parentheſin intercalantur iis, quae de Levia-

viathane referuntur, eo confilio, ut intelligatur, quorfum fuperiora et fequentia a Deo proponuntur, nempe ut liberrimum Maximi, ejusdemque Sapientiffimi arbitrium fufpiciat omnis homo, et ne tantulum contra eum muffitare aufit. Rectiffime Mercerus fenfum expreffit: „Quodfi Leviathan tanti roboris tam vaftaeque molis, ut vel adfpicientem terreat, nec quisquam tam faevus, aut potens, reperiatur, qui eum in certamen provocare audeat: quis, quaefo, mecum contendere fuftinebit? me in certamen provocare, ut tu, Iobe, fecifti?" Non igitur erat, cur Bouillier luxatam hanc pericopen et infartam alieno loco fufpicaretur, quam ut fuo reddatur, Verfui 35. Capitis XXXIX. conjicit fubnectendam, ea lege, ut fecum quoque trahat poftremos duos verfus Capitis XL. In codicibus pluribus pro לְפָנַי exftat לְפָנָיו, *in conspectu ejus* fcil. Leviathanis, idemque expreffit Chaldaeus, qui קֳדָמוֹי pofuit. Praetulerim hoc vulgo recepto לְפָנַי, *nifi* proximus verficulus obftaret. Grevius Capite hoc non putat defcriptionem crocodili continuari, fed fermonem prorfus diverfum illo contineri, qui eo pertineat, ut Numen judicii ejus, quod maximo ardore fibi concedi Iobus flagitaverat, copiam illi faciat, eumque moneat, ut ea fortitudine, quam jactaverat, jam fe conveniat; dein, cum obmutefcit homo, illum tantum heroëm, qui cdverfus caufam acturus effet, ironia quadam jucundiffima informet, in aciem producat, oftentet, miretur, rideat, et denique fabulam claudens, Iobum, fi fimilem virtutem heroicam praeftiterit, regem omnium hominum vanorum glorioforumque declaret. Cujus explicationis, a ceteris omnibus interpretibus mirum quantum discrepantis, noftro tamen qualicunque judicio parum feliciter excogitatae, rationes fatis copiofe expofitae legi poffunt in Grevii libro (fupra in Argum. Cap. XXXVIII. memorato) P. II. p. 65. feqq.

2. מִי הִקְדִּימַנִי וַאֲשַׁלֵּם *Quis antevertit me, et reddam* fcilicet ei, id in quo me antevertit? Quis me bono aliquo

aliquo affecit prior, aut in me aliquid contulit, ut ad rependendum obstrictus sim? הִקְדִּים h. l. est *beneficiis antevertere*, ut Piel Ps. XXI, 4. Deut. XXIII, 5., atque ut Arabicum أَقْدَمَ, pro *praevertere*, *praevenire* officio *et beneficiis* perusitatum. תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם לִי־הוּא *Sub omni coelo meum est*, quicquid sub toto coelo usquam gentium est, id *meum*, non *alius* est, adeoque nemo me antevertere potuit. „תַּחַת הַשָּׁמַיִם *Sub coelo*, Kennic. 207., primo meus 737., LXX. Chaldaeus. Sed hi interpretes כֹּל, quod hic omittunt, legunt ante תַּחַת, seu illud meliori sententia transponunt, *omnia quae sub coelo sunt, mea sunt.*" De Rossi *Scholia critt.* ad h. l.

3. Resumit, post brevem insertionem, Vs. 1. 2., Leviathanis descriptionem, singulaque ejus membra, quo magis ejus moles et robur agnoscatur, prosequitur. לֹא־אַחֲרִישׁ בַּדָּיו *Non tacebo membra ejus.* בַּדִּים alias *vectes*, aut *rami*, h. l. sunt *artus*, ut supra XVIII, 13. וּדְבַר גְּבוּרוֹת *Et sermonem roborum* s. *virium ejus*, quae de viribus ejus dicenda adhuc sunt. וּדְבַר est quod Graece diceretur *καὶ τὸ κατὰ*. וְחִין עֶרְכּוֹ *Et gratiam*, concinnitatem, *dispositionis*, i. e. structurae *ejus*; aptam conformationem membrorum ejus. עֵרֶךְ *Structura*, conformatio aut compositio partium, ut Exod. XL, 4. 23. חִין pro חֵין, *gratia*, ut בִּן pro בֵּן, *filius*, Jos. I, 1. Similiter חן defective legitur in cod. Kennicott. 168. et in Hagiographis Neapolitanis. Alii, quia verbum עָרַךְ de *dispositione* s. *instructione aciei* nonnumquam dicitur (vid. Jud. XX, 22. 1 Chron. XXII, 33. 35. Jerem. VI, 23.), עֵרֶךְ h. l. ad praelii instructionem referunt. Quos inter Schultens, qui חִין cum arabico حَيْن, *opportunum*, comparans, verba nostra ita censet reddenda: *atque opportunitatem instructionis ejus*, i. e. quam opportuna, atque tempestiva sit universa ejus structura simul et armatura, qua eum ad terrorem incutiendum ornavi. Sed prior sensus simplicior atque concinnior.

4. מִי־גִלָּה פְּנֵי לְבוּשׁוֹ *Quis retexit* f. retexerit *faciem vestimenti ejus? Faciem*, i. e. superficiem, extrema cutis ejus, quae ei pro vestimento est, quis nudare et discooperire ausus sit impune? Schultens: *Quis revelavit faciem loricae ejus?* i. e. faciem ejus loricatam. „Nempe לְבוּשׁ لبوس, *indumentum*, speciatim pro *lorica totum corpus tegente* usurpatur, quae alias الدرع *lorica ex annulis conserta*. Istam vim forte exerit vox 2 Sam. XX, 8., coll. Jesaj. LIX, 17. LXVIII, 1. 2. Modus loquendi nemini incognitus, quo posterius substantivum vicem implet *adjectivi*, vid. Deut. I, 41. Jesaj. II, 20. Ezech. XXVI, 16.“ בְּכֶפֶל רִסְנוֹ מִי יָבוֹא *In duplicaturam freni ejus quis ingrediatur?* id est, in labia, seu rictus, ejus, qui freni duplicati speciem habent. Alii *duplicaturam freni*, quod ipsi injicitur, intelligunt, hoc sensu: quis cum freno duplicato audeat accedere ad eum, ut ejus rictu inserat, sicut fit equo? Ita Schultens, qui vertit: *et duplicaturam freni ejus quis adducet?* „*Venire cum aliqua re*, est phrasis protrita Orienti, pro *eam adducere*. Negatur, quemquam tam audacem, qui belluam a natura cataphractam adversus aggredi sustineat, ut denudatum os freno instringat.“ Sed malo cum Jarchio, Mercero et Bocharto *duplicaturam freni* intelligere *labia*, quae cum aperit et diducit, unum infra, alterum supra, habenae duplicatae speciem prae se ferant. „Huc facit, quod etiam Graece χαλινοί, *frena*, sunt labiorum pars quaedam. Proinde Pollux, *Onomast.* L. II. Cap. IV. Sect. 20. cum προτόμιον vocari dixisset τὴν εἰς ἄλληλα τῶν χειλῶν συμβολήν, *mutuam labiorum commissuram*, addit: τὰ δὲ ἑκατέρωθεν αὐτῶν ἐπὶ τὰς γνάθος καταλήγονται χαλινοί, *frena vero nominantur eae partes, quae utrumque ad maxillas desinunt.* Phrasis utrobique eadem.“ Bochart.

5. דַּלְתֵי פָנָיו מִי פִתֵּחַ *Valvas faciei ejus quis solverit?* f. aperuerit. Intelligit rictum oris immensum, quem didu-

diducit cum libet, atque aperit valvarum inſtar, magno et horrendo hiatu. Illum vero clauſum nemo auſit aperire. סְבִיבוֹת שִׁנָּיו אֵימָה *Circuitus dentium ejus terror.* Vel ſolus adſpectus ejus dentium tot et tantorum terrorem videnti afferet. „Crocodilus ſcilicet ſexaginta numero dentes, eosque majores habet, quam pro ratione corporis, et in illis quosdam exertos, alios ſerratos et pectinatim coeuntes, morſum tenaciſſimum, atque ita perniciosum, ut non curetur aliter, quam morſus rabidi canis.“ Bochartus, qui plura alia de crocodili dentibus attulit p. 749.

6. Tribus, qui ſequuntur, Verſibus deſcribitur ſquamarum commiſſura, quibus, ut ſcutorum laminis cohaerentibus, totum dorſum eſt obductum. גַּאֲוָה אֲפִיקֵי מָגִנִּים *Elatio* ſunt *robora ſcutorum,* q. d. elata ſunt et ſuperba robuſta ipſius et praedura ſcuta, i. e. ſquamae, quae ei clypeorum loco, ita robuſtae ſunt et durae, ut illis ſeſe velut efferat adverſus omnes, qui ipſum velint aggredi, nec quenquam timeat; ſic ſibi in earum duritie et robore placet, confidens fore, ut ſe illis tanquam ſcutis adverſus omnes ictus et inſultus protegat. Bochartus vertit: *tergum eſt ut laminae ſcutorum.* Videlicet גַּאֲוָה idem eſſe putat, quod גַּו Jeſaj. XXXVIII, 17., vel גֵּוָה ſupra XX, 25., inſerto א, quod tamen non tam *tergum* ſolum, quam totum *corpus* notat. Unde et Aquila et Hieronymus *σῶμα, corpus,* verterunt. Sed quum גַּאֲוָה alias ſemper *elationem* ſignificet, tutius erit, eam notionem et h. l. retinere. Michaelis interpretationem, in *Supplemm.* P. II. p. 2011. coll. arab. جاي, *operuit, texit,* vertentis: *operculum illi* ſunt *coria clypeorum,* retuliſſe ſufficiat. סָגוּר חוֹתָם צָר *Clauſum* eſt unumquodque ſcutorum ejus veluti *ſigillo arcto,* clauſae ſunt ejus ſquamae et inter ſe compactae et connexae firmiter, ut velut contineantur et concludantur inter ſe anguſto ſigillo,

quod ſine ullo interſtitio vel cuti, vel alteri adhaeret. סָגוּר ſingulare partitivum pro plurali, ut ſaepe. Hieronymus: *compactum eſt* corpus *ſquamis ſe prementibus.* Aelianus *Hiſt. Animal.* X, 24. de crocodilo: Νῶτα πέφυκε καὶ τὴν οὐρὰν ἄῤῥηκτος· λεπίσι μὲν γάρ τε καὶ φολίσι πέφρακται, καὶ ὡς ἂν εἴποι τις, ὥπλισται. *Impenetrabile tergum et caudam a natura ſortitus eſt, ſquamis enim et corticibus obſepitur, et ut ita dicam, armatur.* Plura vid. apud Bochartum p. 751. ſeq.

7. Ita arcto et firmo nexu ſunt inter ſe hac ſquamae conjunctae, ut ne ſpiraculum quidem aut aër inter juncturas intercedat.

8. אִישׁ־בְּאָחִיהוּ *Vir fratri ſuo* recte Hieronymus vertit *una alteri*, ut אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ Exod. XXVI, 3. de cortinis tabernaculi.

9. עֲטִישֹׁתָיו תָּהֶל אוֹר *Sternutationum ejus* unaquaeque *ſplendeſcere facit ignem.* „Quum ſternutat crocodilus per nares confertim actus ſpiritus tanto prorumpit impetu, ut ſcintillare videatur, et flammas emittere. Quod ideo huic animali frequentius accidere, mihi eſt veriſimile, quia ei ſolemne eſt, ut oculis ad ſolem obverſis apricetur." Bochartus. Quod plurium ſcriptorum teſtimoniis confirmat p. 754. וְעֵינָיו כְּעַפְעַפֵּי שָׁחַר *Et oculi ejus ſunt tanquam palpebrae aurorae*, credas cum ardentes ejus oculos videas, auroram emergere, velut radios ſolares eſſe, qui ſeſe ſub auroram diffundunt. „Hac in parte mirus fuit ἱερογραμματέων Aegyptiorum cum ſacro vate conſenſus. Illi enim apud Horum *Hieroglyphicor.* L. I. Cap. 65. Ἀνατολὴν λέγοντες, δύο ὀφθαλμοὺς κροκοδείλου ζωγραφοῦσιν, ἐπειδήπερ (lege ἐπειδὴ πρὸ) παντὸς σώματος ζώου οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκ τοῦ βυθοῦ ἀναφαίνονται, *Auroram ſignificantes, oculos crocodili pingunt, propterea quod ante totum corpus animalis, oculi ex fundo apparent.* Quomodo ſcilicet ſolis corpore nondum exorto aurorae radii emicant." Bochartus.

10.

10. 11. 12. Quae tribus hisce verſiculis de igne, quem velut e naribus et ore efflat crocodilus, dicuntur, non eſſe ad literam capienda, ſed *ὑπερβολικῶς* dici, et ad exaggerandum belluae truculentae adſpectum horridum, vix monitu opus. Neque tamen noſtrum in tota hac crocodili deſcriptione nimium ultra veritatis limites divagari, intelligent, qui legent quae de crocodilis Americanis ex Bartrami Itinerum Commentariis excerpſit Oedmannus in *den Vermiſchten Sammlungen* P. VI. Cap. 6. p. 57. ſeqq. verſ. teuton. Pro כִּידוֹדֵי, *ſcintillae*, in nonnullis codicibus legitur כְּדוּדֵי, ſicut *ollae*, ſenſu incommodo. Sed olim כְּאוּדֵי *ſicut titiones* extitiſſe videtur. Certe Aquila *δαλοὶ πυρὸς* vertit, et Hieronymus *ſicut te dae ignis.* Praeferendum eſſe receptum כִּידוֹדֵי, quod et Chaldaeus expreſſit, nemo non videt. יִתְמַלָּטוּ *Eripiunt*, proripiunt *ſe* (vid. ſupra XIX, 20.), i. e. proſiliunt.

11. E naribus crocodili vaporem *veluti fumum*, aſcendere, diſertis verbis, idque plus ſemel, aſſerit Bartramus apud Oedmannum l. c. p. 57. et 68. כְּדוּד נָפוּחַ *Sicut* fumus *ollae exſufflatae*, i. e. ſub qua ignis eſt exſufflatus, ut סִיר נָפוּחַ Jerem. I, 13. וְאַגְמֹן *Et fervoris*, coll. arab. أَجَمَ, *ferbuit*, i. e. ſicut fumus ex aheno aqua fervida et bulliente impleto aſcendens. Simili imagine uſus Virgilius *Aeneid.* VII, 463., ubi fervorem juvenis in proelium ſe proripientis deſcribit:

— — — magno veluti cum flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis undantis aheni,
Exultantque aeſtu latices; furit intus aquai,
Fumidus atque alte ſpumis exuberat amnis.

12. נַפְשׁוֹ גֶּחָלִים תְּלַהֵט *Anima*, i. e. halitus *ejus inflammat*, ſuccendit, *carbones.* Pariter Theocritus *Idyll.* XIX, 23. de affectu amoris: *incaluit ſubito εὐμαρέως καν*

ἀπ'

ἀπ' αὐτῆς καὶ λύχνον ἅψαις, facile accendisse lucernam ex ipsa ut possis. Ne quis offendat in constructione anomala גֶּחָלִים תְּלַהֵט, observandum est, cum nomine plurali masculino, quod rem, non personam, significat, conjungi posse verbum singulare femininum, cf. supra XIV, 19. et ibi not.

13. בְּצַוָּארוֹ יָלִין עֹז *In collo ejus commoratur fortitudo,* nam quia vastum habet corpus, praevalido esse collo oportet, quo superiores corporis partes cum inferioribus committantur. וּלְפָנָיו תָּדוּץ דְּאָבָה *Et ante eum exsultat sollicitudo,* metus, aliis incussus, ut statim invadat animalia cetera, quibus crocodilus sit obviam. Alii sensum hunc volunt esse: nihil est, quod ei molestiam aut timorem afferre possit, quum a nullo timeat, et si qua ei molestiae aut timoris materia offerre sese potest, ea mox in exsultationem et laetitiam convertitur. Sed praestat prior interpretatio, qua terror tanquam comes sistitur, aut metator *tumidique anteambulo regis* (ut Martialis loquitur), quemadmodum a poetis exteris ira, furor et pavor *Marti* pro comitibus et armigeris assignantur. *Palladi* quoque bellorum iidem adsunt comites. Hinc in pompa, quam describit Apulejus L. X. *illam, quam cultus armorum Minervam fecerat, duo pueri muniebant, praeliaris Deae comites armigeri, Terror et Metus, nudis insultantes gladiis.* Sunt codices, in quibus pro תָּדוּץ legitur תָּרוּץ, quod jam Alexandrinus expressit: *ἔμπροσθεν αὐτοῦ τρέχει ἀπώλεια.* Sed illud exquisitius. Bene illustravit Bochartus: „*Ante eum moeror insultat.* Quod est aliquanto plus, quam si solum dixisset, *ante eum moeror incedit.* Nam *insultare* est, alacriter, et cum aliqua pompa ferri, ut cum equum dicit poeta L. III. *Georgicor.* Vs. 117.

Insultare solo, et gressus glomerare superbos.

Et

Et *Aeneid.* L. XI. Vs. 600.

— — — *fremit equo toto*
Insultans sonipes. — — —

Hebraicum *insultandi* verbum דוץ, vel דיץ, alibi non occurrit in sacro textu. Sed Arabibus ignotum non est, quamvis apud Chaldaeos et Syros usitatius. Ter occurrit pro σκιρτᾶν in Luca Syro I, 41. 44. et VI, 23." Loca ex Arabum Lexicographis attulit Schultens ad h. l.

14. מַפְּלֵי בְשָׂרוֹ דָבֵקוּ *Decidua,* tori, *carnis ejus cohaerent,* quae in aliis animantibus carnis partes et veluti torositates decidunt laxiores prae pinguedine, in crocodilo sunt firmissimae et inter se arctissime connexae. מַפְּלֵי בְשָׂרוֹ, ad verbum *procidua carnis ejus,* Bocharto sunt partes prominentiores, laxae et torosae carnis partes. ut in bobus aliisque animalibus saepe conspiciuntur. Virgilius *Georgic.* III, 53. *Cui collum tenus a mento palearia pendent.* יָצוּק עָלָיו *Firmum* est *super eum,* scilicet unumquodque deciduorum, unusquisque torus, carnis ejus. יוּצַק proprie *fusum,* sed quia quae fusa et liquefacta sunt, postquam compacta sunt et consolidata, sunt firma et valida, non ultra laxa et diffluentia, hinc vox haecce *compactum, firmum* haud raro significat, ut et Versu proximo. בַּל־יִמּוֹט *Ut non dimoveatur,* aut separetur facile ut in aliis animalibus.

15. לִבּוֹ יָצוּק כְּמוֹ־אָבֶן *Cor ejus firmum est,* compactum et solidum, *ut lapis.* Recte Bochartus observat, לֵב h. l. non de *animo* esse intelligendum, sed proprie, de *viscere cordis,* quod *durum* sistit poeta quoad substantiam, quod est duri ac immanis affectus habitaculum. וְיָצוּק כְּפֶלַח תַּחְתִּית *Solidum sicut fragmen inferius* scil. רֵחַיִם *molae.* Molae manuariae Hebraeorum duplici mola constabant, superiore, quae רֶכֶב ab *inequitando* dicebatur, et פֶּלַח רֶכֶב *fragmen inequitationis,* Judic. IX, 53.

2 Sam.

شكستكي, *confractio*, eſt *metus*. יִתְחַטָּאוּ rectiſſime Schultenſius in *Animadverſſ. philologg.* anno 1708. editt. (in *Opp. minorr.* p. 94.) *obſtupeſcunt, attoniti ſunt*, prae metu, interpretatus eſt. „Verbum חָטָא propria et primaria ſignificatione eſt *errare*, *ἀστοιχεῖν*, *aberrare a ſcopo* [cf. Schultenſium *Commentat. ad Proverb.* XXI, 4. p. 246.], etiam hac ſignificatione in V. T. occurrente, ſed in Arabismo frequentius. *Errare* autem ad mentem translatum *attonitum, mente turbatum eſſe* notat. Ita ضَلَّ eſt *errare, deviare*, in IV. Conjug. أَضَلَّ, *errare fecit*, in Corano ſaepiſſime et *amentavit*; ضَلَّةٌ *error*, et *attonitae mentis incertitudo* et *ſtupor*, *ecſtaſis prae metu*. Sic تاه arabice eſt *errare*, unde hebraeum תֹּהוּ, *locus vaſtus, in quo aberratur*; hoc etiam ad mentem transfertur, et notat *attonitum, mente turbatum eſſe*. Sic noſtro loco יִתְחַטָּאוּ, *prae metu attoniti ſunt, et amentes*, ſcil. neſcii, quo ſe vertant, vaſtam videntes belluam, qualis eſt Leviathan, ſive crocodilus, immanem et humanae carnis avidam, adſpectu horribilem. Paene oblitus eram, verbum תָּעָה *errare*, apud Hebraeos in eundem uſum adhiberi, unde eſt Jeſaj. XXI, 4. תָּעָה לְבָבִי פַּלָּצוּת בִּעֲתָתְנִי *errat cor meum, et horror perterret me*. Ibi *errare cor* dicitur, quum metu horret. In Perſismo idem obſervo, ubi بيباك پريشان دل eſt *improbus et violentus homo, cor vagum reddens*, id eſt *metum injiciens*, periphraſis latronis.“

17. מַשִּׂיגֵהוּ חֶרֶב בְּלִי תָקוּם *Aggrediens eum*, i. e. ſi qui eum aggrediatur *gladio* (חֶרֶב pro בְּחֶרֶב) *non conſiſtet* ſcil. gladius, ſi quis eum conetur in eum adigere; reſiſtet enim ejus cutis durior. Jarchi: *Viri fortis, qui eum*

eum aggreditur, gladius non subsistet, nam eum confringet. Verba בְּלִי תָקוּם et ante alterum hemistichium subaudienda: *non subsistet* חֲנִית *hasta*, aut מַסָּע, quod Bochartus *telum* interpretatur, ab arab. نشغ, *confodit hasta*, alii ita jungunt cum חֲנִית, ut hoc in regimine positum sit, et חֲנִית מַסָּע ad verbum notet *lanceam profectionis*, i. e. ejaculationis, hastam missilem, a נָסַע *proficisci*, et הִסִּיעַ, *facere proficisci, transferre*, ut duo lancearum genera fuerint, רֹמַח, quae manu tenebatur, altera vero, quae projiciebatur, et חֲנִית מַסָּע, *hasta ejaculationis*, dicebatur. Sic אֶבֶן מַסָּע *lapidem translationis*, qui e monte effodiebatur et e fodina transferabatur ad aedificandum, invenies appellari 1 Reg. VI, 7. Atque hoc tam Hieronymus, quam Graecus Alexandrinus sequuti videntur, qui posterius hujus Versus hemistichium verterunt, ille quidam *hastam et thoracem*, quasi חנית מַסָּע sit unius teli nomen, non duorum nomina; hic vero δόρυ ἐπηρμένον καὶ θώρακα, quasi hastam dicas, quae attollatur et incitetur in hostem. Nec minor dissensus de nomine שִׁרְיָה, quod alii idem esse cum שִׁרְיוֹן et שִׁרְיָן, *lorica*, putant, alii vero pro teli genere habent, quia hic agatur de armis, quae oppugnant, non quae propugnant. Ita Bochartus, qui *spiculum* notare ait, quia arabicum سِرْيَةٌ id ipsum est. Illa tamen ratio nihil obstat, quo minus שִׁרְיָה tamen loricam notare possit, quod cum crocodilo pugnaturus, et eum aggressurus ea indutus esse deceat, sed quae tamen nihil ei sit profutura aut adversus eum constitura, quia ille protinus oppugnantem se perimet ac perdet. Ceterum quod noster inutiles adversus crocodilum gladios et tela dicit, confirmant quotquot de hoc animali scripsere. Sic Ammianus (adductus cum pluribus aliis a Bocharto p. 768.) *cutem ita validam crocodilum gerere* ait, *ut ejus terga cataphra-*

phracta vix tormentorum ictibus perforentur, et etiam acutiſſimum ferrum repercuſſum obtundant.

19. „בֶּן קֶשֶׁת *Filius arcus* quibusdam eſt *ſagittarius* ipſe, praeeunte Hieronymo, aliis *ſagitta*, quae et *filius pharetrae* Thren. III, 13. Id haud dubie praeſerendum. Ita *filius* et *filia vaginarum* pro *gladio*, ipſosque hos *filios arcus* concelebrant Arabes. Cothurnus Graecus talia quoque adfectavit. Pindarus recte *diem* παῖδα ἁλίου, *filium ſolis*, vocitat, atque viciſſim ἀκτίνων πατέρα, *acutorum radiorum patrem.* Item ὕδατα ὄμβρια παῖδας νεφέλης, *aquas pluvias, filias nubis.* Haec et alia collegit Rittershuſius ad Oppiani *Halieut.* I, 735. nec non Gataker *de Stylo N. T.* p. 101. 103." Schultens. אַבְנֵי־קֶלַע *Lapides fundae*, i. e. funda miſſi, quorum multus apud veteres uſus fuit, vid. 1 Sam. XVII, 39. Jud. XX, 16. 2 Paral. XXVI, 14.

20. Nomine תּוֹתָח, hoc ſolo loco obvio, quale armorum genus ſignificetur, incertum. Alexandrinus σφῦραν, et hunc ſequutus Hieronymus, *malleum*, Chaldaeus נִרְגְּיָא, *ſecures*, Syrus ܢܝܙܟܐ, et Arabs النيزك, *haſtile*, Bochartus *fuſtem*, coll. arab. وتّخ, *fuſte percuſſit*, unde ميتخة, *fuſtis*, interpretatus eſt. Schultens *clavam* conjicit, qua caput commitigatur. „R. Parchon in ſuo *Mechabberoth* ſeu *Lexico hebr.* aperte legit חחח, refert ad hanc radicem, exponitque per החצים של קשת *ſagittas arcus.* R. Immanuel in ined. *Commentar. in Iobum* explicat et ipſe per *ſagittas*, vel *conſimilia bellica inſtrumenta lethalia.*" De Rossi *Varr. Lectt.* ad h. l.

21. Hunc Verſum plerique interpretes vertunt: *ſub eo acumina teſtae, ſternit rem acutam ſuper lutum*, intelliguntque de cubili belluae, quae ob cutis duritiem ita molliter ſuper rupes praeacutas et incidentes, quae ſaepe

ſaepe ſunt in mari aut fluminibus majoribus, velut ſuper lutum reſideat, ut in molli ſtrato homo jacet. Ita et Coccejus: „corii durities tanta, ut acuta ſternat ſubter ſe ſine noxa, et ſcopulis pungentibus, aut ſecantibus inſtar tribulae, incumbat." Bochartus vero *ipſum tergus belluae teſtarum eminentiis* (quarum comparatione etiam Aelianus in eodem argumento uſus eſt) *et tribulis* comparari putat, interpretationem hoc modo inſtituens: *Pro eo* ſ. *loco ejus* (ut תַּחַת ſupra XVI, 4.) ſunt *acumina teſtae,* i. e. fruſtra gladium et haſtam, aut quodvis aliud telum in hoc animal intentaveris, nam *pro eo* nihil feries, quam *teſtarum eminentias,* i. e. ſquamas, tam forma, quam duritie teſtis ſimiles, ut non jam animalis corpus, ſed *tribulam* potius *in luto* jacere putes, cujus tergum, lapidibus et ferris exaſperatum, quosvis ictus repercutiat. Quod quaeſitum eſt, ac e longinquo petitum. Muntinghe prius hemiſtichium vertit: *ſub eo ſunt ſulci arationis,* i. e. corporis ſui mole ſolo veluti ſulcos inſinuit; חַדּוּד explicat ex arabico خَدَّ *fidit ſulcavitque terram,* unde أُخْدُودٌ *fiſſura terrae oblongior,* ſeu *ſulcus;* et חֶרֶשׁ ei eſt *aratio,* coll. arab. حرث. Poſterius hemiſtichium vertit cum Michaele: *ſternit ſeſe tribulae* ferreae inſtar, omnia comminuentis, *ſuper luto.* Nos in verſione expreſſimus eum ſenſum, quem Berg in *Specim. Animadverſſ.* ad teutonic. verſ. Iobi Schultenſiani adſtruxit: „Quod in vulgatis codd. eſt, חָרוּץ, Symmachus et Theodotion pronunciarunt חָרָשׁ, feceruntque *fabri* nomen. חַדּוּדֵי חָרָשׁ Symmacho ſunt *σιδήρια τέκτονος*, itemque Theodotioni, unitatis numero, *σιδήριον τέκτονος*, ita tamen, ut et ipſe *σιδήρια*, ſeu quodcunque *σιδήριον* intellexiſſe videatur. Hanc ego lectionem cenſeo veriorem, et libenter recipio. Sed et deinde verbum יִרְפַּד refero ad praecedens תַּחְתָּיו, ad quod unice pertinet. Quo

Quo facto ſenſus primi hemiſtichii facilis et commodus prodit hic: *ſub ſe, quicquid acuerit faber, redigit;* cui pulchre reſpondent ea, quae in altero hemiſtichio expreſſa ſunt verbis his: חָרוּץ עֲלֵי־טִיט. Nequaquam enim hic חָרוּץ *tribulae* nomen eſt, ſed *quodcunque cuſpidatum, et acuminatum* ſignificat, ut arabicum خرص et خرصان, itemque خريص de *haſtarum cuſpidibus* uſurpari ſolet.“ Nec tamen cum Bergio vertere malim: *cuſpidatum quodque pro luto eſt*, i. e. pro luto reputat, ſed, ſubaudito ex priore hemiſtichio verbo יִרְפַּד, *cuſpidatum omne in lutum ſternit.* Alexandrinus: Ἡ στρώμνη αὐτοῦ ὀβελίσκοι ὀξεῖς, πᾶς δὲ χρυσὸς θαλάσσης ὑπ' αὐτὸν ὥσπερ πηλὸς ἀμύθητος. Hieronymus: *Sub ipſo erunt radii ſolis, et ſternet ſibi aurum, quaſi lutum.* Ei חֶרֶשׂ eſt idem quod חֶרֶס ſupra IX, 7. i. e. *ſol*, item חַדּוּדֵי *acumina* pro *radiis acutis*, denique חָרוּץ *aurum*, ut Pſ. LXVIII, 14. Proverb. III, 14. VIII, 10. 19. Quam interpretationem haud dubie accepit Hieronymus a magiſtro ſuo Lyddenſi, et eam ipſam inter ſuos propagatam tradit Jarchi, „in loco,“ inquiens, „manſionis ejus ſunt ſplendores ſolis, nam ſquamae ejus, *ſub ipſo*, i. e. in ventre, ſplendent atque lucent, ſicuti ſol. חַדּוּדֵי idem ſignificat, quod חֶרֶב חַדָּה (Pſ. LVII, 5. Ezech. V, 5.) *gladius acutus*, qui eſt politus et ſplendens, quare *ſplendores* hic חַדּוּדֵי vocantur. חֶרֶשׂ h. l. idem quod חֶרֶס ſupra IX, 7., et חַרְסָה Jud. XIV, 18. (al. 19.), i. e. *ſol.* In altera verſiculi parte repetitur, quod in priori dictum erat verbis diverſis, ſed idem ſignificantibus. יִרְפַּד חָרוּץ reſpondet dictioni חַדּוּדֵי חֶרֶשׂ, et עֲלֵי־טִיט voci תַּחְתָּיו, i. e. in loco illo, quo Leviathan cubat, ſuper arena, iſtud lutum, ſtratum ejus, ſplendet ſicuti aurum, ut Cantic. III, 10. רְפִידָתוֹ זָהָב *ſtratum ejus aurum.* חָרוּץ eſt ſpecies auri, ut Proverb. III, 14. מֵחָרוּץ תְּבוּאָתָהּ *prae auro praeſtantiſſimo eſt proventus ejus*, et Proverb. VIII,

VIII, 19. טוֹב פִּרְיִי מֵחָרוּץ *melior est fructus meus quam aurum praestantissimum.*" Sane utroque loco חָרוּץ respondet τῷ כֶּסֶף, *argento;* nec sensus, qui ex Jarchii interpretatione prodit, est contemnendus.

22. יַרְתִּיחַ כַּסִּיר מְצוּלָה *Fervefacit tanquam ollam profundum,* agitatione sua bullire quasi facit, tanquam ollam aqua repletam ignique superpositam (coll. supra Vs. 12.), ingentem aquarum molem. מְצוּלָה non solum de *mari,* sed etiam de Nilo *amni* Zach. X, 11., item de luto Ps. LXIX, 3. dicitur. Aquae superficiem rapido crocodili cursu veluti fervere atque aestuare, diserte dicit Bartramus apud Oedmannum (P. VI. p. 58.). יָם יָשִׂים כַּמֶּרְקָחָה *Mare ponit,* reddit, *sicut vas unguentarium.* Hieronymus: *quasi quum unguenta bulliunt,* ita omnia miscet sua jactatione et agitatione in mari, ut mixti unguenti speciem prae se ferat. Nec est praetereundum, quod Bochartus observat, poetam hac similitudine simul respicere odorem musci, qui crocodilo proprius est, et ex mediis aquis, ubi commoratur, diffunditur. Vid. *Hieroz.* T. III. p. 762. edit. Lips. et quae nos ex Abdollatipho et Hasselquisto addidimus not. 12.

23. אַחֲרָיו יָאִיר נָתִיב *Post se lucere facit semitam,* quia rapido suo cursu aquas commovens albicantens eas reddit, unde altero hemistichio dicit: יַחְשֹׁב תְּהוֹם לְשֵׂיבָה *Reputat* scil. aliquis, reputares *abyssum pro canitie,* dum sulcum a tergo ducens spumam albicantem excitat. Ita Homerus saepe πολιὴν ἅλα, et πολιὴν θαλάσσαν, *canum salum, canum mare* dicit, id est, λευκὴν διὰ τὸν ἀφρὸν *album propter spumam,* ut Scholiastes, a Bocharto citatus, explicat. Sic Apollonius, ubi de Argonautis remigantibus, I, 545. μακραὶ δ' αἰὲν ἐλευκαίνοντο κέλευθοι, *longe semper albescebant viae.* Et Catullus in *Epithalamio Pelei:*

Tortaque remigio spumis incanduit unda.

Mani-

Manilius *Aſtronomic.* I,

Ut freta caneſcunt, ſulcum ducente carina.

24. Prius hemiſtichium, אֵין עַל עָפָר מָשְׁלוֹ, vulgo vertunt: *non eſt in terra comparari ejus*, i. e. *ſimile ei*, quaſi מָשְׁלוֹ ſit item quod נִמְשַׁל *ſimilis eſt;* ſed מָשַׁל in prima ſpecie, ſ. *Kal*, ſemper *dominandi* notionem obtinet, quae et h. l. aptum ſenſum fundit: *non eſt in terra τὸ dominare ejus*, i. e. nullum aliud in terrarum orbe animal, tam late dominatur, nullum ei par eſt potentia. Eum ſenſum inter recentiores interpretes ſolus vidit Muntinghe, cui tamen videtur ignotum fuiſſe, מָשְׁלוֹ eadem ſignificatione jam Salomonem Jarchium cepiſſe, etſi ceterum ſenſu paullo diverſo: *nullum aliud animal in eum dominatur*, quod hebraice eſſet אֵין עַל עָפָר מֹמְשֵׁל בּוֹ. Bene Hieronymus: *non eſt ſuper terram poteſtas, quae ei comparetur.* Ceterum in deſcribenda crocodili potentia iisdem fere verbis, qualibus noſter, uſus eſt rerum naturalium peritiſſimus Cepedius (La Cepede *Hiſt. Nat. des Ovipares*, T. I. p. 189. ſequ.). Locum integrum appoſuit Muntinghe in not. verſioni Schultenſianae a ſe continuatae ſubjecta, p. 175. Verſ. teuton. הֶעָשׂוּ לִבְלִי־חָת Quippe *qui factus eſt defectu terroris*, ſ. ſine terrore, i. e. ut recte Hieronymus: *ut neminem timeres.* עָשׂוּ Participium Paul, pro uſitatiore עָשׂוּי (quod ipſum et in pluribus libris ſcriptis exſtat), ut ſupra XV, 22. צָפוּ, *proſpectatus.*

25. אֶת־כָּל־גָּבֹהַּ יִרְאֶה *Omne altum videt*, velut ſub ſe, ut ſolent elati inferiores ſe deſpicere, q. d. deſpicit quicquid aut in terra aut mari elatum eſt, prae ſe, quum cetera facile vincat, et inter omnia, quantumvis robuſta et ferocia animalia, principatum obtineat, ut diſerte altero hemiſtichio dicit: הוּא מֶלֶךְ עַל־כָּל־בְּנֵי־שָׁחַץ, *ipſe rex eſt ſuper omnes filios ſerociae.* De בְּנֵי־שָׁחַץ vid. not. ſupra ad XXVIII, 8. Pro שָׁחַץ unus de Roſſii codex

codex a prima manu exhibet שַׁחַת, *corruptionis*, quod forsan et Symmachus legit, quum *βρωμώδους*, *foetidi*, verterit. „Nullus codex," addit de Rossi, „שֶׁרֶץ, *reptilia*; vel *aquatilia*, quod habent plerique veteres, ut LXX. Syrus, Chaldaeus, probantque ex recentioribus criticis Michaelis, Moldenhauerus, Dathius." Nos vero miramur, illud שֶׁרֶץ, sensum tam jejunum fundens, ulli umquam placere potuisse. Bene ceterum Jarchi sub hujus Versus finem addit: „quomodo ergo in animum tuum ausus es inducere, ut caput tuum coram me attolleres ad disceptandum contra me, qui haec tam admiranda (qualia sunt Behemoth et Leviathan) condidi?"

LIBRI

LIBRI CLAUSULA.

Cap. XLII.

ARGUMENTUM.

Iobus iterum se fatetur errasse, et culpae commissae veniam petit (1 — 6.). Qua impetrata etiam pro sociis, quorum sermones Deus improbat, intercedit (7 — 9.), et sic Deo reconciliatus pristinam felicitatem recuperat, et longaevus moritur (10 — 16.).

XLII, Hic Iovae respondens Iobus: 1.
Scio te omnia posse, inquit, 2.
Et decreta tua non posse impediri.
Quis ille, qui ausit consilium tuum obtenebrare nihil intelligens? 3.
Fateor, me parum sapienter fuisse loquutum,
Et majora esse, pro meo captu, miracula.
Audi, quaeso, quae ego dicam, 4.
Interrogabo te, tu me doce.
De te aurium auditione acceperam, 5.
Sed nunc hisce oculis te video.

6. Itaque a me commiſſa averſor,
Atque in pulvere et cinere poenitentiam ago.
7. Poſtquam Iova iſta omnia cum Iobo erat
colloquutus, Eliphaſum Themanitam ſic al-
loquitur: Vehementer iraſcor tibi et duo-
bus ſociis tuis; nam non aeque recte ad
8. me eſtis loquuti, ac Iobus meus. Quam-
obrem ſumite ſeptem juvencos totidemque
arietes et Iobum meum adite, ac ſacrifi-
cium pro vobis facite. Iobus vero meus
pro vobis intercedat. Ejus enim rationem
habebo, quo minus pro temeritate veſtra
vobiscum agam, qui non recte ad me lo-
9. quuti ſitis, ſicut meus Iobus. Igitur ive-
runt Eliphas Themanita, Bildadus Suchita
et Zopharus Naamathita, feceruntque quem-
admodum Jova juſſerat, atque hic inter-
10. ceſſionis ejus rationem habuit. Iobo vero,
poſtquam pro ſociis interceſſiſſet, priſtina
ſua omnia, quae amiſerat, reſtituit, eique
11. omnia, quae habuerat, conduplicavit. Ve-
nerunt quoque ad eum cognati et cogna-
tae ejus et antea noti, et cum eo in ejus
aedibus convivantes, eum ſuper tot malis,
quae ei Deus invexerat, eique ſingulas
Queſitas, ſingulasque inaures dederunt.
12. Poſtea Iova Iobum fortunatiorem fecit,
quam fuerat antea, ita ut habuerit qua-
tuordecim ovium millia, ſex millia camelo-
rum,

rum, mille paria boum, et mille aſinarum.
Habuit et ſeptem filios et tres filias, qua- 13.
rum unam Jeminam nominavit, alteram 14.
Caſſiam, tertiam Querenappucam. Quibus 15.
Iobi filiabus nullae pulchritudine pares in
terra exſtabant. Iis pater hereditatem tri-
buit inter ipſarum fratres. Vixit autem Io- 16.
bus poſtea annos centum quadraginta, vi-
ditque ſuos natos et nepotes ad quartum
genus, tandemque ſenex et plena aetate
mortuus eſt.

N O T A E
in
Cap. XLII.

2. יָדַעְתָּ כִּי־כֹל תּוּכָל *Novi, quod omnia poſſis.* Alii כל faciunt infinitum a יָכֹל, *potuit*, ut ſit geminatio verborum uſitata: *ſcio quod valendo vales,* eodem ſenſu, id eſt, ſcio te valentiſſimum eſſe, robore et potentia pollere quam maxime. Ita Jerem. XLII, 10. שׁוֹב תֵּשְׁבוּ *habitando habitabitis.* Malim tamen כל *omnia.* In textu יָדַעְתָּ defective ſcriptum eſt, ut Pſ. CXL, 13. (coll. עָשִׂית Ezech. XVI, 19.), pro יָדַעְתִּי, quod ipſum in pluribus libris et ſcriptis et editis exſtat. Sed quod in textu eſt, potius יָדַעַת (Dan. IV, 6.) more Aramaeo videtur efferendum. וְלֹא־יִבָּצֵר מִמְּךָ מְזִמָּה *Nec prohibetur a te cogitatio.* Sunt, qui exponant: et quod te nullae hominum cogitationes lateant, qui abſtruſiſſima quaeque mentium penetralia ſcruteris. Ita Hieronymus: *et nulla te latet cogitatio.* Verum videtur ſenſus potius hic

eſſe:

esse: nihil, quod Deus cogitet, conetur et moliatur, ei denegatum esse et impossibile (ut hoc posterius hemistichium ad declarationem prioris subjungatur); parem in eo esse facultatem, non sicut in hominibus, qui multa velint, quae non possint. Sic Alexandrinus: *ἀδυνατεῖ δὲ σοὶ οὐδέν.* מְזִמָּה h. l. in bonam partem sumitur, ut Proverb. I, 4. II, 11., ubi cum דַּעַת, חָכְמָה et תְּבוּנָה jungitur. Hisce verbis se victum simul et convictum Iobus fatetur, agnoscens, quum tanta Dei potentia ac sapientia in omnibus rebus conditis appareat, nihil plane ab eo fieri absque ratione, unde sponte consequitur, sapientiae divinae consiliis, quantumvis impervestigabilibus, summa cum animi demissione et reverentia hominem acquiescere debere; nec esse, quod quis de sapientissimi Numinis factis queri debeat aut obmurmurare, sed esse placide et aequo animo suscipienda, quaecunque ille facit aut decernit, etsi eorum rationem non perspiciamus.

3. מִי זֶה מַעְלִים עֵצָה בְּלִי־דָעַת *Quis est iste, qui celat consilium absque scientia?* „Excidit hic בְּמִלִּין, nam manifesta est repetitio divinorum verborum supra XXXVIII, 2. ut et Versus quartus; quod cum minus adverterint Interpretes, ob leviculum discrimen utriusque loci in varia se scindunt. Sunt, qui de Deo exponant, quibus se comitem addit Schultensius, sic sententiam interpretatus: *Quis hic obsignans consilium, quod nosci nequit?* Bonus est sensus. *Sigillum* in S. Scriptura, praesertim apud Prophetas, notat tectum illud et impervium, quo Deus sua decreta et consilia a mortalium obtutibus removet et abscondit; quod sigillum integrum remanet, usquedum ea ipse Deus exsequenda aperiat, ut videre est passim in Apocalypsi Joannis. Sic Iobus divinam scientiam sibi imperviam fatebitur. Obscurant divina consilia homines, dum ea se divinare posse confidentes, propriique ingenii acie penetrare, aliis eadem pandere satagunt, aut ex inventis a se hypothesibus explicare. Obsignat

fignat eadem Deus, non revelando, quippe fuapte natura tam alte demerfa, ut ingenii humani vis omnis iis perfcrutandis impar fit. Magis tamen naturale videtur, verba ipfiffima effe Capitis XXXVIII, quae per mimefin repetita fibi applicat Iobus, q. d. ille ego fum, de quo dixifti: *Quis eft,* qui obtenebrat *confilium fermonibus imperitis?* מַעְלִים fynonymum eft τῷ מַחְשִׁיךְ, atque idem valet. Ut nimis argutum fit, leve vocum discrimen captare, ad diverfam fententiam exfculpendam. Quod enim obfcuratur, idem et absconditur. Nimis jam clarum, quod monuimus, noftro loco vocem בְּמִלִּין a priori repetendam, aut excidiffe, aut fubaudiri.“ Bouillier. בְּמִלִּים additum legitur in quodam Kennicotti codice, idemque expreffit Syrus. „Pro מַעְלִים Kennicott. 248. מַחְשִׁיךְ, *obtenebrans,* ut XXXVIII, 2. Ita forte per *Sin* [מַחְשִׂיךְ], *cohibens,* LXX. qui vertunt *Φειδόμενος, parcens verbis.* Syrus utrobique videtur legiffe מַחְשִׁיב *cogitans.*“ De Rossi. Mira fuavitas, ait Ilgen (*Iobi Natura atque Virtutt.* p. 200.), in Iobi refponfione. „Verba eadem adhibet, quae Iova XXXVIII, 2., ut ea quafi cum fufpirio repetere videatur: *Ach wohl! wer war es (wie Du fagteft), der von den grofsen Abfichten urtheilen wollte, und ohne Kenntnifs fie verdunkelte?*“ לָכֵן הִגַּדְתִּי וְלֹא אָבִין *Igitur indicavi,* expofui, enuntiavi, *nec intelligebam,* i. e. talia protuli, quae non fatis intelligebam, quum te tuis judiciis quererer, et te dicerem ex aequo bonos et malos affligere, et ejusmodi multa, ingravefcente vi doloris. נִפְלָאוֹת מִמֶּנִּי *Mirabiliora me,* i. e. quae magis erant admiranda, quam ut ea poffem affequi, quae meum captum et ingenii mei facultatem fuperabant, proferre et disputare aufus fum, וְלֹא אֵדָע *nec fciebam,* quum tamen illa non caperem, fed quae jam, plenius a te edoctus, ex arcanis tuis confiliis pendere agnofco.

4. שְׁמַע-

4. שְׁמַע־נָא וְאָנֹכִי אֲדַבֵּר אֶשְׁאָלְךָ וְהוֹדִיעֵנִי *Audi quaeso, et loquar, rogabo te, et notum mihi fac,* quod te rogabo. Sunt, qui haec Dei verba esse putant, supra XXXVIII, 3. וְאֶשְׁאָלְךָ וְהוֹדִיעֵנִי, ad Iobum directa, quae is hic repetat. Ita et Bouillier: „Eadem, qua Vs. 3., mimesi, dicta sibi a Deo verbatim repetit, irrisionemque ac reprehensionem sui justissimam continere, ultro fatetur.“ Sed hoc friget. Malo cum aliis ipsius Iobi verba esse, se jam totum Deo submittentis, et ei sese docendum tradentis, non sicut antea, quando cum illo disputare postulabat, quum diceret (supra XIII, 22.): *Audi, et ego loquar, vel loquere, et ego respondebo.* Sed nunc summa cum demissione se quicquam scire non posse profitetur, nisi ab eo edoctus fuerit. Sine, te rogem posthac, quae mea intererit cognoscere, ut a te edoctus ea sciam, qui me tuae disciplinae plane submitto.

5. לְשֵׁמַע אֹזֶן שְׁמַעְתִּיךָ *Ad auditum auris audieram te,* auditu tantum rumorem tui nominis et potentiae admirandae perceperam, וְעַתָּה עֵינִי רָאָתְךָ, *nunc autem oculus meus vidit te,* non quod Dei majestatem videre vivens quisquam possit (*Non videbit me homo et vivet,* Exod. XXXIII, 20.), sed oculum mentis intellige: ut certiora sunt, quae vidimus, quam quae audimus, ita Iobus dicit se longe exactius et perfectius Dei potentiam nosse, quam antehac, quum antea de fama duntaxat et auditu intellexisset Dei potentiam, nunc vero ab ipsomet Deo et ejus ipsius loquentis sermone edoctus eam accuratius cognoverit.

6. עַל־כֵּן אֶמְאַס *Propterea aversor* scil. דְּבָרַי הָרִאשֹׁנִים, *verba mea priora,* ut bene Aben-Esra; quicquid antea in te sum temere locutus et imperite. Hieronymus: *ipse me reprehendo.* וְנִחַמְתִּי עַל־עָפָר וָאֵפֶר *et poenitentiam ago super pulvere et cinere* sedens, cf. Jes. LVIII, 5. Jon. III, 6. Dan. IX, 3. Significat ergo

Iobus,

Iobus, ſe ex animo poenitere, quod talia temere in Deum effudiſſet, quibus ejus gloria et potentia occultaretur et obſcuraretur. Deſinit hic metrica libri interſtinctio, quae ſupra III, 3. inceperat.

7. Ratio irae divinae in tresviros dicitur haec: כִּי לֹא דִבַּרְתֶּם אֵלַי נְכוֹנָה כְּעַבְדִּי אִיּוֹב *Quoniam non eſtis locuti ad me*, ſ. coram me, *rectum ſicut ſervus meus Iobus.* Quod eſſe comparative intelligendum, res ipſa docet. Nam et Iobus et ejus adverſarii peccarant. Ille quidem, quod immodice ſuam integritatem defendens inconſultas paſſim et audaciores querelas effuderat, quibus juſtiſſimum numen injuſtitiae inſimulare videretur. Ab adverſariis autem in eo peccatum eſt, quod de Providentiae rationibus, et agendi modo circa bonos et pios male judicarint, putantes et aſſerentes, Deum non niſi injuſtos affligere et ſceleratos, itaque afflictiones, praeſertim tam atroces Iobi, apertiſſima et evidentiſſima eſſe ejus ſcelerum et improbitatis ſigna, adeo ut injuſtum fore Numen judicarent, ſi Iobus culpa immunis tam infanda pateretur, quodque maluerint exploratiſſimae amici innocentiae notam inurere, quam conſilia Providentiae ſibi abscondita fateri, eamque taciti adorare. „Hic objicies: ſi Iobus eadem inconſiderati ſermonis, cum tribus adverſariis, culpa involvitur; quare ii ſoli gravantur divina ſententia? Sed reſponſio eſt in promptu. Haudquaquam nimirum par fuit ratio Iobi, atque adverſariorum, nec aequaliter ab hoc et ab illis peccatum dixeris. Iobus, intemeratae ſibi innocentiae conſcius, ex doloris vehementia, in voces non ſatis cum debita Deo reverentia et animi demiſſione congruentes, eruperat; quod venia dignum judicat benigniſſimus Deus, poſt objurgatum merito tamen, ex gratia, Iobum. At Triumviri, cum eos nihil ad ejusmodi ſaevitiam ſtimularet, et contrarium potius omnia ſuaderent, provocante in id nemine, nullo indicio permoti, miſerum Iobum inſectantur.

ctantur, et contumeliosis suspicionibus, quid suspiciones loquor? imo apertis criminationibus onerant, de Dei interim erga eum providentia ea cogitantes, quae a vero erant alienissima. Aequum igitur fuit, ut innocentia Iobi patefieret, simulque divinum, in eo tot plagis vexando, consilium; et quod consequens erat, ut accusatores in reorum vicissim ordinem transditi, inconsulti judicii, calumniae, immanitatis damnarentur; ut justo illi pudore suffunderentur, nec nisi supplicante pro iis Iobo, cum Deo demum in gratiam redirent." Haec optime Bouillier (*Observatt.* p. 414.), cui tamen non possum in eo assentiri, quod in dictione כְּעַבְדִּי particulam praefixam Caph non vult similitudinem notare, sed tantum relationem ad eam rem, cui praefigitur, ut vertendum sit: *non loquuti estis de me recta aut convenientia, ad negotium servi mei quod attinet.* Quam vim tamen Caph nusquam in V. T. habet, nec idoneo testimonio probare potuit Bouillier; nam loci Jesaj. LVIII, 4. לֹא־תָצוּמוּ כַיּוֹם *non jejunatis secundum diem hunc*, i. e. ut eo jejunari oportebat, plane diversa est ratio. Nimis horum verborum sensum restringit Aben-Esra, dum quod dicit Deus triumviros non aeque rectum, ac Iobum, loquutus esse, ad solam vult culpae confessionem pertinere, quam illi non aeque, ac Iobus, fecissent. Sunt, qui אֵלַי sumant pro עָלַי, et exponant, *de me non recte estis loquuti;* sed malo ut sonat *ad me,* quod haec tota disputatio velut praesente Deo agitaretur, et ad illum tam Iobus, quam socii verba facerent, et coram eo, tanquam arbitro et indice totius controversiae, unde et Alexandrinus et Hieronymus *ἐνώπιόν μου, coram me,* verterunt. — „Dum tresviros illos, lata sententia, condemnatos audimus, de Elihuo interim altum silentium est. Causam requirunt interpretes, nec facile inveniunt; aliis atrum, alii vero album huic silentio calculum subesse volentibus. Potius ego sic reliquorum damnatione exemptum crediderim. Longe enim, a

Tri-

Triumvirorum, ejus ſententia discrepat; cum et moderatius, et meliori animo, et verioribus principiis nixus, in Iobum inſurrexerit; nimiam ejus audaciam, impatientiam, propriaeque innocentiae fiduciam, quaſi nullius culpae labe adſpergeretur, redarguere contentus, et conſciam virtutem ultra modum efferentem, ſeſe retundere. Diſerto encomio juvenem ornari, neceſſe non fuit, cujus dicta ſua ſe veritate ſatis approbant. Porro ſi cogitas, ejus cauſam a ceterorum cauſa ſejunctam eſſe, et orationem talem, ut ei Iobus ipſe nihil reponendo, acquieviſſe videatur; hoc, inquam, poſito, quod ſententiae in ceteros latae non involvitur, ſatis indicat, Dei ſuffragium tuliſſe. Denique ſpectandus hic tantum reſtabat integritatis Iobeae, aſſertore Deo, meritiſſimus triumphus.“ Bouillier.

8. שִׁבְעָה־פָרִים וְשִׁבְעָה אֵלִים *Septenos tauros et totidem arietes* in holocauſta offerre jubentur, ſicut et in lege Moſaica pro peccatis holocauſta offerri praeſcribuntur, idque numero ſeptenario, vid. Levit. XXIII, 18. Numer. XXIII, 1. 21. XXIX, 32. 2 Paral. XV, 26. וְהַעֲלִיתֶם עוֹלָה בַּעַדְכֶם *Et offeretis holocauſtum pro vobis* ſcil. per ipſum, quod arguit, quod praeceſſit וּלְכוּ אֶל־עַבְדִּי אִיּוֹב *et ite ad ſervum meum Iobum,* et quod ſubjicitur, יִתְפַּלֵּל עֲלֵיכֶם, *orabit pro vobis*, ut veſtra vobis culpa remittatur. Ipſe enim vobis erit ſacerdotis loco, quia nullum ſacrificium ſine ſacerdote fiebat. Vide, quantus jam honor Iobo habeatur, qui ſacerdos eligatur a Deo ad expiandum et ſacrificium offerendum pro ſociis. Item obſerva, ter hoc verſiculo Deum eum appellare *ſervum ſuum,* non ſine inſigni favore, et amicitiae atque reconciliationis nota et ſigno. כִּי־אִם exponunt ſimpliciter, *nam, quia,* ut אִם redundet, ut Proverb. II, 3. Alii: *ſed,* tacita antitheſi, quaſi dicat: *neque enim vos, ſed* פָּנָיו אֶשָּׂא, *faciem ejus ſuſcipiam,* ejus ratione habita, ut Gen. XIX, 21. XXXII, 21. Deuter. XXVIII, 50., לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת עִמָּכֶם

עִמָּכֶם נְבָלָה *ad non faciendum,* quo minus agam *vobiscum* ſecundum a vobis commiſſam *ſtultitiam,* ſicut ſtultitia veſtra meretur. נְבָלָה conciſe politum pro כִּנְבָלָה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בִּי, *ſecundum ſtultitiam, quam contra me feciſtis,* coll. Judic. XX, 10. לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַנְּבָלָה אֲשֶׁר עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל Hieronymus: *ut non vobis imputetur ſtultitia.* Alii נְבָלָה h. l. putant metonymice *ſtultitiae poena* ſumendum, ſicut עָוֹן et חַטָּאת pari ratione paſſim adhibentur, e. c. Mich. VI, 6. Zachar. XIV, 19. Pſ. XXXI, 11. XXXII, 5. XLIX, 6. Reimarus vertit: *propterea quod non fecit* ſcil. Iobus *aeque ac vos ſtultitiam;* ſed לְבִלְתִּי omnino eſt *quo minus* vertendum, ut Levit, XVIII, 30. Jerem. XVII, 23. 24. coll. ſimili conſtructione Gen. XIX, 21. נָשָׂאתִי פָנֶיךָ לְבִלְתִּי הָפְכִי אֶת־הָעִיר, *tui rationem habui, quo minus urbem ſubverterem.*

9. Ante צֹפַר ſubaudienda copula וְ, quae et alias inter tria nomina ſecundo tantum praeponitur, ut Deut. XXIX, 22. Pſ. XLV, 9. וַיִּשָּׂא יְהוָֹה אֶת־פְּנֵי אִיּוֹב *Suscepitque Jova faciem Iobi,* i. e. ejus preces exaudiit, ei gratificatus pro ſociis oranti.

10. וַיהוָֹה שָׁב אֶת־שְׁבוּת אִיּוֹב *Et Jova reduxit captivitatem Iobi.* *Captivitatis* figuram quidam eo volunt pertinere, quod Iobus in manum Satanae quaſi traditus fuiſſet, atque ſub malis plagisque ab eo immiſſis conſtrictus teneretur, donec eum Deus ſolviſſet, atque in integrum reſtituiſſet. Alii ad greges ovium, boum armenta, a Sabaeis et Chaldaeis abacta (I, 15. 17.), referunt, quae, Deo procurante, omnia ſint domino ſuo reſtituta. Sed recte monuit Schultens, *reducta abductione* ſ. *captivitate* h. l. nihil aliud ſignificari, quam *inſtaurationem fortunarum collapſarum,* cf. Jer. XXX, 18. Pſ. XIV, 7. LXXXV, 2. Apocalypſ. XIII, 10. „Formula videtur proverbialis, qua mutatio fortunae indicatur, et metaphora ſumta a rebus praeda abductis, quoniam hujusmodi latrocinia inter populos nomadicos ſaepe acci-

accidebant. Convenit formula, quam Latini usurpant e re nautica petita, *colligere naufragium*, qua etiam reparatio magnae calamitatis aut malorum illatorum indicatur. Cicero in *Orat. pro Sextio* Cap. IV. *Sed necesse est*; — — —, *me totum superioris anni reip. naufragio exponere; in quo colligendo, et reficienda salute communi omnia reperientur P. Sextii dicta, facta, consilia versata.* Hinc non solum bonorum direptorum compensationem sub illa formula intelligendum putem, sed etiam pristinae valetudinis restitutionem ex morbo lethali, omnino rerum, quae antea Iobi prosperitatem constituerant.“ Dathe. בְּהִתְפַּלְלוֹ *Postquam orasset*, ut Genes. XXX, 18. בְּבֹאוֹ *Postquam venisset ex Paddan Aram*; Exod. III, 12. בְּהוֹצִיאֲךָ *postquam eduxeris populum hunc ex Aegypto*, cf. Esth. II, 7. Jos. V, 4. בְּעַד רֵעֵהוּ *Pro socio suo*, i. e. pro unoquoque ex sociis, singulare partitivum pro plurali. In eo autem, quod pro iis orarit, a quibus tot convitiis proscissus fuerat, novum specimen consummatissimae virtutis praebuit.

11. לְפָנִים *Antea*, ut Deut. II, 10. Nehem. XIII, 5. priusquam super eum afflictiones venissent. וַיֹּאכְלוּ עִמּוֹ לֶחֶם *Et comederunt cum eo panem*, i. e. epulati cum eo sunt, in signum laetitiae et congratulationis. וַיָּנֻדוּ לוֹ *Ac condoluerunt ei*, ejus vicem sibi doluisse ostenderunt, et totam superiorem fortunam. De קְשִׂיטָה, quod, an *nummum* significet, aut *vas pretiosum*, aut aliud quicquam, incertum, vid. not. ad Genes. XXXIII, 19. et qui ibi laudati sunt, quibus adde Michaelis *Supplemm.* p. 2207. seqq. נֶזֶם זָהָב *Monile aureum*, ornamenti genus, quod vel etiam de naribus suspendebatur, cf. not. ad Genes. XXIV, 22. Ceterum haec sunt congratulantium, et amicitiam recolentium donaria, ut saepe divitibus et amicis munera dari solent, non tam ad ditandum, quam ad eos demerendos.

12. Declaratio ejus, quod supra Vs. 10. dixerat, in omnibus rebus suis Iobum duplo auctum fuisse a Deo: pro septem millibus ovium, quae ante habuerat (supra I, 3.), habet nunc quatuordecim, pro tribus millibus camelorum nunc sex millia, pro quingentis boum jugis et asinabus nunc mille.

13. שִׁבְעָנָה *Septem*, cum Nun epenthetico, ut Hos. X, 6. בָּשְׁנָה pro בּוֹשָׁה *pudor.* Jarchi *bis septem*, sive *quatuordecim*, quod et Chaldaeus interpres expressit, significari putat, quasi idem sit, quod dualis שִׁבְעַיִם Levit. XII, 5.

14. הָאַחַת *Unius*, i. e. primae; cardinalis numerus pro ordinali, ut Exod. I, 15. Ruth. I, 4., etiam in masculino genere Genes. I, 5. II, 11. Recte Jarchi observat, nomina filiarum Iobi pulchritudinem earum significare. יְמִימָה quasi *diurna*, יוֹם, *dies*, unde pluralis יָמִים, quod pulchra esset et clara ac splendida formae elegantia, ut dies, *belle comme le jour*, ut Gallice dicitur. Convenit nomen *Dianae*, quam a *die* appellatam esse, arguit, quod Hesychius diserte dicit: Ἡμέρα, Ἀρτέμιδος ἐπίθετον. קְצִיעָה *Casia* ab aromate ejusdem nominis appellata est, *quod pretiosa esset instar casiae* (ut Chaldaeus explicat) scil. odoratae, quam videntur veteres in magno pretio habuisse, hinc et inter alia aromata, quibus ornata et suffita dicitur sponsa regia Ps. XLV, 9. *casiae* fit mentio. Tertia nomen nacta est קֶרֶן הַפּוּךְ *cornu stibii*, a praestantia itidem formae, quod naturali sua forma aeque venusta esset et ornata, ac eae mulieres, quae stibio oculos fucant (vid. 2 Reg. IX, 30.). פּוּךְ est stibium, quod pro collyrio feminae aqua dilutum oculis immittunt, ut dilatentur pulcrioresque fiant, eodemque aliis admixtis, supercilia pingunt, Arabibus الكحل *Al-cohhol.* Vid. Shaw *Itinerar.* p. 220., et Russel *Histor. Natur. urbis Aleppensis* P. I. p. 136. seqq. vers. teuton. קֶרֶן *Cor-*

Cornu, h. l. videtur *vas corneum* notare, quo servari solebat stibium, quo *abundantia* illius ornamenti significatur, quasi perinde speciosa fuerit, ac si abunde e cornu stibium ad se decorandam sumsisset. Alexandrinus *κέρας ἀμαλθείας*, *cornu copiae*, vertit, quod nomen ex fabulis Graecorum depromptum. Plura de hac interpretatione vid. in Spanhemii *Histor. Iobi* Cap. XV. §. 13. seqq. p. 353. edit. Serpil.

15. Verbum masculinum singulare נִמְצָא junctum est nomini feminino plurali נָשִׁים יָפוֹת, ubi sensus habetur ratio, quasi diceret וְלֹא נִמְצָא דָבָר vel מַעֲשֶׂה, *nec repertum est tale quippiam*, quod sequitur. Ita Genes. I, 14. יְהִי מְאוֹרֹת. Cf. Schroederi *Institt. ad fundamm. Ling. Hebr.* Reg. LXII. b. et Storrii *Observatt.* p. 381. וַיִּתֵּן לָהֶם אֲבִיהֶם נַחֲלָה בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם *Deditque eis pater earum haereditatem in medio fratrum suarum.* Suffixa masculina vel sunt *communia*, ut filii simul comprehendantur, veluti Exod. 1, 21. Ruth. I, 13., vel ם est pro ן, ut versa vice מִלִּין pro מִלִּים saepe in hoc libro. Quod autem filiabus aequalis sortitio cum fratribus erat, ex Arabum more fiebat, quem sanxit Mohammedes *Corani Sur.* IV, 11. Hebraeorum jure, ubi esset mascula proles, jus successionis ad solos filios restrictum fuisse, colligitur ex Num. XXVII, 8. Cf. Jahn *Bibl. Archaeologie*, P. I. Vol. II. p. 291.

19. Plura hic addita leguntur in Graeca Alexandrina versione, de quibus vid. Spanhemii *Histor. Iobi*, Cap. V. §. 6—10. p. 107. seqq. edit. Serpil., et J. D. Michaelis *Einleitung in die göttlichen Schriften des alten Bundes* p. 15. seqq.

EMENDANDA.

Pag. 59. lin. 15. pro Kleukner lege Kleuker.

— 173. — 14. — Semicolon poſt: malis, pone Comma.

— 595. — 9. — Doedereleinium lege Doederleinium.

— 681. — 19. — Brunius lege Braunius.

— 708. — 8. — ٱلظَّلَلِ lege ٱلظِّلِّ.

Sumptibus Joh. Ambr. Barthii prodierunt:

Bretſchneider, Dr. K. G., Verſuch einer ſyſtem. Entwickelung aller in der Dogmatik vorkommenden Begriffe, nach den ſymbol. Büchern der proteſtantiſch-lutheriſchen Kirche, nebſt vollſtändiger Literatur, beſonders der neuern. gr. 8. 2te Auflage 1819.

Druckpap.	Schreibpap.	Velinpap.
3 thlr. 8 gr.	4 thlr.	5 thlr.

Bretſchneider, Dr. C. G., Handbuch der Dogmatik der evangeliſch-luteriſchen Kirche. 2 Bde. 2te Auflage. gr. 8. 1822.

Druckpap.	Weiſsdruckpap.	Schreibpap.	Velinpap.
6 thlr.	6 thlr. 12 gr.	7 thlr.	8 thlr. 12 gr.

Bretſchneider, Dr. C. G., Lexicon manuale graeco-latinum in libros novi testamenti. 8 maj. 2 Vol.

Charta impr.	Chart. ſcript.	Charta impr. Berol.	Charta velina.
6 thlr. 12 gr.	7 thlr. 12 gr.	8 thlr.	9 thlr.

Keilii, Dr. C. A. T., opuscula academica ad Nov. Teſtam. interpretationem grammatico-hiſtoricam et theologiae chriſtianae origines pertinentia, collegit et edid. Dr. J. D. Goldhorn. 8. maj.

Charta impr.	Charta impr. mel.	Charta ſcript.
4 thlr.	4 thlr. 12 gr.	5 thlr.

Kuinoel, Dr. C. T., Commentarius in libros hiſtor. Novi Teſtamenti. 8. maj. IV. Vol.

	Charta impr.	Charta ſcript.	Charta impr. Berol.	Charta vel.
Vol. I. Evangelium Matthaei. Editio III.	3 thlr.	3 thlr. 16 gr.	4 thlr.	4 thlr. 8 gr.

Vol. II. Evangelium Marci et Lucae. Editio. II.
3 thlr. 3 thlr. 16 gr. 4 thlr. 4 thlr. 8 gr.
Vol. III. Evangelium Joannis. Editio III.
Vol. IV. Acta Apoſtolorum.
3 thlr. 8 gr. 4 thlr. 4 thlr. 12 gr. 5 thlr.

Roſenmülleri, Dr. E. F. G., Scholia in Vetus Teſtamentum. 8. maj.

		Charta impr.	Charta ſcript.	Charta impr. Berol.	Charta vel.
Pars I.	1.	Rthl. 3. 16.	Rthl. 4. 12.	Rthl. 4. 16.	Rthl. 5.
	2.	— 2. 8.	— 2. 20.	— 3.	— 3. 6.
— II.		— 3.	— 3. 16.	— 4.	— 4. 8.
— III.	1.	— 2. 8.	— 2. 20.	— 3.	— 3. 6.
	2.	— 2. 4.	— 2. 16.	— 2. 20.	— 3. 4.
	3.	— 2. 12.	— 3.	— 3. 4.	— 3. 12.
— IV.	1.	— 3.	— 3. 16.	— 4.	— 4. 8.
	2.	— 2. 16.	— 3. 4.	— 3. 8.	— 3. 16.
	3.	— 3. 8.	— 4.	— 4. 12.	— 5.
— V.		— 4. 12.	— 5. 12.	— 6.	— 6. 12.
— VI.	1.	— 2. 12.	— 3.	— 3. 4.	— 3. 12.
	2.	— 2. 20.	— 3. 12.	— 3. 20.	— 4. 4.
— VII.	1.	— 1. 20.	— 2. 6.	— 2. 8.	— 2. 16.
	2.	— 1. 16.	— 2.	— 2. 2.	— 2. 12.
	3.	— 1. 20.	— 2. 6.	— 2. 8.	— 2. 16.
	4.	— 1. 16.	— 2.	— 2. 2.	— 2. 12.

Wahl, M. C. A., Clavis novi teſtamenti philologica. 8. maj. 2 Vol.

Charta impr.	Charta ſcript.	Charta velina.
5 thlr.	6 thlr.	7 thlr. 8 gr.

